8
7-a
8

7
1DL
1

M

~~8-7-w-6~~

8-8-d-23.

Orationes. M. Tullii Ciceronis per Philippū Beroaldū re cognitae ac diligēter correctae.

Addita in Calce Oratione aduerſus Valerium quæ hactenus incognita fuit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

TABVLA ORATIONVM

M.T.C.Pro lege mā̄ilia ſiue de laudibus Cn.Pom.ſi ne de imperatore deligendo Oratio car. ii.
¶Quamquam mihi ſemper.
M.T.C.Pro Tito Annio milone oratio car. iii.
¶Et ſi uereor iudices.
M.T.C.Pro Cn.Planco oratio car. yiiii.
¶Cum propter egregiam.
M.T.C.Pro pub.Sylla ad iudices oratio car. xv.
¶Maxime uellem iudices.
M.T.C.ꝓ.Au.lici.archiaꝑ:cōtra grac.oſo car. xxiiii.
¶Si quid eſt in me ingenii iudi.
M.T.C.De lege agraria ad popu.oratio car. xxi.
¶Commodius feciſſent tri.ple.quiri.
M.T.C.Pro.M.Marcello ad.P.C.&.C.Cæſare oratione car. xxi.
¶Diuturni ſcilentii.
M.T.C.De lege agraria cōtra.P.Rullum oratio abſq; principio car. xix.
¶Quæ res aperte patebatur.
M.T.C.Pro Qu.ligatio ad.C.Cæ.oſo car. xyiiii.
¶Nouum crimen.C.Cæ.
M.T.C.ꝑ lege deiotaro ad.C.Cæ.oſo. car. xxy.
¶Cum in omnibus cauſis grauio.
M.T.C.Pro Aulo cluētio habito oſo car. [illegible]yii.
¶Animaduerti iudices omnem accuſa.
M.T.C.Pro pu.Quintio oratio car. xxxyiii.
¶Quæ res in ciuitate duæ pluri.
M.T.C.Pro Lu.flacco oratio car. xlii.
¶Cum in maximis periculis huius urb.
M.T.C.Qua po.gratias agit de re.oſo car. xlyii.
¶Quod præcatus ab Ioue op.
M.T.C.Qua ſenatui gratias agit poſt reditum ſuum oratio car. xlyiiii.
¶Si patres conſcripti pro ueſtris.
M.T.C.Ad equites Romanos pridie quam iret in exilium oratio car. li.
¶Si quando inimicorum impetum.
M.T.C.Ad pontifices pro domo ſua oſo car. lii.
¶Cum multa pontifices a maio.
M.T.C.In uati.teſtem oratio car. lx.
¶Si tua tantum modo uatini.
M.T.C.Pro mar.Cælio oratio car. lxii.
¶Siquis iudices forte nunc adſit.
M.T.C.Pro Sex.Roſcio amerino oſo car. lxyi.
¶Credo ego uos iudices mira.
M.T.C.Pro.L.murе.ad iudices oſo car. lxxii.
¶Quæ de præcatus a diis immortalibus.
M.T.C.Pro Lu.Cornelio balbo oſo car. lyxxiii.
¶Si auctoritates patronorum in iu.
M.T.C.De Reſponſis haruſpicum in pub. Clodium oratio car. lxxxi.
¶Heſterno die.P.C.cum me.
M.T.C.De prouinciis conſularibus in Piſo.& Gabi. oratio car. lxxxy.
¶Si quis ueſtrum.P.C.expectat.
M.T.C.Pro Pu.Sex.oratio car. lxxxyii.
¶Siquis antea iudices mirabatur.
M.T.C.De lege agraria contra Pub. Seruilium rullū Trib.ple.oratio car. xciiii.
¶Eſt hoc in more poſitum.
M.T.C.Pro.Cn.Rabi.ꝑ duelli.oratio car. xcyiiii.
¶Et ſi quirites non eſt meæ conſuetu.
M.T.C.Pro Aulo cecinna oratio car. c.
¶Si quantum in agris lociſq;.
M.T.C.In Lu.piſonem oratio car. cy.
¶Iam ne uides bellua.
M.T.C.Pro celio rabi.poſtumo oratio car. cxi.
¶I quis eſt iudices.
Inuectiua.C.Saluſtii in Ciceronē oſo car. cxiii.
¶Grauiter & iniquo animo.
M.T.C.Reſpōſio cōtra.C.Saluſti.oſo car. cxiii.
¶Ea demum magna uoluptas.
M.T.C.Pro mar.fon.oſo abſq; prin. car. cxiiii.
¶Hoc prætore oppræſſam eſſe.
M.T.C.Pro Roſcio commedo oratio abſq; principio car. cxyi.
¶Maliciam nature cre.
M.T.C. Liber primus inuectiuarum in catillinam car. cxyiii.
¶Quo uſq; ue.
M.T.C.Liber ſecūdus inuecti.in catili. car. cxyiiii.
¶Tandem aliquando quirites.
M.T.C.Liber tertius inuecti.L.cati. car. cxxi.
¶Rem.Pu.quirites.
M.T.C.Liber q̄rtus inuecti.in.L.cati. car. cxxii.
¶Video Pa.con.in me omnium ue.

¶REGISTRVM.

a	e	i	n	r	
Prima alba	ncidi immunes	M.T.C.	dicam:non	cus:quæ	
M.T.C.	natura	eſſe paterere	ſic obiit:	gnitudines	
legerant	tamen	Senatus	poſuit:	uatus niſi	
b	f	k	o	s	
ſtandum fuit	cognoſcite.	ita ſint:	nobis	tur ſi quos	
demnetis:in	in conſilium	ut:armis	ipſo fœdere	fendas:cum	
nium gentium	ut illam	tionibus	iudices in	larent	
c	g	l	p	t	
q; ea non	nonibus	ta in togam	tura conciliat	triumpho.	
teſteſſe	Item pari	natui	prouinciarum	putauit ut	
lachrymis	uultuorum	tatis crimen	armatos	ris nomen	
d	h	m	q	u	x
hunc igitur	pallore	audaciſſimis	ria darētur:	ctetur omnia	carcer
expectationem	donibus	eius qui	periculis:	hunc	ni cum
erit aliquo	lubilis	um quendam	modo	certe.HS.	gnitas

M.T.C.PRO LEGE MANILIA SIVE DE LAVDIBVS GN.POMPEI SIVE DE IMPERATORE DELIGENDO.ORATIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

QVANQVAM Mihi ſemp frequẽs cõſpectus ueſter multo iucũdiſſimus:hic aũt locꝰ ad agẽdũ ampliſſimus:ad dicendũ ornatiſſimus ẽ uiſus.Quirites:tamẽ hoc aditu laudis:q ſp optio cuiq; maxiẽ patuit:nõ mea me uolũtas:ſed meæ uitæ rõnes ab ineũte ætate ſuſceptæ prohibuerũt.Nã cũ antea p ætatẽ nõdũ huius auctoritatẽ loci cõtingere auderẽ:ſtatuerẽq; nihil huc niſi pfectũ igenio:elaboratũ induſtria afferri oportere:oẽ meũ tps amicorũ tpibus trãſmittẽdũ putaui.Ita neq; hic locus:uacuus unq̃ ab iis:q uẽſtam cãm defenderẽt:& meꝰ labor i priuatorũ piculis caſte itegreq; uerſatus ex urõ iudicio fructũ ampliſſimũ ẽ cõſecutꝰ.Nã cũ pp dilatiõẽ comitiorũ ter ptor prius cẽturiis cũctis renũciatus ſũ:facile intellexi.Quirites:& qd de me iudicaretis & qd aliis pſcriberetis.Nũc cũ & auctoritatis in me tãtũ ſit:q̃tũ uos honoribus mãdãdũ eſſe uoluiſtis:& ad agẽdũ facultatis tãtũ q̃tũ hoĩ uigilãti ex foreſi uſu ppe:quottidiana dicẽdi exercitatio potuit afferre:certe & ſi q ẽt dicẽdo cõſeq poſſũ:iis oſtendã potiſſimũ q ei quoq; rei fructũ ſuo iudicio tribuẽdũ eẽ cenſuerũt Atq; illud i primis mihi letãdũ iure eẽ uideo:q in hac iſolita mihi ex hoc loco rõne dicẽdi cã talis oblata ẽſt q̃ oro nemĩ deeſſe põt.Dicẽdũ ẽ.n.de Gn.Põ.ſingulari eximiaq; uirtute.Huius ãt orõnis difficiliꝰ ẽ exitũ q̃ pricipiũ iuenire.Itaq; mihi nõ tã copia:q̃ modus in dicẽdo q̃rendus ẽ.Atq; ut inde oro mea pficiſcat:unde hæc ois cã ducit:bellũ graue & piculoſum uris uectigalibus atq; ſociis a duobꝰ potẽtiſſimis regibus infert.Mithridate:& Tigrãe:quorũ alter relictus:alter laceſſitus occaſionẽ ſibi ad occupãdã Aſiã oblatã eẽ arbitrat.Equibꝰ Romanis honeſtiſſimis uiris afferũt ex aſia quottidie lrẽ:quorũ magnæ res agunt i uris uectigalibꝰ exercẽdis occupatæ:q ad me p neceſſitudine q̃ mihi eſt cũ illo ordine cãm.R.P.piculaq; rerũ ſuarũ detulerant Bythiniæ q̃ nunc ura puincia ẽ:uicos exuſtos eſſe cõplures:regnũ Ariobarzãis:qd finitimũ eſt uris uectigalibus totũ eẽ i hoſtiũ ptãte.Lucullũ magis rebꝰ geſtis ab eo bello diſcedere:huic q ſucceſſerit:nõ ſatis eẽ paratũ ad tãtũ bellũ adminiſtrãdũ.Vnũ ab oĩbus ſociis & ciuibus ad id bellũ impatorẽ depoſci atq; expeti:eũdẽ hunc unum ab hoſtibus metui ptere:eminẽ cã q̃ ſit uidetis:uſc qd agẽdũ ſit cõſiderate.Primũ mihi uidet de genere belli:deinde de magnitudine:tũ de ipatore deligẽdo eẽ dicẽdũ.Genus ẽ.n.huiuſmõi qd maxĩe uros aĩos excitare atq; iſlãmat debet.Tradita ẽ & agit ſalus ſociorũ atq; amicorũ p q̃ multa maiores noſtri magna & grauia bella geſſerũt:Agũt certiſſima.p.R.uectigalia & maxĩa quibus amiſſis & pacis ornamenta:& ſubſidia belli reqrens.Agunt bona multorũ ciuiũ:qbꝰ eſt a uobis & ab impatoribus.Reip.cõſulẽdum & quoniã ſp appetẽtes gloriæ pter cæteras gẽtes atq; auidi laudis fuiſtis:dlenda ẽ uobis illa macula mitridatico bello ſupiore ſuſcepta q̃ pẽitus iã inſedit:atq; iueterauit i.p.R.noie q is q una die tota Aſia tot in ciuitatibꝰ uno nuncio atq; una ſignific:tiõe lrarũ ciues Ro.necãdos trucidãdoſq; dẽotauit:nõ mõ adhuc pœnã ullã ſuo digna ſcelere ſuſcepit:ſed ab illo tpe terriũ iã ãnũ & uiceſimũ regnat & ita regnat:ut ſe nõ põto neq; cappadociæ latebris occultare uelit:ſed emergẽt patrio regno atq; in nris uectigalibus:hoc ẽ i Aſiæ luce uerſari.Et.n.adhuc ita nri cũ illo rege cõtenderũt ipatores:ut ab illo inſignia uictoriæ nõ uictoriã reportarẽt.Triũphauit.L.Sylla Triũphauit Lucius Murena de Mithridate duo fortiſſimi uiri & ſũmi ipatores:ſed ita triũpharũt:ut ille pulſus ſupatuſq; regnaret.Verũtñ illis ipatoribus laus ẽ tribuenda qd egerunt.Venia dãda qd reliqrunt:ppea q ab eo bello Syllã in italiã Reſp.Murenam Sylla reuocauit.Mithridates ãt omne reliquũ tẽpus nõ ad obliuionẽ ueteris belli:ſed ad cõparationẽ noui cõtulit:q poſtq̃ maximas ædificaſſet ornaſſetq; claſſes:exercituſq; p magnos qbuſcũq; ex gẽtibus potuiſſet cõparaſſet.Boſpheranis finitimis ſuis bellum inferre ſimulaſſet uſq; ad Hiſpãiã legatos Ecbatãis miſit ad eos duces qbus cũ tũ bellũ gerebamus:ut cũ duobus i locis diſiũctiſſimis maximeq; diuerſis uno cõſilio ab unis hoſtium copiis bellũ terra mariq; gereret.Vos ancipiti cõtẽtione diſtracti de impio dimicaretis.ſed tñ alterius ptis piculũ ſertoriãæ Atq; Hiſpaniẽſis q̃ multo plus firmamẽti ac roboris hẽbat.Gn.Põ.diuino cõſilio ac ſingulari uirtute depulſũ ẽ.In altera pte ita res a.L.Lucullo ſũmo uiro ẽ adminiſtrata ut initia illa geſtarũ rerũ magna atq; pclara nõ felicitati eius:ſed uirtuti.Hæc autẽ extrẽa q̃ nup acciderũt:nõ culpæ ſed fortũæ tribuẽda eẽ uideat.Sed de Lucullo dicam alio loco:& ita dicã Quirites:ut neq; uera laus ei detracta oratiõe noſtra neq; falſa neq; ficta eẽ uideat.Sed p ueſtri iperii dignitate atq; gloria:quoniã is ẽ exorſus oratiõis meæ:uidete quẽ uobis aĩum ſuſcipiẽdũ putetis.Maiores nri ſæpe mercatoribus ac nauiculatoribus iiurioſis tractatis bella geſſerunt.Vos tot ciuium Ro.milibꝰ uno nuncio atq; uno tpe necatis quo tandẽ animo eſſe debetis:legati q erãt appelati ſupbius Corithum patres ueſtri totiꝰ græciæ lumẽ extinctum eſſe uoluerunt.Vos eum regẽ inultum eſſe patiemini:q legatum.P.R.conſularẽ uinculis ac uerberibus atq; omni ſupplicio excruciatum necauit:illi libertatẽ ciuium.R.imminutã nõ tulerũt.Vos uitã ereptã negligetis:Ius legationis uerbo uiolatũ illi pſecuti ſũt:Vos legatũ omni ſuplicio interfectum relinquetis:Videte ne ut illis pulcherimũ fuit tãtã uobis imperii gloriam ralinquere:ſic uobis turpiſſimũ ſit illud quod accepiſti tueri & cõſeruare non poſſe.Quid q ſalus ſociorũ ſũmũ i piculum ac diſcrimẽ uocat:Regno expulſus eſt Ariobarzães rex ſocius.P.R.atq; amicus.Imminent duo reges toti Aſie nõ ſolũ nobis inimiciſſimi ſed ẽt uris ſociis atq; amicis:ciuitates ãt oẽs.cũcta Aſia:atq; grecia urum auxiliũ expectare pp piculi magnitudinẽ cogũt:ipatorẽ a uobis certũ depoſcerẽ:cũ pſerti uos aliũ miſeretis neq; audẽt:neq̃ ſe id facere ſũmo ſine piculi poſſe arbitrãt.Vidẽt & ſentiũt hoc idẽ qd & uos unũ uirũ eẽ in quo ſũma ſint oĩa:& eũ ppe eẽ:quo etiã carent ægrius:cuius aduẽtu ipſo atq; noie tã etſi ad Amanum mõtẽ uenerit tñ imperꝰ hoſtium repreſſos intelligunt:atq; retardatos.Hi uos(quoniã libere loqui non licet)tacite rogant:ut ſe quoq; ſicut cæterarum puinciarũ ſocios dignos exiſtimetis:quorũ ſalutem tali uiro cõmẽdetis:

Atq; hos ēt magis q̄ cæteros.Eiuimodi ī ꝓuīcia hoīes cū īperio mittimus:ut ēt ſi ab hoſte defendāt tamē
ipſoꝝ aduētus in urbes ſocioꝝ nō multū ab hoſtili expugnatiōe differāt.Hūc audiebāt antea: nūc p̄ſentē
uidēt.Tāta tēperātia:tāta māſuetudie:tāta hūanitate:ut ii beatiſſimi eſſe uideāť:apud quos ille diutiſſime
cōmorať.Quare ſi pp ſocios nulla ipſi iniuria laceſſiti maiores nři cū Antiocho:cū philippo:cū Etolis:cū
pœnis bella geſſerūt:q̄to uos ſtudio cōuenit iniuriis ꝓuocatos ſocioꝝ ſalutē una cū impii uři dignitate de
fendere:p̄ſertī cū de uřis maxie uectigalibus agať.Nā cæterarū ꝓuīciarū uectigalia q̄rites:tāta ſūt ut his ad
ipſas ꝓuīcias tutādas uix cōtenti eē poſſum⁹.Aſia uero tā optima ē & fertilis:ut & ubertate agrorū & uarie
tate fructuū & magnitudie paſtiōis multitudie earū rerū:q̄ exportāť facile oībus terris antecellat.Itaq; hæc
uobis ꝓuīcia.Quirites:ſi & belli utilitatē & pacis dignitatē ſuſtinere uelitis:ñ mō a calamitate:ſed ēt a mœ
tu calamitatis ē defendēda.Nā ī cæteris rebus cū uenit calamitas tū detrimētū accipiť at ī uectigalibus nō
ſolū aduētus mali:ſed ēt mœtus ipſe affert calamitatē.Nā cū hoſtiū copiæ nō lōge abſint ēt ſi irruptio nulla
facta ſit:tū pecora relinquūť.Agricultura deſeriť:mercatorū nauigatio cōquieſcit Ita neq; ex portu neq; ex
decimis neq; ex ſcriptura uectigal cōſeruari pōt.Quare ſæpe totius anni fruct⁹ uno rumore pīculi atq; uno
terrore belli amittiť.Quo tādē aio eē exiſtimatis:aut eos q uectigalia uobis pēſitāt:aut eos q exercent atq;
exigūt:cū duo reges cū maxīs copiis ꝓpe adſint:cū una excurſio eq̄tať p breui tp̄e totius anni uectigal au
ferre poſſit:cū publicani familias q̄s in ſalinis habēt q̄s in agris q̄s in portibus:atq; cuſtodiis magno pīcu
lo ſe habere arbitrenť.Putatiſne uos illis reb⁹ frui poſſe:niſi eos q uobis fructuoſi ſūt cōſeruaueritis nō ſo
lū ut antea dixi calamitate:ſed ēt calamitatis formidine liberatos.Ac ne illud qdē uobis negligēdū eſt q̄d
mihi ego extremū ꝓpoſuerā:cū eſſē de genere belli dicturus q̄d ad multorū bōa ciuiū Romanorū ꝑtinet
quorū uobis ꝓ ueſtra ſapiētia q̄rites habēda ē rō diligēter.Nā & publicāi hoīes & honeſtiſſimi & hornatiſ
ſimi ſuas rōes & copias ī illā ꝓuīciā cōtulerūt quorū ipſorū ꝑ ſe res & fortūe curæ uobis eē debēt.Et.n.ſi ue
ctigalia neruos Reipublicæ eſſe ſp duximus:eū certe ordinē qui exercet illa firmamentū cæterorū ordinū
recte eſſe dicemus.Deinde cæteris ex ordinib⁹ hoīes gnaui & īduſtrii partim ī Aſia negociant:quibus ab
ſentibus uos cōſulere debetis:partim eorū in ea ꝓuīcia pecunia magnas collatas habēt.Erit ergo huma
nitatis uřæ magnū eorū ciuiū numerū calamitatē ꝓhibere ſapiētiæ uideť multorū ciuiū calamitatē a Rep.
ſeiūctā eſſe nō poſſe.Et.n.illud primū parui refert uos publicāis amiſſis uectigalia poſtea uictoria recupa
re neq; iiſdē redimēdis facultas erit pp calamitatē:neq; aliis uolūtas pp timorē.Deide q̄ nos eādē aſia atq;
idē iſte Mithridates initio belli aſiatici docuit id q̄d certe calamitati docti memoria retinere debem⁹.Nā
tū cū ī aſia res magnas ꝑ multi amiſerūt:ſcimus Romæ ſolutōe ipedita fidē cōcidiſſe.Non.n.poſſunt una
ī ciuitate multi rē atq; fortunas amittere:ut nō plures ſecū ī eādē trahāt calamitatē:a pīculo ꝓhibere Rēp.
Et mihi credite id q̄d ipſi uidetis.Hæc fides atq; hæc rō pecuniarū q̄ Romæ q̄ ī foro uerſať īplicita ē cū illis
pecūiis aſiaticis & cohæret.Ruere illa nō poſſunt:ut hæc nō eodē labefactata motu cōcidāt.Quare uidete
nū dubitādū uobis ſit oī ſtudio ad id bellū incūbere:in quo gloria noīs uři:ſalus ſociorū:uectigalia maxīa
fortunæ,plurimorū ciuiū cū.R.P.defenduntť.Quoniā de genere belli dixi:nunc de magnitudie belli pau
ca dicā.Pōt.n.hoc dici belli genus ita eē neceſſariū ut ſit gerēdū:nō eē ita magnū ut ſit ꝑtimeſcēdū.In quo
maxie laborādū ē:ne forte a uobis q̄ diligētiſſime ꝓuidēda ſūt:cōtēnenda eſſe uideāť.Atq; ut oēs itelligāt
me.L.Lucullo tātū ipartire laudis:q̄tū forti uiro & ſapiētiſſimo hoī & magno īpatori debeať.Dico ei⁹ ī ad
uētu maxīas mithridates copias oībus reb⁹ ornatas atq; iſtructas:urbēq; aſiæ clariſſimā nobiſq; amiciſſi
mā Cyzicenorū obſeſſam eē ab ipſo rege maxīa multitudie:oppugnatā uehemētiſſime:q̄.L.Lucull⁹ uirtu
te:aſſiduitate:cōſilio ſūmis obſidionis pīculis liberauit.Ab eodē īpatore claſſē magnā & ornatā q̄ ducibus
ſertorianis:ad Italiā ſtudio īflāmato raperet ſuperatā eē:atq; depreſſam:magnas hoſtiū p̄terea copias multis
ꝓliis eē deletas:patefactūq;.Veſtris legionibus eſſe pontum:q̄ ante Po.Ro.ex oī aditu clauſus eēt.Sinopē atq;
amiſtū q̄bus ī oppidis erāt domicilia regis oīb⁹ rebus ornata atq; referta:cæteraſq; urbes Pōti & cappado
ciæ ꝑmultas uno audito aduētu eē clauſas.Regē ſpoliatū r̄gno pr̄io atq; auito ad alios ſe r̄eges atq; ad aliaſ
gentes ſupplicem cōtuliſſe:atq; hæc oia ſaluis.P.Ro.ſociis atq; itegris uectigalibus eē geſta.Satis opinor
hoc eē laudis atq; ita reputo:ut hoc uos itelligatis a nullo iſtorū q huic obtrectāt legi atq; cāe.L.Lucullū ſi
militer ex hoc loco eſſe laudatū.Requireť fortaſſe nunc quēadmodū cum hæc ita ſint reliquū poſſit eē ma
gnū bellū:cognoſcite Quirites nō.n.ſine cā q̄ri uideť.Primū ex ſuo regno ſic mithridates ꝓfugit:ut ex eo
dem ponto illa Medæa quōdā ꝓfugiſſet dicitur:q̄ p̄dicāt in fuga fratris ſui membra in his locis:q̄ ſe parēs
ꝑſequereť diſſipauiſſe:ut eorū collectio diſperſa:mærorq; patrius celeritatē perſequēdi retardaret:ſic Mi
thridates fugiens maximā uim auri atq; argēti pulcherrimarumq; rerum omnium quas & a maioribus
acceperat:ipſo bello ſuperiore ex tota Aſia direptas ī ſuum regnum cōgeſſerat.In pōto omnē reliq̄t:hæc
dum nři colligunt oia diligentius rex ipſe e manibus effugit.ita illum in ꝑſeq̄ndi ſtudio mœror:hos læti
cia retardauit:hūc in illo timore & fuga Tigranes Rex Armēius excepit:diffidētēq; rebus ſuis cōfirmauit:
& afflictum erexit:ꝑditumq; recreauit:cuius in regnū poſtea q̄.L.Lucullus cum exercitu uenit.plures etiā
gentes cōtra imꝑatorem noſtrum concitatæ ſunt.Erat eni metus iniectus iis natiōibus:quas nunq̄.P.R.
neq; laceſſendas bello neq; tentandas putauit.Erat enim alia grauis atq; uehemens opinio:quæ per aīos
gētiū barbararū peruaſerat.Phani locupletiſſimi & religioſiſſimi diripiendi cā in eas oras nřum exercitū
eſſe adductum ita nationes multæ atq; magnæ nouo quodam terrore ac metu cōcitabanť.Noſter aūt
exercit⁹ & ſi urbē ex Tigrāis regnis ceperat: & ꝓliis uſus erat ſecūdis:tamen nimia:lōgiq̄tate locorū ac de
ſiderio ſuorū cōmouebať.Hic iā plura nō dicā.Fuit.n.illd extremū:ut ex his locis a militib⁹ nřis redit⁹ ma
gis matur⁹:q̄ ꝓceſſio lōgior q̄rereť.Mithridates āt & ſuā manū iā cōfirmarat:& eorū q ſe ex eius regno col

legerát:& magnis aduẽtitiis multoꝝ regũ & nationũ copiis iuuabaſ:hoc iá uere ſic fieri ſolere accepimus
ut regnũ afflictæ fortunæ facile multoꝝ opes allicerit ad miſericordiá:maximeq̃ eoꝝ:q aut reges ſunt.aut
uiuunt in regno.aut regare iis nomẽ magnum & ſanctũ eſſe uideaſ.Itaq̃ tantũ uictus efficere potuit. q̃tũ
icolumis nunq̃ eſt auſus optaſ.Nã cum ſe in regnum ſuũ recepiſſet:nõ fuit eo cõtẽtus:qd ei ꝑter ſpem ac
ciderat:ut illá poſtea q̃ pulſus erat terrá unq̃ attingeret:ſed i exercitum uẽrum claꝝ atq̃ uictorẽ Impetũ fe
cit.Sinite hoc loco qrites ſicut poetæ ſolẽt q res Romanas ſcribunt ꝑterire me uẽram calamitatẽ q̃ tãta fu
it:ut eá ad aures.L.Luculli nõ ex ꝑlio nuncius:ſed ex ſermõe rumor afferret Hic in illo ipſo malo grauiſ
ſimaq̃ belli offẽſiõe.L.Lucullus:q tñ aliq̃ ex parte his icõmodis mederi fortaſſe potuiſſet uẽo iuſſu coact⁹
qd ipeñi diuturnitati modũ ſtatuendum ueteri exẽplo putauiſtis:partẽ militũ q iá ſtipendi⁹ cõfecti erant
dimiſit:partẽ Glabrioñ tradidit.Multa ꝑtereo cõſulto:ſed ea uos cõiectura pſpiciatis q̃tũ illud bellũ factum
putetis:qd cõiungát reges potẽtiſſimi:renouent agitatæ natiões ſuſcipiát itegre gẽtes:nouus impator ue
ſter accipiat ueteri expulſo exercitu.Satis mihi multa uerba feciſſe uideor q̃re hoc bellũ eẽt generẽ ipo ne
ceſſariũ:magnitudine piculoſũ.Reſtat ut de Iperatoꝛ ad id bellũ deligẽdo:ac tãtis reb⁹ ꝑficiẽdo dicendũ eẽ
uideaſ.Vtiná qrites uiroꝝ fortium atq̃ Inocentiũ copiá tátá hẽretis:ut hæc uobis deliberatio difficilis eẽt
quẽ ná potiſſimũ tãtis rebus & tãto bello ꝑficiẽdum putaretis.Nunc uero cũ ſit unus Gn.Põpei⁹:q nõ mõ
eoꝝ hominũ q nũc ſũt gloriá:ſed ẽt antiq̃tatis memoriá uirtute ſupauit:q̃ res ẽ:q̃ cuiuſq̃ aĩum in hac cá du
biũ facere poſſit?Ego.n.ſic ẽxiſtimo in ſũmo impatore q̃tuor has res ieſſe oportere:ſciam rei militaris uir
tutẽ:auctoritatẽ:felicitatẽ.Quis igiſ hoc hĩoe ſciẽtior unq̃ aut fuit:aut eẽ debuit:q e ludo atq̃ diſciplia pue
ritiæ bello maximo atq̃ acerrimis hoſtibus ad pr̃is exercitũ atq̃ in militiæ diſciplinã pfectus ẽ:q extrema
pueritia miles fuit impatoris ſũmi:ineunte adoleſcẽtia maximi ipſe exercit⁹ imperator:q ſæpius cũ hoſte
conflixit:q̃ quiſq̃ cũ inimico concertauit.Plura bella geſſit q̃ ceteri legerunt:plures ꝓuincias cõfecit q̃ alii
cõcupiuerũt:cui⁹ adoleſcẽtia ad ſcientiá rei militaris nõ alienis ꝑceptis:ſed ſuis ipeñis:nõ offenſiõib⁹ belli
ſed uictoriis:nõ ſtipendiis:ſed triũphis ẽ tradita.Q d deniq̃ gen⁹ belli eẽ põt in quo illũ non exercuerit
fortuna Reip.Ciuile.Africanũ.Tráſalpinũ.Hiſpanienſe:mixtũ ex ciuitatibus atq̃ ex bellicoſiſſimis natiõi
bus ſeruile:& nauale bellũ:uaria & diuerſa genera & belloꝝ & hoſtiũ nõ ſolũ geſta ab hoc uno:ſed ẽt cõ
fecta nullá rẽ eẽ declarát in uſu militari poſitá:q̃ huius uiri ſciẽtiá fugere poſſit.Iá uero uirtuti Gn.põ.q̃ põt
oro par inueniri?Quid ẽ q̃ q̃ſq̃ aut dignũ illo aut uobis nouũ:aut cuiq̃ inauditũ poſſit afferre?Neq̃.n.illæ
ſũt ſolæ uirtutes impatoriæ:q̃ uulgo exiſtimanſ.Labor in negociis:fortitudo in piculis:induſtria in agẽdo
celeritas in cõficiẽdo cõſiliũ in ꝓuidẽdo:q̃ tãta ſunt in hoc uno:q̃ta in oĩbus reliq̃s impatorib⁹:quos aut ui
dimus:aut audiuim⁹ nõ fuerunt.Teſtis eſt italia.quá ipſe idẽ uictor.L.Sylla huius uirtute & ſubſidio cõ
feſſus eſt liberatá.Teſtis ẽ ſicilia:quá multis undiq̃ cinctá piculis:nõ terroꝛ belli:ſed celeritate cõſilii expli
cauit.Teſtis ẽ Africa:q̃ magnis oppſſa hoſtiũ copiis eoꝝ ipſoꝝ ſanguine redundauit.Teſtis ẽ Gallia:p q̃
legiõibus nr̃is in Hiſpaniá iter Galloꝝ internitiõe patefactum ẽ.Teſtis ẽ Hiſpania:q̃ ſæpiſſime plures ho
ſtes ab hoc ſupatos p̃ſtratos cõſpexit.Teſtis ẽ iterum & ſæpius italia quæ cũ ſeruilli belo terro piculoſoq̃
ꝓmereſ:ab hoc auxiliũ abſente expetiuit:qd bellũ expectatiõe põpei attenuatũ atq̃ imminutũ:ẽ aduẽtu ſubla
tũ ac ſepultũ.Teſtes uero iá oẽs oræ atq̃ oẽs exteræ gẽtes atq̃ natiões:deniq̃ maria oĩa:tũ uniuerſa:tũ i ſin
gulis oris oẽs ſinus atq̃ portus.Quis.n.toto mari locus p hos ãnos aut tá firmũ habuit ꝑſidiũ ut tutus eẽt
aut fuerit tá abditus ut lateret?Quis nauigauit:q nõ ſe aut mortis aut ſeruitutis piculo cõmitteret?Cũ aut
hyeme aut referto ꝑdonũ mari nauigareſ.Hoc tátũ bellũ:tá turpe:tá uetus:tá late diuiſum atq̃ diſꝑſũ quis
unq̃ arbitraretur aut ab oĩbus iperatoribus uno anno:aut oĩbus annis ab uno Iperatore Romão cõfici poſ
ſe?Quam prouinciam tenuiſtis a prædonibus liberam per hoſce annos?quod uectigal uobis tutum fuit?
quem ſocium defendiſtis?Cui præſidio claſſibus ueſtris fuiſtis?Quam multas exiſtimatis iſulas eſſe de
ſertas:q̃ multas aut metu relictas:aut a prædõibus captas urbes eſſe ſocioꝝ.Sed quid ego lõginqua com
memoro:fuit hoc quõdá fuit ꝓpriũ.P.R.lõge a domo bellare & ꝓpugnaculis ipii ſocioꝝ fortũas nõ ſua te
cta dfendere.Sociis ur̃is ego mare clauſũ p hoſce ãnos dicá fuiſe cũ exercitus nr̃i a Brũduſio nũq̃ niſi ſũma
hyeme tráſmiſerũt:qd ad nos cũ ab exteris natiõibus uenirẽt captos q̃rarcũ legati.P.R.redẽpti ſint:merca
toribus tutũ mare nõ fuiſſe dicá:cũ.xii.ſecures i ꝑdonũ ꝑtãtẽ puenerit:qd aut colophonẽ aut ſamũ nobiliſſi
mas urbes Inũerabileſq̃ alias captas eẽ cõmemorẽ:cũ uẽos:port⁹ atq̃ eos portus:q̃b⁹ uitá:& ſpiritũ ducitis
in ꝑdonũ fuiſſe ꝑtãtẽ ſciatis.An uero ignoratis portũ Caietæ celeberrimũ atq̃ pleniſſimũ nauiũ inſpectãte ꝑto
re a ꝑdõib⁹ eẽ direptũ.Ex Miſeno át eius ipſius liberos q cũ ꝑdõib⁹ ãtea ibi bellũ geſſerát a ꝑdõibus eẽ ſub
latos:ná quid ego hoſtiẽſe incõmodũ atq̃ illá labẽ atq̃ ignõiniá reipublicæ q̃rar:cũ ꝓpe inſpectãtib⁹ uobis
claſſis ea cui cõſul.P.R.ꝓpoſit⁹ eẽt a ꝑdõib⁹ capta atq̃ oppſſa ẽ:proh dii Imortales tãta ne uni⁹ hõinis incre
dibilis ac diuina uirt⁹ tá breui tpe lucẽ afferre reipublicæ potuit:ut uos q mõ ãte hoſtiũ tyberinũ claſſẽ ho
ſtiũ timebatis:his nũc nullá intra Oceãi hoſtiũ ꝑdonũ nauẽ eẽ audiatis.Atq̃ hæc q̃ celeritate geſta ſũt q̃q̃ ui
detis:tñ a me in dicẽdo ꝑtereũda ñ ſũt:q̃s.n.unq̃ aut obeũdi negocii:aut cõſeq̃ndi q̃ſt⁹ ſtudio tá breui tpe
tot loca adii tãtos curſ⁹ cõficere potuit q̃ celeriſ.Gn.Põ.duce belli impet⁹ nauigauit:q Siciliá adiit:africá ex
plorauit:inde Sardiniá cũ claſſe uenit:nõdũ tẽpeſtiuo ad nauigãdũ mari.Atq̃ hæc tria frumẽtaria ſubſidia
reipublicæ firmiſſimis ꝑſidiis claſſib⁹ muniuerit.Inde ſecũ in italiá recepiſſet duab⁹ Hiſpãiis:& Gallia Ciſal
pina ꝑſidiis ac nauib⁹ cõfirmata:miſſis in orá Illyrici maris:& i Achaiá:oẽmq̃ græciá nauib⁹:italiæ duo ma
ria maxis claſib⁹ firmiſſimiſq̃ ꝑſidiis adornauit.Ipſe át ut a Brũduſio ꝓfect⁹ ẽ.Vndeq̃nq̃geſimo die totá ad I
periũ Populi Ro.Ciciliá adiũxit:oẽs q ubiq̃ ꝑdões fuerũt partim capti interfectiq̃ ſũt ptim in hui⁹ imperio ac po
teſtate ſe dediderũt.Idẽ cretẽſibus cũ ad eũ uſq̃ in Pãphiliá legatos deꝑcatoreſq̃ miſiſſent:ſpẽ deditiõis nõ

ademit: obſideſq; ſperauit:ita tãtũ bellũ:tã diuturnũ tã lõge lateq; diſpſũ quo bello oẽs gẽtes ac natiões p̃mebanť.Gn.põ.extrema hyeme appuit.Ineũte u'ĕ ſuſcepit:media æſtate cõfecit.Eſt hæc diuina atq; icredibilis uirt' impatoris:qd cætere q̃s pauloãte cõmemorare cœperã q̃tæ atq; q̃ multæ ſũt.Nõ.n.bellãdi uirtus ſolũ in ſũmo pfectoue impatoř q̃rẽda ẽ.Sed multæ ſũt artes eximiæ hui' admiſtræ cõiteſq; uirtutis.Ac primũ q̃ta innocẽtia debẽt eẽ impatores:q̃ta deĩde oib' ĩ reb' tẽperãtia:q̃ta fide q̃ta facilitate:q̃to ĩgnio:q̃ta hũanitate:q̃ breuiter q̃ta ſint ĩ Gn.põ.cõſiderem'.Sũma.n.oia ſũt q̃rites:ſed ea magis ex alioꝶ cõtẽtiõe q̃ ipſa p ſeſe cognoſci atq; itelligi poſſũt.Quẽ.n.poſſum' impatorẽ aliquo in numero,putař cui' ĩ exercitu ueneãt cẽturiatus atq; uenierit:q̃s hũc hoiem magnũ aut amplũ de rep.cogitare:q̃ pecuniã ex ærario d pmptã ad bellũ adminiſtrãdũ aut pp cupiditatẽ puĩciæ magſatibus diuiſerit aut pp auaritiã Romæ ĩ q̃ſtu reliq̃rit.Vr̃a admurmuratio facit q̃rites:ut agnoſcere uideamini:q̃ hæc fecerũt.Ego ãt neminẽ no'o:q̃re iraſci mihi nemo poterit:niſi q̃ ãte de ſe uoluerit cõfiteri.Itaq; pp hãc auaritiã ipatoꝶ q̃tas calamitates:quocũq; uẽtũ ſit ur̃i exercit' ferãt:q̃s ignorat:Itinera q̃ p hoſce annos ĩ italia p agros:atq; oppida ciuiũ Romanoꝶ ur̃i impatores fecerũt recordamini.tũ facili' ſtatuetis:qd apd exteras natiões fieri exiſtimetis. Vtꝶ plures arbitramini p hoſce annos militũ ur̃oꝶ armis hoſtiũ urbes:an hibernis ſocioꝶ ciuitateſ eſſe deletas:Neq; n.põt exercitũ is cõtinere iperator:q̃ ſeipm nõ cõtinet:neq; ſeuer' eẽ in iudicãdo:q̃ alios ĩ ſe ſeueros eẽ iudices nõ uult.Hic miramur hũc hoiem tãtũ excellere cæteris cui' legiões ſic ĩ aſiã puenerit:ut nõ mõ manus tãti exercitus:ſed ueſtigiũ q̃dẽ cuiq̃ pacato nocuiſſe dicať.Iã uero quẽadmodũ milites hibernẽt quotidie ſermones ac lr̃æ pferunť:nõ mõ ut ſumptũ faciat in militẽ:nemini uis afferť:ſed ne cupiẽti q̃dẽ cuiq̃ p mittiť:hyemis.n.nõ auaritiæ pfugiũ maiores nr̃i ĩ ſocioꝶ:atq; amicoꝶ tectis eẽ uoluerũt. Age uero cæteris in rebus q̃lis ſit tẽperãtia cõſiderate:unde illã tãtã celeritatẽ & tã incredibilẽ curſũ inuẽtũ putatis.nõ.n. illũ eximia uis remigũ:aut ars inaudita q̃dã gubernãdi aut uenti aliq̃ noui tã celeriter in ultimas terraſ pnilerũt:ſed hæ res q̃ cæteros remorari ſolẽt nõ retardarũt:nõ auaritia ab iſtituto curſu ad pdã aliq̃ duocauit. nõ libido ad uoluptatẽ:nõ amœnitas ad delectationẽ:ñ nobilitas urbis ad cognitionẽ:nõ dẽiq; labor ipſe ad q̃etẽ:poſtrẽo:ſigna & tabulas cæteraq; ornamẽta græcoꝶ oppidoꝶ:q̃ cæteri tollẽda eẽ arbitranť ea ſibi ille ne uiſẽda q̃dẽ exiſtiauit.Itaq; oẽs q̃dẽ nũc ĩ his locis.Gn.Põ.ſicut aliquẽ ñ ex hac urbe miſſũ:ſed d cælo lapſũ ituẽť:nũc dniq; ĩcipiũt credeř fuiſſe hoies Ro.hac quõdã abſtinẽtia:q̃d iã natõib' exteris icredibile ac falſo memoriæ pditũ uidebať.Nũc ipii nr̃i ſplẽdor illis gẽtib' lucet.Nũc itelligũt nõ ſine cã maiores ſuos tũ cũ hac tẽperãtia magĩſtrat' hẽbam':ſeruiř. P.Ro.q̃ impař aliis maluiſſe iã uero ita faciles adit' ad eũ priuatoꝶ:ita liberæ q̃rimõiæ d alioꝶ iniuriis eẽ dicũť:ut is q̃ dignitate pricipib' excellit facilitate ĩfimis par eẽ uideať:iã q̃tũ cõſilio dicẽdi grauitate & copia ualeat:i quo ipſo i eſt q̃dã dignitas impatoria.Vos q̃rites hoc ipſo ĩ loco ſæpe cognoſtis:fidẽ uero ei' inter ſocios q̃tã exiſtiari putatis:q̃ hoſtes oium generꝶ ſanctiſſimã iudicarint.Hũanitate iã tãta ẽ ut difficile dictũ ſit utꝶ hoſtes magis uirtute:eius pugnãtes timuerũt: an manſuetudinẽ uicti dilexerĩt. Et q̃ſq̃ dubitauit q̃n huic tãtũ bellũ tráſmittẽdũ ſit:q̃ ad oia ur̃æ mẽoriæ bella cõficiẽda diuino quodã cõſilio nat' eẽ uideať:Et quoniã auctoritas multũ ĩ bellis quoq; admiſtrãdis atq; ĩperio militari ualet certe nemini dubiũ ẽ q̃n ea re ille idẽ ipſe impator plurimũ poſſit.Vehemẽter ãt ptineř ad bella admiſtrãda q̃d hoſtes:q̃d ſocii d ipatoribus ur̃is exiſtimẽt:q̃s ignorat:cũ ſciam' hoĩes ĩ tãtis reb' ut aut cõtẽnãt:aut metuãt:aut oderit:aut amẽt opiniõe nõ minus famæ:q̃ alia certa rõe cõmoueri:q̃d igiť nomẽ unq̃ ĩ orbe terraꝶ clari' fuit:Cuius res geſtæ pares:d quo hoies uos:id q̃d maxie facit auctoritatẽ tãta & tã pclara iudicia feciſtis:An uero uſq̃ ullã eẽ orã tã deſertã putatis quo nõ illius diei fama pſuaſerit: Cũ uniuerſus.P.R.referto foro repletiſq; oibus tẽplis ex q̃bus hic locus cõſpici põt unũ ſibi ad cõmune oium gentium bellum Gn.Põ.imperatorẽ depopoſcit.Itaq; ut plura nõ dicam neq; alioꝶ exemplis cõfirmẽ q̃tum hui' auctoritas ualeat in bello ab eodẽ Gn.Põ.oium reꝶ egregiaꝶ exẽpla ſumanť:q̃ quo die a uobis maritimo bello pp̃oſitus ẽ impator.tãta repente uilitas annonæ ex ſumma inopia & caritate rei frumẽtariæ cõſecuta ẽ uni' ſpe & noie:q̃tã uix ex ſumma hubertate agroꝶ diuturna pax efficeř potuiſſet.Iã accepta in põto calãitate ex eo pl̃io de quo uos pauloãte iuitus admõui:cum ſocii pertimuiſſent hoſtium opes:atq; creuiſſent:& cum ſatis firmum pſidiũ puĩcia nõ haberet:amiſiſſetis Aſiã q̃rites:niſi ad ipm ei' tpis diuinit'. Gn.põ ad ea regiões fortuna.P.R.attuliſſet:huius aductus & Mithridatẽ ĩſolita ĩflãmatum uictoria cõtinuit Et Tigranẽ magnis copiis minitãtẽ aſie retardauit:& q̃ſq̃ dubitabit q̃d uirtute pfecturus ſit q̃ tãtum auctoritate pfecerit:Aut q̃ facile ĩpio atq; exercitu ſocios & uectigalia cõſeruatur' ſit q̃ ipſo noie ac rumore dfenderit. Age uero illa res q̃tã dclarat eiuſdẽ hois apd hoſtes.P.R.auctoritatẽ:q̃ ex tot locis tã lõgiq̃s tãq; diuerſis tã breui tpe oẽs ũa huic ſe ddiderũt q̃ cretẽſiũ legati cũ ĩ eoꝶ iſula nr̃ ipator exercituſq; eẽt ad Gn.P.i ultimas ppe terras uenerũt:eiq; ſe oẽs cretẽſiũ ciuitates dedere uelle dixerũt q̃d idẽ ipſe Mithridates:nõne ad eũdẽ Gn.põ legatũ uſq; ĩ Hiſpaniã miſit:eũq; põ.legatũ ſemp iudicauit.In q̃bus ſemp erat moleſtũ ad eũ potiſſimũ oẽ miſſũ ſpeculatorẽ q̃ legatũ iudicari maluerũt.Poteſtis igiť iã cõſtituere q̃rites hãc auctoritatẽ multis poſtea rebus geſtis magniſq; uris iudiciis ãplificatã:q̃tũ apd illos reges:q̃tũ apd exteras natiões ualituꝶ eẽ exiſtimetis.Reliquũ ẽ ut de felicitate q̃ pſtare de ſe ipſo nemo põt:meminiſſe & cõmemorare de altero poſſumus ſicut æquũ ẽ homini de poteſtate deoꝶ timide & pauca dicam'.Ego.n.ſic exiſtimo maximo: Marcello Scipiõi:Mario & cæteris magnis impatoribus nõ ſolũ pp uirtutẽ ſed ẽt ppter fortunã ſæpius impio mãdata atq; exercitus eẽ cõmiſſos:fuit.n.pfecto q̃buſdã ſũmis uiris q̃dã ad ãplitudinẽ & gloriã & res magnas bene gerẽdas diuinit' adiũcta fortũa.De hui' ãt hois felicitate nũc agiꝰ hac utar moderatiõe dicẽdi ñ ut ĩ illius ptãte fortunã poſitã eẽ dicã:ſed ut pterita meminiſſe reliq̃ ſpare uidemur:ne aut iuiſa diis imortalibus orõ nr̃a aut ĩgrata eẽ uideať itaq; ñ ſũ pdicaturus q̃tas ille res domi militiæq; terra mariq; q̃taq; feli

citate geſſerimt eius ſp uoluptatibus ñ mō ciues aſſenſerit:ſocii obtēparīt:hoſtes obedierit:ſed ēt uēit tēpe
ſtateſq; obſecūdarit:hæc breuiſſime dicā:neminē unq̄tā īpudētē fuiſſe:q a diis īmortalib᷒ tot & tātas res ta
citus audret optarē:quot & q̄tas dii īmortales ad.Cn.Pō.cōtulerūt:qd ut illi ꝓpriū ac ꝑpetuū ſit:q̄rites:tū cō
munis ſalutis atq; īpii:tū īpius hois cā ſicuti facitis uelle & optaī dbetis.Quarē cū & bellū ita ſit neceſſariū:ut
negligi ñ poſſit.Ita magnū:ut accuratiſſime ſit admiſtrādū.Et cū ei īpatorē pficere poſſitis:ī quo ſit eximia
belli ſcia:ſingularis uirtus:clariſſima auctoritas:egregia fortūa:dubitatis q̄rites qn hoc tātū boni:qd a diis ī
mortalib᷒ oblatū & datū ē i Rēp.cōſeruādā atq; āpliſicādā cōferatis.Q đ ſi Romæ.Cn.Pō.priuatus eēt hoc
tpe:tñ ad tātū bellū is erat dligēdus atq; mittēdus.Nūc cū ad ſūmas cæteras uulitates hæc quoq; opportuni
tas adiūgat̄ ut i his īpis locis adſit:ut hēat exercitū:ut ab is q hēnt accipe ſtati poſſit:qd expectam᷒?Aut cur:
nō ducib᷒ diis imortalibus eidē cui cætera ſūma cū ſalutæ Reip.cōmiſſa ſūt:hoc quoq; bellū regiū cōmitta
mus?At.n.uir clariſſimus Reip.& uřis bñficiis āpliſſimis affectus.Q .Catul᷒.Itēq; ſūmis ornamētis hono
ris:fortūæ:uirtutis:īgenii p̄ditus.Q .Hortēſius ab hac rōe diſſētiūt:quoꝝ ego auctoritatē apđ uos multis
locis plurimū ualuiſſe:& ualeř oporteř cōfiteor.Sed i hac cā tāeſi cognoſcitis auctoritates cōtrarias fortiſſi
moꝝ uiroꝝ & clariſſimoꝝ:tñ omiſſis auctoritatib᷒ īpa re:& rōe exq̄rere poſſumus ueritatē.Atq; hoc facili
us:ꝙ ea oia q̄ a me adhuc dicta ſūt:idē iſti uera eē cōcedūt:& neceſſariū bellū eē & magnū:& i uno.Cn.Pō.
ſūma eē oia.Quid igit̄ ait Hortēſius ſi oia uni tribuēda ſūt unū digniſſimū eē Pō.ſed ad unū tñ oia deferri
nō oporteř.Obſoleuit iā iſta rō re multo magis q̄ uerbis ꝛſutata.Nā tu idē.Q .Hortēſi multa ꝓ tua ſūma co
pia ac ſingulari facultate dicēdi & i ſenatu cōtra uiꝝ fortē Aulū Gabiniū grauiter ornateq; dixiſti cum is de
uno īpatorē cōtra p̄dōes cōſtituēdo legē ꝓmulgaſſet.Et ex hoc īpo loco ꝑ multa idē cōtra legē uerba feciſti
qd tū ꝑ deos imortales ſi plus apđ.P.R.auctoritas tua q̄ īpius.P.R.ſalus & uera cā ualuiſſet:hodie hāc glo
riā atq; hoc orbis terræ īpiū teneremꝰ?An tibi tū īpiū eē ꝰ uideat̄ cū.P.R.legati:p̄tores:q̄ſtoreſq; capiebāt̄?
cū ex oibus ꝓuīciis cōmeatu & p̄uato & publico ꝓhibebāt̄:cū ita clauſa erāt nobꝭ oia maria:ut neq; p̄uatā rē
maritimā neq; publicā iā obiř poſſemus?q̄ ciuitas antea unq̄ fuit nō dico atheniēſiū:q̄ ſatis late quōdā mař
tenuiſſe dicit̄:nō Carthaginēſiū:q ꝑ multū claſſe maritimiſq; rebꝰ ualuerūt:nō Rhodioꝝ:quoꝝ uſq; ad
nřam memoriā diſciplina naualis & gloria remāſit:q̄ ciuitas ātea unq̄tā tenuis tā parua īſula fuit:q̄ nō por
tus ſuos & agros & reliquā ptē regiōis atq; oræ maritimæ ꝑ ſe ipſam defenderet?At hercle aliquot ānos
cōtinuos ante legē Gabiniā ille.P.R.cuius uſq; ad noſtrā memoriā nomē īuictū i naualib᷒ pugnis ꝑmāſit
magna ac multo maxia pte ñ mō utilitatis:ſed dignitatis atq; īpii caruit.Nos quoꝝ maiores Antiochū re
gē claſſe Perſēq; ſuparūt:oibuſq; naualib᷒ pugnis carthaginēſes hoſes i maritimis rebus exercitatiſſimos
patiſſimoſq; uicerūt:his nullo i loco iā p̄donibus pares eē poteramus.Nos quoq; q ātea nō mō Italiā habe
bamus tutā:ſed oēs ſocios i ultimis oris auctoritate nřī īpii ſaluos p̄ſtare poteramus:tū cū īſula Delos tā ꝓ
cul a nobis i ægeo mari poſita:quo oēs undiq; cū mercib᷒ atq; onerib᷒ cōmeabāt referta diuitiis parua ſi
ne muro nihil timebat:idē ñ mō ꝓuīciis atq; oris italiæ maritimis ac portubus nřis:ſed ēt appiā iā uia car
bāus.Et his tpib᷒ nō pudebat magřatuꝰ P.R.i hūc īpm locū aſcēdeř:cū eū uobis maiores nři exuuis nau
ticis & claſſiū ſpoliis ornatū reliq̄ſſēt.Bono te aio tū.Q .Hortēſi.P.R.& cæteros q erāt ī eadē ſnia dicēř exi
ſtiauit:eaq; ſētiebat is.Sed tñ i ſalute cōi idē.P.R dolori ſuo maluit q̄ auctoritati uřæ obtēpař.Itaq; una lex
un᷒ uir:unus aius nō mō uos illa miſeria aut t̄pitudīe liberauit:ſed ēt effecit:ut aliq̄do uere uidrēur oib᷒
gētib᷒ ac natiōib᷒ terra mariq; īpatoř:quo mihi ēt idignius uř obtrectatū eē adhuc Ca.dicam:an ne Pō.an
utriq;:id qđ ē uerius:ne legaret̄ Aulus Ca.Cn.Pō.expetēti ac poſtulāti.Veꝝ ille q poſtulat legatū ad tantū
bellū quē uelit:idōeus nō ē:q īpetret cū cæteri ad expilādos ſocios:diripiēdaſq; ꝓuīcias quos uoluerūt lega
tos eduxerit.An īpe cuius lege ſalus ac dignitas.P.R.atq; oib᷒ gētib᷒ cōſtituta ē:exps eē debet gloriæ eius
imperatoris:atq; eius exercitus:q cōſilio eius atq; ꝑiculo eſt cōſtitutus?An Cn.Falcidius.Qu.Metellus.
Qu.Cæli᷒.Latiniēſis.Cn.Lētu.quos ois honoris cā noīo curr.pl:fuiſſēt āno ꝓxio legati eē potuerūt:i hoc
uno gabino ſūt tā diligētes q i hoc bello qđ lege gabinia gerit̄ i hoc īpatore atq; exercitu quē ꝑ ſe īpe cōſti
tuit:& p̄cipuo iuř eē dberet đ quo ſegādo cōſule ſpo ad ſenatū relaturos q ſi dubitabūt:aut grauabūt̄ ego
me ꝓfiteor relatuꝝ:neq; me īpediet:eius q̄rites inimicū edictū quo miꝰ fretꝰ uobis uřum ius beneficiūq;
defēdā:neq; p̄ter interceſſionē qcq̄ audiā:đ q̄ ut arbitror iſti īpi q minat̄ ēt atq; ēt qd liceat cōſiderabūt:mea
qdē ſnia q̄rites unus Aulus Ga.belli maritimi reruq; geſtaꝝ Cn.Pō aſcribit̄ ꝑpa ꝙ alter illꝰ bellū ſuſcipiē
dū uřis ſuffragiis detulit:alter đlatū ſuſceptūq; cōfecit.Reliquū ē ut de Q .Catuli auctoritate & ſnīa dicēdū
eē uidat̄:q cū ex uobis q̄reret ſi ī ūo Cn.Pō.oia pon eretis:ſi qđ đ eo factū eēt:ī quo ſpē eētis hituri cepit ma
gnū ſuæ uirtutis fructū ac dignitatis cū oēs ꝓpe una uoce i eo ipſo uos ſpē habituros eē dixiſtis.Et.n.talis ē
uir ut nulla res tāta ſit ac tā difficilis q̄ ille nō & cōſilio regere & integritate tueri:& uirtute cōficeř poſit.Sed
i hoc īpo ab eo uehemētiſſime diſſētio:ꝙ quo min᷒ certa ē hoium ac min᷒ diuturna uita hoc magis reſp.
dū ꝑ đos īmortalles licet frui debet ſūmi hois uita atq; uirtute:at.n.inq̄t noui nihil fiat:cōtra exēpla atq; iſti
tuta maioꝝ ñ dico hoc loco maiores nřos ſēper in pace cōſuetudini.In belo utilitati paruiſſe:ſēper ad no
uos caſus tēpoꝝ nouoꝝ cōſiliorū rōnes accōmodaſſe.Nō dicā duo bella maxia pūicū & hiſpāiēſe ab uno
īperatoř eē cōfecta:duas urbes potētiſſimas q̄ huic īperio maxie miabāt̄.Carthaginē atq; Numātiā ab eo
dē Scipiōe eē deletas.Nō cōmēorabo nuꝑ ita uobis patribuſq; uřis eē uiſum:ut i uno.C.Mario ſpes īpe
rii poneret̄:ut idē cū Iugurtha:idē cū Cimbris:idē cū Theutōis bellū adminiſtraret:in īpo Cn.pō.In quo
noui cōſtitui nihil uult.Qu.Catulus q̄ multa ſint noua ſummaq; Catuli uolūtate cōſtituta recordamini.
Quid tam nouū q̄ adoleſcētulū priuatū exercitū difficili Reip.tempore conficere?cōfecit huic preeſſe ēt
præfuit rem optime ductu ſuo gerere geſſit:quid tam preter conſuetudinē q̄ homini per adoleſcētu:cui

a ſenatorio gradu ætas lõge abeſſet iperiũ atq; exercitũ dari? Siciliã pmittit:atq; Africam:bellũq; i ea admi/
niſtrãdũ.Fuit i his pulcris ſingulari inocẽtia:grauitate:uirtute:bellũ i Africa maximũ cõfecit:uictorẽ exerci
tũ dportauit.Quid uero tã inauditũ q̃ eqtẽ Ro.triũphare? At eã quoq; rẽ.P.R.nõ mõ uidit:ſed ẽt ſtudio oĩ
uiſendã putauit.Quit tã inuſitatũ q̃ cũ duo cõſules clariſſimi fortiſſimiq; eẽnt:eques Ro.ad bellũ maximũ
formidoloſiſſimũq; p cõſule mitteref:miſſus ẽ.Quo qdẽ tpe cũ eẽt nõ nemo i ſenatu:q diceret nõ opone
re mitti hoiem priuatũ p cõſule.L.Philippus dixiſſe dicit nõ ſe illũ p ſua ſentẽtia p cõſule:ſed p cõſulibus
mittere.Tãta i eo Reip.bene gerẽdæ ſpes cõſtituebat:ut duoꝝ cõſulũ mũus unius adoleſcentis uirtuti cõ
mitteret.Quid tã ſingulare q̃ ut ex.S.C.legibus ſolutus cõſulãte fieret:q̃ ullũ aliũ magiſtratum p leges cape li
cuiſſet?Quid tã icredibile q̃ ut iteꝝ eques Ro.ex.S.C.triũpharet.Quæ in oibus hoibus noua poſt hoium
memoriã cõſtituta ſunt:ea tã multa nõ ſunt quã hæc q̃ i hoc uno hoie uidemus.Atq; hæc tot exẽpla tanta
ac tã noua pfecta ſunt i eũdẽ hoiem a.Q.Catulo:atq; a cæteroꝝ eiuſdẽ dignitatis ampliſſimoꝝ hominũ
auctoritate.Quaſ uideat ne ſit p iniquũ & nõ ferẽdũ illoꝝ auctoritatẽ de.Gn.Põp.dignitate a uobis cõpro
batã ſemp eẽ.Vim ab illis de eodẽ hoie iudiciũ.P.q;.R.auctoritatẽ iprobari:pſerti cũ iã ſuo iure.P.R.in ho
mine ſuã auctoritatẽ:uel cõtra oẽs q diſſentiũt poſſit defendere ppea q iſtis reclamãtibus uos unũ illũ ex
oibus delegiſtis:quẽ bello pdonũ pponeretis hoc ſi uos temere feciſtis:& Reipu.parũ cõſuluiſtis:recte iſti
ſtudia ur̃a ſuis cõſiliis regere conãt.Sin autẽ uos plus tũ i Rep.uidiſtis uos his repugnãtibus p uoſmetipſos
dignitatẽ huic iperio:ſalutẽ orbi terraꝝ attuliſtis:aliqñdo iſti pricipes & ſibi & cæteris.P.R.uniuerſi auctori
tati pãrẽdũ eẽ fatẽant.Atq; i hoc bello Aſiatico & regio nõ ſolũ militaris illa uirt⁹:q̃ ẽ i.Gn.Põp.ſingularis
ſed aliæ quoq; uirtutes aĩ multæ ſũt:& magnæ requirũt.Difficile ẽ i Aſia Cilicia Syria regniſq; itenorum
nationũ ita uerſari ueſtrũ iperatorẽ:ut nihil aliud q̃ de hoſte ac laude cogitet.Deide ẽt ſi q ſint pudore ac tẽ
perãtia moderatiores tamẽ eos eẽ tales pp multitudinẽ boium cupidoꝝ nemo arbitraf.Difficile ẽ dictu q
rites q̃to i odio ſumus apud exteras natiões pp eoꝝ quos ad eas hoc ãno cũ imperio miſimus iniurias ac li
bidines.Quod.n.fanũ putatis i illis terris magiſtratibus religioſum?Quã ciuitatẽ ſanctam?Quã domũ ſatis
clauſam ac munitã fuiſſe?Vrbes iã locupletes & copioſæ requirunt:qb⁹ cã belli pp diripiẽdi cupiditatẽ iſera
tur.Libẽter hoc corã cũ.Qu.Catulo &.Qu.Hortẽſio diſputarẽ ſũmis & clariſſimis uiris.Nouerũt.n.ſocio
rũ uulnera:uidẽt eoꝝ calamitates:q̃rimonias audiũt:p ſociis uos cõtra hoſtes exercitũ mittere putatis?An
hoſtiũ ſimulatiõe cõtra ſocios atq; amicos?Quæ ciuitas ẽ i Aſia q̃ nõ modo unius iperatoris aut legati:ſed
unius tribuni militũ aios ac ſpem cape poſſit?Quam ẽt ſi quẽ habetis:q collatis ſignis exercit⁹ regios ſupe
rare poſſe uideat:tamẽ niſi erit idẽ q ſe a pecũiis ſocioꝝ:q ab eoꝝ cõiugibus ac liberis:q ab auro gazaq; re.
gia manus oculos aium cohibere poſſit.Nõ erit idoneus q ad bellũ Aſiaticũ regiũq; mittat.Et quã putatis
ciuitatẽ pacatã fuiſſe q̃ locuples ſit?& quã eẽ locupletẽ q̃ iſtis pacata eẽ uideat.Ora maritima.Gn.Põp.n ſo
lũ pp rei militaris gloriã ſed ẽt pp aĩ cõtinẽtiã reqſiuit.Videbat.n.Po.Ro.nõ locupletari quot ãnis pecunia
publica pter paucos:neq; eos qcq̃ aliud aſſeq claſſiũ noie niſi ut detrimẽtis accipiẽdis maioꝝ affici turpitu
dine uideremur.Nũc qua cupiditate hoies i puicias:qbus iacturis:qbus cõditiõibus pficiſcant ignorãt ui
delicet iſti q ad unũ deferẽda eẽ oia nõ arbitrant:q̃ſi nõ.Gn.Po.nõ ſuis uirtutibus:ſed aliẽis uitiis magnũ
eẽ uideamus.Quare nolite dubitare qn huic uni credatis oia q iter annos tot un⁹ iuẽtus ſit:quẽ ſocii i ur
bes ſuas cũ exercitu ueniſſe gaudeat.Quod ſi auctoritatib⁹ hãc cãm q̃rites confirmãdã putatis:eſt uobis au
ctor uir belloꝝ oium maximarũq; reꝝ periſſimus.P.Seruilius:cuius tantæ res geſtæ terra mariq; extite
rũt:ut cũ de bello deliberetis auctor uobis grauior eẽ nemo debeat.Eſt.C.Curio ſũmis ur̃is beneficiis ma
ximiſq; rebus geſtis ſũmo igenio & prudẽtia pditus.Eſt.Gn.Lẽtulus i quo oẽs p ampliſſimis ur̃is honori
bus ſũmũ cõſiliũ ſũmã grauitatẽ eſſe cognoſcitis.Eſt.C.Caſſius integritate:uirtute:cõſtãtia ſingulari.Qua
re uidete ut hoꝝ auctoritatibus illoꝝ orõni:q diſſenſiũt rñdere poſſe uideamur:q̃ cũ ita ſint.C.Mãili pmũ
iſtã tuã & legẽ & uolũtatẽ & ſniam laudo:uehemẽtiſſimeq; cõprobo.Deide ẽt hortor ut auctore.P.R.ma
neas i ſnia neue cuiuſq̃ uim aut mĩas ptimeſcas primũ inteſatis eẽ aĩ cõſtãtiæq; arbitror.Deide cũ tãtã m
titudinẽ cũ tãto ſtudio adeſſe uideamus:q̃tã nõ iteꝝ in eodẽ hoie pficiẽdo uidimus:qd eſt:qd aut de re aut
de pficiẽdi facultate dubitemus?Ego aũt qcqd i me eſt:ſtudii:cõſilii:laboris:ingenii:qcqd hoc bñficio.P.R.
atq; hac ptãte ptoria:qcqd auctoritate:fide:cõſtãtia poſſum:id oẽ ad hanc rẽ cõficiẽdã tibi &.P.R.polliceor
ac defero.Teſtorq; oẽs deos:& maxie eos:q huic loco tẽploq; pſidẽt:q oium mentes eoꝝ q ad Rẽp.adeũt
maxie pſpiciũt me hoc neq; rogatu facere cuiuſq̃:neq; quo.Gn.Põ.grãm mihi p hãc cãm cõciliari putẽ:neq;
quo mihi ex cuiuſq̃ amplitudine aut pſidia piculis:aut adiumenta honoribus q̃rã:ppea q picula facile ut
hoiem pſtare oportet inocẽtia tecti pellem⁹ honorẽ aũt neq; ab uno neq; ab hoc loco:ſed eadẽ nr̃a illa labo
rioſiſſima ratiõe uitæ ſi ur̃a uolũtas feret cõſeqmur.Quãobrẽ qcqd in hac cã mihi ſuſceptũ ẽ q̃rites:id om
ne cã Reip.ſuſcepiſſe cõfirmo.Tãtũq; abẽ:ut aliq̃ bonã gratiã mihi q̃ſiſſe uidear:ut multas ẽt ſimultates
pti obſcuras pi aptas itelligatis mihi nõ neceſſarias uobis ñ inutiles ſuſcepiſſe:ſed ego me hoc honoꝛ pdi
tũ tãtis ur̃is beneficiis affectũ ſtatui q̃rites ur̃am uolũtatẽ & Reip.dignitatem & ſalutẽ puinciaꝝ atq; ſocio
rũ meis oibus commodis & rationibus preferri oportere.

¶M.T.C.PRO TITO ANNIO MILONE ORATIO.

ET SI VERIOR IVDICES:Ne turpe ſit p fortiſſimo uiro dicere icipiẽtẽ timere minieq; de
ceat cũ cõtra Titi⁹ Annius ipſe magis de reip.ſalute q̃ de ſua pturbat me ad ei⁹ cãm parẽ aĩ
magnitudinẽ afferre nõ poſſe:m hæc noui iudicii noua forma terret oculos q quocũq; i
ciderit:ueterẽ cõſuetudinẽ fori & priſtinũ morẽ iudicioꝝ minie uidẽt.Nõ.n.corõa cõſeſſus
ur̃ cinctus eſt ut ſolebat nõ uſitata freq̃ntia ſtipati ſum⁹:nã illa pſidia:q pro tẽplis oib⁹ cernit

tis:& ſi cõtra nicollata ſũt:nõ afferũt tñ oratori aliqd ut i foro & i iudicio q̃ ꝑſidiis ſalutarib⁹ & neceſſariis
ſepti ſum⁹:tñ ne nõ timeꝛ ſine aliquo timoꝛ poſſum⁹:q̇ ſi opoſita.Milõi putarẽ cederẽ tpi Iu.Nec iter tan
tã ui armorũ exiſtimarẽ oratori locũ eẽ.Sed me recreat & reficit. Gn.Põ.ſapiẽtiſſimi illuſtriſſimi uiri cõſi
liũ q ꝓfecto nec iuſtitie ſue putaſt eẽ quẽ reũ ſniis iudiciũ tradidiſſet:eũdẽ telis militũ ddere:nec ſapiæ teme
ritatẽ cõcitatæ multitudis auctoritate publica armaꝛ.Quãobrẽ illã arma cẽturiões cohortes ñ piculũ no
bis:ſed ꝑſidiũ dnũciãt:neq ſolũ ut qeto:ſed ẽt ut magno aio ſim⁹ hortãt:neq auxiliũ mõ defenſiõi meæ
uerũ ẽt ſilẽtiũ pollicẽt.Reliq̃ uero multitudo q̃ qdẽ ẽ ciuiũ tota nr̃a ẽ neq eorũ qſq̃ ẽ quos ũdiq itueẽtes ex
hoc ipſo loco cernitis undẽ aliq̃ ps fori aſpici põt:& huiuſmõi exitũ uidus expectãtes ñ cũ uirtuti Milõis fa
uet:tũ d ſe:d libertis ſuis:de pr̃ia d fortũis hodierno die certari putat.Vnũ gẽus ẽ aduerſũ i feſtũq nobiſ eo
rũ quos.P.Clodii furor rapinis:& icẽdiis:& oib⁹ exitiis publicis parauit: q heſterna ẽt cõciõe icitati ſunt:ut
uob:s uoce ꝑirẽt:qd iudicaretis.Quorũ clãor ſi qs forte fuerit:admõere uos dbebit ut eũ ciuẽ retineatis:q
ſp gẽus illud hoium clamoreſq maxſos ꝓ ur̃a ſalute neglexerit.Quãobrẽ adeſte ais iudices:& timorẽ ſi
quẽ hẽtis depõite.Nã ſi unq̃ de bõis & fortibus uiris:ſi unq̃ de bñmeritis ciuib⁹ ptãs uobis iudicãdi fuit ſi
deniq unq̃ loc⁹ ampliſſimorũ ordinũ delectis uiris dat⁹ ẽ:ubi ſua ſtudia erga fortes & bonos ciues:q̃ uul
tu & uerbis ſæpe ſignificaſſẽt:re & ſentẽtiis dclararẽt hoc ꝓfecto tpe eã ptãtẽ oẽs uos habetis. Vt ſtatuatis:
utrũ nos qſp ur̃æ auctoritati dediti fuimus:ſp miſeri lugeãus:an diu uexati a pditiſſimus ciuibus aliq̃do
ꝑ uos ac ꝑ ueſtrã ſidẽ uirtutẽ:ſapiãmq recreemur.Quid.n.nobis duob⁹ iudices laborioſius:qd magis ſol
licitũ:magis exercitũ dici aut ſingi põt:q ſpe ampliſſimorũ ꝑmiorũ ad Rẽp.adducti metu crudeliſſimorũ
ſuppliciorũ carere ñ poſſum⁹.Et qdẽ cæteras tẽpeſtates & ꝓcellas i illis dũtaxat fluctibus cõcionũ ſp puta
ui Milõi eẽ ſubeũdas:q ſp ꝓ bõis cõtra iprobos ſẽſerat.In iudicio uero & i eo cõſilio i quo ex cũctis ordini
b⁹ ampliſſimi uiri iudicarẽt:nũq̃ exiſtimaui ſpẽ ullã eẽ hiituros Milõis inimicos ad eius nõ ſalutẽ mõ extin
guẽdã:ſed ne ẽt gloriã ꝑ tales uiros iſtringendã.Quãq̃ i hac cã iudices Titi Anni tribũatu reb⁹ oib⁹ ꝓ ſalute
Reip.geſtis ad ei⁹ crimis dfenſionẽ ñ abutemur niſi oculis uidretis iſidias Milõi a Clodio factas:nec dep
caturi ſum⁹ ut crimẽ hoc nobis multa pp ꝓclara i Remp.merita cõdonetis:nec poſtulaꝛ ut ſi mors.P.Clo
dii ſal⁹ ur̃a fuerit:iccirco eã uirtuti Milõi potiuſq̃.P.R.felicitati aſſignetis.Sed ſi illius iſidiæ clariores hac
luce fuerit:tũ deniq obſecrabo obteſtaborq nos iudices:ſi cætera amiſim⁹:hoc ſaltẽ nobis relinquaꝛ ut ab
inimicoꝝ audacia teliſq uitã ipune liceat dfedeꝛ.Sed anteq̃ ad eã rõnẽ ueniã:q̇ ẽ ꝓpria nr̃æ qõnis:uideꝛ ea
eẽ rſutãda:q̇ i Sẽatu ſæpe ab inimicis ab iprobis ſæpe iactata ſũt:& i cõciõe & pauloãte ab acuſatorib⁹ ut oi
terroꝛ ſublato rẽ plãe q̃ uẽit in iudiciũ uiderꝛ poſſius.Negãt itueri lucẽ fas ei:q a ſe hoiem occiſũ fateaꝛ.In q̃
tãdẽ urbe hoc hoies ſtultiſſimi diſputãt:Nẽpe i ea q ꝑmũ iudiciũ d capite uidit.M.Horatii fortiſſimi uiri:q
nõdũ libera ciuitate tñ.P.R.cõitiis liberat⁹ ẽ:cũ ſua manu ſororẽ eẽ iterfectã fateret an ne ẽ qſq̃ q hoc igno
ret:cũ d hoie occiſo qraꝛ aut negari ſoleꝛ id oio eẽ factũ aut recte ac iui factũ eẽ dfendi.Niſi uero exiſtime
tis dmẽtẽ.P.Africanũ fuiſſe:q cũ a carbõe tribũo ple.i cõciõe ſeditioſe iterrogareꝛ:qd d.T.Gracchi mõte ſẽ
tiret:rñdit iure cæſũ uideri.Neq.n.poſſet aut Hala ille Seruili⁹:aut.P.naſſica:aut.L.Oppimi⁹:aut.C.Mari
us:aut me cõſule ſenat⁹ ñ nefarius hrĩ ſi ſceleratos ciues iterfici nefas eẽt.Itaq hoc Iu.nõ ſine cã ſictis fabu
lis doctiſſimi hoies mẽoriæ ꝓdiderũt:eũ q ꝑris ulciſcẽdi cã matrẽ necauiſſet uariatis ſolum ſniis non ſolũ
hũana.ſed ẽt dæ ſapiẽtiſſimæ ſnia liberatũ.Q. d ſi.xii.tabulæ nocturnũ fure quoquomõ:diurnũ aũt ſi telo
ſe defenderit iterfici ipune uoluerũt:qs ẽ q quoquomõ qs iterfect⁹ ſit puniẽdũ putet:cũ uideat aliq̃do gla
diũ nobis ad occidẽdũ hoiem ab ipſis porrigi legib⁹.At q ſi tps ẽ ullũ iure hoĩs negãdi(q̃ multa ſũt)certe il
lud nõ mõ iuſtũ:uerũ ẽt neceſſariũ cũ ui uis illata dfendiꝛ:pudicitiã cũ eripet militi tribun⁹ militaris i exer
citu. C.Marii ꝓpiqu⁹ eius ipatoris iterfect⁹ ab eo ẽ:cui ui afferebat.Faceꝛ.n.ꝓbus adoleſces piculoſe q̃ per
peti turpiter maluit:atq hũc ille uir ſũmus ſceleꝛ ſolutũ piculo liberauit:iſidiatori uero & latrõi q põt affer
ri iiuſta nex:qd cõitat⁹ nr̃i:qd gladii uolũt quos hr̃e certe ñ liceret:ſi uti illis nullo pacto licere:ẽ ergo hæc
Iu.nõ ſcripta ſed nata lex q̃ nõ didicimus accepius:legimus:ueꝝ ẽt ex natura ipſa arripuimus:hauſim⁹ ex
ꝑſſim⁹:ad quã nõ docti ſed:facti:nõ iſtituti:ſed ibuti ſumus:ut ſi uita nr̃a i aliq̃s:ſi iſidias i uim i tela aut la
tronũ aut inimicoꝝ icidiſſet:olb⁹ hõeſta rõ eẽt expediãdæ ſalutis:ſilẽt.n.leges iter arma:nec ſe expectari iu
bẽt:cũ ei q expectaꝛ uelis ãte iiuſta pẽa luẽda ſit:q̃ iuſta rpetẽda & ſi ꝑ ſapiẽter & quodãmõ tacite dat ipſa lex
ptãtẽ dfẽdẽdi:q ñ mõ hoiem occidi:ſed eẽ cũ telo hois occidẽdi:cã uetat:ut cũ cã ñ telũ qrereꝛ q ſui dfẽdẽdi
cã telo eẽt uſus nõ hoies occidẽdi cã hũiſſe telũ iudiceꝛ q̃pp hoc maneat i cã iudices:ñ.n.dubito qn ꝓbatrus
ſim uobis pfẽſionẽ meã ſi id mẽineritis q obliuiſci ñ poteſtis iſidiatorẽ iuꝛ i terfici poſe ſeqꝛ illd q a milõis
iimicis ſæpiſſime dꝛ cædẽ q̃.P.Clo.occiſus ẽ ſenatui iudicaſſe cõtra rẽp.eẽ factã illã uero ſenat⁹ nõ ſentẽtiis
ſuis ſolũ:ſed ẽt ſtudiis cõꝓbauit:quoties ẽ.n.illa cã i Sẽatu a nobis acta.qb⁹ aſſẽſiõib⁹ uniuerſi ordi s:qꝛ nec
tacitis nec occultis. qñ.n.freqñtiſſimo ſẽatu q̃ttuor ad ſũmũ qnq ſũt iuẽti:q Milõis cãm ñ ꝓbarẽt declarãt
hoc ãbuſti tr.pl.illæ iter mortuæ cõciões qb⁹ quottidie meã potẽtiã iuidioſe criminabaꝛ cũ diceret ſenatũ nõ
q ſẽtiret:ſed qd ego uellẽ re dcerneꝛ:q̇ qdẽ ſi potẽtia ẽ apelãda potiuſq̃ pp magna i rẽp.merita mediocris
i bõis cãis auctoritas aut pp officioſos labores meos ñ nulla apd bonos gr̃a apelleꝛ ita ſane dũmõ ea nos
utãnt ꝓ ſalute bonoꝝ cõtra amẽtiã pditorũ hãc uero qſtionẽ & ſi nõ ẽ iniq̃ nũq̃ tñ Sẽatus cõſtituẽdã puta
uit Erãt.n.leges erãt qſtiões uel de cæde uel de ui nec tãtũ mœrorẽ ac luctũ ſenatui mors.P.Clodii affere
bat.ut noua qſtio cõſtitueret.Cuius.n.ſenatui de illo iceſto ſtupro iudiciũ decernẽdi ptãs eẽt erepta d ei⁹ i
teritu qs põt credere ſenatũ iudiciũ nouũ cõſtituendũ putaſſe:Cur igiꝛ incẽdiũ curiæ oppugnationẽ ædiũ
Marci lepidi cædem hanc ipſam contra Remp.ſenatus factã eſſe decreuit:quia nulla uis unq̃ eſt i libera
ciuitate ſuſcepta inter ciues non contra Remp.Non.n.eſt ulla defenſio cõtra uim unq̃ optãda:ſed nõnũq̃

eſt neceſſaria:niſi uero aut ille dies i quo.T.Gracchus ẽ cæſus:aut ille quo.C.quo aut arma.Saturnini ẽt ſi
e Rep.oppſſa ſũt.Rẽp.n̄ uulnerarũt.Itaq̄ ego ipſe decreui:cũ cædẽ i Appia factã eẽ cõſtaret:nõ eũ q̄ ſe de
fendiſſet cõtra Rẽp.feciſſe:ſed cũ ieſſet l re uis & iſidie crimẽ iudicio reſeruaui:rẽ notaui.Q d ſi p furioſũ
illũ tribunũ ſenatui qd ſẽtiebat pficere licuiſſet:nouã q̄ſtionẽ nũc nullã h̄remus.Decernebat.n.ut ueteribꝰ
legibꝰ tãtũmõ extra ordinẽ q̄reret:diuiſa ſnia ẽ poſtulãte neſcio quo.Nihil.n.neceſſe eſt oium me flagitia
pferre:ſic reliq̄ auctoritas ſenatꝰ inepta iterceſſiõe ſublata ẽ.At.n.Gn.Põ.rogatiõe ſua & d re & de cã iudi-
cauit.Tulit.n.de cæde q̄ i Appia uia facta eẽt:i q̄.P.Clodiꝰ occiſus fuit:qd ergo tulit:Nẽpe ut q̄reret.Quid
porro q̄rẽdũ ẽ factũ ne ſit:At cõſtat.A quo:At patet.Vidit ẽt i cõfeſſiõe facti iuris tñ defenſionẽ ſuſcipi poſ
ſe.Q d niſi uidiſſet:poſſe abſolui eũ q ſateret:cũ uidret nos fateri:neq̄ q̄ri unq̄ iuſſiſſet:nec uobis tã ſaluta
rẽ hãc i iudicãdo litterã quã illã triſtẽ ddiſſet.Mihi uero.Gn.Põ nõ mõ nihil grauius cõtra Milonẽ iudicaſ-
ſe:ſed ẽt ſtatuiſſe uideť qd uos i iudicãdo ſpectare oporteẽt.Nã q nõ pœnã cõfeſſiõi:ſed defẽſionẽ dedit:is
cãm iteritꝰ q̄rẽdã nõ iteritũ putauit.Iã illud dicet ipſe pfecto.qd ſua ſpõte fecit.P.ne.Clodio tribuẽdũ putet
an tpi.Domi ſuæ nobiliſſimus uir ſenatus ppugnator:atq̄ illis qdẽ tpibꝰ pene patronus auunculus huius
nr̄i iudicis fortiſſimi uiri Catõis Tr.ple.M.Druſus occiſus ẽ.Nihil de eiꝰ morte Po.cõſulins:nulla q̄ſtio
decreta a ſenatu ſũt.Quãtũ luctus i hac urbe fuiſſe a nr̄is pribus accepimus:cũ.P.Africão domi ſue q̄ſcẽti
illa nocturna uis eẽt illata.Quis tũ nõ igemuit:q̄s nõ arſit dolore:quẽ imortalẽ ſi fieri poſſet oẽs eẽ cuperẽt
eiꝰ ne neceſſariã qdẽ expectãdã eẽ mortẽ.Nũ igiť ulla q̄ſtio d Africani morte lata ẽ:certe nulla.Quid ita:q̄a
nõ alio facinoř clari hoĩes:alio obſcuri necãť ne liceſit iter uitæ dignitatẽ ſũmoꝝ atq̄ ifimorũ.Mors qdẽ il
lata p ſcelus iiſdẽ pœnis teneať & legibus:niſi forte magis erit parricida:q cõſularẽ patrẽ.q̄ ſi q̄s humilẽ ne
cauerit.At eo mors attrocior erit.P.Clodii:q̄ is i monumẽtis maiorũ ſuorũ ſit iterfectꝰ:hoc.n.ſæpe ab iſtis
diciť:p ſde q̄ſi Appius ille cæcus uiã muniert nõ q̄ populus uteretť:ſed ubi ipune ſui poſteri latrociareť.Ita
q̄ i eadẽ iſta Appia uia cũ ornatiſſimũ eq̄tẽ.R.M.Papiriũ occidiſſet nõ fuit iſtud facinus puniẽdũ:hõ.n.no
bilis i ſuis mõumẽtis eq̄tẽ Ro.occiderat.Nũc eiuſdẽ.Appiæ nomẽ q̄tas tragœdias excitat q̄ cruẽtata antea
cæde hõeſti atq̄ inocẽtis uiri ſilebať:eadẽ nũc crebro uſurpať:poſteaq̄ latrõis & parricidæ ſanguie ibuta ẽ.
Sed qd ego illa cõmemoro cõphẽſus ẽ i tẽplo Caſtoris ſeruꝰ.P.Clodii:quẽ ille ad.Gn.Põ.iterficiẽdũ collo
cauit:extorta ẽ cõfitẽti ſicca de mãibus:Caruit foro poſtea Põ.caruit ſenatu caruit publico.Iãua ſe ac parie
tibus nõ iure legũ iudicioruq̄ texit.Nũ q̄ rogatio lata:nũ q̄ noua q̄ſtio decreta ẽ:Atq̄ ſi res:ſi uir:ſi tps ullũ
dignũ fuit:certe hæc i illã cã ſũma oĩa fuerũt.Inſidiator erat i foro collocatꝰ:atq̄ i ueſtibulo ipſo ſenatus:ei
ro ĩ mors parabať:cuius i uita nitebať ſalus ciuitatis eo porro Reipublicæ tpe quo ſi unus ille occidiſſet.
Nõ hæc ſolũ ciuitas:ſed gẽtes oẽs cõcidiſſent:niſi forte q̄a pfecta res nõ ẽ nõ fuit puniẽda:pinde q̄ſi exitus
rerũ nõ hoium cõſilia legibꝰ uidicẽť:minus dolẽdũ fuit q̄ nõ pfecta:ſed puniẽdũ certe nihilominus.Quo-
tiẽs ipſe iudices ex.P.Clodii telis:& ex cruẽtis eiꝰ mãibus effugi:ex q̄bus ſi me nõ mea uel Reip.fortũa ſer-
uaſſet:q̄s tãdẽ de iteritu meo q̄ſtionẽ tuliſſet.Sed ſtulti ſumus q Druſũ:q Affricanũ.Põ.noſmetipſos cũ.P.
Clodio cõferre audeamꝰ.Tolerabilia fuerũt illa.P.Clodii mortẽ æquo aĩo nemo ferre põt.Luget ſenatꝰ:
meret eq̄ſter ordo tota ciuitas cõfecta ſenio ẽ:ſqualẽt municipia:afflictãť coloniæ:agri denique ipſi tã bñficiũ
tã ſalutarẽ:tã mãſuetũ ciuẽ deſiderãt.Nõ fuit eã cã iudices nõ fuit:cur ſibi cẽſeret Põpeius q̄ſtionẽ ferendã.
Sed hõ ſapiens & alia q̄dã mente pditus:multa uidit fuiſſe illũ ſibi iimicũ:familiarẽ Milonẽ in cõi oium
lætitia:ſi ẽt ipſe gauderet timuit:ne uidereť iſirmior fides recõciliatæ grauiæ.Multa ẽt alia uidit:ſed illď ma
xime q̄uis atrociter ipſe tuliſſet:uos tñ fortiter iudicaturos.Itaq̄ delegit e floreũtiſſimis ordinibus ipſa lumia
Neq̄ uero qď nõnulli dictitãt:ſecreuit i iudicibꝰ legẽdis amicos meos.Neq̄.n.hoc cogitauit uir iuſtiſſimꝰ
Neq̄ i bõis uiris legẽdis ide nõ aſſeq potuiſſet:ẽt ſi cupiſſet.Nõ.n.mea grã familiaritatibꝰ cõtineť:q̄ late pa
tere ñ poſſũt:ppea q̄ cõſuetudies uictus nõ poſſũt eẽ cũ multis.Sed ſi qd poſſumꝰ ex eo poſſumus q̄ Reſ
pu.nos cõiũxit cũ multis:ex q̄bꝰ ille cũ optios uiros legeret:idq̄ maxie ad fidẽ ſuã ptinerẽ arbitrareť:potui
legeř nõ ſtudioſos mei:qď uero te.L.Domi.huic q̄ſtiõ pſſe maxie uoluit,nihil q̄ſiuit aliď niſi iuſtitiã:gra
uitatẽ:hũanitatẽ:fidẽ.Tulit ut cõſularẽ neceſſe eẽt.Credo q̄ pricipũ munus eẽ ducebat reſiſtere & leuitati
multitudis & pditorũ temeritati.Ex cõſularibꝰ te creauit potiſſimũ.Dedras.n.q̄ſi.cõtẽneres populares iſi-
dias iã ab adoleſcẽtia documẽta maxia:q̄obrẽ iudices:ut ad cauſã crimẽq̄ aliq̄do ueniãus:ſi neq̄ ois cõfeſ
ſio facti ẽ iuſitata:neq̄ de cã q̄cq̄ nr̄a aliter ac nos uellemꝰ a Senatu iudicatũ ẽ:& lator ipſe legis cũ eẽt cõtro
uerſia nulla facti iuris tũ diſceptatões eẽ noluit electi iudices:& iſti ppoſitꝰ q̄ſtiõi q hoc iuſte ſapiẽterq̄ diſce
ptet.Reliquũ ẽ iudices:ut nihil iã aliud q̄rere debeatis:niſi uter utri inſidias fecerit:qď quo facilꝰ argumẽ
tis pſpicere poſſitis:rẽ geſtã uobis dũ breuiter expono:q̄ſo diligẽter attẽdite.P.Clodius cũ ſtatuiſſet oi ſce
lere i ptura uexare rẽ uidereťq̄ ita tractata eẽ comitia anno ſupiore:ut nõ multos mẽſes pturã gerere poſ
ſet:q nõ honoris gradũ ſpectaň ut cæteri:ſed ẽt.L.Paulũ collegã effugere uellet ſingulari uirtute ciuẽ:& an
nũ itegrũ ad dilacerãda rẽp.q̄reret ſubito reliq̄t annũ ſuũ ſeq̄ı annũ pximũ trãſtulit:nõ religiõe aliq̄ ſed ut
hẽret qd ipſe dicebat ad pturã gerẽda hoc ẽ ad euertẽdã rẽp.plenũ annũ atq̄ itegrũ.Occurrebat & mācã ac
debilẽ pturã ſuã pturã cõſule Milone eũ porro ſũmo cõſenſu.P.R.cõſulẽ fieri uidebat:cõtulit ſe ad eius cõ
petitores:ſed ita totã ut petitiõem ipſe ſolꝰ ẽt iuitiis aliis gubernaret:tota ut comitia ſuis ut dictitabat hume
ris ſuſtineret.Cõuocabat tribꝰ:ſe iterpõebat coloniã nouã dilectũ pditiſſimorũ ſcribebat ciuiũ.Quãto ille
plura miſcebat tãto magis hic in dies cõualeſcebat.Vbi uidet homo ad omne facinus paratiſſimꝰ fortiſſi
mum uirum inimiciſſimum ſuum certiſſimum conſulem.Idq̄ intellexit:nõ ſolũ ſermonibus ſed etiam
ſuffragiis.P.R.ſæpe eẽ declaratũ:palã agere cœpit:& apte dicere occidẽdũ Milonẽ:ſeruos agreſtes & bar
baros q̄bus ſiluas publicas depopulatus erat hetruriãq̄ uexarat:ex apẽnino dduxerat:quos uidebatis:tes

erat minie obſcura.Et.n.palā dictitabat cōſulatū Milōi eripi ñ poſſe uitā poſſe ſignificauit hoc ſæpe in ſenatu dixit i cōciōe qn & Fauōio fortiſſimo uiro q̄rēti ex eo q̄ ſpe fureret Milōe uiuo reſpōdit triduo illū ad ſūmū q̄triduo pituꝝ q̄ uocē eius ad hūc Marcū.C.ſtati Fauōius d̄tulit:Iteri cū ſciret Clodius(neq̧.n.erat difficile ſcir)Iter ſolēne legitimū:neceſſariū ante diē.xiii.cal.februarii Milōe eē Lauiniū ad flāminē pdēdū qd erat dictator Lauinii Milo:Roma ſubito ipſe pfectus pridie ē ut ante ſuū fundū:qd re itellectū ē.Milōi iſidias collocaret.Atq̧ ita pfect' ē:ut cōciōnē turbulentā i q̄ eius furor deſideratus ē:q̄ illo ipo die habita ē:relinq̄ret:q̄ niſi obire facinoris locū tempuſq̧ uoluiſſet:nunq̄ reliq̄ſſet.Milo autē cū in ſenatu fuiſſet eo die quo a ſenatu dimiſſus ē domū uenit calceos:& ueſtimēta mutauit pauliſp dū ſe uxor(ut fit)cōparat cōmoratus ē deide pfectus id tpis cū iā Clodius ſi qdē eo die Romā uētur' erat redire potuiſſet.Obuiā fit ei Clodius expeditus i equo:nulla rheda nullis ipedimētis:nullis græcis comitibus ut ſolebat ſine uxorē qd nūq̄ fere cū hic iſidiator q iter illud ad cædē faciēdā apparaſſet cū uxore ueheret i rheda penulatus:uulg' magno ipedimēto ac muliebri & dilicato ancillaꝝ puerorūq̧ comitatu fit obuiā.C.ante fundū eius hora fere undecima aūt ñ multa ſec' ſtati cōplures cū telis i hūc faciūt d̄ loco ſupiore ipetū aduerſi rhedariū occidūt Cū āt hic de rheda reiecta penula d̄ſiluiſſet:ſeq̧ acri aio defenderet:illi q erāt cū.C.gladiis eductis pti iccurrere ad rhedā:ut a tergo.Milonē adorirē:pti q̄ hūc iā iterfectū putarēt:cædere icipiūt eius ſeruos:q poſt erāt ex qbus q aio fideli i dñm erāt & pſentes fuerūt:pti occiſi ſūt:pti cū ad rhedā pugnari uiderēt & dño ſuccurrere phiberēt.Milonēq̧ occiſū ex ipo Clo.audirēt & ita eē putarēt fecerūt id ſerui milōis(dicā.n.nō deriuādi criminis cā:ſed ut factū ē)neq̧ ipante neq̧ ſciente neq̧ pſente dño qd ſeruos q̄ſq̧ ſuos i tali re facerē uoluiſſet: hæc ſicut expoſui ita geſta ſunt iudices inſidiator ſupatus ui uicta uis uel potius oppſſa uirtute audacia eſt.

Nihil dico qd reſp.cōſecuta ſit:nihil qd nos nihil qd omnes boni:nihil ſane id pſit miloni:q hoc ſato natus eſt:ut ne ſe qdem ſeruare potuerit qn una Rēp.uoſq̧ ſeruaret.Si id iure nō poſſet:nihil habeo qd defendā.Sin hoc & ratio doctis & neceſſitas barbaris:& mos gētibus feris natura ipa pſcripſit:ut omnes ſemper uim q̄cunq̧ ope poſſent a corpore:a capite de uita ſua ppulſarent:nō poteſtis hoc facinus improbū iudicare:qn ſimul iudicetis oibus:q in latrones inciderint aut illoꝝ telis:ut ueſtris ſentētiis eſſe pereundū q ſi ita putaſſet:certe optabilius milōi fuit dare iugulū.P.Clo.nō ſemel ab illo neq̧ tum primū petitū:q̄ iugulari a uobis qa ſe illi ñ iugulandū tradidiſſet:ſin hoc nemo ueſtrū ita ſentit:illud iā in iudicium uenit non occiſus ne ſit q̄ fatemur:ſed iure an iniuria quod multis antea in cauſis iam q̄ſitū eſt:inſidias factas eſſe cōſtat:& id eſt quod ſenatus cōtra Remp.factū iudicauit.Ab utro factæ ſint incertū eſt.De hac igitr latum eſt: ut q̄rerē ita & ſenatus rem non hoiem notauit aut Pō.de iure nō de facto q̄ſtionē tulit.Nūquid igitur aliud in iudiciū uenit:niſi uter utri inſidias fecerit:pfecto nihil:ſi hic illi ut ne ſit impune:ſi ille huic tum nos ſcelere ſoluamur.Quonā igitr pacto pbari pōt inſidias miloni feciſſe Clo.Satis eſt qdem in illa tam audaci tā nepharia bellua docere magnā ei cauſā magnā ſpē i milōis morte ppoſita magnas utilitates fuiſſe.Itaq illud Caſſianū cui bono fuerit i his pſonis ualeat.Et ſi boni nullo emolumēto ipellūt i fraudē iprobi ſæpe puo.Atq milōe iterfecto Clo.hoc aſſeq̄bat:nō mō ut ptor eēt ñ eo cōſule quo ſceleris nihil facerē poſſet ſed ēt ut his cōſulibus ptor eēt:qbus ſi nō adiuuātibus ac cōniuentibus certe iperaſſet ſe poſſe eluder i illis ſuis cogitatis furorib':cuius illi conatus:ut ille ratiocinabat:nec ſi cuperēt reprimere poſſēt:cum tātū bñficiū ei ſe deberē arbitrarēt.Et ſi uellēt fortaſſe uix poſſent frāgere hois ſceleratiſſimi corroboratā iā uetuſtate audaciā:an uero iudices uos ſoli ignoratis uos hoſpites i hac urbe uerſamini Vræ pegrināt aures:neq̧ i hoc puagato ciuitatis ſermōe uerſat q̄s ille leges:ſi leges nominādæ ſūt ac ñ faces urbis peſtes Reip.fuerit ipoſiturus nobis oibus:atq̧ iuſturus Exhibe q̄ſo Sexte Clodi:exhibe librariū illud legū urāꝝ:qd te aiūt eripuiſſe e domo & e mediis armis turbaq̧ nocturna tāq̄ palladiū ſuſtuliſſe:ut pclaꝝ idē mun' ac iſtrumentū tribūatus ad aliquē ſi nactus eēs:q tuo arbitrio tribunatū gereret deferre poſſes.Et aſpexit me qdē illis:oculis qbus tū ſolebat:cū oibus minabat:mouet me qppe lumē curiæ:q tū me iratū Sexte putas tibi:cuius tu inimiciſſimū multo crudelius ēt punit'es q̄ erat hūanitatis meæ poſtularā.Tu.P.Clo.cruētū cadauer eieciſti domo:tu i publicū eieciſti:tu ſpoliatū imaginib':exeqs:pōpa laudatiōe iſeliciſſimis lignis ſemiuſtulatū nocturnis canib' dilaniādū reliq̄ſti:q̄re & ſi neceſſario feciſti:tū quoniā i meo inimico crudelitatē exptō pſiſti tuā laudarē nō poſſum iraſci certe nō debeo.P.C.ptutā nō ſine maxio rerū nouarū motu ppōi ſolitā fore uidebatis:niſi eēt is cōſul q eā auderet poſſetq̧ cōſtringere.Eū milonē eſſe cū ſētiret:uniuerſis Po.Ro. quis dubitaret ſuffragio ſuo ſe metu piculo Remp.liberare:At non.P.Clodio uſitatis iam reb' obnitēdū ē Miloni ut tueat dignitatē ſuā ſingularis iſta huic uni cōceſſa gloria:quæ quotidie erigebat frāngendis furoribus clodianis iā morte Clodii cecidit.Vos adepti eſtis ne quem ciuē metueritis hic excitationē uirtutis ſuffragationē cōſulatus:fontē perēnem gloriæ ſuæ perdidit.Itaq̧ milōis conſulatus qui uiuo Clodio labefactari nō poterat mortuo deniq̧ tētari cœpt' eſt·Nō mō igitr nihil pdeſt:ſed obeſt ēt.P.Clodii mors milōi.At ualuit odiū:fecit iratus fecit inimicus:fuit ultor iniuriæ:pūitor doloris ſui.Quid ſi hæc nō dico : maiora fuerunt i clodio quā i milone:ſed in illo maxia nulla i hoc qd uulus ampli' q̄d eni odiſſet Clodium Milo:ſegetē ac materiā ſuæ gloriæ:pter hoc ciuile odiū:quo oēs improbos odimus.Ille erat ut odiſſet primum defenſorē ſalutis meæ.Deinde uexatorē furoris domitorē armoꝝ ſuoꝝ poſtremo ēt accuſatorē ſuū:reus.n.milonis lege Plotia fuit clodius quo ad uixit quo tādē aio hoc tyrānū tuliſſe creditis : q̄tū odiū illius & i hoie iniuſto q̄ ēt iuſtū fuiſſe Reliquū ē ēt ut iā illū natura ipſi' cōſuetudoq̧ defēdat hūc āt hæc eadē coarguant nihil p uim unq̄ Clodius:oia p uim Milo:qd ergo iudices cū merētibus nobis urbe ceſſi:timenauit non ſeruos:nō arma:non uim:quæ fuiſſet igitr cā reſtituēdi mei niſi fuiſſet iniuſta eiiciēdi:diē mihi credo dixerat mulctā irrogarat actionē p duellionis intenderat.& mihi iudices in cauſa aut urā mala aut mea nō præclariſſima iudicium timendū fuit:ſeruorum & egentium ciuium & facinoroſoꝝ armis me-

os ciues meis cõſiliis piculiſq; ſeruatos p me obiici nolui. Vidi.n.uidi hunc ipſũ.Qu.Horten.lumen & or
namẽtũ reip.pene iterfici ſeruoꝝ manu:cũ mihi adeſſet q̃ i turba.C Vibiẽus ſenator uir optius cũ hoc cũ
eẽt una ita ẽ mulctatus ut uitã amiſerit.Itaq; q̃do illius poſtea ſicca illa q̃ a Cati.accepat:cõgeuit hæc itẽtata
nobis ẽthuic ego uos obiici p me nõ ſũ paſſus:hæc iſidiata.Põ.ẽ hæc iſtã Appiã mõumẽta ſui nõis nece pa
pirii cruẽtauit:hæc eadẽ lõgo iteruallo cõuerſa rurſus ẽ ĩ me.Nup qdẽ ut ſcius me ad regiã pene cõfecit:qd
ſimile Milõis:cuius uis oĩs hæc ſp fuitne.P.Clodius cũ in iudiciũ detrahi nõ poſſet.ui opſſam ciuitatẽ te
neret:quẽ ſi iterficere uoluiſſet q̃te:quotiẽs occaſiões:q̃ pclare fuerũt:potuit ne cũ domũ ac deos pẽates ſu
os illo oppugnãte defẽder iure ſe ulciſci:potuit ne ciui egregio Publio Sex.io collega ſuo uulnerato po-
tuit ne Fabritio uiro optio cũ d reditu meo legẽ ferrẽ pulſo crudliſima i foro cæde:facta potuit ne.Lu.Cæ
lii iuſtiſſimi fortiſſimiq; ptoris oppugnata domo:potuit ne illo die cũ ẽ lacta lex de me cũ toti⁹ Italiæ cõcur
ſus quẽ mea ſal⁹ cõcitarat facti illius gloriã libẽs agnouiſſet:ut ẽt ſi id Millo feciſſet:cũcta ciuitas eã laudẽ p
ſua uẽdicaret. Atq erat tps clariſſimus & fortiſſimus cõſul inimicus Clo.P.L.ultor ſceleris illi⁹ ppugnator
ſenatus dfenſor nr̃æ uolũtatis pronus illi⁹ publici cõſenſus:reſtitutor ſalutis meæ ſeptẽ ptores octo tri.pl.
illi⁹ aduerſarii dfenſores.mei Cn.Põp.auctor & dux mei redit⁹:illi⁹ hoſtis:cui⁹ ſnlam ſenat⁹ oĩs de ſalute
meã grauiſſimã & ornatiſſimã ſecutus ẽ q.P.R.cohortat⁹:q cũ de me decretũ Capuæ fecit:ipſe cũctæ Italiæ
cupiẽti & eius fidẽ iplorãti ſignũ ddit:ut ad me reſtituẽdũ Romã cõcurrerẽt:oĩa tũ dniq; ĩ illũ odia ciuiũ ar
debãt dſiderio:mei quẽ cũ ĩtermiſſet nõ de ipũitate eius:ſed de pmiis cogitarẽt:tñ:ſe Milo cõtinuit.Et.P.
Clodiũ ad iudiciũ bis:ad uĩ nũq̃ uocauit:qd puato Milõe & reo ad populũ accuſãte.P.Clo.cũ in.Cn.Põ.p
Milõe dicẽtẽ ĩpetus factus ẽ.q tũ nõ mõ occaſio:ſed ẽt cã illius opprimẽdi fuit.Nup uero cũ.M.Antõius ſũ
mã ſpẽ ſalutis bõis oĩbus attuliſſet:grauiſſimãq; adoleſcẽs nobiliſſim⁹.P.R.ptẽ fortiſſime ſuſcepiſſet: atq;
illã belluã iudicii laqueos declinãtẽ iã irretitã teneret:q loc⁹ qd tps illd dii imortales fuit:cũ ſe ille fugiẽs in
ſcal aꝝ tenebris abdidiſſet:magnũ Milõi fuit.Cõficer illã peſtẽ nulla ſua iuidia.Antõii uero maxĩa glĩa:qd
cõitiis i cãpo quotiẽs poteſtas fuit cũ ille ui in ſæpta irruiſſet gladios diſtrigẽdos:lapides iaciẽdos:curauiſ
ſet:deide ſubito uultu Milõis pterrit⁹ fugeret ad Tyberi:uos & oẽs bõi uota faceretis ut Milõi uirtute ſua
uti liberet:quẽ igĩ cum oium grã noluit hũc uoluit cũ alicorũ q̃rela:quẽ iure:quẽ loco:quẽ tpe:quẽ impu
ne nõ ẽ auſus:hũc iiuria:iniquo loco aliẽo tpe:piculo capitis ñ dubitauit occider:pſerti iudices cũ honoris
ampliſſimi cõtẽtio:& dies comitioꝝ ſubeſſet:quo qdẽ ipẽſcio.n. q̃ timidã ſit ãbitio q̃taq; & q̃ ſolicita cupidi
tas cõſulatus:oĩa nõ mõ q̃ rephẽdi palã:ſed ẽt obſcureq̃ cogitari poſſũt timem⁹ rumorẽ fabulã factam fal
ſam p horeſcimus:ora oium atq; oculos ituemur:nihil.n.ẽ tã molle tã teneꝝ aut fragile aut flexibile:q̃ uo
lũtas erga nos ſenſuſq; ciuiũ q nõ mõ iprobitati iraſcuntur candidatorum ſed ẽt recte factis ſæpe faſtidiũt.
Hũc igĩ diẽ cãpi ſperatũ atq; exoptatũ ſibi pponens Millo cruẽtis manibus ſcelus & facinus p ſe ferens &
cõfitens ad illa anguſta cẽturiaꝝ auſpicia ueniebat:q̃ nõ credibile in hoc tam idem:i Clodio nõ dubitãdũ
qui ſe iterfecto Milõe regnaturum putaret:quid quod caput audaciæ eſt:quis ignorat maximã ille cebrã
eſſe peccãdi ipunitatis ſpem.In utro igĩ hæc fuit i Milõe qui etiam nũc reus ẽ facti aut pclari aut certe ne-
ceſſarii an I Clo.q ita iudicia pœnãq; cõtẽpſerat ut eũ nihil dlectaret qd aut p naturã fas eẽt aut p leges lice-
ret ſed qd ergo argumẽtor:qd plura diſputo te.Q.Pe.appello optimũ & fortiſſimũ ciuẽ:te.M.Ca.teſtor
quos mihi diuia qdã ſors ddit iudices uos ex.M.Fa.audiſtis Clo.ſibi dixiſſe & audiuiſtis uiuo Clo.ptũꝝ
milonẽ triduo poſt diẽ tertiũ geſtares ẽ q̃ dixerat cũ ille nõ dubitaret apiñ qd faceret queẽadmodũ igĩ eũ di
es ñ ſe fellit uidetis dixi eqdẽ mõ dictatoris Lãuuii.ſtata ſacrificia noſſe:negocii nihil erit uidit neceẽ eẽ.Mi
lõi pficiſci Lãuui.illo ipo quo ẽ pfect⁹ die itaq; anteuertit:at quo die:quo ut ãte dixi iſaniſſima cõcio ab ipi⁹
mercenario tr.pl.cõcitata quẽ diẽ ille quã cõcionẽ quos clamores niſi ad cogitatũ facin⁹ appropatet nũq̃ re
liqſſet ergo illi ne cã qdẽ itieris ẽt cã manẽdi Milõi nulla facultas exeũdi nõ cã ſolũ:ſed ẽt neceſſitas fuit qd
ut ille ſciuit Milonẽ forẽ eo die ĩ uia ſic Clo.Milõe ſuſpicari qdẽ potuit.Primũ qro q ſcirẽ potuerit qd uos idẽ
i Clo.q̃rere ñ poteſtis.Vt.n.neminẽ aliũ niſi Titũ Patinã familiariſſimũ ſuũ rogaret ſcirẽ potuit illo die La
ui a dictatorẽ Milõi pdi flaminẽ neceſſe eẽ:ſed erãt p multi alii:ex qb⁹ id facile ſcirẽ poſſet oẽs:ſcilicet Lãuuii
Milo de Clo.reditu und q̃ſiuit:q̃ſierit ſane. Videte qd uobis largiar:ſeruũ ẽt ut Arrius meus amicus dixit
corrupit.Legite teſtimõia teſtiũ uroꝝ dixit.C.Caſſi.cognomie Scola iterãnis familiaris meus: & idẽ cõeſ
Clo.cui⁹ iã pdẽ teſtimõio Clo.eadẽ hora iterãne fuerat & Rõæ Pu.Clo.illo die i albão mãſuꝝ fuiſſe.ſed ſu-
bito ei eſſe nũciatũ Cyꝝ architectũ eſſe mortuũ itaq; Romã repẽte cõſtituiſſe pficiſci dixit hoc comes item.
P.Clo.C.Clo.Vidte iudices q̃te res his teſtimõiis ſũt cõfectæ primũ certe liberat.Milo ñ eo cõſilio pfectũ
eẽ:ut iſidiaret ĩ uia Clo.qppe ſi ille ei obui⁹ futur⁹ oio nõ erat.Deide(nõ.n.uideo cur nõ meũ agã negoci
um)ſcitis iudices fuiſſe q i hac rogatiõe ſuadẽda dicerẽt.Milõis manu cædẽ eẽ factã:cõſilio uero maioris ali-
cuius uidelicet me latronẽ ac ſicariũ abiecti hoĩes & pditi deſcribebãt:iacẽt his teſtibus hi q Clo.negãt eo
die Romã niſi de Cyro auditũ eſſet rediturũ reſpirauit liberatus ſum:nõ uereor ne quod qd ne ſuſpicari q
dẽ potueri uidear id cogitaſſe.Nũc pſeq̃r cetera:nã occurrit illd ne Clo.qdẽ de iſidiis cogitauit quoniam
fuit in albano mãſurus:ſiquidem exiturus ad cedẽ e uilla non fuiſſet.Vido.n.illũ q dĩ de Cyri morte nũ-
ciaſſe:non id nunciaſſe:ſed.Milonem.appropinquare.nam quid de Cyro nunciaret:quem Clo. roma
pficiſcens reliq̃rat moriẽtẽ una fui teſtamẽtũ ſimul obſignaui cũ Clo.teſtamentũ ãt calã fecerat & illũ he-
redẽ & me ſcripſerat quẽ pridie hora tertia aiam efflãtẽ reliqſſet eũ mortuũ poſtridie hora decia ei nũciaba
tur:age ſit ita factũ q cãcur Romã pperaret:cur i noctẽ ſe cõiiceret:qd afferebat feſtinatiõis:q heres erat
primũ erat nihil cur pperato opus eſſet:deide ſi qd eſſet:qd tãdẽ erat:qd e a nocte cõſeq poſſet:amitter et ãt
ſi poſtridie mane Romam ueniſſet: Atq; ut illi nocturn⁹ ad urbem aduẽtus uitandus potius quam expe
tendus fuit:ſic Miloni cum inſidiator eſſet:ſi illum ad urbẽ nocte acceſſurũ ſciebat: ſubſiſtendũ atq; expe

ctandum fuit.nemo enim neganti non credidiſſet:quē eſſe omnes ſaluum etiam confitentē uoluit. ſu/
ſtinuiſſet hoc crimē primū ipſe ille latronū occultator & receptator locus.deniq; nequæ muta ſolitudo in
dicaſſet:nequæ cæca nox oſtēdiſſet Milonē:deinde ubi multi ab illo uiolati:ſpoliati bonis:expulſi : multi
hoc etiā timentes in ſuſpicionē caderent:tota deniq; rea citaretur hetruria:atquæ illo die Aricia rediens
diuertit Clodius ad Albanum:q nisi ſciret illum Milo Ariciæ fuiſſe:ſuſpicari tamen debuit eū etiā ſi ro
mam illo die reuerti uellet ad uillam ſuam:quæ uiam tangeret diuerſurū.cur neq; ante occurrit ne i uil
la reſideret:nec eo i loco ſubſedit:quo ille noctu uēturus eſſet.Video adhuc cōſtare omnia iudices: Milo/
ni etiam utile fuiſſe Clodium uiuere.Illi ad ea quæ cōcupierat optatiſſimum interitum Milōis fuiſſe.odi
um illius in hunc acerbiſſimum:in illum huius nullum:conſuetudinem illius perpetuā i ui inferēda:hu
ius tantum in repellenda.mortem ab illo denunciatam palam Miloni & prædicatā.Nihil unquā auditū
ex Milone:profectionis huius diem illi notum:reditum illius huic ignotum fuiſſe:hui' iter neceſſariū: il
lius etiam potius alienum.hunc præ ſe tuliſſe illo die Roma exiturum:Illū eo die ſe diſſimulaſſe rediturū.
hunc nullius rei mutaſſe cōſiliū:illi cauſam mutandi cōſilii fuiſſe.huic ſi inſidiaretur noctem prope urbē
expectandam:Illi etiam ſi hunc non timeret tamen acceſſum ad urbem nocturnum fuiſſe metuēdū. Vi/
deamus nūc id quod caput eſt:Locus ad iſidias ille ipſe ubi congreſſi ſunt utri tandem fuerit aptior:Id ue
ro iudices etiā dubitandum & diutius cogitandum eſt.Ante fundum Clodii res:quo i fundo propter in
ſanas illas ſubſtructiones facille hominum mille uerſabatur ualentiū aduerſari.Atqui excelſo loco ſupio
rem ſe fore putabat Milo:& ob eam rē eum locū ad pugnā potiſſimū deligebat an i eo loco poti' expectā
dum ab eo qui illius loci ſpe facere impetum cogitarat.Res loquit' iudices ipſa: quæ ſemp ualet plurimū
ſi hæc non geſta audiretis:ſed picta uideretis:tamē appareret:uter eſſet inſidiator:uter nihil cogitaret mali:
cum alter ueheretur i rheda penulatus:una ſederet uxor:quid horum nō impeditiſſimū:ueſtitus:an ue/
hiculum:an comes:quid minus promptum ad pugnā:cū penula irretitus: rheda impeditus:uxore pene
conſtrictus eſſet:Videte nunc illum primum egredientē e uilla ſubito.quid:ueſperi:quid neceſſe eſt tar/
de:qui cōuenit:præſertim id temporis.diuertit in uilam Pompeii:Pompeium ut uideret:ſciebat i alſienſi
eſſe uilla procul inde:ut uillam perſpiceret:miles in ea fuerat . Quid ergo erat moræ & tergiuerſationis:
dum hic ueniret:locum relinquere noluit.Age nunc inter expediti latronis:cum Milonis impedimen-
tis comparate.ſemper ille antea cum uxore:tum ſine ea nunquam non in rheda:tum in equo. Comites
græculi quocunquæ ibat etiam cum in caſtra hetruſca properabat:tum nugarum in comitatu nihil.Milo
qui nunquam:tum caſu pueros ſymphoniacos uxoris ducebat & ancilarum greges : ille qui ſemper ſe-
cum ſcorta:ſemp exoletos:ſemper lupas duceret tum neminē niſi uirū a uiro lectū eſſe diceres.cur igitur
uictus eſt:Quia non ſemper uiator a latrone:non nunquā etiam latro a uiatore occiditur.quia quāquam
paratus in imparatos Clodius:tamen mulier inciderat in uiros:nec uero ſic erat unquā non paratus Mi
lo contra illum:ut non ſatis fere eſſet paratus.ſemper ille:& quantum intereſſet.P.Clodii ſe pire & quan/
to illi odio eſſet:& quantum ille auderet:cogitabat.Quamobrem uitam ſuam quā maximis præmiis pro
poſitam & pene addictam ſciebat:nunquam in periculum ſine preſidio & ſine cuſtodia prouehebat Ad
de caſus:Adde incertos exitus pugnarū:Martemq; cōmunē:qui ſæpe ſpoliantē iam & exultantem euer/
tit:& perculit ab abiecto.Adde inſcitiam pranſi poti oſcitātis ducis:qui cum a tergo hoſtem iterclūſum re
liquiſſet:nihil de eius extremis comitibus cogitauit.In quos incēſos ira uitamq; domini deſperātes cū in
cidiſſet : hæſit i his pœnis quas ab eo ſerui fideles pro domini uita expetiuerūt.Cur igit' hoc māumiſit:me
tuebat.ſ.ne indicaretur:ne dolorē perferre nō poſſent:ne tormentis cogerentur occiſum eē a ſeruis Milo
nis in Appia uia.P.Clodium cōfiteri:Quid opus eſt tortore:Quid quæris:occiderit ne:occidit:iure an i
iuria nihil ad tortorem:facti enim in eculeo quæſtio eſt:iuris in iudicio.qd igitur in cā quærēdum eſt : id
agamus:hoc qd tormentis inuenire uis id fatemur.manu uero cur miſerit ſi id quæris potius quā cur pa
rum amplis affecerit pre miis: neſcis inimici factum reprēhēdere.dixit enim hic idem:qui oia ſemp cōſtā/
ter & fortiter.M.C.dixitq; in turbulenta concione:quæ tamen huius auctoritate placata ē:nō libertate ſo-
lū:ſed ēt oibus premiis digniſſimos fuiſſe:q dñi caput defendiſſent.qd eni premiū ſatis magnū ē tā beniuo
lis:tā bonis:tā fidelibus ſeruis pp quos uiuit:& ſi id qdē nō tāti ē:q̄ q pp eoſdē nō ſanguine & uulneribus
ſuis crudeliſſimi inimici mētē oculoſq; ſatiauit:quos niſi māumiſiſſet tormētis ēt dedēdi fuerūt cōſeruato
res dñi.ultores ſceleris:defenſores necis.hoc uero nihil hēt i his malis:qd min' moleſte ferat:quā ēt ſi qd
ipſi accidat eſſe tñ illis meritū pmiū pſolutū:ſed qſtiones urgēt Milonē:quæ ſunt habitæ nūc in atrio liber
tatis.qbus nā de ſeruis:rogas.P.Clodii.qs eos poſtulauit:Appius.qs pduxit:Appius.Vnde:ab Appio.dii
boni qd:pōt agi ſeuerius de ſeruis nulla qſtio ē i dominū:niſi d iterritu ut fuit i Clodiū.pxi e deos acceſſit
Clodius:qd priuſq̄ ad ipſos penetraret:eius de morte tanq̄ de cerimōiis uiolatis qritur.ſed tamē maiores
noſtri in dominum de ſeruo quæri noluerunt:Non qa nō poſſet uerū inueniri:ſed qa uidebāt idignū eē
& domini morte ipa triſtius.In reum de ſeruo accuſatoris cū qrit':uerū inueniri pōt:Age uero q̄ erat aut qlis
quæſtio.heus tu Ruſio:ubi cauſa.Clodius inſidias fecit Milōi:fecit:certa crux:nullas fecit:ſperata libertas
qd hac quæſtione certius:ſubito arrepti in qſtionem tamen ſeparant' a cæteris:& i arcas coniiciunt':ne qs
cū his colloq poſſit.hi centū dies penes accuſatorem cū fuiſſent:ab eo ipſo accuſatore pducti ſūt.Quid hac
qſtione dici poſſet integrius:qd icorruptius.Quod ſi nōdū ſatis cernitis:cū res ipſa tot & tā clans argumē
tis ſigniſq; luceat pura mente atq; itegra Milonem nullo ſcelere imbutum nullo metu pterritū:nulla cō
ſciētia exāimatū Romā reuertiſſe:Recordamini per deos imortales quæ fuerit celeritas reditus eius:qu
igreſſus in forū ardente curia:quæ magnitudo animi:q uultu:quæ oratio:Neq; uero ſe populo ſolū:ſed

etiam ſenatui:neq; ſenatui modo:ſed etiam publicis præſidiis & armis:neq; his tantum:uerum etiam ei
poteſtati cui ſenatus totam remp. omnem Italiæ pubem cuncta populi ro. arma cōmiſeratq; nunquā ſe
huic profecto tradidiſſet:niſi cauſæ ſuæ confideret: præſerti omnia audiēti: magna metuenti:multa ſuſ
picāti:nonnulla credenti. Magna uis eſt conſcientiæ iudices:& magna in utrāque partem:ut neq; timeāt
q nihil commiſerint:& pœnā ſemp ante oculos uerſari putent q peccant: neq; uero ſine ratiōe certa cau
ſa Milonis ſemper a ſenatu a probata eſt. Videbant enim ſapientiſſimi homines facti ratioem:præſentiā
animi:defenſionis cōſtantiam. An uero obliti eſtis iudices recenti illo nuncio necis clodianæ nō mō ini
micorum Milonis ſermones & opiniones: Sed nonnullorum imperitorum:negabant eum Romā eſ
ſe rediturum. Siue enim illud animo irato ac perdito feciſſet:ut incenſus odio trucidaret inimicū arbitra
bantur eum tanti mortem. P. Clodii putaſſe ut æquo animo patria careret cū ſanguini inimici expleſſet
odium ſuum ſiue etiam illius morte patriam liberare uoluiſſet:non dubitaturum fortem uirum:qn cum
ſuo periculo ſalutē Po. Ro. attuliſſet: Cederet æquo animo legibus ſecum auferret gloriā ſempiternam
nobis hæc fruenda relinqueret:quæ ipſe ſeruaſſet. Multi etiā Catilinam atq; illa portēta loquebant. erum
pet:occupabit aliquem locum:bellum patriæ faciet:miſeros interdum ciues optime d̄ repu. meritos in q
bus homines non modo res præclariſſimas obliuiſcuntur:ſed etiam nepharias ſuſpicātur:ergo illa falſa
fuerunt:quæ certe uera extitiſſent. ſi Milo admiſiſſet aliquid:quod nō poſſet honeſte uereq; defendere.
Quid quæ poſtea ſunt in eum congeſta:quæ quāuis etiam mediocrium delictorum cōſcientiam perculiſ
ſent:ut ſuſtinuit dii immortales. ſuſtinuit:immo uero ut contempſit:ac pro nihilo putauit:quæ neq; maxi
mo animo nocēs:nec innocens niſi fortiſſimus uir negligere potuiſſet. ſcutorū gladiorū:frenorum: ſpa
rorum:pilorūq; etiā multitudo deprehendi poſſe iudicabatur:nullum in urbe uicum: nullū āgiportum
eſſe dicebant:in quo Miloni non eſſet conducta domus:arma i uillā otriculanā deuecta Tyberi. domus
in cliuo capitolino ſcutis referta:plena omnia malleolorum ad urbis incēdia comparatorum. Hæc nō de
lata ſolum:ſed pene credita:nec ante repudiata ſunt:q̄ quæſita: laudabam eqdem incredibilē diligentiam
Cn. Pom. ſed dico ut ſentio iudices nimis multa audire coguntur:neq; aliter facere poſſunt ii qbus tota
commiſſa eſt Reſpu. quin etiam audiendus ſit Popa licinius:neſcio: quis de circo maxio ſeruos Milōis
apud ſe ebrios factos:ſibi cōfeſſos eſſe de interficiendo Pompeio cōiuraſſe:deinde ſe poſtea gladio pcuſ
ſam eſſe ab uno de illis ne indicaret. Pompeio in hortos nunciauit Arceſſor in primis de amicorū ſenten
tia:rem defert ad ſenatum:non poteram in illius mei patriæq; cuſtodis tanta ſuſpitiōe nō metu exanima
ri: Sed mirabar tamen credi popæ. cōfeſſionem ſeruorum:audiri: uulnus in latere quod acu punctum ui
deretur pro ictu gladiatoris putari. Verum etiam ut intelligo:cauebat magis Pōpeius q̄ timebat non ea
ſolum quæ timenda erant:ſed omnino ne aliquid uos timeretis. Oppugnata domus. C. Cæſaris clariſſi
mi & fortiſſimi uiri per multas noctis horas nunciabatur. Nemo audierat tam celebri loco:nemo ſenſe
rat:tamen audiebatur. Non poteram. Cn. Pō. præſtantiſſima uirtute uirum timidum ſuſpicari:diligenti
am tota repu. ſuſcepta nimiam nullam putabam. Frequentiſſimo ſenatu nuper i capitolio ſenator inuē
tus eſt:qui Milonem cum telo eſſe diceret. Nudauit ſe in ſanctiſſimo templo: quoniā uita talis & ciuis &
uiri fidem non faciebat:niſi eo tacente res ipſa loqueretur:omnia falſa atq; inſidioſe ficta comperta ſunt
Cū tamen ſi metuitur etiam nunc Milo nō iam hoc Clodiānum crimē timemus:ſed tuas. Cn. Pom. (te
enim iam appello ea uoce ut me audire poſſis) tuas iquam ſuſpitiōis phorreſcimus. Si milonē times. Si
hunc de tua uita nefarie aut nūc cogitare: aut molitum aliq̄do aliqd putas: Si Italiæ delectus (ut non nul
li conqſitores tui dictitant). Si hæc arma: ſi capitolinæ cohortes: ſi excubiæ: ſi uigiliæ: ſi delecta iuuētus quæ
tuum corpus domumq; cuſtodit: cōtra Milonis impetum armata eſt: atq; quæ illa omnia i hunc unum iſti
tuta parata intenta ſunt Magna in hoc certe uis & incredibilis animus & nō unius uiri uires: atq; quæ opes
indicantur. ſiquidem i hunc unum & præſtantiſſimus dux electus:& tota reſpu. armata eſt. Sed quis nō i
telligit omnes tibi. R. P. partes ægras & labantes: ut eas his armis ſanares & cōfirmares eē commiſſas: quod
ſi Miloni locus datus eſſet: probaſſet profecto tibi ipſi neminem unquam hominem homini cariorē fuiſ
ſe quam te ſibi nullū ſe unquam periculum pro tua dignitate fugiſſe: Cūq; illa tetertima peſte ſæpiſſime
pro tua gloria contendiſſe: tribunatum ſuum ad ſalutem meā: quæ tibi cariſſima fuiſſet conſiliis tuis gu
bernatum: ſed a te poſtea defenſum i periculo capitis adiutum i petitione præturæ: duos ſe habere ſemp
amiciſſimos ſperaſſe: te tuo beneficio: me ſuo: quæ ſi nō probaret: ſi tibi ita pēitus iſediſſet iſta ſuſpicio: nul
lo ut euelli modo poſſet: ſi deniq; Italia a delectu: urbs ab armis ſine Milonis clade nūquam eſſet cōqetu
ra: Ne ille haud dubitans ceſſiſſet patria is qui ita natus eſt:& ita conſueuit te magnopere tamē atteſtaret
quod nunc etiam facit. Vide quam ſit uaria uitæ cōmutabiliſq; rō. quā uaga uolubiliſq; fortūa: quātæ infi
delitates in amicis: quam ad tempus aptæ ſimulationes: quātæ in piculis fugæ proximorum: quantæ timi
ditates. erit erit illud pfecto tēpus:& illuceſcet aliquādo ille dies cū tu ſalutaribꝰ ut ſpero rebus tuis: ſed for
taſſe motu aliquo communium tēpoꝝ: qui quam crebro accidat expti debemus ſcire:& amiciſſimi be
niuolentiā:& grauiſſimi hoīs fidē:& unius poſt hoīes natos fortiſſimi uiri magnitudinē aī deſideres. Quā
q̄qs hoc credat. Cn. Pō. iuris publici moris maioꝝ rei deniq; pu peritiſſimū: cū ſenatus ei cōmiſerit: ut uide
ret ne qd reſp. detrimēti capet. quo uno uerſiculo ſatis armati ſemp cōſules fuerūt: et nullis armis datis hūc
exercitū: hūc delectu dato iudiciū expectaturꝝ fuiſſe in eius conſiliis uidicādis: q uel iudicia ipſa tolleret: ſa
tis iudicatū ē a Pōpeio: ſatis falſo cōferri i Milonē: q legē tulit: qua ut ego ſentio Milonē abſolui oporteret:
ut etiam omnes cōfitentur liceret. Quod uero in illo atq; i illis publicoꝝ pſidioꝝ copiis circūfuſus ſedet
ſatis declarat ſe non terrorem inferre uobis. Quid enim illo minus dignum quā cogere ut uos eum cō

demnetis:in quem animaduerteẽ ipſe & more maiorũ & ſuo iure poſſet:ſed præſidio eſſe:ut:itelligatis
contra heſternã concionẽ illã licere uobis quod ſentiatis libere iudicare nec uero me iudices clodianũ
crimen mouet:nec tam ſum demẽs tamquã ueſtri ſenſus ignarus atque expers : ut neſciã quid de mor-
te Clodii ſentiatis:de qua ſi nollem ita diluere crimen ut dilui:tamen impune Miloni palam clamare ac
mentiri glorioſe liceret:occidi:occidi nõ ſpurium Melium:qui annona leuãda iacturiſq; rei familiaris:qa
nimis amplecti plæbem putabatur in ſuſpiciõem incidit regni appetendi:non Tyberiũ Gracchum:q col
legæ magiſtratum per ſeditionem abrogauit:quorũ interſectores impleruntorbem terrarum nominis
ſui gloria:ſed eum(auderet enim dicere cum patriam periculo ſuo liberaſſet)cuius nephandũ adulteriũ
i puluinaribus ſanctiſſimis nobiliſſimæ fœminæ cõpræhenderunt:eum cuius ſupplicio ſenatus ſolẽnes
religiones expiandas ſæpe cenſuit:eum quẽ cum ſorore germana nephariũ ſtuprũ feciſſe.L.Lucullus iu-
ratus ſe quæſtionibus habitis dixit comperiſſe:eum qui ciuem:quẽ ſenatus:quẽ populus : quem omnes
gentes urbis ac uitæ ciuiũ conſeruatorem iudicabant:ſeruorum armis exterminauit:eũ qui regna dedit
ademit orbem terrarum quibus cũ uoluit partitus eſt:eum qui pluribus cedib⁹ in foro factis ſingulari uir
tute & gloria ciuem domum ui & armis expulit:eum cui nihil nephas ũquam fuit nec i facinore nec i li-
bidine:eũ q ædẽ nympharum incendit:ut memoriã publicam receſionis tabulis publicis impreſſam ex
tingueret eum denique cui iam nulla lex erat:nullum ciuile ius:nulli poſſeſſionum termini qui nõ calũ
nia litium:nõ iniuſtis uindictis ac ſacramentis alios fundos:ſed caſtis exercitu ſignis inferendis petebat:
qui non ſolum hetruſcos(eos eni penitus cõtẽpſerat) ſed hũc.Cn.Pom.uirum fortiſſimum atq; optimũ
ciuẽ iudicem noſtrum pellere poſſeſſionibus armis caſtriſq; conatus eſt:qui cum architectis & decem pe
dis uillas multorum honoſq; peragrabat:qui ianiculo & alpibus ſpem poſſeſſionum termiabat ſuarũ q
cum ab equite Ro.ſplendidiſſimo & forti Tito Pacanio non impetraſſet:ut iſulam i lacu præcio uẽderet
repente lintribus in eam inſulam materiam calcem cementa atq; arma conuexit:domino trans npã ſpe
ctante non dubitauit ædificium extruere in alieno:qui huic.Ti.Furſanio cui uiro dii imortales qd enim
de muliercula Sanctia:quid de adoleſcente Apono dico:quorum utriq; mortẽ eſt minitatus niſi ſibi hor
torum poſſeſſione ceciſſet:ſed a uſus eſt Furſanio dicere ſi ſibi pecuniam quãtam popoſcerat nõ dediſſet
ſe mortuum i domum eius eſſe illaturum qua inuidia huic eſſet tali uiro conflagrandũ qui Appium fra-
trem hominem mihi coniunctum fidiſſima gratia abſentem de poſſeſſione fundi deiecit:qui parietẽ ſic
p ueſtibulũ ſororis inſtituit ducere:ſic agere fundamenta ut ſororem non modo ueſtibulo priuaret ſed
omni aditu & limine:quãq̃ hæc quidem iam tolerabilia uidebantur:& ſi æqualiter in rempu. i priuatos i
in lõginquos:in propinquos:in alienos:in ſuos irruebat.Sed neſcio quomodo iã uſu obduruerat:& pca
luerat ciuitatis incredibilis patientia quæ uero aderant iam & impendebãt quo nã modo ea aut depelle
re potuiſſetis:aut ferre imperium ſi ille nactus eſſet Omitto ſocios:exteras natiões:reges tetarchas . Vota
enim feceratis ut in eos ſe potius mitteret q̃in ueſtras poſſeſſiones:ueſtra tecta:ueſtras pecũias dico a libe
ris mediuſfidius & a cõiugibus ueſtris nũq̃ ille effrenatas ſuas libidines cohibuiſſet.Fingi hæc putatis:q̃
patent:quæ nota:oĩbus:quæ tenentur ſeruorum exercitus illũ in urbe:conſcripturũ fuiſſe per quos totã
remp. reſq; priuatas omnium poſſideret.Quamobrem ſi cruentum gladiũ tenẽs clamaret.Ti.Annius :
adeſte quæſo atq; audite ciues.P.Clodiũ iterfeci:eius furores:quos nullis iã legibus:nullis iudiciis frena
re poterãus:hoc ferro & hac dextera a ceruicib⁹ repuli:p me unũ effectũ ẽ ut ius:æquitas:leges:libertas:pu
dor puditicitia i ciuitate mãerent En uero timendum quonam modo id factũ ferret ciuitas:nũc enim qs
eſt q non probet:qui non:laudet:qui non unam poſt hominum memoriam.Ti.Annium plurimũ reip.
profuiſſe maxima letitia Po.Ro.cunctam italiã:natiões omnes affeciſſe & dicat & ſentiat.Nequeo illa ue
tera.Po.Ro.gaudia quãta fuerit iudicare.multas tamen iam ſummoq; imperatorũ clariſſimas uictorias
ætas noſtra uidit quarum nulla neque tam diuturnam attulit lætitiam nec tantã.Mandate hoc memoriæ
iudices:ſpero multa uos liberoſq; in repu.bona eſſe uiſuros.In his ſingulis ita ſemper exiſtimabitis ui-
uo.P. Clodio nun cõtingere potuiſſe arbitraremini.Quid ea quæ tenetis priuata atque ueſtra dñante
homine furioſo:quod ius ppetuæ poſſeſſiõnis habere potuiſſent:nõ timeo iudices ne odio inimicitiaq;
mearum inflammatus libentius hæc i illum euomere uidear quam uenus.Etenim & ſi præcipuũ eẽ de-
bebat:tamen ita communis erat omnium ille hoſtis:ut in communi odio pene æqualiter uerſareẽ odiũ
meũ.Nõ põt dici ſatis ne cogitari qdẽ q̃tũ i illo ſceleris quãtũ exitii fuerit qn ſic attẽdite iudices:nempe hæc
eſt quæſtio de iteritu.P.Clodii fingite ais:libere.n.ſunt cogitationes ueſtræ:& quæ uolũt ſic intuent: ut ea
cernimus quæ uidemus.Fingite igitur cogitatiõe imaginẽ huius cõditiõis meæ:ſi poſſim efficere:ut mi-
lonem abſoluatis:ſed ita ſi.P.Clodius reuixerit:quid uultu extimuiſtis:quonam modo ille uos uiu⁹ affe
cerat:qui mortuus inani cogitatione percuſſit:quid ſi ipſe.Cn.Pom.qui ea uirtute ac fortũa ẽ: ut ea potue
rit ſemp quæ nemo p̃ter illum ſi his i quã potuiſſet:ut queſtionẽ de morte.P.Clodii ferre:ſic ipſum ab iſe
ris reuocare:propter rempu.non feciſſet.Eius igitur mortis ſedetis ultore3:cuius uitã ſi putetis per uos re
ſtitui poſſe noliutis:& de eius nece lata quæſtio ẽ:qui ſi eadem lege reuiuiſcere poſſet:lata lex nunq̃ eſſet .
Huius igiẽ iterfector nõ eſſet in confitendo ab his ipetraturus:ne pœnam timeret quos liberauiſſet:Græ-
ci homines deorum honores tribuũt iis uiris q tyrãnos necauerunt:quæ ego uidi Athenis:quæ i aliis ur-
bibus græciæ:quas res diuinas talibus iſtitutas uiris:quos cãtus:quæ carmina prope ad imortalitatẽ & re-
ligionẽ:& ad memoriã cõſecrantur.Vos tanti conſeruatorẽ populi:tanti ſceleris ultorẽ nõ modo honori-
bus nullis afficietis:ſed ad ſupplicium rapi patiemini.Confiteretur confiteretur inquã ſi feciſſet:& magno
animo & libenter ſe feciſſe libertatis omnium cauſa:quod certe ei non confitendũ modo uerumetiam

prædicandam.Etenim ſi id non negat:ex quo nihil petit:niſi ut cognoſcatur:dubitaret id fateri ex quo ēt
præmia laudis eēnt petenda?Niſi uero gratius putat eſſe uobis ſui ſe capitis q̄ ueſtri ordinis defenſorē fuiſ
ſe cum præſertim in ea confeſſione ſi grati eſſe ueletis:honores aſſequeretur ampliſſimos:ſi factū uobis
nō probaretur:q̄q̄ qui poterat ſalus ſua cuiquā non probari?ſed tamē ſi minus fortiſſimi uiri uirtꝰ ciuibus
grata cecidiſſet: magno animo conſtantiq; recederet ex ingrata ciuitate. Nam quid eſſet ingratius q̄ læta
ri cæteros:lugere eum ſolum propter quem cæteri lætarentur?Quanquam hoc aío omnes ſemper fui
mus in patriæ proditoribus opprimendis:ut quoniam noſtra futura eſſet gloria:periculūquoq; & inuidi
am noſtram eſſe putaremus. Nam quæ mihi cōtribuenda laus eſſet ipſi cum tantum ī cōſulatu meo pro
uobis ac liberis ueſtris auſus eſſem:ſi id quod conabar ſine maximis dimicatiōibus meis me eſſe auſuꝝ
arbitrarer.quæ mulier ſceleratum ac pernicioſum ciuem occidere nō auderet;ſi periculum nō timeret ē
propoſita inuidia morte pœna qui nihilo ſegnius remp.defenderit:Is uir uere putādus eſt.Populi grati ē:
p̄miis afficere meritos bene de repu.ciues. Viri fortis ne ſupplitiis quidē moueri:ut fortiter feciſſe pœnite
at.Quamobrem uteretur eadem cōfeſſione Annius:qua Hala:qua Naſſica:qua Opimius:qua marius:q̄
noſmetipſi:& ſi grata reſpu.eſſet lætaretur:ſi ingrata tamen in graui fortuna cōſcientia ſua niteretur.Sed
huius beneficii gratiā Iudices fortuna Po.Ro.& ueſtra fœlicitas & dii imortales ſibi deberi putāt.Nec ue
ro quiſquam aliter arbitrari poteſt:niſi qui nullam maieſtatem eſſe putat numē ue diuinum quem neq;
imperii ueſtri magnitudo:nec ſol ille neq; cæli nec ſignorum motus:nec uiciſſitudines rerū atque ordies
mouēt. nequæ id quod maximum eſt:maiorum ſapientia:q ſacra:qui cerimonias:qui auſpicia & ipſi ſan
ctiſſime coluerunt:& nobis ſuis poſteris prodiderunt. & eſt profecto illa uis neq; in his corporibus atq;
in hac ībecillitate noſtra ineſt quiddam quod uigeat & ſentiat.& non ineſt in hoc tantō naturæ tam præ
claro motu:niſi forte iccirco nō putant quia non apparet:nec cernitur:perinde quaſi noſtrā ipſam men
tem qua ſapimus:qua prouidemus:qua hæc ipſa agimus ac dicimꝰ:Videte aut plāe qualis:aut ubi ſit ſen
tire poſſimus.ea uis:ea eſt igitur quæ ſæpe īcredibiles urbi huic fœlicitates atq; opes attulit:quæ illam per
niciem extinxit ac ſuſtulit:cui primum mentem iniecit:ut ul irritare ferroq; laceſſere fortiſſimum uirū au
deret:uinceretur quæ ab eo:quem ſi uiciſſet:habiturus eſſet impunitatem & licentiam ſempiternā.Nō eſt
humano conſilio ne mediocri quidem Iudices deorum immortalium cura res illa pfecta.Religiōes me
hercule ipſæq; aræ cum illam belluam cadere uiderunt:commouiſſe ſe uidētur & ius ſuum ī illo retiuiſ
ſe.Vos autem albani tumuli atquæ luci:uos inquam imploro atq; obteſtor:Voſq; albāorum obrutæ aræ
ſacrorū Po.Ro.ſotiæ & æquales:quas ille præceps amentia cæſis proſtratiſq; ſanctiſſimis lucis ſubſtructio
num inſanis molibus oppræſſerat. Veſtræ tum aræ:ueſtræ religiones uiguerunt:ueſtra uis ualuit: quam
ille omni ſcelerē polluerat.Tuq; ex tuo edito monte latialis ſancte Iupiter cuius ille lacus:nēora:fineſquæ
ſæpe omni nefario ſtupro & funere macularat:aliquando ad eum puniendum oculos aperuiſti.Vobis il
læ uobis ueſtro ī cōſpectu ſeræ : ſed iuſtæ tamē & debitæ pœnæ ſolutæ ſunt.niſi forte hoc etiā caſu factum
eſſe dicemus:ut ante ipſum ſacrarium bonæ deæ:quod eſt in fundo Ti.Sexti Galli ī primis honeſti & or
nati adoleſcentis ante ipſam inquam bonā deā cū prœlium commiſiſſet : primum illud uulnus accepit:
quo teterrimā mortem obiret:ut non abſolutus iudicio illo nefario uideretur : ſed ad hāc iſignem pœ
nam reſeruatus.Nec uero nō eadem ira deorum hanc eius ſatellitibus iniecit amētiam:ut ſine imagini
bus ſine cantu ac ludis:ſine exequiis:ſine lamētis:ſine laudationibus oblitus cruore & luto:ſpoliatus illiꝰ
ſupremi diei celebritate: quam concedere etiam inimici ſolent : ambureretur etiā abiectus. Nō fuiſſe cre
do fas clariſſimorū uirorum formas illi teterrimo parricidæ aliquid afferre:nequæ ullo ī loco potiꝰ mor
tē eius lacerari:q̄ in quo uita eius eſſet damnata.Dura mihi mediuſfidius iam fortūa Po.Ro.& crudelis ui
debatur.quæ tot annos illum ī hāc rempub.inſultare pateretur.Polluerat ſtupro ſanctiſſimas religiōes:
ſenatus grauiſſima decreta perfregerat: pecūia ſe iudicibus palam redemerat:Vexarat ī tribūatu ſenatū:
omniū ordinum cōſenſu pro ſalute reip.geſta reſciderat:me patria expulerat:bona diripuerat:domū in
cenderat:liberos:coniugem meā uexauerat. Cn.Pō.nephariū bellum idixerat : magiſtratuū priuatorūq;
cædes effecerat domum mei fratris incenderat:uaſtarat hetruriam:multos ſedibus ac fortūis eiecerat:in
ſtabat : urgebat capere eius amentiam ciuitas:Italia:prouīciæ: regna nō poterāt.Incidebātur iam domi le
ges:quæ nos noſtris ſeruis adiicerent nihil erat cuiuſquam quod quidem ille adamaſſet:quod nō hoc an
no ſuum fore putaret:obſtabat eius cogitationibus nemo præter illum Milonem ipſum:q poterat obſta
re.Cn.Pom.nouo reditu in gratiam quaſi de uictum arbitrabatur.Cæſaris potentiā ſuam potentiam eſſe
dicebat:bonorum animos in meo caſu cōtempſerat.Milo unus urgebat:Hic dii imortales (ut ſupra dixi)
mentem dederunt illo perdito ac furioſo ut uic faceret inſidias.aliter perire peſtis illa nō poterat.Nūquā
illum reſpu.ſuo iure eēt ulta.ſenatus credo prætorem illum circunſcripſiſſet:ne cum ſolebat id quidē fa
cere:in priuato eodem:hoc aliquid profecerat:an conſules in prætore coercendo fortes fuiſſent?Primū Mi
lone occiſo habuiſſet ſuos conſules:deinde quis in eo prætore cōſul fortis eſſet:p quem tribunum uirū
cōſularem crudeliſſime necatum eſſe meminiſſet omnia poſſideret:teneret lege noua:quæ ē iuēta apud
eum cum reliquis legibus Clodianis.ſeruos noſtros libertos ſuos feciſſet.Poſtremo niſi eū dii imortales
in eam mentem impuliſſent:ut homo effœminatus fortiſſimum uirum conaretur occidere hodie rem
publicam nullam haberetis at ille prætor.Ille uero conſularis:Si modo hæc tēpla atque mœnia ſtare eo
uiuo tam diu:& cōſulatum eius expectare potuiſſent:ille deniq; uiuus mali nihil feciſſet:q mortuus uno
ex ſuis ſatellitibus Sexto Clodio duce curiam icenderit:quo quid miſerius?qd acerbius?quid luctuoſius?
Vidimus templum ſanctitatis:amplitudinis:mētis:cōſilii publici:caput urbis:aram ſociorum:portū om

niſi gentiū:ſedē ab uniuerſo populo cōceſſam uni ordini inflāmari:excindi:funeſtari:neq̄ id fieri a multi
tudine iperita:q̄ḡ eſſet miſerū id ipſum:ſed ab uno q cum tantum auſus ſit ultro ꝓ mortuo:qd ſignifer ꝓ
uiuo non eſſet auſus:ī curiā potiſſimū abiecit:ut eā mortuus icenderet q̄ uiuus euerterat:& ſūt qui de uia
appia q̄rātur:taceāt de curia:& quādo ab eo ſpirante foꝝ potuiſſet defendi:cuius cadaueri nō reſtiterit cu
ria:Excitate excitate ipſm ſi poteſtis a mortuis:frāgetis ipetū uiui cuius uix ſuſtinetis furiā i ſepulti:niſi uero
ſuſtinuiſtis eos:q cū facibus ad curiā cucurrerūt:cū falcib⁹ ac raſtris:cū gladiis toto foro uolitarūt:cædi uidi
ſtis Po.Ro. cōcionē gladiis diſturbari:cū audiret̃ ſilentio.M.Cælius tribun⁹ plebis:q orabat de hac re uir
fortiſſimus:& ī ſuſcepta cā firmiſſimus:& bonoꝝ uolūtati & auctoritati ſenatus deditus:& in ac Milonis ſi
ue inidia ſiue fortūa ſingulari diuia & īcredibili fide. Sed iā ſatis multa de cā:& extra cām ēt nimis fortaſ
ſe multa:qd reſtat:niſi ut orē obteſtarq̄ uos iudices:ut etiā miſericordiam tribuatis fortiſſimo uiro:q̄ ipſe
nō iplorat:ego āt repugnāte hoc iploro & expoſco.Nolite ſi ī ueſtro oium fletu nullā lachrymā aſpexiſtis
Milōis:ſi uultū ſemp eūdē ſi uocē:ſi orōnē ſtabilē ac nō mutatā uidetis hoc miīus ei parcere.Atq̄ haud ſcio
an multo ſit ēt adiuuandus magis:etenī ſi igladiatoriis pugnis & īfimi generis hoīum cōditiōe atq̄ fortūa
timidos & ſupplices:& ut uiuer̃ liceat obſecrātes ēt odiſſe ſolemus fortes & aīoſos & ſe acriter ipi morti of
ferētes ſeruare cupim⁹:eorūq̄ nos magis miſeret:q noſtram miſericordiam non reqrunt:q̄ q illā efflagitāt
quāto hæc magis ī fortiſſimis ciuib⁹ facere debemus:Me q̄dē iudices exanimāt & itertimūt hæc uoces Mi
lōis.quas audio aſſidue:& qbus interſum quottidie.Valeāt inqt:ualeāt ciues mei:ſint icolumes:ſint florētes:
ſint beati. ſtet hæc urbs ꝓclara mihiq̄ patria cariſſima.quoquo mō merita de me erit:trāqlla rep.ciues mei
quoniā mihi cū illis nō licet:ſine me ipſi:ſed ꝑ me tamen perfruant̃:ego cedam atq̄ abibo ſi mihi rep.bōa
frui nō licuerit:At carebo mala:& q̄ primū tetigero bene moratā & liberam ciuitatē i ea cōqeſcā.O fruſtra
iqt ſuſcepti mei labores.O ſpes fallaces:O cogitatiōes inanes meæ:ego cū Tr.Pie.Rep.oppſſa me ſēatui de
diſſem:quē extīctū acceperam eqtibus.Ro.quorū uires erāt debiles bōis uiris qui oēm auctoritatē clodia
nis armis abiecerāt:mihi unquā bonorum ꝓſidiū defuturū putarē:Ego cū te(mecū enī ſæpiſſime loqtur)
patriæ rediſſem mihi non futurum i patria putarem locum.Vbi nunc ſenatus eſt:quem ſecuti ſumus:
ubi eqtes Ro.illi:illi inqt illi tui:Vbi ſtudia muīcipiorū.Vbi Italiæ:uoces;ubi deniq̄ tua Marce Tulli q plu
rimis fuit auxilio uox & defēſio:mihi ne ea ſoli:q ꝓ te totiēs morti me obtuli:nihil pōt opitulari:Nec uero
hæc iudices ut ego nūc flēs:ſed hoc eodē loqtur uultu:quo uidetis.negat.n.ſe negat igratis ciuibus feciſſe:q̄
feciſſet:timidis & oīa circūſpiciētibus pericula:non negat:plebem & īfimā multitudinē q.P.Clodio duce
fortunis ueſtris iminebat:eā quo tutior eſſet ueſtra uita ſe feciſſe cōmemorat:ut nō mō uirtute flecteret:
ſed ēt tribus ſuis patrimōiis deliniret.nec timet ne cū:plebē munerib⁹ placarit:uos uero cōciliarit meritis
i rempu.ſingularibus:Senatus erga ſe beniuolentiā tēporibus his ipſis ſæpe eſſe ꝑſpectā.Vias uero & ue
ſtrorū ordinū occurſationes:Studia:ſermones(quencūq̄ curſum fortuna dederit)ſecū ablaturū eē dicit.
Meīnit ēt ſibi uocē ꝓconis modo defuiſſe:quā minime deſiderat.populi uero cūctis ſuffragiis qd maxie
concupierit ſe conſulē declaratū.Nunc deniq̄ ſi hæc contra ſe futura ſint:ſibi facinoris ſuſpicionē nō facti
crimē obſtare.Addit hæc q̄ certe uera ſūt:fortes & ſapiētes uiros nō tā ꝓmia ſeq ſolere recte factorū:q̄ ipſa re
cte facta:ſe nihil in uita niſi præclariſſime feciſſe.ſi quidem nihil ſit præſtabilius uiro q̄ periculis patriā libe
rare.beatos eſſe qbus ea res honori fuerit a ſuis ciuib⁹ nec tamē eos miſeros q beneficio ciues ſuos uicerit:
Sed tamē ex oībus ꝓmiis uirtutis ſi eēt habēda ratio præmiorū ampliſſimū eē præmiū gloriā.eſſe hāc unā:
quæ breuitatē uitæ poſteritatis memoria cōſolaret̃:q̄ efficeret:ut abſentes adeſſemus.mortui uiueremus.
Hāc deniq̄ eſſe cuius gradibus etiā hoīes in cælum uideant̃ aſcēdere.de me inqt:ſemp populus Ro.ſemp
oēs gētes loquent̃:nulla unquā obmuteſcet uetuſtas:qn hoc tēpoꝛ ipſo cū omnes a ſuis inimicis faces iui
diæ meæ ſubiiciāt̃:tamē i omniū hoīum cœtu gratiis agendis & gratulatiōibus habēdis:& oium ſermōe
celebramur.Omitto hetruriæ feſtos & actos & īſtitutos dies.Cētesima lux ē hæc ab interitu.P.Clodii:& opi
nor altera:q̄ fines iperii Po.Ro.non ſolum fama:iā de illo:ſed etiā letitia peragrauit.Quāobrē ubi corpus
hoc ſit nō inquit laboro:quoniam omnibus in terris etiam uerſatur:& ſemp habitabit nominis mei glo
ria.hæc tu mecum ſæpe his abſentibus:ſed iiſdem audientibus.Hæc ego tecum Milo:te quidē qd iſto ani
mo es ſatis laudare non poſſū.ſed quo eſt illa magis diuia uirtus:eo maiore a te dolore diuellor.Nec ue
ro ſi mihi eripteris reliqua eſt ulla tamē ad conſolandū querela.ut his iraſci poſſim:a qbus tātum uulnus
accepero.Non enī inimici mei te mihi eripient:ſed amiciſſimi:nō male aliquādo de me meriti:Sed opti
me.Nullum unquam iudices mihi tantum dolorem inuretis:Et ſi quis poteſt eſſe tātus.ſed nec hunc qui
dem ipſum:ut obliuiſcar quanti me ſemper feceritis:quæ ſi uos ceperit obliuio:aut ſi ī me aliquid offēdi
ſtis:cur id non meo capite poti⁹ luitur q̄ Milonis.ꝓclare enim uixero ſi quid mihi acciderit:priuſq̄ hoc ma
li tantum uideo.Nunc me una conſolatio ſuſtentat:q tibi O Ti.Anni nullum a me amoris:nullū ſtudii:
nullum pietatis officium defuit.ego inimicitias potētum pro te appetiui:Ego meum ſæpe corp⁹ & uitā
obieci armis inimicorum tuorum:ego me plurimis pro te ſupplicem abieci.bōa:fortūas meas ac libero
rū meoꝝ ī cōmunionē tuoꝝ tēpoꝝ cōtuli:hoc deniq̄ ipſo die ſi qua uis ē parata:ſi que dimicatio:depoſco.
Quid.n.iā reſtat:qd habeo:qd dicā:qd faciā ꝓ tuis in me meritis:niſi ut eā fortunā:qcūq̄ erit tua:ducā meā:
Nō recuſo n̄ abiicio:Voſq̄ obſecro iudices ut ueſtra bñficia:quæ ī me cōtuliſtis:aut i hui⁹ ſalute augeatis:
aut ī eiuſdē exitio occaſura eſſe iubeatis.his lachrymis n̄ mouet̃ Milo:ē quodā icredibili robore aī ſcept⁹.
Exiliū ibi eſſe putat:ubi uirtuti nō ſit locus.mortē uero finē eē nō pœnā:ſed hic ea mēte ornatus ē.qd uos
iudices:quo tādē aīo eritis:memoriā Milonis retinebitis:ipſum eiicietis:& erit dignior loc⁹ ī terris ullus
qui hanc uirtutē accipiat:q̄ hic q ꝓcreauit:Vos appello fortiſſimi uiri:q multū ꝓ Rep.ſanguinē effudiſtis:

Vos I uiri & ſcius inuicti appello pículo cẽturiones:uoſq; milites uobis nõ modo ſpectãtibus:ſed ẽt arma
tis:& huic iudicio præſidẽtibus hæc tãta uirtus ex hac urbe expellet̃ exterminabit̃ eiiciet̃? O me miſerũ.
O me ĩfelicẽ reuocar̃ tu me ĩ patriã Milo potuiſti p hos:ego te in patria p eoſdẽ retinere ñ potero?qd reſpõ
debo liberis meis:q te parẽtẽ alterũ putãt?qd tibi.Qu.fraterq nũc abes cõſorti mecũ tpoꝝ illoꝝ: me nõ po
tuiſſe ſalutẽ Milonis tueri per eoſdẽ:p quos noſtrã ille ſeruaſſet? At in qua cã nõ potuiſſe?quæ ẽ grata gẽti
b⁹.a qb⁹ nõ potuiſſe?ñ potuiſſe ab his:q maxie.P.Clodii:morte acqeuit.quo depcãte?me.quodã cõcepi tñ
ſcel⁹ aut qd̃ i me tãtũ facinus admiſi iudices:cũ illa indicia cõmunis exitii idagaui:pateſeci:ꝓtuli:extinxi:
oẽs ĩ me meoſq; redũdant ex illo fonte dolores:qd me reducẽ eſſe uoluiſtis?an ut ſpectãte me ii expelle
rẽtur:per quos eſſem reſtitutus?Nolite obſecro uos pati mihi acerbiorẽ reditũ eſſe q̃ fuerit ille ipſe diſceſ
ſus. Nã q poſſum putare me reſtitutũ eẽ:ſi diſtrahor ab iis q p quos reſtitutus ſum? Vtinam dii immorta
les feciſſent(pace tua patria dixeri metuo.n.ne ſcelerate dicã in te quod pro Milone dicã pie) Vt.P.Clo
dius nõ modo uiueret:ſed ẽt ꝑtor:Cõſul: dictator eſſet:anteq̃ hoc ſpectaculũ uiderẽ.O dii ĩmortales forſẽ
& a uobis iudices conſeruãdũ uirũ:minime minſe inquit imo uero pœ̃as ille debitas luerit. Nos ſubeãus:
ſi ita neceſſe eſt:nõ debitas.hiccine uir patriæ natus uſquã niſi in patria morietur?aut ſi forte ꝓ patria huius
uos animi monumenta retinebitis.corporis i Italia ullum ſepulcrum eſſe patiemini?Hũc ſua qſq; ſentẽ
tia ex hac urbe expellet?quem omnes urbes expulſum a uobis ad ſe uocabũt. O terram illam beatã: quæ
hunc uirum exceperit.hãc ĩgratam ſi eiecerit:miſeram ſi amiſerit.ſed finis ſit.Neq; eni: præ lachrymis iã
loqui poſſum:& hic ſe lachrymis defendi uetat.Vos oro obteſtorq; iudices:ut in ſentẽtiis ferendis:quod
ſentietis id audeatis:ueſtram uirtutem:iuſticiam:fidem mihi credite is maxime probabit:q in iudicibus
legendis optimum & ſapientiſſimum quenq̃ legit.

¶M.T.C.PRO.CN.PLANCIO ORATIO.III.

CVM Propter egregiã & ſingularem.Cn.Planci iudices ĩ mea ſalute cuſtodiẽda fidẽ tã mul
tos & bonos uiros ei⁹ honori uiderẽ eſſe fautores capiebã:aio non mediocrẽ uoluptatẽ:ꝙ
cuius officiũ mihi ſaluti fuiſſet:ei meorum tẽporum memoriã ſuffragari uidebam.Cũ aũt
audire meos parti inimicos:parti inuidos huic accuſationi eẽ fauturos:eãdẽq; rẽ aduerſariã
eſſe i iudicio.Cn.Plãcio:q̃ petitiõe fuiſſet adiutrix:dolebã iudices:& acerbe ferebã:ſi huius
ſal⁹ ob eã ipſã cãm eẽt iſeſtior:qd is meã ſalutẽ atq; uitã ſua bẽiuolẽtia ꝓſidio cuſtodiaq; texiſ
ſet.Nũc autem ueſter iudices cõſpectus & cõſeſſus iſte reficit & recreat mentẽ meã:cũ itueor & cõtemplor
unum quẽq; ueſtrũ.Video eni ĩ hoc numero neminem cui mea ſalus nõ cara fuerit:cuius nõ extet i me
tuum meritũ:cui nõ ſim aſtrictus memoria beneficii ſempiterna.Itaq; nõ extimeſco ne.Cn.Plan.cuſtodia
meæ ſalutis apud eos obſit:q me ipſum maxime ſaluum uidere uoluerũt. Sæpiuſq; Iud.mihi ueit i mẽtẽ
admirandum eſſe.M.Laterẽſem hoĩem ſtudioſiſſimũ & diligẽtiſſimũ ſalutis meæ reũ ſibi hũc potiſſimũ
delegiſſe:q̃ metuẽdũ ne uobis ille id magna ratiõe feciſſe uideatur.Quãq̃ mihi non ſummo tãtũ iudices
neq; arrogo:ut.Cn.Plã.ſuis erga me meritis ĩpunitatẽ cõſecuturũ put̃:niſi ei⁹ ĩtegerrimã uitã modeſtiſſi
mos mores:ſummã fidẽ:continentiã:pietatẽ:inocẽtiã oſtendero:nihil de pœna recuſabo:ſin oĩa ꝓſtitero
quæ ſunt a bonis uiris expetẽda:petã iudices a uobis ut cuius miſericordia ſal⁹ mea cuſtodita ſit:ei uos ue
ſtrã miſericordiã me depræcãte tribuatis.Eqdẽ ad reliquos labores:quos i hac cã maiores ſuſcipio q̃ in cæ
teris ẽt hãc moleſtiã aſſumo:ꝙ mihi nõ ſolũ pro.Cn.Plã.dicẽdum ẽ cuius ego ſalutẽ nõ ſecus ac meam
tueri debeo:ſed ẽt pro me ipõ:de quo accuſatores plura pene q̃ de re reoq; dixerũt.Quãq̃ iudices ſi qd ẽ in
meipſo ita repræhẽſum:ut id ab hoc alienũ ſit nõ me id magnopere cõturbet.nõ enim timeo ne qa per
raro grati hoĩes reperiant̃.Iccirco cũ me nimium gratum illi eẽ dicant:id mihi criminoſum eſſe poſſit.q̃
uero ita ſunt agitata ab illis:ut aut merita.Cn.Plã.erga me minora eẽ dicerent:q̃ a me ipſo ꝓdicarent̃:aut
ſi eſſent ſumma:negarẽt ea tamen ita magni ut ego putarem põderis apud uos eſſe debere.hæc mihi ſũt
tractãda iudices & modice:ne qd ipſe offendã cœtũ:deniq; cũ reſpõdero criminib⁹:ne nõ tñ ĩnocẽtia reus
ſua:q̃ recordatione meorum temporũ defenſus eẽ uideat̃. Sed mihii cauſa facili atq; explicata ꝑdifficilis
iudices & lubrica defenſiõis ratio ꝓpoĩt:nã ſi tãtũmodo mihi neceſſe eẽt cõtra laterẽſem dicere:tamẽ id
ipſum eẽt i tãto uſu noſtro tãtaq; amicitia moleſtũ.uetus.n.eſt lex iuſtæ ueræq; aicitiæ:quæ mihi cũ illo iã
diu ẽ:ut idẽ amici ſemp uelit:neq; ẽ ullũ certius aicitiæ uinculũ:q̃ cõſenſus & ſocietas cõſilioꝝ & uolũtatum
Mihi ãt nõ modo.i.in hac re moleſtiſſimũ cõtrã illũ dicere:ſed multo illud magis ꝙ i ea cã cõtradicẽdũ ẽ:
In q̃ qdã hoſum ipſoꝝ uidet̃ faciẽda eẽ cõtẽtio. qrit.n.Laterẽſis:atq; hoc uno maxie urget:q̃ ſe uirtute:qua
laude Plãcius:q̃ dignitate ſuparit.Ita ſi cedo illius ornamẽtis:q̃ multa & magna ſũt:nõ ſolũ huius dignita
tis iactura faciẽda ẽ:ſed ẽt largitiõis recipiẽda ſuſpicio ẽ.Si hũc illi ãtepono cõtumelioſa hẽnda ẽ orõ:ac di
cẽdũ ẽ id qd̃ ille me flagitat.Laterẽſẽ a Plãcio dignitate eẽ ſuparatũ:Ita aut aluſſimi hoĩs exiſtiatio offẽdẽda
ẽ ſi illã accuſatiõis cõditionẽ ſeq̃r:aut optie d̃ me meriti ſal⁹ deſerẽda ẽ:ſed ego Laterẽſis cæcũ me & ꝓcipitẽ
ferri cõfitear i cã:ſi te aut a Plãcio:aut ab ullo dignitate potuiſſe ſupari dixero.Itaq; diſcẽdã ab ea cõtẽtiõe ad
quã tu me uocas:& ueniã ad illã ad quã me cã ipſa deducit.Quid tu inanem dignitatis iudicẽ putas eẽ po
pulũ?fortaſſe nõnunq̃ ẽ.Vtinã nõ ſemp eẽt: ſed ẽ praro:& ſi q̃do ẽ iis migratibus ẽ mãdãdis:qbus ſalutem
ſuam cõmitti putat:his leuioribus comitiis diligẽtia & gr̃a petitorum honos parit̃:nõ is ornamẽtis quæ
eẽ in te uidẽus.Nam qd ad populũ ptinet ſemp dignitatis iniquus iudex ẽ:q aut iuidet:aut fauet q̃q̃ nihil
põt i te Laterẽſis cõſtituere qd ſit ꝓprium laudis tuæ:qn id tibi ſit cõe cũ Plan.Sed hoc totũ aget̃ alio loco.
Nunc tantum diſputo de iure populi:q & poteſt & ſolet nõnunquam dignos prætetire:nec ſi a populo ꝓ
teritus eſt quem non oportuit:a iudicibus condemnãdus eſt qui prætenitus non eſt.Nam ſi ita eſſet quod

patres apud maiores nr̃os tenere nō potuerūt ut rep̄henſores eēnt comitioꝝ:id hērēt iudices qđ uel multo minus eſt ferēdū.tū.n.magiſtratū non gerebat is qui ceperat:ſi patres auctores non erant facti. Nūc poſtulatur a uobis ut eius exilio q creatus ſit iudiciū Populi Ro.rep̄hendatis.Itaq̄ꝗq̄ qua nolui iāua ſum ingreſſus i cām:ſpare uideor tātū abfuturā eē oronē meā a minia ſuſpitiōes offenſiōis tuæ:ut te potius obiurgē quod iniquū in Diſcrimen adducas dignitatē tuā:quā ut ego eā ulla cōtumelia coner attingere. Tu cōtinentiā:tu induſtriā:tu animū in Rēpub.tu uirtutē:tu innocentiā:tu fidē:tu labores tuos:ꝙ ædilis non ſis factus fractos eſſe & abiectos & repudiatos putas.Vide tandē Laterenſis quantū a te diſſentiā:ſi mediuſfidius decē ſoli eſſent in ciuitate boni uiri:ſapientes:iuſti:graues:qui te indignū ædilitate iudicaſſent:grauius de te iudicatū putarē ꝗ eſt hoc qđ tu metuis:ne a populo iudicatū eē uideatur:nō.n.comitiis iudicat ſemper populus:ſed mouet̃ plerūq̄ gratia:cedit p̄cibus:facit eos a quibus eſt maxīe ambitus:deniq̄ ſi iudicat nō delectu aliquo aut ſapientia ducitur ad iudicandū:ſed īpetu nonnunquā & quadā temeritate. Nō ē.n. conſiliū in uulgo:non ratio:non diſcrimen:non diligentia.ſempq̄ ſapiētes ea quæ populus feciſſet ferēda nō ſemp laudāda dixerūt:qa cū te ædilē fieri oportuiſſe dicis populi culpā nō cōpetitoris accuſas.At fueris dignior ꝗ Plācius:de quo ita tecū cōtendā paulo poſt:ut cōſeruē dignitatē tuā:ſed ut fueris dignior:nō cōpetitor a quo es uict⁹:ſed populus a quo es præteritus in culpa eſt.In quo primū illud debes putare comitiis præſertim ædilitiis ſtudiū eē populi nō iudiciū:eblandita illa nō enucleata eſſe ſuffragia:eos qui ſuffragiū ferant:quid deniq̄ ipſi debeant conſiderare ſæpius:ꝗ quid cuiq̄ a Repu.uideatur deberi ſin aūt maius eſt iudiciū non tibi id reſcindēdū eſt ſed ferēdū:male iudicauit populus:at iudicauit:nō debuit:at potuit:nō fero:at multi clariſſimi & ſapientiſſime ciues ꝑtulerūt.ē.n.cōditio liberoꝝ populoꝝ:præcipueq̄ huius pricipis populi & oīum gentiū domini atq̄ uictoris poſſe ſuffragiis uel dare uel detrahe꞉ ꝙ uelit cuiq̄:nr̄m:noſtrū eſt autē q i hac tempeſtate populi iactemus ac fluctibus ferre modice populi uolūtates:allicere alienas:retiere p̄tas:placare turbatas honores ſi magni nō putemus nō ſeruire populo ſin eos expetimus:non defatigari ſupplicando.Venio iā ad ipſius populi partes:ut illius contra te oratione potius ꝗ mea diſputē q ſi tecū congrediatur:& ſi uiua uoce loq poſſit:hæc dicat:ego tibi:Laterenſis Plāciū non antepoſui:ſed cū eſſetis æque boni uiri meū beneficiū ad eū potius detuli:q a me contenderat:ꝗ ad eū q mihi nō nimis ſummiſſe ſuplicarat.Reſpondebis credo;te ſplendore & uetuſtate familiæ fretū non ualde ambiēdū putaſſe.At uero te ille ad ſua inſtituta ſuorūq̄ maiorū exēpla reuocabit:ſemp ſe dicet rogari uoluiſſe:ſemper placuiſſe.M.Seiū:qui ne equeſtrē quidē ſplendorem incolumē a calamitate iudicii retinere potuiſſet homini nobiliſſimo īnocētiſſimo eloquentiſſimo.M.Piſoni prætuliſſe:præpoſuiſſe ſe.Qu.Catulo ſūma in familia nato ſapiētiſſimo & ſanctiſſimo uiro nō dico.C.Serenū ſtultiſſimū hominē:fuit.n.& animi ſatis magni & cōſilii.Sed.Cn.Māllium nō ſolū ignobilē.Verum ſine uirtute:ſine īgenio:uitā etiā contēpta ac ſordida.Deſiderarunt te iquit oculi mei cū tu eſſes cyrēis:me.n.ꝗ ſocios tua⁹ frui uirtute malebā: & cur ēt quos plus iuuerat eo plus aberat a me certe nō uidebam deīde ſitientē me uirtutis tuæ deſeruiſti:cœpas enim petere.Tr.Pl.tēporibus iis:quæ iſtā eloquentiā & uirtutē requirebant:quā petitiōem cū reliquiſſes:ſi hoc iudicaſti tanta in tēpeſtate te gubernare nō poſſe:de uirtute tua dubitaui:ſi nolle:de uolūtate:ſin qđ magis itelligo tēporib⁹ te aliis reſeruaſti:ego quoq̄ iuꝗ & .R.P.ad ea te tēpora reuocaui ad ꝗ tu te ipſe ſeruaras.Pete igit̃ eū magiſtratū:i quo mihi magnæ utilitati eē poſſis:ædiles quicunq̄ erunt idē mihi qđ oſtenderas:aut ſi qd mea minus iterē:id te magis forte delectat:reddam tibi iſtā ædilitatē ēt negligēter petenti:ſed ampliſſimos honores ut p̄ dignitate tua cōſequare:cōdiſcas cēſeo mihi paulo āte diligētius ſupplicar̃.hæc populi oratio ē:Mea uero Laterēſis hæc quare uictus ſis nō debere iudicē quærere modo ne largitione ſis uictus.Nā ſi quotieſcūq̄ p̄teritus erit is q nō debuerit p̄teriri:totiēs oportebit eū qui factus erit condēnari.Nihil iā ē qđ a populo ſupplicet̃ nihil qđ irreptio nihil qđ ſupplicatio magiſtratuū:renūciatio ſuffragioꝝ expectet̃:ſimul ut q ſint profeſſi:uideo quid dicā hic familia cōſulari ē:ille prætoria:reliquos uideo eē ex eq̄ſtri loco:ſunt oēs ſine macula:ſunt equæ bōi uiri atq̄ integri:ſed ſeruari neceſſe eſt gradū:cedat cōſulari genere prætoriū:nec cōtendat cū p̄torio equeſter locus:ſublata ſūt ſtudia:extictæ ſuffragatiōes:nullæ cōtētiōes:nulla libertas populi i mādādis magiſtratib⁹:nulla expectatio ſuffragiorū:nihil ut plerūq̄ euenit p̄ter opinionē accidet.Nulla erit poſt hac uarietas comitiorū:ſin hoc ſæpe accidit:ut & factos aliquos & nō factos eē miremur:ſi cāpus atq̄ illæ undæ comitiorū ut mare p̄fundū & īmēſum ſit efferueſcūt quodā q̄ſi æſtu:ut ad alios accedāt ab aliis autē recedāt:tāto nos īpetu ſtudiorū & motu temeritatis modū aliquē & cōſiliū & rationē req̄ramus?Quare noli me ad cōtētionē ueſtrū uocare Laterēſis:&.n.ſi populo grata ē tabella:q frōtes apit hoīum:mētes tegit:datq̄ libertatē:ut qd uelint faciant p̄mittāt āt qd rogentur:cur in i iudicio exprimis qđ nō fit in cāpo?Hic ꝗ ille dignior p̄ ꝗ graue ē dictu:quo mō igit̃ ē equitis:ſic credo ꝙ agitat̃:qđ ſatis eſt iudicii hic factus ē:cur iſte potius quā ego:uel neſcio:uel nō dico:uel deniq̄ qđ mihi grauiſſimum eſt ſic dicere:ſed īpune tamē debere dicere nō recte.Nūc qđ aſſeq̄rer ſi illa extrēa defēſione uterer populū qđ uoluiſſet feciſſe non qđ debuiſſet.Quid ſi populi quoq̄ factū defendo Laterēſis:& doceo.Cn.Plāciū nō obrepſiſſe ad honorē:ſed eo ueniſſe curſu:q ſemp patuerit oīb⁹:hoc nr̄o eq̄ſtri loco poſſū ne eripe orōnē tuæ cōtētionē tiam:ꝗ tractari ſine cōtumelia nō pōt:& te ad cām crimēq̄ deduceret̃ ſi ꝙ eqtis Ro.filius ē iferior eē debuit:oēs tecū equū Ro.filii petiuerūt:nihil dico āplius:hoc tamē miror cur tu huic potiſſimum iraſcare:q lōgiſſime a te abfuit:eq̄dē ſi q̄ndo ut ſit iactor i turba nō illū accuſo:q ē i ſūma ſacra uia:cū ego ad Fabiū fornicē īpelor:ſed eū q i me ipm icurrit atq̄ icidit tu neq̄.Qu.Pedio forti uiro ſuccēſes:neq̄ huic.A.Plocio ornatiſſimo homini familiari meo:& ab eo q hos dimouit potius ꝗ ab his q i te ipſū icubuerūt te depulſum putas:ſed tamē hæc prima ē tibi cū Plācio generis ueſtri familiæq̄ cōtentio:ꝗ abs te uincit̃.cur

ceſſitudines cauſæ leues eſſe uideãtur. Fuit in creta poſtea cõtubernalis Saturnini ꝓpinqui ſui: miles hu/
ius. Q. Metelli: qbus cum fuerit probatiſſimus hodieq; ſit: omnibus eſſe ſe probatum debet ſperare. In ea
prouincia legatus fuit. C. ſacerdos: qua uirtute: qua cõſtãtia uir? L. Flacus: qui homo? qui ciuis? qualẽ hũc
putent aſſiduitate teſtimonioq; declarant. In Macedonia tribunus militum fuit: in eadẽ prouītia poſtea
quæſtor. primum Macedonia ſic eum diligit: ut indicat hi pricipes ciuitatum ſuarum: qui cũ miſſi ſint ob
aliam cauſam: tamen huius repentino periculo cõmoti huic aſſidẽt: pro hoc laborãt: huic ſi præſto fuerit
gratius ſe ciuitatibus ſuis facturos putant: quam ſi legationẽ & mandata ſua confecerint. L. uero Apulei⁹
hunc tanti facit: ut morem illum maiorum qui præſcribit in parentum loco quæſtoribus prætores eſſe
oportere: officiis beniuolẽtiaq; ſuperarit: tribunus plebis fuit non fortaſſe tam uehemẽs q̃ iſti: quos tu iur
laudas: ſed certe talis quales ſi omnes fuiſſent ſemp: nunquã deſideratus uehemẽs eſſet tribun⁹. Omitto
illa quæ ſi minus neceſſaria ſunt ad certe cum ſunt prolata laudantur: ut uiuat cum ſuis: Primum cũ pa/
rente. Nam meo iudicio: pietas fundamentum eſt omnium uirtutum: quem ueretur ut deum. neq; enĩ
multos ſecus parẽs liberis: amat uero ut ſodalem: ut fratrem: ut æqualem. Quid dicam: cum patruo: cũ affĩ
nibus: cum propinquis: cum hoc. Cn. Saturnino ornatiſſimo uiro? cuius quantã honoris huius cupidita
tem fuiſſe creditis? cũ uideatis luctus ſocietatẽ? Quid de me dicã: qui mihi in huius periculo reus eſſe uide
or: quid de his tot uiris talibus: quos uidetis ueſte mutata. atqui hæc ſunt indicia ſolida iudices: & expreſſa
hæc ſigna probitatis: nõ fucata forẽſi ſpecie: ſed domeſticis inuſta notis ueritatis: facilis eſt illa occurſatio
& blãditia popularis aſpicitur: non attrectatur. procul apparet: non excutit: non in manus ſumit. Omni
bus igitur rebus ornatum hominem: qua externis: quem domeſticis nonnullis rebus inferiorem q̃ te ge
neris & nominis dico ſuperiorem aliis municipũ: Vicinorum ſocietatum ſtudio: temporum meorũ me
moria: patris uirtute: integritate: modeſtia ædilem factum eſſe miraris? Hunc tu uitæ ſplẽdorem maculis
aſpergis iſtis: iacis adulteria: quæ nemo non modo nomine: ſed ne ſuſpiciõe quidẽ poſſit agnoſcere? Ma
ritum appellas: ut uerba etiam fingas nõ ſolum crimina: ductum eſſe ab eo in prouinciam aliquẽ dicis li
bidinis cauſa: quod non crimen eſt: ſed impunitum in maledico etiam mendacium: raptã eſſe mimulã
quod dicitur Atinæ factum a iuuene: uetere quodam in ſcænicos iure maximeq; oppidão. O adoleſcẽtiã
traductam eleganter: cui quidem cum quod licuerit obiiciatur: tamen id falſum reperiatur: emiſſus aliqs
e carcere: & quidẽ emiſſus: ut cognoſtis neceſſarii hominis optimiquæ adoleſcẽtis rogatu. Idẽ poſtea præ
mandatis requiſitus. Atq; hæc nec ulla alia ſunt coniecta maledicta in eius uitã: de cuius uos pudore reli
gione integritate dubitetis. Pater uero inquit etiã obeſſe filio debet. O uocem duram atquæ indignã tua
probitate Laterenſis. pater ut in iudicio capitis: pater ut in dimicatione fortunarum? pater ut apud tales ui
ros obeſſe filio debeat? qui ſi eſſet turpiſſimus ſordidiſſimus tamẽ ipſo nomie patrio ualeret apud clemẽ
tes iudices & miſericordes: ualeret inquam cõmuni ſenſu omnium: & dulciſſima cõmendatiõe naturæ.
ſed cũ ſit. Cn. Plan. is eques Romanus ea primum uetuſtate equeſtris ordinis: ut pater: ut auus: ut maiores
oẽs eius. equites. Romani fuerint: ſummũ in præfectura florẽtiſſima gradum tenuerit & dignitatis & gra
tiæ: Deĩde ut ipſe in legiõibus. P. Craſſi Imperatoris iter ornatiſſimos homines equites Ro. ſummo ſplẽ
dore fuerit: ut poſtea princeps inter ſuos plurimarum rerum ſanctiſſimus & iuſtiſſimus iudex maximarũ
ſocietatum auctor: plurimarum magiſter: ſi non modo in eo nihil unq̃ reprehenſum: ſed laudata ſũt oĩa:
tamen is oberit honeſtiſſimo filio pater: qui uel minus honeſtũ & alienũ tueri uel auctoritate ſua uel gra/
tia poſſit. Aſperius inquit locutus eſt aliquid aliquando: imo fortaſſe liberius. At idipſum inquit nõ eſt fe
rendum. ergo ii ferendi ſunt qui queruntur libertatem equitis Ro. ſe ferre nõ poſſe. Vbi nã ille mos? ubi
illa æquitas iuris? ubi illa antiqua libertas: quæ malis oppreſſa ciuilibus extollere iã caput: & aliquãdo re/
creata ſe erigere debebat? equitum ego. Ro. etiam in homines nobiliſſimos maledicta publicãorum. In
Q. Scæuolam uirum omnibus ingenio: iuſticia integritate præſtantem aſpere & ferociter & libere dicta
commemorem? conſuli. P. Naſicæ præco granius medio in foro cum ille edicto iuſticio domũ deſcẽdẽs
rogaſſet Granium quid triſtis eſſet: an ꝙ auctiones eſſent: imo uero inquit ꝙ legiones. idẽ tribũo plebis
potentiſſimo homini. M. Druſo ſed multa in Rep. molienti: cũ ille eũ ſalutaſſet (ut fit) dixiſſetquæ: qd agis
Graui: reſpondit: immo uero tu Druſe quid agis? ille Lucii Craſſi: ille Marci Antonii uoluntatẽ aſperiori
bus facetiis ſæpe perſtrinxit ipune. Nũc uſquæ eo oppreſſa ueſtra arrogantia ciuitas: ut quæ fuit olim ꝑ/
coni in ridendo: nunc equiti Ro. in plorando non ſit conceſſa libertas. Quæ enĩ unquã fuit. P. Plãco uox
contumeliæ potius q̃ doloris. quid eſt autẽ unquam queſtus: niſi cum a ſociis & a ſe iniuriã propulſaret? q
cum Senatus impediretur quo minus id quod hoſtibus ſemper erat tributũ: reſpõſum equitib⁹ Ro. red/
deretur: omnibus illa iniuria dolori publicanis fuit: Sed eum ipſum dolorem hic tulit paulo apertius: cũ
nimius ille ſenſus in aliis fortaſſe latuit: Hic quod cũ cæteris animo ſentiebat id magis q̃ cæteri & uultu
promptum habuit & lingua. Quãquã iudices: agnoſco enim ex me: permulta in Plancum quæ ab eo nũ/
quam dicta ſunt conferuntur. Ego quia dico aliquid aliquando non ſtudio adductus ſed contẽtiõe dicẽ
di aut laceſſitus: & quia ut fit in multis: exit aliquãdo aliquid ſi non perfacetum attamen fortaſſe nõ ruſti/
cum: quod quiſque dixit me id dixiſſe dicunt. Ego autem ſi quid eſt quod mihi ſcitum eſſe uideat & ho/
mine ingenuo dignum atquæ docto: nõ aſpernor. ſtomachor uero cum aliorum nõ me digna i me cõ
feruntur. Nam ꝙ primus ſciuit legem de publicanis tum cum uir ampliſſimus conſul id illi ordini p po
pulum dedit: quod per Senatum ſi licuiſſet dediſſet: ſi in eo crimen eſt: quia ſuffragium tulit. Quis nõ tu
lit publicanus? ſi quia primum ſciuit. Vtrum id ſortis eſſe uis: an eius q illam legem ferebat? Si ſortis nul/
lum crimen eſt in caſu: ſic conſulis ſplendor etiam Planci hunc a ſummo uiro principem ordinis iudica

tum.Sed aliquando ueniamus'ad cauſam in qua tu nomie legis Liciniæ quæ ẽ de ſodalitiis oẽs ambit⁹
legis complexus es:neque eni quicq̃ aliud in hac lege niſi editiuos iudices es ſecut⁹:quod gẽus iudicioꝝ
ſi eſt equum ulla in re niſi hac tributaria:non intelligo.Quãobrem ſenatus hoc uno i genere trib⁹ edi uo
luerit ab accuſatore:neq; eandem editionẽ trãſtulerit in cæteras cauſas:de ipſo deniq; ambitu derogatio
ne fieri uoluerit iudicium alternorum:cũque nullum genus acerbitatis prætermitteret: hoc tamen unũ
prætereundũ putarit:quid huius rei obſcura cauſa eſt:an & agitata:cum iſta i Senatu res agebatur & di
ſputata heſterno die copioſius a.Qu.Hortenſio:cui tum eſt Senat⁹ aſſenſus hoc igit̃ ſenſimus cuiuſcũque
tribus largitor eſſet:& per conſenſionem magiſtratuũ honeſtæ:quæ ſodalitas nominaretur quã quiſq; tri
bum turpi largitione corrumperet:eum maxime iis omnibus qui eius tribus eſſent eſſe notũ.Ita putauit
Senatus cũ reo tribus ederentur eæ quas ipſe largitione deuictas haberet eoſdem fore teſtes & iudices.
Acerbum omnino genus iudicii:ſed tamen ſi uel ſua uel ea quæ maxime eſſet cuique cõiuncta trib⁹ ede
retur uix recuſandum.Tu autem Laterenſis quas tribus edidiſti?Terentinam credo fuit certe id æquum:&
certe expectatum eſt:& fuit dignum conſtantia tua:cuius tu tribus uenditorem & corruptorẽ & ſeq̃ſtrem
Plancium fuiſſe clamitas:eam tribum ꝓfecto ſeueriſſimorum præſertim hominum & grauiſſimoꝝ ede
re debuiſti ad uoltinam: libet eni tibi neſcio:quid etiam de illa tribu criminari.Hãc igitur ipſam cur nõ
edidiſti?quid Plancio cum lemonia:cum mentina:quid cum cruſtumina?Nam terẽtinam etiam quæ nõ
iudicaret:ſed quæ reiiceretur eſſe uoluiſti:dubitatis ergo iudices quin uos.Mar.Laterẽſis ſuo iudicio nõ
ad ſententiam legis:ſed ad ſuam ſpem aliquam de ciuitate delegerit?dubitatis quin eas trib⁹ in qbus ma
gnas neceſſitudies habet Plancius cum ille nõ ediderit indicarit officiis ab hoc obſeruatas nõ largitiõe?
Quid.n.poteſt dicere cur editio non ſummam habeat acerbitatem remota ratiõe illa:q̃uam in decernen
do ſecuti ſum⁹. Tu deligas ex omni populo aut amicos tuos:aut inimicos meos:aut deniq; eos quos inexo
rabiles:quos inhumanos quos crudeles exiſtimes. Tu me ignaro nec opinãte inſcio notes & tuos & tuo
rum neceſſarios uel iniquos uel meos uel etiã defenſorum meorum:eodemq; adiũgas quos natura pu
tes aſperos:atq; omnibus iniquos:deinde effundas repẽte.ut ante cõſeſſum eorum iudicum uidea q̃ po
tuerim ı g eſſent futuri:ſuſpicari apud eoſq; me ne quinque quidem reiectis quod i proximo reo de cõſi
lii ſententia cõſtitutum eſt:cogas cauſam de fortunis omnibus dicere.Nõ eni ſi aut Plan.ita uixit:ut offen
deret ſciens neminem:aut tu ita erraſti:ut eos ederes imprudens: Vt nos inuito te tamẽ ad iudices nõ ad
carnifices ueniamus: Iccirco illa editio per ſe non acerba eſt.An uero nup clariſſimi ciues nomẽ editi iu
dicis nõ tulerũt.Cum ex.cxxv.iudicibus pricipibus equeſtris ordinis qnq; &.lxx.reus reiiceret.L.referret
omniaq; potius pmiſcuerunt q̃ ei legi cõditioniq; parerẽt.Nos neq; ex delectis iudicibus ſed ex omni po
pulo:neque editos ad reiiciendum ſed ab accuſatore cõſtitutos iudices ita feremus ut neminẽ reiiciam⁹?
Neque ego nũc legis iniquitatem queror:ſed factum tuum a ſentẽtia legis doceo diſcrepare:& illud acer
bum iudicium ſi quemadmodum Senatus cenſuit populuſq; iuſſit:ita feciſſes:ut huic & ſuã & ab hoc ſer
uatas ederent nõ modo non quererer:ſed hunc iudicibus editis qui teſtes iidem eſſe poſſent abſolutũ pu
tarem.Neq; nunc multo ſecus exiſtimo:cũ enim has tribus edidiſti & ignotis te iudicibus uti male quã
notis iudicauiſti:Fugiſti ſententiam legis æquitatem omnem reiecisti:in tenebris quã i luce uerſari cãm
maluiſti:Voltinia trib⁹ab hoc corrupta: Terẽtinã habuerat uẽalẽ:quid diceret apud Voltinieſes aut tribu
les ſuos iudices:immo uero tu quid diceres?quem iudicem ex illis aut tacitum teſtem haberes:aut nõ ẽt
excitares:& enim ſi reus tribus ederet:Voltiniam fortaſſe Plancius propter uicinitatẽ: aut neceſſitudinẽ
ſuam uero edidiſſet:& ſi quæſitor edendus fuiſſet:quem tãdem potius quam hunc. C.Alfium: quẽ habet
cui notiſſimus eſſe debet:uicinum tribulem grauiſſimum hominem iuſtiſſimumq; edidiſſet? cuius qdẽ
æquitas & in ea uoluntas erga.Cn.Planci ſalutẽ quam ille ſine ulla cupiditatis ſuſpitione præ ſe fert facile
declarat non fuiſſe fugiendum tribulem huic iudicem: cui quæſitorem tribulẽ fuiſſe exoptandũ uidea
tis.Neque ego nunc conſiliũ reprehendo tuum:quod non eas tribus quibus hi maxime not⁹ erat edide
ris:ſed a te doceo conſilium non ſeruatũ Senatus:& enim quis te tum audiret illorũ aut quid diceres Se
queſtrẽ ne?Plancium reſpuerent aures nẽo agnoſceret:repudiaret?an gratioſum illi libẽter audirẽt:nos
non timide cõfiteremur.Noli eni putare Laterẽſis legib⁹ iſtis quas Senat⁹ de ambitu ſancire uoluerit id
eſſe actum:ut ſuffragatio:ut obſeruantia:ut gratia tolleretur:ſemper fuerunt boni uiri:qui apud tribules
ſuos gratioſi eſſe uellent neque uero tam dur⁹ i plebẽ noſter ordo fuit.ut eam coli noſtra modica libera
litate noluerit:neq; hoc liberis noſtris interdicendũ eſt:ne obſeruent tribules ſuos:ne diligant:ne reficer̃
neceſſariis ſuis ſuam tribũ poſſint:ne par ab his munus in ſua petitione reſpectent.Hæc enim plena ſunt
officii:plena obſeruantiæ:plena etiam antiquitatis.Iſto in genere & fuimus ipſi cum ambitiões noſtra tẽ
pora poſtulabant:& clariſſimos uiros eſſe uidimus:& hodie eẽ uidem⁹ q̃ plurimos gratioſos. Decuriatio
tribulium:deſcriptio populi ſuffragia largitione deuincta ſeueritatem Senatus & bonorũ omniũ uim ac
dolorem excitauerunt.Hæc doce.hæc profer huc incumbe Laterenſis:decuriaſſe Planciũ:conſcripſiſſe: ſe
queſtrem fuiſſe:pnunciaſſe:diuiſiſſe:tum mirabor te his armis uti:quæ tibi lex dabat noluiſſe.Tribulibus
enim iudicibus non modo ſeueritatem illorum ſi iſta uera ſint:ſed ne uult⁹ quidem ferre poſſem⁹:hãc
tu rationem cum fugeris:cumq; hos iudices habere nolueris:quorum in eius delicto tum ſciẽtia certiſſi
ma:tum dolor grauiſſimus eſſe debuerit:quid apud hos dices q abs te taciti requirũt cur hoc ſibi oneris
impoſueris:cur ſe potiſſimum delegeris:cur denique ſe diuinare malueris.q̃ eos qui ſcirẽt iudicare?Ego
Plancium Laterẽſis & ipſum gratioſum eſſe dico:& habuiſſe in petitione multos cupidos ſui gratioſos:
quos tu ſi ſodales uocas:officioſam amicitiam nomine inquinas crimino ſo.ſin quia gratioſi ſunt accu-

ſandos putas:noli mirari te id quod tua dignitas poſtularit repudiãdis gratioſoꝝ amicitiis nõ eſſe aſſecu
tum:Iam ut ego doceo gratioſum eſſe tribubus Planciumq; multis benigne fecerit:ꝑ multis ſpoponde
rit in operas plurimos patris auctoritate & gratia miſeritq; deniq; omnibus officiis per ſe ꝑ patrem ma
iores ſuos totam Atinatem præfecturam comprehenderit:ſic tu doce ſequeſtrem fuiſſe largitiũ eſſe:con-
ſcripſiſſe tribules:decuriaſſe.quod ſi non potes.noli tollere ex ordine noſtro libertatem:noli maleficiũ
putare eſſe gratiam:noli obſeruantiam ſancire pœna.Itaq; hæſitantem te in hoc ſodalitiorum tribuario
crimine ad communem ambitus cauſam contuliſti:In qua deſinamus aliquando ſi uidetur uulgari & ꝑ
uagata declinatione cõtẽdere.ſic.n.tecum ago:quam tibi commodum eſt Vnam tribum delige:tũ do-
ce id quod debes per quam ſequeſtrem:quo diuiſore corrupta ſit:ego:ſi id facere non potueris:quod ut
opinio mea fert ne incipies quidem:per quem tulerit docebo:eſt ne hæc uera contentio?placet ne ſic agi?
non poſſum magis pedẽ conferre:ut aiunt:aut propius accedere:quid taces?quid diſſimulas?qd tergiuer
ſaris?etiam atq; etiam inſto atq; urgeo.Inſector:poſco:atq; adeo flagito crimen quãcunque tribum iquã
delegeris:quam tulerit Plancius.tu oſtendito ſi poteris uitium:ego qua ratiõe tulerit docebo:ne erit hæc
alia ratio Plancio atq; Laterẽſi:nã ut ſi quas tribus tu tuliſti ſuam ſententiam ex te requiram poſſis.quoꝝ
ſtudio tuleris explicare:ſic ego contendo me tibi aduerſario cuiuſcunq; tribus rationem popoſceris red-
diturum.Sed cur ego ſic ago?quaſi nõ comitiis iam ſuperioribus ſit Plãcius deſignatus ædilis:quæ comi
tia primum habere cœpit conſul cum omnibus in rebus ſumma auctoritate tum earum ipſaꝝ legũ am-
bitus auctor:deinde habere cœpit ſubito præter opinionem omniũ:ut ne ſi cogitaſſet quidẽ quiſpiam lar
giri:daretur ſpacium comparandi:uocatæ tribus:latum ſuffragium:deſcriptæ:renũciatæ:longe plurimũ
ualuit Plancius:nulla largitiõis nec fuit nec eſſe potuit ſuſpicio.An tandem una centuria ꝓrogatiua tan-
tum habet auctoritatis:ut nemo eam prior unquam tulerit:quin renunciatus ſit:aut his ipſis comitiis con
ſul:aut certe in illum annum ædilem tu Plancium factum eſſe miraris:in quo nõ exigua pars populi:ſed
uniuerſus populus uoluntatem ſuã declararit?cuius in honore nõ unius tribus pars:ſed comitia tota co
mitiis fuerint prærogatiua.quo quidem tempore ſi id Laterenſis facere uoluiſſes:aut ſi grauitatis eẽ putaſ
ſes tuæ:quod multi nobiles ſæpe fecerunt:ut cum min⁹ ualuiſſent ſuffragiis quam putaſſent:poſtea pro
latis comitiis proſternerent ſe &.P.R.fracto animo atq; humili ſupplicarẽt:nõ dubito quin omnis ad te
conuerſura ſe fuerit multitudo.Nunquã.n.nobilitas integra præſertim atq; inocens Po.Ro.ſupplex re-
pudiata fuit.Sed ſi tibi grauitas tua & magnitudo animi pluris fuit ſicut eẽ debuit q̃ ædilitas:noli cum ha
beas id quod malueris deſiderare id quod minoris putaris.Egdem primum ut honore dign⁹ eſſem ma
xime ſemper laboraui:ſecũdo ut exiſtimarer:tertium mihi fuit illud quod pleriſq; primum ẽ:ipſe honos
qui iis deniq; debet eſſe iucundus:quorum dignitati Po.Ro.teſtimoniũ:non beneficiũ ambitioni dedit.
Quæris etiam Laterẽſis quid imaginibus tuis:quid ornatiſſimo atq; optio uiro patri tuo reſpõdeas mor-
tuo.Noli iſta meditari:atq; illud caue potius ne tua iſta q̃rela dolorq; nimi⁹ ab illis ſapiẽtiſſimis uiris rep-
hendatur.Vidit enim pater tuus Appium Claudium nobiliſſimum hominem uiuo patre ſuo potẽtiſſi-
mo & clariſſimo ciue.C.Clodio ædilem non eſſe factum:& eũdem ſine repulſa factum eſſe cõſulem:Vi
dit hominem maxime ſibi cõiunctum egregium uirum.L.Volcatium.Vidit.M.Piſonem in iſta ædilita-
te offenſiũcula accepta ſummos a Po.Ro.eſſe honores adeptos.Auus uero tu⁹ &.P.Naſicæ tibi ædilitiã
prædicaret repulſam:quo ciue neminem ſtatuo ego i hac Rep.fortiorem:&.C.Marii q duab⁹ ædilitatis ac
ceptis repulſis ſepties conſul eſt factus?&.L.Cæſaris.Cn.Octaui.M.Tulli.quos omnes ſcimus ædilitate ꝓ
teritos conſules eſſe factos.Sed qd ego ædilitias repulſas colligo:quæ ſæpe eiuſmodi habitæ ſunt:ut iis q
præteriti eſſent:benigne a populo factum uideretur.Tribun⁹ militum.L.Philipp⁹ ſumma nobilitate &
eloquẽtia quæſtor.Q.Cæcilius clariſſimus atq; fortiſſimus adoleſcens.tribunuſ plebis.Rutili⁹ ruffus.C.
Fimbria.C.Caſſius.Cn.Oreſtes facti non ſunt:quos tamen omnes cõſules factos ſcim⁹ eſſe.Quæ tibi ul
tro pater & maiores tui non conſolandi tui gratia dicerent.neq; uero quo te liberent aliqua culpa quã tu
uereris ne a te ſuſcepta uideatur:ſed ut te ad curſum iſtum tenendum:quẽ a prima ætate ſuſcepiſti cohor
tentur.Nihil eſt.enim mihi crede Laterenſis de te detractum.detractum dico ſi mehercule uere qd᷑ acci-
dit interpretari uelis:eſt aliquid etiam de uirtute ſignificatum tua.Noli enim exiſtimare nõ magnũ quẽ
dam motum fuiſſe illius petitiõis tuæ de qua ne aliquid iurares deſtitiſti.denũciaſti homo adoleſcẽs qd
de ſumma Repu.ſentires:fortius tu quidem quã nonnulli defuncti honoribus:ſed aperti⁹ quam uel am
bitiõis uel ætatis tuæ ratio poſtulabat.Quamobrem in diſſentiẽte populo noli putare nullos fuiſſe:quoꝝ
animos tuus ille fortis animus offenderet:qui te incautum fortaſſe nunc tuo loco dimouere potuerũt:ꝓ
uidentem ante & præcauentem nunquam certe mouebũt.An te illa argumẽta duxerũt dubitaris iquit
quin coitio facta ſit cum trib⁹ pleraſq; cum Plotio tulerit Planci⁹?an uita fieri potuerunt ſi una tribus non
tuliſſet:an non nullas punctis pene totidem:quippe cum iam factis ꝓpe ſuperioribus comitiis:declaratiq;
ueniſſent:q̃q̃ ne id quidẽ ſuſpicionem coitionis habuerit.neq;.n.unquam maiores noſtri ſortitiõem cõ
ſtituiſſent ædilitiam:niſi uiderent accidere poſſe:ut competitores pares ſuffragiis eẽnt:& a is prioribus co
mitiis Anienſem a Plotio:terrentinam a Plancio tibi eſſe conceſſam.nunc ab utroq; eas auulſas ne in an
guſtum uenirent q̃ conuenit nondum cognita populi uoluntate:hos quos iam tum cõiũctos fuiſſe dicis
iacturã ſuaꝝ tribuũ:quo uos iuuarent feciſſe.eoſdẽ cũ iam eſſent experti quid ualerent reſtrictos & tẽaces
fuiſſe.&.n.uerebant credo anguſtias:q̃ſi res i cõtẽtionẽ aut i diſcrimẽ aliquod poſſit uẽire:ſed tamẽ tu an
Plotiũ uiꝝ ornatiſſimũ i idem crimen uocãdũ iudicas eum te arripuiſſe a quo nõ ſis rogatus?Nã quod q̃-
ſtus es plures te teſtes habere de uoltinia:quã q̃ i ea tribu pũcta tuleris:iudicas aut eos teſtes te adducere

qui quia nummos acceperint te prætérierit:aut te ne gratuita quidem eorum ſuffragia tuliſſe.Illud uero
crimen de nummis quos in circo flaminio deprebenſos eſſe dixiſti:caluit re recenti:nūc in cauſa refrixit.
nequæ enim qui illi nūmi fuerint:nec quæ tribus:nec qui diuiſor oſtēderas:atquæ is quidē eductus ad cō
ſules:qui tū in crimen uocabatur:ſe iniquæ a tuis iactari grauiter querebatur.Qui ſi erat diuiſor præſertim
eius quem tu habebas reum:cur abs te reus non eſt factus?cur nō eius damnatiōe aliquid ad hoc iudiciū
præiudicii cōparaſti?Sed nequæ tu habes hæc:neq; eis confidis.alia te ratio:alia cogitatio ad ſpē huius op
primendi excitauit.Magnæ ſunt i te opes:late patet gratia:multi amici:multi cupidi tui:multi fautores lau
dis tuæ:multi huic inuident:multis etiā pater optius uir nimiū retinens equeſtris iuris & libertatis uidet.
multi etiā cōmunes inimici rerū oium:qui ita ſemper teſtimoniū de ambitu dicunt:quaſi aut moueāt ani
mos ſuis teſtimoniis:aut gratū Popu.Ro.ſit:aut ab eo facilius ob eā cauſam dignitatē q̄ uolunt conſequā
tur.Quibus cū me iudices pugnantē meo more priſtino non uidebitis:non quo mihi fas ſit quicquā effu
gere quod ſalus Planci poſtulet.Sed quia neq; neceſſe eſt me id perſequi uoce:quod uos mēte uideatis:
& quod ita de me meriti ſunt illi:quos ego teſtes uideo paratos:ut eorū reprehenſionē uos ueſtræ prudē
tiæ aſſumere:meæ modeſtiæ remittere debeatis.Illud unū uos magnopere oro atq; obſecro iudices cū
huius quem defendo:tū cōmunis periculi cauſa:ne fictis auditionibus:ne diſſeminato diſperſoq; ſermo
ni fortunas innocentiū ſubiiciendas putetis:multi amici accuſatoris:nonnulli etiā noſtri iniqui:multi cō
munes obtrectatores ac omniū inuidi multa finxerunt.Nihil eſt autē tā uolucre q̄ maledictū:nihil facilius
emittitur:nihil citius excipit̃ : latius diſſipatur.Neq; ego ſi fontē maledicti repenetis:ut negligatis:aut diſ
ſimuletis:unquā poſtulabo.Sed ſi quid ſine capite manabit:aut quid erit eiuſmodi:ut non extet auctor q
audierit:aut ita negligens uobis eſſe uidebitur:ut unde audierit oblitus ſit:aut ita leuē habebit auctorē:ut
memoria dignum non putarit:huius illa uos uulgaris auditu ne quid reo inocēti noceat oram⁹.Sed ue
nio iam ad Luciū Caſſium ad familiarē meū cuius ex oratione ne illū quidē inuētū tecū expoſtulaui:quē
ille omni & uirtute & humanitati ornatus adoleſcens primū de plebe ædilem curulem factum eſſe dixit:
in quo Caſſi ſi illa tibi reſpondeam:neſciſſe id Populum Romanum neq; fuiſſe quid nobis narraret p̄
ſertim mortuo Longino:non ut opinor admirere:cū ego ipſe non abhorrēs a ſtudio antiq̄tatis:me hic
id ex te primum audiſſe cōfitear:& quoniam tua fuit perelegans ac perſubtilis oratio:digna eqtis Ro.cō
tra quem agebas uel ſtudio uel pudore:quoniamq; ſic ab his auditus es:ut magn⁹ honos & īgenio & hu
manitati tuæ tribueretur:reſpondebo ad ea quæ dixiſti:quæ pleraq; de ipſo ſine fuerunt:in qbus ipſi acu
lei ſi quos habuiſti in me repræhendo:tamen mihi non ingrati acciderunt. Quæſiſti mihi putarē equitis
Roma.filio faciliorē fuiſſe ad adipiſcendos honores uiam:an futuram eſſe filio meo:q3 eſſet familia cōſu
lari. Ego uero q̄q̄ omnia illi malo q̄q̄ mihi:tamen illi honorum aditus nūquā faciliores optaui q̄ mihi fue
runt:quin ēt ne forte ille ſibi me potius peperiſſe iam honores q̄ iter demonſtraſſe adipiſcendorū putet:
Hæc illi ſoleo præcipere:q̄q̄ ad p̄cepta ætas nō eſt gnati:quæ ille a Ioue ortus ſuis p̄cipit filiis Vigilandū ē
ſemper:multæ īſidiæ ſunt bonis noſtris:cæteraq; nō me id quod multi uideant:quæ ſcripſit grauis & inge
nioſus poeta:ſcripſit:non ut illos regios pueros:q iam nuſquam erāt:ſed ut nos & noſtros liberos ad la
borem & laudem excitaret.Quæris qd potuerit amplius aſſeq Plancus ſi.Cn.Scipionis fuiſſet fili⁹:magis
ædilis fieri nō potuiſſet.ſed hoc p̄ſtare:q ei minus inuideretur:& enim honorꝫ gradus ſummis hominib⁹
& īfimis ſunt pares:gloriæ diſpares.Quis noſtrū ſe dicit.M.Curio:qs.C.Fabritio:qs.P.Duellio parem:qs
Attilio Calatino:qs.Cn.&.P.Scipionibus:qs Africano:Marcello:Maximo:Eoſdem ſumus honorꝫ gra
dus quos illi aſſecuti.Eſt enim in uirtute multis aſcenſus.ut is gloria maxime excellat:q uirtute plurimū p̄
ſtet.honorum populi finis eſt conſulatus:quem magiſtratum iam octingenti fere cōſecuti ſunt.horum ſi
diligenter quæras:uix decimā partē repenes gloria dignā.Sed nemo unquā ſic egit ut tu.cur iſte ſit cōſul:
qd potuit amplius ſi.L.Brutus eſſet:q ciuitatē dominatu regio liberauit:honore nihil ampli⁹:laude mul
tum:Sic igitur Plācius nihilomin⁹ quæſtor eſt factus:& tribunus plebis & ædilis q̄ ſi eſſet ſummo loco na
tus.Sed hæc pari loco orti ſunt innumerabiles alii cōſecuti.profers triumphos.T.&.C.Marii:& quæris qd
ſimile i Plācio : quaſi uero iſti quos memoras propterea magis laude fuerint digni q triumpharēt:& nō
quia commiſſi ſunt his magiſtratus:i quibus re bene geſta triumpharent.Rogas quæ caſtra uiderit:q mi
les in creta hoc Imperatore:& tribunus in macedonia militum fuerit:& quæſtor tātū ex re militari detra
xerit temporis:quam tu in me cuſtodiendum tranſferre malueris.Quæris num diſertus:immo id quod
ſecundum eſt:ne ſibi quidem uidetur.Num iuris cōſultus:quaſi quiſq̄ ſit qui ſibi hūc:falſum de iure reſpō
diſſe dicat.Omnes enim iſtius modi artes in his rep̄henduntur.q cum profeſſi fuerint:ſatiſfacere nō poſ
ſunt:non in iis q abfuiſſe ab iſtis ſtudiis confitentur.Virtus:probitas:integritas in cādidato:nō linguæ uo
lubilitas:non ars:non ſcientia requiri ſolet.Vt nos in mancipiis parandis q̄uis frugi hominem ſi p̄ fabro
aut pro textore emimus:ferre moleſte ſolemus:ſi eas artes quas in emēdo ſecuti ſum⁹ forte neſciuerit.ſin
emimus quem uillicum imponeremus:quem pecori præficeremus:nihil in eo niſi frugalitatē:laborem
uigilantiam eſſe curamus:Sic Populus Ro.deligit magiſtratus:quaſi Reipu.Villicos:In quibus:ſi qua p̄
terea eſt ars:facile patitur.ſin minus:uirtute eorum & inocentia cōtentus eſt.Quotus.n.qſq; diſertus:quo
tus quiſq; iuris peritus eſt:ut eos numeres qui nolunt eſſe.q ſi præterea honore dign⁹ nemo eſt:qduam
tot optimis & ornatiſſimis ciuibus eſt futurum:Iubes Plancium de uitiis Laterēſis dicere:nihil poteſt:niſi
eum nimis in ſe iracūdum putabis fuiſſe:Idem effers Laterēſem laudibus:facile patior id te agere multis
uerbis:quod ad iudicium non ptineat:& id te accuſatorem tam diu dicere:q ego defenſor ſine p̄iculo poſ
ſum confiteri.atqui non modo confiteor ſumma in Laterenſe ornamenta eſſe:ſed te etiam repræhēdo

ꝙ ea nõ enumeres:alia quædã inania & leuia cõquiras.Preneſte feciſſe ludos:quid?alii quæſtores nõ ne
fecerunt?cyrenis liberalem in publicanos:iuſtum ĩ ſocios fuiſſe:quis negat?Sed ita multa Romæ gerũt
ut uix ea quæ fiunt in prouinciis audiãtur .Non uereor ne mihi aliquid iudices nideat arrogaſſe:ſi de quæ
ſtura mea dixero:quanuis enim illa floruerit:tamẽ eum me poſtea fuiſſe:mehercule ĩ maximis arbitror:
ut nõ ita mihi multum ſit ex quæſturæ laude repetendum:ſed tamen nõ uereor nequis audeat dicere ul
lius ĩ Sicilia quæſturam aut gratiorem aut clariorem fuiſſe.Vere meherrule hoc dicam:ſic tũ exiſtimabã
nihil homines aliut Romæ:niſi de quæſtura mea loqui.Frumenti in ſumma caritate maximum numeꝝ
miſeram:negociatoribus comis:mercatoribus iuſtus:municipibns liberalis:ſociis abſtinẽs omnibus erã
uiſus i omni officio diligẽtiſſimus.Excogitati quidam erãt a ſiculis honores in auditi.Itaq; hac ſpe dece
debam:ut mihi populum Roma.ultro omnia delaturũ putarem.At ego cũ caſu diebus his itineris faciẽ
di cauſa decedẽs e prouincia puteolos forte ueniſſem:cũ plurimi & lautiſſimi ſolent eſſe in his locis:con
cidi pene iudices·cũ ex me quidam quæſiſſet quodie Roma exiſſem:& nunquid in ea eſſet noui.Cui cũ
reſpõdiſſem mea e prouincia decedere:etiã mehercules inquit ut opinor ex Africa:huic ego iam ſtoma
chans faſtidioſe:immo e Sicilia inquam.Tum quidã quaſi qui omnia ſciret:quid tu?neſcis iquit hunc ſy
racuſis quæſtorẽ fuiſſe:quid multa?deſiſti ſtomachari:& me unum ex iis feci:qui ad aquas ueniſſẽt.Sed
ea res iudices haud ſcio an plus mihi profuerit ꝙ̃ſi mihi tũ eſſent omnes congratulati.Nam poſtea ꝙ̃ ſen
ſi.Popu.Roma.aures hebetiores:oculos acres atque acutos habere:deſtiti quid de me audituri eſſẽt homi
nes cogitare:feci ut poſtea quotidie præſentem me uiderent:abitaui in oculis:preſſi eorum neminem:a
cõgreſſu meo:neq; ianitor meus nequæ ſomnus abſterruit.Et quid dicam de occupatis meis temporib⁹
cui fuit negociũ quidem nunq̃ ocioſum?Nam quas tu commemoras caſſi legere te ſolere oraciones cum
ocioſus ſis:has ego ſcripſi rudis & ferus:ne omnitio unq̃ eſſẽ ocioſus.Et enim marci catõis illud quod i
principio ſcripſit originum ſuarum ſemper magnificum & præclarũ putaui:clarorum uirorum atq; ma
gnorum non minus ocii ꝙ̃ negocii ratiõem extare oportere.Ita ſi quã habeo laudem:quæ quanta ſit ne
ſcio·parta Romæ eſt:quæſita in foro meaq; priuata cõſilia publici quoquæ caſus comprobauerunt:ut eti
am ſũma Rep.mihi domi fuerit gerenda:& urbs in urbe ſeruanda Eadem igitur Caſſi uia munita Late
renſi eſt.Idem uirtutis curſus ad gloriã:hoc facilior fortaſe:ꝙ ego huc a me ortus & per me nixus aſcẽdi:
iſtius egregia uirtus adiuuabitur comendacione maiorum.Sed ut redeã ad Planciũ:nunq̃ ex urbe abſu
it:niſi forte lege:neceſſitate:nõ ualuit reb⁹ iiſdẽ quibus fortaſſe nõnulli:at ualuit aſſiduitate:at ualuit ſer
uãdis amicis:ualuit liberalitate:fuit ut ĩ oculis:petiuit:eſt uſus ratione:ꝙ̃ minima inuidia:noui hoies plu
rimi eoſdem honores cõſueti ſunt.Nam quod ais Caſſi nõ plus me Plãcio debere quã bonis omnibus
& his æque mea ſalus cara fuerit:ego me debere bonis omnib⁹ fateor:ſed etiã il quibus ego debeo boni
uiri & ciues comitiis æditiliis aliquid ſe meo nomie debere Plãcio dicebãt.Verum fac me multis debeꝛ
& in his Plãcio:utrum igitur me conturbare oportet?an cæteris cum cuiuſquæ dies uenerit:hoc nomen
debitoris quo urget nunc competitor diſſoluere : ꝙ̃ꝙ̃ diſſimilis eſt pecuniæ debitio & gratiæ Nam qui pe
cuniam diſſoluit:ſtatim non habet id quod reddidit:qui autem debet is retinet alienum gratiam autem &
qui refert habet:& qui habet:ĩ eo ipſo ꝙ habet refert.Nequæ nunc ego Plãcio deſinã debere:ſi hoc ſolue
ro:nec minus ei redderem uoluntate ipſa:ſi hoc moleſtiæ nõ accidiſſet.Quæris a me Caſſi quid ꝓ fratre
meo qui mihi eſt cariſſimus:quid pro meis liberis quibus nihil poteſt mihi eſſe iucundius:amplius ꝙ̃ pro
Plancio facio:facere poſſum:nec uides iſtorum ipſorum caritate ad huius ſalutẽ defendẽdam maxie ſti
mulari me atq; excitari.Nam neq; illis huius ſalute a quo meam ſciunt eſſe defenſam quicq̃ eſt optati⁹:&
ego ipſe nunq̃ illos aſpicio:quin per hunc me his conſeruatũ eſſe meminerim:hui⁹ meritum i me recor
dor.Opimum damnatum eſſe commemoras ſeruatorem ipſum Reipubli.Calidiũ adiungis:cuius lege
Qu.Metellus i ciuitatem ſit reſtitut⁹:repræhendis meas pro Plãcio preces:ꝙ nec Optimius ſuo nomine
liberatus ſit:nec.Qu.Metelli Calidus de Calidio tantum tibi reſpõdeo:quod ipſe uidi.Qu.Metellum Pi
um cõſulem prætoriis comitiis petente.Quinto calidio.Populo Romano ſupplicaſſe:cum quidem nõ
dubitaret & conſul & homo nobiliſſimus patronum illum eſſe ſuũ:familiæ ſuæ nobiliſſimæ dicere:quo
loco quæro ex te num id in iudicio Cladii putes quod ego i Plancio facio:aut metellũ Piũ ſi Romæ eſſe
potuiſſet:aut patrem eius ſi uixiſſet nõ fuiſſe facturum.Nam Opimii quidem calamitas utinam ex homi
num memoria poſſet euelli : uulnus illud Reip.dedecus huius imperii turpitudo Po.Ro. non iudici
um putãdum eſt:quam enim illi iudices ſi iudices:& nõ parricidæ patriæ nominandi ſunt : grauiorem
potuerunt Reipu . infligere ſecurim?qua cum illum e ciuitate eiecerunt:qui prætor finitimo:conſul do
meſtico belo Remp. liberat?At enim nimis ego magnum beneficium Plancio & ut ais id uerbis exagge
ro:quaſi uero me tuo arbitratu & non meo gratum eſſe oporteat:quod iſtius tãtum meritum inquit ſ an
quia te non iugulauit?immo uero quia iugulari paſſus nõ eſt:quo gdem tu loco Caſſi etiam purgaſti ini
micos meos:meæq; uitæ nullas ab illis iſidias fuiſſe dixiſti:poſuit hoc idem Laterenſis:quãobrem de iſto
paulo poſt plura dicam:de te tantum requiro:utrum putes odium mediocre ĩ me inimicoꝝ fuiſſe quod
fuit illorum tantum requiro?Vtrum putes odium unq̃ barbaroꝝ tam immane actam crudele i hoſtem
An fuiſſe in his aliquem aut famæ metum aut pœnæ?quorum uidiſti toto illo anno ferrũ in foro?flam
mã in delubris?uim ĩ tota urbe ucrſari?niſi exiſtimas eos icc irco uitæ meæ pepercſſe: qꝰ de reditu meo
non timerent.& quẽq̃ putas fuiſſe tam excordem quiuis his ſtante urbe & curia redituꝝ me ſi uiuerẽ nõ
putaret?Quamobrem non debes is homo & is cuius prædicare uitam meam:quæ fidelitate amicorum

cõſeruata ſit:inimicorum moleſtia nõ eſſe appetitam.Reſpondebo tibi nunc Laterẽſis minus fortaſſe ue
hementer:q̃ abs te ſum prouocatus.ſed profecto nec cõſiderate minus:nec minus amice.Nã primũ illud
fuit aſperius:me quæ de Plancio dicerem:mẽtiri:& temporis cauſa fingere ſcilicet homo ſapiẽs excogita
ui quamobrem uiderer maximis beneficii uinculis obſtrictus:cum liber eſſem & ſolutus.Quid enim mi
hi ad defendendum Plancium parum multæ:parum iuſtæ neceſſitudies erãt familiaritatis:uicinitatis:pa
tris amicitie? Quæ ſi non eſſent:uereor credo ne turpiter facerem:ſi hoc ſplendore & hac dignitate homi
nem defenderẽ.fingenda fuit mihi iudices cauſa peracuta:ut ei quem mihi debere oporteret:ego me oĩa
debere dicerem.At id etiam gregarii milites faciunt inuiti:ut coronam dent ciuicã:& ſe ab aliquo ſerua
tos eſſe fateantur:non quo turpe ſit protectum in acie hoſtium manibus eripi:Nã id accidere niſi forti ui
ro& pugnanti cominus non poteſt:ſed onus beneficii reformidant:q permagnum eſt alieno debere idẽ
quod parenti:Ego cũ cæteri uera beneficia:etiam minora diſſimulent:ne obligati eſſe uideãtur:eo me be
neficio obſtrictum eſſe ementior:cui ne referri quidem gratia poſe uideaſ.An hoc tu Laterẽſis ignoras?
qui cum mihi eſſes amiciſſimus:cum uel periculum uitæ tuæ mecum ſociare uoluiſſes cũ me in illo tri
ſti & acerbo luctu atq; diſceſſu non lachrymis ſolum tuis:ſed animo:corpore:copiis ꝓſecutus eſſes:cum
meos liberos & uxorem me abſente tuis opibus auxilioq; defendiſſes:ſic mecũ ſemper egiſti te mihi re
mittere atque concedere ut omne ſtudiũ meum in.Cn.Planci honore conſumerẽ:q eius in me meritũ
tibi etiam gratum eſſe dicebas.Nihil autem me noui:nihil temporis cauſa dicere:nõne etiam illa teſtis ẽ
oratio:quæ eſt a me prima habita i Senatu?in qua cum per paucis nominatim egiſſem gratias:q oẽs enu
merari nullo modo poſſent:ſcelus autem eſſet quẽq̃ preteriri:ſtatuiſſemq; eos ſolũ nominare:qui cauſæ
noſtræ:duces & quaſi ſigniferi fuiſſent:in his Plancio gratias egi?Reciteturq; oratio:quæ ꝓpter eius ma
gnitudinem dicta ſcripta eſt:in qua ego homo aſtutus ei debeam:cui nihil magnopere deberẽ & huius
tanti officii ſeruitutem aſtringã teſtimonio ſempiterno.Nolo cætera quæ a me mandata ſunt litteris reci
tare prætermitto ne aut proferre uidear ad tempus:aut eo uti genere litterarũ:quod meis ſtudiis aptius
q̃ conſuetudini iudiciorum eſſe uideatur.Atque etiam clamitas Laterenſis:quouſq; iſta dicis?nihil i Cy
prio profeciſti:abſolutæ ſunt iam ꝑces tuæ:de cyprio mihi uidetur obiices:quẽ ego de me benemeritum:
q̃ a te teſte cognoueram:te eodem auctore defendi & ei dices quouſq;:quem negas:quod pro cyprio cõ
tenderim impetrare potuiſſe?Nam iſtius uerbi quouſq; hæc poterat eſſe inuidia?datus eſt tibi ille cõdo
natus ille:nõ facis finem?ferre non poſſumus.Ei quidem qui pro uno laborarit:& ipſũ id nõ optinuerit:
dici quouſq; irridentis magis eſt q̃ reprehendentis:niſi forte ego unus ita me geſſi i iudiciis:ita & cũ his
& inter hos uixi.is i cauſis patronus.Is in Rep.ciuis & ſum & ſemper fui:ſolus ut a te conſtituarq nihil a
iudicibus debeã unq̃ impetrare:& mihi lachrymulam cypriani iudicii obiectas.ſic enim dixiſti.Vidi ego
tuam lachrymulam:uide q̃ me uerbi tui pœniteat.non modo lachrymulã ſed multas lacrhymas & fletũ
cũ ſingultu uidere potuiſti.An ego qui meorum lachrymis me abſente cõmotus ſimultates quas mecũ
habebat depoſuiſſet meæq; ſalutis & non modo non oppugnator ut inimici mei putarẽ:ſed etiã defen
ſor fuiſſet:huius in periculo non dolorẽ meum ſignificarem:tu autem Laterenſis qui tũ lachrymas me
as gratas eſſe dicebas:nunc eaſdẽ uis inuidioſas uideri?Negas tribunatum Planci quicq̃ attuliſſe adiumẽ
ti dignitati meæ:atq; hoc loco quod ueriſſime facere potes.L.Racilii fortiſſimi & conſtantiſſimi uiri diui
na in me merita commemoras:cui quidem ego ſicut in Plãcio nunquam diſſimulaui me plurimum de
bere.ſemperq; ꝑme feram:nullas enim ſibi ille neq; contentiones neq; inimicitias:neq; uitæ dimicatio
nes:neq; pro Repub.neq; pro me defungendas putauit.Atq; utinam quam ego ſum in illum gratus:tã
licuiſſet per hominum uim & iniuriam pro Po.Ro.ei gratiam referri.ſed ſi non eadem contẽdit in tribu
natu Plancius:extimare debes non huic uoluntatẽ defuiſſe:ſed me cum iam Plãcio:deberẽ Marci Raci
lii beneficiis fuiſſe contẽtum.An uero putas iudices iccirco minus mea cauſa facturos:q me eſſe gratũ cri
mineris?An cum Populus Romanus:illo.S.C.quod in monumento Marii factũ eſt:quo mea ſal' om
nibus eſt gentibus commendata uni Cneo Plancio gratias ægerit:Vnus enĩ fuit de magiſtratibus aut ꝓ
magiſtratibus defenſor ſalutis meæ:cui Senatus pro me gratias agẽdas putauit:ei ego a me referẽdã gra
tiam non putẽ?Atq; eum uidens:quo me tandem animo in te putes eſſe Laterenſis?Vllum eſſe tantum
periculũ:tantum laborem:tantam contentionem:quam ego non modo pro ſalute tua:ſed etiam pro di
gnitate defugerem?Quo quidem magis etiam ſum non dicam miſer:natura quidem abhorret a uirtute
uerbi:ſed certe exercitus:non quia multis debeo(leue enim onus:beneficii gratia)ſed quia ſæpe cõcurit
propter aliquorum de me meritorum inter ipſos contentiones:ut eodẽ tempore i omnes uerear:ut uix
poſſim gratus uideri:ſed ego hoc meis ponderibus examinabo non ſolũ quid cuiq; debeam:ſed etiã qd
cuiuſq; interſit:& qd a me cuiuſq; tempus poſcat.Agitur ſtudium tuum:uel etiã ſi uis exiſtiatio laſis ædili
tatis:at.Cn.Plancii ſalus:patria:fortunæ ſaluum tu me eſſe cupiſti:hic fecit ut etiam eſſe poſſem diſtineor
tamen & diuellor dolore:& in cauſa diſpari offendi te a me doleo:ſed mediusfidius multo citius meam
ſalutem pro te obiecero q̃:Cn.Planci ſalutem tradidero contentioni tuæ.Etenim iudices cum omnibus
uirtutibus me affectum eſſe cupio:tum nil eſt quod malim q̃ me & gratum eſſe & uideri . Hæc eſt enim
una uirtus non ſolum maxima:ſed etiam:mater uirtutum omnium reliquarum. Quid eſt pietas niſi uo
luntas grata in parentes?qui ſunt boni ciues?qui belli?qui domi de patria benemerentes:niſi qui patriæ
beneficia meminerunt?Quid ſancti:qui religionum colentes:niſi q meritã diis imortalibus gratiam iu
ſtis honorib' & memori mẽte pſoluunt?q̃ pōt eẽ iucunditas uitæ ſublatis amicitiis?q̃ porro amicitia po

teſt eſſe inter ingratos?Quis eſt noſtrum liberaliter educatus:cui nõ educatores:cui nõ magiſtri fui atq;
doctores:cui non locus ille mutus ubi ipſe alitus atq; doctus eſt cum grata recordatione in mẽte uerſet:
cuius opes tante eſſe poſſunt:aut unq̃ fuerunt:quæ ſine multorum amicorum officiis ſtare poſſint?Quæ
certe ſublata memoria & gratia nulla extare poſſunt.Equidem nil tam propriũ hominis exiſtimo q̃ non
modo beneficio ſed etiam beniuolentiæ ſignificatione alligari.Nihil porro:tam inhumanum:tam ima-
ne:tam ferum q̃ committere ut beneficio non dicam indignus:ſed uictus eſſe uideare. Quæ cũ ita ſint:iã
ſuccumbam Laterenſis iſti tuo ori nimio i eo i quo nihil poteſt eſſe nimium(quoniam ita tu uis)nimiũ
me gratum eſſe concedam:petamq; a uobis iudices ut eum beneficio complectamini:quẽ qui reprehen
dit in eo reprehendit:quod præter modum gratum eſſe dicat.Neq; enim ad negligendã meam gratiã
debet ualere quod dixit idẽ uos nec nocẽtes nec litigioſos eſſe:quo min' me apud uos ualere oporteret:
q̃ſi uero in amicitia mea non hæc præſidia ſi qua forte ſunt in me:parata ſemper amicis eſſe maluerim:q̃
neceſſaria.Etenim ego de me tantum audeo dicere amicitiam meam uoluptati pluribus quã ꝓſidio fu-
iſſe: meq; uehemẽter uitæ meæ pœniteret ſi i mea familiaritate locus eſſet nemini niſi litigioſo aut nocẽ
ti.Sed hoc neſcio quo modo frequẽter i me cõgeſſiſti:ſaneq; i eo creber fuiſti:te iccirco i locos cauſam co-
niicere noluiſſe:ne ego mea cõſuetudine aliquid de thenſis miſericordiæ cauſa dicerẽ:quod i aliis ædili-
bus ante feciſſem:non nihil egiſti hoc loco:nam mihi eripuiſti ornamẽtũ orationis meæ: deridebor ſi mẽ
tionem thenſarum fecero:cum tu id ꝓdixeris:ſine thenſis autem quid potero dicere?Hic etiam addidiſti
me iccirco mea lege ex iſto ambitu traxiſſe:ut miſerabiliores epilogos poſſem dicere. Nũ uobis uideor
cum aliquo declamatore non cauſa laboris & fori diſputare?Rhodi eni inquid nõ fui:me uult fuiſſe ſed
fui inquit:putabam in uaceis dictuꝝ bis in bithynia:ſi locus habet reꝓhenſionis anſam aliquam: ne-
ſcio cur ſeueriorem niceam putes q̃ Rhodum:ſi ſpectanda cauſa eſt & tu in Bithynia ſumma cũ dignitate
fuiſti:& ego Rhodi non minore.Nam quod in eo me reꝓhendiſti quod nimium multos defenderẽ:uti
nam & tu qui potes:& cæteri qui defugiunt:uellent me labore hoc leuare:ſed fit ueſtra diligẽtia qui i cau-
ſis ponderandis omnes fere repudiatis:ut ad nos pleraq; cõfluant:qui miſeris & laborãtib' nihil negare
poſſumus.Admonuiſti etiam ꝙ in creta fuiſſes:dictum aliquod in petitiõe tua dici potuiſſe: me id ꝑdidiſ
ſe.Vter igitur noſtrum eſt cupidior dicti:ego ne qui quod dici potuit nõ dixerim:an tu qui etiam ipſe i te
dixeris:tu aiebas de tuis reb' geſtis nullas litteras miſiſſe:ꝙ mihi meæ quas ad aliquẽ miſiſſem obfuiſſet
quas ego mihi obfuiſſe nõ intelligo.Reip.uideo ꝓdeſſe potuiſſe.Sed ſũt hæc leuiora:illa uero grauiora
atq; magna quod meum diſceſſum quẽ ſæpe defleras:nunc quaſi reꝓhendere & ſubaccuſarẽ uoluiſti dixi
ſti enim non auxilium mihi:ſed me auxilio defuiſſe.Ego uero fateor me quod uideri mihi auxiliũ non
deeſſe.Icirco me illi auxilio me peperciſſe.Quis enim ſtatus·quod diſcrimẽ quæ fuerit in Repu.tẽpeſtas
illa:quis neſcit?Tribunitius me terror:an cõſularis furor mouit?decertare mihi ferro magnum fuit:cũ re
liquiis eorum quos ego florentes atq; integros ſine ferro uiceram.Cõſules poſt hominum memoriã te
terrimi atq; turpiſſimi ſicut & illa principia & hi recentes rerum exitus declararunt:quorũm alter exercitũ
perdidit:alter uẽdidit emptis prouinciis a ſenatu a repub.a bonis omnibus defecerant:qui exercitibus:q
armis:qui opibus plurimis poterant:cum quid ſentirẽt neſciret furialis illa uox nepharis ſtupris:religio
ſis altaribus effœminata:ſecum & illos conſules facere acerbiſſimos perſonabat:egẽtes i locupletes:ꝑdi
ti in bonos:ſerui in dominos armabantur.Aderat mecum ſenatus & quidem ueſte mutata:quod pro me
uno poſt hominum memoriam publico conſilio ſuſceptum eſt.Sed recordare qui tum fuerint:conſulũ
nomine hoſtes·qui ſoli in hac urbe ſenatum ſenatui parere nõ ſiuerint:edictoq; ſuo nõ luctum.P.ſed lu
ctus indicia ademerint.Aderat mecum cunctus equeſter ordo:quem quidẽ in cõtiõibus ſaltator ille Ca-
tilinæ conſul proſcriptionis denunciatione terrebat.At tota Italia conuenerat:cui quidẽ belli inteſtini &
uaſtitatis metus inferebatur.Hiſce ego auxiliis ſtudentibus atq; incitatis uti me Laterenſis potuiſſe confi
teor:ſed erat non iure:non legibus:nõ diſceptãdo decertando:nam profecto præſertim tam bona i cau-
ſa nunquam quo cæteri abundarunt:id mihi ipſi auxilium meum defuiſſet.Armis fuit armis inquã fu-
it dimicandum:quibus a ſeruis atq; a ſeruorum ducibus cædem fieri Senatus & bonorum Reipu.exitio
ſum fuiſſet.Vinci autem improbos a bonis fateor fuiſſe præclarum:ſi finem eum uincendi uiderem:quẽ
profecto non uidebam.Vbi enim præſto fuiſſet mihi:aut tam fortis conſul quam.L.Opimius:quam Ca
ius Marius:quam.L.Flaccus:quibus ducibus improbos ciues Reſpu.uicit armatis:aut ſi minus fortes:at
tamen tam iuſti quam Publius Mutius:qui arma quæ priuatus:Publi.Scipio ſumpſerat.ea.T.Graccho i
terempto iure optimo ſumpta eſſe defendit.Eſſet igitur pugnandum cum conſulibus:nihil ampli' dico
niſi illud uictoriæ noſtræ graues aduerſarios paratos interitus nullos ultores eſſe uidebã.Hiſce ego auxi
liis ſalutis meæ:ſi iccirco defui quia:nolui dimicare:fatebor id quod uis non mihi auxiliũ:ſed me auxilio
defuiſſe:Sin autem quo maiora ſtudia in me bonorum fuerunt:hoc his magis c nſulendum & parcẽdũ
putaui:tu id in me repræhẽdis quod.Q.Metello laudi datũ eſt hodieq; eſt:& ſemper erit maximæ gloriæ
quem ut potes ex multis audire q̃ tum afuerunt inuitiſſimis uiris cõſtat bonis ceſſiſſe:nec fuiſſe dubiũ q̃n
contentione & armis ſuperior poſſet eſſe.Ergo ille cum ſuũ non cum Senatus factum defenderet:cũ per
ſeuerantiam ſententiæ ſuæ non ſalutem Reip retinuiſſet tamen ob illam qua illud uolũtariũ uulnus ac
cepit:iuſtiſſimus omnium Metellorum cõſtantiam & clariſſimos triumphos gloriæ laude ſuperauit:ꝙ &
illos ipſos improbiſſimos ciues interfici noluit:& ne quis bonus interiret in eadem cæde prouidit:ego tã
tis periculis propoſitis cum ſi uictus eſſem interitus Reipub.ſi uiciſſem:infinita dimicatio pararetur:cõmitte
rem:ut idem perditor Reip.nominarer:qui ſeruator fuiſſem?mortem me timuiſſe dicis.Ego uero ne im

mortalitatem quidem contra Rempubli.accipiendam putarem:ne dum emori cũ pernitie reipub.uellẽ
Nam qui pro Reipublica uitam dediderunt:licet me deſipere dicatis:nunquã mehercule eos poti⁹ mor
tem quam immortalitatem aſſecutos putaui.Ego uero ſi cum illorum impiorum ferro & manu cõcidiſ
ſem in perpetuum Reſpublica ciuile præſidium ſalutis ſuæ perdidiſſet:quin etiam ſi me uis aliq̃ morbi
aut natura ipſa conſumpſiſſet.tamen auxilia poſteritatis eſſent imminuta:ꝙ peremptũ eſſet mea morte
id exemplũ:qualis futurus in me retinendo fuiſſet.S.P.Q.R.an ſi unquã i me uitæ cupiditas fuiſſet:ego
menſe decembri mei conſulatus omnium parricidarum tela commoſſem:quæ ſi uiginti dies geſſem:in
aliorum uigiliam conſulum recidiſſent.Quamobrem ſi uitæ cupiditas contra Rempulicã eſt turpis:cer-
te multo mortis cupiditas mea turpior fuiſſet cum pnicie ciuitatis.Nam ꝙ eſſe te i Republica liberꝫ glo-
riatus es:id ego & fateor & lætor & tibi etiam in hoc gratulator:ꝙ me autem negaſti:in eo neq; te neq;
quenquam diutius patiar errare:nam ſi quis iccirco aliquid de libertate mea diminutum putat:quod nõ
ab omnibus eiſdem a quibus antea ſolitus ſum diſſentire diſſentiam.Primũ ſi bene de me mentis gratũ
me præbeo:non deſino incurrere in crimen hominis nimium memoris nimiũq; grati. Si autem ſine
ullo Reipublicæ detrimento reſpicio etiam aliquando ſalutem tum meam:tum meorum certe nõ mo-
do non ſum repræhendendus:ſed etiam ſi ruere uellem:boni uiri ut id ne facerem me rogarẽt.Res uero
ipſa.P.ſi loqui poſſet ageret mecum ut quoniam ſibi ſeruiuiſſem ſemper nunquã mihi:fructus autẽ ex ſe
ſe non ut oportuiſſet lætos & uberes ſed magna acerbitate permixtos tuliſſem:ut iam mihi ſeruirem cõ
ſulerem meis:ſe non modo ſatis habere a me:ſed etiam uereri ne parum mihi pro eo ꝙ tum a me habe
ret reddidiſſet.quod ſi horum ego nihil cogito:& idem ſum in Republica:qui fui ſemper:tamen ne li-
bertatem requires meam quam tu ponis in eo:ſi ſemper cum iis quibus cum aliquando contendimus
depugnemus:quod eſt longe ſecus:ſtare enim omnes debemus tanquam in orbe aliquo Reipublicæ.
qui quoniam uerſetur.eam diligere partem ad quam nos illius utilitas ſaluſq; conuerterit.Ego autem.
Cn.Pom.non dico auctorem ducem defenſorem ſalutis meæ:nam hæc priuatim fortaſſe officiorũ me-
moriam & gratiam quærunt:ſed dico hoc quod ad ſalutem Reipubli.pertinet:ego eum non tuear quẽ
omnes in Republica principem eſſe concedunt.Ego.C.Cæſaris laudib⁹ deſiniẽquas primũ Popu.Rõa.
nunc etiam Senatus cui me ſemper addixi plurimis atq; ampliſſimis iudiciis uideram eſſe celebratas:tũ
hercule me confitear nõ iudicium aliquod habuiſſe de Reipublicæ utilitate:ſed hominib⁹ amicũ aut ini
micum fuiſſe.an cum uideam nauem ſecundis uentis curſum tenẽtem ſuum:ſi nõ eum petat portũ quẽ.
ego aliquando probaui:ſed alium non minus tutum atq; tranquillum:cũ tẽpeſtate pugnẽ periculoſe po
tiuſq̃ illi ſalute præſertim propoſita obtemperem & paream?Ego uero hæc didici:hæc uidi:hæc ſcripta le-
gi:hæc de ſapientiſſimis & clariſſimis uiris & in hac Repu.& in aliis ciuitatibus monumẽta nobis litteræ
prodiderunt.Nõ ſemper eaſdẽ ſententias ab iiſdem:ſed quaſcunq; reip.ſtatus indignatio tẽporũ ratio cõ
cordiæ poſtularet eſſe defendendas:quod ego & facio.Laterenſis & ſemper faciã:libertatemq; q̃ in me re
quiris:quam ego neq; dimiſi unquam neq; dimittam:non in pertinatia ſed in quadam moderatione
poſitam putabo.Nunc uenio ad illud extremum quod dixiſti dum Planci i me uerbis meritũ extollerẽs:
me arcem facere ex cloaca:lapidemq; ex ſepulcbro uenerari pro deo:neq; enim mihi inſidiarũ periculũ
ullum neq; mortis fuiſſe:cuius ego temporis rationem explicabo breui:neq; inuitus.Nil eni ex meis eſt
temporibus.quod minus peruagatum:quodq; minus aut mea commemoratione celebratũ ſit:Aut ho-
minibus auditum atq; notum.ego enim Laterenſis ex illo incendio legum iuris Sẽat⁹ bonorũ hominũ
cedens cum mea domus ardore ſuo deflagratione urbi atq; italiæ toti minaretur niſi ceſſiſſem.Siciliã pe
tiui animo:quæ & ipſa erat mihi ſicut domus una coniũcta:& opinebat a.C.Virgilio:quo cũ me uno uel
maxime tum uetuſtatum amicitia.tum mei fratris collegia:tum reſpubli.ſociarat.Vide nunc caliginẽ tẽ-
porum illorum:cum ipſa pene inſula mihi ſeſe obuiam ferre uellet:pater ille eiuſdem tri.plebis cõciõib⁹
propter eandem reipu.cauſam ſæpe uexatus nihil amplius dico niſi me in Siciliã uẽire noluit.Quid dicã
C.Virgilio tali ciui & uiro beniuolẽtiam in me:memoriam cõmunium temporũ:pietatem humanitatẽ
fidem defuiſſe?Nihil uidelicet eſt eorum:ſed quam tempeſtatem nos nobiſcum nõ tuliſſem⁹:metuit ut
eam ipſe non poſſet opibus ſuis ſuſtinere:tum conſilio repẽte mutato iter a Vibone Brũduſium terra pe
tere contendi.Nam maritimos curſus præcludebat hyemis magnitudo:cum oia illa municipia q̃ ſunt a
Vibone Brunduſium i fide mea iudices eſſent:tunc mihi iter tutum multis minitãtibus magno cum ſuo
metu præſtiterũt.Brunduſium ueni uel potius ad mœnia acceſſi:urbem unam mihi amiciſſimã declina
ui:quæ ſe uel potius excindi quã ex ſuo complexu ut eriper facile pateret:i hortos me.Marc.Lẽi Flacci cõ
tuli:cui cum ois metus:publicatio bonoꝝ:exiliũ mors propõeret:hæc perpeti ſi accideret maluit q̃ cuſto
diam mei capitis dimittere:huius ego & parentis eius prudẽtiſſimi atq; optimi ſenis & utriuſq; filioꝝ ma-
nibus in naui tuta ac fideli collocatus:eorumq; præces & uota de meo reditu exaudiẽs dyrrhachium qđ
erat in fide mea petere contendi:quo cum ueniſſem cognoui id quot audieram refertam eſſe græciã ſce
leratiſſimorum hominum ac nephariorum:quoꝝ impium ferrum ignesq; peſtiferos meus ille cõſulat⁹
e manibus extorſerat:qui anteq̃ de meo aduentu audire potuiſſent cum tum abeſſent aliquoꝝ dieꝝ uiã
in Macedoniã ad Planciumq; perrexi.Hic uero ſimulatq; me mare trãſiſſe cognouit.Audi audi atq; attẽ
de Laterenſis ut ſcias quid ego Plancio debeam:confiteareq; aliquando quod faciã me grate & pie facerẽ
Huic quæ pro ſalute mea fecerit ſi minus ꝓfutura ſint:obeſſe certe nõ oportere.Nam ſimulat me dyrrha
chium attigiſſe audiuit:ſtatim ad me lictoribus dimiſſis iſignibus abiectis ueſte mutata ꝓfectus ẽ.O acer
bam mihi iudices memoriam temporis illius & loci:cum hic in me incidit:cum complexus ẽ:conſpitq;

lachrymis:nec loqui præ mœrore potuit.O rem tum auditu crudelẽ:tũ uiſu nephariã.O reliquas omnes dies noctesq; eas qbus iſte a me nõ accedẽs.Theſſalonicã me i queſtoriũ perduxit.Hic ego nũc de prætore Macedoniæ nihil dicã amplius niſi eum & ciuẽ optimũ ſemper:& mihi amicũ fuiſſe ſed eadẽ timuiſſe quæ cæteros.Cn.Planciũ fuiſſe unum non qui minus timeret:ſed ſi acciderent ea quæ timerentur:mecũ ea ſubire & perpeti uellet.qui cum ad me.L.Tubero meus neceſſarius:qui fratri meo legatus fuiſſet decedens ex Aſia ueniſſet:easq; inſidias quas mihi paratas ab exulibus coniuratis audierat:animo amiciſſimo detuliſſet:in Aſiam me ire propter eius prouinciæ metum:& cum meo fratre neceſſitudinem comparantem non eſt paſſus.Vi me inquã Plãcius & cõplexu ſuo retinuit:multoſque mẽſes a capite meo nõ diſceſſit obiecta quæſtoria perſona:comitiſque ſumpta.O exubias tuas.Cn.Plã.miſeras.O flebiles uigilias.O noctes acerbas.O cuſtodiam mei capitis infœlicem:ſi quidem ego tibi uiuus nõ proſum:q fortaſſe mortuus profuiſſem.Memini enim memini:neque unq̃ obliuiſcar tuæ noctis illius cum tibi uigilanti:aſſidẽti:mœrenti:uana quædam miſer atq; inania falſa ſpe inductus pollicebar me ſi eſſem in patria reſtitutus præſentem tibi gratiam relaturum.Si autem uitam mihi ſors ademiſſet:aut uis aliqua maior reditũ pereniſſet:hos hos (quos enim ego tum alios animo intuebar) omnia tibi illorum laborũ præmia ꝑ me perſoluturos:qd me aſpectas qd mea promiſſa repetis qd mea fidẽ imploras.Nihil tibi ego tum de meis opibus pollicebar:ſed horũ erga me beniuolẽtiam promittebã hos pro me lugere:hos gemere:hos decertare pro meo capite uel uitæ periculo uelle uidebam:de eorum deſiderio:luctu:quærelis:quotidie aliqd te cum ſimul audiebam.Nunc timeo ne nihil tibi præter lachrymas queam redere:quas tu in meis acerbitatibus plurimas effudiſti.Quid enim poſſum aliud niſi mœrere:niſi flere:niſi:te cũ mea ſalute cõplecti:ſalute cõplecti ſalutẽ tibi iidẽ dare poſſunt qui mihi reddiderunt huc tñ exurge quæſo retinebo & cõplectar.nec me ſolũ deprecatorem fortunarum tuarũ:ſed comitẽ ſociũq; ꝓfitebor:atq; ut ſpero nemo erit tã crudeli aio tãq; inhumão:nec tam immemor meorrum nõ dicam in bonos meritorũ:ſed bonorũ in me qui a me mei ſeruatorem capitis diuelat atq; diſtrahat.Nõ ego meis ornatum beneficiis a uobis deꝑcor iudices:ſed cuſtodẽ ſalutis meæ:nõ opibus contendo:non auctoritate:nõ gratia ſed præcibus:ſed lachrymis:ſed miſericordia mecũq; uos ſimul miſerrimus & optimus obteſtatur parẽs:& pro uno filio duo patres deꝑcamur.Nolite iudices per uos per fortũas ueſtras per liberos inimicis meis iis ꝓſertim quos ego ꝓ ueſtra ſalute ſuſcepi dare lætitiã gloriantibus:uos iam oblitos mei ſalutis eius a quo mea ſalus cõſeruata eſt hoſtes extitiſſe.Nolite animum meum debilitare tum luctu tum etiam menti cõmutatæ ueſtræ uoluntatis erga me.Sinite me quod uobis fretus huic ſæpe promiſi.id a uobis ei ꝓſoluere teq;.C.flaui oro & obteſtor qui meorum cõſiliorum in cõſulatu ſocius periculorum particeps rerum:quas geſſi adiutor fuiſti:neque non modo ſaluum ſemper ſed etiam ornatum florentemque eſſe uoluiſti:ut mihi per hos cõſerues eum per quem me tibi & his conſeruatum uides.Plura ne dicam tuæ me etiam lachrymæ impediunt:ueſtræque iudices non ſolũ me.Quibus ego magno in metu meo ſubito inducor in ſpẽ uos eoſdem in hoc conſeruando futuros.Qui fuetitis i me:quoniam iſtis ueſtris lachrymis de illis recordor q̃s pro me ſæpe & multum profudiſtis.

❡M.T.C.PRO PVBLIO SYLLA AD IVDICES.ORATIO.IIII.

MAXIME VELLEM IVDICES VT.P.SYLLA ET ANTEA DIGNITATIS Sue ſplendorem optineret.Et poſt calamitatem acceptam modeſtiæ fructum aliquẽ potuiſſet ꝑcipere:ſed quoniam ita tulit caſus infeſtus ut ampliſſimo in honore:tũ cõmuni ambitionis inuidia:tũ ſingulari Antronii odio euerteretur:& in his priſtinæ fortunæ reliqs miſeris & afflictis tñ haberet quoſdam:quorũ aios ne ſupplicio quidem ſuo ſatiare poſſet:Quãquã ex huius incõmodis magnã animo moleſtiã capio:tamen in cæteris malis facile patior oblatum mihi tempus in quo boni uiri lenitatem meam miſericordiamque notam omnibus quondã nunc quaſi intermiſſam agnoſcerent:improbi ac perditi ciues edomitique atq; uicti præcipitante Repub.uehementem me fuiſſe atque fortem:conſeruata mitem ac miſericordem fatentur.Et quoniã.L.Torquatus meus familiaris ac neceſſarius iudices exiſtimauit:ſi noſtrã in accuſatione ſua neceſſitatem familiaritatemq; uiolaſſet:aliquid ſe de auctoritate meæ defenſionis:poſſe detrahere:cũ huius periculi ꝓpulſatione coniugã defenſionem officii mei:quo quidẽ genere non uterer oratiõis iudices hoc tẽpore ſi mea ſolum intereſſet:multis enim mihi locis & data facultas eſt:& ſæpe dabitur de mea laude dicẽdi.Sed utille iudices quantũ de mea actoritate diripuiſſet:tãtum ſe de hui' præſidiis diminiturũ ſpauit:ſic hoc ſentio ſi mei facti rationẽ uobis cõſtantiãq; huius officii ac defenſionis probaro:cãm quoq; me.P.Syllæ ꝓbaturũ Ac primum abs te illud.L.Torquate quæro cur me a cæteris clariſſimis uiris ac principib' ciuitatis in hoc officio atq; in defenſionis iure ſecernas.Quid eni eſt quãobrẽ abs te.Qu.Hortenſii factũ clariſſimi atq; ornatiſſimi ciuis nõ reꝑhendatur:reꝑhendatur meũ.Nã ſi initũ eſt conſiliũ a.P.Sylla inflãmãdæ ciuitatis huius extinguendi impii:delendæ urbis mihi maiorẽ hæc res dolorẽ quã.Qu.Hortenſio mihi maius odiũ afferre debet:meum denique grauius eẽ iudiciũ qui adiuuãdus in his cauſis:qui oppugnãdus qui defendẽdus:qui deſerendus eſſe uideatur.Ita inquit tu enim inueſtigaſti:tu patefeciſti coniurationem quod cũ dicit:nõ attendit eũ qui patefecerit hoc curaſſe ut id omnes uiderent quod antea fuiſſet occultum quare iſta coniuratio ſi patefacta per me eſt tã patet Hortenſio q̃ mihi:quẽ cum uideas honore hoc auctoritate uirtute:conſilio præditum:non dubitaſſe quin innocentem.P.Syllam defenderet.Quæro cur q aditus ad cauſam Hortẽſio patuerit:mihi interclusus eſſe debuerit.Quæro illud etiam ſi me qui defendo reprehendendum putas eſſe:quid tandem de his exiſtimes ſummis uiris & clariſſimis ciuibus:quorum ſtu-

dio & dignitate celebrari hoc iudiciū ornari cām defendi huius inocētis uides? Nō.n.una eſt ratio defenſionis ea quæ poſita eſt in oratione:oēs qui adſunt:qui laborant:qui ſaluū uolunt ꝓ ſua parte atq; auctoritate defendunt. An uero in quibus ſubſelliis hæc ornamenta:hæc lumina reipu.uiderē in his me appareē nollem?ope quorū ego illū in locum atq; in hanc celſiſſimā ſedem dignitatis atq; honoris:multis meis laboribus magniſq; periculis aſcendiſſem? Atq; ut intelligas Torquate quē accuſes. Si te id offendit qđ ego qui hoc genere quæſtiōis defenderim nemīnē nō deſim. P. Syllæ:recordare de cæteris quos adeſſe huic uides. Intelliges iudicium meum & horum par atque unum fuiſſe. Quis ueſtrū affuit Varguntei? nemo ne hic quidē. Qu. Horten. præſertim qui illum ſolus antea de ambitu defendiſſet:nō eni iā ſe ullo officio cum illo coniunctum arbitrabatur cum ille tanto ſcelere commiſſo omnium officiorū ſocietatem dirimiſſet. Quis ueſtrum ſeruium Syllam? Quis Publium? Quis Marcum Luccam? Quis Cornelium defendendū putauit? Quis his horunt affuit? Nemo:quid ita? q; cæteris in cauſis etiā nocentes uiri boni ſi neceſſarii ſunt:defendendos eſſe putāt. In hoc crimine non ſolum leuitatis eſt culpa. Verum etiam quædā cōtagio ſceleris ſi defendas eum quē obſtrictum eſſe patriæ ſuſpicere. Quid Antronio? Nonne ſodales nō collegæ ſui:non ueteres amici:quorum copia ille quondam abundaret. Non hi oēs qui ſunt in Repub. principes defuerunt:immo etiam teſtimonio pleriq; læſerunt. Statuerant tantū illud eſſe maleficiū quod non modo non occultari per ſe ſed etiam aperiri illuſtrarique deberet. Quamobrem quid eſt qđ mirere ſi cum iiſdem me in hac cauſa uides adeſſe:cum quibus in cæteris intelligis abfuiſſe niſi uero me unū uis ferrum præter cæteros:me aſperum:me ĩhumanū exiſtimari:me ſingulari imanitate & crudelitate ꝓditum. Hanc mihi tu ſi propter res geſtas meas imponis in omni uita mea perſonā Torquate uehemēter erras:me natura miſericordem:patria ſeuerum:crudelem nec patria nec natura eſſe uoluit:deniq; iſtam ipſam perſonam uehementem & acrem quam mihi tum tempus & reſpu. impoſuit:iam uolūtas & natura ipſa detraxit. Illa enim ad breue tempus ſeueritatem poſtulauit. Hæc in omni uita miſericordiā lenitatemque deſiderat. Quare nihil eſt quod ex tanto comitatu uirorum ampliſſimorum me unū abſtrahas. Simplex officium atque una eſt bonorum omniū cauſa. Nihil erit quod admirere poſthac ſi in ea parte in qua hos animaduerteris me uidebis. Nulla eſt enim in Repu. cauſa mea propria:tēpus agēdi fuit magis mihi proprium q̄ cæteris doloris uero & timoris & periculi fuit illa cauſa cōmunis:neque enim princeps tunc ad ſalutē eſſe potuiſſem:ſi eſſe alii comites noluiſſent. Quare neceſſe eſt quod mihi conſuli præcipuum fuit præter alios id iam priuato cum cæteris eſſe commune. Neque ego hoc partiendæ inuidiæ. Sed communicandæ laudis cauſa loquor:honoris mei partem nemini impertio:gloriæ bonis omnibus. In Antronium teſtimoniū dixiſti inquit. Syllam dafendis:hoc totum eiuſmodi eſt iudices:ut ſi ego ſim inconſtans ac leuis:nec teſtimonio fidem tribui conuenerit:nec defenſioni auctoritatem. Sin eſt ī me ratio Reipu. religio priuati officii:ſtudium retinendæ uoluntatis bonorum:nihil minus accuſator debet dicere q̄ a me defendi Syllam:teſtimonio læſum eſſe Antronium. Videor enim non ſolū ſtudium ad defendendas cauſas. Verum opinionis aliquid & auctoritatis afferre:qua & moderate ego utar iudices & omnino non uterer:ſi ille me non coegiſſet:duæ cōiurationes abs te Torquate cōſtituūtur. Vna que Lepido & Volcatio conſulibus patre tuo conſule deſignato facta eſſe dicitur:altera quæ me conſule:harū in utraq; Syllam dicis fuiſſe patris tui fortiſſimi uiri atque optimi conſulis ſcis me conſiliis nō interfuiſſe:ſcis me cum mihi ſummus tecū uſus eſſet tamen illorum expertem temporum & ſermōum fuiſſe:credo quod nondum penitus in Repub. uerſabar quod nondum ad propoſitū mihi finem honoris peruenerā:quod mea ambitio & forenſis labor ab omni illa cogitatione abſtrahebat. Quis igitur intererat ueſtris cōſiliis: omnes hi quos uides huic adeſſe:& in primis. Qu. Hortenſius:qui tum propter honorem & dignitatem atque animum eximium in Repu. tum propter ſummam familiaritatem ſummum que honorem ĩ patrem tuum tum communibus:tum præcipuis patris tui periculis commouebatur ergo iſtius coniurationis crimen defenſum ab eo eſt: Qui interfuit:qui cognouit:qui particeps conſilii ueſtri fuit & timoris cuius in hoc crimine ꝓpulſando cum eſſet copioſiſſima atque ornatiſſima oratio:tum nō minus inerat auctoritatis in ea quam facultatis. Illius igitur coniurationis quæ facta contra uos delata ad uos:a uobis prolata eſſe dicitur ego teſtis eſſe non potui. Non modo enim nihil cōperi:ſed uix ad aures meas iſtius ſuſpicionis fama peruenit. Qui uobis in conſilio fuerunt:q uobiſcum illa cognouerunt:quib' ipſis periculū tū conflari putabatur:q Antronio nō affuerūt:q in illū teſtimonia grauia dixerūt:hūc defendūt:huic adſunt. In huius piculo declarāt ſe nō crimīe cōiuratiōis ne adeſſent cæteris:ſed hoium maleficio deterritos eē:mei cōſulatus aūt tēpus & crimē maxīe cōiuratiōis a me defendet:atq; iter nos partitio nō eſt fortuito iudices:nec temere facta:ſed cū uiderem' eoꝝ criminū nos pſonos adhiberi:quoꝝ teſtes eē poſſemus uterq; noſtrū id ſibi ſuſcipiēdū putauit:de quo aliqd ſcire ipſe atq; exiſtimare potuiſſet:& quoniā de criminibus ſupionbus cōiuratiōis. Hortenſiū diligenter audiſtis:de hac cōiuratiōe q̄ me cōſule facta ē:hoc primū attēdite. Multa cū eſſem cōſul de ſummis Relp. piculis audiui:multa quæſiui:multa cognoui. Nullus unq̄ de Sylla nuncius ad me:nullū idicium: nullæ litteræ ad me peruenerunt:nulla ſuſpicio. Multū hæc uox fortaſſe deberet ualere eius hominis qui conſul inſidias Reipu. cōſilio inueſtigaſſet:ueritatem apuiſſet:magnitudine animi uendicaſſet:cū ipſe nihil audiſſe de. P. Sylla:nihil ſuſpicatū fuiſſe diceret. Sed ego nondū utor hac uoce ad hunc defendendū:ad purgādū me potius utor ut mirari Torquatus deſinat me qui Antronio abfuerim Syllam defendere. Quæ.n. Antronii cauſa fuit:quæ Sylla eſt. Ille ambitus iudiciū tollere ac diſturbare primū cōflato uoluit gladiatorum ac fugitiuorum tumultum:deinde id qđ uidimus oēs lapidatione atq; concurſu. Sylla ſi ſibi ſuus pudor ac dignitas nō ꝓdeſſet:nullū auxiliū requiſiuit ille dā

natus ita ſe gerebat non ſolum conſiliis & ſermonibus:uerumetiam aſpectu atque uultu ut inimicus eẽ
ampliſſimis ordinibus:infeſtus bonis omnibus:hoſtis patriæ uideretur hic ſe ita fractum illa calamitate
atque afflictum putauit:ut nihil ſibi ex priſtina dignitate ſupereſſe arbitrarečnisi quod modeſtia retinu-
iſſet.Hac uero in coniuratione quid tã coniunctũ quam ille cum Catilina cũ Lentulo?quæ tanta ſocietas
ullis īter ſe rerũ optimaꝝ:quanta ei cum illis ſceleris libidinis audaciæ?quod flagitiũ Lentulus nõ cũ An
tronio concepit?quod ſine eodem illo Catilina facinus admiſit?cũ interim Sylla cũ eiſdem illis non mõ
noctẽ ſolitudinẽ que non quæreret:ſed ne mediocri quidẽ ſermone & congreſſu coniungeretč.Illũ Allo-
broges maximaꝝ reꝝ iudices ueriſſimi:illũ multorũ literæ ac nũci coarguerunt.Syllã interea nemo iſi-
mulauit nẽo noiauit:poſtrẽo eiecto ſiue emiſſo iã ex urbe Catilina:ille arma miſit:cornua:tubas falces
ſigna.legiones.ille relictus ītus expectatus foris Lentuli pœna cõpreſſus conuertit ſe aliquãdo ad timorẽ
nunquã:ad ſanitatẽ:hic cõtra ita quieuit ut eo tẽpore omni Neapoli fuerit ubi neque hoĩes fuiſſe putanč
huius affines ſuſpicionis:& locus eſt ipſe non tã ad inflamandos calamitoſorũ aĩos q̃ ad cõſolãdos accõ-
modatč:propter hanc igitur tantã adiſſimilitudinẽ hominũ atque cauſarũ diſſimilẽ me in utroq; præbui
ueniebat enim ad me & ſæpe ueniebat Antronius multis cũ lachrymis ſupplex ut ſe defenderẽ &ſe meũ
condiſcipulum in pueritia:familiarem in adoleſcẽtia:collegam in queſtura cõmmemorabat fuiſſe.Mul
ta mea in ſe nõnulla etiam ſua in me proferebat officia:quibus ego reb⁹ iudices ita flectabat animo atq;
frangebat ut etiã ex memoria quas ipſe mihi fecerat inſidias deponerem:ut iam immiſſum ab eo eẽ.C.
Cornelũ:qui me in ſedib⁹ meis in cõſpectu uxoris:meæ ac liberoꝝ meorũ trucidaret:obliuiſcerer:quæ
ſi de uno me cogitaſſet:qua mollitia ſum animi ac lẽitate:nũquam me hercule illius lachrymis ac præci
bus reſtitiſſem:ſed cũ mihi patriæ imago cũ ueſtrorum periculorum:cũ huius urbis:cũ illorũ delubrorũ
atque tẽplorũ cũ puerorũ infantũ:cum matronarũ ac uirginẽ ueniebat in mẽtẽ:& cũ illæ infeſtæ ac fune
ſtæ:faces:uniuerſum & totius orbis incẽdium:cũ tæla:cum cædes:cum ciuium cruor:cũ cinis patriæ uer-
ſari ante oculos atque aĩum memoria refricarč cœperat tũ denique ei reſiſtebã:nec ſolũ illi hoſti ac parrici
dæ:ſed his etiã propiquis illi⁹ Marcellis patri & filio:quorũ alter apud me parentis grauitatẽ alter filii ſua
uitatẽ obtinebat.Neq; me arbitrabar ſine ſũmo ſcellere poſſe quod maleficium in aliis uindicaſſem:idẽ in
illorũ ſocio cũ ſcirẽ defenderẽ.Atque idẽ ego neque.P.Syllã ſupplicẽ ferre neque eoſdẽ Marcellos:neque
huius.M.Meſſallæ hoĩs neceſſarii præces ſuſtinere potui:neq; enĩ eſt cauſa aduerſata naturæ:nec homo
nec res miſericordiæ meæ repugnauit.nuſquã nomen nuſquã ueſtigiũ fuerat:nullũ crimen:nulũ indiciũ
ſuſcepi cauſam Torquate ſuſcepi:& feci libẽter:ut me quem boni conſtantẽ ut ſpero ſemp exiſtimaſſent
eundem ne improbi quidẽ crudelem dicerent:hic ait ſe ille iudicẽ regnũ meũ ferre nõ poſſe:quod tandẽ
Torquate regnum?cõſulatus credo mei.In quo ego imperaui nihil.Sed cõtra patribus conſcriptis & bo-
nis omnibus parui:quo in magiſtratu non inſtitutum eſt a me iudices regnum ſed nõ permiſſum:an tu
ĩ tãto imperio tanta poteſtate non dicis fuiſſe regem nunc priuatum regnare dicis?Quo tãdem nomine
Quot in quos teſtimõia dixiſti ĩquit damnati ſunt:quem defendis ſperat ſe abſolutũ iri:hic tibi ego de te
ſtimoniis meis hoc ego reſpõdeo ſi falſum dixeris:te in eos dixiſſe:ſi uerum nõ eſſe hoc regnare.Cũ ue-
ro iuratos dicas probare de huius ſpe:tãtũ dico nullas a me opes.P.Syllam nullam potentiã:nihil deni-
que præter fidẽ defenſionis expectare.Niſi tu inquit cauſam recepiſſes:nũquã mihi reſtitiſſet.Sed in dicta
cauſa profuiſſet:ſi tam hoc tibi concedã.Qu.Hortenſium tanta grauitate hominẽ:ſi hos tales uiros non
ſuo ſtare iudicio ſed meo:ſi hoc tibi id quod credi nõ poteſt niſi ego huic adeſſẽ:hos ad futuros non fuiſ-
ſe:uter tãdem rex eſt is ne cui innocentes homines non reſiſtunt an is qui calamitoſos nõ deſerit.An hic
etiam id quod tibi neceſſe minime fuit:facetus eſſe uoluiſti:cum Tarquinium & Numam & me tertium
peregrinum regem eſſe dixiſti·mitto iam de rege quærere:illud quæro peregrinũ cur me eſſe dixeris?nã
ſi ita ſum nõ tam eſt admirandũ regem eſſe me:quia ut tu uis etiam peregrini reges Romæ fuerunt:quã
conſulem Romæ fuiſſe peregrinum:hoc dico inquit te eſſe ex mũicipio fateor:& addo etiam ex eo muni
cipio.Vnde iterum iam ſalus huic urbi iperioque miſſa eſt:ſed ſcire ex te peruelim.quãobrem qui ex mu
nicipiis ueniant peregrini tibi eſſe uideantur.Nemo enim iſtud.M.illi Catoni ſeni cũ plurimos haberet
inimicos:nemo.T.Coruncano nemo curio:nemo huic ipſi noſtro.C.Mario cum ei multi inuiderẽt obie
cit unquam:equidem uehementer lætor eum eſſe me in quem tu cuperes nullam cõtumeliã iacere po-
tueris:quæ non ad maximam partem ciuium conueniret.Sed tamen te a me pro magnis cauſis nr̃æ ne
ceſſitudinis monendum eſſe etiã atq; etiam puto:nõ poſſunt eſſe omnes patritii ſi uerum quæris ne cu
rant quidem nec ſe equales tui propter iſtam cauſam abs te antein putãt:at ſi tibi nos peregrini uidemur:
quorum iam & nomen & honos inueterauit:& huic urbi & hominum famæ ac ſermõibus:quã tibi illos
cõpetitores tuos peregrinos uideri neceſſe erit:qui iam ex tota Italia delecti tecum de honore & de oĩ di-
gnitate cõtendunt quorum caue tu quẽquã peregrinum appelles:ne peregrinorum ſuffragiis obruare q
ſi attulerint neruos & induſtriam mihi crede excutient tibi iſtam uerborum iactationẽ:& te ex ſomno ſæ
pe excitabunt:nec patienč ſe abs te niſi uirtute uincẽtur honore ſuperã:at ſi iudices cæteris patritiis me &
uos peregrinos uideri oporteret:a Torquato tamẽ hoc uitium ſileretur.Eſt enim ipſe a materno genere
mũicipalis honeſtiſſimi ac nobiliſſimi generis.Sed tamẽ Auſculani:aut ergo doceat picẽtes ſolos nõ eſſe
peregrinos:aut gaudeat ſuo generi me meũ non anteponere:Quare neq; me peregrinũ poſt hac dixeris
ne grauius refutere:neq; regem ne derideare niſi forte regnum tibi uidetč ita uiuere:ut nõ modo homi-
ni nemini:ſed ne cupiditati quidẽ ulli ſeruias:cõtẽnere oẽs libidines nõ auri:nõ argẽti:nõ cæteraꝝ rerum
īdigere:in Senatu ſentire libere populi utilitati magis conſulere q̃ uolũtati:nemini cedere:multis obſiſte

te ſi hoc putas eſſe regnum:me regem eſſe confiteor ſin te potẽtia mea:ſi dominatio:ſi deniq; aliquod di
ctum arrogans aut ſuperbũ mouet:quin tu id potius profers quã uerbi inuidiam cõtumellãq; maledictiſ
ego tantus a me beneficiis in Repub.poſitis:ſi nullũ aliud mihi præmiũ a.S.P.Qu.R.niſi honeſtum ociũ
poſtularem:quis non concederet?ſibi haberent honores:ſibi imperia:ſibi prouincias:ſibi triumphos:ſibi
alia præclare laudis inſignia:mihi liceret & eius urbis quã cõſeruaſſem cõſpectu tranquillo animo & qe
to frui.Quid ſi hoc non poſtulo?ſi ille labor meus priſtinus:ſi ſolicitudo:ſi officia:ſi operæ:ſi uigilæ deſer
uiunt:amicis præſto ſunt oĩbus ſi neque amici in foro requirunt ſtudium meum.neq; Reſpu.in curia:ſi me
nõ modo nõ rerũ geſtarũ uacatio:ſed neq; honores neq; ætatis excuſatio uindicat a labore,ſi uolũtas mea
ſi induſtria:ſi dom⁹:ſi animus:ſi aures patent oĩbus:ſi mihi ne ad ea qdem quæ pro ſalute omnium geſta
ſi recordanda & excogitanda:qcquam relinqtur tẽporis:tamẽ hoc regnum appellabitur:cuius uicarius
q uelit eſſe inueniri nemo poteſt:longe abeſt regni ſuſpitio.Si quæris qui ſint Romæ regnum occupare
conati:ui ne replices annaliũ memoriã ex domeſticis imaginibus ſuenies.Res enim geſtæ credo meæ
me nimis extulerunt ac mihi neſcio quos ſpiritus attulerunt:qbus de rebus tam claris tam in mortali
bus iudices hoc poſſum dicere me q ſummis eripuerim periculis urbem hanc:& uitã oĩum ciuium ſa
tis adeptum fore:ſi ex hoc tanto in omnes mortales beneficio nulum I me periculum redũdabit.Et.n.in
qua ciuitate res tãtas geſſerim memini:& in qua urbe ĩtelligo:plenũ forum eſt eorum hominum quos
ego a uřis ceruicibus depuli iudices:a meis nõ remoui:niſi uero paucos fuiſſe arbitramini q conati aut
ſperare poſſent ſe tantum ĩperiũ poſſe delere.Horũ ego faces eripere de manibus:& gladios extorquere
potui ſicut feci:uolũtates uero cõſceleratas ac nepharias nec ſanare potui nec tollere:qre nõ ſum neſcius
quãto periculo uiuã ĩ tãta multitudine ĩprobo͞:cũ mihi uni cũ oĩbus ĩprobis æternum uideã bellum eſſe ſu
ſceptũ.Quod ſi illis meis præſidiis forte iuides:& ſi ea tibi regia uident̃ q omnes boni oĩum generũ atq;
ordinũ ſuam ſalutẽ cũ mea cõiungunt conſolare te q oĩum mentes improborũ mihi uni maxime ſunt
infenſæ atq; aduerſæq me non modo ſolũ iccirco oderunt q eorum conatus impios & furorem conſce
leratũ repreſſi:ſed eo magis ẽt quod nihil iã ſe ſimile me uiuo conari poſſe arbitrant̃.At uero qd ego mi
ror ſi qd ab impbis de me improbe dicit̃ cũ.L.Torquatus primũ ĩpe his fundamẽtis adoleſcẽtiæ iactis:ea
ſpe propoſita ampliſſime dignitatis:deinde.L.Torquati fortiſſimi conſulis:cõſtãtiſſimi Sẽatoris:ſemper
optimi cuius filius iterdũ efferatur ĩmoderatiõe uerborũ qui cum ſuppreſſa uoce de ſcelere.P.Lẽtuli:de
audacia coniuratorũ oĩum dixiſſet tantũmõ ut uos qui ea pbatis exaudire poſſetis:de ſupplicio.P.Lẽtuli:
de carcere magna & qribunda uoce dicebat:in quo primum illud erat abſurdũ qd cum ea quæ leuiter di
xerat uobis probare uolebat:eos autẽ q circũ iudicium ſtabant audire nolebat:nõ intelligebat ea quæ cla
re diceret ita illos audituros quibus ſe uendicabat:ut uos quoq; audieretis quid non probatis.Deinde al
terum iam oratoris uicium non uidere qd quæque cauſa poſtulet.Nihil enim eſt tam alienũ ab eo q al
terum coniurationis accuſet quam uideri coniuratorum pœnam mortem que lugere:quod cũ is Tribu
nus plebis facit qui unus uidetur ex illis ad lugendos coniuratos relictus:neque hoc mirũ eſt difficile eſt
enim tacere cum doleas:te ſi quid eiuſmodi facis:non modo talem adoleſcentem ſed in ea cauſa inq te
uindicem cõiurationis uelis eſſe uehementer admitor.Sed reprehendo tamen illud maxime quot iſto
ingenio & prudentia præditus cauſam Reipub.non tenes.Qui arbitrare plebi Romanæ res eas nõ pro
bari quas me conſule omnes boni pro ſalute communi geſſerũt:& quem tu horum qui adſunt quibus
te contra ipſorum uolnntatem uendicabas:aut tam ſceleratum ſtatuis fuiſſe:ut hæc omnia perire uolue
rit:aut tam miſerum ut & ſe perire cuperet & nihil haberet q ſaluum eſſe uellet?an uero clariſſimũ uirum
generis ueſtri ac nominis nemo reprehendit qui filium ſuum uita priuauit ut in cæteris firmaret imperiũ
tu Rempu.reprehendis quæ domeſticos hoſtes ne ab his ipſa necaretur necauit?Itaq; attende iam Torq
te quam ego defugiam auctoritatem conſulatus mei maxima uoce:ut oẽs exaudire poſſint dico ſemper
quæ dicã:adeſtote omnes animi qui adeſtis corporibus:quorum frequẽtia magnopere lætonergite mẽ
tes aureſq; ueſtras:& me de inuidioſis rebus ut ille putat dicentẽ attẽdite.Ego conſul cũ exercitus pditorũ
ciuium clandeſtino ſcelere conflatus crudeliſſimum:ac luctuoſiſſimum exitiũ patriæ comparaſſet:cũ ad
occaſum interitũq; Reipu.Catilina in caſtris:in his autem templis atq; tectis dux Lentulus eſſet conſtitu
tus:meis cõſiliis:meis laboribus:mei capitis periculis ſine tumultu:ſine delectu:ſine armis:ſine exercitu qn
q; hominibus comphenſis atq; confeſſis incenſione urbẽ internitiõe:ciues:uaſtitate Italiã:i teritu.Rẽpu.
liberaui:ego uitam oĩum ciuium:ſtatum orbis terræ:urbem hanc deniq; ſedem oĩum ueſtrum arcem re
gum ac nationum exterarum:lumen gentium:domicilium imperii quinq; hominum amẽtium ac pdi
torum pœna redemi.An me exiſtimaui hæc iuratum in iudicia non eſſe dicturũ:quæ iuratus ĩ maxima
concione dixiſſem?Atq; etiam illud addam ne q forte incipiat improbus ſubito te amare Torq̃te:& ali
qd ſperare de te:atq; ut idẽ oẽs exaudiant:clariſſima uoce dicã harũ oĩum rerũ quas ego I conſulatu p ſalu
te cõmuni ſuſcepi & geſſi.L.ille torquatus cũ eẽt meus contubernaculis in cõſulatu:cũ ſignifer eẽt iuuẽtu
tis atq; in prætura fuiſſet auctor adiutor pticeps extitit:cũ priceps cũ auctor cũ ſignifer ẽt eſſet tuuẽtutis pa
rens eius hõ amãtiſſimus přiæ:maxime animi ſũmi cõſilii:ſingularĩſq; cõſtãtiæ cũ eẽt æger:tamẽ omnib⁹
rebus illis interfuit:nũq̃ eſt a me digreſſus:ſtudio cõſilio:auctoritate unus adiuuit plurimũ:cũ infirmitatẽ
corporis animi uirtute ſuperaret.Vides ne ut eripiam te ex improborũ ſubita gr̃a?Et reconciliem bonis
omnibus qui te & diligunt & retinent:retinebũtq; ſemper?Nec ſi a me forte deſciueris.Icirco te a ſe & a
Republ.& a ſua dignitate deficere patientur.Sed iam redeo ad cauſam:atq; hoc uos iudices teſtor:mihi
de memet ipſo tam multa dicendi neceſſitas quædam impoſita eſt ab illo.Nam ſi Torquatus Syllam

ſolum accuſaſſet:ego quoq; hoc tempore nihil aliud agerẽ:niſi eum qui accuſatus eſſet defenderẽ. Sed cũ
ille tota ſua oratione in me eſſet inuectus:& cũ initio ut dixi defenſionẽ meam auctoritate ſpoliarẽ uoluiſ
ſet:etiam ſi dolor meus reſpondere non cogeret:tamen ipſa cauſa hanc a me orationẽ flagitaſſet. Allobro
gibus nominatum Syllam eſſe dicis. Quis negat Syllæ indicium:& uide quemadmodum nominat᷑ ſit
L. Caſſium dixerunt cõmemoraſſe cum cæteris Antroniũ ſecum facere. quæro num Syllã dixerit Caſ
ſius? Nunquã ſeſe aiunt quæſiſſe de Caſſio quid Sylla ſentiret. Videte diligẽtiam Gallorũ qui uitã homi
num naturãq; non noſſent:ac tantum audiſſent pari calamitate qui fuerant eſſe in eadem uolũtate. quid
tum? Caſſius ſi reſpondiſſet idem ſentire & ſecum facere Syllã:tamen mihi non uideretur in hunc id cri
minoſum eſſe debere. Quid ita? quia qui Barbaros homines ad bellum impelleret:non debebat minuere
illorũ ſuſpicionẽ:& purgare eos de quibus illi aliquid ſuſpicarentur. Non reſpondit tamẽ una facere Syl
lam. etenim eſſet abſurdum:cum cæteros ſua ſponte nominaſſet:mẽtionẽ Syllæ facere nullã:niſi admõi
tum & interrogatum:niſi forte uerisimile eſt. P. Syllæ nomẽ in memoria Caſſio nõ fuiſſe. Si nobilitas ho
minis:ſi afflicta fortuna:ſi reliquiæ priſtinæ dignitatis non tam illuſtres fuiſſent:tamen Antronii comme
moratio memoriã Syllæ retuliſſet:etiam ut arbitror cum auctoritates principũ coniurationis ad incitan
dos animos Allobrogum colligeret Caſſius:& cũ ſciret exteras nationes maxime nobilitate moueri nõ
prius Antroniũ q̃ Syllam nominaſſet. Iam uero illud ꝓbari minime poteſt. Gallos Antronio nominato
putaſſe propter calamitatis ſimilitudinẽ ſibi aliquid de Sylla eſſe quærendum Caſſio:ſi hic eſſet in eodẽ
ſcelere:ne cũ appellaſſet quidẽ Antroniũ:huius nomen in mẽtẽ uenire potuiſſe. Sed tamen quid reſpon
dit de Sylla Caſſius? ſe neſcire certũ:non purgat inquit:dixi antea ne ſi argueret quidẽ:tum deniq; cum
eſſet interrogatus id mihi criminoſum uideretur. Sed ego in iudiciis & queſtionibus non hoc quærendũ
arbitror num purgetur aliquis:& num arguatur. etenim cum negat ſe ſcire Caſſius utrũ ſubleuat Syllã:
an ſatis probat ſe neſcire? ſubleuat apud Gallos:quid ita? ne indicetur. Quid ſi periculũ eẽ putaſſet ne illi
unq̃ indicarẽt:de ſe ipſo cõfeſſus eſſet? Neſcit iudices credo cælatum eſſe Caſſium de Sylla uno:nã de cæ
teris certe ſciebat:& ea domi eius pleraq; cõflata eſſe cõſtabat: qui negare noluit eſſet in eo numero Syllã:
quo plus ſpei Gallis daret. dicere autem falſum non auſus eſt:neſcire dixit. atqui hoc perſpicuũ eſt cũ is q
de omnibus ſcierit:de Sylla ſe ſcire negarit:eandem uim eſſe negationis huius q̃ ſi extra cõiurationẽ hũc
eſſe ſe ſcire dixiſſet. Nam cuius ſcientiam de omnibus conſtat fuiſſe:ei᷑ ignoratio de aliquo purgatio de
bet uideri. Sed iam non quæro purget ne Caſſius Syllam:illud mihi tãtum ſatis eſt:cõtra Syllã nihil eẽ ĩ
iudicio. Excluſus hac criminatiõe Torquatus ruſus in me irruit:me accuſat:ait aliter ac dictũ eſt ĩ tabulas
publicas retuliſſe. O dii imortales (uobis enim tribuam quæ ueſtra ſunt) nec uero poſſum modo tantum
ingenio dare:ut tot res:tantas:tam uarias tam repẽtinas ĩ illa turbulentiſſima tẽpeſtate Reipub. mea ſpõ
te deſpexerim. Vos profecto animum meũ tũ cõſeruandæ patriæ cupiditate incendiſtis:uos me ab omnib᷑
cæteris cogitationibus ab unam ſalutem Reipu. contuliſtis. Vos deniq; in tantis tenebris erroris & ĩſciẽ
tiæ clariſſimũ lumen prætuliſtis menti meæ. Vidi ego hoc iudices niſi recenti memoriæ ſenat᷑ auctorita
tẽ huius iudicii monumẽtis publicis teſtatus:eſſem fore ut aliq̃do nõ Torquat᷑:neq; Torquati q̃ſpiã ſimi
lis (Nã id me multũ feſellit) ſed ut aliqs primonio naufragus inimic᷑ otii:bonoꝝ hoſtis:aliter ĩdicata hæc
eſſe diceret:quo facilius uento aliquo in optimũ quẽq; excitato poſſet in malis Reipu. portum ſuorũ ma
loꝝ aliquem inuenire. Itaq; introductis in ſenatum indicibus cõſtitui ſenatores:qui oĩa ĩdicũ dicta:ĩterro
gata:reſponſa:pſcriberent:at quos uiros? non ſolũ ſumma uirtute & fide cuius generis ĩ ſenatu facultas ma
xima:ſed etiã quos ſciebã memoria:ſcientia:conſuetudine & celeritate ſcribendi facillime quæ dicerẽtur
perſequi poſſe. C. Coſconium qui tũ erat prætor. M. Meſſalam q̃ tum præturã petebat. P. Nigidiũ. Appiũ
Claudium. credo eſſe neminẽ:qui his oĩbus aut uere referendis:aut etiã ſcribendis putet aut ingeniũ de
fuiſſe quid deſſet? qd feci? cũ ſcirẽ ita indicium ĩ tabulas publicas:ut illæ tabulæ priuata tamẽ cuſtodia mo
re maioꝝ cõtinerent:nõ occultaui:nõ cõtinui domi:ſed deſcribi ab oĩbus ſtatim librariis:diuidi paſſim &
puulgari atq; edi. P. R. imperaui:diuiſi toti Italiæ:diuiſi oẽs ĩ ꝓuincias:Eius indicii:e quo ſalus oblata eſſet
oĩbus:ex ptẽ neminẽ eẽ uolui. Itaq; dico locũ ĩ orbe terraꝝ eẽ nullũ quo ĩ loco reip. nomẽ ſit:q̃n eodem p
ſcriptũ hoc ĩdiciũ puenerit:In quo ego tam ſubito & exiguo & turbido tpe multa diuinitus ita ut dixi non
mea ſpõte ꝓuidi:primũ ne qd poſſet tantũ aut de repub. aut de alicuius piculo meminiſſe q̃ntũ uellet
deinde ne cui liceret unq̃ rephendere illud indiciũ:aut temere creditũ criminari:poſtremo ne qd iã a me:
ne qd ex meis cõmentariis quæreretur:ne aut obliuio mea aut memoria mea uideret᷑. ſed nimia:deniq;
aut neglientia turpis:aut diligẽtia crudelis putaretur. Sed tamen abs te Torquate quæro cum ĩdicat᷑ tuus
inimicus eſſet:& eſſet eius rei frequens Senatus & recẽs memoria teſtis:tibi meo familiari & cõtuberna
li:prius ẽt editum indicium fuerint Scribæ mei ſi uoluiſſes:quã in eo codice retuliſſent:cũ uideres aliter
fieri:cur tacuiſti? paſſus es? nõ mecũ aut cũ familiari meo quæſtus es:aut quoniam tã facile ĩueheris ĩ ami
cos iracundi᷑ aut uehemẽtius expoſtulaſti. Tu cũ tua uox nũq̃ ſit audita cũ ĩdicio lecto deſcripto diuulga
to quieueris:tacueris repente tantam rem enunciare audias:& in eũ locũ te deducas ut ãtequã me comu
tati indicii coargueris te ſũmæ negligentiæ tuo indicio conuictũ eẽ fateare. Mihi cuiuſq̃ ſalus tãti fuiſſet
ut meã negligerem? per me ego ueritatẽ patefactã cõtaminarẽ aliquo mẽdacio? quẽq̃ deiq; ego iuuarem
a quo & crudeles inſidias in Remp. factas:& in me potiſſimũ conſulem putarem? quod ſi iã eſſem oblitus
ſeueritatis & cõſtãtiæ meæ:tã ne amẽs eram:ut cũ litteræ poſteritatis cauſa reperte ſint:quæ ſubſidio ob
liuioni eſſe poſſent ego recentem putarem memoriam cuncti Senatus cõmẽtario meo poſſe ſupari. Fe
ro ego te Torquate iamdudũ fero & nonnunquã animum incitatum ad ulciſcẽdum orationẽ tuam re-

uoco ipſe & reflecto: pmitto aliquid iracundiæ tuæ: adoleſcentiæ: cedo amicitiæ: tribuo Parẽti: ſed niſi tibi
aliquem modũ uitæ conſtitueris: coges oblitũ me noſtræ amicitiæ: habere rationem meæ dignitatis. Ne
mo nũq̃ me tenuiſſima ſuſpitione perſtrinxit: quẽ non peruerterim: ſed mihi hoc credas uelim nõ his li
bentiſſime ſoleo reſpõdere: quos mihi uideor facillime poſſe ſupare: tu quoniã minie ignoras cõſuetudi
nem dicẽdi meam: noli hac noua lenitate abuti mea. Noli aculeos orationis meæ qui recũditi ſunt excuſ
ſos arbitrari. Noli id putare omnio a me omiſſum: ſi quid eſt tibi remiſſum atquæ conceſſum: cum
illæ ualent apud te excuſationes iniuriæ tuæ iratus animus tuus: ætas amicitia noſtra tum nõdũ ſtatuo te
uirũ ſatis habere: ut ego luctari tecum & congredi debeã: q̄ ſi eſſes uſu atq; ætate robuſtior: eſſem idem q
ſoleo cum ſum laceſſitus nunc totum ſic agam: tuliſſe ut potius iniuriam quã retuliſſe gratiã uidear. Neq;
uero quid mihi iraſcare intelligere poſſum: ſi q̄ eum defendo quem tu accuſas: cur tibi quoq; ipſe non
ſuccenſeo: qui accuſes eũ quẽ ego defendo: inimicum inquis accuſo meum: & amicũ ego defendo meũ
Non debes tamen quẽq̃ in coniuratiõis quæſtiõe defendere: immo nemo magis eũ de quo nihil eſt ſu
ſpicatus q̃ is qui de aliis multa cogitauit: Cur dixiſti teſtimõium ĩ alios? quia coactus: Cur dãnati ſunt: q̄a
creditũ eſt: regnum eſt dicere in quem uelis ac defendere quẽ uelis: immo ſeruitus eſt nõ dicere quæ ue
lis & nõ defendere quẽ uelis ac ſi conſiderare cœperis utrum magis hoc mihi neceſſe fuerit facere an tibi: i
telliges honeſtius te inimicitiarum modum ſtatuere potuiſſe: q̃ me humãitatis. An uero cum honos age
bat̃ ampliſſim⁹ familiæ ueſtræ hoc eſt conſulatus parẽtis tui ſapientiſſim⁹ uir familiariſſimis ſuis nõ ſuc
cenſuit pater tuus cum Syllã & defenderent & laudarent. Intelligebat hanc nobis a maioribus eẽ traditã
diſciplinam: ut nulli⁹ amicitia ad propulſanda picula impedirentur: & erat huic iudicio lõge diſſimilis il
la contentio cum afflicto. P. Sylla conſulatus uobis parabatur: ſicuti partus eſt: honoris erat certamẽ ere
ptum repetere: uos clamitabatis ut uicti in campo in foro uinceretis: tum qui contra uos p huiꝰ ſalute pu
gnabant amiciſſimi ueſtri: quibus non iraſcebamini cõſulatũ uobis eripiebãt: honori ueſtro repugnabãt
& tamẽ id inuiolata ueſtra amicitia integro officio ueteri exemplo atq; inſtituto optimi cuiuſq; faciebãt.
Ego uero quibus ornamẽtis aduerſor tuis? aut cui dignitati ueſtræ repugno? Quid eſt quod iã ab hoc ex
pectas? honor ad patrem: inſigna honoris ad te delata ſunt: tu ornatus ærumnis uenis ad eum lacerãdũ
quem interemiſti: ego iacentem & ſpoliatum defendo: & ꝓtego. atq; id tu & rephendis me q̄a defendã
& iraſceris: ego autem non modo tibi non iraſcor: ſed neque reprendo quidem factum tuum te enl exi
ſtimo tibi ſtatuiſſe quid faciendum putares: & ſatis idoneum officii iudicem poſuiſſe. At accuſat. Corne
lii filius: idemq; ualere debbet ac ſi pater indicaret. O patrem Cornelium ſapientem: qui quod premii
ſolet eſſe in indicio reliquerit: quod turpitudinis in cõfeſſione id per accuſationẽ filii ſuſceperit: ſed qđ ẽ
tandem quod indicat per iſtum puerũ Cornelius? Sic eſt cauſa mihi ignota: cum Hortenſio cõmunica
ta reſpõdet Hortenſius. Sin ut ais illum comitatum Antronii & Catilinæ cũ in cãpo conſularib⁹ comitiis:
quæ a me habita ſunt cædem facere uoluerũt. Antronium tũ in campo uidimus: & quid dixi uidiſſe nos?
Ego uidi: uos enim tum iudices nihil laborabatis: neq; ſuſpicabamini. ego tectus præſidio firmo amicoꝝ
Catilinæ: tum & Antronii copias & conatum repreſſi. Num quis eſt igitur qui tũ dicat in campum aſpiraſ
ſe Syllã? at q ſi tũ ſe cũ Catilina ſocietate ſceleris cõiunxerat: cur ab eo diſcedebat? cur cũ Antronio nõ erat?
cur in pari cã nõ paria ſigna criminis repiunt? Sed quoniã Cornelius ipſe ẽt nũc de indicando dubitat: ut
dicitis: iſormat ad hoc adũbratũ idiciũ filii. Quid tãdẽ de illa nocte dicit: cũ iter falcarios ad M. Leccã nocte
ea quæ cõſecuta eſt poſteꝝ diẽ nonis nouẽbris me conſule Catilinæ denũciatione cõuenit ipſe Cornelꝰ?
A cerrimũ tpſ cõiurationis: quæ nox oium tẽpoꝝ coniurationis acerrima fuit: atq; acerbiſſima: tũ Catilinæ
dies exeũdi: tũ cæteris manẽdi cõdicio: tũ deſcriptio totã p urbẽ cædis atq; incendioꝝ cõſtituta eſt: tũc tuus
pr̃ Corneli: id qđ tandẽ aliq̃do cõfitet̃: illã ſibi officioſam ꝓuĩciã depopoſcit: ut cũ prima luce cõſulẽ ſaluta
tũ ueniret. Intromiſſus meo more & iure amicitiæ me in meo lecto trucidaret. Hoc tpe cũ arderet acerrime
cõiuratio. Cũ Catilina egrederet̃ ad exercitũ. Lẽtulus in urbe relinqueret̃. Caſſius incẽdiis. Cethegus cæ
di præponeret̃. Antronio ut occuparet hetruriã pſcriberet̃: cũ oĩa ordinarent̃: iſtruerent̃: pararent̃: ubi fu
it Sylla Corneli? nũ Romæ? imo lõge abfuit. Nũ in his legionib⁹ quo ſe Catilina inferebat? multo etiã lõ
gius. Nũ i agro camerti piceno gallico: q̄s oras maxie q̄ſi morb⁹ qdã illius furoris puaſerat? nihil uero mi
nus fuit. n. ut iã ãte dixi Neapoli: fuit ĩ ea parte Italiæ q̃ maxie ea ſuſpicione caruit. Quid ergo idicat: aut qđ
affert: aut ipſe Cornelius: aut uos q ab eo hæc mãdata defertis? Gladiatores emptos fuiſſe fauſti ſimulatio
ne ad cædẽ ac tumultũ. Ita prorſus iterpoſiti ſunt gladiatores: quos teſtõ pris deberi uidemus arrepta ẽ fa
milia: quæ ſi eẽt ptermiſſa: poſſet alia familia Fauſti munus pbere. Vtinã qdẽ hæc ipſa nõ mõ iniquoꝝ iui
dia eẽt: æquoꝝ expectatiõi ſatiſfacere poſſet præparat uehemẽter cũ longe tpſ muneris abeſſet. Quaſi uero
tpſ dandi muneris nõ ualde appropinq̄ret nec opinãte Fauſto: cũ is neq; ſciret neq; uellet: familia ẽ cõpa
rata. At lræ ſunt Fauſti: p quas ille pcib⁹ a. P. Sylla petit ut emat gladiatores: & ut hos ipſos emat: nec ſolũ
ad Syllã miſſæ: ſed ad. L. Cæſa. Qu. Põpe. C. Memmiũ: quoꝝ de ſnia totta res geſta ẽ. At pfuit familiæ Cor.
iã ſi icõparãda familia nulla ſuſpicio eſt qđ pfert nihil ad rẽ ptinet: ſed tamẽ muner̃ ſeruili optulit ſe ad fer
ramẽta pſpicienda: pfuit uero nunq̃: ea q̄: æ res p bellũ Fauſti libertũ omni tpe adminiſtrata eſt. At. n. Cin
cius eſt ab hoc in ulteriorẽ hiſpaniã mi[illegible]us. ut eã ꝓuinciã pturbaret. Primũ Cinci⁹ indices. L. Iulio. C. Figu
lo cõſulibus pfectus ẽ: aliquãto ante furorẽ Catilinæ: & ſuſpitionẽ huius cõiurationis: deide ẽ pfectus nõ tũ
primũ: ſed cũ i iiſdẽ locis aliquãto ãte eadẽ de cã aliquot ãnos fuiſſet: ac pfectus ẽ nõ mõ ob cãm ſed ẽt neceſ
ſariã cãm magna rõne peccuniæ cũ Mauritãiæ rege cõtracta: tu ãt illo pfecto Sylla ꝓcurãte eiꝰ rẽ & gerẽte
plurimis & Pulcherrimis. P. Cincii pdiis uẽditis æs alienus eiuſdẽ diſſoluiſti ut q̃ cã cæteros ad faciũ⁹ ipu

ſit cupiditas retiuendæ poſſeſſiōis:ea Cincio nō fuerit prædiis diminutis.Iam uero illud q̄ incredibile q̄
abſurdum qui Romæ cædem facere:qui hanc hurbem inflāmare uellet:eū familiariſſimum ſuum dimit
tere ab ſe:& mandare in ultimas terras uirum quo facili° Romæ ea quæ conabatur efficeret:ſi i Hiſpania
turbatū eſſet.at hæc ipſa pēr ſe ſine ulla coniunctione agebantur. an tanus rebus tā nouis cōſiliis:tā peri
culoſis:tam turbulentis hominem amantiſſimum ſui familiariſſimum coniūctiſſimū officiis uſu conſue
tudine demittendum eſſe arbitraretur?Veriſimile non eſt ut quē in ſecundis rebus:quem i ocio ſecū ſem
per habuiſſet:hunc in aduerſis & in eo tumultu quē ipſe comparabat ab ſe dimitteret. Ipſe autem Cīcius
(non enim mihi deferenda eſt cauſa amici ueteris atq; hoſpitiis)is homo eſt:aut ea familia:aut diſciplia:
ut hoc credi poſſit eum bellū Reipu.facere uoluiſſe:ut cuius pater cum cæteri deficerēt finitimi ac uicini
ſingulari extiterit in Rēpubli.noſtra in officio & fide:is ſibi nepharīū bellū contra patriam ſuſcipiendum
putaret:cuius æs alienum uidemus iudices non libidine ſed negocii gerēdi ſtudio eſſe contractum:qui ita
Romæ debuit ut in prouinciis & in regnis maximæ ei pecuniæ deberentur:quas cū peteret non cōmiſit
ut ſui procuratores quicq̄ oneris abſente ſe ſuſtinerēt:uenīē omnes ſuas poſſeſſiones & patrimonio ſe or
natiſſimo ſpoliari maluit:quam ullam moram cuiquam fieri creditorum ſuorum:a quo quidē genere iu
dices ego nunq̄ timui cū in illa Reipu.tēpeſtate uerſarer.Illud erat genus hominum horribile & pertime
ſcendum:qui tanto amore ſuas poſſeſſiones amplexi tenebant:Vt ab his mēbra citius diuelli ac diſtrahi
poſſe diceres.Cincius nunq̄ ſibi cogitatiōem cum prædiis eſſe exiſtimauit ſuis:Itaq; ſe nō modo ex ſuſpi
cione tanti ſceleris:uerumetiam ex omni hominum ſermone nō armis ſed patrimonio ſuo uēdicauit.iā
uero quod obiicit pompeianos eſſe a Sylla impulſos:ut ad iſtam coniurationem ac ad hoc nepharīū faci
nus accederent:id cuius modi ſit intelligere non poſſum.An ubi pompeiani cōiuraſſe uidētur?Quis hoc
unq̄ dixit?ant quæ fuit iſtius rei uel minima ſuſpitio?diſiunxit inq̄ eos a colonis:ut hoc diſſidio ac diſſen
ſione facta oppidum in ſua ptāte poſſet & Pompeianos habere:primum omnis Pompeianorum colo
norumq; diſſentio delata ad patronos eſt:cū iam inueteraſſet:ac multos annos eſſet excogitata:deide ita
a patronis res cognita eſt:ut nulla in re a cæterorum ſententiis Sylla diſſenſerit:poſtremo coloni ipſi ſic i
telligunt non pompeanos a Sylla magis quam ſeſe eſſe defenſos. Atq; hoc iudices ex hac frequētia colo
norum honeſtiſſimorum: hominum intelligere poteſtis:qui adſunt:laborant hūc patronum defenſorē cu
ſtodem illius coloniæ ſi in omni fortuna atq; iu omni honore incolumen habere nō potuerūt:In hoc ta
men caſu quo afflictus iacet:p uos tuttari cōſeruariq; cupiunt.Adſunt pari ſtudio pompeiani q ab illis etiā
in crimen uocantur:Qui ita de ambulatione & de ſuffragiis ſuis cum colonis diſſenſerunt:ut idem de cō
muni ſalute ſentirent.At ne hæc quidem.P.Syllæ mihi uidetᷣ ſilentio prætereunda eē uirtus:quod cū ab
hoc illa colonia deducta ſit:& cum commoda colonorum a fortunis pompeianorū Reip.fortuna dimiſe
rit:ita carus utriuſq; eſt atq; iucundus ut non alteros demouiſſe ſed utroſq; conſtituiſſe uideatur:at enim
& gladiatores & omnis iſta uis rogationis Ceciliæ cauſa cōparabatur.atq; hoc in loco.L.Corneliū prudē
tiſſimum atq; ornatiſſimum uirum uehementer inuectus eſt:cui° ego de uirtute & conſtantia iudices tā
tum dico talem hunc in iſta rogatione quam promulgauit nō de tollēda:ſed de leuāda: calamitate fratris
ſui fuiſſe:ut cōſultū eē uoluerit:fratri tñ cū Rep.pugnare noluerit:promulgarit impulſus amoī fraterno de
ſtiterit fratris auctoritate deductus:atque in ea re per.L.Cecilium Sylla accuſat:in quare eſt uterq; laudā
dus:primum.Cecilius qui id promulgauit in quo res iudicatas uidebatur uoluiſſe reſcidere: ut ſtatuereᷣ
Sylla recte reprehendit.Status enim Reip.maxime iudicatis rebus connnetur.Neq; ego tātum fraterno
amori dandum arbitror:ut quiſq̄ de ſalute ſuorum cōſulat cōmunem relinquat:nihil iudicio ferebat:ſed
pœnam eam ambitus ferebat:quæ fuerat nuper ſuperioribus legibus conſtituta.Itaq; hac rogatione nō
iudicum ſententiam:ſed legis uicium corrigebat.nemo iudicium reprehendit cū de pœna queritᷣ: ſed le
gē damnatio enim eſt iudicium quæ manebat:pœna legis quæ leuabatur.noli igitur animos eorum ordi
num qui præſunt iudiciis ſumma cum grauitate & dignitate alienare a cauſa:nemo labefactare iudiciū eſt
conatus nihil ē eiuſmodi ꝓmulgatū:ſemꝑ Cecilius in calamitate fratris ſui iudiciū ꝑtātē ꝑpetuandā:legis
acerbitatē mitigādā putauit.Sed qd ego de hoc plura diſputē?fortaſſe & facile & libēter dicerē:ſi paulo etiā
lōgius q̄ finis quottidiani officii poſtulat pietas & fratern° amor.L.Ceciliū ꝓtuliſſet: iplorarē ſenſus uros
uniuſcuiuſq; idulgentiā in ſuos teſtarer:peterē errato ueniā.L.Cecilii ex itimis ueſtris cogitatiōib° atq; ex
humanitate cōi.lex dies fuit ꝓpoſita paucos:ferri cœpta:nūq̄ poſita eſt i Senatu:relaturi cū i capitoliū nos
Senatum conuocaſſemus:nihil eſt actū prius & id mādato Syllæ.Q. .Mettellus prætor ſe loq dixit Syllā
illā cognitionē de ſe nolle ferri.ex illo tpe.L.Cecilius multa de repu.egit Agrariæ legi quæ tota a me reꝑ
henſa & abiecta eſt itercesſorem fore perpeſſus eſt:iprobis largitionibus reſtitit : ſenatus auctoritatē nūq̄
impediuit.Ita ſe geſſit in tribunatu ut onere depoſito domeſtici officii nihil poſtea niſi de Reip.cōmodis
cogitarit:atq; i ipſa rogatiōe ne per uim qd ageretur.Quis tñ noſtrum Syllam aut Ceciliū uerebatᷣ ? nōne
oīs ille terror:oīs ſeditionis timor atq; opinio ex Antronii iprobitate pēdebat?eius uoces ei° minæ fere
bantur:eius aſpectus:concurſatio:ſtipatio:greges hoium ꝑditorum: metū nobis ſeditioneſq; afferebāt.Itaq;
P.Sylla hoc ſ portuniſſimo tum honoris tum etiam calamitatis ſocio atq; comite & ſecundas fortunas
amittere coactus eſt:& in aduerſis ſine ullo remedio atq; alenamēto permanere:hic tu epiſtolam meā ſæ
pe recitas:quam ego ad Cn.Pompeiū de meis rebus geſtis:& de ſūma Reip.miſi:& ex ea crimē aliquod
in .P .Syllam quæris:& q furorem incredibilem biennio ante conceptū erupiſſe in meo conſulatu ſcri
pſi:hoc me demoſtraſſe dicis . Syllam in illa fuiſſe ſuperiore coniuratione:ſilicet is ſum:qui exiſtimem
.C.Piſonem & Catilinam & Vargonteum & Antronium nihil ſcelerate : mihi audacter ipſos per ſeſe ſi

ne. P. Sylla facere potuiſſe:de quo etiā ſi quis dubitaſſet antea num id quod tu arguis cogitaſſetiti terfecto patre tuo conſule deſcendere.cal.Ianuariis cū lictoribus ſuſtuliſti hanc ſuſpicionē cum dixiſti hunc ut Ca tilinam conſulem efficeret: contra patrem tuū operas & manum comparaſſe:quod ſi tibi ego cōfiteor qđ non facio:tu mihi cōcedas neceſſe eſt:hunc cū Catilinæ ſuffragaretur.Nihil de ſuo cōſulatu quæ iudicio amiſerat per uim recuperando cogitauiſe.Neque enim iſtorū facinorum tātorum tam atrocium crimē iudices.P. Syllæ perſona ſuſcipit.Iam.n. faciam criminibus omnibus fere diſſolutis contra atquæ i cæte ris cauſis fieri ſolet:ut nūc deniquæ de uita hominis ac de moribus dicā:& enim de principio ſtuduit ani mus occurrere magnitudini criminis:ſatiſſacere expectatiōi hominū:de me aliquid:de ipſo q accuſatus erat dicere.Nunc iam reuocādi eſtis eo quo uos ipſa cauſa etiā tacēte me cogit. Omnibus in rebus iudi- ces quæ grauiores maioreſq; ſunt quid quiſq; uoluerit:cogitauerit:admiſerit non ex crimine.ſed ex mo ribus eius qui arguitur eſt ponderandum:nequæ eni poteſt quiſquā noſtrum ſubito fingi:neq; cuiuſq̃ repente uita mutari:aut natura conuerti:nemo repente fit ſumus:nēo repēte turpiſſimus.Circunſpicite pauliſper mētibus ueſtris:ut alia omittamus.Hoſce ipſos homines qui huic affines ſceleri fuerūt Catilīa contra Rēpu.coniurauit: cuius aures unq̃ hoc reſpuerunt:contaminatum eſſe hominem uſquæ a pueritia non ſolum intemperantia & ſcelere.ſed etiā cōſuetudine & ſtudio & in omni flagitio ſtupro cæde uerſa tum? Quis eum contra patriam pugnantem periſſe miratᷓ:quem ſemper omnes ad ciuile latrocinīū na- tum putauerunt? Quis Lentuli ſocietates cum iudicibus? Quis iſanam libidinem? Quis peruerſam atq; impiā religiōem recordatur:qui illum aut nepharie aut ſtulte cogitaſſe miretᷓ? Quis de C.Cethego:atq; eius in Hiſpaniā profectione:ac de uulnere.Q. Metelli Pii cogitat:cui nō ad illius pœnā carcer ædiſica tus eſſe uideatur? Omitto cæteros ne ſit īfinitum:tantū a uobis peto:ut taciti de omnibus quos coniuraſ ſe cognitū eſt cogitetis:intelligetis unum quenquæ illorum prius a ſua uita q̃ noſtra ſuſpiciōe eſſe dāna tum.ipſum illum Antronium quoniā nomen eius finitimū maxime eſt huius periculo & crimini:non ſua conſuetudo ac uita cōuincit? ſemper audax petulans libidinoſus:quē in ſtuprorū defēſionibus non ſolum uerbis uti improbiſſimis ſolitum eſſe ſcimus:uerumetiā pugnis & calcibus? quem exturbare ho- mines e poſſeſſiōibus? cædem facere uicinorum? ſpoliare fana ſociorum? Vi conatum & armis diſturba re iudicia:in bonis rebus oēs contēnere:in malis pugnare cōtra bonos:nō Reipubli.cædere:nō fortunæ ipſi ſuccumbere:huius ſi cauſa nō māifeſtiſſimis rebus teneretur:tamē eum mores ipſius ac uita conuin ceret. Agendum cōferte nunc cū illius uitam.P.Syllæ uobis Populoq; Ro.notiſſimā iudices:& eam ante oculos ueſtros proponite:& quod huius factum aut cōmiſſum nō dicam audacius: ſed quod cuiq̃ paulo minus cōſideratum uideretur factum quæro:uerbum ecquod unquam ex ore huius excidit:unde ui q̄ſ quā poſſet offēdi? At uero in illa graui.L.Syllæ uictoria turbulentaquæ:quis.P. Sylla mitior:multorum hic uitam ē a L.Sylla deprecatus:quam multi ſunt ſummi homines & ornatiſſimi & noſtri equeſtris or- dinis:quorum pro ſalute ſe hic Syllæ obligauit:quos ego nominarē:neq;.n.ipſi nolūt:& huic animo gra tiſſimo adſunt:ſed quia maius ē bñficiū q̃ poſſe debet ciuis ciui dare.Ideo a uobis peto:ut quod potuit tē pori tribuatis quod fecit ipſi. Quid reliquam conſtantiam uitæ commemorē? dignitatem:liberalita- tem:moderationē in priuatis rebus:ſplēdorem in publicis:quæ ita a fortuna deformata ſunt:ut tamen a natura inchoata compareant? Quæ domus? quæ celebratio quottidiana? Quæ familiaris dignitas? Quæ ſtudia amicorum? quæ ex quoque ordine multitudo? Hæc diu multum & multo labore quæſita una eri puit hora.accepit.P.Sylla iudices uulnus uehemēs & mortiferū:uerumtamen huiuſmodi quod uidere tur eius uita & natura accipere potuiſſe: honeſtatis & dignitatis habuiſſe nimis magnā iudicatus eſt cupi ditatem:quam ſi nemo alius habuit in cōſulatu petēdo cupidior iudicatus eſt hic fuiſſe quā cæteri. ſin ēt in aliis nonnullis fuit iſte cōſulatus amor:fortuna in hoc fuit fortaſſe grauior:quam in cæteris.Poſtea ue ro quis.P.Syllam niſi demiſſum mœrentem afflictumquæ uidit? & quis unquam eſt ſuſpicatus hunc ma gis odio q̃ pudore hominum aſpectum lucemquæ uitare? qui cū multa haberet inuitamenta urbis & ſo ri propter ſumma ſtudia amichorum:quæ tamē ei ſola ī malis reſtiterunt:abfuit ab oculis ueſtris:& cū le ge retineretur:ipſe ſe exilio pene mulctauit.In hoc uos pudore iudicii & in hac uita tāto ſceleri locū fuiſ ſe creditis? aſpicite ipſum:contuemini os:conferte crimē cū uita uſq; ad hoc tempus explicata cū crimine recognoſcite.Mitto Reip.quæ fuit ſemper Syllæ cariſſima:hos ne amicos tales uiros tam cupidos ſui per quos res eius ſecūdæ quondam erāt ornatæ:nunc ſubleuātur aduerſæ crudeliſſime perire noluit:ut cum Lētulo & Catilina & Cethego fœdiſſimā uitā & miſerrimā turpiſſima morte propoſita degeret.Nō inquam cadit in hos mores:non ī hunc pudorem:non in hanc uitam:nō ī hunc hoīem iſta ſuſpicio no ua quædam illa immanitas exorta ē:īcredibilis fuit ac ſingularis furor ex multis ab adoleſcētia collectis perditorū hominum uitiis repente iſta tāta importunitas inauditi ſceleris exarſit.Nolite iudices arbitra ri hominum illum impetum & conatum fuiſſe:nequæ enim ulla gēs tam barbara aut tam immāis unq̃ fuit:in qua non modo tot:ſed unus tam crudelis oſtis patriæ ſit inuentus.Belluæ quædam illæ ex porte tis īmanes ac feræ forma hominū indutæ extiterūt: perſpicite etiam atque etiam iudices:nihil enī ē qđ in hac cauſa dici poſſit uehementius:penitus introſpicite Catilinæ:Antronii:Cethegi:Lētuli cæterorumq; mētes:quas uos in his libidines:quæ flagitia:q̄s turpitudines:quātas audacias:q̃ incredibiles furores:q̄s notas ſcelerum? quæ indicia parricidarum:quātos aceruos facinorum reperietis.Ex magis & ex diutur nis & iam deſperatis Reip.morbis:iſta repente uis erupit:ut ea confecta & eiecta cōualeſcere aliquādo & ſanari ciuitas poſſit.Neq; eni eſt quiſquam qui arbitretur illis incluſis in Rep.peſtibus diutius hæc ſta re potuiſſe:Itaq; eos nō ad perficiēdum ſcelus:ſed ad luendas Reip.pœnas furiæ quædam icitauerū.In

hunc igitur gregem uos nunc.P.Syllam iudices ex iis qui cum hoc uiuunt atq; uixerunt honeſtiſſimorũ
hominum gregib⁹ reiicietis?ex hoc hoium numero:ex hac familiarũ dignitate i impiorũ partẽ:atq; i par
ricidarum cædem ac numerũ traſferetis?Vbi erit igitur illud fortiſſimũ præſidium pudoris?quo i loco no
bis uita ante acta proderit?Quod ad tẽpus exiſtimationis partæ fructus reſeruabit?ſi in extrẽo diſcrimine
ac dimicatiõe fortũe deſeruerit?ſi nõ aderit?ſi nihil adiuuabit?Quæſtiones nobis ſeruorũ:ac tormẽta accu
ſator minitatur:i quibus quã̄q nil periculi ſuſpicamur:tamẽ illa tormenta gubernat dolor:moderat̃ natu
ra cuiuſq; tũ ai tũ corporis regit quæſitor:flectit libido corrũpit ſpes:ifirmat metus:ut i tot rerũ anguſtiis ni
hil ueritati loci relinq̃tur.Vita.P.Syllæ Torq̃te ex ea q̃ratur?Nũ q̃ occultet̃ libido?nũ q̃d lateat facinus?nũ
q̃ crudelitas?nũ q̃ audacia:nihil erroris erit i cã nec obſcuritatis iudices:ſi a uobis uitæ ppetuæ uox ea q̃ gra
uiſſima debet eẽ audiet̃:nullũ i hac cã teſtẽ timemus:nihil quẽq̃ ſcire.nihil uidiſſe:nihil audiſſe arbitrãur:
ſed tamẽ ſi nihil uos.P.Syllæ fortũa mouet iudices:ueſtra moueat.Veſtra.n.q cũ ſũma elegãtia atq; itegri
tate uexiſtis:hoc maxie itereſt ñ ex libidine:aut ſimultate:aut leuitate teſtiũ cãs honeſtiſſimorũ hoium põ
derari:ſed in magnis diſquiſitõibus repẽtiniſq; periculis uitã uniuſcuiuſq; eẽ teſtẽ:q̃ uos iudices nolite ar
mis ſuis ſpoliatã atq; nudatã obiicere iuidiæ:dedere ſuſpiciõi:munite cõmunẽ arcẽ bonorũ:obſtruite pfu
gia iproborũ:ualeat ad pœnã & ad ſalutẽ plurimũ:q̃ ſolã uidetis ipſam ex ui ſua naturaq; facillime pſpici:
ſubiecto flecti:fingiq; ñ poſſe.Quid uero hæc auctoritas:ſemp.n.de ea dicẽdũ ẽ:q̃q̃ a me timide modiceq;
dicet̃.Quid inq̃ hæc auctoritas noſtra:q a cæteris cõiuratõis cauſis abſtiuimus.P.Syllã defendimus:nihil
hũc tãdẽ iuuabit?graue ſi appetim⁹ aliq̃d:ſi cũ cæteri de nobis ſilẽt:nõ ẽt noſmetipſi tacemus:graue:ſed ſi
lædimur:ſi accuſamur:ſi in iuidiã uocamur:pfecto cõceditis iudices:ut nobis libertatẽ retinerẽ liceat:ſi mi
nus liceat dignitatẽ.accuſati ſũt:quæro ñ hic ille?ſed oẽs uno noie cõſulares:ut iã uideat̃ honoris ampliſſi
mi nomẽ plus iuidiæ q̃ dignitatis afferre.Affuerũt inq̃t Catilinæ:illũq; laudarũt:nulla tamẽ patebat:nulla
erat cognita coniuratio:defendebãt amicũ:aderãt ſupplici:uitæ eius turpitudinẽ i ſummis eius piculis nõ
iſequebantur:qn ẽt parens tuus Torquate cõſul reo de pecuniis repetũdis Catilinæ fuit aduocat⁹ iprobo
homini:at ſupplici fortaſſe audaci:& aliquãdo amico:cui cũ affuit poſt delatã ad eũ primũ illã cõiurationẽ
idicauit ſe audiſſe aliq̃d nõ crediſſe:at idẽ nõ affuit alio i iudicio cũ adeſſent cæteri:ſed poſtea cognorat
ipſe aliq q̃d i cõſulatu ignoraſſet:ignoſcẽdũ ẽ iis q poſtea nihil audierunt.Sin illa res de pecũiis repetũdis
pria ualuit nõ fuetera:ta q̃ recẽs d̃buit eẽ grauior.Sed ſi tuus parẽs ẽt i illa ſuſpiciõe piculi fuit tamẽ hũanita
te adductus:aduocationẽ hois iprobiſſimi ſella curuli atq; ornamẽtis & ſuis & cõſulatus honeſtauit:q̃d
ẽ quãobrẽ cõſulares q Catilinæ affuerũt:repræhẽdãtur?At iidem iis q ante hũc cãm de cõiuratiõe dixerũt:
nõ affuerũt:tãto ſcelere aſtrictis hoibus ſtatuerũt nihil a ſe adiumẽti:nihil opis:nihil auxiliũ ferri oportere.
At ut de eorũ cõſtãtia atq; aio in Rẽp.dicã:quorum tacita grauitas & fides de uno quoq; loq̃t̃:neq; cuiuſq̃
ornamẽta orationis deſiderat:põt q̃ſq̃ dicere unq̃ meliores:fortiores:cõſtãtiores cõſulares fuiſſe:quã his tẽ
poribus & piculis:qb⁹ pene oppreſſa eſt Reſpu.Quis nõ de cõi ſalute aptiſſime:qs nõ fortiſſime:qs nõ cõ
ſtantiſſime ſenſit.Neq; ego pcipue de cõſularibus diſputo.Nã & hæc hoium ornatiſſimorũ q prætores fue
runt:& uniuerſi Senatus cõis eſt laus:ut cõſtet poſt hoium memoriã nunq̃ i illo ordine plus uirtutis:plus
amoris in Remp.plus grauitatis fuiſſe:ſed quia ſunt deſcripti cõſulares:de iis tãtũ mihi dicẽdũ putaui:q̃d
ſatis eſſet atteſtãte memoria oium:neminẽ eſſe ex illo honoris gradu:q nõ omni ſtudio uirtute auctori
tate incubuerit ad Remp.cõſeruãdã.Sed quid ego qui Catilinã ñ laudaui:qui reo Catilinæ cõſul nõ affui:
qui teſtimoniũ d cõiuratione dixi i alios.adeo ne uobis alienus a ſanitate:adeo oblit⁹ cõſtãtiæ meæ:adeo i
memor rerũ a me geſtarũ eſſe:uideor:ut cũ cõſul bellũ geſſerim cũ cõiuratis:nũc eorũ ducẽ ſeruare cupiã?
& in animũ induci cuius nuper ferrũ retuderim:flãmãq; reſtinxerim:eiuſdẽ nũc cãm uitãq; defendere?Si
mediuſfidius iudices nõ me ipſa Reſp.meis laborib⁹ & periculis conſeruata ad grauitatẽ animi & cõſtãtiã
ſua dignitate reuocaret:tamẽ hoc natura eſt inſitũ:ut quẽ timueris:qui cũ de uita fortuniſquæ cõtenderis:
cuius ex inſidiis euaſeris:hũc ſemper oderis.Sed cũ agatur honor meus ampliſſimus:gloria rerũ geſtarũ
ſingularis:cũ quotiẽs quiſquã eſt in hoc ſcelere conuinctus:totiens renouetur memoria p me inuẽtæ ſalu
tis.Ego ſim tam demens:ego cõmittã ut ea quæ p ſalute omnium geſſi:caſu magis & fœlicitate a me:quã
uirtute & cõſilio geſta eſſe uideãtur?Quid ergo hoc tibi ſummis dicet fortaſſe quiſpiam: ut quia tu defen
deris innocẽs iudicetur?Ego uero iudices non modo nihil mihi aſſumo:in quo quiſpiã repugnet:ſed ẽt
ſi quid ab omnibus cõceditur:id reddo ac remitto:nõ in ea Rep.uerſor:nõ his tẽporibus caput meũ obtu
li pro patriæ periculis oibus:non aut ita ſunt extincti:quos uici:aut ita grati quos ſeruaui:ut ego mihi plus
appetere coner q̃ quantum oẽs inimici inuidiq; patiantur.Graue eũ eſſe uidetur:qui inueſtigarit cõiuratio
nẽ:qui patefecerit:qui oppreſſerit:cui ſenat⁹ ſingularibus uerbis gratias egerit:cui uni togato ſupplicatio
nẽ decreuerit:dicere i iudicio non defenderẽ ſi cõiuraſſet:nõ dico id quod graue eſt:dico illud quod i his
cauſis coniuratiõis non auctoritati aſſumã: ſed pudori meo.Ego ille coniurationis iueſtigator atq; ultor
certe nõ defenderẽ Syllã:ſi cõiuraſſe arbitrarer.Ego iudices de tãtis omnium periculis cum quærerẽ oĩa:
multa audirẽ:non crederem omnia cauerem omnia dico quod initio dixi nullius indicio:nullius ſuſpi
cione:nulli⁹ literis de Repu.Syllæ rem ullam ad me eſſe delatam.Quãobrem uos dii patrii & penates q
huic urbi atq; huic imperio præſidetis:qui hoc imperium:qui hanc libertatẽ Po.q;.Ro.q hæc tecta atq; tem
pla me cõſule ueſtro numine auxilioq; ſeruaſtis:teſtor itegro me animo ac libero.P.Syllæ cauſam defen
dere:nullum a me ſciente facinus occultari:nullum ſcelus ſuſceptũ cõtra ſalutem omnium defendi atq;
tegi.nihil de hoc cõſul cõperi:nihil ſuſpicatus ſum:nihil audiui.Itaq; idem ego ille qui uehemens i alios ſi
in q exorabilis i cæteros eẽ uiſus ſum:pſolui patriæ q̃d debui:reliqua iã a me meæ ppetuæ cõſuetudini na

turæq; debentur. Tā ſum miſericors iudices q̃ uos: tā mitis quā qui leniſſimus: in quo uehemēs fui uobiſ
cum nihil feci: niſi coactus Reip. ꝓcipitāti ſubueni: patriā demerſam extuli: miſericordia ciuiū adducti tūc
fuimus tā uehemētes: quā neceſſe fuit. Sal⁹ eſſet oſum amiſſa una nocte niſi eēt ſeueritas illa ſuſcepta ſed
ut ad ſceleratorū pœnā amore Reip. ſum adduct⁹: ſic ad ſalutē īnocētiū uolūtate deducor. Nihil uideo eē
ī hoc. P. Sylla iudices odio dignū: miſericordia digna multa. Neq; .n. nūc propulſādæ calamitatis ſuæ cau
ſa ſupplex ad uos iudices confugit: ſed ne q̃ generi ac nomini ſuo nota nephariæ turpitudinis inuratˀ. Nā
ipſe quidē ſi erit ueſtro iudicio liberatus: quæ habet ornamēta: quæ ſolatia reliquæ uitæ: quib⁹ lætari & ꝑ
frui poſſitˀ domus erit credo exornata aperietˀ maioꝝ imagines: ipſe ornatū & ueſtitū recupabitˀ Oia iudi
ces hæc amiſſa ſunt: oia generis honoris nominis inſignia atq; ornamēta uni⁹ iudicii calamitate occide-
rūt. Sed ne extīctor patriæ: ne ꝓditor ne hoſtis appelletˀ: ne hāc labē tāti generis ī familia relinqt: id laborat
id metuit: cui honoris integros fruct⁹ nō ſit traditur⁹: ne æternā memoriā dedecoris relinqt. Hic uos orat
o iudices patruus: ut ſe aliquādo ſi nō integra fortuna: at afflicta patri ſuo gratulari ſinatis. huic miſero no
tiora ſunt iudicioꝝ itinera & fori q̃ diſciplinaꝝ. Nō iā de uita. P. Syllæ iudices: ſed de ſepultura cōtēditˀ. uita
erepta eſt ſuperiori iudicio: nūc ne corpus eiciatˀ laboramus. Quid .n. eſt huic reliqui: quod eū in uita hac
teneatˀ Aut quid eſt quāobrē hæc cuiq̃ uita uideatˀ. Nuper is hō fuit ī ciuitate. P. Sylla: ut nēo ei ſe neq; hono-
re neq; gratia neq; fortunis anteferret. Nūc ſpoliatus oi dignitate: quæ erepta ſunt nō repetit: qd̕ fortūa in
malis reliqui fecit: ut cū parente: cū liberis: cū fratre: cū his neceſſariis iūgere ſuā calamitatē liceat: id ſibi ne
eripiatis uos iudices obteſtatˀ. Te ipſum iā torquate expletū hui⁹ miſeriis pateat & ſi nihil aliud Syllæ niſi
cōſulatū abſtuliſſetis: tamē eo uos cōtētos eſſe oportebat: honoris .n. cōtētio uos ad cām nō inimicitiæ de-
duxerūt. Sed cū huic oia cū honore detracta ſint: cū ī hac fortūa miſera ac luctuoſiſſima deſtitutus ſit qd ē
qd expectas ampliusˀ Lucis ne hāc uſurā eripere uis plenā lachrymaꝝ atq; mœroris: ī q̃ cū maxio cruciatu
atq; doloꝛ retinetˀ: libēter reddiderit adēpta ignominia fœdiſſimi criminis. An uero inimicū ut expellas: cu
ius ex miſeriis: ſi eſſes crudeliſſimus: uidēdo fructū capes maiorē quā audiēdoˀ O miſeꝝ: O īfœlicē illū diē:
quo cōſul oibus Cēturiis. P. Sylla renūciat⁹ eſt. O falſam ſpē: O uolucrē fortunā: O cæcā cupiditatē: O ꝑpo
ſterā gratulationē: q̃ cito oia illa ex lætitia & uoluptate ad luctū & lachrymas reciderūt: ut qui paulo āte cō
ſul deſignatus fuiſſet: retineret repēte nullū ueſtigiū priſtinæ dignitatis. Quid .n. erat mali qd huic ſpoliato
honore fama fortunis deeſſe uideretˀ Aut cui nouæ calamitati locus ullus relict⁹ eſſet. Urget eadē fortūa
q̃ cœpit repperit nouū mœrorē: nō patiˀ hoiem calamitoſum uno modo afflictū uno ī luctu perire. Sed iā ī
ped. or egomet iudices dolore ai. Ne de huius miſeria plura dicā. Veſtræ iā ſunt partes iudices: ī ueſtra mā
ſuetudine atq; humāitate cām totā repono. Vos & reiectiōe iterpoſita nihil ſuſpicātibus nobis repētini in
nos iudices cōſediſtis: ab accuſatorib⁹ delecti ad ſpē acerbitatis: a fortūa nobis ad ꝑſidiū inocētiæ cōſtituti:
ut ego qd de me populus Ro. exiſtimaret: quia ſeru⁹ ī īprobos fuerā: laboraui: & quæ prima inocētis mi
hi defenſio ē oblata ſuſcepi. Sic uos leuenitatem iudicioꝝ quæ ꝑ hos mēſes in hoīes audaciſſimos facta
eſt: lenitate ac miſericordia mitigare. Hoc tum impetratˀ a uobis ipſa cauſa debet: tum eſt ueſtri aī atq; uir
tutis declarare: non eſſe eos uos: ad quos potiſſimū interpoſita reiectiōe deuenirˀ cōuenerit. In quo ego iu-
dices uos quantum meus amor in uos poſtulat: tantū hortor: ut communi ſtudio quoniā in Rep. coniū
cti ſumus: manſuetudine & miſericordia ueſtra falſam a nobis crudelitatis famam repellamus.

M. T. C. PRO AVLO LICINIO ARCHIA POETA CONTRA GRACCVM: ORATIO. V.

SI Q VID Eſt in me īgenii iudices: quod ſentio q̃ ſit exiguū: aut ſi qua exercitatio dicēdi: in
qua me nō īficior mediocriter eſſe uerſatū: aut ſi huiuſce rei ratio aliqua ab obtimarū artiū
ſtudiis ac diſciplina profecta: a qua ego nullū cōfiteor ætatis meæ tempus abhorruiſſe: eaꝝ
rerum omniū uel in primis hic Aulus Licini⁹ fructum a me repetere ꝓpe ſuo iure debet.
Nā quoad longiſſime pōt mens mea reſpicere ſpaciū præteriti tēporis: & pueritiæ memo-
riā recordari ultimā: inde uſq; repetens: hūc uideo mihi principē & ad ſuſcipiendā & ad īgre
diendā rationē horū ſtudiorum extitiſſe. Quod ſi hæc uox huius hortatu: præceptiſq; cōformata: nonnul-
lis aliquando ſaluti fuit: a quo id accepimus: quo cæteris opitulari & alios ſeruare poſſemus huic profecto
ipſi quantum eſt ſitum in nobis: & opem & ſalutem ferre debemus. Ac ne quis a nobis hoc ita dici forte
miretur: quod alia quædā in hoc facultas ſit ingenii: neq; hæc dicendi ratio aut diſciplina: nec nos qdem
huic uni ſtudio penitus unquam dediti fuimus: Et enim omnes artes quæ ad humanitatem pertinēt:
habēt quoddam cōmune uinculum: & quaſi cognatione quadam inter ſe continentur. Sed ne cui ueſtrū
mirū eſſe uideatˀ me in q̃ſtione legitima: & ī iudicio publico cū res agatˀ apud prætorē. Po. Ro. lectiſſimū
uiꝝ: & apud ſeueriſſimos iudices tāto cōuētu hoium ac frequentia hoc uti genere dicendi: qd nō mō a cō
ſuetudie iudicioꝝ: uerū etiā a forēſi ſermōe abhorreat: Quæſo a uobis ut ī hac cā mihi detis hāc ueniā accō
modatā huic reo: uobis quēadmodū ſpero nō moleſtā: ut me ꝑ ſūmo poeta ac eruditiſſimo dicēte hoc cō
curſu hoium litteratiſſimoꝝ hac ueſtra humanitate: hoc denīq; ꝑtore exercēte iudiciū: patiamini de ſtudiis
hūanitatis ac litteraꝝ paulo loq liberius: & in eiuſmodi ꝑſona: q̃ ꝓp ociū ac ſtudiū minime in iudiciis pīcu
liſq; tractata ē: uti ꝓpe nouo quodā & iuſitato generˀ dicēdi: qd ſi mihi a uobis tribui cōcediq; ſentiā: ꝑficiā
ꝑfecto ut hūc. A. Liciniū ñ mō ñ ſegregādū: cū ſit ciuis a: nūero ciuiū: uerumēt ſi nō eēt: putetis aſciſcēdū fuiſ
ſe. Nā ut primū ex pueris exceſſit Archias: atq; ab iis amb⁹ qb⁹ ætas puerilis ad hūanitatē īformari ſolet: ſe
ad ſcribēdi ſtudiū cōtulit: primū anthiochiæ: nā ibi natus eſt loco nobili: celebri quōdā urbe & copioſa: atq;
eruditiſſimis hoibus: liberaliſſimiſq; ſtudiis affluenti celeriter antecellere oibus ingenii gloria cōtigit: poſt
in cæteris Aſiæ partibus: cunctæq; græciæ: ſic eius aduētus celebrabatˀ ut famā īgenii expectatio hominum

expectationem ipſius aduentus admiratioq; ſuperaret. Erat Italia plena græcarum artium:ac diſciplinarũ:
ſtudiaq; hæc & in latio uehemẽtis tũ colebantur q̃ nunc in iiſdẽ in oppidis:& hic Romæ propter trãquil-
litatẽ Po.Ro.nõ negligebãtur. Itaq; hunc & tarentini & rhegini & neapolitani ciuitate cæteriſq; pmiis do
narunt:& oẽs qui aliquid de ingeniis poterant iudicare:cognitiõe atq; hoſpitio dignũ exiſtimarũt. Hac tã
ta celebritate famæ cũ eſſet iam abſentibus notus Romã uenit Mario cõſule & Catulo. Nactus eſt primũ
conſules eiuſmodi:quoꝝ alter res ad ſcribendum maximas:alter cum res geſtas:tum etiã ſtudiũ atq; au-
res adhibere poſſet. Statim Luculli cũ prætextat⁹ etiam tum Archias eſſet:eum i domum ſua receperũt.
Sed etiam hoc nõ ſolũ igenii ac litteraꝝ:uerumetiam naturæ atq; uirtutis fuit:ut domus quæ huius ado
leſcẽtiæ prima fuit:eadẽ eſſet familiariſſima ſenectuti. Erat tẽporibus illis iucũdus Metello illi numidico:
& eius Pio filio:audiebatur a. M.Aemylio:uiuebat cũ.Qu.Catulo & patre & filio:a Lucio Craſſo coleba-
tur. Lucullos uero & Druſos & Octauios & Catonẽ & totã Hortenſiorum domũ deuinctã conſuetudine
cum teneret:afficiebatur ſummo honore:quod eum nõ ſolum colebant:qui aliquid percipere atq; audirẽ
ſtudebant:uerũetiã ſi qui forte ſimulabant. interim ſatis longo interuallo cum eſſet cum. L.Lucullo i Sici-
liam profectus:& cum ex ea prouincia cum eodem Lucullo decederet:uenit Heracleã. Quæ cum eſſet ciui
tas æquiſſimo iure ac fœdere aſcribi ſe in eam ciuitatẽ uoluit:idq; cũ ipſe per ſe dignus putaret:tũ auctori
tate & gratia Luculli ab heracleinſib⁹ ĩpetrauit. Data ẽ ciuitas Syllani lege & Carbonis ſi q̃ fœderatis ciuita
tibus aſcripti fuiſſent:ſi tũ cũ lex ferebat in italia domiciliũ habuiſſent:& ſi ſexaginta diebus apud ꝓtorẽ eſ
ſent profeſſi:cũ hic domiciliũ Romæ multos iam antea ãnos hẽret:profeſſus ẽ apud ꝓtorẽ.Q. .Metellũ fa
miliariſſimũ ſuũ. Si nihil aliud niſi de ciuitate ac lege dicimus:nihil dico amplius cã dicta ẽ. Quid.n.horũ
ĩfirmari gratis põt. Heracleæ ne eẽ eũ aſcriptũ negabis?adeſt uir ſũma auctoritate & religiõe & fide. M.Lu
cullus q̃ ſe nõ opinari:ſed ſcire:nõ audiuiſſe:ſed uidiſſe:nõ interfuiſſe:ſed egiſſe dicit:adſũt heracliẽſes lega
ti nobiliſſimi hoies huius iudicii cã cũ mandatis:& cũ publico teſtimonio uenerũt:q̃ hũc aſcriptũ heracliẽ
ſem dicunt. hic tu tabulas deſideras heracliẽſiũ publicas:quas itallico bello icẽſo tabulario interiiſſe ſcim⁹
oẽs. Eſt ridiculũ ad ea quæ habem⁹ nihil dicere:quærere q̃ habere non poſſum⁹:& de hoium memoria ta
cere litteraꝝ memoriã flagitare.& cũ hẽas ampliſſimi uiri religionẽ:itegerrimi mũicipii iuſiurãdũ fidẽq;
ea q̃ deprauari nullo mõ poſſunt repudiare:tabulas q̃s idẽ dicis ſolere corrũpi deſiderare. At dõiciliũ Ro
mæ nõ habuitis q̃ tot ãnis ãte ciuitatẽ datã ſedẽ oium reꝝ ac fortũaꝝ ſuarũ Romæ collocauit? At nõ ẽ pfeſ
ſ⁹:imo uero his tabulis pfeſſ⁹ q̃ ſolæ ex illa pfeſſiõe collegioq; ꝓtorũ obtinet publicarũ tabularũ auctoritatẽ
Nã cũ Appii tabulæ negligẽtius adſeruatæ dicerent. Gabiis quã diu icolumis fuit leuitas:poſt dãnatiõẽ cala-
mitas oẽm tabulaꝝ fidem re ſignaſſet:Metellus hõ ſãctiſſimus:modeſtiſſimuſq; oĩum tãta diligẽtia fuit:ut
ad. L.Lentulũ ꝓtorẽ:& ad iudices uenerit:& unius hois litura ſe cõmotũ eẽ dixerit. His igit tabulis nullã li
turã in nomẽ. A.Licinii uidetis. quæ cũ ita ſint:q̃d eſt q̃ de eius ciuitate dubitetis? pſertim cũ aliis quoq; in
ciuitatibus fuerit aſcriptus.&.n.cũ mediocribus multis:& aut nulla aut humili aliq̃ arte pditis gratuito ci-
uitatẽ i græcia hoies ipartiebant:Rheginos credo aut Locrẽſes aut Neapolitãos aut Tarẽtinos:q̃d ſcẽicis
artificib⁹ largiri ſolebãt:id huic ſũma igenii pdito gloria noluiſſe. Quid quoniã cæteri nõ mõ poſt ciuitatẽ
datã:ſed ẽt poſt legẽ papiã aliquo mõ i eoꝝ mũicipiorũ tabulas irrepſerunt:hic q̃ nec utit q̃dẽ illis i q̃bus ẽ
ſcriptus:q̃ ſemp ſe heracliẽſem ẽẽ eſſe uoluit reiiciet. Cẽſus nr̃os req̃ris.ſ:Eſt.n.obſcurũ pximis cẽſorib⁹
hũc cũ clariſſimo iperatore. L.Lucullo apud exercitũ fuiſſe:ſupiorib⁹ cũ eodem q̃ſtore fuiſſe i aſia:primis
Iulio & Craſſo nullã populi partẽ eſſe cẽſitã. Sed quoniã cẽſus nõ ius ciuitatis cõfirmat:ac tãtũ mõ idicat eũ
q̃ ſit cẽſus:ita ſe iã tũ geſſiſſe p ciue his tẽporibus q̃ tu criminaris:nec ipſius q̃dẽ iudicio i ciuiũ Romanorũ
iure eſſe uerſatũ:& teſtamentũ ſæpe fecit nr̃is legibus:& adiit hæreditates ciuiũ Romanorũ:& in benefi-
ciis ad ærariũ delatus ẽ a. L.Lucullo ꝓtore & cõſule. Quære argumẽta ſi q̃ potes:nunq̃.n.hic neq; ſuo neq;
amicorũ iudicio reiicet. Quæres a nobis Gracche cur tãtope hoc hoie delectẽur:q̃a ſuppeditat nobis:ubi
& aĩus hoc forẽſi ſtrepitu reficiat. aut aures cõuitio defeſſæ cõqeſcãt? An tu exiſtimas ſuppetere nobis poſſe
q̃d quottidie dicamus i tãta uarietate rerũ:niſi aĩos nr̃os doctrĩa excolam⁹?aut ferre aĩos tãtã poſſe cõtẽtio
nẽ:niſi eos doctrĩa eadẽ relaxẽus? Ego uero fateor me his ſtudiis eſſe deditũ cæteros pudeat ſi q̃ ſe ita litte
ris abdiderũt:ut nihil poſſint:ex his neq; ad cõem afferre fructũ:neq; in aſpectũ lucẽq; pferre. Me ãt q̃d pu
deat:q̃ tot ãnos ita uiuo iudices ut a nullius unq̃ me tpe aut cõmodum aut ociũ meũ abſtraxerit:aut uolu
ptas auocarit:aut deniq; ſomnus retardarit:q̃re q̃s tãdem me rephendat:aut q̃s mihi iure ſuccẽſeat:ſi quã-
tũ cæteris ad ſuas res obeũdas:q̃tũ ad feſtos dies ludorũ celebrãdos:q̃tũ ad alias uoluptates:& ad ipſã reqẽ
aĩ:& corpis cõcedit tẽporũ:q̃tũ alii tribuunt tẽpeſtiuis cõuiuiis:q̃tũ deniq; aleæ:q̃tũ pilæ:tãtũ mihi egomet
ad hæc ſtudia recolenda ſumpſero? Atq; hoc ideo mihi cõcedẽdũ ẽ magis:q̃ ex his ſtudiis hæc quoq; cen
ſet oratio & facultas:q̃ q̃tacũq; i me nũq̃ amicorũ piculis defuit:q̃ ſi cui leuior uĩ:illa q̃dẽ certe q̃ ſũma ſunt
ex quo fonte hauriã ſentio. Nã niſi multorũ pceptis multiſq; litteris mihi ab adoleſcẽtia ſuaſiſſẽ:nihil eẽ in
uita magnopere expetendũ niſi laudem atq; hoẽſtatẽ:i ea aũt pſeq̃nda oẽs cruciat⁹ corpis oĩa picula mor
tis atq; exilii parui eẽ ducẽda:nũq̃ me p ſalute ueſtræ i tot ac tãtas dimicatiões:atq; i hos pfligatorũ hoium
quotidianos ipetus obieciſſem. Sed pleni omnes ſunt libri plenæ ſapientũ uoces:plena exẽplorũ ueru
ſtas:quæ iacerent in tenebris omnia:niſi litterarum lumẽ accẽderet. Quam multas nobis imagines nõ
ſolum ad intuendum:uerumetiam ad imitandum fortiſſimorum uirorum expreſſas:ſcriptores & Græ-
ci & latini reliquerunt:quas ego mihi ſemper in adminiſtranda Republica proponens animum & mẽ-
tem meam ipſa cognatione hominum excellentium confirmabam. Quæret quiſpiam:quid illi ipſi ſum
mi uiri quorum uirtutes litteris proditæ ſunt:iſta ne doctrĩa:quã tu laudibus effers:eruditi fuerũt difficil

le eſt hoc de oſbus confirmare.Sed tamē eſt certū qd reſpondeā.Ego multos hoies excellēti aio & uirtute
fuiſſe:& ſine doctria naturæ ipſius habitu ꝓpe diuio p ſe ipſos & moderatos: & graues extitiſſe fateor:ēt
illud adiungo ſæpius.ad laudem atq̨ uirtutē naturā ſine doctria q̄ ſine natura ualuiſſe doctrinā.Atq̨ idē
ego contendo cū ad naturā eximiā atq̨ illuſtrem acceſſerit rō quædā cōfirmatio quæ doctrīæ:tū illud ne
ſcio quid ꝓclarū ac ſingulare ſolere exiſtere.Ex hoc eē hūc nūero:quē pres nr̄i uiderūt diuinū hoiem afri
canum:ex hoc.C.Lælium.L.Furiū modeſtiſſimos hoies & cōtinētiſſimos:ex hoc fortiſſimū uirum & illis
temporibus doctiſſimum Catonem illū ſenem:q ꝑfecto ſi nihil ad ꝑcipiēdā colēdāq̨ uirtutem litteris ad
iuuarēť:nūq̄ ſe ad earū ſtudium contuliſſent:ꝙ ſi nō hic tātus fructus oñdereť:& ſi ex his ſtudiis delectatio
ſola petereť:tamē ut opior:hāc aīaduerſionē hūaniſſimā:atq̨ liberaliſſimā iudicaretis.Nā cæteræ res neq̨
tēpoꝝ ſunt:neq̨ ætatū oium neq̨ locoꝝ.hæc ſtudia adoleſcētiā agūt:ſenectutē oblectāt:ſecūdas res ornāt:
aduerſis ꝑfugiū ac ſolatiū ꝓbent:delectāt domi.nō ipediūt foris:ꝑnoctāt nobiſcū:ꝑegrināť:ruſticāť:qd ſi ip
ſi hæc neq̨ attigere:neq̨ ſenſu nr̄o guſtare poſſemus:tamē ea mirari deberemus ēt cū i aliis uiderem⁹.qs
nr̄um tā aio agreſti ac duro fuit:ut Roſcii morte nup nō cōmouereť?Qui cū eēt ſenex:mortuus tamē pp
excellentē artem ac uenuſtatē uidebať oio mori nō debuiſſe:ergo ille corpis motu tātū amorē ſibi cōcilia
rat a nobis oſbus:nos aiorū īcredibiles motus:celeritatēq̨ igeniorū negligēus?Quoties ego hūc archiā ui
di iudices(utar.n.uīa benignitate:quoniā me i hoc nouo genere dicendi tā diligenter attēditis).Quotiēs
ego hūc uidi cū litterā ſcripſiſſet nullā magnū numerū optimorū uerſuū:de iis ipſis reb⁹:q̄ tū agebanť dice
re ex tpe.Quotiēs reuocatū eādem rem dicere cōmutatis:uerbis atq̨ ſentētiis?Quæ uero accurate cogita
teq̨ ſcripſiſſet:ea ſic uidi ꝓbari:ut ad ueterū ſcriptorū laudē perueniret:hūc ego nō diligā?nō admirer?nō oī
rōe defendendū putē?Atq̨ ſic a ſūmis hoibus eruditiſſimiſq̨ accepimus:cæterarū rerū ſtudia & doctrina &
ꝓceptis & arte cōſtare:poetā natura ipa ualere:& mentis uiribus excitari:& q̄ſi diuino quodā ſpiritu afflari.
Quare ſuo iure nr̄ ille Ennius ſanctos appellat poetas:ꝙ q̄ſi deorū aliquo dono atq̨ mūere cōmēdati no
bis eſſe uideāť.Sit igiť iudices ſāctū apd uos hūaniſſimos hoīes hoc poetæ nomē:qd nulla unq̄ barbaria
uiolauit:ſaxa & ſolitudines uoce reſpōdēt:beſtiæ ſepæ īmanes cātu flectunť:atq̨ cōſiſtūt:nos inſtituti reb⁹
optimis nō poetarū uoce moueamur Homerū Colophōii ciuem eſſe dicunt ſuum.Chii ſuum:uēdicāt:
Salaminii repetunt:Smyrne uero ſuum eſſe cōfirmant.Itaq̨ ēt delubrū eius i urbe dedicarūt:ꝑmulti alii
ꝓterea pugnāt iter ſe atq̨ cōtendunt.Ergo illi alienum qa poeta fuit etiā poſt mortem expetūt:nos hūc ui
rum & qui uoluntate & legibus nr̄ eſt:repudiāus?ꝓſertim cū oē olim:ſtudiū atq̨ omne ingenium cōtule
rit archias ad Po.Ro.gloriam laudemq̨ celebrandā.Nā & cymbricas res adoleſcēs attigit etiā ipſi illi.C.
Mario q durior ad hæc ſtudia uidebať iucundus fuit.Neq̨.n.q̄ſq̄ eſt tam auerſus a muſis:qui nō mādari
uerſibus æternum ſuorū laborū facile ꝓconium patiatur.Themiſtoclem illum ſummū athēis uirū dixiſ
ſe aiunt:cum ex eo quæreretur:quod acroama:aut cuius uocem libentiſſime audiret:eius a quo ſua uirt⁹
optime prædicaretur.Itaq̨ ille marius item eximie.L.Plotium dilexit:cuius ingenio putabat ea quæ geſ
ſerat poſſe celebrari.Mitridaticum uero bellum magnum atq̨ difficile:& in multa uarietate terra mariq̨
uerſatum:totum ab hoc expreſſum eſt.qui libri non modo.L.Lucullum fortiſſimum & clariſſimū uirū
uerumetiam.Popu.Ro.nomen illuſtrant.Populus enim Romanus aperuit Lucullo imperante pōtum:
& Regis quondam opibus & ipſa natura regionis uallatum.Po.Ro.exercitus eodē duce nō maxia ma
nu innumerabiles armeniorum copias fudit.P.R.laus eſt urbem amiciſſimam a cyzicenorum eiuſdē cō
ſilio ex omni impetu regio ac totius belli ore ac faucibus ereptam eſſe atq̨ ſeruatam.Noſtra ſemper fere
tur & prædicabitur.L.Lucullo dimicante:cum interfectis ducibus depſſa hoſtiū claſſis:& icredibilis apud
tenedon pugna illa naualis:noſtra ſunt trophæa:noſtra monumenta:noſtri triumphi:quia quorū inge
niis hæc feruntur ab his.Po.Ro.fama celebratur.Carus fuit Aphricano ſupiori noſter Ennius.Itaq̨ etiā
in Sepulchro Scipiōum putať is eſſe conſtitutus:& marmoratis laudibus certe nō ſolum ipſi qui laudā
tur:ſed etiam Populi Ro.nomen ornatur.In cœlum huius proauus Cato tollitur:magn⁹ honor popu.
Roma.adiungitur omnes deniq̨ illi Marcelli Maximi Fului nō ſine communi omnium noſtrū laude
decorātur.Ergo illum qui hæc fecerat rudium tū hominem maiores nr̄i in ciuitatem receperūt:nos hūc
heraclienſem multis ciuitatibus expetitū:in hac autem legibus conſtitutū:de noſtra ciuitate eiiciemus?
Nam ſi quis minorem gloriæ fructū putat ex Græcis uerſibus percipi q̄ ex latinis:uehementer errat:pro
pterea ꝙ græca leguntur in omnibus fere gētibus:latina ſuis finibus exiguis:ſane cōtinenť.Quare ſi res
eæ q̄s geſſimus orbis terræ regionibus definiunť:cupere debemus quo manuum noſtraꝝ tela ꝑ
uenerint:eodem gloriam famāq̨ penetrare:ꝙ cum ipſis populis de quoꝝ rebus ſcribiť:hæc ampla ſunt
tum iis certe qui de uita gloriæ cauſa dimicant:hoc maximum & periculoꝝ incitamentum eſt & laborū
q̄ multos ſcriptores rerum ſuarum magnus ille Alexander ſecum habuiſſe diciť:atq̨ is tamen cum in ſi
gæo ad Achillis tumulum aſtitiſſet.O fortunate inquit adoleſcens:q tuæ uirtutis ꝓconem Homeꝝ inue
neras:& uere.Nā niſi illi ars illa extitiſſet:idem tumulus:q corp⁹ eius cōtexerat:nomen ēt obruiſſet.Quid
noſter hic magnus:q cū uirtute fortunā adæquit?Nōne Theophanē Mitylenæum ſcriptorē reꝝ ſuaꝝ i cō
ciōe militum ciuitate donauit:& nr̄i illi fortes uiri & ruſtici ac milites dulcedīe q̄dā gloriæ cōmoti q̄ſi par
ticipes ei⁹ laudis magno illud clamore approbauerunt.Itaq̨ credo ſi ciuis Romāus archias legib⁹ nō eēt
ut ab aliquo impatore ciuitate donareť:perficere nō potuit.Sylla uero cum Hiſpanos & gallos donaret
credo hūc petentem repudiaſſet:quē nos i cōciōe uidimus:cui cū libellum malus poeta de populo ſubie
ciſſet:ꝙ epigramma in eū feciſſet tantummodo alternis uerſibus longiuſculis:ſtatim ex his rebus quas
tunc uēdebat.iuſſit ei ꝓmiū tribui ſub ea cōditione:ne quid poſtea ſcriberet.Qui ſedulitatē mali poetæ du

xerit aliquo tamē ꝓmio dignā: huius ingeniū & uirtutē iſcribendo & copiā nō expetiſſet? Quid a. Qu. Metello Pio familiariſſimo ſuo ꝗ ciuitate multos donauit: neq; ꝑ ſe neq; ꝑ Lucullos ipetrauiſſet? ꝗ ꝑſerti uſq; eo de ſuis rebus ſcribi cuperet: ut ēt Cordubæ natis poetis pingue quiddā ſonātib⁹ atq; peregrinum tñ aures ſuas dederet. Neq;.n. eſt hoc diſſimulādū qđ obſcurari nō pōt: ſed ꝓ nobis ferēdum. Trahimur oēs ſtudio laudis: & optimus quiſq; maxime gloria ducit. Ipſi illi philoſophi ēt illis libellis: quos de contēnēda gloria ſcribunt: nomen ſuū iſcribunt i eo ipſo: in quo ꝑdicationē nobilitatēq; deſpiciūt: ꝑdicari de ſe ac nominari uolunt. Decius qdem Brutus ſummus ille uir & ipator Accii amiciſſimi ſui carminib⁹ tēploꝝ ac mōumētorū additus exornauit ſuoꝝ. Iam uero ille ꝗ cū ætolis Ennio cōite bellauit Fului⁹ nō dubitauit Martis manubias muſis cōſecrare: q̄re in q̄ urbe iperatores ꝓpe armati poetarū nomē & muſarū delubra coluerunt: i ea nō debēt togati iudices a muſarū amore & poetarū ſalute aborrere. Atq;.n. ut id libēti⁹ faciatis: iā me uobis iudices indicabo: & de meo quodā amore gloriæ nimis acri fortaſſe: uerūtamē honeſto uobis cōfitebor. Nāq; ꝗs res nos in cōſulatu nr̄o uobiſcum ſimul ꝓ ſalute huiuſce imperii: & ꝓ uita oīum ciuiū: proq; uniuerſa Rep. geſſimus: attigit hic uerſib⁹: atq; inchoauit: q̄bus auditus ꝙ mihi magna res & iucūda uiſa eſt: hūc ad ꝑficiēdum hortatus ſum. Nullā.n. uirtus aliam mercedem laborū piculorūq; deſiderat: ꝓter hāc laudis & gloriæ: qua qdē detracta iudices qđ eſt ꝙ i hoc tā exiguo uitæ curriculo: & tā breuitatis nos i laboribus exerceamus? Certe ſi nihil aīus ꝑſentiret i poſterū: & ſi quib⁹ regiōnib⁹ uitæ ſpacii circūſcriptū ē: iiſdē oēs cogitatus terminaret ſuos: Nec tantis ſe laborib⁹ frangeret: Neq; tot curis uigiliiſq; angeret: neq; totiēs de ipſa uita dimicaret. Nūc iſidet ꝗdā īit optimo quoq; uirtus: ꝗ noctes ac dies aīum gloriæ ſtimulis cōcitat atq; admonet: non cū uitæ tpe eſſe dimittēdā cōmemoratiōem nois nr̄i: ſed cum oī poſteritate adæquandā. An uero tā parui aī uideamur eſſe oēs qui i Rep. atq; i his uitæ piculis laboribuſq; uerſamur: ut cū uſq; ad extremū ſpiritū nullū tranquillum atq; ocioſum ſpaciū duxerimus. nobiſcum ſimul moritura oīa arbitremur? An cum ſtatuas & imagies nō aīoꝝ ſimulachra: ſed corpoꝝ ſtudioſe multi ſummi homines reliq̄runt: cōſilioꝝ reliquere ac uirtutū noſtrarū effigiem: Nōne multo malle dbemus ſummis igeniis expꝛeſſam & politā? Ego uero oīa q̄ gerebā iam tum i gerēdo ſpargere me ac diſſeminare arbitrabar in orbis terræ memoriā ſempiternā: hæc uero ſiue a meo ſenſu poſt mortē abfutura eſt: ſiue ut ſapientiſſimi homines putauerunt: ad aliq̄ aī mei partem ptinebit: nūc quidē certe cogitatione quadā ſpeq; delector. Quare cōſeruate iudices hoiem pudore eo: quē amicorū ſtudiis uideris cōprobari: tū dignitate: tū ēt uetuſtate: ingenio autē ꝗto id cōuenit exiſtimari: qđ ſummorū hoium ingeniis expetitum eſſe uideatis. Cauſa uero eiuſmodi q̄ beneficio legis: auctoritate municipii: teſtimōio Luccullis: tabulis Metelli cōprobet. Quæ cū ita ſint: petimus a uobis iudices ſi qua nō mō humana: uerūetiam diuina i tātis negociis cōmēdatio dbet eſſe: ut eum qui uos: ꝗ ueſtros imperatores: qui Po. Ro. res geſtas ſp ornauit: ꝗ ēt his recētibus nr̄is ueſtriſq; domeſticis piculis æternū ſe teſtimonium laudis datuꝝ eſſe ꝓfitet: iſq; ē eo numero qui ſemp apud oēs ſancti ſunt habiti: atq; dicti: ſic in ura͂m accipiatis fidē: ut humāitate ueſtra leuatus potiuſq̄ acerbitate uiolat⁹ eſſe uideat. Quæ de cauſa ꝓ mea conſuetudine breuiter ſimpliciterq; dixi iudices: ea cōfido ꝓbata eē oībus: quæ ſirme a mea iudiciali cōſuetudine & de hominis ingenio: & cōiter de ipſius ſtudio locutus ſum: ea iudices a uobis ſpero eē in bonam partem accepta: ab eo qui iudicium exercet certe ſcio.

¶M.T.C. DE LEGE AGRARIA. AD POPVLVM.

COMMODIVS Feciſſent triple. Quir. ſi quæ apud uos de me deferunt: ea corā potius me ꝑſente dixiſſent. Nam & æquitatē uræ diſceptatiōis & cōſuetudinē ſupiorum: & ius ſuæ poteſtatis retinuiſſet. Sed quoniā adhuc ꝑſens certamē cōtentionēq; fugerūt: nūc ſi uidet eis in meā cōcionem ꝓdeant: & quo prouocati a me uenire noluerūt: reuocati ſaltem reuertant. Video quoſdam Quir. ſtrepitu ſignificare neſcio qđ & nō eoſdē uult⁹ quos ꝓxima mea cōciōe ꝓbuerunt: in hanc concionē mihi retuliſſe. Quare a uobis ꝗ nihil de me crediſtis: ut eā uolūtatē q̄ ſemp habuiſtis erga me retineatis peto. A uobis aūt quos leuiter immutatos eē ſentio: parū exigui tpis uſurā bonæ de me opinionis poſtulo: ut eam: ſi quæ dixero uobis probabo: perpetuo retineatis: ſin aliter: hoc ipſo in loco depoſitam atq; abiectā relinq̄tis. Cōpleti ſunt animi aureſq; ueſtræ Quir. me gratificantem decē tyrannis: cæteriſq; Syllanorum aſſignatoꝝ poſſeſſoribus: agrariæ legi & cōmodis ueſtris obſiſtere. hæc ſi ꝗ crediderūt: illud prius crediderint neceſſe eſt: hac lege agraria: q̄ promulgata ſit adimi Syllanos agros uobiſq; diuidi: aut deniq; minui priuatoꝝ poſſeſſiones: ut in eas uos deducamini. Si oſtdo nō mō nō adimi cuiq̄ glebam de Sylanis agris: ſed ēt genus id agroꝝ certo capite legis impudētiſſime: cōfirmari atq; ſanciri: ſi doceo agris iis ꝗ a ſylla ſūt dati ſic diligenter Rullū ſua lege cōſulere: ut facile appeat eam legem nō a ueſtroꝝ cōmodoꝝ patrono: ſed a ualgi genero eſſe cōſcriptam: Nunqđ ē cauſæ. Quir. qn illa crimiatiōe: ꝗ i me abſentē uſus ē nō ſolū meā: ſed ēt ueſtrā diligētiā prudētiāq; deſpexerit: caput ē legis .xl de quo ego cōſulto. Quir. neq; apđ uos aūſeci mētionē: ne aut refricare obductā iā Rēp. cicatricē uiderer aut aliqđ alieniſſimo tpe nouæ diſſenſiōis cōmouere. Neq; uero nūc iō diſputabo: ꝙ hūc ſtatū Reip. nō magnope defendendū putē: ꝑſertim qui ocii & concordiæ patronū me i hunc annū Remp. cōfeſſus ſim: ſed ut doceam Rullū poſthac i his ſaltem tacere rebus: in quib⁹ de ſe & de ſuis factis taceri uelit. Oīum legū iniq̄ſſimā diſſimillimāq; legis eē arbitror eam q̄ L. Flaccus inter rex de Sylla tullit: ut oīa q̄cūq; ille feciſſet eſſent rata. Nam cū cæteris in ciuitatibus tyrannis inſtitutis leges oēs extinguant atq; tollant: hic Reip. tyrannū lege conſtituit. Eſt inuidioſa lex ſicuti dixi. Verumtamen habet excuſationem. Non.n. uidet hois lex eſſe ſed tpis. Quid ſi eſt hæc multo impudentior? Nā ualeria lege corneliiſq; legebus eripit: cui dat. Cōiungit ipudēs gratificatio cū acerba iniuria

Sed tamē ſhibet illis legibus ſpē nōnullā cui adēptus eſt:aliquē ſcrupulū cui datus eſt.Rulli cautio ē hæc.q̄
poſt.C.Mariū.Cn.papiniū cōſ.q̄ ꝓcul a ſuſpicióe fugit'q eos cōſ.q aduerſarii Syllæ maxie fuerunt potiſſi
mū nolanit.Si.n.Syllā dictatorē noiaſſet pſpicuū fore & iuidioſum arbitratus ē.Sed quem neſtrū tā tardo
īgenio fore putauit:cui poſt eos cōſ.Syllā dictorem fuiſſe ī mentem uenire nō poſſet:quid ergo ait Maria
nus Tr.Pl.q nos Syllanos in iuidiā rapit:q poſt Mariū & Carbōem cōſ.agros ædificia:lac⁹:ſtagna:loca:poſ
ſeſſiōes:cælū:& mare ꝑtermiſit cætera cōplexus eſt:publice data:aſſignata:uendita:cōceſſa ſunt.a quo Rul
le:poſt Mariū & Carbonē cōſ.quis aſſignauit:quis dedit:quis cōceſſit ꝑter Syllā:ea oīa eo iure ſint:quo ut
rei ſabefactat uidelicet neſcio quid nimium acer:nimiū uehemēs Tr.ple.Syllana reſcindit:ut q̄ optio iuſ
priuata ſint:ēt ne meliore q̄ paterna & auita:melior.At hoc ualeria lex nō dicit:corneliæ leges nō ſanciūt
Sylla ipe nō poſtulat:ſi iſti agri partē aliq̄ iuris aliq̄ ſimilitudinē ꝓpriæ poſſeſſiones:aliq̄ ſpē diuturnitatis at
tigerunt:nemo eſt tā iprudēs iſtoꝝ:q n agi ſecū ꝓclare arbitret.Tu uero Rulle quid q̄ris:qd hñt ut hēant:q3
uetat:ut priuatū ſed ita latū eſt:ut melior tui ſoceri fundus hirpius ſit:ſiue ager hirpinus:totū.n.poſſidet:q̄
meus paternus auituſq; fundus harpinas:id.n.canes.optio.n.iuſ ea ſunt ꝑfecto ꝑdia q̄ optia cōditióe ſūt.li
bera meliore iure ſunt q̄ ſerua.capite hoc oia q̄ ſeruiebāt nō ſeruient:ſoluta melior ī cauſa ſunt q̄ obligata:
eodem capite ſubſignata oia ſi mō Syllana ſūt liberant.Immunia melior cōditióe ſunt q̄ illa q̄ pēſitāt:Ego
tuſculanis ꝓ aq̄ crebra uectigal pēdā:q a mācipio fundū accepi:Si a Sylla mihi dat⁹ eſſet:Rulli lege nō pē
derem.Video uos Quir.ſecuti res ipſa cogat cōmoueri uel legis uel ōonis ipudētia:legis q̄ ius meli⁹ Syl
lanis ꝑdiis cōſtituat q̄ paternis:ōonis:q̄ eiuſmodi cauſa iſimulare quēq̄ audeat:rōes Syllæ nimiū uehemē
ter defendere.At ſi illa ſolū ſanciret q̄ a Sylla eſſent data tacerē:mō ipſe ſe Syllanū eē cōfiteret:ſed nō mō
illis cauet:uerumetiā aliud quoddā gēus donatiōis inducit:& his q a me Syllanas poſſeſſiōes defendi cri
minat:nō eas ſolū ſancit.Veꝝ ipſe nouas aſſignationes iſtituit:& repentin⁹ Sylla nobis exorit.Nā attēdi
te q̄tas cōceſſiones agroꝝ:hic noſter obiurgator uno uerbo facere conet.q̄ data:donata:cōceſſa:uēdita:pa
tior:audio.quid deide:poſſeſſa.hoc.Tri.Pl.ꝓmulgare auſus eſt:ut qd q̄ſq; poſt Mariū & Carbonē cōſ.poſ
ſidet:id eo iure teneret:qd optio priuatum:ēt ne ſi ui eiect:ēt iā ne ſi clā:ſi ꝑcario uenit ī poſſeſſionem:Er
go hac lege ius ciuile:cauſæ poſſeſſionū:ꝑtorū ſub hoc uerbo iterdicta tollēt:nō mediocris res nec paruū
ſub hoc uerbo futuꝝ malū Quir.latet:ſūt.n.multi agri lege Cornelia publicati:nec cuiq̄ aſſignati:neq; uē
diti:q a paucis hoib⁹ ipudētiſſime poſſidēt:his cauet:hos defēdit hos priuatos facit:hos iq̄ agros quos Syl
la uenum dedit:Rullus nō uobis aſſignaī uult ſed eis condonare q poſſidēt:cām q̄ro cur ea q̄ maiores uo
bis ī Italia:Sicilia:duob⁹ Hiſpaniis:Macedonia:Aſia q̄ſiuerunt uenire patiamini:cum ea q̄ neſtra ſunt cō
donari poſſeſſoribus eadem lege uidiatis:Iā totā legē itelligetis:cum ad paucorū donationem ſcripta ſit:
tū ad Syllanæ aſſignatōis rōnes eſſe accōmodatiſſimam.Nā ſocer huius uir multū bon⁹ eſt:neq; ego nūc
de illius bōitate:ſed de genere ipudētiæ diſputo.Ille.n.qđ hēt retiere uult:neq; ſe Syllanū eſſe diſſimulat
hic ut ipſe habeat qđ nō hēt:q̄ dubia ſunt p uos ſancire uult:& cū plus appetat q̄ ipſe Sylla:q̄bus reb⁹ reſi
ſte Syllanas res defendere crimior:hēt agros nōnullos īquit ſocer me⁹ deſertos atq; lōgiquos:uēdet eos
mea lege q̄ti uolet:hēt icertos ac nullo iuī poſſeſſos.cōfirmabunt:optio iure:hēt publicos.reddā priuatos:
deniq; eos fundos quos in agro caſſinati optios fructuoſiſſimos cōtinuauit:cū uſq; eo uicinos ꝑſcriberet:
quo ad oculos cōfirmādo ex multis ꝑdiis unā eundi regionē formāq; ꝑfecerit:quos nūc cum aliquo metu
tenet:ſine ulla cura poſſidebit:Et qm̄ q̄ de cā & quoꝝ cā ille hoc ꝓmulgauit oñdi:doceat ipſe nūc ego quē
poſſeſſorē defendā:cū agrariæ legi reſiſto.Siluā ſcātiā uēdis:Remp.poſſedet:defendo cāpanū agrū diuidis
uos eſtis i poſſeſſiōe:nō cedo.deide Italiæ:Siciliæ:cæterarūq; ꝓuinciaꝝ poſſeſſiones:uēales ac proſcriptas
hac lege uideo.Veſtra ſunt prædia:ueſtræ poſſeſſiones·reſiſtam.atq; repugnabo:neq; patiar a quoquā.P.
R.de ſuis poſſeſſionibus me cōſule dimoueri:ꝑſertim cum uobis nihil quærat hoc.n.uos errore uerſari
diutius nō oportet.Nūq̄s ueſtrū ad uim ad facinus:ad cædē accomodatus ē:nemo.Atq ei generi hoīum
mihi credite:cāpanus ager & ꝑclara illa capua ſeruat:exercitus contra uos:contra libertatem neſtram cō
tra.Cn.Pō.cōſtituit:contra hanc urbem capua:cōtra nos manus hominum audaciſſimoꝝ:cōtra.Cn.Pō.
decē duces cōparant.Veniant corā:& quoniā me i ueſtrā cōcionē uobis flagitātib⁹ cōuocauerūt:diſſerant.

M.T.C.PRO.M.MARCELLO AD.P.C.ET.C.CAESAREM:ORATIO.VIII.

DIVTVRNI Silentii.P.C.Quo eram uſus his tpibus non timore aliquo:ſed parti dolo
re:partim uerecundia finem hodiernus dies attulit.Idē:q; initiū quæ uellē quæq; ſentirē
meo priſtino more dicēdi.Tantam.n.manſuetudinē:tam inuſitatā:inauditāq; clemen
tiā in ſumma ꝑtāte reꝝ oium modū:tam deniq; icredibilē ſapiētiam:ac pene diuinā taci
tus nullo mō ꝑterire poſſū.M.n.Marcello uobis.P.C.Reiq;.P.reddito nō illū ſolū:ſed ēt
uocē meā & auctoritatē & uobis & Reip.cōſeruatā:ac reſtitutā:& iſtauratā puto.Dolebā.
n.P.C.& uehemēter angebar cū uiderē uiꝝ:taléq in eadē cauſſa fuiſſet i q̄ ego fuiſſē nō
in eandē fortuna eſſe.Nec mihi pſuadere poteram:nec fas eſſe ducebam uerſare me ī ūro ueteri curricu
lo illo æmulo atq; imitatore ſtudiorum atq; laborum meorum:& quaſi quodam ſocio & comite diſtra
cto.Ergo & mihi & meæ priſtinæ uitæ cōſuetudinem.C.Cæſar interclusam apruiſti:& his omnibus ad be
ne de rep.ſperādum q̄ſi ſignū aliquod ſuſtuliſti.Intellectū.n.eſt mihi qdē i multis & maxie ī meipſo & pau
lo ante i oībus cū Marcū Marcellū ſenatui reiq;.p.cōceſſiſti:cōmemoratis ꝑſerti ēt offenſiōibus te auctori
tatē hui⁹ ordinis & dignitatemq; reip.tuis uel dolorib⁹ uel ſuſpiciōib⁹ anteferre.Ille qdem fructū oīs ante
actæ uitæ hodierno die maximū cœpit cū ſūmo cōſenſo Senatus:tū iudicio tuo grauiſſimo & maximo:ex
quo ꝑfecto intelligis q̄ta in dato beneficio ſit laus:cū in accepto tāta ſit gloria.Eſt uere fortunatus ille:cu

ius ex ſalute nõ mior pene ad oẽs ꝗ̄ ad illũ uẽtura ſit lætitia ptinerit:qđ qdẽ ei merito atq; óptío iure cõti
git.Quis.n.ẽ illo aut ꝓbitate:aut nobilitate:aut optimarũ artiũ ſtudio:aut inocẽtia:aut ullo laudis genere
ꝓſtãtior?Nullius tantũ flumẽ ingenii ẽ:nulli dicẽdi aut ſcribẽdi tãta uis tãtaq; copia:ꝗ̄ nõ dicã exornare ſed
enarrare.C.Cæſar res tuas geſtas poſſit.Tũ hoc affirmo & hoc pace dicã tua:nullã i his eſſe laudẽ ãpliorẽ:
ꝗ̄ eã quã hodierno die cõſecutus es.Soleo ſæpe ante oculos põere:idq; libẽter crebris uſurpare ſermõib⁹
oẽs nroꝝ impatorũ:oẽs exteraꝝ gẽtiũ potẽtiſſimorũq; populoꝝ:oẽs regũ clariſſimorũ res geſtas cum tuis:
nec cõtentionũ magnitudie:nec nũero ꝓliorũ:nec uarietate regiõũ:nec celeritate cõficiẽdi:nec diſſimilitu
dine belloꝝ poſſe cõferri.Nec uero diſiũctiſſimas terras citius paſſib⁹ cuiuſquã potuiſſe pagrari:ꝗ̄ tuis:nõ
dicã curſib⁹ ſed uictoriis illuſtratæ ſunt:ꝗ qdẽ ego niſi ita magna eẽ fatear:ut ea uix cuiuſquã mẽs aut cogi
tatio capere poſſit:amens ſim.Sed tamẽ ſũt alia maiora.Nã bellicas laudes ſolẽt qdã extẽuare uerbis:eaſq;
detrahere ducibus cõicare cũ multis:ne ꝓpriæ ſint impatorũ:& certe i armis militũ uirtus:locorũ opportu-
nitas:auxilia ſociorũ:claſſes:cõmeatus multũ iuuãt.Maximã uero partẽ ꝗ̄ſi ſuo iure fortuna ſibi uẽdicat:&
ꝗcqd eſt ꝓſpe geſtũ:id pene oẽ ducit ſuũ.At uero huius gloriæ.C.Cæſar:quã es pauloante adeptus ſociũ
hẽs nimine.Totũ hoc quãtũcũq; ẽ.qđ certe maximũ ẽ:totũ inq̃ eſt tuũ.Nihil.n.tibi ex illa laude Centurio:
nihil ꝓfectus:nihil cohors:nihil turma decerpit.Quin ẽt illa humanaꝝ reꝝ domina fortuna in iſtius ſocie
tatẽ gloriæ ſe nõ offert:tibi cedit tuã eſſe totã & ꝓpriã fatet̃.Nunq̃.n.temeritas cum ſapiẽtia cõmiſcet̃:neq;
ad conſiliũ caſus admitit̃.Dõuiſti gẽtes imanitate barbaras:multitudine innumerabiles:locis iſinitas:oi
copiaꝝ genere abũdantes.Sed tñ ea uiciſti ꝗ & naturã & cõditionẽ:ut uinci ui poſſent:hẽbãt.Nulla ẽ.n.tã
ta uis:tanta copia:ꝗ nõ ferro ac uiribus debilitari ac frãgi poſſit.Verũ aium uincere:iracundiã cohibere:ui
ctoriã:tempare:aduerſariũ nobilitate ingenio uirtutẽ ꝓſtantẽ nõ mõ extollere iacentẽ ſed ẽt ãplificar̃ eius
priſtinã dignitatẽ.hæc ꝗ faciat nõ ego eũ ſũmis uiris cõparo:ſed ſimillimũ deo iudico.Itaq;.C Cæſar beli
cæ tuæ laudes celebrabunt̃.Illæ qdem neq; ſolũ nrĩs:ſed pene oĩum gẽtiũ litteris atq; liguis.Neq; ulla unq̃
ætas de tuis laudibus cõticeſcet.Sed tñ eiuſmodi res neſcio quomõ ẽt cũ legunt̃ obſtrepere clamor̃ mili
tũ uident̃:& tubaꝝ ſono.At uero cũ aliqd clemẽter mãſuete iuſte recte moderate ſapiẽterq; factum in ira
cũdia ꝓſertim ꝗ ẽ inimica cõſilio:& in uictoria:ꝗ natura & iſolens & ſupba eſt:aut audimus:aut legimus:
quo ſtudio incẽdimur:nõ modo in geſtis rebus:ſed ẽt in fictis:ut eos ſæpe quos nunq̃ uidimus diligam⁹:
Te uero quem ꝓſentem intuemur:cuius mentem ſenſuſq; & os cernimus:ut ꝗcqd belli fortuna reliquũ
reip.fecerit:id eſſe ſaluum uelis.Quibus laudibus efferemus?qbus ſtudiis ꝓſequemur?Qua beniuolen
tia:cõplectemur?Parietes.C.Cæſar mediuſfidius:ut mihi uidet̃ huius curiæ tibi gratias agere geſtiunt:ꝗ
breui ipe illa futura ſit auctoritas in his maiorũ ſuorũ & ſuis ſedibus.Eqdem cum.M.Marcelli uiri optimi
& commemorabili pietate ac uirtute prædiri lachrymas mõ uobiſcũ uiderem:oĩum Marcellorũ meũ pe
ctus memoria effodit:qbus tu ẽt mortuis.M.Marcello cõſeruato dignitatẽ ſuã rediddiſti:nobiliſſimãq; fa
miliã iam ad paucos redactã pene ab iteritu uendicaſti.Hunc tu igit̃ diem tuis maximis & innumerabili
bus gratulatiõibus iure antepões.hæc.n.res unius eſt ꝓpria.C.Cæſaris:cætere duce te geſtæ:magnæ illæ
qdem ſed tñ multo magnoq; cõitatu.huius autem rei tu idem dux es:& cões ꝗ qdem tanta eſt:ut nulla
trophæis:& mõumentis tuis allatura ſit finem ætas.Nihil ãt eſt ope aut manu factũ:qđ aliq̃do nõ cõficiat:
& nõ cõſumat uetuſtas.At uero hæc tua iuſticia & lenitas animi floreſcet quottidie magis:Ita ut q̃ntum opi
bus tuis diuturnitas detrahet:tantũ afferat laudibus.Et cũ cæteros qdem omnes uictores.bellorum ciuili
um iam antea æqtate & miſericordia uinceras:hodierno uero die teipſum uiciſti.Vereor ne hoc qđ di-
cam nõ pinde poſſit itelligi auditu:atq; ego ipſe cogitans ſentio:ipſam uictoriam uiciſſe uideris:cum ea
illa ꝗ ipſa adepta erat uictis remiſiſti.Nam cum ipſius uictoriæ cõditiõe iure omnes uicti occidiſſemus:clæ
mentiæ tuæ iudicio conſeruati ſumus.Recte igit̃ unus inuictus es:a quo ẽt ipſius uictoriæ conditio uſq;
deuicta eſt.Atq; hoc.C.Cæſaris iudicium.P.C.ꝗ̄ late pateat attendite.Omnes eni q ad arma fato ſumus
neſcio quo reip.miſero funeſtoq; cõpulſi:& ſi aliqua culpa tenemur erroris humani a ſcelere certe libera
ti ſumus.Nã cũ Marcum Marcellũ depcantib⁹ uobis reip.cõſeruauit:memet mihi & item reipu.nullo dep
cante:& reliquos ampliſſimos uiros & ſibiipſis & patriæ reddidit:quoꝝ & frequentiam & dignitatẽ hoc ip
ſo in cõſenſu uidetis.Nõ ille hoſtes iduxit i curiã:ſed idicauit a pleriſq; ignorantia poti⁹ & falſo atq; inanĩ
metu:ꝗ̄ cupiditate & crudelitate ciuile bellũ eẽ ſuſceptũ:quo qdẽ in bello ſp de pace agẽdũ audiendũq; eẽ
putaui:ſempq; dolui nõ mõ pacem:ſed & orationẽ ciuium pacem efflagitãtium repudiari.Neq; eni ego
illa nec ulla unq̃ ſecutus ſum arma ciuilia:ſempq; mea conſilia pacis & togæ ſocia non belli atq; armoꝝ
fuerũt:hoĩem ſum ſecutus priuato officio nõ publico:tãtumq; apud me grati animi fidelis memoria ua
luit:ut nullia nõ mõ cupiditate:ſed ne ſpe quidẽ prudẽs & ſciens tanq̃ ad iteritum ruerẽ uoluntarium:qđ
qdem meum cõſilium minime obſcuꝝ fuit.Nam & in hoc ordine integra re multa de pace dixi:& i ipſo
bello eadem etiam cum capitis mei piculo ſenſi:ex quo nemo erit tam iniuſtus reꝝ æſtimator ꝗ dubitet
quæ Cæſari de bello uoluntas fuerit:cum pacis auctores cõſeruãdos cẽſuerit ſtatim cæteris fuerit iratior.
Atq; id minus miꝝ uideret̃ fortaſſe:tũ cũ eẽt incert⁹ exitus & anceps fortuna belli.Qui uero uictor pacis
auctores diligit:is profecto declarat maluiſſe ſe non dimicare quã uincere.Atq; huius quidẽ rei.M.Mar
cello ſum teſtis.Noſtri enim ſenſus:ut in pace ſemp ſic tum ẽt i bello cõgruebant.Quoties ego eũ & quã
to cum dolore uidi:cum iſolẽtiã cæteroꝝ hoium:tum ipſius uictoriæ ferocitatẽ extimeſcẽtem?Quo gra
tior tua liberalitas.C.Cæſar nobis:qui illa uidimus:debet eſſe.Nõ.n.iã cãæ ſunt iter ſe:ſed uictoriæ com
paradæ.Vidimus tuam uictoriam ꝓlioꝝ exitu terminatã:gladium uagina uacuum in urbe non uidimus.
Quos amiſimus ciues:eos uis Martis perculit:nõ ira uictoriæ:ut dubitare debeat nẽo qn multos ſi fieri

poſſet.C.Cæſar ab inferis excitaret:quóniá ex eadé acie cóſeruat quos pót.Alterius uero partis nihil áplius
dico q̃ id quod oés uerebamur:nimis iracúdam futuram eſſe uictoriam.Quidá enim nó modo armatis:
ſed interdum etiam ocioſis minabantur.Nec quid quiſq; ſenſiſſet:ſed ubi fuiſſet cogitádum eſſe dicebát:
ut mihi qdé uideant̃ dii imortales ét.ſi pœnas a po.ro.ob aliquod delictú expetinerit:qui ciuile bellú & tá
luctuoſum excitauerút.uel placati iá uel ét ſaciant aliquádo oém ſpé ſalutis ad clemétiá uictoris & ſapiétiá
cótuliſſet.Quare gaude tuo iſto tá excelléti bono:& fruere una cú fortuna & gloria:tú ét natura & morib⁹
tuis:ex quo quidé maximus é fructus iucúditaſq; ſapienti.Cætera cú tua recordabere:& ſi pſæſe uirtuti:ta
mú plerúq; fœlicitati tuæ gratulabere.De nobis quos i rep.tecú ſimul ſaluos eé uoluiſti:quotiés cogitabis.
totiés de tuis maximis bñficiis:totiés de icredibili liberalitate:totiés de ſingulari ſapiétia tua cogitabis:q̃
nó mó ſúma bona:ſed:nimirú audebo uel ſola dicere.Tátus.n.ſplendor in laude uera:táta in magnitudi
ne animi & cóſilii dignitas:ut hæc a uirtute dóata.cætera a fortuna cómodata eé uideant̃.Noli igit̃ in có
ſeruandis uiris bonis deſatigari nó cupiditate aliq̃ pſerti aut prauitate lapſis ſed opinióe officii ſtulta for-
taſſe certe nó impba & ſpecie q̃dá reip.Nó.n.aliqua tua culpa é:ſi te aliqui timuerút. Cótraq; ſúma tibi la-
us eſt:q plerúq; minīe timendú fuiſſe ſenſerunt.Núc uenio ad grauiſſimá q̃relá:& atrociſſimá ſuſpitioné
tuá:q̃ non tibi ipſi magiſq̃ cú oíbus ciuibus:tú maxime nobis q a te cóſeruati ſumus puidéda eſt:quá & ſi
ſpero eé ſalſam:nunq̃ tamé extenuabo uerbis.Tua.n.cautio nr̃a cautio é:ut ſi i alterutro peccádú ſit:mal ĩ
uideri nimis timid⁹ q̃ parú prudés.Sed q̃ſnam é iſte tá demens:q̃.ſ.ubi iſidiaret̃:De tuis ne:Tá & ſi q ma-
gis ſunt tui q̃ quibus tu in ſaluté inſperátibus reddidiſti:An ex eo numero q una tecú fuerunt:Nó eſt cre-
dibilis tátus i ullo furor:ut quo duce oía lúma ſit adeptus:huius uitá nó antepóat ſuæ.At ſi tui nihil cogi-
tát ſceleris:cauendú é ne qd inimici.Qui:Oés.n.q fuerunt:aut ſua ptinacia uitá amiſerút:aut tua miſericor-
dia retinuerunt:ut aut nulli ſuperſint de inimicis:aut q ſupfuerút:ſint amiciſſimi.Sed tamé cú i aís hoíum
tátæ latebræ ſint & táti receſſus:augeamus ſane ſuſpitioné tuá.ſimul.n.augebimus & diligétiá.Ná quis oí-
um tá ignar⁹ rerú:tá rudis i rep.tá nihil unq̃ nec de ſua nec de cói ſalute cogitás:q nó itelligat tua ſalute có-
tineri ſuá:& ex unius tui uitam pédere oium.Equidem de te dies noctelq; ut debeo cogitás caſus dútaxat
humanos & euétus incertos ualitudinis & naturæ cóis fragilitaté extimeſco:Doleoq; cú reſp.imortalis eé
debeat:ea ſ unius mortalis aía cóſiſtere.Si uero ad húanos caſus ſcertoſq; mot⁹ ualitudinis ſceleris ét acce
dat iſidiarúq; cóſentio:qué deú ét ſi cupiat:poſſe opitulari reip.credamus.Oía ſunt excogitáda tibi.C.Cæ-
ſar uni q̃ iacere ſentis belli ipſius ipetu:quod neceſſe fuit pculſa ac proſtata:plura uidere:cóſtituéda iudi-
cia:reuocáda fides:cóprimédæ libidines:ppagáda ſoboles:oíaq; q̃ delapſa iá fluxerút:ſeueris legibus uin-
ciéda ſunt:Non fuit recuſandum in táto ciuili bello:tantoq; aíorú ardore & armorú:quin q̃ſſata reſp.q cú
q; belli euentus fuiſſet:multa pderet & ornamenta dignitatis:& pſidia ſtabilitatis ſuæ: Multaq; uter quæ
dux faceret armatus:quæ idem togatus fieri phibuiſſet.Quæ quidé nunc tibi oía belli uulnera ſananda
ſunt:q̃bus præter te mederi nemo pót.Itaq; illá tuá præclariſſimá & ſapiétiſſimá uocé inuitus audiui: ſatis
te diu uel naturæ uixiſſe uel gloriæ.Satis ſi ita uis fortaſſe naturæ:addo etiá ſi placet gloriæ. At id q maxi
mú é patriæ certe parú.Quare.omitte q̃ſo iſtam doctorú hoium in cótemnéda morte prudétiam.Noli no
ſtro piculo ſapiens eſſe.Sæpe.n.uenit ad meas aures te idem iſtud nimis crebro dicere ſatis te tibi uixiſſe
Credo:ſed tum id audiré:ſi tibi ſoli uiueres:aut ſi tibi ſoli ét natus eſſes.Núc cú omniú ciuiú ſaluté:cunctáq;
remp.res tuæ geſtæ cóplexæ ſint.tantum abes a pſectione maiorum operú:ut fundaméta q̃ cogitas nódú
ieceris.Hic tu modum uitæ tuæ non ſalute reip.ſed æq̃tate ai definies:Quid ſi iſtud ne gloriæ quidé tuæ
ſatis eſt:cuius te eſſe auidiſſimum:q̃uis ſis ſapiés:nó negabis.Parú ne igit̃ inges gloriá magnam relinqui
mus.Immo uero alii q̃uis multis ſatis:tibi uni parú.Quicq̃d.n.é q̃uis amplum ſit:idem certe parú eſt:tum
cú eſt aliq̃d amplius:Quod ſi rerú tuarú imortaliú.C.Cæſar hic exitus futurus fuit: ut deuictis aduerſariis
rempu.in eo ſtatu relinq̃res:in quo núc eſt:uide q̃ſo ne tua diuina uirt⁹ admiratióis plus ſit habitura q̃ glo
riæ.Siq̃dem gloria eſt:illuſtris peruagata multorú & magnorú uel ſuos ciues:uel in patriá:uel in oé genus
hoíum fama meritorum.Hæc tibi igit̃ reliq̃ pars eſt:hic reſtat actus:i hoc elaborandú eſt : ut remp.cóſtituas:
eaq; tu in primis cópoſita cú ſumma tranquilitate & ocio perfruare Tum te & ſi uoles cú & patriæ quod de
bes ſolueris:& naturá ipſam expleueris ſacietate uiuendi:ſatis diu uixiſſe dicito. Quid é enim oíno hoc ip
ſum diu:in quo eſt aliquid extremú:quod cú uenerit oís uoluptas pterita pro nihilo eſt:quia poſtea nulla
futura é.Quáq̃ iſte tuus animus nunq̃ his anguſtiis quas nobis natura ad uiuendú dedit cótétus fuit ſem
perq; imortalitatis amore flagrauit.Nec uero hæc tua uita dicéda eſt:quæ corpore & ſpiritu cótinet̃:Illa in
q̃ illa uita eſt tua Cæſar q̃ uigebit memoria ſæculorú omnium:quam poſteritas alet:quam ipſa æternitas
ſemp ítuebit̃:Huic tu iſeru ias huic te oſtentes oportet:q̃ q̃dem:& quæ miret̃ iam pridé multa habet:Núc
ét quæ laudet expectat obſtupeſcent poſteri certe iperia puincias:Rhenú:Oceanú:Nilú:pugnas innume
rabiles:incredibileſq; uictorias:monumenta innumera triúphos audiétes & legentes tuos.Sed niſi hæc
urbs ſtabilita tuis cóſiliis & iſtitutis fuerit:uagabat̃ mó tuú nomé lóge atq; late.Sedé át ſtabilé & domiciliú
certum nó habebit.Erit inter eos ét q naſcent̃:ſicut inter nos fuit magna diſenſio:cú alii laudibus ad cælú
res tuas geſtas efferrent:alii fortaſſe aliud requirét:idq; uel maximú niſi belli ciuilis incédiú ſalutæ patriæ
reſtrinxeris:ut illud fati fuiſſe uideat̃:hoc conſilii.Serui igitur iis etiá iudicibus:q multis poſt ſæculis de te
iudicabút.Equidé haud ſcio an icorruptius q̃ nos:Ná & ſine amore:& ſine cupiditate:& ruſſus ſine odio:
& ſine iuidia iudicabút.Id aút ét ſi túc a te ut q̃dam falſo putaut:nó ptinebit:nunc certe ptinet te eſſe talem:
ut laudes tuas obſcuratura nulla unq̃ ſit obliuio.Diuerſæ uolútates ciuiú fuerút:diſtractæq; ſététiæ.Nó.n.
cóſiliis ſolum & ſtudiis:ſed armis ét & caſtris diſſidebamus.Erat.auté.obſuritas q̃dam erat certamé iter cla

niſſimos duces.Multi dubitabant qd optimũ eſſet:multi qd ſibi expediret:multi qd deceret:nõnulli ẽt qd liceret.perfuncta ẽ reſp.hoc miſero fataliq; bello Vicit is q non furia inflãmaret odiũ ſuũ:ſed bonitate leniret.Neq; oẽs qbus irat⁹ ẽẽt:eoſdẽ ẽt exilio aut morte dignos iudicaret.Arma ab aliis poſita:ab aliis erepta ſunt:ingratus ẽ iniuſtuſq; ciuis:qui armoꝶ piculo liberatus animũ tamẽ:retinet armatũ:ut iam ille ſit melior qui in acie cecidit:q̃ q in cã animã pfudit. Quæ.n.pertinacia qbuſdam eadẽ aliis cõſtantia uideri põt. Sed quia iam oĩs fracta diſſenſio ẽ armis & extĩcta æquitate uictoris.Reſtat ut oẽs unũ uelitq habẽt aliqd nõ ſapiẽtiæ modo ſed ẽt ſanitatis:qa niſi te.C.Cæſar ſaluo ẽt in iſta ſentẽtia.qua cum antea tũ hodie maxime uſus es manẽte ſalui eẽ non poſſumus.Quare oẽs te qui hæc ſalua eſſe uolumus:& hortamur:& obſecramus:ut uitæ:ut ſaluti tuæ conſulas:oẽſq; tibi:ut pro aliis ẽt loquar:id quod de me ipſo ſentio:quoniam ſub eſſe aliqd putas qd cauẽdũ ſit:nõ mõ excubias & cuſtodias : ſed ẽt lateꝶ noſtroꝶ oppoſitus & corporũ pollicemur.Sed ut unde ẽ orſa i eodẽ ofo mea terminet̃:maxias tibi oẽs gr̃as agim⁹.C.Cæſar:maiores ẽt habemus.Nã oẽs idẽ ſentiũt:qd ex oĩum p̃cibus & lachrymis ſentire potuiſti.Et quoniã nõ ẽ oĩbus aſtãtibus neceſſe dicer̃.A me certe dici uolũt:cui neceſſe ẽ quodãmõ & qd uolũt certe & qcqd fieri d̃cet:& qd.M. Marcello.a te huic ordini.P.Q.R.& reip.r̃ddito fieri itelligo:nã lætari oẽs nõ ut de uni⁹ ſolũ ſed ut de cõi oĩum ſalute ſentio Q̃d aũt ſumæ beniuolẽtiæ ẽ:q̃ mea erga illũ oĩb⁹ nota ſemp fuit:ut uix.M.Marcello optimo & amãtiſſimo fratri:p̃ter eum qdẽ cederẽ nemini:cũ id ſollicitudine cura laboꝛ tam diu p̃ſtiterim q̃ diu eſt de illius ſalute dubitatum:certe hoc tempore magnis curis moleſtiis doloribus liberatus præſtare debeo.Itaq;.C.Cæſar ſic tibi gratias ago:ut me omnibus rebus a te non ſeruato ſolum : ſed etiam ornato:tamen ad tua in me unum innumerabilia merita : quod fieri iam poſſe non arbitrabar : maximus hoc tuo facto cumulus acceſſerit.

❡M.T.C.DE LEGE AGRARIA CONTRA.P.RVLLVM.ORATIO.VI.ABSQ̃ VE PRINCIPIO.

Quæ res apte petebat̃ ea nũc occulte cũiculis oppugnat̃.Dicẽt.n.decẽuiri id qd & dicit̃ a multis & ſæpe dictũ ẽ poſt eoſdẽ cõſules regis Alexãdri teſtamẽto regnũ illud põ.Ro.eſſe factũ.Dabitis igit̃ Alexãdriã clam petẽtibus iis qbus aptiſſime pugnãtibus reſtitiſtis?Hæc p deos imortales utrũ eẽ nobis cõſilia ſicoꝶ an uiolẽtoꝶ ſomniat̃:& utrũ cogitata ſapiẽtũ an optata furioſorũ uident̃?Videte nũc pximo capite ut in purus helluo turbet rẽp.ut a maiorib⁹ noſtris poſſeſſiões relictas diſperdat:ac diſſipet:ut ſit nõ mĩus i.po.ro. patrimonio nepos q̃ in ſuo.pſcribit in ſua lege uectigalia q decemuiri uẽdãt.Hoc ẽ præſcribit auctionẽ publicoꝶ bonorũ:agros emi uult q diuidant̃:quærit pecuniã:uidelicet excogitabit aliqd atq; affert:nã ſuperioribus capitibus dignitas.Po.ro.uiolabat̃:nomẽ impii i cõe odiũ orbis terræ uocabat̃.Vrbes pacatæ agriſ ſociorũ regũ ſtatus decẽuiris dõabant̃.Nũc præſens certa pecunia nũerata quærit̃:expecto qd Tr.pl.uigilans & acut⁹ excogitet:ueneat inqt ſilua ſcãtia.Vtrũ tandẽ hãc ſiluã in relictis poſſeſſionib⁹: an incẽſorũ paſcuis inueniſti?Si qd ẽ qd idagaris:inueneris ex tenebris erueris:quãq̃ iniquum ẽ:tñ cõſume ſane quoniã conmodũ ẽ q̃ndo qdẽ tu attuliſti.Siluã tu ſcãtiã uẽdas nobis cõſulib⁹ atq; hoc ſenatu?Tu ullũ uectigal attigas?Tu p.ro.ſubſidia belli:tu ornamẽta pacis eripias?Tũ uero hoc me inertiorẽ cõſulẽ iudicabo q̃ illos fortiſſimos uiros:q apud maiores nr̃os fuerũt.q quæ uectigalia iliis cõſulib⁹.P.R.parta ſũt: ea me cõſule ne retineri qdẽ potuiſſe iudicabunt̃.Vẽdit Italiæ poſſeſſiões ex ordine oẽs.Sane ẽ i eo diligẽs nullã.n.p̃termittit:pſequit̃ in tabulis cẽſoriis totã Siciliã.nullũ ædificiũ:nullos agros relıqt.Audiſtis auctionẽ.P.R.pſcriptam a tri.pl.cõſtitutã i menſem Ianuariũ:& credo nõ dubitatis:qn icc̃irco hæc ærarii cã nõ uẽdiderunt ii q armis:& uirtute pepererũt:ut eẽt qd nos largitiõis cã uẽderemus.Videte nũc quoad fecerit iter apti⁹ q̃ antea . Nã ſuperiore parte legis quẽadmodũ põpeiũ oppugnarẽt:a me idicati ſũt:nũc iã ſeipſi idicabũt.Iubẽt uenir̃ agros attalenſium:atq; olim pœnarũ.Hos.po.ro.Seruilii fortiſſimi uiri uictoria adiũxit.Deinde agros ĩ macedonia regios:q partim.T.Flaminii:partim.L.pauli.q perſen uicit:uirtute parti ſũt.Deĩde agrũ optimũ & fructuoſiſſimũ Corĩthiũq.L.Mũmi imperio ac felicitate ad uectigalia.P.R.adiũct⁹ ẽ.Põt ãt agros ĩ Hiſpania apud Carthaginẽ nouã duoꝶ Scipionũ eximia uirtute poſſeſſos tũ ipſã ueterẽ Carthaginem uẽdũt:q̃.P. Africãus nudatã tectis:ac mœnib⁹ ſiue ad notãdã Carthaginẽſiũ calamitatẽ:ſiue ad teſtificãdã nr̃am uictoriã:ſiue ad oblatã aliquã religionẽ:ad æternã hoſtium memoriã:cõſecrauit.His inſignibus atq; ĩſulis iperii uẽditis:qb⁹ ornatã nobis maiores nr̃i rẽpu.tradiderũt:iubet eos agros uenire:quos rex Mitridates in Paphlagonia: Põto: Cappadociaq; poſſederit.Num obſcure uident̃ p̃pe haſta præcõis ĩſectari.Cn.Põ exercitũ:q uenire iubeãt eos ipſos agros:in qbus ille ẽt nũc bellũ gerat atq; uerſet̃?Hoc uero cuiuſmõi ẽ:qd ei⁹ auctiõis q̃ cõſtituũt locũ ſibi nullũ definiũt.Nã decẽuiris qbus in locis ipſis uideat̃ uẽdẽdi p̃tãs lege pmittit̃:cẽſorib⁹ uectigalia locar̃ niſi in cõſpectu.P.R.nõ licet:his uẽder̃ uel in ultimis terris licebit.At hoc ẽt neqſſimi hominis cõſũptis p̃trimõiis faciunt:ut i atriis auctiõariis potiuſq̃ i triuiis aut i cõpitis auctionent̃.Hic pmittit ſua lege decẽuiris.ut in qb⁹ cõmodũ ſit tenebris:ut in q uelint ſolitudine bõa.p.r.poſſint diuender̃. Iam illa oĩb⁹ in puĩciis:regnis:liberis populis:q̃ acerba:q̃ formidoloſa:q̃ q̃ſtuoſa cõcurſatio decẽuiralis futura ſit:nõ uidetis.Hæreditatũ obeũdaꝶ cã:qbus uos legatiões dediſtisq & priuati & priuatũ ad negociũ exierũt nõ maximis opibus:neq; ſũmma auctoritate p̃diti:tñ auditis pfecto q̃ graues eoꝶ aduẽtus ſociis nr̃is eẽ ſoleãt.Quãobrẽ qd putatis ipẽdere hac lege oĩb⁹ gentib⁹ terroris & malicũ mittãt̃ in orbẽ terarum decẽuiri ſummo cũ impio:ſumma cum auaritia:ĩfinitaq; omniũ reꝶ cupiditate?Quoꝶ cum aduẽtus graues cum faſces formidoloſi:tũ uero iudiciũ ac p̃tãs erit ñ ferẽda.Licebit.n.qd uidebit̃ publicũ iudicar̃ : qd iudicarit uendere:ẽt illud qd hõis ſancti nõ faciũt:ut pecuniã accipiant ne uendant:tamẽ iis id ipſum per legẽ licebit.Hinc uos quas ſpoliatiões:quas pactiones q̃ deniq; in omnib⁹ locis nũdinationẽ iuris ac fortunaꝶ fore putatis?Et.n.quod ſuperiore parte legis præfinitũ fuit.Sylla & pom.cõſulibus:id rurſus libe

rum infinitūq; fecerūt.Iu[illegible]eoſdē decē uiros oībus agris publicis peragrandis uectigal imponere:ut idē poſſint & liberare agros quos cōmodū ſit & quos ipſis:libeat publicarē.Quo i iudicio pſpici ñ pōt utrū ſe ueritas acerbior:au benignitas quæſtuoſior ſit futura:ſunt tamē in tota lege exceptōes duæ:nō tā iniq; ꝗ ſuſpicioſe.Excipit in uectigali imponēdo agrū recētoricū ſicilienſem.in uendēdis agris eos agros:de qb⁹ cautū ſit fœdere.Hi ſunt in Aphrica qꝫ ab Hyēpſale poſſidenť:hic q̄ro ſi Hyēpſali ſatis eſt cautū fœdere:& recētoricus ager priuatus ē:qd attinuerit excipiť?Sin & fœdus illud habet aliquā dubitationē:& ager recētoricus dicit nonnunꝗ eſſe publicus quē putet exiſtimaturū:duas cauſas i orbe terrarū repertas qbus gratis parceret?Nunc quiſnā tā abſtruſus uſꝗ nūmus uideť:quem nō architecti huiuſce legis olfecerint?prouincias:ciuitates liberas:ſocios:amicos:reges deniq; exhauriunt.Adinouēt manus uectigalibus.P.R.nō ē ſatis.audite uos q amplisſimo populi ſenatuſq; iudicio exercitus habuiſtis:& bela geſſiſtis:qd ad quēq; peruenit:aut puenerit ex pda:ex manubiis:ex auro coronario:quod neq; conſumptum in mōumento. Neq; in ærarium relatum ſit:id ad decem uiros referri iubet.Hoc capite multa ſperāt in omnes impatores hæredeſq; eorum quæſtionem ſuo iudicio compatant.ſed maximā pecuniā ſe a Fauſto ablaturos arbitrantur.Quam cauſam ſuſcipere iurati iudices noluerunt:hanc iſti decemuiri ſuſcipe:iccirco a iudicibus fortaſſe prætermiſſam eſſe arbitrantur:quod ſit ipſis reſeruata.Deinde eriam in reliquum tēpus diligentiſſime ſancit:ut qd quiſq; impator habeat pecūiæ:ptinus ad decē uiros deferat.Hic tamē excipit Pōpeiū ſimillime ut mihi uideť atq; in illa lege qua peregrini roma eiiciunť.Glaucipp⁹ excipiť.Nō eni hac exceptiōe unus afficiť beneficio ſed unus priuať iniuria.Si cui mānubias remittit:in huius uectigalia iuadit.Iubet.n. pecuniā ſi qua poſt nos cōſules ex nouis uectigalibus recipiať.Hac uti decēuiris quaſi uero nō itelligam⁹ hæc eos uectigalia quæ.Cn.Pompe.adiunxerit uēdere cogitare.Videtis iam.P.C.omnib⁹ reb⁹ & modis conſtructā & coaceruatā pecuniā decēuiralē?Minueť huius pecuniæ inuidia:cōſumeť enim i agrorū emptionibus optime.Quis ergo emet agros iſtos:idē decemuiri.Tu Rulle miſſos.n.facito cæteros:i emes quot uoles:uendes quot uoles:utrumq; horū facies quanti uoles.Cauet enim uir optim⁹ ne emet ab inuito:quaſi uero non itelligamus ab iuito emere iniurioſum eſſe:ab nō inuito quæſtuoſum . Quātum tibi agri uendet:ut alios ommittam:ſocer tuus?& ſi ego eius æquitatem animi probe noui:uendet non inuitus:facient idem cæteri & libenter:ut poſſeſſionis inuidiam pecunia commutēt:accipiāt quod cupiūt.dent quod retinere uix poſſunt.Nunc pſpicite oīum rerū infinitam atq; intolerandā licentiā pecūia.coacta ē ad agros emēdos:hi porro ab inuitis nō emenť.ſi cōſenſerint poſſeſſores nō uēdere.quid futurū ē?Refereť: pecunia?nō licet:exigeť?uetat.Verum eſto nihil ē:quod nō emi poſſit:ſi tantū deť q̄tum uelit uēdito.Spoliemus orbē terrarū.Vendamus uectigalia.Effundamus ærariū:ut locupletatis aut inuidiæ aut peſtilentiæ poſſeſſoribus agri tamē emanť.Quid tum?quæ erit in iſtos agros deductio?qui totius rei ratio atq; deſcriptio?Deduceť inquit coloniæ?quo?quorū hominū?in quæ loca?Quis enim nō uidet in coloniis eē hæc omnia cōſiderāda?Tibi nos Rulle & iſtis tuis harū oīum rerū machinatoribus totā Italiā inermē tradituros exiſtimaſti:q̄ pſidiis cōfirmaretis:coloniis occuparetis:oibus uinclis deuinctam & cōſtrictā teneretis?Vbi eni caueť ne i ianiculo coloniam cōſtituatis?ne urbem hanc urbe alia premere:atq; urgere poſſitis?Non faciemus inquit:Primū neſcio:deide timeo.Poſtremo nō cōmittā:ut ueſtro beneficio poti⁹ q̄ noſtro cōſilio ſalui eē poſſimus.Quid uero totā Italiā ueſtris colōiis cōplere uoluiſtis:id cuiuſmodi eſſet neminē ne noſtrū intellecturū exiſtimatis?Scriptum ē eni quæ in municipia:quaſq; i colonias decē uiri uelit deducāt colonos quos uelint:& iis agros aſſignēt:quibus in locis uelint ut cum totam Italiam militib⁹ ſuis occuparint:nobis nō mō dignitatis retinendæ:ſed ne libertatis qdem recupandæ ſpes relinquať.Atq; hæc a me ſuſpicionibus & coniectura coarguunť.Iam omnis oīum tolleť error.Iam aperte oſtēdent ſibi nomē huius reip.ſeriē urbis atq; imperii.Deniq; hoc tēplum Iouis optimi maximi:atq; hanc aram omniū gentium diſplicere Capuam deduci colonos uollūt.Illā urbem huic urbi ruſus oppōeť.Illuc opes ſuas deferre:& imperii nomen transferre cogitant.Qui locus pp̄ter ubertatē agrorum abundantiamq; rerum omnium ſuperbiam & crudelitatem genuiſſe dicitur.Ibi noſtri coloni delecti ad omne facinus a decēuiris collocabuntur?Et credo q̄ in urbe homines in ueteri dignitate fortunaq; nati copiam rerū moderate ferre non potuerūt.In ea iſti ueſtri ſatellites modeſte inſolētiam ſuam cōtinebunt?Maiores noſtri Capuæ magiſtratus:ſenatū:cōſilium cōmune:omnia deniq; inſignie reip.ſuſtulerunt.Neq; aliud qcq̄ niſi inane nomē Capuæ reliquærunt.Nō crudelitate.Q uid eni illis fuit clemētius?qui etiam externis hoſtibus uictis ſua ſæpiſſime reddiderunt:ſed cōſilio quod uidebāt ſi quod reip.ueſtigium illis mœnibus contineret:Vrbē ipſam imperio domiciliū præbere poſſe.Vos hæc niſi euertere remp.cuperetis:ac uobis nouā dominationem cōparare:credo q̄ pernicioſa eſſent non uideretis?Quid enim cauendum eſt i colonis deducēdis:ſi luxuries Hannibalē ipſum Capuæ corrupit:ſi ſupbia nata inibi eſſe hæc ex cāpanorū faſtidio uideť.Si præſidium non præponitur huic urbi iſta collonia:ſed opponitur.At quemadmodum armatur dii immortales?Nam bello punico quicquid potuit.Capua potuit ipſa per ſeſe.Nunc omnes urbes quæ circum capuam ſunt a coloniis per eoſdem decemuiros occupabuntur.Hanc enim ob cauſam permittit ipſa lex. In omnia quæ uelint oppida colonos ut decemuiri deducant quos uellint.Atq; his colōis agrū cāpanū & ſtellatem campum diuidi iubet.Nō quæror diminutionem uectigalium:Nō flagitium huius iacturæ atq; damni.Prætermitto illa quæ nemo eſt:qui grauiſſime & uerisſime cōqueri poſſit.Nos caput patrimonū publici:pulcherrimā Po.Ro.poſſeſſionē:ſubſidiū annonæ:horreū belli ſub ſigno clauſtri:ſæ reip.poſitū uectigal ſeruare non potuiſſe.Eū deniq; nos agrū.P.Rullo cōceſſiſſe:q ager ipſe pro ſeſe & ſyllanæ dominationi:& Gracchorū largitioni reſtitiſſet.Non dico ſolum hoc i rep.uectigal eē:qd amiſſis aliis remaneat:iter

miſſus non cōgeſcat.In pace niteat in bello non obſoleſcat:militem ſuſtentet:hoſtē nō pertimeſcat.Prætermitto oēm hanc orōnem:& concioni reſeruo.De periculo ſalutis ac libertatis loquor.Quid.n.exiſtimatis integrū uobis in rep.fore:aut in noſtra libertate:ac dignitate retinendū:cū Rull⁹:atq́ hi quos multo magis q̄ Rullum timetis:cū omni egentium atq́ improboꝝ manu:cū omnib⁹ copiis:tum omni argēto & auro Capuā:& urbes circa Capuā:occuparint:His ergo rebus.P.C.reſiſtā uehemēter atq́ acriter.Neq́ patiar homines ea me conſule expromere:quæ contra rēp.iādiu cogitarūt.Eraſti Rulle uehementer & tu & nōnulli collegæ tui:qui ſperaſtis uos cōtra conſulē ueritate nō oſtentatione popularē:poſſe in euertenda rep.populares exiſtimari.Laceſſo uos.In concionē uoco.P.R.diſceptatorē uti uolo.Et enim ut circūſpiciamus oīa q̄ populo grata atq́ iocūda ſūt:nihil tā populare q̄ pacē:q̄ cōcordiā:q̄ ociū reperiem⁹.Sollicitā mihi ciuitatē ſuſpiciōe:ſuſpēſā metu:perturbatā ur̄is legibus & cōciōibus & deditiōibus tradidiſtis.Spē improbis oſtēdiſtis.Timorē bōis inieciſtis.Fidē de foro:dignitatē de reip.ſuſtuliſtis.hoc motu atq́ hac perturbatiōe aioꝝ atq́ reꝝ:cū po.ro.uox & autoritas cōſulis repēte in tātis tenebris illuxerit:cū oñderit nihil eē metuēdū:nullū exercitū:nullā manū:nullas colonias:nullā uenditionē uectigaliū:nullū īperiū nouū:nullū regnum decēuirale:nullā alterā Romam:neq́ aliā ſedem imperii nobis conſulibus futurā:ſummáq́ trāquillitatē pacis atq́ ocii.Verēdū credo nobis erit:ne ueſtra iſta præclara lex agraria magis popularis eē uideat͛.Cū uero ſcelera conſilioꝝ ueſtroꝝ:fraudéq́ legis & inſidias quæ ipſi po.ro.a popularibus tri.ple.fiāt oſtēdero:pertimeſcam credo.ne mihi non liceat contra uos in concione cōſiſtere:præſertim cū mihi deliberatū & cōſtitutū ſit ita gerere conſulatū:quo uno modo geri grauiter ac libere pōt.Vt neq́ prouinciā:neq́ honorē:neq́ ornamentū aliquod aut cōmodū:neq́ rem ullā quæ a Tr.Pl.impediri poſſit:appetitur⁹ ſim.Dicit frequētiſſimo ſenatu ſcōſul.calē.Janu.ſeſe ſi ſtatus hic reipu.maneat:neq́ aliud negociū extiterit:qd̓ honeſte ſubterfugere nō poſſit in prouinciā nō iturū.Sic me i hoc magiſtratu gerā.po.Ro.ut poſſim tribunū ple.reipu.iratum coercere:mihi iratū contēnere.Quamobrem per deos imortales colligite uos tri.ple.deſerite eos a qbus niſi proſpicitis breui tpe deſeremini.Cōſpirate nobiſcū.Conſentire cū bonis:cōmunē rempu.communi ſtudio atq́ amore defendite.Multa ſunt occulta reipu.Multa uulnera:nepharioꝝ ciuiū perniciosa cōſilia nullū externū periculū ē.Non rex nō gens ulla nō natio pertimeſcēda eſt.incluſum malū iteſtinum ac domeſticum eſt.huic proſequiſq́ noſtrū mederi:atq́ hoc omnes ſanari uelle debemus.Erratis ſi ſenatū probare eaq́ dicunt͛ a me putatis:populum aūt eē in alia uolūtate.Omnes qui ſe icolumes uolēt:ſequent͛ auctoritatem cōſulis ſoluti a cupiditatibus:liberi a delictis:cauti in periculis:nō timidi i cōtentionib⁹.Quod ſi qs ueſtrum ſpe ducit͛ ſe poſſe turbulētia ratione honori uelificari ſuo:primū me cōſule id ſperare deſiſtat:de inde habeat meipſum ſibi documento:quem equeſtri ortum loco cōſulem uidet:quæ uitæ uia facillime uiros bonos ad honorem dignitatemq́ perducat.Quod ſi uos ueſtrum mihi ſtudium.P.C.ad cōmunē dignitatē defendendā pſtemini:perficiam profecto id qd̓ maxime reſpu.deſiderat:ut huius ordinis auctoritas:quæ apud maiores nr̄os fuit eadem:nūc longo interuallo reipu.reſtituta eē uideatur.

¶M.T.C.PRO.Q.LIGARIO.AD.C.CAESAREM.ORATIO.VIIII.

NOVVM Crimen.C.Cæſar:& ante hūc diem in auditū propinquus me⁹ ad te.Qu.Tubero detulit.Quintum Ligarium in Aphrica fuiſſe.Idq́.C.Panſa præſtāti uir ingenio fret⁹ fortaſſe ea familiaritate:q eſt ei tecū.auſus eſt cōfiteri.Itaq́ quo me uertam neſcio:paratus.n.ueneram:cū tu id neq́ per te ſcires:neq́ aliunde audire potuiſſes:ut ignoratione tua ad hominis miſeri ſalutē abuterer.Sed quoniā diligētia inimici inueſtigatū eſt id quod latebat cōfitendū eſt.ut opinor:præſertim cū meus neceſſarius.C.Pāſa fecerit:ut id iā integrū nō eſſet:omiſſaq́ controuerſia oīs oratio ad miſericordiam tuam conferenda eſt:qua plurimi ſunt cōſeruati:cū a te non liberationem culpæ:ſed errati ueniam impetrauiſſent.Habes igitur Tubero quod eſt accuſatori maxime optandum:confitentem reum.Sed tamen hoc ita confitentem:ſe in ea parte fuiſſe q̄ te:qua uirum omni laude dignū patrem tuū.Itaq́ prius de ueſtro delicto cōfiteāini neceſſe eſt:q̄ Ligarii ullā culpam reprehendatis.Qu.igit͛ Ligarius cum eēt adhuc nulla belli ſuſpicio legat⁹ i Aphricā cū cōſule.C.Cōſidio profectus ē:qua i legatiōe & ciuibus & ſociis ita ſe probauit:ut decedēs Cōſidius prouincia:ſatiſfacere hominibus nō poſſet:ſi quēq̄ alium prouinciæ pfeciſſet.Itaq́.Qu.Ligarius cū diu recuſans nihil profeciſſ.t prouinciā accepit inuitus:cui ſic præfuit in pace:ut & ciuibus & ſociis gratiſſima eēt eius integritas & fides.Bellum ſubito exarſit:qd̓ q erāt in Aphrica ante audirent geri q̄ parari.Quo audito partim cupiditate incōſiderata:partim cæco quodā timore:primū ſalutis cā:poſtea ēt ſtudii ſui quærebāt aliquē ducē.Tum Ligari⁹ domū ſpectās:& ad ſuos redire cupiēs:nullo ſe implicari negocio paſſus ē.Inter i.P.Actius Varus q præ tor Aphricā obtinuerat:Vticā uenit.Ad eū ſtatim cōcurſum ē:atq́ ille cupiditate nō mediocri arripuit imperium:ſi illd̓ imperiū eē potuit:qd̓ ad priuatū clamorē multitudinis imperitæ:nullo publico cōſilio deferebat͛ Itaq́ Ligari⁹ q omne tale negociū cuperet effugere:paululū aduētu Vari cōquieuit.Adhuc.C.Cæſar.Qu.Lig.oī culpa uacat domo ē egreſſ⁹.nō mō nullū ad bellū:ſed ne ad minimā qdē ſuſpicionē belli.Legat⁹ i pace profectus ē i prouīcia pacatiſſ:ma:ita ſe geſſit:ut ei pacē eē expediret.Profectio certe aīum tuū nō debet offēdere.Nū igit͛ remāſio:multo minus:nā profectio uoluntatē habuit nō turpe:remanſio neceſſitatē etiam honeſtam:ut gereret præfecturam.Ergo hæc duo tempora carent crimine.Vnum cū eſt legatus profectus Alterum cum efflagitatus a prouincia præpoſitus Aphricæ eſt:tertium tempus eſt quo poſt aduentū.Vari in Aphrica reſtitit:quod ſi eſt criminoſum neceſſitatis crimē eſt nō uoluntatis.An ille ſi potuiſſet illinc ullo modo euadere.Vticæ potiuſq́ Romæ cū.P.Actio:q̄ cum concordiſſimis fratibus:cum alienis eſſe q̄ cum ſuis maluiſſet:Cum ipſa legatio plena deſiderii ac ſolicitudinis fuiſſet propter incredibilem quendā

frauum amorem.Hic æquo animo eſſe potuit belli diſſidio diſtractus a fratribus? Nullū igit habes ſignū
Cæſar adhuc in.Q. .Ligario alienæ a te uoluntatis:cui⁹ ego cauſam animaduerte quæſo q̄ fide defendā:
cum prodo meam.O clementiā admirabilem:atq; omnium laude: prædicatione:litteris : monumētiſq;
decorandam.M.Cicero apud te defendit alium in ea uoluntate non fuiſſe:in qua ſeipſum cōfitet fuiſſe:
nec tuas tacitas cogitatiōes extimeſcit:nec quid tibi de alio audiēti de ſeipſo occurrat reformidat. Vide q̄
non formidem.Vide quanta lux liberalitatis & ſapientiæ tuæ mihi apud te dicenti:oboriatur.Quantum
potero uoce contendā:ut hoc po.Roma.exaudiat.Suſcepto bello.C.Cæſar geſto & ex magna parte nul
la ui coactus iudicio meo ac uoluntate ad ea arma profectus ſum:quæ erāt ſūmpta cōtra te.Apud quē igi
tur hoc dico?Nempe apud eum:qui cum hoc ſciret:tamen me ante quam uidit reip.reddidit:qad me ex
ægypto litteras miſit:ut eſſem idem qui fuiſſem. Qui cum ipſe imperator in toto imperio.po.ro.un⁹ eēt:
eſſe me alterum paſſus eſt.A quo hoc ipſo.C.Panſa mihi nuncium pferente cōceſſos faſces laureatos te
nui:quoad tenendos putaui.Qui mihi tum deniq; ſe ſalutem dare putauit:ſi eam nullis ſpoliatam orna
mentis dediſſet. Vide quæſo Tubero ut qui de meo facto non dubitem dicere:de Ligarii audeā cōfiteri:
At hoc propterea de me dixi:ut mihi Tubero cum de ſe eadem dicerem ignoſceret:cui⁹ ego iduſtriæ glo
riæ quæ faueo:uel propter propinquā cognatiōem:uel q̄ eius ingēio ſtudiiſq; delector:uel q̄ laudē ado
leſcentis propinqui etiam exiſtimo ad meum aliquē fructum redūdare.Sed hoc quæro:qs putet eſſe cri
men fuiſſe in Aphrica Ligarium?Nempe is qui & ipſe i Aphrica eadem eſſe uoluit:& phibitum ſe a Li
gario quærit:& certe contra ipſum Cæſarem eſt congreſſus armatus.Quid enim Tubero tuus ille diſtri
ctus i acie pharſalica gladius agebat?cuius latus ille mucro petebat?Qui ſenſus erat armorum tuorū?quæ
tua mens:oculi:manus:ardor animi quid cupiebas quid optabas:nim s urgeo.cōmoueri uidet adole
ſcens:ad me reuertar.iiſdem in armis fui.Quid autem aliud egimus Tubero:niſi qd hic poteſt.nos poſ
ſemus quorum igitur impunitas Cæſar tuæ clemētiæ laus eſt:eorum ipſorū ad crudelitatē te acuit ora
tio.Atq; in hac cauſa non nihil equidem Tubero etiam tuam:ſed multo magis tui patris prudentiā deſi
dero:q̄ homo ingenio tum etiam doctrina excellens genus hoc cauſæ quod eēt nō uiderit.nā ſi uidiſſet
quouis profecto q̄ iſto modo a te agi maluiſſet.Arguis fatētem.non eſt ſatis. Accuſas eū:qui cauſam ha
bet:aut ut ego dico meliorē q̄ tu:aut ut tu uis parem.Hæc non modo mirabilia ſunt:ſed pdigiis ſimilia
quæ dicam.Non habet eam uim iſta accuſatio:ut Quintus Ligarius cōdemnetur:ſed ut necet.Hoc egit
Ciuis Romanus ante te nemo.Externi iſti mores uſq; ad ſanguinem incitare ſolēt odium aut leuiū græ
corum:aut immanium barbarorum.Nam quid agis aliud:niſi ut occidat:ut Romæ ne ſit ut domo care
at:ne cum optimis fratribus:ne cum hoc Tito Broco auunculo ſuo:ne cum Conſidio cōſobrio ſuo:ne
nobiſcū uiuat:ne ſit in patria?Num ita eſt?Num pōt magis carere his omnibus:q̄ caret?Italia prohibetur
exulat.Nō tu ergo hunc patria priuare qua caret:ſed uita uis.At iſtud ne apud eum quidem dictatorem q
omnes quos oderat morte mulctabat:quiſquā egit iſto modo.Ipſe iubebat occidi nullo poſtulāte:pmiis
etiam inuitabat:quæ tamen crudelitas ab hoc eodem aliquot annis:poſt quem tu nūc crudelis eſſe uis re
tenta uindicata eſt?Ego uero iſtud non poſtulo inquies.Ita mehercule non feci exiſtio Tubero.Noui.n.
te:noui patrem:noui domum:nomenq; ueſtrum:ſtudia deniq; generis ac familiæ ueſtræ:uirtutis:huma
nitatis:doctrinæ:plurimarū artium atq; optimarum.nota ſunt mihi.Idq; certo ſcio uos nō petere ſangui
nem:ſed parum attenditis.Res enim eo ſpectat:ut ea pœna in qua adhuc.Qu.Ligarius ſit nō uideāini eē
contenti.Quæ igitur eſt alia præter mortē?Si enim in exilio ē ſicut ē:quid amplius poſtulatis?an ne igno
ſcatur?Hoc uero.multo acerbius:multo ē durius:multo ē grauius.Nam qd nos domi petimus pcibus:&
lachrymis pſtrati ad pedes.nō tam noſtræ cauſæ fidētes q̄ huius humanitati:id ne impetrem⁹ pugnabis:
& in noſtrū fletū irrūpes?& nō iacētes ad pedes ſupplicum uoce phibebis. Sed cū domi hoc faceremus
quod & fecimus:& ut ſpero nō fruſtra fecimus:tu repente irruiſſes:& clamare cœpiſſes.C.Cæſar caue cre
das:caue ignoſcas:caue te fratrū p fratris ſalute obſecrantiū miſerear.Nōne oēm hūanitatē exuiſſes?Quan
to hoc durius quod nos domi petimus:id a te in foro oppugnari.& in tali miſeria multorū pfugiū miſe
ricordiæ tollere?Dicam plane.C.Cæſar quod ſentio.Si in hac tāta tua fortuna lenitas tāta nō eēt:quanti
tu p te per te inquam obtines itellige quid loquar:acerbiſſimo luctu redūdaret iſta uictoria.qā eēnt mul
ti de uictoribus qui te crudelem eſſe uellent:qui cum te ignoſci nemini uellent:impediret tuam clemen
tiā:cū ēt hi qb⁹ ipſe ignouiſti nolli te eē in alios miſericordē.Quod ſi pbarē Cæſari poſſemus in Aphrica li
garium omnino non fuiſſe:ſi honeſto & miſericordi mendacio ſaluti ciui calamitoſo eſſe uellemus:tamē
hominis non eſſet in tanto diſcrimine & periculo ciuis refellere:& coarguere noſtrum mendaciū:& ſi eſ
ſet alicuius eius certe non eſſet qui in eadē cauſa & fortuna fuiſſet.Sed tamē aliud eſt errare Cæſarē nol
le:& aliud nolle miſereri.tum diceres:Caue Cæſar credas:fuit i Aphrica Ligarius:tulit arma cōtra te.Nūc
quid dicis?caue ignoſcas.Hæc nec hominis:nec ad hominem uox ē:qua qui apud te.C.Cæſar utere:ſtiti
us abiicet ſuam humanitatem:q̄ extorquebit tuā.Ac primus aditus & poſtulatio Tuberōis hæc ut opinor
fuit uelle ſe de.Qu.Ligarii ſcelere dicere.Non dubito qn admiratus ſis:uel quod de nullo alio qſquā:uel
q̄ is qui in eadē cauſa fuiſſet:uel quid nam noui facinoris afferret.Scelus tu illud uocas Tubero?cur? iſto
enī noīe illa adhuc cā caruit:alii errorē appellabāt alii timorē.Quid durius:ſpē:cupiditatē:odiū:ptinaciā:q
grauiſſime temeritatē:ſcelus pter te adhuc nemo.Ac mihi qdē ſi propriū & uerū nomē nīi mali quæraī:fa
talis quædā calamitas icidiſſe uī:& iprouidas hoium mētes occupaſſe:ut nemo mirari debeat hūana con
ſilia diuina neceſſitate eē ſupata.Liceat eē miſeros:q̄q̄:hoc uictore eē nō poſſum⁹ eē miſeri:ſed nō loquor
de nobis:de illis loquor q occiderūt.Fuerint cupidi fuerint irati fuerit ptinaces ſceleris uero crīe furoris per

ticidi. Liceat . Cn.Pompeio.mortuo liceat multis aliis carerĕ.Quando hoc ex te qſq̃.C.cæſar audiuit?aut
tua qd aliud arma uoluerũt:niſi a te cõtumeliã ꝓpulſare?Quid egit ille tuus inuictus exercitus:niſi ut ſuũ
ius tuereť & dignitatẽ tuã?Quid tu cũ pacẽ eẽ cupiebas?id ne agebas:ut tibi cũ ſceleratis:an ut cũ bõis ciui
bus cõuẽiret? Mihi uero Cæſar tua i me maxĩa merita tãta certe nõ uidereť:ſi me ut ſceleratũ a te cõſerua
tum putarẽ.Quõ tu ãt de rep.bñmeritus eſſes:ſi tot ſceleratos icolumi dignitate eẽ uoluiſſes ? Seceſſionẽ
tu illã exiſtiaſti.Cæſar initio nõ bellũ:nõ hoſtile odiũ:ſed ciuile diſſidiũ utriſq; cupiẽtibus rẽp.ſaluã eẽ.ſed
parti cõſiliis:parti ſtudiis a cõi utilitate aberãtibus:pricipũ dignitas erat pene par:nõ par fortaſſe eoꝝ q ſe
qbãtur.Cauſa tũ qdẽ dubia:q erat aliqd i utraq; parte qd probari poſſet:nũc melior certe iudicãda ẽ:quã ẽt
dii imortales adiuuerũt.Cognita uero clemẽtia tuaq́s nõ eã uictoriã ꝓbet? i q̃ occideri nẽo niſi armatus.
Sed ut omittã cõem cãm:Veniãus ad nĩam.Vtrũ tãdẽ exiſtimas tu facili⁹ fuiſſe Tubero Ligariũ ex aphri-
ca exire anuos in Africã nõ uenire.Poterãus ne iquies cũ ſenatus cẽſuiſſet?ſi me cõſulis:nullo mõ.ſed ta
mẽ Ligariũ ſenatus idẽ legauerat.Atq; ille eo tpe paruit:cũ pareř ſenatui neceſſe erat.Vos tũ paruiſtis:cũ
paruit nẽo q noluit.Reþhẽdo igiť.minime uero.Neq;.n.licuit aliter ueſtro generi:nõi:familiæ:diſcipliæ.
Sed hoc nõ cõcedo:ut quibus rebus gloriemini i uobis:eaſdẽ i aliis reþhendatis.Tuberonis ſors cõiecta
eſt ex ſenatuſcõſulto:cum ipſe nõ adeſſet:morbo etiam ipediretur.ſtatuerat excuſare ſe.Hæc ego noui ꝑ
pter omnes:neceſſitudines quæ mihi ſunt cum.L.Tuberõe.domi una erudiui ſumus:militiæ cõtuberna
les:poſt affines:i omni deniq; uita familiares magnũ etiam uinculum ꝙ iiſdem ſtudiis ſemper uſi fuimus.
Scio igiť Tuberõem domi manere uoluiſſe.Sed ita quidam agebant.Ita reip.ſanctiſſimum nomẽ oppo
nebat:ut etiam ſi aliter ſentiret:uerborum tamen ipſorum pondus ſuſtinere nõ poſſet.Ceſſit auctoritati
ampliſſimi uiri uel potius paruit.Vna eſt profectus cũ his quorum erat una cauſa:tardius iter fecit. Itaq;
in Africã uenit iã occupatã.Hinc in Ligarium crimen oritur:uel ira potius.Nam ſi crimen eſt ꝓhibere il-
lum uoluiſſe:tñ nõ minus magnũ ẽ.Vos africam:arcem omnium prouinciarũ natam ad belum contra
hanc urbem gerendum optinere uoluiſſe:q̃ aliquem ſe maluiſſe:Atq; tamen is Ligarius non fuit.Varus
imperium ſe dicebat habere. faſces non certe habbebat.ſed quoquo modo illud ſe habbet: hæc:querela
ueſtra Tubero quid ualet ? recepti in prouinciam non ſumus.quid ſi eſſetis?Cæſari ne eam tradituri
fuiſſetis?an contra Cæſarem retenturi?Vide quid licentiæ Cæſar noua tua nobis liberalitas det:uel po
tius audaciæ.Sed ſi reſpõderit Tubero Africam quo ſenatus eum ſorſq; miſerat:tibi patrẽ tradituꝝ fuiſ-
ſe:non dubitabo apud te ipſũ cuius id ipſum facere interfuit:grauiſſimis uerbis eius cõſilium reþhende
re.Nõ.n.ſi tibi hæc res grata fuiſſet:eẽt:etiam probata.ſed tamen hoc totum omitto:nõ tam propter id ne
offendam tuas patientiſſimas aures:q̃ ne Tubero:quod nũquam cogitauit:facturus fuiſſe uideať. Venie
batis igiť in Africam prouinciam unam ex omnibus huic uictoriæ maxime iſeſtã:i qua Rex erat poten
tiſſimus inimicus huic cauſæ:aliẽa uoluntas:conuentus firmi atq; magni.Quæro quid facturi fuiſſetis?q̃
q̃ quid facturi fueritis nõ dubitem:cum uideam quid feceretis:prohibiti eſtis i prouincia ueſtrã pedẽ po
nere: ut perhibetis ſumma cũ iniuria.Quõmodo id tuliſtis?acceptæ iniuriæ?quærelã ad quem detuliſtis?
nẽpe ad eũ cuius auctoritatẽ ſecuti in ſocietatem belli ueneratis.Quod ſi cæſaris cauſã uẽiebatis i ꝓuin-
ciam:ad eũ ꝓfecto excluſi prouincia ueniſſetis. Veniſtis ad Põpeium. Quæ ergo hæc ẽ apud Cæſarem q̃
rela?cum eum accuſetis:a quo uos queramini proibitos contra Cæſarem bellũ gerere.Atquæ in hoc qui
dem cum mendacio ſi uelitis:gloriari per me licet uos prouiciam Cæſari tradituros fuiſſe:etiã ſi a Varo:
& quibuſdã aliis prohibiti eſſetis:Ego tamen confitebor culpam eſſe Ligarii:qui os tantæ laudis occaſiõe
priuauerit.Sed uide quæſo Cæſar conſtantiam ornatiſſimi uiri.L.Tuberonis:quã ego q̃uis ipſe probarẽ
ut probo:tamẽ nõ cõmemorarem niſi a te cognouiſſem iprimis eam uirtutem ſolere laudari . Quæ fuit
igiť unquã i illo homine tanta conſtantia?conſtantiam dico.neſcio an melius patientiam poſſim dicerẽ?
Quotus.n.iſtud quiſq; feciſſet:ut a quibus partibus i diſſenſione ciuili non eſſet receptus : eſſet etiam cũ
crudelitate eiectus:ad eas ipſas rediret?Magni etiam cuiuſdã animi:atq; eius uiri ẽ quẽ de ſuſcepta cauſa:
propoſitaq; ſententia nulla contumelia:nulla uis:nullũ piculũ poſſe depellere.Vt.n.cætera patria Tube
roni cum Varo fuiſſent:honor:nobilitas:ſplendor:imperium:igeniũ:quæ nequaquam fuerũt:hoc certe ꝓ
cipuum Tuberonis fuit:qd iuſto cũ iperio ex ſenatuſcõſulto i prouinciã ſuã uenerat. Hinc ꝓhibitus non
ad Cæſarẽ:ne iratus:nõ domũ:ne iners:non aliquã ire i regionẽ:ne cõdẽnare cãm illam:q̃ ſecutus ẽ uide
ret.in Macedoniã i.Cn.Põ.caſtra uenit:in eã ipam cauſam a q̃ erat eiectus cũ iniuria qd:cũ iſta res nihil cõ
mouiſſet eius animũ ad quẽ ueneratis:Languidiore credo ſtudio i cauſa fuiſtis:tãtũmodo i pſidiis eratis.
animi uero a cauſa abhorrebãt.An ut fit in ciuilibus belis:nec in uobis magis:q̃ in reliquis.omnes enim
uincendi ſtudio tenebamur.Pacis equidem ſemper auctor fui:ſed tum ſero.Erat enim amẽtis cum aciẽ
uideres pacem cogitare.omnes inquam uincere uolebamus.Tu certe præcipue qui i eum locũ uẽiſſes:
ubi tibi eſſe pereundum niſi uiciſſes.q̃q̃ ut nunc res ſeſe habet:non dubito qui etiam hanc ſalutem ante
ponas illi uictoriæ:Hæc ego non dicerem ſi aut uos conſtantiæ ueſtræ:aut Cæſarem beneficii ſui pœnite-
ret.Nunc quæro utrũ ueſtras iniurias an rei.P.perſequamini. Si rei.P.quid de ueſtra in ea cauſa perſe-
ueratia reſpondebitis?ſi ueſtras uidete ne erretis:qui Cæſarem inimicis ueſtris iratum fore putetis : cũ
ignouerit ſuis:Itaq; non tibi uideor in cauſa Ligarii eẽ occupatus.num de eius facto dicere?Quicqd dixi
ad unam ſummã referri uolo:uel humanitatis:uel clementiæ:uel miſericordiæ tuæ:Cauſas Cæſar egi
multas & quidem tecũ:dum te tẽuit in foro ratio honoꝝ tuoꝝ:certe nunq̃ hoc modo. Ignoſcite iudices.
errauit lapſus eſt.nõ putauit.ſi unq̃ poſt hac ad parẽtẽ ſic agi ſolet.ad iudices nõ fecit.nõ cogitauit falſi te
ſtes:fictum crimẽ.Dic te Cæſar de facto Ligarii iudicẽ eẽ:quibus in præſidiis fuerit quære . taceo. ne hæc

qdē colligo fortaſſe quæ ualerent ēt apud iudicem.Legatus ante bellū profectus:relictus ī pace bello oppreſſus in eo ipſo nō acerbus fuit tametſi totus animo & ſtudio tuus.Ad iudicē ſic agi ſolet:ſed ego apud parentē loquor.errauit.temere fecit.pœnitet.ad clementiam tuam cōfugio.delicti ueniam peto.ut ignoſcas oro.ſi nemo īpetrauit:arroganter peto.ſi plurimi.tu idē fer opē qui ſpem dediſti.An ſperandi de Ligario cauſa non ſit:cum mihi apud te locus ſit ēt pro altero deprecādi:q̄q̄ neq; in hac oratione ſpes ē poſita cauſæ nec ī eorum ſtudiis qui a te pro Ligario petūt tui neceſſarii.Vidi.n.& cognoui quid maxīe ſpectares cū pro alicuius ſalute multi laborarent:cauſas apud te rogantiū gratiores eſſe q̄ preces.neq; te ſpectare q̄ tuus eſſet neceſſarius is qui te oraret:ſed quā illius cauſa ꝓ quo laboraret.Itaq; tribus quidem tuis multa ut mihi eſſe beatiores illi uideant̃ interdū q̄ tua liberalitate fruūt̃:q̄ tu ipſe qui ipſis tā multa cōcedas.Sed uideo tn̄ apud te ut dixi cauſas rogantiū ualere pluſquā ꝓces:ab hiſq; te moueri maxīe:quoꝝ iuſtiſſimū uideas dolorē ī petēdo.In.Qu.Ligario cōſeruādo multis tu qdē gratū facies neceſſariis tuis:ſed hoc quæſo cōſidera qđ ſoles:poſſum fortiſſimos uiros ſabios tibi probatiſſimos:totūq; agꝝ ſabinum florem Italiæ robur rei.P.proponere.noſtri homines iſtos optīe.Animaduerte hoꝝ omnium mœſtitiam & dolorem huius.T.Brochi de quo nō dubito quid exiſtimes.Lachrymas:ſqualorem ipſius & filii uides.qd de fratribus dicā?Noli Cæſar putare d uniꝰ capite nō agere:aut tres Ligarii tibi ī ciuitate retinēdi ſūt:aut tres ex ciuitate exterminādi.Nam quoduis exilium his ē optatius q̄ patria:q̄ domus:q̄ dii penates uno illo exulāte.ſi fraterne:ſi pie:ſi cū dolore faciūt:moueant te hoꝝ lachrymæ:moueat pietas:moueat germāitas.Valeat illa uox tua quæ dicit.Te enī dicere audiebamus nos omnes aduerſarios putare niſi qui nobiſcū eēnt:te oēs qui cōtra te nō eſſēt:tuos.Vides ne igitur hūc ſplendorem:omnē hanc Brochoꝝ domū:hūc.L.Marcū C.ceſetiū.L.Cornificiū:hoſce omnes equites.Ro.qui ad ſunt ueſte mutata:nō ſolū notos tibi uerūetiā ꝓbatos uiros tecū fuiſſe.Atq; his maxīe iraſcebāur:& hos requirebāus:& his nōnulli ēt minabant̃.Cōſerua igit̃ tuis ſuos:ut quēadmodū cætera quæ a te dicta ſunt:ſic hoc uerißimū reperiat̃:Quod ſi penitus ꝓſpicere poſſes cōcordiā Ligariorū oēs fratres tecū iudicares fuiſſe.An poteſt quiſq̄ dubitare:quin ſi Qu.Ligarius ī Italia eſſe potuiſſet.ī eadem ſententia futurus fuerit in qua fratres fuerūt?Quis ē qui horū cōſenſum cōſpirantem & pene cōflatū in hac ꝓpe æqlitate fraterna nō nouerit:q hoc nō ſentiat:quid uis prius futuꝝ fuiſſe:q̄ ut hi fratres diuerſas ſententias fortunaſq; ſequerent̃.Voluntate igit̃ omnes tecū fuerunt.tempeſtate abreptus eſt unus q ſi cōſilio id feciſſet:eſſet eoꝝ ſimilis:quos tu tamē ſaluos eſſe uoluiſti.Sed ierit ad bellū.diſſenſerit nō a te ſolū uerumetiā a fratribus:hi te orāt tui equidē cū tuis omnibus neceſſariis Ac etiam memoria teneo qlis tū.T.Ligarius quæſtor urbanus fuerit erga te & dignitatē tuā.Sed parū ē me hoc meminiſſe.Spero ēt te q obliuiſci nil ſoles niſi iniurias:hoc quoniā ē ai:quoniā & īgēii tui te aliqđ de huius quæſtoris officio cogitantē:ēt de aliis quæſtoribus reminiſcentē recordari.Hic igit̃.T.Ligariꝰ q tū nihil egit aliud:neq;.n.hoc diuinabat:niſi ut eū ſtudioſum & bonū uiꝝ iudicares.Nūc a te ſupplex fratris ſalutē petit:quā huius admonitꝰ officio cū utriſq; his dederis:tres fratres optimos & itegerrimos nō ſolū ſibi ipſos:neq; his tot ac talibꝰ uiris neq; nobis neceſſariis tuis:ſed ēt Rep.cōdonaueris.Fac igit̃ quod de hoīe nobiliſſimo ac clariſſimo.M.Marcello reſtituto feciſti nuꝑ ī curia nūc idē ī foro d optimis & huic oī frequentiæ probatiſſimis fratribus:ut conceſſiſti illum ſenatui:ſic da hunc populo:cuius uoluntatē cariſſimam ſemper habuiſti.Et ſi ille dies tibi glorioſiſſimus & Rep.gratiſſimus fuit:noli obſecro dubitare Cæſar ſimilem illi gloriæ laudem q̄ ſæpiſſime quærere.Et.n.nihil eſt tam populare:q̄ bonitas:nulla de uirtutibꝰ tuis plurimis nec admirabilior nec gratior miſericordia ē.Hōines.n.ad deos nulla re ꝓpriꝰ accedunt:q̄ ſalutem hoībus dando.Nihil.n.habet nec fortūa tua maiꝰ:q̄ ut poſſis:nec natura tua melius:q̄ ut uelis conſeruare q̄ plurimos.Lōgiorē orationem cauſa.forſitan poſtulat:tua certe natura breuiorē.Quare quom utilius eſſe arbitrer te ipſum:q̄ aut me:aut quēquam alium loq tecum finem iam faciam.Tātum te ipſum admonebo:ſi illi abſenti ſalutem dederis:his omnibus te daturum.

❡M.T.C.PRO REGE DEIOTARO:AD.C.CAESAREM.ORATIO.X.

CVM in oībꝰ cauſis grauioribus.C.Cæſar initio dicēdi cōmoueri ſoleā uehementius q̄ uidet̃ uel uſus uel ætas mea poſtularet:tamē ī hac cauſa ita me multa ꝑturbant:ut q̄tū mea fides ſtudii mihi afferat ad ſalutē regis Deiotari defendēdā:tātū mihi facultatis timor detrahat.Primū dico ꝓ capite fortūiſq; Regis Deiotari.quod ipſum ſi nō iniquū eſt ī tuo duntaxat ꝑiculo:tn̄ eſt ita iuſitatū Regē capitis reū eē:ut ante hoc tp̄s nō ſit auditū.Deinde eū regem:quem ornare antea cuncto cum ſenatu ſolebamus pro ꝑpetuis eius in noſtram Remp.meritis:nūc cōtra atrociſſimū crimē cogor defendere.Accidit ut accuſatorū alterius crudelitate:alterꝰ īdignitate ꝑturbet.Crudelē Caſtorē ne dicā:an ſceleratū & ipium:qui nepos auū ī diſcrimē capitis adduxerit:adoleſcentiæq; ſuæ laudē ꝑ terrorē itulerit ei cuius ſenectutē tueri & regere debebat:comēdationēq; ineuntis ætatis ab ipietate & a ſceleꝛ duxerit:ac aui ſeruū corruptū ꝓmiis ad accuſandū dominū ipulerit:& a legatoꝝ pedibus abduxerit fugitiui aūt dominum accuſantis & dominum abſentem & dominū amiciſſimū noſtræ Reip.cum hos uidebā:cū uerba audiebam:non tam afflictam regiam cōditionem dolebā:q̄ de fortunis communibus extimeſcebam.Nam quom more maiorum de ſeruo in dominum nec tormentis quidē quæri liceat:in qua quæſtione dolor elicere ueram uocem poſſet:etiam ab inuito extortus eſt ſeruꝰ q quē ī eculeo appellare non poſſet eum accuſet ſolutus ꝑturbat me.C.Cæſar etiam illud interdū:quod tamen cū te penitus recognoui timere deſino:re enim iniquum eſt:ſed tua ſapiētia fit æquiſſimū.Nā dicer̃ apud eum de facinore cōtra cuius uitā cōſiliū facinoris iniſſe arguare.Si per ſe ipſum cōſideres:graue eſt.Nēo enim fere eſt qui ſui periculi iudex nō ſibi ſe æquiorem q̄ reo præbeat.Sed tua Cæſar præſtās ſingulariſq;

natura hunc mihi metũ minuit.Nõ.n.tam timeo quid tu de Rege Deiotaro:q̃ intelligo q̃d de te cæteros
uelis iudicare.Moueor etiã loci ipſius iſolentia:quod tãtam cauſam quãta nullã unq̃ in diſceptatiõe uerſa
ta eſt:dico ĩtra dõeſticos parietes:dico extra cõuentũ & eã freq̃ntiam:in q̃ oratorũ ſtudia niti ſolent.In tuis
occulis:ĩ tuo ore uultuq; acquieſco:te unũ ĩtueor:ad te unũ omnis mea ſpectat oratio:q̃ mihi ad ſpẽ obti
nẽdæ ueritatis grauiſſima ſunt:ad motũ animi:& ad omnem ĩpetum dicẽdi cõtentiõemq; leuiora.hanc
n.C.Cæſar cauſam ſi in foro dicerem:te eodẽ audiente:& diſceptantẽ:quantam mihi alacritatẽ p.ro.cõcur
ſus afferret.Quis.n.ciuis ei Regi nõ faueret:cuius omnẽ ætatẽ ĩ Po.Ro.bellis cõſumptã eẽ meminiſſet?
Spectarẽ curiã:ĩtuerer forũ:cælũ deniq; teſtarer ipſũ:ſic cũ & deoꝝ ĩmortaliũ & po.ro.& ſenatus beneficia ĩ
regem Deiotarum recordarer:nullo mõ mihi deeſſe poſſet orõ:q̃ qm̃ anguſtiora parietes faciunt:actioq;
maxime cauſæ debilitatᷣ loco:tuũ Cæſar eſt q.p multis ſæpe dixiſti:q̃d mihi nũc aĩ ſit ad te ipſum referre
quo facilius tũ æq̃tas tua:tũ audiẽdi diligentia minuat hãc ꝑturbationẽ meã.Sed ante q̃dem q̃ de accuſatio
ne ipſa dico:de accuſatoꝝ ſpe pauca dicã:qui cũ uideantᷣ neq; ingẽio:neq; uſu atq; exercitatiõe reꝝ ualerẽ
tũ ad hãc cãm nõ ſine aliq̃ ſpe & cogitatiõe uenerunt.Iratũ te Regi Deiotaro fuiſſe nõ erant neſcii.Affe
ctum illũ quibuſdã ĩcõmõdis & detrimẽtis ꝑꝑ offenſionẽ aĩtui meminerãt:teq; tũ huic iratũ tũ ſibi amicũ
fuiſſe cognouerãt quodq; apud te ipſum de tuo ꝑiculo dicerent:fore putabãt:ut ĩ exulcerato animo faci
le fictum crimẽ ĩſideret.Quãobrẽ hoc nos primũ metu Cæſar ꝑ fidẽ & cõſtantiã & clementiam tuam libe
ra:ne reſidere ĩ te ullã partem iracundiæ ſuſpiciemur.& ꝑ dextrã iſtam te oro:quã Regi Deiotaro ho ſpes
hoſpiti porrexiſti:iſtã in q̃ dexteram nõ tam in bellis & in ꝓliis:q̃ in ꝓmiſſis & fide firmiorem.Tu illus do
mũ:inire:tu uetus hoſpitiũ renouare uoluiſti:te eius dii penates acceperunt:te amicũ & placatũ Deiotari re
gis aræ fociq; uiderũt.Cum facile orari Cæſar:tum ſemel exorari ſoles.Nemo unq̃ te placauit inimic⁹ q̃
ullas reſediſſe ĩ te ſimultatis reliq̃as ſenſerit:q̃q̃ cui ſunt inauditæ de Deiotaro q̃relæ:tuæ? Nunq̃ tu illum
accuſauiſti ut hoſtẽ:ſed ut amici officio paꝝ functũ:q; ꝓpẽſior in.Cn.Põ.amicitiã fuiſſet:q̃ in tuam:Cui tũ
ipſi Regi ueniam te daturum fuiſſe dicebas:ſi cum auxilia Pũpeio:uel ſi etiam filiũ miſiſſet:ipſe tũ ætatis
excuſatiõe uſus eſſet.Ita cũ maximis eum de rebus liberares:ꝑ paruam amicitiæ culpam relinq̃bas.Itaq; nõ
ſolũ in eum nõ animaduertiſti:ſed omni metu liberauiſti:hoſpitẽ agnouiſti:regẽ reliq̃ſti neq;.n.ille odio
tui ꝓceſſus eſt:ſed errore cõmuni lapſus eſt.Is rex quẽ ſenatus hoc nomine ſæpe honorificẽtiſſimis dcre
tis appellauiſſet:quiq; eum illũ ordinem ab adoleſcentia grauiſſimũ ſanctiſſimũq; duxiſſet:iiſdem rebus
eſt ꝑturbatus hõ lõginquus & alienigena:q̃bus nos in media Rep.nati ſempq; uerſati.Cũ audiret ſenatus
cõſentientis auctoritate arma ſumpta eẽt:cõſulibus ꝑtoribus.Tr.Pl.nouis impatoribus Remp.defendẽ
dam datam mouebatᷣ aĩo:& uir huic impio amiciſſimus de ſalute po.ro.extimeſcebat:in q̃ etiam ſuam in
cluſam eſſe uidebat.In ſummo tñ timore q̃eſcendũ ſibi eſſe arbitrabatᷣ maxime uero ꝑturbatus ẽ:ut audi
uit cõſules ex italia ꝓfugiſſe:& oẽs cõſulares:ſic.n.nunciabatᷣ cunctum ſenatũ totã italiam eſſe effuſã:tali
bus.n.nunciis & rumoribus patebat ad orientẽ uia.nec ulli ueri nuncii ſubſeq̃bantᷣ.Nihil ille de cõditio
nibus tuis:nihil de ſtudio cõcordiæ & pacis:nihil de cõſpiratiõe audiebat cæterorũ hõinum cõtra dignita
tem tuã.Quæ cũ ita eẽnt:tñ uſq; eo ſe tenuit:quo.a.Cn.Põ.ad eũ legati litteræq; uenerũt.Ignoſce:Ignoſce
Cæſar:ſi eius uiri auctoritati rex Deiotarus ceſſit:quem nos omnes ſecuti ſumus:in quem cũ dii atq; ho
mines oĩa ornamenta cõgeſſiſſent:tum tu ipſe plurima & maxima.Neq;.n.ſi tuæ res geſtæ cæterorũ lau
dibus obſcuritatẽ attulerunt:iccirco.Cn.põ.memoriã amiſimus.Quantũ nomẽ illius fuerit:q̃tæ opes:q̃ta
in omni genere bellorum gloria:quanti honores.po.ro.q̃ti Senatus:q̃ti tui:quis Ignorat?Tãto ille ſupe
riores uicerat gloria:quanto tu oibus ꝑſtitiſti.Itaq;.Cn.Põ.bella:uictorias:triumphos:cõſulat⁹:admiran
tes numerabamus:tuos enumerare nõ poſſumus.Ad eum igitur rex Deiotarus uẽit hoc miſero fataliq;
bello:quẽ ãtea iuſtis hoſtilibuſq; bellis adiuuerat:quo cũ erat nõ hoſpitio ſolũ:uerũmetiã familiaritate cõ
iunctus:& uẽnit uel rogatus ut amicus:uel accerſitus ut ſocius:uel uocatᷣ:ut is q̃ ſenatui parere didiciſſet.
Poſtremo uenit ut ad fugientẽ:nõ ut ad inſequẽtẽ.i.ad periculi nõ ad uictoriæ ſocietatẽ.Itaq; pharſalico ꝓ
lio facto a Põ.diſceſſit:ſpẽ ĩfinitã ꝑſeq̃ noluit:idẽ:uel officio ſi q̃d debuerat:uel errori ſi q̃d neſcierat:ſatiſſa
ctũ eẽ duxit.domũ ſe contulit.Teq; Alexandrinum bellum gerente utilitatibus tuis paruit. Ille exercitũ
An.Domitii ampliſſimi uiri ſuis tectis & copiis ſuſtentauit.Ille Epheſum ad eũ quem tu ex tuis ciuibus fi
deliſſimũ & probatiſſimum omnibus delegiſti:pecuniã miſit:ille iteꝝ:ille tertio auctiõibus factis pecuniã
dedit:qua ad bellum utereris:ille corpus ſuũ periculo obiecit:tecũq; in acie contra pharnacem fuit:tuũq;
hoſtẽ duxit eſſe ſuum.Quæ quidem a te in eam partem accepta ſunt Cæſar:ut eum ampliſſimo honore
& regis nomine affeceris.Is igitur non a te modo periculo liberatus:ſed etiam honore ampliſſimo orna
tus arguitur te domi ſuæ uoluiſſe interficere:quod tu niſi eum furioſſiſſimũ iudicas:profecto nõ potes ſu
ſpicari.Vt enim omittam:cuius tanti ſceleris fuerit in conſpectu deorum penatiũ necare hoſpitem:cuius
tantæ importunitatis omniũ gentium atq; omnis memoriæ clariſſimum lumen extinguere:cuius tãtæ
ferocitatis uictorem orbis terrarum non extimeſcere : cuius tam inhumani & ingrati animi:a quo.Rex
appellatus eſſet:in eum tyrannum inueniri.Vt hæc omittam:cuius tanti furoris fuit:omnes Reges quo
rũ multi erant finitimi:omnes ſocios:omnes liberos populos:omnes prouinciasi omnia denique om
nium arma cõtra ſe unum excitare?Quo nam ille modo cum rege:cum domo:cum coniuge:cum clariſ
ſimo filio diſtractus eẽt:tanto ſcelere non modo perfecto:ſed etiam cogitato?At credo hæc homo incõ
ſultus & temerarius non uidebat:quis conſideratior illo?quis rectior?quis prudentior?q̃q̃ hoc loco Deio
tarũ non tam ingenio & prudentia:q̃ fide & religione uitæ defendendũ putem.Nota eſt tibi hominis ꝓ
bitas.C.Cæſar.noti mores:nota cõſtantia.Cui porro qui modo Po.Ro.nomẽ audiuit Deiotari ĩtegritas

grauitas:uirtus:fides non audita eſt?Quod igit facinus nec etiam in hominem īprudentem cadere poſſit ꝓpter metum ꝑſentis exitii:nec i facinoroſum:niſi eſſet idem ameſſimus : id uos & a uiro optimo:& ab homine minime ſtulto eiſſe cogitatum confingit is?At qui non modo nō credibiliter ſed ne ſuſpitiōe quidem.Cum inquit in caſtellum luceium ueniſſes:& domū regis hoſpitis tui diuertiſſes:locus erat qdā in quo erant ea compoſita:qbus te rex munerare cōſtituerat:huc te e balneo prius q̄ accūberes ducere uolebat.Ibi.n.erant armati ut te interficerent in eo ipſo loco collocati.En crimen:en cauſa:cur regem fugitiuus:dominum ſeruus accuſet.Ego me hercule Cæſar initio cum eſt ad me iſta cā delata Philippum medicū ſeruū regium:qui cum legatus miſſus eſſet:ab iſto adoleſcente exiſtimaui eē corruptū:hac ſum ſuſpicione perculſus.Ita medicū indicem ſubornauit.fingit uidelicet aliqd crimē ueneni:& ſi a ueritate lōge: tñ a cōſuetudine criminandi nō multum res abhorrebat:quid ait medicus:nihil de ueneno . At id fieri potuit primū occultius in potiōe uel in cibo.Deinde etiam impunius fit:qđ cū & factum ē factum negari poteſt.Sed ſi palam te interemiſſet:omnium in ſe gentium nō ſolum odia ſed etiam arma conuertiſſet:ſi ueneno Iouis numen illius quidem hoſpitalis nunquam cælari potuiſſet:homines uero fortaſſe cælauiſſet.Quod igit & conari occultius:& efficere cautius potuiſſet:id tibi & medico callido & ſeruo ut putabat fideli nō credidit:de armis de ferro:de inſidiis cælare te noluit.At q̄ feſtiue crimen cōtexit. Tua te iquit eadē q̄ ſæpe fortuna ſeruauit:negauiſti tum te inſpicere uelle:quid poſtea?an Deiotarus rex illo tempore pfecta re cōtinuo dimiſit exercitum:Nullus erat alius inſidiādi locus:at eodem te quomodo cœnauiſſes rediturum dixeras.Itaq; feciſti:horā unam aut duas eodem loco armatos:ut collocati fuerant retinere magnū fuit:cum in cōuiuio cōiter & iucunde fuiſſes tum illuc iuiſti ut dixeras.Quo in loco Deiotarum talem erga te nouiſti:qlis rex Attalus in.P.Affricanum fuit:cui magnificentiſſima dona:ut ſcriptum legimus uſq; ad Numantiam miſit ex Aſia:q̄ Affricanus inſpectante exercitu accepit:qđ cum pſens Deiotarus regio animo & more feciſſet:ut in cubiculum diſceſſiſti.Obſecro te Cæſar repete illi9 temporis memoriam:pōe ante oculos illum diē:uultus hominum te intuentium atq; admirantium recordare.Num q̄ trepidatio.num quis tumultus:nūquid niſi moderate:niſi quiete:niſi ex hominis grauiſſimi & ſanctiſſimi diſciplina:quid igit cauſæ excogitari poteſt:cur te lautū noluerit:cœnatum noluerit occidere:ī poſterum inquit diem diſtulit:ut cum in caſtellum Luceium uentum eēt:ibi cogitata pficeret. Nō uideo cauſam loci mutandi.Sed tñ acta res crimīoſe ē:cum inquit uomere poſt cœnam uelle dixiſſes : in balneum te ducere cœpūt.Ibi.n.erāt inſidiæ.At te eadē tua illa fortūa ſeruauit:i cubiculū ire te malle dixiſti: dii te pdant fugitiue:ita nō mō neq̄ & īprobus:ſed & fatuus & amēs es.Quid?ille ſigna ænea in īſidiis poſuerat:q̄ e balnæo i cubiculum trāſferri nō poſſent.Habes crimia īſidiarū:nihil.n.dixit ampli9.Horū igt erā cōſcius:Quid tū:ita demēs ille erat:ut eū quē cōſciū tāti ſceleris haberet a ſe dimitteret.Romā ēt mitteret:ubi & inimiciſſimū ſciret eē nepotē ſuū.C.Cæſarem cui feciſſet inſidias:pſertim cum is un9 eēt q poſſet de abſente ſe uindicare & fratres meos inqt q erant conſcii:in uincula cōiecit.Cum igitur eos uinciret:quos ſe cū habebat:te ſolū Romā mittebat:q eadem ſcires quæ illos ſcīr ducis.Reliq pars accuſatōis duplex fuit. una regem ſemper i ſpeculis fuiſſe:cum a te animo eēt alieno.Altera exercitū eum contra te magnū cōparaſſe.De exercitu breuiter dicam:ut cætera.Nunq̄ eas copias rex deiotarus habuit quibus inferre bellū po.ro.poſſet:ſed quibus fines ſuos ab excurſionibus & latrociniis hoſtiū tueretur:& imperatoribus noſtris auxilia mitteret:atq; antea qdem maiores copias alere poterat:nunc exiguas uix tueri poteſt. At miſit ad neſcio quem:ſed eos quos miſit q ire noluerunt in uincula coniecit.Non quæro q̄ ueriſſimile ſit: aut nō habuiſſe regē quos mitteret:aut eos q miſſi eēnt:non paruiſſe:aut qui dicto audientes in tāta re nō fuiſſent:eos uinctos potiuſq̄ necatos uoluiſſe. Sed tamen cum ad Cælum mittebat:utrum cauſam illam uictam eē neſciebat:an cæliū iſtum magnum hominē putabat.Quem profecto rex is qui optie noſtros homines:nouit:uel quia non nouiſſet:uel ſi nouiſſet contemneret. Addidit etiam illud eqtes nō optimos miſiſſe. Veteres credo cæſar:nihil ad tuū æquitatum:ſed miſit ex his quos habuit electos:ait etiam neſcio quem ex eo nume ſeruū iudicatum nō arbitror:non audiui:ſed in eo etiam ſi accidiſſet:culpā regis nullā arbitrarer fuiſſe. Alieno autem a te animo fuit.Quomodo?Quia ſpauit credo difficiles tibi alexādriæ fore exitus propter regiōis naturam & fluminis.At eo tempore ei ipſo pecuniam dedit:exercitum aluit ei quē aſiæ præfeceras ei nulla i re tibi defuit. Tibi uictori nō ſolum ad hoſpitium:ſed ad periculum ēt atquæ ad aciē præſto fuit. Secutum ē bellum affricanum graues de te rumores ſparſi:qui etiam furioſum illum Cælium excitauere.Quo tum rex erga te animo fuit:qui auctionatus ſit:ſe ſequæ expoliare maluerit quā tibi pecuniam non ſubminiſtrare.At eo inquit tempore ipſo Niceam Epheſumque mittebat:qui rumores africios exciperent:& celeriter ad ſe referrent.Itaque cum eſſet ei nunciatum:domicū naufragio periſſe:etiam te in caſtello circunſederi:de Domicio dixit uerſum Græcum eadem ſententia q̄ etiam nos habemus latinū:pereant amici:dum inimici una intercidant.Quod ſi ille ēt tibi inimiciſſimus : nunquā tamen dixiſſet:ipſe enim manſuetus eſt.uerſus immanis.Quis autem Domicio poterat eſſe amicus:qui tibi eſſet inimicus?Tibi porro inimicus cur eſſet ī a quo cū uel interfici belli lege potuiſſet:regem & ſe & filium ſuum conſtitutos eſſe meminiſſet.quid deinde furcifer:quo progredit?ait hac lætitia Deiotarum elatum uino ſe obruiſſe:& in conuiuio nudū ſaltauiſſe.Quæ crux huic fugitiuo poteſt ſatis ſupplicii afferre.Deiotarū ſaltantem quiſquam aut ebrium uidit unquā.Omnes ſunt in illo rege uirtutes:quod te Cæſar ignorare nō arbitror:ſed præcipue ſingularis & admirāda frugalitas:& ſi hoc uerbo ſcio laudari reges non ſolere:frugi hominem dici:non multum habet laudis in rege:fortē:iuſtum:ſeuerum:grauem:magnanimū:largum:beneficium:liberalem hæ ſunt regiæ laudes:illa priuata eſt:ut uolet:q̄ſq; accipiat.Ego

tamen frugalitatem.i.modeſtiam & tēperantiā uirtutem eſſe maximam iudico:hæc in illo eſt ab ineun
te ætate:tū a cūcta Aſia:tū a magiſtratibus legatiſq; noſtris:tū ab eqtibus Ro.q i Aſia negociati ſunt conſpe
cta & cognita.Multis ille qdē gradib⁹ officioꝝ erga rēp.noſtra ad hoc regiū nomē aſcēdit:ſed tū qcqd a bel
lis.po.ro.uacabat:cū hoibus nřis:cōſuetudies:amicitias:res natiōeſq; iūgebat:ut nō ſolū Tetrarca nobilis:
ſed optius agricola & diligētiſſimus paterſamilias & pecuarius haberet.Qui igit̃ adoleſcēs nō dū tāta glo
ria preditus nihil unq̄ niſi ſeueriſſime & grauiſime fecerit:is ea extimatiōe atq; ætate ſaltauit.Imitari Caſtor
potius aui tui mores diſciplināq; debebas:q̄ optio & clariſſimo uiro fugitiui ore maledicer̃.Quod ſi ſalta
torē auum habuiſſes:neq; eum uirū unde pudoris pudicitiæq; exempla peterentur:tamē hoc maledictū
minime in illam ætatem conueniret:quibus ille ſtudiis ab ineunte ætate ſe imbuerat nō ſaltādi:ſed bene
ut armis:optime ut equis uteretur:ea tamē illum cuncta iam exacta ætate defecerant.Itaq; cū plures īequū
Deiotarum ſuſtuliſſent quod hærere in eo ſenex poſſet admirari ſolebamus.Hic uero adoleſcēs qui me
us in Cilicia miles:in Græcia cōmilito fuit cum:i illo noſtro exercitu equitaret cū ſuis delectis equitibus
quos una cum eo ad Pompeium pater miſſerat:quos concurſus facere ſolebat:q̄ ſe iactare:q̄ ſe oſtētare:q̄
nemini in nulla cauſa ſtudio & cupiditate cōcedere.Cū uero exercitu amiſſo ego q pacis ſemp auctor fui
poſt pharſalicum autem prœlium ſuaſor armoꝝ non deponendorū ſed abiiciendorum fui:hūc ad me
am auctoritatem non potui adducere:q: & ipſe ardebat ſtudio ipſius belli:& patri ſatiſfaciēdum eſſe arbi
trabatur.Fœlix iſta domus Caſtoris:que non impunitatem ſolum adepta ſit:ſed habeat etiā accuſandi li
centiam:calamitoſus Deiotarus:qui & ab eodem qui iiſdem i caſtris fuerit non modo a pegrinis apd̄ te:
ſed a ſuis etiam accuſetur.Vos ueſtra ſecūda fortūa Caſtor nō poteſtis:ſine propinquorum calamitate eſ
ſe contenti.Sint ſane inimicitiæ quæ eſſe non debebant.Rex enim deiotarus ueſtrā familiā deiectam:&
obſcuram e tenebris i lucem euocauit:quis tuum patrem antea qui eſſet:q̄ cuius gener eēt audiuit.Sed q̄
uis īgratæ & ipſæ neceſſitudinis nomē repudiaueritis tamen inimicitias hominum more gerere potera
tis non ficto crimine inſectari non expetere uitam:nō capitis arceſſere eſto concedatur:hæc quoq; acerbi
tatis & odii magnitudo.Adeo ut ne ut omnia uitæ ſalutiſq; cōmunis:atq; etiam humāitatis iura uiolētur
Seruum ſollicitare uerbis:ſpe:promiſſiſq; corrumpere:adducere domum:contra dominū armare:hoc ē
non uni propinquo:Sed omnibus familis nephariū bellū indicere.Nam iſta corruptella ſerui ſi nō mō
impunita fuerit:ſed etiam a tanta auctoritate approbata:nulli parietes noſtrā ſalutem:nullæ leges nulla
iura cuſtodient.Vbi enim id quod intus ē atq; noſtrū impune euolare poteſt:cōtraq; nos pugnare:fit in
dominatu ſeruitus:in ſeruitute dominatus.O tempora.O mores.Cn.domicius ille quē nos pueri conſu
lem:cenſorem pontificem maximum uidimus:cum.Tr.ple.M.Scaurum principem ciuitatis i iudiciū po
puli uocauiſſet.Scauriq; ſeruus ad eum clam domum ueniſſet:& crimina in dominum delaturū ſe eē di
xiſſet:apprehendi hominem iuſſit:ad Scaurumq; deduci.Vide quid interſit:& ſi uniq; Caſtorem cum Do
mitio comparo.Sed tamen ille inimico ſeruum remiſit.Tu ab auo abduxiſti:ille incorruptū audire nolu
it tu corrupiſti.ille adiutorem ſeruum contra dominum repudiauit tu etiam accuſatorem adhibuiſti:at ſe
mel iſte ē corroptus a uobis:nōne cū eēt perductus:& cum tecum fuiſſet:refugit:ad legatos.Nōne etiam
ad hunc.Cn.Domitium uenit.Nōne audiente hoc Seruio Sulpitio clariſſimo uiro qui tū caſu apud Do
mitium cœnabat:& hoc Tito torquato optimo adoleſcēte ſe a te corruptum tuis promiſſis in fraudē im
pulſum ſe eē cōfeſſus ē.Quæ ē ita tam impudens:tam crudelis:tam imoderata ihumanitas.Iccirco i hanc
urbem ueniſti:ut huius urbis iura & ēxempla:corrumperes:domeſticaq; tua immanitate noſtræ ciuitatis
humanitatem iquinares:At q̄ acute collecta crimina:Bleſamius inquit:eius enim nomie uiri optimi nec
tibi ignoti maledicebat tibi.Ad regē inquit ſcribere ſolebat te inuidioſe tyrannum exiſtimari.Statua iter
reges poſita animis hominū uehemēter offenſis plaudi nō ſolere:Nōne ītelligis Cæſar ex urbanis mali
uolorum ſermunculis:hæc ab iſtis eē collecta Bleſamius tyrānum Cæſarem ſcriberet.Multorum.n.capi
ta ciuium uiderat:mult⁹ iuſſu Cæſaris uexatos:uerberatos:necatos:multas afflictas & euerſas domos:ar
matis militibus refertum forum:quæ ſemper ī ciuili uictoria ſenſimus ea te uictore nō uidimus:ſolus es
inq̄.C.Cæſar cuius uictoria cecidit nemo niſi armatus:& quē nos liberi i ſumma.po.ro.libertate nati nō
modo non tirannum:ſed clementiſſimum in uictoria uidemus ducē.Is Bleſamio qui uiuit in regno:ty
rānus uideri poteſt.Nam de ſtatua quis quæritur una præſertim:cum tam multas uideat.Valde enim iui
dendū eſt ſtatuæ eius:cuius trophæis nō iuidemus.Na ſi locus affert inuidiam:nullus locus ē ad ſtatuan
quidem roſtris clarior.De plauſu autem quid reſpondeā:qui nec deſideratus unquam a te eſt:& nōnū q̄
obſtupefactis omnibus ipſa admiratione cōpreſſus eſt:& fortaſſe eo prætermiſſus:quia nihil uulgar̃ te di
gnum uideri poteſt.Nihil a me arbitror prætermiſſum:ſed aliquid ad extremam cauſæ partē reſeruatū:
id autem aliquid ē:te ut plane reconciliet Deiotaro regio oratio mea.Non enim iā metu ne illi tu ſuccen
ſeas.Illud uereor:ne illum tibi ſuccenſere aliquid ſuſpiceris:Quod abeſt lōgiſſime mihi crede Cæſar:qd
enim retineat per te meminit:nō quid amiſerit:neque ſe a te mulctandum eſſe arbitratur:ſed cum exiſti
maret a multis tibi multa eſſe tribuenda:quæ minus aſſequi in altera parte potuiſſet:ea ſumere ab illo nō
recuſauit:& enim ſi Antiochus magnus ille rex:Aſiæ quum poſtea quam a Scipiōe deuictus Tauro tenus
regnare iuſſus eſſet omnemq; hanc aſiam:quam nunc noſtri prouinciam fecerunt amiſiſſet:dicere ē ſoli
tus benigne ſibi a popu.ro eſſe factū:q: nimis magna procuratione liberatus modicis regni terminis ute
retur:poteſt multo facilius ſe Deiotarus conſulari ille enim furoris mulctā ſubierat hic erroris omnia tu
Deiotaro Cæſar tribuiſti:cum & ipſi:& filio regnum conceſſiſti.Hoc nomine retento atq; cōſeruato nul
lum beneficium.Po.ro.nullum iudicium de ſe Senatus imminutū putat:magno animo & erecto ē nec

unquam ſuccũbet inimicis:nec fortunæ:quidem multa ſe arbitratur & peperiſſe antea factis:& habere in animo atq; uirtute quæ nullo modo poſſit amittere.Quæ enim fortuna aut quis caſus:aut quæ tanta poſſit iniuria omnium imperatorum de Deiotaro decreta delere.Ab omnibus eni eſt ornatus.qui poſtea q̃ in caſtris eſſe potuit per ætatem:in Aſia in Cappadocia Põto Cilicia Syria bella geſſerũt.Sẽatus uero iudicia de illo tam multa tamque honorifica:quæ publicis.Po.Ro.litteris monumentiſq; cõſignata ſunt quæ unquam uetuſtas obruet:aut quæ tanta delebit obliuio.Quid de uirtute eius dicam.Quid de magnitudine:animi grauitate:cõſtãſtantia:quæ omnes docti atque ſapientes ſumma quidã etiam ſola bõa eſſe dixerunt:hiſq; non modo ad bene ſed etiam ad beate uiuẽdum contentam eſſe uirtutem.Hæc ille reputãs & dies & noctes cogitans non modo tibi nõ ſuccenſet(eſſet enim nõ ſolum ingratus ſed etiã amens)uerũ omnem tranquillitatem & quietem ſenectutis refert acceptam clementiæ tuæ.Quo quidem animo cum antea fuerit:tamen non dubito quin tuis litteris:quarum exemplum legi:quas ad eum.Tarracone huic Bleſamio dediſti ſe magis etiam erexerit:ab omniq; ſollicitudine abſtraxerit.Iubes enim eum ſperare bene:& bono:eſſe animo:quod ſcio te nõ fruſta ſcribere ſolere.Memini enim iiſdẽ fere uerbis ad me te ſcribere:meq; tuis litteris bene ſperare non fruſtra eẽ iuſſum.Labore equidẽ regis Deiotari cauſa:quo cũ mihi amicitiam Reſp.conciliauit hoſpitium uolũtas utriuſq; coniunxit:familiaritatem conſuetudo attulit ſummã uero neceſſitudinem magna eius officia & in me & in exercitum meum effecerunt.Sed cũ de illo laboro:tum de multis ampliſſimis uiris:quibus ſemel ignotum a te eſſe oportet:nec tuũ beneficium ĩ dubium uocari:nec habere in animis hominũ ſollicitudinem ſempiternam:nec accidere ut quiſquã te timere incipiat:eorũ qui ſunt a te ſemel liberati timore.Nõ debeo.C.Cæſar quod fieri ſolet in tantis periculis tentare:quonam modo dicendo miſericordiam tuam commouere poſſim nihil eſſe opus Occurrere ſolet ſupplicibus ipſa & calamitoſis nullius oratione euocata.Propõe tibi duos reges:& id animo cõtemplare quod occulis non potes.Dabis ꝑfecto miſericordiæ:quod iracundie denegaſti:Multa ſunt tuæ clemẽtiæ monumenta.Sed maximæ eorũ incollumitates:quibus ſalutem dediſti.Quæ ſi in priuatis glorioſa ſunt multo magis commemorabuntur in Regibus.Semper enim regiũ nomẽ in hac ciuitate ſanctum fuit:ſociorũ uero regum & amicorum ſanctiſſimum Quod nomen hi Reges ne amitterent.timuerunt te uictore.Retentũ uero a te & confirmatũ:poſteris etiam ſuis tradituros eſſe cõfido.Corpora uero ſua pro ſalute regũ ſuorũ hi legati regii tibi tradunt.Hieras & Bleſamius & Antigonus tibi nobiſq; oĩbus iam diu noti:eademq; fide & uirtute præditus Donlaus:qui nuper cũ Hiera legatus ẽ ad te miſſus tum regum amiciſſimi:tum tibi etiã ut ſpero probati.Exgre de Bleſamio:num quid ad Regem contra dignitatem miſericordiamq; tuã ſcripſerit.Hieras quidam cauſam omnem ſuſcipit:& criminibus illis pro rege ſe ſupponit reum memoriã tuã implorat:qua uales plurimũ:Negat unquã ſe a te in Deiotari Tetrarchia pede diſceſſiſſe.In primis finibus tibi ſe præſto fuiſſe dicit:uſq; ad ultimos proſecutũ.Cum e balneo exiſſes tecũ ſe fuiſſe.Cum illa munera inſpexiſſes cœnatus:cum in cubiculo recubuiſſes:eandẽque aſſiduitatem tibi ſe præbuiſſe poſtridie.Quamobrem ſiquid eorum quæ obiecta ſunt cogitatum ſit:non recuſat quin id facinus ſuum iudices.Quo circa.C.Cæſar uelim exiſtimes hodierna die ſententiam tuã aut cũ ſummo dedecore miſerimam peſtem importaturã eſſe Regibus:aut incolumen famã cum ſalute. Quorum alterum optare illorum crudelitatis eſt:alterum conſeruare clementiæ tuæ.

ℂM.T.C.PRO AVLO CLVENTIO HABITO ORATIO.XI.

ANIMADVERTI Iudices omnẽ accuſatoris orationem in duas diuiſam eſſe partes:quarũ altera mihi niti & magnope confidere uidebat̃:inuidia iã inueterata iudicii iuniani altera tãtũmodo cõſuetudinis cã timide & diffidenter attingere rationem ueneficii criminum:q̃ de re lege hæc q̃ſtio conſtituta eſt.Itaq; mihi certum eſt hãc eandem diſtributionem inuidiæ & criminũ ſic in defenſione ſeruare:ut oẽs intelligãt nihil me nec ſubterfugere uoluiſſe reticẽdo:nec obſcurare dicẽdo.Sed cũ cõſidero quo mõ mihi ĩ utraq; re ſit elaborãdũ altera pars quæ ꝓpria eſt iudici uři & legitime beneficii quæſtionis ꝑ mihi breuis & non magnæ in dicendo contentionis fore uidet̃:altera autem q̃ ꝓcul a iudicio remota eſt:quæ concionibus ſeditioſe cõcitatis accõmodatior eſt q̃ trãq̃llis moderatiſq; iudiciis:ꝑſpicio quãtum in agendo difficultatis:& q̃tũ laboris ſit habitura.Sed in hac tãta difficultate illa me res tñ mẽ iudices cõſolat̃:q uos de criminibus ſic audire cõſueuiſtis:ut eorũ oẽm diſſolutionẽ ab oratore q̃ratis:ut nõ exiſtietis plus uos ad ſalutẽ reo largiri oportere.q̃ q̃tũ defenſor purgãdis criminibus cõſeq & dicẽdo ꝓbare potuerit.De ĩuidia aũt ſic iter uos diſceptare debetis:ut nõ qd dicat̃ a nobis:ſed qd oporteat dici:cõſideretis.Agit̃.n.ĩ crimĩb' Auli:Cluẽtii ꝓpriũ periculũ:inuidia cã cõis.Quãobrẽ alterã ptẽ cãe ſic agemus:ut uos doceamus:alterã ptẽ ſic:ut oremus:ĩ altera diligẽtia uřa nobis adiũgẽda ẽ ĩ altera fides iploranda:nẽo ẽ.n.q ĩuidiæ ſine uřo ac ſine taliũ uirorũ ſubſidio poſſit reſiſtet̃.Eqdẽ qd ad me attiet:quo me uertã neſcio.Negẽ fuiſſe illã iſamiã iudicii corrupti:negem illã rẽ agitatã ĩ cõcionibus:iactatã ĩ iudiciis cõmemoratã ĩ ſenatu.Euellã ex aĩs hoĩum tãta opinionẽ:tã pẽitus iſitã tã uetuſtã.Nõ ẽ nři igenii uři auxiliũ ẽ iudices huius ĩnocẽtiæ ſic ĩ hac calãitoſa fama:q̃ſi ĩ aliq̃ pnicioſiſſima flãma:atq; ĩ cõmuni icẽdio ſubuenire Etenim ſicut aliis ĩ locis parũ firmamenti:& parum uirũ falſitas habet:ſic ĩ hoc loco ſuo ſalſa inuidia imbecillis eſſe debet.Dominet̃ in conciõibus iaceat ĩ iudiciis ualeat in opinionibus ac ſermonibus imperitorum ab igeniis prudẽtũ repudiet̃ uehemẽtes habeat repẽtinoſq; impetus ſpacio ĩterpoſito:& cauſa cognita cõſeneſcat.Deniq; illa definitio iudiciorũ æquorũ ĩ quæ nobis a maiorib' tradita ẽ retineat̃:ut ĩ iudiciis:& ſine inuidia culpa plectat̃:& ſine culpa inuidia ponat̃.Quãobrem a uobis iudices antequã de ipſa cã dicere iĩcipio:hoc poſtulo primũ id qd æquiſſimũ eſt:ut ne qd huc

præiudicati efferatus. Et.n. non mõ auctoritatẽ:ſed etiá nomẽ iudicũ amittemus:niſi hic ex ipſis cauſis iudi
cabimus:ac ſi ad cás iudicia iam facta domo deferemus. Deinde ſi quá opinionem iam ueſtris mẽtib' cõ
ꝓrehendiſtis:ſi eam ratio cõuellet:ſi ratio labefactabit:ſi dẽiq; ueritas extorquebit ne repugnetis:eãq; ani
mis uñis aut libẽtibus aut æqs remittatis. Tũ autẽ cũ ego una quaq; de re dicã:& diluã:ne ipſi quæ cõtraria
ſunt taciti cogitationi ueſtræ ſubiiciatis:ſed ad extremũ expectetis:& me meũ dicendi ordinẽ ſeruaꝛ patia
mini:quom ꝓoratũ fuerit:ſi quid erit prætermiſſum:animo requiratis. Ego me iudices ad eam cãm accedeꝛ
quæ iã ꝑ annos octo cõtinuos ex cõtraria parte audiat̃:atq; ipſa opinione hoium tacita ꝓpe cõuicta atq; dã
nata ſit facile itelligo. Sed ſi quis mihi deus uñam ad me audiendũ bẽiuolentiã cõciliarit:efficiã pfecto:ut
intelligatis nihil eẽ homini tã timendũ:q̃ inuidiã nihil innocenti ſuſcepta iuidia tã optãdũ:q̃ equũ iudiciũ
quod in hoc uno dẽiq; falſæ infamiæ finis aliqs atq; exit' reperiat̃. Quãobrẽ magna me ſpes tenet: ſi ea q̃
ſunt in cauſa:explicare:atq; oia dicendo conſequi potuero:hũc locũ cõceſſumq; ueſtrũ:quẽ illi horribilẽ.
Aulo Cluentio & formidoloſum fore putauerunt:eũ tandem eius fortũæ miſeræ multũq; iactatæ portũ
atq; ꝑfugium futurum. tametſi permulta ſunt. quæ mihi antequã de cauſa dicã:de cõmunibus inuidiæ pi
culis dicenda eſſe uideantur:tamen ne diutius oratione mea ſuſpẽſa expectatio ueſtra teneat̃:agrediar ad
crimen cum illa deprecatione iudices qua mihi ſæpius utendum eſſe intelligo:ſic ut me audiatis q̃ſi hoc
tpe hæc cauſa primum dicatur:ſicuti dicitur. Non quaſi ſæpe iam dicta & nũquam ꝓbata ſit: Hodierno
enim die primum ueteris iſtius criminis diluendi poteſtas eſt data. ante hoc tẽpus error i hac cauſa atq;
inuidia uerſata eſt. Quamobrem dum multorum ãnorum accuſatiõi breuiter diluciddeq; reſpõdeo q̃ſo
ut me iudices ſicuti facere inſtituiſtis:benigne attenteq; audiatis. Corrupiſſe dicitur Aulus Cluentius iudi
cium pecunia:quo inimicum ſuum innocentem Statium Albium condemnaret. Oſtẽdam primũ iudi
ces:quoniam caput illius atrocitatis atq; inuidiæ fuit:innocentem pecunia circũuentum:neminẽ unquã
maioribus criminibus:grauioribus teſtibus in iudicium eſſe uocatum. Deinde ea de eo ꝓiudicia eẽ facta
ab ipſis iudicibus a quibus condemnatus eſt:ut nõ modo ab eiſdẽ:ſed ne ab aliis quidẽ ullis abſolui ullo
modo poſſet. Quum hæc docuero:tum illud oſtendam quod maxime requiri intelligo:iudicũ iſtud pe
cunia eſſe tantum non a Cluentio:ſed cõtra Cluentiũ. faciãq; ut intelligatis i tota illa cã. quid res ipſa tule
rit:qd error affinxerit:qd inuidia cõflarit. Primũ igitur illud erit ex quo intelligi poſſit:debuiſſe Cluẽtium
magnopere cauſæ confidere:q̃ certiſſimis criminibus & teſtib' fretus ad accuſandum deſcẽderit. Hoc lo
co faciendum mihi iudices eſt:ut uobis breuiter illa quibus Albius cõdemnat' eſt: crimina exponã. abs
te peto Oppiãice:ut me multum de patris tui cauſa dicere exiſtimes:adductũ:fide. atque officio defenſio
nis:& enim tibi ſi in præſentia ſatiſfacere nõ potuero:tamen multæ mihi ad ſatiſfaciendum reliquo tẽpo
re facultates dabuntur. Cluentio niſi nunc ſatiſfecero:poſtea mihi ſatiſfaciendi poteſtas non erit:ſimul &
illud. Quis eſt qui dubitare debeat contra dãnatũ & mortuum ꝓ incolumi & uiuo diceret̃ cũ illi in quem
dicitur:dãnatio oẽ ignominiæ piculũ iã abſtulerit:mors uero etiã doloris:huic autẽ ꝓ quo dicit̃:nihil poſ
ſit offẽſiõis accedere:ſine acerbiſſimo aĩ ſenſu ac dolore. & ſine ſũmo dedecoꝛ uitæ ac turpitudie. Atq; ut i
telligatis Cluẽtiũ nõ accuſatorio aĩo:nõ oſtẽtatiõe aliq;:aut gloria adductũ:ſed nepharis iniuriis:quotidia
nis iſidiis:ꝓpoſito ãte oculos uitæ piculo:nomẽ Oppiãici detuliſſe:paulo lõgius exordiũ cã rei demõſtrã
dæ petã:qd' quæſo iudices ne moleſte patiamini. Principiis.n.cognitis multo facilius extrema itelligetis.
Aulus Cluẽtius Habitus fuit pr̃ huiuſce iudices:hõ nõ ſolũ mũicipii larinatis ex quo erat: ſed & regiõis il
lius & uicinitatis uirtute:exiſtimatione:nobilitate facile pĩceps. Is cũ eſſet mortuus Sylla & Põ. conſulib'
reliq̃t hũc annos q̃ndeci natũ:grãdẽ aũt et & nubilẽ filiã:quæ breui tpe poſt mortẽ pr̃is nupſit Aulo Aurio
Melino cõſobrino ſuo adoleſcẽti:i primis ut tũ hẽbat̃ inter ſuos & honeſto & nobili. Cũ eẽnt hæ nuptiæ
plenæ dignitatis:plenæ concordiæ:repẽte eſt exorta mulieris iportũæ nephana libido:nõ ſolũ dedecoꝛ
uerũetiã ſcelere cõiuncta. Nã Saſſia mater huius Habiti:mater eni a me nominis cauſa (tãetſi in hũc hoſti
li odio & crudelitate eſt) mater inq̃ appellabitur. Neq; unq̃ illa de ſuo ſcelere & immãitate audiet: ut natu
ræ nomẽ amittat:quo eni ẽ ipſum nomẽ amãtius idulgẽtiuſq; maternum:hoc illius matris:quæ multos
iam annos & nũc cum maxie filium interfectum cupit ſingulare:ſcelus:maioꝛ odio dignum eẽ ducetis. Ea
igitur mater Habiti Melini illius adoleſcẽtis generi ſui:cõtra q̃ fas erat amore capta. Prio neq; id ipſũ diu
quoquo modo poterat nulla cupiditate continebatur. Deinde ita flagrare cœpit amẽtia:ſic iflammata fer
ri libidine:ut eam pudor. non pudicitia:non pietas:non macula familiæ:non hominum fama:nõ filii do
lor:nõ filiæ mœror a cupiditate reuocaret: Animum adoleſcẽtis nõ dum cõſilio ac ratiõe firmatum pelle
xit his omnib' rebus:qbus illa ætas capi & deliniri poteſt:filia q̃ nõ ſolum illo cõmuni dolore muliebri i
eiuſmodi uiri iniuriis angeret̃. ſed nepharium matris pellicatũ ferre nõ poſſet:de quo ne quæri qdẽ ſine
ſcelere ſe poſſe arbitraret̃:cæteros ſui tãti mali ignaros eſſe cupiebat. In huius amãtiſſimi ſui fratris mani
bus & gremio mœrore & lachrymis cõſeneſcebat. Ecce aũt ſubitum diuortium quod ſolatium malorũ
omniũ fore uidebat̃. Diſcedit a Melino Cluentia:ut in tãtis iniuriis nõ inita ut a uiro nõ libẽter. Tũ uero
illa egregia & præclara mater palã exultare lætitia:a triumphare gaudio cœpit:uictrix filiæ: nõ libidini
Itaq; diutius ſuſpitionibus obſcuris lædi famã ſuam noluit:lectum illum genialem quẽ biennio ante fi
liæ ſuæ nubẽti ſtrauerat in eadẽ domo ſibi ornari & ſterni expulſa atq; exturbata filia iubet. Nubit gene
ro ſocrus:nullis auſpicibus:nullis auctoribus:funeſtis ominibus. O mulieris ſcelus icredibile:& ꝓter hãc
unam in omni uita inauditum. O libidinem effrenatam & idomitam. O audaciã ſingularẽ. Nõ timuiſſe
ſi minus uim deoꝝ hominumq; famã:at illam ipſam noctẽ:faceſq; illas nuptiales:nõ limẽ cubiculi nõ cu
bile filiæ nõ parietes deniq; ipſos ſuperioꝝ teſtes nuptiaꝝ:ꝑfregit & ꝓſtrauit oĩa cupiditate & furore:uĩ

la ſi nubat:difficile dictu eſt. Sed tamen utriuſq; humanitatē cōſtantiāq; cognoſcite: petit Oppianicus: ut ſibi Saſſia nubat:& id magnope cōtēdit. Illa aūt nō admirat̃ audaciam: non impudentiam aſpernatur. Nō deniq; illā Oppiāici domū uiri ſui ſanguine redūdantē reformidat: ſed φ haberet tres ille filios: iccirco ſe ab his nuptiis abhorrere reſpōdit. Oppianic⁹ q peccuniā Saſſiæ cōcupiuiſſet: domo ſibi quærēdū remediū extimauit: ad eam moram quæ nuptiis afferebat̃. Nam cum haberet ex Nouia infantem filiū alter aūt ei⁹ filius papianatus Teani apuli: quod abeſt a Larino decē & octo milia paſſuū: apud matrē educaret̃: arceſſit ſubito ſine cauſa pueꝝ Teano qd facere niſi ludis publicis: aut feſtis diebus ante nō ſolebat. Mater nihil mali ſuſpicans miſera mittit. Ille ſe Tarentū ꝓficiſci cùm ſimulaſſe: eo ipſo die puer cū hora undecima ī publico ualens uiſus eēt: ante noctē mortuus ē: & poſtridie anteq̄ luceret cōbuſtus eſt. Atq; hūc tantū mœrorē matri prius hoīum rumor: q̄ quiſq̄ ex oppianici familia nūciauit. Illa cū uno tempore audiſſet ſibi nō ſolum filium: ſed etiam exequiarum mun⁹ ereptū Larinū confeſtim examinata uenit: & ibi de integro funus iam ſepulto filio fecit. Dies nondum decem iterceſſerant: cum ille alter filius īfans necat̃. Itaq; nubit Oppianico continuo Saſſia lætanti iam animo: & ſpe optima cōfirmata. Nec mirū quæ ſe non nuptialib⁹ donis: ſed filioꝝ funeribus delinitam uideret. Ita φ cæteri ꝓpter liberos peccuniæ cupidiores ſolēt eē. Ille ꝓpter peccuniam liberos aminere iucundius eſſe duxit. Scio iudices uos pro ueſtra hūanitate his tātis ſceleribus breuiter: a me demonſtratis uehemēter eſſe cōmotos. Quo tādem igitur animo fuiſſe illos arbitramini: quibus his de rebus non modo audiēdū fuit: uerumenuā iudicandū? Vos auditis de eo in quem iudices nō eſtis: de eo quē nō uidetis: de eo quē odiſſe iam non poteſtis: de eo q & naturæ & legib⁹ ſatiſfecit: quē leges exilio natura: morte mulctauit. auditis non ab inimico: auditis ſine teſtib⁹: auditis cum ea q̄ copioſiſſime dici poſſunt: breuiter a me ſtrictimq; dicuntur. Illi audiebant de eo: de quo iurati ſententias ferre debēt: de eo cuius præſentis nephariū & conſceleratum uultum intuebat̃: de eo quē oderāt ꝓpter audicam: de eo quem omni ſupplicio dignū eſſe ducebant: audiebant ab accuſatoribus: audiebant uerba multorum teſtiū: audiebant cum una quaq; de re. P. Cānutio homine eloquentiſſimo grauiter & diu dicerentur: & eſt quiſq̄ q cum hoc cognouerit: ſuſpicari poſſit Oppianicum iudicio oppreſſum: & circūuētū eſſe innocentem? Aceruatim iam reliqua iudices dicam: ut ad ea quæ propriora hui⁹ cauſæ & adiūctiora ſūt pueniā. Vos quæſo memoria teneatis: nō mihi eē ꝓpoſitum: ut accuſem Oppianicū mortuū. Sed cum hoc pſuadere uobis uelī: iudiciū ab hoc nō eē corruptū: hoc uti initio: ac fundamēto defenſiōis: Oppiāicū hoiem ſceleratiſſimū & nocentiſſimū eē dānatū: q uxori ſuæ Cluētiæ: quæ amita huius habiti fuit: cum ipſe poculum dediſſet: ſubito illa in media potione exclamauit ſe maximo cū dolore mori: nec diutius uixit quam locuta eſt. Nam in ipſo ſermone hoc & uociferatione mortua ē. & ad hāc mortem tā repētinam uocēq; morientis: oīa prætere a quæ ſolent eē īdicia & ueſtigia ueneni illius mortuæ corpore fuerūt. & eodēq; ueneno. C. Oppianicū fratrem necauit. Neq; hoc eſt ſatis: tam & ſi in ipſo fraterno parricidio nullū ſcelus prætermiſſum uidetur: tamen ut ad hoc nephariū facinus accederet: aditum ſibi aliis ſceleribus ante muniuit. Nam cū eſſet grauida Auria fratris uxor: & iam appropinquare partus uideret̃: mulierem ueneno īterfecit. Vt una illud quod erat ex fratre cōceptum necaret̃: poſtea fratrem aggreſſus: eſt: qui ſero iā exauſto illo poculo mortus: cum & de ſuo & de uxoris interitu clamaret. teſtamentumq; mutare cuperet: ī ipſa ſignificatione huius uoluntatis eſt mortuus. ita mulierem: ne partu ei⁹ ab hæreditate fraterna excluderet̃ necauit: fratris aūt liberos prius uita priuauit: quam illi hanc natura ꝓpriam lucem accipere potuerunt: ut omnes itelligerēt nihil ei clauſum: nihil ſanctum eſſe: poſſe: a cui⁹ audacia fratris liberos de materni qdē corporis cuſtodia tegere potuiſſet. Memoria teneo Mileſiani quādam mulierem cū eſſet in Aſia φ ab hæredibus ſecundis accepta peccunia partum ſibi ipſa medicamētis abegiſſet: rei capitalis eſſe damnatā. Neq; iniuria quæ ſpem parentis memoriam nominis: ſubſidium generis: hæredem familiæ: & deſignatum rei pu. ciuem ſubſtuliſſet. Quanto eſt Oppianicus in eadem iniuria maiore ſupplicio dignus: ſi quidē illa cū ſuo corpori uim attuliſſet: ſe ipſam cruciauit. Hic aūt idem illud effecit p alieni corporis mortem atq; cruciatū. Cæteri non uidentur in ſingulis hominibus multa patricidia ſuſcipe poſſe. Oppianicus iuuētus ē qui in uno corpore plures necaret: atq; enim hanc eius cōſuetudinē: audaciāq; cognoſceret: auūculus illi⁹ adoleſcētis Oppianici. Cn. Magius: iſq; graui morbo affectus eſſet: & hæredem illū ſororis ſuæ filium faceret: amicis adhibitis pſente ſua matre Dinea uxorem ſuam iterrogauit eēt ne prægnās: quæ cum ſe eſſe reſpondiſſet: ab ea petiuit: ut ſe mortuo apud Dineā: quæ tum ei mulieri ſocrus erat: quoad pareret habitaret: diligentiamq; adhiberet: ut id quod conceperat ſeruaret: ut ſaluum parere poſſet. Itaq; et teſtamento legat grandē peccuniā a filio ſi q natus eſſet: ab ſecundo hærede nihil legat: qd de Oppianico ſuſpicatus ſit uidetis. qd iudicauit: obſcurum nō eſt. Nā cū eius filium faceret hæredē: eū tutorem liberis non adſcripſit. Quid Oppianicus fecerit: cognoſcite ut illum Magiū intelligatis longe animo proſpexiſſe morientem. Quæ pecunia mulieri legata erat a filio ſi qui natus eſſet: eam: præſentē Oppianicus nō dubitam mulieri ſoluit. Si hæc ſolutio legatoꝝ & nō merces abortiōis appellanda ē. Quo illa ꝓcio accepto: multiſq; ꝓterea muneribus. quæ tū ex tabulis Oppianici recitabant̃: ſpem illā quā ī aluo cōmēdatā a uiro continebat: uicta auaritia ſceleri Oppianici uēdidit. Nihil poſſe iam ad hanc improbitatē addi uidetur. Attendite exitū. quæ mulier obteſtatione uiri decē illis mēſib⁹ ne domū quidē ullā: niſi ſocrus ſuā noſſe debuit: hæc quinto mēſe poſt uiri mortē ipſi Oppianico nupſit: quæ nuptiæ nō diuturnæ fuerūt. Erant. n. nō matrimonii dignitate: ſed ſceleris ſocietate coniūctæ. Quid illa cædes Aſinii Larinatis adoleſcentis pecūioſi: q̄ clara cū recens fuit: q̄ omniū ſermone celebrata fuit? Auilius quidā Larinas perdita nequitia & ſumma egeſtate arte quadā præditus ad libidines adoleſcentuloꝝ excitādas accōmodatus: qui ut ſe blāditiis & aſſentationi

bus in Aſinii conſuetudinē penitus immerſit:Oppianicus cōtinuo ſperare cœpit:hoc ſe.Aiulio tāq̄ aliqua
machina admota capere Aſinii adoleſcētiam:& fortūas eius patrias expugnare poſſe. Ratio excogitata La
rini eſt:res tranſlata Rmoam.Iniri.n.id cōſilium facilius i ſolitudine:pficere rem eiuſmodi cōmodi⁹ i tur
ba poſſe arbitrati ſunt.Aſinius uero cū Aiulio Romā eſt profectus:hos ueſtigiis Oppianicus ſecutus eſt:iā
ut Romæ uixerint quib⁹ conuiuiis:quibus flagitiis quantis & quam profuſis ſumpubus nō modo cōſcio:
ſed etiā conuiua & adiutore Oppianico:longū eſt mihi dicere:præſertim ad alia ꝑperanti:exitum ei⁹ aſſi
mulatæ.familiaritatis cognoſcite.Cum eſſet adoleſcens apud mulierculam quandam:atq̄ ibi pnoctaret
& ibi diem poſterum cōmoraret.Aiulius ut erat cōſtitutū ſimulat ſe ægrotare:& teſtamentum ſe facere
uelle.Oppianicus obſigatores ad eum qui neq̄ Aſinium neq̄ Aiuliū noſent: adducit:& illum Aſinium
appellat.Ipſe teſtamento Aſinii nomine obſignato diſcedit.Aiulius ilico cōualeſcit.Aſinius autē breui il
lo tempore quaſi in hortulos iret:in arenarias quaſdam extra portam exquilinam pductus occiditur:q cū
unum iam & alterū diem deſideraret:neq̄ in his locis ubi ex cōſuetudine quærebat̃ inueniretur: & Oppia
nicus in foro Larinatium dictitaret:nuper ſe & ſuos amicos teſtamentū ei⁹ obſignaſſe:liberti Aſinii & nō
nulli amici q̄ eodē die quo poſtremū Aſinius uiſus erat:Aiulium cum eo fuiſſe:& a multis uiſum eē con
ſtabat:i eum inuadunt:& hominē ante pedes.Qu.Manilii:qui tum erat trium uir:conſiſtunt atq̄ ille con
tinuo nullo teſte:nullo iudice:recētis maleficii cōſcientia pterritus:omnia ut a me pauloante dicta ſūt ex
ponit.Aſiniūq̄ a ſe cōſilio Oppianici interfectum fatetur.Extrahitur domo latitans Oppianicus a Mālio.
Index.Aiulius ex altera parte coram tenetur.Hic iam quid reliqua quæritis?Manilium plærīq̄ norātis nō
ille honorem a pueritia:nō ſtudia uirtutis.nō ullum exiſtimationis bonæ fructum unq̄uā cognitarat:ſed
expetulanti atq̄ improbo ſcurra in diſcordis ciuitatis ad eam colūnam ad quā multorū ſæpe cōuiciis pdu
ctus erat:cū ſuffragiis populi peruenerat.Itaq̄ rem cū Oppianico tranſigit:pecuniā ab eo accipit. cauſam:
& ſuſceptam & manifeſtam relinquit. Actum in Oppianici cauſa crimen hoc Aſinianū cū teſtib⁹ multis:
tū uero indicio Aiulii cōprobatur.In quo inter allegatos Oppianici nomen primū eſſe cōſtabat eius:quē
uos miſerum atq̄ inocentem falſo iudicio circūuentū eſſe dicitis.Quid?auiam tuam Oppianice Dineam
cuius tu es hæres:pater tuus non manifeſto necauit ad quā cū aduxiſſet medicum illum ſuū iam cognitū
& ſæpe uictorē per quem interfecerat plurimos:mulier exclamat ſe ab eo nullo mō:uelle curari:quo cu
rante ſuos oēs pdidiſſet.Tum repēte Anconitanū quēdā.L.Clodiū pharmacopolam circūforanū: q caſu
tum Larinū ueniſſet aggredit̃:& cum eo duo milibus:id quod ipſi⁹ tabulis eſt demonſtratū trāſigit.L.Clo.
q ꝑperaret:cū fora multa reſtarēt:ſimul atq̄ itroductus eſt:rem cōfecit.pria potiōe mulierē ſuſtulit.neq̄
poſtea Larini punctum eſt temporis cōmoratus.eadē hac Dinea teſtamentū faciente cū tabulas prehen
diſſet Oppianicus:q gener eius fuiſſet:digito legata deleuit:& cū id multis locis feciſſet: poſt mortē eius
ne lituris coargui.poſſet:teſtamentū in alias tabulas trāſcriptū ſignis adulterinis obſignauit.Multa ꝑtereo
cōſulto:&.n.uereor ne hæc ipſa nimium multa eſſe uideant̃:uos tamē eū ſimilē ſui fuiſſe:i cæteris quoq̄
uitæ ſuæ partibus exiſtimare debetis.Illum tabulas publicas Larini cēſorias corrupiſſe decuriōes uniuer
ſi iudicauerūt cum illo iam nemo rationem:nemo rē ullā contrahebat:nemo illum:ex tā multis cogna
tis & affinibus tutorē unq̄ liberis ſuis ſcripſit:nemo illum aditu:nemo:cōgreſſione nemo:ſermōe:nemo
cōuiuio dignū indicabat:oēs aſpernabātur:oēs abhorrebāt oēs ut aliquā imanē atq̄ pnitioſam beſtiā pe
ſtemq̄ fugiebāt:hunc tamen hominē tam audacē:tam nephariū:tam nocētē nūq̄ accuſaſſet Habitus iudi
ces:ſi id ꝑtermittere ſaluo capite ſuo potuiſſet.Erat huic inimic⁹ Oppianicus erat.Sed tamen erat uitric⁹
crudelis:& huic īſeſta mr̃:attamē mr̃.Poſtremo nihil tam remotū ab accuſatiōe q̄ Cluentius & natura &
uolūtate:& inſtituta rōne uitæ.Sed cū eēt illi hæc ꝑpoſita cōditio:ut aut iuſte pieq̄ accuſaret:aut acerbe idi
gneq̄ moreret̃:accuſare quoquo mō poſſet:q̄ alio mō emori maluit.Atq̄ ut hoc ita eē pſpicere poſſitis:
exponā uobis Oppianici facinus manifeſto comptum:atq̄ depræhenſum:ex quo ſimul utrūq̄:& huic ac
cuſare:& illū cōdēnari neceſſe fuiſſe itelligetis.Martiales qdam appellabant̃ Larini miniſtri publici Mar
tis:atq̄ ei deo ueteribus inſtitutis:religionibuſq̄ Larinatū cōſecrati:quorū cū ſatis magnus numerus eēt:
cūq̄ item in Sicilia pmulti ueneri ſunt:ſic illi Larini in Martis familia numerarent̃ repente Oppianicus
eos omnes liberos eſſe ciueſq̄ rōanos cœpit defendere:grauiter id decuriones larinatium:cūctiq̄ mūici
pes tulerunt.Itaq̄ ab Habito petiuerūt:ut eam cauſam ſuſciperet:publiceq̄ defenderet.Habitus cum ſe ab
omni eiuſmodi negocio remouiſſet:tamen ꝓ loco:ꝑ antiquitate generis ſui:ꝑ eo q̄ ſe nō ſolum ſuis cō
modis:ſed ēt ſuorū municipium cæterorumq̄ neceſſariū natum eē arbitrabat̃ tātæ uolūtati uniuerſorū la
rinatiū deeſſe noluit.Suſcepta cā Romāq̄ delata magnæ quottidie cōtentiōes inter Habitū & Oppianicū
ex utriuſq̄ ſtudio defenſiōis excitabātur.Erat ipſe imani acerbaq̄ natura Oppiāicus.Incēdebat eius amē
tiā iſeſta atq̄ inimica filio mater Habiti:magni aūt illi ſua itereſſe arbitrabant̃:hūc a cā martialiū demoue
re Suberat ēt alia cā maior:quæ Oppianici hōis auariſſimi atq̄ audaciſſimi mentē maxime cōmouebat.
Nā Habitus uſq̄ ad illius iudicii tempus nullum teſtamentū unq̄ fecerat:neq̄ enim legare eiuſmodi ma
tri poterat animū inducere:neq̄ teſtamento nomen omnino prætermittere parentis.Id cū Oppianicus
ſciret:neq̄.n.erat obſcurū:itelligebat Habito mortuo bona eius omnia ad matrem eē uētura:quæ ab ſeſe
poſtea aucta pecunia maiore præmio orbata filio:minore pīculo necaret̃.Itaq̄ his rebus incēſus q̄ rōne.
Habitū uenēo tollere conatus ſit cognoſcite.C.&.L.Fabritii fratres gemini fuerūt ex mūicipio Aletrina
te homines inter ſe tum forma tū moribus ſimiles municipium autē ſuorū diſſimillimi.In qbus quantus
ſplendor ſit quā ꝑpe æqualis:q̄ fere omniū cōſtans & moderata rō uite:nemo ueſtrū:ut mea fert opinio:
ignorat:his Fabritii ſemper uſus eſt Oppianicus familiariſſime.Iam hoc fere ſcitis omnes quātā uim ha

beat ad coniungendas amicitias ſtudioꝶ ac naturæ ſimilitudo. Cum illi ita uiuerent: ut nullũ q̃ſtũ turpẽ
eſſe arbitrarent̃: cum oĩs ab his fraus: oẽs inſidiæ circunſcriptioneſq; adoleſcentiũ naſcerent̃: cũq; eſſent ui
ciis atq; improbitate omnib⁹ noti: ſtudioſe ut dixi ad eoꝶ ſe familiaritatem multis ante iam annis Oppia
nicus applicarat. Itaq; tum ſic ſtatuit p. C. Fabritiũ. Nam Lucius erat mortuus: iſidias Habito cõparat̃. erat
illo tẽpore infirma ualitudine Habitus: utebat̃ aũt medico ignobili ſed ſpectata homine Cleophanto: cu
ius ſeruum Diogenẽ Fabritius ad uenenũ Habito dandũ ſpe & precio ſollicitat̃ cœpit. Seru⁹ nõ icallidus
ſed ut ipſa res declarauit: frugi: atq; integer: ſermonẽ Fabritii non eſt aſpernat⁹. Rem ad dominũ detulit
Cleophãtus aũt cũ habito ẽ locutus. Habitus ſtatim cũ. M. Bæbrio ſenatore familiariſſimo ſuo cõicauit: q
q̃ fide: q̃ prudentia: q̃ dignitate fuerit meminiſſe uos arbitror: & ei placuit ut Diogenem Habitus emeret
a Cleophãto: quo facili⁹ aut cõpræhẽderet̃ res eius iudicio: aut falſa eẽ cognoſceret̃: ne multis Diogenes
emitur: uenenũ diebus paucis cõparat̃: multi uiri boni cũ ex occulto iteruenissent: peccuniaq; obſignata: q
ob eam rẽ dabat̃: in manibus Scamandri liberti Fabritioꝶ depræhendit̃. Pro dii imortales Oppianicũ q
piam his reb⁹ cognitis circũuentũ dicit ecq̃uis unq̃ audacior? quis nocentior? quis aptior in iudicium ad
duct⁹ eſt? & quot igenium: quæ facultas dicendi: quæ a quoq̃ excogitata defenſio huic uni crimini potuit
obſiſtere? Simul & illud qs eſt qui dubitet quin hac re cõperta manifeſtoq; deprehenſa aut obeũda: mors
Cluentio: aut ſuſpicienda accuſatio fuerit. Satis ẽ arbitror demõſtratum iudices his criminib⁹ accuſatũ eẽ
Oppiãicũ: ut hõeſte nullo modo abſolui potuerit. Cognoſcite nũc ita reum citatum eẽ illum: ut re ſemel
atq; iterum præiudicata cõdemnatus in iudicium uenerit. Nam Cluentius iudices primũ nomẽ ei⁹ detu
lit: cuius in manibus uenenũ dephenderat: is erat libertus Fabritioꝶ Scamãder. integrũ cõſiliũ: iudicii cor
rupti nulla ſuſpicio: ſimplex in iudicium cauſa. certa res: unum crimẽ allatum eſt. Hic tamẽ Fabritius is de
quo ante dixi: q liberto dãnato ſibi illud impendere periculũ uideret quod mihi cũ Aletrinatibus: uicini
tatẽ: & cũ plæriſq; eorum magnum uſum eſſe ſciebat: frequentes eos ad me domũ adduxit: q q̃q̃ de hoĩe
ſicut neceſſe erat: exiſtimabant: tamen ꝙ erat ex eodẽ municipio: ſuæ dignitatis eſſe arbitrabantur: eum q
bus rebus poſſent defendere. Idq; a me ut facerem: & ut cãm Scamandri ſuſciperem petebant: i qua cauſa
patroni omne periculum continebatur. Ego qui neq; illis talibus uiris ac tam amantib⁹ mei rem poſſem
ullam denegare: neq; illud crimen tantũ ac tã manifeſtũ eẽ arbitrarer: ſicut nec illi q̃dem ipſi qui mihi tũ
illam cauſam commendabant arbitrabantur. Pollicitus his ſum me omnia quæ uellent eẽ facturũ. Res
agi cœpta eſt. citatus eſt Scamander reus. Accuſabat. P. Cãnutius homo in primis ingenioſus & in dicẽdo
exercitatus. Accuſabat autem ille Scamandrum uerbis tribus: uenenũ eẽ depræhenſum. omnia tela toti⁹
accuſationis in Oppianicum coniiciebantur. Aperiebatur cauſa iſidiarum. Fabritioꝶ familiaritas cõme
morabat̃. hominis uita & audacia proferebatur. Deniq; omnis accuſatio grauiter uarieq; tractata: ad extre
mum manifeſta ueneni dephenſione concluſa eſt. Hic ego cum ad reſpõdẽdũ ſurrexi: q̃ cura dii immor
tales: qua ſollicitudie animi: quo timore? Semper equidem magno cum metu incipio dicere: quotiẽſcũq;
dico totiens mihi uideor in iudicium uenir nõ igenii ſolum ſed etiam uirtutis atq; officii: ne aut id ꝓfite
ri uidear quod non poſſim implere: qđ eſt impudentiæ: aut id non efficere quod poſſim: quod ẽ aut pfi
diæ aut negligentiæ. Tum uero ita ſum pturbatus: ut omnia timerem: ſi nihil dixiſſem: ne infantiſſim⁹: ſi
multa in eiuſmodi cauſa dixiſſem: ne ipudẽtiſſimus exiſtimarer. Collegi me aliquãdo: & ita cõſtitui forti
ter eẽ agendũ: illi ætati qua tũ erã ſolere laudi dari: ẽt ſi in minus firmis cauſis hominum piculis nõ defuiſ
ſem. Itaq; feci: ſic pugnaui: ſic omni ratione contendi: ſic ad omnia confugi: quãtũ ego aſſequi potui reme
dia ac perfugia cauſarum: ut hoc quod timide dicã: cõſecutus ſim: ne quis illi cauſæ patronũ defuiſſe arbi
traretur. Sed ut quicquid ego appræhẽderam: ſtatim accuſator extorquebat e manibus. ſi queſierã an ini
micitiæ Scamandro cum Habito fatebat̃ nullas fuiſſe. Sed Oppianicũ cuius ille miniſter fuiſſet: huic ini
miciſſimũ fuiſſe: atq; eſſe dicebat. Sin autem illud egeram. nullum ad Scamãdrum morte Habiti uẽturũ
emolumentum fuiſſe: concedebat. Sed ad uxorem Oppianici hominis in uxorib⁹ necãdis exercitati om
nia bona Habiti uentura eſſe dicebat. Cum illa defenſiõe uſus eſſem: quæ in libertinorum cauſis hõeſtiſ
ſima ſemper exiſtimata eſt. Scamandrum patrono eſſe probatum: fatebatur. ſed quærebat cui ꝓbatus eẽt
ipſe patronus: cum ego pluribus uerbis in eo commoratus eſſem. Scamãdro factas inſidias eſſe p Dioge
nem: conſtitutumq; inter eos de alia re fuiſſe: ut medicamentum non uenenum Diogenes afferret hoc
cuius uſu uẽire poſſe: quærebat cur in eiuſmodi locũ tam abditum: cur ſolus: cur cũ obſignata pecũia ue
niſſet? Deniq; hoc loco cauſa teſtibus honeſtiſſimis hominibus premebat̃. M. Bebrius ſuo conſilio Dio
genem emptum ſe præſente. Scamandrum cum ueneno pecuniaq; deprehẽſum eſſe dicebat. P. Qu. Va
rus homo ſumma religione: & ſumma auctoritate præditus: de inſidiis quæ fierent Habito & de ſollicita
tione Diogenis recenti re ſecum Cleophãtum locutum eſſe dicebat atq; in illo iudicio cũ Scamandrum
nos defendere uideremur: uerbo ille reus erat. Re quidem uera & periculo & tota accuſatiõe Oppianic⁹
neq; id obſcure ferebat: nec diſſimulare ullo modo poterat. Aderat frequẽs: aduocabat: omni ſtudio gra
tiaq; pugnabat. poſtremo id quod maximo malo illi cauſæ fuit: hoc ipſo i loco quaſi reus ipſe eſſet: ſede
bat. Oculi omnium iudicum non in Scamandrum: ſed in Oppianicum coniciebantur. timor ei⁹ ꝑturba
tio. ſuſpenſus incertuſq; uultus: crebra coloris mutatio. quæ erãt antea ſuſpicioſa: hæc apta & manifeſta fa
ciebant. Cum in cõſiliũ iri oporteret quæſiuit ab eo. C. Iunius quæſitor ex lege illa cornelia q̃ tũ erat clam
an palam de ſe ſententiã ferri uellet. de Oppianici ſententia reſpõſum eſt: ꝙ is Habiti familiarẽ iuniũ eſſe
dicebat: clã uelle ferri. Itum eſt in cõſilium omnibus ſententiis præter unã: quam ſuã Stalen⁹ eſſe dicebat:
Scamãder prima actione cõdemnatus eſt. Quis tũ erat oium q Scamãdro cõdẽnato nõ iudiciũ de Oppia

nico factũ eē arbitrareť?Quid eſt illa cõdemnatione idicatũ.niſi uenenũ id qđ Habito dareť eſſe quæſitũ.
Quæ porro tenuiſſima ſuſpicio collata in Scamandrũ eſt:aut conferri potuit:ut is ſponte necarē uoluiſſe
Ha bitũ putareť?Atq; hoc tũ iudicio facto:& Oppianico re & exiſtimatione iam lege & ꝓnunciatione nõ
dũ cõdẽnato:tamē Habitus Oppianicũ reũ ſtatim nõ fecit.Voluit cognoſceř utrum iudices in eos ſolos eſ
ſent ſeueri:quos uenenũ habuiſſe ipſos cõperiſſent:an etiã cõſilia cõſciẽtiaſq; eiuſmodi facinoꝝ ſupplicio
dignas iudicarent.Itaq;.C.Fabritiũ:quē propter familiaritatem Oppianci conſcium illi facinori fuiſſe arbi
trabať:reũ ſtatim fecit: utiq; eius locus primus cõſtitueret propter cauſæ coniunctionē impetrauit.Hic tũ
Fabritius non mõ ad me meos uicinos & amicos aletrinatet nõ adduxit ſed ipſe his neq; defenſorib⁹ uti
poſtea neq; laudatoribus potuit.Rem.n.itegrã hois nõ alieni ꝗuis ſuſpicioſam defendere humanitatis eſ
ſe putabamus:Iudicatã labefactare conari impudẽtiæ.Itaq; tũ ille inopia & neceſſitate coactus in cauſa eiuſ
modi ad Cepaſſos fratres cõfugit hoies induſtrios:atq; eo aio:ut quæcũq; dicẽdi poteſtas eſſet:data:in ho
nore atq; beneficio ponerent:Iam hoc quoq; ꝓpe iniquiſſime cõparatũ eſt:ꝙ in morbis corporis ut qſq; ē
difficillim⁹ita medicus nobiliſſimus atq; optimus quæritur.in periculis capitis ut quæq; cã difficillima ē
Ita deterrimus obſcuriſſimuſq; patrõus adhibeť citatur reus.agiť cã:paucis uerbis accuſat ut de re iudica
ta Cãnutius icipit longo ac alte petito ꝓœmio reſpondere maior Cepaſius.primo attẽte audiebať ei⁹ orõ
erigebat aium iam demiſſum & oppreſſum Oppianicus.gaudebat ipſe Fabritius:nõ itelligebat animos
iudicũ non illius eloquentie:ſed defenſiõis impudẽtia cõmoueri:poſteaꝗ de re cœpit dicere:ad ea ꝗ erãt
in cauſa addebat ēt ipe noua quædã uulnera.hoc ꝗꝗ ſedulo faciebat:tamē interdũ nõ dẽfendeř:ſed præua
ricari accuſationi uidebatur.Itaq; cum calidiſſime ſe dicere putaret:& cũ illa uerba grauiſſima ex itimo ar
tificio deprõpſiſſet:Reſpicite iudices hoium fortũas:Reſpicite dubios uanoſq; caſus.Reſpicite.C.Fabritii
ſenectutē.Cum hoc reſpicite ornandæ orationis cã ſæpe dixiſſet:reſpexit ipſe.at.C.Fabricius a ſubſelliis
demiſſo capite diſceſſerat hic iudices rideř:ſtomachari:atq; acerbe ferre.patron⁹ cauſam ſibi eripi:& ſe cæ
tera de illo loco reſpicite iudices nõ poſſe dicere Nec quicꝗ propius eſt factũ:ꝗ ut illum pſequereť:& collo
obtorto ad ſubſellia reduceret:ut reliqua poſſet p orare.Iam tum Fabritius primũ ſuo iudicio quod eſſet
grauiſſimum deinde legis ui & ſententiis iudicũ eſt cõdẽnatus.Quid eſt ꝙ iam de Oppinaci cauſa plu
ra dica mus?apud euſdẽ iudices reus eſt factus cum his duobus præiudiciis iam damnat⁹ eſſet:ab iiſdẽ aũt
iudicibus:qui Fabritiorum damnatione de Oppianico iudicarant locus ei primus eſt conſtitut⁹.Accuſa
tus eſt criminibus grauiſſimis iis quæ a me breuiter dicta ſunt:& prætera multis quæ ego oia nunc omit
to.Accuſatus eſt apud eos qui Scamandrum miniſtrum Oppianici Fabricium cõſcium maleficii cõdẽna
rant.Vtrũ p deos imortales magis eſt mirandũ:ꝙ is cõdẽnatus ē:an ꝙ oio reſpõdere auſus ē?Quid eni illi
iudices facere potuerũt:q ſi innocentes Fabritios condẽnaſſet:tamen in oppianico ſibi cõſtare:& ſupiori
bus conſentire iudiciis debuerunt.An uero illi ſua p ſe ipſi iudicia reicinderẽt:cũ cæteri ſoleãt i iudicãdo:
ne ab alioꝝ iudiciis diſcrepẽt.prouidere & illi q Fabrinii libertũ qa miniſter i maleficio fuerat : patronũ qa
conſcius condemnaſſent:ipſum principē atq; architectũ ſceleris abſoluerẽt?Et q cæteros nullo ꝑiudicio
facto tamē ex ipſa cã condemnaſſent:hunc quē bis condẽnatum iam acceperãt:liberarẽt.Tũ uero illa iu
dicia ſenatoria nõ falſa inuidia:ſed uera:atq; inſigni turpitudine notata:atq; opta dedecore & infamia de
fenſioni locum nullũ reliquiſſent.Quid enim tandem illi iudices reſponderẽt.ſi quis ab his quæreret:cõ
demnaſtis Scamãdrũ:quo crimine:nempe quot Habitũ p ſeruũ medici ueneno necare uoluiſſet.qđ Ha
biti morte Scamãder cõſequebať:nihil.at miniſter erat Oppiãici.Cõdẽnaſtis.C.Fabritiũ qd ita qa cũ ipſe
familiariſſime Oppianico uſus:libertus autem eius in maleficio deprehenſus eſſet:illũ expertē eius cõſi
lii fuiſſe non probatur:Si igitur ipſum Oppianicum bis ſuis iudiciis condẽnatum abſoluiſſent qs tãtam
turpitudinē iudicioꝝ:qs tantã Iconſtãtiam reꝝ iudicataꝝ:qs tantã libidinē iudicum ferre potuiſſet.Quod ſi
hoc uidetis:qđ iam hac omni oɼone patefactũ eſt:illo iudicio reũ condẽnari ꝓſertim ab eiſdē iudicibus:q
duo ꝓiudicia feciſſent:neceſſe fuiſſe ſimul illud uideatis neceſſe ē nullã accuſatori cãm eē potuiſſe:cur iu
dicium uellet corrumpere.Quæro.n.abs te.T.Acci relictis iam cæteris argumentis oibus:num Fabritios
quoq; innocentes cõdemnatos exiſtimes:num ēt illa iudicia pecũia corrupta eſſe dicas:qb⁹ iudiciis alter
a Staleno ſolo abſolutus eſt:alter ēt ipſe ſe cõdemnauit.Age ſi nocentes cuius maleficii:nunqd ꝑter uene
num ꝗſitum quo Habitus necaretur:obiectum ē.Nunqd aliud i illis iudiciis uerſatum eſt præter haſce in
ſidias Habito ab Oppiãico per fabricios factas:nihil unꝗ aliud iudices reperietis extat memoria:ſũt tabu
læ publicæ redargue me:ſi mentior.teſtium dicta recita doce in illoꝝ iudiciis quid ꝑter hoc uenenũ Op
pianici nõ modo in criminis:ſed i maledicti loco ſit obiectum.Multa dici poſſunt qre ita neceſſe fuerit iu
dicari.Sed ego occurram expectationi ueſtræ iudices.Nam ſi a uobis ſic audior:ut nũꝗ bẽignus neq; attē
tius queꝗ auditum putem:tamen uocat me alio iamdudum tacita ueſtra expectatio:ꝗ mihi obloquı uide
tur:qđ ergo:negas ne illud iudiciũ eē corruptum?nõ nego.Sed ab hoc corruptum nõ eē cõfirmo:a quo
igitur eſt corruptum:opinor primũ ſi incertum fuiſſet.qnã exitus illius iudicii futurus eēt uериſimilius ta
men eſſet cum potius corripuiſſe qui metuiſſet ne ipſe condemnaretur:ꝗ illũ qui ueritus eſſet ne alter ab
ſolueret.Deide cum eēt nemini dubium ꝙ iudicari neceſſe eſſet:eũ certe potius q ſibi alia ratiõe diffide
ret:ꝗ eũ qui omni ratione confideret.Poſtremo certe potius illum qui bis apud eos iudices offendiſſet:ꝗ
eum qui bis cauſam probauiſſet.Vnum quidem certe nemo erit tam iniquus Cluentio:qui mihi nõ cõ
cedat:ſi conſtet corruptum illud eſſe iudicium:aut habito aut Oppianico eſſe corruptũ.Si doceo nõ ab
Habito:uinco ab Oppianico.Si oſtẽdo ab Oppianico:purgo Habitũ.Quare & ſi ſatis docui rationē nul
lam huic corrumpẽdi fuiſſe.ex quo intelligiť ab Oppianico eſſe corruptum:tamē de illo ipſo ſeparatim

cognoſcite.Atq; ego illa nõ argumentabor quæ ſunt grauia uehemẽter:eum corrupiſſe q̄ in piculo fuerit
eum qui metuerit:eum q ſpẽ ſalutis in alia rõne nõ habuerit:eum qui ſemp ſingulari. fuerit audacia:mul
ta ſũt eiuſmodi.Verꝝ cũ habeã rem nõ dubiã:ſed aptam atq; manifeſtã:enumeratio ſingulorꝝ argumẽtorꝝ
nõ eſt neceſſaria.Dico Celio Staleno iudici pecuniã grandẽ Staciũ Albium ad corrumpendũ iudiciũ de
diſſe.Num qs negat?te appello Oppianice:&.T.Acci:quorꝝ alter eloquentia dãnationẽ illã:alter tacita pie
tate deplorat.Aude te negare ab Oppianico Staleno iudici pecuniam datã?Negate:negate inqt i eo loco
quid tacitis?at negare non poteſtis:quod repeniſtis:quod confeſſi eſtis:quod abſtuliſtis?Quo tandem igit
ore mẽtionẽ corrupti iudicii facitis:cum ab iſta parte iudici pecuniã ante iudiciũ datã.poſt iudiciũ ereptã
eſſe fateamini?Quoniã igitur hæc modo ſunt geſta.repetam paulo alti⁹ iudices:& oĩa quæ i diuturna ob
ſcuritate latuerũt ſic aplam:ut ea cernere oculis uideamini.Vos quæſo ut adhuc me attẽte audiſtis:itẽ quæ
reliqua ſunt audiatis:profecto nihil a me dicetur quod nõ dignum hoc cõuẽtu & ſilẽtio:dignũ ueſtris ſtu
diis atq; auribus eſſe uideatur.Nam ut primũ Oppianic⁹ ex eo q̄ Scamãder reus erat factus:quid ſibi im
penderet:cœpit ſuſpicari:ſtatim ſe ad hominis egentis audacis in iudiciis corrumpendis exercitati:tũ aũt
iudicis Staleni familiaritatẽ ſe applicauit:ac primũ Scamãdro reo tãtũ donis datis muneribuſq; pfecerat:
ut eo auctore uteretur cupidiore q̄ fides iudicis poſtulabat.Poſt aũt cum eſſet Scamãder unius Staleni ſen
tentia abſolutus:patronus autẽ Scamãdri ne ſua qdẽ ſentẽtia liberatus:aptioribus ſaluti ſuæ remediis ſub
ueniẽdum putauit.Tum a Staleno ſicut ab hoĩe ad excogitãdum acutiſſimo:ad audiẽdũ ĩpudẽtiſſimo
ad efficiẽdũ acerrimo:hæc enim ille & aliqua ex parte habebat:& maiore ex parte ſe habere ſimulabat:au-
xilium capiti & fortunis ſuis petere cœpit.Iã hoc non ignoratis iudices ut:etiã beſtiæ fame dominãte ple
rumq; ad eum locum ubi paſtæ aliquãdo ſint:reuertant̃.Stalen⁹ ille biẽnio anteq̄ cauſam bonorꝝ Saſinii
Atellæ recepiſſet:ſexcentis milibus nũmum ſe iudiciũ corruptũrꝝ eſſe dixerat:quæ cum accepiſſet a pupil
lo ſuppreſſit:iudicioq; facto nec Saſinio:nec bonorũ emptoribus reddit:quãcũq; pecuniã profudiſſet:& ſi
bi nihil nõ mõ ad cupiditates ſuas:ſed ne ad neceſſitatẽ qdẽ reliqſſet:ſtatuit ad eaſdem eſſe ſibi prædas &
ſuppreſſiões iudiciales reuertendum.Itaq; cum Oppianicum iã pditum:& duobus iugulatũ piudiciis ui-
deret:pmiſſis eũ ſuis excitauit abiectum:& ſimul lal uti deſpare ne tuti Oppianicus orare hoĩem cœpit:ut
ſibi rõnem oſtenderet iudicii corrumpendi.Ille aũt queadmodũ ex ipſo Oppianico poſtea eſt auditum:ne
gauit quenq̄ eſſe in ciuitate præter ſe qui id efficeṙ poſſit.Sed primo grauari cœpit:q̄ ædilitatẽ ſe petere cũ
hoĩbus nobiliſſimis:& inuidiam atq; offenſionẽ timere dicebat:poſt exoratus initio per magnã pecuniã
popoſcit:deinde ad id peruenit quod confici potuit:& ſeſtertia ſexcẽta quadragita milia deferri ad ſe do-
mum iuſſit:quæ pecunia ſimulatq; ad eũ delata eſt:homo ĩpuriſſimus ſtatim cœpit in eiuſmodi mẽte &
cogitatiõe uerſari:nihil eẽ ſuis rõnib⁹ utilius q̄ oppianicum dãnari.Illo abſoluto pecuniã illã aut iudicibus
diſptiendam:aut ipſi eſſe reddendã:dãnatio repetiturũ eſſe nemĩnẽ.Itaq; rẽ excogitat ſingularẽ: Atq; hæc
iudices:quæ uere dicunt̃ a nobis facilius credetis:ſi cũ aĩs ueſtris longo ĩteruallo recordari.C.Staleni uitã
& naturã uolueritis.Nã perĩde ut opinio eſt de cuiuſcunq; moribus:ita qd ab eo factum:& nõ factum ſit
exiſtimari poteſt:cum eſſet egens:ſumptuoſus:audax:callidus:perfidioſus:& cum domi miſerimus tan-
tum nũmorum poſitum uideret:ad omnem maliciam & fraudem uerſare mentem ſuam hoc ſecũ cogi
tans cœpit.De me iudices mihi igitur ipſi præter periculũ & infamiã quid quærat̃?nihil excogitẽ: quãobrẽ
Oppianico damnari neceſſe ſit:quid tandẽ:nihil enim eſt quod fieri nõ poſſet:ſi quis enim forte caſus ex pe
riculo eripuerit:nonne reddendũ:eſt?præcipitantem igit̃ ĩpellamus inquit.& perditum proſternam⁹.Ca
pit hoc conſiliũ:ut peccuniã quibuſdam iudicibus leuiſſimus polliceatur.deinde eã poſtea ſupprimat: ut
quoniã graues homĩes ſua ſpõte ſeueṙ iudicaturos putabat:eos qui leuiores erãt:deſtitutiõe iratos Oppi
anico redderet.Itaq; ut erat ſemp præpoſterus atq; peruerſus initium facit a Bulbo:& eũ qd̕ iã diu nihil
quæſierat:triſtẽ atq; oſcitãtẽ leuiter ĩpellit.Quid tu ĩquit & qd me adiuuas Bulbe:ne gratis reipu.ſeruiãus
ille uero ſimulatq; hoc audiuit:ne gratis.quo uoles ĩquit ſequar:ſed quid affers?Tũ ei quadraginta milia
ſi eẽt abſolutus Oppianicus pollicet̃.& eũ ut cæteros appellet.quibus cum loqui cõſueſſet:rogat.Atq; eti
am ipſe cõditor totius negocii guttam aſpergit huic Bulbo.Itaq; minime amarus is uiſus eſt:q aliquid ex
eius ſermõe ſpe gulæ deguſtarat.Vnus & alter dies ĩterceſſerat:cum res parũ certa uidebatur: ſequeſter
& cõfirmator pecũiæ deſiderabat̃.Tum appellat Hilari uultu hominem Bulbus ut blãdiſſime poteſt: qd
tu inquit facere(hoc enim ſibi Stalenus cognomẽ ex imaginibus aliorum delegerat.Ne ſi ſe ligurẽ feciſ
ſet:nationis magis ſuæ q̄ generis uti cognomine uideretur)Qua de re mecũ locutus es.Quærunt a me
ubi ſit pecunia.hic ille planus improbiſſimus queſtu iudicario paſtus:q illi pecuniæ quã condiderat:ſpe
atq; animo iã incubaret:cõtrahit frõtem:recordamini faciẽ atq; illos eius fictos ſimulatoſq; uultus: quæ
ritur ſe ab Oppianico deſtitutum:& qui eſſet totus ex fraude & mendatio factus:quiq; ea uita q̄ a natura
habebat:etiã ſtudio atq; artificio quodã malitiæ condiuiſſet:pulchre aſſeuerat ſe ab Oppianico deſtitutũ:
Atq; hoc addit teſtimonii:ſua illũ ſñia quã palã oẽs laturi eſſent:cõdẽnatũ iri.Manarat ſermo ĩ cõſilio:pe-
cuniæ quandã mentionẽ inter iudices eſſe uerſatam:res neq; tam fuerat occulta:q̄ erat occultãda:neq; tã
erat apta q̄ reipu.cauſa aperiẽda.In ea obſcuritate atq; dubitatione olim Cãnutio perito homini: q quo-
dã ſuſpicionis odore.Stalenum corruptũ eſſe ſenſiſſet:neq; dum rem perfectam arbitraret̃:placuit repen
te pnunciare:dixerunt.Hic tum Oppianicus non magnope pertimuit:rem a Staleno perfectam eẽ arbi
trabatur:in conſiliũ erant ituri iudices triginta & duo ſententiis decẽ & ſex abſolutio cõfici poterat q̄dra-
gena milia nũmũ in ſingulos iudices diſtributa:eum numerum ſententiarũ conficere debebãt:ut ad cu
mulum ſpe maiorꝝ pmiorꝝ ipſius Staleni ſententia ſeptimadecima accederet.Atq; etiam caſu tũ q̄ illud

repẽte erat factũ:Stalenus ipſe nõ aderat:cauſam neſcio quam apud iudicem defendebat:facile hoc habi
tus patiebatᷣ:facile Cãnucius.At nõ Oppianicus neq; patronus eius.L.Quinnius:qui cum eſſet illo tẽpoꝛ
tribunus plebis conuitiũ.C.Iunio iudici quæſtionis maximum fecitur ne ſine.Staleno i conſilium irent:
Cum q; idem p uiatores cõſulto neglig ẽtius agi uideretur:ipſe e publico iudicio ad priuatũ Staleni iudi
cium profectus eſt:& illud pro poreſtate dimitti iuſſit.Stalẽum ipſe ad ſubſelia adduxit:conſurgitᷣ in con
ſilium.Cum ſententias Oppianicus:quæ tum erat poteſtas:palã ferri uelle dixiſſet:ut Stalen⁹ ſcire poſſet
q̃d cuiq; deberetᷣ:uaria iudiciũ genera:nũmarii pauci: ſed oẽs irati:ut qui accipere i cãpo cõſueuerũt:his cã
didatis:quoꝝ nũmos ſuppreſſos eſſe putant inimiciſſimi eſſe ſolẽt:ſic eiuſmodi iudices iſeſti tum reo ue
nerant:cæteri nocentiſſimi eſſe arbitrabantᷣ:ſed ſpectabant ſententias eoꝝ quos corruptos putabãt:ut ex
his cõſtituerent a quo iudicium corruptũ uideretᷣ.Ecce ibi eiuſmodi ſortitio:ut i primis Bulbo & Steleno
& Gottæ eſſet iudicãdum.Sũmã oium expectatio q̃dnam ſententiæ ferrẽt leues ac numani iudices.Atq;
illi oẽs ſine ulla dubitatiõe cõdemnãt.Hic tum iniectus ẽ hoibus ſcrupulus & quædã dubitatio:quidnam
eſſet actum:deinde hois ſapientes ex uetere illa iudicioꝝ diſciplina:qui nequæ abſolueᷣ hominẽ nocẽtiſ
ſimum poſſent:neq; eum de quo eſſet orta ſuſpicio pecũia oppugnatum:re illa icognita prima cõdemna
re uellẽt non liquere:dixerunt.Nõnulli autẽ ſeueri homines hoc ſtatuerunt:quo quiſq; animo quid face
ret ſpectari oportere.& ſi alii pecunia accepta uerũ iudicabant:tamen nihilominus ſe ſupioribꝰ ſuis iudi
ciis cõſtare putabant oportere.Itaq; dãnarunt:quinq; oino fuerunt qui illum ueſtrum innocentẽ Oppia
nicum ſiue imprudentia:ſiue miſericordia:ſiue aliqua ſuſpitiõe:ſiue ambitiõe adducti abſoluerũt.Cõdẽ
nato Oppianico ſtatim.L.Quintius homo maxime popularis: qui oẽs rumoꝝ & cõcionũ uentos collige
re cõſueſcet:oblatã ſibi facultatem putauit:ut ex inuidia ſenatoria poſſet creſcere:q ei⁹ ordinis iudicia mi
nus iam probari populo arbitrabatur.habetur una atq; altera concio uehemens & grauis:accepiſſe pecũ
am.Iudices ut innocentẽ:eum cõdemnarent.Tri.ple.clamitabat.agi fortũas oium dicebat:nulla eẽ iudicia
qui pecunioſum inimicum haberet:incolumẽ eſſe neminẽ poſſe.Homines totius ignari negocii q Oppi
anicum nunq̃ uidiſſent:uirũ optimũ & hominẽ prudentiſſimũ pecunia oppreſſum arbitraretur.Incenſi
ſuſpicione rem in mediũ uocare cœperunt:& cauſam illã totã deſpoſcere:atq; illo ipſo tpe i ædes.T.Anni
hominis honeſtiſſimi neceſſarii & amici mei noctu Stalenus arceſſitus ab Oppiãico uenit.Iã cærta nota
ſunt oibus:ut cũ illo Oppianicus egerit de pecunia:ut ille ſe redditurũ eſſe dixerit:ut eorũ ſermonẽ omnẽ
audierint uiri boni:qui tũ conſulto prope in occulto ſteiſſent:ut res patefacta & i forũ prolata:& pecunia
ois a Staleno extorta atq; erepta ſit.Hui⁹ Stalẽi pſona populo iã nota atq; perſpecta a nulla turpi ſuſpicio
ne abhorrebat:ſuppreſſam eſſe ab eo pecuniã quã pro reo pronunciaſſet:qui erant i cõcione nõ intelligæ
banu neq; enim docebantᷣ uerſatam eſſe in iudicio mentionẽ peccuniæ ſentiebant:innocentẽ reũ cõdẽ
natum eſſe audiebant.Staleni ſententiã condẽnatum uidebãt:non gratis id ab eo factum eẽ:quod hoiem
norant iudicabant:ſimilis in Bulbo in Gutta in aliis nõnullis ſuſpicio conſiſtebat.Itaq; confiteor (licet.n.
iam impune hoc præſertim in loco confiteri) q Oppianici non modo uita:ſed etiã nomen ante illud tẽ
pus populo ignotum fuiſſet indigniſſimum:porro uidetur circumuentũ eſſe inocẽtẽ pecunia:hãc deide
ſuſpicione augeret Staleni improbitas & nõnullorum eius ſimilium iudicum turpitudo.Cauſam ãt au
geret.L.Quintius homo cum ſumma poteſtate præditus:tũ ad inflandos animos multitudinis accõ
modatus:ſummã illi inuidiã infamiãq; eſſe cõflatam.Atq; in hãc flammam recẽtem.C.Iunium qui illi quæ
ſtioni præfuerat iniectum eſſe memini & illum hominem ædilium iã prætorẽ opinionibus hoium cõſti
tutũ:nõ diſceptatiõe dicẽdi:ſed clamore hoium de foro atq; adeo de ciuitate eẽ ſublatũ:Neq; me pœnitet
hoc potiꝰ tpe q̃ illo cãm.A.Cluẽtii defendere:cã enim manet eadẽq; mutari nullo mõ põt.tpis iniq̃tas ac
inuidia receſſit:ut q̃d i tpe mali fuit:nihil obſit quod in cã boni fuit:proſit.Itaq; nunc quẽadmodũ audiar
ſetio:nõ mõ ab his quoꝝ iudiciũ atq; poteſtas eſt:ſed ẽt ab illis quoꝝ tãtũ ẽ exiſtimatio ac ſi ſi dicerẽ:non
audiret:nõ q alia res eẽt:imo eadẽ:ſed q tps aliud:id adeo ſic cognoſcite.Quis tũ audiret dicere nocentẽ
cõdẽnatũ eſſe oppianicũ:q̃s nũc id audet negare:quis tũ poſſet arguere ab Oppianico iudicium tẽtatum
eſſe pecunia:q̃s id hoc tpe inficiari poteſt?Cui tũ liceret dicere Oppianicũ reũ factũ eẽ:tũ deniq; cum duo
bus pximis præiudiciis cõdẽnatus eſſet:quis eſt qui id hoc tpe ifirmare conetᷣ?Quare inuidia remota eſt
quã dies mitigauit:oratio mea deprecata ẽ:ut a fides atq; æq̃tas a ueritatis diſceptiõe reiecit.Quid eſt pterea
q̃d in cã reliquũ:uerſatam eẽ in iudicio pecuniã cõſtat:& q̃ritᷣ unũ pfecta ſit ab accuſatore an a reo?Accuſa
tor dicit hoc primũ grauiſſimis criminibus accuſabã:ut nihil opus eẽ pecunia:deide cõdẽnatũ adducebã:
ut ne eripi q̃dẽ pecũia poſſet:poſtremo etiã ſi abſolutus eẽt:meaꝝ tamen oium fortunaꝝ ſtatus icolumis
maneret:q̃d cõtra reus?primũ ipſam multitudinẽ & atrocitatẽ criminũ ptimeſcebã.Deinde Fabritiis pro
pter cõſcientiã mei ſcelens cõdẽnatus me eſſe condẽnatũ ſentiebã.Poſtremũ in eũ caſum ueneram:ut omnis
mearum fortunaꝝ ſtatus unius iudicii piculo cõtineretᷣ.Age quoniã corrumpendi iudicii cauſas ille mul
tas & graues habuit:hic nullã:profecto ipſius pecuniæ reqratᷣ.Cõfecit tabulas diligentiſſime Cluentius
hæc autem res habet hoc certe:ut nihil poſſit neq; additum neq; detractũ de re familiari latere:anni ſunt
octo cũ iſta cauſa in iſta meditatione uerſatur:cum omnia quæ nũc ad eam rem pertinent & ex huius &
ex aliorum tabulis agitatis:tractatis:inquiritis:cũ interea Cluentianæ pecuniæ ueſtigium nullum iueni
tis:quid albiana pecũia ueſtigiis ne bis odoranda ẽtiam ad ipſum cubile uobis ducibus uẽire poſſumus?
Tenẽtur uno in loco numerus.dc.ſeſtertia.xl.milia:tenẽtur apud hominem audaciſſimũ:tenentᷣ apud
iudicẽ:quid uultis amplius?At enim Stalenus non fuit ab Oppianico:ſed Cluentio ad iudicium corrũ
pendũ conſtitutus:cur eum cum in conſilium iretur:Cluentius & Cannutius abeſſe patiebãtur?& cum

in conſilium mittebant Stalenum iudicem:cui peccuniam dederat:non requirebāt? Oppianicus quære
bat?Quintius flagitabat?ſine Staleno ne in conſilium iretur tribunitia poteſtate perfectum eſt:at cōdēna
uit:hanc enim damnationem dederat obſidem Bulbo & cæteris:ut deſtitutus ab Oppiāico uideret̃.Qua
re cū iſtinc ē cauſa corrumpendi iudicii:iſtinc pecunia:iſtinc Stalenus:iſtinc deniq; omnis fraus & auda
cia eſt:hinc pudor:honeſta uita & nulla ſuſpicio pecūiæ:nulla corrumpēdi iudici cauſa:Patimini ueritate
pateſacta:Atq; omni errore ſublato eo tranſire illius turpitudinis infamiam: Vbi cætera maleficia conſi
ſtant:ab eo inuidiam diſcedere aliquando:At quem nunquam acceſſiſſe culpam uidetis.At enim pecu
niam Staleno dedit Oppianicus non ad corrumpendum iudicium:ſed ad conciliatiōem gratiæ.Te ne
hoc Acci dicere tali prudentia etiam uſu atq; exercitatione præditum.Sapientiſſimum etiam dicunt eſ
ſe eum:Cui quod opus ſit:ipſi ueniat in mentem.Proxime accedere illum qui alterius bene inuētis ob
temperet.Inſulticia contra eſt.Minus enim ſtultus eſt is:cui nihil in mentē uenit:q̄ ille qui quod ſtulte
alteri uenit in mentem comprobat.Iſtam conciliationem gratiæ Stalenus tum recēti re cū faucibus præ
meretur:excogitauit:ſiue ut homines tum loquebantur a.P.Cethego admōitus iſtam dedit cōciliatiōis:
& gratiæ fabulam.Nam fuiſſe hunc hominum ſermonem recordari poteſtis.Cethegum quod hominē
odiſſe:& φ eius in probitatem uerſari in reip.nollet:& φ uideret eum qui ſe ab reo pecuniam cū iudex eſ
ſet:clam atq; extra ordinem accepiſſe confeſſus eſſet:ſaluum eſſe non poſſe:minus ei fidele cōſiliū dediſ
ſe.In hoc ſi improbus Cethegus fuit:uidetur mihi aduerſariū rēouere uoluiſſe:ſi inerat huiuſmodi cau
ſa:ut Salenus nūmos ſe accepiſſe negare non poſſet.Nihil autem erat piculoſius nec turpius:q̄ ad quā rē
accepiſſet confiteri:non eſt conſilium Cethegi repræhendēdum:uerū alia cauſa tum Staleni fuit:alia nūc
Acci tua eſt.Ille cum repræhenderet̃:quodcunq; diceret:honeſtius diceret:q̄ ſi quod erat factum fateret̃
Te uero illud idem quod tum exploſum & eiectum eſt:nunc rettuliſſe demiror.Qui eni poterat tū ī gra
tia redire cum Oppianico Cluentius?qui cum matre habebat ſimultates?hærebat in tabulis publicis re⁹:
& accuſator condēnati erat Fabritiū:nec elabi alio accuſatore poterat Albius:nec ſine ignominia calūniæ
relinquere accuſationē Cluētius:an ut præuaricaretur.Iam id quoq; ad corrumpēdum iudicium ptinet
Sed quid opus erat ad eam rem iudice ſequeſtre:& omnino.Quamobrē tota iſta res per Stalenū potius
hominem ab utroq; alieniſſimum:ſordidiſſimū turpiſſimum q̄ per bonō aliquem uirum ageret̃:& ami
cum neceſſariūq; cōmunem?Sed quid ego hæc pluribus quaſi de re obſcura diſputem?cū ipſa pecunia q̄
Staleno data eſt numero:ac ſumma ſua non modo quanta fuerit:ſed etiam ad quā rē fuerit oſtēdat.Sex
decim dico iudices ut Oppianicus abſolueretur:corrumpendos fuiſſe.ad Stalenum.Sexcenta & q̄drag
ta nummū milia eſſe delata.Si ut tu dicis gratiæ conciliandæ cauſa:quadraginta iſtorū acceſſo milium
quid ualet:ſi ut nos dicimus:quadragēa milia nummū ſexdecim iudicibus daret̃:nō Archimedes meli⁹
potuit deſcribere.At.n.iudicia facta permulta ſunt:Cluētio iudiciū eſſe corruptum.Immo uero ante hoc
tēpus immo iſta ipſa res ſuo nōine in Iudiciū nunq̄ eſt uocata:uta multū agitata ita diu iactata ē iſta res:ut
hodierno die primum cauſa illa defenſa ſit:hodierno die primum ueritas uocem cōtra inuidiā his iudi
cibus freta miſerit:Verumtamen iſta multa iudicia quæ ſunt.Ego eni me ad omnia cōfirmaui:& ſic parui
ut docerem quæ facta poſtea iudicia de illo iudicio dicerentur:partim ruinæ ſimiliora aut tempeſtati q̄
iudicio & diſceptationi fuiſſe:partim nihil contra Habitum ualere:partim etiam pro hoc eſſe:partim eſ
ſe huiuſmodi:ut nequæ appellata unquam iudicia ſint nequæ exiſtimata.Hic ego magis ut conſuetudi
nem ſeruem:quam quot nos non ueſtra hoc ſponte faciatis:petam a uobis ut me dum de his ſingulis
diſputo iudiciis attente audiatis:condemnatus eſt.C.Iunius:qui ei quæſtioni præfuerat.Adde etiam il
lud ſi placet:tum eſt condemnatus cum eſſet iudex quæſtionis:non modo cauſæ:ſed ne legi q̄dē quicq̄ p
Tr.Pl.laxamenti datū eſt:quo tēpoř illū a quæſtiōe ad nullum aliud reip.munus adduci licebat:eo tem
pore ad quæſtionē ipſe arrectus eſt.At quam quæſtionem?uultus enim ueſtri iudices me inuitant:ut q̄
reticēda putarem:libeat iam libere dicere.Quid illa tandē quæſtio:aut diſceptatio aut iudiciū fuit?puta
bo fuiſſe dicat q uult hodie de illo populo cōcitato:cui tū mos geſtus ē:qua de re Iunius cām dixerit.Quo
mōcūq; rogaris hoc rn̄debit:φ pecuniā accepit φ īnocētē circūuenerit ē hæc opinio:at ſi ita eēt:hac lege ac
cuſatum eē oportuit qua accuſat̃ Habitus:at ipſe ea lege quærebat:paucos dies expectaſſet.Quitus:at nec
priuatus accuſare:nec ſedata iam inidia uolebat.Videtis igitur non in cauſa:ſed ī tēpore ac poteſtate ſpē
omnē accuſatoris fuiſſe.Mulctam petiuit:qua lege?φ ī legē nō iuraſſet.Quæ res nemini unq̄ fraudi fuit:
& φ.C.Verres prætor urbanus homo ſanctus & diligēs ſubſortionē eius ī eo codice nō haberet:q tū iter
lites pferebatur:His de cauſis.C.Iunius cōdēnatus eſt iudices leuiſſimis & infirmiſſimis:quas oino in iu
diciū afferri non oportuit.Itaquæ oppreſſus eſt non cauſa:ſed tempore.Hoc uos Cluētio iudiciū putatis
obeſſe oportere?quam ob cauſam?ſi ex lege ſubſortitus non erat Iunius:Aut ſi In legem aliquādo nō iu
rauerat idcirco illius damnatione aliquid de Cluētio iudicabatur?non inq̄t:ſed ille iccirco his legibus cō
demnatus eſt:quod contra aliam legem cōmiſerat.Qui hoc confitentur:poſſunt:illud idem iudiciū fuiſ
ſe defendere.Ergo iccirco infeſtus tum prætor Iunio fuit.φ illud iudiciū corruptū p eum putabat̃.Nū
igit̃ hoc tempore:cauſa mutata eſt?num alia res:alia ratio illius iudicii:alia natura totius negocii nunc eſt:
actum fuit non opinor ex his rebus quæ dictæ ſunt:rem illam potuiſſe mutari.Quid ergo ē cauſæ:quod
nūc noſtra defenſio audiatur tanto ſilentio:tunc Iunio defendendi ſui poteſtas erepta ſit?Quia tūc ī cau
ſa nihil erat præter inuidiam:errorē:ſuſpicionem:contiones quotidianas ſeditioſe ac populariter cōcita
tas.Accuſabat Tri.Ple.idē in concionibus:& idē ad ſubſellia:ad iudicium non modo de cōcione:ſed ēt
cum ipſa cōcione ueniebat.Gradus illi aurelii tum noui quaſi pro theatro illi iudio ædificati uidebantur

quos ubi accuſator concitatis hominibus compleratːnon modo dicendi a reoːſed ne ſurgẽdi quidẽ po
teſtas eratːNup apud.C.Orchinium collegam meũ locus a iudicib⁹ Fauſto Syllæ de pecũiis reſiduis nõ
conſtitutisːnon quo illi aut ex lege eſſe Syllamːaut cauſam pecuniæ publice cõtempſiam atq; abiectã pu
tarentːſed ꝙ accuſante Tr.Pl.conditione æqua diſceptari poſſe non putauerunt.Quid ſi cõferem Syllã ne
cum Iunio ſan hunc Tr.Pl.cum Quintio ſan uero tempus cum tempore ſ Sylla maximis opib⁹ːcognatis
affinibusːneceſſariisːcluentibus plurimisːhæc autem apud Iunium parua & ĩfirmaː& ipſius labor quaſi
ta atq; collectaːhic tri.ple.modeſtus prudensːnon modo non ſeditioſusːſed etiã ſeditioſis aduerſari⁹.Ille
autem acerrimusːcriminoſusːpopularis homo ac turbulentusːtempus hoc trãquillũ ac pacatũ illud om
nibus inuidia tempeſtatibus concitatum.Quæ cum ita eſſent in fauſto tamen illi iudices ſtatuerunt iniq
conditione reum cauſam dicereːcum aduerſario eius ius accuſatiõis ſumma uis poteſtatis accederetːꝗ
quidem rationem uos iudices diligenter pro ueſtra ſapientia & humanitate cogitareː& pœnitus pſpicere
debetis.Quid mali quantum periculi unicuiq; noſtrum inferre poſſit uis tribunitia conflata pſertim inui
diaː& concionibus ſeditioſe concitatisːoptimis.Hercule tẽporibus tum cum homines ſe nõ iactatiõe po
pulariːſed dignitate atq; innocentia tuebant.Tamẽ nec.C.Popilliusːnec.Qu.Metellus clariſſimi atq; am
pliſſimi uiri uim tribunitiam ſuſtinere ualueruntːne dum his tẽporibusːhis moribusːhis magiſtratib⁹ ſi
ne ueſtra ſapientia ac ſine iudiciorum remedus ſalui eſſe poſſimus.Nõ igĩ fuit illud iudicium iudiciũ ſi
mile iudicesːnon fuit in quo non modus eſt hebitusːnõ mos cõſuetudoq;ːſeruataːnõ cauſa defenſa uis
illa fuitː& ut ſæpe iam dixiːruina quædam atq; tempeſtasː& quid uis potius ꝗ iudiciũːaut diſceptatio aut ꝗ
ſtioːꝙ ſi quis eſt qui illud iudiciũ fuiſſe arbitreturː& qui his rebus iudicatis ſtandum putet.Is tamen hanc
cãm ab ille debet ſe iungere.Ab illo enim ſiue ꝙ in legem nõ iuraſſetːſiue ꝙ ex lege ſubſortitusːiudẽ nõ
eſſet multa petita eſſe dicitur.Cluẽtii autem ratio cũ illis legibusːquibus a Iunio mulcta petita ẽ nulla po
teſt ex parte eẽ coniunctaːAt etiam Bulbus eſt cõdẽnatusːadde maieſtatisːut intelligas hoc iudiciũ cum
illo non eſſe coniuncta.At eſt hoc illi crimen obiectumːfateor ſed etiam legionem eſſe ab eo ſollicitatã i
Illyrico.C.Coſconii litterisː& multorũ teſtimoniis planum factum eſtːquod crimen erat propriũ illius
quæſtionis.& quæ res lege maieſtatis tenebatur.At hoc obfuit ei maxime tam iſta diuinatio ẽ quaſi uri lt
cetːuide ne mea coniectura multo ſit ueriorːego enim ſic arbitror Bulbumːquod homo nequamːſ prob⁹
turpisːmultis flagitiis contaminatus in iudiciũ ſit adductusːiccirco facilius eſſe damnatũ.Tu mihi ex tota
cauſa Bulbiːquod tibi cõmodum eſtːeligisːut id eſſe ſecutos iudices dicas.Qua propter hoc Bulbi iudiciũ
nõ magis huic obeſſe cãæ debetːꝗ illa ꝗ cõmẽorata ſũt ab accuſatore duo iudicia.P.Popilii.&.T.Guttæ ꝗ
cauſam de ambitu dixerũtːqui accuſati ſunt ab his ꝗ erant ipſiːambitus condemnatiːquos ego nõ iccirco
arbitror eſſe in integrum reſtitutosːꝙ planũ fecerit illos ob rẽ iudicãdã pecuniã accepiſſeːſed quod iudici
bus ꝓbarunt cũ in eodẽ genere i quo ipſi deſẽdiſſentːaliosːrephẽdiſſent ſe ad pmia legis uenire oportet
Quã ꝑpter neminẽ dubitare exiſtimoːqn illa dãnatio ambit⁹ nulla ex parte cũ cauſa Cluẽtii ueſtroq; iudi
cio cõiuncta eẽ poſſit qd ꝙ Stalenus ẽ cõdẽnatusːnõ dico hoc tẽpore iudices id ꝙ neſcio an dici oporteat
illum maieſtatis eẽ dãnatũ.Nõ recito teſtimonia hominũ honeſtiſſimorũːquæ in Stalenũ ſũt dicta ab his
ꝗ.M.Aemylio clariſſimo uiro legatiː& pfecti & tribuni militares fuerũtːquorũ teſtimoniis planũ factũ eſt
maxime eius opa cum quæſtor eſſet i exercitu ſeditionẽ eẽ cõflatam.Ne illa quidẽ teſtimõia recitoːquæ
dicta ſũt ſeſtertiis.xxxx.de quæ ille cũ accepiſſe uoie iudicii Saffiniani ſicut Oppiãici iudicio poſtea retinu
it atq; ſuppreſſit Omitto & hæc & alia per multaːquæ illo iudicio i Stalenum dicta ſuntːhoc dico eandẽ tũ
fuiſſe.P.&.L.Cominiis eqtibus romanis hõeſtiſſimis hominibus & diſertis cõtrouerſiã cũ Staleõ quẽ ac
cuſabantːquæ mihi nunc eſt cũ Accio Cominũ dicebãt id quod ego dico.Stalenũ ab Oppiãico pecuniã
accepiſſe ut iudiciũ corrũperet.Stalẽus cõciliãdæ gratiæ cauſa ſe accepiſſe dicebat.Irridebaſ hæc illius re
cõciliatioː& perſona uiri boni ſuſceptaːſicut in ſtatuis inauratis quas poſuit ad diuturnaːe quibus ſubſcri
pſit reges a ſe i gratiam eẽ reductosːexagitabanſ omnes eius fraudes atq; fallaciæːtota uita i eiuſmodi ra
tione uerſata aperiebaturːegeſtasːdomeſticaːquæſtus forenſis in medium proferebatur.Nũmarius ĩter
pres pacis & cõcordiæ non probabatur.Itaq; tum Stalẽus cum idem defenderet ꝙ Accius cõdẽnatus ẽ.
Cominii cum hoc agerentːquod nos in tota cauſa egimusːprobauerũt.Quãobrem ſi Staleni dãnatiõe
Oppianicũ iudiciũ corrumpere uoluiſſeːOppianicũ iudicii ademendas ſententias dediſſe pecuniamːiu
dicatum eſtːcum ita conſtitutum ſit uti i nulla colpa aut Cluentius ſitːaut Oppianicusːcluentii nummus
nullus Iudici datus ullo ueſtigio reperitur.Oppianici pecũia poſt iudiciũ factum a Iudice ablata ẽ poteſt
eſſe dubiumːquin illa damnatio Staleni nõ modo nõ ſit contra Cluentiũːſed maxime noſtram cauſam
defenſionemq; confirmet Ergo adhuc Iunii iudiciũ uideo eſſe eiuſmodiːut in curſionem potius ſeditio
nis uim multitudinis impetum tribunitiũ ꝗ iudicium appellandum putẽ.Quod ſiquis illud iudiciũ ap
pellet tamen hoc confiteatur ſiquis neceſſe eſtːnullomodo illam mulctam quæ a Iunio petita ſit cũ Clu
entii cauſa poſſe coniũgiːIllud igitur Iunianũ per uim factum eſt Bulbi & Popilii & Gutte contra Cluen
tium nõ eſt.Staleni etiã ꝓ Cluentio.Videamus ecqd aliud iudicium quod pro Cluẽtio ſitːproferre poſſi
mus.Dixit ne tandem cauſam.C.Fiduculanus Falcula qui oppianicum cõdemnaratːcũ præſertim id qd
fuit in illo iudicio inuidioſiſſimum paucos dies ex ſubſortione ſediſſet dixitː& bis quidẽ dixit.In ſummã
eni.L.Quintius inuidiam concionibus eũ quottidiãis ſeditioſis & turbulẽtis adduxerat uno iudicio mul
cta eſt ab eo petitaːſicut ab Iunio quod non ſuæ Decuriæ munere neq; ex lege dediſſetːpaulo ſedatiore tẽ
pore eſt accuſatus ꝗ Iuniusːſed eadẽ fere lege & crimineːquia nulla in iudicio ſeditio neq; uis neq; turba
uerſata eſtːprima actiõe facillime eſt abſolutusːnon numero hãc abſolutiõem nihilominus enim poteſt

nt illam mulctam non commiſerit:accepiſſe tādem ob rem iudicādam:captam neſq̄ Stalenus eadē lege
dixit:proprium cirmen illud quæſtionis eius non fuit.Fidiculanus qd feciſſet:dicebatur.Accepiſſe a Clu
entio Hſ.ccc.cuius erat ordinis?Senatorii.Qua lege i eo genere a Sēatore ratio repeti ſolet de pecūiis re
petundis:ea lege accuſatus honeſtiſſime eſt abſolutus:Acta eſt enī cauſa more maiorū ſine ui ſine metu
ſine periculo:dicta & expoſita & demonſtrata ſunt oia.Adducti iud.ſunt:non modo potuiſſe hōeſte ab
eo reum cōdemnari:qui:nō ꝑpetuo ſediſſet:ſed ſi aliud is iudex nihil ſciſſet:niſi quæ prǽiudicia de eo fa
cta eſſe cōſtarēt:audire ꝑterea nihil debuiſſe.Tum etiam illi:quinq; qui imperitorum hominum rumuſ
culos aucupati tum illum abſoluerunt:iam ſuam clementiā laudari magnopere nolebāt.A quibus ſequi
quæreret:ſediſſent ne iudices in.C.Fabricium?ſediſſe ſe dicerent:ſi iterrogarent:num quo crimine is eſ
ſet accuſatus:ꝑterq̄ ueneni eius:qd quæſitum Habito diceretur?negarent:Si deinde eſſent rogati:quid
iudicaſſent:condemnaſſe ſeſe dicerent:nemo enim abſoluit:eodem modo quæſitum ſi eſſet de Scaman
dro certe idem reſpondiſſent:tametſi ille una ſententia eſt abſolutus ſed illam unā nemo tum iſtoꝝ ſuā
dici uellet.Vter igitur facilius ſuæ ſententiæ rationem reddere iis nequiſſe & ſibi & rei iudicatæ cōſtitiſſe
dicit?an ille qui ſe in pricipem maleficii lenem in adiutorem eius & cōſcios uehementiſſimū eſſe reſpō
dit?quorum ego de ſententia non debeo diſputare:neq; enim dubio quin ii tales uiri ſuſpiciōe aliqua ꝑ
culſi repentina de ſtatu ſuo declinarent.Quare eorum qui abſoluerunt miſericordiam nō reprehēdo:eo
rum qui in iudicando ſuperiora iudicia ſecuti ſunt ſua ſponte non Staleni fraude cōſtitim cōprobo:eo
rum uero qui ſibi non liquere dixerunt:ſapientiam laudo:qui abſoluere eū qui nocētiſſimū cognorant:
& quem ipſi bis iam antea condemnarant:nullo modo poterāt condemnare cū tanta cōſilii infamia:&
tam atrocis rei ſuſpicio eſſet iniecta:paulo poſterius patefacta re maluerunt.Ac ne ex facto ſolum ſapiētes
illos iudicetis:ſed etiam ex hominibus ipſis quod ii fecerint rectiſſime ac ſapiētiſſime factū ꝓbetis. Quiſ.
P.Octauio Balbo ingenio prudentior:iure peritior:fide:religione:officio:diligētior:aut ſanctior comme
morari poteſt:non abſoluit.Quiſ.Qu.Conſidio conſtantior.Quis iudiciorum atq; eius dignitatis quæ in
iudiciis publicis uerſari debet peritioe.Quis uirtute conſilio auctoritate præſtantior:ne is quidem abſol
uit:longum eſt de ſingulorum uirtute ita dicere.Q uæ qa cognita ſunt ab omnibus:uerborum ornamē
ta non quærūt.Qualis uir Marcus Iuuentius pedo fuit ex uetere illa iudiciū diſciplina.Qualis Luci⁹ Cau
lius Mergus.M.Baſilius.C.Caudinus:qui omnes in iudiciis publicis iam tū florente.R.P.floruerunt.Ex
eodem numero Lucius Caſſius.CN.Heuius pari & integritate & prudentia:quorum nullius ſentēa ē
Oppianicus abſolutus:atq; his omnibus natu minimus:ingenio & religiōe par iis quos antea cōmemo
raui.P.Saturius in eadem ſententia fuit.O innocentiam Oppianici ſingularem:quo i reo q abſoluit am
bitioſus:qui diſtulit cautus:qui condemnauit:conſtans exiſtimatur.Hæc tum agitante quitio:neq; i con
cione neq; in iudicio demonſtrata ſunt.Neq; enim ipſe dici patiebatur:nec per multitudinem concita
tam conſiſtere cuiq; in dicendo licebat.Itaq; ipſe poſtquam Iunium peruertit:cauſam totā:reliquit:paucis
enim diebus illis & ipſe priuatus eſt factus.& hominū ſtudia deferbuiſſe intelligebat:q ſi ꝑ quos dies Iu
nium accuſauit.Fidiculanium accuſare uoluiſſe:reſpondēdi Fidiculanio poteſtas facta nō eſſet.Ac primo
quidem omnibus illis iudicibus qui Oppianicum cōdemnarent minabatur.Iam iſolentiā noratis homi
nis:noratis animos eius:ac ſpiritus tribunitios:quod erat odiū dii immortales:quæ ſuperbia:quāta igno
rantia ſui:q̄ grauis atq; intolerabilis arrogātia:qui illud etiam ipſum acerbe tulerit ex quo illa nata ſūt oīa:
non ſibi ac defenſioni ſuæ condemnatum eſſe Oppianicum:Proinde q̄ſi nō ſatis ſigni eſſe debuerit:ab
omnibus eum fuiſſe deſertum:qui ſe ad patronum illum contuliſſe.Erat enim Rōæ ſūma copia patro
norum hominum eloquentiſſimorum atq; ampliſſimorum:quorū certe aliquis defendiſſet equitē Ro
manum in municipio ſuo nobilem:ſi honeſte putaſſet eiuſmodi cauſam poſſe defendi.Nā Quintius q̄
dem quam cauſam unquam antea dixerat:cū annos ad quinquagīta natus eſſet:quis eū unq̄ nō modo
in patroni:ſed in laudatoris aduocati loco uiderat:Quid:q roſtra iam diu uacua:locumq; illū poſt aduē
tum Lucii Syllæ a tribunitia uoce deſertum oppreſſerat:multitudinēq; iam deſuefactam a cōcionibus:
ad ueteris cōſuetudinis multitudinē reuocauerat:Iccirco cuidam hominum generi pauliſper iucūdior
fuit.Atq; idē quanto in odio poſtea ſuis illis ipſis fuit:per quos in altiorem locū aſcenderat:nec iniuria:fa
cite enim ut non ſolū mores eius & arrogantia:ſed etiā uultum atq; amictum:atq; illam uſq; ad talos de
miſſam purpurā recordemini.Is quaſi non eſſet ullo modo ferendum ſe ex iudicio diſcediſſe uictum:rē
a ſubſelliis in roſtra detulit:& iā quærimur ſæpe hominibus nouis nō ſatis magnos in hac ciuitate eē fru
ctus:Nego uſq; unq̄ fuiſſe maiores ubi ſi qs ignobili loco natus ita uiuat:ut nobilitatis dignitatē uirtute
tueri poſſe uideatur:uſq; eo peruenit:quo ad eum induſtria cum innocētia perſecuta eſt:ſiquis autē hoc
uno nitit:q ſit ignobilis:procedit ſæpe longius:q̄ ſi ille idem eēt cū iiſdem ſuis uitiis nobiliſſimus:ut qn
tius.Nihil enim dicam de cæteris:ſi fuiſſet homo nobilis:quis eum cum illa ſuperbia atq; intollerātia fer
re potuiſſet:q eo loco fuit ita tulerunt:ut ſi quid haberet i natura boni:prodeſſe ei putarēt oportere:ſuper
biam autem atq; arrogantiam eius deridendā magis arbitrarent propter humilitatem hominis:quam
pertimeſcēdam.Sed ut illuc reuertar:quo tēpore Fidiculanius eſt abſolutus:tu qui ea iudicia facta cōme
moras:quæro quid tum eſſe exiſtimas iudicatum certe gratis iudicaſſet:at cōdemnaret:at cauſā totā nō
audierat:ab'in cōcionibus omnibus a Lucio Quintio uehemēter erat & ſæpe uexatus.Illa igitur oia Qui
tiana iniqua:falſa:turbulenta:popularia:ſeditioſa iudicia fuerunt:eſto potuit eſſe innocēs Falcula:iā ergo
aliquis Oppianicum gratis condemnauit:Iam non eos iunius ſubſortitus eſt:q pecunia accepta cōdēna
rent.Iam potuit aliquis ab initio nō ſediſſe:& tamen Oppianicum gratis condemnaſſe.Verum ſi innocēs

Falcula:quæro quis nocens:ſi hic gratis condemnauit.Quis accepit:Nego rem eſſe ullam i quenq̃ illorũ
obiectam:quæ Fidiculano obiecta non ſit:neq̃ aliquid fuiſſe in Fidiculani cauſa:quod idem nõ eẽt in cæ
terorum:aut hoc iudicium reprehẽdas tu:cuius accuſatio reb⁹ iudicatis niti uidebat̃:neceſſe eſt aut ſi hoc
uerum eſſe concedis:Oppianicum gratis condẽnatũ eſſe fateare:quanq̃ ſatis magno argumẽto eẽ debet
qd ex tam multis iudicibus abſoluto Falcula nemo reus ſactus eſt:quid eni mihi damnatos ambitus col
ligitis alia lege:certis criminibus plurimis teſtibus:cum primum illi ipſi debuerit potius accuſari de pecu
niis repetundis:quam ambitus.Nam ſi in ambitus iudiciis hoc his obfuit:cũ & alia lege cauſam dicerent
certe ſi propria lege huius peccati adducti eſſent:multo plus obfuit:deĩde ſi tãta uis iſtius criminis:ut qua
quiſq̃ lege ex illis iudicibus reus factus eſſet:tamẽ hac plaga periretur:cur i tanta multitudine accuſatorum
tantis præmiis cæteri rei facti non ſunt:hic profertur id quod iudicium appellare nõ oportet.P.Septimio
Scæuolæ litem eo nomine eſſe exiſtimatã:cuius rei quæ cõſuetudo ſit:quoniam apud homines pitiſſi
mos dico:pluribus uerbis docere non debeo.Nunquã enim ea diligentia quæ ſolet adhiberi i cæteris iu
diciis:eadem reo damnato adhibenda eſt:in litibus æſtimandis fere iudices aut q ſibi eũ quem ſemel cõ
demnauerunt:inimicũ putant eſſe:ſiquæ in eum lis capitis illata eſt:nõ admiuunt:aut quod ſe pfunctos
iam eſſe arbitrantur:cum de reo iudicarunt:negligẽtius attendunt cætera.Itaq̃ & maieſtatis abſoluti ſunt
permulti:quibus damnatis de pecuniis repetundis:lites eſſent æſtimatæ:& hoc quottidie fieri uidem⁹.ut
reo damnato de pecuniis repetundis ad quos peruenisset pecunias in litib⁹ æſtimãdis ſtatutũ ſit:eos illi
iudices abſoluant.Quod cũ fiat:non iudicia reſcinduntur:ſed hoc ſtatuitur æſtimationem litium nõ eſſe
iudicium.Scæuola condẽnatus eſt aliis criminibus frequentiſſimis apuliæ teſtibus omni cõtentione pu
gnatum eſt:ut lis hæc capitis æſtimaretur:quæ res ſi rei iudicatæ põdus habuiſſet:ille poſtea uel iiſdẽ uel
aliis inimici reus hac lege ipſa factus eſſet.Sequitur id quod illi iudiciũ appellãt maiores autẽ noſtri nun
quam neq̃ iudicium nominauerunt:neq̃ perinde ut rẽ iudicatam obſeruarunt.animaduerſionem:atq̃
auctoritatem Cenſoriam:qua de re ante quam dicere incipio:p pauca mihi de meo officio uerba faciẽda
ſunt:ut a me cum huiuſce periculi:tum cæterorum quoq̃ officiorum & amicitiarũ rõ confirmata eſſe ui
deat̃:Nã mihi cũ iuris fortibus:q Cẽſores pxie fuerũt:ãbobus ẽ amicitia.Cũ altero uero ſicuti & pleriq̃ ue
ſtrũ ſciũt magnus uſus & ſũma utriuſq̃ officii cõſtituta neceſſitudo ẽ.Quare qcqd de ſubſcriptiõibus eorũ
mihi dicẽdũ erit:eo dicã aio:ut omnem rationem meam nõ de illo℞ facto:ſed de ratiõe Cenſoria habitã
exiſtimari uelim.A.Lẽtulo autem familiari meo.Qui a me pro eximia ſua uirtute:ſummiſq̃ honoribus
quos a Populo Romano adeptus eſt:honoris cauſa nominatur:facile hoc iudices impetrabo:ut quã ipſe
adhibere conſueuit in amicorum periculis fidem & diligentiam:tum uim animi libertatem:quæ dicẽdi i
hac mihi concedat:ut tantum mihi ſuam quantum ſine huius periculo prætereo nõ poſſum:a me tamẽ
ut æquum eſt:omnia caute pedetentim quæ dicẽtur:ut neq̃ fides huius defenſionis reficta:neq̃ æ cuiuſ
quam aut dignitas leſa:aut amicitia eſſe uiolata uideatur.Video igit̃ iudices animaduertiſſe Cẽſores i iu
dices quoſdam illius conſilii Iuniani cum iſtam ipſam cauſam ſubſcriberent:hic primũ illud cõmũe ppo
nam:nunquam animaduerſionibus Cenſoriis hanc ciuitatem ita cõtentã:ut rebus iudicatis fuiſſe.Neq̃
in re nota cõſumam tempus exemplis.Ponam illud unum.C.Getam cum a.L.Metello:&.Cn.Domitio
cẽſoribus ex ſenatu eiectus eſſet.Cenſorum ipſum poſtea eſſe factum:& cuius mores:Cenſoribus erãt re
prehenſi:hunc poſtea & Populi Romani & eorum qui in ipſum animaduerterant morib⁹ pfuiſſe:q ſi il
lud iudicium putaretur:ut cæteri turpi iudicio damnati in ppetuo omni honore ac dignitate priuãtur:ſi
hominibus ignominia notatis:neq̃ ad honorẽ aditus:neq̃ in curiam reditus eſſet.Nunc ſi quẽ.Cn.Len
tuli:aut.L.Gellii libertus furti cõdẽnauit.His oĩbus hornamẽtis amiſſis nũquã ullã honeſtatis ſuæ partẽ re
cuperabit:quos autem ipſe.L.Gellius aut.Cn.Lentulus duo cenſores clariſſimi uiri ſapiẽtiſſimiq̃ qui ho
mines furti & captarum ipſarum pecuniarũ nomine notauerunt non modo i ſenatũ redierunt:ſed ẽt il
larum ipſarum rerum iudiciis abſoluti ſunt:neminẽ uoluerunt maiores noſtri nõ modo de exiſtimati
one cuiuſq̃:ſed ne pecuniaria quidem de re minima eſſe iudicem:niſi qui iter aduerſarios cõuẽiſſet.Qua
propter i omnibus legibus quibus exceptum eſt:de quibus cauſis aut magiſtratũ capere nõ liceat:aut iu
dicem legi:aut alterum accuſare:hæc ignominiæ cauſa prætermiſſa eſt timoris enim cauſam nõ uitæ pœ
nam in illa poteſtate eſſe uoluerunt.Itaq̃ non ſolũ iudices oſtendam quod iã uidetis.P.R.ſuffragiis ſæ
penumero Cenſorias ſubſcriptiones eſſe delatas:uerumetiam iudiciis eorum qui iurati ſtatuere maiore
cum religiõe & diligẽtia debuerunt.Primũ iudices ſenatores equiteſq̃.Ro.in compluribus iã reis quos
cõtra leges pecunias cœpiſſe ſubſcriptum eſt:ſuæ potius religioni:quam Cẽſoriæ opinioni paruerũt.De
ĩde prætores tãtũ urbani q iurati debẽt optimũ quẽq̃ i ſe lectos iudices referre:nũq̃ ibi ad eã rẽ Cẽſoriam
ignominiã ipedimẽto ineſſe oportere dixerũt.Cẽſores:deniq̃ ipſi ſæpenumero ſuperiorum Cẽſorum iu
diciis:ſi iſta iudia appellari uultis non ſteterunt.Atq̃ etiã ipſi inter ſe Cenſores tua iudicia tãti eẽ arbitran
tur:ut alter alterius iudiciũ nõ mõ reprehẽdat:ſed etiam reſcindant:ut alter de ſenatu mouere uelit:alter
retineat.& ordine ampliſſimo dignum exiſtimet:ut alter i ærarios referri:aut tribu moueri iubeat:alter
uetet.Quare qui uobis in mentem uenit hæc appellare iudicia:quæ a.P.Ro.reſcidi ab iuratis iudicib⁹ re
pudiari:a magiſtratib⁹ negligi:ab his qui eandẽ poteſtatem adepti ſunt commutari inter colegas diſcre
pare uideatis.Quæ cum ita ſint:uideamus quid tandẽ Cenſores de illo iudicio corupto iudicaſſe dicant
ac primũ illud ſtatuamus:Vtrum quia cenſores de illo iudicio corrupto ſubſcripſerit ita ſit:an q ita fue
rit:illi ſubſcripſerint.Si ideo quia ſubſcripſerit:uidete qd agatis:ne in unũquẽq̃ noſtrum Cenſoribus in
poſterum poteſtatem regiam permittatis.Ne ſubſcriptio Cẽſoria non minus calamitatis ciuibus quã il

la acerbiſſima proſcriptio poſſit afferre. Ne Cenſorium ſtilum: cuius mucronem multis remediis maio
res noſtri retuderunt: æque poſthac atq; illum dictatorum gladium pertimeſcamus. Sin autē quod ſub
ſcriptum eſt: quia uerū eſt: icirco graue debet eſſe hoc quæramus uerum ſit an falſum. Remoueātur au
ctoritates Cenſoriæ: tollatur id ex cauſa quod hic cauſa nō eſt. Doce quam pecuniā Cluentius dederit: un
de dederit: quēadmodum dederit: unde deniq; aliquod a Cluentio profectæ pecuniæ ueſtigium oſtēde.
Vince deinde uirum bonum fuiſſe Oppianicum: hominē integrū: nihil de illo unquam ſecus eſſe exiſti
matum: nihil deniq; præiudicatū: tum auctoritatem Cenſorum amplexator: tum illorum iudicium cum
re coniūctum eſſe defendito. Cum uero eum fuiſſe Oppianicum cōſtabit: qui tabulas publicas municipii
ſui corrupiſſe iudicatus ſit: qui teſtamentū interleuerit: qui ſuppoſita perſona falſum teſtamentum obligā
dum curarit: qui eum cuius nomine id obſignatum eſt: interfecerit: q auunculum filii ſui i ſeruitute ac ui
culis necarit: qui municipes ſuos proſcribendos occidendoſq; curarit: qui eius uxorem quā occiderat: in
matrimonium duxerit: qui pecuniam pro potiōe dederit: qui ſocrum: qui uxorem: q hoc tempore fratris
uxorem: ſperatoſq; liberos: fratremq; ipſum: qui deniq; ſuos liberos interfecerit: qui quum uenenum pri
uigno ſuo quæreret: manifeſto ſit depræhenſus: cuius miniſtris conſciiſq; damnatis ipſe adductus in iu
dicium pecuniam iudici dederit ad ſententias iudicum corrumpendas. Dum hæc iquā de Oppianico cō
ſtabant. nec ullo argumento Cluentiæ pecuniæ crimen tenebitur: quid eſt quod te iſta Cenſoria ſiue uo
luntas: ſiue opinio fuit adiuuare: aut hunc inocentem opprimere poſſe uideatur? Quid igitur cenſores ſe
cuti ſunt? Ne ipſi quidem ut grauiſſime dicant quicquam aliud dicent præter ſermonem atq; famam Ni
hil ſe teſtibus nihil tabulis: nihil graui aliquo argumento cōperiſſe: nihil deniq; cauſa cognita ſtatuiſſe di
cent. Quod ſi ita feciſſent: tamen ita non id fixum eſſe deberet: ut conuelli non liceret: nō utar exemploꝝ
copia: quæ ſumma eſt: non rem ueterem: non hominem potentem aliquem aut gratioſum proferā Nu
per hominem tenuem ſcribam ædilitium Decium Matrinium cum defendiſſe apud. M. Iunium &. Qu.
Publicium prætores: &. M. Pletorium. Caium Flaminum ædiles curules perſuaſi ut ſcribā iurati: legerēt
eum quem iidem iſti cenſores ærarium reliquiſſe ſubſcripſerunt. Cum enī in homine nulla culpa reperi
retur. q ille meruiſſet nunquid de eo ſtatutum eſſet quærēdum eſſe duxerunt. nam hæc quidem quæ de
iudicio corrupto ſupſcripſerint: qs eſt qui ab illis ſatis cognita & diligenter iudicata arbitretur? In. M. Aqui
lium & in. T. Guttam uideo eſſe ſubſcriptum. Quid eſt hoc duos eſſe corruptos ſolos pecunia? dicāt? cæte
ra uidelicet gratis condemnarūt: nō eſt igitur circumuentus non eſt oppreſſus pecunia: non ut ille Quītia
næ cōtiones habebant oēs qui Oppianicum cōdēnarunt: in culpa ſunt ac ſuſpitiōe ponēdi duos ſolos ui
deo auctoritate Cenſoꝝ affines et turpitudini iudicari aut illud afferāt: aliqd eē qd de his duob⁹ habuerint
cōpertū: de cæteris cōperiſſe. Nā illud quidem minime probandū eſt adnotationes auctoritatemq; Cēſo
riam exemplum illas conſuetudine militari tranſtuliſſe. ſtatuerunt enim ita maiores noſtri ut ſi a multis
eēt flagitium rei militaris admiſſum: ſortione in quoſdam animaduerteē: ut metus uidelicet ad oīs pœ
na ad paucos perueneriṭ: qd idem facere Cenſores in delectu dignitatis & i iudicio ciuium: & in animad
uerſione ultioꝝ qui cōuenit? Nam miles q locum non tenuit: qui hoſtium: impetum uimq; ptimuit: pōt
idem poſtea & mile eſſe melior & uir bonus: & ciuis utilis. Quar̄ in bello propter hoſtium metum delin
queret: amplior ei mortis & ſupplicii metus eſt a maioribus conſtitutus: ne autem nimium multi pœnā
capitis ſubiteṭ: iccirco illa ſocio comparata eſt. Hoc tu idē facies Cēſor in Senatu legendo: ſi erāt plures
qui ob innocentem condemnandum pecuniā acceperint: ut nō in animaduertas i omnes? ſed carpes: ut
uelis? & paucos ex multis ad ignominem ſortire? habebit igitur te ſciente & uidēte Curia Senatorem po
pulus Ro. Iudicem Reſpō. ciuem ſine ignominia quēq̄ qui ad perniciem innocentis eidem ſuā & religio
nem pecunia cōmutarit: & q precio adductus eripuerit patriā fortunas liberos cui inocentiis. Cenſoriæ
ſeueritatis nota non inuret? Tu es præfectus moribus? tu magiſter ueteris diſciplinæ & ſeueritatis: ſi aut
retinēs quēquā ſciens in ſenatu ſcelere tāto cōtaminatum: aut ſtatuis quis in eandem culpam ſit non ea
dem pena affici oportere cōuenire: ut q̄ cōditionem ſupplicii maiores bello timidati militis propoſitam
eē uoluerūt eandē tu in pace cōſtitues iprobitate ſenatoris. Quod ſi hoc exēplū ex re militari ad aiaduer
ſionē: cēſoriam trāſferendum fuit: ſortione id ipſum factū eē oportuit: ſin autem ſortiri ad pœnā ad homi
num delictum fortunæ iudicio committere minime Cenſoriū eſt: certe in multorum peccato carpi pau
cos ad ignominiā & turpitudinem non oportet. Verū omnes intelligimus in iſtis ſubſcriptionibus: uen
tum quandā popularem eſſe quæſitum. Iactata res erat in concione a tribuno ſeditioſo: incognita cauſa
probatum illud erat: multitudinem illicitum eſt contradicere: nemo deniq; ut defenderet: contrariā par
tem laborabat. In inuidia porro magnā i mulcta illa iudicia uenerant: & enim paucis poſtea mēſibus alia
uehemēs erat in iudiciis ex notatione tabulorū inuidia uerſata: prætermitti a Cenſoribus & negligi ma
cula iudiciorum poſſe nō uidebatur: homines quos cæteris uitiis atq; omni dedecore īfamis uidebāt: eos
hac quoque ſubſcriptiōe notare uoluerūt: & eo magis quod illo ipſo tempore illis Cenſoribus erāt iudi
cia cum equeſtri ordine communicata: ut uiderentur per hominū idoneorum ignominiam ſua auctori
tate illa iudicia cū equeſtri ordine repræhendiſſe. Quod ſi hanc apud eos ipſos Cēſores mihi aut alii cau
ſam agere licuiſſet hominibus tali prudētia certe probauiſſem res enī idicat: nihil ipſos habuiſſe cogniti
nihil comperti: ex tota ipſa ſubſcriptione rumorē quēdam & plauſum popularem eſſe quæſitum. Nam
I. L. Popilium q Oppianicum condemnarat: ſupſcripſit. L. Gelli⁹: quod is pecuniam accepiſſet: quo inno
centē condemnaret. iam: id ipſum quantæ diuinationis eſt ſcire inocentem fuieſſe reū quem fortaſſe nū
quam uiderat: cum homines ſapientiſſimi. Iudicis ut nihil dicā de iis qui cōdemnarant: cauſa cognita ſi

bi dixerint non liquere. Verũ eſto:condemnat.Popiliũ.Gellius iudicat accepiſſe a Cluentio pecuniã.Ne
gat hoc Lentulus Nam popilium quod erat libertini fili' in Senatum nõ legit:locũ quidem Senatoriũ
ludis & cætera ornaméta reliquit & eum omni ignominia liberat quod cũ facit:iudicat eius ſentẽtia gra-
tis eſſe Oppianicum condemnatum & eundem populum:poſtea Lentulus in ambit' iudicio ꝓ teſtimo-
nio diligentiſſime laudat.Quare ſi neq;.L.Gelli iudicio ſtetit Lentulus:neq; Lentuli æſtimatione cõten-
tus fuit Gellius & ſi uterq; Cenſor cenſoris opinione ſtandum ne putauit:qd eſt quamobrem quiſq; no-
ſtrum Cenſorias ſubſcriptiones omnes fixas & in perpetuũ ratas putet eſſe oportere:at in ipſum habitũ
animaduerterunt nullam quidem ob turpitudinem.Nullum ob totius uitæ non dicã uitiũ:ſed erratum.
Neq; enim hoc homine ſanctior:neq; ꝓbior:neq; in omnibus officiis retinendis diligentior eſſe quiſquã
poteſt:neq; illi aliter dicunt:ſed eandem illam famam iudicii corrupti ſecuti ſunt:neq; ipſi ſecus exiſtimãt
ꝗ nos exiſtimare uolumus de huius pudore.itegritate:uirtute:ſed putarunt prætermitti accuſatorẽ non
potuiſſe cum animaduerſum eẽt i iudices.Qua de re tota ſi unum factũ ex omni antiquitate ꝓtulero:plu
ra non dicam:non enim mihi exemplũ ſummi & clariſſimi.uiri.P.Africani prætereũdum uidetur:q cum
eſſe cenſor.& in equitum cẽſu.C.Licinius ſacerdos prodiſſet:clara uoce ut oĩs cõcio audire poſſet.dixit ſe
ſcire illum uerbis conceptis peieraſſe:ſi qui contradicere uellet uſurũ eſſe eum ſuo teſtimonio : deinde cũ
contra nemo diceret iuſſit equum traducere.Itaq; Is cuius arbitrio & Po.Ro.exteræ gentes contẽtæ eſſe cõ
ſueuerunt.Ipſe ſua ſcientia ad ignominiam alterius cõtentus non fuit.Quod ſi hoc Habito facerẽ licuiſſet:
facile illis ipſis iudicibus & falſæ ſuſpicioni:& inuidiæ populariter excitatæ reſtitiſſet.Vnũ eſt etiam qd ma
xime me conturbat:cui loco reſpondere poſſe uix uideor:qd' elogium recitaſti de teſtaméto.Cn.Egnatii
patris hominis honeſtiſſimi uidelicet & ſapientiſſimi:iccirco ſe exhæredaſſe filiũ qd' is ad Oppianici dã-
nationem pecuniam accepiſſet:de cuius hominis leuitate & inconſtantia plura nõ dicam.hoc teſtamẽtũ
ipſum quod recitas eiuſmodi ẽ:Vt ille cum eum filium exhæredaret:quem oderat:ei filio cohæredes ho-
mines aleniſſimos coniungeret:quem diligebat.Sed tu Acci cõſideres cẽſeo diligẽter.Vtrum cẽſorum iu
dicium graue uelis eſſe:an Egnatii:ſi Egnatii:leue eſt quod cẽſores de cæteris ſubſcripſerunt:ipſum enim
Cn.Egnatiũm:quẽ tu grauem eſſe uis ex ſenatu eiecerunt:ſin autem cenſorum:hunc Egnatium quẽ pa-
ter cenſoria ſubſcriptione exhæredauit cenſores in ſenatum cum patrem eiicerent:retinuerũt.At.n.ſena-
tus uniuerſus iudicauit illud corruptum eſſe iudicium:quomodo ſuſcepit cauſam?an potuit rem delatã
eiuſmodi repudiare?cum trib.ple.cum populo cõcitato rem pene ad manus reuocauiſſet?cũ uir optimus
& homo inocentiſſimus pecunia circũuentus eſſe diceretur?cum inuidia flagraret ordo ſenatorius:potuit
nihil decerni?potuit illa concitatio multitudinis ſine ſummo periculo repub.repudiari?aut quid ẽ decre-
tum?ꝗ iuſte?ꝗ ſapienter?diligenter?ſi qui ſunt quorum opera factum ſit:ut iudicium publicum corrumpe
retur:utrum uidetur ſenatus id factum iudicare:an ſi factum ſit moleſte grauiterq; ferre?Si ipſe.A.Cluen-
tius ſententiam de iudiciis rogaretur aliam nõ diceret atq; ii dixerunt quorũ ſententiis cluentiũ cõdẽnatũ
eſſe dicitis.Sed quæro a uobis num iſtam legem ex iſto ſenatuſconſulto.L.Lucullus cõſul homo ſapiẽtiſ
ſimus tulerit.nũ anno poſt.M.Lucullus:&.C.Caſſius:in quos tũ cõſules deſignatos idẽ illud ſenat' decre
uerit:nõ tulerũt?& quod tu Habiti pecunia factum eſſe arguis:neq; id ulla tenuiſſima ſuſpicione cõfirmas
factum eſt primũ illorũ æquitate & ſapiẽtia cõſulum:ut id qd ſenat' decreuerat:ad illud inuidiæ præſens in-
cendium reſtinguẽdum:id poſtea ꝑferendũ ad populũ nõ arbitrarent' eẽ:deinde Po.Ro:q.L.Quintii tri.
ple.fictis quærimoniis antea cõcitatus:rẽ illã & rogationẽ flagitarat:idẽ.C.Iuni filii pueri parui lachrymis
cõmotus maximo clamore & cõcurſu totam illam legem & queſtionem repudiauit.Ex quo itelligi po-
tuit id qd ſæpe dictũ ẽ:ut mare quod ſua natura trãqllum ſit:uẽtoꝝ ui agitari atq; turbari : ſic & Po.Ro.ſua
ſponte eẽ pacatũ hominũ ſeditioſorum uocibus:& uiolẽtiſſimis tẽpeſtatibus concitari.Eſt etiã reliquam
ꝑmagna auctoritas:quã ego turpiter pene præterii:mea enim eſſe dicitur recitauit ex oratiõe neſcio qua
Accius:quã meã eſſe dicebat:cohortationẽ quandã iudicium ad honeſte iudicandũ : & commemoratio
nem:tũ illoꝝ iudicioꝝ:q ꝓbata nõ eſſent:tum illius ipſius iudicii Iuniani:perinde quaſi ego nõ ab initio
huius defenſionis dixerim inuidioſum illud fuiſſe iudiciũ:aut cũ de iſamia iudicioꝝ quæ probata nõ eẽnt
diſputarẽ:potuerim illud quod tam populare eẽt:in illo tempore præterire.Ego uero ſi quid eiuſmodi
dixi neq; cognitum commemoraui:neq; teſtimonium dixi:& illa oratio potius temporis mei:ꝗ iudicii
& auctoritatis fuit.Cum enim accuſarem:& mihi initio propoſuiſſem:ut animos & Po.Roma.& iudicũ
commouerem:cũq; omnes offenſiones iudiciorum non ex mea opinione:ſed ex hominum rumore ꝓ
ferrem iſtam rem:quæ tam populariter eſſe agitata:præterire non potui.Sed errat uehemẽter ſi quis in
oratiõibus noſtris quas habuimus in iudiciis:auctoritates noſtras cõſignatas ſe habere arbitrat'.Omnes
enim ille orationes cauſarum ac temporum ſunt:non hominum ipſorum aut patronum.Nam ſi cauſæ
ipſe pro ſe loqui poſſent:nemo adhiberet oratorem.Nunc adhibemur:ut ea dicamus:nõ quæ nr̃a aucto
ritate conſtituantur:ſed quæ ex re ipſa cauſaq; ducantur.Hominem ingenioſum Marcum Antoniũ aiũt
ſolitum eẽ dicere:iccirco ſe nullam unꝗ orationẽ ſcripſiſſe:ut ſi quid aliquando nõ opus eſſet ab ſe eſſe di
ctum:poſſet ſe negare dixiſſe:perinde quid a nobis dictũ ſit:id niſi litteris mandauerimus:hominum me
moria non comprehendat'.Ego uero in iſto genere libentius cum multorum tum hominis eloquẽtiſſi
mi & ſapientiſſimi.L.Craſſi auctoritatẽ ſequor:qui cum.L.Plantium defenderet accuſante.M.Bruto ho
mine in dicẽdo uehementi & callido:cum Brutus duobus recitatoribus cõſtitutis ex duabus eius oratio
nibus capita alterna inter ſe contraria recitanda curaſſet.quod in diſſuaſione rogationis eius quæ cõtra co
loniam narbonenſem ferebatur:quãtum poteſt de auctoritate ſenatus detrahit:in ſuaſione legis ſeruiliæ

ſummis ornat ſenatū laudibus:& multa i equites Roma.cum ex ea oratione aſperius dicta recitaſſet quo
animi illorum iudicium in Craſſum incenderentur aliquantū eſſe commotus dicitur.Itaque i reſpōdē-
do primum expoſuit utruſq; orationē temporis ut ratio ex re & cauſa habita uideretur.Deinde ut intel-
ligere poſſ:t Brutus:quem hominē & nō ſolum qua eloquentia uerumentiam quo lepore:& quibus face
tiis præditum laceſſiſſet:tres & ipſe excitauit recitatores cū ſingulis libellis:quos.M.Brutus pater illius ac
cuſatoris de iure ciuili reliquit.Eorum initia cum recitare ut ea:quæ uobis nota eſſe arbitror forte euenit
ut ruri priuernate eſſemus ego & Brutus filius:fundū priuernatē flagitabat.In Albano eramus ego & Bru
tus filius:albanum poſcebat in Tyburti forte cū aſſediſſemus:Tyburtem fundum requirebat Brutum au
tem hominē ſapiētem:q filii nequitiam uideret:quæ prædia ei relinqueret:teſtificari uoluiſſe dicebat:q
ſi potuiſſet honeſte ſcribere ſe in balneis:cū id ætatis filio fuiſſe nō præteriſſe:eas ſe tamen ab eo balneas:
non ex libris patris:ſed ex tabulis & ex cenſu quærere.Craſſus tum ita brutum ultus eſt:ut illū recitatiōis
ſuæ pœniteret moleſte enim fortaſſe tulerat ſe in his orationib' reprehēſum:quas de Repu.habuiſſet:in
quibus forſitan magis requiratur conſtantia.Ego autem illa recitata non moleſte fero:neq; enim ab illo
tempore quod tum erat:neq; ab ea cauſa quæ tum agebatur:aliena fuerunt neq; mihi quicquam oneris
ſuſcepi:cum iſta dixi:quo minus honeſte hanc cauſam & libere poſſem defendere:q ſi uelim cōfiteri me
cām.A.Cluentii nō conſcere:antea fuiſſe in illa opinione populari:quis tandem id poſſit reprehenderet
præſertim iudices cum a uobis quodq; ipſis hoc impetrari ſit æqſſimū:quod ego ab initio petiui: & nunc
peto.ut ſi quam huc grauiorem de illo iudicio opinionem attuliſtis:hac cauſa perſpecta atq; omni ueri-
tate cognita deponatis.Nūc quoniam ad omnia quæ abs te dicta ſunt.T.Acci de Oppianici dānatiōe reſpō
di:confiteare neceſſe ē:te opinione multū ſefelliſſe:q exiſtimaris me cauſam.A.Cluenti non facto eı':ſed
lege defenſurum.Nam hoc perſæpe dixiſti:tibi ſic renunciari:me habere in animo cauſam hāc præſidio
legis defendere.Ita ne ē:ab amicis uidelicet imprudētes prodimur & ē neſcio qs de his quos amicos no-
bis arbitramur:qui noſtra conſilia ad aduerſarios defenderat:Quiſnam tibi hoc renunciauit:Quis tē ipro
bus fuit:cui aūt ego narraui:Nemo:ut opinor:in culpa eſt.Sed nimirum tibi iſtuc lex ipa renūciauit. Sed
num tibi ita defendiſſe uideor:ut tota i cauſa mentionem nullam fecerim legis:Nam ſecus hac cauſam
defendiſſem:ac ſi lege Habitus teneretur:certe ut hominem confirmare oportet:nullus eſt a me pugādi
locus iſtius ludioſi criminis prætermiſſus:Quid ergo eſt:quæret fortaſſe quiſpiam diſpliceat ne mihi le-
gum præſidio a capite periculū propulſare mihi uero iudices non diſplicet:ſed utor inſtituto meo in ho
minis hōeſti prudentiſq; iudicio.Nō ſolum meo iudicio uti conſueui.Sed multum etiam eius quem de
fendo & couſilio & uoluntati optempero.Nam ut hæc ad me cauſa delata ē:qui leges eas ad quas adibe-
mur.& in quibus uerſamur:noſſe deberem dixit. Habito ſtatim de eo qui coiſſet:quo quis cōdemnatet
illum eſſe liberum:teneri antem noſtrū ordinem:atq; ille me orare atq; obſecrare cœpit:ut ne ſeſe lege
defenderem.Cum ego quæ mihi uiderentur:dicerē:traduxit me ad ſuam ſentētiam affirmabat enim la
chrymans non ſe cupidiorem eē Ciuitatis retinēdæ.quam exiſtimationis morem homini geſſi:& tamē
icırco feci(neq; enim id ſemp facere debemus q uideā per ſe ipſam cauſam ſine lege copioſiſſime poſſe
dendi.Videbam in hac defenſione qua iam ſum uſus plus dignitatis:in illa qua me hic uti uoluit: mın'
laboris futurum.q ſi nihil aliud eēt actum:niſi ut hanc cauſam obtinerem:lege recitata peroraſſem.Neq;
me illa oratio commouerit:q ait Acci' indignum eē facinus:ſi ſenator iudicio quēquam circūueniret le-
gibus eum teneri:ſi eques Ro.hoc idem ferit non teneri. Vt tibi concedam hoc indignum eē quod eiuſ
modi ſit:iam uidero:tu mihi concedas neceſſe ē multo eē indignius in ea ciuitate:quæ legibus teneatur
diſcedi a legibus:hoc enim uinculum ē huius ciuitatis qua fruimur in Repu.hoc fundamētū libertatis:hic
fons æqtatis mēs & aius & cōſiliū:& ſnīa ciuitatis poſita ē in legibus: ut corpora nra ſine mēte:ſic ciuitas ſi-
ne lege ſuis partibus ut neruis ac ſanguine & mēbris uti nō pōt:legū miniſtri magiſtratus:legū iterptes iu
dices legū dēiq; icırco oēs ſerui ſumus:aut liberi eē poſſimus.Quid ē.Qu.Naſu cur tu i hoc loco ſexto le
cūdas:q̄ uis ē.q̄ abs te hi iudices tali dignitate ꝑditi coherceāt:Vos aūt iudices q̄obrē ex tāta multitudie ci
uiū tam pauci de hoium fortunis ſuſam fertis:quo iure Accius quæ uoluit dixit : cur mihi tam diu dicē
di poteſtas datur:qd ſibi aūt illi ſcribæ:quid lictores:quid cæteri quos apparere huic quæſtioni uideo uo-
lūt:opinor hæc omnia lege fieri:totumq; hoc iudicium ut autea dixi:quaſi mētē quadā regi legis & admi
niſtrari.Quid ergo ē:hæc quæſtio ſola ita gubernatur:Quid.M.Pletorii:&.C.Flaminii inter ſiccarios:qd
C.Orchinii peculatus:quid mea de pecūiis repetundis:quid.C.Aquilii:apud quem nūc de ambitu cau-
ſa dicitur:qd reliquæ quæſtiones.Circunſpicite omnes.R.P.partes omnia legum imperio & præſidio
fieri uidebitis.Sed qa apud me te.T.Acci reū uelii facere:clamas te lege pecuniarum repetundarum nō
teneri.neq; tua hæc reculatio cōfeſſio ſic captæ pecuniæ:ſed laboris:ſed piculi nō legitimi declīatio .Nūc
qd agatur:& quid abs te iuris conſtituatur:uide.Iubet ea lex qua lege hæc quæſtio conſtituta eſt iudicem
q̄ſtionis.hoc ē.Qu.Vocaniū cum iſtis iudicibus:qui ei obuenerint:uos compellat iudices quærere de ue
neno.in quē quærere:infinitum ē qcūq; fecerit:uēdiderit:emerit:habuerit.dederit:qd eadem lex ſtatim
adiūgit recita:deq; eius capite.Qu.quæritio:cuius qui coierit conuenerit:non ita ē.Quid ergo ē : dic. Qui
tribunos militū legionibus quattuor primis:qui ue quæſtores.Tri.Ple.deinceps omnis magiſtratus no
minarat:qui ue in ſenatu ſententiā dixit:dixerit Qui tum:qui eorum coit coierit : conuenit:conuenerit
quo qs iudicio publico comdemnaretur:qui eorum quorum uidelicet qui ſupraſcripti ſūt . Quid intereſt
utro modo ſcriptum ſit:& ſi ē compertum:tamen ipſa lex docet.Vbi enim omnes mortales alligat:ita lo
quitur:qui uenenum malum fecit:fecerit:omnes uiri:mulieres:liberi:ſerui:in iudicium uocantur:ſi itē de

coitione uoluiſſet:adiunxiſſe:qui ne coieritnūc ita eſt:dequæ eius capite quærito:qui magiſtratu habue-
runt ne ſanatu ſententiam dixerit:qui eorum coit:coterit.Nū is eſt Cluentius?certe nō eſt:quis ergo ē clu
entius:qui tamen defendi cauſam ſuam lege nolit.Itaq; abitio legem:mortem Cluētio gero:tibi: tū Ac-
ci pauca quæ ab huius cauſa ſeiuncta ſunt:reſpōdebo.Eſt enim quiddam in hac cauſa ꝙ Cluēti⁹ a ſe aliqd
quod ego ad me putē pertinere:hic putat ſua itereſſe:ſe re ipſa & geſto negocio.Nō lege defendi . Ego āt
mea exiſtimo intereſſe me in nulla diſputatione a b Accio uideri ſuperatum eſſe.Non enī mihi hæc cau
ſa ſola dicenda eſt.Omnibus hic labor meus propoſitus eſt.Quicunquæ hac facultate defenſionis cōtēti
eſſe poſſunt.Nolo quēquā eorum qui aſſunt exiſtimare me qua de lege ab Accio dicta ſunt:ſi reticuerī:cō
probare.quāobrem Cluenti de te tibi obſequor.neq; ego legem recito:neq; hoc loco pro te dico. Sed ea
quæ a me deſiderari arbitror nō relinquam :Iniquum tibi uidetur Acci eſſe:non iiſdem legibus omnes
teneri:primum ut id iniquiſſimum eſſe confitear.huiuſmodi eſt:ut commutatis eis opus ſit legibus:non
ut iis quæ ſunt:non pareamus.Deīde quis unꝗ hoc Senator accuſauit:ut cum altiorem gradū dignitatis
beneficio.P.R.eſſet conſecutus:eo ſe putaret durioribus legū cōditionibus uti oportere? Quā multa ſunt
commoda:quibus caremus ꝗ multa moleſta ac difficilia quæ ſubimus:atq; hæc omnia tantum honoris
& amplitudinis commodo compenſantur.Cōuerte nunc ad equeſtrem ordinem:atq; in cæteros ordīes
eaſdem uitæ conditiones non perferent. putant enim minus multos ſibi laqueos legum & cōditionū ac
iudiciorum propoſitos eſſe oprotere:qui ſummum locū ciuitatis aut non potuerunt aſcendere: aut non
petiuerunt.Atq; ut omittam leges alias omnes quibus nos tenemur:cæteri autē ſunt ordines liberati:hāc
ipſam legem ne quis iudicio circumueniretur.C.Gracchus tulit.eam legem pro plebe non in plebē tulit:
poſtea.L.Sylla homo a populi cauſa remotiſſimus tamē cū eius rei quæſtiōem hac ipſa lege conſtitueret
qua uos hoc tēpore iudicatis.Popu.Roma.quē ab hoc genere liberum acceperat:alligare nouo quæſtio-
nis genere auſus non eſt.Quod ſi fieri poſſe exiſtimaſſet: pro illo odio quod habuit i equeſtrem ordinē:
nihil feciſſet libentius:ꝗ omnem illam acerbitatem proſcriptionis ſue:quæſtus i ueteres iudices ī hāc unā
quæſtionem obtuliſſet.Nec nunc quicꝗ agitur mihi credite iudices & proſpicite id quod prouidendū ē:
niſi ut Equeſter ordo in huiuſce legis periculum īcludatur.nequæ hoc agitur ab omnib⁹:ſed a paucis. Nā
ii Senatores qui ſe facile tuentur integritate & innocētia:quales ut uere dicā uos eſtis & cæteri qui ſine cu-
piditate uixerūt.Eq̄tes ordini Senatorio dignitate ꝓximos:concordia coniunctiſſimos eſſe cupiunt. Sed
ii qui ſe uolunt poſſe omnia:neq; præterea quicꝗ eſſe aut in homine ullo aut in ordīe:hoc uno metu ſe pu
tant Equites.Ro.in poteſtate ſua redacturos:ſi conſtitutum eſt:ut de iis qui rem iudicarent:huiuſcemodi
iudicia fieri poſſint.Vident enim auctoritatem huius ordinis cōfirmari:uidēt iudicia cōprobari :hoc me-
tu propoſito:euellere ſe aculeum ſeueritatis ueſtræ poſſe cōfidunt.Quis enim de hoīe audeat paulo ma-
iorib⁹ opibus prædito:uere & fortiter iudicare?cum uideat ſibi de eo quod coierit:aut cōſenſerit cauſam
eſſe dicendam?O uiros fortes Equites.Ro.q homini clariſſimo ac potentiſſimo.M.Druſo.Tri.ple.reſtite-
runt:cum ille nihil aliud ageret:ꝗ cum illa cuncta quæ tum erant nobilitatis:niſi utiquæ rē iudicaſſent.hu-
iuſcemodi quæſtionibus in iudicium uocarentur.Tūc.C.Flauius puſio.Cn.Titiniu⁹.C.Mœcenas illa ro-
bora P.R.cæteriſq; huiuſcemodi ordinis nō fecerunt idem:quod nunc Cluenti⁹:ut aliquid culpe ſuſcipe
re ſe putarēt recuſando:ſed apertiſſime repugnarunt.Cum hæc recuſarēt:& palam fortiſſime atq; hone-
ſtiſſime dicerent ſe potuiſſe iudicio.P.R.in ampliſſimū locum peruenire:ſi ſua ſtudia ad honores petēdos
cōferre uoluiſſent.Seſe uidiſſe i ea uita q̄lis ſplēdor ineſſet:q̄ta ornamēta:quæ dignita:quæ ſe nō cōtēpſiſ-
ſe:ſed ordine ſuo patriꝗ; ſuoꝝ cōtētos fuiſſe & uitā illā trāq̄llā & q̄etā remotā a ꝓcellis ſudiaꝝ & huiuſce-
modi iudicioꝝ ſeq maluiſſe:aut ſibi ad honores petēdos ætate itegrā reſtitui oportere:aut quoniā id non
poſſet eam conditionē uitæ:quā ſe cum petitionē reliquiſſent manere.Iniquum eē eos q honorū ornamē
ta propter periculoꝝ multitudinē prætermiſiſſent:populi beneficiis eē priuatos iudicioꝝ nouoꝝ piculis
nō carere ſenatorē hoc quæri nō poſſet.ꝓpterea q̄d ea cōditione ꝓpoſita petere cœpiſſet:quodq; pmulta
eſſēt ornamēta:quibus eam mitigare moleſtiam poſſet:locus:auctoritas domi ſplēdor:apud exteras na-
tiones nomen & gratia.Toga & prætexta:ſella curulis:iſignia:faſces:exercitus:impia:prouinciæ: quibus
in rebus cum ſummum recte factis maiores noſtri permixtū plura peccatis pericula propoſita eē uolue-
runt.Illi nō hoc recuſabant:ea ne lege accuſarentur:qua nunc Habitus accuſatur:quæ tūc erat ſempronia:
nunc ē cornelia intelligebant enim ea lege equeſtrē ordinem nō teneri:ſed ne noua lege colligarent:la-
borabant:Habitus ne hoc quidā unquam recuſauit:quo minus uel ea lege rationē uitæ ſuæ redderet: q
nō teneret.Quæ ſi uobis conditio placet:omnes id agamus:ut hæc quam primū i oēs ordīes quæſtio p
feratur.Interea quidē per deos imortales quoniā omnia commoda noſtra:iura:libertatē:ſalutem deniq;
legibus obtinemus:a legibus nō recedamus ſimul & illud quam ſit iniquū cogitemus.Po.Ro aliud nūc
agere uobis Rēpu.& fortunas ſuas cōmiſiſſe.ſine cura eē:nō metuere:ne lege ea qua nūquā ipſe iuſſerit
& q̄ſtiōe q̄ ſe ſolutū liberūq; eſſe arbitraretur per paucos iudices aſtrigat.Agit enim ſic cauſam. T.Accius
adoleſcēs bonus & diſertus oēs ciues legib⁹ teneri omnibus:uos attēditis & auditis ſilētio:ſicut facere de
betis.A.Cluētius eques Ro.Cauſam dicit ea lege qua lege ſenatores:& hi q magiſtratū habuerunt:ſoli te
nētur:mihi p eū recuſare.& i arce legis præſidia cōſtituere defenſionis meæ nō licet:ſi obtiuerit cauſam
Cluētius ſicuti ueſtra æquitate niſi confidimus:oēs exiſtimabunt id quod erit obtinuiſſe propter īnocen
tiam quoniam ita defenſus ſit:in legē autē quam attingere noluerit præſidii nihil fuiſſe:hic nunc ē q̄dā:
quod ad me pertineat:de quo ante dixi quod ego.Po.Ro.præſtare debeā:quoniam is meæ uitæ ſtatus ē
ut omnis mihi cura atq; opera poſita ſit in oīum piculis defendēdis uideo quāta & quā piculoſa & q̄ inſi-

nita quæſtio tentetur ab accuſatoribus cum eam legem quæ in noſtrum ordinē ſcripta ſit:.Po. Ro.trāſ
ferre cōentur.Qua lege eſt qui coierit:quod ꝗ late pateat:uidetis conuenerit æquæ īfinitū:& incertū ē:cō
ſenſerit.hoc uero cum Infinitum:tum obſcurum eſt:& occultum ē:falſum ne teſtimoniū dixerit:quis de
plæbe Romana teſtimonium dixit unꝗ:cui nō hoc periculū.T.Accio auctore paratum eſſe uideatis?Nā
dicturum ꝗdem certe:ſi hoc iudiciū plæbi ro.propoſitum ſi. neminem unꝗ eſſe cōfirmo:& ſed hoc polli
ceor omnibus:ſi cui forte hac lege negocium faceſſet:qui lege nō teneat̄:ſi is uti me defenſore noluerit
me eius cauſam legis præſidio defenſorū:& uel his iudicibus uel eoꝝ ſimillimis facillime probaturū:&
omni me defenſione uſurū eſſe legis:qua nunc ut utar ab eo cuius uoluntati mihi obtēperandū ē:nō cō
ceditur.Nō enim debeo dubitare iudices:quin ſi qua ad uos cauſa eiuſmodi delata ſit eius ꝗ lege nō tene
atur:etiam ſi is inuidioſus aut multis offenſus eſſe uideatur:etiam ſi eum oderitis:ēt ſi inuiti abſoluturi ſi
tis tamē abſoluatis:& religioni potius ueſtræ ꝗ odio pareatis.Eſt enim ſapiētis iudices meminiſſe ſe homi
nē cogitare tantū ſibi a.Po.Ro.eſſe ꝑmiſſum:quātū cōmiſſum ſit:& creditū & nō ſolū ſibi poteſtatem datā
uerūetiā fidē habitam eſſe meminiſſe:poſſe quē oderit:abſoluere quē nō oderit cōdēnare & ſemper non
quid uelit ipſe:ſed ꝗd lex & religio cogat cogitare:animaduertere qua lege re⁹ citetur de quo reo cogno
ſcat:quæ res in quæſtione uerſetur.Cum hæc ſunt uidenda.Tum uero illud ē hōinis magni iudicis atꝗ
ſapientis:cum illā iudicandi cauſa tabellam ſumpſerit:non ſe putare eſſe ſolum neꝗ ſibi quodcunꝗ con
cupierit licere.Sed habere in conſilio legē:religionē:fidem:æquitatem:libidinem autē odiū:inuidiā:me
tū:cupiditateſꝗ oēs amouere:maximeꝗ exiſtimare cōſientiam mētis ſuæ quam a diis imortalibus accepi
mus:quæ a nobis diuelli non poteſt:quæ ſi optimoꝝ cōſiliorum atꝗ factoꝝ teſtis i omni uita nobis exit
ſine ullo metu & ſumma cū honeſtate uiuemus.Hæc ſi.T.Accius aut cognouiſſet:aut cogitaſſet ꝓfecto
ne conatus quidē eſſet dicere id quod multis uerbis egit.Iudicem quod ei uideat̄ ſtatuere:& nō deuīctū
legibus eſſe oportere:quibus de rebus mihi pro Cluentii uoluntate nimiū:pro Reip.dignitate parū:pro
ueſtra:prudentia ſatis dixiſſe uideor.Reliqua perpauca ſunt:quæ quia ueſtræ quæſtiōis erāt.Icirco illi ſta
tuerunt ſibi fugienda eſſe & proferenda:ne oium turpiſſimi reperirentur:ſi in iudicium nihil ꝑter iuidi
am attuliſſent.Atꝗ ut exiſtimetis neceſſario me de his rebus:de quibus iā dixerim:pluribus egiſſe uerbis
attendite reliqua:profecto itelligetis ea quæ paucis demōſtrari potuerūt:breuiſſime eſſe defenſa.Cn.Ce
cidio Samniti ei qui proſcriptus ē iniuriam in calamitatem eius ab huius familia factā eſſe dixiſti:a nullo
ille liberalius ꝗ a Cluentio tractatus ē:huius illum opes in rebus eius incommodiſſimis ſubleuarunt:atꝗ
hoc cum ipſe tum omnes eius amici neceſſariiꝗ cognorūt.Ancarii & paceni paſtoribus hu⁹ uillicū uim
& manus attuliſſe:cum quædam In collibus:ut ſolet controuerſia paſtorum eſſet orta.Habiti uillici rem
domini & priuatam poſſeſſionem defenderunt:cum eſſet expoſtulatio facta:cauſa illis demōſtrata ſine
iudicio cōtrouerſiaꝗ diſceſſum eſt.P.Aelii teſtamēto propinquus exhæredatus cū hæres:eēt:hic alietor i
ſtitutus eſt.P.Aelius Habiti merito fecit:neꝗ hic in teſtamento faciendo interfuit.Idꝗ teſtamentum ab
huius inimico Oppianico eſt obſignatum.Florio legatum ex teſtamento Inficiatum eſſe:nō ē ita:ſed cū
ſeſtertia.xxx.ſcripta eſſent:pro ſeſtertiis.ccc.neꝗ ei ſatis cautum uideretur.Voluit eum aliquid acceptum
referre liberalitatis ſuæ.Primo deberi negauit:poſt ſine controuerſia ſoluit.Cn.cuiuſdam Samnitis uxo
rem poſt bellum ab hoc eſſe repetitam:mulierem cum emiſſent deſectoribus:quo tempore eam primū
liberam eſſe audiuit ſine iudicio reddidit Cælio Ennium eſſe quendam cuius bona teneat Habit⁹:ē hic
Ennius egens:quidam calumniator:mercenarius:Oppianici qui ꝑ multos annos quieuit:deinde aliquā
do cum ſeruo habitiſfurti egit:nuper ab ipſo Habito petere cœpit:hic illo priuato iudicio mihi credite no
bis iiſdem fortaſſe patronis calumniā non effugiet.Atquæ etiam ut nobis renunciatur:hominem mul
tuꝝ hoſpitum.A.Biuium quendam cauponem de uia latina quæſtum eſſe dixiſti ſubornatis qui ſibi a
Cluentio ſeruiſꝗ eius in taberna ſua manus allatas eſſe dicat:quo de homine nihil etiam nūc dicere no
bis eſt neceſſe:ſi iuitauerit id quod ſolet:ſic hominem accipiemus:ut moleſte ferat ſe de uia deceſſiſſe.Ha
betis iudices quæ in totam uitam de moribus:A.Cluentii:quem illi inuidioſum reum uolūt eſſe:annos
octo meditati accuſatores collegerunt:ꝗ leuia genere ipſo:ꝗ falſa re:ꝗ breuia reſpōſa. Cognoſcite nūc id
quod ad ueſtrum iuſiurandum ꝑtinet:quod ueſtri iudicii eſt:quod uobis oneris impoſuit ea lex ꝗ coa
cti huc cōueniſtis:de criminibus ueneni:ut omnes intelligāt ꝗ paucis uerbis hæc cauſa perorari potuerit:
& ꝗ multa a me dicta ſint quæ ad huius uolūtatem maxīe ad ueſtrū iudiciū minime ꝑtinerēt.Obiectū eſt.
C.Vibiū cauponem ab hoc cluentio ueneno eē ſublatum:oportune abeſt homo ſumma fide:& oi uirtu
te ꝓditus.L.Fletoricus ſenator:qui illis cauponis hoſpes fuit & familiaris apud hūc ille Romæ habitauit
apud hūc ægrotauit:huius domi eſt mortuus.aut hæres ē Cluētius inteſtatum dico eſſe mortuū:poſſeſ
ſionemꝗ eis bonoꝝ prætoris edicto huic illius ſororis filio adoleſcenti prudentiſſimo & īprimis hone
ſto equiti Ro.datū Numerio Cluentio quem uidetis.Alterum ueneficii crimē Oppianico huic adoleſcē
ti cū eius in nuptiis more larinatium multitudo hominum pranderet.Venenum Habiti conſilio paratū
id cum daret̄ in mulſo Balbutium quendam eius familiarem:intercepiſſe:bibiſſe:ſtatimꝗ eē mortuum
hæc ego ſi ſic agerem tanꝗ mihi crimen eſſet diluendum:hæc pluribus uerbis dicerem:quæ nūc paucis ꝑ
currit oratio mea:quid unꝗ Habitus in ſe admiſit:ut hoc tantum ab eo facinus nō abhorrere uideatur?
quid autem magnopere Oppianicum metuebat:cū ille uerbum omnino in hac ipſa cauſa facere nullū
potuerit:huic autē accuſatores matre uiua deeſſe non poſſent:Quod iam intelligetis:an ut de cauſa eius
periculi nihil decederet an ad cauſam nouū crimen accederet?Quod autē tempus ueneni dādi illo die?
in i.la frequentia:per quem porro datum?Vnde ſumptum?quæ deinde iterceptio poculi?cur non de ite

gro autem datum⸗multa ſunt quæ dici poſſunt:ſed non committam ut uidear:non dicẽdo uoluiſſe dice
re:res enim iam ſe ipſa defendit:Nego illum adoleſcentem quem ſtatĩ epoto poculo mortuũ eſſe dixiſtis
oino illo die eſſe mortuum:magnum & impudens mendacium perſpicite & cætera dico illũ cum ad il⸗
lud prandium crudior ueniſſet:& ut ætas illa fert ſibi tum non pepercīſſet:aliquot dies ægrotaſſe:& ita eſ
ſe mortuum:qs huic rei teſtis eſt:idem q ſui luctus pater.Pater inquã illius adoleſcentis:quem propter ai
dolorem perte nuis ſuſpicio potuiſſet ex illo loco teſtem in.A.Cluẽtium cõſtituere.Is hæc ſuo teſtimõio
ſubleuat quod recita.Tu autem niſi moleſtum ẽ pauliſper exurge:& perfer hunc dolorem cõmemoratio
nis neceſſariæ:ĩ ꝗ ego diutius nõ morabor quoniã quod fuit uiri optimi:feciſti ut ne cui inocẽti mœror
tuus calamitatem & falſum crimẽ afferret.Vnum ẽt mihi reliquum eiuſmodi crimẽ ẽ iudices:ex quo illd
perſpicere poſitis quod a me inicio orationis meæ dictum eſt quicquid mali per hos annos.A.Cluenti⁹
uiderit:quicquid hoc tempore habeat ſollicitudinis ac negocii id omne a matre eſſe conflatũ.Oppianicũ
ueneno negatum eſſe quod ei datũ ſit i pane p:M.Aſellium quendã familiarem ipſius idq; Habiti cõſilio
factum eſſe dicitis:In quo primũ illud quæro quæ cauſa Habito fuerit:cur inficere Oppianicum uellet:ini
micitias enim inter eos fuiſſe confiteor:ſed homines inimicos ſuos morte affici uolunt:aut ꝙ metuunt.
aut ꝙ oderunt.Quo tandẽ igitur Habius metu adductus tãtum i ſe facinus ſuſcipere conatus ẽ:qd erat ꝙ
tam Oppianicum pœna affectum ꝑ maleficiis eiectum e ciuitate quiſꝗ timeret:quid metuebat ne oppu⸗
gnaretur a perdito:an ne accuſaretur a condemnato:an ne exulis teſtimonio læderetur.Sin autẽ ꝙ ode
rat Habitus:& iccirco illum uita frui noluit adeo ne erat ſtultus:ut illa qua tum ille uiuebat uita eẽ arbitra
retur damnati exulis deſerti ab omnibus:quẽ propter animi iportunitatem nemo recipere tecto nẽo au
dire nemo alloqui nemo reſpicere uellet huius igit̃ uitæ Habitus inuidebat:hunc ſi acerbe & penit⁹ ode
rat:nõ eum ꝗ diutiſſime uiuere uelle debebat:huic mortẽ maturabat:inimicus:ꝙ illi unũ in malis erat ꝑ
fugiũ calamitatis:Qui ſi qd al ac uirtutis habuiſſet:ut multi ſæpe fortes uiri i eiuſmodi dolore mortem ſi⸗
bi ipſe conſciſſet:huic quãobrem id uellet inimicus offerre:quod ipſe ſibi optare deberet.Nam nunc qdẽ
quid tandẽ illi mali mors attulit:niſi forte ineptiis ac fabulis ducimur:ut exiſtimemus illũ apud iferos im
pioꝝ ſupplicia ꝑferre:ac plures illic offendiſſe inimicos:quã hic reliquiſſe.A ſocrus:ab uxorũ:a fratris:a li⸗
berorum pœnis:actum eẽ præcipitem in ſceleratoꝝ ſedẽ:atq; regionem:ꝗ ſi falſa ſunt:id quod omnes i⸗
telligunt:quid ei tandẽ aliud mors eripuit præter ſenſum doloris.Age uero uenenum per quem datũ:ꝑ
Marcum Aſellium:quid huic cum Habito nihil:potius ẽt ſimultas atq; adeo ꝙ ille Oppianico familiariſ
ſime eſt uſus.Ei ne igitur quem ſibi offenſorem Oppianico familiariſſimum ſciebat eſſe:potiſſimũ & ſu⸗
um ſcelus & illius periculum cõmitebat:cur deinde tu qui pietate ad accuſandum excitatus es:hũc Aſelli
um eſſe inultum iam diu ſinis cur nõ Habiti exemplo uſus es:ut per illũ qui attuliſſet uenenum de hoc
præiudicaretur.Iam uero illud ꝗ nõ probabile:ꝗ inuſitatum iudices:ꝗ nouum in pane datum uenenũ.
facilius ne potuit ꝗ in poculo:latius potius abditum habere aliqua in parte panis:ꝗ ſi totum colliq; factũ
in potione eſſet.Celerius potuit comeſum ꝗ epotum in uenas:atq; in omnes partes corporis ꝑmanere
facilius fallere in pane ſi eſſet animaduerſum ꝗ in poculo cũ ita cõfuſum eẽt:ut ſecerni nullo mõ poſſet:
At repẽtina morte periit:quod ſi eſſet ita factum:tamen ea res propter multorum eiuſmodi mortem ſatis
firmã ueneni ſuſpicionem non haberet:ſi eſſet ſuſpicioſum:tamen ad alios potius ꝗ ad Habitum pertine
ret.Verum in eo ipſo homines ipudentiſſime mentiuntur.Id ut intelligatis & mortem eius & quẽadmo
dum poſt mortẽ in Habitum ſit crimen a matre quæſitum cognoſcite.Cum uagus & exul erraret:atq; un⸗
dique excluſus Oppianicus i falernum ſe ad.C.Quitilium contuliſſet.Ibi primũ in morbũ incidit:at ſa
tis uehemẽter diuq; ægrotauit.Cum eſſet una Saſſia:& Stado Albio quodã colono homine ualẽte qui
ſimul eẽ ſolebat familiarius uteretur:ꝗ uir diſſolutiſſimus incolumi fortuna pati poſſet:& ius illud matri⸗
mõii caſtũ atq; legitimum damnatiõe uiri ſublatum arbitraretur.Nicoſtratus quidam fidelis Oppianici
ſeruulus pecurioſus & minime mendax multa dicit̃ renunciare domino ſolitus eſſe:interea Oppiãicus
cũ iam conualeſceret neq; i falerno iprobitatem coloni diutius ferre poſſet & huc ad urbem profectus eſ
ſet(ſolebat enim extra portã aliqd habere conducti)cecidiſſe ex equo dicitur:& homo infirma ualitudine
latus offendiſſe uehementer:& poſteaꝗ ad urbẽ cum febri uenerit:paucis diebus eſſe mortuus:mortis ra
tio iudices eiuſmodi eſt:ut aut nihil habeat ſuſpicionis:aut ſi quis habet id intra parietes i domeſtico ſce⸗
lere uerſetur.Poſt mortẽ eius Saſſia ſtatim moliri nepharia mulier cœpit inſidias filio:quæſtionem habe
re de uiri morte ſtatuit:emit deĩde a Rupilio quo erat uſus Oppianicus medico Stratonem quẽdam q̃ſi
ut idem faceret:quod Habitus in e mẽdo Diogene fecerat:de Stratone & de aſſecla quodam ſeruo ſuo
quæſiturã eſſe dixit:præterea ſeruum illum Nicoſtratum:quem nimium loquacem fuiſſe ac nimium do
mino fidelem arbitrabatur ab hoc adoleſcẽte Oppianico in queſtionem poſtulauit:hic cũ eſſet illo tem
pore puer:& illa quæſtio de patris ſui morte conſtituti diceret:& ſi illum ſeruum & ſibi beniuolum patri
fuiſſe arbitrabatur:nihil tamen eſt auſus recuſare.Aduocantur amici & hoſpites Oppiãici & ipſius mulie⸗
ris multi homines honeſti:atq; omnibus rebus ornati tormẽtis omnibus uehemẽtiſſimis quæritur cum
eſſent animi ſeruoꝝ & ſpe & metu tentati:ut aliquid in quæſtione dicerent:tamen ut arbitror auctorita⸗
te aduocatoꝝ:& ui tormentorum adducti in ueritate manſerunt neq̃ ſe quicꝗ ſcire dixerunt:quæſtio
illo die amicorum ſententia demiſſa ẽ.Satis longo interuallo poſt iterum aduocantur:habetur de itegro⸗
quæſtio:nulla uis tormentorum acerrimorum prætermittitur:aduerſarii aduocati etiam uix ferre poſſe
furere crudelis atq; iportuna mulier ſibi nequaquam ut ſperaſſet:ea quæ cogitaſſet procedere cum iã tor
tor atq; eſſent tormẽta ipſa defeſſa:neq; tamen illa finem facere uellet:quidam ex aduocatis:homo & ho⸗

noribus populi ornatus & ſumma uirtute præditus:itelligere ſe dixit:non id agi ut uerum inueniret:ſed
ut aliquid falſi dicere cogerentur:hoc poſtq̃ cæteri comprobarunt:ex omnium ſententia conſtitutũ eſt:
ſatis uideri eſſe quæſitum:Redditur Oppianico Nicoſtratus.Larinum ipſa proficiſcitur cum ſuis mœrẽs
quod iá certe incolumen filium fore putabat ad quem non modo uerum crimen:ſed ne ficta quidẽ ſuſpi
cio perueniret:& cui nõ modo apte inimicorum oppugnatio:ſed ne occulte quidẽ matris inſidie nocere
potuiſſent.Larinum poſtq̃ uenit:quæ a Stratone illo uenẽum antea uiro ſuo datum ſibi pſuaſum eſſe ſi
mulaſſet:inſtructã ei continuo & ornatam Larini medicinæ exercendæ cauſa tabernam dedit.Vnũ alte,
rum tertium annum Saſſia quieſcebat:ut uellæ atq; optare aliqd calamitatis filio potuiſſe q̃ id ſtruere & mo
liri uideret.Tum iterim Hortẽ.Q.Metello Conſ.ut huoc Oppianicum aliquid agẽtẽ ac nihil eiuſmodi
cogitantem ad hanc accuſationem detraheret inuito deſpondit ei filiã ſuam illam quã ex genero ſuſce,
perat:ut eum nuptiis alligatum ſimul & teſtamenti ſpe deuinctũ poſſit habere in poteſtate:hoc ipſo fere
tempore Strato ille medic⁹ domi furtum fecit:& cædem eiuſmodi.Cũ eſſet ĩ ædib⁹ armariũ:ĩ quo ſciret
eſſe nũmorum aliquantum & auri noctu duos conſeruos dormientes occidit in piſcináq; deiecit:ipſe ar,
marii fundum exequit:& ſeſtertiorũ & auri quinq; pondo abſtulit immo ex ſeruis puero nõ grandi con,
ſcio furto poſtridie cognito omnis ſuſpitio ĩ eos ſeruos qui non comparebant cõmouebatur.Cũ exectio
illa fundi in armario animaduerteretur:homines quonam modo fieri potuiſſet:qdã ex amicis Saſſiæ re
cordatus eſt:ſe nuper in auctione quadam uidiſſe in rebus minutis adũcam ex omni parte dẽtum & tor
tuoſam uenire ſerrulam:qua illud potuiſſe ita circumſecare uideretur.Ne multa pquirit a coactoribus ĩ
uenitur ea ſerrula ad Strationem perueniſſe:hoc initio ſuſpicionis orto & aperte ĩſimulato Stratõe:puer
ille conſcius pertimuit:rem omnem dominæ indicauit:homines in piſcina inuẽti ſũt Strato ĩ uincula cõ
iectus eſt:atq; etiam in taberna eius nummi nequaquam omnes reperiunt.Conſtituitur quæſtio de fur
to:nam qd quiſq̃ ſuſpicari aliud poteſt?An hoc dicitis armario expilato pecũia ablata nõ oĩ recupata:occi
ſis hominibus inſtitutam eſſe quæſtionem de morte Oppianici:cui probatis?quid eſt qd minus ueriſimi,
le proferre potuiſtis.Deinde ut omittam cætera:triennio poſt mortem Oppiãici de eius morte quærebatur:
atq; etiã incenſa odio priſtino Nicoſtratum eundem illum tum ſine cauſa q̃ſtionẽ poſtulauit.Oppia,
nicus primo recuſauit:poſtea q̃ illa abducturã ſe filiam:mutaturam eſſe teſtamẽtum minaret:mulier cru-
deliſſimæ ſeruum fideliſſimum non in quæſtionem tulit:ſed plane ad ſupplicium dedit:poſt triẽniũ igi
tur agitata deniq; q̃ſtio de uiri morte habebatur de q̃bus ſeruis hẽbat?Noua credo res obiecta:noui qdã
hoies ĩ ſuſpitione uocati ſunt.de Stratone & de Nicoſtrato qd Romæ:quæſitum de iſtis hominibus non
erat.Ita ne tãdẽ mulier iã nõ morbo ſed ſcelere furioſa:cũ q̃ſtionẽ hũiſſes Romæ cũ de.T.Annii.L.Rutilii
P.Saturii & cæterorum honeſtiſſimorum uirorum ſententia conſtitutũ eẽt:ſatis quæſitum uideri:eadẽ de re trien
nio poſt uſdem de hominibus nullo adhibito:nõ dicam uiro ne colonũ forte affuiſe dicatis:ſed bono ui
ro:in filii caput quæſtionem habere conata eſt.An hoc dicitis?mihi.n.uenit in mentem:qd dici poſſit:tã
etſi adhuc non eſſet dictũ:mementote cũ haberetur de furto quæſtio Stratonẽ aliquid de ueneno eſſe cõ
feſſum:hoc uno modo Iud.ſæpe multorum improbitate depreſſa ueritas emergit:& innocẽtiæ defenſio in
terclusa reſpirat:quod aut hi qui ad fraudem callidi ſunt:non tãtum audent quantũ excogitãt:aut illi quorum
eminet audacia atq; proiecta eſt:a conſiliis malitiæ deſeruntur:quod ſi aut cõfidẽs.aſtutia:aut callida eſſet au-
dacia uix ullo obſiſti modo poſſet.Vtrum furtum factum nõ eſt?At nihil clarius Larini fuit:an ad Strato
nem ſuſpicio non pertinuit.At is & ex ſerrula inſimulatus.& a puero cõſcio eſt iudicatus:an id actũ nõ ẽ
in quærendo?quæ fuit igitur alia cauſa quærẽdi?an id quod dicẽdum nobis eſt:& quod tum Saſſia dictitauit
cum de furto quæreret.Tum Strato iiſdem in tormentis dixit de ueneno:en hoc illud ẽ quod ante dixi
mulier abundat audacia:conſilio & ratione deficitur.Nam tabellæ quæſtionis plures proferũtur:quæ:re
citatæ uobiſq; editæ ſunt:illæ ipſe quas tum obſignatas eſſe dixit:in quibus tabellis de furto littera nulla ĩ
uenitur:non uenit in mẽtem primam orationẽ Stratonis conſcribere de furto.Poſt aliquid adiungere
dictum de ueneno quod non percontatione quæſitum:ſed dolore expſſum uideret.Quæſtio de furto ẽ:ue
neni iam ſuſpicioni ſuperiore quæſtione ſublata:quod ipſum hæc eadẽ mulier indicarat:quæ ut Romæ
de amicorum ſentẽtia ſtatuerat ſatis eſt quæſitum.Poſtea per triẽnium maxime ex omnibus ſeruis Sta,
tonem illum dilexerat:in honore habuerat:commodis omnibus affecerat.Cum igit de furto quæreret:
& eo furto quod ille ſine cõtrouerſia fecerat:tum ille de eo quod quærebat:uerbum nullum fecit.de ue,
neno ſtatim dixit:de furto ſi non eo loco quo debuit:ne in extrẽa quidem aut media:aut ĩ aliqua deniq;
parte quæſtionis uerbum fecit ullum.Iam uidetis illam nephariam mulierem iudices eadẽ manu qua ſi
detur poteſtas:interficere filium cupiat:hanc fictam quæſtionem cõſcripſiſſe:atq; iſtam ipſam quæſtionẽ
dicite quis obſignauit?unum aliquem nominate neminem repertetis:niſi forte eiuſmodi hominem quẽ
ego pferri malim q̃ neminem nominari:qd ais.T.Acci tu periculum capitis:tu iudicium ſcelens tu for
tunas alterius litteris cõſcriptas ĩ iudicium afferas?neq; earum auctorem:neq; teſtem ullum nominabis:
& quam tu peſtem innocentiſſimo filio ex matris ſinu depromſeris hanc hi tales uiri comprobabunt.
eſto ĩ tabellis:nihil eſt auctoritatis:quid ipſa quæſtio iudicibus:quid amicis:hoſpitibuſq; Oppiãici quos
adhibuerat antea:Quid huic tandem ipſi tempori:cur nõ reſeruata eſt:qd iſtis hominibus factum ẽ.Stra
tone & Nicoſtrato:Quæro ab te Oppiãice ſeruo tuo Nicoſtrato qd factũ ẽ:dicas:cũ tu hũc breui tpe accu,
ſaturus eẽs Romã deduceres:dare ptãte iudicãdi:ĩcolumẽ deniq; cõſeruare q̃ſtiõ:ſeruare his iudicibus:ſerua
re huic tẽpori debuiſti.Nam Stratonem quidem iudices in crucẽ actum eſſe execta ſcitote lingua:qd ne
mo eſt Larinatiũ qui neſciat:timuit mulier nõ ſuã cõſcientiam:non odium municipiũ:nõ famam

omnium:ſed quaſi non omnes eius ſceleris teſtes eſſent futuri:ſic metuit ne cōdēnaret extrema ſeruuli
uoce morientis.Quod hoc portentum dii immortales?quod tantum monſtrum ullis locis?quod tam inſe
ſtum ſcelus & imane?aut unde natum eſſe dicamus.Iam enim uidetis ꝓfecto iudices nō ſine neceſſariis
me ac maximis cauſis principio orationis meæ de matre dixiſſe.Nihil eſt enim mali:nihil ſceleris:ꝗd illa
non ab initio filio uoluerit:optauerit:cogitauerit:effecerit.Mitto illam primam libidinis iniuriā:mitto ne
pharias generi nuptias:mitto cupiditate matris expulſam ex motrimonio filiā quæ nōdum ad huiuſce
uite periculū:ſed ad comune familiæ dedecus pertinebant.Nihil de alteris Oppianici nuptiis quæror:q
rum illa cum obſides filios ab eo mortuos accepiſſet:tum deniq; in familiæ luctum:atq; i priuignorū
funus nupſit pretereo ꝙ Aurium:cuius illa quōdam ſocrus pauloante uxor fuiſſet:cū Oppinici eſſe ope
ra proſcriptum occiſum quæ cognoſceret:eam ſibi domum ſedem quæ cōiugii delegiti ꝗ quotidie ſupe
rioris uiri mortis indicia & ſpolia fortuarum uideret.Illud primum quæror de illo ſcelere iꝙ nunc deiq;
patefactum eſt.Fabritiani ueneni:quod iam tū recēs ſuſpicioſum cæteris:huic incredibile:nūc uero aper
tum iam omnibus:ac manifeſtum uidetur.Nō profecto de illo ueneno cælata mater:nihil eſt ab Oppia
nico ſine conſilio mulieris cogitatum:quod niſi eſſet certe poſtea deprehēſa re:nō illa ut ab improbo ui
ro diſceſſiſſet.ſed ut a crudeliſſimo hoſte fugiſſet:domum illam i perpetuum ſcelere omni afluentem re
liquiſſet:non modo id nō fecit:ſed ab illo tempore nullum locum prætermiſit:in quo non strueret iſidi
as aliquas:ac dies omnes ac noctes totas mēte mater de pernice filii cogitaret.Quæ primum ut confirma
ret Opianicum accuſatorem filio ſuo donis muneribus collocatione filiæ ſpe hæreditatis obſtrinxit Itaq;
apud cæteros nouis inter propinquos ſuſceptis inimicitiis ſæpe fieri diuortia atq; affinitatum diſſidia ui
dimus:hæc mulier ſatis firmum accuſatorem filio ſuo fore neminē putauit:niſi q in matrimoniū ſoro
rem eius ante dixiſſet:cæteri nouis affinitatibus adducti:ueteres inimicitias ſæpe depōunt.Illa ſibi ad cō
firmādas inimicitias affinitatis coniūctionē pignori fore putauit.Neq; in eo ſolulum diligens fuit:ut ac
cuſatorem filio ſuo compararet.ſed etiam cogitauit:quibus cum rebus armaret:hinc.n.illæ ſollicitatiōes
ſeruorum & minis & promiſſis:hinc illæ infinitæ crudeliſſimæq; de morte Oppianici quæſtiones:quib'
finem aliquando nō mulieris modus ſed amicorum auctoritas fecit:ab eodem ſcelere ille triēnio poſt
habitæ Larini ꝗſtiones:eiuſdem amentiæ falſæ conſcriptiones quæſtionum:ex eodem furore etiam illa
conſcelerata exectio linguæ:totius deniq; huius ab illa eſt & inuēta & adornata cōparatio criminis:Atq;
his rebus cum inſtructum accuſatorem filio ſuo Romam ipſa miſiſſet:pauliſper conquirendorū & con
ducēdorum teſtium cauſa Larini & commorata:poſtea autem cum appropiquare huius iudiciū ei nun
ciatum eſt:confeſtim huc aduolauit:ne aut accuſatoribus diligētia aut pecunia teſtib' deeſſet:aut ne for
te mater hoc ſibi optatiſſimum ſpectaculum huius ſordidum atq; luctus & tantis ſqualoris amitteret.Iā
uero quod iter Romam eius mulieris fuiſſe exiſtimatis:quod ego ꝓpter uicinitatem equinatiū & a fra
ternorum ex multis audiui:& comperi quos concurſus in iis oppidis:quantos & uirorum & mulierū ge
mitus eſſe factos?Mulierem quādam Larino.atq; illa uſq; a mari ſupero Romam proficiſci:cum magno
comitatu & pecunia:quo facilius circumuenire iudicio capitis atq; opprimere filium poſſet.Nemo erat il
lorum pœne dicam:quin expiandum illum locum eſſe arbitraretur:quacunq; illa iter feciſſet:nemo qui
terram ipſam uiolari:quæ mater eſt omnium ueſtigiis cōſceleratæ matris putaret.Itaq; nullo in oppido
conſiſtendi poteſtas ei fuit.Nemo ex tot hoſpitibus inuentus eſt:qui non cōtagionē aſpectus fugeret:no
cti ſe potius ac ſolitudini:ꝗ ulli aut urbi aut hoſpiti committebat.Nunc uero quid agat:quid moliat:quid
deniq; quotidie cogitet:quem ignorare noſtrum putat:quos appellarit quibus pecuniā promiſerit:quo
rum fidem præcio labefactare conata ſit:tenemus.Quin etiā nocturna ſacrificia quæ putet occultiora eē:
ſcelerataſq; eius ꝑces:& nefaria uota cognouimus:quibus illa etiam deos immortales de ſuo ſcelere teſta
tur.Neq; intelligit pietate & religione & iuſtis precibus deorum mentes non contaminata ſuperſtitione
neq; ad ſcelus perficiendum cæſis hoſtiis poſſe placari.Cuius ego furorem atq; crudelitatē deos immor
tales a ſuis aris atq; tēplis aſpernatos eſſe confido.Vos iudices:quos huic.A. Cluētio quoſdā alios deos
ad omne uitæ tempus fortūa eſſe uoluit:huius importunitatem matris a filii capite depellite.Multi ſæpe
i iudicando peccata liberorum parentum miſericordiæ cōceſſerunt.Vos ne huius honeſtiſſime actā ui
tam:matris crudelitati condonetis:rogamus:præſertim eum ex altera parte totum municipium uidere
poſſitis.Omnes ſcitote.Iudices icredibile dictu eſt.Sed a me ueriſſime dicet:oēs larinates q ualuerūt.Ve
niſſe Romā.ut hunc ſtudio frequentiaq; ſua quantum poſſent in tanto eius periculo ſubleuarēt.Pueris
illud hoc tempore ac mulieribus oppidum ſcitote eſſe traditum Idq; in præſentia communi Italiæ pace
in domeſticis copiis eſſe totum.Quos tamen ipſos æque & eos quos præſentes uidetis.Huius expecta
tio iudicii dies noctesq; ſollicitat.Non illi uos de unius mūicipiis fortunis arbitrantur:ſed de totius mūi
cipii ſtatu:dignitate:commodiſq; omnibus ſententias eſſe laturos.Summa eſt enim iudices hominis in
communem municipii rem diligentia:in ſingulos municeps benignitas:in omnes homīes iuſticia:& fi
des.Præterea nobilitatem illam inter ſuos:locumq; a maioribus traditum ſic tuetur:ut maiorem grauita
tem:conſtantiam:gratiam:liberalitatem aſſequatur.Itaq; iis eum uerbis publicis laudant:ut nō ſolum te
ſtimonium ſuum iudiciumq; ſignificent:uerum etiam curam animi ac dolorem.Quæ dum laudatio re
citatur:uos quæſo qui iam detuliſtis:aſſurgite.Ex lachrymis horum iudices exiſtimare poteſtis omnes
hæc decuriones decreuiſſe lachrymātes.Age uero uicinorū quantū ſtudiū:ꝗ icredibilis beniuolētia:cura
non illi in libellis laudationum decreta miſerūt:ſed homines honeſtiſſimos.Quos noſſemus oēs huic
frequentes adeſſe:& hunc præſentes laudare uoluerūt.Adſunt Frētani homines nobiliſſimi Matrucini

Item pari dignitate Teano Apulo:atq; Luceria Equites. Roma.homines honeſtiſſimos laudatores uide
tis.Boiano totoq; ex Samnio cum laudationes honeſtiſſimæ miſſæ ſunt.tum homines ampliſſimi nobi
liſſimiq; uenerunt.Iam qui in agro Larinati prædia:qui negocia:qui res pecuniarias habēt honeſti homi
nes:& ſummo ſplendore prædıti:difficile dictu eſt:quam ſint ſolicıti:q̄ laborent.Non multi mihi ab uno
ſic diligi uident:ut hic ab his uniuerſis:quando abeſſe ab huius iudicio.L.Voluſienum ſummo ſplendor
hominem ac uirtute præditū uellem præſentem poſſem. P.Heluidium Ruffum equitem Ro.omnium
ornatiſſimum nominare:qui cum huius cauſa dies nocteſq; uigilaret:& cum me hāc cauſam doceret:in
morbum grauem periculoſum,que incidit:in quo tamen nō minus de capite huius:q̄ de ſua uita laborat.
Cn.Tudici Senatoris uiri optimi & honeſtiſſimi par ſtudiū & teſtimōio & laudatiōe cognoſcetis.Eadē ſpe
ſed maiore uerecūdia de te.P.Volumni:quoniam iudex es:in.A.Cluentim dicimus. Et ne longū ſit om
nium uicinorum ſummā eſſe in hunc beniuolentiam confirmamus.Horum omnium ſtudium:curam:
diligentiam:meum que una laborem:qui totam hanc cauſam uetere inſtituto ſolus perorauı:ueſtraq; ſi
mul iudices æquitatem & manſuetudinē una mater oppugnat.At quæ mater:quam cæca crudelitate &
ſcelere ferri uidetis:cuius cupiditatem nulla unquam turpitudo retardauit:quæ uitiis animi in deterrimas
partes iura hominum cōuertit omnia.Cuius ea ſtulticia eſt:ut eā nemo hominem:ea uis ut nemo fœmi
nam:ea crudelitas:ut nemo matrē appellare poſſit.Atq; etiam nomina neceſſitudinū nō ſolū naturæ no
men & iura mutauit:uxor generi:nouerca filii:filiæ pellex:eo iā deiq; adducta:ē ut ſibi pter formā nihil ad
ſimilitudinē hoīs reſeruant. Quare iudices ſi ſcelus odiſtis:prohibete aditū matris a filii ſanguīe date parē
ti hunc icredibilē dolorem ex ſalute:ex uictoria liberum.Patimini matrē ne orbata filio lætet:uıctā pot
ueſtra æqtate diſcedet.Sin āt id qd uſa natura poſtulat pudorē:bonitatē:uirtutēq; diligitis:leuate hūc aliqñ
ſupplicē ueſtrū iudices tot annos ī falſa inuidia.piculiſq; uerſatū.Qui nūc primū poſt illā flammā aliorū fa
cto & cupiditate excitatē: ſpe ueſtræ æquitatis engere aīum:& paulū reſpirare a metu cœpit:cui poſita ſunt
in uobis oīa:quē ſeruatū eſſe plurimi cupiunt:ſeruare ſoli uos poteſtis Orat uos. Habitus Iud. & flēs obſe
crat:ne ſe inuidiæ quæ in iudiciis ualere non debet:ne matri cuius uota & preces a ueſtris mentib' ſpudia
re debetis:ne Oppianico hoī nephario cōdēnato iā & mortuo eſſe donetis.Quod ſi qua calamitas hunc i
hoc iudicio afflixerit inocentē:ne iſte miſer iudices:ſi id qd difficile factū ē in uita remanebit:ſæpe & mul
tum quæret:deprehenſum eſſe illud quōdam fabricianum uenenum quod ſi ſcitum iudicatum non eēt:
non huic erumnoſiſſimo uenenum illud fuiſſet:ſed multorum medicamētum laborū poſtremo etiā for
taſſis mater exequias illius funeris proſecuta mortem ſe filii lugere ſimulaſſet.Nūc uero qd erit profectū
niſi ut huius ex mediis mortis īſidiis uita ad luctum cōſeruata:mors ſepulchro patris priuata eſſe uideat
Satis diu fuit ī miſeriis iudices:ſatis multos ānos ex inuidia laborauit.Nemo huic tā iniquus preter parētē
fuit:cui' aīum nō iā explectū eē putemus:uos q eqeſtis oibus q ut qſq; crudeliſſime oppugnat:eū leuiſſime
ſubleuatis:cōſeruate.A.Cluentiū.Reſtitute incolumen municipio:amicis:uicinis hoſtib':quorum ſtudia ui
detis.Reddite uobis ī ppetuū liberiſq; ueſtris obſtrigite.Veſtrū ē hoc iudices:ueſtræ dignitatis:ueſtræ cle
mētiæ.Recte hoc repetit a uobis:ut uirū optimū atq; inocentiſſimū plurimiſq; mortalibus carū atq; iucun
diſſimū:his aliqñ calamitatib' liberetis:ut omnes intelligant in cōcionib' eē īuidiæ locū:ī iudiciis ueritati.

M.T.C.PRO PVBLIO Q VINTIO:ORATIO.

QVAE RES In ciuitate duæ plurimū poſſunt:hæ cōtra nos ambæ faciūt ī hoc tempoī ſum
ma gratia & eloquentia:quarum alteram. Aquili uereor alterā metuo.Eloquētia.Qu.Hor
tēſi ne me ī dicēdo īpediat nō nihil cōmōueor:gratia Sex.Neuii.ne.P.Quītio noceat:id
uero nō mediocriter ptimeſco.Neq; hoc tantope quærendū uideret hæc ſūma ī illis eēt
ſi ī uobis eſſent ſaltē mediocria.Verū ita res ſe habet:ut ego q neq; uſu ſatis & īgenio pa
rū poſſum cū patrono diſertiſmo cōparer.P.Quītius cui tēues opes:nullæ facultates exi
guæ amicorum copiæ ſūt:cū aduerſario gratioſiſſimo contēdat.Illud quoq; nobis accedit
incōmodū:q.M.Iunius:qui hāc aliquotiēs apud te ægit homo & ī aliis cauſis exercitatus:& tu hac multū
ac ſæpe uerſatus hoc tpe abeſt:noua legatiōe īpeditus:& ad me uētū eſt q ut ſumma haberē cætera tēporis
qdē certe uix ſatis habui:ut rem tantam tot cōtrouerſiis implicitam poſſem cognoſcere:ita qd mihi con
ſueuit in cæteris cauſis eſſe adiumēto:id quoq; in hac cauſa defecit.Nā quo mīus īgenio poſſum:ſubſidio
mihi diligentiam cōparaui:quæ quanta ſit:niſi tēpus & ſpaciū datū ſit:itelligi nō pōt:quæ quo plura ſunt.
C.Aquili eo te & hos q tibi ī cōſilio adſunt:meliori mēte nſa uerba audiř oportebit:ut multis incōmodis
ueritas debilitata:tide æqtate taliū uirorum recreet.qd ſi tu iudex nullo pſidio fuiſſe uidebere cōtra ui & gra
tiā ſolitudini atq; īopiæ:ſi apud cōſiliū hoc ex opibus nō ex ueritate cā pēdet pfecto nihil ē iā ſanctum atq;
ſincerum ī ciuitate:nihil ē qd humilitatē cuiuſq̄ grauitas & uirtus iudicis cōſolet:certe aut apd te & eos q tibi
adſūt ueritas ualebit:aut ex hoc loco repulſa ui & gr̄a locū ubi res cōſiſtat:reperire nō poterit:Nō eo dico.
C.Aqli q mihi uēiat ī dubiū tua fides & cōſtātia:aut quo nō his quos tibi aduocaſti:uiris electiſſimis ciui
tatis ſpē ſummā habere.P.Quītius debeat:Quid ergo eſt:primū magnitudo piculi ſummo tiore hoiem
cōficit q uno iudicio d fortūis oibus decernit.Idq; cū cogitat:nō mīus ſæpe ei uenit ī mētē uis poteſtatis ī
q̄ æqtatis:tuæ ppterea q oēs quorum ī alterius māu uita poſita ē:ſæpius illud cogitāt qd poſſit is cuius in di
ciōe ac ptāte ſunt:q̄ qd debeat facere:deīde habet aduerſariū.P.Quītius uerbo Sextū Næuium re uera hu
iuſce ætatis hoīes diſertiſſimos:fortiſſimos:ornatiſſimos noſtræ ciuitatis:q cōi ſtudio ſūmis opibus Sex.
Næuiū defendūt:ſi id eſt defendere:cupiditati alterius obtēperare:quo is facilius quē uelit iniquo iudicio
opprimere poſſit:nā qd hoc iniquius aut īdignius.C.Aqli dici aut cōmemorari pōt:q̄ me q caput alterius

ſamá:fortunaſq; defendá prior loco:cám dicere rũ pſertim.Qu. Hortenſius:q hoc iudicio partes accuſato
ris obtinet:cõtra me ſit dictur⁹:cui ſummã copiam facultatẽq; dicẽdi natura largita ẽ.Ita ſit ut ego q tale de
pellere:& uulneribus mederi debeã:tũ id facere cogar:cũ ẽt telũ aduerſarius nullũ legerit:illis aũt id ipſ ĩ
pugnãdi detr:cũ & uitãdi illoꝝ ĩpetus ptãs adẽpta nobis erit:& ſi qua in re id qd parati ſunt facer̃ falſum cri
mẽ:qſi uenenatũ aliqd telũ legerit:medicinæ faciẽdæ locus non erit.Id accidit prætoris iniqtate & iniuria.
primũ ꝙ cõtra oium cõſuetudinẽ iudiciũ prius de probo q̃ de re maluit fieri deinde ꝙ ita cõſtituit id ipſum
iudiciũ:ut:reus anteq̃ uerbũ accuſatoris audiſſet:cãm dicere cogeret.Quod eorũ gratia & potẽtia factũ eſt:
q quaſi ſua res aut honos agat.Ita diligẽter.Sex.Næuii ſtudio:& cupiditati morẽ gerũt:& ĩ huiuſmo rebꝰ
opes ſuas experiunt:in qbus quo plus pp uirtutẽ nobilitatẽq; pñt:eo minus q̃ poſſint debẽt oñdere:cũ tot
tantiſq; difficultatibus affectus atq; afflictus in tuã.C.Aqli fidẽ ueritatẽ miſericordiã.P.Quintius cofugerit
cũ adhuc ei pp uim aduerſariorẽ non ius par:nõ agẽdi ptãs eadẽ nõ magiſtratꝰ æquus reperiri potuerit:cũ
ei ſummã per iniuriam omnia inimica atq; infeſta fuerint:te.C.Aquili:uoſq; qui in conſilio adeſtis orar
atq; obſecra ut multis iniuriis iactatam atq; agitatam æquitatem in hoc tandem loco conſiſtere:& confir
mari patiamini.Id quo fecilius facere poſitis: dabo operam ut a principio res queadmodũ geſta & cõtra
ctata ſit cognoſcatis.C.Qu.fuit.P.Quintii cuius frater.ſane cæteraꝝ reꝝ paterfamilias & prudẽs & attẽtus
una ĩ re paulominus cõſideratus:q ſocietatẽ cũ Sex.Næuio fecerit uiro bono.ueꝝ tñ nõ ita iſtitutio:ut iura
ſocietatis & officia certi patriſfamilias noſſe poſſet nõ quo eidẽ deeſſet igeniũ.Nã neq; parũ facetꝰ Scurra
Sex.Næuius:neq; humanus pco unq̃ ẽ exiſtimatus.Quid ergo ẽt:cũ ei natura nihil meliꝰ q̃ uocẽ dediſſet:
pater nihil pter libertatẽ reliqſſet: uocẽ in queſtũ cõtulit: libertate uſus eſt:quo ĩpunius dicax eſſet.Quare
ꝙ ſociũ tibi eũ uelles adiũgere:nihil erat niſi ut in tua pecunia cõdiſceret:q pecuniæ fructus eẽt tũ inductus
cõſuetudine ac familiaritate Quintius:fecit ut dixi ſocietatẽ eaꝝ reꝝ qua in gallia cõparabant.erat ei pecu
ria res ampla & ruſtica ſane bene culta & fructuoſa.Tollit ab atriis licinii atq; pconũ cõſeſſu in galliã Næ
uius:& trans alpes uſq; tranſfert:fit magna mutatio loci nõ ingenii Nãq ab adoleſcentulo quæſtũ ſibi iſtitu
iſſet ſine impendio:poſteaq̃ neſcio qd impẽdit:& in cõe cõtulit:mediocri queſtu contentꝰ eſſe nõ poterat.
Nec mirum ſi is qui uocem uenalem habuerat:ea quæ uoce quæſiuerat.magno ſibi quæſtui fore putabat.
Itaq; hercule haud mediocriter de communi quod quiſq; poterat:ad ſe in priuatam domum ſe uocabat
qua in re ita diligens erat:quaſi ii qui magna fide ſocietatem gererent:arbitrium pro ſocio cõdemnari ſo
leant.Verum his de rebus non neceſſe habeo dicere ea quæ me.P.Quintiꝰ cupit commemorare : tamẽſi
cauſa poſtulat:tamen quia poſtulat non flagitat:prætéribꝰ.Cum annis iam quam plures ſocietas eſſet:&
cum ſæpe ſuſpectus Quintio Næuius fuiſſe:neq; ita cõmode poſſet rationem reddere earum rerũ quas
libidine non ratione geſſerat:moritur in gallia Quintius cũ adeſſet Næuius:& moritur repentino: hære
dem teſtamento reliquit hunc.P.Quintium:ut ad quem ſummus mœror morte ſua ueniebat:ad eũdem
ſummus honos quoq; perueniret.Quo mortuo nec ita multo poſt in Galliam proficiſcitur.Quintius.
Ibi cum iſto Næuio familiariter uiuit:annum fere una ſunt.Cum & de ſocietate multa iter ſe cõmunica
rent:& de tota illa ratione atq; re gallicana:neq; interea uerbum ullum interpoſuit.Næuius aut ſocieta
tem ſibi quippiam debere:aut priuatum.Quintium debuiſſe.Cum æris alieni aliquantum eſſet relictum:
ĩ uir:multis uadimoniis deſertus ſæpe illuſi ac deſtituti:cõſiderãt.n.qd & q̃tũ ſit alterius bona pſcribere in
gulare ciuẽ ne iure quiſq̃ bonis uult:Mauult.n.cõmemorate ſecũ poſſe pdere pepciſſe quã eũ parcere po
tuerit pdidiſſe:hoc ĩ hoies alieniſſimos deideq; inimiciſſimos uiri boni faciũt:& hoium exiſtimatiõs &
cõmunis humanitatis cã:ut cũ ipſi nihil alteri ſcientes icõmodarint:nihil ipſis iure in cõmodi cedet poſſit.
Ad.uadimoniũ nõ uenit:q̃s ppiquus ſi res iſta grauiſſima ſua ſpõte uideret tamẽ eiꝰ atrocitas neceſſitudis
noie leuaret.Ad uadimoniũ nõ uenit:q̃s ſociꝰ ẽt grauius aliqd ei deberes cõcedere:q cũ te aut uolũtas cõ
gregaſſet.aut fortuna cõiũxiſſet.Ad uadimoniũ nõ uẽit q̃s ẽis q tibi pſto ſemper fuit ĩ eũ q ſemel hoc cõmi
ſit:ut tibi pſto nõ eẽt:oĩa tela cõiecisti:q̃ pata ſunt ĩ eos:q p multa male agẽdi cã fraudãdiq; fecerũt.Si dupũ
dius tuus geret.Sex.Neui:ſi ĩ paruula re captiõis aliqd uererer:nõ ſtatim ad.C.Aquiliũ:aut ad eoꝝ aliquẽ
q cõſulunt ius amicitiæ:ſocietatis:affinitatis:ageret cũ offici rationẽ atq; exiſtimatiõis duci cõuenire.Eo
tpe tu ñ mõ ad.C.Aqliũ aut ad.L.Lucullũ:ne ipſe idẽ te cõſuluiſti:ſed ne ipſe qdẽ ad te retuliſti ne hæc qdẽ
tecũ locutus es:horæ duæ fuerũt.Quitiꝰ ad uadimoniũ nõ uẽit qd ago ſi meherrule hæc tecũ duo uerba
feciſſes:qd ago ĩſpiraſſet cupiditas atq; auaritia paululũ aliqd loci rõni & cõſilio dediſſes.Tu te collegiſſes
nõ ĩ eã turpitudinẽ ueniſſes:ut hoc tibi eẽt apud tales uiros cõficiẽdũ.Qua tibi uadimoniũ nõ ſit obiũ ea
dẽ te hora cõſiliũ cœpiſſe hoĩs ppiqui fortũas funditus euertere.Ego p te nũc hoc cõſilio poſt tps & ĩ alie
na re quoniã tu ĩ tua re cũ tps erat cõſulere oblitꝰ es.Quæro abs te.C.Aqli.L.Luculle.P.Quitili.M.Marcel
le:uadimoniũ mihi nõ obiit qdã ſocius & affinis meꝰ.q cũ mihi neceſſitudo:uetus:cõtrouerſia:de re pecu
niaria recẽs ĩtercedit poſtulo ne a ptore:ut eius bõa mihi poſſidere liceat.An cũ Romæ domus:ei uxor li
beri ſint:domũ potius denũciẽ:qd ẽ ꝙ nobis hac tãdẽ de re poſſit uideri:pfecto ſi recte ueſtrã bonitatem
atq; prudẽtiã cognoui:nõ multũ me fallit:ſi cõſulamini qd ſitis reſpõſuri:primũ expectare deide ſi latitare
ac diutius ludificare uideat amicos conuenire q̃rere q̃s pcurator ſit:domũ denũciare dici uix poſtq̃ multa
ſint:q̃ reſpõdeatis ante fieri oportere q̃ ad hãc rõnẽ extremã neceſſariã deuenire.Quid ad hæc Neuius.Ri
det.ſ.noſtrã amẽtiã:q ĩ uita ſua rõnẽ ſũmi officii deſideramus,& iſtituta bonoꝝ uiroꝝ reqramus qd mihi
ĩngt tũ iſta ſanctimonia ac ſũma diligẽtia.Viderit igt iſta officia uiri boni:de me tñ iſta cõſiderẽt nũqd ha
beã:ſed qbus rebus iueniri:q̃rãt & queadmodũ natus:& quo pacto educatus ſim.Memini uetus ẽ de ſcur
ra:multa facilius diuitẽ q̃ patrẽfamilias fieri poſſe:hæc ille ſi uerbis nõ audet:re qdẽ uera palã loqtur:&.n.ſi

uult uirorum bonorum inſtituto uiuere multo oportet:diſcat:atq; dediſcat:quorum illi ætati utrūq; dif-
ficile eſt.Noi dubitaui inquit cum uadimonium deſertum eſſet:bona proſcribere:improbe.Vtrum quo-
niam.tu.tibi id arrogas:& concedi poſtulas:cōcedamus:quid ſi nunquam deſeruit:ſi iſta cauſa abs te tota
per ſummā fraudē & malicīā facta eſt:ſi uadimoniū omnino tibi cum.P.Quintio nullum fuit:quo te no-
mine appellamus:improbū?At etiā ſi deſertum uadimoniū eſſet:tamen in iſta poſtulatione & proſcriptio
ne:bonoꝝ iprobiſſimus reperiebare.Nū malicioſum:negas fraudolentum:iam id quidē arrogas tibi:& p̄
clarū putas audacē:cupidū:perfidioſum:uulgaria & obſoleta ſunt:res autem noua atq; inaudita:qd ergo eſt:
uereor mehercule ne aut grauioribus utar uerbis q̄ natura fert:aut leuiorib' q̄ cā poſtulat.Ais eē uadimo
nū deſertū quæſiuit a te ſtatim:ut Romā rediit Quintius:quo die uadimoniū iſtud factū eē diceres:reſpon
diſti ſtatim nonis februariis diſcedens in memoriā rediit.Quintius quo die Roma in Galliam p̄fect' ſit
ad ephemeridē reuertitur.Inuenit' dies profectiōis pridie cal.februari' nonis februariis:ſi Romæ fuit can
ſæ nihil dicimus:qn tibi uadimoniū p̄miſerit:qd hoc inueniri qui pōt profectus eſt una.L.Albius hō ī pri
mis honeſtu dicet teſtimoniū p̄fecti ſunt familiares.Alibi Quintii:dicent hi quoq; teſtimoniū linere.P.
Quintii tot teſtes:qbus oib' cauſa iuſtiſſima ē:cur ſcire potuerūt:nulla cur mentiant':cū a ſtipulatore tuo:
cōparabūtur:ac in hac eiuſmodi cā.P.Quintius laborabit:& diutius in tāto metu miſer periculoq; uerſabi
tur:& uehementius eum gratia aduerſarii perterrebit:q̄ fides iudicis cōſolabit'.Vixit enim ſemp incultæ atq;
horride natura triſti atq; recōdita fuit:non ad ſolacium:non in cāpo:non in conuiuiis uerſatus eſt.Id egit
ut amicos obſeruantia:rem parſimonia retineret.Antiquam officii ratiōem dilexit:cuius ſplēdor omni
bus his moribus abſoluit.At ſi ī cauſa pari diſcedere inferior uideretur:tamen eēt nō mediocriter cōquerē
dum nūc in cauſa ſuperior ne ut par quidē ſit poſtulat:inferiorē eſſe patitur:dūtaxat uſq; eo ne cum bonis
fama fortuniſq; oibus Sex.Neuii cupiditati crudelitatiq; dedatur.Docui quod p̄mū pollicitus ſum.C.
Aquili cauſam omnino cur poſtularet nō fuiſſe:q̄ neq; pecūia debebatur:& ſi maxime deberetur:cōmiſ-
ſum nihil eē quare ad iſtam rationem perueniretur.Attende nūc ex edicto prætoris bona.P.Quintii poſſi
dere nullo mō potuiſſe tractat edictum q fraudationis cauſa non eſt is Quintius niſi ſi latitarūt:qui ad ne-
gociū ſuum relicto p̄curatore proficiſcuntur:cui hæres nō extabit:ne is qde q exilii cā ſolū uerterit.Quo tē
pore exiſtima oportuiſſe Neuii abſentem Quintium defendi.aut quo mō tū cū poſtulabas:ut bona poſſi
deres:nemo ſtuit.Neq; enim quiſq̄ diuinare poterat:te poſtulaturū neq; quēq̄ attinebat id recuſare:quod
prætor nō fieri:ſed edicto ſuo fieri iubebat.Qui locus igitur abſentis defendēdi procuratori primus dat'
ē cū proſcriboas:ergo affuit:nō paſſus eſt libellos deiecit.Sex.Alphenus:qui p̄m' erat officii gradus ſer
uatus ē a procuratore ſumma cū diligentia.Videamus quæ deīde ſint conſecuta hominē.P.Quintii depre
hēdis in pub co:conaris abducere:non patitur Alphenus:ut tibi ademit:curat ut domū reducat' ad Quī
tium hic quoq; ſumme conſtat procuratoris diligentis officium debere tibi dicis Quintiū procurator ne-
gat:uadari ut promittit:in ius uocas.Sequitur iudicium poſtulas.Nō recuſat.Quid aliud ſit abſentē de-
cernit quam æquum non dico.Vnū hoc dico nouum:& hoc ipſum tacuiſſe mallem quoniam utrunq;
quis intelligere potuiſſet.Iubet.P.Qu.ſponſionē cū Sex:Neuio facere.Si bona ſua ex edicto publico Bur
rieni.Præ.di.xxx.poſſeſſa non eſſent:Recuſabant:qui aderant cum Quintio demonſtrabant de re iudi-
cium fieri oportere:ut aut uterq; inter ſe aut neuter ſatiſdaret:non neceſſe eſſe famam alterius in iudiciū
uenire.Clamabat porro ipſe Quintius ſeſe idcirco nolle ſatiſdare:ne uideret' iudicaſſe bona ſua ex edicto
poſſeſſa eſſe:ſponſionē porro ſi iſtiuſmodi faceret:ſed id quod nūc eueniat:de capite ſuo priore loco cau-
ſam eſſe dicturum Dolobella quemadmodum ſolēt homines nobiles:ſeu recta ſeu perperam facere' cœpe
runt:ita in utroq; excellunt:ut nemo nr̄o loco natus eſſe qui poſſet.iniuriam facere fortiſſime perſeuerat
aut ſatiſdare:aut ſponſionē iubet facere:& interea recuſantes noſtros aduocatos acerrime ſubmoueri:cō
turbatus ſan: diſcedit quintius:neque mirum:cui hæc optio tam miſera tamq; iniqua daretur:ut aut ipſe
ſe capitis damnaret ſi ſatis dediſſet:aut cauſam capitis:ſi ſponſionem feciſſet:prior loco diceret:cum in al-
tera te cauſa nihil eſſet:qui ſecus iudicaret ipſe de ſe quod iudicium grauiſſimum eſt in altera ſpes eſſet ad
talem tamen uirum iudicem ueniendi:unde eo plus opis auferret:quo minus attuliſſe gratiæ:Sponſio-
nem:facere maluit:fecit:te iudicē.C.Aquili ſumpſit:ex ſponſo egit.In hoc ſumma iudicii cauſaq; tota con
ſiſtit.Iudicium eſſe.C.Aquili nō de re pecuniaria:ſed de fama fortuniſq;.P.Qu.uides:cum maiores ita cō-
ſtituerint:ut qui pro capite diceret is poſteriore loco diceret.Nos inaudita criminatiōe accuſatorum prio-
re loco cauſam dicere intelligis:eos porro qui defendere conſueuerunt:uides accuſare:& ea ī in genia
conuerti acerrimum:quæ antea uerſabantur in ſalute:atq; auxilio ferendo.Illud:etiam reſtiterat:quod
heſterno die fecerunt:ut te in ius educerent:ut nobis tempus quamdiu diceremus præſtitueres:quam
rem facile prætore impetrari ſpero:niſi tu q̄ eſſet tuum ius:& officium teſteſque docuiſſes.Neq; nobis
adhuc præter te quiſquam fuit:ubi noſtrum ius contra illos obtineremus:neq; illis unquam ſatis fuit illud
obtinere qod probari omnibus poſſet.Ita ſine iniuria potentiam leuem atq; inopem eſſe arbitrant'.Ve-
rum quoniam tibi inſtat Hortēſius:ut eas ī cōſilium:a me poſtulat:ne dicēdi tp̄s abſumā:quæritur priore pa-
trono cām defendente:nunq̄ perorari potuiſſe:nō patiaris iſtam manere ſuſpicionē:nos rē iudicari nolle
Neq; illud mihi arrogabo:me poſſe cām cōmodius demōſtrarī:q̄ antea demōſtrata ſit.Neq; tū tam uerba
multa faciā:ppterea q̄ & ab illo qui ante dixit iam informata cā eſt:& a me qui neq; excogitare:neq; p̄nū-
ciare mult poſſit breuitas poſtulat':quæ mihimet ipſi amiciſſima ē:Faciam qd te ſæpe animaduerti facere
Hortenſi totā cauſæ meæ dictionē certas in partes diuidā.Tu ſemp id facis:q̄a ſemp potes.Ego ī hac cauſa
faciam:ppterea q̄ in hac uideor poſſe facere:qd tibi natura dat:ut ſemp poſſis:id mihi cā cōcedit:ut hodie

poſſim.Certos mihi fines terminoſq; cõſtituã:extra quos egredi nõ poſſim:ſi maxĩe uelim:ut & mihi ſit
ꝓpoſitum de quo dicã:& Hortenſius habeat expoſita ad q̃ reſpondeat:& tu.C.Aqli iam aute ãío ꝓſpicere
poſſis:quibus de reb⁹ auditurus ſis.Negamus te bona.P.Quintii Sex.Neui poſſediſſe ex edicto prætoris.
In eo ſponſio facta eſt oſtendam primum cãm nõ fuiſſe:cur a prætore poſtulares:ut bona.P.Qu.poſſide
res:deinde ex edicto te poſſidere nõ potuiſſe:poſtremo nõ poſſediſſe.Quæſo.C.Aquili uoſq; qui eſtis in
conſilio:ut quid pollicitus ſim diligenter memoriæ mãdetis. Et enim rem facilius totã accipietis: ſi hæc
memineritis & me facile ueſtra exiſtimatiõe reuocabitis: ſi extra hoc cãcellos egredi conabor:quos mihi
ipſe circũdendi.Nego fuiſſe cãm cur poſtularet.nego ex edicto poſſidere potuiſſe:nego poſſediſſe:hæc tria
cũ docuero:perorabo.Nõ fuit cã cur poſtulares q hoc intelligi põt:quia Sex.Neuio neq; ex ſocietatis rõne
neq; priuatim qcq̃ debuit.Quintius Quis huic rei teſtis eſt:idẽ q acerrimus aduerſari⁹.In hac re te inquã
teſtẽ Neui citabo:annũ & eo diutius poſt mortẽ.C.quintii in gallia tecũ ſimul.P.Quintius.doce te petiſſe
ab eo iſtã neſcio quã inumerabilẽ pecuniã.doce aliquãdo mẽtionẽ feciſſe:dixiſſe deberi:debuiſſe cõcedã.
Morit.C.quintius qui tibi ut ais certis nominibus grandẽ peccuniã debuit hæres eius.P.quintius:i gallã
ad te ipſum uenit in agrum cõem:eo deniq; ubi non mõ res erat:ſed rõ quoq; oĩs & oẽs literæ: qs tã diſ-
ſolutus in re familiari fuiſſet.quis tã negligens:quis tã tui Sexte diſſimilis:qui cũ res ab eo qui cum cõtra
xiſſet:receſſiſſet:& ad hæredẽ perueniſſet:nõ hæredẽ cum primũ uidiſſet: certiorẽ faceret: apllaret: ratio
nẽ afferret:Si qd in controuerſiã ueniret:aut intra parietes:aut ſũmo iurẽ experiretur.Ita ne eſt qd uiri opti-
mi faciũt:ſi q quos ſuos ꝓpinquos ac neceſſarios caros & honeſtos eẽ atq; haberi uolũt.Id Sex.Neui⁹ nũ
faceret:qui uſq; eo feruet ferturq; auaritia:ut de ſuis cõmodis aliquã partẽ nolit amittere:ne quã partẽ huic
propiquo ſuo ullius ornamẽti relinquat:& is pecuniã ſi qua deberet nõ peteret:q quia qd' debitũ nunq̃ ẽ
id datũ nõ eſt:nõ pecuniã modo:uerũ etiã hoĩs propiqui ſanguinẽ uitãq; eripere conat. Hic tu moleſti⁹
eſſe uidelicet noluiſti:quẽ nũc reſpirare libere nõ ſinis:quẽ nũc interficere nepharie cupis:eũ tu impudẽter
appellare nolebas.Ita credo hominẽ propinq̃ nũ tui obſeruantẽ.uirũ bonum:pudentẽ maiorẽ natu nole
bas aut nõ audebas appellare ſæpe ut fit cũ ipſe cõfirmaſſes: cũ ſtatuiſſet mentionẽ de peccũi facere:cũ pa-
ratus meditatuſq; ueniſſes.hõ timidus uirginali uerecũdia:ſubito ipſe te retinebas: excidebat repẽte oro
cũ cuperes apellare nõ audebas:ne inuitus audiret:id erat ꝓfecto.credamus hoc Sex.Neuii:cuius caput
opugnet:eius auribus pepercisse.Si debuiſſet Sexte petiſſes:petiſſes ſtatim:ſi nõ ſtatim:paulo qdem poſt
Si nõ paulo:at aliquando.ſex quidem illi⁹ mẽſibus profecto anno uertẽte ſine cõtrouerſia:no & ſex mẽ
ſibus uerbo cũ tibi quottidie poteſtas hominis fuiſſet admonẽdi:uerbum nullum facis:biennio iam cõ
facto ferre appellas:quis tam perdit⁹ ac profuſus nepos non adeſa iam pecunia:ſed abundẽti etiã Pecu
nia ſic diſſolutus fuiſſet:ut fuit Sex.Neui⁹:cum hominẽ nomino ſatis mihi uideor dicere debuit tibi.C.
Quintius:nũq̃ petiſti:mortuus eſt ille.res ad hæredem uenit:cum eum quottide uideres:poſt biennũ de
inde appellas.Dubitatur utrum ſit probabilis.Sex.Neuium ſtatim ſi quid deberetur:petiturum fuiſſe:an
ne appellatum quidem biennio:appellandi tempus non erat.at tecum plus anno uixit in gallia agi nõ
poterat:& in prouĩcia ius dicebatur:& Romæ iudicia fiebãt.Reſtat ut aut ſumma negligentia tibi obſti-
terit:aut unica liberalitas:ſi negligentia dices mirabũt:ſi bonitate ridebim⁹ oẽs:neq; ꝑterea q poſſis dicerẽ
inuenio ſatis ẽ argumẽti:nihil eẽ debitũ.Neuio:q tã diu nihil petiuit:qd ſi hoc ipm qd' nũc facio oſtẽdo: teſti
monio eẽ nihil deberi:qd enim nũc agit.Sex.Neuius:qua de re cõtrouerſia ẽ:quod eſt hoc iudiciũ i quo
iam biennũ uerſamur:quid negocii geritur:in quo ille tot & tales uiros defatigat:pecũiam petit:nũc de
niq; uerum tamẽ petat:audiamus de rationibus & cõtrouerſiis ſocietatis uult diiudicari ſero:uerũ ita ali-
quãdo tamẽ cõcedamus.Non inquit hoc ita ago.C.Aquili neq; in eo nunc laboro pecuniam ea tot an-
nos utitur.C.Quintius utat ſane nõ peto.Quid pugnas igitur:an quod ſæpe multis in locis dixiſti ne in
ciuitate ſit:ne locum ſuum quẽ adhuc honeſtiſſime defẽdit obtineat:ne numeret inter uiuos:decernat de
uita & ornamentis ſuis omnibus apud iudicem cauſam priore loco dicat:& eam cõmoratitum deniq;
uocem accuſatoris audiat.Quid hoc:quo pertinet ut ocius ad tuum ꝑuenias.Ad ſi id nelles.impridẽ actũ
eſſe poterat:ut honeſtiore iuditio cõflictere:At ſine ſummo ſcelere.P.Quintiũ ꝓpinquum tuum iugulare
nõ põt:ut facilius iudicium ſit.At neq;.C.Aquilius de capite alterius libẽter iudicat.&.Qu.Hortẽſius con-
tra caput non didicit dicerẽ quid a uobis autẽ.C.Aquili refertur:pecuniã petit:negamus deberi: iudicium
fiat ſtatim:non recuſamus:ut quid præterea ſi ueretur:ut res iudicio facto parata ſit:iudicatum ſolui ſa-
tis accipiat:quibus a me uerbis ſatis acciperet.iiſdem ipſe quod peto ſatiſdet:Actum iam põt eẽ. C.Aq-
li.iam tu potes diſcedere:moleſtia:prope dicam nõ minore q̃ Quintius.Quid agimus Hortẽ:qd de hac
conditione dicimus:poſſumus aliquãdo depoſitis armis ſine periculo fortunarũ de re pecũiaria diſcepta
re poſſumus ita rem noſtram perſequi.ut hominis propiqui caput incolume eſſe patiamur:poſſum⁹ pe
titores perſonam capere accuſatoris deponere:immo inquit abs te ſatis accipiam.Ego autẽ tibi ſatis nõ
debo.Quis tandem nobis iſta iura tam æqua deſcribit:Quis hoc ſtatuit quod æquum ſit in Quintium
id iniquum eſſe in Næuium:Quintii bona inquit ex edicto prætoris Poſſeſſa ſunt: ergo id ut confiteamur
poſtulas:ut q nunquam factum eſſe iudio deſendimus:id proinde quaſi factum ſit noſtro iudicio con-
firmemus.Inueniri ratio.C.Aquili non poteſt:ut ad ſuum quiſq; quam primum ſine cuiuſq; dedecore:in-
famia: pernicieq; perueniant. perfecto ſi quid deberetur:peteret:non omnia iudicio fieri mallet quam
unum illud unde hæc omnia iudicia naſcuntur:qui in tot annos ne appellarit quidem Quĩtium:cum
poteſtas eſſet agendi quottidie:q quo tempore primum male agere cœpit in uadimoniis differẽdis tẽ-
pus omne cõſumpſerit: q poſtea uadimonium quoq; miſſum fecerit:hunc p iſidias uide ago cõmuni

delecerit qui cum de re agendi nullo recuſante poteſtas fuiſſet ſponſionem de probro facere maluerit:q
cũ reuocetur ad iudicium:unde nata hæc ſunt omnia conditionem æquiſſimam impudiat.Fateatur ſibi
non pecuniam:ſed uitam & ſanguinem petere.Is non hoc palam dicit mihi ſi quid deberetur peterẽ:at-
q; adeo iam pridem abſtuliſſem nihil hoc tanto negocio:nihil tam inuidioſo:nihil tam aduocatione co
pioſa uterer ſi petendum eſſet.Extorquendum eſt inuito atq; ingratis:quod non debet eripiendum atq;
exprimendum eſt:de Fortunis omnibus.P.Quintius deturbãdus eſt potẽtes deſerti nobiles omnes ad-
uocandi ſunt adhibẽda uis eſt ueritati minæ iactentur pericula intendantur formidines opponant᷑.Vt
his rebus aliquando uictus & perterritus ipſe ſedeat:quæ mehercule omnia cum cõtra pugnẽt:uideo &
cum illum conſenſum confidero adeſſe:adeſſe atq; impendere uidentur:neq; uitari ullo modo poſſe.
Cum autem ad te.C.Aquili oculos animumq; retuli:quo maiore conatu ſtudioq; agunt᷑:eo leuiora iſti
mioraq; exiſtimo.Nihil igitur debuit:ut tu ipſe prædicas.Quid ſi debuiſſet:cõtinuo ne cauſa fuiſſet:cur a
prætore poſtulares ut bona poſſideres:non opinor id qdem neq; ius eſſe:nec cuiquã expedire.Quid igi
tur demonſtra:uadimonium ſibi ait eſſe deſertum.Antequam doceo id factum nõ eẽ libet mihi.C.Aq
li:ex officii ratione atq; ex omnium conſuetudine rem ipſam & factum ſimul.Sex.Neuii cõſiderare.Ad
uadimonium non uenerat:ut ais:is qui cum tibi affinitas:ſocietas:omnes deniq; cauſæ & neceſſitudines
ueteres intercedebãt.Illico ne ad prætorem ire cõuenit:continuo ne æquum fuit poſtulare:ut ex edicto
bona poſſidere liceret:Ad hæc extrema & inimiciſſima iura tã cupide decurrebas ut tibi nihil in poſterũ
quod grauius aut crudelius facere poſſes:reſeruares.Nam quid homini poteſt turpius:qd uero miſerius
aut acerbius uſu uenire:quod tantũ euenire dedecus quæ tanta calamitas inueniri poteſt:pecuniã ſi cui-
piam fortũa ademit:aut ſi alicuius eripuit iniuria tamen dum exiſtimatio eſt integra facile conſolat᷑ ho-
neſtas egeſtatem:at uero nemo aut ignominia affectus:aut iudicio turpi conuictus bonis ſui quidẽ utitur
alterius opes id quod miſerrimũ:eſt non expectat.Hoc tamẽ in miſeriis adiumento & ſolatio ſubleuat᷑.
Cuius uero bona uenierũt:cuius non modo illæ ampliſſimæ Fortũæ.Sed etiam uictus ueſtituſq; neceſ-
ſarius ſub præcone cum dedecore ſubiectus eſt.Is non modo ex nũero uirorum exturbatur.Sed ſi fieri
poteſt infra etiam mortuos mandatur.Et enim mors honeſta ſæpe uitam quoq; turpẽ exornat:uita tur-
pis ne morti quidẽ honeſtæ locum relinquit.Ergo hercule cuius bona ex edicto poſſidẽtur:huius omni
fama ꝙ exiſtimatio cum bõis ſimul poſſidẽtur:de quo libelli i celeberrimis locis proponũtur:hui⁹ ne pe
rire quidem certe tacite obſcureq; conceditur cui magiſtri fiunt & domini conſtituuntur:qui qua lege &
qua cõditione pereat pronuncient:de quo homine præconis uox prædicat:& precũ conficit huic acer-
biſſimo uiuo uidentiq; funus indicitur:ſi funus id habendum ſi quo non amici conueniunt ad exequias
cohoneſtandas.Sed bonorũ emptores ut carnifices ad reliquias uitæ lacerãdas & diſtrahẽdas.Itaq; maio
res noſtri raro id accidere uoluerunt:prætores ut conſiderate fieret:comparauerũt uiri boni cũ palã frau-
dantur cũ expiũdi poteſtas non eſt timide tamẽ & pedetentim iſtuc deſcẽdunt ui atq; neceſſitate coacti
qbus nominibus pecuniam Romæ curari oporteret:auctionẽ i gallia.P.hic Quintius Narbone ſe facturũ
eſſe ꝓſcribit earũ rerum quæ ipſius erãt priuatæ:ibi tũ uir optimus Sex.Næuius hominem multis uerbis
deterret:ne auctiõet᷑ eũ nõ ita cõmode poſſe eo tẽpore quo ꝓſcripſiſſet uẽdere Romæ ſibi nũmorũ faculta
tem eſſe q̃:ſi ſaperet:ũ cõem exiſtimaret ꝑ fraterna illa neceſſitudine & pro ipſius affinitate.Nam.P.Quin
tii cõſobrinã habet in matrimonio.Neuius:& ex ea liberos:quia quod uirum bonũ facere oportebat:id
loquebat᷑ Næuius credidit Quintius eum qui rationem bonorum imitaretur facta quoq; imitaturum
auctionẽ uelle facere deſiſtit Romã ꝓficiſcit᷑:decedit ex gallia romã ſimul Næui⁹.Cũ pecũiã.C.Quintius.P.
Scapulæ debuiſſet ꝑ te.C.Aqli decidit.P.Quinti⁹ ꝙ liberis eius diſſolueret.Hoc eo ꝑ te agebat᷑:ꝙ pp æra
riã rõnẽ nõ ſatis erat in tabulis inſpexiſſe q̃tum deberet᷑:niſi a quæſtoribus quæſiſſet euantũ ſolueret᷑ de-
cidis ſtatuiſq; tu propter neceſſitudinem:quæ tibi cum Scapulis eſt quid his ad denariũ ſolueret᷑.Hæc
omnia Quintius agebat auctore & cõſuaſore Neuio Nec mirum ſi eius utebat᷑ conſilio:cuius auxilium
ſibi paratũ putabat.Nõ modo.n.pollicitus erat in gallia.Sed Romæ quotidie ſimulatq; ſibi hic ãnuiſſet
numeraturũ ſe dicebat Quintius porro iſtum facere poſſe uidebat:debere intelligebat:mentiri quia cau
ſa cur mentiretur nõ erat:nõ putabat:quaſi domi nũmos haberet:iſta conſtituit Scapulis ſe daturũ Neuiũ
certiorẽ fecit rogat ut curet:quod dixiſſet:Tum iſte uir optimus uereor ne ſe derideri putet:ꝙ iterũ iam
dico optim⁹ q hunc in ſummas anguſtias adductum putaret:ut eum ſuis conditionibus i ipſo articulo
temporis aſtringeret:aſſem ſeſe negat daturũ:niſi prius de rebus rationibuſq; ſocietatis omnibus deci-
diſſet & ſciſſet ſibi cum Quintio cõtrouerſiæ nihil futurum:poſterius iquit iſta uidibimus.Quintius nũc
hoc uelim cures:ſi tibi uidet᷑ qd dixiſti:negat ſe alia ratione facturũ qd ꝓmiſiſſet non plus ſuas referre:q̃ ſi
cũ auctionem uẽderet domini iuſſu qppiã ꝓmiſiſſet.Deſtitutiõe illa perculſus Quintius a Scapulis pau-
cos dies aufert:in Galiam mittit:ut ea quæ proſcripſerat uenirẽt:deteriore tempore abſens actionet᷑.Sca
pulis difficiliore conditione diſſoluit.Tum appellat ultro Næuiũ:ut quoniã ſuſpicaret᷑ aliq̃ de re fore cõ-
trouerſiã:uideret ut q̃ primũ:& q̃ minima eũ moleſtiã tota res trãſigeret᷑.Dat iſte amicũ.M.Trebelliũ.Nos
cõem neceſſariũ:q iſtius domi erat educatus:& quo utebat᷑ iſte plurimũ ꝓpinquum noſtrũ.Sex.Alphenũ
res cõuenire nullo modo poterat propterea ꝙ hic mediocrẽ iacturam facere cupiebat:iſte mediocri ꝑda
contentus non erat.Itaq; ex eo tempore res eſſe in uadimoniũ cœpit.Cum uadimonia ſæpe dilata eſſẽt:
& cũ aliquãtũ temporis in ea re eſſet cõſumptũ:neq; quicq̃ profectũ eſſe:uenit ad uadimoniũ Næuius hoc
præcor.C.Aquili:uoſq; qui adeſtis in conſilio:ut diligenter attendatis:ut ſingulare genus fraudis & nouã
rõnem inſidiarũ cognoſcere poſſitis.Ait ſe auctiõatũ eſſe in gallia:ꝙ ſibi uideret᷑ ſe uẽdidiſſe:curaſſe ne qd

ſibi ſocietas debere.Sed iam neq; uadari ampliuſ:neq; uadimoniū promittere:ſi qua agere ſecū uelit q
tius non recuſare:hic cū rē.gallicanā cuperet reuiſere:hoīem in præſentia nō uadat̄. Ita ſine uadimonio
diſcedit̄.Deinde Romæ dies.xxx.fere.Quinnus cōmorat̄ cū cæteris quæ hahebat uadimonia differt ut
expedictus in Gallicam ꝓficiſci poſſet:ꝓficiſcit̄.Roma egredit̄ ante diē.iiii.Kl.Feb.Quintius ſpritione &
Norbano conſ.quæſo ut eū diem memoriæ mādatis.L.Albius:Sed.filius quirinas uir bonus & cum pri
mis honeſtis una profectus eſt.Cum ueniſſet ad Vada Volaterana quæ nominant̄:uident per familiarē
Næui:qui ex Gallia pueros uenales iſti adducebat.L.Publiciū:qui ut romā uenit:narrat Næuio quo in lo
co uiderit Quintiū.Quod niſi ex publico narratū Neuio eſſet non tamen cito res in cōtentionē ueniſſet.
Tū Næuius ipſe pueros circū amicos dimittit.Ipſe ſuos neceſſarios uocat ab atriis Licinii & a faucibus Ma
celli corrogatur ut ad tabulam.Sextiā ſibi aſſint:hora ſecunda poſtridie ueniunt frequētes:teſtificātur iſti.P.
Quintium non ſteuiſſe & ſe ſtetiſſe:tabulæ maximæ ſignis hominum nobiliū cōſignant̄.Diſcedit̄ poſtu-
lat ab Vrrieno prætore.Ro.Næuius ut ex edicto bona poſſidere liceat.Iuſſit bona proſcribi eius:qui cū fa
miliaritas fuerat:ſocietas erat:affinitas liberis iſtius uiuis diuelli nullo modo poterat.Qua ex re facile ītel
ligi potuit:nullum eē officiū tam ſanctum atq; ſolemne:ꝙ non auaritia cōminuere atq; uiolare ſoleat.Et
enim ſi ueritate:amicitia:fides ſocietas:pietate propinquitas.collit̄:neceſſe eſt iſte qui amicū ſociū affinē
fama atq; fortunis ſpoliare conatus eſt uanum ſe & ꝑfidioſum & impium eſſe fateat̄ libellos Sex alphe-
nus ꝓcurator.P.Q.familiaris & ꝓpiquus Sex.Næui ducit Seruulū unū quē iſte ꝓhēderat abducit:denūci
at ſeſe ꝓcuratorē eē:iſtū equū eē famæ fortūiſq;.P.Qu.cōſulere & aduētū eius expectare. Quod ſi facerē no
lit atq; ihibuerit eiuſmōi rōib' illū ad ſuas cōditiōes ꝑducere:ſeſe nihil ꝑcari:& ſi qd agere uelit iudicio dfē
dere hæc dū Romæ gerūt̄.Quītius iterea cōtra ius & conſuetudinem edicto prætorum de ſaltu agroq;
cōi a ſerui a cōibus ui detrudit̄.Exiſtima.C.Aquili id modo & ratiōe oīa Romæ Næuiū feciſſe.Si hoc per
litera iſtius in gallia geſtū ē:recte atq; ordine factum eē uideat̄.Expulſus atq; eiectus e ꝑdio Quintius ac
cepta inſigni iniuria confugit ad.C.Flaccū imperatorem qui tunc erat in ꝓuintia quem ut ipſius digni-
tas poſſit honoris gratia nomino.Is eam rem quam uehementer iudicanda putarit:& decretis eius po-
teritis cognoſcere.Alphenus interea Romæ cum iſto gladiatore uetulo quotidie pugnabat:utebat̄ po-
pulo ſane ſuo ppea ꝙ iſte caput petere nō deſinebat.Iſte poſtulabat:ut ꝓcurator iudicatū ſolui ſatiſdaret.
Negat Alphēus æquū eē ꝓcuratorē ſatiſdare:ꝙ re' ſatiſdare n̄ deberet:ſi ipſe adeſſet.Appellant̄ tribūi:a q
bus cū eēt certū auxiliū petitū ita tū diſcedit̄:ut idib' ſeptēbribus.P.Qu.ſibi Sex.Alphēus ꝓmitteret:uenit
Romā Quī.uadimoniū ſiſtit iſte homo acerrimus bonorū poſſeſſor:expulſor:ereptor annum & ſex mē
ſes nihil petit:quieſcit:cōditionibus hūc quoad poteſt ꝑducit.a.Cn.Dolobella deiq; ꝑtore poſtulat:ut ſibi
Quintius iudicatum ſolui ſatiſdet:ex formula ꝙ ab eo petat:quoniā ei' ex dicto prætoris Romam bonā
dies.xxx.poſſeſſā ſunt.Non recuſabat Quītius qn ita ſatiſdare iuberet:ſi bona poſſeſſa eſſent ex edicto:de
fendi ego nō intelligo.At quis erat procurator crederem aliquem eiectum hominem egentē litigioſum
improbū:q poſſet ſcurra diuitis quotidianum conuicinum ſuſtinere:nihil minus eques Ro.locuplex ſui
negocii benegerēs.Deniq; is quē quotiēs Neuius in Galliam profectus ē:procuratorem Romæ reliquit
& audes Sexti Neui negare abſentem defenſum eē Quintium:cum eum defenderit idē q ſolebat:& cum
is iudicium acciperet pro Quintio:cui tu & rem & famā tuā cōmendare ꝓficiſcens & concredere ſolebas
conaris hoc dicere neminē extitiſſe:qui Quinitium iudicio defenderet. Poſtulabam inqt ut ſatiſdaretur
iniuria poſtulabas:ita uidebare recuſabat Alphenus:ita uerū prætor decernebat.Tribuni igit̄ appellabā-
tur hic te inqt teneo.non ē iſtud pati:neq; iudicio defendere cū auxilium a Tribunis petas:hoc ego tecū
attendo qua prudentia ſit Hortenſius:dicturum eum eſſe non arbitror:cum autem ātea dixiſſe audio &
cauſam ipſam conſidero:quid aliud dicere poſſit:non reperio.Fateor enim libelos Alphenū deieciſſe ua
dimoniū promiſiſſe:iudicium quiti acciperet in ea ipſa uerba:quæ Neuius edebat nō recuſaſſe:ita tamē
more & inſtituto p eum magiſtratum:qui auxilii cauſa conſtitutus . Aut hæc facta non ſint neceſſe ē:aut
Caius Aquilius talis uir iuratus hoc ius in ciuitate cōſtituat:cuius procurator nō omnia iudicia:quæ qſq;
in uerba poſtularit:cuius procurator a prætore tribunis appellare auſus ſit eum nō defendi eius bōa re-
cte poſſideri poſſe ei miſero abſenti:ignaro fortunarū ſuarum omnia uitæ ornamēta per ſummū dede-
cus & ignominiam diripi conuenire:quod ſi probari nemini poteſt:illud certe ꝓbari omnibus neceſſe ē
defenſum eſſe iudicio abſentem Quintium.Quod cum ita eſt:ex editio bona poſſeſſa nō ſunt. At.n.tri.
ple.non audierunt quidem fateor:ſi ita eſt procuratorem decreto prætoris.R.oportuiſſe parere qd ſi.M.
Brutus interceſſurum ſe dixit:palam:niſi quid inter ipſum Alpheum & Neuium cōueniret. Videtur ne
inteceſſiſſe appelatio tribunoꝝ nō more:ſed auxilū cauſa:quid deinde fit:Alphenus ut omnes intellige
re poſſent:iudicio defendit.Quintiū:ne qua ſub eſſe poſſet:aliēa:aut ipſius officio:aut huius exiſtimatiōe
ſuſpicio uiros bonos cōplures aduocatur teſtantur iſto audiente ſe pro cōmūi neceſſitudine id primū pe
tere:ne quid atrocius in.P.Quintium abſentem ſine cauſa facere conet̄ ſin autem inimiciſſimæ atq; infe
ſtiſſime cōtendere perſeueret ſe paratum eſſe omni recta atq; hōeſta ratiōe defendere:quod petat nō de
beri ſe iudicio id quod edat accipere.Eius rei conditionisq; tabellas obſignauerūt uiri boni cū plures:res
in dubium uenire nō poteſt.Fit rebus:omnibus īntegris:neq; proſcriptis:neq; poſſeſſis bōis:ut Alphenus
promittat Neuio ſiſti Quintiū:uenit ad uadimonium Quintius:tacet res in controuerſiis iſto calūniat-
te bienniū uſq; dum inueniretur:qua ratione res ab uſitata conſuetudine recederet:& l hoc ſingulare iu
diciū cauſa omnis concluderetur quod officium Aquili commemorati procuratoris.poteſt quod ab Al
pheno prætetitum eſſe uideatur:quid affertur.quare.P.Quintus abſens negatur eſſe defenſus:an uero id

quod Hortenſium:quam nuper iniecit:& quia Neuius ſemp id clamitat dicturum nō arbitror fuiſſe Ne
uio parem certationem cū Alpheno illo tempore illis dominātibus.ꝙ ſi uelint cōfiteri:illud opinor cōce
dent:non ꝓcuratorem.P.Quin.neminem fuiſſe:ſed gratioſum fuiſſe.Mihi autem ad iuncendum ſatis ē
fuiſſe ꝓcuratorem :qui cum experiri poſſet qualis is fuerit:ſi modo abſentem defendebat:par ius & p ma
giſtratū nihil ad rem arbitror ptinere.Erat enim iqult illarum partium:quid ni.qui apud te educatos eēt
quē ſic a puto tu inſtituiſſes:ui nobili ne gladiatori quidē cederet:ſicut tu ſemper ſumme cōcupiſti Idem
uolebat Alphēus ea re tibi cum eo par cōtentio erat.Bruti inquit erat familiaris.Itaqꝫ is intercedebat.Tu
contra Burreni:qui iniuriam decernebat oium denicꝫ illoꝝ qui tū & poterant per uim & ſcelus plurimū
& quod poterāt id audebāt.An oēs tu iſtus uincer uolebas:q nūc tu ut uincas:tātope laborāt:tu id aude di
cere nō palā:ſed iis ipſis quos aducaſti tāetſi nolo eā rē cōmemorādo reōuare:cuius oino rei memoriam
oēm tolli funditus ac deleri arbitror opor tere:Vnū illud dico:ſi pp ptiū ſtudiū potēs erat Alphenus ptē
tiſſimus.Ne ſi fretus gīa poſtulabat aliqđ iniqus Alphēus:multo iniqora Neuius iperabat.Neqꝫ .nāter ſtu
diū ueſtrū qcꝙ̄ ut opinor īterfuit:igenio:uetuſtate:artificio:tu facile uiciſti.V talia omittā hoc ſatis ē.Alphe
nus cū iis & propter eos periit:quos diligebat.Tu poſtꝙ̄ q tibi erāt amici:nō poterāt uicere:ut amici tibi eſ
ſent:q uincebāt:effeciſti.Quod ſi tu par tibi iu s cum Alpheno fuiſſe non putas quare tamen aliquē cōtra
te aduocare poterat:quia magiſtratus aliquis reperiebatur:apud quem Alpheni cauſa cōſiſteret:quid hoc
tempore Quintio : atuetidū eſt cui neqꝫ maiſtratus adhuc æquus inuentus eſt:neqꝫ iudicium redditum
eſt uſitatum:non condictio:non ſponſio:non denicꝫ ulla interceſſit eꝙ̄ poſtulatio:mitto æqua:uerū ante
hoc tempus ne fando quidem audita de re pecuniaria cuplo cōtendere non licet.Ad ea cōtrouerſia nihil
me attinet cauſā capitis dicas oportet:accuſa ubi ita neceſſe eſt Non inqnit niſi tu ante nouo modo prio
re loco dixeris:dicēdum neceſario eſt reſtituendū horæ ad arbitrium noſtrum.Iudex ipſe arcebitur qđ:
tum tu aliquem patronum inuenies:hominem antiqui officii:qui ſplendorem noſtrū & gratiam negli
gat:pro me pugnebit.Lucius Philippus:eloquentia:grauitate:honore:florētiſſimas ciuitatis:dicet Hortē
ſius excellens ingenio:nobilitate:exiſtimatione:aderūt autē homines nobiliſſimi ac potentiſſimi:ut quo
rum frequentiam atqꝫ conſeſſum non modo.P.Quītius q:de capite decreuit:ſed quiuis q extra periculū
ſit:perorreſcat:hæc eſt iniqua certatio non illa qua tu contra Alphēum equitabas:huic ne ubi cōſiſteret q
dem contra te locum reliquiſti.Quare aut doceas oportet Alphenum negaſſe ſe procuratorē eſſe:nō de
ieciſſe libellos iudicium accipere noluiſſe:aut cum hæc ita facta ſint:ex edicto te bōa.P.Qu.nō poſſediſſe
concedas:& enim ſi ex edicto poſſediſti:quæro cur bona nō uenierint:cur cæteri ſponſores & creditores
nō cōuenerint:nemo ne fuit cui deberet Quintius:fuerūt:& complures fuerunt.propterea qđ celius fra
ter aliquantum æris alieni reliquerat:quid ergo eſt:homines erant ab hoc omnes alieniſſimi:& his debe
batur:neqꝫ tamen quiſquam inuentus eſt tam inſignitate improbus:qui uiolare Publii Quītii exiſtima
tionem abſentis auderet.Vnus fuit affinis:ſocius:neceſſarius Sex.Neuius q cum ipſe ultro deberet:qꝙ̄ſi
eximio præmio ſceleris expoſito cupidiſſime contenderet:ut per ſe afflictum atqꝫ euerſum ꝓpinquū ſuū
non modo honeſtæ partis bonis uerumetiam communi luce priuaret.Vbi errāt cæteri creditores deiqꝫ
hoc tempore ubi ſunt:quis eſt qui fraudationis cauſa latuiſſe dicat:qs qui abſentem defenſum neget eſ
ſe.Quintium. nemo inuenitur:At contra omnes:quibus cum ratio huic aut eſt:aut fuit:ad ſunt defendūt
Fides hu⁹ multis locis cognita:ne perfida.Sex.Neuii derogetur:laborāt.In huiuſmodi ſpōſionē teſtes
dare oportebat:ex eo numero qui hæc diceret:uadimoniū mihi deſeruit me fraudauit.A me nominis ei⁹
quod inficiatus eſſet diem petiuit.Ego experiri non potui.latitauit:procuratorem nullū relliquit horū ni
hil dicitur Parantur teſtes.Qui hoc dicant.Verum opinor uidebimus cum dixerint tantum tamē.hoc co
gitent:ita ſe graues eſſe:ut ſi ueritatem uolent retinere grauitatem poſſint obtiere:ſi eam neglexerint : ita
leues ſint:ut omnes intelligant non ad obtinēdum mendacium:ſed ad uerum probandum auctoritatē
adiuuare.Ego hæc quo quæro primū qua ratione Neuius ſuſceptum negocium tranſegerit hoc eſt cur
bona quæ ex edicto poſſidebat:non uendiderit deinde cur ex tot creditoribus alius ad iſtā rationē nemo
acceſſerit:ut neceſſario cōfiteare neqꝫ tā temerariū quemꝙ̄ fuiſſe neqꝫ te ipſum id quod turpiſſime ſuſce
piſſes perſeuerare & tranſigere potuiſſe.Quid ſi tu ipſe.Sex.Neui ſtatuiſti .bōa.P.Quītii ex edicto poſſeſſa
non eſſe:Opinor tuū teſtimonium quod in aliena re leue eſſet:id tua quoniam contra te ē grauiſſimū
debet eē.Emiſti bona.Sex.Alpheni.L.Sylla dictatore uendente.Sociū tibi i huius bonis edidiſti.Quintiū
plura nō dico:cū eo tu uoluntariam ſocietatem coibas:qui te in hæreditaria ſocietate fraudarat:& eū iu
dicio tuo cōprobabas quem ſpoliatum fama fortuniſqꝫ omnibus arbitrabare : diffidebā mehercule. C.
Aqli ſatis aio certo & confirmaio me poſſe in hac cauſa conſiſtere.Sic cogitabam:cū contra dicturus eēt.
Hortenſius:& cū mea eſſet attente auditurus.philippus forte uti per multis in rebus timore prolaberer.
Dicebam huic.Quintio Roſcio:cuius ſoror eſt cū.P.Q .cū a me pateret:& ſumme contenderet ut pro
pinquum ſuum defenderem mihi p difficile eē contra tales oratores non modo tantam cauſam perora
re:ſed omnino uerbum facere conari.Cū cupidius iſtaret:homini pro amicitia familiarius dixi:mihi:ui
deri ore duriſſimo eſſe:q præſente eo geſtum agere conaretur qui uero cum ipſo contēderent:eos etiam
ſi qd antea recti aut uenuſti habere uiſi ſunt:id amittere:ne quid nihil eiuſmodi accideret:cum contra ta
lē artificē dicturus eſſem:me uereri.Tum mihi Roſcius & alia multa confirmādi mei cā dixit : ut meher
cule ſi nihil diceret:tacito ipſo officio & ſtudio ꝙ habebat erga propinquū ſuum:quemuis comoueret.
Et.n.cū artifex eiuſmodi ſit.ut ſolus dignus uideaī eē q in ſcæna ſpectetur:tum uir eiuſmodi eſt,.ut ſolus
dignus uideaī eē:q eo nō accedat.Verumtamen qđ ſi iquit habes eiuſmodi cauſam:ut hoc tibi planū ſit

faciendum:neminem eē qui poſſit biduo aut ad ſummum triduo ſeptingenta milia paſſuum ambulan
tamen ne ueteris nt poſſit hæc contra Hortenſium contendere:minime inq̄.ſed id ad rem:nimiū inquit
ī eo cauſa conſiſtit:quomodo?docet me eiuſmodi rem & factum ſimul.Sex.Neuii.ꝙ ſi ſolum proferet.
ſatis eſſe deberet ꝙ abs te.C.Aquili:& a uobis qui eſtis in conſilio quæſo ut diligenter attendatis:pfecto ī
telligetis illum ab initio cupiditate pugnaſſe:& audacia:huic ueritatem & pudorē quoad potuerit reſtitiſ
ſe bona poſtulas ut rex edicto poſſidere liceat quo die:teipſū Neui uolo audire uolo inauditū facin⁹ ipſius
qui id commiſit:uoce conuinci dic Neui diem ante.V.Kl.intercalares:bene agis q̄ lōge eſt hinc ī ſaltū ue
ſtrum Gallicanum.Neui te rogo.dcc.militibus paſſuum optime de ſaltu deiicit̄ quintius.quo die poſſu
mus hoc quoq; ex te audire:quid taces:dic inquam diem podet dicere:intelligo uerū & ſero & neq̄quā
pudet deiicitur de ſaltu.C.Aquili præter.Kl.intercalares biduo poſt:aut ut ſtatim de iure aliq̄s cucurrerit
nō toto triduo.dcc.milia paſſuum conficiunt̄.O rem incredibilem.O cupiditatem icōſideratam.O nun
cium uolucrē adminiſtri & ſatellites.Sex.Neui Romā trans alpes ī Sebagrios biduo ueniunt.O hōiem
fortunatū:qui eiuſmodi nūcios ſeu potius Pegaſos habeat:hic ego ſi Craſſi omnes cum Antoniis exiſtāt
ſi tu.L.Philippe:qui inter illos florebas hanc cauſam uoles cum Hortenſio dicere:tamē ſupior ſim neceſ
ſe ē.Non eni quemadmodum putatis omnia ſunt in eloquentia.Eſt quædam tamen ita perſpicua ueri
tas.ut eam infirmare nulla res poſſit.An anteq̄ poſtulaſti:ut bona poſſideres:miſiſti qui curarent:ut domi
nus de ſuo fundo a ſua familia ui deiiceretur:utrumlibet eligere:alterum incredibile eſt alterū nephariū
& ante hoc tempus utrūq; inauditum.ſeptingēta milia paſſuum uis eē decurſa biduo.dic negas:ante igi
tur miſiſti malo:ſi enim illud diceres improbe mentiri uidere.Cum hoc confiteris id te amiſiſſe cōcedis
quod ne mendacio quidem tegere Poſſis hoc cōſilium.Aquilio & talibus uiris tam cupidū:tam audax:
tā temerarium probabitur q̄d hæc amentia:quid hæc eſtimatio quid hæc imaturitas tanta ſignificat non
uim nō ſcelus:non latrocinīū:non deniq; omnia potiuſq̄ ius q̄ officium q̄ pudorē:mitus ī iuſſu prætoris ī
quo conſilio:iuſſurū ſciebas:quid cū iuſſiſſet:tum mittere nōne poteras poſtulaturus eras:quando poſt
dies.xxx.nempe ſi te nihil impediret:ſi uoluntas eadem maneret ſi ualeres:deniq; ſi uiueres:ptor ſi iuſſiſ
ſet:opinor ſi uellet:ſi ualeret:ſi ius diceret:ſi nemo recuſaret:qui ex ipſius decreto & ſatiſdaret:& iudiciū ac
cipere uellet.Nam per deos imortales:ſi Alphenus procurator.P.Quintii tibi eū ſatiſdaret:& iudiciū acci
pere uellet.Deniq; omnia quæ poſtulares.facere uoluiſſet:quid ageres reuocares eū quē in Galliam mi
ſeras.At hic quidē iam de fundo expulſus:iā a ſuis diis penatibus præceps eiectus:iam quod īdigniſſimū
eſt:ſuorū ſeruorum manibus nūcio atq; imperio tuo uiolat⁹ eēt corrigeres hæc.ſ.tu poſtea de cuiuſq̄ uita
dicere audes:qui hoc concedas neceſſe ē:ita te cæcum cupiditate & auaritia fuiſſe:ut eum poſtea quid fa
cturus eſſes ignorares.Accidere autē multa poſſent:ſpem maleficii præſentis:in īcerto reliqui tēporis euē
tu collocares.Atq; hæc perinde loquor:quaſi ipſo illo tempore cum te prætor iuſſiſſet ex edicto poſſider̄.
ſi in poſſeſſionem miſiſſes:debueris aut poteris.P.Quītiū de poſſeſſione deturbare:oīa ſunt.C.Aq̄li eiuſ
modi:ut quis perſpicere poſſit in hac cauſa improbitatem & gratiam cum inopia & ueritate cōtēdere:præ
tor te quēadmodū poſſidere iuſſit:opinor ex edicto.Spōſio quæ in uerba facta ē:ſi ex edicto prætoris bo
na.P.Qu.poſſeſſa non ſunt:Redeamus ad edictum id quid ē quemadmodum iubet poſſideri:Nūc q̄d
eſt cauſæ.C.Aquili:quin ſi lōge aliter poſſedit:q̄ prætor edixit:iſte ex edicto nō poſſederit:ego ſpōſione ui
cerim:nihil opinor:cognoſcamus edictum.Qui ex edicto meo in poſſeſſionem uenerit:de te loquit̄ Ne
ui quēadmodum tu putas Ais.n.te ex edicto ueniſſe tibi quid facias:definit te īſtituit tibi pcepta dat eos
ita uidet̄ in poſſeſſione eſſe oportere quomodo?q̄ ibidē recte cuſtodire poterūt.id ibidem cuſtodiāt:q̄d
nō poterunt:id auferre & abducere licebit.Quid tū?dominum inquit inuitum detrudere nō placet:eum
ipſum q̄ fraudādi cauſa latiret eū ipſum quē iudicio nemo defendit eū ipſum q̄ cū oībus creditoribus ſu
is male agat:inuitum de prædio detrudi uetat Proficiſcēti tibi in poſſeſſionē prætor ipſe Sex Neui palam
dicit.Ita poſſideto:ut tecum ſimul poſſideat Quītius:ita poſidero:ut Quintio ius ne auferatur:quid:tu id
quemadmodū obſeruas:mitto illud dicere eum qui nō latitarit:cui Romæ domus:uxor liberi:procura
tor eſſet:eſt q̄ tibi uadimonium nō deſeruiſſet:& hæc omnia mitto.illud dico:dominum expulſum eē de
pdio domino a familia ſua mānus illatas eē ante ſuos lares familiares hoc dico Neuiū ne apellaſſe quidē
Quintium cū ſimus eſſet:experiri poſſet quotidie:deinde ꝙ omnia iudicia difficilima cum ſumma ſua
inuidia maximoq; piculo.P.Qu.fieri mallet:q̄ illud pecuniarum iudiciū:quod uno die trāſigi poſſet:ex
quo uno hæc omnia nāta & pfecta eſſe cōcedit:quo in loco conditionem tuli.ſi uellet pecuniā petere.P.
Quintiū iudicatum ſolui ſatiſdaturum:dum ipſe ſi quid peteret:pari cōditiōe uteretur.Oſtendi q̄ multa
ante fieri cōuenerit:q̄ hominis ppinqui bona poſideri poſtularent̄.Præſertim cum Romæ domus eius
uxor liberi eſſent:& pcurator æque utriſq; neceſſarius.Docui cum deſertum eſſe dicat uadimoniū:oīnō
uadimonium nullum fuiſſe:quo die hunc ſibi pmiſiſſe ſe dicat:eo die ne Romæ quidem eū fuiſſe.Id te
ſtibus pollicitus ſum planum me facturum:q̄ & ſcire deberent:& cauſam cur mentirētur:non haberent
Ex edicto autem nō potuiſſe bona poſſidere:bona poſſideri demōſtraui:ꝙ neq; fraudādi cauſa latitaſſet
neq; exilii cauſa ſolum uertiſſe diceretur.Reliquum eſt ut eū nemo iudicio defenderit quod cōtra copio
ſiſſime defenſum eſſe cōtendit:non ab homine alieno:neq; ab aliquo calūniatore atq; iprobo:ſed ab eq
te.R.ppinquo ac neceſſario ſuo:quē ipſe.Sex.Neuius procuratorem relinquere antea cōſueſſet neq; eū
ſi tribunos appellarit iccirco minus iudicio pati paratum fuiſſe:neq; potētia pcuratoris Neuio ius ereptū
contra iſtum potentia ſuā tū tantūmodo ſupiorem fuiſſe:nunc uobis uis reſpirādi poteſtatem dare:quæ
ſiui quæ cauſa fuiſſet cur bona non ueniſſent:cum ex dicto poſſiderētur.Deinde illud quoq; reqſiui:q̄ ra

tione ex tot creditoribus nemo neq̃ tum idem fecerit:neq̃ nunc contradicat:omneſq̃ pro.P. Quinto pu
gnent:præſertim cum in tali iudicio teſtimonia creditorũ exiſtimetur ad rem maxime pertinere poſtea
ſum uſus aduerſarii teſtimonio qui ſibi eum nuper edidit ſocium:quem quomodo nunc intendit ne i ut
norum quidẽ numero tum demonſtrat fuiſſe.Tum illam incredibilem celeritatem ſeu poti⁹ audaciã ꝑ
tuli confirmari neceſſe eſt aut biduo.dcc.milia paſſuum eẽ decurſa:aut.Sex.Neuium diebus complurib⁹
ante in poſſeſſiõe miſiſſe:q̃ poſtularat:ut ei⁹ liceret bona poſſideret.Poſteã recitaui edictũ:q̃d aperte do
minum a prædio detrudi ueteret:in quo conſiſtit Neuium ex edicto non poſſediſſe:cũ cõfiteretur ex præ
dio ui detruſum eſſe Quintium.Omnia autem bona poſſeſſa non eſſe conſtitui:q̃ bonorũ poſſeſſio ſpe
ctetur nõ in aliqua parte:ſed in uniuerſis quæ teneri & poſſideri poſſint dixi domũ Romæ fuiſſe quo iſte
ne aſpirarit quidem ſeruos complures ex quib⁹ iſte poſſiderit neminem ne angerit quidem unum fuiſſe
quem attingere conatus ſit prohibitum fuiſſe:quieuiſſe.In ipſa Gallia cognoſtis in prædia priuata.Quītii
Sex.Neuium non ueniſſe.Denique ex hoc ipſo ſaltu quẽ ꝑ uim expulſo ſocio poſſedit:ſeruos priuatos qui
ti omnes eiectos eſſe.Ex quo & ex cæteris dictis factis cogitatiſq̃.Sex.Neuii qui uis poteſt itelligẽ iſtum
nihil aliud egiſſe neq̃ nũc agere:niſi ut per uim per iniuriam:per iniquitatem iudici totum agnim: qui
cõmunis eſt ſuum facere poſſit.Nunc cauſa perorata:res ipſa & periculi magnitudo.C.Aquili cogẽ uidet
ut atq̃ eos qui tibi in conſilio ſunt obſecret obteſteturq̃.P.Quintius per ſe ac per ſenectutẽ ac ſolitudinẽ
ſuam:nihil aliud niſi ut ueſtræ naturæ bonitatiq̃ obſequamini ut cum ueritas hæc faciat plus huius i opia
poſſit ad miſericordiam:quam illius opes ad crudelitatem.Quo die ad te iudicẽ uenimus:eodem die eo
rum minas quas ante horrebamus:negligere cœpimus.Si cauſa cum cauſa cõtenderet:nos noſtrã ꝑ faci
le cuius probaturos ſtatuebamus:q̃ uitæ ratio cum ratio uitæ decerneret.Iccirco nobis etiã te iudice ma
gis opus eſſe arbitrati ſumus.Ea res enim nunc indiſcrimen uerſatur:utrum poſſit ne ſe cõtra luxuriẽ ac
licentiam ruſticana illa atq̃ inculta parſimonia defendere:an deformata:atq̃ ornamentis omnibus ſpo
liata nuda cupiditati petulantiæq̃ addicatur.Non comparat ſe tecum gratia.P.Quinti⁹.Sex.Neui nõ opi
bus non facultate contendit.Omnis tuas artes:quibus tu magnus es:tibi cõcedit.Fatetur ſe nõ belle dice
re:non ad uoluntatem loqui poſſe:non ab afflicta amicitia tranſfugere:atq̃ ad florentem aliam deuolarẽ
non profuſis ſumptibus uiuere:non ornare magnifice ſplendideq̃ conuiuium:non habere domũ clan
ſam pudori & ſanctimoniæ atq̃ adeo expoſitam patentem cupiditati & uoluptatibus: contra ſibi officiũ
fidẽ:diligẽtiã:uitã oĩno ſemp ſibi horrida atq̃ arida cordi fuiſſe.Iſta ſupiora eẽ ac plurimũ poſſe his mori
bus ſenit.Quid ergo ẽ:nõ uſq̃ eo tamen uti capite fortuniſq̃ hominum honeſtiſſimorum dominẽ his:
qui relicta uirorum bonorum diſciplina & quæſtum & ſumptum Galloni ſequi maluerunt atq̃ etiã q̃d
in illo non fuit:cum audacia perfidiaq̃ uixerunt.Si licet eum uiuere quem.Sex.Neuius non uu t:ſi ẽ.ho
mini honeſto locus in ciuitate inuitio Neuio.ſi fas eſt reſpirare.P.Quintius contra nutum ditioneq̃ Ne
uii:ſi quæ pudore ornamẽta ſibi peperit:ea poteſt cõtra petulantiã te defendẽte obtinerẽ:ſpes ẽ & hũc miſe
rũ atq̃ iſœlicẽ aliquãdo tandẽ poſſe cõſiſtere ſin & poterit.Neuius id quod libet:& ei libebit:q̃d nõ licet:q̃d
agẽdũ ẽ:qui deus appellãdus ẽ:cuius hominis fides iploranda ẽ:qui deniq̃ q̃ſtuſq̃ mœror dignus iueni
ri i calamitate tãta poteſt?Miſeꝝ ẽ exturbari fortunis omnibus miſerius ẽ iniuria:acerbũ ẽ ab aliquo circũ
ueniri:acerbius a propiquo:calamitoſum a bonis euerti:calamitoſius cũ dedecorẽ:funeſtũ ẽ a forti atq̃ ho
neſto uiro iugulari:funeſti⁹ ab eo cuius uox i ꝓconio q̃ſtum præſtiuit:Indignum ẽ a pari uinci aut a ſupio
re:indignius ab iferiore:atq̃ humiliorẽ.Luctuoſum ẽ tradi alteri cum bonis:luctuoſius inimico i horribile ẽ
cãm capitis dicere:horribilius priore loco dicere oia circũſpexit.Quĩtius oia periclitatus ẽ.C.Aqli:nõ ꝑtor
ẽ mõ a quo ius ĩpetraret ĩuenire potuit:atq̃ adeo ne unde arbitratu quidem ſuo poſtularet:ſed ne amicos
q̃dẽ Sex.Neuii:quorũ ſæpe & diu ad pedes iacuit ſtratus:obſecrãs per deos ĩmortales:ut aut ſecũ iure con
tẽderẽt:aut iniuriã ſine ignominia ſibi ĩponerẽt.Deniq̃ ipſius inimici uultũ ſupbiſſimũ ſubiit: ipſi⁹.Sex.
Neuii lachrymas manum prehendit i propinquoꝝ bonis ꝓſcribendis exercitatam:obſecrauit ꝑ fratris
ſui mortui cinerẽ:ꝑ nomen propinq̃tatis per.ipſius coniugẽ & liberos:quibus ꝓpior.P.Quĩtio nemo ẽ i
ut aliq̃do miſericordiam caperet aliquã:ſi non propinq̃tatis:at ætatis ſuæ:ſi non hominis:at humanitatis
rationẽ haberet:ut ſecũ aliq̃d integra ſua fama:q̃libet dũmodo tolerabili conditione trãſigeret:Ab ipſo re
pudiatus:ab amicis eius nõ ſubleuatus:ab oĩ magiſtratu agitatus atq̃ ꝑteritus:quẽ ꝑter te appellet:hẽt ne
minẽ.Tibi ſe:tibi oẽs ſuas opes:oẽs fortũaſq̃ cõmẽdat tibi cõmittit exiſtimationẽ ac ſpem reliq̃ uitæ. Mul
tis uexatus cõtumeliis plurimus lactatus iniuriis nõ turpis ad te ſed miſer cõfugit e fũdo ornatiſſimo deie
ctis ignominiis oĩbus appetitus.Cũ illũ ĩ ſuis paternis bõis dominari uideret:ipſæ filiæ nubili dotẽ cõficerẽ
non poſſet:nihil alienũ tamẽ uita ſuperiore cõmiſit.Itaq̃ hoc te obſecrat.C.Aqli:ut q̃ exiſtimationẽ quam
honeſtatẽ i iudiciũ tuũ ꝓpe acta iam ætate decurſaq̃ attulit:eã liceat ei ſecũ ex hoc loco efferre.Ne is de cu
ius officio nemo ũq̃ dubitauit ſexageſimo deĩq̃ ãno dedecore:macula:turpiſſimaq̃ ignominia noteẽ.
Ne ornamẽtis eius omnibus.Sex.Neuius pro ſpoliis abutatur:ne ꝑ te ferat:quo minus
quæ exiſtimatio.P.Quintium uſq̃ ad ſenectutẽ perduxit:eadem uſq̃ ad rogũ ꝓſequatẽ.

¶M.T.C.PRO LVCIO FLACCO ORATIO.

CVM IN MAXIMIS PERICVLIS Hui⁹ urbis atq̃ ipſi grauiſſimo atq̃ acerbiſſimo Rei
pu.caſu ſocio atq̃ adiutore conſiliorum periculorumq̃ meoꝝ.L.Flacco cædẽ a uobis:
cõiugibus:liberis ueſtris:uaſtitatem a tẽplis:delubris urba.Italia depellebam:ſperabã in
dices honoris potius.L.Flacci me adiutorẽ futurum:q̃ miſeriarum depræcatorẽ.Quod
enim eſſet præmiũ dignitatis:quod.Po.Ro.cũ huius maioribus ſemp detuliſſet:huic de

negaret?cum.L.Flaccus neterem Valeriæ,gentis in liberanda patria laudem prope quīgētiſimo āno.res
pu.retuliſſet.Sed ſi forte aliquādo aut beneficii huius obtrectator:aut uirtutis hoſtis:aut laudis iuidus ex-
titiſſet:exiſtimabam.Lu.Flacco multitudinis putius imperitiæ:nullo tamen cum periculo ꝙ ſapiētiſſimo-
rum & lectiſſimorum uirorum iudicium eſſe ſubeundum:&.n. quibus auctorib⁹ & defenſorib⁹ omniū
tum ſalus eſſet:non ciuium ſolum:uerumetiam gentium defenſa ac retenta:neminem unquam putaui ꝑ
eos ipſos periculum huius fortunis atq; inſidias curaturum ꝙ ſi eſſet aliquādo futurū ut aliqs de.L. Flacci
pernicie cogitaret:nunquam tamen exiſtimaui iudices.D.Lelium optimi u r filium:optima ipſum ſpe ꝓ
ditum ſummæ dignitatis eam ſuſcepturum accuſationem:quæ ſceleratorum ciuium potius odio & furo-
ri:ꝙ ipſius uirtuti atq; inſtitutæ adoleſcentiæ conueniret:& enim cum a clariſſimis uiris iuſtiſſimas inimi-
citias ſæpe cum beuemeritis ciuibus depoſitas eſſe uidiſſem:non ſum arbitratus quēquā amicum Reip.
poſtea ꝙ.L.Flacci amor ī patriam perſpect⁹ eſſet:nouas huic inimicitias nulla accepta iniuria denunciatu-
rum.Sed quoniam iudices multa nos & noſtris reb⁹ & in Rep.fefellerunt.ferimus ea quæ ſunt ferēda tā
tum a uobis petimus:ut omnia Reip.ſubſidia totum ſtatum ciuitatis omnem memoriam temporū præ-
teritorum:ſalutem præſentium:ſpem reliquorum in ueſtra potētia in ueſtris ſentētiis:in hoc uno iudicio
poſitam eſſe & defixam putetis.Si unꝙ Reſp.conſilium:grauitatem:ſapientiam.prouidentiam:iudiciū im
plorauit:hoc tempore:hoc inꝙ tempore implorat. Non eſtis de lydorum:aut Myſorum:aut phrygum q
huc compulſi cōcitatiq; uenerunt.Sed de ueſtra repu.iudicaturi:de ciuitatis ſtatu:de cōmuni ſalute:de ſpe
bonorum omnium ſi qua reliqua eſt etiam nunc quæ fortium ciuium mentes cogitationiſq; ſuſtētēt oīa
alia perfugia bonorum præſidia innocentium:ſubſidia Reip.conſilia:auxilia:iuria:ceciderunt. Quem enī
alium appellem?quem obteſter?quem implorem?ſenatum ne?at is ipſe auxilium petit a uobis:& confir-
mationē auctoritatis ſuæ ueſtræ poteſtati ꝓmiſſam eē ſentit.An equites Ro.iudicabitis pricipes eius ordi
nis quinquaginta:quod cum omnibus ſenſentis an Po.Ro.At is quidem omnem ſuā de bonis poteſta-
tē tradidit uobis.Quamobrem niſi hoc loco:niſi apud uos:niſi per uos iudices non auctoritatē quæ amiſ
ſa eſt:ſed ſalutē noſtram quæ ſpe exigua extremaq; pēdet tenuerim⁹:nihil eſt præterea quo cōfugere poſ-
ſimus:niſi forte quæ res hoc iudicio ieniteturquid agatur:cui cauſæ fundamēta iaciantur iudices nō ui na
tis damnatus eſt is:qui Catilinam ſigna patriæ inferentem interemit:qd eſt cauſæ cur nō is qui Catilinā
ex urbe repulit pertimeſcat?Rapitur ad pœnam qui iudicia communis exitii cœpit:cur ſibi confidat is ea
proferenda & patefaciēda curauit?Socii conſiliorum:miniſtri comiteſq; uexant.Quid auctores?quid du
ces?quid principes ſibi expectent? Atq; utinam inimici noſtri ac bonorū omnium mecum potius contē
dant.Tum ē utrum:tum omnes boni duces noſtri an comites fuerit ad communem conſeruandā ſalu-
tem.Hunc igitur uirem Læli quibus tandem rebus oppugnas?Fuit.P.Seruilio impatore i Cilicia Tri.mi
litum ea res ſiletur.Fuit Marcus piſoni i quæſtor in Hiſpania:uox de quæſtura miſſa nulla eſt.Bellum cre-
tenſem ex magna parte geſſit:atq; una cum ſummo imperatore ſuſtinuit:muta eſt hui⁹ temporis accuſa
tio præturæ iuriſdictio:res uaria & multiplex ad ſuſpiciōes & ſimulatus non attingitur ea uero i ſummo
& periculoſiſſimo Reip.tempore.etiam ab inimicis eadem prætura laudatur.At a teſtib⁹ lædit̄.Antequā
dico a quibus eadem qua ſpe qua ui:qua re concitatis:qua leuitate:qua egeſtate:qua pfidia:qua audacia ꝓ
ditis:dicam de genere uniuerſo:& de conditione omnium noſtrum.Per deos imortales iudices uos quo
modo is qui anno ante Rome ius dixerat anno poſt in Aſia ius dixerit a teſtibus quæretis ignotis ipſi cō-
iectura nihil iudicabitis?In tam uaria iuriſdictione tam multa decreta:tot hominum gratioſorū læſæ uo-
luntates ꝙ ā unquam iacta nō ſuſpicio:quæ tamen ſolet eſſe falſa:ſed iracundiæ uox aut doloris?& is ē re⁹
auaritiæ qui in habenma te turpe compēdium i maledicentiſſima ciuitate i ſuſpicioſiſſimo negocio ma
le dictum omen:non modo crimen effugit:prætereo illa quæ prætermittenda nō ſunt:nullum eius ī pri
uatis rebus factum auarum.nullam ī re pecuniaria contētionem:nullam in re familiari ſordem poſſe ꝑ
ferri.Quibus igit̄ teſtibus ego hoſce poſſum refutare teſtes niſi uobis.Timolites ille uicanus homo non
modo uobis:ſed ne iter ſuos ꝗdem notus uos docebit qualis ſit.L.Flaccus:quē uos modeſtiſſimū ado-
leſcentem:prouinciæ maxime ſanctiſſimum uirum:noſtri exercitus fortiſſimum militē diligentiſſimum
ducem temperatiſſimū leg atum:quæſtoreq; cognouerūt:quem uos præſentes conſtantiſſimum ſenato
rem:iuſtiſſimum prætorem:& amantiſſimum Reip.ciuem iudicaſtis:de ꝗbus uos aliis teſtes eſſe debe-
tis:de his ipſi alios teſtes audietis?At quos teſtes?primū dicam id quod eſt commune.Græcos non quo
nationi huic ego unus maxime fidē derogem.Nam ſi quis unquam de noſtris hominibus a genere iſto
ſtudio ac uolūtate non abhorrens fuit me & eē arbitror & magis etiam tum cum plus erat ocii:fuiſſe.ſed
ſi ſunt in illo numero multi bōi:docti prudētes:qui:ad hoc iudicium deducti nō ſunt:multi iprudentes
illiterati leues:quos uariis de cauſis uideo concitatos.Verūtamē hoc dico de toto genere græcorum.Tri
buo illis litteras do multarum artium diſciplinam nō adimo ſermonis leporem:īgeniorum acumē:di
cendi copiā:deniq; etiam ſi qua ſibi alia ſumunt:non repugno.Teſtimoniorum religionem & fidē nūꝙ
iſta natio coluit:totiuſq; huiſce rei quæ ſit uis:quæ auctoritas:quod pōdus ignorāt.Vnde illud eſt da mi-
hi teſtimonium mutuū?Num Gallorum.Num Hiſpanorum putatur?totum iſtud græcorum eſt:ut etiā
qui Græce neſciunt:hoc quibus uerbis a græcis dici ſoleat:ſciant.Itaq; uidete quo uultu:qua confidentia
dicant:tum intelligetis:qua religione dicant.Nunꝙ nobis ad rogatum reſpōdent ſemp accuſatori pluſꝙ
ad rogatum nunꝙ laborant:quēadmodum probent quod dicunt:ſed quēadmōdum ſe explicent dicen
do.Iratus Flacco dixit Marcus Lurco:quod ut ipſe aiebat:liberatus erat eius turpi iudicio cōdēnatus.Ni
hil dixit qd læderet eū,cū cuperet.Impediebat.n.religio:tamen id qd dixit ꝙto cū pudore quo tremore:&

pallore dixitq̄ prōptus homo.Pub.ſeptimius q̄ irratus de iudicio & uillico tn̄ hæſitabat:tn̄ eius iracūdiæ
religio nō uūq̄ repugnabat.Iuimicus Marcus Cælius:qd cū in re manifeſta putaſſet nephas eē publicanū
iudicaē cōtra Publicanū ſublatus erat e numero recuperatorū:tn̄ tenuit ſe:neq; attulit in iudiciū quicq̄ ad
lædendū niſi uolūtatē.Hi ſi Græci fuiſſent:ac niſi noſtri mores ac diſcipina plus ualerēt q̄ dolor ac ſinimul
tas oēs ſe ſpoliatos uexatos fortunis ſe euerſos eē dixiſſent.Græcus teſtis cū ea uoluntate ꝓceſſit ut lædat.
Nō iuriſiurandi:ſed lædēdi uerba meditaē.Vinci:refelli:coargui putat eſſe turpiſſimū.Ad id ſe parat:nihil
curat aliud.Itaq; non optimus quiſq; nec grauiſſimus:ſed impudentiſſimus loquaciſſimuſq; diligiē.Vos
aūt iu priuatis minimaꝝ rerū iudiciis:teſtē diligenter expenditis:etiā ſi formā hōinis:ſi nomen:ſi tribū no
ſtis:mores tn̄ exq̄rēdos putatis.Qui aūt dicit teſtimoniū ex noſtris hominibus:ut ſe ipſe ſuſtētat:ſui oīa uer
ba moderaē:ut timet:ne quid cupide:ne qd iracūde:ne quid plus min' ue q̄ ſit neceſſe dicat.Nū illos idē
putatis:quibus iuſiurādū iocus eſt:teſtimoniū ludus exiſtimatio ueſtra tēnebræ:laus:merces:gratia:gratu
latio:propoſita eſt ois in ipudenti mēdatio ſed nō dilatabo orationem meā:etenim poteſt eē infinita:ſi mi
hi libeat totius gentis in teſtimoniis dicendis explicare uanitatē:ſed ꝓpius accedā:de his ueſtris teſtib' di
cā Vehementē accuſatorē nacti ſumus iudices:& inimicū i oī genere odioſū ac moleſtū:quē ſpero his uer
bis fore magno uſui & amicis & reip.Sed certe inſlimaē' incredibili cupiditate hác cām:accuſationēq; ſu
ſcepit:qui comitatus in īquirēdo:comitatū dico:immo uero q̄tus exercitus:quæ iacturæ:q̄s ſumptus:quāta
largitio:quæ quanq̄ utilia ſunt cāæ timidæ tn̄ dico:qd uereor ne Lelius ex his rebus quas ſibi ſuſcepit glo
riæ cā:putet aliqd oratione mea ſermonis in ſeſe aut īuidiæ eſſe quæſitū.Itaq; hác parte totā relinq̄:tātū a uo
bis petā iudices:ut ſi quid ipſi audiſtis cōi fama atq; ſermōe de ui:de māu:de armis:de copiis memineritis
quaꝝ reꝝ inuidia:lege ac recenti ac noua certus ē inq̄ſitiōi comitū numerus cōſtitut'.Sed i hác uim omit
tā:q̄ta illa ſunt:quæ quoniā accuſatorio iure & more ſūt facta reꝑhendere nō poſſum'.Quæri tn̄ cogimur
primū qd diſtributis partibus ſermo eſt tota Aſia diſſipatus.Cn.pōpeiū:q; L.Flacco uehemēter eſt inimi-
cus:cōcediſſe a Lælio paterno amico ac ꝑneceſſario:ut hūc hoc iudicio arceſſeret:oēmq; ei ſuā auctoritatē
gratiā.copias:opes ad hoc negociū cōficiēdū detuliſſe.Id hoc uериſimili' græcis hoibus uidebaē:qd paulo
ante in eadē ꝓuincia familiarē Læliū Flacco uiderāt.Pōpeii aūt auctoritas cū apud oēs tanta ē:q̄ta eē debet
tū excellit in iſta ꝓuincia:quā nuper & prædonū & regū bello liberauit. Adiunxit illa:ut eos qui domo ex
re nolebant teſtimonii denunciatione terreret:qui domi ſtare nou poterant:largo & liberali uiatico cō
moueret.Sic adoleſcens ingenii plenus locuplet' metu tenues præmio:ſtultos errore ꝑmouit:Sic ſunt ex
preſta iuſta preclara quæ recitanē pſephiſmata:nō ſententiis neq; auctoritatib' declarata:nec iureiurādo
conſtricta ſed porrigēda manu ꝓfundendoq; clamore multitudinis cōcitatæ O morē præclarū diſciplinā
que quæ a maioribus accepim' ſi quidē teneremus.Sed neſcio quo pacto iā de māibus elabiē.Nullā n.il
li noſter ſapientiſſimi & ſanctiſſimi uiri uim concionis eē uoluerunt:quæ ſciſceret plebs:aut quæ popul'
iuberet ſummota cōcione:Diſtributis partibus tributim & cēturiatim deſcriptis ordinibus claſſibus æta
tibus auditis auctoribus:re multos dies promulgata & cognita iuberi uetarique uoluerunt. Græcorum
aūt totæ reſpu.ſedētis cōciōis temeritate adminiſtranē.Itaq; ut hác græciā:q̄ iā diu ſuis cōſiliis ꝑculſa & af
flicta ē omittā:illa uetus q̄ quōdā opibus:iperio gloria floruit:hoc uno malo cōcidit:libertata imoderata
ac licentia concionum.Cum in theatro imperiti homines rerum omnium rudes iguariq; conſederāt tū
bella inutilia ſuſcipiebat:tum ſeditioſos homines reip.præficiebāt:tum optie meritos ciues e ciuitate eii
ciebant:q; ſi hæc Athenis tū cum illæ nō ſolum in græcia:ſed ꝓpe cunctis gētibus enitebat accidere ſunt
ſolita quā moderationē putetis iu Phrygia:aut in Myſia:concionū fuiſſe:Noſtras cōciones illaꝝ nationū
hoīes plerūq; perturbant quid cum ſoli ſunt ipſi:tādem fieri putatis:Cæſus ē uirgis Cyneus ille Atheágo
ras qui in fame frumentū exportare erat auſus:data Lælio cōcio eſt:ꝓceſſit ille græcus apud græcos:nō de
culpa ſua dixit ſed:de pœna quæſtus eſt porrexerūt manus pſephiſina natū ē hoc teſtimoniū ē.Nup epu
lati pauloāte oi largitiōe ſaturati ꝑgament:quod Mithridates:q multitudinem illā nō auctoritate ſed ſagi
na tenebat ſe uelle dixit.Id ſutores & zonarii cōclamarunt.hoc teſtimoniū ē ciuitatis. Ego teſtes a Sicilia
publice duxi.Veꝝ erāt ea teſtimonia nō cōcitatæ cōcionis:ſed iurati ſenatus. Quare iam nō eſt mihi cōtē
tio cum ieſte.Vobis uidendū eſt ſint ne hæc teſtimonia putanda:adoleſcens bonus:honeſto loco natus
deſertus cū maximo ornatiſſimoq; comitatu uenit ī oppidū græcoꝝ:poſtulat cōciōem locupletes homi-
nes & graues ne ſibi aduerſareē teſtimōi denūciatione deterret:egentes & leues ſpe largitionis & uiatico
publico:priuata ēt benignitate perlectat.Opifices & tabernarios atq; illā oēm fæcē ciuitatis:quid eſt nego-
cii conciare: In eum præſertim qui nuper cum ſummo imperio fuerit:ſummo autē in amore eſſe ꝑp
nomen ipſum imperii non potuerit Mirádū uero eſt hoīes eo q̄bus odio ſunt noſtro ſecures:nomē acer
bitatis:ſcriptura decumæ portoriū morti libenter arripere facultatem lædendi:quæ tum detur. Meméto
te igiē cū audietis ſophiſmata:nō audire uos teſtimōia:audire temeritatē uulgi audire uocē leuiſſimi cu-
iuſq;:audire ſtrepitum imperitorum:audire coutentionem & cōcionē cōcitatā læuiſſimæ uationis. Itaq;
perſcrutamini penitus naturam rationēq; criminū.Iam nihil ꝑter ſpeciē:nihil præter terrorē ac minas re
perietis:in ærario nihil habēt ciuitates:nihil in uectigalibus:duæ rōnes conficiendæ pecuniæ:aut uerſura
aut tributo:nec tabulæ creditoris proferuntur:nec tributi cōfectio ulla recitatur: q̄ uero facile falſa rōnes
inferre in tabulas quodcūq; cōmodum eſt:referre ſoleant:ex.Cn.Pompeii litteris & ad Hypſæum & hy-
pſæi ad Pōpiū miſſis euæſo cognoſcite littere pompeii & hypſæi.Satis ne uobis coarguere iis auctoribus
diſſolutā græcoꝝ cōſuetudinē:licentiamq; ipudendā uidemur:niſi forte qui.C.Pōpeiū:qui præſentem q
nullo impellente fallebant:eo ſurgēte Lælio in abſentem & in.L.Flaccum:aut timidos fuiſſe:ut religio-

ſos putamus. Sed fuerunt incorruptæ litteræ domi. Nũc uero quam habere auctoritatẽ. aut quã fidẽ poſ-
ſunt? Triduo lex ad prætorẽ deferri iudicũ ſignis obſignari iubet. Trigeſſimo die uix deferunt̃: ne corrũpi
tabulæ facile poſſint. Iccirco lex obſignatas in publico poni uoluit. Ad obſinãt̃ corruptæ. Quid refert igi-
tur: tanto poſt ad iudices deferant̃: an non deferant̃. Quid ſi teſtiũ ſtudiũ cũ accuſator̃ ſociatũ eſt: tamẽ ne
iſtis teſtes habebunt̃. Vbi eſt ergo illa expectatio: quæ uerſari in iudiciis ſolet. Nã ante a cũ dixerat accuſa-
tor acriter & uehemẽter: cunq; defenſor ſuppliciter demiſſeq; reſponderat. Tertius ille erat expectatus lo
cus teſtium. qui aut ſine illo ſtudio dicebant: aut cũ diſſimulatione aliqua cupiditatis. hoc uero qd̃ ẽ? una
ſedent: Ex accuſatorũ ſubſelliis ſurgunt: nõ diſſimulant: nõ uerentur: de ſubſelliis q̃ror. Vna ex domo ꝓ-
deunt: ſi uerbo titubauerint: quo reuertant̃ nõ habebunt. An q̃ſq̃ eſſe teſtes põt: quẽ accuſator ſine cura i-
terroget. Nec metuat: nec ſibi aliquid qd̃ ipſe nolit reſpõdeat. Vbi. eſt igit̃ illa laus oratoris: quæ uel ĩ accu
ſatore ante a uel in patronos ſpectari ſolebat: bene teſtẽ interrogauit: callide acceſſit: reprehẽdit quo uolu
it: adduxit. cõuicit: & elinguẽ reddidit. Quid tu iſtũ roges Læli qui priuſq̃ hoc te rogo dixeris: plura etiam
effundet: q̃ tu ei domi ante preſcripſeris: quid ego aũt defenſor rogem. Nã aut oratio teſtiũ refelli ſolet: aut
uita lædi. Qua diſputatione orationẽ refellã eius qui dicit: dedimus: nihil ampli' in hominẽ dicẽdũ ẽ: igit̃
cum oratio argumentationẽ nõ habet: qd̃ dicã in ignotũ? Querendum eſt ergo & deplorãtũ id quod iam
dudũ facio de oi accuſationis iniqtate: primũ de cõj genere teſtiũ: dicet. n. natio minime ĩteſtimoniis dicẽ
dis religioſa. ꝓpius accedo. Mego eẽ iſta teſtimonia. quæ tu ipſe pſehiſmata appellas. Sed & fremitũ gẽ-
tium & motũ quendã temerariũ græculæ concionis. Intra Boetiã magis qui geſſit. nõ adeſt: q numeraſſe
dicit̃: nõ eſt deductus: priuatæ litteræ nullæ ꝓferunt̃: publicæ retentæ ſunt in accuſatoꝝ ptãte: ſũma ẽ in te-
ſtibus hi uiuũt cũ inimicis ad ſunt cum aduerſariis habitãt cũ accuſatoribus Vtrũ hic tãdẽ diſceptationem
& cognitionẽ ueritatis. An innocentiæ labẽ aliq̃ aut ruinã fore ductatis. Multa. n. ſũt huiuſmõi iudices: ut ẽt
ſi in homine ipſo: de quo agitur negligẽda ſint: tamen in conditione atque in exẽplo pertimeſcenda ui-
deant̃: ſi quem infimo loco natũ: nullo ſplendore uitæ: nulla cõmendatione ſamæ defenderem: tamẽ ci
uem a ciuibus communis humanitatis iure ac miſericordia deprecaret: ne ignotis teſtib': ne inciatis: ne
accuſatorib' confeſſoribus cõuiuiis cõtubernalibus: ne hominibus leuitate græcis: crudelitate barbaris: ci
uem ac ſumplicem ueſtrum dederitis: ne periculoſam imitationem exempli reliquis in poſterũ ꝓdere-
tis. Sed cũ. L. Flacci res agat̃ cuius ex familia: qui prius conſul factus eſt: primus in hac ciuitate cõſul fuit: cu
ius. uirtute regibus exterminatis libertas in republi. conſtituta eſt. quæ uſq; ad: hoc tẽpus honoribus: im-
perio rerum geſtarum gloria continuata permanſit. Cumq; ab hac perenni conteſtataq; uirtute maiorum
nõ mõ nõ degenerauerit. L. Flaccus: ſed id qd̃ maxime florere in generis ſui gloriã uiderat laudẽ patriæ ĩ
libertatẽ uindicandæ prætor adamauerit: in hoc ego reo ne quod pniciosum exemplum prodat: ꝑtime
ſcam. In quo etiã ſi quid erraſſet omnes boni cõniuendũ eſſe arbitrarent̃. Quod quidẽ ego nõ mõ nõ po-
ſtulo: ſed contra iudices uos oro & obteſtor: ut totã cãm q̃ maxime intentis oculis: ut aiũt: accerrime cõte-
plemini. Nihil religione teſtatũ: nihil ueritate fundatũ: nihil dolore expreſſum: cõtraq;: omnia corrupta li
bidine: iracũdia ſtudio: precio: periurio: reperietis. Etenim iã uniuerſa iſtorũ cognita cupiditate: accedã ad
ſingulas quærelas criminatioueſq; græcoꝝ. Claſſis nõie pecuniã ciuitatibus imperatã q̃runt̃. Quod nos
iudices factum cõfitemur. Sed ſi hoc crimẽ ẽ: aut i eo eſt: ꝙ nõ licuerit impare: aut i eo quod nõ opus fue-
rit nauibus: aut in eo quod nulla hoc prætore claſſis nauigarit: licuiſſe ut intelligas. cognoſce qd̃ me cõſu
le ſenatus decreuerit: cum q̃dem nihil a ſuperioribus continuoꝝ annorũ decretis decreuerit. S. C. ꝓximũ
eſt ergo ut opus fuerit claſſe: nec ne: quæram'. Vtrũ igit̃ hoc græci ſtatuent aut ullæ exteræ nationes aut ue
ſtri prætores ueſtri duces: ueſtri imperatores. Equidẽ exiſtimo i eiuſmodi regione atq; prouincia: q̃ mari
cincta: portibus diſtincta: inſulis circundata eſſet: non ſolum præſidii: ſed etiã ornandi impii cã: nauigãdũ
fuiſſe. Hæc. n. ratio ac magnitudo animoꝝ in maioribus noſtris fuit ut cũ priuatis rebus ſuiſq; ſumptibus
minimo contenti tenuiſſimo cultu uiuerent: i imperio atq; in publica dignitate oĩa ad gloriã ſplendorẽ
que reuocarent: quærit̃ enim in re domeſtica cõtinentiæ laus: i publica dignitatis: ꝙ ſi etiã præſidii cã claſ
ſem habuit: quis erit tã iniquus qui reꝑhendat: nulli erant prædones: quid: nullos fore: quis præſtare pote
rat? Minuis inq̃t gloriam Põpeii: imo tu auges moleſtiã. Ille enim claſſes prædonum: urbes: port': recepta-
cula ſuſtulit: pacẽ maritimã ſũma uirtute atq; icredibili celeritate cõfecit. Illud uero neq; ſuſcepit: neq; ſu-
ſcipere debuit: ut ſi qua uſpiã nauicula ꝓdonum apparuiſſet: accuſandus uideret̃. Itaq; ipſe ĩ Aſia cũ oia iã
bella terra mariq; cõfeciſſet: claſſem tamen iiſdem iſtis ciuitatibus imperauit: quod ſi tũ ſtatuit opus eſſe
cum ipſius præſentis nõie tuta oĩa & pacata eẽ poterãt: quid cum ille deceſſiſſet? Flacco exiſtimatis ſtatuẽ
dũ & faciẽdũ fuiſſe? Quid nos hic. Nõne eo ipſo Põpeio auctore Syllano & Murena cõſulibus decreuim'
ut claſſis in Italia nauigaret? Nõne eo ipſo tpe cum. L. Flacco in Aſia remiges impabat: nos hic in mare ſu
perum & inferum ſeſtertium ter & q̃dragies rogabamus. Quid poſtremo ãno? Nõne. M. Curio & P. Se
ſtullio q̃ſtoribus pecunia in claſſem ẽ erogata. Quid, hoc oi tpe eq̃tes in ora maritima nõ fuerunt. illa. n.
eſt gloria diuina Pompeii primo prædones eos: qui tũ cũ illi bellũ maritimũ gerẽdũ datũ eſt: toto mari di-
ſperſi uagabant̃: redactos eẽ oẽs in poteſtatẽ: deinde Syriã eſſe noſtrã: Ciliciã teneri. Cyprũ: Ptolomeũ re-
gem nihil audere: præterea Cretã Metelli uirtute eẽ noſtrã. Nihil eſſe unde ꝓficiſcant̃: nihil quo reuertãt̃
oẽs ſinus ꝓmontoria: littora: inſulas: urbes maritimas: clauſtris imperii noſtri contineri ꝙ ſi Flacco præto
re nemo i mari prædo fuiſſet tamẽ huius diligẽtia reꝑhendenda nõ eẽt: Iccirco. n. ꝙ hic claſſem habuiſſet
exiſtimarẽ nõ fuiſſe. quid ſi. L. Eppii. L. Agrii. C. Ceſtii equitũ ro. huius ẽt clariſſimi uiri. Cn. Domitii: q in
Aſia tũ legatus fuit teſtimonio doceo: eo ipſo tpe quo tu ipſe negas claſſem habẽdã fuiſſe. cõplures a præ-

donibus eſſe captos:tamē Flacci cōſiliū in remigibus imperandis repræhēdetur:quid ſi et ā occiſus ē a pi
ratis Adriāte nus hō nobilis:cuius ē ferre nobis oibus nomē auditū.Acinas pugil olypiōices hoc ē apud
græcos:quoniā de eoꝝ grauitate dicimus:prope maius & glorioſus q̄ Romæ triūphaſſe.At neminē cœ
piſti:q̄ multi oræ maritimæ clariſſimi uiri præfuere:qui cum prædonē nullum cœpiſſent:mare tamē tutū
præſtiterunt.Caſus eſt enī in capiendo:locus:euentus:occaſio:defendēdi facilis eſt cautio:nō ſolū latibu
lis occultorū locorū:ſed etiā tēpeſtatū cōuerſione & moderatiōe.Reliquū eſt:ut quæraſ utrū iſta claſſis cur
ſu & remis:an ſumptu tantū & litteris nauigarit.Nū igiſ negari:pōt cuius rei teſtis cuncta ē Aſia.Bipartito
claſſem:diſtributā fuiſſe:ut una pars ſupra Epheſū:altera ifra Epheſū nauigaret.Hac claſſe.M.Craſſus uir
ampliſſimus ab eo.ī aſiam:īis nauibus Flaccus ex Aſia ī Macedoniā nauigauit.In quo igitur ē prætoris di
ligētia requirēda.In numero nauiū:& in deſcriptione æq̄li ſumptus:dimidiū eius quo pōpeius erat.uſus
iperauit:nū potuit parcius.Deſcripſit aūt pecuniā ad pompei rationē:quæ fuit accomodata.L.Syllæ deſcri
ptiōi:qui cū oēs Aſiæ ciuitates proportiōe in ꝓuincias deſcripſiſſet:illā rationem in imperādo ſumptu &
Pom.& Flaccus ſecutus eſt:neq̄ eſt adhuc tamē ea ſumma cōpleta:nō refert uero quid lucreſ:cū.n.gēus ī
peratæ pecuniæ ſuſcipit:id qđ tu crimen eſſe uis:confiteſ.Qui igitur ꝓbari pōt in ea pecunia non referen
da:crimē ſibi ipſum facere:ī qua crimē eſſet nullū:ſi referret.An.n.negas fratrē meū:qui.L.Flacco ſucceſſe
rit:pecuniā ullā ī remiges iperaſſe.Equidē Quīti fratris mei laude delector:ſed aliis magis grauiorib' atq̄
maioribus:aliud quiddam ſtatuit:aliud uidit.Exiſtimauit quocunq̄ tpe auditū quid eſſet de prædōibus
quā uellet ſubito claſſem ſe cōparatuꝝ:deniq̄ hoc ptius frater me' in aſia fecit:ut hoc ſumptu remigū ciui
tates leuaret.Crimē autem tūc cum uideri ſolet:cum aliquis ſumptus inſtituit eos qui antea non erant inſti
tuti:non cū ſucceſſor aliquid immutat de inſtitutis priorum.Flaccus quid alii poſtea facturi eſſent:ſcire
nō poterat:quid alii feciſſent:uidebat.Sed quoniā de cōi tot' Aſiæ crimine ē dictū aggrediar iamiā ad ſin
gulas ciuitates:ex q̄bus ſit ſane nobis prima ciuitas Aemonēſis.Citat ꝑco uoce maxīa legatos Aemonen
ſes:procedit unus Aſclepiades:ꝓdeāt etiā ne ꝑconē mentiri coegiſti.Eſt enim credo is uir iſte:ut ciuitatis
nomen ſua auctoritate ſuſtineat:damnatus turpiſſimis iudiciis domi:notatus litteris publicis:cuius de ꝓ
briis:adulteriis:ac ſtupris extāt Aemonenſiū litteræ:quas ego nō ſolum propter lōgitudinē:ſed etiam ꝓ
pter turpiſſimam obſcœnitatem uerborum prætereundas puto.Dixit publice datum drachmarum.cc.&
yi.& dixit tantū:nihil oſtendit.nihil protulit:ſed adiunxit id quod certe quoniam erat domeſticum:doce
re debuit:ſe priuatum drach.ccvi.dediſſe quantum ſibi ablatum homo impudentiſſimus dicit:tantū nūq̄
eſt auſus ut haberet optare.At Aulo Seſtullio dicit ſe dediſſe:& ſuis fratribus potuit dare Seſtulli'.Nā fra
tres quidē conſortes ſunt mendicitatis.Audiamus igitur Seſtullium:frates deniq̄ ipſi ꝓdeāt:q̄ uolentim
pudenter mentiantur:& quod nunq̄ habuerint:dediſſe ſe dicant.Tamen aliquid fortaſſe corā ꝓducti di
cent:in quo reprehendanſ.Nō deduxi īquit Seſtulliū:cedo:tabulas nō deportaui:fratres ſaltē exhibe:nō
denunciaui.Quod ergo unus Aſclepiades fortuna egens:uita turpis:exiſtimatione dānatus:impudētia
atq̄ audacia fretus:ſine tabulis:ſine auctore legerit:Id nos quaſi crimē aut teſtimoniū pertimeſcimus.Idē
laudationē quā nos ab Aemonēſibus Flacco datā proferebamus falſam eſſe dicebat:cuius q̄dē laudatio
nis iactura exoptanda nobis fuit.Nā ut ſignū publicū iſpexit ꝑclarus iſte auctor ſuæ ciuitatis:ſolere ſuos
ciues ceteroſq̄ græcos ex tempoī q̄đ opus ſit:obſignare dixit.Tu uero tibi habeto iſtā laudationē.Nec.n.
Aemonenſiū teſtimoni Flacci uita & dignitas nitiſ.Das enim mihi quod hæc cauſa maxīe poſtulat nul
lam grauitatē:nullā conſtantiā nullū firmū:in græcis hominibus conſiliū.nullā deniq̄ teſtimonii eē fidē
Niſi uero hactenus illa formula teſtimonii atq̄ orationis tue deſcribi:ac diſtingui pōt.ut ī Flacco abſenti
aliquid ciuitates tribuiſſe dicantur.Lælio præſenti per ſe agenti:ui legis:iure accuſatiōis:opib' ꝑterea ſuis
terrenti ac mināti:nihil temporis cauſa ſcripſiſſe:aut obſignaſſe uideāſ.Equidē in minimis reb' ſæpe res
magnas uidi iudices dephēdi:ac teneri:ut ī hoc Aſcelpiade:hæc quæ ē a nobis prelata laudatio obſignata
erat. Creta illa Aſiatica:quæ fere eſt omnibus nota nobis.qua utimur oēs non modo ī publicis:ſed etiā
in priuatis litteris:quas quottidie uidem' mitti a publicanis ſæpe unicuiq̄ noſtrū:neq̄.n.teſtis ipe ſigno ī
ſpecto falſum nos ꝓferre dixit:ſed leuitatem totius Aſiæ ꝓtulit.de qua nos & libenter & facile concedim'.
Noſtra igitur laudatio:quam ille temporis cauſa nobis datam dicit:datā q̄dem cōfitemur cōſignata creta
eſt.ī illo aūt teſtimonio:quod accuſatori dicitur datum.ceram eſſe uidem':H c ego iudices ſi uos Ae mo
nenſium decretis:ſi cætoꝝ phrygum litteris permoueri putarē:uociferarer:& q̄tum maxime poſſem cō
tenderem:teſtarer publicanos:excitarem negociatores.Veſtrā ēt conſciētiam implorarē:cæra dephenſa
conſiderem totius teſtimonii fictā audaciā manifeſto compræhēſam.atq̄ oppreſſam teneri.Nūc uero nō
inſultabo uehemētius:nec uolitabo in hoc inſolentius:neq̄ in iſtū nugatorē tāq̄ ī aliquē teſtē ſuhear:neq̄
in toto.Aemonenſium teſtimonio:ſiue hic confictū ē:ut uapperet:ſiue miſſum domo ē:ut diciſ:commoue
bor.Et.n.quibus ego laudationē iſtā remittā:quoniā ſunt ut Aſclepiades dicit:leues:hoꝝ teſtimoniū nō
ptimeſcam.Venio nūc ad dorylenſium teſtimoniū q ꝓducti tabulas ſe publicas ad ſpelūcas ꝑdidiſſe dixe
runt O paſtores neſcio quos cupidos litteraꝝ:ſiq̄dem iſtis nihil præter literas abſtulerūt ſed aliud eē cau
ſe ſuſpicamur:ne forte iſti parum uerſuti eſſe uideātur.Pœna eſt ut opinor.Dorylai grauior:q̄ apud alios
Falſarum & corruptarum litterarum:ſi ueras ꝓtuliſſent:criminis nihil erat.Si falſas:erat pœna.Belliſſimū
putarunt dicere amiſſas.Quieſcāt igitur:& me hoc in lucro ponere:atq̄ aliud me agere patiantur.Non ſi
nunt ſupplet enim ille neſcio quis:& priuatum dicit ſe dediſſe:hoc uero ferri nullo modo pōt:q̄a de tabu
lis publicis recitat is quæ in accuſatoris poteſtate fuerunt:nō debet habere auctoritatem.Sed tamē iudicū

ſieri uidetur:tum tabulæ illæ ipſæ cuiuſcemodi ſunt:proferuntur.Cum uero is quē nemo noſtꝝ uidit un
quam nemo qui mortalis eſſet:audiuit tātū dicit:dedi dubitabitis iudices quin ab hoc ignotiſſimo phry-
ge nobiliſſimū ciuē uindicetis.Atq; huic eidē nuper tris Equites Ro.hōeſti & graues cū in cā liberali eū q
afferebať:cognatū ſuū eſſe diceret:non crediderunt.Qui hoc euenitut q locuples teſtis doloris & ſangui
nis ſui nō fuerit:idem ſit grauis auctor iniuriæ publicæ?Atq; hic dorylenſis cum nuper efferreť magna fre
quentia conſeſſuq; ueſtro mortis illius inuidiam in.L.Flaccū Lælius cōferebat.Facis iniuſte Læli:ſi putas
Periculo nr̄o uiuere tuos cōtubernales:præſertim quod tua negligētia factum arbitraremur:homini.n.
Phrygi qui arborē fici nūq̄ uidiſſet:fiſcinā ficorū obiecisti:cuius mors te ex aliqua parte releuarit:edacē.n.
hoſpitē amiſiſti.Flacco uero qd profuit?Quid ualuit tā diu dum huc prodiret.Mortuus eſt aculeo iam di
miſſo ac dicto teſtimonio at illud columē actionis tuæ.Mithridates poſtea q̄ biduū retētus teſtis a nobis
effudit:quæ uoluit oīa:reprehenſus:conuictus fractuſq; diſceſſit:ambulat:cū lorica:metuit hō doctus & ſa-
piens:ne.L.Flaccus nunc ſe ſcelerꝫ alliget:cū iam teſtem illū effugere nō poſſit:ut q ante dictū teſtimoniū
ſibi temperarit:cum tamen aliquid aſſequi poſſit:ıs nunc id agat:ut ad falſum auaritiæ teſtimōiū:uerū ēt
malaycii crimen adiungat.Sed de hoc teſte totoq; Mithridatico diſſeruit & ſubtiliter & copioſe.Qu.Hor
tenſius:nos ut inſtituimus:ad reliqua pergamus.Caput:eſt omnium græcorum concitandorū:qui cū ac
cuſatoribus ſedet Heraclydes ille Tēnites homo ineptus & loquax.Sed ut ſibi uideť ita doctus:ut eūꝫ ma
giſtrum illorū eſſe ſe dicat:& q ita ſit ambitioſus:ut omnes uos noſq; quottidie pſalutet.Tēni uſq; ad illā
ætatem in ſenatum uenire non potuit:& qui ſe artem dicendi traditurum etiam cæteris profiteatur:ipſe
omnibus turpiſſimis iudiciis cōuictus eſt:pari felicitate una legatus uenit Nicomedes:qui neq; in ſenatū
ulla conditione peruenire potuit:& furti & pro ſocio damnatus eſt.Nam priceps legatiōis Lyſanias ade-
ptus eſt ordinem ſenatorium.Sed cum Remp.nimium amplecteretur:peculatus dānatus:& bona ſua &
ſenatorium nomen amiſit:hi tres etiam ærarii noſtri tabulas falſas eſſe uoluerunt.Nā ſeruos nouē ſe pro
feſſi ſunt hebere:cum omnino ſine comite ueniſſent.Decreto ſcribendo primum uideo affuiſſe Lyſaniā
cuius fratris bona:q̄ is populo non ſoluebat:prætore Flacco publicæ uenierunt.Præterea Philiſtus:ē ly-
ſaniæ gener:& Ermobius:cuius frater Poles.Item pecūiæ publicæ eſt cōdemnatus.Dicūt ſe Flacco & iis
qui ſimul eſſent drachmarū.xv.milia dediſſe:cū ciuitate mihi res ē acerrima & cōficientiſſima litterarū:in
nummus moueri nullus poteſt ſine.v.prætoribus:tribus:quæſtoribus:quattuor mēſariis:q apud illos:a
populo creantur.Ex hoc tanto numero deductus eſt nemo:ut cū illam pecuniam nominatim Flacco da
tam referant maiorem etiam aliquam cum huic iidem darent:in ædem ſacram reficiendā ſe perſcripſiſ
ſe dicunt:quod minime conuenit.Nam ut omnia occulta referēda fuerunt:aut aperte omnia:cū perſcri-
bunt nominatim Flacco nihil timent:nihil uerētur:cum operi publico referunt iidē homines ſubito eū-
dem quem contempſerāt pertimeſcunt.Si prætor dedit:ut eſt ſcriptum:a quæſtore numerauit quæſtor a
menſa publica mēſa aut ex uectigali aut ex tributo nūquam erit iſtud ſimile criminis:niſi mihi totā ratio-
nem omni & perſonarum genere & litterarum explicaris Vel quod eſt ī eodem decreto ſcriptū:homies
clariſſimos ciuitatis āpliſſimis:uſos honoribus hoc prætore circumuentos.Cur hi neq; ī iudicio adſūt nē
que in decreto nominātur?nō enim credo ſignificari iſto loco illum:qui ſe engit Heraclidam.Vtrum.n.
ī clariſſimis eſt ciuibus is quem iudicatum hic duxit.Hermippus?qui hanc ipſam legationē:quam habet
nō accepit a ſuis ciuib⁹:ſed uſq; Tmolo petiuit:cui nullus honos in ſua ciuitate habitus eſt unq̄.Res autē
ea quæ tenuiſſimis committebatur:huic uni in uita cōmiſſa ſola eſt.Cuſtos:T.Aufidio prætore in frumē
to publice eſt poſitus:pro quo cum a.P.Varino prætore pecuniā accepiſſet:cælauit ſuos ciues:ultroq; his
ſumptum intulit:quod poſtea quam Tēni litteris.P.Varino miſſis:cognitum atque pateſactū eſt:cumq;
eadem de re.Cn.Lentulus:qui cenſor fuit:tēnitarum patronus litteras miſiſſet.Heraclydem iſtum Tem-
ni nemo poſtea uidit.Atque ut eius impudentiam perſpicere poſſitis cauſam ipſam quæ leuiſſimi hōinis
animum in Flaccum incitauit:quæſo cognoſcite.Fundum Cymeū Romæ mercatus eſt de pupillo mecu
lonio cum uerbis ſe locupletem faceret haberet nihil præter illam impudentiam:quam uidetis.Pecuniā
ſumpſit mutuum a Sex.Schola iudice hoc noſtro primario uiro:q & rem cognoſcit:neq; hominē igno-
rat:qui tamen credidit.P.Fului Verarii lectiſſimi hominis fide:is cum folueret:ſumpſit a.C.&.M.Fuſiis
equitibus Ro.primariis uiris:hic Hercule Cornici oculū ut diciť.Nam huic Hermippum hominem erudi-
tum ciuem ſuum:cui debebat eē notiſſimus:pcuſſit eius.n.fide ſumpſit a Fuſis Securus Hermippus:Ten
tum proficiſcitur cum iſte ſeſe pecuniam:quam huius fide ſumpſerat a diſcipulis ſuis diceret Fuſis perſo-
luturum.Habebat enim rhetor iſte adoleſcētes quoſdam locupletes:quos ipſe dimidio rederet ſtultiores
q̄ acceperat.ubi nihil poſſent diſcere:niſi ignorātiam litterarum.neminem quidem adeo infatuare potuit
ut ei nummum ullum crederet.Itaque cum Romam clam eſſet profectus:multiſque minutis mutuatio
nibus fraudauiſſet:in Aſiam uenit Hermippoq; percontanti de nomine fuſianio:reſpōdet ſe omnem pe
cuniam fuſiis perſoluiſſe.Interim neq; ita longo interuallo libertus a Fuſiis cum litteris ad Hermippū ue
nit.pecunia petitur ab Hermippo.Hermippus ab Heraclida petit.Ipſe tamen Fuſiis ſatiſfacit abſentibus
& fidem ſuam liberat:hunc æſtuantem & tergiuerſantem iudicio ille perſequitur a recuperatoribus cauſa
cognoſcitur.Nolite exiſtimare iudices non unam & eandem omnibus in locis eſſe fraudatorum & īficia
torꝫ ipudētiā:Fecit eadē oīa q̄ nr̄i debitores ſolēt:negauit ſeſe oīno uerſurā ullā faciſſe Romæ Fuſioꝝ:ſed
affirmauit nūq̄ oio nomē audiſſe Hermippū uero ipm pudētiſſimū atq; optimū uirꝝ ueterē amicū atq; ho
ſpitē meū ſplēdidiſſimū atq; ornatiſſimū ciuitatis ſuæ pbris oibus maledictiſq; uexat. Sed cū ſe homo uo

lubilis quadam celeritate dicendi in illa ratione iactaret:repēte teſtimoniis.Fuſio rū nominibuſque reci-
tatis homo audaciſſimus pertimuit:loquaciſſimus obmutuit.Itaque recuperatores contra iſtum rē mini-
me dubium prima actione iudicauerunt.Cum iudicatū nō faceret:addictus Hermippo: & ab hoc ductus
eſt.Habetis & honeſtatem hominis auctoritatem teſtimonii & cauſam omnē ſimultatis. Atq; is ab Her-
mippo miſſus cum ei pauca mancipia uendidiſſet:Romam ſe contulit.Deinde I Aſiā redduit.Cum iam
frater meus Flacco ſucceſſiſſet : ad quē adiit cauſamq; ita detulit. Recuperatores ui flacci coactos:& metu
falſum inuitos iudicauiſſe:frater meus pro ſua æquitate prudentiaq; decreuit:ut ſi iudicatū negaret:i du
plum iret.Si metu coactos diceret:haberet eoſdem recuperatores.Recuſauit:& quaſi nihil eſſet actū:nihil
iudicatum ab Hermippo:ibidem mancipia:quæ ipſe ei uēdiderat:petere cœpit . Marcus Gratidius legat'
ad quem ē aditum:actionem ſe daturum negauit.Re iudicata ſtare oſtendit placere.Iteriū iſtic cui null'
eſſet uſquam conſiſtendi locus.Romam ſe retullit.Perſequitur Hermippus:qui nūquam iſtius ipudētiæ
ceſſit:petit Heraclydes a.C.Plotio ſenatore uiro:primario:qui legat' i Aſia fuerat mācipia quædam:quæ
ſe cū iudicatum eſſet:ꝑ ῡm uēdidiſſe dicebat.Qu.Naſo uiro ornatiſſimus:qui prætor fuerat: iudex ſumi-
tur:qui cum ſententiam ſecundum Clodium ſe dicturū oſtenderet:& ab eo iudice abiret:quod iudicium
lege non erat:cauſam totā reliquit.Satis ne uobis iudices uideor ad ſingulos teſtes accedere?neq; ut pri
mo conſtitueram:tantūmodo cum uniuerſo genere cōfligere?Venio ad Lyſaniam eiuſdem ciuitatis pe
culiarem cum Deciani teſte:quē tu cum ephebum Téni cognoſces quia tum te nudus oblectarat . ſemp
nudū eſſe uoluiſti Adduxiſti Temno Apolonidem pecuniam adoleſcentulo grandi fœnerē.fiducia tamē
accepta occupaſti:hunc fiduciam commiſſam tibi tenes hodie:ac poſſides:eum tum teſtem ſpe recuperā
di fundi paterni uenire ad teſtimonium dicendum coegiſti:qui quoniam teſtimonium dixit.quid nā ſit
dicturus expecto. Noui gen' hominum: noui cōſuetudinē:noui libidinem.Itaque & ſi teneo quid ſit di
cere paratus.Nihil tamen contra diſputabo priuſquam dixerit.Totum enim conuertet:& alia finget:quā
obrem & ille ſeruet quod parauit:& ego me ad id quod attulerit:integrum conſeruabo.Venio nūc ad eā
ciuitatem:in quam ego multa & magna ſtudia & officia contuli & quā meus frater in primis colit atque
diligit:Quæ ſi ciuitas per uiros bonos graueſque homines querelas ad uos detuliſſet:paulo cōmouerer
magis. Nunc uero quid putē Trallianos Meandrio cauſam cōmiſiſſe homini egēti:ſordido ſine honor:
ſine exiſtimatione:ſine cenſu:ubi erant illi Pythodoria & idem lepiſoni:cæteri homines apud nos noti.i
ter ſuos nobiles?ubi illa magnifica:& glorioſa oſtentatio ciuitatis. Nonne eſſet puditum ſi hāc cauſā age
rent ſeuere:nō modo legatum:ſed Tralliāum omnino dici Meandrium:huic illi legato ſuo:huic publi
co teſti patronum ſuum iam inde aperte:atque maioribus.Lucium Flaccum mactēdum ciuitatis teſtimo
nio tradidiſſent?Nō ē ita iudices:non eſt ꝑfecto.Vidi ego i quodam iudicio nuper Philodorum teſtem
Trallianum:uidi Parrhaſium:uidi Archidemū.Cum quidem idem hic mihi Meandrius quaſi miniſtra
tor aderat ſubiiceus quid i ſuos ciues ciuitatemque ſi uellem dicerem:Nihil eni illo homine leuius:nihil
egētius: nihil iquinatius.Quare ſi hunc habent auctorem Trallīāi doloris ſui:ſi hūc cuſtodem litterarū:ſi
hunc teſtem iniuriæ ſi hunc autorem querelarum:remittāt ſpiritus:comprimant aīos ſuos:ſedent arro-
gantiam:fateantur in Meandri perſona eſſe expreſſam faciē ciuitatis:iſtum ſemꝑ illi ipſi domi ꝓteren-
dum & conculcandum putauerunt.Deſinant putare auctoritatem eſſe in eo teſtimonio:cuius auctor in
uentus eſt nemo.Sed exponā qd i re ſit ut quāobrem iſta ciuitas neque ſeuere Flaccum oppugnarit:ne-
que benignæ defenderit:ſire poſſitis.Erat enim Caſtritiano nomine irata:de quo toto reſpōdit Horten-
ſius:ſi uita ſoluerat Caſtritio pecuniam iam diu debitam:hinc totū odium:hic omnis offenſio : quo cum
ueniſſet Lælius:ad iratos & illud caſtritianum uulnus dicendo refricuiſſet:ſiluerunt principes neq;:in illa
cōcione affuerunt.Neque ipſius decreti ac teſtimonii auctores eſſe uoluerunt.Vſque ea orba fuit ab opti
maribus illa cōcio:ut principes principum eſſet meandrius:cuius lingua quaſi flabello ſeditiōis illa tum
eſt egentiū concio uentilata:Itaque ciuitatis pudentis:ut ego ſemper exiſtimaui:& grauis ut ipſi exiſtima
ri uolunt:iuſtum dolorem querelaſq; cognoſcite.Quæ pecunia fuerit apud ſe Flacci patris nomīe a ciui
tatibus hanc a ſe eſſe ablatam queruntur.Alio loco quæram quid licuerit Flacco nunc tātum a Trallīāis
requiro:quam pecuniam a ſe ablatam querantur:ſuam ne dicant:ſibi a ciuitatibus collatam i uſum ſuū
cupio audire.Non īquit dicimus:qd igit':delatam ad nos creditam uobis.L.Flacci patris noīe:ad eius di
es feſtos atq; ludos.Quid tum.Hanc te īquit capere non licuit.Iam id uidero.Sed primum illud tenebo
queri? grauis locuples ornata ciuitas:ꝙ nō retinet alienum:ſpoliatam ſe dicit ꝙ id nō habet quod ei' nō
fuit.Quid hoc ipudentius dici aut fingi poteſt.Deiectum eſt oppidum.Quo in oppido una pecūia tota
Aſia ad honores.L.Flacci poneret:hæc pecunia tota ab honoribus tranſlata eſt i quæſtum & fœneratio-
nem:recuperata eſt multis poſt ānis.Quæ ciuitati facta eſt iiuria.At moleſte fert ciuitas. Credo amiſſum
eſt enim præter ſpem:quod erat ſpe deuoratum lucrum. At queritur ipudenter facit:nō.n.oīa quæ do-
lemus eadem queri iure poſſumus.At accuſat uerbis grauiſſimis:nō ciuitas:ſed iperiti homines a Meā-
drio cōcitati.Quo loco etiam atque etiam facite:ut recordemini quæ ſit temeritas multitudinis:quæ leui
tas propria græcorū:quit in cōcione ſeditioſa ualeat oratio:hic in hac grauiſſima & moderatiſſima ciuita
te cum eſt forum plenum iudiciorū:plenū magiſtratuum:plenum optimorum uirorum & ciuium cum
ſpeculat' atque obſides roſtra uindex temeritans & moderatrix officii curia tamen quantos fluctus exci
tari cōcionum uideris?Quid uos fieri cenſetis Trallibus?An id quod pergameni ſi forte hæ ciuitates exi
ſtimari uolunt:facilius una ſe epiſtola Mithidatis moueri:ipelliq; potuiſſe ut amicitiam Populi Roma-

ni ſedem ſuam tuta omnia officii:humanitatiſq; uiolarent:q̄ ut filium teſtimonio læderent: cuius patrē armis pellendum a ſuis mœnibus cenſuiſſent.Quare nolite mihi iſta nomina ciuitatum nobiliū oppōere.Quos enim hoſtes hæc familia contempſit:nunquam eoſdem teſtes pertimeſcet.Vobis autē eſt confitendum:ſi conſiliis principum ueſtræ ciuitates reguntur:non multitudinis temeritate:ſed optimatū cōſilio bellum ab iſtis ciuitatibus cum pupulo romano eſſe ſuſceptū.Sin illē tum motus ē temeritate iperitorum excitatus patimini me delicta uulgi a publica cauſa ſepare.At enim iſtam pecuniā huic capere nō licuit.Vtrum-uultis patri Flacco licuiſſe nec ne?Si licuit:ficuti certe licuit:ad eius honores collata ex q̄bus nihil ipſe capiebat:patris pecuniam recte abſtulit filius.Si non licuit:tamen illo mortuo nō modo filius:ſed quiuis hæres rectiſſime potuit auferre.Ac tum q̄dem Trallianicum ipſi graui fœnore iſtam pecuniā multos annos occupauiſſent:a Flacco tamen omnia-quæ uoluerunt impetrauerunt.Neq; tā fuerunt impudentes ut id quod Lælius dixit:dicere auderent:hāc ab ſe pecuniā abſtuliſſe Mithridatem.Quis enim erat:qui non ſciret in ornandis ſtudioſiorem Mithridatem:q̄ in ſpoliandis Trallianis fuiſſe?Quæ quidē a me ſi ut dicenda ſunt dicerentur:grauius agerem iudices:q̄ adhuc egi:quantā Aſiaticis teſtibus fidē habere uos conueniret.Reuocarem animos ueſtros ad Mithridatici belli memoriam:ad illā uniuerſorum ciuiū romanorū p tot urbes uno puncto temporis miſeram crudelemque.cædem:prætores nostros deditos:legatos i uincula coniectos:nominis prope Romani memoriam cū ueſtigio imperii nō modo ex ædibus græcorum:uerumetiam ex litteris eſſe deletam.Mithridatem deinde illum patrem:illū cōſeruatorem Aſiæ:illum:Euhium:Bromium:Nyſium:Baccum:Liberum nominabant.Vnum atq; idē erat tempus:cum.L.Flacco conſuli portas tota Aſia:claudebat Cappadocem autē illū non modo recipiebat ſuis urbibus.uerum etiam ultro uocabat:liceat hæc nobis ſi obliuiſci nō poſſumus:ac tacere.Liceat mihi potius de leuitate græcorum queri q̄ de crudelitate.Auctoritatē iſti habeant:apud eos quos eſſe omnino noluerunt.Nam quoſcunque potuerunt togatos interemerunt:nomen ciuium Romanorum quantū i ipſis fuit ſuſtulerunt.In hac igitur urbe ſe iactāt:quam oderunt:apud eos quos inuiti uidēt.In ea republica ad quam opprimendam non animus his:ſed uires deficiunt:& defuerunt.Aſpiciant hūc florē legatorū laudatorumq; Flacci ex uera atq; integra græcia.Tum ſe ipſi expendant:tū cū his comparent.Tū ſi audebunt:dignitati hoꝝ anteponant ſuā.Adſunt atenienſes:unde hūanitas:doctria:religio:fruges.iura:leges ortæ atq; i oēs terras diſtributæ putant̄ de quoꝝ urbis poſitiōe pp pulchritudinē etiam iter deos certamē fuiſſe proditum ē:quæ uetuſtate ea eſt:ut ipſa ex ſeſe ſuos ciues genuiſſe dicatur:& eorū eadem terra parens altrix patria dicatur.Auctoritate autem tanta eſt:ut iam fractum prope ac debilitatum græciæ nomē huius urbis laude nitatur.Adſunt lacedæmonii cuius ciuitatis ſpectata ac nobilitata uirtus non ſolum natura corroborata:uerumetiam diſciplina putatur:q ſoli toto orbe terrarum ſeptigentos iam annos amplius unis moribus & nunq̄ mutatis legib' uiuunt.Adſunt ex Achaia cuncta multi legati.Boetia: Theſſalia q̄bus locis nuper legatus Flaccus iperatore Metello præfuit.Neq; uero te Maſſilia ptereo:quæ.L.Flaccum militem:quæſtoremq; cognouiſti:cuius ego ciuitatis diſciplinam atq; grauitatē nō ſolū græciæ ſed haud ſcio an cunctis gentibus anteponendam iure dicam.Quæ tam procul a græcorū omniū regiōibus diſciplinis:linguaq; diuiſa cum i ultimis terris cincta gallorum gētibus barbariæ fluctibus alluat̄:ſic optimatū conſilio gubernat̄:ut omnes eius iſtituta laudare facilius poſſint:q̄ æmulari:hiſce uut̄ laudatorib'.Flaccus:his inocentiæ teſtibus ut græcorum auxilio reſiſtamus:quāq̄ quis ignorat:qui nō modo unquā mediocriter res iſtas ſcire curauit:quin tria græcorū genera ſint uere quorum uni ſunt Athenienſes:quæ gens Ionum habetur.Aeolis alteri.Doris tertii nominabantur.Atq; hæc cūcta græcia:quæ fama:quæ gloria:quæ doctrina:quæ plurimis artibus:quæ etiam imperio & bellica laud floruit:quēdam paruum locū ſcitis Europæ tenet:ſemperq; tenuit Aſiæ maritimam oram bello ſuperatā cinxit urbibus:nō ut muniſtam coloniis illam gentem ſed ut obſeſſam teneret:Quāobrem quæſo a uobis Aſiatici teſtes:ut cū uere recordari uoletis quantū auctoritatis in iudiciū afferatis:uos metipſi deſcribatis Aſiam:ne quid alienigenæ de uobis loqui ſoleat.Sed q̄d uoſmetipſi ne de genere ueſtro ſtatuatis:meminneritis.Nāq; ut opinor.Aſia ueſtra cōſtat ex Phrygia:Myſia:Caria:Lydia.Vtrum igitur noſtrum eſt an ueſtrum hoc puerbium?Phrygē plagis fieri ſolere meliorem?Quid de tota Caria?Nōne hoc ueſtra uoce uulgatum eſt:ſi q̄d cū periculo experiri uelis in Caria id potiſſimum eſſe faciendum.Quid porro in græco ſermōe tam tritum atq; celebratum eſt:q̄ ſi quid deſpicatui ducitur:ut Myſorum ultimus eſſe dicatur?Nam quid ego dicā de Lydia?Quis unquam græcus comediam ſcripſit:i qua ſeruus primarum partium non Lydius eſſet?Quamobrē quæ uobis fit iniuria:ſi ſtatuimus ueſtro uobis iudicio ſtādum eſſe de uobis.Equidem mihi iam ſatis ſupraq; dixiſſe uideor de Aſiatico genere teſtium.Sed tamē ueſtrum eſt iudices omnia quæ dici poſſunt i hoīum leuitatem:inconſtantiam:cupiditatem:etiam ſi a me minus dicūtur:ueſtris animis & cogitatiōe compræhendere.Sequitur auri illa inuidia iudaici.Hoc nimirum eſt illud:quod nō longe a gradib' Aureliis hæc cauſa dicit̄.Ob hoc crimen hic locus abs te Læli.atq; illa turba quæſita eſt.Scis q̄ta ſit manus:quāta concordia:quantum ualet in cōcionibus ſi ſummiſſa uoce agam:tantū ut iudices audiāt.Neq; eni deſunt:qui iſtos in me atq; in optimū quēq; incitēt:quos ego:quo id facilius faciant:nō adiuuabo.Cum aurum iudeorum nomine quot annis ex Italia & ex omnibus ueſtris prouinciis Hyeroſolimā exportari ſoleret.Flacc' ſanxit edicto ne ex Aſia portari liceret.Qui ē iudex qui hoc qui nō uerre laudare poſſit?exportari aurum non oportere:cum ſæpe antea Senatus tum me conſule grauiſſime iudicauit:Hic autem barbaræ ſuperſtitioni reſiſtere ſeueritatis:multitudinem iudeoꝝ flagrantem nonunq̄ in concionibus pro te

pub.cõtemneř grauitatis ſummæ fuit. At.Cn.Pom.captis Hieroſolymis uictor.Ex illo fano nihil attigit
in primis hoc ut multa alia ſapienter in tam ſuſpicioſa ac maledica ciuitate locũ ſermoni obtrectatorum
non reliquit.Non enim credo religione & iudæorum & hoſtium impedimento præſtantiſſimo iperato
ri:ſed pudorem fuiſſe.Vbi ergo crimen e͂?Quoniam quidem furtum nuſquam repræhendis edictum p
bas:iudicatum fatearis:Quæſitum exploratum palam nõ negas actũ eſſe per uiros primarios reples de
clarãt.Apameæ maifeſte comprehenſum:A ute pedes prætoris in foro expenſum:eſſe auri pondo .centũ
paulo minus per Sextum Ceſium Equitem Roma.caſtiſſimum hominem atque ítegerrimum.Laodicæ
uiginti pondo paulo amplius per hũc.C.Lucium Peduceum iudicẽ noſtrum Adrimeti per. Cn . Domi
tium legatum Pergami non multum auri ratio,conſtat aurum in ærario eſt furtum non repræhenditur
inuidia quæritur.A iudicibus oratio auertitur:Vox in coronam turbamque effunditur:Sua cuique ciuita
ti religio Læli e͂:Noſtra nobis.Stantibus Hieroſolymis pacatiſque iudæis tamen iſtorum religio ſacrorũ
a ſplendore huius imperii:grauitate nominis noſtri maiorum inſtitutis abhorrebet:Nunc uero hoc ma
gis quod illa gens quid de noſtro imperio ſentiret:oſtendit armis:quã cara diis immortalibus eſſet: do
cuit quod eſt uicta:quod elocata:quod ſeruata.Quamobrem quoniã quod crimen eſſe uoluiſti:id totũ
uides in laudem eſſe conuerſum.Veniamus iam ad ciuium Romanorum quærelas:ex quib' ſit ſane pri
ma Deciani.Quid tibi tandem Deciane iniuriæ factum e͂?Negociaris in libera ciuitate.Primum patere
me eſſe curioſum.Quouſq; negociabere?cum præſertim ſis illo loco natus. Iã annos triginta in foro uer-
ſans:ſed tamen Pergameno longo interuallo.Si quãdo tibi peregrinari commodum e͂.Romã uenis: af
fers faciem nouam:non uetus purpuram Tyriam:in qua tibi inuideo:quod unus ueſtimentis tã diu
lautus es.Verum eſto.Negociori libet:cur non Pergami?Smyrnæ?Trallibus?Vbi & multi ciues Roma
ni ſunt:& ius a noſtro magiſtratu dicitur.Ocium te delectat lites:turbæ popu.Roma.odio eſt Græcorum
libertate gaudes:cur ergo unus tu Appolonieſes amantiſſimos po.Roma.fideliſſmos ſocios miſeriores
habes quam aut Mithridates aut ãtẽ q̃ pater tuus habuit unq̃. Cur.his per te frui libertate ſua? Cur deniq;
eſſe liberos nos licet.Homines ſunt tota Aſia frugaliſſimi:ſanctiſſimi . A græcorum luxuria & leuitate re-
motiſſimi patresfamilias ſuo contenti aratores ruſticani agros habent & natura pbonos:& diligentia cul
turaque meliores.In hiſce agris tu prædia habere noluiſti.Omnino mallẽ & magis erat tuũ. Si te magis
Craſſi agri delectabant.Hic alicubi in Cruſtumino:aut in capenati parauiſſes.Verũ eſto Catonis e͂ dictũ.
pedibus cõpenſari pecuniã longe omnino a Tyberi ad Caicum:quo in loco etiam Agamemnon exer
citu erraſſet:niſi ducem Thelephũ inueniſſet.Sed concedo id quoq; placuit id oppidum.Regino delecta
uit.Emiſſes Amyntas e͂ genere:honore:exiſtimatiõe: pecũia princeps illius ciuitatis. Huius ſocrũ mulie
rem imbecilli conſili ſatis locupletem pellexit Decianus ad ſeſe:& cum illa quid ageretur:neſciret in poſſeſ-
ſione prædiorum eius familiam ſuã collocauit. Vxorẽ abduxit ab amynta prægnantẽ:quæ pepit apud
Decianum filiam:hodieq; apud Decianum eſt & uxor Amyntæ & filia.Nunquid harum rerum a me fin
gitur Deciane.Sciunt hec oẽs nobiles:ſciunt boni uiri:ſciunt dẽiq; noſtri homines:ſciunt mediocres:ne
gociatores.Exurge Amynta:repente a Deciano non pecuniam:non predia.Socrũ deniq; ſibi habeat re-
ſtituat uxorem reddat miſero patri filiam membra quæ debilitauit lapidibus.fuſtib':ferro:manus : quas
cõtudit:digitos quos confregit:neruos quos concidit:reſtituere non poteſt:filiã:filiã:inquã ærũnoſo patri
Deciane redde hæc Flacco te non probaſſe miraris:Cui quaſi tandẽ probaſti emptiones falces prædiorũ.
præſcriptiones cum mulierculis aperta circũſcriptione feciſti.Tutor his rebus græcorum legibus aſcri be͂
dus fuit.Polemocratẽ ſcripſiſti mercenarium:& ad miniſtrum conſiliorum tuorũ: Adductus e͂ in iudiciũ
Polemocrates de dolo malo & de fraudæ a Dione huiꝰ ipſius tutelæ nomie q cõcurſus ex oppidis finiti
mis undiq;.Qui dolor animorum.Quæ quærela.Cõdemnatus e͂ pollemocrares ſententiis omnib' irritæ
uẽditiones:irritæ perſcriptiones:nu reſtituis:defers ad Pergamenos:ut illi reciperent in ſuas literas publi-
cas præclaras pſcriptiones & emptiões tuas Repudiant reiiciunt.Atq; homines pergameni laudatores
tui.Ita enim mihi gloriari uiſus es laudatione Pergamenorũ quaſi honorem maiorum tuorum ſecutus
eſſes:& hoc te ſuperiorem ee͂ putabas:q̃ Læliũ:q te ciuitas Pergamena laudaret.Num honeſtior e͂ ciuitas
Pergamena q̃ Smyrnæ.An ne ipſi q̃dem dicũt.Siquidem dicunt.Vellem tantum habere me ocii:ut poſ
ſem recitare pſelphiſma Smyrnæorum:quod fecerũt i caſtritium mortuum:uel quod ait Luceri'.L. Flac
cum ſibi dare cupiſſe:ut fide ſe abduceret:ſeſtertiũ uicies:& eum tu accuſas auaritiæ:quem dicis uicies no
luiſſe perdere.Nam'quid emebat:cum te emebat:ut ad ſe transires?Quam partem cauſæ tibi darem'.An
ut enunciares conſilia.Lælii:q teſtes ab eo prodirent:quid nos nõuidebamus habitare una.Quis hoc ne
ſcit tabulas . Lælii poteſtate fuiſſe nõ dubium e͂. An ne uehementer ne copioſe accuſares nũc facis ſuſpi
cionem.Ita enim dixiſti ut neſcio quid ad te imperatum eſſe uideatur.At enim Andrõi Seſtullio grauis
iniuria facta eſt:& non ferenda:q cum eſſet eius uxor.Valeria inteſtata mortua:ſic egit eã rem Flaccus:q
ſi ad ipſum hereditas pertineret.In quo quid reprehendas ſcire cupio:q falſum intenderit q doces.In gẽua
inquit fuit.O peritum iuris hominem:quid ab ingẽuis mulieribus hereditates lege nõ ueniunt. In ma-
nu inquit conuenerat.Nunc audio : ſed quæro uſu an coemptiõe uſu nõ potuit:nihil enim poteſt de tu-
tela legitima ſine omnium tutorum auctoritate diminui.Coemptiõe:olbus auctorib':q bus certe Flac-
cum fuiſſe non dices relinquitur illud quod uociferari nõ deſtitit:nõ debuiſſe cum prætor eſſet ſuũ nego-
cium agere:aut mentionem facere herereditatis.Maximas audio:tibi.L.Luculli:q de.L.Flacco ſententiã
Latutus es pro tua eximia liberalitate maximiſq; beneficiis i tuos ueniſſe hæreditates.cũ Aſiam prouin-
ciam conſulari imperio obtineres.Si quis eas ſuas eſſe dixiſſet cõceſſiſſes.Tu Tite Vecti ſi qua tibi in Aſia

ea uenerit hereditas uſu amittas:an tuū nulla auaritia ſalua dignitate retinebis. At iſti' hæreditatis iā glo
bulo prætore Flacci nomine petita poſſeſſio ē. Nō igiť ipreſſio non occaſio non uis:non tempus:nō ſpe
rium non ſecures:ad iniuriam faciendam Flacci animū impulerunt. Itaq; eodem etiā. M. Lurco uir opti
mus meus familiaris conuertit Aculeū teſtimonii ſui:negauit a priuato pecuniam in prouinciam ꝑtorē
petere oportere. Cur tandē. M. Lurco non oportet:extorquere:accipere contra leges non oportet:petere
non oportere:nunꝗ̃:oſtendes:niſi docueris non licere. An legationes ſumere liberas exigendi cā:ſicut&
tu ipſe nuper:& multi uiri boni ſæpe fecerunt:rectum eſt. Ego quoq; nō reprehendo:ſocios uideo queri·
prætorem ſi hereditatem in prouincia non reliquerit:nō ſolum non repræhendendū:uerumetiam con
demnandū putas:Doti inquit. Valeria pecuniam omnem ſuam dixerat nihil doti iſtoꝶ explicari poteſt:
niſi oſtenderis illam in tutelam Flacci nō fuiſſem. Si ſit quæcūq; ſine hoc auctore ē dicta dos:nulla ē. Sed
tamen Luconem quāquā pro ſua dignitate moderatus eſt in teſtimonio dicēdo religioni ſuæ tamē iratū
Flacco eſſe uidiſtis. Neq; eitim occultauit cauſam iracūdiæ ſuæ:neq; retcēdā putant:quæſt' ē liberū ſuū
Flacco prætore eſſe damnatum:O conditiones miſeras adminiſtrādaꝶ prouinciaꝶ & ciuitatum:in qui
bus diligentia plena ſimultatū ē:negligētia uituperationū:ubi ſeueritas piculoſa ē liberalitas ingrata ſer·
mo inſidioſus aſſentatio pnicioſa:frōs oium familiaris:multoꝶ animus iratus:iracūdiæ occultæ blāditiæ
aptæ uenietes ꝑtores expectāt:pſentibus iſeruiūt abeūtes deſerūt. Sed omittamus quærelas ne noſtrū con
ſiliū in omittēdis prouīciis laudare uideamur:litteras miſit de uillico. P. Septimii hominis ornati:q uilli
cus cædē fecerat. Septimū ardētē iracundia uidere potuiſtis in Lucornis libertum:iudicium ex edicto de
dit. Hoſtis eſt Lurco. Quid igitur hominum gratioſoꝶ ſplendorūq; libertis fuit Aſia tradēda. An ſimul
tates neſcio quas cum libertis ueſtris. Flaccus exercet an uobis in ueſtris ueſtrorūq; cauſis ſeueritas odio
eſt eandē laudatis cum de nobis iudicatis. At iſte Andro ſpoliatus bonis ut dicitis:ad dicēdū teſtimoniū
non uenit. Quid ſi ueniat. Deciſionis arbiter. C. Cecilius fuit:quo ſplendore uir:qua fide:q̃ religione ob
ſignator. C. Seſtullius Lurcōis ſororis filius:homo & prudens & conſtans & grauis. Si uis erat:ſi fraus:ſi
mœtus:ſi circunſcriptio:quis pactionem fieri:quis adeſſe iſtos coegit. Quid ſi iſta oia pecūia huius huic
adoleſcentulo. L. Flacco reddita eſt:ſi petita:ſi redacta. ſi p hunc Antiochum paternum huius adoleſcen·
tis libertum ſeni illi Flacco probatiſſimum:uidemur ne ſolum auaritiæ crimen effugere:ſed etiā liberali·
tatis laudem aſſequi ſingularem:communem enim bereditatē quæ equaliter ad utrūque lege ueniſſet:
cōceſſit adoleſcenti propiquo ſuo:nihil ipſe attigit de Valerianis bōis:quod ſtatuerat facere adductus hu
ius pudore:& non ampliſſimis patrimonii copiis id non ſolum fecit:ſed etiam ꝑlixe cumulateque fecit.
Ex quo intelligi debet eum contra leges pecunias non cœpiſſe:qui tam fuerit in hæreditate concedēda
liberalis:ad Falcidianum crimen eſt ingens. Talenta quinquaginta ſe Flacco dīcit dediſſe:audiāus homi
nem nō adeſt. Quomodo igitur dicitur epiſtolam mater eius profert & alteram ſoror. Scriptum ad ſe di
cunt eſſe ab illo tantam pecuniam Flacco datam:ergo is qui aram tenēs iuraret. crederet nemo. p epiſto
lam quod uolet iniuratus probabit. At q Vir:quam non amicus ſuis ciuibus:qui patrimonium ſatis lau
tum quod hic nobiſcū conficere potuit Græcorum conuiuiis maluit diſſipare. Quid attinuit relinquere
hanc urbem:libertate tam præclara carere:adire periculum nauigandi:quaſi bona comeſſe Romæ nō li
ceret. Nunc denique materculæ ſuæ feſtiuus filius aniculæ minime ſuſpitioſæ purgat ſe per epiſtolam:ut
eam pecuniam quam contra legerat non conſumpſiſſe:ſed Flacco dediſſe uideatur. At fructus iſti tralia
norum Globulo prætore uenierant. Falcidius emerat non ingentus millibus. Si dat pecuniam tantam
Flacco. Nempe iccirco dat. Vt rata ſit emptio. Emit igitur aliquid quod certe multo pluris eſſet. Dat de
Lucro nihil detrahit de uiuo. Minus igitur Lucri facit. Cur Albanum uenire iubet:cur matri præterea:
blanditur cum epiſtolis & Sororis & Matris imbecillitatem aucupatur:poſtremo cur non audimus ip·
ſum retinetur credo in prouincia mater negat. Veniſſet inquit:ſi eſſet denunciatum. Tu certe coegiſſes:
ſi ullum firmamentum in illo teſte poſuiſſes:ſed hominem ab negocio abducere noluiſti magnum
erat ei certamen propoſitum. Cum Græcis contentio magna. Qui tamen ut opinor iacent uicti. Nam
iſte unus totā Aſiam magnitudine poculorum bibendoque ſuperauit. Sed tamen quis tibi Læli de epi·
ſtolis iſtis indicauit? Negant mulieres ſe ſcire. Quis is eſt igitur ille tibi ſe da matrem & ſororem ſcripſiſ·
ſe narrauit? An etiam ſcripſit oratu tuo. At uero. M. Ebucium conſtantiſſimum & prudentiſſimum homi
nem Falcidii affinem Nihil interrogas:nihil eius generum pari fide præditum. C. Manilium:qui profe
cto de tanta pecunia ſi eſſet data. Nihil audiſſe non poſſet his tu igitur epiſtolis. Deciane recitatis:his mu
lierculis productis illo abſente auctore laudato tātum te crimen probaturum putaſti:preſertim cum ip·
ſe non deducendo Falcidium iudicium feceris:plus falſam epiſtolam habituram pōderis:q̃ ipſius ꝑſen
tis fictam uocem & ſimulatum dolorem. Sed qd ego de epiſtolis Falcidii aut de Andrōe ſeſtullio:aut de
Deciani ſenſu tā diu diſputo poſtulo de ſalute omnium noſtrum:de fortūis ciuitatis de ſumma Repu:
taceo quā uos uniuerſam in hoc iudicio ueſtris īquā humeris iudices ſuſtinetis Videtis ī quo motu tēpo·
rum quāta ī cōuerſione rerū ac perturbatiōe uerſemur. Cum alia multa certi homines tum hoc uel ma
xime moliuntur:ut ueſtre quoque mētes ueſtra iudicia ueſtræ ſententiæ optimo cuiq; īfeſtiſſime atque
inimiciſſimæ reperiantur grauia iudicia pro Reipu. dignitate multa de coniuratorum ſcelere feciſtis. Nō
putant ſatis conuerſam eſſe Rēpu. niſi eandem ipiorum pœnam optime meritos ciues detruſerit. Opp̄ſ
ſus eſt. C. Antonius iſto habuit quōdam ille īfamiam ſuam:neque tamen ille ipſe ꝑ meo iure dico. Vo
bis iudicibus damnatus eſſet:cuius damnatione ſepulchrum. L. Catilinæ floribus ornatum hominū au
daciſſimoꝶ ac domeſticoꝶ hoſtiū cōuētu epuliſq; celebratū ē. Iuſta Catilinæ facta ſunt. Nunc a Flacco

Lentuli pene p nos exp etuntur.Quam poteſtis Publio Lētulo qui nos in complexu liberorū cōiungiq̄
ueſtraꝝ trucidaios icēdio patriæ ſepelire conatus ē mactare uictimam gratiorem:q̄ ſi Lucii Flacci ſangui
ne illius nepharium in uos omnes odium ſaturaueritis.Litemus igitur Lētulo parentemus.Cethego re
uocemus eiectos nimiæ pietatis & ſūmi amoris in patriā uiciſſim nos pœnas ſi ita placet ſufferam⁹.Nos
autē ab indicibus nominamur:in nos crimina fingūtur nobis pericula comparant:quæ ſi per alias age
rent:ſi denīq; p populi nomen ciuium imperitorum multitudinē concitaſſent:æquiore animo ferre poſ
ſumus.Illud uero ferri nō poteſt.quod per ſenatores & per equites Ro.qui hæc omnia pro ſalute omniū
communi conſilio una mente ac uirtute geſſerunt:harum rerum auctores:duces pricipes:ſpoliari omni
bus fortunis atque ciuitate expelli poſſe arbitrantur.Et enim Populi Romani perſpiciunt eam mentē &
uoluntatem omnibus rebus.Quibus poteſt Popu.Roma ſignificat:quid ſentiat.Nulla uarietas ē inter ho
minus opiniones nulla uoluntatis:nulla ſermonis.Quaē ſi quis illuc me uocat.uenio.Popu.Roma.diſce
ptatorem non modo non recuſo:ſed etiam depoſco.Vis abſit ferrum ac lepides rēoueātur:operæ faceſ
ſant:ſeruitia ſileant.Nemo.erit iam iniuſtus:qui me auderit:ſi modo liber & ciuis quin poti⁹ de præmiis
meis:quam de pœna cogitandum putet.O dii immortales quid hoc miſerius?Nos qui.P.Lentulo ferrū
& flammam de manibus extorſimus imperitæ multitudinis iudicio cōfidimus.lectiſſimorum ciuium &
ampliſſimorum ſententias pertimeſcimus.Marcum Aquilium patres noſtri multis auaritiæ criminibus
teſtimoniiſque conuictum.Quia tum fugitiuis fortiter bellum geſſerat iudicio liberauerunt.Cōſul ego
nuper defendi.C.Piſonem:qui quia conſul fortis conſtanſque fuerat:incolumitatis eſt Reipubli.cōſeruat⁹
Defendi item conſul.L.Murenam cōſulem deſignatum.Nemo illorum iudicium clariſſimis uiris accu-
ſantibus audiendum ſibi de ambitu putauit.Cū bellum iam gerente Catilina omnes me auctore duos
conſules calen.Ianuariis ſcirent eſſe oportere.Innocens & bonus uir & oībus rebus ornatus bis hoc an-
no me defendente abſolutus eſt.A.Thermus:quanta Reipubli.cauſa lætitia.Popu.Roma.qu ta gratula
tio conſecuta eſt ſemper graues & ſapientes iudices in rebus iudicādis quid utilitas ciuitatis:quid cōmu-
nis ſalus quid Reipubli.tempora poſcerent.cogitauerūt.Cum tabella uobis.dabit̄ iudices.nō de Flacco
dabitur ſolum:dabitur de ducibus auctoribuſque conſeruandæ ciuitatis.dabitur de bonis ciuibus omni
bus:dabitur de uobis metipſis:dabitur de liberis ueſtris:dabitur de uita:de patria:de ſalute cōmuni.Non
iudicatis in hac cauſa de exteris nationibus nō de ſociis:de uobis:ac de ueſtra republi.Iudicatis:Quod ſi
prouinciarum uos ratio magis mouet quam ueſtra.Ego uero non modo non recuſo:ſed etiam poſtulo.
ut prouinciarum auctoritate moueamini:& enim opponem s Aſiæ prouinciæ:primum magnam parte
eiuſdem prouinciæ:quæ pro huius periculis legatos laudareſque miſit.Deinde prouinciam Galliam.p-
uinciam Ciciliam.Hiſpaniam prouinciam:Cretam.Græcis autem lydiis & phrygibus & miſis opſiſtent.
Maſſiliēſes Rhodii Lacedemonii:Atenienſes cunctą Achaia.Theſalia:Boetia ſeptimo &.C.Cælio:te-
ſtibus.P.Seruilius:&.M.Mellius huius pudoris integritatiſque teſtes repugnabūt.Aſiaticæ iuriſdictio-
ni urbana iuriſdictio reſpōdebit.Annui temporis continuationem omnis ætas:L.Flacci:& uita ppetua de
fendet.Et ſi prodeſſe.L.Flacco iudices debet:quod ſe tribunum militū:quod quæſtorem:quod legatum
imperatoribus cariſſimis a exercitatibus ornatiſſimis:prouinciis grauiſſimis dignum ſuis maioribus pſti
tis:pſit quod hic uobis uidentibus in periculis communibus omnium ueſtrum ſua pericula cum meis
coniunxit.Proſint honeſtiſſimorum municipiorum.Coloniarumque laudatiōes.Proſint etiā.S.P.Q.
R.præclara & uera laudatio:O nox illa quæ pene æternas huic urbi tenebras attuliſti:cum Galli ad bellū
Catilina ad urbem coniurati ad ferrum:& ad flammam uocabātur.Cum ego te Flacce Cælū noctemq̄
cōteſtans flens flentem obteſtabar:tum tuæ fidei optime expectatiſſime ſalutem urbis & ciuiū commen
dabam tu tu Flacce prætor communis exitii nūcios cœpiſti.Tu incluſam in litteris Reip.peſtem depræ
hēdiſti.Tu periculorum indicia tu ſalutis auxilia ad me & ad ſenatū attuliſti:quæ tibi tū gratiæ ſunt a me
actæ quæ a Senatu:quæ a bonis hominibus:qs ubi quis:C.Pontinio fortiſſimo uiro queq̄ bonum puta
ret unquam non ſalutē:uerū honorem ullū denegaturum?O nonæ illæ decembres:quæ me cōſule fui
ſtis quē ego diem uere natalē huius urbis aut certe ſalutarem appellare poſſum.O nox illa quā iſta dies
eſt cōſecuta:fauſta huic urbi miſerā me metuo ne funeſta uobis.Qui tum animus.L.Flacci:nihil dicā.n.
de me qui amor in patriā:quæ uirtus:quæ grauitas extitit.Sed quid ea commemoro:quæ tum cū agebā-
tur uno conſenſu omniū una uoce Po.Ro.una orbis terræ teſtimonio in cælū laudibus efferebant.Nūc
uereor ne non modo proſint.Verūetiam aliquid obſint:& enim multo acriorem improborum interdū
memoriā eſſe ſentio:q̄ bonorum.Ego te ſiquid grauius acciderit.Ego te inquam Flacce perdidero.Mea
dextra:illa mea fides:mea promiſſa cum te ſi remp.cōſeruaremus:omniū bonorum præſidio quoad ui
ueres nō modo munitū:ſed etiam ornatū fore pollicebar:putaui:ſperaui:etiā ſi honos noſter uobis uili-
or fuiſſet:ſalutem certe caram futuram.At L.Flaccū quidem iudices:ſi id quod dii immortales omē auer
tant ingrata iniuria afflixerit:nunq̄ tamē pſpexiſſe ueſtræ ſaluti:conſuluiſſe uobis liberis:coniugibus:for
tunis ueſtris pœnitebit.Semp ita ſentiet:talem ſe aium & generis dignitati & pietati ſuæ & patriæ debuiſ-
ſe.Vos ne pœniteat tali ciui non peperciſſe:per deos imortales iudices puidere.Quotus enim qſq; aſt q
hanc Reipu.ſectā ſequatur:q̄ uobis q ueſtri ſimilibus placere cupiat:qui optimi atq; ampliſſimi cuiuſq;
hois atq; ordinis auctoritatem magni putet:illam uiā ſibi uident expeditiorē ad honores & ad omnia
quæ concupiuerunt.Sed cætera ſint eoꝝ ſibi habeāt potētiam:ſibi honores:ſibi cæterorū cōmodorū ſum-
mas facultates:liceat iis q hæc ſalua eſſe uoluerūt ipſis eē saluis:nolite iudices exiſtimare eos qbusītegrū
eſt:q nondum ad honores acceſſerunt:nō expectare huius exitum iudicii.Si.L.Flacci tātus amor in bo-

nos omnes:tantũ in Rep.ſtudium calamitati fuerit.quẽ poſt hac tam amẽtẽ fore putatis:qui nõ illã uiam
uitæ quã ante præcipitem & lubricam eẽ dicebat:huic planæ & ſtabili proponẽdam eſſe arbitreturq; ſi ta
lium ciuiũ uos iudices tedet:oſtendite mutabunt ſententiã:qui potuerint conſtituent quid agant:quibus
integrũ ẽ.Nos qui iam progreſſi ſumus:hũc exitũ noſtræ temeritatis feremꝰ.Sin hoc animo q̃ plurimos
eẽ uultis:declarabitis hoc iudicio quid ſentiatis:huic huic miſero puero ueſtro ac liberorũ ueſtrorũ ſupplici
iudices hoc iudio uiuẽdi præcepta dabitis.Cui ſi patrẽ cõſeruatis:qualis ipſe debeat eẽ ciuis:preſcribetis ſi
eripitis oſtenditis bonæ rationi & cõſtantiæ & graui nullum a uobis fruſtum eſſe propoſitũ. Qui uos quo
niam eſt id ætati:ut ſenſum iam percipere poſſit ex mœrore patrio:auxilium nõdũ patri ferre poſſit:orat
ne ſuum luctum patris lachrymis patris mœrorem ſuo fletu augeatis:qui etiam me intuetur:me uultu ap
pellat meam quodammodo flens fidem imploratam repetit:eam quam ego patri ſuo quondã pro ſalu
te patriæ ſpopõderim dignitatem.Miſeremini familiæ iudices:miſeremini fortiſſimi patris:miſeremini
filii Nomen clariſſimum & fortiſſimum uel generis uel uetuſtatis uel hominis cauſa Reipu.reſeruate.

M.T.C.Q VA POPVLO GRATIAS AGIT DE REDITV SVO.ORATIO.

QVOD PRECATVS Ab Ioue optimo maximo.cæteriſq; diis immortalibus ſum Qui
rites:eo tẽpore cũ me fortunaſq; meas pro ueſtra incolumitate ocio cõcordiaq; deuoui.Vt
ſi meas ratiões unquã ueſtræ ſaluti antepoſuiſſem ſempiternã pœnã ſuſtinerẽ mea uo
lũtate ſuſceptã.Sin & ea quæ ante geſſerã cõſeruãdæ ciuitatis cã geſſiſſẽ & illã miſerã pro
fectionẽ ueſtre ſalutis gratia ſuſcepiſſe:ut quod odiũ ſcelerati homines & audaces i Rẽ
publi.& in oẽs bonos conceptũ iã diu cõtinerẽt id i me uno potiuſquã in optie quoq; &
uniuerſa ciuitate deficeret:hoc ſi aĩo in uos liberoſq; ueſtros fuiſſẽ:ut aliq̃do uos patres
q; cõſcriptos Italiamq; uniuerſam memoria mei:miſericordia deſideriũq; teneret:eius deuotionis me eẽ
coniunctũ iudicio deorũ immortaliũ:teſtimonio Senatus conſenſu Italiæ:confeſſione inimicorũ:benefi
cio diuino immortaliq; ueſtro maxime lætor quirites:& ſi homini nihil eſt magis optãdũ:q̃ pſpera æq̃libus
perpetuaq; fortuna ſecundo uitæ ſine ulla offenſione curſu:tamẽ ſi mihi trãquilla.& placata oia fuiſſent
incredibili quadã & pene diuina:q̃ at nunc bñficio ueſtro fruor:letitiæ uoluptate caruiſſẽ.Quid dulcius
hoium generi a natura datum eſt.quam ſui cuiq; liberi.Mihi uero & propter indulgentiam meam:& pp
ſgens eorũ ingenium uita ſunt mea cariores:tamen non tanta uoluptate erant ſuſcepti.quãta nunc ſunt
reſtituti.Nihil cuiq̃ fuit unq̃ iucundus q̃ mihi meus frater:non tam id ſentiebam cum fruebar q̃ tunc cum
carebã.Sed poſtea quã uos me illi:& mihi cum reddidiſtis incredibile eſt quanta animo uoluptatẽ perce
perim:Res familiaris ſua quẽq; delectat:reliquæ meæ fortunæ recupatæ plus mihi nũc uoluptatis afferũt
quãtũ incolumitatis afferebant.Amicitiæ:cõſuetudines:uicinitates:clientiæ:ludi deniq;:& dies feſti quid
haberẽt uoluptatis:carendo magis intellexi q̃ fruẽdo.Iã uero honos:dignitas:locus:ordo beneficia ue
ſtra:q̃q̃ mihi ſemper clariſſima uiſa ſunt:tamen ea renouata nũc illuſtriora uidentur:quã ſi obſcurata nõ
eẽnt.Ipſa autem patria dii immortales dici uix poteſt qd caritatis:quid uoluptatis habet:quæ ſpecies Ita
liæ:quæ celebritas oppidorum quæ forma regionũ:qui agri:quæ fruges:quæ pulchritudo urbis:quæ hu
manitatis ciuium:quæ Reipu.dignitas quæ ueſtra maieſtas. Quibus ego oibus ante rebus ſic fruebar:
ut nemo magis.Sed tãquã bona ualitudo iucundior ẽ eis qui e graui morbo recreati ſunt:q̃ qui nunquã
ægro corpore fuerũt:ſic ea omnia deſiderata magiſq̃ aſſidue percepta delectant.Quorſum igit̃ hæc diſpu
tatio quorſum ut intelligere poſſitis:neminem unquam tanta eloquẽtia fuiſſe:nec tam diuino atque in
credibili genere dicẽdi qui ueſtram magnitudinem multitudinemq; beneficiorum quæ in me fratrẽq;
meũ & liberos noſtros cõtuliſtis nõ modo augere aut ornare oratiõe:ſed enumerare aut cõſequi poſſit.
A parẽtibus id quod neceſſe erat paruus ſum procreatus a uobis natus ſum cõſularis.Illi mihi fratrẽ inco
gnitum:qualis futurus eſſe dederunt.Vos ſpectatũ & incredibili pietate cognitum reddidiſtis rẽp.illis ac
cepi temporibus eam quæ pene amiſſa eſt a uobis eam recuperaui:quã aliquãdo omnis unius opera ſer
uatã iudicauerunt dii immortales mihi liberos dederunt:uos reddidiſtis.Multa præterea a diis imortali
bus optata cõſecuti ſumus:niſi ueſtra uoluntas fuiſſet:omnibus diuinis mũeribus caruiſſemus noſtros
deniq; honores quos eramus gradatim ſingulos aſſecuti nũc a uobis uniuerſos habemus:ut q̃tũ ãtea pa
rentibus q̃tũ diis immortalibus:quãtum nobis metipſis tantum hoc tempore uniuerſo cuncta Po.Ro.
debeamus.Nam cũ i ipſo beneficio ueſtro tanta magnitudo eſt ut eam complecti oratione nõ poſſimus
tum in ſtudiis ueſtris tãta animorum declarata uoluntas eſt:ut nõ ſolũ calamitatem mihi detraxiſſe.Sed
etiam dignitatem auxiſſe uideamini.Non eni ꝓ meo reditu:ut.P.Popilii nobiliſſimi hominis adoleſcẽ
tes filii & multi præterea cognati atq; affines deprecati ſunt nõ ut pro.Qu.Metello clariſſimo uiro iã ſpe
ctata ætate filius:nõ.L.Diadematus conſularis ſumma auctoritate uir nõ.Qu.Metellus Cẽſorius:nõ eo
rum liberi:nõ.Qu.Metellus nepos q tum conſulatum petebat non ſororum filii Luculli:Seruilii.Scipio
nes,ꝓ multi enim tum Metelli aut metellorũ liberi ꝓ Quin Metelli reditus uobis ac patribus urĩs ſup
plicauerunt.Quod ſi ipſis ſumma dignitas:maximeq; res geſtæ non ſatis ualent tamẽ illa pietas propin
quorum præces adoleſcẽtium ſqualor maiorum natu lachryme po.ro.mouere potuerũt Nã.C.Marii q
poſt illos ueteres clariſſimos cõſulares ueſtra patrumq; memoria:tertius ante me cõſularis ſubiit idigniſ
ſimam fortunam præſtãtiſſima ſua gloria diſſimilis fuit ratio.Non enim iſte deprecatiõe rediit.Sed in
diſceſſu ciuium exercitu ſe armiſq; reuocauit.Me autẽ nudum a propinquis:nulla cognatione munitum
nullo armorũ ac tumultus metu.Cn.Piſonis generi mei diuina quædam & inaudita auctoritas:atq; uir
tus:fratriſq; mei miſerrimi atq; optimi quotidianæ lachrymæ:ſordeſq; lugubres a uobis dep̃catæ ſũt:fra

ret erat unus qui ſuo ſqualore ueſtros oculos inflecteret:qui ſuo fletu deſiderium mei memoriāq; rēoua
ret qui ſtatuerat Quirites:ſi me ſibi non reeddidiſſetis:eandem ſubire fortunā & tāto ī me amore extitit
ut negaret fas eē nō modo domicilio:ſed ne ſepulchro qdem ſe a me eſſe ſeiunctū.Pro me præſente Se
natus hominūq; præterea uiginti milia ueſtē mutauerunt:pro eodē me abſente unius qualorē ſordeſq;
uidiſtis.Vnus hic qui domi:qui in foro poſſet eſſe mihi pietate filius:iunctus eſt enī beneficio parēs amo
re idem q ſemper fuit frater.Nam coniungis miſeræ ſqualor:& luctus:atq; optime filiæ mœror aſſiduus
filiiſq; parui deſideriū mei lachrymæq; pueriles pietatē ueſtram moueret.Aut itineribus neceſſariis aut
magnā partem lectis ac tenebris continebantur.Quare hoc maius eſt in nos ueſtrum promeritū quod
non multitudini propinquorū.ſed nobis metipſis non reddidiſtis.Sed quēadmodū propīqui quos ego
parare non potui:mihi ad deprecandā calamitatem meam non fuerunt.Sic illud quod mea uirtus præſta
re debuit:adiutores autores hortatoreſq; ad me reſtituendū ita multi fuerunt:ut lōge ſuperiores omnes
ac dignitate copiaq; ſuperarem.Nūquam de.P.Popilio clariſſimo atq; fortiſſimo uiro.Nunquā de Quī.
Metello nobiliſſimo & cōſtantiſſimo ciue nunquam de.C.Mario cuſtodie ciuitatis atq; Imperii ueſtri in
Senatu mentio facta ē Tribunitii ſuperiores illi rogationibus nulla auctoritate Senatus ſunt reſtituti.Ma
rius uero non modo a Senatu:ſed etiam oppreſſo Senatu eſt reſtitutus.Nec rerum geſtarū ī reditu mēo
ria.C.Marii ſed exercitus atq; arma ualuerunt.At de me ut ne ualerēt:ſemper Senatus flagitauit:ut aliq̄
do perſiceretur cum primum licuit:frequentia atq; auctoritate perfecit.Nullus in eorū reditu motus mu
nicipiorum & coloniarum factus eſt.At me in patriam ter ſuis decretis Italia cūcta reuocauit.Illi inimicis
interfectis magnatū ciuium cæde facta reducti ſunt.Ego iis a qbus reiectus ſum prouincias obtinētibus
inimico hoc optimo uiro & mitiſſimo altero cōſule referēte reductus ſum cum hic inimicus qui ad meā
perniciem uocē ſuam communibus hoſtibus præbuiſſet.Si ritu dum taxat uiueret:re quidem infra oēs
mortuos e mandatus eſſet.Nunquam de Popilio Lucius opimus fortiſſimus conſul.Nunquam de Qu.
Metello nō modo.C.Marius:qui erat inimicus:ſed ne is quidē qui ſecutus eſt Marcus Antonius homo
eloquentiſſimus cum Aulo Albino collega Senatū aut populum eſt cohortatus.At p me ſuperiores cō
ſules ſemper ut referrent efflagitati ſunt:ſed ueriti ſunt ne cauſa gratiæ facere uiderētur:q alter mihi affi
nis erat alterius cauſam capitis receperam:qui prouinciarum fœdere irretiti totum illum annum quære
las Senatus luctum bonorum Italiæ uero gemitum pertulerunt:calē.uero Iāuariis poſtea quā orba res
P.conſulis fidē tanq̄ legitimi tutoris implorauit.P.Lentulus conſul:parens deus ſalutis noſtræ uitæ:for
tunæ:mēoriæ:nominis ſimul ac de ſole de religione rettulit:nihil humanarum rerum ſibi priuſquā de
me agendum iudicauit.Atq; eo die cōfecta res eēt:niſi in tribunus plæbis quē ego maximis beneficiis q
ſtorem ornauerā cōſul:cū & cūctus ordo:& multi eū ſummi uiri orarēt:&.C.Oppius ſocer optimus uir ad
pedes eius flens iaceret:noctem ſibi ad deliberandū poſtulaſſet quæ deliberatio non in redenda:quē ad
modū nonnulli arbitrantur:ſed ut patefactum eſt in augenda mercede conſumpta eſt.Poſtea res acta ē
in Senatu alia nulla:cum uariis ratiōibus impediretur & uolūtas tamē perfecta.Senatus cauſa apud uos
menſe Ianuario deferebatur.Hic tantū interfuit inter me & inimicos meos:ego cum homines ī tribūa
li Aurelio palā conſcribi centuriariq; uidiſſem:cum intelligerem ueteres ad ſpem cædis Catilinæ copias
eſſe reuoc tas:cum uiderem ex ea parte homīes:cuius ptis principes nos numerabamur:partim q mihi
inuiderent:partim quod ſibi timerent:aut proditores eſſe aut deſertores ſalutis meæ:cū duo cōſules em
pti pactione prouinciarum auctores ſe inimicis Reip.tradidiſſent cum egeſtatem:auaritiā:libidines ſuas
uiderēt expleri non poſſe niſi conflictum domeſtici hoſtibus dediſſem.Cum Senatus Equites di Roma
flere pro me ac mutata ueſte uobis ſupplicare edictis atq; imperiis uetarentur:cum omniū prouinciarum
pactiones cum omnia cum omnibus fœdera reconciliationes gratiarum ſanguine meo ſarcirent:cū oēs
boni non recuſarent:quin pro me uel mecum perirēt armis decertare pro mea ſalute nolui quod potuī
quoniam & uincere & uinci luctuoſum Reip.fore putaui.At inimici mei menſe Ianuarii cū de me agere
tur corporibus ciuiū trucidatis flumine ſanguinis meum reditū intercludendū putauerunt.Itaq; cū ego
abſui eam Rēpu.habuiſtis:ut æque me atq; illā reſtituēdā putaretis.Ego autem in q ciuitate nihil ualeret
Senatus omnis eſſet impunitas:nulla iudicia:uis & ferrum in foro uerſaretur:cum priuati ſe parietū pſi
dio non legum tuerentur tri.ple.uobis inſpectantibus uulnerarentur ad magiſtratuum domos cū ferro
& facibus iret:cōſulis faſces frangerentur:& deorū īmortalium tēpla incenderent rēp.nullā eē putaui.
Itaq; neq; Rep.exterminata mihi locum ī hac urbe eſſe duxi:nec ſi illa reſtitueret:dubitaui quin me ſecū
ipſa reduceret.An ego cum mihi eſſet exploratiſſimum.P.Lētulum pximo anno conſulem futuꝝ q illis
ipſis Reip.periculoſiſſimis tēporibus ædilis curulis me conſule omnium meorum conſiliorū particeps
periculorumq; ſocius fuiſſet:dubitarem quin is me confectum conſularibus uulneribus cōſulari medi
cina ad ſalutem reduceret:Hoc duce collega autem eiꝰ clemētiſſimo atq; optimo uiro primo nō aduer
ſante:poſt etiā adiuuante reliqui magiſtratus pene omnes fuerunt defenſores ſalutis meæ.Ex quibꝰ ex
celenti animo:uirtute:auctoritate:præſidio:copiis.Titus Annius:& Publius Sextius preſtātī ī me beniuo
lentia & diuino ſtudio extiterunt.Eodemq; publio Lentulo auctore & pariter referēte collega frequētiſſi
mus Senatus uno diſſentiente nullo intercedente dignitatem meam:quibus potuit uerbis ampliſſimis
ornauit.Salutē uobis municipiis coloniiſq; omnibꝰ cōmēdauit.Ita me nudū a propinquis nulla cogna
tione munitum Conſules:pretores tribui plebis.Senatus:Italia cuncta ſemper a uobis deprecata eſt:de
niq; omnes qui ueſtris maximis beneficiis honoribuſq; ſunt ornati:producti ad uos ab eodem non ſolū
ad me conſeruandum uos cohortati ſūt:Sed etiam reꝝ meaꝝ geſtarum auctores teſtes laudatoreſq; fue

rũt:quoꝝ principes ad cohortandos uos & rogãdos ſuit.Cn.pom.uir omnium q ſunt fuerunt erũt uirtu
te ſapiẽtia:ac gloria princeps q mihi unus uni priuato amico omnia eadẽ dedit:quæ uniuerſe Reipubli.
ſalutem ocium dignitatẽ affereabãt:cuius oraito fuit:quẽadmodũ accepi tripartita uos ita primũ docuit
meis conſiliis remp.eſſe ſeruatam:cauſamq; meã cũ communi ſalute coniunxit hortatuſq; ẽ ut auctorita
tem Senatus ſtatim ciuitatis:fortũas ciuis benemeriti defenderetis tum in peiorando:poſuit:uos rogari
a ſenatu:rogari ab equitibus:rogari ab italia cuncta:deinde ipſe ad extremum ꝓ mea uos ſalute nõ roga
uit ſolũ uerumetiam obſecrauit.Huic ego homini qrites tãtum debeo quãtum hominẽ homini debere
uix fas ẽ:huius conſilia.P.Lentuli ſententiã:Sẽatus auctoritatem uos ſecuti.in eo loco in quo ueſtris be
neficiis fuerã iiſdẽ centuriis qbus collocaratis repoſuiſtis.Eodem tẽpore audiuiſtis eodẽ ex loco ſũmos:
uiros ornatiſſimos atque ampliſſimos homines principes ciuitatis omnes cõſulares:omnes ꝑtores ea
dẽ dicere:ut omniũ teſtimonio ꝑ me unum rempu.conſeruatam eẽ conſtaret.Itaq; cum.p.Seruilius gra
uiſſimus uir & ornatiſſimus ciuis dixiſſet opa mea Rempu.incolumen:magiſtratibus deinceps traditã:
dixerunt in eandem ſententiam cæteri.Sed audiſtis eo tempore clariſſimi uiri non ſolũ auctoritatẽ:ſed
etiã teſtimonium Lucii Gelli:qui qa ſuam claſſem attentatã magno cum ſuo periculo pene ſenſit:dixit ĩ
cõcione:uerum ſi ego conſul ſicut fui non fuiſſem Rempu.funditus interituram fuiſſe.En ego tot teſti
moniis.Quirites:hac auctoritate Senatus tãta conſenſionæ Italiæ tanto ſtudio bonorum omniũ:agẽte
p.Lentulo conſcentibus cæteris magiſtratibus:deprecante. Cn.pum.hominibus omnibus fauentib9
diis denique immortalibus frubum hubertate:copia utilitate reditũ meum cõprobantibus mihi meis
Rei publicæ reſtitutus tantum uobis quantum facere poſſum Quirites pollicebor:primum qua ſanctiſſi
mi homines pietate erga deos ĩmortales eſſe ſoleant:me eandem erga Populũ Roma.ſempq; fore.Nu
menque ueſtrum æque mihi graue & ſanctum ac deorum immortalium i omni uita futurũ.Deide quo
niã me in ciuitate reſpu.ipſa reduxit:nullo me loco Reip.defuturum.Quod ſi quis exiſtimat me aut uo
luntate eſſe mutata:aut debilitata uirtute:aut animo fracto:uehementer errat.Mihi quod potuit uis & in
iuria & ſceleratorum hominum furor detrahere:eripuit:abſtulit:diſſipauit:quod uiro forti adimi nõ po
teſt:id mihi manet & permanebit.Vidi ego fortiſſimum uirum municipem meum.C.Mariũ quoniam
uobis aliqua fatali neceſſitate non ſolum cum his qui hoc imperium delere uoluiſſent.Sed etiã cũ fortu
na belligerandum:fuit eum tamen uidi cum eſſet ſumma ſenectute:non modo non infracto animo ꝓ
pter magnitudinem calamitatis.Sed cõfirmato atque renouato:quem egomet dicere audiui tũ ſe fuiſſe
miſerum cũ careret patria:quam obſidione liberaſſet:& cum ſua bona poſſideri ab inimicis ac diripi au
diret cũ adoleſcẽte in filium uideret:eiuſdem ſocium calamitatis cum in paludibus demerſus cõcurſu ac
miſericordia Miturnenſium corpus ac uitam ſuam conſeruarit cum parua nauicula traiectus in Africã
qbus regna ipſe dederat ad eos ſupplex inopſque ueniſſet:recuperata uero ſua dignitate ſe non cõmiſſu
rum:ut ea quæ amiſerat:ſibi reſtituta eſſe ntuirtutem animi non haberet:quam nunquam ꝑdidiſſet Sed
hoc inter me atque illũ intereſt:quod ille quare plurimum potuit:ea ipſa re inimicos ſuos ultus ẽ armis.
Ego qua cõſueui:utar pietate:quoniam illi arti in bello:ac ſeditione locus eſt.Huic in pace atque ocio q̃
ille animo irato nihil niſi de inimicis ulciſcendis agebat.Ego de ipſis inimicis tãtum quãtum mihi reſp.
permittet cogitabo deinde Quirites:quoniam me quattuor omnino genera hominũ uiolarunt.Vnum
eorũ qui odio reip.quod eam ipſis conuictis conſeruaram:mihi inimiciſſimi fuerunt.Alterũ q per ſimu
lationẽ amicitiæ nephariæ me prodiderunt.Tertiũ qui cũ propter inertiã ſuam eadẽ aſſequi non poſſent
Inuiderent laudi & dignitati meæ.Quartũ q cũ cuſtodes Reipu.eẽ debuerunt:ſalutem meam ſtatũ ciui
tatis:dignitatẽ eius imperii:q erat penes ipſos uendiderunt:ſic ulciſcar facinora ſingula:quemadmodũ a
quibuſque ſum prouocatus:malos ciues rempu.bene gerẽdo:perfidos amicos nihil credendo:atq; om
nia cauẽdo.Inuidos uirtuti & gloriæ ſeruiẽdo.Mercatores prouinciarum reuocando domum atque ab
his prouinciarum rationẽ repetendo:quãquam mihi maiori curæ quemadmodum quidem uobis:qui
de me eſtis optime meriti gratiã referam:quam quemadmodum inimicorum iniurias:crudelitatemq;
perſequar:& enim ulciſcẽde iniuriæ facilior ratio eſt quam beneficii remunerãdi:propterea q ſuperiorẽ
eſſe cõtra iprobos minus ẽ negocii:q̃ bonis exæquari.Tũ ẽt nec tam neceſſariũ qdẽ ẽ:male meritis referre
qd debeas:q̃ ut benemeritos colas:odiũ uel ꝑcibus mitigari põt:uel tẽporibus:& reip.cõmuniq; utilitate
depõi:uel difficultate ulciſcẽdi teneri:uel uetuſtate ſedari benemeritos qn colas:nec exorari fas ẽ:neq; id
reip.ẽ repetere ut utiq; neceſſa ẽ neq; ẽ excuſatio difficultatis:neq; æquũ eſt tpe & die memoriã beneficii
diffinire poſtremo q in ulciſcẽdo remiſſior:fuit:mox aperte laudat:at grauiſſime uituperat qui i tãtis be
neficiis quãta uos in me cõtuliſti remunerãdis:ẽ tardior:neq; ſolũ ingratus qd ipſum graue eſt uerũetiã
ĩmpius appellet:neceſſe eſt.Atq; i officio perſoluẽdo diſſimilis ratio pecuniæ debitæ eſt:propterea q pe
cuniam qui retinet:non diſſoluit qui reddidit non habet gratiam & qui retulit habet:& qui habet diſſol
uit.Qua propter memoriã ueſtri beneficii colam beniuolentia ſempiterna:nõ modo dum anima exupe
rabo mea:ſed etiam cum mortuo monumẽta i me ueſtri beneficii permanebũt.In referẽda aũt grã hoc
uobis repromitto:ſempq; ꝑſtabo mihi neq; in cõſiliis de Repu.capiũdis diligẽtiam neq; ĩ piculis a repu.
propulſandis animum:neq; ĩ ſententia ſimpliciter referenda fide neq; in hominum uolũtatibus ꝑ reip.
lædendis libertatem:nec ĩ perferendo labore induſtriam:nec in ueſtris cõmodis augẽdis gratiam animi
beniuolentiam defuturam:atq; hæc cura Quirites erit infixã animo meo ſempiterna:ut cum uobis qui
apud me deorum immortalium uim & numẽ tenetis:cum poſteris ueſtris cũctiſq; gẽtibus digniſſimis
ea ciuitate uideat:quæ ſuam dignitatẽ non poſſe tenere ſe:niſi me recuperaſſet:cũctis ſuffragiis indicauit.

M.T.C.Q VA SENATVI CRATIAS AGIT POST REDITVM SVVM:ORATIO.

SI PARTES Cóſcripti ꝑ ueſtris immortalibus in me fratréque meum liberoſque noſtros
meritis parū uobis cumulate gratias egero:quæſo obteſtorque ne meæ naturæ potiuſquã
magnitudini ueſtroꝝ beneficiorū id tribuēdū puteris.Quæ enim tanta poteſt exiſtere hu/
bertas ingenii?Quæ tanta dicendi copia?Quod tã diuinū atque incredibile genus oratio/
nis?Quo quiſquam poſſit ueſtra in nos uniuerſa promerita non dicá cóplecti orádo.Sed
pcenſere numerádo?Qui mihi fratrē optatiſſimū:me fratri amátiſſimo:liberis nřis paren
tes nobis liberos.Qui dignitatem:qui ordinēq fortunas:qui ampliſſimam rempubli.Qui patriam.qua
nihil poteſt eſſe iucūdius qui denique noſmetipſos nobis reddidiſtis:ꝙ ſi parētes cariſſimos habere de-
bemus:ꝙ ab his nobis uita patrimoniū libertas:ciuitas tradita eſt ſi deos immortales quorum beneficio
& hæc tenuimus:& cæteris rebus aucti ſumus ſi Popu.Roma.cuius honoribus in ampliſſimo conſilio
& in altiſſimo gradu dignitatis:atque in hac omnium terrarum arce collocati ſumus:ſi hūc ipſum ordi/
nem a quo ſæpe magnificētiſſimis decretis ſumus honeſtati:immenſum quiddam & iſinitum eſt quod
nobis debeamus:qui ueſtro ſingulari ſtudio atque conſenſu parentū beneficia:deorum immortalium
munera populi romani honores ueſtra de me multa iudicia nobis:uno tēpore omnia reddidiſtis:ut cū
nobis multa:magna populo romano:innumerabilia parentibus:omnia diis imortalibus debeāus.Hæc
antea ſingula per illos habuimus:Nunc uniuerſa ꝑ uos recuperauimus.Itaq patres.con.quod ne optan
dū quidem eſt homini immortalitatem quandam per uos adepti eſſe uidemur:quod enim tempus erit
unquam quo ueſtrorum in nos beneficiorum memoria ac fama moriat?Qui illo ipſo tempore:cum uis
ferro:metu minis obſeſſi teneremini:non multo poſt diſceſſum meū me uniuerſi reuocauiſtis.Referen
te.L.Mummio fortiſſimo atq optimo uiro quem habuit ille peſtifer annus & maxime fidelem:& mini
me timidum & ſi dimicare placuiſſet defenſorē ſalutis meæ.Poſteaq̃ uobis ptás decernendi nó ē ꝑmiſſa.
ꝑ eū Tri ple:q cū ꝑ ſe rēp.lacerare nó poſſet:ſub alio ſcelere deleuit:nūq̃ de me ſiluiſtis:nóñ̄q̃ meá ſalu/
tē ab his cóſulibus q̄ uēdiderát flagitauiſtis.Itaq ueſtro ſtudio atq auctoritate perfectū ē:ut ille ipſe annus
quæ ego mihi quá patriæ maluerá eſſe fatalē hos tribunos haberet:q ꝑmulgarēt de ſalute mea:& ad uos
ſæpenumero referrēt.Ná cóſules modeſti legūq metuētes impediebátur lege:non ea quæ de me:ſed ea
quæ de ipſis lata erat:cū meus inimicus ꝑmulgauit:ut ſi reuixiſſent hi q hæc pene delerūt tū ego rediren
Quo facto utrunq cóſeſſus ē & ſe illorū uitá deſiderare:& magno in periculo remp.futurá eſſe:ſi aut ho/
ſtes aut iterfectores reip.reuixiſſent:aut ego nó reuertiſſem Itaq illo tū ipſo anno:cū ego cecidiſſem:pri/
ceps aūt ciuitatis nō legū præſidio:ſed parietū uitá ſuá tueretur:reſp.ſine conſulibus eſſet:neq ſolū parēti/
bus perpetuis:uerū etiá tutoribus annuis eſſet orbata:ſententias dicere prohiberemini.Cūq caput meæ
proſcriptióis recitaretur:nunq̃ dubitaſtis ſalutem meá cū cómuni ſalute cóiūgere.Poſtea uero cū ſingula/
ri & præſtátiſſima uirtute.P.Lentuli conſulis ex ſuperioris anni caligine & tenebris lucē in rēp.calē.Ianua
ris deſpicere cœpiſtis:cū uirtute:gloriá rebus geſtis.Cn.Pōpeius oium gentium:olum ſæculorū:oīs me
moriæ facile princeps:tuto ſe uenire in ſenatū arbitraret.Cū.Qu.Metelli nobiliſſimi hois atq optimi ui
ri ſumma dignitas:cū ꝑtorū tribunorū.pl.pene oium uirtus & fides reipu.ſubueniſſet.Tantus ueſter con/
ſenſus de ſalute mea fuit:ut licet corpus abeſſet meū dignitas iá i patriá reuertiſſet.Quo quidem mēſe qd
inter me & meos inimicos intereſſet:exiſtimare potuiſtis.Ego meá ſalutē deſerui.ne ꝑpter me ciuiū uul
neribus reſpu.cruentaret.Illi meū reditū:nó Po.Ro.ſuffragiis:ſed flumine ſanguinis intercludēdū puta
uerūt.Itaq poſtea nihil uos ciuibus:nihil ſociis:nihil regibus reſpódiſtis:nihil iudices ſētētiis:nihil popul᷒
ſuffragiis:nihil hic ordo auctoritate declarauit.Mutū forū:elinguē curiá tacitá & fractá ciuitatē uidebatis.
Quo quidē tēpore cū is exceſſiſſet:qui cædi & flámæ uobis auctoribus reſtiterat cū ferro & facibus homi/
nes tota urbe uolútates:magiſtratuū tecta oppugnata:deorū templa iſlammata:ſummi uiri & clariſſimi
cóſulis faſces fractos fortiſſimi atq optimi uiri tribuni plæbis ſanctiſſimū corpus nō ſolū tectum atq uio
latum manu ſed uulneratū ferro cóſectūq uidiſtis.Qua ſtrage nonnulli permoti magiſtratus partim me
tu mortis partim:deſpatione reipu.paululū a mea cá receſſerunt.Reliqui fuerūt quos neq terror:nec uis:
nec ſpes nec met᷒:nec ꝑmiſſa:nec minæ nec tela:nec faces a ueſtra auctoritate:a Po.Ro.dignitate:a mea
ſalute depellerent:priceps.P.Lentulus parēs ac deus noſtræ uitæ:fortunæ:mēoriæ nominis hoc ſpecimē
uirtutis hoc iudiciū ai:hoc lumē cóſulatus ſui fore putauit.Si me mihi:ſi meis:ſi uobis:ſi reip.reddidiſſet
Qui ut eſt deſignatus:nunq̃ dubitauit ſnſam de ſalute mea & de repu.dignā dicere.cū a tribūis plæbis ue/
taretur:cum preclarum caput recitaretur:ne qs ad uos referret:ne qs decerneret:nec diſputaret:ne loq̄re
tur:ne pedibus iret:ne ſcribendo adeſſet:totá illam cauſam ut ante dixi:pſcriptionē nó legē putauit:qua
ciuis optime de repu.meritus nomiatim ſine iudicio una cū Senatu reip.eſſet ereptus Vt uero iniit magi
ſtratū:non dicam qd egerit prius:ſed qd oino egit:aliud niſi ut me conſeruato ueſtrá i poſterum dignita
tem aucturitatēq ſanciret.dii imortales q̄ntū beneficium mihi dediſſe uidemini:ꝙ hoc anno.P.Lentu
lus ꝑſuit:quo q̄to magis dediſſetis:ſi ſuperiore anno fuiſſet?Nec.n.eguiſſem medicina cóſulari:niſi cóſu/
lari uulnere cócidiſſem.Audierá ex ſapientiſſimo homine atq optimo ciue & uiro.Q.Catullo nó ſæpe
unum cóſulē improbū:duos uero nunq̃ excepto illo Ceſonino tpe fuiſſe.Quare meá cám ſemp fore fir
miſſimá dicere ſolebá:dū uel unus i rep.eſſet cóſul.Quod uero dixerat ſi illud de duob᷒ cóſulib᷒ ꝙ ante
in rep.nó fuerat perenne ac propriū manere potuiſſet.Quod ſi Qu.Metellus illo tēpore cóſul fuiſſet:uni/
cus dubitatis quo animo fuerit in me cóſeruádo futurus:cū in reſtituēdo auctorē fuiſſe aſcriptorēq uidea
tis.Sed fuerūt duo cóſules:quoꝝ mentes anguſtæ humiles:prauæ.oppletæ tenebris ac ſordibus nomen

rũt:quoꝝ principes ad cohortandos uos & rogãdos fuit. Cn. pom. uir omnium q ſunt fuerunt erũt uirtu
te ſapiẽtia:ac gloria princeps q mihi unus uni priuato amico omnia eadẽ dedit:quæ uniuerſe Reipubli.
ſalutem ocium dignitatẽ affereabãt:cuius oraito fuit:quẽadmodũ accepi tripartita uos ita primũ docuit
meis conſiliis remp. eſſe ſeruatam:cauſamq; meã cũ communi ſalute coniuuxit hortatuſq; ẽ ut auctorita
tem Senatus ſtatim ciuitatis:fortũas ciuis benemeriti defenderetis tum in perorando:poſuit:uos rogari
a ſenatu:rogari ab equitibus:rogari ab italia cuncta:deinde ipſe ad extremum ꝓ mea uos ſalute nõ roga
uit ſolũ uerumetiam obſecrauit. Huic ego homini qrites tãtum debeo quãtum hominẽ homini debere
uix fas ẽ:huius conſilia. P. Lentuli ſententiã:Sẽatus auctoritatem uos ſecuti. in eo loco in quo ueſtris be
neficiis fuerã iiſdẽ centuris qbus collocaratis repoſuiſtis. Eodem tẽpore audiuiſtis eodẽ ex loco ſũmos:
uiros ornatiſſimos atque ampliſſimos homines principes ciuitatis omnes cõſulares:omnes ꝑtores ea
dẽ dicere:ut omniũ teſtimonio ꝑ me unum rempu. conſeruatam eẽ conſtaret. Itaq; cum. p. Seruilius gra
uiſſimus uir & ornatiſſimus ciuis dixiſſet opa mea Rempu. incolumen:magiſtratibus deinceps traditã:
dixerunt in eandem ſententiam cæteri. Sed audiſtis eo tempore clariſſimi uiri non ſolũ auctoritatẽ:ſed
etiã teſtimonium Lucii Gelli:qui qa ſuam claſſem attentatã magno cum ſuo periculo pene ſenſit:dixit i
cõcione:uerum ſi ego conſul ſicut fui non fuiſſem Rempu. funditus interituram fuiſſe. En ego tot teſti
moniis. Quirites:hac auctoritate Senatus tãta conſenſione Italiæ tanto ſtudio bonorum omniũ:agẽte
p. Lentulo conſentibus cæteris magiſtratibus:deprecante. Cn. pom. hominibus omnibus fauentibꝰ
diis denique immortalibus frugum ubertate:copia utilitate reditũ meum cõprobantibus mihi meis
Reipublicæ reſtitutus tantum uobis quantum facere poſſum Quirites pollicebor:primum qua ſanctiſſi
mi homines pietate erga deos imortales eſſe ſoleant:me eandem erga Populũ Roma. ſempq; fore. Nu
menque ueſtrum æque mihi graue & ſanctum ac deorum immortalium i omni uita futurũ. Deide quo
niã me in ciuitate reſpu. ipſa reduxit:nullo me loco Reip. defuturum. Quod ſi quis exiſtimat me aut uo
luntate eſſe mutata:aut debilitata uirtute:aut animo fracto:uehementer errat. Mihi quod potuit uis & in
iuria & ſceleratorum hominum furor detrahere:eripuit:abſtulit:diſſipauit:quod uiro forti adimi nõ po
teſt id mihi manet & permanebit. Vidi ego fortiſſimum uirum municipem meum. C. Mariũ quoniam
uobis aliqua fatali neceſſitate non ſolum cum his qui hoc imperium delere uoluiſſent. Sed etiã cũ fortu
na belligerandum:fuit eum tamen uidi cum eſſet ſumma ſenectute:non modo non infracto animo ꝓ
pter magnitudinem calamitatis. Sed cõfirmato atque renouato:quem egomet dicere audiui tũ ſe fuiſſe
miſerum cũ careret patria:quam obſidione liberaſſet:& cum ſua bona poſſideri ab inimicis ac diripi au
diret cũ adoleſcẽtem filium uideret:eiuſdem ſocium calamitatis cum in paludibus demerſus cõcurſu ac
miſericordia Miturnenſium corpus ac uitam ſuam conſeruarit cum parua nauicula traiectus in Africã
qbus regna ipſe dederat ad eos ſupplex inopſque ueniſſet:recuperata uero ſua dignitate ſe non cõmiſſu
rum:ut ea quæ amiſerat:ſibi reſtituta eſſent:uirtutem animi non haberet:quam nunquam ꝑdidiſſet Sed
hoc inter me atque illũ intereſt:quod ille quare plurimum potuit:ea ipſa re inimicos ſuos ultus ẽ armis.
Ego qua cõſueui:utar pietate:quoniam illi arti in bello:ac ſeditione locus eſt. Huic in pace atque ocio q̃
ille animo irato nihil niſi de inimicis ulciſcendis agebat. Ego de ipſis inimicis tãtum quãtum mihi reſp.
permittet cogitabo deinde Quirites:quoniam me quattuor omnino genera hominũ uiolarunt. Vnum
eorũ qui odio reſp. quod eam ipſis conuictis conſeruaram:mihi inimiciſſimi fuerunt. Alterũ q per ſimu
lationẽ amicitiæ nephariæ me prodiderunt. Tertiũ qui cũ propter inertiã ſuam eadẽ aſſequi non poſſent
Inuiderent laudi & dignitati meæ. Quartũ q cũ cuſtodes Reipu. eẽ debuerunt:ſalutem meam ſtatũ ciui
tatis:dignitatẽ eius imperii:ꝙ erat penes ipſos uendiderunt:ſic ulciſcar facinora ſingula:quemadmodũ a
quibuſque ſum prouocatus:malos ciues rempu. bene gerẽdo:perfidos amicos nihil credendo:atq; om
nia cauẽdo. Inuidos uirtuti & gloriæ ſeruiẽdo. Mercatores prouinciarum reuocando domum atque ab
his prouinciarum rationẽ repetendo:quãquam mihi maiori curæ quemadmodum quidem uobis:qui
de me eſtis optime meriti gratiã referam:quam quemadmodum inimicorum iniurias:crudelitatemq;
perſequar:& enim ulciſcẽde iniuriæ facilior ratio eſt quam beneficii remunerãdi:propterea ꝙ ſuperiorẽ
eſſe cõtra iprobos minus ẽ negocii:q̃ bonis exæquari. Tũ ẽt nec tam neceſſariũ qdẽ ẽ:male meritis referre
qd debeas:q̃ ut benemeritos colas:odiũ uel ꝑcibus mitigari põt:uel tẽporibus:& reip. cõmuniq; utilitate
depõi:uel difficultate ulciſcẽdi teneri:uel uetuſtate ſedari benemeritos qn colas:nec exorari fas ẽ:neq; id
reip. ẽ repetere ut utiq; neceſſa ẽ neq; ẽ excuſatio difficultatis:neq; æquũ eſt tpe & die memoriã beneficii
diffinire poſtremo q in ulciſcẽdo remiſſior:fuit:mox aperte laudat̃:at grauiſſime uituperat̃ qui i tãtis be
neficiis quãta uos in me cõtuliſti remunerãdis:ẽ tardior:neq; ſolũ ingratus qꝺ ipſum graue eſt uerũetiã
impius appellet̃:neceſſe eſt. Atq; i officio perſoluẽdo diſſimilis ratio pecuniæ debitæ eſt:propterea ꝙ pe
cuniam qui retinet:non diſſoluit qui reddidit non habet gratiam & qui retulit habet:& qui habet diſſol
uit. Qua propter memoriã ueſtri beneficii colam beniuolentia ſempiterna:nõ modo dum anima exupe
rabo mea:ſed etiam cum mortuo monumẽta i me ueſtri beneficii permanebũt. In referẽda aũt grã hoc
uobis repromitto:ſempq; ꝑſtabo mihi neq; in cõſiliis de Repu. capiũdis diligẽtiam neq; i pԑiculis a repu.
propulſandis animum:neq; i ſententia ſimpliciter referenda fide neq; in hominum uolũtatibus ꝓ reip.
lædendis libertatem:nec i perferendo labore induſtriam:nec in ueſtris cõmodis augẽdis gratiam animi
beniuolentiam defuturam:atq; hæc cura Quirites erit infixã animo meo ſempiterna:ut cum uobis qui
apud me deorum immortalium uim & numẽ tenetis:cum poſteris ueſtris cũctiſq; gẽtibus digniſſimis
ea ciuitate uideat. quæ ſuam dignitatẽ non poſſe tenere ſe:niſi me recuperaſſet:cũctis ſuffragiis indicauit.

M.T.C.Q VA SENATVI CRATIAS AGIT POST REDITVM SVVM:ORATIO.

I PARTES Cōſcripti ꝓ ueſtris immortalibus in me fratréque meum liberoſque noſtros meritis parū uobis cumulate gratias egero:quæſo obteſtorque ne meæ naturæ potiuſquā magnitudini ueſtroꝝ beneficiorū id tribuēdū putetis.Quæ enim tanta poteſt exiſtere ubertas ingenii?Quæ tanta dicendi copia?Quod tā diuinū atque incredibile genus orationis?Quo quiſquam poſſit ueſtra in nos uniuerſa promerita non dicā cōplecti orādo.Sed percenſere numerādo?Qui mihi fratrē optatiſſimū:me fratri amātiſſimo:liberis nr̄is parentes nobis liberos.Qui dignitatem:qui ordinē:q fortunas:qui ampliſſimam rempubli.Qui patriam.qua nihil poteſt eſſe iucūdius qui denique noſmetipſos nobis reddidiſtis:ꝙ ſi parētes cariſſimos habere debemus:ꝙ ab his nobis uita patrimoniū:libertas:ciuitas tradita eſt ſi deos immortales quorum beneficio & hæc tenuimus:& cæteris rebus aucti ſumus ſi Popu.Roma.cuius honoribus in ampliſſimo couſilio: & in altiſſimo gradu dignitatis:atque in hac omnium terrarum arce collocati ſumus:ſi hūc ipſum ordinem a quo ſæpe magnificētiſſimis decretis ſumus honeſtati:immenſum qniddam & īfinitum eſt quod uobis debeamus:qui ueſtro ſingulari ſtudio atque conſenſu parentū beneficia:deorum immortalium munera populi romani honores ueſtra de me multa iudicia nobis:uno tēpore omnia reddidiſtis:ut cū nobis multa:magna populo romano:innumerabilia parentibus:omnia diis īmortalibus debeāus.Hæc antea ſingula per illos habuimus:Nunc uniuerſa ꝑ uos recuperauimus.Itaq; patres.con.quod ne optandū quidem eſt homini immortalitatem quandam per uos adepti eſſe uidemur:quod enim tempus erit unquam quo ueſtrorum in nos beneficiorum memoria ac fama moriatꝰ?Qui illo ipſo tempore:cum uis ferro:metu minis obſeſſi teneremini:non multo poſt diſceſſum meū me uniuerſi reuocauiſtis.Referente.L.Mummio fortiſſimo atq; optimo uiro quem habuit ille peſtifer annus & maxime fidelem:& minime timidum & ſi dimicare placuiſſet defenſorē ſalutis meæ.Poſteaq̄ uobis ptās decernendi nō ē pmiſſa.p eū Tri ple:q cū p ſe rēp.lacerare nō poſſet:ſub alicō ſcelere deleuit:nūq̄ de me ſiluiſtis:nō nūq̄ meā ſalutē ab his cōſulibus q uēdiderāt flagitauiſtis.Itaq; ueſtro ſtudio atq; auctoritate perfectū ē:ut ille ipſe annus quē ego mihi quā patriæ maluerā eſſe fatalē hos tribunos haberet:q ꝓmulgarēt de ſalute mea:& ad uos ſæpenumero referrēt.Nā cōſules modeſti legūq; metuētes impediebātur lege:non ea quæ de me:ſed ea quæ de ipſis lata erat:cū meus inimicus ꝓmulgauit:ut ſi reuixiſſent hi q hæc pene delerūt tū ego rediren Quo facto utrunq; cōfeſſus ē & ſe illorū uitā deſiderare:& magno in periculo remp.futurā eſſe ſi aut hoſtes aut iterfectores reip.reuixiſſent:aut ego nō reuertiſſem itaq; illo tū ipſo anno:cū ego cecidiſſem:priceps aūt ciuitatis nō legū præſidio:ſed parietū uitā ſuā tueretur:reſp.ſine conſulibus eſſet:neq; ſolū parētibus perpetuis:uerū etiā tutoribus annuis eſſet orbata:ſententias dicere prohiberemini.Cūq; caput meæ proſcriptiōis recitaretur:nūq̄ dubitaſtis ſalutem meā cū cōmuni ſalute cōiūgere.Poſtea uero cū ſingulari & præſtātiſſima uirtute.P.Lentuli conſulis ex ſuperioris anni caligine & tenebris lucē in rēp.calē.Ianuanis deſpicere cœpiſtis:cū uirtute:gloriā rebus geſtis.Cn.Pōpeius oīum gentium oīum ſæculorū:oīs memoriæ facile princeps:tuto ſe uenire in ſenatū arbitraretꝰ.Cū.Qu.Metelli nobiliſſimi hoīs atq; optimi uiri ſumma dignitas:cū ꝓtorū tribunorū.pl.pene oīum uirtus & fides reipu.ſubueniſſet.Tantus ueſter conſenſus de ſalute mea fuit:ut licet corpus abeſſet meū dignitas iā ī patriā reuertiſſet.Quo quidem mēſe qd inter me & meos inimicos intereſſet:exiſtimare potuiſtis.Ego meā ſalutē deſerui.ne ꝓpter me ciuiū uulneribus reſpu.cruentaretꝰ.Illi meū reditū:nō Po.Ro.ſuffragiis:ſed flumine ſanguinis intercludēdū putauerūt.Itaq; poſtea nihil nos ciuibus:nihil ſociis:nihil regibus reſpōdiſtis:nihil iudices ſētētiis:nihil populꝰ ſuffragiis:nihil hic ordo auctoritate declarauit.Mutū ſoꝝ:elinguē curiā tacitā & fractā ciuitatē uidebatis.Quo quidē tēpore cū is exceſſiſſet:qui cædi & flāmæ uobis auctoribus reſtiterat cū ferro & facibus homines tota urbe uolūtates:magiſtratuū tecta oppugnata:deorū templa iflammata:ſummi uiri & clariſſimi cōſulis faſces fractos fortiſſimi atq; optimi uiri tribuni plæbis ſanctiſſimū corpus nō ſolū tectum atq; uiolatum manu ſed uulneratū ferro cōfectūq; uidiſtis.Qua ſtrage nonnulli permoti magiſtratus partim metu mortis partim:deſpatione reipu.paululū a mea cā receſſerunt.Reliqui fuerūt quos neq; terror:nec uis:nec ſpes nec metꝰ:nec ꝓmiſſa:nec minæ nec tela:nec faces a ueſtra auctoritate:a Po.Ro.dignitate:a mea ſalute depellerent:priceps.P.Lentulus parēs ac deus noſtræ uitæ:fortunæ:mēoriæ nominis hoc ſpecimē uirtutis hoc iudiciū aīi:hoc lumē cōſulatus ſui fore putauit.Si me mihi:ſi meis:ſi uobis:ſi reip.reddidiſſet Qui ut eſt deſignatus:nnnq̄ dubitauit ſnſam de ſalute mea & de repu.dignā dicere.cū a tribūis plæbis ueraretur:cum præclarum caput recitaretur:ne qs ad uos referret:ne qs decerneret:nec diſputaret:ne loqretur:ne pedibus iret:ne ſcribendo adeſſet:totā illam cauſam ut ante dixi:ꝓſcriptionē nō legē putauit:qua ciuis optime de repu.meritus nomīatim ſine iudicio una cū Senatu reip.eſſet ereptus Vt uero iniit magiſtratū:non dicam qd egerit prius:ſed qd oīno egit:aliud niſi ut me conſeruato ueſtrā i poſterum dignitatem aucturitatēq; ſanciret.dii imortales q̄tum beneficium mihi dediſſe uidemini:ꝙ hoc anno.P.Lentulus ꝓſuit:quo q̄to magis dediſſetis:ſi ſuperiore anno fuiſſet?Nec.n.eguiſſem medicina cōſulari:niſi cōſulari uulnere cōcidiſſem.Audierā ex ſapientiſſimo homine atq; optimo ciue & uiro.Q.Catullo nō ſæpe unum cōſulē improbū:duos uero nunq̄ excepto illo Ceſonino īpe fuiſſe.Quare meā cām ſemp fore firmiſſimā dicere ſolebā:dū uel unus ī rep.eſſet cōſul.Quod uero dixerat ſi illud de duobꝰ cōſulibꝰ ꝙ ante in rep.nō fuerat perenne ac propriū manere potuiſſet.Quod ſi Qu.Metellus illo tēpore cōſul fuiſſet:uniꝰ dubitatis quo animo fuerit in me cōſeruādo futurus:cū in reſtituēdo auctorē fuiſſe aſcriptorēq; uideatis.Sed fuerūt duo cōſules:quoꝝ mentes anguſtæ humiles:prauæ.oppletæ tenebris ac ſordibus nomen

ipſm cõſulatus ſplendorē illius honoris:magnitudinē tanti īperii nec intueri.nec ſuſtinere:nec capere po
tuerūt:nō cõſules:ſed mercatores prouinciarū:ac uenditores ueſtræ dignitatis:quorū alter a me Catilinā
amatorē ſuum multis audiētibus alter Cethegū cõſobrinū ſnū repoſcebat:qui me duo ſceleratiſſime poſt
hoīum memoriā nō cõſules:ſed latrones nō modo deſeruerūt in cauſa præſertim publica & cõſulari:ſed
prodiderūt:oppugnauerūt:omni auxilio nō ſolū ſuo ſed etiam ueſtro:cæterorūq; ordinū ſpoliatum eſſe
uoluerunt.Quorū alter tamē nec me nec quemq̄ fefelit.Quis.n.ullā ulli⁹ boni ſpem haberet i eo cuius pri
mū tēpus ætatis palā fuiſſet ad oēs libidines.diuulgatū:qui ne a ſanctiſſima qdē parte corporis potuiſſet
hominū impurā itemperantiā propulſare.Qui cū ſuā rem nō min⁹ ſtrenue q̄ poſtea publicā cõfeciſſe ego
ſtatē & luxuriā domeſtico lenocinio ſuſtentauit.Qui niſi in aram tribunat⁹ cõfugiſſet:neq; uim pretoris.
nec multitudinē creditorū:nec bonorū proſcriptionē effugere potuiſſet.Qui i magiſtratu niſi rogationē
de piratico bello tuliſſet:profecto & egeſtate & improbitate coactus piraticā ipſe feciſſet:ac minore quidē
reip.detrimētoq; ꝙ intra mœnia nepharius hoſtis prædoq; uerſat⁹ eſt:quo inſpectāte ac ſedēte legē trib.
plæbis tulit:ne auſpiciis obtemperaretur:ne obnūciare cõcilio aut cõitiis ne legi intercedeř liceret:ut lex
ælia ac fuſia ne ualerent:quæ noſtri maiores certiſſima reip.ſubſidia cõtra tribūitios furores eē uoluerūt:
Idemq;:poſtea cū innumerabilis multitudo bonorū de capitolio ſupplex ad eū ſordidata uēiſſet:cūq; ado
leſcentes nobiliſſimi cunctiq; equites Romani ſe ad lenonis īpudētiſſimi pedes abieciſſent:quo uultu ii
cincinatus ganeo nō ſolū ciuiū lachrymas:uerumetiā patriæ præces repudiauit.Neq; eo cõtētus fuit:ſed
etiā in concionē aſcendit:eaq; dixit quæ ſi eius uir Catilina reuixiſſet:dicere nō eſſet auſus ſe nõis decēb.
quæ me cõſule fuiſſent diui Capitolini pœnas ab equitibus rōanis eſſe repetiturū.Neq; ſolū id dixit:ſed
quos ei cõmodū fuit:cõpellauit.Luciū uero equitē romanū iam præſtāti dignitate hominē:& ſaluti meæ
pro familiaritate reipu.pro fortunis ſuis amiciſſimū:cõſul imperioſis exire urbe iuſſit:& cū uos ueſte mu
tandam cēſuiſſetis:cunctiq; mutaſſetis atq; idem boni omnes iam ante feciſſent.Ille unguētis oblitus cū
toga prætexta quā omnes prætoresq; ædileſq; tum abiecerant:irriſit ſqualorem neſtrū:& luctum gratiſſi
mæ ciuitatis:feciq; quod nemo unquā tyrānus:ut quo minus occulte ueſtrū malū gemeretis:nihil dice
ret:ne āperte incommoda:patriæ lugeretis ediceret.Cum uero in circo flaminio nō a tribuno pleb.cõſul
in concionem:ſed a latrone archipiracta productus eſſet:primū ꝓceſſit qua auctoritate uir:uini:ſomni:
ſtupri:plenus:madenti coma:cõpoſito capillo:grauibus oculis:fluētibus buccis:preſſa uoce:& temulētus:
ꝙ in ciues indemnatos eſſet animaduerſum:id ſibi dixit grauis auctor uehemētiſſime diſplicere.Vbi no
bis:hæc auctoritas tam diu tanta latuit:cur in luſtris & eleuationibus huius calamiſtrati ſaltatoris tam exi
mia uirtus iam diu:ceſſauit:Nam ille alter Ceſonius Caluētius ab adoleſcentia uerſatus eſt in foro:cū eū
præter ſimulatam irritamq; triſtititiā nulla res cõmendaret:non conſulis ſtudiū:nō diſcendi initia rei mi
litaris:non cognoſcēdorum hoīum:non liberalitas quem prætereiens cū incultū horridum mæſtumq;
uidiſſes:etiam ſi agreſtem & inhumanū exiſtimares:tamē libidinoſum & perditū nō dubitares cum hoc
homine aut cū ſtipite æthiope:ſi in foro cõſtituiſſes:nihil crederes īntereſſe:ſine ſenſu:ſine ſapore.Elinguē
tardū:inhumanū negocium.Cappadocē modo abreptum de grege uenalium diceres.Idē domi q̄ libi
dinoſus q̄ impurus q̄ intemperatus:nō ianuare corporis:ſed porro intermiſſis uoluptatibus.Cū uero litte
ris ſtudere incipit.Et helluo immanis cū græculis philiſophari tum eſt epicureus:nō pēitus illi diſciplinæ
quæcunq; eſt deditus:ſed captus uno uerbo uoluptatis.Habet autē magiſtros nō ex iſtis ineptis:q dies to
tos de officio & de uirtute diſſerūt qui ad laborem ad induſtriam:ad pericula pro patria ſubeūda adhor
tant̃.Sed eos qui diſputant horā nullā uacuā uoluptate eſſe debere:in omni parte corporis ſemper opor
tere aliquod gaudium delectationemq; uerſari:his utit̃ quaſi præfectis libidinū ſuarū:hi uoluptates om
nes ueſtigant atq; adorant.Hi ſunt conditores inſtructoreſq; conuiuii:idem expendūt atq; eſtimant:uo
luptates ſentētiamq; dicunt:& iudicant quantū cuiq; libidini tribuendū eſſe uideat̃.Horum ille artibus
eruditus ita contēpſit hanc prudētiſſimā ciuitatem:ut omnes ſuas libidines:omnia flagitia latere poſſe ar
bitraret̃:ſi modo uultū importunum in forum detuliſſet.Is me quāquā equidem non cognouerā eū ꝓ
pter Piſonum affinitatē:quā longe hic ab hoc genere cognitio materna trāſalpini ſanguinis abſtuliſſet.
Sed uos populoq; Romano nō cõſilio neq; eloquentia:quod in multis ſæpe accidit:ſed rugis ſupeciliq;
decepit.L.Piſo tu ne es auſus iſto oculo non dicā iſto animo iſta fronte nō uita tanto ſupercilio:non enī
poſſem dicere tātis geſtis cum Gabinio conſociare conſilia peſtis meæ:nō te illius unguentorum odor
non uini anhelitus:non frons calamiſtri intorta ueſtigiis in eam cognitionem adducebat:ut cū illius re
ſimilis:fuiſſes:frōtis tibi i tegumēto ad occultāda tāta flagitia diutius uti non liceret:cū hoc coire auſus es
ut cõſularē dignitatē:ut reip.ſtatum:ut Senatus auctoritatē:ut ciuis optime meriti fortunas ꝓuinciarum
fœdere addiceres.Te cõſule tuis edictis & imperiis Sēatui Popu.q; Roma.nō eſt licitum non modo ſen
tentiis atq; auctoritate ſua:ſed ne luctu qdē ac ueſtitu reipublicæ ſubuenire.Capuæ ne te putabas:in qua
urbe domiciliū quondā ſuperbiæ fuit:cõſulem eē:ſicut eras eo tpe:an Romæ in qua ciuitate omnes ante
uos cõſules Senatui paruerunt:Tu es auſus in circo flāminio productus cum tuo illo pari dicere te ſem
per miſericordem fuiſſe:quo uerbo ſenatū atq; omnes bonos cum a patria peſtem expellerēt:crudeles
demonſtrabas fuiſſe.Tu miſericors:me affinem tuum:quē comitiis prærogatiuæ primū coſtodem præ
feceras:quem calē.Ianuarii tertio loco ſententiam rogabas:cõſtrictum reipu.inimicis tradidiſti.Tu meū
generum propinquum tuum:tu affinem tuam filiam meam ſuperbiſſimis & crudeliſſimis uerbis a ge
nibus tuis reppuliſti.Idemq; tu clementia ac miſericordia ſingulari:cum ego una cū repu.nō tribunitio
ſed conſulari ictu cõcidiſſem:tanto ſcelere tantaq; intemperantia fuiſti:ut ne unam qdem horam inter-

eſſe paterere inter meam peſtem & tuã prædam: ſaltem dum conticeſſeret illa lamentatio & gemitus ur
bis. nondum palam factum erat concidiſſe rempu. cũ tibi arbitria funeris ſoluebantur: uno eodẽq; tem
pore domus mea diripiebatur: ardebat: bona ad uicinum conſulem de palatio: de tuſculano ad item uici
num alterum conſulem deferebantur: cum iiſdem operis ſuffragium ferentibus. eodẽ gladiatore latorẽ
uacuo nõ modo a bonis ſed a liberis atq; inani foro ignaro. Po. Ro. quid agereť Senatu uero oppreſo &
afflicto duobus impiis nephariiſq; conſulibus ærarium: prouinciæ: legiones imperia donabanť: horum
conſulum ruinas uos conſules ueſtra uirtute fulſiſtis: ſummaq; tribunorum plæbis prætorumq; & diligẽ
tia ſubleuati. Quid ego de præſtantiſſimo uiro. T. Annio dicam: aut quis de tali ciue ſatis unquã digne lo
queturť qui cum uideret ſceleratum ciuem aut domeſticum potius hoſtẽ: ſi legibus uti liceret: iudicio eſſe
frangendum: ni ipſa iudicia uis impediret: ac tolleret audaciam uirtute: furorem fortitudine: temeritatẽ
conſilio: manum manu: uim ui eſſe ſuperandem. Primo de ui poſtulauit: poſtea quã ab eodẽ ſublata iudi
cia eſſe uidit: ne ille omnia ui poſſet efficeř curauit. Qui docuit neq; tecta, neq; templa neq; forum: neq; cu
riam ſine uirtute ſumma ac maximis opibus & copiis ab inteſtino latrocinio poſſe defendi: qui prius poſt
meum diſceſſum metum bonis: & audacibus timorem huic ordini: ſeruitutem depulit ciuitati: quã ratio
nem pari uirtute: animo fide. P. Seſti⁹ ſecutus pro mea ſalute: pro ueſtra auctoritate. pro ſtatu ciuitatis nul
las ſibi inimicitias: nullam uim: nullos impetus: nullum uitæ diſcrimen uitandũ unquã putauit: Qui cau
ſam Senatus exagitatam concionibus improborum: ſic ſua diligentia multitudini commẽdauit: ut nihil
tam populare, q̃ ueſtrum nomen: nihil tam omnibus carum aliquando q̃ ueſtra auctoritas uidereť. Qui
me cum omnibus rebus quibus tribunus plebis potuit: defendit: cũ reliquis officiis iuxta ac ſi me⁹ frater
eſſet ſuſtentauit. Cuius ego clientibus: libertis. familia: copiis: litteris ita ſum ſuſtentat⁹: ut meæ calamitatis
non adiutor ſolum uerumetiam ſocius uideretur. Iam cæterorum officia ſtudiaq; uidiſtis. quam cupibus
mei. C. Ceſtilius: q̃ ſtudioſus ueſtri. quam nõ uarius fuerit in cauſať Quid Moſopius: cui ego ipſi parenti
fratriq; eius ſentio quantum debeam: qui cum mea ſententia uoluntas eorũ in priuato iudicio eſſet offen
ſa: publici mei beneficii memoria priuatam offenſiõem obliterauit. Iam. T. Fadius: qui mihi quæſtor fuit.
M. Curius cuius ego patri quæſtor fui: ſtudio: amore: animo huic neceſſitudini nõ defuerũt. Multa de me
C. Meſſinius & amicitiæ & reipubli. cauſa duxit legem ſpatiatim initio de ſalute mea promulgauit. Qu. Fa
britius ſi quæ de me agere conatus eſt. & contra uim & ferrum perficere potuiſſet menſe Ianuarii noſtrũ
ſtatum recuperaſſem. quem ad ſalutem meam uolũtas impulit: uis retardauit: auctoritas ueſtra reuocauit.
Iam uero prætores quo animo in me fuerit: uos exiſtimare potuiſtis: cum. L. Cecilius priuatũ me ſuis om
nibus copiis ſtuduerit ſuſtentare: publice promulgarit de mea ſalute cũ. Collegis pene omnib⁹: direptori
bus autem bonorum meorum in ius adeundi poteſtatem nõ fecerit. M. autem Calidus ſtatim deſignat⁹
ſentẽtia ſua: q̃ eẽt ſibi cara mea ſal⁹: declarauit. Omnia officia. C. Septimii. Qu. Valerii. P. Craſſi: Sex. Quin
tilii. C. Cornuti ſumma & in me & in rempu. conſtiterunt: quæ cum libenter commemorem nõ igratus:
nemo animi gratiarum immemor eſt gratus inuent⁹ nonnullorum in me commiſſa nepharie prætero.
Non eſt mei temporis iniurias meminiſſe: quas ego etiam ſi ulciſci poſſem tamẽ obliuiſci mallẽ. Alio trãſ
ferenda mea tota uita eſt: ut bene de me meritis referam gratiam: cum apertis hoſtib⁹ bellum gerã: timi
dis amicis ignoſcam proditoribus meis non indicem dolorem profectiõis meæ defenſores redit⁹ digni
tate conſoler: q; ſi mihi nullum eſſet officium in omni uita reliquũ: niſi ut erga duces ipſos & pricipes atq;
auctores ſalutis meæ ſatis gratus indicarer tamen exiguum reliquæ uitæ tempus non modo ad referen
dam, uerumetiam ad commemorandum commemorandam gratiam mihi relictum putarem. Quãdo
enim ego huic homini ac liberis eiusť quando omnes mei gratiam referẽtť quæ memoria: quæ uis īgenii
quæ magnitudo obſeruantiæ tot tantiſq; beneficiis reſpondere poteritť qui mihi prim⁹ afflicto & iacẽti cõ
ſularem fidem dexteramq; porrexit: qui me a morte ad uitam a deſperatione ad ſpem: ab exitio ad ſalutẽ
reuocauit quanto amore in me ſtudio in rempu. fuit: ut excogitaret quemadmodum calamitatem meã
non modo leuaret: ſed etiam honeſtaret. Quid enim magnificẽtiusť Quid præclarus mihi accidere potu
it: quam quod illo petente uos decreuiſtis: ut cuncti ex omni Italia qui. Remp. ſaluam uellent: ad me unũ
hominem fractum & prope diſſipatum reſtituendum & defendendũ uenirent: ut qua uoce te Romule
poſt Romam condittam conſul uſus eſſet pro uniuerſa rep. apud eos ſolum q eius uocẽ exaudire poſſet
eadem uoce Senatus omnibus agris atq; oppidis uicis ciues totamq; Italiam ad unius ſalutẽ defendẽdã
excitaret. Quid ergo glorioſus meis poſteris potui relīquere: quam hoc Senatum iudicaſſe. Qui ciuis me
non defendiſſet: eum rempu. ſaluatum noluiſſe. Itaq; tantum ueſtra auctoritas: tantum eximia cõſulis di
gnitas ualuit ut omnis flagitium ſe cõmittere putaret: ſi quis non ueniret Idemq; conſul cum illa incre
dibilis multitudo Romam & pene Italia ipſa uenīſſet: uos frequentiſſimos in Capitoliũ cõuocauit: quo
tempore quantam uim naturæ bonitas haberet: aut uera nobilitas: ītelligere potuiſtis. Nã. Qu. Metellus
& inimicus & frater inimici pſpecta ueſtra uolũtate omnia priuata odia depoſuit: quẽ. P. Seruilius uir cũ
clariſſimus: tum uero optimus mihiq; amiciſſmus: & auctoritatis & orationis ſuæ diuina quadam grauī
tate: ad ſui generis communiſq; ſanguinis facta uirtuteq; reuocauit: ut haberet in cõſilio & fratrem ab in
feris ſocium rerum mearũ: & omnes Metellos præſtantiſſimos ciues pene ex Acheronte excitatos: in q
bus numidicum illum Metellum: cuius quondam de patria diſceſſus honeſtis omnibus luctuoſus tãdẽ
uiſus eſt. Itaq; dimittitur non modo ſalutis defenſor: qui ante hoc unum beneficium fuerat inimicus: ue
rumetiam eſt aſcriptor dignitatis meæ. Quo quidem die cum quadringenti decẽ Senatores eſſetis: ma
giſtratus q omnis adeſſent: diſſenſit unus: qui ſua lege coniuratos etiam ab inferis excitandos putarat.

Atq; illo die quo rempu.meis conſiliis cōſeruatam grauiſſimis uerbis & plurimis iudicaſſetis: idē cōſul
curauit:ut eadē a principibus ciuitatis i concione poſtero die dicerentur:cum quidē ipſe egit ornatiſſime
cauſam meā:perficitque aſtante atq; audiente. Italia tota ut ulx cuiuſdam conducti atque perditi uocem
acerbam atq; inimicam bonis poſſent audire:ad hæc non modo auxiumētum ſalutis:ſed etiam ornamē
ta dignitatis meæ reliqua uos idem addidiſtis:decreuiſtis ne quis ulla ratione rem impediret:qd impe
diſſet:grauiter moleſteq; laturos:illum contra rempub.ſalutēq; bonorum concordiamq; ciuiū facturum:
& ut ad uos ea ſtatim referentur:neq; etiam ſi diutius:calūniarētur:redire iuſſiſtis. Quid ut audirentur
grate qui e municiplis ueniſſent quid ut ad illā diē res cū rediſſent rogatētui pari ſtudio cōuenirēt. Quid
deniq; illo die quem.P.Lentulus mihi fratriq; meo liberiſq; noſtris natalem conſtituit.nō modo ad no
ſtram:uerūetiam ad ſempiternam memoriam temporis:quo die nos comitiis centuriatis quæ maxime
maiores iuſta dici haberiq; uoluerunt:arceſſiuit in patriam:ut eædem centuriæ quæ me cōſulem fecerant
conſulatū meum comprobarent:quo die quis ciuis fuit:qui non nephas eſſe putaret quacunq; aut ætate
aut ualitudine eſſet:non ſe de ſalute mea ſentētiam ferre:quando tantam frequentiam in Cāpo:tantum
ſplēdorem Italiæ totius:ordinumq; omnium:quādo ulla dignitate tot rogatores:diriuatores cuſtodeſq;
uidiſtis?Itaq;.P.Lentuli beneficio excellenti atq; diuino non ſolum reducti ſumus in patriā:ſicut nōnul
li clariſſimi uiri:ſed equis inſignibus:& curru aurato reportati.Poſſum ego ſatis in.C.Pom.unquam:gra
tus uideri:qui nō ſolum apud uos qui idem ſentiebatis:ſed etiam apud uniuerſum populū ſalutē Popu
li Roma.& conſeruatū per me & coniunctam eſſe cum mea dixerit.Qui cauſam meam prudentibus cō
mendarit.Imperitos edocuerit:eodēq; tempore in probos auctoritate ſua compreſſerit:bonos excitarit.
Qui.Po.Roma.pro me tanquā pro fratre:aut pro parente non ſolum hortatus ſit:ſeꝛumetiam obſecra
rit:qui Ipſe propter metū dimicationis & ſanguinis domo ſe tenere etiam a ſupeꝛiotibus tribūis petierit:
ut de ſalute mea & promulgarent:& referrent qui in colonia nuper conſtituta:cum ipſe gereret magiſtra
tum in qua nemo erat emptus interceſſorum uim & crudelitatē priuilegii auctoritate honeſtiſſimorum
hominum & publicis literis conſignauit.Princepſq; Italiæ totius præſidium ad noſtrā ſalutē imploran
dū putauit.Qui cum ipſe mihi ſemper amiciſſimus fuiſſet:is etiā ut ſuos neceſſarios mihi amicos redderet
elaborauit.Quibus autē officiis beneficia.T.Aunii remunerabor:cuius omnis ratio:cogitatio totus deni
que tribunatus nihil aliud fuit niſi conſtās ꝑpetua:fortis inuicta defenſio ſalutis meæ.Quid de.P.Seſtio
loquar:q ſuam erga me beniuolentiam & fidem nō ſolum animi dolore:ſed etiam corporis uulneribus
oſtendit?Vobis uero.p.con.ſingulis & ægi:& agā gratias uniuerſis.Aegi initio quantum potui:ſatis orna
te agere nullo modo poſſum:& quāq̄ ſunt i me præcipua merita multoꝝ:quæ ſileri nullo modo poſſunt
tamen huius temporis ac timoris mei non eſt conari commemorare beneficia i me ſingulorum.Nā dif
ficile eſt nō aliquod nephas quenq̄ præterire.Ego uos uniuerſos.p.C.deorū numero colere debeo. Sed
ut in ipſis diis immortalibus nō ſemper eoſdem atq; alias alios ſolemus uenerari & præcari ſic i homini
bus de me diuinitus meritis omnis erit ætas mihi ad eorum i me merita prædicāda atq; recolēda. Hodi
erno autem die nominatim a me magiſtratibus ſtatui gratias eſſe agēdas:& de priuatis uni q pro ſalute
mea municipia coloniaſq; adiiſſet populū ſupplex obſecraſſet:ſententiam:dixiſſet eam quā uos ſecuti mi
hi dignitatem meam reddidiſtis:uos me florētem:ſemper ornaſtis:ſemper laborantem mutatiōe ueſtis
& prope luctu ueſtro quoad licuit defendiſtis.Noſtra memoria Senatores ne in ſuis quidē periculis mu
tare ueſtē ſolebāt.In meo periculo Senatus ueſte mutata fuit quod licuit per eorum edicta:qui mea pe
ricula non modo ſuo præſidio:ſed etiā ueſtra depræcatiōe nudarunt.Quibus ego rebus obiectis cū mi
hi priuato confligēdum uiderem:cum eodem exercitu:quē conſul nō armis ſed ueſtra auctoritate ſupe
ratam multa mecū ipſe reputaui.dixerat in concione conſul ſe cliui capitolini pœnas ab equitibus rōanis
repetiturum:nominatim alii compellabātur:alii citabantur:alii relegabantur aditus templorum erāt nō
ſolū præſidiis & manu:uerumetiam demolitione ſublati.Alter conſul ut me & remp.non modo delere
ret:ſed etiā hoſtibus remp.ꝑderet:pactionibus eos ſuorum præmiorum obligarat. Erat alius ad portas
cū imperio in multos annos magnoq; exercitu:quem mihi inimicum fuiſſe non dico:tacuiſſem cū dice
retur eſſet inimic⁹.Scio duas partes eſſe in repu.cum putaretur altera me depoſcere ꝑpter inimicitias:al
tera timide defendere propter ſuſpicionē cædis ſuſpicabantur. Qui autem me depoſcere uidebantur: ii
huius auxerunt dimicatiōis metum:iq; nonnunquā inficiando ſuſpicionē hominū:curamq; minuerunt:
Quare cum uiderem Senatum dulcibus orbatū:me a magiſtratibus partim oppugnatum:partim prodi
tū:partim derelictum:ſeruos ſimulatione collegiorum nominatim eſſe conſcriptos copias omnis. Ca
tilinæ pene iiſdem ducibus ad ſpem cædis & incendiorum eē reuocatas equites romanos proſcriptiōis:
uaſtitatis:cædis metu eſſe permotos.Potui.P.C.multis auctorib⁹ fortiſſimis:uiris me ui armiſq; defende
re.Nec mihi ille ipſe aius idem meus uobis non incognit⁹ defuit.Sed uidebā ſi uiciſſem præſentē aduer
ſarium:nimium mihi multos alios eſſe uincēdos ſi uictus eſſem:multis bonis & pro me & mecū & poſt
me etiam eſſe pereundū.Tribunitiiq; ſanguinis ultores eſſe præſentis:meæ mortis pœnas iudicio & po
ſteritati reſeruari uolui.Cum cōſul communem ſalutem ſine ferro defendiſſem:meā priuatus armis de
fendere nolui:bonuſq; uiros lugere malui meas fortunas:q̄ ſuis deſperarē.At ſi ſoluis eſſem īterfect⁹:mi-
hi turpe ſi cum multis & reipu.funeſtum fore uidebatur:q; ſi mihi æternā eſſe erumnam propoſitā arbitra
rer:morte me ipſe potius quam ſempiterno dolore mulctaſſem.Sed cum uiderē me nō diutius q̄ ipſam
rēpu.ex hac urbe abfuturum:neq; ego illa exterminata mihi remanendum putaui:& illa ſimulatq; reuo
cata eſt:me ſecum pariter reportauit:mecum leges:mecum quæſtiones:mecum iura magiſtratuū: mecū

Senatus auctoritas:mecum libertas:mecũ etiam frugum ubertas:mecum deorum & hominum ſanctitas oẽs & religiones affuerũt:quæ ſi ſemper abeſſent magis ueſtras fortunas lugerem q̃ deſiderarẽ meas. Sin aliquando reuocarentur:intelligebã mihi cum illis una eſſe redeũdum:cuius mei ſenſus certiſſimus teſtis eſt hic idem:qui cuſtos capitis fuit.Cn.Plantius:q omnibus prouincialibus ornamẽtis cõmodiſq; depoſitis totam ſuam quæſturam in me ſuſtentando & conſeruando collocauit:q ſi mihi quæſtor Imperatori fuiſſet in filii loco fuiſſet.Nuhc certe erit in parentis:cum fuerit quæſtor nõ imperii:ſed doloris mei.Qua propter.P.C.quoniam in rẽpu.ſum pariter cũ repu.reſtitutus nõ modo in ea defendẽda nihil minuam de libertate mea priſtina:ſed etiam ad augebo.Etenim ſi eam tum defendebã cũ aliq̃d mihi illa debebat:quid nunc me facere oportet:cum ego illli plurimum debeã?Nam quid eſt quod animũ meũ frangere aut debilitate poſſit:cuius ipſam calamitatem non modo nullius delicti:ſed etiã in rẽpub.beneficiorum diuinorum teſtem eſſe uideatis.Nam importata eſt:quia defenderã ciuitatum:& mea uoluntate ſuſcepta eſt:ne a me defenſa reſpu.per eundẽ me extremum in diſcrimẽ uocaretur. Pro me nõ ut pro Publio Popilio nobiliſſimo homine adoleſcẽtes filii nõ propiquorum multitudo.Popu.Roma eſt depræcata:non ut pro.Qu.Metello ſũmo & clariſſimo uiro ſpectate iã adoleſcentiæ filius:nõ.L.&.C. Metelli conſulares:nõ eoꝝ liberi:non.Qu.Metellus nepos:q tum cõſularẽ petebat:nõ Luculli:Seruilii:Scipiones:Metellorũ filii flẽtes ac fordidati.Popu.Roma.ſupplicauerũt ſed unus frater q in me pietate filius:cõſiliis parens:amore ut erat frater iuentus eſt ſqualore & lachrymis & quotidianis præcibus:deſiderium mei nominis reuocari & rerum geſtarum memoriam uſurpari coegit. Qui cum ſtatuiſſet niſi p uos me recuperaſſet:eandẽ ſubire fortunã:atq; idem ſibi domicilium & uitæ & mortis depoſceret : tamẽ nunquã nec magnitudinem negocii:nec ſollicitudinem ſuam:nec uim inimicorũ ac tela pertimuit.Alter fuit propugnator mearum fortunarũ & defenſor aſſiduus ſumma uirtute & pietate.C.Piſo generq minas inimicorum meorum:qui inimicitias affinis mei propinqui ſui conſulis qui Pontum & Bithyniam quæſtor pro mea ſalute neglexit.nihil unquam Senatus de.P.Popilio decreuit.Nũquã in hoc ordine; Quin.Metelli mentio facta eſt.Tribunitiis ſunt illi rogationibus interfectis inimicis deniq; nulla auctoritate Senatus reſtitui cũ alter eorum ſenatui paruiſſet:alter uim cædemq; fugiſſet ; Nam,C.quidem marius qui hac hominũ memoria tertius ante me conſularis tempeſtate ciuili expulſus eſt.Non modo a Senatu reſtitutus nõ eſt;ſed reditu ſuo Senatum cunctum pene delerit.Nulla de illis magiſtratuum cõſenſio.Nulla ad rempubli.defendendã Popu.Roma.conuocatio:Nullus Italiæ motus Nulla decreta mũicipiorum & coloniarũ extiterũt.Quare cum me ueſtra auctoritas accerſierit . Popu.Ro.reuocauerit:reſpu.implorauerit.Italia cũcta pene ſuis humeris reportarit.Non committam.P.C.ut cum mihi ſint reſtituta quæ in poteſtate mea non fuerunt.Ea non habeam quæ ipſe præſtare poſſim:præſertum cũ illa amiſſa recuperauerim:uirtutem & fidem nunquam amiſerim.

¶M.T.C.AD EQ VITES ROMANOS PRIDIE Q VAM IRET IN EXILIVM:ORATIO.

SIQ VANDO INIMICORVM IMPETVM PROPVLSARE AC PROPELLERE Cupiſtis:Defendite nũc uniuerſi unũ:Qui ne oẽs cõcideretis ardore flãme mei capitis periculo non dubitaui prouidere.Nã quem uirtutis gloria cũ ſumma laude extulit ad cœlum eundẽ inimicorũ inuidia indigniſſime oppreſſum deprimit ad ſuplicium.Si liberorum concepti dulcedinẽ animo incluſã concipientis.Nolite eo uelle carere. Qui cariſſimã nrãm pcreatiõẽ ſibi eſſe duxit.Eſt eñi liberare officiũ ſerere beneficiũ. Vt metere fructũ Fidei poſſis.Fides cõducit in loco deditum retribuere.Illic enim animi uoluntas propenſa comprobatꝰ: Hic memoria collaudatꝰ.Itaque ſi omnibus graue iugum ſeruitutis eẽ debet in libertate educatis : Sit ueſtris animis acceptiſſimus:Qui a ueſtro corpore iugum acerbiſſimum repppulit ſeruitutis & ſi maiores ueſtri eos imperatores qui Militum uirtute hoſtium fregerunt furorem:iucundiſſimo fructu libertatis reconciliato non ſolum ſtatuis dignos putarunt:Sed etiam æterna triumphi laude decorarunt . Tum uos eum conſulem qui non militum præſentia fortitudine:ſed ſua eximia animi uirtute hoſtilem ciuiũ mentem ſenatus auctoritate uindicauit.Exiſtimate uobis retinendũ eſſe in ciuitate:ſi qua beneficia ſingulis ciuibus priuatim que dantur:Ea ſolent iis eſſe fructuoſa a quibus ſunt ꝓfecta tute & merito poſſum ego uos ad defenſionem meæ ſalutis adhortari:Quos conſeruaui uniuerſos:Nam neq; maius eſt defenderẽ unum q̃ populum:neq; uerius a ſingulis q̃ ab omnibus repetere officii præmiũ & fructum . Propterea ꝙ in unius periculo ſæpe contentio parua eſt.Et leuis ſit labor defenſori ſuſtinẽdus.In reipubli.inſidiis quo firmius eſt qui oppugnatur.Eo ferociores ſunt inimici ut his niſi magna ſolicitudine induſtria uirtute reſiſti non queat & ſingulorum opes ſæpe ſunt tenues & infirmæ ad gratiam referendam.Vt opitulari bene merentibus nequeant ſi maxime cupiant.Vniuerſorũ auxilium eo plurimum prodeſt. Quo firmioribus opibus eſt annexum.Iure igitur quoniam & maior impenſa in patriã officii facta eſt q̃ in priuata fuit defenſione:plus a uobis præſidii q̃ a cæteris opis ad ſalutem poteſt afferri.Vos obteſtor quos mihi & debere & poſſe intelligo opitulari.Non conuenit enim cum ego ad promerendũ officium tam fuerim expeditus.Vos ad gratiam referendam eſſe tardiores.Nec cuius amplitudinem & gloriã laude & honoribus amplificare debetis.Eius incolumnitatem & ſalutem differendam exiſtimetis:errat enĩ ſi q arbitratur.M.Tullium:iccirco in periculum capitis uocari ꝙ deliquerit . Aliquid ꝙ patriam læſerit:ꝙ improbe uixerit.Non citatur reus audaciæ:Virtutis reus citatur: Non accuſatur ꝙ rempubli.male oppugnauerit:ſed ꝙ homo nouus pernicioſum nobilium reſtrixerit furorem.Non obeſt mihi nocens & turpis:ſed hõeſtiſſimæ lautiſſimæq; acta uita non odio bonorum:ſed inuidia prætmor malorũ.Intelligũt hoĩes tot & tam

præclaris teſtimoniis:monumētiſq; uirtutis cōparatis.M.Tulliū dum ſit incolumis fore uoluptati. Icci-
co uitā eripere cupiunt:ut cū ſpiritu ſenſum quoq; adimant iucunditatis.Nonne igit' indignum eſt eos
præmiis meis inuidere:Qui uirtute certare noluerunt:eos in contētionē uenire honoris qui officiis ſe
ſuperari aīo æquiſſimo tulerunt:ſi dulcis eſt gloria:Conſequere uirtutē.Noli abiicere labores petere ho
norē:honorē dico:imo uero famā:fortūas:familiā:liberos:caput corpus ipſum deniq; ſanguinē:atq; aīam
Cædo inuitus de repu.Cædo oppſus de fortuna.De dignitate.Diſcedo a repu.uictus audacia maloꝝ:lice-
at manere illū.M.Tulliū cuſtodē urbis:Defenſorem omniū:patrem patriæ:at certe reliquas Tullii liceat in
conſpectu ciuiū in hac urbe.Quā ex parricidarū faucibus eripuit:remanere.Tecta omniū:fana deorū uni
uerſam uidere periculi ciuitatē.Liceat ex hac flāma euolare præſertim me qui illud impiū incēdiū perdi-
torū hominū lachrimis pon' meis:q̄ ueſtro ſanguie extingui malui.Neq; enī ego peto:ut mihi detis ut
ti:ſed datū repetom ut reddatis.Si meminiſtis quod dedi:Non debetis obhuiſci iſtis retribuere quod debe
tis.Vos uos obteſtor dii imortales Qui meæ menti lumina prætuliſtis.Cū cōſenſum cōiurationis extin
xi:arcemq; urbis ab incēdio & flamma liberaui:liberoſq; ueſtros a gremio & cōplexu matrum ad cædē
& cruorem non ſum paſſus abſtrahi.Num igitur poteſt fieri a clientibus ut recipiar cum a qbus retineri
debeā reiicere iſtituant.Socii quo fugient:cum aditus cuſtodi patriæ præcluſus ſit.Quomodo ſpes ſalu-
tis reliqs reſidebit:cū ciuibus præcluſa ſit expectatio incolumitatis:pax & concordia extraneis gignetur:
cū iam domeſticis non inſideat:ſed publice prouidēti eripiatur.Nam.quid ego iproborū facta renouem
oratione:ut redintegratione illius coniurationis uulnerem animos ueſtros.Auxiliū ab aliēis efflagitabi
tis cum ciues ueſtros deſeratis.Sociorum innocem ſubſidiū:cum a ciuibus intercluſum ſit præſidiū:i quā
colere gentem nō inſtitui:Vtrū cuſtos accipiar:an ut proditor excludar:ſi ut conſeruator ueſtra erit ignō
minia:ſi ut oppugnator:preſioſa erūt omnia.Itaq; quod putaui fore gaudium:id extitit exitiū.Si quirites
eundum in cæterorum periculis haberemus animūquē in noſtris difficultatibus & pro innocētiſſimo
quoq; propugnare & nocentiſſimū quemq; oppugnare nobis utiliſſimū eſſe arbitraremur:& ſi cū opnmi
cuiuſq; rebus aduerſis noſtrā ſalutē cum deterrimorum hominum ſecundis noſtra pericula putaremus
cōiuncta:ac frequentes profecto talibus conatibus obuiā ire niteremur.Neq; partim innocentia freti par
tim nobilitate nixi:partim potentia ac multitudine amicorū fulti:cum perfacile exiſtimemus aduerſario
rum uim ac factionem a nobis repelli poſſe:ſubito ipſi ſimili periculo circumuenti in noſtro euētu alio-
rum reminiſcentes caſus:iure id nobis accidere nequaquā quæramur.Quis enim eſt Quirites:q nunc cū
inimicorum noſtrorū uim ac uiolentiam proſpiciat quiq; noſtrum periculoſiſſimū caſum recognoſcat:
qui non ſibi ac ſuis diffidat fortunis:Quo enim ſe ſatis tutū arbitrat' præſidio:uirtutis:& gloriæ: At ea nos
ipſa hoc tempore oppugnant:multitudine amicorum.Aperuerunt nō fortes eſſe ſe amicos ſi i eorū po-
teſtate noſtra ſita ſalus non eſt.Paucitate inimicorum:at id nō i ipſius:ſed in aliorum uoluntate poſitū eſt
Nam nō ſatis eſt:ne cui iniuriam facias prouidere:ſi tamē ſunt uoluntarii inimici:qui tuis te premiis op-
pugnent.Atq; adeo cum hæc omnia omnibus ſint grauia atq; acerba:tunc uero nobis miſera atq; ītollerā-
da:quorum & officia in Remp.recentiſſima & incōmoda ob Rē.frequentiſſima in familia uerſant' Nūc
ſi eadem cōditio diſceptationis proponetur:æqui auditores adhibebunt':aures non obtuſæ criminatiōe
ſe uacuæ præbebunt':qui ſunt aſſecuti ſummum gradum honoris non diſpoliabuntur honore:qui ſpe-
rāt:facilius & procliuius ad laudem nobilitatis peruenient.Quamobrem nolo me duce ſupplicii uos ad
fraudem deduci:ut ego ad priſtinū ſtatum recidam caſus.Nunc igitur ſi lingua concertandum eſt:inno
centiæ uirtute fretus ſuperero:ſi facta compenſanda ſunt:conferamus æquitatem. Si uiolentiæ ipetu op-
primimur decedam pro omnibus unus tribūitio furori:quoniam laborem pro cunctis perferre cōſueui
Si igitur aliquo tempore his hominibus cōſuluiſtis.quorū animus religione pietatis eſt defunctus:debe
tis mihi quoq; proſpicere:qui numini deorum conſecratum ſartum ac tectum ab omni periculo cōſerua
ui:& uos ut tutam & tranquillam fortunam traheretis:mea perfeci uigilātia.Nam me quem paulo ăte for
tuna erexerat ad gloriam:uirtus extulit ad laudem:populus tribuit honorem eundē tribuni furor exagi
tatus depulit ad calamitatem:quoniam animaduertiſtis illam cōſpirationem conflatā ita eſſe reſtinctam
ut nulla ſcintilla incendii compareat. Vos quoq; tribunitiam ſedate temeritatem:qui nūc ſe mihi inimicū
oſtendit ſed ueſtrum prius eſſe cōfeſſus eſt inimicum:ne rei crudelitas in me experta:in uos cōualeſcat
& calamitas remotata longius ſerpat:atq; progrediatur præcauere.Nūc uel uos ſolus defectus ad calami
tatē:uel primus ad tale uocatus periculū:omnium animos iure debeo cōmouere. Omnia ſunt īmutata:
manus religantur ad demonſtrandā iniuriam.Lingua inciditur ad deplorādam calamitatem.Animus
præcluditur ad exponendā rei indignitatem:humilitatem generis obiiciunt nobis.Qui nouam rationē
ſuſcitant:ueteres maioꝝ obterūt laudes:ſed quid ego plura de illorum aut i me maledictis:aut ī uos ſce-
lerate loquar factis?Quorū cognita improbitas me tacente coarguitur turpitudine uitæ ut de his non ſit
neceſſe inimicos prædicare:de quorū ſcelere ne amici quidem aut ipſi poſſunt negare.Vos ego appello
quorū de me maxima eſt poteſtas:apud uos loquor de mea calamitate:quos habui ſemper innocētiæ &
uirtutis meæ teſtes.Igitur ex ciuitate benemeritus de repu.ciuis exturbatus:innocēs expellitur.Cōſularis
homo nō minimis uſus quondam facultatibus amicorum:multorum præſidio munitus:nunc partim
ab inuidis:partim ab inimicis circumuentus eget idigne.Huic ſi opem nō tuleritis in periculo capitis:uos
credo retinebitis ueſtrā libertatē:qui neq; tanta uiri eius auctoritate:neq; tantorum officiorum impenſam
egiſtis in patriam.Mihi credite hoc in uno incommodū confirmatum:multorum infirmabit incolumi
tatē:& ſi initio non erit refutatum:impune ad omnium perniciem conualeſcet.Proinde aut in meo peri

cuſo ſalutē integrā præſtate cōmunem. Aut i ueſtris hoc idem incōmodum expectate Fortūis. Nemo.n.
tam perdita auctoritate tā facinoroſa inuentus eſt uita. Qui cum de ſcelere fateretur. Non tamē ſentētiis
prius iudicum conuinceretur. Quā ſupplicio adiiceretur. Ego repēte ui tribunitia correptus nō modo lo
quendi libere in iudicio. Sed ne conſiſtendi quidē in ciuitate habeo poteſtatē. Eiicior nō ſolū ſine teſte ſi
ne iudice:ſine crimine:ſine āccuſatore:ſed ſine ēt ſcelere. Hoſtibus i bello qui diſſidēt uoluntate: dimicāt
armis:quotidie uitā oppugnant.In ipſa acie cū præliantur licet loqui. Licet diſputare:mihi i pace ciui qui
perditorū hoīum fregi furorē:pro Fortunis meis apud uos loqui non licebit. Serui q ad ſuppliciū uerbe
ribus cæſi trahantur apud eos ſæpe diſputant. Quos necare uoluerunt. Ego cōſularis apud eos nō loqr:
quos conſeruaui. Tacebo:ſi neceſſe eſt:tacebo inquā æquo aīo. Q. uoniā uirtus mea me tacēte agit cauſā
meā. Itaq; ut ego in concione mea nihil ponā. De meis rebus geſtis:tamē in animis & memoria uſa lar
giter relinquā. iſti modo uideant qua ratione hanc meā inultā fugā ferre poſſint:&.n.ſi a me ut ipſi exiſti
mant. Lētuli mortui ſordes:ſi Catilinæ notiſſimus furor:ſi amētia Cethegi. Si luxuries:aut ſtupra Caſſii
pœnas repetunt. Profecto iſtis hora nulla eiecto. M. Tullio uacua a periculo aut expectatiōe piculi relinq
tur. Itaq; illi in dies non in meis ſtudiis.q nulle a me parant:ſed ſuo: ſcele: cōſciētia cruciati mihi abſēti
& Po.Rōa. dabūt pœnas. Quas ob res ego īnimicorū amētiæ cupiditatiq; paucorū oium ſalutis cauſa de
cedam.neq; in eo deducar:aut progredi patiar:ut opera mea māus inter uos cōferatis cædeſq; ciuiū inter
ſe fiant:multoq; potius ipſa patria liberiſq; meis carebo:qui pp unū me uos de Fortunis ueſtris reiq; pu
bli.dimicetis.ſic.n.a principio fui animatus:ut non magis me mea cauſa putarē eſſe natū:quā Reipubli.
procreatum. Sed illud quæro:nq non iam ad unius perniciē:ſed ad uniuerſo: inſtruitur calamitatem cō
queri:cōmiſerari:dicere:expurgare:ſuſpitionem dimouere. Crimen diluere:nō licere ore oppreſſo ceruī
ces eſſe præbendas. Quæ tamen omnia iam nō tam ſunt calamitoſa:quod mihi ſunt ſubeunda:quā pni
cioſa:q Rempu. ſunt itroducta. Quaobrem ſtatutū eſt atq; decretum i his temporibus ciuitatis omnia per
peti:quæ uolet furor libidinoſus. Vim uolunt afferre:præſto ſuū eiicere uolunt. Ex eo in dicta cauſa:nolūt
audire cauſam:non dico aliud quippiam conantur:agant nihil duri nihil acerbi mihi erit quod Rēpubli
cā tutabitur:nō eni uictis illis cedo:ſed incolumini bꝰ uobis me condono. Neq; enim mors miſeranda ē:
quæ ob Rēpublicam capitur:neq; exitiū turpe:quod uirtute ſuſcipitur:cum præſertim nōnullā hæ pœnæ
habeat in ſe cōſolationem:Nam uitam ſi eripiunt:non adimēt gloriam immortalem:ſi exilio mulctabūt
corpus:nō aium a Republica remouebūt. Nā ubicūq; ero hæc cogitabo.hæc ſemp cura mea meq; uobis
ereptum:non a uobis repudiatum exiſtimabo:illud ab uniuerſis peto poſtuloq;. Si dum in ciuitate māerē
licitum ē. Nemini iniuſte periculū creaui nemini inocēti fui calamitati. Si omnibꝰ auxilio præſidioq; eſſe
conſueui:plurimoſq; i hac ciuitate ſum tutatus uti uos liberos meos in ueſtram fidē recipiatis:eoſq; de
fendatis:neue inimicos meos lōgius i familiā noſtram progredi patiamini. Vtiq; ſiue hic abiero:ſiue hic
ero oppreſſus:ea maneat opinio & exiſtimatio:quæ uirtute parata:non quæ i fœlicitate illata eſt. Nūc ego
te Iuppiter optime maxime. Cuius nutu ac diciōe ſola terrarū gubernantur. Teq; particeps cōnubii ſocia
regni Regina Iuno. Teq; Tritonia armipotens. Gorgona Pallas:Minerua cæteriq; di deæq; īmortales q
excellenti tumulo ciuitatis ſedē Capitolii in ſaxo incolitis cōſtitutam:ut nō ſolū cūctā intueri Sed ēt tueri
poſſitis ciuitatem:a quorum altaribus ego quōdam facem impiam ciuium manum remoui:a quorū tē
plis meo periculo funeſtam repulli facem:Ne illuſtriſſimum orbis terrarū monumentū cū principe om
nium terrarum occideret ciuitate. Teq; Iuppiter ſtator: quem uere huius imperii ſtatorē maiores noſtri
nominauerūt.cuius a templo hoſtilem impetū Catilinæ reppuli a muris. Cuius templū a Romulo uictis
Sabinis in palatii radice cum uictoria collocatum ē. Oro atq; obſecro:ferte opē pariter Reip. cunctæq; ci
uitati meiſq; Fortunis. Reſiſtite Tribunitio furori. Fauete inocētiæ:ſubuēite ſolitudini. Miſeremini ſene
ctutis nolite eum ſupplicem a uobis abſtrahere & excludere:qui i ſuo magiſtratu funeſtā facem a ueſtris
reppulit templis. Si.C. Mario auxilio fuiſtis:q i Cliuo Capitolino improborum ciuium fecerat cædē. Si
P. Scipioni:quod Hānibalis furibūdam mentē a ueſtris reppulit templis. Si deniq;. Cn. Pōpe. quod terra
& mari hoſtes reddidit pacatos:ſi nunc in meis calamitatibus aliquā ferte opem diuinam. Vt ſæpe mul
torū in periculis feciſtis:ſic i meis miſeriis aliquod diuinū auxiliū & numen oſtendite. Deinde uos quorū
poteſtas maxime ad deorum īmortalium numē accedit. Oro atq; obſecro qbus ſigillatim ſæpe ſupplex
ad pedes iacui:ut eum quē ſinguli ſtatum:atque abiectum ſubleuaſtis:nunc uniuerſi conſeruatum ueli
tis Si neminem unquam ueſtrum læſi:ſi nemini īnocenti obſui:ſi etiam ecōtrario ut quiſque meam de
ſiderauit opē ferre non dubitaui. Si denique quæcūque adminiſtraui ex ueſtra auctoritate & patrū Cō.
uoluntate feci:ſi malui inimicorum cupiditati:quam Reip. & legitimæ auctoritati pœnas ſufferre: Vt exi
ſtimetis ex illo crudeliſſimo:inimicorum impetu ereptum in antiquū ſtatum dignitatis reſtitui conue
nire Sed quoniā neque mihi libere loquendi:neque uobis clæmenter audiendi:neq; omnino iudicādi
paucorum furore & audacia facta ē poteſtas:ſed oppreſſa eſt Reſpu. armis metu:debilitata ſeruili:ut libe
rum ſpiritum ducendi nullam habeat poteſtatum:cedam inermis armatis. Innocēs nocētibus:priuatus
furibūdo magiſtratui. Neq; enim. Qu. Metellus quicquā de ſua uirtute detraxit:q ceſſit. L. Saturnino fu
renti. Neque. C. Cotta q. Qu. Varroni tribuno:Plæ. īferiore orto genere cedendū putauit:neq;. C. Mari
us qui quātas res geſſerit ueſtra uobis libertas īdicio eſſe poterit. Neque uere. M. Tullius ſuum animum
a ueſtra abalienauit poteſtate:cū præcipuū uobis obſidem ſui animi ueſtram reliquerit libertatem. Quā
obrē teſtor deos deaſque immortales ueſtraſq; maxime mentes me non uitæ turpitudine:non propter

reliquæ ætatis infamiam pœnas iure & lege perſoluere.Sed propter uirtutis inuidiam:pp iucũdiſſimma
genii laudẽ propter magnitudinẽ rex geſtax crudeliſſime ciuitate priuari:ꝙ ſi Idẽ accidit.Qu. Cedi͠oi . Si
Mancino. Statilio mihi quoq; hoc accidiſſe nõ magnope erit mirandũ:cũ præſerti nõ generis antiqitate
ſed uirtutis ornamentis ſummã laudẽ ſim conſecutus.Nũc ego uos Eqtes Romani obteſtor:quox uirtu
te nomẽ Romanũ uictoriã cũ laude poſſidet cõiunctã:quox factis gloriant̃ ciues:lætant̃ ſocii : gemũt ho-
ſtes ut ſi erga uos oĩ tpe optime animatus fui:ſi mea picula neglexi:dũ timorẽ a patria ꝓpullarẽ:ſi æque li
beris ueſtris proſpexi ac uos parentibus conſueuiſtis:ut nũc me ueſtris ueſtris opibus defenſum ĩcolumẽ
in hac ciuitate retinere:q̃ ciuitas cũ a ſcelerata coniuratione eſſet ĩceſa:meo luctu aç labore reſtincta ẽ: nec
patiamini me a meis liberis abſtractũ:a coniuge abreptũ.Ab aris ſociſq; innocẽtem proiectum uitam de-
gere in exilio.Miſerrimi mortalis caſum ſubire cogitur.Proiicitur Tullius in exilium.Itaq; nimirũ inno
cẽs ab inimico religioſus a ſcelerato:beniuolus huic ciuitati ab hoſte.O miſera uitæ ratio:q̃ tã diu reſides ĩ
uoluptate q̃ diu fortunæ poſſi libido.Ego ne inimicus huic ciuitati?Quãobrẽ?Quia inimicos necaui.Ego
ne hoſtis?Quid itaq quia hoſtes interfeci.Eheu conditionẽ huius temporis.A mea gloria & laude digniſſi
mi dicebantur.Qui hæc perfecerunt.Nunc ſcelerati aç patricidæ eſſe dicũtur qui hæc adminiſtrarũt. Sint
ſane ſcelerati.Superet iſtorum uictoria.Si modo uictoria appellanda eſt.In qua ciuitatis ineſt luctus.Hũc
palmam ex innocentis cruore tantum illud a uobis. Equites Romani peto & rogo·Vt quẽ ſæpenumero
ueſtra laude cohoneſtatis:eundem in dubiis uitæ periculis ueſtra uirtute conſeruetis.

¶M.T.C. AD PONTIFICES PRO DOMO SVA:ORATIO.

CVM MVLTA PONTIFICES A MAIORIBVS NOSTRIS DIVINITVS INVENTA
atque inſtituta ſunt.Tum nihil præclarius:quã quod uos eoſdem & religionibus deox im
mortalium:& ſummæ Reipubli.præeſſe uoluerunt Vt ampliſſimi & clariſſimi ciues Rẽpu
bli.bene gerẽdo:pontifices religiones religiõibus ſapienter interpretando Rempublicã cõ
ſeruarent.Quod ſi ullo tpe magna cauſa ſacerdotũ.Po.Roma.iudicio ac poteſtate uerſata ẽ
Hæc profecto tanta eſt.Vt omnis Reipubli.dignitas omnium ciuiũ ſalus:uita libertas:aræ
foci.Dii penates:bona Fortunæ.domicilia ueſtræ ſapiẽtiæ:fidei poteſtatique cõmiſſa: creditaque ẽe uideã
tur.Vobis hodierno die conſtituendum eſt.Vtrum poſt hac amẽtis ac perditos magiſtratus improborũ
ac ſceleratorum ciuium præſidio nudare an etiam deorum immortalium religiõe armare maluis.Nam
ſi illa labes ac flamma Reipub.ſuum illum peſtiferum & funeſtum Tribunatum.Quem æquitate huma-
na tueri non poteſt.Diuina religione defenderit Aliæ cerimoniæ nobis erunt.Alii antiſtites deorum im
mortalium.Alii interpetres religionem requirendi.Sin autem ueſtra auctoritate ſapientiaque pontifices
ea:quæ furore improborum in Republica.Ab aliis oppreſſa:ab aliis deſerta:ab aliis prodita:geſta ſunt re
ſcindũtur.Erit cauſa qua conſilium maiorum in ampliſſimis uiris ad ſacerdotia eligendis iure & merito
laudare poſſimus.Sed quoniã ille demẽs ſi ea quæ ego per hos dies in Senatu de Republica ſenſi uitupe
raſſet:aliquem ſe aditum ad aures noſtras eſſe habiturum putauit.Omittam ordinem dicẽdi meum.Re-
ſpondebo hominis furioſi non orationi qua ille uti non poteſt:ſed conuitio . Cuius exercitationẽ cũ in
tolerabili petulãtia.Tum etiã diuturna ĩpunitate muniuit:At primũ illud a te hoĩe ueſano ac furioſo requi
ro:Quæ te tanta pœna tuox ſcelex flagitiorũq; uexet.ut hos tales uiros:qui non ſolũ cõſiliis ſuis:ſed etiam
ſpe ipſa dignitatẽ Reipubli.ſuſtinent:ꝙ ego in ſententia dicẽda ſalutẽ ciuiũ cũ honore.Cn.põpe.cõiunxe
rim.Mihi eſſe iratos & aliud de ſummo hoc tẽpore religione eſſe ſenſuros.Ac me præſente ſenſerint ar-
bitrare.Fuiſti tu inquit apud pontifices ſuperior,ſed etiã quoniã te ad populũ contuliſti :ſis ĩferior neceſſe
eſt.ita ne uero ꝙ in ĩperita multitudine eſt uitioſiſſimũ.Varietas & inconſtantia & crebra tãquã tempeſta
tũ:ſic ſententiax cõmutatio.Hoc tu ad hos traſſeras:quos ab inconſtantia grauitas. Libidinoſa ſententia
certũ & definitũ ius religionũ:uetuſtas exẽplox:auctoritas litterarũ:monumẽtorumq; deterret? Tu ne es
ille inquit:quo ſenatus carere non potuit:quẽ boni luxerũt?Quẽ Reſpub.deſiderauit?Quo reſtituto Se-
natus auctoritatem reſtitutã putabamus?Quã primũ aduenieus prodidiſti.Nondum de mea ſentẽtia di
co ĩpudentiæ primum tuæ reſpondebo.Hunc igitur funeſta Reipub.peſtis:hunc tu ciuem ferro & armis
& exercitus terrore:& conſulũ ſcelere:& audaciſſimorũ hominũ minis:ſeruorũ delectu:obſeſſione tẽplo
rum:occupatione fori oppreſſione curiæ:domo & patria.Ne cum improbis boni ferro dimicarent:cede
re curaſti?Quem a ſenatu:quem a bonis omnibus:quem a cuncta Italia deſideratum acceſſitum:reuoca
tũ conſeruandæ Reipu.cauſa confiteris?At eni in ſenatum uenire in Capitoliũ intrare illo turbulẽto die
non debuiſti.Ego uero neq; ueni:ſed domo me tenui:q̃ diu turbulentum tempus fuit:cũ ſeruos tuos ad
rapinas:ad bonorũ cædem paratos.Cum illa tua conſceleratorũ ac perditorũ manu armatos in Capito-
lium tecũ ueniſſe conſtabat.Quod cum mihi nunciaretur ſcio me domi mãſiſſe:& tibi & gladiatoribus
tuis inſtaurandæ cædis poteſtatem non feciſſe.Poſteaq̃ mihi nunciatum eſt Popu.Roma.in Capitoliũ
propter metũ atq; inopiam rei frumentariæ conueniſſe.Miniſtros autẽ ſcelerum tuorũ perterritos : par-
tim amiſſis gladiis:partim ereptis diffugiſſe.Veni non ſolũ ſine ullis copiis ac manu:uerũetiam cum pau
cis amicis.An ego cũ.P.Lentu:conſul optĩe de me ac de Republica meritus:cũ. Qu.Metellus:q cũ meus
inimicus eſſet frater tuus.Et diſſenſioni noſtræ & præcibus tuis ſalutem ac dignitatẽ meam prætuliſſet:
me arceſſerent in ſenatum cum tanta multitudo ciuium Romanorum tam recẽti officio ſuo me ad refe
rendã gratiã noiatim uocaret:non uenirem?cum præſertim te iam illinc cum tua fugitiuorum manu di
ſceſſiſſe conſtaret?Hic tu me etiam cuſtodem defenſoremque Capitolii templorumq; omnium hoſtẽ

Capitolinum appellare auſus es:ꝗ cum in Capitolio Senatũ duo conſules haberẽt.Eo uenirẽ.Vtrũ necẽ
tempus aliquod:quo ĩ Senatum ueniſſe turpe ſit:an res illa talis erat:ut rẽ ipſam repudiarem:& eos q age
bant cõdẽnare deberem.Primum dico Senatoris eſſe boni ſemp in Senatum uenire.Nec cum his ſen
tio:qui ſtatuunt minus bonis temporibus in Senatum.Vt ipſi nõ uenirent:nõ intelligentes hanc ſuam
nimiam perſeuerantiam his quorum animum offendere uoluerunt:gratã & iucundã fuiſſe.At enĩ non
nulli propter timorẽ ꝗ ſe i Senatu tuto non eſſe arbitrabantur diſceſſerunt nec repræhẽdo.Nec q̃ro fue
rit ne aliquid pertimeſcendum.Puto arbitrio ſuo quenq; timere oportere.cur ego non timuerim q̃ris:
quia te illinc abiiſſe conſtabat.Cur cũ uiri boni nõnulli putarint tuto ſe i Sẽatu eſſe nõ poſſe ego nõ idẽ
ſenſerim.Cur cũ ego me extimaſſem tuto oĩno i ciuitate eſſe nõ poſſe illuc irẽ.An aliis licet & recte licet i
meo metu ſibi nihil timere:mihi uni neceſſe erit:& meã & aliorũ cædẽ ptimeſcere? An quia non condẽ
naui ſentẽtia mea duos cõſules:ſum repræhẽdendus?Eos igit̃ ego potiſſimũ dãnare debui:quorũ lege p
fectũ ẽ:ne ego indẽnatus:atq; optime de Rep.meritus dãnatorũ pœnã ſuſtinerẽ:quorũ etiã delicta ꝓpter
eorũ egregiã i me cõſeruãdo uoluntatẽ non modo me:ſed omnes bonos ferre oporteret:i eorũ optimũ
conſilium ego potiſſimum per eos i meã priſtinam dignitatem reſtitutus:meo cõſilio:repudiarem at q̃
ſententiam dixi.Primum eam qua populi ſermo ĩ animis ueſtris iam ante defixerat.Deĩde eã q̃ ne erat
ſuperioribus diebus agitata ĩ Senatu.Deĩde eã quã Senatus frequens tũ cum mihi eſt aſſenſus ſecut⁹ eſt:
ut neq; allata ſit a me res iopinata ac recẽs:nec ſi quod i ſententia uitium ẽ maius ſic eius:qui dixerit:quã
omnium qui probarint.At enim liberũ Senatus iudicium propter metũ nõ fuit:ſi timuiſſe eos facis:q di
ſceſſerunt:concede:nõ timuiſſe eos:qui remãſerunt.Sin autẽ ſine his qui tum affuerũt:nihil decerni libe
re potuit:cũ oẽs adeſſent:cœptũ ẽ referri de idicendo.S.cõſulto ab uniuerſo Senatu reclamatũ ẽ.Sed quæ
ro i ipſa ſententia quoniã princeps ego ſum eius atq; auctor qd repræhẽdatur:utrũ cauſa noui cõſilii capi
undi nõ fuit.An meæ partes ĩ ea cauſa non præcipue fuerunt.An alio potius cõfugiendum fuit:uis quæ
cauſa maior:q̃ fames eẽ potuit:quam ſeditio:q̃ cõſilia tua tuorũq; q facultate oblata ad impitorũ animos
incitandos renouaturum te tua illis funeſta latrocinia ob annonæ cauſam putauerunt:frumẽtum ꝓuin
ciæ frumẽtariæ partim non habebant:partim ĩ alias terras credo propter uarietatẽ uenditorũ miſerãt.Par
tim quo gratius eſſet:tum cum i ipſa fame ſubueniſſent:cuſtodiis ſuis clauſum cõtinebãt:ut ſubito nouũ
mitterent res erat non ĩ opinione dubia:ſed in præſentia atq; ante oculos propoſito piculo.Neq; id cõie
ctura proſpiciebamus:ſed iã experiri uidebamus.Nã cũ igraueſceret annona:ut iam plane iopia ac fames
nõ caritas timeret.Concurſus eſt ad templum concordiæ factus.Senatum illuc uocãte Metello conſule:
qui ſi uerus fuit ex dolore hominũ & fame:certe cõſules cauſam ſuſcipere certe Senatus aliquid cõſilii ca
pere potuit.Sin aũt cauſa fuit annona:ſeditionis qdem ſtimulator & concitator tu fuiſti:Nõne id agẽdum
nobis oĩbus fuit:ut materiẽ ſubtraheremus furori tuo:quid ſi utrũq; fuit:& ut fames ſtimularet homines
& tu ĩ hoc hulcere tanq̃ unguis exiſteres.Nõne fuit eo maior adhibẽda medicina:quæ & illud natiuũ:&
hoc delectum malum ſanare poſſet.Erat igitur & pſens caritas:& futura fames:ĩde ſatiſfacta lapidatio ẽ:
ſi ex dolore plæbeio nullo icitante magnũ malũ.Si.P.Clodii impulſu uſitatũ hominis facinoroſi ſcel⁹.Si
utrũq; ut res eſſet ea quæ ſua ſponte multitudinis animos icitaret:& parati atq; armati ſeditiõis duces:ui
det̃ ne ipſa Reſpu.& cõſulis auxilium ĩplorãſſe:& Senatus fidem atq; utrũq; fuiſſe perſpicuum ẽ:difficul
tatem annonæ ſummã inopiã rei frumẽtariæ ut hoĩes noniam diuturnã caritatẽ:ſed ut famẽ plane time
rẽt.Nemo negat hũc iſtũ ocii & pacis hoſtẽ cauſam arrepturũ fuiſſe ad incẽdia:cædes:rapinas:Nolo pon
tifices ſuſpicemini niſi uideritis.Qui ſunt hoĩes a Quinto Metello fratre tuo conſule in Sẽatu palã noia
ti:a quibus ille ſe lapidibus appetitũ & percuſſum eſſe dixit.L.Sergiũ & Marcũ Lolliũ noiauit.Quis ẽ iſte
Lollius:qui ſine ferrone nunc quidẽ tecũ eſt:qui te Tribu:Ple.(nihil de me dicã)ſed qui:Cn.Põpeiũ iterfi
ciendũ depopoſcit.Quis eſt ille Seruius:Armiger Catilinæ.Stipator tui corporis:ſignifer ſeditiõis:cõcita
tor tabernariorũ:dãnatus iniuriarũ.percuſſor:lapidator:fori depopulator:obſeſſor patriæ:his atq; eiuſmo
di ducibus cũ tu ĩ annonæ caritate i conſules:in Senatum:in bona fortunaſq; locupletũ:per cauſas inopũ
atq; peregrinatũ repentinos ĩpetus cõparares:cum tibi ſalus eẽ in ocio nulla poſſet:cum diſperatis ducib⁹
decuriatos ac deſcriptos haberes:exercitus perditorum.Nonne Senatui prouidendum fuit.Ne i hãc tãtũ
materiem ſeditionis iſta funeſta fax adhæreſceret.Fuit igit̃ cauſa capiẽdi noui conſilii uidete nunc fuerit
ne partes meæ precipue:quẽ tum quoq; Seruius ille tuus:quẽ Lollius:quẽ cæteræ peſtes i lapidatione illa
nominabant:quem annonam præſtare oportere dicebãt.Nõne me qdem illa puerorũ cõcurſatio noctur
na.Num a te ipſo iſtituta:me frumẽtum flagitabãt.Quaſi uero ego aut rei frumentariæ præfuiſſe aut com
preſſum aliquod frumẽtum tenerem.aut in iſto genere omnino quicquã aut curatione aut poteſtate uo
luiſſem.Sed homo ad cædem imminens meũ nomen ſeruis operariis ediderat:imperitis iniecerat:quo
cum de mea dignitate in templo Iouis optimi maximi ſenatus frequẽtiſſimus uno iſto diſſentiẽte decre
uiſſet.Subito illo ipſo die cariſſimam annonã necopinata uilitas cõſecuta eſt.Erant q deos immortales
id quod ego ſentio numine ſuo reditum meo dicerẽt comprobaſſe.Nõnulli autem illã rem ad illã ratio
nem coniecturamq; reuocabãt:qd qđ in meo reditu ſpes ocii & cõcordiæ ſita uidebat̃:ĩ diſceſſu aũt quot
tidian⁹ ſeditionis timor iam belli pene depulſo metu commutatem annonam eẽ dicebãt:quæ quia rur
ſus in meo reditu facta erat durior a me.Cuius aduentu fore utilitatẽ boni uiri dictitabãt annona flagita
batur.Ego deniq; nõ ſolum ab operariis tuis impulſu tuo nominabar.Sed etiã depulſis ac diſſipatis tuis
copiis a po.Roma.uniuerſo:q tum in Capitolium conuenerat:cum illo die minus ualerem nominatim
in ſenatum uocabar.Deniq; expectatus iam multis ſententiis dictis:rogatus ſum ſententia dixi reip.ſalu

berrimam ac neceſſariam petebatur a me frumēti copia:annonæ uilitas:q̄ ſi poſſem aliq̄d in ea re gerēda
non habebatur:flagitabar bonoꝶ expoſtulatione.Improborum conuicia ſuſtinere nō poterā.Delegaui
amico locupletiori.Nō quo illi:ita de me merito onus illud īpōerē(ſuccubuiſſem enim potius ipſe)Sed
quia uidebam id quod omnes quod nos de.Cn.Pompe.polliceremꝰ.Id illū fide.cōſilio:uirtute : auctori
tate:fælicitate:deniq̄ ſua facillime perfectuꝶ.Itaq̄ ſiue hunc dii immortales fructum mei reditus Populo
Romano tribuunt:ut quemadmodum diſceſſu meo frugum:inopia:fame:uaſtitas:cædes:incēdia:rapiæ
ſcelerum impunitas:fuga:formido:diſcordia fuiſſet:ſic reditu meo ubertas agrorū : frugum copia:ſpes:
ocii:tranquillitas:animorum iudicia:leges:concordia populi.Senatus auctoritas:mecū ſimul reducta ui
deantur.Siue egomet aliquid aduentu meo:conſilio:auctoritate:diligentia ꝓ tanto beneficio Popu.Ro
præſtare debui:præſto:promitto:ſpondeo:nihil dico amplius:hoc q̄d ſatis eſt huic tempori dico Rem-
publi.annonæ nomine in id diſcrimen i quod uocabaᷣ:non eſſe uēturam.Num igitur ī hoc officio q̄d
fuit ꝑcipue meum ſententia mea repræhendiᷣ?Rem maximam eripui a peſte ſummi periculi:non ſolū
eam.Sed etiam uos a cæde incēdiis:uaſtitate:nemo negat cū ad cauſam caritatis accedit & iſte ſpeculator
communium miſeriarum:q̄ ſemp in Repub.malis ſceleris ſui faces iſlammarit:negat oportuiſſe q̄cquam
uni extra ordinem decerni.Non iam tibi reſpondebo ſicut cæteris.Cn.Pom.plurima ꝑiculoſiſſima ma
xima terra mariq̄ bella extra ordinem ſunt cōmiſſa:quaꝶ reꝶ ſi quē pœniteat:eum uictoriæ Po.Roma.
neceſſe ē pœnitere:Nō ita tecum ago:cum his hæc a me haberi ratio poteſt.Qui ita diſputant.Sed ſi q̄ res
eſt ad unū deferēda ad.Cn.Pompe.delaturos potiſſimum:ſed ſe extra ordinē nihil cuiquā dare . Cū pō-
pe.datum ſit:id ſe pro dignitate hominis ornare ac tueri ſolere.Horum ego ſententiam ne laudē:impe-
dior.Cn.Pompe.triumphis.Quibus cum ille eſſet extra ordinem ad patriam defendendā uocatus auxi
liū nomē Popu.Roma.Imperiumq̄ honeſtauit:conſtantiam probo:qua mihi quoq̄ utendū fuit:quo il-
le auctore extra ordinem bellum cum Mithridate Tigraneq̄ geſſit.Sed cū illis poſſum tamē aliq̄d diſpu
tare.Tua uero quæ tanta ipudentia eſt.Vt audeas dicere extra ordinem.dari nihil cuiq̄ oportere?Qui cū
lege nepharia Ptolomæū Regem cypri:fratrem regis Alexandrini eodem iure regnātem cauſa īcognita
publicaſſes Populumq̄ Romanum ſcelere obligaſſes:cum ī eius regnū bona:fortunas: patrociniū:huiꝰ
iperii īmiſiſſes.Cuius cum patre:auo:maioribus ſocietas nobis & amicitia fuiſſet:huiꝰ pecuniæ deportan
dæ(& ſi quis ſuum defenderet bello gerendo).M.Catonem ꝑfeciſti dices quē uirū:ſanctiſſimum : fortiſſi
mum:prudentiſſimum:amiciſſimum.Reip.uirtute.conſilio:ratione:uita mirabili ad laudē & prope ſin-
gulari.Sed quid ad te qui negas eſſe iuris:quē q̄ ulli Reip.extra ordinem præfici:atq̄ ī hoc ſolū inconſtan
tiam redarguo tuam:q̄ i ipſo Catone:quem tu non modo pro illius dignitate ꝓduxeras:ſed ꝓ tuo ſcele-
re ſubduxeras:quē tuis Sergiis:Lolliis:cæteriſq̄ cædis & incēdiorū ducibus obiecceras:quē carnificē ciuiū
quē indemnatorū necis principem:quē crudelitatis auctorem fuiſſe dixeras:ad hunc honorē & imperiū
extra ordinem nominati rogatione tua detuliſti:& tanta fuiſti ītemperātia:ut illius tui ſceleris rationē oc
cultare non poſſes.Litteras in cōciōe recitaſti.Quas tibi a.C.Cæſare miſſas diceres. Cæſar.P.Clodio Sa-
lutē.Cū etiam es argumentatus amoris eſſe hoc ſignum:cum nominibus tantum uteretur . Neq̄ aſcri-
beret pro conſuli.aut Tribuno Pleb.Deide gratulari tibi quod idē ī poſterū.M.Catonē Tribunatu tuo re
mouiſſes:& q̄d idē ī poſterū de extra ordinariis poteſtatibus libertatū ademiſſes:quas aūt nūq̄ tibi ille mi
ſit litteras:aut ſi miſit in concione recitari noluit.Aut ſiue ille miſit:ſiue tu finxiſti.Certe cōſilium tuum de
Catonis honore illarū litteraꝶ recitatiōe patefactum ē.Sed omitto Catonē:cuiꝰ eximia uirtus : dignitas:
ac ī eo negocio quod geſſit fides:& continētia tegere uidereᷣ.Vt iprobitatem & legis & actiōis tuæ.Quid
homini poſt homines natos turpiſſimo:ſceleratiſſimo:contaminatiſſimo. Quis illam opimam fertilēq̄
Syriam.Quis bellum pacatiſſimis gētibus.Quis pecuniam ad emēdos agros cōſtitutam:ereptam ui Cæ
ſaris rebus actis:quis īperium īfinitum dedit:cui q̄dem Ciliciam cum dediſſetis:mutaſti pactionē:& Cili
ciam ad prætorē.Item extra ordinem trāſtuliſti.Gabinio precio amplificato Syriam nominatim dediſti
Quid homini teterrimo:crudeliſſimo omnium ſcelerum libidinūq̄ maculis notatiſſimo.L.Piſoni . Nō-
ne nominatim populos liberos multis ſenatuſconſultis etiā recēti lege ſoceri ipſius liberatos uinctos &
conſtriſtos tradidiſti.Nonne cum ab eo merces tui beneficii preciūq̄ prouinciæ meo ſanguine tibi eſſet
præſolutum.Tamē ærarium cum eo partitus es.Ita ne uero tu prouincias conſulares:quas.C.Graccus:q̄
unus maxime popularis fuit:nō modo non abſtulit a Senatu:ſed ēt ut neceſſe eſſet quot annis cōſtitui ꝑ
Senatū decreta lege ſanxit:eas leges ſempronias ꝑ Senatum decretas reſcindiſti:extra ordinē ſine ſorte
nominatim dediſti:nō conſulibus:ſed Reip:peſtibus:q̄ nos nominatim Reip.maxime pene iā deſpatæ
ſummū uiꝶ ſæpe ad extrema Reip.diſcrimina delectum præfecimus a te repræhēdemur.Quid tandem
ſi quæ tū ī illis Reipu.Tenebris cæciſq̄ nubibus & procellis cum Senatum a gubernaculis deieciſſes:po
pulum e naui exturbaſſes:ipſe archipirata cum grege prædonū īpuriſſimo pleniſſimis uelis nauigaſſes:
ſi q̄ tæ tum ꝓmulgaſti:cōſtituiſti:ꝓmiſiſti:uēdidiſti:perferre potuiſſes:qui locus orbi terrarum uacuus ex-
tra ordinariis faſcibus atq̄ iperio Clodiāo fuiſſet?Sed exercitatus:aliquando.Cn.Pom.dicā ipſo audiēte
quod ſenſi & ſenſio:quoquo animo me auditurus eſt ui excitatus īquā aliquādo.Cn.Pom.nimiū diu re
cōditus:& penitus abſtruſus animi dolor ſubuenit ſubito reipu.ciuitatēq̄ fractam malis mutatā:ac debi-
litatā:abiectā metu ad aliquā libertatis ſpem:& priſtinæ dignitatis erexit.Hic uir extra ordinē rei frumen-
tariæ ꝑficiēdus nō fuit:ſcilicet tu belluoni ſpurciſſimo ꝑguſtatori libidinū tuaꝶ homini egētiſſimo & faci
noroſiſſimo Sex.Clodio ſocio tui ſanguinis:q̄ ſua ligua ēt ſororē tuā a te abalienauit:oē frumētū ꝑuatū
& publicū:oēs prouīcias frumētarias:oēs mancipes:omnes horreorum claues lege tua tradidiſti:q̄ ex re

primum caritas nata ē. Deinde inopia īpendebat fames: incēdia: cædes: direptio: īminebat tu° furor omniū
fortunis & bonis quæritur ēt īportuna peſtis ex ore īpuriſſimo ſex. Clodii rem frumentariam eſſe ereptā
ſummiſq; i periculis eius uiri auxilium iploraſſe Rempu. quo ſæpe ſe & ſeruatem & amplificatam eē me
miniſſet: extra ordinem ferri nihil placet Clodio. Quid de me: quod tuliſſe te dicis parricida fratricidia ſo
roricida: nonne extra ordinem tuliſti? an de peſte ciuis: quemadmodū omnes iā dii atq; hoies iudicarūt
cōſeruatoris Reip. quēadmodū aūt tute ipſe confiteris nō modo īdēnati: ſed ne accuſati qdē: licuit tibi fer
re nō legē. ſed nephariū priuilegiū lugēte Senatu mœrētibus bonis oibus: totius Italiæ præcibus repudi
tis oppreſſa captaq; Rep. mihi Po. Ro. iplorante. Senatu poſcente: tēporibus Reip. flagitantib°: nō licuit
de ſalute Populi Roma. dicere ſententiam qua quidē i ſententia ſi. Cn. Pom. dignitas aucta: ē cōiuncta cū
utilitate communi: certe laudandus eſſem: ſi eius dignitatis ſuffragatus uidere: q meæ ſaluti opē & auxi
lium tuliſſet. Deſināt deſināt hoies iiſdem machinis ſperare me reſtitutū poſſe labefactari. qbus antea ſtā
tem pertulerunt: quod enim par amicitiæ fuit unquam i hac ciuitate cōiunctius: q fuimus īter nos ego &
Cn. Pompe. Quis apud populū Romanū de illius dignitate iduſtrius: quis Senatui ſæpius dixit: qui tan
tus labor fuit: q ſimultas: quæ cōtentio: quā ego nō p illius dignitate ſuſceperim: qui ab illo in me honos:
quæ prædicatio de mea laude: q remuneratio beniuolentiæ ptermiſſa ē? Hanc noſtram coniunctionē nem:
hanc conſpirationē i Republica benegerenda: hāc iocundiſſimā uitæ atq; officiorum oium ſocietatē cer
ti homines fictis ſermonibus & falſis criminibus diremerūt cum iidem illum ut me metueret me caueret
monerent iidem apud me mihi illū uni eē inimiciſſimū dicerent. ut neq; ego ab illo quæ mihi petenda eſ
ſent: ſatis audacter petere poſſem: neq; ille tot ſuſpiciōibus certorū hominū & ſcelere exulcerat°: quæ meū
tempus poſtularet: ſatis prolixe mihi polliceretur: data merces eſt erroris mei magna pōtifices: ut me nō
ſolū pigeat ſtultitiæ meæ: ſed ēt pudeat: q cum me non repētinū aliquod meū tēpus: ſed ueteres multo an
te ſuſcepti & prouiſi labores cū uiro fortiſſimo & clariſſimo cōiunxiſſent: ſim paſſus tali amicitia diſtrahi
neq; itellexerim: qbus aut ut apertis inimicis obſiſterem: aut ut inſidioſis amicis nō crederem: pinde deſi
nant aliquando me iiſdem iflāmare uerbis: qd ſibi iſte uult? neſcit quantū auctoritate ualeat: quas res geſ
ſerit: qua dignitate ſit reſtitutus: cur ornat eum a quo deſertus ē? Ego uero neq; me tunc deſertū puto: ſed
pene deditum nec quæ ſint i illa Repub. flāma geſta cōtra me: neq; quomodo neq; per quos patefaciēdū
mihi eſſe arbitror. Si utile Reipub. fuit haurire me unū pro omnibus illā indigniſſimam calamitatē. Sed
hoc utile ſit: quorū id ſcelere conflatū ſit. me occultare & tace. Illud uero ē hominis igrati tacere. Itaq; libē
tiſſime prædicabo. Cn. Pom. ſtudio & auctoritate æque ut unūquēq; ueſtrum opibus: contentione: pcib°
periculis: denīq; præcipue pro ſalute mea laborauiſſe. Hic tuis. P. Lētule cū tu nihil aliud dies & noctes ni
ſi de ſalute mea cogitares. cōſiliis omnibus interfuit. Hic tibi grauiſſimus auctor ad iſtituēdā: fideliſſimus
ſocius ad comparādam: & fortiſſimus adiutor ad rē pficiēdam fuit. Hic municipia coloniaſq; adiit. Hic ita
liæ totius auxilium cupiētia īplorauit. Hic in Senatu princeps ſententiæ fuit. Idemq; cū dixiſſet: tum etiā
pro ſalute mea Populū Roma. obſecrauit. Quare iſtā orationem: qua ē uſus omittas licet: poſt illā ſenten
tiam qui dixerā de annona pontificum animos eē mutatos: proinde qſi iſti aut de. Cn. Pom. aliter atq; ego
exiſtimo ſentiant: aut quid mihi: pro expectatione. Po. Roma. pro. Cn. Pompeii meritis erga me p ratiōe
mei tēporis faciēdum fuerit ignorēt. Aut etiam ſi cuius forte pontifices animū: quod certo ſcio aliter eſſe
mea ſentētia offendit: alio modo ſic conſtitutus aut de religione pontificis: aut de Republi. cuiuſquā me
dus: aut cerimoniarū ius: aut ciuitatis ſalus coegerit. Intelligo: pontifices me plura extra cauſam dixiſſe: q
aut opinio tulerit: aut uoluntas mea. Sed cū me purgatū uobis eſſe cuperē: tunc etiam ueſtra ī me attēte au
diēdo benignitas prouexit orationē meam. Sed hoc compenſabo breuitate eius orationis: quæ ptiet ad
ipſam rem cognitionēq; ueſtram. Quæ cum ſit i ius religionis & i ius Reipu. diſtributa religionis: partem
quæ multo ē uerboſior prætermittens: de iure Reipublicæ dicam. Quid eſt enim aut tam arrogās q de re
ligione de rebus diuinis: cerimoniis: ſacris pontificum collegium docere conarī: aut tam ſtultū: qnā ſi qs
quod i ueſtris libris inuenerit id narrare uobis: aut tam curioſum: q ea ſcire uelle: de quibus maiores nri
uos ſolos & conſuli & ſcire uoluerūt? Nego potuiſſe iure publico: legibus his qbus hæc ciuitas utit. Quēq
ciuem ulla huiuſmodi calamitate ſine iudicio affici. Hoc iuris in hac ciuitate etiam tum cū reges eſſent: di
co fuiſſe. Hoc nobis eſſe a maioribus traditū: hoc eē deniq; propriū liberæ ciuitatis: ut nihil de capite ciuis:
aut de bonis ſine iudicio Senatus: aut populi: aut eorū q de quaq; re cōſtituti iudices ſint: detrahi poſſit: ui
des ne me non radicitus euellere omnes actiōes tuas: neq; illud agere qd apertū ē. Te omnino nihil geſ
ſiſſe iure: nō fuiſſe tribunum plæbis hoc dico eē parricidium. Dico apud pontifices: augures adſunt: uerſor
in medio iure publico. Quod ē pontifices ius adoptionis? nempe ut is adoptet: q neq; procreare iā liberos
poſſit. & cum potuerit: ſit expertus: quæ deinde cauſa cuiq; ſit adoptionis: quæ ratio generū ac dignitatis q
ſacrorū quæri a pontificum collegio ſolet. Quid eſt horum in iſta adoptione quæſitum? adoptat annos
uiginti natus etiam minor Senatorem: liberorum ne cauſa? eſt? aut pcreare poteſt: habet uxorē: ſuſcepit
ēt liberos exhæredauit pater filiū. Quid ſacra Clodiæ gētis: cur intereunt quod i te eſt? Quia omnis natio
ponficum cum adoptaret eſſe debuit. Niſi forte ex te ita quæſitum eſt. Num perturbare rempu. ſeditioni
bus uelles: & ob eam cauſam adoptari nō ut filius eſſes. Sed ut tribunus plæbis fieres: & fundit° euerteres
ciuitatem reſpondiſti credo te ita uelle: Pontificibus bona cauſa uiſa eſt. Approbauerunt nō ætas eius q
adoptabat quæſita eſt. Ut. Cn. Aufidio: & marco Puppio: quorū uterq; noſtra memoria ſumma ſenectute:
Alter oreſtē. Alter Piſonem Adoptauit: quas adoptiones ſicut alias innūerabiles hæreditates nōīnis pe
cuniæ ſacrorū ſecutæ ſunt. Tu neq; Fōtei° es q eſſe debebas: neq; patris hæres: neq; amiſſis ſacris paternis

in hæc adoptiua ueniſti. Ita perturbatis ſacris: contaminatis gẽtibus. & quas deſeruiſti: & quas polluiſti. Iu
re Quintũ legitimo tutelarum: & hæreditatum relicto factus es eius filius contra fas: cuius per ætatem pa
ter eſſe potuiſti. Dico apud pontifices nego iſtam adoptionem põtificio iure eẽ factam. primum quod hæ
ueſtræ iure ſint ætates: ut is q te adoptauit loco patris. Vel ille tibi loco per ætatẽ eſſe potuerit. Vel eo quod
fuit de ſide ꝙ cauſa quæri ſolet adoptandi ut is adoptet q quod natura iam aſſeq nõ poteſt. Legitimo & põ
tificio iure quærat: & ita adoptet: ut ne qd aut de dignitate generis: aut de ſacrorũ religiõe minuatur. Illud
ĩprimis ne qua calumnia: ne qs dolus adhibeat: ut hæc ſimulata adoptio filii q̃ maxime ueritatem illã ſu
ſcipiendorum liberorum imitata eſſe uideatur: quæ maior calumnia eſt: q̃ uenire iberbem adoleſcentem
beneualentẽ ac meritũ dicere filiũ ſenatore Po. Ro. ſibi uelle adoptare? Id aũt ſcire & uidere oẽs poſſunt:
non ut ille filius Iſtituatur: ſed ut patritiis exeat tribunuſ plebis fieri poſſit: Iccirco adoptari uult neq; id ob-
ſcure. Nam & adoptatum emancipari ſtatim ne ſit eius fili⁹: qui adoptarit: cur ergo adoptat? ſprobatate ge-
nus adoptionis iam omnium ſacra interierit: quoꝝ cuſtodes uos eſſe debetis iam patriti⁹ nemo relinque-
tur. Cur enim quiſq̃ uellet tr. ple. ſe fieri non licere: anguſtiorẽ ſibi eſſe petitionẽ conſulatus i ſacerdotium
cum poſſit uenire: quia patr tio non ſit is locus nõ uenire. Vt cuiq; aliquid acciderit: quare commodius ſit
eſſe plebeiũ ſimili rõne adoptabitur. Ita po. ro. breui tẽpore neq; Regem ſacroꝝ: neq; flamines: nec ſalios
habebit: nec ex parte dimidia reliquos ſacerdotes: neq; auctores cẽturiatoꝝ & curiatorum & comitioꝝ au
ſpiciaq; Po. Ro. ſi magiſtratus patritii creati non ſint: intereant neceſſe ẽ. Cum iterrex nullus ſit: ꝙ & ipſum
patritium eſſe & a patritio prodi neceſſe ẽ. Dixi apud pontifices iſtam adoptionem nullo decreto hui⁹ col
legii probatã cõtra omnem pontificium ius factã pro nihilo eẽ habẽdam: qua ſublata ĩtelligis totum tri-
bunatũ tuũ concidiſſe. Venio ad augures: quoꝝ ego libros ſi qui ſunt reconditi: nõ ſcrutor: nõ ſum inex
quirendo iure augurum curioſus: Hæc quæ una cum populo didici: quæ ſæpe ĩ concionibus reſpõſa ſunt
noui. Negãt fas eſſe agi cum populo cum de cælo ſeruatũ ſit quo die de te lex curiata lata eſſe dicatur. Au-
des negare de cælo eẽ ſeruatũ. Adeſt præſens uir ſingulari uirtute cõſtantia grauitate prædit⁹. M. Bibulus
hunc cõſulẽ illo ipſo die contendo ſeruaſſe de cælo: iſirma ſunt igit̃ tua acta. C. Cæſaris uiri fortiſſimi mi
nime neq; enim quicquam iam mea intereſt: exceptis his telis: quæ ex illius actionibus in meũ corpus im
miſſa ſunt. Sed hæc de auſpiciis. quæ ego nunc per breuiter attingo: acta ſunt a te. Tu tuo præcipitante iã
& debilitato tribunatu auſpicioꝝ patronus ſubito extitiſti. Tu. M. Bibulum ĩ concione: tu augures ꝑdu
xiſti. Te iterrogante augures reſponderunt: cum de cælo ſeruatũ ſit cum populo agi nõ poſſe Marc⁹ Bibu
lus quærenti ſe de cælo ſeruaſſe reſpondit. Idemq; ĩ concione dixit ab Opimio fratre tuo product⁹: te om
nino tribunum plebis quod contra auſpicia adoptat⁹ eſſes: nõ fuiſſe: tua deniq; omnis actio poſterioribꝰ
menſibus fuit. Omnia quæ. C. Cæſar egiſſet: quæ contra auſpicia eſſent acta: per Senatum reſcidi oporteť
quod ſi fieret: dicebas te tuis humeris me cuſtodẽ urbis ĩ urbem relaturum. Videte hominis amentiã ut
ſuũ tribunatũ Cæſaris actis illigatum teneret. Si & ſacrorum iure pontifices: & auſpiciorum religione au-
gures totum uertunt tribunatum tuum. Quid quæris amplius? an ẽt apertius aliquod ius populi atq; le
gum. Hora fortaſſe ſexta diei qſtus ſum in iudicio. Cum. C. Antoniũ collegam meum defenderẽ: qdã de
Rep. quæ mihi uiſa ſunt ad illius miſeri cauſam pertinere. hæc homines iꝑbi ad quoſdã uiros fortes lõ
ge aliter atq; a me dicta erant: detulerũt: hora: nona illo ipſo die tu es adoptatus: ſi quod ĩ cæteris legib⁹ tr ĩ
nũ nundinum eẽ oportet. Id in adoptione ſatis ẽ. Trium eſſe orarum nihil reprehendo ſin eadẽ obſeruã
da ſunt: decernit Senatus. M. Druſi legibus: quæ contra legem Ceciliam & didiã late eſſent: populũ nõ te
neri. Iam intelligis omni genere iuris: quod ĩ ſacris: quod in auſpiciis: qđ ĩ legibus ſit. Te tri. ple. nõ fuiſſe.
At ego hoc totũ nõ ſine cauſa relinquo. Video eni quoſdã clariſſimos uiros: principes ciuitatis. aliquot lo
cis iudicaſſe te cum plebe iure agere potuiſſe. Qui etiam de me ipſo cum tua rogatione funeť elatã Rẽp.
eſſe dicerem: tamẽ id funus & ſi miſerum atq; acerbum fuiſſet: iure indictum eẽ dicebant: qđ de me ciue
ac de Rep. ueheme nto tuliſſe funeſte funus te idixiſſe reip. qd ſaluis auſpiciis tuliſſes: iure egiſſe dicebãt
Quare licebit ut opinor. nobis eius actiones non infirmare quibus illi actionibus cõſtitutum tribunatũ
tuum non comprobarerunt. Fueris ſane tribu. ple. tam ĩ iure q̃ lege: q̃ fuit hic ipſe Rullius: uir omnibꝰ re
bus clariſſimus atq; ampliſſimus: quo iure: quo more quo exemplo legẽ noĩatim de capite ciuis Idẽnati
tuliſti: uetãt leges ſacræ: uetant. xii. tabulæ leges priuatis ĩ hoĩbus irrogari. Id eſt. n. priuilegiũ nẽo unq̃ tulit
nihil eſt crudelius: nihil ꝑnicioſius: nihil qđ minus hæc ciuitas ferre poſſit: ꝓſcriptionis miſerrimũ nomẽ
illud & oĩs acerbitas Syllani tpis qđ habet qđ maxime ſit iſigne ad memoria ĩcrudelitatis opinor pœnã
in ciues Ro. noĩatim ſine iudicio cõſtitutam. Hãc uos igiť pontifices iudicio atq; auctoritate uña tri. ple.
ꝑtatem dabitis: ut ꝓſcribere poſſitis. Is quos uelit: quæro. n. qđ ſit aliud ꝓſcribeř uelitis iubeatis: ut. M. Tul
lius in ciuitate ne ſit bõaq; eius ut mea ſint. Ita. n. fecit: & ſi aliis uerbis tulit. Hoc plæbeſcitum eſt hæc lex-
hæc rogatio ẽ: hæc uos pati poteſtis: hæc ferre ciuitas: ut ſinguli ciues ſingulis uerſiculis e ciuitate tollanť.
Eqdem iam ꝑfunctus ſum: nullã ui: nullũ ĩpetum metuo expleui aĩos liuidoꝝ placaui odia: ĩproboꝝ ſatu-
raui ẽt ꝑfidiã & ſcelus ꝓditoꝝ. Deniq; de mea cã quidebať ꝑditis ciuibus ad iuidiã eſſe propoſita. Iam om
nes urbes: oẽs ordĩes: oẽs dii atq; hoĩes iudicauerũt: uobis metipſis põtifices & ueſtris liberis cæteriſq; ciui
bus ꝓ uña auctoritate & ſapĩa cõſulere debetis. Nã cũ tã moderata iudicia populi ſint a moribus cõſtituta:
primũ ut ne pœna capitis cũ pecũia cõiũgať. Deĩde ne ꝓdicta die qs accuſeť: ut ter ãte magiſtrat⁹ accuſet
itermiſſa die q̃ multã irroget: aut iudicet: quarta ſit accuſatio innũ nũdinũ ꝓdicta die: quo die iudicium ſit
futuꝝ: cũ multa ẽt ad placãdũ atq; admiſerẽdũ iã remis cõceſſa ſint: deĩde exorabilis popul⁹ facilis ſuffraga
tio ꝓ ſalute: dẽiq; ẽt ſi qua res illũ diẽ aut auſpiciis aut excuſatõe ſuſtulit: tota cã iudiciũq; ſublatũ ẽ. Hæc cum

ita ſint:in re ubi crimē ē:ubi accuſator:ubi teſtes:qd īdignius:q̄ q neq̨ adeſſe ſit iuſſus:neq̨ citat᷑:neq̨ accu
ſatus de eius capite:liberis fortūis oībus:Cōductos & ſicarios egētes & pditos ſuffragiū ferr:& eā legē pu
tare:ac ſi hoc de me potuit:quē bonos:quē dignitas:quē cā:quē reſp.tuebat᷑:cui⁹ deniq̨ pecūia nō expete
bat᷑ cui nihil oberat pter cōuerſionē ſtatus.& iclinationē colum tēpoꝝ.Quid tādē futuꝝ ē his quorū uita re
mota ab honore populari:& ab hac illuſtri gr̃a ē:pecuniæ āt tātæ ſūt ut eas nimiū multi egētes:ſūptuoſi no
biles cōcupiſcāt.Date hāc tri.pl.licentiā:& ītuemini paulisp aīs iuuētutē:& eos maxie q imineᷓ iā cupidita
te:uidenᷓ:i tribunitia poteſtatē.collegia mediuſſidius tribunorū pl.tota repienᷓ hoc iure firmato:q̄ coeā
de hominū locupletiſſimorū bonis:præda præſertim populari:& ſpe largitiōis oblata. At qd tulit legum
ſcriptor peritus:callidus?Velitis iubeatis ut.M.Tullio aqua & ignis iterdicat᷑:crudele:nephariū ne ī ſcele
ratiſſimo quidē ciue ſine iudicio ferendū:Nō tulit ut interdicat᷑.Quid igit᷑:ut interdictū ſit.O cenū.O por
tentum.O ſcelus.Hāc ubi legem Clodius ſcripſit ſpurtiorem lingua ſua ut interdictum ſit cui non ſit iter
dictū.Sexte:noſter bona uenia:quoniā iā dialecticus & hoc quoq̨ liguris quod factū nō ē:ut ſit factū ferri
ad populū:aut uerbis ullis ſanciri:aut ſuffragiis:confirmari poteſt?Hoc tu p ſcriptore:hoc cōciliario:hoc
miniſtro omnium non bipedū ſolum:ſed etiam quadrupedū impuriſſimo rempu.perdidiſti:nec tu eras
tā excors:tāq̨ demēs:ut neſcires hunc Clodiū eſſe qui contra leges faceret & cōtra alios eē q leges ſcribe
re ſolerent:ſed neq̨ eorū neq̨ cæterorū i quibus eſſet aliqd modeſtiæ cuiuſq̄ tibi ptās fuit:neq̨ tu legū ſcri
ptoribus iiſdem potuiſti uti qbus cæteri:neq̨ operū architectis:neq̨ pontificem adhibere quē uelles.Poſtrēo
neq̨ i prædæ qdem ſocietate mācipē aut prædonē ſociū extra tuorū gladiatoꝝ numerum:aut deniq̨ ſuf
fragii latorē i iſta tua proſcritōe quēq̄:niſi furem aut ſicariū reperire potuiſti.Itaq̨ cum tu florēs ac potens
p mediū ſortiū popularem uolitares:amici illi tui de uno amico tecti & beati:q ſe populo cōmiſerātita
repellebanᷓ:ut ēt palatinam:linguā tuam perderent:q i iudicium uenerant:ſiue accuſatores erāt:ſiue rei
te depræcāte damnabātur.Deniq̨ ille nouitius ligur uenalis aſcriptor & ſubſcriptor tuus cum.M.Papinii
ſui fratris eſſet teſtamento & iudicio improbatus mortem eius ſe uelle perſeq dixit nomē Sexti propeſtii
detulit:accuſare alienæ damnationis ſceleriſq̨ ſocios propter calumniæ metū non eſt auſus.De hac igit᷑
lege dicimus:quæ iure rogata uideat᷑ cuiuſq̄ quiſq̨ partem tetigit digito:uoce præda:ſuffragio:quocūq̨
uenit repudiatur cōuictuſq̨ diſceſſit.Quid ſi his uerbis ſcripta eſt iſta proſcriptio ſeipſa diſſoluat:Eſt.n.qd
M.Tullius falſum Senatus cōſultum retulerit.Si igit᷑ retulit falſum.S.C.tū eſt rogatio:ſi nō retulit:nul
la eſt ſatis ne tibi uidet᷑ a Senatu iudicatū me nō mō nō emeritū eſſe auctoritatem eius ordinis. Sed etiā
unum poſt urbē cōditā diligentiſſime ſenatui paruiſſe?Quod modis doceo legē iſtā quā uocas non eē le
gē:qd ſi ēt pluribus de rebus uno ſorti tu retuliſti:tn̄ ne arbitraris id qd.M.Druſus i legibus ſuis pleriſq̨
i bonis ile uir.M.Scaurus &.L.Craſſus cōſularis nō obtinuerit:id te poſſe oium facinoꝝ & ſtuprorū oium
Decumis & Clodiis auctoribus obtinere tuliſti de me ne reciperer:non ut exirem:quem tu ipſe nō po
teras dicere nō licere eſſe Romæ.Quid eni diceres:dānatum:certe non expulſum:q licuit.ſed tamē ne id
qdem eſt ſcriptum:ut exirem pœna ē:q receperit:quā omnes neglexerunt:eiectio nuſq̄ eſt uerū ſit: Quid
operū:publicorū exactio:qd nois iſcriptio:nū tibi aliud eē ui ac bonorū meorum direptio:pterq̄ q ne idq
dē p legē liriniā ut ipſe tibi curationē ferres:facere potuiſti.Quid hoc ipſum qd nūc apud pontifices agis
te meā domum conſecraſſe:te monumentū feciſſe i ædibus mediis te ſignū dedicaſſe:itaq̨ te ex una ro
gatiuncula feciſſe:unū & idē uidet᷑ eē:atq̨ id qd de me ipſo nolatim tuliſti:tam hercule ē unū q̄qd idē tu
lege una tuliſti:ut Cyprius rex:cuius maiores huic populo ſocii atq̨ amici ſp fuerūt cū bōis oībus ſub præ
cone ſubiiceretur:& exules Byzantium reducerent᷑.eiſdem iquit utraq̨ de re negociū dediſſes:qd ſi idē
negocium dediſſet:ut ſi i Aſia Ciſtophorū flagitaret:īde iret i.Hiſpaniam:tum romæ deceſſiſſet:conſula
tū ei petere liceret:cū factus eſſet prouīciā Syriā obtineret:quoniā de uno hoīe ſcriberet:una res eēt:qd ſi
iā po.re.de iſta re cōſultus eſſet:nō oia per ſeruos latroneſq̨ egiſſes.Nōne fieri poterat:ut populo de Cy
prio rege placeret:de exulibus byzātiis diſpliceret:que ē quaſi alia uis:quæ ſententia Ceciliæ lege & didie
niſi hæc ne populo neceſſe ſit i cōiunctis rebus q̄ pluribus aut id qd nolit accipe:aut id quod uelit repudi
are qd ſi p uim tuliſti tamē ne lex eſt:aut quicq̄ iure geſtum uideri poteſt:quod per uim geſtum eſſe con
ſtet:an ſi in ipſa latione tua capta iā urbe lapides iacti:ſi manus:collata nō ē.Icirco tu ad illā urbē atq̨ elu
uiem ciuitatis ſine ſumma ui puenire potuiſti:cū in tribunali aurelio conſcribebas palā nō mō liberos i
ſed ēt ſeruos ex olb⁹ uicis cōcitatos:ui tuā uidelicet nō parabas:cū edictis tuis tabernas claudi iubebas.Nō
inde uim iperitæ multitudinis:ſed etiā hoium honeſtorū modeſtiā prudentiāq̨ quærebas:cū arma i ædē
Caſtoris cōportabas:nihil aliud niſi uti ne qd p ui agi poſſet:machiabeᷓ.Cū uero gradus Caſtoris cōuel
liſti:ac remouiſti:cū ut modeſte tibi agere liceret hoīes audaces ab eius tēpli aditu atq̨ aſceſſu repuliſti:cū
eos q cōuētu bonorū uirorū uerba de ſalute mea fecerāt:adeſſe iuſſiſti:eorūq̨ aduocationē manibus fer
ro:lapidibus diſcuſſiſti:tū pfecto oſtēdiſti ui tibi maxīe diſplicere Verū hæc furioſa uis ueſani tri.ple . faci
le ſupari frangiq̨ potuit:uirorū bonorū uel uirtute uel multitudie .Quid cū Gabinio Syria dabat᷑. Mace
donia Piſoni:utriq̨ īſinitū īperiū:īgēs pecūia:ut tibi oīa pmitterēt:te adiuuarēt:tibi manū copias:tibi ſuos
paratos cēturiones:tibi pecunias tibi familias cōparēt:te ſuis ſceleratis cōciōibus ſubleuarēt.Sēatus aucto
ritatē irriderēt:eqtibus Ro.mortē.pſcriptionēq̨ minitarēᷓ:me terrerēt minis:& mihi cædē & dimicationē
denūciarēt:meā domū refertā uiris bonis p amicos ſuos cōpellerēt.pſcriptiōis metu me freqntia nudarēt
uirorū bonorū me pſidio ſpoliarēt.Senatū p me nō mō ppugnaᷓ ampliſſimū ordinē:ſed ēt ploraᷓ & ſup
plicare mutata ueſte prohiberent:ne tū qdē uis erat.Quid igitur ego geſſi aut q timor fuit.Non dicam in
me quidem.Fac me timidū eſſe natura quid illa tot uirorum fortiſſimorū milia:qd illi:equites Ro.quid

Senatus q̃d deniq; omnes boni:ſi nulla uis erat. Cur me flẽtes potius proſequuti ſunt:q̃ aut icrepãtes reti
nuerunt.aut irati reliquerunt:An hoc timebã:ſi mecũ ageretur more iſtitutoq; maiorum:ut poſſem præ-
ſens ſuſtinere utrum ſi dies dicta eſſet iudiciũ mihi fuit pertimeſcendum:an ſine iudicio priuilegium:iu-
dicium in cauſa tam turpi.ſcilicet homo q eam ſi iã cauſa eſſet ignota:dicendo non poſſem explicare: an
q a cauſam probare non poteram:cuius tanta bonitas ẽ:ut ea ipſa non modo ſe:ſed etiã me abſentem p
ſe probarit: an Senatus:an ordines.an ii q cuncta ex italia ad me reuocandum conuolauerũt:ſegniores
me præſente ad me retinendum & conſeruandum fuiſſent:in ea cauſa quam ipſa iam parricida talẽ di-
cat fuiſſe:ut me ab omnibus ad meam priſtinam dignitatem expectatum atque reuocatũ quæratur. An
uero in iudicio periculi nihil fuit priuilegium pertimui:ne mihi præſenti ſi mulcta irrogaretur:nemo in
tercederet:tam inops ãt eram ab amicis:aut tã nuda Rep.a magiſtratibus:quid ſi uocatæ tribus eẽnt: pro
ſcriptionem non dicã in me ita de ſua ſalute merito:ſed omnino:i ullo ciue cõprobauiſſent:an ſi ego præ
ſens fuiſſem. Veteres illæ copiæ cõiuratorum tuiq; perditi milites atq; egentes:& noua uis ſceleratiſſimo
rũ cõſulũ corpori meo pepercifſent:qui cum eorũ oium crudelitati ceſſiſſem:ne abſens quidẽ luctu meo
mẽtes illorũ ſatiare potui. Quid enim uos uxor mea miſera uiolarat: q̃ uexauiſtis:raptauiſtis oi crudelita
te laceraſtis. Quid mea filia cuius fletus aſſiduus ſordeſq; lugubres uobis erant iucundæ:cæterorũ oium
mentes oculoſq; flectebãt. Quid paruus filius:quẽ q̃diu abfui:nemo niſi lachrymantẽ confectumq; uidit.
Quid fecerat:q eum totiens per inſidias iterficere uoluiſtis. Quid frater meus qui cũ aliquãdo poſt meũ
diſceſſum ex ꝓuſcia ueniſſet:neq; ſibi uiuẽdũ:niſi me reſtituto putaret:cum eius mœror:ſqualor incredi
bilis:& inauditus oibus mortalibus miſerabilis:uidebat̃ quotiẽs eſt ex ueſtro ferro mãib' lapſus. Sed q̃d
ego ueſtrã crudelitatẽ expromo:q̃ in ipſum me & meos adhibuiſtis:q parietibus qui tectis:qui columnis
ac poſtibus meis horrificum quoddam & nephariũ oi ĩbutum odio bellum ĩtuliſtis Nõ eni te arbitror
cũ poſt meum diſceſſum oium locupletũ fortunas:oium prouĩciarũ fructus:tetrarcharum ac regum bo
na ſpe & auaritia deuoraſſes:argenti & ſupellectilis meæ cupiditate eſſe cæcatũ. Nõ exiſtimo cãpanum il
lũ conſulem cum ſaltatore collega:cum alteri totam Achaiam: Teſſaliam:Boetiã:Græciam: Macedoniã:
omnemq; Barbariã bona ciuiũ.Ro.condonaſſes. Alteri Syriam:Babilonem:perſas integerrimas pacatiſſi
maſq; gentes ad diripiẽdũ tradidiſſes:illos tam cupidos liminum meorũ & columnarũ & naluarum fuiſ
ſe:neq; porro illa manus copiæq; Catilinæ cementis ac teſtis tectorum meorũ ſe famẽ ſuã expleturas pu
tauerum Sed ut hoſtiũ:urbes ne oium hoſtiũ uerũ eorum q̃bus cum acerbũ bellum inteſtinumq; ſuſce-
pimus:nõ præda adducti:ſed odio ſolemus excipere:q in quos propter eorũ crudelitatem inflãmatæ mẽ
tes noſtræ fuerũt:cum horum etiã tectis ædibus aliquod bellũ tendere ſemp uideret̃:nihil erat latum de
me nõ adeſſe erã iuſſus:non citatus affuerã:erã ẽt tuo iudicio ciuis incolumis:cuius domus ĩ palatio:uil-
la in tuſculano:altera ad alterũ cõſulẽ traſſerebat̃:Senat' conſules uocabat:colũnæ marmoreæ ex ædibus
meis inſpectante po.ro.ad ſocerũ cõſulis portabant̃ in fundum ãt uicini conſulis nõ iſtrumentum autor
namẽta aulæ:ſed ẽt arbores transferebant̃:cum ipſa uilla non prædæ cupiditate(quid enim erat prædæ)
ſed odio & crudelitate funditus euerteret̃. Domus ardebat ĩ palatio non fortuito:ſed oblato incẽdio:cõ
ſules epulabant̃:& in coniuratorũ gratulatione uerſabant̃. Cũ alter ſe Catilinæ delitias.alter Cethegi cõ-
ſobrinum fuiſſe diceret. Hanc ego uim põtifices:hoc ſcelus hunc furorẽ meo corpore oppoſito a bono
rũ omnium ceruicibus depuli:oẽmq; impetũ diſcordiarum:oẽm diu collectam improborũ quæ ſue
terata cõpreſſo odio atq; tacito iam corumpebat in actum:tam audaces duces excepi meo corpore:i me
uno conſulares faces iactæ manibus tribunitiis in me oſa quæ ego quõdã reuderã coniurationis nepha-
ria tela adhæſerũt:q ſi ut multis fortiſſimis placuit ui & armis cõtra uim decertare noluiſſem:aut uiciſſem
cũ magna internitione improborum.ſed tamẽ ciuium:aut interfectis bonis oibus:quod illis optatiſſimum
fuit una cũ rep.cõcidiſſem. Videbã uiuo Sẽatu.P.Qu.R.celerem mihi ſumma cum dignitate reditũ:nec i
telligebam fieri diutius poſſe:ut mihi nõ liceret eſſe in ea rep.quã ipſe ſeruaſſẽ. Quod ſi non liceret:audie-
rã & legerã clariſſimos noſtræ ciuitatis uiros ſe in medios hoſtes ad perſpicuã mortẽ ꝓ ſalute exercitus ĩ
teciſſe. Ego ꝓ ſalute reip.uniuerſæ dubitarẽ hoc meliori cõditiõe q̃ Decius:q ille ne auditor q̃dẽ ſuæ glo
riæ:ego ẽt ſpectator meæ laudis eẽ potuiſſem. Itaq; ifractus furor iunis immanis faciebat ipſe ipetus. Om
nem.n.uim oium ſceleratoꝝ acerbitas mei caſus exceperat. Nõ erat ĩ tã imani iniuria tãtiſq; ruinis nouæ
crudelitati locus. Cato fuerat ꝓximus:q̃d ageres:nõne erat:ut q modus oibus morib' fuerat:idẽ eẽt iniu
riæ. Quid:poſſes extrudere ad Cypriã pecuniã:præda perierit:alia nõ deerit. Hãc mõ amãdã eẽ:ſic.M.Ca
to iuſſus q̃ſi p beneficiũ Cypriũ relegat̃. Eiiciunt̃ duo:quos uideẽ ĩprobi ñ poterãt:alter p honorẽ turpiſſi
mũ:alter p honeſtiſſimã calamitatẽ atq; ut ſciatis nõ hoibus iſtũ ſed uirtutibus hoſtẽ ſp fuiſſe me expulſo
Catone mãdato ĩ eũ ipm ſe cõuertit:quo auctore quo adiutore ĩ cõciõibus ea q̃ gerebat oſa:quæq; geſſe-
rat:ſe effeciſſe & facere dicebat. Cn.Põ.quẽ oium iudicio lõge pricipẽ eẽ ciuitatis uidebat:diuti' furori ſuo
ueniã datur' nõ arbitrabat̃:q ex eius cuſtodia p iſidias regis amici filius hoſtẽ captiuũ ſurripuiſſet & ea in
iuria uirũ fortiſſimũ laceſſiſſet ſparauit iiſdẽ ſe copiis cõ illo poſſe cõfligere:q̃b' cũ ego noluiſſẽ bonorũ picu
lo dimicare:& p'rio q̃dẽ adiutorib' cõſulibus:poſtea fregit fœdus Gabinius Piſo tñ ĩ fide remãſit:q̃s iſte tũ
cædes q̃s lapidatiões:q̃s fugas fecerit:q facile ferro quotidianiſq; iſidiis:cũ iã a firmiſſimo robore copiarũ
ſuarũ relict' eẽt. Cn.Põ.foro curiaq; priuarit:domũq; cõiecerit:uidiſtis. Ex quo iudicare poteſtis q̃ta uis il-
la fuerit oẽs & aggregata:cũ hæc.Cn.Põ terruerit iã diſtricta & extincta:hæc uidit:in ſnia dicẽda calen. Ia
nuariis uir prudentiſſim':& cũ reip.tũ mihi:tũ ẽt ueritati aiciſſimus.L.Cotta:q legẽ de meo rẽditu ferẽdã nõ
cẽſuit:q me cõſuluiſſe.Reip.geſſiſſe tẽpeſtati morẽ amictorẽ uobis cæteriſq; ciuib' quã mihi acta expetiſſe

ui:armis deffeſione hominem & cædem iſtitutam:nouoq; dominatu pulſam eſſe dixit:nihil de meo capi
te potuiſſe ferri:nihil eſſe inſcriptum aut poſſe ualere:omnia contra leges moreſq; maiorum temere:tur
bulente:per uim:per furorē eſſe geſta quod ſi illa lex eſſet:nec referre ad Senatum conſules:nec ſentētiā
dicere ſibi liberet:quorū utrūq; cū fieret nō oportere ut de me lex ferret᷑ decerni:ne illa quæ nulla eſſet: eē
lex iudicaretur.Sententia uerior:grauior:utilior:melior Reipublicæ nulla eē potuit:homini eni ſcelerē &
furoi notato ſimul a republica labes:in poſterum dimouebatur:neque hoc:Cn.Pom.qui ornatiſſimā de
me ſententiam dixit Voſq; pontifices:qui me ueſtris ſententiis auctoritatibuſque defendiſtis:nō uidiſtis
illam eſſe nullam:atque eſſe potius flammam temporis:interdictum ſceleris:uocē furoris: Sed proſpexi
ſtis ne qua populeris in uos aliquādo īuidia redūdaret:ſi ſine populi iudicio reſtituti uideremur . Eodēq;
cōſilio.M.Bibuli fortiſſimi uiri Senatus ſentētiā ſecut' ē:ut nos de mea domo ſtatueretis:nō ꝙ dubitaret
quin ab iſto nihil legibus:nihil religionibus:nihil iure eſſet actū:ſed ne quis oriretur aliqnādo ī tāta uber
tate improborum:qui in meis ædibus aliquam religionem reſidere diceret. Nā legē iſtā quidem nullā eſ
ſe:quotienſcunque de me ſentētiam Senatus dixit:totiēs iudicauit:Quoniam quidē ſcripto illo iſtius ſen
tētiam dicere uidebatur.Atque hanc rem per illud ſimile Piſo & Gabinius homines legum iudiciorūq;
metuentes:cum frequentiſſimis Senatus eos ut de me referrent:quotidie flagitaret:nō ſe rem improba
re dicebant:ſed lege iſtius impediri.Erat hoc uerum .Nam impediebantur.Verum ea lege quam iſte idē
de Macedonia Syriaq; tulerat:Hanc tu.P.Lentule neque priuatus neque cōſul legē unquam eſſe putaſti
Nam.tri.pl referētibus ſententiam de me deſignatus conſul ſæpe dixiſti ex Calē.Ianuarii:quoad perfecta
res eſt:de me retuliſti.legē promulgaſti.tuliſti:quorū tibi ſi eēt & illa lex nihil liceret. At etiam.Q. .Metellus
collega tuus uir clariſſimus quam legem eſſe homines alieniſſimi a.P.Clodio iudicarent Piſo & Gabini'
eam nullam eſſe frater.P.Clodii cum de me ad ſenatum tecū una retulit:iudicauit.Sed iſti q Clodii leges
timuerunt quēadmodū cæteras obſeruarunt Senatus qdem cuius eſt grauiſſimum iudiciū de iure legū
quotienſcūque de me conſultus eſt:totiēs eam nullam eſſe iudicauit:quod idem tu lentule uidiſti in ea le
ge:qnam de me tuliſti.Nam non eſt ita latum:ut mihi Romam uenire liceret.ſed ut uenirem.Nō eni uo
luiſti id quod licebat ferre:ut liceret.Sed me ita eſſe in remp.magis ut arceſſitus ipe no.Po.Roma.uiderer
q̄ ad adminiſtrandam ciuitatem reſtitutus.Hunc tu etiā pernicioſa peſtis exulem appelare auſus es: Cū tā
tis ſceleribus eſſes & factis notatus ut omnem locū quo adiiſſes exili ſimillimum redderes.Quid ē eni
exul ipſum per ſe nomen calamitatis:non turpitudinis.Quando igitur eſt turpe:re uera cum ē.pœna pec
cati opinionem autem hominū:ſi eſt pœna damnati.Vtrum igit' peccato meo nomē ſubeo an re iudica
ta:peccato iam neq; tu id dicere audes:quem iſti ſatellites tui felicem Catilinā nomināt:neq; quiſq̄ eoꝝ q
ſolebant nō mō iā nemo eſt iā imperitus:quin ea quæ geſſi in conſulatu peccata eſſe dicat.Sed nemo eſt tā
inimicus patriæ:qui non meis conſiliis patriam conſeruatā eſſe fateat᷑.Quod enim eſt in terris cōe tātū tā
tulūue conſiliū:quod nō de meis rebus geſtis ea quæ mihi eſſent optatiſſima & pulcherima iudicarit.Sū
mum eſt po.ro.populorum & gētiū oium ac regū cōſiliū.Senatus decreuit ut oēs qui Rēp.ſaluā eſſe uellēt
ad me unū defendēdū uenirent.Oſtendit:q; nec ſtare potuiſſe remp.ſi ego nō fuiſſem reſtitutus:nec futu
ram eſſe ullā:ſi non rediſſem:proxim' ē huic dignitati ordo equeſter:oēs oium publicanorum ſocietates
de meo conſulatu:ac de meis rebus geſtis ampliſſima atq; ornatiſſima decreta fecerūt.Scribe q uobiſcū in
rationibus monumentiſq; publicis uerſant᷑:nō obſcurū de meis in repu.beneficiis ſuū iudiciū decretūq;
eſſe uoluerūt:nullū eſt in hac urbe collegiū:nulli mōtani aut pagani:Quoniā plebei quoq; urbani mores
īde conuenticula & quaſi concilia quædā eſſe uoluerunt:qui non ampliſſime nō mō de ſalute mea ſed ēt
de dignitate decreuerint.Nā quid ego illa diuina atq; immortalia municipiorū & coloniarū & toti' Italiæ
decreta cōmemorē:quibus tanq̄ gradibus mihi uideor ī cælū aſcendiſſe:nō ſolum ī patriā reuertiſſe . Ille
uero dies quis fuit cū te.P.Lentule legē de me ferentem Popu.Ro.uidit:ſenſitq; q̄tus & quāta dignitate eſ
ſem.Conſtat enim nullis unquā comitiis campū Martiū tāta celebritate:tāto ſplēdore oīs generis hoīum
ætatū ordinū floruiſſe.Omitto ciuitatū:nationū:prouinciarū:regū orbis deniq; terrarū de meis in oēs mor
tales meritis unum iudiciū.unūq; cōſenſum aduētus meus atq; introitus ī urbē qui fuit:Vtrū me patria ſic
accepit:ut lucē ſalutēq; redditā ſibi ac reſtitutā accipe debuit:An ut crudelē tyrānū:ꝙ uos Catilinæ grega
les de me dicere ſolebatis:Itaq; ille unus dies:quo me Po.Roma.a porta ī Capitoliū:atq; īde domū ſuā ce
lebritate lætitiaq; comitatū honeſtauit:tātæ mihi iucūditati fuit:ut tua mihi conſcelerata illa uis non mō ꝓ
pulſanda:ſed ēt emēda fuiſſe uideatur.Quare illa calamitas ſi ita eſt appellanda:excuſſit genus totū ma
ledicti:ne quiſq̄ audeat iam reꝑhendere cōſulatū meum:tot:tantis tam ornatis iudiciis:teſtimōiis auctori
tatib' cōprobatum:ꝙ ſi ī iſto tuo maledicto ꝓbrum nō mō mihi nullū obiectas:ſed ēt laudē illuſtras me
am.Quid te aut fient:aut fingi demētius pōt:Vno enim maledicto bis a me patriā ſeruatā eſſe cōcedas.Se
mel cū id feci::quod oēs non negent:immortalitati ſi fieri poteſt mandandum. Tu ſupplicio: puniēdū pu
taſti:Iterum cum tuum multorumq; præter te inflammmatum in bonos omnes impetum meo corpore
excepi:ne eam ciuitatē quā ſeruaſſem inermis armatus in diſcrimen adducerē.Eſto nō fuit in me pœna
ulla peccati.At fuit iudicii:cuius quis me unquam ulla lege iterrogauit:quis poſtulauit:quis diē dixit po
teſt igitur damnati pœnam ſuſtinere indemnatus:Hoc tribunitiunt eſt:hoc populaꝛ:q̄q̄ ubi tu te popula
rem:niſi cum pro populo feciſti:potes dicere:Sed cum hoc iuris a maioribus proditū ſit. Vt nemo ciuis
Ro.aut libertatem.aut ciuitatem poſſit amittere:niſi Senatus auctoritate factum ſit quod tu ipſe potuiſti ī
tua cauſa diſcere. Credo enī q̄q̄ in illa adoptione legitime factum eſt:nihil:tamen te eſſe iterrogatum au
ctor ne eſſes.ut in te.P.Fonteius uitæ neciſq; poteſtatē haberet ut in filio.Quæro ſi aut negaſſes:aut tacuiſ

ſes:ſi tamen.Id.xxx.decuriæ iuſiſſent.Nam iniuſſum eſſet ratum:certe non quid ita.Quia ius a maiorib'
noſtris qui non ficte & fallaciter populares:ſed uere & ſapienter fuerunt:ita comparatus eſt: ut cui'.Ro.li
bertatem nemo poſſet inuit' amittere.Quin etiam ſi decem uiri ſacramentum in libertatem iniuſtum iu
dicaſſent:tamen quotienſcunque uellet quis hoc in genere ſe rem iudicatum referre poſſe uoluerũt.Ciui
tatem uero nemo unquam ullo:populari iuſſu amittet inuit':qui ciues Ro.in colonias latinas proficiſce
bantur fieri non poterant latini:qui erant auctores facti nomenq; dederant.Qui erant rerũ capitalium con
dẽnati non prius hanc ciuitatem amittebant q̃ erant in eam recepti:quo uertendi hoc eſt tutãdi ſoli cauſa
uenerant.Id autem ut eſſe faciundum non adoptione ciuitatis:ſed tecti & aquæ & ignis ĩterditione facie
bãt Popu.Roma.L.Sylla dictator ferẽte cõitiis cẽturiatis municipiis ciuitatẽ ademit:eiſdẽ agoros de agris
ratum eſt:fuit.n.populi poteſtas de ciuitate:ne tam diu quidẽ ualuit:q̃ diu illa Syllani tẽporis arma ualue
runt.Hanc uero Volaternis cum etiam tum ẽẽnt in armis.L.Sylla uictor repu.recuperata comitiis centu
riatis ciuitatẽ eripere non potuit.Hodieq; Volaterni non modo ciues:ſed etiã optimi ciues fruunt' no
biſcum ſimul hac ciuitate:conſulari homini.P.Clodius euerſa repu.ciuitatẽ adimer' potuit cõcilio aduoca
to conductis operibus nõ ſolum egẽtium:ſed etiam ſeruorum Sedulio pricipe:qui ſe illo die cõfirmauit
Romæ.nõ fuiſſe.Quod ſi non fuit:quid te audatius:qui i eius nomẽ icideris:qui deſperatius:qui ne emẽ
tiẽdo quidem potueris auctorẽ adumbrare meliorẽ:ſin aut is primus fuit.Quod facile potuit propter ino
piam tecti in foro pernoctans:cur non iuret ſe Gadibus fuiſſe.Cũ tu te fuiſſe interamne probaueris:Hoc
tu igitur homo popularis iure munitam ciuitatem & libertatem.Noſtram putas eẽ oportere:ut ſi Tribu.
Pleb.rogante uelitis iubeatis ne:Sedulii centum ſe uelle ei & iubere dixerunt.Poſſit unuſquiſque noſtrũ
amittere ciuitatẽ.Tum igitur maiores noſtri populares nõ fuerunt:qui de ciuitate & libertate ea iura ſan
xerunt.Quæ nec uis temporum:nec potentia magiſtratuum:Nec res iudicata:nec deniq; uniuerſi Po.Ro.
poteſtas:quæ cæteris in reb' ẽ maxima:labefactare poſſit.At tu etiam ereptor ciuitatis legẽ de iniuriis pu
blicis tuliſti Anagnino neſcio cui Menulæ per gratiam:qui tibi ob eam legem ſtatuam in meis ædib' po
ſuit:ut locus ipſe in tua tanta iniuria legẽ & ſcriptionẽ ſtatua refelleret.Quæ res municipibus Anagninis
ornatiſſimis multo maiori dolori fuit:q̃ quæ illæ gladiator ſcelera Anagniæ fecerat:quid ſi ne ſcriptum q
dem unquam eſt in iſta ipſa rogatione:quam ſe Sedulius negat ſciuiſſe tu hui':ut hacta tui præclari tribu
natus hominis dignitate honeſtes auctorẽ amplecteris:ſed tamen ſi nihil de me tuliſti.Quo min' eſſem
non modo in ciuium numero:ſed etiam in eo quo.me honores Popu. Roma.Collocarunt:tamẽ nec
eum tua uoce uiolabis:Quẽ poſt nepharium ſcelus cõſulum ſuperiorũ:tot uides iudiciis Senatus:Popu.
Roma.totius Italiæ honeſtatum:quẽ ne tum quidẽ cum aberã negar' poteras eẽ tua lege ſenatorẽ. Vbi.n.
tuleras:ut mihi aqua & ignis interdiceretur:quod Gracchus de P.popilio:Satornin' de Metello tulit: ho
mines ſediotiſſimi de optimis ac fortiſſimis ciuibus:non ut eſſet iterdictũ quod ferri non poterat tulerũt
ſed ut interdiceretur. Vbi cauiſti ne meo me loco cẽſor in ſenatum legeret quod omnibus etiam quibuſ
dam damnatis interdictum eſt:ſcriptum eſt in legibus:quære hoc ex Clodio ſcriptore legum tuarum iu
be adeſſe:latitat omnino:ſed ſi requiri iuſſeris:inueniẽt hominem apud ſororem tuam occultãtem ſe ca
pite demiſſo:ſed:ſi patrem tuum ciuem mediuſfidius egregiũ diſſimilem ueſtri:nemo unquã ſanus exu
lem appellauit:qui cum de eo Tribu.ple.promulgaſſet adeſſe propter iniquitatem illi' cinnani temporis
noluit:eique imperium ẽ abrogatum:ſi in illo pœna legitima turpitudinem non habuit propter uim tẽ
porum:in me cui dies dicta non ẽ:qui reus nõ fui:qui nunquam ſum a Tribu.pleb.citatus:damnati pœna
eẽ potuit:ea præſertim quæ ne in ipſa quidẽ rogatione perſcripta ẽ.At uide quid interſit inter illum iniq̃ſ
ſimum patris tui caſum & fortunam cõditionemq; noſtram:patrem tuum ciuem optimum clariſſimi ui
ri filium:qui ſi uiueret:qua ſeueritate fuit:tu profecto non uiueres.L.Philippus cẽſor auunculũ ſuum præ
terit in recitando Senatu.nihil enim poterat dicere:quare rata nõ eſſent quæ erãt acta in ea Reip.in qua
re illis ipſis temporibus cenſorem eſſe uoluiſſet.M.L.Cotta homo cenſorius in Sẽatu iurat' dixit.ſe ſi cẽ
ſor tum eſſet:cum aberam:meo loco Senatorem recitaturũ fuiſſe quis i meum locum iudicem ſubdidit
Quis meorum amicorum teſtamẽtum diſceſſu meo fecit:Quis mihi non idem tribuerit:quod & ſi adeſ
ſem:Quis me non modo ciuis:ſed ſocius recipere contra tuam legem & iuuar' dubitauit:Deniq; uniuer
ſus ſenatus multo anteq̃ eſt lata lex de me gratias agendas cenſuit ciuitatibus his:quæ non.M. Tulliũ tan
tum:immo etiam ciuem optime de re.p.meritum recepiſſent:& tu unus peſtifer ciues:eum reſtitutũ ne
gas eſſe ciuem:quem eiectum uniuerſus Senatus nõ modo ciuem:ſed etiam egregium ciuẽ ſemper pu
tauit.At uero ut annales .po.ro.& monumenta uetuſtatis loquunt':cenſor ille Quintius:&.M.Furius Ca
millus:&.M.Seruilius:cum eſſent optime de re.P.meriti:tamen populi incitati uim iracundiamq; ſubie
runt:damnatique comitiis cẽturiatis cum in exilium profugiſſent.Rurſus ab eodem populo placato ſunt
in ſuam priſtinam dignitatem reſtituti.Quod ſi bis damnatis non modo nõ imminuit calamitas clariſſimi
nominis gloriam.ſed etiam honeſtauit.(Nam & ſi optabilius eſt curſum uitæ cõficere ſine dolore & ſine
iniuria.Tamẽ ad imortalitatem gloriæ plus affert deſideratũ eſſe a ſuis ciuibus:q̃ odio nunquã eẽ uiola
tum)mihi ſine illo iudicio populi profecto non cum ampliſſimis oĩum iudiciis reſtituto maledicti locũ
aut criminis obtinebit fortis & conſtãs in optia ratione ciuis.P.Popilius ſemper fuit:tamen eius in oĩ ui
ta nihil eſt tam ad laudẽ illuſtri':q̃ calamitas ipſa.Quis enim iã meminiſſet eum bene de rep.meritũ niſi
& ab improbis expulſus eſſet:& p bonos reſtitutus:Qu.Metelli præclarum imperium in re militari fuit
egregia cẽſuria:oĩs uita plena grauitatis:tamẽ huius uiri laudẽ ad ſempiternã gloriã ſine memoriã tpis ca
lamitas ꝓpagauit.Quod ſi & illis q' expulſi ſunt inique.ſed tamẽ regibus reducti inimicis iteriectis roga

tionibus tribunitiis:non auctoritate Senatus:non comitiis centuriatis:nõ decretis Italiæ:nõ deſiderio ci
uitatis iniuria inimicorum probro non fuit:in me qui profectus ſum Integer affui ſimul cũ reipu. dicam
maxima dignitate & uiuo fratre tuo:altero conſulari reducente:altero prætore petente tuũ ſcelus meũ ꝓ
bruni putas eſſe oportere. At ſi me po.ro.iciiat⁹ iracundia aut inuidia e ciuitate eieciſſet:idemq; poſtea mea
in rep.beneficia recordatus ſe collegiſſet:temeritatem atque iniuria ſuam reſtitutione mea reprehendiſ
ſet:tamen nemo profecto iam eſſet amens:qui mihi populi tale iudiciũ nõ dignitati poti⁹ q̃ dedecori pu
taret eſſe oportere. Nunc uero cum me in iudium populi nemo omnium uocarit:cõdemnari nõ potue
rim:qui accuſatus non ſum. Denique ne expulſus quidem ita ſim:ne ſi contenderẽ ſuperare non poſſem
contraq; a po.ro.ſemper ſim deſenſus:amplificat⁹:ornatus:quid eſt quare quiſquam mihi ſe ipſa popula
ri ratione anteponat. An tu popu.roma.eſſe illum putas:q conſtat ex his q mercede conducuntur:qui impel
luntur ut uim afferantur magiſtratibus:ut obſideant Senatum:optent quottidie cædem:incendia. rapi
nas:quem tu tamen populum niſi his tabernis clauſis frequẽtare nõ poteras:cui populo duces Lẽtidios
Lollios:Sergios præfeceras:O ſpeciem dignitatemque popu.ro.quam reges:quam nationes exteræ:quã
gentes ultimæ pertimeſcunt multitudinem hominum ex ſeruis conductis:ex facinoroſis:ex egentib⁹ cõ
gregatam. Illa fuit pulchritudo.po.ro.illa forma quam in campo uidiſti:tum cum etiã tibi cõtra Senatus
totiuſq; Italiæ auctoritatem & ſtudium & dicendi poteſtas fuit. Ille populus ẽ domin⁹ regũ uictor atq; im
perator omnium gentium:quem illo clariſſimo die ſcelerat̃ uidiſti:tũ cum omnes pricipes ciuitatis: om
nes ordinum atq; ætatum omnium ſuffragium ſe nõ de ciuis:ſed ciuitatis ſalute ferre cenſebãt. Cum de
niq; homines in campum non tabernis:ſed municipiis clauſis uenerũt. Hoc ego populo ſi tũ cõſules aut
fuiſſent in Remp.aut omnino non fuiſſent:nullo labore tuo præcipiti furori atq; ĩperio ſceleri reſtitiſſem
Sed publicam cauſam contra armatam uim ſine populi præſidio ſuſciper̃ nolui:nõ quod mihi.P. Scipio
nis fortiſſimi uiri uis intima priuati hominis diſpliceret. Sed Scipiones factum ſtatim.P.Mutius conſul:q
in gerenda.Repu.putabantur fuiſſe ſegnior geſta multis Senatus cõſultis nõ modo defendit:ſed ẽt orna
uit. Mihi aut te interfecto cum conſulibus:aut te uiuo & tecum & cum illis armis decretãdum fuit. Erãt eo
tempore multa etiam alia metuenda. Ad ſeruos mediusfidius res peruenisset:tãtũ hominis impios ex ue
tere illa coniuratione iniuſtũ nepharius mentibus bonorum odiũ retinebat. Hic tu etiam me gloriari ue
tas. Negas eſſe ferenda quæ ſoleam de me prædicare:& homo facetus inducis etiam ſermonẽ urbanũ ac
uenuſtum:me dicere ſolere eſſe me Iouem:eundemq; dictare Mineruam eſſe ſororem meam. Non tã
inſolens ſum:quod Iouem me eſſe dicam. Non tam ineruditus:ꝙ Mineruam ſororẽ Iouis meã eſſe ſoro
rem exiſtimem. Sed tamen ego mihi ſororem uirginem aſciſco. Tu ſororem tuam uirginẽ eſſe nõ ſciſti.
Fed uide ne tu te debeas Iouẽ dicere:ꝙ tu iure eandẽ ſororẽ & uxorem appellare poſſis:& quoniã hoc re
prahẽdis:quod ſolere me dicas de me ipſo glorioſius prædicare Quis unquam audiuit:Cũ ego de me ni
ſi coactus ac neceſſario dicerem. Nam ſi cum mihi furta largitiones:libidines obiiciũtur:ego reſpõdeẽ ſo
leo meis conſiliis:periculis:laborib⁹ patriam eſſe conſeruatam:non tam ſum exiſtimãdus:de reb⁹ geſtis
gloriari:q̃ de obiectis non confiteri ſed mihi ante hæc duriſſima Reipub.tẽpora nihil unquam aliud ob
iectum eſt:niſi crudelitas illius temporis:cum a patria perniciẽ depuli:quid me huic maledicto:utrũ non
reſpondere an demiſſe reſponder̃ decuit. Ego uero etiam Republi.ſemper intereſſe putaui me illius pul
cherrimi facti:quod ex auctoritate Senatus:conſenſu bonorum omniũ pro ſalute patriæ geſſiſſem:ſplẽ
dorem urbis dignitatemq; retiner̃. Præſertim cũ mihi uni in hac Repub.audiẽte Popu. Roma.opa mea
hãc urbẽ:& hanc Rẽpub.eẽ ſaluam iurato dicere fas fuiſſet. Extinctum iam ẽ illud maledictũ crudelitatis
ꝙ me non ut crudelem tyrannum:ſed ut mitiſſimum parentem omnium ciuium ſtudiis deſideratũ: re
petitum:arceſſitum uidẽt. Aliud exortum eſt. Obiicitur mihi meus ille diſceſſus:cui ego crimini reſpõder̃
ſine mea maxima laude non poſſum. Quid enim pontifices debeo dicere peccati me cõſciẽtia ꝓfugiſ
ſe: Ad id quod mihi crimini dabatur:non modo peccatum nõ erat:ſed erat res poſt natos homines pul
cherrima iudicium populi pertimuiſſe. Ad id nec propoſitũ ullũ fuit:& ſi fuiſſet duplicata gloria diſceſſiſ
ſem:bonorum mihi præſidium defuiſſe falſum ẽ. Me mortẽ timuiſſe turpe ẽ: Dicendum igitur eſt id qđ
non dicerem niſi coactus. Nihil enim unquam de me dixi ſublatus aſciſcendæ laudis cauſa potius q̃ cri
minis depellendi. Dico igitur & quam poſſum maxima uoce dico:cum omnium perditorũ & coniura
torum icitata uis duce tribuno ple.& cõſulibus auctoribus & afflicto Senatu:perterritis equibus Ro.ſuſpẽ
ſa ac ſollicita tota ciuitate non tam in me ĩpetum faceret:q̃ per me i omnes bonos:me uidiſſe ſi uiciſſẽ te
nues Reipu:religas:ſi uictus eſſem:nullas futuras. Quod cũ iudicaſſem defleui coniugis miſeræ diſſi
dium liberorum cariſſimorum ſollicitudinem:fratris abſentis amantiſſi atq; optimi caſum: ſubitas fun
datiſſimæ familiæ ruinas. Sed his omnibus reb⁹ uitam antepoſui:meorum ciuium Rẽpu.cõdere meo
deſſu:q̃ oium interitu occidere malui. Speraui id quod accidit me iacentem poſſe a uiuis uiris fortib⁹ ex
citari:ſi una cum bonis interiiſſem:nullo modo poſſe recreari. Accepi pontifices magnum atq; ĩcredibi
lem dolorem. Non nego:neq; mihi iſtam aſciſco ſapientiam:q̃ nonnulli in me requirebant:qui me aio ni
mis fracto eſſe atq; afflicto loquebãtur. An ego poteram cum tot rerum tãta uarietate diuelleret: quas le
circo prætereo:quod ne nunc quidem ſine fletu commemorare poſſem:inficiari me eſſe hominem:& cõ
munem naturæ ſenſum repudiare. Tum uero neq; illud meũ factum laudabile:nec beneficiũ ullũ a me
in repu.confectum dicerem:ſi quidem ea Reipu.cauſa reliquiſſem:quibus æquo animo carerẽ:eaq;: ani
mi duritiam ſicut corporis.quod cum uritur non ſentit ſtuporem potiuſq̃ uirtutem putarẽ:ſuſcipere tan
tos animi dolors: atq; ea quæ capta urbe accidunt uictis ſtãte urbe uiuum perpeti:& iã ſe uidere diſtrahi

uenire iſta labes tum cũ omnia temebat nemiuem potuit:cui ſedes meas addiceret:cui traderet:cui dona
ret:Ipſe cum loci ill us cum ædium cupiditate flagraret ob eamq́ cauſam uná una luſtat lla rogatione ſua
uir bonus dominum ſe in meis bonis eſſe noluit.Tamen illo ip ſo in furore ſuo nõ eſt auſus meá domũ
culus cupiditate inflammatus erat poſſidere:deos immortales exiſtimás cuius labore & cõſilio ſua ipſi tẽ
pla tennerunt in eius domũ afflictam & euerſam per uitius hominis ſcelerariſſimi nephriũ latrociniũ im
migrare noluiſſe.Cuius é nemo tanto in populo extra contaminati illá & cruẽtá.P.Clodii manum:q rẽ
ullam de meis bonis attigerit:qui nõ pro ſuis opibus in illa tempeſtate defenderit.At qui aliqua cõtagio
ne prædæ:ſocietatis emptionis contaminauerunt.Nulli⁹ neque priuati neque publici iudici pœnam eſſu
gere potuerunt:Ex his igitur bonis.Quorum nemo rem ullam attigit.qui non omniũ iudicio ſceleratiſ-
ſimis haberetur.Dii immortalls domum meam concupiuerunt:Iſta tua pulchra libertas deos penates &
familiares meos lares expulit Vt a te ipſa tanquam in captiuis ſedibus collocaret. Quid eſt ſanctius?Quid
omni regione munitius:quam domus.Vniuſcuiuſque ciuium?Hic aræ ſunt?hic foci:hic dii penates: hic
ſacræ religionis cerimo niæ continentur.Hoc perfugium eſt ita ſanctum omnibus:ut inde arripi neminẽ
fas ſit.Quo mag:s eſt furor iſtius ab auribus ueſtris repellendus:qui quæ maiores noſtri religionib⁹.Tu-
ta nobis & ſancta eſſe uoluerunt.Ea iſte non ſolum contra religionem labefactaui.Sed etiá ipſius religio
nis nomie euertit. At quæ dea eſt:bonam eſſe oportet:Quando quidem eſt abs te dedicata libertas ſquit
Eam tu igitur domi meæ collocaſti:quam ex urbe tota ſuſtuliſti.Tu cum collegas tuos ſumma poteſtate
præditos negares liberos eſſe:cum in templum caſtoris aditus eſſet apetus nemini:cum hũc.clariſſimũ
uirum ſummo genere natum.Summis populi beneficiis uſum:pontificem & cõſulari bonitáte & mode
ſtia præditum:q uem ſatis mirari:quibus oculis aſpicere audeas:nõ quæro audiente.P.R.a pediſſe quis cõ
culcari iuberes.Cum in dominatu exturbares priuilegiis Tyrannicis irrogatis.Cum principem orbis ter
ræ uirum incluſum domi contineres:cum forum armatis cateruis perditorum homines poſſideres.Li-
bertatis ſimulachrum in domo hac collocabas:quæ domus erat ipſo indicio crudeliſſimi tui dominatus
& miſerrimæ.P.R.ſeruitutis.Eum ne libertas ſua potiſſimum domo debuit depellere:qui niſi fuiſſet i ſer
uorum poteſtate ciuitas tota ueniſſet.At unde inuenta eſt iſta libertas?Quæſiui eni diligenter. Tanagrea
quædam meretrix fuiſſe dicitur:Eius non longe a Tanagris ſimulachrũ e marmore in ſepulchro poſitũ
fuit.Hoc quidam homo nobilis nõ alienus ab hoc religioſo libertatis ſacerdote ad ornatũ ædilitatis ſuæ
deportauit.Et enim cogitarat omnis ſuperiores muneris ſplendore ſuperare.Itaque omnia ſigna tabolas
ornamentorum:quod ſuperfuit in ſanis & communibus locis tota e græcia atque inſulis omnibus:hono
ris.P.R.cauſa ſane ſingaliter domũ ſuam deportauit.Is poſtea quam intellexit poſſe ſe interuerſa ædilita
te Arpis le cóſule prætorem renunciare.Si modo enim prima littera competitorem habuiſſet:aliquá ædi
litatẽ duobus i locis parti i arca parti in hortis ſuis collocauit ſignũ de buſto meretricis ablatũ iſti dedit:qđ
eẽt ſignũ magis:iſtoꝝ q̃ publicæ libertatis.Hãc deá quiſq̃ uiolare audeat & imaginẽ meretricis ornamentũ
ſepulchri a fure ſublatá.a ſacrilego collocatá. Hæc me domo mea depellet?Hæc ultrix afflictæ ciuitatis rei
publ.ſpoliis ornabit?Hæc erit in eo monumento quod poſitum eſt.Vt eſſet indicium oppreſſi.Senatus
ad memoriam ſempiterná turpitudinis.O.Qu.Catule patrem ne appellem an filium:Recẽtior enĩ me
moria filii eſt:& cum rebus meis geſtis coniunctior.Tantum ne ſefellit cũ mihi ſumma & quotidie ma
iora præmia in Repub.fore putabas.Negabas fas eẽ duos cõſules eſſe in hac ciuitate inimicos Reip.duo
ſunt inuenti qui Senatum tribuno furẽti cõſtrictum traderẽt:qui pro me.P.C.deprecari & populo ſuppli
ces eſſe:edictis atq́ imperio uetarent:quibus ſpectátibus domus mea diſturbaret:diriperetur.Qui deniq́
ambuſtas fortunaꝝ meaꝝ reliquias ſuas in domos comportarent.Venio nunc ad patrẽ tuum.Qu. Catu
le.M.Fuluii domum cum is fratris tui ſocer fuiſſet:Monumenta tuarum manubiarũ eſſe noluiſti: ut eius
qui pernicioſa Reipub.conſilia cœpiſſet:oĩs memoria funditus ex oculis hominum ac mẽtibus tolleret:
Hoc ſiquis tibi ædificandi illá porticum diceret:fore tempus cum is Tr.ple.qui auctoritatem Senatus iu
dicium bonorum omnium neglexiſſet:tuum monumentũ conſulibus non modo inſpectantibus uerũ
adiuuãtibus diſturbare euertere.Idq́ cum eius ciuis qui Remp ex Senatus auctoritate cõſul defendiſſet
domo cõiungeret:nonne reſponderes id niſi euerſa ciuitate accidere nõ poſſe.At uidere hominis itolera
bilem audaciam cum proiecta quadam & effrenata cupiditate monumentum iſte unq̃ aut religionẽ ul
lam excogitauit.Habitare laxe & magnifice uoluit:duasq́ magnas & nobiles domos cõiungere eodẽ pũ
cto temporis:quo meus diſceſſus iſti cauſam cædis eripuit:atq́ ſeuere cõtẽdit:ut.Q.u.Veſtei⁹ ſibi domũ
uenderet Cum ille id negaret:primo ſe luminibus eius eſſe obſtructurum minabat.Affirmabat Poſthu
mius ſe uiuo illá domũ iſtius nunq̃ futuram acutus adoleſcens ex ipſius ſermõe intellexit:qđ fieri opor
teret:Hominem ueneno apertiſſime ſuſtulit.Emit domum litigatoribus defatigatis ꝑpe dimidio carius
q̃ æſtimabat.Quorſum igit hæc oratio pertinet:domus mea illa prope tota uacua eſt.Vix pars ediũ mea-
rum decima ad Catuli porticum acceſſit.Cauſa fuit ambulatio & monumentum & iſta Tanagrea oppreſ
ſa libertate libertas in palatio pulcherimo proſpectam porticum cum cõclauibus pauimentatam trecen-
tum pedum concupierat ampliſſimũ periſtylum.Cætera huiuſmodi facile:ut omnium domos & laxitate
& dignitate ſuperaret.Et homo religioſus cum ædes meas idem emeret:& uenderet:tamen illis tãtis te-
nebris non auſus ſuũ nomen emptioni illi aſcribe poſuit.ſ.Catonem illũ hominẽ.ſua uirtute egentẽ ut
iis quin Marſis.Vbi natus é tectum quod hymbris uitandi cauſa ſuccederet nullũ haberet ædes in palatio
nobiſſimas emiſſe ſe diceret.Inferiorem ædiũ partem aſſignauit:non ſue gẽti Fonteriæ ſed Clodiæ.Quá
reliq́ quẽ numerũ ex multis Clodiis nemo nomen dedit:niſi aut egeſtate:aut ſcelere ꝑditus.Hãc nos põ

tifices tã uariã tã nouã in omni genere uoluptatẽ:ĩpudẽtiam:audaciã:cupiditatẽ comprobatis.põtifex ĩnqt
affuit:non te pudet:cũ apud põtifices res agatur põtificẽ dicere te non collegiũ pontificum affuiſſe:præſer
tim cũ:Tr.pl.uel denũciare potueris:uel ẽt cogere.Eſto collegium nõ adhibuiſti.Quid?de collegio qs tã
dẽ affuit poſuerat.n.auctoritaẽ in uno.quæ ẽ in his omnibus:ſed tamẽ auget & honos & ætas dignitatẽ
opus erat ẽt ſciẽtia:quã ſi omnes conſecuti ſunt:tamẽ certe pitiores uetuſtas facit. Quis ergo affuit: frater
inquit uxoris meæ.Si auctoritatem quærimus:& ſi id ẽ ætatis.Vt nondũ conſecutus ſit:tamẽ quanta eſt ĩ
adoleſcente auctoritas:ea ꝑpter tantã coniunctionẽ affinitatis minor ẽ putanda.Sin autẽ ſcientia ẽ quæſi
ta.Quis erit minus pitus:q̃ qui paucis illis diebus ĩ collegiũ uenerat?Qui etiam tibi erat magis obſtrictus
beneficio recẽti:cũ ſe fratrẽ uxoris tuæ fratri tuo germano ante latum uidebat:& ſi ĩ ea prouidiſti:ne frater
te accuſare poſſet.Hanc tu igiť dedicationẽ appellas?ad quã nõ collegiũ nõ honoribus Po.Ro.ornatum
põtificẽ:nõ deniq̃ adoleſcẽtẽ quẽq̃ cũ haberes ĩ collegio familiariſſimos adhibere potuiſti.Affuit:is:ſi mo
do affuit:quẽ tu impuliſti.Soror rogauit.Mater coegit.Videte igiť pontifices quid ſtatuatis in mea cauſa
de omniũ Fortunis.Verbo ne pontifices putatis:ſi is poſtem tenuerit & aliquid dixerit:domũ uniuſcu
iuſq̃ conſecrari poſſe?An iſtæ dedicationes & tẽplorũ & delubrorũ religiones ad honorem deorũ imor
talium ſine ulla ciuium calamitate a maioribus noſtris conſtitute ſunt?Eſt inuentus Tri.Ple.qui conſula
ribus copiis inſtructus oi impetu furoris in eum ciuem irrueret:quem perculſum ipſa Reſpub.ſuis mani
bus extolleret.Quid?ſi quis ſimilis iſtius neq̃ eni iam deerũt:qui imitari uelint aliquẽ mei diſſimilẽ.Cui
Reſpub.non tantum debeat ꝑ uim afflixerit:domũ eius per põtificẽ dedicarit.Id nos iſta auctoritate cõ
ſtituens ratum eẽ oportere?Dicis quem repperit pontificem quid?Et Tri.ple.Idem eſſe nõ poteſt.M.dru
ſus ille clariſſimus Tri.ple.pontifex fuit.Ergo ſi is.Qu.Cepiõis inimici ſui poſtem ædiũ tenuiſſet & pau
ca uerba feciſſet:ædes Cepiõis eſſent dedicatæ ut?Nihil loquor de põtificio iure.Nihil de ipſius uerbis de
dicationis.Nihil de religiõe:cerimoniis.Non diſſimulo me neſcire ea quæ ẽt ſi ſcire diſſimularẽ:ne aliis
moleſtus uobis etiã curioſus uiderer:& ſi effluuit multa ex ueſtra diſciplina:quæ etiam ad noſtras aures
ſæpe permanant:poſtẽ teneri in dedicatione oportere uideor audiſſe templi.Ibi enim poſtis eſt ubi tẽpli
aditus eſt.Valuæ ambulationis Poſtes nemo unq̃ tenuit in dedicando. Simulachrũ autẽ aut arã ſi dedi
caſti:ſine religione loco moueri poteſt.Sed iã hoc dicere:tibi non licebit:quoniam per pontificẽ poſtẽ te
nuiſſe dixiſti:q̃q̃:qd ego de dedicatione loquar?aut quid de ueſtro iure aut religiõe contra quam propo
ſueram:diſputabo?Ego uero ſi omnia ſolẽnibus uerbis ueteribus & prædictis iſtitutis acta eẽ dicerẽ. Ta
mẽ me Reip.iure defenderem.An cum tu eius ciuis diſceſſu:cuius unius opa Sẽatus atq̃ omnes boni
ciuitatẽ eẽ icolumẽ totiens iudicaſſent õppreſſam teterrimo latrocinio cum duobus ſceleratiſſimis cõſu
libus Rẽpub.tenere domũ eius qui patriam a ſe ſeruatam perire:ſuo nomine noluiſſet:per põtificem ali
quẽ dedicaſſes?Poſſet recreata Reſpu.ſuſtinere date de hac religione aditum iam nullum pontifices for
tunis cõmunibus exitũ reperietis.An ſi poſtem tenuerit pontifex & uerba ad religionem deorum imor
talium compoſita ad perniciẽ ciuium tranſtulerit:ualebit ĩ iniuriam nomen ſanctiſſimum religionis?Si
Tri.Ple.uerbis nõ minus priſcis & pene ſolẽnibus bona ciuis cuiuſpiam conſecrarit:non ualebit.Atq̃.C.
Attinius patrum memoria bona.Qu.Metelli:q eũ ex Senatu cenſor reiecerat aui tui.Qu.Metelle:& tui
.P.Seruili:& proaui tui.P.Scipio conſecrauit foculo poſito in roſtris:adhibitoq̃ tibicĩe.Quid tum nõ il
le furor Tri.Pleb.ductus ex nõnullis per ueterũ temporum exemplis fraudi Metelo fuit ſũmo illis & cla
riſſimo uiro certe non fuit.Vidimus hoc idem:Cn.Lentulo cenſori.Tri.pleb.facere Nũquid igitur is bo
na.Lentuli religionibus religauit.Sed qd ego cæteros.Tu tu inquam capite uelato cõcione aduocata:fo
culo poſita bona tui Gabinii:cui regna oĩa Syrorum:Arabum:Perſarumq̃ dona ueras:cõſecraſti.Quod
ſi tum nihil eſt actum:qd in meis bonis agi potuit.Sin ẽ ratum.Cur ille Gurges helluatus tecũ ſimul ſu
git ſanguinem Reipu.ad cælum tamẽ extruxit uillam in Tuſculão uiſceribus ærarii:mihi meas ruinas.q̃
rum ego ſimilem totã Vrbẽ eſſe paſſus non ſum.Aſpicere non licuit?Omitto Gabinium.Quid exemplo
tuo bona tua?Nonne.L.Mũmius uir omniũ fortiſſimus atq̃ optimus conſecrauit?Quod ſi qua ad te per
tinent.Ratum eſſe neges oportere:ea iura cõſtituiſti in ꝑclaro Tribunatu tuo.Quibus ĩ te conuerſis recu
ſares:alios euerteres.Sin iſta conſecratio legitima eſt:qd eſt quod prophanum in tuis bõis eſſe poſſit?An
conſecratio nullã habet ius?Dedicatio eſt religioſa?Quid ergo illa tua tum obteſtatio tibicinis?qd Focu
lus?Quid præces:qd priſca iura uoluerunt ementiri:fallere:abuti deorum imortalium numine ad ho
minum timorem:quid uoluiſti.Nam ſi eſt illud ratum mitto Gabinium:tua domus certe & quicquid ha
bes aliud:Cereri eſt conſecratum.Sin ille ludus fuit:quid te impurius q religiones omnes polluens aut
ementiendo:aut ſtuprando.Iam fateor ſquit in Gabinio me nepharium fuiſſe:quippe uiddes penã illã
a te in alium inſtitutam:in te ipſum eſſe conuerſam.Sed homo omnium ſcelerum flagitiorũq̃ documẽ
tum:quod in Gabinio fateris.Cuius impudicæ pueritiæ libidines:adoleſcentiæ dedecus & egeſtatẽ reliq̃
uitæ latrocinium cõſulatus uidimus.Cui ne iſta quidẽ calamitas iniuria potuit accidere.Id ĩ me iſtimas
& grauius eſſe dicis:quod uno adoleſcẽte quam quod concione tota effeciſſi.Dedicatio magnã inqt ha
bet religionem.Nonne uobis Numa põpilius:uidetur loqui diſcite orationem pontifices & uos flãines
etiã tu Rex diſce a gentili ambitu.At tu quãq̃ ille gentem iſtã reliquit:ſed tamẽ diſce ab homine religioni
bus deditto.iuſto:tum omniũ religionum perito:quod in dedicatione.Nonne & quis dicit & qd & quo
modo quæritur.An tu hæc ita confundis:& perturbas:ut quicũq̃ uelit quod uelit:& quomodo uelit poſ
ſet dedicare.Quis eras tu:q dedicabas:quo iure.qua lege:quo exẽplo:qua poteſtate.Vbi te iſti rei Popu.
Ro.iuſſu præfecerat.Video enim eſſe legẽ ueterem Tribunitiã:quæ uter iniuſſu plebis ædis terrã aram

conſecrare:neque tamen hoc Qu.Papyrius:qui hanc legem rogauit:ſēſit:neque ſuſpicatus ē fore pericu
lum ne domicilia:aut poſſeſſiones indemnatorum ciuium cōſecrarentur.Neque enim id fieri fas erat:
neque quiſquam fecerat:neque erat cauſa cur prohibēdo nō tam deterrere uideatur quā admonere.Sed
quia conſecrabantur ædes non priuatorum domicilia:ſed quæ ſacræ nominant̄:conſecrabant̄ agri:nō
ita ut noſtra prædia.Si quis uellet:ſed ut imperator agros de hoſtibus captos cōſecraret:ſtatuebant̄ aræ
quæ religionem afferrent:ipſo ſi loco eſſent conſecratæ.Hoc niſi plæbs iuſſiſſet fieri uetuit:quæ ſi tu inter
prætaris de noſtris ædibus atque agris ſcripta eſſe non repugno.Sed quæro q̄ lex lata ſit.Vt tu ædes me
as conſecrares.Vbi tibi hæc poteſtas data ſit:quo iure feceris.Neq̄ ego nunc de religiōe.Sed de bōis om
nium noſtrum nec de pontificio:ſed de iure publico diſputo.Lex papyria uetat ædes iniuſſu plebis cōſe
crari.Sit ſane hoc de noſtris ædibus:at non de publicis templis.Vnū oſtende uerbum conſecrationis in
ipſa tua lege.Si ipſa lex eſt.Ac non uox ſceleris & crudelitatis tuæ.Quod ſi tibi tū in illo Reipublicæ nau
fragio omnia in mentem uenire potuiſſent aut ſi tuus ſcriptor in illo incēdio ciuitatis nō ſyngraphas cū
Byzantiis exulibus & cum legatis rogatis faceret:ſed uacuo animo tibi iſta non ſcita:ſed portenta cōſcri
beret eſſes omnia ſi minus re at uerbis legitimis conſecutus:ſed uno tēpore cautiones:fiebat pecuniaꝝ.
Fœdera feriebantur prouinciarum.Regum appellationes uenales erant:ſermones omniū uicatim cele
brabantur tota urbe deſcriptio.Inimici in gratiam reconciliabantur.Imperia aſcribebantur noua iuuēti.
Qu.Seio uenenum miſero parabatur.De.Cn.Pompe.propugnatore & cuſtode imperii interficiēdo cō
ſilia inibantur.Senatus ne quid eſſet.Vt lugerent boni ſemper ut capta Reſpubli.conſulū proditione ui
tribunitia teneretur.Hæc cum tot tantaque agerentur.Non mirum eſt præſertim in furore animi & cæci
tate multa illum & te feſelliſſe.At uidete quanta ſit uis huius papyriæ legis in re tali:non qualē tu affers
ſceleris plenam & furoris.Qu.Martius cenſor ſignum concordiæ fecerat.Idq̄ in publico collocarat.Hoc
ſignum.C.Caſſius cenſor cum in curiam tranſtuliſſet:collegiū ueſtrum conſuluit:nunquid eſſe cauſæ
uideretur.Quin id ſignum curiamq̄ Concordiæ dicaret.Quæſo pontifices & hominem cum homine:
& tempus cum tempore:& rem cum re comparatæ.Ille erat ſumma modeſtia & grauitate cenſor.Hic tri.
ple.ſcelere & audacia ſingulari.Tempus illud erat tranquillum:& in libertate po.& ī gubernatiōe poſitū.
Senatus.Tum porro tempus libertate popu.Roma.oppreſſa.Sēatus auctoritate deleta res.Illa plēa iuſti
ciæ ſapientiæ:dignitatis.Cenſor enim penes quem maiores noſtri id quod tu ſuſtuliſti iudiciū.Senatus
de dignitate eſſe uoluerunt.Concordiæ ſignum uolebat in curia:curiamque ei deæ dicare ꝑclara uolū
tas atque omni laude digna.præſcribere enim ſe arbitrabant̄:ut ſine ſtudiis diſſenſionis ſentētiæ dicerē
tur:Si ſedem ipſam ac templum publici conſilii religione Concordiæ deiunxiſſet.Tu cū ferro:cum me
tu:cum abiectis:cum priuatis:cum præſentibus copiis perditorum abſentis exercitus terrore & minis cō
ſulum:ſocietate & nephario fœdere ſeruitute oppreſſam ciuitatem teneres libertatis ſignū poſuiſti ma
gis ad ludibrium impudentiæ quam ad ſimulatiōem religionis.Ille in curia:quæ poterat ſine cuiuſquā
incommodo dedicabat.Tu in ciuis optimē de Republi.meriti cruore & pene oſſibus ſimulachrum nō li
bertatis.Pu.ſed licentiæ collocaſti:Atque ille tamen ad collegium retulit.Tu ad quem retuliſti?Si quid
deliberares:ſi quid tibi aut piandum aut inſtituendum fuiſſet religione domeſtica.Tamē inſtituto cæte
rorum uetere ad pōtificem detuliſſes non nouum delubrum cum in urbis clariſſimo loco nephando
quodam atq̄ inaudito inſtituto incohares:referendum ad ſacerdotes publicos non putaſti.At ſi collegiū
pontificum adhibendum non uidebat̄ nemo:ne horum tibi idoneus uiſus eſt:qui ætatem:honore:au
ctoritate antecellunt:ut cum eo dedicationē cōmunicares?quorum quidē tu nō cōtēpſiſti ſed pertimui
ſti dignitatē.An tu auderes quærere ex.P.Seruilio:aut ex.M.Lucullo:quorū ego conſilio atq̄ auctoritate
Rēpubli.conſul ex ueſtris māibus ac faucibus eripui:quibus nam uerbis aut quo ritu?primum hoc dico
ciuis domum conſecrares.Deinde ciuis eius:cui princeps Senatus tui etiā ordinis omnes demū Italia to
ta poſt cunctæ gētes teſtimoniū huius urbis atq̄ imperii conſeruati dediſſent.Quid diceres o nephāda
& pniitioſa labes Ciuitatis?Ades:ades Luculle:ades Seruili dum dedico domū Cicerōis:ut mihi pareā
tis poſtēq̄ teneatis.Es tu quidē cum audacia:tum impudētia ſingulari.Sed tibi tamen oculi uultus uer
ba cecidiſſent:cum te uiri qui ſua dignitate perſonā populi Roma.atq̄ auctoritatem imperii ſuſtinerēt:
uerbis grauiſſimis pterruiſſent.Neq̄ ſibi fas ē dixiſſent.Furori tereſſe tuo atq̄ ī patriæ periculo & ſcelere
quæ cū uideres tum te ad tuū affinem non deiectum a te:ſed relictū a cæteris contuliſti quē tamen ego
credo ſi ē ortus ab illis quos memoriæ proditū eſt ab ipſo Hercule perfuncto iā laboribus ſacra dediſſe
in tuis fortis erumnis nō ita crudelē fuiſſe:ut in uiui & iam ſpirantis caput buſtū ſuis manibus īponeret.
Qui aut nihil dixit:aut fecit omnino pœnamq̄ hanc materne temeritatis tulit ut mutuam in delicto per
ſonā nomēq̄ præberet:aut ſi dixit aliquid uerbis hæſitantibus poſtēq̄ tremebūda māu tetigit:certe nihil
rite:nihil caſte:nihil more inſtitutoq̄ pfecerit.Viderat ille Murenam uitricum ſuum conſulē.Deſignatū
ad me conſulē cum allobrogibus communis exitii indicia afferre.Audierat ex illo ſe a me bis ſaluē ac
cepiſſe ſeparatim ſemel iterū cum uniuerſis.Quare quis eſt.Qui exiſtimare poſſit huic nouo pōtifici pri
mam hanc poſt Sacerdotium initiū religionem inſtituenti:uocemque mittenti.Non ne & linguam ob
mutuiſſe:& manum obtorpuiſſe & mentē debilitatam metu concidiſſe?præſertim cum ex collegio tāto
non regē:non flaminem:non pontificem uideret.Fieriq̄ particeps alieni ſceleris inuitus cogeret̄ & gra
uiſſimas pœnas affinitatis impuriſſime ſuſtineret.Sed ut reuertar ad ius publicū iudicādi:quod ipſi pōti
fices ſemp non ſolum ad ſuas cerimonias:ſed ēt ad populi iuſſa accommodauerunt:habetis in cōmēta
riis ueſtris.C.Caſſium cēſorē de ſigno Concordiæ dedicando ad Pontificum collegium retuliſſe:eique

M.Aemilium pontificem maximum pro collegio reſpondiſſe:niſi eum Po.Ro.nominatī præfeciſſet:at
que eius iuſſu faceret:nō uideri ea ratiōe poſſe dedicari.Quid cū Lucinia uirgo ueſtalis ſummo loco na
ta ſanctiſſimo ſacerdotio prædita.T.Flamineo.Q.Metello conſulibus arā & ædiculā & puluinar ſubſa
cro ſaxo dedicaſſet?Nonne eam rem ex auctoritate Senatus ad hoc collegiū Sex.Iulius prætor retulit?
cum.P.Scæuola pontifex maximus pro collegio reſpōdit qd in loco publico Lucinia caſtiſſima fœmia
in iuſſu populi dedicaſſet:ſacrum non uideri eſſe quam quidem rem quanta ſeueritate:quantaq; diligē
tia ſenatus ex ipſo.S.C.ſuſtulerit:facile cognoſcetis.Videtis ne prætori urbano negocium datū. Vt cura
ret:ne id factum eſſet.Et ut ſi quæ eſſent inciſæ aut inſcriptæ litteræ tollerent.O tempora.O mores eum
cenſorem hominem ſanctiſſimum ſimulachrum.Concordiæ dedicare pontifices in templo i augurato
prohibuerunt Poſt autē Senatus i loco auguſto conſecratā eā arā tollendam ex auctoritate pōtificum cen
ſuit:neque ullum eſt paſſus ex hac dedicatione litterarum extare monumētum . Tum pcella patriæ tur
bo ac tempeſtas pacis atq; ocii.Quod in naufragio Reipubli.tenebris effuſis demerſo.P.R.euerſo atq;
electo Senatu dirueris.ædificaris religione omni uiolata:rei tamen nomine contāminaris in hiſce reb' ut
in urbe.Quam ſuis laboribus ac periculis conſecraſſet:monumentū deletæ Reipubli.collocaris:ad æqui
tum notam doloris bonorum omnium ſublatoque.Quinti.Catuli nomine icideris id ſperaſti Rempu
blicam Diutius:quam quo ad mecum ſimul expulſa careret is mœnibus eſſe naturā? At ſic pōtifices nec
quis cui licuit:nec quis quod fas fuit dedificauit:quid ad me attinet iam illud tertium quod ppoſueram
docere non his inſtitutis ac uerbis quibus cerimoniæ poſtulant:dedicaſſe.Dixi a pricipio nihil me de ſci
entia ueſtra:nihil de ſacris:nihil de abſcondito iure pontificum dicturum.Quæ ſunt adhuc me de iur̄ de
dicandi diſputata:non ſunt quæſita ex occulto aliquo genere litterarū.Sed ſumpta de medio ex reb' pa
lam p magiſtratus actis ad collegiumq; delatis:Ex.S.C.ex lege.Illam iam interiora ueſtra ſunt : quid di
ci:quid præcipere:quid tangi:quid teneri ius fuerit:quæ ſi omnia ea Coruncani ſciētia:q peritiſſimus pō
tifex fuiſſe dicitur acta conſtarent eſſe:aut ſi.M. Horatius ille Puluillus:qui cum eius dedicationē multi
propter inuidiam fictis religionibus impedirent:reſtitit:& conſtantiſſima mente Capitolium dedicauit:
Huiuſmodi alicui dedicationi præfuiſſe:tamen in ſcelere religio nō ualeret:ne ualeat id quod imperitus
adoleſcēs i nouus ſacerdos ſororis præcibus:matris minis adductus ignarus:inuitus:ſine collegis:ſine li
bris:ſine auctore:ſine fictore furtim mente ac lingua titubante feciſſe dicatur:præſertim cū iſte impurus
atq; impius hoſtis omnium religionumq; contra fas & inter uiros ſæpe mulier:& iter mulieres uir fuiſ
ſet:ageret illam rem ita raptim & turbulente:ut neq; mens:neq; uos:neq; lingua conſiſteret.Delata tamē
ſunt ad uos pontifices:& poſt omnium ſermonem celebrata:quemadmodū iſte præpoſteris uerbis om
nibus obſcœnis identidem ſe ipſe reuocando dubitans timens hæſitans omnia aliter ac uos i mōumētis
habetis & pronūciarit & fecerit.Quod quidē minime mirū eſt in tanto ſcelere tantaq; clementia ne auda
ciæ quidē locū ad timorē comprimēdū fuiſſe.Et enim ſi nemo unq̄ prædo tam barbarus tam īmanis fuit
qui cū fana ſpoliaſſet.Deinde aram aliquam in littore deſerto ſomnis ſtimulatus aut religione aliqua cō
ſecraret:nō horreſceret aīo cum diuinum numē ſcelere uiolatum placare præcibus cogeretur. Qua tādē
iſtum perturbatione mentis omnium templorū atq; tectorū totiuſq; urbis prædonem fuiſe cenſetis cū p
deteſtatione tot ſcelerū unam arā nepharie conſecraret.Non poterat ullomodo q̄q̄ & īſolētia dominat'
extulerat animos:& erat incredibili armatus audacia non in agēdo iure ac ſæpe peccare:præſerti illo pō
tifice & magiſtro qui cogeretur docere:anteq̄ ipſe didiciſſet:Magna uis eſt cum deoꝝ immortaliū numi
ne:tum uero in ipſa Republi.dii inmortales ſuorū templorū cuſtodem ac præſidē ſceleratiſſime pulſum:
cum uiderent ex ſuis templis in eius ædes īmigrare nolebant.Itaq; iſtius uecordiſſimi mētē cura metuq;
terrebant.Res uero.P.q̄q̄ erat exterminata mecū tamen obſeruabat' ante oculos extinctoris ſui & ab iſti
us inflāmato atq; inito furore iam tum me ſeq; repetebat.Quare quid eſt mirū ſi iſte mœtus furore iſtin
ctus ſcelere præceps neq; inſtitutas cerimonias:perſequi:neq; uerbum ullū ſolēne potuit effari? Quæ cū
ita ſint pontifices:reuocate iam animos ueſtros ab hac ſubtili ueſtra diſputatione ad uniuerſā Rēpublicā.
quā antea cum uiris fortibus multis i hac uero cauſa ſolis ueſtris ceruicibus ſuſtinetis.Vobis uniuerſi Se
natus ppetua auctoritas:cui uos metipſi præſtātiſſimi ſemp in mea cauſa præfuiſtis.Vobis Italiæ magni
ficentiſſimus ille motus municipiorumq; concurſus:uobis campus centuriarumq; una uox omniū qua
rum uos princeps;atq; auctores fuiſtis.Vobis omnes ſocietates omnes:ordines omnes q aut re aut ſpe
deniq; ſunt boni:omnes tum erga meam dignitatem ſtudium & iudicium non modo cōmiſſum uerū
& cōmendatū eē arbitrabantur.Deniq; ipſi dii īmortales qui hanc urbem atq; imperium tuentur:ut eēt
omnibus gentibus poſteritatiq; perſpicuum diuo ſo me numine eē reipu.redditū.Icirco mihi uident' fru
ctū ipſum reditus & gratulationis meæ ad ſuorum ſacerdotum poteſtatem iudicium q̄ reuocaſſe . Hic ē
enim reditus pōtifices.Hæc reſtitutio in domo:in ſedibus:in aris.In focis:in diis penatibus recuperādis
quorum ſi iſte ſuis ſceleratiſſimis māibus tecta ſedeſq; cōuellit:ducibuſq; conſulibus tanq̄ urbe capta hāc
unam domum quaſi acerrimi propugnatoris ſibi delēdam putauit tamē illi dii pēates ac familiares mei
p uos in meam domum mecū erūt reſtituti.Quo circa te Capitoline quem propter beneficia popu. Ro.
optimū propter uim maximū nominauit.Teq; Iuno regina & te cuſtos urbis Minerua:quæ ſemp adiu
trix conſiliorum meorum:teſtis laborum extiſti.Præcor atq; quæſo:uoſq; q maxime repetiſtis atq; reuo
caſtis:quorū de ſedibus hæc mihi eſt propoſita contentio patrii penates familiareſq;:qui huic urbi & rei
pub.præſides eſtis:uos obteſtor quorum ego a templis atq; delubris peſtiferam illam & nepharīā depuli
conſpirationem:teq; mater ueſta cuius caſtiſſimas ſacerdotes ab hominū amētiā furore & ſcelere defen

di:cuiuſq; ignem illum ſempiternum non ſum paſſus aut ſanguine ciuium reſtingui:aut cũ totius urbis ĩ
cendio commiſceri & ſi in illo penæ facto Reipubli.obieci meum caput pro ueſtris cerimoniis atq; tẽplis
perdiſſimo⁊ ciuium furori atque ferro:& ſi iterum cum ex mea contentione interius bono⁊ oium que-
reretur:uos ſum teſtatus uobis me ac meos commendaui meq; ac meũ caput:ea conditione deuoui:ut ſi
de eo ipſo tempore & ante in conſulatu meo commodis meis omnib⁹ emolumẽtis præmiis: prætermiſ
ſis cura cogitione uigiliis omnibus nihil niſi de ſalute meorũ ciuiũ laboraſſem:tũ mihi Repu. aliquando
reſtituta liceret frui.Sin autem mea conſilia patriæ non profuiſſent:ut perpetuum dolorem auulſus a me
is ſuſtinerẽ.Hãc ego deuotionẽ capitis mei cũ ero in ſedes meas reſtitut⁹.tũ deniq; cõuictũ eẽ & cõmiſſam
putabo.Nã nũc qdẽ põtifices nõ ſolũ de domo mea de q̃ cognoſcitis:ſed:tota urbe careo in quã uideor eẽ
reſtitutus.Vrbis enim celeberr mæ maxime partes aduerſum illud nõ monumẽtum: ſed uulnus patriæ
contuentur.Quẽ cum mihi conſpectũ morte magis uitandũ fugiendũq; eſſe uideatis.Nolite quæſo eũ cu
ius reditu reſtitutã Rẽpubli.fore putatiſtis:non ſolũ dignitatis ornamentis:ſed etiã urbis patrib⁹ uelle eẽ
priuatũ.Non me bonorũ direptio:nõ tectorũ exciſio:nõ depopulatio prædiorũ:nõ præda cõſulũ ex meis
fortunis crudeliſſime capta permouet.Caduca ſemper & mobilia hæc eſſe duxi: non uirtutis atq; ĩgenii:
ſed Fortunæ & tẽpo⁊ munera quorũ ego non tũ facultates unq̃ & copiã extẽdendã putaui: q̃ & in utendo
rationẽ & in carẽdo patiẽtiã.Et enim ad noſtrũ uſum propemodũ iã eſt definita moderatio rei familiaris
liberis autẽ noſtris ſatis amplũ patrimoniũ paterni nominis ac memoriæ noſtræ relinquemi⁹.Domo per
ſcelus ereptã p latrociniũ occupata per religionis uim ſceleratius etiã ædificata:q̃ euerſa carere:ſine maxĩa
ignominia Reipubli.meo dedecore ac dolore nõ poſſum.Quã ppter ſi diis imortalibus:ſi Senatui:ſi Po.
Ro.ſi cunctæ Italiæ:ſi prouinciis:ſi exteris nationibus ſi uobis metipſis.qui in mea ſalute pricipẽ ſemp lo-
cũ auctoritateq; tenuiſtis gratũ & iucũdũ meũ reditũ intelligitis eẽ q̃ſo obteſtorq; uos põtifices ut me quẽ
auctoritate:ſtudio ſentẽtiis reſtituiſtis:nũc quoniã ſena.ita uult manibus quoq; uris ĩ ſedib⁹ meis collocetis.

¶M.T.C.IN VATINIVM TESTEM:ORATIO.

SI TVA TANTVMMODO VATINI QVID INDIGNITAS Poſtularet:ſpectaĩ uoluiſ
ſem feciſſem id quod his uehemẽter placebat:ut te cuius teſtimoniũ pp turpitudinẽ uitæ
ſordeſq; domeſticas nullius momenti putaretur:tacitus dimitterẽ.Nemo.n.horũ te ita re
futãdũ ut grauẽ aduerſariũ: aut ita rogãdũ ut religioſum teſtẽ arbitraretur ſed fui paulo tẽ
patior fortaſſe q̃ debui.Odio.n.tui quo & ſi oẽs pp tuũ ĩ me ſcelus ſuperare debeo:tñ ab oĩ
bus pene uincor ſic ſum incitatus:ut cũ te non minus cõtẽnerẽ q̃ odiſſem:tamẽ uexatũ po
tius q̃ deſpectũ uellem dimittere.Quare ne tibi hunc honore a me haberi forte mirere:quod interrogẽ
quẽ nemo cõgreſſu:nemo aditu:nemo ſuffragio:nemo ciuitate:nemo luce dignũ putet:nulla mea cauſa
impuliſſet.niſi ut ferocitatẽ iſtã tuã cõprimerẽ:& audaciã frangerem:& loquacitatẽ pauciſſimis interroga-
tionibus irretitam retardarem.Etenĩ debuiſti Vatini etiam ſi falſo ueniſſes in ſuſpitionẽ.P. Sextio mihi
tamen ignoſcere:ſi ĩ tanto hominis de me optime meriti periculo & tempori eius & uolũtati parere uo
luiſſem.Sed heſterno pro teſtimonio eſſe mẽtitum cũ affirmares:nullũ tibi omnino cũ Albinouano ſer
monẽ non mõ de.P.Sextio accuſando.ſed nulla unq̃ de re fuiſſe pauloãte imprudẽs iudicaſti:&.T.Clau
diũ tecũ cõmunicaſſe:& a te cõſiliũ.P.Sextii accuſandi petiſſe:& Albinouanũ antea nix tibi notum eẽ dixiſ
ſes:domũ tuã ueniſſe.Multa tecũ locutum dixeris.Deniq; cõciones.P.Sexti ĩſcriptas:quas neq; noſcere neq;
reperii poſſet.Te Albinouano dediſſe eaſq; in hoc iudicio eẽ recitatas: in quorũ altero es cõfeſſos a te ac
cuſatores eẽ inſtructos & ſubornatos in altero incõſtantiam tuã cũ leuitate: cum etiam periuro implicitã
refelliſti.Cum quem alieniſſimum a te eſſe dixiſſes:eum domi tuæ fuiſſe:quem præuaricatorem eẽ ab ini
tio iudicaſſes:ei te quos rogaſſet ad accuſãdum libros dixeris dediſſe Nimium es uehemẽs feroxque na
tura:Non putas fas uerbum ex ore exire cuiuſquam. Quod nõ iucundum:& honorificũ ad aures tu
as accedat.Veniſti iratus omnibus quod ego ſimul ac te aſpexi:priuſquam loqui cœpiſti cũ ante Gelli⁹
nutricula ſed tioſo⁊ omnium teſtimonium diceret:ſenſi atq; prouidi.Repente enim te tãquã ſerpẽs e
lanbulis oculis eminentibus inflato collo tumidis ceruicibus intuliſti.Vt mihi rẽnouat⁹ ille tu⁹ ĩ te uete
rem eum amicum.Sed tamẽ tuũ familiarẽ defenderit cũ in hac ciuitate oppugnatio ſoleat q̃ tu nũc ute-
ris nõnunq̃ defendi:nõnunq̃ uituperari.Sed quæro a te cur Corneliũ nõ defenderet?Num lege aliquam
Cornelius contra auſpicia tulerit?Num beliam?num fuſiam legẽ illæſerit?num cõſuli ui attulerit?num
armatis hoſtibus tẽplum tenuerit?Num itercesſorem ut deiecerit?Num religiões polluerit? Aerarium ex
hauſerit Rẽpu.cõpilarit. Tua ſunt tua ſunt hæc oĩa Cornelio eiuſmodi nihil obiectũ eſt . Codicẽ legiſſe
dicebatur:defendebatur teſtibus collegis ſuis non recitandi cauſa legiſſe:ſed recognoſcẽdi.Cõſtat tamẽ
Corneliũ cõſiliũ illo die dimiſiſſe:itercesſioni paruiſſe.Tu uero cui Cornelii defenſio diſplicet: quã cãm
ad patronos tuos:aut quod os afferes?quibus iam pſcribis:quãto illis probro futurum ſit:ſi te defenderit
cum tu mihi Cornelii defenſionẽ in maledictis obiiciẽdam putaris.Attamẽ hæc Vatini memẽto paulo
poſt iſtã defenſionẽ meã:quam tu bonis uiris diſplicuiſſe dicis:mecũ uniuerſi po.Ro.ſumma uoluntate:
tũ obtimi cuiuſq; ſingulari ſtudio magnificẽtiſſime poſt hominũ memoriã cõſulẽ:factũ:omniaq; ea pru-
denter me uiuendo cõſecutũ eẽ:quæ tu ipudẽter uaticinando ſperare te ſæpe dixiſt .Nã q mihi diſceſ-
ſum obieciſti meũ:& q ho⁊ qbus ille dies acerbiſſimus fuit:q idem tibi lætiſſimus luctum & gemitum
renouare uoluiſti tãtũ tibi reſpõdeo:me cũ tu cæteræq; Reipu.peſtes armo⁊ cãm quæreretis & cũ per me
um nomẽ Fortunas locupletum diripere:ſanguinẽ principiũ ciuitatis exorbere crudelitatem ueſtrã odi
umq; diuturnũ:q in bonos iam inueteratũ habebatis ſaturare cuperetis ſcelus & furorẽ ueſtrum cedẽdo

maluiſſe frangere:ꝙ reſiſtẽdo.Quare peto a te ut mihi ignoſcas Vatini:cũ patriæ pepercerim quã ſeruarã:
& ſi ego te perditorẽ & uexatorem Reip.fero:tu cõſeruatorem me & cuſtodẽ feras. Deide eius uiri diſceſ
ſum increpas:quẽ uides oium ciuium deſiderio ipſius deniq; Reip.luctu eẽ reuocatũ. At enim dixiſti nõ
mea ſed Reip.cauſa homines de meo reditu laboraſſe:quaſi uero quiſꝗ uir excellẽti animo in Rẽp.igreſ
ſus optabilius quicꝗ arbitraretur ꝙ ſe a ſuis ciuib⁹ Reip.cauſa diligi:ſcilicet aſpera mea natura:difficilis adi
tus:grauis uultus:ſuperba reſponſa:inſolẽs uita:nemo humanitatem meam:nemo cõſuetudinẽ : nemo
conſilium:nemo auxilium requirebat.Cuius deſiderio:ut hæc minima dicam:forũ mœſtum: mutata cu
ria:omnia denique bonorũ artium ſtudia ſiluerunt.Sed nihil ſit factũ mea cauſa:Omnia illa Senatuſcon
ſulta & populi iuſſa.Italiæ totius:cunctarum ſocietatum collegiorum omnium decreta de me Reipu. cau
ſa eſſe facta fateamur.Quid ergo homo imperitiſſime ſolidæ laudis ac uere dignitatis præſtãtius mihi po
tuit accidere?Quid obtabilius ad imortalitatem gloriæ:atq; ad memoriam mei nominis ſempiternã:quã
oẽs hoc ciues meos iudicare ciuitatis ſalutẽ cũ unius mei ſalute coniunctam?Quod quidẽ ego tibi reddo
tuum.Nam tu me ut carũ eſſe dixiſti.Senatui.P.Q .R.non tam mea cauſa quã Reipu:Sic ego te quãquã
ſis oi duritie atq; immanitate teterrimus:tamen dico eſſe odio ciuitati:non tã tuo ꝙ Reipub.nomine.Atq;
ut aliquando ad te ueniam:de me hoc ſit extremum quidquiſque noſtrum de ſeipſo loquatur.Nõ eſt ſa
ne non ẽ inquirendum:ſed boni uiri iudicent:ideſt maximi momenti & ponderis.Duo ſunt tempora:q
bus noſtrorũ ciuium ſpectentur iudicia de nobis.Vnum honoris:alterum ſalutis.Honos talis Po.Roma
uoluntate paucis eſt delatus.Ac mihi ſalus tanto ſtudio ciuitatis quanto nemini reddita.De te autẽ boni
nes quid ſentiant:in honore experti ſumus:in ſalute.expectamus.Et ut te cũ homie uno non ſolum impu
dẽtiſſimo atque infimo conſeram:de te ipſo homine & arrogantiſſimo & mihi inimiciſſimo quæro Va
tini:utrum tandem putes huic ciuitati huic Reipu.huic urbi:his templis:ærario:curiæ:uiris iis: quos uides
horum bonis Fortunis liberis ciuibus cæteris deniq; deorũ immortalium delubris auſpiciis religionib⁹
melius fuiſſe & præſtabilius me ciuem in hac ciuitate naſci:an te?Cũ mihi hæc reſpõderis aut ita ipudẽter
ut manus a te homines uix abſtinere poſſint:aut ita dolenter ut aliquando iſta quæ ſunt inflata rũpãtur tũ
memoriter ad iſta reſpondero:quæ de te ipſo rogauero.Atque illud tenebricoſiſſimum tempus ineũtis
ætatis tuæ patiar latere:licet.ipune per me parietis in adoleſcentia perfregeris:uicinos compilans: matrẽ
uerberaris.Habet hoc primũ idignitas ut adoleſcẽtiæ turpitudo obſcuritate & ſordibus tuis obtegat̃:quæ
ſturam petiſti cum.P.Seſtio cum hic nihil loqueretur.niſi quod agebat.Tu de altero conſulatu gerẽdo te
diceres cogitare. Quæro abs te teneas ne memoria:cum.P.Seſti⁹ quæſtor ſit cunctis ſuffragiis factu⁹.tunc
te uix inuitis oibus non populi beneficio:ſed conſulis extremum adhæſiſſe:In eo magiſtratu cũ tibi ma
gno clamore cum tibi aquaria prouincia ſorte obrigiſſet.Miſſus ne ſis a me cõſule:puteolos:ut inde aurũ
exportari argentum que prohiberes:& i eo negocio cum te non cuſtodem ad commendas ſed partitorẽ
ad partiẽdas merces miſſum putares.Cumq; omnium domos:apothecas:nauis furaciſſime ſcrutareris
Homineſque negocia gerẽtes iudiciis iniquiſſimis irretires mercatores e naui egrediẽtes terreres cõſcen
dentes morarere.Teneas ne memoria tibi in conuentu puteolis manus eſſe allatas:ad me cõſulẽ quære
las puteolanorũ eſſe delat :ſ.poſt quæſturam exieris ne legatus i ulteriorẽ Hiſpaniã.C.Coſconio pro cõ
ſule:cum illud iter Hiſpanienſe pedibus fere cõfici ſoleat.Aut ſiquis nauigar̃ uelit:certa ſit ratio nauigãdi:
Veneris ne in Sardiniã:atque inde in Africam?Fueris ne qd̃ ſine.S.C.tibi facere non licuit in regno Hyẽ
pſalis?Fueris ne I regno Maſtaneſoſi?Veneris ne ad fretum per Mauritaniam?Quem ſcis unquam lega
tum Hiſpaniẽſem in illam prouinciã iſtis itinerib⁹ perueniſſe?Fact⁹ es.Tri.Ple.Quid enim te de hiſpani
enſibus flagitiis tuis ſordidiſſimiſq; furtis interrogem.Quæro primũ quod genus improbitatis & ſceleris
in eo magiſtratu ꝑtermiſeris? At tibi iam inde præſcribo ne tuas ſordes cum clariſſimorum uirorũ ſplen
dor̃ permiſceas.Ego te quæcũq; rogabo:de te ipſo rogabo:de neque te ex ampliſſimi uiri dignitate . Sed
ex tuis tenebris extraham:omniaque mea tela ſic in te cõiicentur : ut nemo per tuũ latus:quod ſoles dice
re ſauietur in tuis pulmonibus ac uiſceribus adhærebunt.Et quoniam omnium rerũ magnarũ a diis im
mortalibus principia ducuntur:uolo ut mihi reſpõdeas.Tu qui te pytagoricũ ſoles dicere:& hominis do
ctiſſimis nomẽ tuis in manibus & barbaris moribus prætendere:quæ tanta prauitas te mẽtis tenuerit?qs
tantus furor?ut cum inaudita ac nepharia ſacra ſuſceperis cum inferorũ animas elicere:cũ puerorũ extis
deos:manes mactare ſoleas:auſpicia qbus hæc urbs condita eſt.Quib⁹ omnis Reſpu.atque imperiũ tene
tur:contempſeris:initioq; tribunatus tui Senatui denunciaris tuis actionibus augurum reſponſa: atq; ei⁹
collegii arrogantiam impedimento non futura. Secundo ea quæro ſeruariſne in eo fidem? nũquãdo ti
bi moram attulerit quo minus conſilium aduocares:legemq; ferres:ꝙ eo die ſcires cœlo eſſe ſeruatũ. Et
quoniam hic locus unus ẽ.Quem tibi cum Cæſare communem eſſe dicas:ſeiungam te ab illo : nõ ſolũ
Reipu.cauſa: uerumetiam Cæſaris:ne ꝗ ex tua ſumma indignitate labes illius dignitatis aſpergi uideat̃.
Primum quæro num tu Senatui cauſam tuam permittas:quod facit Cæſar?Deide quæ ſit auctoritas eius
qui ſe alterius facto non ſuo defendat?Deinde erumpet enim ex me aliquãdo uero uox:& dirã ſine cõta
tione quod ſentio:ſi iam uiolentior aliqua in re geſta Cæſar fuiſſet:ſi eum magitudo contentionis:ſtudiũ
gloriæ:præſtans animus:excellens nobilitas aliquo impuliſſet:quod i illo uiro & tum ferẽdũ eſſet & ma
ximis rebus:quas poſtea geſſit:oblitterandũ.Id tu tibi furcifer ſumes:& uatinii latronis ac ſacrilegi uox au
dietur:hoc poſtulantis ut idem ſibi concedatur.quod Cæſari?Sic enim ex te quæro.tri.ple.fuiſti. Seiũge
te a cõſule.Collegas habuiſti uiros fortes nouẽ.Ex his tres erant quos tu quotidie ſollebas de cœlo ſer
uare:quos inuidebas quos priuatos eẽ dicebas:de qbus tuos prætextatos ſedẽtes uides te ædilicia prætex

ta i togam quam fruſtra cõfeceras:uendidiſſe: Tertium ſcies ex illo obſeſſo atque afflicto tribunatu conſu
larem auctoritatem hominem eſſe adoleſcentem conſecutum. Reliqui ſex fuerũt: ex quib' partim plane
qui tecum ſentiebant: partim medium quendam curſum tenebant omnes habuerũt lege promulgatas
in te. Is meus neceſſarius & de mea ſententia. C. Coſconius iudex noſter. quem diſrũpens cum ædilitiũ
uides. Volo mihi reſpondeas: num quis ex tot collegio legem ſit auſus ferre præter unũ te? quæ tanta fu
it in te audacia? quæ tanta uis: ut cum tui nomen collegæ ſibi timendum eſſe duxerint: id un' tu emerſus
e ceno omnium facile omnibus infimus contẽnendum deſpiciendum irridendũ putares? Nũ quẽ poſt
urbem cõditã ſcias tri. ple. egiſſe cum plebe: cum conſtaret ſeruatum eſſe de cælo ſimul etiam illud uolo
uti reſpondeas cum trib. pleb. eſſet etiam tũ in Repu. lex helia & fuſia quæ leges ſæpenumero tribunitios
furores debilitarunt & repreſſerunt quas contra præter te nemo unq̃ eſt facere conatus: quæ quidẽ leges
anno præſidentibus i templo non duobus conſulibus: ſed proditoribus huius ciuitatis: ac peſtib' una cũ
auſpiciis: cum intercesſionibus cum omni iure publico. conflagrauerunt. Ecquãdo dubitaris cõtra eas le
ges cum plebe agere? Num quem ex omnibus tribunis plebis quicunque ſeditioſi fuerint. tã audacẽ au
dieris fuiſſe: ut unq̃ contra legẽ heliam aut fuſiam conſilium cõuocaret: Quæro etiam il'ud ex te cona
tus ne ſis: uolueris ne denique cogitaris: Eſt enim res eiuſmodi: ut ſi tibi i mentẽ modo uenit: nemo ſit q
te ullo cruciatu eſſe idignum putet. Cogitaris ne in illo tuo intollerabili nõ regno (Nam cupis id audiri)
ſed latrocinio augurem fieri pro. Qu. Metello: cum ut quicunq; te aſpexiſſet: duplicem dolorem gemitũq;
ſuſcepiſſet: & ex deſiderio clariſſimi & fortiſſimi ciuis: & ex honore turpiſſimi atque iprobiſſimi. Adeo ne
labefactam Rempublicam te Tribuno: neque conquaſſatam ciuitatem: ſed captam hãc urbem: atq; euer
ſam putares: ut augurẽ Vatinium ferre poſſemus? Hoc loco quæro ſi id quod concupieras augur factus
eſſes: in qua tua cogitatione nos eſſemus? qui te oderamus uix dolorem ferebamus. Illi autẽ quib' eras in
delitiis: uix riſum tenebant. Sed quæro: ſi ad cætera uulnera quibus putaſtis Rempub. deleri: hãc quoque
mortiferam plagam infixiſſes auguratus tui: utrum decreturus fueris id: quod augures omnes uſque a Ro
mulo decreuerunt: Ioue fulgẽte cũ populo agi nephas eſſe: an quia tua ſemp ſic egiſſes auſpicia: fueris au
guria diſſoluturus? Ac ne diutius loquar de auguratu tuo: quod inui' facio: ut recorder ruinas Reipub. Ne
que enim te unquam ſtante nonmodo maieſtate horum: ſed etiam urbe augurem fore putaſti? Verũta
men ut ſomnia tua relinquam: ad ſcelera ueniam: Volo ut mihi reſpondeas cum. M. Bibulum cõſ. nõ di
cam bene de. Republi. ſentientem: ne tu mihi homo potẽs iraſcare: qui ab eo diſſenſiſti: ſed hominẽ cer
te nuſquam progredictem: nihil Reipubli: molientem: tantum animo ab actionibus tuis diſſentientẽ: cũ
eum tu cõſulem in uincula duceres: & a tabula Valerii collegæ tui mitti iuberẽt: feceris ne antea roſtra põ
tem continuatis tribunalibus: per quẽ conſul Po. Ro. iã: moderatiſſimus & conſtantiſſim' ſublato auxi
lio: excluſis amicis: ut perditoram hominũ incitato turpiſſimo miſerrimoque ſpectaculo non in carcerẽ:
ſed ad ſupplicium & ad necem: duceretur? Quæro num quis ante te tam fuerit nephari': qui id fecerit: ut
ſciamus utrum ueterũ facinorum ſis imitator an inuentor nouorũ? Idem que tu cum his atq; huiuſmo
di conſiliis ac facinoribus nomẽ. C. Cæſaris clamentiſſimi atq; optimi uiri: ſcelere uero atque audacia tua
M. Bibulum foro: curia: templis: locis omnibus expuliſſes: incluſum domi contineres: cunq; nõ maieſta
te imperii: non iure legum: ſed ianuæ præſidio & parietum cuſtodiis Coſ. uita tegeret: miſeriſne uiatorẽ:
qui: M. Bibulum domum ui extraheret: ut quod eſt in priuatis ſemper obſeruatũ: id te Tri. ple. conſulis do
mus exilium eſſe non poſſet. Simul mihi reſpondeto tu qui nos: qui de cõmuni ſalute cõſentimus i tyrã
nos. uocas: fueris ne non Tri. ple. ſed intolerandus ex ceno neſcio qui aut ex tenebris tyrãnus? qui primũ
eam rempu. quæ auſpiciis inuentis conſtituta eſt: iiſdem auſpiciis ſublatis cõare puertere. Deinde ſanctiſ
ſimas leges Heliam & fuſiã quæ in Gracchorum ferocitate: & in audacia Saturnini: & in colluuione Dru
ſi: & in contentione Supplicii: & in cruoẽ cinnano: & inter Syllana arma uixerunt ſolus concularis: & pro
nihilo putaris. Qui coſ. morti adieceris: incluſum obſedens: extrahere ex ſuis teſtis cõatus ſis: qui ex eo ma
giſtratu non emerſeris ex mendicitate: ſed etiam ex diuitiis non iã tuis terreas: Fueris ne tãta crudelitate
ut delectos uiros & principes tollere: & delere tua rogatione conareris. Cum enim. L. Vectiũ qui in Sena
tu confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe. Cn. Pompeio ſummo & clariſſmo ciui ſuis manib' offerre uoluiſſe: i
cõcionem produxeris indicem in roſtris in illo inquam augurato temulo ac loco collocãs quo auctorita
tis exquirendæ cauſa cæteri tri. ple. principes ciuitatis dicere conſueuerunt. ibi tu indicem uictium uocẽ
& linguam ſuam ſceleri & mẽti tuæ præbere uoluiſti. Diceret. L. Vectius in concione tua rogat' ante ſeſe
auctores & impulſores ſocios habuiſſe ſceleris illius eos uiros qbus e ciuitate ſublatis quod tu eo tẽpore
moliebare: ciuitas ſtare non poſſet. M. Bibulum cuius incluſiõe contẽtus nõ eras interficere uolueras: ſpo
liaueras conſulatu: patria priuare cupiebas. L. Lucullum: cuius tu reb' geſtis ꝙ ipſe ad iperatorias laudes
a puero uidelicet ſpectaras: inuehemẽtius inuidebas. Curionem ppetuũ hoſtem improbarũ omniũ anctã
rem publici conſilii libertate communi tuendam maxime liberum tuuentutis cum. R. P. coniunctorem
etiam q̃ ab: illa ætate poſtulandum fuit: delere uoluiſti. L. Domitium: cuius dignitas & ſplẽdor pſtringe
bat oculos credo Vatinii: quem tu propter cõmune odium in bonos oderas: in poſterum propter omni
um ſpem: quæ de illo eſt. Atque erat. ante aliquando timebas. L. Lentulum hunc: iudicẽ noſtrũ flaminẽ.
Martialem ꝙ erat eo tempore Gabinii tui competitor eiuſdem Vectii idicio opprimere uoluiſti q ſi tum
illam labem peſtemque uiciſſet quod & tuo ſcelere non licuit: reſpu. uicta non eſſet. Huius etiam filiũ eo
dem indicio & crimine ad patris interitum aggregare uoluiſti. Lucium Paulũ qui cũ quæſtor Macedo
niẽ obtinebat: quem ciuem. Quem utrum: qui duces nepharios patriæ ꝓditores domeſticos hoſtes le

gibus exterminarat:hominem ad conſeruandam Rempublicã natum in idem Vectii indiciũ:atque in eũ
dem hunc numerum congregaſti.Quid ergo de me querar:qui etiã gratias tibi agere debeo ꝙ me ex for
tiſſimorum ciuium numero ſeiungendũ non putaris.Sed qui fuit tuus ille tantus furor:ut cũ iam Vectius
ad arbitrium tuum peroraſſet:& ciuitatis lumina notaſſet:deſcendiſſet que de roſtris.Eum repẽte reuoca
res:colloquerere.Po.R.uidente.Deinde interrogares ecquoſnam alios poſſet nominare?Inculcaris ne ẽt
ut.Cn.Piſonem generum meum nominaret:qui in ſumma copia optimorum adoleſcentiũ pari continẽ
tia uirtute pietate reliquit neminem.Itemque.M.Laterenſem hominẽ dies ac noctes de laude Reipub.co
gitantem:promulgaris ne impuriſſime & perditiſſime hoſtis quæſtionem de tot ampliſſimis & talibus ui
ris iudicium uni Vectio præmia ampliſſima:quibus rebus omnium mortaliũ non uoluntate:ſed conuitio
repudiatis deinde fregeris in carcere ceruices ipſi Vectio:ne quod indicium corrupti iudicii extaret:eiuſque
ſceleris in teipſum quæſtio flagitaretur:Et quoniam crebro uſurpas:legem te de alternis cõſiliis reiiciẽdis
tuliſſe:ut omnes intelligant te nec recte quidem facere ſine ſcelere potuiſſe.Quæro cũ lex eſſet æqua pro
mulgata iunio magiſtrat⁹ multas etiam alias tuliſſes:expectaris ne cum.C.Antonius re⁹ fieret apud Cn.
Lentulum.Qu.Claudianum?& poſteaꝗ ille eſt reus factus:ſtatim tuleris in eum qui tuã poſt legẽ reus fa
ctus eſſe:ut homo conſularis excluſus miſer puncto tẽporis ſpoliaretur beneficio & æquitatẽ legis tuæ.Di
ces familiaritatem tibi fuiſſe cum.Q.Maximo præclara defenſio facinoris tui.Nam Maximi quidẽ ſum
ma laus eſt ſumptis inimicitiis ſuſcepta cauſa quæſitore conſilioque delecto:cõmodiore inimico ſuo con
tentionem rele ctiõis dare noluiſſe.Nihilque Maximus fecit alienũ aut ſua uirtute aut illi⁹ familiariſſimis
clariſſimis uiris Paulis:Maximis:Africanis:quorum gloriam huius uirtute renouatã non modo ſperam⁹
uerumetiam iam uidemus.Tua fraus:tuum maleficiũ ſcelus illud eſt:id quod promulgaſſes miſericor
diæ nomine:ad crudelitatis tempus diſtuliſſe.At nũc quidem.C.Antonius hac una te miſeriã ſuam con
ſolatur.Quod imagines patris & fratris ſui fratriſque filiam nõ in familia.Sed in carcere collocatã audire
maluit quam uidere.Quoniam pecuniã aliorũ deſpicis:de tuis diuitiis intolerantiſſime glorians.Volo uti
mihi reſpondeas.Feceris ne fœdera Tri.Ple.cum ciuitatibus:cum regib⁹:cum tetrarchis:erogari ne pecu
nias ex ærario tuis legib⁹ eripueris ne partim illo tempore cariſſimas partim a.Cæſare:partim a publica
nis?Quæ cum ita ſint quæro ex te ſis ne ex pauperrimo diues fact⁹ in illo ipſo anno:quo lex lata eſt de pe
cuniis repetundis acerrima:ut omnes intelligere poſſent:a te non modo noſtra quos tyrannos uocas:
ſed etiam amiciſſimi tui legem eſſe contemptam:apud quem etiã tuos criminari ſoles:qui illi ſumus ami
ciſſimi & contumelioſiſſime totiens maledicas:quotiens illius aſſinem te eſſe dices.Atque etiã illud ſcire
ex te cupio:quo conſilio aut qua mente feceris ut in epulo Qu.Arrii familiaris noſtri cum toga pulla accũ
beres:quem unquam uideris:quẽ audieris:quo exẽplo:quo more feceris?dices ſupplicationes te illas nõ
probaſſe optime:nullæ fuerint ſupplicatiões:Vides ne me nihil de anni illi⁹ cauſa:nihil de eo quod tibi cũ
ſummis uiris commune eſſe uideatur:ſed de tuis ꝓpriis ſceleribus ex te quærere?nulla ſupplicatio fuerit
cedo:quis unquam cœnauit atratus.Ita enim illud epulum eſſe funebre:ut mun⁹ ſit funeris:epulæ quidẽ
ipſæ dignitatis:Sed omitto epulum.P.R.feſtum diem argẽto:ueſte omni apparatu ornatuq; uiſendo.qs
unꝗ in luctu domeſtico:quis in funere familiari cœnauit cũ toga pulla cui de balneis exeunti præter te to
ga pulla data eſt?cum tot hominum milia accumberẽt.Cum ipſe epuli etiam dominus.Qu.Arrius albat⁹
eſſet tu in templum Caſtoris:te cum.C.Fidulo atrato cæteriſque tuis furiis funeſtum intuliſti.Quis tũ nõ
ingemuit?quis non doluit Reipub.caſum?Quis ſermo alius illo epulo fuit:niſi hanc tantam & tã grauẽ
ciuitatem ſubiectam eſſe non modo furori:uerumetiam irriſioni tuæ.Hũc tu morem ignorabas.Nũ quã
epulum uideras:nũquam puer aut adoleſcens inter cœnos fueras.Fauſti adoleſcentis nobiliſſimi paulã
te ex epulo magnificentiſſimo famem illam ueterem tuam non expuleras:quam accumbere atratũ uide
ras:dominum cum toga pulla & eius amicos ante conuiuium?Quæ te tanta tenuit inſania:ut tũ niſi id fe
ciſſes:quod fas non fuit:niſi uiolaſſes templum Caſtoris nomen epuli:oculos ciuium:morem ueterẽ:ei⁹
qui te inuitarat auctoritatem:parum putares teſtificatum eſſe ſupplicationes te illas non putare:Quæro il
lud etiam ex te ꝙ priuatus admiſiſti:in quo certe iam tibi dicere non licebit:cũ clariſſimis uiris cauſam tu
am eẽ coniunctam.poſtulatus ne ſis lege Licinia & Iunia edixerit ne Memmius prætor ex ea lege:ut adeſ
ſes die.xxx.cum is dies ueniſſet feceris ne quod in hac Repu.non modo factum antea unquã fuerat:ſed
in omni memoria ſit omnino inauditũ.appellaris ne tri.ple.ne cauſam diceres:leuiꝰ dixi ꝗꝗ idipſum eẽt
& nouum & ferendum:ſed appellaris ne nominatum poſtem illius anni:furiam patriæ:tempeſtatẽ Rei
pub.Clodium qui tamẽ cum iure cum more:cum poteſtate iudicium impedire non poſſet:rediit ad illã
uim & furorem ſuum:decemq; ſe militibus tuis præbuit.In quo ne quid a me dictum in te potius putes ꝗ
abs te eẽ quæſitum:nullum omnes imponam mihi teſtimonii.Quæ mihi breui tempore ex eodem iſto lo
co uideo eẽ ſeruãda:uel dicẽda ſeruabo:teque nõ arguam:ſed ut in cæteris rebus feci:rogabo.Quæro:ex
te.Vatini:nunquis in hac ciuitate poſt urbẽ cõditam tri.ple.appellarit:ne cauſam diceret.Nunquis reus in
tribunal ſui quæſitoris aſcẽderit:eumque ui deturbarit.ſubſellia diſſiparit urnas deiecerit:eaſque denique
omnes res in iudicio deturbando commiſerit.Quarum rerum cauſa iudicia ſunt cõſtituta.Scias ne tũ fu
giſſe.Memmium accuſatores eſſe tuos de tuis tuorumq; manibus ereptos.Iudices quæſtionũ de proxi
mis tribunalibus eſſe depulſos:in foro luce inſpectante Popu.Roma.quæſtionem magiſtratus mor ma
iorum leges iudices reis pœnam eſſe ſublatam.Hæc omnia ſcias ne diligẽtia.Volo etiã audire de te.quo
tandem Senatuſcõſulto legatus ſis.De geſtu intelligo quid reſpõdeas:tua:lege dicis.Es ne igiť patriæ cer
tiſſimus parricida.Spectaras ne ut id patres conſcripti ex Republi.funditus tollerentur:Ne hæc quidẽ Se

natui relíquebas:quæ nemo unquã ademit:ut legati ex eius ordinis auctoritate legarẽtur?Adeo ne tibi
ſordidum conſilium publicum uiſum eſt?Adeo afflictus Senatus?Adeo miſera & proſtrata reſpubli.tut
non nuncios pacis ac belli:non curatores:nõ interpretes:nõ bellici conſilii auctores:non miniſtros mu
neris prouincialis Senatus more maiorum diligẽ poſſit?Eripueras Senatui prouiciæ decernẽdæ pote
ſtatem.Imperatoris deligendi iudicium ærarii diſpenſationem:quæ nunquam ſibi Populus romãus ap
petiuit:qui nunquam aut ſummi conſilii gubernationem auferre conatus eſt.Age factum eſt horum ali
quid in aliis raro.Sed tamẽ factum eſt:ut populus deligeret.Imperatorem: Quis legatos unquã audiuit
ſine Senatuſconſulto:ante te nemo:poſt te continuo fecit idem ĩ duobus ꝓdigiis reipubli.Clodius:quo
etiam es maiore malo mulctandus:ꝗ non ſolum facto tuo:ſed etiam exemplo rẽpu.uulneraſti:neq; tan
tum es contentus improbus eſſe:ſed etiam alios docere uoluiſti.Atque etiam illud a te audire cupio:qua
re cum legẽ ego de ambitu tulerim ex Senatuſconſulto tulerim ſalua lege Helia & fuſia:tu eam eẽ legẽ
non putes:præſertim cum ego legibus tuis quoquo modo latæ ſint:paream?At ſi omnia hæc contẽnis
ac deſpicis:ꝗ ita tibi perſuaſeris:ut palam dictitas:te diis hominibuſque inuitis amore in te ĩcredibili quo
dam Cæſaris omnia quæ uelis cõſecuturum:ecquid audieris:ecquis nam tibi dixerit.Cæſarem nuper Aq
leiæ cum de quibuſdam mentio eſſet facta dixiſſe.C.Alſium prætorem permoleſte tuliſſe:ꝗ in hõſe ſum
mam fidem probitatemque cognoſceret:grauiterque etiam ſe ferẽ prætorem aliquem eſſe factum qui a
ſuis rationibus diſſenſiſſet:cum quæſiſſe quendam de Vatinio quemadmodũ ferret ipſũ reſpondiſſe Va
tinium in tribunatu gratis nihil feciſſe:qui omnia ĩ pecunia poſuiſſet honore æquo animo carere debere.
ꝗ ſi ipſe qui te ſuæ dignitatis augendæ cauſa periculo tuo nullo ſuo delicto ferri præcipitẽ ẽ facile paſſus
tamen te omni honore indigniſſimum iudicat:ſi te uicini:ſi te affines:ſi te tribules ita oderũt ut repulſã
tuam triumphum ſuum duxerint:ſi nemo aſpicit quin ingemiſcat.Nemo mentionem facit:qui exercet.
Si uitant:fugiunt:audire de te nolũt:cum uiderint:tanquam auſpicium malũ deteſtantur.Si cognati reſ
puũt:uicini metuunt:affines erubeſcunt.ſi Romæ denique ab ore iprobo demigrarunt:& aliis iam ſe lo
cis collocarunt:ſi es odium publicum populi.Senatus:uniuerſoꝝ hominum:quid eſt quamobrem ꝑtu
ram potius exoptes:ꝙ mortem?præſertim cũ popularem te uelis eſſe?neque ulla in re populo gratius fa
cere poſſis?Sed ut aliquãdo audiam:ꝙ copioſe mihi ad iterrogata reſpondeas.Concludam iam interro
gationem meã:teque minus extremo de ipſa cauſa rogabo.Quæro quæ tanta in te leuitas:tanta leuitas
uerit:ut Titum Annium iiſdẽm uerbis laudares quibus eum laudare & boni uiri & boni ciues cõſuerũt.
Cum in eundem nuper cupidiſſime falſum teſtimonium dixeris?An erit hæc optio & poteſtas tua:ut cũ
clodianas operas & facioroſorum hominum manum uideris Milonem dicas gladiatoribus & beſtiariis
obſediſſe Rempubli.Cum autem ad tales homines ueneris nõ audeas ciuẽ ſingulari uirtute:fide:cõſtã
tia uituperare.Sed cum Titum Annium tantopere laudes & clariſſimo uiro nõnullam laudatione tua la
beculam aſpergas.In illorum enim numero mauult Titus Annius eſſe qui a te uituperantur.Verũ etiam
quæro cum in Republi.adminiſtranda Tito Annio cum.P. Sextio conſiliorũ omniũ ſocietas fuerit:qui
poſſis eos quos crimine coniungis teſtimonio disiungere non arguo ĩ conſtantiam rationis ac teſtimoĩi
tui ne quid tibi auctoritatis a me tributum eſſe uideatur.

M. T. C. PRO MARCO CAELIO: ORATIO.

SI Q. VISI VDICES FORTE NVNC ADSIT IGNARVS LEGVM:IVDICIORVM:
Cõſuetudinis noſtræ:miretur profecto quæ ſit tãta atrocitas huiuſce cauſæ:ꝗ diebus feſtis
ludiſque publices:omnibus negociis forenſibus intermiſſis:unum hoc iuditiũ exerceat.
Nec dubitet.Quin tãti facinoris reus arguatur:ut eo neglecto ciuitas ſtare nõ poſſit.Idẽ cũ
audiat eſſe legẽ.Quæ de ſeditioſis ſceleratiſque ciuibus:qui armati Sẽatũ obſederũt:magi
ſtratibuſq; uim attulerunt.Rempubli.oppugnarint:quottidie quæri iubeat:legem non imploret:crimen
quod uerſetur in iuditio requirat:cum audiat nullum facinus:nullam audatiam:nullam uim in iudiciũ
uocari.Sed adoleſcentem illuſtri ingenio:induſtria:gratia accuſari ab eius filio.Quem ipſe in iuditium
& uocet:& uocarit.Oppugnari autem hoc opibus meretriciis.Atratini illius pietatem non repræhendat.
muliebrem libidinem comprimendam putet.Vos laborioſos exiſtimet.Quibus ocioſis ne in commu
ni quidem ocio liceat eſſe.Etenim ſi attendere diligenter:exiſtimare uere de omni hac cauſa uolueritis:ſic
conſtituetis iudices nec deſcenſurum quemꝙ ad hanc accuſationem fuiſſe cui utrum uellet:liceret nec cũ
deſcẽdiſſet:quicquam habiturum ſpei fuiſſe:niſi alicuius ĩtolerabili libidine & nimis acerbo odio nitere
tur.Sed ego Atratino humaniſſimo atque optimo adoſcenti meo neceſſario ignoſco:qui habet excuſa
tioẽm uel pietatis:uel neceſſitatis:uel ætatis ſi uoluit accuſare:pietati tribuo.Si iuſſus eſt:neceſſitati.Si ſpe
rauit aliquit pueriticiæ.Cæteris nonmodo nihil ignoſcendum:ſed etiam eſt acriter reſiſtendum.At mihi
quidem uidetur iudices hic introitus defenſionis adoleſcentiæ.M.Celii maxĩe conuenire:ut ad ea quæ
accuſatores deformandi huius cauſa:detrahendæ ſpoliandæque dignitatis gratia dixerunt:primum reſ
pondeam.Obiectus eſt pater uarie:ꝗ aut parum ſplendidus ipſe:aut parum pie tractatus a filio diceretur.
De dignitate Cælius notis ac maioribus natu:& ſine mea oratione tacitꝰ facile ipſe reſpondet.Quibus au
tem propter ſenectutem ꝗ iam diu minus in foro nobiſcũ quoq; uerſatur.nõ æque eſt cognitus.Hi ſic ha
beant quæcũque in equite Roma.dignitas eſſe poſſit:quæ certe poteſt eſſe maxima:eam ſemper in.M.Cæ
lio habitam eſſe ſummam:hodieq; haberi non ſolum a ſuis:ſed etiã ab omnibus quibus potuerit aliqua
de cauſa eſſe notus.Equitis autem Ro.eſſe filiũ criminis loco poni ab accuſatoribus neq; his iudicãtibus
oportuit:neq; defẽdentibus nobis.Nam quod de pietate dixiſtis.Eſt quidẽ iſta ueſtra exiſtimatio.Sed iu

dicium certe parētis.Quid nos opinemur:audietis ex iuratis:qd parētes ſentiant:lachrymę matris icredi
bilisq; mœror ſqualor patris & hæc præſens mæſticia quam cernitis luctuſq; declarat. Nam quod ē obie-
ctū municipibus eē adoleſcētē non ꝓbatū ſuis:nemini unq̄ præſenti prætoriani maiores honores habue-
runt.q̄.M.Cælio:quem abſentem in ampliſſimū ordinē coaptauerunt:& ea non petenti detulerunt:quæ
multis petentibus denegarūt.Idemq; nunc lectiſſimos uiros & noſtri ordinis & æquites Ro.cum legatio
ne ad hoc iudiciū:& cum grauiſſima atque ornatiſſima laudatione miſerūt.Videor mihi ieciſſe fundamē-
ta defenſionis meæ:quæ firmiſſima ſunt ſi nitantur iudicio ſuorū.Neque enim uobis ſatis commendata
huius ætas eſſe poſſet:ſi non modo parēti taliuiro.Verūetiam municipio tam illuſtri ac tam graui diſpli-
ceret.Equidē ut ad me reuertar ab his ſontibus profluxi ad hominum famam:& meus hic forenſis labor
uitæq; ratio dimanauit ad extimationē hominum paulo latius cōmendatione ac iudicio meorū. Nam
qđ obiectum eſt de pudicitia:qq; omnium accuſatorum non criminibus:ſed uocibus maledictiſq; cele
bratum eſt.Id nunquam tam acerbe ferret.M.Cælius:ut eum pœniteat non deformē eſſe natū. Sunt &
enim iſta maledicta peruulgata i omnes:quorum i adoleſcētia forma & ſpecies fuit liberalis. Sed aliud ē
maledicere aliud eſt accuſare.Accuſatio crimē deſiderat:rem ut definiat:hominem ut notet argumēto ꝓ-
bet:teſte confirmet.Maledictio autem nihil habet propoſiti præter contumeliā:quæ ſi petulantius iactat
conuitiū:ſi facetius.Vrbanitas nominatur.Quam quidem partē accuſationis admiratus ſum:& moleſte
tuli potiſſimū eſſe Attatino datam.Neque enim dicebat:neq; ætas illa poſtulabat neq; id quod animad-
uertere poteratis pudor patiebatur optimi adoleſcentis in tali illum oratione uerſari.Vellē aliquis ex uo
bis illuſtrioribus hunc maledicēdi locū ſuſcepiſſet aliquanto liberius & fortius & magis more noſtro re-
futaremus iſtā maledicēdi licentiam.Tecum Attatine agam lenius q; & pudor tuus moderatur orationi
meæ & meum erga te parētemq; tuum beneficium tueri debeo Illud tamen te admonitū eſſe uolo pri-
mum qualis ex talē te exiſtimes:ut quantum a rerum turpitudine abes:tantum te a uerborū libertate ſe
iungas deinde ut ea in alterū ne dicas:quæ cum tibi falſo reſpōſa ſint erubeſcas quis eſt enim cui iſta uia
non pateat:qui ætati atque etiam iſti dignitati nō poſſit q̄ uelit petulanter etiam ſine ulla ſuſpicione:at nō
ſine argumento maledicere?Sed iſtarū partium culpa eſt eorum qui te agere uoluerūt.Laus pudoris tui
q; ea te inuitum dicere uidebamus.īgenii q; ornate politeque dixiſti.Verum ad iſtam cōmunem oratio
nē breuis ē defenſio.Nam quoad ætas.M.Cælii dare potuit ſuſpicioni locum:fuit primum ipſius pudo-
re deīde etiā patris diligentia diſciplinaque munita:qui ut huic uirilem togā dedit:nihil dicam hoc loco
de me tātum ſit quantum uos exiſtimatis.Hoc dicam hunc a patre cōtinuo ad me eſſe deductum.Nemo
hunc.M.Cælium in illo ætatis flore uidit:niſi aut cū patre:aut mecū aut in.M. Craſſi caſtiſſima domo cū
artibus honeſtiſſimis erudiret.Nam quod Catilinæ familiaritas obiecta eſt Cælio:longe ab iſta ſuſpicio
ne abhorrere debet.Hoc enim adoleſcēte ſcitis cōſulatum mecum petiſſe Catilinam:ad quem ſi acceſſit
aut ſi a me diſceſſit unquam q̄q̄:multi boni adoleſcētes illi homini nequā atq; improbo ſtuduerūt:tamē
exiſtimetur Cælius Catilinæ non nimium familiaris fuiſſe.At enim poſtea ſcimus & uidimus eſſe hūc i
illius amicis quis negat?Sed illud ego tēpus ætatis quod ipſum ſua ſponte infirmū aliorum libidine infe-
ſtum eſt.Id hoc loco defendo.Fuit aſſiduus mecum prætore me:non nouerat Catilinā.Africam tū præ
tor ille obtinebat:ſecutus eſt annus cauſā de pecuniis repetundis Catilina dixit mecum erat hic illi ne ad
uocatus quidē uenit unquam.Deinceps fuit ānus:quo ego conſulatum petiui petebat Catilina mecum
Nūquam ad illū acceſſit:a me nunquā receſſit.Tot igitur annos uerſatus in foro ſine ſuſpicione ſine infa
mia ſtuduit Catilinæ iterum petenti:quem ergo ad finem putas cuſtodiendā illam ætatem fuiſſe?Nobis
quidē olim annus erat unus ad cohibēdū brachium toga conſtitutus & ut exercitatiōe ludoque campeſtri
tunica uteremur:eademq; erat ſtatim mereri ſtipēdia cœperamus:caſtrenſis ratio ac militaris:qua in æta
te niſi qui ſe ipſa grauitate & caſtimōia:& cum diſciplīæ domeſtica tum etiam naturali quodā bono defē
deret:quoquo modo a ſuis cuſtoditus eſſet:tamē infamiam ueram effugere nō poterat.Sed ſi prima illa
initia ætatis integra atq; inuiolata præſtitiſſet:de eius fama ac pudicitia:cum is iā ſe corroborauiſſet ac uir
inter uiros eſſet:nemo loquebatur.Studuit Catilina cū iā aliquod annos eſſet i foro Cælius:& multi hoc
idem ex omni ordine atq; ex omni ætate fecerunt.Habuit enī ille ſicuti meminiſſe uos arbitror:permul
ta maximarū nō expreſſa ſigna:ſed adumbrata uirtutum.Vtebatur hominibus improbis multis:& qui
dem optimis ſe uiris deditum eē ſimulabat.Erant apud illum illecebræ libidinum multæ.Erant etiam in
duſtriæ quidam ſtimuli ac laboris.Flagrabant uitia libidinis apud illum uigebāt etiā ſtudia rei militaris
Neq; ego fuiſſe unquam tale monſtrum in terris ullum puto:tam ex contrariis diuerſiſque inter ſe repu
gnantibus naturæ ſtudiis cupiditatibuſq; conflatum. Quis clarioribus uiris quodam tempore iucundior
quis temporibus coniunctior?quis ciuis meliorum partium aliquādo?quis terrior hoſtis huic ciuitati?
q̄s in uoluptatibus inquinatior?quis in laboribus patientior?q̄s in rapacitate auarior?quis in largitiōe effu
ſior?Illa uero iudices in illo homine mirabilia fuerunt:cōprehendere multos amicitia:tueri obſequio:cū
omnibus cōmunicare q; habebat:ſeruire tēporib⁹ ſuorum oīum pecunia:gratia:labore corporis:ſcelere:etiā
ſi opus eēt audacia:uerſare ſuam naturā & urgere ad tēpus:atq; huc & illuc torquere ac flectere:cū triſtibus
ſeuere:cū remiſſis iucūde:cum ſenibus grauiter:cum iuuētute comiter:cum facinoroſis audacter:cū libi-
dinoſis luxurioſe uiuere.Hac ille tam uaria multiplicīq; natura cum oīs oibus ex terris homīes iprobos
audaceſq; collegerat:tum etiā multos fortes uiros & bonos ſpecie quadam uirtutis aſſimulatæ tenebat.
Neq; unq̄ ex illo dolēdi huius:impii tam cōcitatus ipetus extitiſſet:niſi tot uitiorum tāta immanitas quibuſ-
dam facilitatis & patiētiæ radicib⁹ niteretur.Quare iſta conditio iudices reſpuatur:nec Catilinæ familiari

tatis crimẽ hæreat.Eſt eni cõe cum multis:& cum quibuſdã etiam bõis:meipſum me inq̃ quodã pene ille
decepit:cũ & ciuis mihi bonus & optimi cuiuſq; cupidus & firmus amic⁹ & fidelis uideret cuius ego facio
ra oculis:priuſq̃ opinione manibus ante quã ſuſpicione deprehendi cuius i magnis cateruis amicorũ ſi fu
it etiam Cælius magis eſt ut ipſe moleſte ferat erraſſe ſe:ſicut & nonnunquã i eodẽ homine me quoq; er
rons mei pœnitet:quã ut iſtius amicitiæ crimẽ reformidet.Itaq; a maledictis pudicitiæ:ad coniuratiõis in
uidiam oratio eſt noſtra delapſa.Poſuiſtis eni atq; id tamẽ titubanter & ſtrictim coniuratiõis huc propter
amicitiã Catilinæ participem fuiſſe:i quo non modo ſi ſocius coniurationis:ſed niſi inimiciſſim⁹ iſtuis ſce
leris fuiſſet nũquã cõiuratiõis accuſatione adoleſcentiã ſuam potiſſimũ cõmendare uoluiſſet.Quod haud
ſcio an de ambitu & de criminibus iſtis ſodalium ac ſequeſtrium:quoniã huic locidi ſimiliter reſpondẽdũ
putẽ.Nunq̃ eni ti Cælius amens fuiſſet:ut ſi ſe iſto ĩfinito ambitu cõmaculaſſet:ambitus alterũ accuſaret
Neq;.n.eius facti in altero ſuſpicionẽ quæreret:cui⁹ ipſe ſibi ꝑpetuã:licentiam optaret.Nec ſi ſibi ſemel peri
culum ambitus ſubeundũ putaret:ipſe alterũ iterum ambitus crimine acceſeret. Quod q̃q̃ nec ſapiẽter &
me inuito facit:tamẽ eſt eiuſmodi cupidus:ut magis iſectari alterius iocentiã:q̃ de ſe timide cogitarĩ uidea
tur.Nã ꝙ es alterum obiectũ eſt:ſumptus reprehenſi:tabulæ flagitatæ:uidete q̃ pauca reſpondeã. Tabulas
q in patris poteſtate eſt nullas cõfecit.Verſurã nunq̃ oino fecit ullã:ſumptus unius generis obiectus ẽ habi
tationis.xxx.milibus dixiſtis eum habitare:nunc domũ itelligo.P.Clodii iſulã eẽ uenalẽ:cui⁹ hic i ædicu
lis habitet .decẽ ut opinor milibus.Vos aũt dum illi placere uultis:ad tẽp⁹ ei mẽdaciũ ueſtrũ accõmodaui
ſtis.Reprehẽdiſtis a patre ꝙ ſemigrarit.Quod quidẽ iam in hac ætate minime reprehendendũ eſt:q cũ ex
Reip.cã iam eſſet:mihi qdẽ moleſtã:ſibi tamen glorioſam uictoriã cõſecutus:& ꝑ ætatẽ magiſtratus pete
re poſſet:non mõ ꝑmittente patre:ſed etiã ſuadẽte ab eo ſemigrauit:& cũ domus patris a foro longe abeſ
ſet:quo facilius & noſtras domos obire:& ipſe a ſuis coli poſſet:cõduxit palatio nõ magnã domũ:quo lo
co poſſum dicere id quod uir clariſſimus.M.Craſſus cũ de aduẽtu regis Ptolomæi quæreretur pauloãte
dixit utinã i nemore pelio ac longius qdẽ mihi cõtexere hoc carnẽ liceret.Nã nũq̃ hera errans hãc moleſtiã
nobis exhiberet Mædea aĩo ægra:amore ſæuo ſautia:ſic.n.iudices repietis:ꝙ cũ ad id loci uenero oſtẽdã
hanc palatiam Medæam:migrationem huic adoleſcenti cauſam ſiue malorum omnium ſiue potius ſer
monum fuiſſe. Quamobrem illa quæ ex accuſatorum oratione præmunitati iam & fingi itelligebã fret⁹
ueſtra prudentia iudices non pertimeſco.Aiebant eni fore teſtem.Senatorem:q ſe põtificiis comitiis pul-
ſatum a Cælio diceret.A quo queram ſi prodierit primum.Cur ſtatim nihil egerit:deide ſi id quæri q̃ age
re maluerit.Cur productus a uobis potius q̃ ipſe per ſe:cur tanto poſt potius q̃ cõtinuo quæri maluerit:ſi
mihi ad hæc acute arguteq; reſponderit:tamẽ quærã deniq; ex quo iſte fonte Senator emane.Nam ſi ipſe
orietur & naſcetur ex ſeſe:fortaſſe ut ſoleo commouebor: Sin autem ex riuulis acerſitus & ductus ab ipſo
capite accuſationis ueſtræ:lætabor cum tanta gratia tantiſq; opibus accuſatio ueſtra nitatur. Vunm Sena-
torem ſolum eſſe:qui uobis gratificari uellet inuenitum.Nec tamen illud genus alterum nocturnoq; teſtium
pertimeſco.Eſt enim dictum ab illis fore qui dicerẽt uxores ſuas a cœna redeũtis attrectatas eſſe a Celio.
Graues erunt homines:qui hoc iurati dicere audeant cum ſit his confitendum:nunq̃ ſe ne cõgreſſu qdẽ
& conſtituto cepiſſe de tãtis iniuriis experiri.Sed totum genus oppugnatiõis huius iudices & iã perſpici
tis animis & cum inferetur propulſare debebitis.Non enim ab iiſdem accuſatur.M.Cælius a qbus oppu
gnatur.Palam in eũ tela iaciuntur.Clam ſubminiſtrantur.Neq; id ego dico ut inuidioſum ſit in:eos i q-
bus id glorioſum hoc etiam eſſe debet.Fungũtur officio.Defendũt ſuos:faciũt quod uiri fortiſſimi ſolẽt.
Læſi dolent.Irati efferuntur pugnant laceſſiti.Sed ueſtræ ſapientiæ tamen eſt uidere nõ ſi cauſa iuſta ẽ ui
ris fortibus oppugnandi.M.Cælium:ideo uos quoq; cauſam putare eſſe iuſti alieno dolori potius q̃ ue
ſtræ fidei conſulendi.Quæ ſit multitudo in foro:quæ genera:quæ ſtudia:quæ uarietates hominum uide
tis. Ex hac copia q̃ multos homines eſſe arbitramini. Qui hominibus potentibus gratioſis diſertis cũ ali
quid eos uelle arbitrentur:ultro ſe offerre ſoleãt:operam nauare: teſtimoniũ polliceri.Hoc ex genere ſi q
ſe i hoc iudicium forte proiecerint:excluditote eorum cupiditatem iudices ſapientia ueſtra:ut eodem tẽ-
pore huius ſaluti & religioni ueſtræ & contra periculoſiſſimas hominum potẽtias conditioni omnium
ciuium prouidiſſe uideamini Eqdẽ uos abducã a teſtibus: neq; huius iudicii ueritatẽ quæ mutari nullo
mõ põt:in uoluntatẽ teſtium collocari ſentẽtia:quæ facillime fingi nullo negotio flecti & detorqueri põt
Argmẽtis agemus:ſignis luce omni clarioribus crimina refellemus:res cũ re:cã cum cauſa rõ:cũ ratione
pugnabit.Itaq; illam partẽ cauſæ facile patior grauiter & ornate a.M.Craſſo poratã:de ſeditiõibus Neapo
litanis:de Alexandrinoq; pulſatione puteolana de bonis Pallæ uellẽ dictũ eẽt ab eodem ẽt de Diõe.De
quo ipſo tamẽ qd:eſt quod expectetis:ꝙ is q fecit:aut nõ timet:aut ẽt fatetur:Eſt enim reus:qui autẽ dictus
eſt & auditor fuiſſe & conſcius.P.Aſcitus in iudicio eſt liberatus.Quod igitur aſt eiuſmodi crimen ut qui
cõmiſit non neget:q negauit:abſolutus ſit:Id hic ptimeſcat:q nõ modo a facto:uerũetiam a conſcientiæ
ſuſpicione abfuit:Et ſi Aſcitio cauſa plus ꝓfuit:q̃ nocuit inuidia : huic oberit tuũ maledictum:qui iſtius facti
nõ modo ſuſpicione:ſed ne qdem iſamia ẽ aſperſus.At præuaricatione eſt Aſcitius liberat⁹:perfacile ẽ iſti
loco reſpondere præſertim a quo illa cauſa defenſa eſt.Sed Cælius optimam cauſam Aſcitii eſſe arbit.:r
Cuiuſmodi autem ſit.a ſua putat eſſe ſeiunctam.Neq; ſolũ Cælius ſed ẽt adoleſcentes humaniſſimi & do
ctiſſimi rectiſſimis ſtudiis:atq; optimis artibus præditi Titus.C.q; omni cũ doctria homo atq; humenita-
te:tum ẽt hoſpitio Dionis tenebatur.Habitabat is apud.L.Luceium ut audiſtis:fuerat ei cognitus Alexan
driæ.Quid aut hic aut ſũmo ſplẽdore præditus frater eius de.M.Cælio exiſtimet:ex ipſis ſi ꝓducti erunt i
audietis:Ergo hæc remoueant:ut aliquãdo iquibus cauſa nititur ad eã ueniamus. Animaduerti .n.iudices

audiri a uobis meum familiarē.L.Herenium patente:in quo & ſi magna ex parte ingenio eius & dicendi
generī quodā tenebaminitamē nonnunquā uerebar ne illa ſubtiliter ad crimīnādū īdūcta oratio aíos ue
ſtros ſēſim ac leniter accēderet.Dixit enī multa de luxuria multa de libidīe:multa de uitiis iuuētutis: mul
te de moribus:ut q in reliqua uita mitis eſſet:ī hac ſuauitate humanitatis qua prope iam delectatur hoīes
uerſari plucunde ſoleret:fuit hacī cauſa pertriſtis qdā patruus cenſor magiſter:obiurgauit. M.Cæliū ſicut
nemīnē unq̄ parens.Multa de īcontinentia ītemperātiaq; diſſeruit.Quid queritis iudices ignoſcebā uo
bis attente audientibus:ppterea q egomet tā triſte illud & tā aſperum genus orationis abhorrebā.Ac pri
ma pars fuit:illa quæ me minus mouebat:fuiſſe meo neceſſaro Beſtiæ Cæliū familiarē cœnaſſe apud eū:
uentitaſſe domum:ſtuduiſſe præturæ.Nō me hæc mouēt quæ pſpicuæ.falſa ſunt. Et enī eos una cœnaſſe
falſo dicit:q aut abſunt:aut qbus neceſſe eſt idē dicere.Neq; uero me illud cōmouet:q ſibi in lupcis ſodalē
eſſe Cæliū dixit:fera quædam ſodalitas & plaue paſtoria atq; agreſtis germanorū lupercorū:quorū coitio
illa ſiluestris ante eſt īſtituta:q̄ humanitas atq;leges.Siqdē non modo nomina deferūt īter ſe ſodales:ſed
etiā cōmemorant ſodalitatē in accuſando:ut ne ſi quis id forte neſciat temeī uideaī.Sed hæc omitto:ad il
la quæ me magis mouerunt reſpondebo:delitiam obiurgatio fuit longa:& ea leuior:pluſq; diſputationis
habuit q̄ atrocitatis quo ēt audita eſt attentius.Nā.P.Clodius amicus meus cū ſe grauiſſime uehemētiſſi
meq; iactaret:& oīa īflāmatis ageret triſtiſſimis uerbis uoce maxima:tāetſi probabā eius eloquentiam:ta
men nō ptimeſcebā.Aliquot.n.iu cauſis eū uiderā fruſtra litigantē.Tibi autē Balbe reſpōdeo:primū preca
rio.ſ.ſi phas eſt defendi a me eū q nullū conuiuiū ciuium renuerit:qui unguēta ſumpſerit.q Baias uide
rit.Eqdē multos & uidi ī hac ciuitate & audiui nō mō qui primoribus labris guſtaſſent genus hoc uitæ &
extremis ut dicitur digitis attigiſſent:ſed qui totam adoleſcentiā uoluptatibus dediſſet:emerſiſſe aliquan
do:& ſe ad frugē bonam:ut dicitur recepiſſe:grauiſq; homines atq; illuſtris fuiſſe.Datur enī cōceſſu omniū
huic aliquis ludus ætati:& ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates:quæ ſi ita erūpunt ut nulli⁹ uitā
labefactēt:nullius domū euertant:faciles & tollerabiles haberi ſolent.Sed tu mihi uidebare ex cōmuni iſa
mia iuuentutis aliquā īuidiam Cælio uelle cōflare.Ita omne illud ſilentiū:qd orōni tuæ tributum fuit ad
ob eā cām:q uno reo pp oſito de multorū uitiis cogitabam⁹:facile eſt accuſare luxuriē. Dies ia me deficiet
ſi que dici in eā ſententiā poſſunt coner exprimeī.De corruptelis:de adulteriis:de pro teruitate:de ſumpti
bus:imenſa oratio eſt ut tibi reum neminē:ſed uitia proponas.Res tamen ipa & grauiter accuſaī pōt.Sed
uīæ ſapiētiæ eſt iudices nō abduci ab reo:nec quos aculeos habeat ſeueritas grauitaſq; ueſtra:cū eos accuſa
tor erexit:ī rem.ī uita:ī mores:ī tempora emittere ī noīem & ī reum:cum is nō ſuo crimīe:ſed multorum
uitio ſit ī quoddā odium iniuſtum uocatus.Itaq; ſeueritati tuæ ut oportet:ita reſpondere nō audeo.Erat.n.
meū de preuaricatione adoleſcentiæ ueniā petere nō inq̄ audeo:pfugiis nō utor ætatis conceſſa:oib⁹ iura
dimitto:tantū peto ut ſi q̄ eſt īuidia cōis hoc tēpore æris alieni petulātiæ libidinū iuuentutis:quā uideo eē
magnam:ne huic aliena peccata:ne ætatis ac tēpoꝝ uitia noceat.Atq; ego idē q hæc poſtulo:qn criminibus
quæ ī hunc propriæ cōferūtur dilegentiſſime reſpōdeā:nō recuſo.Sunt aūt duo crimina auri & ueneni:in
qbus una atq; eadē pſona urgeī.Auꝝ ſūptum a Clodia.Venenum quæſitū quod Clodiæ dareī dicit.Oīa
ſunt alia nō crimia:ſed maledicta iurgii petulantis magis q̄ publicæ quæſtiōis:adulter īpudicus:ſequeſter
conuitiū eſt non accuſatio.Nullū eſt enim fundamentū horum criminū:nulla ſedes.Voce ſunt cōtume
lioſæ temere ab irato ab accuſatore nullo auctore emiſſæ.Hoꝝ duoꝝ criminū uideo fōtem.Video aucto
rem:uideo certū nomē & capud Auro opus fuit.Sumpſit a Clodia:ſumpſit ſine teſte:habuit q̄ diu uoluit
Maximū uideo ſignū cuiuſdam egregiæ familiaritatis.Negare eidem noluit.Quæſiuit uenenū ſollicita
uit quos potuit:parauit locum:conſtituit:attulit.Magnum rurſum odiū uideo cū crudeliſſimo diſſidio exti
tiſſe.Res ē oīs in hac cā nobis iudices cū Clodio mulieī nō ſolū nobili:ſed ēt nota:de qua ego nihil dicā ni
ſi depellēdi criminis cā.Sed ītelligis pro tua pſtanti prudētia.Cn.Domiti cū hac ſola rē eſſe nobis ī quæ ſi
ſe auꝝ.Cælio commodaſſe te non dicit:ſi uenenū ab hoc ſibi paratū eſſe non arguit:petulāter facimus ſi
matrēfamilias ſecus q̄ mrōnaꝝ ſanctitas poſtulat:noiam⁹.Sin iſta mulere remota:nec crimē ullā nec opes
ad oppugnādum illis relinqueni.Quid eſt aliud quod nos p̄roni facere debeamus:niſi ut eos qui īſectāſ
tur repellamus?Quod quidem facerem uehementius niſi itercederent mihi inimicitiæ cum iſtius mulie
ris uiro:fratrem uolui dicere.Semper hic uero.Nūc agā modice nec longius progrediar q̄ me mea fides
& cauſa ipſa coget:neq; enim muliebres unq̄ inimicitias:mihi gerēdas putaui:præſertim cum ea quā om
nes ſemper amicam omnium potius q̄ cuiuſq̄ inimicam putauerūt:Sed tamē ex ipſa quærā prius utrum
me ſecum ſeuere & grauiter & priſce agere malit:an remiſſe & leniter & urbane.Sin ullo auſtero moī ac
modo aliquis mihi ab iſeris excitandus eſt ex barbatis illis non hac barbula qua iſta delectatur.Sed ex illa
horrida quam in ſtatuis antiquis & imaginibus uidemus:q obiurget mulierem & pro me loquaī:ne mi
hi iſta forte ſucceuſeat.Exiſtat igitur ex hac ipa familia aliquis ac potiſſimum cæcus ille minimum enī do
lorem capiet q̄ iſtam non uidebit:qui pfecto ſi extitent ſic ager:& ſic loquetur.Mulier quid tibi cum Cæ
lio?Quid cum homine adoleſcentulo?qd cum alieno?Cur autem tam familiares huic fuiſti:ut aurū com
modares?aut tam inimica ut uenenum timeres num patrē tuum uideras?num patruum ſciebas?nū auū?
proauum:atauum audieras conſules fuiſſe.Non deniq; modo te.Qu.Metelli matrimoniū tenuiſſe ſcie
bas clariſſimi & fortiſſimi uiri patriæq; amātiſſimi:?qui ſimul ac pedem limie extulerat: omnis prope ciuis
uirtute:gloria:dignitate ſuperabat?Cum ex ampliſſimo genere in familiam clariſſimam nupſiſſes.Cur ti
bi Cælius tam coniunctus?fuit cognatos affinis:uiri tui familiaris:Nihil horū.Quid igitur fuit niſi quæ
dam temeritas ac libido.Nonne te ſi noſtræ imaginis uiriles nō commouebāt ne progenies quidē mea

quátú illa Claudia æmilia domeſticæ laudis in gloria muliebri eé admóebat:Nó uirgo illa ueſtalis Clau-
dia:quæ patré complexa triumphanté ab inimico Tri.Ple.de curru detrahi paſſa non eſt.Cur te fraterna
uitia potiuſq̃ bona paterna:& uita & uſq; nobiſcú in uiris tum etiam i fœminis repetita mouerunt.Ideo
ne ego pacé Pyrrhi diremi:ut tu amorú turpiſſimorú quottidiana fœdera quottidie feries.Ideo aquam
adduxi:ut ea tu inceſte uterere.Ideo uiá muniui:ut eam tu alienis uiris comitata celebrares.Sed qd ego iu-
dices ita grauě perſonam induxi:ut uerear ne ſe idem Appius repente conuertat:& Cælium incipiat accu
ſare illa ſua grauitate cenſoria.Sed uidero hoc poſterius.Atq; ita iudices ut uel ſeueriſſimis diſceptatióib'
.M.Cælii uitá me probaturæ eſſe confidam.Tu modo mulier(Iam enim ipſe tecú nulla perſona introdu-
cta loquar)Si ea quæ facis:quæ dicis:quæ in ſororem tuam moliris:quæ arguméta probare cogitas ratio-
né tátæ familiaritatis:tantæ conſuetudinis:tantæ coniunctionis reddas atq; expóas neceſſe eſt.Accuſato-
res quidem libidines:amores:adulteria.Baiis acta conuiuia:comeſſations:cantus:ſymphonia:nauigia ia
ctant:idem ſignificant nihil ſe te inuita dicere:quæ tu quoniam méte neſcio qua effrenata atq; præcipiti
in forú deferri:iudicióq; uoluiſti:aut diluas oportet:aut falſa eé doceas:aut nihil oeq; crimini:neq; tuo te
ſtimonio credédum eſſe fateare.Sin auté Vrbanius me agere mauis:ſic agam:tecum Remouebo illú ſe
né durum ac pene agreſtem.Ex his igitur tuis ſumá aliqué ac potiſſimum minimum fratrem tuú:q eſt
in iſto genere urbaniſſimus:qui te amat plurimum q propter neſcio quam credo timiditatem & noctur-
nos quoſdá inanis metus tecú ſemper puſio cum maiore ſorore cubitauit eum putato tecum loq.Quid
tumultuaris ſoror:qd inſanis:qui clamore exorſa uerbis paruam rem magná facis.Vicinium adoleſcen-
tulum aſpexiſti.Candor huius te & proceritas uultus oculiq; pepulerunt:ſæpius uidere uoluiſti.Fuiſti nó
núquá i iiſdem hortis uiſa nobilis mulier:& illum filium familias patre parco ac tenaci habere tuis copiis
Deuinctum nó potes calcitrat.Reſpuit non putat tua dona eé tanti.Cóferte alio habes hortos ad tyberim
ac diligenter eo loco pparaſti:quo oís iuuentus natádi cauſa uenit.Hic licet conditióes quotidie legas:cur
huic qui te ſpernit moleſta es.Redeo nunc ad te Cæli uiciſſim:ac mihi auctoritatem patriáq; ſeueritaté
ſuſcipio.Sed dubito qué patrem potiſſimum ſumam.Cecilianum oe aliquem ueheméte atque durum.
Nunc enl demú mihi animus ardet:cor cumulatur ira:aut illum.O infœlix.O ſceleſte.Ferrei ſunt iſti pa-
tres.Ego oeqd dicá.Ego ne qd uelim.Ego oe quæ tu oía tuis fœdis factis facis:ut ne qcquam uelim uix ſe
réda diceret talis pater.Cur te i iſtam ciuitaté meretriciá cótuliſti.Cur illecebris cognitus nó refugiſti.cur
aliená ullá mulieré noſti.Dede te ac diſce p me licebit:ſi egebis:tibi dolebit:mihi ſat eſt:q ætatis quod re-
liquú é oblectémeæ huic triſti ac decrepito ſeni reſpóderet.Cæli'ſe nulla cupiditate iductú de uia deceſ-
ſiſſe.Quid ſigni nulli ſumptus:nulla iactura:nulla uerſura.At fuit fama.Quotus qſq; iſtá effugere poteſt:
in tá maledicta ciuitate.Viciniú eius mulieris miraris male audiſſe cuius frater germáus ſermóes iniquo
rú effugere nó potuit.Leni uero & cleméti patri cuiuſmodi ille eſt reſpondoret.Fores effregit:reſtituétur
diſcidit ueſté:reſarcietr.Filii cauſa eſt expeditiſſima.Quid enim eét in quo ſe facile nó defenderet:oihil iá
in iſtá mulieré dico.Sed ſi eſſet aliq diſſimilis iſtius:quæ ſe oíbus peruulgaret:quæ haberet palam decre-
tú ſemp aliqué cuius i hortos domú Baias iure ſuo libidines oium cómearent:qué ét aleret adoleſcétes
& parſimoniá patrú ſuis ſumptibus ſuſtétaret:ſi uidua:libere:proterua petulanter diues effuſe.Libidinoſa
meretricio more uiueret.Adulteriú ego putaré:ſi qs hanc paulo liberius ſalutaſſet:dicet aliquis.Hæc igit
eſt tua diſciplina:ſi tu inſtituis adoleſcentes:ob hác cauſam tibi húc puerú parés cómédauit & tradidit:ut
in amore ac uoluptatibus adoleſcétiá ſuá collocaret:& tu hác uitá atq; hæc ſtudia defenderes.Ego ſiquis
iudices hoc robore animi atq; hác idole uirtutis ac cótinétiæ fuit:ut reſpueret omnes uoluptates oémque
ſuæ uitæ curſum i labore corporis atq; i animi cótentióe conficeret:qué non qes:nó remiſſio:nó eqlium
ſtudia:non laudi:nó conuiuia delectarent:nihil i uita expetendum putaret:niſi quod eét cú laude & ho
nore & cum dignitate coniunctum:hunc mea ſententia diuinis qbuſdá bonis iſtructum atq; ornatú pu
to.Ex hoc genere illos fuiſſe arbitror Camillos:Fabritios:Curios oéſq; eos qui ex minimis tanta fecerút.
Veṛ hæc genera uirtutú oó ſolú i moribus noſtris:ſed uix iam i libris repetiuntur.Chartæ quoque:quæ
illam priſtinam ſeueritatem continebát:obſoleuerunt neq; ſolum apud nos qui hanc ſectá ratióem:quæ
uitæ re magis q̃ uerbis ſecuti ſumus:ſed etiá apud græcos doctiſſimos homines quibus cú facere nó poſ
ſent loqui tamen & ſcribere honeſte ac magnifice licebat:Alia quædam mutatis græciæ temporibus pce
pta extiterunt.Itaq; alii uoluptatis cauſa omnia ſapiétes facere dixerunt.Neq; ab hac orationis turpitudie
eruditi homines refugerunt.Alii cum uoluptate dignitatem cóiungendam putauerút:ut res maxime in
ter ſe repugnantes dicendi facultate coniungerent.Illud unú rectum ad laudem cum labore:qui proba-
uerunt prope ſoli iam in ſcholis ſunt relicti.Multa enim iam uobis blandimenta natura ipſa genuit qbi
bus ſopita uirtus conniueret:& interdum multas uias adoleſcétiæ lubricas oſtendit:quibus illa inſiſtere
aut ingredi ſine caſu aliquo aut prolapſione uix poſſet:& multarum rerú iucúdiſſimarum uarietatem de-
dit:qua non modo hæc ætas:ſed etiam iam corroborata caperetur.Quamobrem ſi quem forte inueneri
tis qui aſpernet oculis pulchritudinem rerum nó odore ullo:non tactu:nó ſapore capiatur:excludat auri
bus omnem ſuauitatem huic homini ego fortaſſe & pauci deos propitios:pleriq; auté iratos putabút.Er
go hæc deſerta uia & inculta atq; interclusa iam frondibus & uirgultis relinquatur.Detur aliquid ætati ſit
adoleſcétia liberior non omnia uoluptatibus denegentur.Non ſemp ſuperet uera illa & directa ratio.Vi
cat aliquando cupiditas uoluptaſq; ratióem:dú modo illa hoc genere præſcriptio moderatioq; teneatur:
parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ:ne ſpoliet alienam:ne effundat patrimonium ne fœnore trucidetur:ne icur
rat i alterius domum atque famam:ne probrú caſtis labem itegris:infamiam bonis inferat:ne quem in

terimat:ne interſit iſidiis:ſcelere careat.Poſtremo cū paruerit,uoluptatibus dederit aliq̄d temporis ad lu
dū ætatis atq; ad inanes adoleſcentiæ cupiditates:reuocet ſe aliquando ad curā rei domeſticæ:rei forēſis
Reipublicæ.Vt ea quæ ratione antea non proſpexerat:ſatietate abieciſſe.experiēdo contēpſiſſe uideatur
At multi & noſtra & patrū maiorumque memoria iudices ſummi homines & clariſſimi ciues fuerunt.
quorum cum adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent:eximiæ uirtutis firmata iam ætate extiterunt.Et qui
bus neminem mihi neceſſe eſt nominare.Voſmet uobiſcum recordamini.Nolo eni cuiuſquā fortis:atq;
illuſtris uiri:ne minimū quidem erratum cū maxima laude coniungere . Quod ſi facere uellem:multi a
me ſummi atque ornatiſſimi uiri prædicarentur.Quorū partim nimia libertas in adoleſcentia:parti ꝓfu
ſa luxuries:magnitudo æris aliēi ſumptus:libidines:nominarētur quæ multis poſtea uirtutibus obtecta
adoleſcentiæ:qui uellet excuſatione defenderet.At uero in.M.Cælio(dicā eni iā confidentius de ſtudiis
eius honeſtis audeo quadā fretus ueſtra ſapiētia liberi confiten)Nulla luxuries reperietur:nulli ſumptus
nullū æs aliēnū nulla conuiuiorum ac luſtrorū libido.Quod quidem uitium uentris & gutturis nō mo-
do non minuit ætas hoībus:ſed ēt auget.Amores autē & hæ delitiæ quæ uocantur:quæ firmiore animo
præditis diutius moleſtæ nō ſolent eſſe:matura eni celeriter defloreſcunt:nūquā hunc occupatū īpeditū
quæ tenuerunt.Audiſtis cū pro ſe diceret.Audiſtis antea cū accuſaret:defendendi cauſa hæc nō glorian-
di eloquor.Genus orationis:facultatē.copiā ſententiaꝝ atq; uerboꝝ:quæ ueſtra prudētia eſt:perſpexiſtis.
Atq; in eo non ſolū ingeniū elucere eius uidebatis:quod ſæpe ēt ſi induſtria nō alitur:ualet tamen ipſum
ſuis uiribus.Sed inerat:niſi me ꝓpter beniuolentiā forte fallebat:oratio & bōis artibus inſtituta & cura:
& uigiliis elaborata:atq; ſcitote iudices eas cupiditates quæ obiiciūtur Cælio:atq; hæc ſtudia de qbus di-
ſputo.non facile in eodē homine eſſe poſſe.Fieri enī nō poteſt ut aius libidini deditus amore:deſiderio
cupiditate:ſpe nimia:copia:inopia ēt nonnunquā īpeditus.Hoc qcqd eſt:quod nos facimus idicēdo nō
modo agēdo.Verū etiā cogitādo:poſſit ſuſtinere.An uos aliā cauſam eſſe ullam putatis:cur in tantis præ
miis eloquentiæ:tāta uoluptate dicendi:tanta laude:tanta gratia:tanto honore tā ſint pauci ſemperq; fue-
rint:q in hoc labore uerſentur?Omittēdæ ſunt oēs uoluptates:relinquenda ſtudia delectationis.Ludus:
Locus:Conuiuiū:Sermo ēt pene oīum familiariū deſerēdus.Que res in hoc genere hoies a labore ſtu-
dioq; diſcēdi deterret nō quo aut īgenia deficiāt:aut doctrina puerilis:an hic ſi ſeſe iſti uitæ dediſſet:cōſu
larē hominē admodū adoleſcēs in iudiciū uocauiſſet?Hic ſi laborē effugeret:ſi obſtrictus uoluptatibus
teneret in hac acie quottidie uerſaret.Appeteret inimicitias?In iudicium uocaret?Subiret periculū capi
tis?Ipſo i ſpectante Popu.Ro.tot mēſes aut de ſalute:aut de gloria dimicaret?Nihil igitur illa uicinitas re-
dolet.Nihil hoīum fama.Nihil Baiæ deniq; ipſæ loquūtur.Illæ uero nō loquunt ſolū. Verū etiā ꝑſonāt:
huc unius mulieris libidinē eē ꝓlapſum:ut ea non modo ſolitudinem ac tenebras atq; hæc flagitiorū te
gumēta nō quærat:ſed i turpiſſimis reb' frequētiſſima celebritateq; clariſſima luce lætet. Verū ſi qs eſſet
qui a meretriciis amoribus īterdictū iuuentuti putet.Eſt ille quidem ſeuerus ualde negare:non poſſum:
Sed abhorret non modo ab huius ſæculi licētia.Verūetiā a maiorū conſuetudine atq; cōceſſis. Quādo.n.
hoc nō factum ē?Quando repræhēſum:quando non poſſum?quando deniq; fuit.Vt quod licet:non li-
ceret?Hic ego iā rem definiā:mulierē nullā nominabo.Tantū i medio relinquā:Si qua non nupta mulier
domū ſuā patefaceret oīum cupiditati:palamque ſeſe in meretricia uita collocaret.Virorum alieniſſimo
rum cōuiuiis uti inſtitueret.Si hæc in urbe:ſi in hortis:ſi in Baiarum illa celebritate faceret:ſi denique ita
ſe gereret:non īceſſu ſolum:ſed ornatu atq; comitatu:non flagrātia oculorū:non libertate ſermonis : ſed
ēt complexu oſculatione aquis nauigatione:conuiuiis.Vt nō ſolum meretrix. Sed etiam meretrix ꝓcax
que uideatur.Cū hac ſi qs adoleſcēs forte fuerit:utrum hic tibi.L.Herēni adulter an amator expugnare pu
dicitiam an explere libidinem uoluiſſe uideatur?Obliuiſcor iam iiurias Clodia depono memoriā dolo
ris mei quæ abs te crudeliter i meos me abſente facta ſunt.Negligo ne ſint hæc i te dicta que dixi.Sed ex
te ipſa requiro:quoniā & crimen accuſatoris abs te & teſtem eius criminis teipſam dicunt ſe habere : Si q̄
mulier ſit eiuſmodi :qualem ego paulo ante deſcripſi.Tui diſſimilis uita.Meretricioque inſtituto cū hac
aliquid adoleſcētē hominē habuiſſe rationis:Nū tibi ꝑturpe aut flagitioſum eē uideat?Ea ſi tu non es:ſi-
cut ego malo:qd eſt quod obiiciunt Cælio?Sin eam te uolunt eē:qd eſt cur nos crimē hoc ſi tu contem-
nis ꝑtimeſcamus.Quare nobis da uiam rationēq; defenſionis.Nam aut pudor tuus defendet nihil a.M.
Cælio petulātius eſſe factū aut īpudētia:& huic defendēdi facultatē dabit.Sed quoniā emerſiſſe iā e uadis:
& ſcopulos præter uecta uidet oratio mea:ꝑfacilis mihi reliquus curſus oſtendit. Duo ſunt enim crimi-
na.Vnū in muliere ſummoꝝ facinoꝝ auri quod ſumptum a Clodia dicitur:& ueneni quod eiuſdē Clo-
diæ necādæ cauſa paraſſe Cælium criminantur.Aurum ſumpſit ut dicitis quod.L.Luceii ſeruis daret.p
quos Alexandrinus Dio:Qui tū apud Luceium habitabat:necaretur.Magnum crimen uel in legans in-
ſidiandis:uel in ſeruis ad hoſpitē domi necandum ſollicitādis.Plenum ſceleris cōſiliū:plenum audaciæ:
Quo quidem in crimine primum illud requiram.Dixerit ne Clodiæ quam ad rem aurū tum ſumeret:an
nō dixerit?Si nō dixit.Cur nō dedit:ſi dixit:eodem cōſciētiæ ſcelere deuinxit.Tu ne aurū ex armario tuo
promere auſa es?Tu ne Venerē illam tuam ſpoliatricē ſpoliare ornamētis Cæterum cū ſcires quantū ad
facinus aurū hoc quæreretur ad necem ſcilicet Legati ad.L.Luceii ſanctiſſimi hominis atq; itegerrimi la-
bem ſceleris ſempiterni:huic facinori tāto mens liberalis conſcia:tua domus popularis miniſtra.Tu e de-
niq; hoſpitalis illa Venus adiutrix eſſe nō debuit?Vidit hoc Balbus facinori tantū cælatam eſſe Clodi am
dixit:Atque ita Cæliū ad illam attuliſſe:ſe ad ornatum ludorum aurum quærere . Si tam familiaris erat
Clodiæ q̄ tu eſſe uis:Cū de libidine eius tam multa dicis dixit ꝑfecto quod uellet aurū : ſi tam familiaris

non erat non dedit.Ita ſi uerum tibi Cælius dixit.O immoderata mulier:ſciēs tu aurum ad facinus dedi
ſti ſi nō eſt auſus dicere:nō dediſti?Quid ego nūc argumētis huīc crimini:quæ ſunt inumerabilia reſiſtant?
Poſſum:dicere mores.M.Cælii longiſſime a tāti ſceleris atrocitate eſſe diſiunctos:minime ēe credēdum
homini tam ingenioſo:tamque prudēti nūquam ueniſſe in mentem rē tanti ſceleris ignotis alieniſq; ſer-
uis non eſſe credendum:poſſum ēt illa & cæterorum patronorum & mea conſuetudine ab accuſatorē per
quirere.Vbi ſit congreſſus cum ſeruis Luceii Cælius quæ i ſuerit adit⁹?ſi per ſe:qua temeritate?ſi per aliū
per quem?poſſum omnes latebras ſuſpicionum peragrare dicendo non cauſa:nō locus:nō facultas: nō
conſcius:non perficiendi:non occultandi maleficii ſpes:non ratio ulla,non ueſtigiū maximi facinoris re
perietur.Sed hæc quæ ſunt oratoris propria:quæ mihi non propter ingenium meū.Sed ꝑpter hāc exer-
citationem uſumque dicendi fructum aliquem ferre potuiſſent.cum a me ipſo laborata proferri uideren
tur:breuitatis cauſa omnia relinquo.Habeo enim iudices uidere quem uos ſociū ueſtræ religionis iuriſ
que iurandi facile eſſe patiemini.L.Luceiū ſanctiſſimum hominem & grauiſſimum teſtem : qui tantum
facin⁹ in famam atque fortunas ſuas:neque non audiſſet illatū a Cælio:neque neglexiſſet:neque tuliſſet:
An ille uir illa humanitate præditus:illis ſtudiis artibus atque doctrina illius ipſius periculū:quē propter
hæc ipſa ſtudia diligebat:negligere potuiſſet:& quod facinus ī alienum hominem allam ſeuere accipere
id omiſiſſet curare in hoſpite?quod per ignotos actum comperiſſet:doleret.Id a ſuis tētatum eſſe neglige
ret quod in agris locisue publicis factum repræhenderet.Id in urbe ac domi ſuæ cœptum eē leuiter ferret?
Quod in alicuius agreſtis periculo non poſt mitteret.Id homo erudit⁹ in iſidiis doctiſſimi hominis diſſi-
mulandum putaret?Sed cur diutius uos iudices teneo?Ipſius iurati religionem auctoritatemq; percipite
atque omnia diligēter teſtimonii uerba cognoſcite:Recita teſtimoniū Luceii.Quid expectatis amplius?
an aliquam uocem putatis ipſam cauſam pro ſe & ueritatem poſſe mittere?Hæc eſt in innocētiæ defenſio.
Hæc ipſius cauſæ oratio.Hæc una uox ueritatis in crimine ipſo nulla ſuſpicio eſt:& in re nihil ē argumēti.
in negocio quod actum eſſe dicitur:nullum ueſtigium ſermonis:loci:temporis.Nemo teſtis:nemo con-
ſcius nominatur:totū crimen ꝓfertur:ex inimica:ex infami:ex crudeli:ex facinoroſa:ex libidinoſa domo.
Domus autē illa quæ tentata ſcelere iſto nephario dicitur:plena eſt integritatis:officii religiōis:ex qua do-
mo recitatur:uobis iure iurando deuincta auctoritas:ut res minime dubitāda in cōtentiōe ponatur utrū:
temeraria procax:irata mulier finxiſſe crimen:an grauis ſapiēs moderatuſq; uir religioſe teſtimoniū dixiſ-
ſe uideatur.Reliquum eſt igitur crimen de ueneno:cuius ego neq; principiū inuenire:neque uoluere exi
tum poſſum.Quæ fuit enim cauſa quamobrem uenenum iſti muleri uellet dare Cælius:ne aurū redde
ret?Num petiuit?ne crimen haberet.Nunquis obiecit?Nunquis denique feciſſet mentionem ſi hic nemi-
nis nomen detuliſſet:quin etiam Herēnium dicere audiſtis uerbo ſe moleſtum non fuiſſe futurū Cælio
Niſi iterū eadem de re ſuo familiari abſoluto nomen hic detuliſſe. Credibile eſt igitur tātum facinus ob
nullam cauſam eſſe commiſſum.Et uos non uidetis fingi ſceleris maximi crimen:ut alteri⁹ cauſa ſceleris
ſuſcipiēdi fuiſſe uideatur.Cui deniq; commiſit:quo adiutore uſus eſt:quo ſocio:quo conſcio: cui tantum
facin⁹:cui ſe:cui ſalutem ſuam credidit.Seruis ne mulieris.Sic enim obiectum eſt.Et erat tam demēs hic:
Cui iam uos ingeniū certe tribuitis:etiam ſi cætera inimica oratiōe detrahitis : ut omnes ſuas fortunas alie
nis ſeruis committeret.At quibus ſeruis refert.n.magnopere id ipſum.His ne quos intelligebat non com
muni conditione ſeruitutis uti:ſed licētius:liberius:familiarius:cum domina uiuere.Quis enī hoc non ui
dit iudices.aut quis ignorat.In eiuſmodi domo:in qua materfamilias meretritio more uiuat.In qua nihil
gerat quod foras proferendum ſit.In qua luſtitia libidinis:luxuriæ ſomnia:denique iaudita uitia ac flagi-
tia uerſentur.Hic ſeruos non eſſe ſeruos:quibus omnia committantur:per quos gerantur:quæ uerſentur
iiſdē in uoluptatibus : quibus occulta credant.ad quos aliquantū ēt ex quotidianis ſumptibus:ac luxuriæ
redūdet.Id igitur Cælius nō uidebat.Si.n.tā familiaris erat mulieris.q̄ uos uultis:iſtos quoſq; ſeruos fami
liares eē domie ſciebat.Sin ei tāta cōſuetudo q̄ta a uobis iducit:nō erat:q̄ cū ſeruis potuit familiaritas tanta
eē.Ipſius āt uendēdi quæ rō fingit:ubi queſitum ē.Quēadmodū paratū:quo pacto:cui quo in loco traditū.
Habuiſſe aiūt domi uimq; eius eē expertū i ſeruo quodā ad rē ipſam parato:cuius pceleri interitu eēt ab hoc cō
probatum uenenum.Pro dii imortales cur iterdum in hominum ſceleribus maximis aut cōniuetis: aut
præſentis fraudis pœnas i idem reſeruatis.Vidi.n.uidi & illum hauſi dolorē uel acerbiſſimum in uita : cū
Qu.Metellus abſtraheretur e ſinu gremioq; patriæ:Cumque ille uir qui ſe natum huic imperio putauit
Tertio die poſtquam in curia:poſtquam in roſtris :poſt in repub.floruiſſet:integerrima ætate:optimo ha-
bitu:maximis uiribus eriperetur indigniſſime bonis oībus atq; uniuerſæ ciuitati.Quo quidem tempore
ille moriens.Cum iam cæteris ex partibus oppreſſa mēs eſſet.Extremum ſenſum ad memoriam Reipu.
reſeruauit:cum me intuens flentem ſignificabat iterruptis ac morientibus uocibus quanta impēderet pro-
cella urbi quanta tēpeſtas ciuitati.Et uidi eum parietem ſæpe feriēs eum qui cum.Qu.Catulo fuerat ei cō
munis crebro Catulum: ſæpe me ſæpiſſime Rempu.nominabat.Vt nō tam ſe emori quam ſpoliari ſuo
præſidio cū patria:tū ēt me doleret.Quē quidē uitā ſi nulla uis repentini ſceleris ſuſtuliſſet.Quonā modo
ille furenti fratri ſuo patrueli cōſulari reſtitiſſet:q cōſulē icipientē furere:atq; conantē ſua ſe manu interfe
cturū audiēte Senatu dixerit.Ex hac igitur domo ꝓgreſſa mulier iſta de ueneni celeritate dicere audebit:
nōne ipſam domū metuet:ne quā uocē eliciat?nō parietes conſcios:nō noctē illā funeſtam ac luctuoſam
Phorēſcet?Sed reuertar ad crimē.Sed.n.hæc facta illius clariſſimi ac fortiſſimi uiri mētio:& uocē meā fle-
tu debilitauit: & mentē dolore impediuit.Sed tamē uenenum unde fuerit:quemadmodum paratum ſit:
nō dicit.Datū eē hoc aiunt.P.Licinio prudēti adoleſcenti & bono Cælii familiari conſtitutum factum eſ-

ſe cum ſeruis ut ueniret ad balneas ſenias:eodem Licinium eſſe uēturum:atq; his ueneni pyxidē traditu
rum.Hic primum illud requiro:quid attinuerit illud fieri in eū locum conſtitutum.Cur illi ſerui non ad
Cælii domum uenerint ſi manebat tamen illa conſuetudo Cælii cum Claudia:tātaq; familiaritas:quid ſu
ſpicionis eſſet:ſi apud Cælium:mulieris ſeruus uiſus eſſet?Sin autem iā iam ſuberat ſimultas:extīcta eſſet
conſuetudo diſſidium extiterat:hinc illæ lachrymæ nimirum:& hæc cauſa eſt omnium ſcelerū atq; crimi
num.Immo inq̄t cū ſerui ad dominam rem iſtam & maleficium Cælii detuliſſent:mulier īgenioſa præ
cepit ſuis omnia Cælio pollicerētur.Sed ut uenenum cum a Licinio traderet:ut manifeſto comprehēdi
poſſet:conſtitui locum:iuſſit balneas ſenias:ut eo mitteret amicos:qui delitēſcerēt.Deinde cum repēte ue
niſſet Licinius uenēnum traderet:proſilirent:hominemq; comprehenderent.Quæ quidem omnia iudi
ces perfacilem rationem habēt reprehendendi.Cur enim potiſſimum balneas publicas cōſtituerat.In q̄
bus non inuenio quæ latebra togatis hominibus eſſe poſſit:Nam ſi eſſent in ueſtibulo balnearū nō late
rent:ſin ſe in intimum conicere uellent:nec ſatis cōmode calceati & ueſtiti id facere poſſent:& fortaſſe nō
reciperent:niſi forte mulier potēs quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori:Atq; eq
dem uehementer expectabam:quinam uiri iſti boni teſtes huius manifeſto deprehēſi ueneni dicerētur.
Nulli enim adhuc ſunt nominati:ſed nō dubito quin ſint pergraues:qui primum ſint talis fœminæ fami
liares.Deinde eam prouinciam ſuſceperint:ut in balneas cōtruderētur:quod illa niſi a uiris honeſtiſſimis
& pleniſſimis dignitatis q̄ uelit ſit potens:nunquam impetrauiſſent.Sed quid ego de dignitate iſtorū te
ſtium loquor?Virtutem eorum diligētiamque cognoſcite:i Balneis delituerunt:teſtes egregios.Deīde te
mere proſiluerunt.O homines grauitati deditos:ſi enim fingunt cum Licinius ueniſſet pyxidē teneret i
manu:conaretur tradere nondū tradidiſſet:tum repente euolaſſe iſtos præclaros teſtes ſine nomine.Lici
nium hunc autem cū iam manum ad tradēdum pyxidem porrexiſſet retraxiſſe:atque illo repentino ho
minum īpetu ſe in fugam conieciſſe.O magna uis ueritatis:quæ cōtra omnium ingenia:calliditatem:ſol
lertiam:contraq; fictas hominum inſidias facile ſe per ſe ipſam defendat.Non uerū hæc tota fabella ue
ris & plurimarum fabularum poetria q̄ eſt ſine argumento q̄ nullum exitū inuenirī poteſt.Quid.n.iſti tot
uiri?Nam neceſſe eſt fuiſſe non paucos:ut & cōprehendi Licinius facile poſſet.& res multorum oculis eſ
ſet teſtatior.Cur licinium de manibus amiſerunt.Qui minus enim Licinius comprehēdi potuit cum ſe re
traxit:ne pyxidem traderet:q̄ ſi non retraxiſſet.Erant enim illi poſiti ut comprehenderēt Licinium:ut ma
nifeſto Licinius teneretur:aut cum retineret uenenum:aut cum tradidiſſet.Hoc fuit totum cōſilium mu
lieris.Hæc iſtorum prouincia:qui rogati ſunt quos quidem tu quamobrem temere proſiluiſſe dicas:atque
ante tempus non inuenio:fuerant hoc rogati fuerant:ad hanc rem collocati:ut ueneniū:ut inſidiæ:facinus
denique ipſum ut manifeſto comprehenderetur:potuerunt ne meliori tempore proſilire:q̄ cū Licini⁹ ue
niſſet:cum ī manu teneret ueneni pyxidem?Quæ ſi iam erat tradita ſeruis:euaſiſſent ſubito e balneis mu
lieris amici Liciniumq; cōprehendiſſent.Imploraret omnium fidem:atque a ſe illam pyxydem traditam
pernegaret.Quē quomodo illi reprehenderent.Vidiſſe ſe dicerent:primum ad ſe reuocarent maximi
facinoris crimen.Deinde id ſe uidiſſe dicerent:q quo loco collocati fuiſſent.Non potuiſſent uidere.Tē
pore igitur ipſo ſe oſtēderent.Cum Licinius ueniſſet.Pyxidem expediret:manum porrigeret uenenum
traderet.Num ergo eſt etiam exitus:non fabulæ.In quo cū clauſula non inuenitur:fugit aliquis e mani
bus.Deinde ſcabella concrepant:auleum tollitur.Quæro enim cur Licinium titubantē:hæſitantem:ce
dentē:fugere conantem mulieraria manus iſta de manibus emiſerit.Cur non comprehenderit:cur nō
ipſius cōfeſſionem ipſorum oculis.Facinoris deniq; uoce tāti ſceleris crimen expreſſerint.An timebāt ne
tot unum ualentes imbecillum:alacres perterritum ſuperare non poſſent.Nullum argumētū in re nulla
ſuſpicio in cauſa:nullius exitus criminis reperietur.Itaque hæc cauſa ab argumētis:a cōiectura:ab his ſignis
q̄bus ueritas illuſtrari ſolet:ad teſtes tota traducta ē:quos q̄dē ego iudices teſtes nō modo ſine timore:ſed
ētcū aliq̄ ſpe delectatiōis expecto.Prægeſtit animus iā uidere.Primū lautos iuuenes mulieris btē ac nobilis fa
miliares:deīde fortiſſimos uiros ab īperatrice ī īſidiis atq; ī pſidio balnearū locatos:ex q̄bus reqrā quonā mō
latuerīt:aut ubi:Alueus ne ille an equus Troiāus fuerit.Qui tot inuictos uiros muliebre bellū gerētes tule
rit.ac texerit.Illud uero reſpondere cogam:cur tot uiri ac tales hūc & unum & tam ībecillē q̄ uidetis:non
aut ſtantē cōprehēderit:aut fugientem conſecuti ſint:q ſe nunq̄ profecto ſi in iſtum locū proceſſerint
explicabūt:q̄ uolēt in cōuiuiis faceti:dicaces.Nōnunq̄ etiam ad uinum diſerti ſint.Alia fori uis eſt:alia tri
clinii:alia ſubſelliorū ratio:alia lectorum.Non idem iudicium commeſſatorumq; cōſpectus. Lux deniq;
longe eſt alia ē Solis & Lychnorum:quamobrem excutiemus omnes iſtorū delitias:omnes ineptias ſi p
dierint:ſed ſi me audiāt:nauent aliam opam.aliā ineant gratiam:ī aliis rebus ſe oſtentent:uigeant apud
iſtam mulierem uenuſtate:dominentur ſumptibus:hæreant iaceant.ſeruiant:capiti uero inocentis & fortu
nis pareāt.Adſunt ſerui illi de cognatorum nobiliſſimorum ac clariſſimorum hominum ſentētia manu
miſſi.Tandem aliquid inuenimus:quod iſta mulier ſuorum propinquorum fortiſſimorū uirorum ſen
tentia atq; auctoritate feciſſe uideatur.Sed ſcire cupio quid habeat argumēti iſta manumiſſio.In qua aut
crimen eſt Cælio quæſitum:aut quæſtio ſubleuata aut multarum rerum cōſciis ſeruis cum cauſa p̄mium
perſolutum.At propinquis placuit:cur non placeret? Cum te rem tute ad eos non aliis tibi allatam:ſed a
teipſa compertam differre diceres?Hic etiam miramur:ſi illā cōmentiam pyxidē obſceniſſima ſit fabula
cōſecuta.Nihil eſt quod in eiuſmodi mulierem nō cadere uideatur:Audita & peruulgata & percelebrata
ſermonib⁹ res eſt percipitis animis iudices iamdudū quid uelim:uel potius quod nolim dicere:quod ētſi
ſi eſt factum a Cælio certe non ē factum:quid enim attinebat.Eſt enim ab aliquo fortaſſe adoleſcente nō

tam inſulſo:quam non uerecundo.Sin autem eſt fictum:non illud quidẽ modeſtũ ſed tamen non eſt iſa
cetum mendaciũ:quod ꝓfecto nunquã hominũ ſermo atque opinio cõprobaſſet:niſi omnia quæ cũ tur
pitudine aliqua dicerẽtur:in iſtã quadrare apte uiderentur.Dicta eſt a me cauſa iudices & perorata.Iã itel
ligitis quantum iudiciũ ſuſtineatis:quanta res ſit cõmiſſa uobis.De ui quæritis:quæ lex ad ĩperium ad ma
ieſtatẽ:ad ſtatum patriæ:ad ſalutem omnium pertinet:quam legem.Qu.Catulus armata diſſenſione ci
uium.R.P.pene extremis tẽporibus tulit:quæque lex ſedata illa flãma conſulatus mei fumantis reliqas
cõiurationis extinxit.hac lege Cælii adoleſcẽtia nõ ad Reipubli.pœnas ſed ad mulieris libidines:& deli
tias depoſcit.Atque hoc etiã loco.M.Camurti & Ceſerni dãnatio prædicatur.O ſtultitiã ne dicam an ĩpu
dentiam ſingularẽ.Audetis ne cum ab ea mulierẽ ueniatis facere iſtorũ hominum mentionẽ?Audetis
ne excitare tãti flagitii memoriã:non extinctam illam quidẽ ſed repreſſam uetuſtate?quo enim illi crimi
ne peccatoque perierũt?Nempe quod eiuſdem mulieris dolorem & iniuriã Vectiano nephano ſunt ſtu
pro perſecuti.Ergo ut audiretur Vectii nomen in cauſa:ut illa uetus Afraria fabula refricaretur.Icirco ca
murti & Ceſerni eſt cauſa renouata:qui quãquã lege de ui certe non tenebantur:eo maleficio tamẽ erant
ĩplicati:ut ex nullius legis laqueis emittẽdi uiderent.M.Vero cælius:cur in hoc iudiciũ uocatur:cui neq
proprium quæſtionis crimen obiicitur:nec uero aliud eiuſmodi quod ſit a lege ſeiunctũ:& cum ueſtra ſe
ueritate cõiunctum:cuius pria ætas dedita diſciplinis fuit:alque artibus quibus inſtruimur ad hũc uſum
forenſem ad capeſſendã Rẽpubli.ad honorẽ gloriã:dignitate.Is autẽ fuit amicitiis maiorũ natu:quorum
imitari induſtriam:continentiãque maxie uelit.His æqualium ſtudiis:ut eundẽ quem optimi ac nobiliſ
ſimi petere curſum laudis uideretur.Cum autem paulum iam roboris acceſſiſſet ætati in Aphricam ꝓfe
ctus eſt.Qu.Põp.Proconſ.cõtubernali caſtiſſimo uiro atq; oĩs officii diligentiſſimo.In qua domo cũ res
erant & poſſeſſiones paternæ.Tũ etiã uſus quidam prouincialis non ſine cauſa a maioribus huic ætati tri
butus diſceſſit illinc Pompeii iudicio ꝓbatiſſimus:ut ipſius teſtimonio cognoſcetis:uoluit uetere inſtitu
to eorũ adoleſcentiũ exẽplo qui poſt in ciuitate ſũmi uiri & clariſſimi ciues extiterunt:induſtriam ſuam a
.P.R.ex aliq̃ illuſtri accuſatione cognoſci.Vellẽ alio potius eũ cupiditas gloriæ detuliſſet:ſed habuit hoc
tempus querelæ accuſauit.C.Antonium Collegam meũ:cui miſero præclara in.R.P.memoria nihil ꝓ
fuit:nocuit opinio maleficii cogitati:poſtea nemini cõceſſit æqualiũ plus ut in foro plus ut ĩ negociis uer
ſaret:cauſiſque amicorũ plus ut ualeret inter ſuos gratia:quæ niſi uigilantes hoĩs niſi ſobrii niſi induſtrii
conſequi non poſſunt.Omnia labore & diligentia eſt conſecutus.In hoc flexu quaſi ætatis nihil enĩ occul
tabo:fretus hũanitate ac ſapientia ueſtra.fama adoleſcentis paulum hæſit ad metas noticia noua mulie
ris & infœlici uicinitate & inſolentia uoluptatum.Quæ cum incluſæ diutius & pria ætatæ cõpreſſæ & con
ſtrictæ fuerunt:ſubito ſe nõnunquã profundunt:atque eiiciunt uniuerſæ:qua ex uita uel dicã quo ex ſer
mone:nequaquã enĩ tãtum erat quantũ hoĩes loquebantur.Verũ ex eo quicquid erat emerſit:totũque ſe
iecit atque extulit:tantũque abeſt ab illius familiaritatis infamia.Vt eiuſdẽ nũc ab ſeſe inimicitias odiũq
propulſet.Atq; ut iſtæ interpoſitus ſermo delitiaꝝ deſidiæq; moreretur.Fecit mehercule inuito & multũ
repugnante:ſed tamen fecit nomen amici mei de ambitu detulit.Quem abſolutũ inſequitur:reuocat:ne
mini noſtrũ obtẽperat.Eſt uiolentior q̃ uellẽ.Sed ego non loquor de ſapientia:quæ nõ cadit in hanc æta
tẽ de ĩpetu animi loquor:de cupiditate uincendi:de ardore mentis ad gloriã:quæ ſtudia iã ĩ his ætatibus
noſtris contractiora eſſe debeant.In adoleſcentia uero tãquã in herbis ſignificãt:quæ uirtutis maturitas:
& quantæ fruges ĩduſtriæ ſint futuræ.Etenim ſemper magno ingenio adoleſcẽtes refrenãdi potius a glo
ria q̃ icitandi fuerunt.Amputanda plura ſunt illi ætati.Si qdem efflorefcit ingenii laudibus:quã inferẽda
Quare ſi cui nimium efferbuiſſe uidetur huius uel ĩ ſuſcipiẽdis uel in gerẽdis inimicitiis uis ferocitatis.Si
quem etiam minorũ horũ aliquid offendit:ſi purpuræ genus:ſi amicorum cateruæ:ſi ſplẽdor:ſi nitor:iã
iſta deferuent:iam ætas omnia iam res:iam dies mitigant.Conſeruate igitur.R.P.Iud.ciuem bonarũ ar
tiũ:bonaꝝ partiũ:bonoꝝ uiroꝝ.Promitto hoc uobis &.R.P.ſpondeo:ſi modo nos ipſi.R.P.ſatiſfecimus:
nunquam hunc a noſtris rationibus ſeiunctũ fore.Quod cum fretus noſtra familiaritate promitto:tum
quod duriſſimis ſe ipſe legibus iam obligauit.Neq; eni poteſt q hominem cõſularẽ quod ab eo.R.P.uio
latam diceret:uocarit:ipſe in.R.P.ciuis eſſe turbulentus.Nõ poteſt q ambitu ne abſolutũ qdem patiẽ eſſe
abſolutũ:ipſe ĩpune qdem eſſe largitur.Habet a.M.Cælio.R.P.Iud.duas accuſationes uel obſides pericu
li uel pignora uoluntatis.Quare obteſtor oroq; Iud.ut qua ĩ ciuitate paucis diebus his Sex.Clodius abſo
lutus ſit:quẽ p biẽniũ aut miniſtrũ ſeditionis aut ducẽ uidiſtis.Qui ædes ſacras qui cenſum.P.R.qui me
moriã publicã ſuis maĩbus icendit:hoĩem ſine re ſine fide:ſine ſpe:ſine ſede:ſine fortunis:ore:lingua.ma
nu:uita omni inquinatum:q Catuli monumẽtũ affixit meã domũ diruit:mei fratris icendit:qui ĩ palatio
atq; in urbis oculis ſeruitia ad cædem & inflãmandã urbẽ icitauit.In ea ciuitate ne patiamini illum abſolu
tum muliebri gratia.M.Cæliũ libidini mulieris cõdonatũ:ne eadẽ mulier cũ ſuo cõiuge & fratre turpiſſi
mũ latronẽ eripuiſſe & honeſtiſſimũ adoleſcẽtẽ oppſſiſſe uideať.Quod cũ huius uobis adoleſcentiã ꝓpo
ſueritis cõſtituitote uobis ante oculos huius ẽt miſeri ſenectutẽ:q hoc unico filio nititur.In huius ſpe re
quieſcit huius unius caſus pertimeſcit:quẽ uos ſupplicẽ ueſtræ miſericordiæ ſeruũ poteſtatis abiectũ nõ tã
ad pedes q̃ ad mores ſenſuſq; ueſtros uel recordatiõe parentũ ueſtroꝝ:uel liberoꝝ iucũditate ſuſtẽtate:ut
ĩ alterius dolore uel pietati uel ĩdulgẽtiæ ueſtræ ſeruiatis:nolite Iud.aut hũc natura ipſa occidẽtẽ uel ma
turius extingui uulnere ueſtro q̃ ſuo fato.Aut hunc nũc primũ floreſcentẽ firmata iã ſtirpe uirtutis tanq̃
turbine aliquo aut ſubita tẽpeſtate peruertere.Cõſeruate parẽti filiũ:parẽtẽ filio:ne aut ſenectutẽ ꝓpe deſpa
ratã cõtẽpſiſſe aut adoleſcẽtiam plenam ſpei maxime:non modo uos non aluiſſe:ſed etiam perculiſſe atq;

afflixiſſe uideamini. Quem ſi uobis ſi ſuis: ſi R. P. cōſeruatis addictū deditū obſtrictū uobis ac liberis uřis
habebitis: oīumq; huius neruorū ac laborū uos potiſſimum Iud. fructus huberes diuturnoſq; capietis.

M. T. C. PRO SEXTO PROSCIO AMERINO: ORATIO.

CREDO EGO VOS IVDICES MIRARI QVID SIT: QVOD CVM TOT. Summi
oratores hominesq; nobiliſſimi ſedeāt: ego potiſſimū ſurrexerim: q neq; ætate neq; igenio
neq; auctoritate ſim cū his q ſedeant comparandus. Omnes enim hi quos uidetis adeſſe
in hac cauſa iniuriam nouo ſcelere conflatam putant oportere defendi. Defendere ipſi ꝓ
pter iniquitatē tēporis nō audent. Ita fit ut adſint: propterea ꝙ officium ſequunt᷑: taceāt aūt
iccirco q̄a periculū metuunt. Quid ergo? audaciſſimus ego ex oībus? minime. A tanto offi
cioſior q̄ cæteri? ne iſtius q̄dē laudis ita ſum cupidus: ut aliis eā præreptā uelim. Quæ me igit᷑ res ꝑter cæte
ros īpulit: ut cauſam Sexti Roſcii reciperem? quia ſi quis iſtorum dixiſſet: quos uidetis adeſſe: in quibus
ſumma auctoritas eſt atque amplitudo? Si uerbum de re. P. feciſſet: id quod ī hac cauſa fieri neceſſe ē mul
ta plura dixiſſe quā dixiſſet: putaretur. Ego etiam ſi omnia: quæ dicenda ſunt libere dixero: nequaquam
tamen ſimiliter oratio mea exire: atque in uulgus emanare poterit. Deinde ꝙ cæterorū neq; dictum ob
ſcurum poteſt eſſe ꝓpter nobilitatem & amplitudinem: neque temere dicto concedi propter ætatem &
prudentiā. Ego ſi quid liberius dixero: uel occultum eſſe ꝓpterea ꝙ nondum ad Rēpu. acceſſi: uel igno
ſci adoleſcentiæ meæ poterit: iam & ſi non modo ignoſcendi ratio: uerūetiam cognoſcēdi cōſuetudo iā
de ciuitate ſublata eſt. Accedit illa quoq; cauſa: ꝙ a cæteris forſitan ita petitum ſit: ut dicerent: ut utrū uis ſal
uo officio facere ſe poſſe arbitrarent᷑. A me autem hi contēderūt: qui apud me & amicitia & beneficiis &
dignitate plurimum poſſunt: quorū ego neq; beniuolentiam erga me ignorare: nec auctoritatem aſper
nari: nec uoluntatē negligere debeā. His de cauſis ego huic cauſæ patronus exititi non electus unus qui
maximo igenio: ſed relictus ex omnibus q minimo ꝑiculo poſſem dicere neque uti ſatis firmo præſidio
defenſus. Sex: Roſcius: uerum uti non omnino deſertus eſſet. Forſitan quæratis q iſte terror ſit: & quæ tā
ta formido: quæ tot ac tales uiros impediat: qui minus pro capite & fortunis alterius queamdmodū con
ſueuerunt: cauſam uelint dicere quod adhuc uos ignorare non mirum ē: propterea ꝙ conſulto ab accuſa
toribus eius rei quæ conflauit hoc iudiciū: mentio facta nō eſt: quæ res ea ē? Bona patris huiuſce Sexti Ro
ſcii quæ ſunt ſexagies: quæ de uiro fortiſſimo & clariſſimo. L. Sylla: quē honoris cauſa nomio: duobus
milibus nūmū ſeſe dicit emiſſe: adoleſcēs uel potētiſſimus hoc tpe noſtræ ciuitatis. L. Cornelius Chryſo
gonus is a uobis iudices hoc poſtulat: ut quoniā in alienā pecuniam tam plenam atq; ꝓclaram nullo iu
re inuaſerit. Quoniāq; ei pecuniæ uita Sexti Roſcii obſtare: atq; officere uideatur deleatis ex animo ſuo ſu
ſpicionē omnem: metumq; tollatis: ſeſe hoc īcolumi nō arbitrat᷑ huius inocentis patrimonium tam am
plum & copioſum poſſe obtinere. Damnato & electo ſperat ſe poſſe: quod adeptus eſt per ſcelus: id p lu
xuriam effundere atq; cōſumere: hunc ſibi ex animo ſcrupulum: q ſe dies noctesq; ſtimulat ac pungit: ut
euellatis poſtulat: ut ad hanc ſuam prædam tam nephariā adiutores uos ꝓfiteamini. Si uobis æqua & ho
neſta poſtulatio uidetur iudices ego cōtra breuē poſtulationē afferro quomodo mihi perſuadeo: aliq̄n
to æquiorē. Primū a Chryſogono peto: ut pecunia fortuniſque noſtris contentus ſit. ſanguinē: & uitā ne
petat. Deinde a uobis iudices ut audaciſſimo ſceleri reſiſtatis: Innocentiū calamitatē leuetis: & in cā Sexti
Roſcii ꝑiculū: quod in omnes intenditur: propulſetis: ꝙ ſi aut cauſa criminis: aut facti ſuſpicio: aut quæli
bet deniq; uel minima pars reperiet᷑ quāobrem uideantur illi non nihil tamen in deferendo nomine ſe
cuti. Poſtrēo ſi præter eā prædā: quā dixi: quicq̄ aliud cauſæ inueneritis: non recuſamus quin illorū libidi
ni Sexti Roſcii uita dedat᷑: ſin aliud agitur nihil: niſi ut his ne quid deſit: qbus ſatis nihil ē: ſi hoc ſolū hoc
tēpore pugnat᷑: ut ad illam optimam præclaráque prædā damnatio Sex. Roſcii uelut cumulus accedat:
nonne cū multa indigna: tū uel hoc indigniſſimū ē. Vos idoneos habitos per quorū ſententias iuſq; iurā
dū id aſſequātur: quod antea ipſi ſcelere & ferro aſſequi conſueuerunt? Qui ex ciuitate in ſenatum ꝓpter
dignitatē. ſenatu in hoc cōſiliū delecti eſtis ꝓpter ſeueritatē: ab his hoc poſtulare homines ſicarios atque
gladiatores nō modo ut ſupplicia uitēt: quæ a uobis pro maleficiis ſuis metuere atq; horrere debent uerū
etiā ut ſpoliis Sex. Roſ. hoc iudicio ornati auctiq; diſcedant. His de rebus tātis tamq; atrocibus neq; ſatis
me cōmode dicere: neq; ſatis grauiter cōqueri: neq; ſatis libere uociferari poſſe itelligo. Nam commodita
ti ingenium grauitati ætas: libertati tempora ſunt impedimento huc accedit ſummus timor: quē mihi na
tura pudorq; meus attribuit: & ueſtra dignitas & uis aduerſariorū: & Sex. Roſ. ꝑicula: q̄propter uos oro
atq; obſecro iudices ut attente bonaq; cū uenia uerba mea audiatis: fide ſapiētiaq; ueſtra fretus plus one
ris ſuſtuli: q̄ ferre me poſſe ītelligo. Hoc onus ſi uos aliqua ex parte alleuabitis ferā ut potero ſtudio & īdu
ſtria iudices. Sin a uobis id qđ nō ſpero deſerar tamē aio nō deficiam: & id quod ſuſcepi quoad potero:
perferāq; ſi perferre non potero: opprimi me onere officii malo: q̄ id qđ mihi cū fidele ſemel impoſitum
eſt aut propter ꝑfidiam: abiicere aut propter īfirmitatē animi deponere. Te quoq; magnopere. M. Fanni
quæſo: ut qualē te iam antea populo Ro. prebuiſti: cū huic idem q̄ſtioni iudex ꝓeſſes talem te: & nobis &
populo Ro. hoc tempore impertias. Quanta multitudo hoīum conuenerit ad hoc iudiciū uides quæ ſit
hoīum mortalium expectatio: quæ cupiditas: ut acria & ſeuera iudicia fiant itelligis: longo iteruallo iudi
cium inter ſicarios hoc primū cōmitti᷑ cum interea cædes idigniſſimæ maximæq; factæ ſint. Omnes hāc
quæſtionē te ꝓtore manifeſtis maleficiis quotidianoq; ſanguine demiſſius ſperant futurā. Qua uocifera
tione i cæteris iudiciis accuſatores uti cōſueuerūt: ea nos hoc tēpore utimur. qui cauſam dicimus petim⁹
abs te. M. Fanni a uobiſq; iudices: ut quam acerrime maleficia uindicetis: ut quam fortiſſime hoibus

audaciſſimis reſiſtatis:ut hoc cogitetis:niſi in hac cauſa:qui ueſter animus ſit oſtẽdetis:eo prorumpere ho
minũ cupiditatem:& ſcelus:& audaciã:ut non modo clam uerumetiã hic in foro ante tribunal tuũ.M.Fã
ni:ante pedes uſos iudices:iter ipa ſubſellia cædes futuræ ſint. Etenim quid aliud hoc iudicio tẽtat̃:niſi ut
id fieri liceat?Accuſant hi qui in fortunas huius inuaſerunt:cãm dicit cui præter calamitatẽ nihil relinque
runt.Accuſant hi quibus occidi patrẽ Sex.Roſ.bono fuit Cãm dicit is cui nõ modo luctum mors patris ex
tulit.uerũetiam egeſtatẽ.Accuſant hi qui hunc ipſum iugulare ſumme cupierũt.Cauſam dicit is qui etiam
ad hoc ipſum iudiciũ cũ præſidio uenit:ne hic ibidẽ ante oculos ueſtros trucidet̃:deniq; accuſant:hi quos
populus poſcit.Cauſam dicit is qui un' relictus ex illoꝝ nepharia cæde reſtat. Atq; ut facilius itelligere poſ
ſitis iudices ea quæ facta ſunt dignora eẽ ꝗ hæc ſunt quæ dicimus ab initio res quẽadmodũ geſta ſit uobis
exponemus quo facili' & hui' hominis in innocentiſſimi miſerias & illorum audaciã cognoſcere poſſitis
& reip.calamitatẽ Sex.roſ.pater huiuſce municeps Amerin' fuit cũ generẽ & nobilitate & pecunia nõ mo
do ſui municipii:uerũetiã eius uicinitatis facile primus. Tum gratia atque hoſpitiis florẽs hominũ nobiliſ
ſimorũ.Nam cũ Metellis.Seruiliis Scipionibus erat ei nõ modo hoſpitium uerumetiam domeſtic' uſus
& conſuetudo:quas ut æquũ ẽ familias honeſtatis amplitudiniſq; gratia nomino.Itaq; ex ſuis omnib' cõ
modis hoc ſolũ filio reliquit.Nam patrimonium domeſtici prædones ui ereptũ poſſidẽt.fama & uita Ino
centis ab hoſpitibus amiciſq; paternis defenditur.Hic cũ omni tempore nobilitatis fautor fuiſſet tuũ hoc
tumultu proximo cũ omniũ nobiliũ dignitas & ſalus ĩ diſcrimen ueniret:præter cæteros in ea uicinitate
eam partẽ cauſamq; opera ſtudio auctoritate defendit.Etenim rectum putabat pro eorũ honeſtate ſe pu
gnare propter quos ipſe honeſtiſſimus inter ſuos numerabatur:poſteaquam uictoria cõſtituta eſt ab ar
miſq; receſſimus:cum proſcriberetur homines:atque ex omni regione caperent̃ hi qui aduerſarii fuiſſe
putabantur:erat ille romæ frequens in foro & in ore omnium quotidie uerſabatur:magis ut exultare ui
ctoria nobilitatis uideretur:quã timere ne quid ex ea calamitatis ſibi accideret. Erãt ei ueteres inimicitiæ
cum duobus roſciis Amerinis:quorum alterum ſedere i accuſatorum ſubſeliis uideo. Alterũ tria huiuſ
ce prædia poſſidere audio quas inimicitias ſi tam cauere potuiſſet:ꝗ timere ſolebat uiueret.Neque enim
Iudices iniuria metuebat.Nam iſti duo ſunt.Titi roſcii:quorũ alteri Capitoni cognomẽ eſt.Iſte qui adeſt:
Magnus uocatur.Homines eiuſmodi:alter plurimarũ palmarum uetus ac nobilis gladiator habetur.Hic
autem nuper ſe ad eum laniſtam contulit:qui ante hũc pugnam tyro eſſet quod ſciam:facile ipſum magi
ſtrum ſcelere audaciaq; ſuperauit.Nam cum Sex.roſcius eſſet Ameriæ:Tit' alter iſte roſcius romæ:cũ hic
filius aſſidus in prædiis eſſet:cumq; ſe uoluntate patris rei familiari uitæque ruſticæ dediſſet:ipſe autem ro
mæ frequens eſſet:occidit̃ ad balneas palatinas rediens a cœna Sex.ro.ſpero ex hoc ipſo nõ eſſe obſcurũ
ad quem ſuſpitio maleficii pertineat. Verum id quod adhuc eſt ſuſpicioſum:niſi perſpicuum res ipſa fece
rit:hunc affinem culpæ iudicatote.Occiſo Sex.roſcio primus Ameriã nunciat Mãlius Glautia quidã ho
mo tenuis libertinus:cliens:& familiaris iſtius Titi roſcii:nunciat domũ nõ filii:ſed Titi Capitonis inimi
ci Et cum poſt horã primã noctis occiſus:eſſet:primo diluculo nuncius hic Ameriã uenit:decem horis no
cturnis ſex &.L.milia paſſuum ciſiis peruolauit:non mõ ut exoptatum inimico nũciũ primis afferret:ſed
etiã cruorem inimici quã recentiſſimũ teluq; paulo ante e corpore extractum oſtenderet.Qua triduo quo
hæc geſta ſunt res ad chryſogonum i caſtra.L.Syllæ Volaterras defertur magnitudo pecuniæ demõſtra
tur:bonitas prædiorũ:Nam fundos decem & tres reliquit:qui Tyberim fere omnes tagũt:huius inopia
& ſolitudo comemoratur.Demonſtrãt cum pater huiuſce Sex.ro.homo tam ſplendidus & gratioſus nu
lo negocio ſit occiſus:perfacile hũc hominem incautum & ruſticum & rure & romæ ignotum de medio
tolli poſſe.Ad eam rem operam ſuam pollicentur.Ne diutius uos teneam iudices:ſocietas coitur:cũ pro
ſcriptionis mẽtio nulla fieret:& cum etiam qui ante:metuerant redderent:ac iam defunctos ſeſe periculis
arbitrarentur hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis mãceps fit chryſogonus Tria prædia uel nobiliſſima capi
toni propria tradunt̃:quæ hodie poſſidet:in reliquas oĩs fortunas iſte titus Ro.nomine Chryſogoni:quẽ
admodũ ipſe dicit Impetum fecit hæc bona emũtur ſeſtenoꝝ duobus milibus nũmum.Hæc omnia iudi
ces imprudente.L.Sylla facta eſſe certo ſcio.Neque enim mirũ:cum eodẽ tẽpore & ea quæ præterita ſunt:
& ea quæ uidentur inſtare præparet.Cũ & pacis conſtituendæ rationem & belli gerãdi poteſtatem ſolus
habeat:cum omnes i unum ſpectent:unus omnia gubernet.Cum tot tantiſq; negociis diſtentus ſit:ut re
ſpirare libere non poſſit:ſi aliquid non animaduertat:cum preſtim tam multi occupationem eius obſer
uent:tempuſq; aucupentur:ut ſimulatq; ille deſpexerit aliquid huiſcemodi moliantur.Huc accedit:ꝙ quã
uis ille fœlix ſit ſicut eſt:tamẽ in tanta felicitate nemo poteſt eſſe i magna familia.Qui neminem neq; ſer
uum neq; libertum iprobum habeat:interea iſte Titus Ro.uir optimus procurator Chryſogoni Ameriã
uenit:in prædia huius inuadit.Hunc miſerũ luctu præditum ꝗ non dum etiam omnia paterno funeri iu
ſta ſoluiſſet:nudum eiecit domo:atq; fociis patriis:diiſq; penatibus præcipitẽ Sextũ iudices exturbat. Ipſe
ampliſſimæ pecuniæ fit dominus.Qui in ſua re fuiſſet egentiſſimus.Erat ut fit inſolẽs in alienam. Multa
palã domũ ſuã auferebat:plura clam de medio remouebat.Nõ pauca ſuis adiutoribus large effuſæq; do
nabat. Reliqua conſtituta auctione:uendebat:quod Amerinis uſq; eo uiſum indignum:ut urbe tota fle
tus gemituſq; fieret.Et eni multa ſimul tanta oculos uerſabantur:mors hominis florentiſſimi Sex.Roſ.
crudeliſſima:filii aũt eius egeſtas ĩdigniſſima:cui de tãto patrimonio prædo iſte nepharius ne iter quidẽ
ad ſepulchrum patrium reliqſſet.Bonorum emptio:flagitioſa poſſeſſio:furta:rapinæ:donationes.Nemo
erat ꝗ non ardere omnia mallet ꝗ uidere in Sex.Roſcii uiri optimi atq; honeſtiſſimi bonis iactantem ſe ac
dominantem Ti.Ro.Itaq; decurionum decretũ ſtatim fit:ut decẽ primi proficiſcatur ad.L.Syllã:doceant

que eum qui uir Sex.Ro fuerit conquerātur de iſtoru m ſcelere & iniuriis:orent & ut illius mortui famā
& filii innocentis fortunas conſeruatas uelit.Atq; ipſum decretum quæſo cognoſcite.Decretum decurio
num.Legata i caſtra ueniunt.Intelligitur iudices quod iā ante dixi iprudenteīte.L.Sylla ſcelera hæc & fla
gitia:fieri.Nā ſtatim Chryſogonus & ipſe ad eos accedit:& homines nobiles allegat iis qui peterent:ne ad
Syllam adierent.Et omnia Chryſogonum quæ uellent eſſe futurum pollicerētur.Vſq; adeo autē ille per
timuerat:ut mori mallet:q̄ de his rebus Syllam doceri:homines antiqui ex ſua natura cæteros fingerent
cum ille cōfirmaret ſeſe nomen Sex.Ro.de tabulis exempturū prædia uacua filio traditurū.Cūq; id ita fu
turum Titus Ro.Capito.qui in decē legatis erat ad promitteret:crediderunt.Ameriā re inuorata reuerte
runt.Ac primo rem differe quotidie ac pro craſtinare iſti acceperunt.Deide aliquanto leuti⁹ nihil agere
atque deludere.Poſtrema id quod facile iellectū eſt:iſidias uitæ huiuſce.Sex.Po.Ro.parare.Neq; ſeſe arbi
trari poſſe diutius alienam pecuniā domino incolumi obtinere quod hic ſimulatq; ſenſit de amicorū co
gnatorumq; ſententia Romam confugit:& ſeſe ad.Ceciliā nepotis filiam:quā:honoris cauſa nomio:cō-
tulit:qua pater uſus erat plurimū.In qua muliere iudices etiā nūc id quod oēs. ſemp exiſtimauerūt i quaſi
exempli cauſa ueſtigia antiqui officii remanēt:ea Sex.Ro.iopē eiectum domo atq; expulſum ex ſuis bo-
nis fugientē latronū tela:& minas recepit domi:hoſpitioq; oppreſſo iam deſperatoq; ab omnibus opitula
ta eſt:eius uirtute fide & diligentia factum eſt:ut hic potius uiuus in reos:quā occiſus in ꝓſcriptos referre-
tur.Nam poſtq̄ iſti itellexerunt ſumma diligentia uitā Sex.Ro cuſtodiri:neq; ſibi ullam cædis faciēdæ po-
teſtatem dari:conſilium cœperunt plenum ſceleris & audaciæ:ut nomeneius de paricidio deferrēt: ut ad
eam rem aliquem accuſatorē ueterem compararēt:qui de ea re poſſit dicer̄ aliquid:i qua re nulla ſubeſſet
ſuſpicio:deniq; ut quoniā crimie non poterant:tempore ipſo pugnarēt.Ita loqui homies ꝙ iudicia cā diu
facta non eſſent:condemnari eū oporte re:qui primus in iudiciū adduct⁹ eſſet:huic autē patronos Propter
Chryſogni gratiā de futuros de bonorū uenditione & de iſta ſocietate uerbum eſſe facturum neminē.Ipſo
nomine parricidii & atrocitate criminis fore:ut hic nullo negocio tolleret̄:cum a nullo defenſus eēt.Hoc
cōſilio atq; adeo hac amētia ipulſi:quem ipſi cum cuperent non potuerūt occidere eum iugulandū uobis
tradiderunt.Quod primū quærar:aut unde potiſſimum ordiar iudices aut quod:aut a q̄bus auxiliū petā
deorum ne immortaliū?Po.ne Ro.ueſtrā ne qui ſummā poteſtatē habetis hoc tpe fidē iplorē?Pater occi-
ſus nepharie:domus obſeſſa ab inimicis:bona adempta:poſſeſſio direpta:filii uita infeſta:ſæpe ferro atq;
inſidiis appetita.Quid ab his tot maleficiis:ſceleris abeſſe uidetur?tamē hoc aliis nepharius cumulāt : atq;
adaugent:crimen incredibile confingunt.Teſtes in hunc & accuſatores huiuſce peccunia compatāt. Hāc
conditionē miſero ferrunt:ut optetur:utrum malit ceruices Roſcio dare an inſutus in culleum ſuppliciū
parricidarum p ſummū dedecus uitam amittere?patronos huic defuturos putauerunt deſunt qui libere
dicant:qui cū fide defendant:id quod in hac cauſa ſatis.Quoniam quidem ſuſcepi non deeſt ꝓfecto iudi-
ces:& forſitam in ſuſcipienda cāſa temere impulſus adoleſcentia fecerim:quoniam quidē ſemel ſuſcepi:
licet hercules undiq; in me terrores periculaq; impendeat omnia:ſuccurrā:ac ſubibo Certū eſt deliberatū
que quæ ad cauſam pertinere arbitror omnia non modo dicere:uerumetiam libenter audacter libereq;
dicere.Nulla res tanta:exiſtit iudices:ut poſſit mihi uim maiorem adhibere metus q̄ fides.Et eni quis tā
diſſoluto animo eſt:qui hæc cum uideat:tacere ac negligere poſſit?Patrem meū cum proſcriptus nō eſſet
iugulaſtis: occiſum i proſcriptorū numerum retuliſtis:me domo mea p uim expuliſtis:patrimoniū meū
poſſidetis.Quid multis amplius?Etiam ne ad ſubſellia cum ferro atq; telis ueniſtis:ut hic aut iuguletis aut
condemnetis Sex.Ro.Hominem longe audaciſſimum nuper habuimus i ciuitate.C.Finbriā:& quod
inter oēs cōſtat:niſi iter eos qui ipſi quoq; iſaniūt iſaniſſimū.Is cum curaſſet in funere.C.Marii ut. Qu. Sce
uola uulneraretur uir ſanctiſſimus atque ornatiſſimus noſtræ ciuitatis:de cuius laude neq; hic locus eſt ut
multa dicantur neq; plura tamen dici poſſunt q̄.P.R.memoria retinet:diē Sceuolæ dixit poſtea q̄ cōperit
eū poſſe uiuere.Cū ab eo quæreretur:qd tādē accuſaturus eſſet:eum:quem ꝓ dignitate ne laudare qdē q̄ſquā
ſatis cōmode poſſet:aiūt hominē ut erat furioſus:reſpōdiſſe:ꝙ nō totum telū corpore recepiſſet: quo. P.R.
nihil uidit idignius:niſi eiuſdē uiri mortē:q̄ tantū potuit ut oēs ciues ſuos pdiderit:& afflixerit:quos q̄a ſer
uare p cōpoſitionē uolebat:ipſe ab his iteremptus ē.Eſt ne hoc illi dicto atq; facto Fimbriæ non ſimilimū
Accuſatis Sex.Roſ.qd ita.Quia de manibus ueſtris effugit:q̄a i ſe occidi poſſus nō ē.Illud q̄a i Sceuola factū
eſt magis idignū ur̄:hoc q̄a fit a Chryſogono:nō ē ferēdū.Nā p deos imortales qd ē i hac cā qd defenſiōs i
digeat q loc⁹ igeniū p̄roni reqrit̄:aut oratoris eloq̄ntiā magnope deſiderat.Totā cām iudices explicemus
atq; ante oculos expoſitā cōſideremus.Ita facilime quæ res totū iudiciū cōtineat. & q̄bus rebus nos dicere
oporteat:& qd uos ſeq cōueniat:itelligetis.Tres ſunt res q̄tum ego exiſtimare poſſum quæ obſtēt hoc tpe
Sex.Roſ.crimen aduerſariorū & audacia:& potentia.Criminis confect onem accuſator Erutius ſucepit.
Audaciæ partes Ro.ſibi popoſcerūt.Chryſogonus āt is q̄ plurimū pōt:potētia pugnat.De hiſce oibus reb⁹
me dicere oportere itelligo.Quid igit̄ eſt?nō eodē mō de oibus:iō ꝙ prima illa res ad meū officiū ptinet
duas aūt reliquas uobis.P.R.ipoſuit.Ego crimē oporteret diluā.Vos:& audaciæ reſiſtere:& hoium huiuſ
modi pnitioſam atq; itolerandā potētiā primo quoq; tpe extinguer̄ atq; opprimere debetis Occidiſſe patrē
Sex.Roſ.arguit̄.Sceleſtū dii imortales ac nephariū facinus:atq; eiuſmodi quo uno maleficio ſcelera oīa
cōplexa eē uideat̄.Et.n.ſi id qd ꝓclar̄ a ſapientib⁹ dicit̄:uultu ſæpe lędit̄ pietas.Q. d ſuppliciū ſatis acre re
perier̄ in eum:q morte obtulerit parēti?ꝓ quo mori ipſum ſi res poſtularet:iura diuina atq; humana coge
bant.In hoc tanto tam atroci tā ſingulari maleficio:qd ita raro extitit:ut ſi quādo auditū ſit portenti ac ꝓdi
gii ſimile uideretur.Quib⁹ tandē te.C.Eruti argumētis accuſatorē cenſes uti oporteret Nōne & audaciam

eius q crimen nocet̃ ſingularē oſtēderẽ & mores feros imanḗq naturā & uitam uitiis flagitiiſq; oībus dedi
tā:& deniq; oīa ad pernitiē ꝓfligara atq; perdita.Quoꝝ tu nihil i Sex.Ro.ne obiiciēdi qdē cā cōtuliſti pa
trem occiditSex.Ro.qui hō adoleſcētulus:corruptus:& ab hoibus neq̃ iudicatus:annos natus maior qua
dragita:Vetus uidelicet ſiccarius:hō audax & ſæpe in cædē uerſatus.At hoc ab accuſatore ne dici quidē au
diſtis.Luxuries igit̃ hoiem nimirū & eris aliēi magnitudo:& īdomitæ aī cupiditates ad ſcelus hoc impu
lerunt.De luxuria purgauit Erutius cū dixit hūc ne in conuiuio quidē ullo fere interfuiſſe.Nihil āt unq̄ de
buit cupiditates porro quæ poſſunt eſſe in eo qui ut ipſe accuſator obiecit ruri ſemp habitarit:& ī agro co
lendo uixerit:quæ uita maxime diſiūcta cupiditate & cū officio cōiuncta.Quæ res igit̃:tātū iſtū furorē Sex.
Ro.obiecit.Patri inqd nō placebat.Patri nō placebat.Quā ob cām.Neceſſe ē.n.eam quoq; iuſtā & magnā
& pſpicuā fuiſſe.Nā ut illud icredibile ē:mortē oblatā eſſe pr̃i filio ſine plurimis & maximis cauſis:ſic hoc
ueriſimile nō ē odio parēti fuiſſe filium ſine cauſis multis & magnis & neceſſariis.Rurſus igit̃ eodē reuer
tamur & quæramus:quæ tanta uitia fuerint in unico filio quaī is patri diſplicet.At pſpicuū eſt:nullū fuiſ
ſe.Pater igit̃ amens qui odiſſet eū ſine cā:quē ꝓcreauerat:At is quidē fuit oīum cōſtantiſſimus.Ergo illud
iā pſpicuū ꝓfecto eſt:ſi neq; amēs pater:neq; pditus filius fuerit neq; odii cām patri:neq; ſceleris filio fuiſſe
Neſcio inquit quæ cā odii fuerit.Fuiſſe odiū itelligo:qa antea cū duobus filios haberet:illū alteꝝ qui mor
tuus ē ſecū oī tpe uolebat eē:hunc in prædia ruſtica relegarat:quod Erutio accidebat in male nugatoriaq;
accuſatione:idē uſu mihi uenit ī cā optima.Ille quo mō crimē cōmentitiū cōfirmaret,nō inueniebat.Ego
res tā leues:qua oratiōe infirmē ac diluā:reperire nō poſſum.Quid ais Eruti:tot prædia tam pulchra tam
fructuoſa Sex.Ro.filio ſuo ī relegatiōis ac ſupplicii gratia colēda ac tuenda tradiderat.Quid hoc patres fāili
as qui liberos habent præſertim homines illius ordinis ex mūicipiis ruſticanis:nūne optatiſſimū ſibi pu
tant eſſe filios ſuos rei familiari:maxime ſeruire:& in prædiis colēdis operæ plurimū ſtudiiq; conſumere
an amandarat hunc ſic:ut eſſet i agro:ac tātum mō aleret̃ ad uillam:ut cōmodis oībus careret.Quid ſi cō
ſtat hunc nō mō colendis prædiis præfuiſſe.Sed certis fūdis patre uiuo frui ſolitum eē:tamē ne hæc a te ui
ta & ruſticana religatio atq; amandatio appellabit̃.Vides Eruti quantū diſtet argumētatio tua ab re ipſa:
atq; ueritate:quod conſuetudine patres faciūt id quaſi nouū reprehendis:qđ beniuolentia fit:id odio fa
ctum criminans:qđ honoris cā pater ſuo filio cōceſſit:id eum ſupplicii cauſa feciſſe dicis.Neq; hæc tu nō
ītelligis:ſed uſq; eo quid arguas nō habes:ut nō,mō tibi cōtra nos dicendū putes:uerumetiā cōtra rerum
naturā:cōtra cōſuetudinem hoīum:cōtraq; opiniōes oīum.At.n.cū duos filios haberet alterū nō dimitte
bat:alterū rure eſſe patiebat̃.Quæſo Eruti ut hoc i bonam partē accipias:nō.n.exprobrādi cā:ſed commo
uendi gratia dicā.Si tibi fortuna non dedit:ut patre certo naſcerere ex quo ītelligere poſſes q animus pa
trius in liberos eſſet:at natura certe dedit ut humāitatis nō parū haberes:eo acceſſit ſtudiū doctrinæ:ut ne
a litteris quidem alienus eſſes.Quid tandē uidet̃ tibi ut ad fabulas ueniamus.Senex ille cecilians miōris
facere Eutychū filiū ruſticū:q̃ illū alterū Tereſtratū:Nā ut opinor hoc nomīe ē:alterū in urbe ſecū honoris
cā hēre:alterū rus ſupplicii cā relegaſſe.Quid ad iſtas ineptias abis ſquies:quaſi uero mihi difficile ſit:quā
uis multos nominarim ꝓferre poſſim ne lōgius:abeā:uel tribulis:uel uicinos meos:q ſuos liberos quos
plurimi faciūt:agricolas aſſiduos eſſe cupiunt.Verū hoīes notos ſumere odioſum eſt cū & illud incertū
ſit:uelint ne hi ſeſe nolari:& nemo uobis magis notus futurus ſit:qui iſte hic Eutychus:& certa ad rem ni
hil interſit:utrū hūc ego comicū:adoleſcentē:an aliquē ex agro Veiente nominē.Et.n.hæc conficta arbitror
eē a poetis:ut effictos noſtros mores i aliēis pſōis:expreſſaq; imaginē noſtrā uite quotidianæ uideamus
Age nūc refer aīum ſis ad ueritatē:& cōſidera nō mō in Vmbria atq; in ea uicinitate:ſed ī his ueterib⁹ mu
nicipiis q ſtudia a patrib⁹ familiis maxīe laudētur:iā ꝓfecto te ītelliges īopia criminū ſūmā laudē.Sed Ro.
uino & culpæ ddiſſe.At nō mō hoc patrū uolūtate liberi faciūt:ſed p multos & ego noui & niſi me fallit aī
mus:unuſqſq; ueſtrū:q & ipi icenſi ſunt ſtudio:quo ad agꝛ colēdū attinet uitāq; hāc ruſticā quā tu ꝓbro &
crimini putas eē oportere:& ſuauiſſimā & honeſtiſſimā eē arbitrant̃.Quid cēſes hūc ipm.Sed.Ro.quo ſtu
dio & q ītelligētia eē ī ruſticis reb⁹:ut ex his ꝓpinqs eius hoibus honeſtiſſimis audio:nō tu in iſto artificio
accuſatorio calidior es:q̃ hic ī ſuo.Verū:ut opinor qm̃ ita Chryſogono uidet̃:q̃ huic nullū pdiū reliqt & ar
tificiū obliuiſcat̃:& ſtudiū depōat:libere licebit.Quod tā:& ſi miſeꝝ & īdignū ē:ferret tamē æquo aīo iudi
ces ſi p uos uitā & famā ꝑt optiere.Hoc uero ē qđ ferri ñ pōt:ſi & ī hac calamitatē uenerit pp pdioꝝ bonita
tē & multitudinē:& ꝙ ea ſtudioſe coluit:ad ent ei maxīe fraudi:ut paꝝ miſeriæ ꝙ aliis coluit nō ſibi:niſi ēt
ꝙ oīno coluit:crimini fuerit.Nec tu Eruci accuſator eēs ridiculus.ſi illis tpibus natus eē:cū ab aratro arceſ
ſebāt̃:q conſules fierēt.Et.n.q ꝑeſſe agro colendo flagitium putes:ꝓfecto illū Attilium:quē ſua manu ſpar
gentē ſemē q miſſi erāt cōuenerūt:hoīem turpiſſimū atq; ihoneſtiſſimū indicares.At hercule maiores nr̃i
lōge aliter & de illo & de cæteris talib⁹ uiris extimabāt.Itaq; ex minima tenuiſſima rep.maximā & floren
tiſſimā nobis relīqrūt.Suos.n.agros ſtudio ſe colebāt:nō alienos cupide appetebant.Quib⁹ reb⁹ & agris
& urbibus & nationibus rēp.atq; hoc iperiū ēt po.ro.nomē auxerūt.Neq; ego hæc eo ꝓfero:quo cōferen
da ſint:cū hiſce de qbus nūc qrimus:ſed ut illud ītelligas cū apud maiores nr̃os ſūmi uiri clariſſimiq; homi
nes:q oī tpe ad gubernacula reip.ſedere debebāt:tn̄ ī agris quoq; colēdis aliqtū opæ tpiſq; cōſūpſerūt:igno
ſci oportere ei hoī:q ſe fateat̃ eē:ruſticū:cū ruri aſſiduus ſp uixerit:cū pſertī nihil eſſet qđ aut pr̃i gratius:aut
ſibi iucūdius:aut re uera honeſtius facere poſſet.Odiū igit̃ acerrimū pr̄is i filiū ex hoc opinor oſtendit̃ Eru
ci:ꝙ hūc ruri eē patiebat̃.Nūqd ē aliud.Immo uero ingt ē.Nā iſtū exhæredare in aīo hēbat:audio.Nunc di
cis aliq ī qđ ad rē ptineat.Nā illa opior tu quoq; cōcedis leuia eē atq; iepta.Cōuiuia cū pr̄e nō inibat:qppe
qđ ne in opidū qdē niſi prato ueniret domū ſuā iſtū nō fere qſq̃ uocabat.Nec mirū q neq; in urbe: uiueret

neq̧ reuocaturus eēt. Veꝝ hæc tu quoq̧ itelligis eē nugatoria. Illud qđ cœpimus uideamus: quo certius ar
gumētū odii repenti nullo mō pōt. Exhæredare pater filiū cogitabat. Mitto quærere: q̄ de cā: quæro: q̄ ſci
a ſcīā & ſi te dicere atq̧ enumerare cās oēs oportebat: & id erat certi accuſatoris officiū: q̄ tāti ſceleris argue
ret: explicare oīa uitia ac peccata filii: q̄bus icēſus pater potuerit aīum īducere: ut naturā ipſā uinceret: ut amo
rē illū penitus inſitū eiiceret ex aīo: ut deniq̧ patrē eē ſeſe obliuiſceref: quæ ſine magnis huiuſce peccatis ac
cidere potuiſſe nō arbitror. Verū cōcedo tibi ut ea ꝑtereas: q̄ cū taces: nulla eē cōcedis. Illū qdē uoluiſſe ex
hæredare: certe tu planū facere debes. Quid ergo affers quare id factū putem⁹? uere nihil potes dicere: fin
ge aliqđ ſaltē cōmode: ut ne plane uideamis id facere: qđ aperte facis: hui⁹ miſeri fortūis & horū uirorū tali
um dignitate illudere. Exhæredare filiū uoluit. Quā ob cā: neſcio. Exhæredauit ne. Non. qs ꝓhibuit. cogita
bat cogitabat: cui dixit: nemini. Quid ē aliud iudicio ac legibus ac maieſtate nr̄a abuti ad quæſtū atq̧ libidi
nē: niſi hoc mō accuſare atq̧ id obiicere: qđ planū facere nō mō nō poſſis: uerū ne cōeris qdem. Nemo no
ſtrū ē Eruti q̄n ſciat tibi inimicitias cū Sex. Ro. nullas eē: uidēt oēs q̄ de cā huc iimicus uenias. Sciūt huiuſce
pecunia te adductū eē. Quid ergo ē: ita tamē quæſtus te cupidū eē oportebat ut horū exiſtimationē & legē
Remmiam dutares aliquid ualere oportere: Accuſatores multos eſſe in ciuitate utile eſt: ut metu cōtinea
tur audacia. Verum tamē hoc ita utile eſt ut ne plane illudamur ab accuſatoribus. Innocens eſt quiſpiā
uerumtamen quamquam abeſt a culpa: ſuſpicione tamen nō caret. Tam & ſi miſerum eſt: tamē ei q̄ hūc
accuſet: poſſim aliquo mō ignoſcere. Cū. n. aliqđ hēat: qđ poſſit criminoſe ac ſuſpitioſe dicere: aperte ludi
ficari & calūniari ſciens nō uidetᷣ. Quare facile oēs patimur eē q̄ plurimos accuſatores: ꝙ inocens ſi accu
ſatus ſit abſolui pōt. Nocēs niſi accuſatus fuerit: cōdemnari nō pōt. Vtilius ē āt abſolui innocētē: quam nocē
tē cām nō dicere. Anſeribus cibaria publice locantᷣ: & canes aluntᷣ i capitolio: ut ſignificēt ſi fures uenerūt:
at fures internoſcere non poſſunt: ſignificant tamē ſi q̄ noctu in capitoliū uenerint: quia. i. ſuſpicioſum: tā
& ſi beſtiæ ſunt tamē in eā partē potius peccātᷣ: quæ ē cautior. Quod ſi luce quoq̧ canes latrent cū eo ſaluta
tum aliqui uenerint: opinor his crura ſuffringantur: ꝙ acres ſint etiam tum cum ſuſpicio nulla ſit. Simil
lima eſt accuſatorū ratio. Alii ueſtrum anſeres ſunt: qui tantummo clamant: nocere non poſſunt Alii ca
nes q̄ & latrare & mordere poſſunt. Cibaria uobis ꝓberi uidemus. uos autum maxime debeus in eos īpe
tum facere: q̄ merētᷣ: hoc populo gratiſſimū eſt. deinde ſi uoletis ēt tū cū ueriſimile erit aliquē cōmiſiſſe: ſu
ſpitiōe latratote id quoq̧ cōcedi pōt: Sin aūt ſic agetis: ut arguatis aliquē patrē occidiſſe: neq̧ dicere poſſitis
aut q̄re: aut q̄uo: ac tantūmō ſine ſuſpictōe latrabitis. Crura qdē uobis nemo ſuffriget. Sed ſi hos ego bene
noui litterā illā cui uos uſq̧ eo inimici eſtis: ut ēt calūis oderitis: ita uehemēter ad caput affigent. ut poſtea
neminem alium niſi fortunas ueſtras accuſare poſſitis. Quid mihi ad defēdēdū dediſti bone accuſatorᷣ
huid hiſce autem ad ſuſpicandum? Ne exhædaretur ueritus eſt: audio. Sed qua de cauſa uereri debuerit
nemo dicit. Habebat pater in animo. Planum fac. Nihil eſt non qui cum deliberauit. Quem certiorē fece
rit: unde iſtud uobis ſuſpicari i mētem uenerit: Cum hoc mō accuſas Eruti: nōne hoc palā dicis. Ego quidē
acceperī: ſcio q̄d dicā: neſcio. Vnū illud ſpectaui ꝙ Chryſogonus aiebat neminē iſti patronū futurū: de bo
norū emptiōe: deque ea ſocietate neminē eē qui uerbū facerᷣ hoc tpe auderet: hæc te opinio falſa i iſtā frau
dē ipulit. Nō mehercule uerbū feciſſes: ſi tibi reſponſurū queq̄ putaſſes. Operæ pretiū erat: ſi aiaduertiſtis iu
dices negligētiā eius i accuſando cōſiderare. Credo cum uidiſſet qui hoīes i hiſce ſubſelliis ſederēt: quæſiſ
ſet num ille aut defenſurus eſſet: de me ne ſuſpicatū quidē eē: ꝙ ante cām publicā nullā dixerim. Poſteaq̄
inuenit neminē eorum qui poſſunt: & ſolēt. Itaq̧: negligēs eē cœpit: ut cum i mētē ueniret ei: reſideret: deī
de ſpaciaretur nonunquam etiam puerum uocaret. Credo cui cœnam imperaret: proſus ueſtro cōſenſu
& hoc conuentu pro ſumma ſolitudine haberetur. Perorauit aliquādo: aſſedit. Surrexi ego Reſpirare ui
ſus eſt: ꝙ non alius potius diceret. Cœpi dicerᷣ. Vſque eo animaduerti Iudices eum iocari: Atque alias res
agere: antequam Chryſogonum nominaui: quem ſimulatq̧ attigi: ſtatim homo ſe erexit: mirari uiſus eſt.
intellexi quid eū pupugiſſet. Iterum ac tertio nominaui: poſtea homines curſare ultro & citro non deſtite
runt. Credo qui Chryſogono nunciarent aliquem eſſe in ciuitate: qui contra uoluntatem eius dicere au
deret: alter cām agi atq̧ ille exiſtimaret. Aperiri bonorū emptionē: uexari peſſime ſocietatem: gratiam po
tentiaq̧: eius negligi. Iudices diligenter attēdere: populo rem idigna uideri. Quæ quoniā te fefellerit. Eru
ci quoniāq̧ uides uerſa eē oīa tamē ꝓ Sex. Roſ. ſi nō cōmode: at libere dice quē dedi putabas: defēdi itelli
gis: quos tradituros ſperabas: uides iudicare. Reſtitue nobis aliquādo ueterē tuā illā calliditatē atq̧ prudē
tiā: cōfitere huc ea ſpe ueniſſe: qđ putares hic latrociniū nō iudiciū futurū: de parricidio cauſa dicitᷣ: ratio ab
accuſatore reddita nō eſt: quā ob cām filius occiderit patrē: ꝙ in minimis noxiis & in his leuioribus pecca
tis: quæ magis crebra & iam prope quotidiana ſunt id maxīe & primū quæritᷣ: quæ cā maleficii fuerit: id.
Erutius in parricidio quæri n̄ putat oportere: in quo ſcelere iudices ēt cum multæ cāæ cōueniſſe unū i lo
cūatq̧ inter ſe congruere uidentᷣ: tamen non temere creditur: neque leui coniunctura res penditur: neq̧
teſtis incertus auditᷣ: neq̧ accuſatoris ingenio res iudicatur: cū multa antea cōmiſſa maleficia cū uita hoīs
ꝑditiſſima: tamē ſingularis audacia oſtendatᷣ: & neceſſe ē neq̧ audacia ſolū: ſed ſummus furor atq̧ amen
tia. Hæc cū ſint omnia: tamen extent oportet expreſſa ſceleris ueſtigia: ubi qua rōne: per quos: quo tpe ma
leficiū ſit admiſſum. Quæ niſi multa ac manifeſta ſunt: ꝑfecto res tā ſceleſta tā atrox tā nepharia credi non
pōt. Magna eſt enim uis hūanitatis multū ualet cōmunio ſanguinis: reclamitat iſtiuſmodi ſuſpicionibus
ipſa natura: portentū atq̧ monſtrum certiſſimū eſt: eē aliquā humana ſpecie & figura q̄ tantum immanita
te beſtias uicerit: ut propter quos hanc ſuauiſſimam lucē aſpexerit: eos idigniſſime luce priuauerit. Cum
etiā feras inter ſeſe ꝑtus atq̧ educatio & natura ipſa conſilict. Non ita multis antea annis aiunt. T. Cloedi

um quendam terracinenſem hominẽ non obſcurum cum cœnatus cubitum ĩ idẽ conclaue cũ duobus
adoleſcentibus filiis iſſet:inuentũ eſſe mane iugulatũ. Cum neqꝫ ſeruus quiſquam reperiebat̃:neque liber
ad quẽ ea ſuſpicio pertineret. Id ætatis aũt duo filii propter cubantes ne ſenſiſſe quidẽ ſe dicerẽt. Nomina fi
liorum de parricidio delata ſunt. Quod poterat ſatis iã eẽ:ſuſpicioſum ãt neutrũ ne ſenſiſſe auſum autẽ eẽ
quẽquã ſe in id conclaue cõmittere eo potiſſimũ tp̃e cũ ibidem eſſent:duo adoleſcentes filii:qui & ſentire
& defendere facile poſſent. Erat porro nemo in quẽ ea ſuſpicio cõueniret. Tamẽ cũ planum iudicibꝰ eſſet
factum aperto hoſtio dormiẽtes eos repertos eſſe:iudicio abſoluti adoleſcentes:& ſuſpitiõe omni libera
ti ſunt. Nemo enim putabat quẽquã eſſe:qui cum omnia diuina atqꝫ humana iura ſcelerẽ nephario polluiſ
ſet:ſomniũ ſtatim capere potuiſſet:propterea q̃d qui tãtum facinus cõmiſerunt:nõ mõ ſine cura quieſcere
ſed ne reſpirare quidẽ ſine metu poſſit. Videtis ne quos nobis poetæ tradiderunt patris ulciſcẽdi cã ſuppli
cis de matre ſumpſiſſe:cum præſertim deorũ immortaliũ iuſſis atqꝫ oraculis id feciſſe dicatur:tamẽ ut eos
agitẽt furiæ neqꝫ conſiſtere uſquã patiãtur:qꝙ ne pii quidẽ ſine ſcelerẽ eſſe potuerũt. Sic ſe res habet iudices
magnam uim:magnã neceſſitatẽ:magnã poſſidet religionem paternꝰ maternuſqꝫ ſanguis:ex quo ſi q̃ ma
cula concepta eſt:non modo leniri non poteſt:uerum uſqꝫ eo permanet ad aĩum:ut ſumꝰ furor atqꝫ amẽ
tia conſequatur. Nolite enim putare quẽadmodũ ĩ fabulis ſæpenumero uidetis:eos:qui aliq̃d impie ſcele
rateqꝫ cõmiſerunt:agitari & perterreri furiarũ tedis ardentibus. Sua quẽque fraus & terror ſuus maxime ue
xat:ſuũ quẽque ſcelus agitat:amẽtiaqꝫ afficit:ſuæ malæ cogitationes conſciẽtiæqꝫ aĩmi terrẽt:hæ ſunt ipſis
aſſiduæ domeſticæqꝫ furiæ:quæ dies noctẽſqꝫ parẽtũ pœnas a conſceleratiſſimis filiis repetẽt:hæc magni
tudo maleficii facit:ut niſi pene mãifeſtũ parricidiũ ꝓferat̃:credibile nõ ſit:niſi turpis adoleſcẽtia:niſi oibꝰ
flagitiis uita ingnata:niſi ſumptus effuſi cũ ꝓbro atqꝫ dedecore:niſi ꝓrupta audacia:niſi tãta temeritas. ut
nõ procul abhorreat ab inſania. Accedat huc oportet odiũ parẽtis:animaduerſiõis paternæ metus amici ĩpro
bi:ſerui cõſcii:tẽpus idoneũ:locus oportune captus ad eã rẽ:pene dicã reſpſas manus ſanguine paterno iu
dices. Videãt oportet:ſi tãtũ facinus:tã ĩmane:tã acerbũ credituri ſunt. Quare hoc quo minus ẽ credibile:ni
ſi oſtẽdit̃ eo magis eſt ſi cõuincit̃ uindicandũ. Itaqꝫ cũ multis ex rebus ĩtelligi põt maiores noſtros nõ mõ
armis pluſq̃ cæteras natiões:uerũetiã cõſilio ſapiẽtiaqꝫ potuiſſe:tũ ex hac re uel maxime qꝙ in impios ſingula
re ſupplicium inuenerunt. Qua in re q̃tũ prudẽtia ꝓſtiterunt his qui apud cæteros ſapientiſſimi fuiſſe dicũt̃
cõſiderate. Prudẽtiſſima ciuitas atheniẽſiũ:dũ ea rerũ potita ẽ:fuiſſe tradit̃. Eius porro ciuitatis ſapiẽtiſſimũ
Solonẽ dicũt fuiſſe. Eum qui leges hodie q̃bus:quoqꝫ utunt̃:ſcripſerit:is cum interrogatus eẽt cur nullũ ſup
pliciũ cõſtituiſſet i eũ q parẽtẽ neceſſet. Reſpõdit id ſe neminẽ facturũ putaſſe:dr̃ ſapiẽter feciſſe cũ de eo ni
hil ſanxerit:q̃d antea:cõmiſſum nõ erat:nõne tã ꝓhibere q̃admonerẽ uideret̃. Quãto maiores noſtri ſapiẽ
tius q cum itelligerent nihil eẽ tã ſanctum:q̃d nõ aliquãdo uiolaret audacia:ſuppliciũ i parricidas ſingula-
re excogitauerũt:ut quos natura ipſa i officio retinere nõ potuiſſet:magnitudine pœne maleficio ſubmo
uerent̃. Inſui uoluerunt i culleum uiuos:atqꝫ ita i flumẽ deiici. O ſingularẽ ſapientiã iudices:nõne uidẽtur
hunc hoiem ex rerꝫ natura ſuſtuliſſe:& eripuiſſe:cui repẽte cœlum:ſolẽ aquam terrãqꝫ ademerint:ut q eum
necaſſet unde ipſe natus eſſet:& careret his rebus oĩbus:ex q̃bus oĩa nata eſſe dicunt̃:uoluerũt feris corpꝰ
obiicere:ne beſtiis quoqꝫ quæ tantũ ſcelus attigiſſent ĩmanioribus uterent̃. Non ſic nudos i flumẽ deiice
re:ne cum delati eſſent ĩ mare ipſum polluerent:quo cætera quæ uiolata ſunt:expiari putãtur deniqꝫ nihil
tam uile neqꝫ tam uulgare eſt:cuius ptem ullã reliquerint. Et.n.q̃d tã ẽ cõe:q̃ ſpiritus uiuis:t terra mortuis:t
mare fluctuãtibus:t litus eiectis:t Ita uiuũt dum poſſunt:ut ducere aĩam de cælo nõ q̃ant. Ita moriunt̃:ut eo
rum oſſa terra non tangat. Ita iactant̃ fluctibus:ut nunq̃ abluant̃. Ita poſtremo eiiciunt̃. Vt ne ad ſaxa q̃dẽ
mortui congeſcãt. Tanti maleficii crimen. Cui maleficio tam inſigne ſuppliciũ eſt cõſtitutũ:ꝓbare te Eru
ci cenſes poſſe talibus uiris:ſi ne cãm q̃dẽ maleficii ꝓtuleris:ſi hũc apud bonorꝫ emptores ipſos accuſares:
eiqꝫ iudicio Chryſogõnus præeſſet:tamẽ diligentiꝰ paratiuſqꝫ ueniſſes. Vtrũ quid agat̃ non uides:an apud
quos agat̃. Agit̃ de parricidio quod ſine multis cauſi ſuſcipi non poteſt. Apud homines autem pruden-
tiſſimos agitur. Qui intelligunt neminem ne minimum quidẽ maleficium ſine cauſa admittere. Eſto cãm
proferre non potes:tametſi ſtatim uiciſſe debeo tamẽ de meo iure decedam:& tibi quod in alia cauſa nõ
cõcederẽ:in hac cõcedam fretus huius ĩnocentia. Nam quæro abs te quare patrẽ Sex. Ro. occiderit. Quæ-
ro quomodo occiderit. Ita quæro abs te. C. Eruci quomodo:& ſic tecũ agam:ut tn̄ eo loco uel reſpondẽdi
uel iterpellandi tibi poteſtatem faciam:uel etiam ſi quid uoles interrogandi. Quomodo occidit:ipſe pcuſ
ſit:An alii occidẽdũ dedit. Si ipm arbis:romæ nõ fuit:ſi p alios feciſſe dicis q̃ro ſeruos ne an liberos. Quos
homines inuidem ue Ameria an hoſce ex urbe ſicarios ſi Ameria:q ſunt hi. Cur non nominat̃. Si. Ro-
mæ:unde eos nouerat Roſcius:qui Romam multis annis nõ uenit:neqꝫ unquã plus triduo:fuit. Vbi eos
conuenit:q̃ cum locutus. Quomodo perſuaſit:precium dedit. Cui dedit:per quem dedit:Vnde:aut quan
tum dedit. Nonne his ueſtigiis ad caput maleficii perueniri ſolet. Et ſimul tibi in mẽtẽ ueniat facito:quẽ-
admodum uitam huiuſce depinxeris:hunc hominem ferum atque agreſtem fuiſſe:nunquam cum homi
ne quoq̃ collocutum eſſe:nunquam in oppido cõſtitiſſe:Qua in re prætereo illud quod mihi maximo ar
gumento ad huius innocentiam poterat eſſe:in ruſticis moribꝰ in uictu arido:in hac horrida incultaqꝫ ui
ta iſtiuſmodi maleficia gigni non ſolere:ut nõ omnem frugem neqꝫ arborem i omni agro reperirẽ poſſis
ſic nõ omne facinus in omni uita naſcitur:in urbe luxuries creatur. Ex luxuria exiſtat auaritia neceſſe ẽ ex
auaritia erũpat audacia. Inde omnia ſcelera ac maleficia gignuntur. Vita autem hæc ruſtica:quam tu agre
ſtem uocas:parſimoniæ:diligentiæ:iuſticiæ magiſtra eſt. Verum hæc miſſa facio. Illud quæro:is homo ut
tu te dicis nũquam iter homines fuerit:per quos hoies hoc tãtum facinus tam occultũ abſens præſertim

conficere potuerit?Multa ſunt falſa iudices:quæ tamen argui ſuſpicioſe poſſunt:ſ his rebus ſi ſuſpicio rep
ta erit:culpam ineſſe concedam.Romæ Sex.Ro.occiditur:cũ i agro Amerino eſſet fili⁹:litteras credo mi
ſit alicui ſiccario:qui Romæ nouerat neminem.Acceſſiuit aliquem.At quando?nuncium miſit.Quẽ?aut
ad quem?præcio:gratia:ſpe:promiſſis induxit aliquem:nihil horum ne cõfingi quidẽ poteſt:& tamẽ cau
ſa de parricidio dicit̃.Reliquũ eſt:ut per ſeruos id amiſerit.O dii imortales rem miſerã & calamitoſam:ꝙ
in tali crimine:quod innocentu ſaluti ſolet eſſe:ut ſeruos in quæſtionẽ polliceant̃.Id Sex.Ro.facere nõ li
cet.Vos qui hũc accuſatis:oẽs eius ſeruos habetis.Vnus puer uictus quotidiani adminiſter ex tãta familia
Sex.Ro.relictus non eſt.Te nunc appello.P.Scipio & Metelle:uobis aduocatis:uobis agẽtib⁹ aliquotiẽs
duos ſeruos paternos in quæſtionem ab aduerſariis Sex.Ro.poſtulauit.Meminiſtine.T.Ro.recuſar̃.qd
hi ſerui ubi ſunt Chryſogonum iudices ſectãtur.Apud eũ ſunt in honore & in prætio.Etiam nũc ut ex his
quæratur:ego poſtulo:hic orat:atq; obſecrat:quid facitis?Cur recuſatis?Dubitate etiam nunc iudices ſi po
teſtis a quo ſit Sex.Ro.occiſus ab eo ne qui ꝓpter illius mortem i egeſtate & inſidiis uerſatur:cui ne quærẽ
di quidem de morte patris poteſtas permittitur.An ab his quæſtionem fugitant:bona poſſident:ꝗ in cæde
atq; ex cæde uiuunt.Omnia iudices in hac cauſa ſunt miſera atq; idigna:tamẽ hoc nihil neq; acerbi⁹ neq;
iniquius proferri poteſt.mortis paternæ de ſeruis paternis quæſtionem habere filio non licet:Ne tamdiu
quidem domin⁹ erit in ſuos:dũ ex his de patris morte quæratur.Veniam neq; ita multo poſt ad hũc locũ
nam hoc totum ad Roſcios pertinet:de quorum audacia tum me dicturum pollicit⁹ ſum:cum.Erutii cri
mina diluiſſem.Nũc Eruti ad te uenio.Cõueniat mihi tecũ neceſſe eſt.Si ad hunc maleficium iſtud attinet
aut ipſum ſua manu feciſſe:quod negas:aut per aliquos liberos aut ſeruos:liberos ne:Quos neq; ut cõue
niret potuerit:neq; qua ratione induceret neq; ubi:neq; per quos:neq; qua ſpe:aut quo prætio potes oñde
re.Ego contra oſtendo nõ modo nihil eorum feciſſe:Sex.Ro.ſed ne potuiſſe quidẽ facere:ꝙ neq; romæ
multis ãnis fuerit:neque de prædiis unquam temere diſceſſerit.Reſtare tibi uidebatur ſeruorum nomen
quo quaſi in portum reiectus a cæteris ſuſpicionibus confugere poſſes:ubi ſcopulũ offendis eiuſmodi:ut
non modo ab hoc chrimine reſilire uideas:uerum omnem ſuſpicionẽ in uoſmetipſos recidere itelligas.
Quid ergo eſt:quo tandem accuſator inopia argumentorum confugerit:Eiuſmodi tempus erat:inquit:ut
homines uulgo impune occiderentur.Quare hoc tu propter multitudinem ſiccariorũ:nullo negocio fa
cere potuiſti:interim mihi uideris Eruti una mercede duas res aſſequi uelle.Nos iudicio ꝑfundere:accuſa
re aũt eos ipſos a quibus mercedem accepiſti.Quid ais:uulgo occidebantur:per quos.& a quibus.Nõne
cogitas te a ſectoribus huc adductum eſſe.Quid poſtea:neſcim⁹ per iſta tẽpora eos fere ſectores fuiſſe col
lorum & bonorum:ii deniq; qui tum armati dies noctesq; concurſabantur.qui Romæ erãt aſſidui ꝗ om
ni tempore in præda & i ſanguine uerſabãtur.Sex.Ro.temporis illius acerbitatem iniquitatẽ quæ obii
cent.Et illam ſiccariorum multitudinẽ in qua ipſi duces ac principes erant:huic crimini putabant fore:qui
nõ modo Romæ non fuit:ſed:omnino quid Romæ ageretur neſciret:propterea ꝙ rure aſſiduus quẽad
modum tute cõfiteris:fuit.Vereor ne aut moleſt⁹ ſim uobis iudices:aut ne igẽiis ueſtris uidear diffidẽs
ſi de iam perſpicuis rebus diutiꝰ diſſeram.Erucii criminatio tota(ut arbitror)diſſoluta ẽ niſi forte expecta
tis:ut illa diluam:quæ de peculatu ac de eiuſmodi rebus commentitiis inaudita nobis ante hoc tẽp⁹ ac
noua obiecit.Quæ mihi iſte uiſus eſt ex alia oratione declamare.q̃ in alium reum commentaret̃.Itaq;
neq; ad crimen parricidii:neq; ad eum qui cauſam dicit:pertinebat:de quibus cum uerbo arguit:uerbo
ſatis eſt negare ſi quid eſt quod ad ſeruos uel teſtes referuet:Ibi nos quoq; ut i ipſa cauſa paratiores reperi
et:q̃ putabat.Venio nunc eo quo me non cupiditas ducit.ſed fides.Nam ſi mihi liberet accuſare:accuſarẽ
alios potius:ex quibus poſſem creſcere:quod certum eſt non facer̃.Dum utrum uis licebit.Is eni mihi ui
detur ampliſſimus qui ſua uirtute in altiorem locum peruenit nõ qui aſcẽdit per alteri⁹ icõmodũ & cala
mitatem:deſinamus aliquando ea ſcrutari quæ ſunt inania:Quæramus maleficiũ ubi & ẽ:& iueñri poteſt
Iam intelliges Eruci certum crimen q̃ multis ſuſpitioibus coarguatur tamenſi neq; omnia dicã:& leuiter
unum quodq; tangam.Neq; enim id facerem:niſi neceſſe eſſet:& id erit ſigni me inuitũ facere:ꝙ nõ pro
ſequar longius q̃ ſalus huius & mea fides poſtulabit.Cauſam tu nullã reperiebas in Sex.Ro. At ego i.T
Roſcio reperio.Tecum enim mihi res eſt.T.Roſci quoniam iſtic ſedes:atq; te palã aduerſarium eẽ ꝓfit.
ris.De Capitone poſt uiderimus:ſi quemadmodum paratum eſſe audio:teſtis prodierit tũ alias ſuas pale
mas quoq; cognoſcet:de q̃bus me ne audiſſe quidem ſuſpicatur.L.Caſſius ille quem.P.R.ueriſſimũ & ſa
pientiſſimum iudicẽ putabat idẽtidem in cauſis quærere ſolebat:cui bono fuiſſet:ſic uita hominum eſt ut
ad maleficium nemo conetur ſine ſpe atq; emolumẽto accedere.Hunc quæſitorem ac iudicẽ fugiebant:
atq; horrebant hi quibus periculum creabatur.Ideo ꝙ tametſi ueritatis erat amicus:tamẽ natura:nõ tam
propenſus ad miſericordiam:q̃ implicatus ad ſeueritatem uidebat̃.Ego q̃q̃ præeſt huic quæſtiõi uir & cõ
tra audaciam fortiſſimus:& ab innocentia clæmẽtiſſimus:tamẽ facile me paterer uel illo ipſo acerrimo iu
dice quærẽte:uel apud caſſianos iudices quoq; etiã nuncii:quibus cauſa dicenda eſt:nonne ipſũ reformi
dat pro Sex.Ro.dicere.In hac enim cauſa cum uiderent illos ampliſſimã pecuniã poſſidere:hunc i ſum
ma mendicitate eſſe:illud q̃dem non quærerent cui bono fuiſſet:ſed eo perſpicuum crimẽ & ſuſpicionẽ
potius ad prædam adiungerẽt:quã ad egeſtatem.Quid ſi accedit eodem:ut tenuis antea fueris:quid ſi ut
auarus?quid ſi ut audax?q̃d ſi ut illius qui occiſus eſt:inimiciſſimus?num quærenda quæ re ad tãtum faci
nus adduxerit.Quid igitur hoꝝ negari põt?tenuitas hominis eiuſmodi eſt:ut diſſimulari nõ queat:atq;
eo magis eluceat:quo magis occultatur:auaritiam præfers qui ſocietatem coieris de mũicipiis cognatiq;
fortunis cum alieniſſimo quam ſis audax ut alia obliuiſcar:hic omnes itelligere potuerit:ꝙ ex tota ſocie

tate:hoc eſt tot ſicariis:ſolus tu inuentus es:qui cum accuſatoribus ſederes:atq; os tuū nō modo oſtende-
res:ſed ēt offerres.Inimicitias tibi fuiſſe cū Sex.Ro.& magnas rei familiaris controuerſias concedas neceſ
ſe ē.Reſtat iudices ut hoc dubitemus uter potius Sex.Ro.occiderit:is ad quē morte eius diuitiæ uenerint
an is ad quē mēdicitas:is qui antea tenuis fuerit:An is qui poſtea factus ē egentiſſimus:is qui ardens aua-
ritia feratur infeſtus in ſuos.An is q ſemper ita uixerit:ut quæſtū noſſet nullū:Fructum autē eum ſolum
quē labore peperiſſet.Is qui omniū ſectorū audaciſſimus ſit:an is qui propter fori iudiciorumq; inſolenti
am non modo ſubſellia.Verumetiā urbē ipſam reformidat poſtremo iudices id quod ad rē mea ſenten-
tia maxīe pertinet:uter inimicus potius an filius.Hæc tu Eruti tot & tanta ſi nactus eſſes in reoq̄ diu dice
res:quo te modo iactares.Tempus hercle te citius quā oratio deficeret.Et enim in ſingulis rebus eiuſmo
di materies ē:ut dies ſingulos poſſis conſumere:neq; ego non poſſum.Non enim mihi tantū detogo:tā
etſi nihil arrogo:ut e copioſius q̄ me putem poſſe dicere.Verum ego forſitan ꝓpter multitudinē patro-
nū in grege annumeres:ıe pugna caneiſis accuſatorē ſat bonū fecit multos cæſos non ad Thraſumenū
lacū.ſed ad ſeruilium uidimus.Quis ibi non eſt uulneratus ferro phrygio:non neceſſe eſt omnes cōme-
morare.Curtios:Marios:deniq; Māmeos:quos iam ætas a prælus auocabat.Poſtremo Priamū ipſum ſe-
nium Antiſtiū:quē non modo ætas:ſed etiam leges pugnare prohibebant.Iam quos nemo propter igno
bilitatem nominat ſexcenti ſui qui inter ſiccarios & de ueneficiis accuſabant:qui oēs quod ad me attinet
uellē uiuerent.Nihil enī mali eſt canes ibi q̄ plurimos eſſe:ubi per multi obſeruandi:multaq; ſeruāda ſūt.
Verū ut fit multa ſæpe imprudentibus imperatoribus uis belli ac turba molitur:dum is in aliis rebus erat
occupatus:q ſummā rerū adminiſtrabat.Erant interea qui ſuis uulneribus mederentur:qui tanquā ſi of-
fuſa Reipu.ſempiterna nox eēt.Ita ruebant in tenebris:oia q; miſcebant.A quibus miror ne ꝙ iudiciorū
eſſet ueſtigiū:non ſubſellia quoque eſſe combuſta.Nam & accuſatores & iudices ſuſtulerunt.Hoc com-
modi eſt:ꝙ ita uixerunt:ut teſtes oēs ſi cuperent:interficere non poſſent.Nā dū hominum genus erit qui
accuſet eos non deerit.Dū ciuitas erit iudicia fient:Verum ut cœpi dicere:& Erutius hæc ſi haberet in cau
ſa:quæ cōmemoraui:poſſet ea quāuis diu dicere:& ego iudices poſſum.Sed in animo ē quēadmodū āte
dixi:leuiter tranſire:ac tātūmodo pſtringere unāquāque rem:ut omnes intelligant me non ſtudio accu
ſare:ſed officio defendere.Video igit̄ cauſas eſſe per multas:quæ iſtū impellerent.Videamus nūc & quæ
facultas ſuſcipiendi maleficii fuerit.Vbi occiſus eſt.Sex.Ro.Romæ qd tu Roſci ubi tunc eras.Romæ ueꝝ
quid ad rē:& alii multi quaſi nunc id agatur quis ex tanta multitudine occiderit.Ac non hoc quæratur:
eum q̄ Romæ ſit occiſus.Vtrū ueriſimilius ſit ab eo eſſe occiſum qui aſſiduus eo tēpore Romæ fuerit an
ab eo q multis annis Romam omnino non acceſſerit.Age nunc cæteras quoq; facultates cōſideremus.
Erat tum multitudo ſiccarioꝝ:id qd̄ cōmemorauit Erutius:& homines ipune occidebātur:quid ea mul-
titudo quæ erat:opinor aut eorū q in bonis erāt occupati:aut eorū qui ab eis conducebantur:ut aliquē occi-
derent.Si eos putas q alienū appetebant tu es in eo numero:q noſtra pecunia diues es.Sin eos quos:q
leuiore nomine apellant:pcuſſores uocant:quære in cuius fide ſint & cliētela.Mihi crede aliquem de ſo
cietate tua reperies & qcquid contradixeris.Id cum defenſione noſtra cōtēdito.Ita facillime cā Sex.Ro.
cum tua conferet̄.Dices qd poſtea.Si Romæ aſſiduus fui:reſpondebo.At ego omnino nō fui:fateor me
ſectorem eſſe.Verū:& alii multi:at ego ut tute arguis:agricola & ruſticus non cōtinuo ſi me i gregem ſic
cariorū contuli ſum ſiccarius.At ego profecto qui ne noui quidem quemquam ſiccarium.Longe abſum
ab huiuſmodi crimine:permulta ſunt quæ dici poſſunt.Quare intelligatur ſummam facultatē tibi fuiſſe
maleficii ſuſcipiendi:quæ non modo iccirco prætereo:quod te ipſum non libēter accuſo.Verum eo ma
gis etiā quod ſi de illis cædibus uelim commemorare.Quæ tum factæ ſunt iſta eadē ratione.Qua Sexto
Roſ.occiſus eſt.Vereor ne ad plures oratio mea pertinere uideatur.Videamus nūc ſtrictim ſicut cætera
quæ poſt mortem Sexto Roſ.abs te.T.Roſ.facta ſunt:quæ ita aperta & manifeſta ſunt.Vt mediuſfidius
Iudices inuitus ea dicam.Vereor enim quin eiuſmodi eſt Roſne ita hunc uidear uoluiſſe ſeruare:ut tibi
omnino nō pepercerim:cum hæc uereor & cupio tibi aliqua ex parte quod ſalua fide poſſim parcere tur
ſus īmuto uoluntatē meam.Venit enim mihi in mentem oris tui:Tenes cum cæteri tui ſocii fugerēt ac
ſe occultarent:ut hoc iudiciū non de illorum præda:ſed de huius maleficio fieri uideretur:potiſſimū tibi
partes iſtas depopoſciſſe:ut in iudicio uerſare:& ſederes cū accuſatore:Qua in re nihil aliud aſſeqris.Niſi
ut ab omnibus mortalibus audacia tua cognoſcatur & Ipudentia.Occiſo Rex.R.qui primus Ameriā nū
ciant.Mallius Glauci quē iā antea nominaui:tuus cliens & familiaris:qd attinuit eum potiſſimum nun-
ciāre.Quod ſi nullū iam ante conſilium de morte ac de bonis eius inieras:nullāq; ſocietatē neq; ſceleris:
neq; præmii cum homine ullo coieras:ad te minīe omnium ptinebat.Sua ſponte Mallius nūciat.qd q̄ſi
eius intereat.An cū ameriā nō huiuſce rei cauſa ueniſſet caſu accidit:ut id quod Romæ audierat primus
nūciaret:cuius rei cauſa uenerat.Ameriam nō poſſum inquit diuinare:eo rem iā adducam:ut nil diuina
tione opus ſit.Qui ratione Ro.Capitoni primū nunciauit:cum Ameriæ Sex.Ro.domus:uxor:liberiq;
eēnt cum tot propinqui cognatiq; optie cōuenietes:qua ratione factū ē:ut iſte tuus cliens ſceleris tui nun-
cius.T.Ro.Capitoni potiſſimū nūciaret.Occiſus eſt a cœna rediens nōdū lucebat cum Ameriæ ſcitū eſt:
qd hic icredibilis curſus.Quid hæc tanta celeritatis feſtinatioq; ſignificat.Nō quæro quis pcuſſerit.Nihil ē
Glautia ꝙ metuas.Non excutio te.Si quid forte ferri habuiſti non ſcrutor.Nihil ad me arbitror pertinere:
quoniam cuius conſilio occiſus ſit inuenio.Cuius manu percuſſus ſit:non laboro.Vnū hoc ſumo:ꝙ mi
hi apertum tuum ſcelus reſq; manifeſta dat.Vbi aut unde audiuit Glautia:q tam cito ſciuit.Fac audiſſe ſta
tim:quæ res nocte una eum tātum itineris contēdere coegerit:quæ neceſſitas eum tanta pmebat ut ſi ſua

mus oĩa per hos agere. Alius eſt in alia re magis utilis. Iccirco amicitiæ cōparant̄: ut cōmune cōmodū mu
tuis officiis gurbernet̄. Quid recipis mādatum ſi aut neglectur⁹: aut ad tuum commodum conuerſus eſt
Cur mihi te offers ac meis cōmodis officio ſimulato officiis & obſtas: recede de medio per aliū trāſigam
Suſcipis onus officii ꝙ te putas ſuſtinere poſſe: quod minime uidet̄ graue his: qui minime ipſi leues ſūt
Ergo iccirco turpis hæc culpa eſt: ꝙ duas res ſanctiſſimas uiolat amicitiā: & fidem. Nā neq; mādat quiſqui
fere niſi amico: neque credit: niſi ei quem fidelem putat perdiuſſimi eſt igitur hominis ſimul & amicitiā
diſſoluere: & fallere eum qui læſus non eſſet: niſi crediſſet. Ita ne eſt? minimis rebus qui mādatum ne-
glexerit turpiſſimo iudicio cōdēnetur neceſſe eſt. In re tanta cum is: cui fama mortui: fortunæ uiui cōmē
datæ ſunt atq; cōcreditæ: ignominia mortuū affeceris. Is iter honeſtos homines atq; adeo inter uiuos nūe
rabit̄: I minimis priuatiſq; rebus ēt negligentia in crimen mādati iudiciumq; infamia reuocat̄: propterea
ꝙ ſi ratione fiat: illum negligere oporteat qui mandarit: non illū qui mandatū receperit. In re tāta quæ pu
blice geſta atq; cōmiſſa ſit: qui non negligentia priuatū aliquod commodum læſerit: ſed perfidia legatōis
ipſius cerimoniā polluerit: maculaq; affecerit qua is tandem pœna afficietur aut quo iudicio dānabit̄. Si
hanc ei rem priuatim Sex. Ro. mandauiſſet: ut cum Chryſogono tranſigeret: atq; decideret: inq; ea rem ſi
dem ſuam: ſi quid opus eſſe duxaret: iterponeret ille qui facturum eē recepiſſet: nōne ſi ex eo negocio tā-
tulum in re ſua cōuertiſſet: damnatus per arbitrium & rem reſtitueret: & honeſtatem oēm amitteret. Nūc
non hanc ei rem Sex. Ro. mandauit. Sed id quod multo graui⁹ eſt ipſe Sex. Ro. cū fama uita: boniſq; om
nibus a decurionibus publicæ Roſcio mandatus ē. Ex eo. T. Roſcius: non paululum neſcio quid ī rē ſuā
conuertit. Sed hunc funditus euertit bonis: ipſe tria prædia ſibi depactus ē: uoluntatem decurionū ac mu
nicipium tantidem quanti fidem ſuam fecit. Videte iam porro cætera Iudices: ut itelligatis fingi. Maleficiū
nullum poſſe: quo iſte ſeſe non contaminarit: i rebus minoribus ſocium fallere turpiſſimū ē æqueq; tur
pe atque illud de quo ante dixi: neque iniuria: propterea ꝙ auxilium ſibi ſe putat adiūxiſſe: qui cū altero
rem cōmunicauit: ad cuius igitur fidē confugiet: cum per eius fidē læditur: cui ſe commiſerit: atque ea ſūt
animaduertēda peccata maxime: quæ difficillie præcauētur: Tecti eſſe ad alienos poſſumus. Intimi mul
ta apriora uideāt: neceſſe ē ſocium cauere qui poſſumus: quē ēt ſi metuimus uis officii lædim⁹. Recte igi-
tur maiores eum qui ſocium fefelliſſet in uirorum bonorum numero nō putarūt haberi oportere: at ue-
ro. T. Roſcius non unum rei pecuniariæ ſociū fefellit: quod tametſi graue ē: tamē aliquo modo poſſe fer
ri uidetur. Veꝝ nomē homines fortiſſimos eiuſdem muneris legationis officii mādatorūq; ſocios īduxit
decepit: deſtituit: aduerſariis tradidit omni fraude: & pfidia fefellit: q de ei⁹ ſcelere ſuſpicari nihil potuerūt
ſocium officii metuere non debuerūt: eius malitiam nō uiderunt: oratiōi uanæ crediderunt. Itaq; nūc illi
homines honeſtiſſimi propter iſtius iſidias paꝝ putātur cauti puidiq; fuiſſe. Iſte qui initio pditor fuit: de
inde ptuga: q primo ſociorū concilia aduerſariis enunciauit: deinde ſocietatem cū ipſis aduerſariis coiit
terret ēt uos ac minatūr tribus prædiis: hoc ē præmiis ſcelens ornatus. In eiuſmodi uita iudices i his tot tā
tiſq; flagitiis hoc quoq; maleficium: de quo iudiciū ē reperietis. Et. n. quærere ita debetis: ubi multa auare
multa audacter: multa iprobe: multa pfidioſe facta uidebitis: ibi ſcelus quoq; latere iter illa tot flagitia puta
tote. Tametſi hoc qdē minime latet: ꝙ ita promptū ac ppoſitū ē: ut non ex illis maleficiis quæ in illo con-
ſtāt eē: hoc itelligatur uerū ex hoc etiam ſi quod de illorū ſorte dubitabitur: conuincat̄. Quid tandē quæſo
iudices nū aut ille laniſta omnino iā a gladiatore ceſſiſſe uidetur: aut is diſcipulus magiſtro tantū de arte
cōcedere. Par ē auaritia: ſimilis iprobitas eadē ipudētia: gemina audacia. Et enim quoniam fidē magiſtri
cognoſcitis cognoſcite nunc diſcipuli æquitatē. dixi iam antea poſtulatos eiſe ab iſto duos ſeruos ī qſtio
nē. Tu ſemper. T. Roſci recuſaſti. Quæro abs te hi ne qui poſtulabant indigni erant qui impetrarent: an
iſte nō cōmouebat: p quo poſtulabant: an res ipſa tibi iniqua uidebat̄: poſtulabant homines honeſtiſſimi
atq; integerrimi noſtræ ciuitatis: quos iam antea nominaui: q ita uixerunt: taleſq; a Po. Ro. putant̄: ut quic
quid dicerent: nemo eſſet q non æquū putaret. Poſtulabant autem pro homine miſerrimo atq; infœlici
ſimo: q uel ipſe ſeſe in cruciatū dari cuperet: dū de patris morte quæreretur. Rex porro abs te eiuſmodi
poſtulat̄: ut nihil intereſſet: utrum eam rem recuſares: an de malificio confiterere. Quæ cum ita ſint quæ
ro abs te quam ob cauſam recuſaris? Cū occidit̄: Sex. Roſ ibidem fuerunt ſeruos ipſos quod ad me atti-
net: neq; arguo neq; purgo: qd a uobis oppugnari uideo: ne i quæſtionem dentur ſuſpicioſus eſt. Quod
uero apud uos ipſos in honore tāto ſunt: profecto neceſſe eſt ſciant aliqd quod ſi dixerit pniitioſū uobis
futurum ſit. an dominos quæri de ſeruis iniquum ē. At nā quæritur. Sex. enim Roſcius reus eſt: neq; enī
cum de hoc quæritur: uos. n. dominos eſſe dicitis: cum Chryſogono ſunt. Ita credo litteris eorum & urba
nitate Chryſogonus ducit̄: ut iter ſuos omniū deliciarum atq; omnium artium puerulos ex tot elegan-
tiſſimis familiis electos uelit hos uerſari hoies pene operarios ex amerina diſciplina patriſfamiliæ ruſtica
ni. Non ita eſt profecto iudices. Nō eſt ueri ſimile ut Chryſogonus horū ſeruorum literas adamarit: aut
humanitatem non ut rei familiaris negocio diligentiam cognorit eorum & fidem. Eſt quiddā quod oc-
cultatur quod quo ſtudioſius ab ipſis opprimitur: & abſconditur: eo magis eminet & apparet. Quid igitur
Chryſogonus ſui maleficii occultandi cauſa quæſtionem de his haberi nō uult? Minime iudices nō ī om
nes arbitror omnia cōuenire. Ego ī Chryſogono quod ad me attinet nil eiuſmodi ſuſpicor. Neq; hoc mi
hi nunc primum in mentē uenit dicere. Meminiſtis me ita diſtribuiſſe initio cauſam i crimē cuius tota ar
gumentatio premiſſa. Erucio eſt & in audaciam eius partes Roſciis īpoſitæ ſunt. Quicquid malefici ſcele
ris cædis erit: proprium id Roſciorum eſſe debebit. Minimam gratiam potentiamq; Chryſogoni dicim⁹
& nobis obſtare & perferri nullo modo poſſe: & a uobis quoniam poteſtas data eſt non modo infirmari

Verumetiam uindicari oportere.Ego ſic exiſtimo q quæri uelit ex his quos conſtat cum cædes facta ſit aſ-
fuiſſe:eum cupere uerum inuenire:qui recuſet eum pfecto tametſi uerbo nõ audeat:tamẽ re ipſa de ma-
leficio ſuo cõfiteri.Dixi initio iudices nole me plura de iſto℞ ſcelere dicerẽ:q̃ cauſa poſtularet:ac neceſſitas
ipſa cogeret.Nam & multæ res afferri poſſunt:& una quæq; ea℞ multis cum argumẽtis dici poteſt. Verũ
ego quod inuitus:ac neceſſario facio:neq; diu neq; diligenter facere poſſum:quæ pteriti nullo modo po-
terant:ea leuiter iudices attigi quæ poſita ſunt in ſuſpicionibus de qbus ſi cœpero dicere:pluribus uerbis
ſit differẽdum:ea ueſtris ingeniis coniecturæq; cõmitto.Venio nunc ad illud nomen aureũ Chryſogo-
ni:ſub quo nomine tota ſocietas ſtatuit.De quo iudices neq; quomodo dicã:neq;:taceã reperire poſſum
Si.n.taceo:uel maximã partem relinquo:ſin autem dico uereor ne nõ ille ſolus id quod ad me nihil atti
net:ſed alii quoq; plures læſos ſe eſſe putent.Tametſi ita ſe res habet:ut nihil i cõmunem cauſam ſectorũ
dicẽdum nihil magnopere uideat.Hæc eni cauſa noua profecto & ſingularis ẽ bonorũ Sex.Ro.empto-
rẽ Chryſogonũ.Primũ hoc uideam⁹ eius hominis bona:qua ratione uenierunt:aut quomodo uẽire po
tuerunt:atq; hæc nõ ita quærã Iudices:ut id dicam eẽ indignũ hominis innocentis bona ueniſſe.Si enim
hæc audientur:ac libere dicentur non fuit tantus homo.Sex.Ro.in ciuitate:Vt de eo poſſimum conque-
ramur.Ve℞ ego hoc quæro:qui potuerit iſta ipſa lege:quæ de proſcriptione ẽ ſiue ualerio ẽ ſiue cornelia.
Nõ enim noui nec ſcio:uerũ iſta ipſa lege bona Sex.Ro.uenire:q potuerunt?Scriptum enim ita dicunt eẽ.
ut eorũ bona ueniãt:q proſcripti ſunt:quo ĩ numero Sex.Ro.non eſt.Aut eorũ q aduerſariorum prædiis
occiſi ſunt:dum præſidia ulla fuerunt.In Syllæ præſidiis fuit:poſteaquã ab armis receſſerunt.In ſummo
ocio rediẽs accœna Romæ occiſus ẽ:ſi lege bona quoq; lege ueniſſe fateor.Sin autẽ conſtat cõtra oẽs non
modo ueteres leges.Verũ̃etiã nouas occiſum eſſe:bona quo iure:aut quõ:aut qua lege uenierunt.Quæ
ro.In quẽ hoc dicam quæris Eruti:non in eũ quẽ uis & putas.Nam Syllã & oratio mea ab initio:& ipſius
eximia uirtus omni tẽpore purgauit.Ego hæc oia Chyſogonũ feciſſe dico:ut emẽtiretur:ut malum ciuẽ.
Ro.fuiſſe fingeret:ut eũ apud aduerſarios occiſum eſſe diceret:ut hiſce rebus a legatis Amerinorũ doceri
.L.Syllã paſſus nõ ſit:deniq; etiã illud ſuſpicor oino hæc bona nõ ueniſſe.Id quod poſtea ſi p uos Iudices
licitum erit:apiet.Opinor.n.eẽ i lege quã ad diẽ pſcriptiones uẽditiõeſq; fiant.Nimirũ cal.Iunias aliquot
poſt mẽſes & homo occiſus ẽ:& bona ueiſſe dicunt.Profecto aut hæc bona i tabulas publicas nulla rõne
redierũt:noſq; ab iſto uebulõe facetius eludimur:q̃ putamus:aut ſi redierũt:tabulæ publicæ corruptæ ſũt
aliq̃ ratiõe.Nã lege qdẽ bõa uenire nõ potuiſſe conſtant.Intelligo me ante tẽpus iudices hæc ſcrutari:& p
pemodũ errare:q cũ capiti Sex.Ro.mederi debeã:reduuiã curem.Nõ.n.laborat de pecũia:nõ illius rõnem
ſui cõmodi ducit:facile egeſtatem ſuã ſe laturũ putat:ſi hãc idigna ſuſpiciõe & ficto crimine liberatus ſit.
Verũ q̃ſo a uobis Iudices ut hæc pauca q̃ reſtat ita audiatis ut ptĩ in me dicerẽ p me ipſo puteris:ptim p Sex.
Ro.qua.n.mihi idigna & itolerabilia uidẽt q̃ q; ad oẽs niſi puideamus: arbitror ptinere:ea pro me ipſo &
animi mei ſenſu ac dolore pronuncio.Quæ ad huius uitæ caſum cãmq; ptineãt:& qd hic p ſe dici uelit:&
qua coditione cõtent⁹ ſit.Iã i extrema oratiõe noſtra Iudices audieti:Ego hæc a Chryſogono mea ſpõte re
moto.Sex.Ro.q̃ro primũ q̃re cuius optimi bona uenierit.Deide q̃re hois ei⁹:q neq; apud aduerſarios oc
ciſus ẽ bõa uenierũt:cũ ĩ eos ſulos lex ſcripta ſit.Deide quare aliquando poſt eã diẽ uenierint:quæ dies in
lege pfinita ẽ.Deide cur tantulo uenierint:quæ oĩa ſi queãdmodũ ſolẽt liberti nequã & iprobi facere in pa
tronũ ſuũ uoluerit conferre nihil egerit.Nemo ẽ.n.qui neſciat p p magnitudinem rerũ multa multos ptĩ
iprudẽte.L.Sylla cõmiſiſſe.Placet igit̃ i his rebus aliqd iprudẽtia pteriri.nõ placet Iudices:ſed neceſſe ẽ.Et
enim ſi Iuppiter optimus maximus:cuius nutu & arbitrio cælũ terra mariaq; regunt̃:ſæpe uentis uehemẽ
tioribus aut imoderatis tẽpeſtatibus:aut nimio calore:aut ĩtollerabili frigore hoib⁹ nocuit:urbes deleuit:
fruges pdidit:quorũ p nicie nihil diuino cõſilio:ſed ui ipſa magnitudie rerũ factũ putamus.At cõtra cõmo
da qbus utimur:lucẽq; qua fruimur:ſpiritumq; quẽ ducimus:ab eo nobis dari atq; ĩpertiri uidemus:quid
miramur.L.Syllam:cum ſolus Rẽpu.regeret:orbemq; terrarũ gubernaret.Imperiiq; maieſtatem:quã ar-
mis receperat:cum legibus confirmaret:aliqua animaduerterẽ nõ potuiſſet:niſi hoc mirum eſt quod ni di
uina aſſequi non poſſit:ſi id mens humana adepta non ſit. Verum ut hæc miſſa faciam:quæ iam facta ſũt
ex his quæ nunc maxime fiunt:nonne quiuis potes itelligere omnium architectum & machinatorẽ unũ
eſſe Chryſogonum:q Sex.Roſ.nomen deferendum curauit.Hoc iudicium cui⁹ honoris cauſa accuſarẽ ſe
dixit Erutius

aptam & ratione diſpoſitam ſe habere
exiſtimant q in ſalentinis:aut in Brutiis habent:unde uix ter in anno audire nũciuni poſſunt.Alter ubi de
ſcendis de palatio & ædibus ſuis habet animi relaxandi cauſa rus amœnum & ſuburbanũ plura pterea p
dia.neq; tamen ullum niſi præclarum & propinquum:domus refera uaſis corrinthiis & deliacis:i qb⁹ eſt
aut heſpa illa quam tanto precio nuper mercatus eſt.ut q prætereuntes aliquod precium numerare auide
bant:fundum uenire arbitrarent̃.Quid pæterea cælati argenti?quid ſtragulæ ueſtis?Quid pectarum ta-
bularum?Quid ſignorum?Quid marmoris apud illum putatis eẽ?tantũ ſcilicet quantum a multis ſplen-
didiſq; familiis in turba & rapinis coaceruari una in domo potuit familiam uero quãtam & quam uariis
cũ artificiis habeat Quid ego dicã?mito haſce artis uulgares:coquos:pictores lecticarios:animi & aurium.
cauſa tot homines habet:ut quotidiano cãtu uocem & neruorum & tibiarũ nocturniſq; conuiuiis tota ui-
cinitas pſonet in hac uita iudices:quos ſumpt⁹ quotidianos:q̃s effuſiones fieri putatis:quæ uero conui-
uia:honeſta credo i huiuſmodi domo:ſi domus hæc habẽda ẽ,potiuſq̃ officina nequitiæ.& diuerſorũ fla
gitiorũ oium.Ipſe uero queãdmodum.compoſito & delibuto:capillo poſſim per forum uolitet cum ma

gna caterua togatorum uidetis iudices:& iam uidetis iudices:ut omnes deſpiciat:ut hominẽ præ ſe nemi
nem putet:ut ſe ſolum beatum:ſolũ potentem putet.Quæ uero efficiat:& quæ conetur ſi uelim comme
morare:ueror iudices:ne quis iperitior exiſtimet me cauſam nobilitatis:uictoriamq; uoluiſſe ledere.Tã
etſi meo iure poſſum:ſi quid i hac parte mihi non placeat uituperare.Non enĩ uereor ne.qs alienum me
animum habuiſſe a cauſa nobilitatis exiſtimet.Sciunt hi qui me norunt me pro illa tenui ifirmaq; parte:
poſtea quam id quod maxime uolui fieri non potuit:ut componeref:id maxime defendiſſe:ut hi uince
rent qui uicerunt.Quis enim erat.q non uideret humilitatem cum dignitate:de amplitudine cõtendere:
quomodo in certamine perditi ciuis erat:non ſe ad eos iungere qbus incolumibus:& domi dignitas.Et
foris auctoritas retineretur.Quæ perfecta eſſe & ſuum cuiq; honorem & gradum redditum gaudeo iudi
ces.ueheme͂terq; lætor:eaq; oĩa deorum uoluntate.ſtudio.P.R.cõſilio & imperio & fœlicitate.L.Syllæ ge
ſta eẽ ĩtelligo.Quod animaduerſum eſt in eos qui cõtra omni ratione pugnarunt.Non debeo rep̃hẽde
re q; uiris fortibus quoꝝ opera eximia ĩ rebus gerẽdis extitit:honos habitus eſt laudo:quæ ut ferrẽt iccir
co oppugnatũ eſſe arbitror:neq; ĩeo ſtudio partiũ fuiſſe confiteor.Sin autem id actum eſt:& iccirco arma
ſumpta ſunt:ut homines poſtremi pecuniis alienis locuplet arent:& in fortunas uniuſcuiuſque ĩpetũ fa
cerent:& id non;modo prohibere nõ liceret:ſed ne uerbis qdem uituperare:tum uero in iſto bello neq;
recreatus:neq; reſtitutus:ſed ſubactus oppræſſuſq;.P.R.eſt.Verũ lõge aliter eſt nihil horũ eſt iudices.Nõ
modo non læditur cauſa nobilitatis:ſi iſtis hominibus reſiſtetis.Verũetiã ornabitur.Et enim qui hæc uitu
perare uolunt.Chryſogonũ tantum poſſe quæruntur:qui laudare uellent:conceſſum ei nõ eẽ comme
morant.Ac iam nihil:ẽ q; quiſquam aut tam ſtultus aut iam improbus ſit:qui dicat uellem qdem liceret:
hoc dixiſſem.Dicas licet hoc feciſſem:facias licet.Nemo prohibet hoc decreuiſſẽ decerne modo recte oẽſ
approbabunt:hoc iudicaſſem laudabũt omnes:ſi ratione & ordine iudicaris.Dum neceſſe erat reſq; ipſa
cogebat:unus omnia poterat.Qui poſteaqnã magiſtratus decreuit:legeſq; cõſtituit:ſua cuiq; procuratio
auctoritaſq; eſt reſtituta:Quã ſi retinere uolunt ii:qui recuperarunt:in perpetuũ poterunt obtinere:ſi hac
cædes & rapinas & hos tãtos tãque profuſos ſumptus aut facient:aut approbabunt:nolo ĩ eo quicquã:ue
hominis qdem cauſa dicere.Vnum hoc dico:noſtri iſti nobiles:niſi uigilantes & boni & fortes & miſeri
cordes erunt:his hoĩbus in quibus hæc erunt ornamẽta ſua concedant neceſſe eſt.Quapropter deſinãt
aliquando dicere:male aliquẽ locutũ eſſe.Si quis uere & libere locutus ſit:deſinant ſuã cauſam cum chry
ſogono cõmunicare:deſinant:ſi illæ læſus ſit:de ſe aliqd detractum arbitrari.Videant ne turpe miſerũq;
ſit eos qui equeſtrẽ ſplẽdorem pati non potuerunt ſerui nequiſſimi dominationem ferre poſſe:quæ q̃dẽ
dominatio iudices in aliis rebus antea uerſabatur.Nũc uero quam uiã muniret:& q; iter affectet uidetis:
ad fidem ad iuſiurandũ:ad iudicia ueſtra ad id quod ſolum prope in ciuitate ſincerum ſanctumq; reſtat.
Hic ne ẽt ſeſe putat aliquid poſſe Chryſogonus?hic etiam potẽs eſſe uult.O rem miſeram atque acerbã:
neque mehercules hoc idigne fero:q; uerear ne qd poſſit.Verũ q; auſus ẽ:quod ſperauit ſeſe apud tales
uiros aliqd ad perniciem innocentis id ipſum quæror.Iccirco ne expectata nobilitas armis atq; ferro Rẽ
pub.recuperauit:ut ad libidinem ſuam liberti ſeruuliq; nobilium bõa fortunas ueſtras atq; noſtras uexa
re poſſent.Si id actũ eſt.Fateor me erraſſe:qui hoc maluerim.Fateor inſaniſſe:qui cũ illis ſenſerim.Tam
& ſi inermis iudices ſenſi.Sin autem uictoria nobilium ornamẽto atq; emolumẽto Reſpu.Po.q;.Roma.
debet eſſe:tũ uero optimo & nobiliſſimo cuique meam orationẽ gratiſſimam eſſe oportet.Quod ſi quis
eſt qui & ſe & cauſam lædi putet:cũ Chryſogonus uituperetur.Is cauſam ignorat:ſeipſum prope nõ no
uit.Cauſa enim ſplendidior fiet:ſi nequiſſimo cuiq; reſiſtetur ille improbiſſimus Chryſogoni fautor:q ſi
bi cũ illo rationẽ cõmunicatam putat:lædit cum ab hoc ſplendore cauſæ ſuperatur.Verũ hæc omnis ora
tio:ut iam ante dixi:mea ẽ:qua me uti Reſpub.& dolor meus & iſtorum iniuria coegit.Sed Roſcius ho
rũ nihil indignum putat neminem accuſat:nihil de ſuo patrimonio q̃ritur:putat homo imperitus mo
rũ ciuilium agricola & ruſticus iſta oia quæ uos per Syllã geſta eẽ dicitis more:lege:iure:gentiũ facta cul
pa liberatus & crimĩe nephario ſolutus cupit a uobis diſcedere.Si hac ĩdigna ſuſpicione careat:alo æquo
ſe carere ſuis oibus cõmodis dicit.Rogat oratq; te Chryſogone ſi nihil de patris fortunis ampliſſimis i ſu
am rem cõuertit:ſi nulla re i te fraudauit:ſi tibi optima fide ſua oia conceſſit:annumerauit:appendit:ſi ue
ſtitũ quo ipſe tectus erat:annulũq; dedit:eos ſuũ tibi tradidit:ſi ex oibus rebus ſeipſum nudũ neq; p̃terea
quicq̃ excepit:ut ſibi per te liceat inocẽti amicoꝝ opib' uitam ĩ egeſtate degere:p̃dia mea tu poſſides.Ego
aliena miſericordia uiuo:cõcedo & q; animus æquus eſſet:q̃a neceſſe ẽ.Mea domus tibi patet:mihi clau
ſa eſt ferto.Familia mea mxime uteris.Ego ſeruũ habeo nullum patior:& ferendum puto:quid uis am
plius?quid iſequeris?Quid oppugnas?Qua in re tuã uoluntatẽ lædi a me putas?Vbi tuis commodis offi
cio?qd tibi obſto?ſi ſpolioꝝ cauſa uis hoĩem occidere:ſpoliaſti?Quid quæris amplius?ſi inimicitiaꝝ:quæ
ſunt tibi inimicitiæ cũ eo:cuius ãtea p̃dia poſſediſti:q̃ ipm cognoſti?Sin metuis:ab eo ne aliqd metuis:quẽ
uides ipm a ſe tã atrocẽ iniuriã propulſare non poſſe?Sin bona quæ Roſ.fuerunt:tua facta ſunt.Iccirco hũc
illius filiũ ſtudes p̃dere:nõne oſtendis id te uereri:quod p̃ter cæteros tu metuere nõ debeas:ne quando
liberis p̃ſcriptoꝝ bona patria reddant.Facis iniuriã.Chryſogone ſi maiorẽ ſpem emptionis tuæ in huius
exitio ponis:quam in his rebus quas.L.Sylla geſſit.Quod ſi tibi nulla cauſa ẽ:cur hũc miſerũ tãta calamita
te affici uelis:ſi tibi oĩa ſua p̃ter animã tradidit:nec ſibi quicquam paternum ne monumenti quidem cau
ſa reſeruauit:p deos ĩmortalis quæ iſta tanta crudelitas eſt?quæ tam fera imaniſq; natura?Quis unquam
prædo fuit tã nepharis?Quis pirata tam barbarus:ut cum itegram prædam ſine ſanguine habere poſſet
cruenta ſpolia detrahere mallet?Scis hunc nihil habere nihil audere:nihil poſſe:nihil unquam cõtra:tẽ

tiam cogitaſſe & tamen oppugnas eum:quem nec metuere potes:neq; odiſſe debes:nec quicquā iā habere reliquū uides:quod ei detrahere poſſis:niſi hoc indignum putas q̄ ueſtitum ſedere in iudicio uides:quē tu e patrimonio tanquam e naufragio nō dum expuliſti.Quaſi uero neſcis hunc & alii & ueſtri a Cecilia Balearis Filia nepotis ſorore ſpectatiſſima fœmina:quæ cum patrem clariſſimum ampliſſimos patruos ornatiſſimum fratrem haberet tamen cum eſſet mulier uirtute perfecit:ut quanto honore ipſa ex illorū dignitate afficeretur:nō minora illis ornamenta ex ſua laude redderet.An q̄ diligēter defenditur.Id tibi indignū facinus uidetur.Mihi crede ſi pro patris huius hoſpitis & gratia uellent omnes huius hoſpites adeſſe & auderēt omnes libere defendere:ſatis copioſe defenderetur.Sin aūt pro magnitudie iniuriæ pq; eo q̄ ſumma Reſpu.in eius periculo tentatur.Hæc omnes uidicarent:cōſiſtere me hercule uobis iſto i loco nō liceret.Nūc ita defendit:nō ſane ut moleſte ferre aduerſarii debeāt:neq; ut ſe potētia ſupari putent. Quæ domi gerēda ſunt ea p Ceciliā tranſigunt:fori iudiciiq; rationē.Meſſala ut uidetis iudices ſuſcepit:q ſi iā ſatis ætatis & roboris haberet:ipſe pro Sex.Roſ.diceret quoniā ad dicēdū īpedimēto ē ætas & pudor q ornat ætatē:cauſam mihi tradidit:quē ſua cauſa cupere ac debere itelligebat:ipſe aſſiduitate cōſilio auctoritate diligentia perfecit ut Sex.Roſ.uita erepta de manibus ſectorū ſententiis iudicū pmitteret.Nimiꝝ iudices pro hac nobilitate pars maxia ciuitatis i armis fuit hæc acta res ē ut nobiles reſtituerent in ciuitatē q hoc facerent.Quod facere Meſſalem uidetis qui caput innocētis defenderent · q iniuriæ reſiſterent:qui quantū poſſent in ſalute alterius.q̄ i exitio mallent oſtendere:q̄ ſi omnes qui eodem loco nati ſint facerent:& Reſpub.ex illis:ac ipſi ex inuidia:minus laborarent.Verum ſi a Chryſogono iudices nō impetramus:ut pecunia noſtra contentus ſi uitam ne petat. Si ille adduci non poteſt:ut cū ademerit nobis oīa quæ noſtra erant propria:ne lu.em quoque hanc quæ communis eſt eripere cupiat:ſi nō ſatis habet auaritiam ſuā pecunia explere:niſi etiam crudelitate ſanguinis præditus ſit.Vnum perfugium iudices:una ſpes reliqua ē Sex.Ro.eademque Reipub.ueſtra priſtina bonitas & miſericordia:quæ ſi manet:ſalui etiā nunc eſſe poſſumus:ſin ea crudelitas:quæ hoc tempore in Rempub.uerſata eſt ueſtros:quoque aīos id quod profecto fieri non poteſt:duriores acerbioreſque reddidit actum eſt iudices:iter feras ſatius ē ætatē degere:q̄ i hac tāta imanitate uerſari.Ad eam ne rem uos reſeruati eſtis:ad eam ne rem delecti:ut eos cōdemnaretis:quos ſectores ac ſiccarii iugulare nō potuiſſent.Solent hoc boni imperatores facere:cum prælium comittunt:ut in eo loco:quo fugam hoſtium fore arbitrentur.Milites collocent.In quos ſi q ex acie fugerint:de improuiſo incidant:nimirum ſimiliter arbitrantur iſti bonorum emptores Vos hic tales uiros ſedere:qui excipiatis eos:qui de ſuis manibus effugerint.Dii prohibeāt iudices ut hoc quod maiores conſilium publicum uocari uoluerunt præſidiū ſectorum exiſtimet.An uero iudices uos non intelligitis nihil aliud agi:niſi ut proſcriptorum liberi quauis ratione tollantur & eius rei initium in ueſtro iureiurando:atque in Sex.Ro.periculo quæri dubium eſt ad quem maleficium pertineat?Cū uideatis ex altera parte ſectorem inimicum ſiccarium eundemque accuſatorem:hoc tēpore ex altera parte egentem probatum ſuis filium in quo non modo culpa nulla:ſed ne ſuſpicio quidē potuit cōſiſtere.Nūquid hic aliud iudices uidetis obſtare roſcio:niſi quod patris bona uenierunt?q̄ ſi id uos ſuſcipitis:& eadem in te opam ueſtram pſiteamini.Si icirco ſedetis.Vt ad uos adducantur eorum liberi:quorum bona uenierūt.Cauete per deos imortales iudices:ne noua & multo crudelior per uos proſcriptio inſtaurata eſſe uideatur.Illam priorem quæ facta eſt in eos q arma capere potuerunt:tamē ſenatus:ſuſcipere noluit:ne quid acrius quā more maiorum comparatum publico conſilio factum uideretur.Hanc uero quæ ad eorum liberos atque ad infantiū puerorum in cunabula pertinet.Niſi hoc iudicio a uobis reiicitis & aſpernamini.Videte per deos immortales quem in locum Rempublicam peruēturam putetis.Homines ſapientes & iſta auctoritate & poteſtate præditos qua uos eſtis.Ex quibus rebus maxime Reſpublica laborat.his maxie mederi conuenit Verum nemo eſt:quin intelligat Popu.Roma.qui quondam in hoſtes leniſſimus exiſtiabatur:hoc tempore domeſticam crudelitatem laborare hanc tollite ex ciuitate iudices:hāc pati nolite diutius in hac Republica uerſari:quæ non modo id habet in ſe mali:quod tot ciues atrociſſime ſuſtulit. Verū etiam hominibus leniſſimis ademit miſericordiam:conſuetudine incommodorum.Nā cum omnibus horis aliquid atrociter fieri uidemus: aut audiuimus:etiam qui natura mitiſſimi ſumus:aſſiduitate moleſtiarum ſenſum omnem humanitatis ex animis amittimus.

¶M.T.C.PRO LVCIO MVRENA AD IVDICES:ORATIO.

QVAE Deprecat° a diis īmortalib° ſum iudices moſ iſtitutoq; maiorū illo die quo auſpicato comitiis cēturiatis.L.Murenā cōſulē renūciaui:ut ea res mihi magiſtratuiq; meo populo plebiq;.Ro.bn̄ atq; fœliciter eueniret.Eadē pcor ab iiſdē diis īmortalib° ob eiuſdē hois cōſulatū una cū ſalute obtinēdā:& ut neſtræ mentes atq; ſentētiæ cū Po.Ro.uoluntate ſuffragiiſq; cōſentiāt.Eaq; res uobis Popu.q;.Ro.pacē traquilitatē ociū cōcordiāq; aſferat:quod ſi illa ſolēnis comitiorū:precatio cōſularibus auſpiciis cōſecrata tātā habet & in ſe uim & religionem.Quantam Reipublicæ dignitas poſtulat.Idem ego ſum præcat°:ut eis quoq; hominibus:quibus hic conſulatus me rogāte datus eſſet.Ea res fauſte fœliciter proſpereq; eueniret.Quæ cū ita ſint iudices:& cum omnis deorum immortalium poteſtas aut tranſlata ſit ad uos:aut certe communicata uobiſcum:idem cōſul ei ueſtræ fidei commēdat:qui antea diis immortalibus cōmendauit.Vt eiuſdē hominis uoce & declaratus conſul & defenſus beneficium Popu.Romāi.Cum ueſtra atque omnium ciuium ſalute tueatur.Et quoniam in hoc officio ſtudium meæ defenſionis ab accuſatoribus atque etiam ipſa ſuſceptio cauſæ.Repræhenſa eſt antequam pro Lucio Murena dicere inſtituo.Pro me ipſo pauca

dicam:non quo mihi potior hoc quidem in tẽpore ſit officii mei q̃ huiuſce ſalutis defenſio:ſed ut meo fa
cto uobis probato maiore auctoritate ab huius honore fama fortuniſq; omnibus inimicorum impet⁹ p
pulſare poſſum. Et primum. M. Catoni uitam ad certam ratiõis normam dirigẽti:& uitam diligẽtiſſime p
pendii monumẽta officiorum omnium de officio meo reſpondebo. Negat fuiſſe rectum Cato me & cõ
ſulem & legibus ambitus latorem:& tam ſeuere geſto conſulatu cauſam. L. M. attingere:cuius repræhẽſio
me & uehementer mouet:non ſolum ut uobis iudices quibus maxime debeo:uerumetiã ut ipſi Catoni
grauiſſimo atq; itegerrimo uiro rationem facti mei probem. A quo tandem. M. Cato eſt æquius conſulẽ
defendi:q̃ a conſule? Quis mihi i repu. poteſt:aut debet eſſe coniunctior:q̃ is cui reſpu. a me una tradit̃ ſu
ſtinenda:magnis meis laboribus & periculis ſuſtentata? Quod ſi in his rebus repetendis quæ mãcipi ſunt
is periculum iudicii præſtare debet qui ſe nexu obligauit. Profecto etiam rectius in iudicio cõſulis deſigna
ti:is potiſſimũ conſul qui conſulem declarauit auctor beneficii. P. Ro. defenſorq; periculi eſſe debebit. At
ſi ut nonnullis in ciuitatibus fieri ſolet:patronus huic cauſæ publice conſtitueretur:is potiſſimo honoſ af
fecto defenſor daretur:qui eodem honore præditus non minus afferret ad dicendũ auctoritatis q̃ faculta
tis. Quod ſi portu ſoluentibus hi qui iam in portum ex alto inuehuntur:precipere ſummo ſtudio ſolẽt:&
tempeſtatem rationem & prædonum & locorum:quod natura affer. ut eis faueamus:qui eadẽ pericula
quibus nos perfuncti ſumus ingrediantur:quo tandem me animo eẽ oportet ꝓpe iam ex magna iactatio
ne terram uidentem in hunc:cui:uideo maximas reſpu. tempeſtates eſſe ſubeũdas? Quarẽ ſi eſt boni cõſu
lis non ſolum uidere quid agatur. Verumetiam prouidere quid futurum ſit:oſtendam alio loco quãtũ ſa
lutis communis itereſſit:duos conſules i repu. Kal. Ianua. eſſe. Quod ſi ita ẽ:non tam meum officiũ debuit
ad hominis amici fortunas q̃ reſ. conſulẽ ad cõmunẽ ſalutẽ defendendam uocare. Nam ꝙ legem de am
bitu tuli:certe ita tuli:ut eam quam mihi metipſi iam pridem tulerim de ciuiũ periculis defendẽdus non
abrogarem. Etenim ſi largitionem factam eſſe confiterer:idque recte factũ eſſe defenderem: facerem im
probe etiam ſi alius legem tuliſſet. Cum uero nihil commiſſum contra legem eſſe defendã:quid ẽ ꝙ meã
defenſionem latio legis impediat? Negat eſſe eiuſdem ſeueritatis Catilinam exitiũ reipubli. intra mœnia
moliẽtẽ urbis & pene ĩperio & urbe expuliſſe:Et nunc pro. L. Murena dicere. Ego autem has artis lenita
tis & miſericordiæ quas me natura ipſa docuit ſemp egi libenter. Illam uero grauitas ſeueritatiſq; perſo
nã nõ appetiui ſed mihi a reſp:impoſitã ſuſtinui:ſicut hui⁹ iperii dignitas i ſummo periculo ciuiũ poſtulabat
Quod ſi tũ cũ reſp. uim & ſeueritatẽ deſyderabat:uici naturã & tã uehemens fui q̃ cogebat:nõ q̃ uolebam
Nunc cũ me oẽs cauſæ ad miſericordia humanitatemq; uocẽt:quanto tãdẽ ſtudio debeo naturæ meæ cõ
ſuetudineq; ſeruire? Ac de officio defenſionis meæ:ac de ratione accuſationis tuæ fortaſſe etiã alia i parte
orationis dicendũ nobis erit. Sed me iudices nõ minus hoĩs ſapientiſſimi atq; ornatiſſimi. Serui Sulpicii
cõqueſtio:q̃ Catõis accuſatio cõmouebat:q grauiſſime & acerbiſſime ferme dixit:me familiaritatis neceſ
ſitudiniſq; oblitũ:cãm. L. Murenæ cõtra ſe defendere. Huic ego iudices ſatiſfacere cupio:uoſq; adhibeꝛ ar
bitros. Nã cũ graue ẽ uere accuſari in amicitia:tũ etiãſi falſo accuſeris:non eſt negligendũ. Ego ſerui Sulpi
ti me in petitione tua tibi oĩa ſtudia atq; officia pro noſtra neceſſitudine & debuiſſe cõfiteor: & præſtitiſſe
arbitror. Nihil tibi cõſulatũ petenti a me defuit:ꝙ eſſet aut ab amico:aut a gratioſo:aut a conſule poſtulan
dũ. Abiit illud tẽpus:mutata ratio eſt ſic extimo:ſic mihi perſuadeo:me tibi contra honorẽ murenæ quan
tum tua me poſtulare auſus:tantum debuiſſe contra ſalutẽ nihil debere. Neq; enim ſi tibi tum cum pete
res:cum Murenã ipſum petas:adiutor eodẽ pacto eſſe debeo. Atq; hoc non modo nõ laudari:ſed ne cõce
di quidem poteſt:ut amicis noſtris accuſantibus non etiam alieniſimos defendamus. Mihi aũt cum Mu
rena iudices & magna & uetus amicitia eſt:quæ in capitis dimicatione ab Ser. Sulpicio nõ icirco obrue
turꝙ ab eodem in honoris contentione ſuperata eſt. Quæ ſi cauſa nõ eſſet:tamẽ uel dignitas hominis:uel
honoris eius quem adeptus eſt amplitudo ſummã mihi ſuperbiæ crudelitatiſq; famã iuſſiſſet ſi hominis
& ſuis & Po. Ro. ornamentis ãpliſſimi cauſam tanti periculi repudiaſſem. Neq; enim iam mihi licet:neq;
eſt integrũ:ut meum laborem hominum periculis ſubleuandis non impertiam. Nam cũ præmia mihi tã
ta pro hac induſtria ſint data quanta antea nemini ſic & ſi exceperis:eos:cum adept⁹ ſis:deponere: eſt ho
minis & aſtuti & ingrati:ꝙ ſi licet deſinere: ſi te auctore poſſum:ſi nulla inertiæ nulla ſuperbiæ turpitudo:
nulla inhumanitatis culpa ſuſpicitur. Ego uero libenter deſino. Sin autem inertiã fuga laboris & deſidiã
repudiatio ſuppliciũ:ſuperbiam:amicorum neglectio improbitatẽ coarguit:Nimirũ hæc cauſa ẽ huiuſmo
di quam nec induſtrius:quam nec miſericos:nec officioſus deſerere poſſit. Atq; huiſce rei coniecturã de
tuo ipſius ſtudio Serui facillime cœperis. Nam ſi tibi neceſſe putas etiã aduerſariis amicorũ tuorũ de iure
conſulentibus reſpondere. Et ſi turpe extimas te aduocato:illum ipſum quẽ cõtra ueneris cauſa cadeꝛ in
eadẽ cauſa iurare. Noli tam eẽ iniuſtus ut cum tui fontes uel inimicis tuis pateant:noſtros etiã amicis pu
tes clauſos eſſe oportere. Et enim ſi me tua familiaritas ab hac cã remouiſſet:ſi hoc idẽ. Q. Hortenſio. M.
Craſſo clariſſimis uiris:ſi idem cæteris a qb⁹ ĩtelligo tuã gratiã magni eſtimari accidiſſet:in ea ciuitate cõ
ſul deſignatus defenſorem non haberet:in qua nemini unquã infimo maiores noſtri patronũ deeſſe uo
luerunt. Ego uero iudices ipſe me exiſtimarem nepharium:ſi amico crudelem:ſi miſero ſuperbũ conſul
conſuli defuiſſem. Quare quod dandum eſt amicitiæ:large dabitur a me:ut tecum agam Serui: nõ ſec⁹ ac
ſi meus eſſet frater:qui mihi cariſſimus eſt iſto in loco quod tribuẽdum eſt officio:fidei:religioni illud ita
moderabor:ut meminerim me cõtra amici ſtudium pro amici periculo dicere. Intelligo iudices tris toti⁹
accuſationis partis fuiſſe:& earum una in reprehenſione uitæ:alteram in contentione dignitatis:tertiã in
criminibus ambitus eſſe uerſatam. Atq; harum trium partium:pria illa quæ grauiſſima debebeat eẽ ita fu

it infirma & leuis:ut illo lex magis quædam accuſatoria:q̄ uera maledicēdi facultas de uita. L. Murenæ dicere aliquid coegerit. Obiecto eſt enim Aſia:quæ ab hoc non ad uoluptatē & luxuriā expetita eſt ſed & in militari labore peragrata. Qui ſi adoleſcens patre ſuo imperatore non meruiſſet:aut hoſtem aut patris imperium timuiſſe:aut a parente repudiatus uidereť:aut cum ſedere in equis triūphantiū prætextati potiſſimi filii ſoleant huic donis militaribus patris triūphū decorare:fugiendum fuit ne ut rebus cōmuniter geſtis pene ſimul cū patre triumpharet hic uero iudices & fuit in aſia & uiro fortiſſimo parēti ſuo magno adiumento in periculis:ſolatio in laboribus gratulationi:in uictoria fuit. Et ſi habeat Aſia ſuſpicionē luxuriæ quandam:non aſiam nunq̄ uidiſſe:Sed in aſia continenter uixiſſe laudādū eſt. Quamobrem nō aſiæ nomen obiiciendū Murenæ fuit:ex qua laus familiæ memoria generis honos & gloria nomini cōſtituta ē Sed aliquod aut in aſia ſuſceptum eſt aut ex aſia deportatū flagitiū ad dedecus eſt. Meruiſſe uero ſtipēdia i eo bello:quod tū Po. Ro. non mō maximū:ſed etiā ſolū gerebat. Virtutis patre īperatore libētiſſime meruiſſe pietatis:ſine ſtipendiorū patris uictoriā ac triumphū fuiſſe felicitatis fuit. Maledicto qdem icirco nihil in hiſce rebus loci:quod ōia laus occupauit:Saltatorē appellat fuiſſe. L. Murenā. M. Cato. maledictū eſt:ſi uero obiicitur:uehementis accuſatoris ſi in falſo maledici conuiciatoris. Quare cū iſta ſin auctoritate:non debes Marce arripere maledictū ex triuio:aut ex ſcurrarū aliquo conuitio:neq̧ temerē cōſulē. P. R. ſaltatorē uocare:ſed conſpicere quibus præterea uitiis affectum eſſe neceſſe ſit eū cui uere iſtud obiici poſſit. Nemo enim fere ſaltat ſobrius:niſi forte inſaniat:neq̧ in ſolitudine neq̧ ī conuiuio moderato atq̧ honeſto. In tēpeſtiui cōuiuii amœni loci multarū deliciarū comes ex eſt extrema ſaltatio. Tu mihi arripis hoc:ꝙ neceſſe ē oium uitioꝝ eē poſtremū. Reliquis illa quibus remotis hoc uitiū oino eſſe nō pōt:nullū turpe cōſilium:non amore:nō cōmeſſatio:nō libido:nō ſumptus oſtendiť:& cū ea nō reperiantť:quæ uoluptatis nomē habent:q̄ q̄ uitioſa ſunt in quo ipſam luxuriā reperire nō potes:in eo te umbram luxuriæ reperturū putas. Nihil igiť in uitā. L. M. dici pōt:nihil inquā oino. Iudicio ſic a me diſignatus cōſul defendiť:ut eius nulla fraꝰ nulla auaritia:nulla pfidia:nulla crudelitas:nullū petulās dictū in uita proferať:bene habet. Iacta ſunt fūdamenta defenſiuis:Nondū.n. noſtris laudibus quibus utar poſtea:ſed:ꝑpe inimicorū cōfeſſione:uiꝝ bonū atq̧ integrū hoīem defendimus. Quo conſtituto faciliorē mihi aditus ad contentionē dignitatis:quæ altera pars fuit accuſationis. Sumā uideo in te eſſe Serui Sulpicio dignitatem generis:īntegritatis:īduſtriæ cæterorūq̧ ornamētorū oium quibus fretū ad cōſulatus petitionē aggredi par eſt pariа cognoſco eē iſta i. L. Mu. atq̧ ita paria ut neq̧ ipſe dignitate uinci potuerit:neq̧ te dignitate ſuperarit. Contempſiſti. L. Murenæ genꝰ extuliſti tuum. Quo loco ſibi hoc ſumis:niſi qui patritius ſit:neminem bono genere natum. facis ut rurſus plebs in auētinum ſe uocanda eſſe uideať. Sin aūt ſunt amplæ & honeſtæ familiæ plebeiæ & proauus. L. Murenæ:& auus prætor fuit & pater:Et enim mihi ipſi accidit:ut cū duobus patritiis:altero improbiſſimo atq̧ audaciſſimo:altero modeſtiſſimo atq̧ optimo uiro peterē:ſuperaui tamē dignitate Catilinā gratia Galbā. Quod ſi id crimē hoī nouo eſſe deberet. ꝑfecto mihi neq̧ inimici neq̧ inuidi defuiſſet. Omittamus igitur de genere dicere. cuius eſt magna in utroq̧ dignitas:uideamus cætera. Quæſturam una petiit Et ſum ego factus prior:non eſt reſpondendum ad omnia:neque enim ueſtrum quēquam fugit. cum multi pares dignitate fiant. Vnus autem primum ſolus poſſet optinere:non eundem eſſe ordinē dignitatis:& renūciationis:propterea ꝙ renunciatio gradus habeat. dignitas autem ſit perſæpe eadē omnium:ſed quæſtura utriuſq̧ propemodum pari momento ſortis fuit. Habuit hic lege titia prouinciā tacitā & quietam. Tu illam:cui cum quæſtores ſortiuntur & iam acclamari ſolet:hoſtenſem non tam gratioſam & illuſtrem q̄ negocioſam & moleſtā:Cōſedit utriuſq̧ nomē ī quæſtura. Nullū eni uobis ſors campum dedit ī quo excurrere uirtus cognoſciq̧ poſſet. Reliqui tpis ſpacium ī cōtētione uocať ab utroq̧ diſſimillima ratiōe tractatū eſt. Seruius hic uobiſcū hanc urbanā militiam reſpondendi:cauēdi:ſcribēdi:ac plenā ſollicitudinis ac ſtomachi ſecutus eſt. Ius ciuile didicit:multum uigilauit:laborauit:præſto multis fuit:multoꝝ ſtulticiā ꝑpeſſus ē arrogantiam pertulit:difficultatē exorbuit. Vixit alioꝝ arbitriū:nō ad ſuū:magna laus & grata hominibus unum hominem elaborare in ea ſcientia:quæ ſit multis ꝓfutura. Cū ampliſſime atq̧ honeſtiſſime ex prætura triumphaſſet:hoc faciliorē huic gradū cōſulatus adipiſcēdi reliquit:qd is iam patri debitꝰ a filio petebatur. Tua uero nobilitas Serui Sulpitii tam & ſi ſumma ē. tamē hominibus litteras & honoricis eſt notior. populo uero & ſuffragatoribus ē obſcurior. pater enī fuit equeſtri ordine & loco:auus nulla illuſtri laude celeberatus. Itaq̧ nō ex ſermōe hominē recētī:ſed ex annaliū uetuſtate eruēda ē memoria nobilitatis tuæ. Quare ego te ſemper in noſtrum numerū aggregare ſoleo:ꝙ uirtute induſtriaq̧ pfeciſti ut cum equitis Ro. eſſes filius:ſumma amplitudine dignus putare. Nec mihi unquā minus in. Qu. pompeio nouo homine & fortiſſimo uiro uirtutis eſſe uiſum eſt:q̄ in homie nobiliſſimo. M. Aemilio Etenī eiuſdem animi atq̧ īgenii eſt poſteris ſuis quod pompeius fecit:amplitudinē nominis quā nō accepit tradere. Et ut Scaurus memoriam prope inter mortuā generis ſui uirtute renouare. Quāq̄ ego iam putabam iudices multis uiris fortibus:ne ignobilitas generis obiiceretur:meo labore eſſe perfectū. Qui nō modo Curiis Catonibus. Pōpeiis antiquis illis fortiſſimis uiris nouis hominibus:ſed his recētibus Mariis & didiis & Cælius cōmemorandis iacebant. Cū uero ego tanto interuallo clauſtra iſta nobilitatis refregiſſē:ut aditus ac conſulatū poſthac ſicut apud maiores noſtros fuit:nō magis nobilitati q̄ uirtuti pateret:non arbitrabar cū ex familia uetere & illuſtri conſul deſignatus ab equitis roma. filio conſule defenderetur:de generis nouitate accuſatores eē dicturos. Quid? Murena interea fortiſſimo & ſapientiſſimo uiro ſummo impatori legatus. Lu. Lucullo fuit:qua in legatione duxit exercitum ſigna contulit:manum cōſeruit:magnas copias hoſtium fudit. Vrbes partim ui partim obſidione cœpit. Aſiā iſtā refertā:& eādem delicatam

ſic obiit:ut in ea neq; auaritiæ:neq; luxurie ueſtigium reliquerit.Maximo i bello ſic eſt uerſatus:ut hic mul
tas res & magnas ſine imperatore geſſerit:nullā ſine hoc imperator.Atq; hæc quāq̄ præſente.L.Lucullo lo
quar:tamē ne ab ipſo propter periculū noſtrū cōceſſam uideamur habere licentiā fingendi publicis literis
teſtata ſunt:oīa quibus .L.Lucullus tantū laudis impertit:quantū neque ambitioſus imperator:neq; inuidus
tribuere alteri in cōmunicāda gloria debuit. Summa ī utroque eſt honeſtas:ſumma dignitas:quam ego ſi
mihi per Seruiū liceat pari atq; in eadem laude ponā:ſed nō licet.Agat rem militarem:inſectat totā hāc le
gatiōem:aſſiduitatis & operatū harū quotidianarū putat eſſe conſulatum:apud exercitū mihi fueris inquit:
tot annos forū non attigeris.Abfueris iam diu:ut cū longo poſt interuallo ueneris:cum his qui in foro ha
bitarunt:de dignitate contēdas.Primū iſta noſtra aſſiduitas Serui neſcis quantū interdū afferat hominibus
faſtidii:quantū ſanetatis.Mihi quidē uehemēter expedit:poſitā in oculis eſſe gratiā.Sed tamen ego mei ſa
tietatē magno meo laborē:ſperaui:& tu idem fortaſſe.Verūtamen utriq; noſtrū deſideriū nihil obtuiſſe.Sed
ut hoc omiſſo ad ſtudiorū atq; artiū contētionem reuertamur:qui poteſt dubitare quin ad cōſulatū adipi
ſcēdū multo plus afferat dignitatis res militaris:q̄ iuris ciuilis gloria? Vigilas tu de nocte: ut tuis conſulto
ribus reſpondeas ille ut eo quo intendit:mature cū exercitu perueniat.Te gallorū:illū buccinarū cāt° exu
ſcitat. Tu actionē inſtituiſtis aciē inſtruit.Tu caues ne tui cōſultores:ille ne urbes aut caſtra capiant̄:Ille te
net & ſcit ut hoſtiū copiæ:tu ut aquæ pluuiæ arceant̄.Ille exercitatus eſt in ꝓpagandis finibus:tuq; in regē
dis.At nimirū:dicēdū eſt.n.qd ſentio:Rei militaris uirtus præſtat cæteris omnibus.Hæc nomē po.ro.hæc
huic urbi æternā gloriā peperit:hæc orbē terrarū parere huic imperio coegit:oēs urbāæ res:oīa hæc nr̄a præ
clara ſtudia & hæc forenſis laus & induſtria latent in tutela ac præſidio bellicæ uirtutis ſimulatq; increpuit
ſuſpicio tumultus:artes ilico noſtræ cōticeſcūt:& quoniā mihi uideris iſtā ſciētiā iuris tāq̄ filiolā oſculari tu
am:non patiar te ī tāto errore uerſari:ut iſtud neſcio quid qd tātopere didiciſti:præclarū aliqd eē arbitrere:
Aliis ego uirtutibus cōtinētiæ:grauitatis: iuſticiæ:fidei:cæteris oībus cōſulatu & oī honore ſemp digniſſi
mū iudicaui.Quod qdē iūs ciuile didiciſti:nō dicā operā ꝑdidiſti:ſed illud dicā nullā eē ī illa diſciplia mu
nitā ad cōſulatū uiā.Oēs.n.artes:quæ nobis Po.Ro ſtudia cōciliāt:& admirabilē dignitatē & ꝑ gratā utilitatē
debēt habere.Summa dignitas eſt in his q̄ militari laude antecellūt omnia eni quæ ſūt ī iperio & ī ſtatu ci
uitatis ab his defendi & firmari putantur:ſumma etiam utilitas:ſiqdem eorū cōſilio & periculo cū. Repu.
tum etiam noſtris rebus perfrui poſſumus.Grauis etiam illa ē:& plena dignitatis dicēdi facultas:quæ ſæ
pe ualuit in conſule deligendo:poſſe conſilio atq; oratione & ſenatus & populi & eorum q̄ res iudicāt mē
tes ꝑmouere.Quæritur conſul q̄ dicendo nonunq̄ comprimat tribunitios furores:q̄ concitatū populum:
flectat:q̄ largitione reſiſtat.Non mirum ſi ob hanc facultatem hoīes ſæpe ēt non nobiles conſulatū conſe
cuti ſūt:præſertim cum hæc eadem res plurimas gratias:firmiſſimas amicitias:maxīa ſtudia pariat:quorū
ī iſto ueſtro artificio Sulpici nihil eſt:primum dignitas in tam tenui ſcientia quæ poteſt eſſe.Res enim ſūt
paruæ prope in ſingulis litteris atq; interpretationibus uerborū occupatæ.Deinde etiam ſiquid: apud ma
iores noſtros fuit in iſto ſtudio admirationis id enunciatis ueſtris myſteriis: totum eſt contemptum &
adiectum.Poſſet agi lege nec ne:pauci quondam ſciebant.Faſtos enim uulgo non habebant:erāt:in ma
gna potentia qui conſulabantur:a q̄bus etiā dies tanquam a caldæis petebantur.Inuentus eſt ſcriba:qdā
Cn.Flauius:q̄ cornicum oculos confixerit:& ſingulis diebus ediſcendos faſtos populo ꝓpoſuerit:& ab ip
ſis cauſis iuriſconſultis eorum ſapientiam compilarit.itaq; irati illi q̄ ſunt ueriti ne dierum ratione peruul
gata & cognita ſine ſua opera lege poſſet agi uero ac eadem cōpoſuerunt:Vt in omnibus rebus ipſi inter
eſſent.Cum hoc fieri belliſſime poſſet:fundus ſabinus meus eſt imo me°.Deīde iudicum noluerunt Fun
dus q̄ quit q̄ eſt in agro:qui Sabinus uocatur:ſatis uerboſe.meus dicitur.Cedo quid poſtea tum ego ex uer
bo iure que meum eſſe animo.Q. uid tū inde:ibi ego te ex iure manu conſertum uoco.Quid huic tā lo
quaciter litigioſum reſponderet.Ille unde petebat̄:non habebat.Tranſit idē iuriſcōſultus ubicinis latini
modo.Vnde tu me inquit ex iure manu conſertū uocaſti.Inde ibi ego te reuoco:ꝑtor interea ne pulchrū
ſe ad beatum ſe putaret:atq; aliquid ipſe ſua ſponte loqueretur:ei quoq; carmen compoſitum eſt:cum cæ
teris rebus abſurdum:tum uero nullo uſui utriſq;.ſuperſtitibus præſentibus:iſtam uiam dico inite uiam
præſto.Aderat ſapiēs ille.Q. ui in re uiā doceret.Redite uiam.Eodem duce redibant:hæc iam tum apud
illos barbatos ridicula credo uidebant̄ homines cum recte atq; in loco cōſtitiſſent.Iuberi abire: ut unde
abiſſent eodem ſtatim redirent.Iiſdem ineptiis fucata ſunt illa omnia quādo te in iure cōſpicio:& hæc &
ſimilia.Sed an:ne tu dicis quia cauſa uindicaueris:quæ dū erant occulta neceſſario ab ei quis ea tenebāt
petebātur.Poſtea uero peruulgata atq; in manibus iactata & excuſſa inaniſſima prudētiæ reperta ſūt frau
dis autem & ſtulticiæ pleniſſima.Nam cum permulta præclare.Legibus eſſent cōſtituta:ea iure cōſulto
rum ingeniis pleraq; corrupta:ac deprauata ſunt.Mulieres omnes ꝓpter infirmitatē cōſilii maiores in tu
torū poteſtate eē uoluerūt.hi inuenerūt genera tutorū:quæ ꝑtāte mulierū cōtinerent̄:ſacra interire illi no
luerunt:horum ingēio ſenes ad coēptiones faciendas interimendorum ſacrorū cauſa repti ſunt.In om
ni deniq; iure ciuili æquitatem reliquerunt:uerba ipſa tenuerūt:ut Caia quia in alicuius libris exēpli cau
ſa id nomen inuenerant:putarunt omnes mulieres quæ coēptionem facerent.Caias uocari.Iā illud mi
hi mirum quidem uideri ſolet tot homines:tam ingenioſos per tot annos etiā nunc ſtatuere nō potuiſſe
utrum diem tertium:an perendinū iudicem:an arbitrum:rem in litem dici oporteret.Itaq; ut dixi digni
tas conſularis in iſta ſcientia nunquam fuit:quæ tota ex rebus fictis commētitiiſq; cōſtatet.Gratiæ uero
multo etiam minores.Quod enim omnibus patet:& æque promptum eſt mihi & aduerſario meo id eſ
ſe gratum nullo pacto poteſt.Itaque non modo beneficii collocandi ſpem:ſed etiā illud quod aliquādiu

fuit:licet conſulere:iam perdidiſtis:ſapiens exiſtimari nemo poteſt in ea prudētia:quæ neq; extra Romā
uſquam:neq; Romæ rebus prolatis quicquam ualet.Peritus ideo nemo haberi poteſt:q̄ i eo q̄ ſciunt ho
mines nullo modo,poſſunt iter ſe diſcrepare:difficilis autem res id non putatur:quod perpaucis & mini
mæ obſcuris litteris continetur.Itaq; ſi mihi homini uehementer occupato ſtomachum moueritis:triduo
iuriſconſultum me eſſe profitebor.Eteni quæ deſcripto aguntur ſcripta ſunt omnia : neq; tamen quicquā
tam anguſte ſcriptū eſt:quo ego non poſſim:qua de re agitur:addere.Quæ conſuluntur aut minimo peri
culo reſpondentur:ſi id quod oportet:reſponderis idem uideare reſpondiſſe quod ſeruius.Sin aliter & iā
controuerſum ius noſſe:& tractare uideare.Quapropter nō ſolum illa gloria militaris ueſtris formulis at-
que actionibus anteponenda eſt uerumetiam dicendi conſuetudo lōge & multum iſti ueſtræ exercitatio
ni ad honorem antecellet.Itaq; mihi uidentur pleriq; initio multo hoc maluiſſe.Poſt cū id aſſequi non
potuiſſent:iſtuc potiſſimum ſunt delapſi.Vt aiunt in græcis artificib⁹ eos auledos eſſe:qui citharædi fieri
non potuerint.Sic nonnullos uidemus qui oratores euadere non potuerunt:eos ad iuris ſtudiū deueni-
re.Magnus dicēdi labor: magna res:magna dignitas: ſumma autem gratia. Etenim a uobis ſalubris quæ
dam ab his qui dicunt ſalus ipſa petitur.Deinde ueſtra reſponſa atq; decreta & uertuntur ſæpe dicendo:&
ſine defenſione oratoris firma eſſe non poſſunt:i qua ſi ſatis profeciſſem:parcius de ei⁹ laude dicerē.Nūc
de me nihil dico.Sed de his qui in dicendo magni ſunt:aut fuerunt.Duæ ſunt:artes quæ poſſunt locarē ho
mines in ampliſſimo gradu dignitatis:ut imperatoris:altera oratoris boni.Ab hoc enim pacis ornamēta
retinentur:ab illo belli pericula repelluntur.Cæteræ tamen uirtutes ipſæ per ſe multū ualēt.Iuſticia:fides
pudor:temperantia:quibus te Serui excellere omnes intelligūt:Sed nō nunc de ſtudiis ad honorā depo
ſitus:non de inſita cuiuſq; uirtute diſputo.Omnia iſta nobis ſtudia de manibus excutiuntur:ſimulatq; ali-
quid motus nouos per tubicines bellicum canere cœpit.Etenim ut ait ingentoſus poeta & auctor ualde bo
nus prœliis promulgatis tollitur e medio non ſolum iſta ueſtra uerboſa ſimulatio prudentiæ ſed etiā ipſa
illa domina rerum ſapientia uidetur reſpui.Spernitur orator non ſolum odioſus in dicēdo ac loquax ue-
rum etiam bonus:horridus:miles armatur.Veſtrum uero ſtudium totum iacet. Non ex iure manu conſertū
ſed ferro iquit rem repetuntur.Quod ſi ita eſt:cedat opinor ſulpiti forum caſtris:ociū militiæ:ſtilus gladio
umbra ſoli.Sit deniq; i ciuitate ea prima res propter quam ipſa eſt ciuitas omniū prīceps. Verum hæc Ca
to nimium nos noſtris uerbis magna facere demonſtrat:& oblitos:eſſe bellum illud omne Mithridaticū
cū mulierculis eſſe geſtū.Quod ego longe ſecus exiſtimo iudices:deq; eo pauca diſſeram:neq;.n.cā i hoc
continetur:Nā ſi omnia bella quæ cū græcis geſſimus:contemnēda ſunt:derideatur ſunt de rege Pyrrho
triumph⁹. M.Curii.de Philippo.T.Flaminii:de ætolis.M.Fuluii:de rege pſe.L.Pauli:de ſpēdo Phillippo
Qu.Metelli:de Corinthiis.L.Mummii.Sin hæc bella grauiſſima uictoriæq; eoꝝ bellorū grauiſſimæ fue-
runt.Cur aſiaticæ nationes atq; ille a te hoſtis contemnitur?Atqui ex ueterum rerum monumentis . Vel
maximum bellum Po.Ro.cum anticho geſſiſſe uideo:cuius belli uictor.L.Scipio ſi qua parta cum.P.fra-
tre gloria:quam laudem ille Africa oppreſſa cognomine ipſo præ ſe ferebat.Eandē hic ſibi ex Aſiæ nomi
ne aſſumſit.Quo quidem in bello uirtus enituit egregia.M.Catonis proaui tui:quo ille cum eſſet ut ego
mihi ſtatuam:talis qualem te eſſe uideo.Nunq̄ cum Scipione eſſet profectus:ſi cum mulierculis belladū
arbitraretur Neq; uero cum.P.Africano ſenatus egiſſet:ut legatus fratri proficiſceretur:cum ipſe pauloan
te Hānibale ex italia expulſo ex africa eiecto Cartagine oppreſſa maximis piculis Rempu.liberaſſet : niſi
illud graue bellum & uehemens putaretur.Atqui ſi diligēter quid Mithridates potuerit: & quid effecerit:
& qui fuerit:conſideratis omnibus regibus:qbus cum popu.Ro.bellū geſſit:hunc regem nimiū antepo
nes quem.L.Sylla maximo & fortiſſimo exercitu pugna excitaret:non rudis imperator:ut aliud nihil dicā
cum bellum inuectum totam in aliam cum pace dimiſit:quem.L.Murena pater huiuſce uehementiſſime
uigilantiſſimeq; uexatum reppreſſum magna ex parte:nō oppreſſum reliquit.Q uod rex ipſe ſibi aliquot
annis ſumptis ad confirmandas nationes:& copias belli tantum ipſe opibus conatuq; ualuit:ut ſe oceanū
cum ponto Sertorii copias cum ſuis coniuncturū putaret.Ad quod bellum duobus conſulibus ita miſſis
ut alter Mithridatem non perſequeretur Alter Bithiniā tueretur:alteri⁹ res & terra & mari calamitoſe ue
hementer & opes regis & nomen auxerunt.L.Luculli uero res tātæ extiterunt: ut neq; maius bellum cō
memorari poſſit:neq; maiori conſilio & uirtute geſtum.Nā cum totius impetus belli ad Cyzicenoꝝ mœ
nia extitiſſet:eam que urbem ſibi mithridates aſiæ ianuā fore putaſſet:qua effrata & reuulſa tota pateret p
uincia perfecta a Lucullo hæc ſunt oīa:ut urbs fideliſſimorū ſocioꝝ defenderet:ut omnes copiæ regis diu
turnitate obſidionis conſumerentur.Quid illam pugnam naualem ad tenedum cum contēto curſu acer
rimis ducibus hoſtium claſſis italiam ſpe atq; animis inflata peteret:mediocri certamine & parua dimica
tione cōmiſſam arbitraris?Mitto prælia præterea oppugnationes oppidorum.Expulſus regno tādem ali
quando tantum tamen conſilio atq; auctoritate ualuit:ut ſibi rege Armeniorum adiuncto:nouas opes co
piaſq; renouarit.Ac ſi mihi nunc de rebus geſtis eſſet noſtri exercitus imperatoriſq; dicendū plurima &
maxima prælia cōmemorare poſſem.Sed nō id agimus:hoc dico:ſi bellū hoc ſi hic hoſtis ſi ille rex contē
nendus fuiſſet neq; tanta cura ſenatus & Popu.Ro.ſuſcipiēdum putaſſet:neq; tot annos geſſiſſet neq; tā-
ta gloria.L. Luculli:neq; uero eius belli cōficiendum exitū tanto:ſtudio po.Ro.ad.Cn.pomp.detuliſſet
cuius ex omnibus pugnis quæ ſunt innumerabiles uel acerrima mihi uidetur illa quæ cum rege cōmiſa eſt
& ſumma contentione pugnata:qua ex pugna cum ille ſe eripuiſſet & boſphorum confugiſſet : quo exer
citus adire non poſſet:etiam in extrema fortuna & fuga nomen tamen retinuit regium.Itaque eo ipſo
Pompeius regno poſſeſſo ex omnibus oris ac notis ſedibus hoſte propulſo:tamen tātū in unius anima

poſuit:ut cum ille omnia quæ tenuerat adierat:ſperarat:uictori poſſideret:tamen non antequã illum uita
expulit bellum confectum iudicant.Hunc tu hoſtem Cato contemnis.quo cum per tot annos tot prœliis:tot
imperatores bella geſſerũt:cuius expulſi & eiecti uicti uita tãtũ æſtimata eſt ut morte eius nũciata:denique
bellum confectum arbitraremur.Hoc igitur i bello.L.Murenam legatũ fortiſſimi animi:ſummi cõſilũ
maxmi laboris cognitum eſſe defendimus:& hanc eius operã nõ minus ad cõſulatũ adipiſcẽdũ:q̃ hãc no
ſtrã forẽſum induſtriã dignitatis habuiſſe.Atq; eni in præturæ petitõe prior renunciatus eſt Seruius. Pergitis
ne nos tanq̃ ſyngrapha agere cum populo.ut quem locum ſemel honoris cuip:ã dederit:eundem reliqs
honoribus debeat.Quod enim fretum quod euripum tot motus tantas tã uarias habere putatis agitatio
nes:quot fluctus:quantas perturbatiões & quantos æſtus habet rõ comitiorum.Dies intermiſſus aut nox i
terpoſita ſæpe pturbat oĩa.& totã opinionẽ paruã nõnunq̃ cõmutat aura.Rumores ſæpe ẽt ſine ulla cauſa
aperta fiunt. Si aliud atque exiſtimamus:ut nõnunquam ita factum eſſe etiam populus:admiretur:q̃ſi ue
ro non ipſo fecerit:nihil eſt incertius ullo:nihil:obſcurius uoluntate hominum:nihil fallacius ratiõe tota
comitiorũ.Quis.L:philippum ſummo ingenio:opera:gratia nobilitate a.M.Herẽnio ſuparı poſſe arbitra
tus eſt?Quis.Qu.Catulũ humanitate:ſapientia:integritate antecellentẽ a.Cn.Manlio?Quis.M.Scaurum
hominem grauiſſimum:ciuem egregium fortiſſimum ſenatorem a.Qu.Maximo?Nõ modo horum ni-
hil ita fore putatũ ẽ.Sed ne cum eſſet factum quidem:quare ita factum eſſet:intelligi potuit.Nam ut tẽpe-
ſtates ſæpe certo aliquo cæli ſigno cõmouẽtur ſæpe improuiſo nulla ex certa ratione ſed obſcura aliq̃ ex
cauſa concitantur:ſic in hac comitiorum tempeſtate populari ſæpe intelligas quo ſigno cõmota ſit: ſæpe
ita obſcura ẽ:ut caſu excitata eſſe uideatur.Sed tamen ſi eſt reddenda ratio duæ res in prætura uehemẽter
deſideratæ ſunt:quæ ambæ in conſulatu tum Murenæ profuerunt:una expetatio muneris:quæ ex rumo
re nonnullo & ſtudiis ſermonibuſq; competitorum creuerat.Altera q̃ hi quos ĩ prouincia ac legatiõe om
nis & liberalitatis & uirtutis ſuæ teſtes habuerat:nondũ deceſſerant.Horum utrunque ei fortuna ad cõſu
latus petitionem reſeruauit.Nam.L.Luculli exercitus:qui ad triumphum conuenerat:idẽ comes.L.Mu-
renæ præſto fuit:& munus ampliſſimum quod præturæ petitio deſiderabat:prætura reſtituit.Nũ tibi hæc
parua uidentur adiumenta & ſubſidia conſulatus?uoluntas militum quæ cũ per ſe ualet multitudine:tum
apud ſuos gratia:tum uero in cõſule declarando multum etiã apud uniuerſum po.ro. auctoritatis habet
ſuffragio militaris.Imperatores enim comitiis conſularibus:non uerborum īterpretes deligũtur.Quare
grauis illius oratio me ſaucium recreauit:me præda donauit:hoc duce caſtra cœpimus:ſigna contulim⁹:
nunq̃ plus iſte militi laboris impoſuit:q̃ ſibi ſumpſit:ipſe tum fortis tum etiam fœlix.Hæc quãti putas eſſe
ac famam hominum hac uoluntatem?Etenim ſi tanta illis comitiis religio ẽ Vt adhuc ſuper oẽ præualue
rit prorogatiuũ:q̃d mirũ ẽ i hoc felicitatis famã ſermonẽq; ualuiſſe?Sed ſi hæc leuiora ducis:q̃ ſunt grauiſſima
& hanc urbanã ſuffragationẽ militari antepones:noli ludorum huius elegãtiam:& ſcænæ magnificentiã uel
de cõtẽnere.quæ huic admodũ pfuerũt.Nam q̃ d ego dicã populum ac uulgus iperatorum ludis magno
pere delectari?Minus eſt enim mirandum:quanq̃ huic cauſæ id ſatis eſt.Sũi populi ac multitudinis cõitia
Quare ſi populo laudorũ magnificentia uoluptatẽ Nõ ẽ:mirandũ eam.L.Murenæ apud populũ profuiſ
ſe.Sed ſi nos metipſi qui & delectatione omni negociis ipedimur:& in ipſa delectatione occupatiões ali-
as multas habere poſſumus:laudis tamẽ oblectamur & ducimur:Quid tu admirere de multitudi e idocta
L.Otho uir fortis meus neceſſarius equeſtri ordini reſtituit nõ ſolũ dignitatẽ.Sed etiam uoluptatẽ . Itaq;
lex hæc quæ ad ludos ptinet eſt omniũ gratiſſima q̃ honeſtiſſimo:ordini cũ ſplendore fructus quoq; iucũ
ditatis eſt reſtitutus.Quare delectant hoĩes (mihi crede) ludi:& illos ẽt q diſſimulant nõ ſolũ: eos q̃ fatent
quod ego in mea petiõe ſenſi:nam nos quoq; habuim⁹ ſcænã cõpetitricẽ.Quod ſi ego qui trinos ludos
ædilis fecerã: tũ Antonii ludis cõmouebar:tibi q caſu nullos feceras:nihil hui⁹ iſtã ipſam quã irrides argẽ
team ſcenam aduerſatã putas?Sed hæc ſane ſint paria omnia:ſit par forẽſis opa militari: ſuffragatio urba
na ſit idẽ magnificentiſſimos & nullos unq̃ feciſſe ludos q̃d ipſa ptura nihil ne exiſtimas inter tuã & huius
ſortẽ interfuiſſe?Huius ſors ea fuit:quã oẽs tui neceſſarii tibi optabamus:iuris dicẽdi i q̃ gloriã cõciliarat ma-
gnitudo negocii grãm æquitatis largitio:q̃i forte ſapiens ptor qualis hic fuit offenſione uitata equalitate
decernẽdi beniuolentiã adiungit lenitate audiẽdi.Egregia & ad cõſulatũ apta puincia:i qua la⁹ æquitatis:ite
gritatis benignitatis:facilitatis.ad extremũ ludorum uoluptate cõcludit? Quid tua ſors triſtis:atrox?Quæſtio
peculatus:ex altera parte lachrymarũ & ſqualoris:ex altera plena cathenarũ atq; indicũ:cogẽdi iudices inui
ti retiuẽdi cõtra uoluntatẽ:ſcriba dominatus:ordo totus alienus.ſyllana gratificatio repheſa:multi uiri for
tes:& ppe pars ciuitatis offenſa ẽ:lites ſeueræ eſtimatæ:cui placet:obliuiſcit:cui dolet:meminit.poſtremo
cũ in prouincia ire uoluiſti:nõ poſſum id in te reprehendere:q̃d in me ipſo & ptor & conſul probaui Sed
tamẽ.L . Murenæ prouincia multas bonas grãs cũ optima æſtimatiõe attulit.Habuit pficiſcens delectũ in
umbria.Dedit ei facultatẽ Reſp.liberalitatis:qua uſus multas ſibi tribus quæ municipiis umbriæ cõficiũt
adiunxit.Ipſe aũt in gallia ut noſtri homines deſperatas iam pecunias exigerent:æquitate diligẽtiaq; pfe
cit. Tu interea Romæ ſcilicet amicis præſto fuiſti:fateor.Sed tamen illud cogita:nõ nullorum amicorũ
ſtudia minui ſolere in eos a quibus prouincias contemni intelligant.Et quoniam oſtẽdi iudices parẽ di
gnitatẽ ad cõſulatus petitionem:diſparem fortunam prouincialiũ negociorũ in Murena atq; in Sulpitio
fuiſſe:dicã iam apertius in quo meus neceſſarius fuerit inferior ſeruius.Et ea dicã uobis audiẽtibus amiſ
ſo iam tẽpore:quo ipſi ſoli re integra ſæpe dixi:petere conſulatũ neſcire te.Serui per ſæpe tibi dixi:& in
his rebus ipſis quas te magno & forti animo agere & dicere uidebã tibi ſolitus ſum dicere magis te fortẽ
ſenatorem mihi uideri:q̃ ſapientẽ candidatũ primum accuſandi terrores:& minæ:quibus tu quotidie uti

ſolebas:ſunt fortes uiri:ſed & populi opinionem a ſpe adipiſcendi auertunt:& amicorũ ſtudia debilitant.
Neſcio quo pacto ſemper hoc fit.Neq; in uno aut altero animaduerſum eſt:ſed iã i pluribus ſimul:atque
candidatus accuſationem meditari uiſus:ut honorẽ deſperaſſe uideatur.Quid ergo?acceptam iniuriam
perſeq non placet.immo uehementer placet:ſed aliud tempus eſt petendi:aliud perſequendi.Petitorem
ego præſertim cõſulatus magna:ſpe magno animo:magnis copiis & i forum & in campũ deduci uolo.
Non placet mihi inquiſitio candidati prænuncia repulſę:non teſtium potius q̃ ſuffragatorum cõparatio
non minæ magis q̃ blanditiæ:non declamatio potiuſq̃ ſalutatio:præſertim cũ iã hoc nouo more omnes
ferre domos omnium concurſent & ex uultu candidatorum cõiecturã faciant quantũ quiſq; animi & fa-
cultatis habere uideat.Vides ne tu illum triſtem demiſſum?iacet:deſidet adiecit haſtas.Serpit hic rumor
ſcis tu illum accuſationẽ cogitare?iquirere i competitores?teſtes quærere:alium faciam quoniam ſibi hic
ipſe deſperat.Eiuſmodi candidatorum amici ĩtimi debilitantur:ſtudia deponunt aut certam rẽ:abiiciũt
aut ſuam gratiam & operam iudicio & accuſationi reſeruant.Accedit eodem:ut etiam ipſe cãdidatus to-
tum animum atque curam omnem operam diligentiamq; ſua in petitione non poſſit ponere.Adiungi
tur etiã accuſatiõis cogitatio non parua res:ſed nimium omnium maxima.Magnum ẽ enim te compa
rare ea quibus poſſis hominem e ciuitate præſertim non inopem neq; infirmũ exturbare:qui & per ſe &
per ſuos & etiã per alienos defendatur.Omnes enim ad pericula propuſanda concurrimus:& qui non
aperte inimici ſumus:etiam alienĩſſimis i capitis piculo amiciſſimorũ officia & ſtudia præſtamus.Quare
ego expertus & petẽdi & defendẽdi & accuſandi moleſtiã ſic itellexi:i petẽdo ſtudiũ eſſe acerrimũ:i defen
dendo officiũ:in accuſando laborem.Itaq; ſic ſtatuo fieri nullo modo poſſe:ut idem accuſationem & pe
titionẽ conſulatus diligenter adornet:atq; iſtruat. Vnum ſuſtinere pauci poſſunt. Vtrunq; nemo.Tu cũ
te de curriculo petitionis deflexiſſes:animũq; ad accuſandũ tranſtuliſſes:exiſtimaſti te utriq; negocio ſa-
tiſfacere poſſe:uehementer errasti.Quis enim dies fuit.Poſteaquã in iſtam accuſandi denunciationẽ in-
greſſus es:quem tu non totum in iſta ratione conſumpſeris?legem ambitus flagitaſti:quæ tibi nõ deerat?
erat enim ſeueriſſime ſcripta Calfurnia:geſtus ẽ mos & uolũtati:& dignitati tuæ:ſed tota illa lex accuſatio
nem tuã ſi haberes nocentem reum fortaſſe armaſſet:petitioni uero refragata eſt pœna grauior plæbẽ
tua uoce efflagitata ẽ.Commoti animi tenuiorum exiliũ in noſtrum ordinem:conceſſit ſenatus poſtu-
lationi tuæ ſed non libenter duriorem fortunæ communi conditionem te auctore conſtituit:morbi ex-
cuſationi pœna addita eſt uoluntas offenſa multorum:qbus aut contra ualitudinis cõmodũ laborandũ
ẽ aut in commodo morbi & etiam cæteri uitæ fructus relinquendi.Quid ergo hæc quis tulitis qui aucto
ritati ſenatus:uoluntati tuæ paruit:deniq; is tulit cum minime proderant.Illa quæ mea ſumma uolunta
te ſenatus frequẽs repudiauit:mediocriter tibi aduerſata eſſe exiſtimas?confuſionẽ ſuffragiorum flagita-
ſti:prorogationem legis maniliæ:æquationem gratiæ dignitatis:ſuffragiorũ.Grauiter homines honeſti
atq; i ſuis ciuitatibus & municipiis gratioſi tulerunt a tali uiro eſſe pugnatum:ut oẽs & dignitatis & gra-
tiæ gradus tollerẽtur eidem æditios iudices eſſe uoluiſti:ut odia occulta ciuium:quæ tacitis nunc diſcor
diis continent:in fortunas optimi ciuis erumperent.Hæc omnia tibi accuſandi uiam muniebãt:adipiſcẽ
di obſepiebant. Atque ex omnib⁹ illa plaga eſt iniecta petitioni tuæ:nõ tacẽte me maxima:de qua ab ho
mine igenioſiſſimo & copioſiſſimo.Hortenſio multa grauiſſime dicta ſunt:quo etiam mihi durior locus
eſt dicẽdi datus:ut cum ante me & ille uixiſſet:& uir ſumma dignitate & diligẽtia & facultate dicẽdi.Mar.
Craſſus ego in extremo non partem aliquam agerem cauſæ:ſed de tota re dicerẽ.Quod mihi uideret.
Ita in hiſdem rebus fere uerſor:& q; poſſum iudices occurro ueſtræ ſapiẽtiæ.Sed tamen Serui quã te ſe-
curim putas iniecisse petitioni tuæ cũ.Po.Ro.in eũ metum adduxiſti:ut pertimeſceret:ne cõſul . Catilina
fieret:dum tu accuſationem cõparares:depoſita atq; abiecta petitione Etenim te pro lite iquirere teſtes ui
debant:triſtem ipſum.Mœſtos amicos:obſeruationes.teſtificationes:ſeductiones teſtium:ſeceſſionẽ ſub
ſcriptorum animaduertebant.Quibus rebus certe ipſi candidatorum uultus obſcuriores uideri ſolẽt. Ca
tilinam iterea alacrem:atq; letum:ſtipatum choro iuuentutis:uallatũ indicibus:atq; ſicariis:inflatum cum
ſpe militum tum collegæ mei:quem admodum dicebant ipſe promiſſis circunfluẽtem colonorũ Arreti
norum & feſulanorum exercitu:quam turbam diſſimillimo ex genere diſtinguebãt homines percuſſi ſy
lani temporis calamitate.Vultus ipſius erat plenus furoris:oculi ſceleris:ſermo arrogantiæ:ſic ut ei iã ex-
ploratus:& domi conditus conſulatus uideretur.Murenam contemnebat.Sulpitium accuſatorẽ ſuũ nu
merabat non competitorem ei uim denũciabat Reipu.minabatur.Quibus rebus qui timor bonis omnib⁹
iniectus ſit.Quantaq; deſperatio Reipu.ſi ille factus eſſet.Nolite a me commoueri uelle.Vos uobiſcũ me
tipſi recordamini:meminiſtis enim cum illius nepharii gladiatoris uoces percrebuiſſent q̃s habuiſſe i cõ
cione domeſtica dicebatur:cũ miſerorum fidelem defenſorem negaſſet iueniri poſſe:niſi eum:q ipſe eſ-
ſet miſer:itegrorum.& fortunatorum promiſſis ſaucios & miſeros credere non oportere.Quare qui con
ſumpta replere:erepta recupare uellent:ſpectarent quid ipſe deberet:quid poſſideret.Quid audiretmini
me timidum & ualde calamitoſum eſſe oportere eum qui eſſet futurus dux & ſignifer calamitoſorũ.Tũ
igitur his rebus auditis meminiſtis fieri ſenatuſconſultũ referente me:ne poſtero die comitia haberẽtur
ut de his rebus in ſenatu agere poſſemus.Itaq; poſtridiæ frequenti ſenatu Catilinam excitaui.Atq; eũ de
his rebus iuſſi ſi quid uellet quæ ad me allatæ eſſent dicere.Atq; ille ut ſemper fuit apertiſſimus nõ ſe pur
gaui:ſed indicauit:atq; inuit.Tum enim dixit duo corpora eẽ Reipu.Vnum debile infirmo capite.Alte
rum infirmũ ſine capite Huic cum ita.De ſe meritum eſſet caput ſe uiuo non defuturũ.Congemauit Sẽ-
natus frequẽs.Neq; tamẽ ſatis ſeuere pro rei dignitate decreuit.Nam partim ideo fortes i decernẽdo nõ

erantq́ nihil timebant:parti q̄ timebant. Tū eripuit ex ſenatu triūphans gaudio:quē oīno uiuū illinc exi
re non oportuerat:præſertī cū ille idē i eodē ordie paucis diebus ante Ca.fortiſſimo uiro iudiciū minitāti
& denuncianti reſpondiſſet:q̄ ſi ſuas fortunas icendium excitatū.Id ſe non aqua ſed ruina reſtincturū.
his tū rebus cōmotus:&:q̄ hoīes iā tū coniuratos cū gladiis in cāpū deduci a Cati.ſciebā.Deſcēdi in campū
cum firmiſſimo præſidio uirorū fortiſſimorum:& cum illa lata inſignique lorica Non quæ me tegeret:&
enim:ſciebam Catilinam non latus aut uētrē:ſed caput & collum ſolere petere. Verū ut omnes boni ani
maduerterent:& cum in metu & periculo conſulem uiderent.Id quod eſt factū ad opem præſidiūq́ meū
concurrerent.Itaque cum te Serui remiſſiorē i petendo putarent Catilinā & ſpe cupiditate iflāmatum ui
derent:& omnes qui illā ab Republi.peſtē depellere cupiebant:ad Murenam ſe ſtatim contulerunt. Ma
gna eſt autē comitiis conſularibus repentina uoluntatum inclinatio:præſertī cum incubuit ad uirū bonū:
& multis aliis adiumentis petitionis ornatū: qui cum honeſtiſſimo patre atque maioribus modeſtiſſima
adoleſcentia:clariſſima legatione:Prætura probata:in iure gratia.i munere ornata.In prouincia petiſſet di
ligenter & ita petiſſet.ut neque minanti crederet:neque cuiquam minaretur.Huic mirādum eſt magno
adiumento Catilinæ ſubitā ſpem conſulatus adipiſcendi fuiſſe.Nunc mihi tertius ille locus eſt relict⁹ ora
tionis de ambitus criminibus perpurgatus:ab his qui ante me dixerūt:a me quoniam ita Murena uoluit
retractandus.Quo in loco Poſthumo familiari meo ornatiſſimo uiro de diuiſorū iudiciis & depræhēſis
pecuniis adoleſcēti īgenio & bono Seruio Sulpitio de equitum centuriis.M.Catoni i omni uirtute ex-
cellenti de ipſius accuſatione de ſenat⁹ conſulto:de Republi.reſpondebo.Sed pauca quæ meum aīum re
pente mouerunt prius q̄ de.L.Murenæ fortuna cōquerar.Nā cum ſæpe ante iudices & ex aliorū miſeriis
& ex meis curis laboribuſq́ quottidian⁹ fortunatos eos hoīes iudicarē:q remoti a ſtudiis ambitiōis otiū &
trāqllitatem uitæ ſecuti ſunt. Tū uero i his.L.Murena tantis tāq́ iprouiſis periculis.Ita ſum aīo affectus ut
non queā ſatis:neque cōmunē oīum noſtrorū conditionē.Neque huius euētum fortunamque miſerari.
Qui primum dum ex honoribus continuis familiæ maiorum que ſuorum unū aſcendere gradū digni-
tatis conatus eſt.Venit i periculū ne & ea quæ relicta:& hæc quæ ab ipſo parata ſunt:amittat.Deide propter
ſtudium nouæ laudis ētiā ueteris fortunæ diſcrimen adducitur.Quæ cum ſint grauia iudices tamen illud
acerbiſſimum eſt:q̄ habet eos accuſatores:Nō q odio inimicitiarum ad accuſandum:ſed qui ſtudio accu
ſandi ad inimicitias deſcenderēt.Nam ut omittā Seruiū Sulpitiū:quē itelligo nō iniuria.L.Murenæ. Sed
honoris contentione permotum.Accuſat paternus amicus poſthumus uetus:ut ait ipſe Vicin⁹ ac neceſſa
rius q neceſſitudinis cauſas cōplures protulit ſimultatis nullam cōmemorare potuit.Accuſat Seruius Sul-
pitius ſodalis filii.Cui⁹ īgenio paterni omnes neceſſarii munitiores eſſe debēt.Accuſat.M.Cato:q quāq̄
a Murena nulla re unquā alienus fuit.Tamen ea cōditione nobis erat i hac ciuitate natus:ut ei⁹ opes atq́
ingenium præſidio multis etiam alieniſſimis uix cuiq̄ inimicus eſſe deberet.Reſpōdebo igitur Poſthūo
primo:qui neſcio quo pacto mihi uidetur prætorius cādidatus in conſularem quaſi deſultorius i quadri
garum curriculū icurrere:cuius competitores ſi nihil deliquerunt dignitati eoꝝ cōceſſit:cum petere deſti
tit.Sin autem eorum aliqs largitus eſt.Expetendus amicus ē.Qui aliēam potius iniuriam quam ſuam p
ſequat̄. Venio nunc ad.M.Catonem quod eſt firmamentum & robur totius accuſationis:q tamē ita gra-
uis eſt accuſator & uehemēs:ut multo magis eius auctoritatem quam criminationem pertimeſcam:ī quo
accuſatore iudices primum illud deprecabor:ne qd.L.Murenæ dignitas illius:ne quid expectatio tribūa
tus:ne qd totius uitæ ſplendor & grauitas noceat deniq́ ne ea ſoli huic obſint bona.M. Catōis:q ille ade-
ptus eſt:ut prodeſſe multis poſſet.Bis conſul fuerat.P.Africanus:& duos terrores hui⁹ īperii Carthaginē.
Numātiamq́ deleuerat.Cum accuſauit.L.Cottam Erat in eo ſumma eloquentia:ſumma fides:ſumma
ītegritas:auctoritas tanta:quanta ī homine quoquam:& in ipſo iperio.Popu.Roma.quod illius opera te
nebatur.Sæpe hoc maiores natu audiui dicere hanc accuſatoris eximiā uim dignitatē plurimū.L.Cottæ
profuiſſe.Noluerunt ſapientiſſimi hoīes:qui tum rē illā iudicabant.Ita quēquam cadere in iudicio.Vt ni
mis aduerſarii uiribus abiectis uideretur. Quid Seruium Galbam?Nā traditū memoriæ eſt non ne pro
auo tuo fortiſſimo atque florentiſſimo uiro.M.Catoni icūbenti ad eius perniciem Popu.Ro.eripuiſſem
per ī hac ciuitate nimis magnis accuſatorū opibus & populus uniuerſus:& ſapientes:& multū i poſterum
proſpicientes iudices reſtiterunt.Nolo accuſator in iudicium potentiam afferat.non uim maioꝝ aliquā:
auctoritatem excellentem:non nimiam gratiam. Valeant hæc omnia ad ſalutē innocentium:ad opem i
potentum:ad auxiliū calamitoſorum.In pernicie uero & in periculo uitæ ciuium repudientur.Nam ſi qs
hoc forte diceret Catonē deſcenſurum ad accuſandum nō fuiſſe.Niſi prius de cauſa iudicaſſet.Iniquā iu-
dices legem & miſeram cōditionē inſtituet periculis hominum.Si exiſtimabit iudicium accuſatoris i re
um pro aliquo præiudicio ualere oportere.Ego tuum cōſiliū Cato propter ſingularē animi mei de tua uir
tute iudiciū uituperare non poſſum. Nonnulla in re forſitan confirmare:& leuiter emendare poſſū.Nō
multa peccas inquit ille fortiſſimo uiro ſenior magiſter:ſed ſi peccas te regere poſſum. At ego no de te ue
riſſime dixerim:peccare te nihil.Neq́ ulla in re te eſſe huiuſmodi.Vt corrigendus potius q̄ iflectendus eē
uideare.Finxit.n.teipſa natura ad honeſtatem:grauitatem:tēperantiam.magnitudinem animi.Iuſticiā ad
omnes deniq́ uirtutes magnum hominem & excelſum. Acceſſit his tot doctrina nec moderata ne mitis:
Sed ut mihi uidetur paulo aſperior & durior:q̄ aut ueritas aut natura patiatur.Et quoniā non ē nobis hæc
oratio habēda aut iperita i multitudine:aut aliquo cōuentū agreſtium audatius paulo de ſtudiis humāita
tis:quæ & mihi & uobis nota & iucunda ſunt:diſputabo.In Mar. Catone:Iudices hæc bona:quæ uide-
mus diuina & egregia.Ipſius ſcitote eſſe propria:quæ nōnunquam requirimus:ea ſūt omnia nō a natura

uerum a magiſtro.Fuit.n.quidem ſummo ingenio uir Zeno:cuius inuentorᷓ æmuli ſtoici nominātur.
Huius ſententiæ ſunt etiā præcepta eiuſmodi.Gratia ſapientem nunquam moueri.Nunquam cuiuſquā
delicto ignoſcere.Neminē miſericordem eſſe niſi ſtultum & leuem.Viri nō eſſe neqꝫ exorari neqꝫ placa
ri.Solos ſapientes eſſe:ſi diſtortiſſimi ſint formoſi:ſi mēdiciſſimi:diuites:ſi ſeruitutem ſeruiāt:reges.Nos
autem qui ſapiētes nō ſumos fugitiuos exules:hoſtis:iſanos:deniqꝫ eſſe dicunt oia peccata eē paria.omne
delictū ſcelus eſſe nephanum:nec minus delinquere eum qui Gallum Gallinaceum.Cū opus nō fuerit
ꝙ qui patrē ſuffocauent ſapientem nihil opinari:nullius rei pœnitere:nulla in re falli.Sententiam muta/
re nunquam.Hæc homo ingenioſiſſimus.M.Cato auctoribus eruditiſſimis iter inductus arripuit:neque
diſputandi cauſa:ut magna pars:ſed ita uiuendi.Petunt aliquid publicani.Caue quicquā habeat momē
ti gratia.Supplices aliqui ueniunt miſeri & calamitoſi ſceleratus & nepharius fueris:ſi qcquam miſericor
dia adductus feceris.Fateatur aliquis ſe peccaſſe:& eius delicti ueniam petit.Nephariū ē facinus ignoſcere
at leue delictum eſt.Omnia peccata ſunt paria:dixiſti.Quippe iam fixū & ſtatutū eſt.Non reductus es ſed
opiniōe moueris.Sapiens nihil opinatᷓ:erraſti:ſi aliqua in re male dici putas:has ex diſciplina nobis illa
ſunt.Dixi i ſenatu me nomē conſularis candidati delaturus.Iratus dixiſti.Nunquā inqt ſapiens iraſcitur.
At temporis cauſa iproprī ſquit hois eſt mēdacio fallere.Mutare ſententiam turpe eſt Exorari ſcelus:mi
ſerari flagitium.Noſtri enim illi(Fatebor enim Cato me quoque in adoleſcentia diffiſū īgenio meo quæ
ſiſſe adiumenta doctrinæ(Noſtri inquam illi a Platone & Ariſtotele moderati homines & tēperati aiunt.
Apud ſapientem aliquando ualere gratiam.Viri boni eſſe miſereri.Diſtincta eſſe genera delictorū & di/
ſpares pœnas eſſe apud hoiem conſtantē ignoſcendi locum ipſum ſapiētem ſæpe aliquid opinari:quod
neſciat.Iraſci nonnunquam.Exorari eundem:& placari.Quod dixerit interdum.Si ita rectius ſit:mutare
de ſententia decedere aliquando.Omnes uirtutes mediocritate quadā eſſe moderatas.Hos ad magiſtra
tos:ſi qua te Fortuna Cato cum iſta natura detuliſſet:non tu quidem uir melior eſſes.Nec fortior.Nec tē
perantior.Nec iuſtior.Neque eni eſſe potes.Sed paulo ad lenitatem propenſior.Non accuſares nullis ad
ductus inimicitiis.Nulla laceſſitus iniuria.Pudentiſſimum hominem ſumma dignitate:atque hōeſtate
præditum putares.Cum in eiuſdem anni cuſtodia teque.Luci Murenam fortuna poſuiſſet:aliquo te cū
hoc Reipub.Vīculo eſſe cōiunctum.Quod atrociter i ſenatu dixiſti.Aut non dixiſſes:aut ſepoſuiſſes:aut
mitiorem i partem iterpretarere.Ac te ipſum quantum ego opinione auguror:nunc & animi quodam
impetu concitatum:& ui naturæ atque igenii elatum:& recentibus præceptorum ſtudiis flagrantem:iam
uſus flectet dies leniret ætas mitigabit.Etenim iſti ipſi mihi uidentur ueſtri præceptores:& uirtutis magi/
ſtri fines officiorum paulo longius ꝙ natura uellet protuliſſe.Vt cū ad ultimum animo contendiſſemus.
Ibi tamen ubi oporteret:conſiſteremus.Nihil ignoueris immo aliqd:nō omnia:immo gratiæ cōfeceris:
immo reſiſto gratiæ:cum officium & fides poſtulabit.Miſericordia commotus ne ſis etiam i diſſoluēda
ſeueritate.Sed tamē eſt laus aliqua humanitatis.In ſnīa permāeto uero.niſi ſnīam alia meliori uicerit ſē
tētia huiuſcemodi Scipio ille fuit:quem non pœnitebat facere idem quod tu.Habere eruditiſſimum ho
minem & pene diuinum:cuius orōne & præceptis.Quāquam erant eadē iſta:quæ te delectāt:tamē aſpe
rior non ē factus:ſed ut accepi a ſenibus leniſſimus.Quis uero ē Lælio comior?Quis iucūdior?eodem ex
ſtudio iſto?Quis illo grauior?Quis ſapientior?poſſum & de.L.Philipo:& de.C.Gallo dicere hæc eadem.
Sed te domum iam deducam tuā.Quēquam ne exiſtimas Catone proauo tuo commodiorem:comio/
rem:moderatiorem fuiſſe ad omnem rōnem humāitatis?de cuius præſtāti uirtute cum uere grauiterqꝫ
diceres:domeſticum te habere dixiſti exemplum ad imitādum.Eſt illud qdem exemplum tibi propoſi/
tum domi.Sed tamē naturæ ſimilitudo illius ad te magis:q ab illo ortus es:ꝙ ad unū quēqꝫ noſtrū perue/
nire potuit.Ad imitandum uero tam mihi propoſitum exemplar illud eſt:quam tibi Sed ſi illius comita
tem & facilitatem tuæ grauitati ſeueritatiqꝫ aſperſeris:non iſta quidē erunt meliora:quæ nūc ſunt optima.
Sed certe condita iucundius.Quare ad id quod iſtitui reuertar.Tolle mihi e cauſa nomē Catonis:remo
ue:ac prætermitte auctoritatem:quæ i iudiciis:aut nihil ualere:aut ad ſalutem debet ualere:cōgredere me
cum criminibus ipſis.Quid accuſas Cato?qd affers?qd arguis?Ambitum accuſas?Non defendo.Me rep
hendis ꝙ idem defendam:quod lege punierim.Puniui ambitum:non īnocentiam.Ambitū uerū ipſū
uel tecum accuſabo.Si uoles.Dixiſti ſenatus conſulto me referente eſſe factū:ſi mercede conducti obuiā
candidatis iſſent Si conducti ſectarēt:ſi gladiatoribus uulgo locus tributi:& itē prādia ſi uulgo eſſēt data
cōtra legē Calfurniā factū uideri.Ergo ita ſeātus ſi iudicat cōtra legē facta hæc uideri:ſi facta ſint:decernit
qd nihil opus ē:dū cādidatis morē gerit.Nā factā ſit nec ne:uehemēter ꝗrit:ſi factū ſit:qn cōtra legē ſit dubi
tare nemo pō.Eſt igitᷓ ridiculū:qd eſt dubiū id relinqre icertū:qd nemini dubiū poteſt eſſe:id iudicare:atqꝫ
id decernitᷓ omnibus poſtulātibus:cādidatis:ut ex ſenatus cōſulto:neqꝫ cuius iterſit:neqꝫ cōtra quē ſit:iтel
ligi poſſit.Quare doce a.L.Murena illa eſſe commiſſa.Tum egomet tibi contra legem commiſſa eſſe cō
cedam multi obuiam prodierunt de prouincia decedenti:conſulatum petenti:ſolet fieri:& cui ante nō p
ditur reuertenti.Quæ fuit iſta multitudo?primum ſi tibi iſtam rationem non poſſum reddere:qd habet
admirationis tali uiro aduenienti candidato conſulari obuiam prodiiſſe multos?quod niſi eēt factū:ma
gis mirandū uideretur.Quid ſi etiam illud adam:quod a cōſuetudine nō abhorret:rogatos eſſe multos
num aut criminoſum ſit:aut mirandum?qua in ciuitate rogati īfirmorum hominū filius prope de no/
cte ex ultima ſæpe urbe deductum uenire ſoleamus:in ea nō eſſe grauatos hominis prodire hora tertia i
campum Martium:præſertim talis uiri nomine rogatos.Quid ſi omnes ſocietates uenerūt:quarū ex nu/
mero multi hic ſedēt iudices.Quid ſi multi homies nři ordinis honeſtiſſimi?Quid ſi illa officioſiſſima

quæ neminē patitur non honeſtæ in urbem introire tōta natio candidatorū.Si deniq; ipſe accuſator no-
ſter Poſtumus obuiā cū bene:magna caterua ſua uenit:quíd habet iſta multitudo admirationis. Omitto
clientes uicinos tribulis exercitum totum Luculli:qui ad triūphum per eos dies uenerat:hoc dico frequen
tiam in iſto officio gratulatā non modo dignitati illius unquam:ſed ne uoluntati quidem defuiſſe.At ſe
ctabantur multi doce mercede.Concedā eſſe crimen hoc quidē remoto:quid reprehēdis:quid opus ſter:
inquit Cato ſectatoribus:a me tu id quæris:quid opus ſit eo quo ſemp uſi ſumus hoies tenues unum ha
bent in noſtrū ordinem aut promerendi:aut proferendi beneficii locum:hanc ī noſtris petitionibus ope
ram atq; aſſectationē ēe oportet.Neq; enim fieri poteſt:neque poſtulandū ē a nobis aut ab equitibus Ro-
manis:ut ſuos neceſſarios cādidatos non ſectentur totos dies:a quibus ſi domus noſtra celebratᷣ:ſi inter
dum ad forum deducimur:ſi uno baſilice ſpacio hōeſtamur diligēter obſeruare uidemur:& coli Tenuio
rum amicorū & uno occupatorum eſt iſta aſſiduitas:quorū copia bonis uiris & beneficiis deeſſe non ſo
let.Noli igitur eripere hunc īferiori generi hominum fructū officii.Cato ſine eos qui omnia a nobis ſpe
rant habere ipſos,quoq; aliquid:ꝙ nobis tribuere poſſint.Si nihil erit præter eorū ſuffragium tenue eſt:ſi
ut ſuffragant nihil ualēt gratia.Ipſi denique ut ſolent non loqui non dicere pro nobis:non ſpondere.Nō
uocare domū ſuam poſſint. Atq; hæc a nobis petunt omnia.Neq; ulla re alia:quæ a nobis conſequuntur.
Niſi opera ſua cōpēſari poſſe putant.Itaq; & legi fabiæ:quæ ē de numero ſectatorū & ſenatus conſul:quod
eſt.L.Cæſare conſule factū reſtituerunt.Nulla eſt enim pœna:quæ poſſit obſeruantiam tenuiorū ab hoc
uetere inſtituto.Officiorum excludere.Ac ſpectacula ſunt tribuum data:& ad prandium uulgo uocati.Et
ſi hoc factum a Murena omnino lud ces nō eſt ab eius amicis autem more & modo factū eſt.Tamē ad
monitus re ipſa recordor:quātum hæ conquæſtiones in Senatu habitæ:punctorum nobis Serui detraxe
rint.Quod enim tempus fuit aut noſtræ:aut in patrum noſtrorum memoria:quo hæc ſiue ambitio eſt ſi
ue liberalitas non fuerit:ut locus & in circo & in foro daretur amicis & tribulibus.Hæc homines tēuiores
primum nondum qui ea ſuis tribulibus uetere inſtituto aſſequebantur.

præfectum fabrum ſemel locum tribuli
bus ſuis dediſſe:qd ſtatuerit in uicos primarios qui in circo totas tabernas tribuliū cauſa cōpararunt.Hæc
oīa ſectatorꝫ ſpectaculorꝫ prandiorꝫ:liē crimina a multitudie ī tuam nimiā diligētiā.Serui conīecta ſunt in
qbus tamen Murena a Senatus auctoritate defenditur.Quid enim ſenatus?Num obuiā prodire crimē
putatur?Non ſed mercede conuinee.Non ſectari multos.Non ſe conductos doce.Num locū ad ſpectan
dum dare aut ad prandiū inuitare.minime.ſed uulgo:paſſim.Quid ē uulgo?uniuerſos.Num igitur:ſi.L.
Natta ſummo loco adoleſcēs:qui & quo animo iam ſit:& qualis uir futurus ſit:uidemus in eqū centuriis
uoluit eſſe:& ad hoc officium neceſſitudinis:& ad reliquum tēpus gratioſus.Id erit eius uitrico fraudi ac
crimini.Nec ſi uirgo ueſtalis huius propinqua & neceſſaria locū ſuum gladiatorū conceſſit huic.Non ne
& illa pie fecit:& hic a culpa:eſt remotus:omnia hæc ſunt officia neceſſariorum:cōmoda tenuiorum:ma
nia candidatorū.At enim agit mecum auſtere & ſtoice.Cato negat uerum eſſe allici beniuolentiam:cibo
negat iudicium hominum in magiſtratibus mādandis corrumpi uoluptatibus oportere.Ergo ad cœnā
petitionis cauſa ſi quis uocat:condemnetur.Quippe inquit tu mihi ſummū imperiū:ſummā auctoritatē.
Tu gubernacula Reipubli.petas:fouendis hominū ſenſibus:& dellendis animis:& adhibēdis. uoluptati
bus.Vtrū lenociniū ſquit a grege delicatæ iuuentutis:an orbis terrarum imperium a.P.R.petebas?horri
bilis oratio:ſed eā uſus:uita:mores ciuitas ipſa:reſpuit.Neq; tamē lacedæmōii auctores iſtius uitæ Atq; ora
tionis tuæ:q quotidianis epulis ī robore accumbunt.Neq; ueco cretes:quorꝫ nemo guſtauit unquā cu-
bans melius ꝙ Romāi:homines:q tēpora uoluptatis laboriſq; diſpertiunt:Reſpu.ſuas retinuerūt:quorꝫ
alteri uno aduentu noſtri exercitus deleti ſunt:alteri noſtri īperii præſidio diſciplinā ſuā legeſq; cōſeruāt.
Quare noli Cato maiorꝫ iſtituta:quæ Reſpub.ipſa:quæ diuturnitas īperii cōprobat:nimiū ſeuera oratio-
ne reprǽhēdere fuit eodē ex ſtudio uir eruditus apud patres noſtros & honeſtꝰ & nobilis Qu.Tubero.Is
cum epulū.Q..Maximus.P.Africani patrui ſui nomie.P.R.daret:rogatus ē a maximo ut tricliniū:ſterne
ret cū eſſet Tubero eiuſdē Africāi ſororis filius:atq; ille homo erudītiſſimus ac ſtoicus ſtrauit pelliculis he
dinis lectulos punicanos:& expoſuit uaſa ſamia quaſi nō eſſet Diogenes Cynicus mortuus:& nō diuini
hominis Africāi mors honeſtaretur:quē cū ſupremo eius die Maximus laudaret: gratias egit diis īmorta
libus:ꝙ ille uir in hac Repu.potiſſimū decus nactus eiſſet.Neceſſe enim fuiſſe ibi eſſe īperium terrarū.Vbi
ille eſſet.Huius in morte celebranda grauiter tulit.P.R.hanc peruerſam ſapiētiā Tuberonis.Itaq; homo ī
tegerrimus:ciuis optimus cū eēt.L.Pauli nepos.P.Africani ut dixi ſororis filius:his hædinis pelliculis præ
tura deiectus eſt.Odit Po.Ro.priuatam luxuriam publicam magnificētiā diligit:nō amat:profuſas epu.
las:ſordes & inhumāitatem multo minus diſtinguit rationem officiorum & temporum uiciſſitudinē la
boris ac uoluptatis.Nam ꝙ ais nulla re allici hominū mentes oportere ad magiſtratum mandandū niſi
dignitate:hoc tu ipſe in quo ſumma eſt dignitas nō ſeruas.Cur enim quenquam ut ſtudeat tibi:ut te ad
iuuet:rogas?ſi me ut mihi præſis:ut committam ego me tibi.Quid tandem iſtuc an me rogari oportet
abs te:an te potius a me ut pro mea ſalute laborem periculum ſuſcipias.Quid ꝙ habes nomen clatorē
in eo quidem fallis & decipis.Nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum ē turpe ē eos nocio
res eſſe ſeruo tuo ꝙ tibi.Sin etiam noris:tamē per monitorem appellādi ſunt.Cur autem petis quem nō
noſti:aut qd cū admonetis:tamen quaſi tute noris:ita ſalutas.Quid poſteaꝙ es deſignatus:multo ſalutas
negligentius.Hæc omnia ad rationem ciuitatis ſi dirigas:recta ſunt:ſin perpēdere ad diſciplinæ præcepta
uelis:reperiātur prauiſſima.Quare nec Ple.Ro. eripiendi fructus iſti ſunt.Ludorꝫ gladiatorꝫ:conuiuiorū

quæ omnia maiores nſi cõparauerunt:nec candidatis iſta benignitas adimenda eſt:quæ liberalitatẽ ma
gis ſignificat q̃ largitionẽ.At eni te ad accuſandum Reſpu.adduxit:credo Cato te iſto animo atq; ea opi
niõe ueniſſe:ſed tu ĩprudentia laberis.Ego quod facio Iudices:cũ amicitiæ dignitatiſq;.L.Murenæ ae gra
tia facio:tum me pacis:ocii:concordiæ:libertatis:ſalutis uitæ:deniq; omniũ noſtrum cauſa facere clamo
atq; teſtor.Audite audite cõſulẽ iudices.Nihil dicã arrogantius:tantũ dicã totos dies atq; noctes de Repu.
cogitantẽ uſq; eo.L.Catilina Rẽpub.deſpexit atq; contempſit:ut ea copia quã ſecum eduxit:ſe hanc ciuita
tem opp:eſſurum arbitraretur.Latius patet illius ſceleris contagio q̃ quiſquam putat.Ad plures pertinet
intus.Intus inquã:eſt æquus Troianus a quo nunquam me conſule dormientes opp̃ni memini.Quæris
a me quid ego Catilinam metuã:nihil & curaui ne quis metueret.Sed copias illius:quas hic uideo:dico
eſſe metuendas:nec tã timendus eſt nũc exercitus.L.Catilinæ:q̃ iſti qui illum exercitũ deſeruiſſe dicunt.
Nõ eni deſeruerunt:ſed ab illo in ſpeculis atq; inſidiis relicti in capite atq; in ceruicibus noſtris reſtiterũt.
Hi & integrũ cõſulẽ & bonum imperatorẽ & natura & fortuna cum Reipu.ſalute coniunctum deiici de
urbis præſidio & de cuſtodia ciuitatis ueſtris ſententiis deturbari uolunt. Quorum ego ferrũ & audaciã
reieci in cãpo debilitaui in foro:compreſſi ẽt domi meæ ſæpe Iudices:his uos ſi alterum cõſulẽ tradideri
tis:plus multo erũt ueſtris ſentẽtiis:q̃ ſuis gladiis conſecuti.Magni intereſt iudices id quod ego multis re
pugnantibus egi atq; perfeci.Eſſe cal.Ia.In Repu.duos conſules.Nolite arbitrari mediocribus cõſiliis:aut
uſitatis uitiis:aut nõ lex ĩproba:non pernicioſa largitionum:auditum aliquando aliquod malum Reipu.
quærĩ.Inita ſunt in hac ciuitate conſilia Iudices urbis delendæ:ciuium trucidandorum:nominis Roma
ni extiguẽdi.Atq; hæc cines ciues inq̃:ſi eos hoc noie appellan fas ẽ:de patria ſua & cogitãt & cogitauerũt
hoc ego quotidie cõſiliis occurro audaciã debilito:ſceleri reſiſto.Sed moneo Iudices in exitu iã eſt meus
conſulatus.Nolite mihi ſubtrahete uicarium meæ diligentiæ.Nolite adimere eum cui Rempubli.cupio
tradere incolumẽ:ab his tantis periculis defendẽdam.Atque ad hæc mala Iudices:quid accedat aliud nõ
uidetis?Te te appello nonne proſpicis tempeſtatẽ anni iulam eni externa concione intonuit uox perni
cioſa deſignati tribuni collegæ tui:contra quem multũ tua mens:multũ omnes boni prouiderunt. Qui
te ad tribunatus petitionẽ uocauerunt.Omnia quæ per hoc triennium agitata ſunt iam ab eo tẽpore.Quo
a.L.Catilina & Cn.Piſone initum cõſiliũ ſenatus interficiendi ſcitis eſſe:in hos dies:in hos mẽſes:i hoc tẽ
pus erumpunt.Qui locus eſt Iudices?quod tempus?quæ dies?quæ nox?Cum ego non iſtorum inſidiis
ac mucronibus nõ ſolum meo:ſed multo etiam magis diuino cõſilio eripiar atq; euolem.Neque iſti me
meo nomine interfici:ſed uigilantem cõſulem de Reipu.præſidio demouere uolũt.Nec min⁹ uellẽt Ca
to te quoq; aliqua ratione ſi poſſent tollere.Id quod mihi crede & agunt & moliuntur.Vident quantum i
te ſit animi:quantum ingenii:quantum auctoritatis:quantum Reipu præſidii.Sed cum conſulari auctori
tate & auxilio ſpoliatam uim tribunitiam uiderint:tamẽ ſe facilius inermem & debilitatũ te oppſſurus ar
bitranĩ.Nam ne ſufficiatur conſul nõ timent.Vident i tuorum poteſtate collegarum fore.Sperãt ſibi Syl
lanum clarũ uirum ſine collega:te ſine conſule.Rẽpu. ſine præſidio obiici poſſe.His tantis i rebus tãtiſq;
periculis eſt tuum.M.Cato:qui non mihi non tibi:ſed patriæ natus es:uidere quid agatur:retineĩ adiuto
rẽ defenſorẽ ſocium i Repu.conſulem non cupidum conſulem:quod maxĩa tẽpus hoc poſtulat fortuna
conſtitutum ad amplexandum ocium:ſciẽtia ad bellum gerendum:animo & uſu ad quod uelis negociũ
Quanquã huiuſce rei poteſtas oĩs in uobis ſita eſt Iudices.Totam Rẽpubli.uos I hac cauſa tenetis.Vos gu
bernatis.Si.L.Catilina cum ſuo conſilio nephariorum:hominum:quos ſecũ eduxit:hac de re poſſet iudi
care:condemnaret.L.Murenam:ſi iterficere poſſet:occideret:petũt enim rationis illi⁹.Vt orbetur auxilio
Reſpu.ut minuaĩ cõtra ſuum furorem imperatorum copia:ut maior facultas.Tri.ple.detur:depulſo ad-
uerſario ſeditionis ac diſcordiæ cõcitandæ:idem ne igitur delecti ex ampliſſimis ordinibus hõeſtiſſimi
atq; ſapientiſſimi uiri iudicabunt:quod ile importuniſſimus gladiator hoſtis Reipub.iudicaret?Mihi cre
dite Iudices in hac cauſa non ſolum de.L.Murena.Verum etiã de noſtra ſalute ſentẽtiã ferens. In diſcri
men extremum uenimus.Nihil eſt iam unde nos reficiamus:aut ubi lapſi reſiſtamus. Nõ ſolũ.n.minu
enda non ſunt auxilia quæ habemus:ſed ẽt noua ſi fieri poſſit cõparãda.Hoſtis eſt enim nõ apud Anio
nem:quod bello punico grauiſſimum uiſum eſt.Sed i urbe & i foro.Dii imortales ſine gẽitu hoc dici nõ
poteſt.Nõ nemo ẽt in illo ſacrario Reipu.In ipſa inquam curia nõ nemo hoſtis eſt.Dii faxint ut meus col
lega uir fortiſſimus hoc Catilinæ nepharium latrociniũ armatus opprimat:ego togatus uobis boniſq; oĩ
bus adiutoribus hoc quod conceptum Reſpu.periculum parturit:cõſilio diſcutiam & comprimam. Sed
quid tandem fiet:ſi hæc elapſa de manibus noſtris:in eum annũ:q cõſequitur redũdarint.Vnus erit cõſul
& is non in adminiſtrãdo bello:ſed in ſufficiendo collega occupatus:hunc q iã impedituri ſunt illa peſtis
immanis importuna.

Catilinæ prorumpet qua poterit & iam populus Romanus minatur:i agros ſuburbãos repẽte aduolabit
Verſabitur in caſtris furor.In curia timor:in Foro cõiuratio.In campo exercitus:i agris uaſtitas.Omni au
tem in ſede ac loco ferrum flammamq; metuemus.Quæ iam diu cõparantur:eadem ita omnia ſi orna
ta ſuis præſidiis erit Reſpu.facile & magiſtratuum conſiliis:& priuatorum diligentia opprimentur.Quæ
cum ita ſint Iudices primum Reipu.cauſa:qua nulla res cuiquã debet eſſe potior:uos ꝑ mea ſũma & uo
bis cognita in Repu.diligentia moneo:ꝑ auctoritate cõſulari hortor:pro magitudine periculi obteſtor: ut
ocio.ni pacitur ſaluti:ut uitæ ueſtræ cæterorumq; ciuium cõſulatis.Deinde ego fidem ueſtram uel defen
ſoris & amici officio adductus oro atq; obſecro Iudices ut ne hõinis miſeri & cũ corporis morbo tũ ai do
lore cõfecti.L.M.recentem gratulationem noua lamẽtione obruatis:modo maximo beneficio Po.Ro.

ornatus fortunatus uidebatur:q primus ī familiam ueterem:primus in municipium antiquiſſimum cō
ſulatum attuliſſet.Nunc idē ſqualore & ſordibus cōfectus morbo lachrymis ac mœrore perditus ueſte e
eſt ſupplex.Iudices:ueſtram fidem obteſtatur:miſericordiam ĩplorat ueſtram poteſtatē ac ueſtras opes ĩ
tuetur.Nolite p deos ĩmortales iudices hac eum re qua ſe honeſtiorem fore putauit.Euā cæteris ante par
tis hōeſtatibus atq; omni dignitate fortunaq; priuare.Atq; ita uos ſic.L.M.orat:atq obſecrat:ſi iniuſte ne-
minem læſit:ſi nullius aurīs uoluntatē ue uiolauit:ſi nemini ut leuiſſime dicā:odio nec domi nec militiæ
fuit:ſit apud uos modeſtiæ locus ſit de miſſis hoibus perſugium ſit auxiliū pudoris.Miſericordiam ſpo-
liatio conſulatus magnam debet habere iudices.Vna enim eripiunt cum cōſulatu omnia.Inuidiam ue
reor his temporib⁹ habere cōſulatus.Ipſe nullam poteſt.Obiicitur enim concionibus ſeditioſorum.Inſi
diis coniuratorum:telis Catilinæ ad omne deniq; periculum atq; ad omnē ĩuidiam ſolus opōitur.Qua
re quid inuidendum Murenæ:aut cuiq̄ noſtrū ſit ĩ hoc præclaro conſulatu:non uideo iudices.Quæ uero
miſeranda ſint :ea:& mihi ante oculos uerſantur:& uos uidere:& peſpicare poteſtis.Si quod Iuppiter oē
auertat:hunc ueſtris ſententiis affixeritis:quo ſe miſer uertet.Domum ne:ut eam imaginem clariſſimi ui
ri parentis ſui:quam paucis ante diebus laureatam ĩ ſua gratulatione conſpexit.Eādem deformatā igno-
minia lugentēq; uideat.An ad matrem:quæ miſera modo conſulem oſculata filium ſuum. Nūc cruciat
& ſollicita eſt.Ne eundē paulopoſt ſpoliatum oī dignitate conſpiciat.Sed qd ego matrem:aut domū ap-
pello:quem nouam pœna legis & domo & parente & omnium ſuorum cōſuetudine conſpectuq; priuat
Ibit igitur miſer in exilium:quo? Ad orientis ne partes:ĩn quib⁹ annos multos legatus fuit Et exercitus
duxit.Et res maximas geſſit.Ad habet magnum:dolorem:unde cum honoř deceſſeris.Eodem cū igno
minia reuerti.An ſe in contrariam partem:terrarum abdet.Vt Gallia tranſalpina.Quem nuper ſummo
cum imperio libentiſſime uiderit.Eundē lugentem mœrentem exulem uideat:In ea porro puīcia quo
animo.C.Murenam fratrem ſuum aſpiciet:q huius dolor:q illius mœror erit:quæ utriuſque lamētatio
quanta autē perturbatio.fortunæ atque ſermonis:quot qbus in locis paucis ante diebus factum eſſe con
ſulem Murenam nuncii litteræq; celebraſſent:& unde hoſpites atq; amici gratulatum Romani concur-
rerit:repēte excidet ipſe nūcius ſuæ calamitatis.Quæ ſi acerba:ſi miſera:ſi luctuoſa ſunt:ſi alieniſſima mā-
ſuetudine & miſericordia ueſtra iudices conſeruate Po.Ro. beneſiū:reddire Reipub.conſulē:date hoc
ipſius pudori.Date patri mortuo.Date generi & familiæ.Date eī Lanuino mūicipio honeſtiſſimo:qd in
hac tota cauſa frequēs mœſtumq; uidiſtis.Nolite a ſacris patriis Iūonis hoſpitæ.Cui omnes cōſules face
re neceſſe eſt domeſticū & ſuum cōſulem potiſſimum auellere.Quem ego uobis ſi qd habet aut momē
ti commendatio:Aut auctoritatis confirmatio mea.Conſul conſulē Iudices ita commēdo . Vt cupidiſſi
mum hoſtē malorum ſtudioſiſſimum bonorum.Acerrimorum contra ſeditionem . Fortiſſimum ĩ be
lo inimiciſſimum huic coniurationi:quæ nunc Rempu labefactat:futurum eſſe pmittam & ſpondeam.

M.T.C.PRO.L.CORNELIO BALBO:ORATIO.

SI AVCTORITATES PATRONORVM IN IVDICIIS VALERENT:Ab ampliſſi
mis uiris.L.Cornelii cauſa defenſa eſt.Si uſus a periſſimis uiris:Si ingenia:ab eloquētiſſi
mis.Si ſtudia ab amiciſſimis:& cū beneficiis cum.L.Cornelio tum maxima familiaritate
cōiūctus.Quæ ſunt igit meæ ptes auctoritatis tantæ:quāti uos in me eē uoluiſtis:Vius me
diocris ingenii minime uolūtati parēs.Nā cæteris:a qbus ē defenſus:hūc debere plurimū
uideo.Ego quātū ei debeā:Alio loco oſtendā.Principio orationis hoc oppono.Me oibus
q amici fuerūt ſaluti meæ & dignitati.Si minus ad ferendam gratiā ſatiſfacere potuerimus:ad prædican-
dam & habendam certe ſatis eſſe facturum.Quæ fuerit heſterno die Cn.Pompe.Grauitas in dicendo Iu
dices.Quæ facultas.Quæ copia.Non opinione tacita ueſtrorum animorū. Sed perſpicua admiratione
declarari uidebant.Nihil enim unquam audiui.Quod mihi de iure ſubtilius dici uideretur.Nihil de me
moria.De more:de exemplis acutius.Nihil peritius de fœderibus.Nihil de illuſtriora auctoritate:de Bellis
Nihil de Republica Grauius.Nihil de ipſo modeſtius.Nihil de cauſa & crimine ornatius:ut iam mihi ue
rū uideatur illum eſſe:quod nonnulli litterati ac ſtudiis doctriniſque dediti quaſi quidam incredibile di
cere putabant.Eum qui omnes animo uirtutes penitus compræhendiſſet:omnia quæ uellet facere:facil
lime tractare:Quæ:n.in.L.Craſſo potuit homine nato ad dicendi ſingularem quandam facultatē:ſi hāc
cauſam ageret:maior eē ubertas:uarietas:copia:q̄ fuerit in eo:q tātum potuit impertire:huic ſtudio tem-
poris:quātū ipſe q a pueritia uſq; ad hāc ætatē a cōtinuis bellis & uictoriis conquieuit:quo mihi difficilior
eſt hic extrēus porādi locus.Et.n.ei ſuccedo oratiōi:q nō ꝑteruecta ſit aures uras:ſed in aīs olum penitus
ĩ[n] deſeritur:ut plus uoluptatis ex recordatiōe illius orōnis:quā ſi mō ex mea:ſed ex cuiuſquā orōne capere
poſſitis.Sed mos ē gerēd⁹ nō mō Cornelio:cuius ego uolūtati ĩ eius piculis nullo mō deeſſe poſſū:ſed ēt
Cn.Pō.q ſui facti:ſui iudicii:ſui beneficii uoluit me eē:ut apd eoſdē uos iudices nup ĩ alia cā fuerī:& ꝑdica
torē & auctorē:Et mihi qdē hoc dignū rei uidet hoc deberi huius excellētis uiri ꝓſtātiſſimi gloriæ hoc pro
priū eē uri officii:hoc ſatis eē cāæ:ut qd' feciſſe.Cn.Pō.cōſtet:id oēs & licuiſſe cōcedat.Nā ueri⁹ nihil ē q̄ qd'
heſterno die dixit ipeuta.L.Corneliū de fortūis oībus dimicare:ut nullius in delicti crimē uocaret.Nō.n.
furatus eē ciuitatē nō genus ſuū emētitus:ñ aliquo ĩpudēti mēdacio delituiſſe nō irrepſiſſe ĩcenſum dicit
Vnū obiicit:natū eē Gadibus qd negat nēo.Cæteraq; accuſator fatet hūc in Hiſpania duriſſimo bello:cū
Qu.Metello:cū.C.Mēmio & in claſſe & in exercitu fuiſſe.Et ut Pō.in Hiſpaniā uenerit:Mēmiūq; habere
quæſtorē cœperit:nunq̄ a Mēmio diſceſſiſſe.Carthaginē eſſe profectum acerrimis illis preliis & maximis.
Sucronenſi & durenſi īterfuiſſe cū Po.ad extremū belli tempus fuiſſe.Hæc ſunt ꝑpria Cornelii.Talis ĩ rem

pu.noſtrã:labor aſſiduitas:dimicatio:uirtus digna ſummo iperatore:ſpes pro piculis præmiorũ:pmia qdẽ
ipſa nõ ſunt ĩ eius facto:q adeptus ẽ:ſed ĩ eius q dedit.Donatus ẽ igiť ob eas cauſas a.Cn.Põ.ciuitate:id ac
cuſator ñ negat.Sed rephẽdiť uti Cornelio cauſa ipſius pbeť:pœna quærať:ĩ põ.cã.lædať:pœna fit nulla
Si tamẽ famæ:ſic ĩnocẽtiſſimi hois fortunas pſtãtiſſimi ipatoris factũ cõdẽnari uolũt.Ergo in iudicium ca
put Cornelii factu Põ.uocať:hũc.n.ĩ ea ciuitate ĩ qua ſit natus:hõeſtiſſ.mo loco natũ eẽ concedis:& ab ine
unte ætate relictis rebus ſuis oĩbus ĩ noſtris bellis nr̃is cũ imperatoribus eẽ uerſatũ:nullius laboris:nullius
obſeſſiõis:nullius piculi expteẽ fuiſſe:hæc ſunt oia cũ plẽa laudis:tũ ppria Cornelii nec ĩ his rebus crimẽ ẽ
ullũ.Vbi igiť eſt crimẽ:ꝙ eũ Pompeius ciuitate donauit huiuſcemodi iamẽ:minime niſi honos ignomi
nia putãdaẽ cuius igitur:re uera nullius actiões accuſatoris eius unius:q donauit:q ſi adductus gr̃a minus
idoneũ hoiem præmio affeciſſet qẽt ſi uirũ bonũ:ſed non ita meritũ ſi deniq; aliqd qđ nõ cõtra ac liceret
factũ:diceretur:ſed cõtra atq; oporteret:tamẽ eſſet ois eius reprehænſio a uobis iudices repudianda.Nunc
uero qđ ait accuſator fuiſſe Põpeiũ:quod ei facere non licuerit.Quid grauius eſt:q̃ ſi id factũ ab eo dice
ret:quod non potuiſſet.Eſt eni aliqd:quod non oporteat:etiam ſi licet.Quicqd uero nõ licet:te non opor
tet.Hic ergo nunc conſtet:ſic agere iudices non eſſe fas dubitari:ꝙ.Cn.Põ.feceiſe cõſtiit.Id nõ lolũ decu
iſſe:ſed etiam debuiſſe fateamur.Quid eni abeſt huic homini:quod ſi adeſſet:iure hoc & tribui cõcedi pu
taremus?Vſus ne rerũ:qui pueritiæ tempus extremum principium habuit bellorum:atque iperiorũ ma
ximorũ cuius plerique equales minus ſæpe caſtra uiderunt:q̃ hic triũphauit:q tot habuit triũphos:quot
ore ſunt parteſq; terrarum:tot uictorias bellicas:quot ſunt ĩ rerum natura genera bellorum? An ĩgeniũ
qn etiã ipſe calus euentuſq; rerum non duces:ſed comites eius conſiliorum fuerũt:ĩ quo uno ita ſumma
fortuna cum ſumma uirtute certauit:ut oium iudicio pluſquam decet.tribueret. An pudor?an ĩtegritas?
an religio ĩ eo?An diligentia unquam requiſita eſt?Quem prouinciæ ueſtræ:quem liberi populi. Quem
reges:quem alteræ gẽtes caſtiorẽ moderatiorem:ſanctiorem non modo uiderunt:ſed aut ſperando unq̃
aut optando cogitauerunt.Quid dicam de auctoritate:quæ tanta eſt:quanta ĩ his tantis uirtutibus ac lau
dibus eſſe debet?cui.S.P.Q.Ro.ampliſſimæ dignitatis præmia dedit:non poſtulanti iperia.Verumetiã
recuſanti.Huius de facto ita queri:ut id agatur.Licuerit ne id facere:quod fecit:An uero non dicam licue
rit:ſed nephas fuerit.Cõtra fœdus eni id eſt contra Po.Ro.religionẽ & fidẽ feciſſe dicitur:nõ turpe Reip.
Nõne uobis audiui hoc de parente:meo puer:cum Qu.Metellus.L.Fabius cauſam de pecũiis repetũdis
diceret ille uir cui patriæ ſalus dulcior q̃ cõſpectus fuit q de ciuitate decedere quã de ĩ ſentẽtia maluit:hoc
igitur cauſam dicẽte cum ipſius tabulæ circunferrẽtur Inſpiciendi nominis cauſa cauſa fuiſſe iudicem ex
illis eqtibus romãis grauiſſimis uiris neminem q remoueret oculos:ſed totum auerteret:ne forte quod
ille ĩ tabulas publicas retuliſſet:dubitaſſet qſquam uerum ne:an falſum eſſe uidetur.Nos.Cn.Pom.de
cretum:iudicium de conſilii ſn̄ia prouĩciatum recognoſcemus.Cum legibus conferemus ?cũ fœderibus
quorum accerbiſſima diligentia eſt perpendemus?Athenis aũt.cũ qdam apud eos q̃ ſancte grauiterq; ui
xiſſet:& teſtimõium dixiſſet publice:& ut mos græcorum ẽ iurandi cauſa ad arax accederet:una uoce oẽs
iudices ne is iurare reclamaſſe.Cũ græci hoẽs ſpectati uiri uoluerunt religione uideri potuiſq̃ ueritate fi
dẽ eẽ conſtrictã.Nos ĩ ipſa religione & legum & fœdorꝶ conſeruãda qualis fuerit.Cn.Pom.dubitamus.
Vtrũ.n.ĩſcientem uultis cõtra fœdera feciſſe:an ſciẽtem?Si ſciẽtem:o nomen noſtris iperii:o populi excel
lens dignitas:o Cn.Pom.ſic late longeq; diffuſa laus:ut eius gloriæ domiciliũ cõis iperii finibus termieť:
o nationes:urbes:populi:tetrarchæ:tyrãni teſtes Cn.Põ.nõ ſolum uirtutis ĩ bello:ſed ẽt rligiõis ĩ pace:uos
deniq; mutæ religiões iploro:& ſola terrarꝶ ultimarꝶ. Vos maria:portus:ĩſulæ:littoraq; .Quæ ẽ.n.ora q̃ ſe
des:q locus:ĩ quo nõ extẽt huius cũ fortitudinis:tum uero humãitate;:tũ animi:tũ cõſilii ipreſſa ueſtigia:
Hunc qſq̃ ĩcredibili q̃dam atq; ĩaudita grauitate:uirtute:conſtãtia:præditũ fœdera ſciẽtem neglexiſſe:uio
laſſe.rupiſſe diceř audebit?gratificatur mihi geſtu accuſator neſciẽtẽ.Cn.Põ.feciſſe ſignificat:quaſi uero le
uius ſit:cũ ĩ tanta rep.uerſere:& maximis negociis præſis:facere aliqd quod ſcias nõ licere an oino neſcire
qđ liceat eteni cum ĩ Hiſpania bellũ acerrimũ & maximũ geſſerat:quo iure.Gaditana ciuitas eſſet neſcie
bat?an cuius liguam populi non noſſet iterpretationem fœderis nõ tenebat.Igitur qſq̃.Cn.Pom.ignorař
ſe dicere audebit ꝙ mediocres hoẽs nullo uſu:nullo ſtudio militari pditi:qd liberarioli dẽiq; ſcire pfiteã
tur?Eqdẽ cõtra exiſtimo iudices cũ ĩ oĩ generẽ ac uarietate artiũ ẽt illarũ q̃ ſine ſummo ocio nõ facile diſcũ
tur.Cn.Põ.excellat ſingulareq̃ dã laudẽ ſuã & pſtabilẽ eẽ ſcientiã in fœderibus:pactionibus:conditiõibus
populorum regũ & terrarũ:nationũ ĩ uniuerſo dẽiq; belli iure atq; pacis:niſi forte ea quæ nos libri docẽt
in umbra & ocio:ea.Cn.Põ.neq; cũ requieſceret litteræ:neq; cũ rẽ gereret:regiones ipſæ docere potuerunt.
Atq; ut ego ſentio iudices cauſa dicta eſt tẽporum magis.Ego non huius unquam genere iudicii plura di
cã.Eſt enim huius ſæculi labes quædam & macula uirtuti inuidere uelle ipſum florem dignitatis infrin
gere. Etenim ſi.Cn.Põpe.ab hinc anos quingentos fuiſſet:is uir a ſenatus adoleſcentulo atque eqte Ro
mão ſæpe communis ſalutis auxilium expetiiſſet:cuius res geſte oẽs gẽtes cũ clariſſima uictoria terra ma
riq; peragraſſent:cuius tres triumphi teſtes eſſent totum orbẽ terrarum ueſtro imperio teneri quem Po.
Ro.ĩ ſingularibus.Quiř.decoraſſet.ſi nũc apud uos id qđ is feciſſet.cõtra fœdus factũ diceret:qs auderet:
nemo profecto.Mors enim cum extinxiſſet inuidiam:res eius geſtæ ſempiterni nois gloria niterent.Cuiꝰ
igitur audita uirtus dubitationis locum nõ daret:huius præſens experta atq; perſpecta obtrectatorum uo
ce læderetur?Omittam igitur Pompeium.Iam orationẽ mea reliquã.Sed uos iudices ais atq; memoria te
netote de lege:de fœdere:de exẽplis:de perpetua cõſuetudine ciuitatis noſtræ:renouabo ea quæ dicta ſũt
Nihil.n.mihi noui:nihil itegri:neq;.M.Craſſus:q totam cauſam & pro facultate & p fide ſua diligẽtiſſime

uobis explicauit:neq;.Cn.pom.cuius oratio omnibus ornamẽtis abundauit:ad dicendũ reliq;.Sed quo
niã me recuſante placuit ambobus adhiberi hũc a me q̃ſi perpoliendi quẽdã operis extremũ laborẽ.Peto a
uobis iudices:ut me officii potius q̃ dicẽdi ſtudio hãc ſuſcepiſſe operã ac munus putetis:ac priuſq̃ aggredi⸗
ar ad ius cãmq; Cornelii:qddam de cõmuni cõditione omniũ noſtrũ deprecandæ maliuolẽtiæ cauſa bre
uiter cõmemorandũ uidet̃.Si quo quiſq; loco noſtrũ eſt iudices natus:aut ſi i qua fortuna eſt naſcẽdi initio
cõſtitutus hanc uitæ ſtatũ uſq; ad ſenectutẽ obtinere deberet. Et ſi omne quos aut fortũa extulit:aut ipoꝝ
illuſtrauit labor & induſtria:pena ſunt afficiendi:non grauior.L.Cornelio:quã multis uiris bonis atq; for
tibus conſtitui lex uitæ:& cõditio uideretur.Sin autem multorum uirtus:ingenium:humanitas ex ĩfirmo
genere & fortunæ gradu nõ modo amicitias:& rei familiaris copias conſecuta eſt:ſed ſummã laudem:ho
nores:gloriam:dignitatem:nõ ĩtelligo cur poti⁹ ĩuidia uiolatur a uirtute.L.Cornelii:q̃ æquitas ueſtra pu⸗
dorem eius adiutura uideatur:Itaq; quod maxĩa petẽdum ẽ:a uobis iccirco nõ peto iudices:ne de ueſtra
ſapientia:atq; de ueſtra humanitate dubitare uidear.Eſt autem hoc petendũ ne oderitis igeniũ:ne inimi
ciſitis induſtriæ ne humanitatẽ opprimendã:ne uirtutẽ puniẽdã putetis Illud peto:ut ſi cauſam xp̃m p ſe
firmam eſſe & ſtabilem uidentis:hoĩs ipſius onamenta adiumento cauſæ potius q̃ impedimẽto eſſe ma
liris.Naſcitur iudices cauſa Cornelii ex ea lege quã.L.Gelius.Cn.Corneli⁹ ex ſenatus ſententia tulerũt
qua lege uideamus ſaus eſſe ſancti uti ciues Ro.ſint hi:quos.Cn.po.de cõſilii ſentẽtia ſigillati ciuitate do
nauerit donatum eſſe.L.Cornelium præſens pompeius dixit:ĩdicãt puplicæ tabulæ:accuſator ſatetur:ſed
negat ex fœderato populo quenquam potuiſſe:niſi is populus fundus fact⁹ eẽtan hanc ciuitatẽ uenire O
præclarum interprætem iuris:auctorem antiquitatis:correctorem atq; emendatorem noſtræ ciuitatis qui
hanc pœnam fœderibus aſcribat:ut omniũ proemiorum atq; beneficiorum noſtrorum expertes faciat fœ
deratos. Quid enim potuit dici ĩpentius:q̃ federatos populos fieri fundos oporteret?Nam id nõ magis ẽ
ꝓpriũ fœderatorũ:q̃ oĩum liberorũ.Sed totũ hoc iudices in ea fuit poſitũ ſemper ratione atq; ſententia:ut
cum iuſſiſſet prætor aliqd:ſi id abſciuiſſent ſocii populi atq; latini:& ſi ea lex quẽ nos haberemus eadẽ ĩ po
pulo aliquo tanquam in fundo reſediſſet:ut cũ lege eadem is populus teneret̃:nõ ut de noſtro iure aliqd
diminueret̃:ſed ut illi populi aut iure eo quod a nobis eſſet cõſtitutum:aut aliquo cõmõdo aut beneficio
uterentur.Tulit apud maiores noſtros legẽ.C.Furius de teſtamentis tulit.Qu.Voconius de mulierũ hæ⸗
reditatibus.Innumerabiles aliæ leges de ciuili iure ſunt latæ quas latini noluerũt: adſciuerũt. Ipſa deniq;
Iulia qua lege ciuitas & ſociis & latinis data:qui fundi populi facti non eſſent:ciuitatẽ nõ haberent.In quo
magna contentio Heraclienſum & Neapolinorũ fuit cum magna pars in iis ciuitatibus iuris ſui libertatẽ
ciuitati anteferret.poſtremo hæc uis ẽ iſtius & iuris & uerbi:ut fundi populi beneficio noſtro non ſuo iure
fiant:Cum aliqd po.Ro.iuſſit:id ſi eſt eiuſmodi:ut qbuſdam populis me fœderatis ſiue libertis permitten
dum eſſe uideatur:ut ſtatuant ipſi non de noſtris:ſed de ſuis reb⁹:quo iure uti uelint:tum utrũ fundi facti
ſint an nõ:quærendũ eſſe uideatur:de noſtra uero rep.de noſtro ĩperio:de noſtris bellis.de uictoria:de ſa
lute fundos populos fieri noluerunt.At qui ſi imperatoribus noſtris ſi.S.p.Qu.R.nõ licebit ꝓpoſitis præ
miis elicere ex ciuitatibus ſociorũ atq; amicorũ fortiſſimũ atq; optimum:quẽq; ab ſubeũda pro ſalute no
ſtra pericula:ſumma utilitate & maximo ſæpe præſidio in periculis atq; alpens temporib⁹ carendum erit
Sed per deos immortales quæ eſt iſta ſocietas?Quæ amicitia?Quod fœdus ut aut noſtra ciuitas careat i ſu
is periculis Maſſilienſi propugnatore:careat Gaditano careat Sagũtino. Aut ſi qs ex illis populis ſit ex or
tus qui noſtros duces auxilio laboris:commeatus:periculo ſuo iuerit:q cum hoſte noſtro cummin⁹ i acie
ſæpe pugnauerit:q ſe ſæpe telis hoſtium:q dimicationi capitis:q morti obiecerit:nullo cõditione huius ci
uitatis præmiis affici poſſit. Eſt eni ĩ.po.Roma.graue non poſſe uti ſociis excellẽti uirtute ꝓditis : q̃ uelit
cum periculis noſtris ſua communicare:In ſocios uero ipſos & i eos:de qb⁹ agimus:federatos ĩ iurioſum:
& contumelioſum eſt his præmiis & his honoribus excluſos eẽ fideliſſimos & cõiũctiſſimos ſocios quæ
pateant ſtipendiaris:pateant hoſtibus pateant ſeruis.Nã & ſtipendiarios ex Africa.Sicilia. Sardinia : cæte
riſq; prouinciis multos ciuitate donatos uidemus:& q hoſtes ad noſtros ĩperatores:ꝓfugiſſent:& magno
uſui noſtræ:reipu.fuiſſent:& ſcimus ciuitate eſſe donatos:ſeruos:deniq; quorum uis ac fortunæ cõditio in
fima eſt:bene de rep.meritos perſæpe libertate.i.ciuitate publice donari uidebamus.Hãc tu igit̃ patrõe fœ
derum ac fœderatorũ conditionẽ ſtatuis Graditanis tuis ciuibus : ut ꝙ his quos Gaditãis adiutoribus ar
mis ſubegimus:atq; ĩditionẽ noſtrã redegimus.liceat:ſi po.Ro.permiſerit:ut a ſenatu ab ĩperatoribus no
ſtris ciuitate donent̃.Id ne liceat ipſis:q ſuis decretis legibus ne ſanxiſſent:ne quis ſuorũ ciuiũ caſtra im
peratorum Po.Ro.iniret:ne qs ſe pro noſtro imperio in periculum capitis atq; in uitæ diſcrimẽ in ferret:
Gaditanorum auxiliis uti cum uellemus nõ liceret:priuatis uero ne quis uir & aĩo & uirtute & præcellẽs
pro noſtro ĩperio piculo ſuo dimicaret:grauiter id iure ferremus:minui auxilia po.Ro.debitari aĩos for
tiſſimorum uirorum alie[illegible]genarum:nos hominũ ſtudiis atq; paternã uirtute priuari.Atqui nihil ĩtereſt
iudices:utrũ hæc fœderatis iura conſtituant:ut ne cui liceat ex his ciuitatibus ad noſtrorũ bellorum picu⸗
la accedere:an quæ nos eorũ ciuibus uirtutis cauſa tribuerimus:ea rata eẽ non poſſint. Nihil eni magis
uteremur his adiutoribus ſublatis ꝓmiis uirtutis q̃ ſi oĩo his uerſari i noſtris bellis nõ liceret . Etenim cũ
ꝓ ſua patria pauci poſt hoĩum genus natũ reperti ſũt:q̃ nullis præmis propoſitis uitam ſuam hoſtium te⸗
lis obiecerit pro aliena repu.quẽquã fore putatis:q ſe opponat periculis non modo nulo ꝓpoſito præmio
ſed ẽt ĩterdicto?Sed q̃ eſt illud ĩperitiſſime dictum de populi fundis:quod commune liberorum & popu
lorum non ꝓpriũ fœderatorum:ex quo ĩtelligi neceſſe eſt:aut neminem ex ſociis ciuẽ fieri poſſe.Aut ẽt
poſſe ex fœderatis.Tum uero ius omne noſter iſte magiſter mutãdæ ciuitatis ignorat:quod ẽ iudices nõ

ſolum in legibus publicis poſitū:ſed ēt ī priuatorū uolūtate.Iure.n.noſtro neq̄ mutare ciuitatē quiſq̄ iuit'
pōt:nec ſi uellet mutare non pōt modo adſciſcatur ab ea ciuitate cuius eſſe ſe ciuitatis uelit:ut ſi Gaditāi ſci
uerint nominatim de aliquo ciue Ro.ut ſit is ciuis Gaditanus:magna poteſtas ſi noſtro ciui mutādæ ciui
tatis:nec fœderē impediat' quo minus ex ciue Ro.ciuis Gaditanus poſſit eſſe:duaꝝ ciuitatum ciuis noſter
eē iure ciuili nemo pōt:nō eſt huius ciuitatis cius q̄ ſe alii ciuitati dicari pōt:neq̄ ſolum dicatōeꝗ ī calami
tate clariſſimis uiris.Qu.maximo.C.Lenati.Qu.Philippo.Nuceriæ.C.Catoni Terracone.Qu.Cepioni.P.
Rutilio Smyrnæ uidimus accidiſſe:ut earum ciuitatū fierent ciues:hanc ante amittere nō potuiſſent:q̄ hu
ius ſolū ciuitatis mutatiōe euertiſſent.Sed ēt poſtliminio pōt ciuitatis liberrimo fieri mutatio neq̄.n. ſine
cā de.Cn.publicio Menādro libertino hoīe:quē apud maiores legari in græciam ꝓficiſcētes iterpretē ſecū
habere uolerūt:aut populū latū ut his publicius ſi domū reuertiſſet:& idē romā rediiſſet:ne minus ciuis eſ
ſet Multi ēt ſuperiori memoria ciues Ro.ſua uolūtate idemnari & icolumes his reb' relictis alias ſe ī ciui
tates contulerunt.Quod ſi ciui Ro licet eē Gaditanū ſiue exilio ſiue poſtliminio ſiue reiectiōe huis ciuita
tis:ut iam ad fœdus ueniā:ꝗ ad cām nihil' ptinet:de ciuitatis.n.iure non de federibus diſceptam'.Quid ē
quāobrē ciui Gaditano ī hāc ciuitatē uenire nō liceat' eq̄dē lōge ſecus ſentio.Nā cū ex oībus ciuitatibus:ami
citia:ſponſione pactiōe:fœdere ē cōiūcta:ita mihi maxīe cōmunionē beneficioꝝ ꝓmioꝝ ciuitatis ī cōtinere
nr̄.Atq̄ cætere ciuitates oēs non dubitarēt nr̄os oēs recipē ī ſuas ciuitates:ſi idem nos iuris hēremus:qd cæ
teri:ſed nos non poſſumus & huius eſſe ciuitatis & cuius uis:ꝓterea cæteris cōceſſum ē.Itaq̄ ī græcis ciuita
tibus uidemus Athenis rhodios lacædemōios cæteros undiq̄ aſcribi:multarūq̄ eſſe eoſdē hoīes ciuitatū
quo errore eductos uidi ego:et nōnullos īperitos hoīes noſtros ciues.Athēis ī numero iudicū atq̄ areo
pagitarum certa tribu:certo numero cum ignorarent.Si illā ciuitatem eſſent adepti:hanc ſe ꝑdidiſſe:niſi
poſtliminio recuperaſſent:peritus uero noſtri moris ac iuris nemo unq̄' q̄ hanc ciuitatem retinere uellet:
ī aliā ſe ciuitatē dicauit.Sed hic totus locus diſputatiōis atq̄ oratiōis meæ iudices ptineret ad cōe ius mutā
daꝝ ciuitatū:nihil hēt qd ſit ꝓpriū religionis ac fœderis.Defendo.n.rem uniuerſam.nullā eſſe gēte ex oī re
gione terrarū:neq̄ tā diſſidentē.a.P.R.odio quodā atq̄ diſſidio neq̄ tā:fide beniuolētiaq̄ cōiunctā:ex qua
nobis iterdictū ſit ne aſciſcere ciuem:aut ciuitate donare poſſimus.O iura præclara atq̄ diuinitus iam ide a
principio Roma.noīs a maiorib' noſtris cōparata:ne qs noſtrū pluſquā unius ciuitatis eē poſſit:diſſimilitu
do enim ciuitatū uarietatē iuris habeat neceſſe ē:ne qs inuitus ciuitate mutet':ne in ciuitate maneat iuitus.
Hæc ſunt enī fundamenta firmiſſima noſtræ libertatis:ſui quēq̄ iuris & retinendi & dimittendi eē domi-
nū.Illud uero ſine ulla dubitatiōe maxime noſtrū fundauit īperiū:&.P.R.nomē auxit:ꝗ princeps ille crea
tor huius urbis Romulus fœdere Sabino docuit ēt hoſtibus recipiēdis augeri ciuitatē hanc oportere:cuius
auctoritate & exēplo nunq̄ eſt intermiſſa a maiorib' noſtris largitio:& cōicatio ciuitatis.Itaq̄ ex latio multi
& Tuſculāi Lanuuini & ex cæteris generibus gētes uniuerſæ in ciuitatē ſunt receptæ.Vt Sabinorum.Vol
ſcorū.Hernicoꝝ:qbus ex ciuitatibus nec coacti eſſent ciuitatē mutarē:ſi qui noluiſſent:nec ſi qui eſſent ci
uitatē noſtrā beneficio.P.R.aſſecuti:uiolatū fœdus eorū uideret'.Etenim quædā fœdera extāt ut Germano
rum.Inſubriū.Heluetiorū Iapidū nonnullorum.Item ex gallia barbarorū quorū in fœderibus exceptū eſt
ne qs eorū a nobis ciuis reperiat'.Quod ſi exceptio facit:ne liceat:ubi neceſſe eſt licere.Vbi ē igitur exceptū
fœdere Gaditāo ne quē Po.Ro.Gaditane recipiat ciuitate nuſq̄:ac ſicubi eēt.id lex gellia & Cornelia q̄ diffi
nitā plāe pōpeio ciuitatē donādi dederat:ſuſtuliſſet.Exceptū ē inīq̄ fœdus:ſiqdē ſacroſāctū ē.Ignoſco tibi ſi
neq̄ ſi pœnoꝝ iura calles.Reliqueras.n.ciuitatē tuā:neq̄ noſtras potuiſti leges īſpicer̄.Ipſe.n.te hac cogni
tione tua iuditio publico repulerunt.Quid fuit ī rogatione ea quæ de pompeio a gellio & a.M.Lētulo cō
ſule lata eſt:ī qua aliqd ſacroſanctū exceptū uideret'.ꝑrimum.n. ſacroſanctū eſſe nihil pōt:niſi ꝗ populus
plæbs ne ſanxiſſet.Deinde ſanctiones ſacrandæ ſunt aut genere ipſo:aut obteſtatiōe & cōſecratiōe legis
aut pene cum capite eius q̄ cōtra fecit cōſecratur. Quid hēs igitur dicere de Gaditano fœdere eiuſmodi'
Virū a capitis cōſecratiōe:an obteſtatiōe legis ſacroſanctū eē cōfirmas Nihil oīo unq̄ de iſto fœdere ad po
pulū:nihil ad plæbē latū eſſe dico:de qbus etiam ſi lati eē:neq̄ legem neq̄ pœnam gratā uel ratā eſſe:ne
quē ciuē reciperemus:tamē id eēt ꝗ poſtea populus iuſſiſſet ratū.Neq̄ cuiq̄ illius urbis:ſiqd ſacroſanctū eſ
ſed:eſſe exceptū uideret'.De his cum.P.R.nihil unq̄ iuſſerit.qꝗquā audes dicere ſacroſāctū fuiſſe.Nec uero
oratio hæc mea ad ifirmandū fœdus Gaditanorū iudices ptinet:neq̄.n.meū eſt cōtra ius optime meritæ
ciuitatis:cōtra opinionē uetuſtatis:cōtra auctoritatē Senatus dicere.Duris.n.quondā tēporibus reipu.nr̄æ
cū præpotēs terra mariq̄ Carthago:nixa duabus hiſpanis huic imperio imineret:& cū duo fulmina nr̄i ī
perii ſubito in Hiſpaniā Cn.&.P.Scipiones extincti occidiſſent.L.Martius primipili Cēturio cum Gadita
nis fœdus iciſſe dicitur:quod cum magis fide illius populi iuſticia ueſtra:uetuſtate dēiq̄ ipſa:quā aliquo
publico uinculo religionis tueretur.Sapiens homies & publici iuriſperiti gaditani.M.Lepido.Qu.Catu
lo conſulibus a Senatu de fœdere poſtulauerunt:tum etiam cum gaditanis fœdus uel renouatū:uel ictū
de quo fœdere Popu.Roma.ſententiā non tulit:qui in iuſſu ſuo nullo pacto poteſt religione obligari.Ita
Gaditana ciuitas quod beneficiis ſuis erga Rempu.noſtram cōſequi potuit:quod imperatorem teſtimo
niis:quod uetuſtate:quod.Qu.Catuli ſummi uiri auctoritate:qd iudicio Senatus:qd fœdere conſecuta eſt
quod publica religione ſanciri potuit:id abeſt.Populus.n.ſe nūq̄ obligauit:neq̄ ideo eſt gaditanorū cauſa
deterior grauiſſimis.n.& plurimos rebus eſt fulta:ſed iſti diſputationi certe nihil eſt loci:ſacro ſanctū enī
nihil pōt eē:niſi ꝗ ꝗ populū plæbem ue ſancitum ē.Quod ſi hoc fœdus quod.P.R.auctore Senatu cōmē
datione & iuditio uetuſtatis:uoluntate & ſētentiis ſuis cōprobat:idē ſuffragiis cōprobaſſet quid erat cur ex

ipſo fœdere Gaditanũ i ciuitatẽ noſtram recipi non liceret? Nihil eſt enĩ aliud i fœdere: niſi ut pia & æter-
na pax ſit: qd' id ad ciuitatẽ adiunctũ. Illud etiã eſt: qd non eſt i oibus fœderibus maieſtatẽ. P. R. comiter con
ſeruent: id habet hanc uim: ut ſit ille i fœder̃ ferior. Primum uerbi genus huius conſeruandi: quo magis i
legibus quã i fœderibus uti ſolemus iperantis eſt: non præcantis: deide cũ alteri⁹ populi maieſtas cõſerua
ri iubetur: de altero ſiletur. Certe ille populus i ſuperiore cõditiõe cauſaq; ponitur: cuius maieſtas fœderis
ſanctione defenditur: in quo erat iterpretatio accuſatoris Idigna reſpõſione: q ita dicebat Comiter eẽ com-
muniter: quaſi uero priſcum aliquod. aut iſolitam uerbũ iterpretaret. Comes benigni faciles ſuaues ho-
mines eſſe dicuntur: q erranti comiter monſtrant uiã benigne nõ grauate cõiter qdem certe: nõ cõuenit:
ut ſimul abſurda res eſt: caueri fœdere: ut maieſtatẽ. P. R. cõiter conſeruent. i. ut. P. R. ſua maieſtatem eẽ ſal
uam uelit. Quod ſi iam ita eſſet: ut eſſe non poſſet: tamen de noſtra maieſtate: nihil de illorũ caueretur. Põt
ne igit' noſtra maieſtas Gaditanis benigne cõſeruari ſi ad eã retinẽdã Gaditanos præmiis elicere nõ poſ-
ſumus? poteſt eſſe ulla deniq; maieſtas: ſi ipedimur quo minus. p. P. R. beneficiorũ uirtutis cã tribuendorũ
poteſtatem iperatoribus noſtris deferamus? Sed qd ego diſputo: quæ mihi tum ſi Gaditani cõtra me dice
rent: uere poſſe dici uiderẽtur. Illis. n. repetẽtibus. L. Corneliũ reſpõderẽ legẽ. P. R. iuſſiſſe de ciuitate tribu
enda huic generi legũ fundos populos fieri non ſolere Cn. Pom. de conſilii ſentẽtia ciuitatẽ huic dediſſe
Nullum po. noſtri iuſſum Gaditanos habere. Itaq; nihil eſſe ſacroſanctũ: qd' lege exceptũ uideret: ſi eſſet
tamen i fœdere nihil eſſe cautũ præter pacem. Additum eſſet etiã illud: ut maieſtatẽ illi noſtrã ſeruare de
berent: quæ certe minueretur: ſi aut adiutoribus illorũ ciuibus uti i bellis nobis non liceret: aut præmii tri
buendi poteſtatẽ ullam haberemus. Nunc uero qd ego contra Gaditanos loquar: cũ i d quod defendẽdo
uolũtate eorũ: auctoritate: legatione ipſa cõpro be? q a pricipio ſui generis ac ſtudio Reip. ab oi ſtudio len
ſuq; pœnorũ mẽtes ſuas ad nrum iperiũ nomẽq; fluerũt: quos cũ maxima bella nobis iferrent mœnib⁹
excluſerunt: claſſibus iſecuti ſunt: corporibus: opibus: copiis depuluerũt: q & ueterẽ illã ſpẽm fœderis mar
tiani ſp' oi ſenctiorẽ Morte duxerũt. Et hoc fœdere Catuli ſenatuſq; auctoritate ſe nobiſcũ cõiunctiſſimos
eſſe arbitrati ſunt. Quorũ mœnia: delubra: agros: ut ipſe Hercules itinerũ & laborũ ſorũ. ſic maiores noſtri
iperii ac nominis. p. Ro. terminos eſſe noluerunt Teſtantur & mortuos noſtros iperatores quorũ uiuit
immortalis memoria & gloria. Scipiões: Brutos: Oratios: Caſſios: Metellos: & hũc præſentẽ. Cn. po. quẽ
pcul ab illorũ mœnibus acre & magnũ bellũ gerẽtẽ cõmeatu pecuniaq; iuuerũt. & hoc tpe ipſo. po. Ro. quẽ
in caritate annonæ: ut ſæpe antefecerant: frumento ſuppeditato leuarũt. ſe hoc ius eẽ uelle: ut ſibi & liberis
ſi q eximia uirtute fuerint: ſi in noſtris caſtris ſint in ipatorũ prætoriis: ſint deniq; inter ſigna atq; in acie lo
cus ſit his gradib⁹ aſcẽſus ẽt ad ciuitatẽ. Quod ſi Afris: ſi Sardis. ſi hiſpanis agris ſtipandioſq; mulctatis uir-
tute adipiſci licet ciuitatẽ gaditanis aũt officiis: uetuſtate: fide: periculis: fœdere coniunctis hoc idẽ nõ lice
bit? Nõ fœdus ſibi nobiſcum: ſed iniqſſimas leges ipoſitas a nobis eẽ arbitrabũt. Atq; hãc iudices nõ a me
fingi orationẽ: ſed me dicere quæ gaditani iudicarit res ipſa declarat hoſpitũ multis annis ante hoc tẽpus
cũ. L. Cornelio gaditanos feciſſe: publice dico pferã teſtes pferã legatos: excito laudatores ad hoc iudiciũ
ſummos hoĩes ac nobiliſſimos deprecatores huius periculi miſſos uidetis. Re deniq; multo ãte gadib⁹ iã
audita fore huic ut ab illo periculũ crearet. Grauiſſima aũt i iſtũ ciuẽ ſuũ gaditani ſenatus cõuitia fecerũt.
Potuit magis fundus populus gaditanus fieri: quã hoc magnopere delectare uerbo. Si tñ ſit fundus cũ ſci
ta ac iuſſa noſtra ſua ſnĩa comprobat? quã cũ hoſpicium fecit? ut & ciuitate illũ mutatũ eſſe fateret: & ius ci
uitatis honorẽ digniſſimũ iudicaret? potuit certius iterpõere iudiciũ uolũtatis ſuæ: quã cum ẽt accuſatorẽ
huius mulcta & pœna mulctauit? potuit magis decl quã cũ ad ueſtrũ iudiciũ ciues ãpliſſimos legauit teſtes
huius iuris: uitæ laudatores piculi: deprecatores? Et. n. qs ẽ tã demẽs: q ſentiat ius hoc gaditãis eẽ retinẽdũ
ne ſeptũ ſit his iter ppetuũ ad hoc ampliſſimũ pmiũ ciuitatis? & magnope his eẽ lætãdũ: hui⁹. L. Cornelii
beniuolẽtiã erga nos remanere gadibus: gratiã & facultatẽ cõmẽdandi i hac ciuitate uerſari? Qui. n. noſtrũ
eſt: cui nõ illa ciuitas ſit huius ſtudio cura diligentiaq; cõmendatior? Omitto q̃tis ornamẽtis populũ iſtũ
C. Cæſar cũ eſſet i Hiſpania ptor affecerit: cõtrouerſias ſedarit: iura ipſorũ pmiſſu ſtatuerit. Inueteratã quõ
dã barbariã ex gaditanorũ moribus diſciplinaq; delerit. Sũma i eã ciuitatẽ huius rogatu ſtudia & beneficia
cõtulerit. Multa pterea q quottidie labore huius & ſtudio: aut oio aut certe facilius cõſeqnt'. Itaq; ẽt adſũt
pricipes: ad ſunt ciuitates: & defendũt amore ut ſuũ ciuẽ: teſtimonio ut noſtrũ: officio ut nobiliſſimũ ciuẽ
ſanctiſſimũ hoſpitẽ: ſtudio ut diligẽtiſſimũ defenſorem ſuorũ cõmodorũ. Ac ne ipſi gaditani arbitrarẽt quã
q̃ nullo icõmodo afficiãt: ſi liceat horũ ciues uirtutis cã i noſtram ciuitatẽ uenire: tamẽ hoc ipſo iferius eẽ
ſuum fœdus quã cæterorũ: conſolabor & hos præſentes uiros optios: & illã fideliſſimã atq; amiciſſimã no
bis ciuitatẽ: ſimul & uos non ignorãtes iudices admonebo: quo de iure hoc iudiciũ cõſtitutũ ſit de eo nũq̃
oĩno eſſe dubitatum. Quos igit' prudẽtiſſimos interpretes fœderum: quos potiſſimos bellici iuris: quos
diligentiſſimos in exqrendis conditionibus ciuitatum atq; cauſis eſſe arbitramur: eos profecto q iã impe
ria ac bella geſſerũt? Etenim ſi. Q. Scæuola ille augur cum de iure pdiatorio cõſuleret: homo iuris peritiſ
ſimus: cũ cõſultores ſuos nõnũq̃ ad Forium & Caſſelium pdiatores reiiciebat. Si nos de aqua noſtra Tu-
ſculana. M. Tugionẽ potius q̃. C. Aquilium cõſulebamus: q aſſiduus uſus uni rei deditus & igenium & ar
tẽ ſæpe uicit: qs dubitet de fœderibus & de toto iure pacis & belli oibus uiris peritiſſimis iperatores nros an
te ferre? poſſumus ne igit' tibi pbare auctorem exẽpli atq; facti illius qd a te reprehẽdit'. C. Marium: quæ
ris aliquẽ grauiorẽ? cõſtatiorẽ? præſtantiorẽ? uirtute? prudẽtia. Religiõis? igit' æqtate. M. Annium Appium
fortiſſimum uirum uirtute pditum ciuitate donauit: cum Carmẽtinum fœdus ſanctiſſimũ atq; æqſſimũ
ſciret eẽ. Põt igit' iudices. L. Cornelius cõdemnari: ut nõ. C. Marii factũ cõdemnet'. Exiſtat ergo ille uir pa

rumpet cogitatiōe uſa quoniā re nō pōt ut cōſpiciatis eūmētibus:quē oculis nō poteſtis.Dicat ſe non ſpe
ritū fœderis:nō rudē exēplo₰:nō ignarū belli fuiſſe:ſe.P.Africāi diſcipulū ac militē:ſe ſtipendiis:ſe legatio
nibus bellicis eruditū:ſe ſi tāta bella egiſſet q̄ta bella geſſit & cōfeciuſſ ſub tot cōſulibus meruiſſet:quoties
ipſe cōſul fuiſſet:oia iura belli pdiſcere:ac noſſe potuiſſe:ſibi ñ fuiſſe dubiū qn ñ nullo fœdere a rep bū ge
rēda ipediret:a ſe ex cōiunctiſſima atq₃ amiciſſima ciuitate fortiſſimū queq₃ eē delectū. Neq₃ ignauū neq₃
Camertiū fœdere eē exceptū:quo minus eo₰ ciuibus a Po.Ro.præmia uirtutis tribuerent.Itaq₃ eum pau
cis annis poſt hac ciuitatis dōationē acerrima de ciuitate quæſtio licinia & Mutia lege ueniſſet:nū qs eo₰
qd e fœderatis ciuitatibus eē ciuitate donatus:ī iudiciū ē uocatus?Nā ſpoletinus.T.Macrinus unus ex his
quos.C.Marius ciuitate donaſſet dixit cām ex colonia latina ī primis firma & illuſtri:quē cū diſertus ho
mo.L.Antiſtius accuſaret Spoletius dixit fundū populū ſpoletinū nō eē factū.Videbat.n.populos de ſuo
iure nō de noſtro fūdos fieri ſolere.Sed cū lege apuleia coloniæ nō eēnt deductæ:qua lege Saturnius.C.
Mario tulerat.ut i ſingulas colōias ternos ciues.Ro.facere poſſet:negabat hoc beneficiū re ipſa ſublata ua
lere debere.Nihil hēt ſimilitudinis iſta:accuſatio:ſed tamē tāta auctoritas ī.C.Mario fuit:ut ñ p.L.Craſſum
affinē ſuū hoiem īcredibili eloquētia ſed paucis ipſe uerbis cām illa grauitate ſua defēderit & pbarit.Quis
.n.eēt idices:q iperatorib⁹ noſtris ī bello:ī acie:in exercitu delectū uirtutis q ſociis 'q fœderatis ī defenden
da Repu.noſtra ſpē pmio₰ eripi uellet.Quod ſi uultus ille Marii:ſi uox.ſi ille iperatorius ardor oculorū:ſi
recētes triūphi:ſi pſens ualuit aſpectus:ualeat auctoritas:ualeant res geſtæ:ualeat mēoria:ualeat fortiſſimi
& clariſſimi uiri nomē æternū:ſit hoc diſcrimē iter grātioſus ciues atq₃ fortes:ut illi uiri fruāt opibus ſuis:
horū ēt mortoorū:ſi qſq̄ hui⁹ iperii defēſor mori p̄miuat auctoritas imortalis.Quid.Cn.pōt.Magni pater
rebus italico bello maximis geſtis.P.Ceſiū eqtē Ro.uirū binū.Qu.Vibiū rauennantem fœderato & popu
lo nōne ciuitate donauit?Quid cohortis duas Camertium:Quid Eracliſina lex:At.P.Graſſus uir ampliſ
ſimus ex ea ciuitate:qua cū prope ſingulare fœdus Pyrrhi tpibus.C.Fabritio Conſ.ictū putat? Quid Maſ
ſiēſem Ariſtonē Sylla:Quid qd cū gaditanis agimus:idem Heros.ix.Gaditanos:Quid uir ſanctiſſimus &
ſūma religione ac modeſtia.Qu.Mettellus pius.Qu.Fabius ſaguntinū quid hic abeſt:a quo hæc quæ ego
nunc percurro:ſubtiliſſime ſunt oia ppolita.M.Craſſus:non auernienſem fœderatū ciuitate donauit ho
mo tū grauitate & prudentia pſtās:tū uel nimiū parcus i largienda ciuitate.Hic tu.Cn.Pō.beneficium uel
potius iudiciū & factū ifirmaī cunaris:q fecit qd.C.Mariū feciſſe audierat:fecit qd.p.Craſſum.L.Syllā qd
Qu.Metellū:qd dēiq₃ domeſticū auctorē patrē ſuū facere uider t. Neq₃ uero in uno Cornelio id fecit Nā
& gaditanos Haſdrubalē ex bello illo Africāo:& mamertīos obuios:& quoſdā.Vticēſes & Saguntios:fra
bros ciuitate donauit:&.n.cū cæteris pmiis digni ſunt:q ſuo labore & periculo noſtrā rēp . Defendūt:tum
certe digniſſimi ſunt.q ciuitate ea donēt:p q̄ picula ac tela ſubierunt.Atq₃ utinā q ubiq₃ ſunt propugnato
res huius īperii poſſent i hāc ciuitatem:uēire:& cōtra oppugnatores reip.de ciuitate exterminari.Neq₃ ille
ſummus poeta noſter Hānibalis illā magis cohortotionē:quā cōem īpetatoriā uoluit eē:hoſtē q feriet erit
mihi igr Carthaginēſis:qſqs erit ciuitatis:ſi & id habēt:hoc leue:& ſemp habuerūt.Itaq₃ & ciues fortiſſimos
undiq₃ fortes uiros adſciuerunt:& hominū ignobiliū uirtutem perſæpe uobilitatis inertiæ prætulerunt Ha
betis iperatorum ſummorum & ſapiētiſſimorū hominum clariſſimorum uirorum iterpretationē iuris
ac fœderum.Dabo etiam iudicum:q huic quæſtioni prefuerunt.Dabo uniuerſi Popu.Rōa.Dabo ſanctiſ
ſimum & iam iudicum ſenatus iudices cum ſæpe ferrēt:palamq₃ loquerent:qd eſſent lege pappia de.M.
Craſſo mamertinis repetentibus iudicaturi.Mamertini publice ſuſcepta cauſa deſtiterūt . Multi i ciuitate
recepti ex liberis fœderatiſq₃ populis.Nemo nūq̄ eſt de ciuitate accuſatus:ꝙ aut populus fūdus factus nō
eſſet:aut ꝙ fœdere ciuitatis mutandæ ius īpediret.Audebo ēt hoc cōtēdere unq̄ eē condemnatum:quē cō
ſtaret ab ipatore nr̄o ciuitate donatū.Cognoſcite nūc.P.R iudiciū multis rebus iterpoſitū:atq₃ i maxi s cau
ſis re ipſa atq₃ uſu cōprobatū.Cū latinis'oībus fœd⁹ ictū.Sp.Caſſio poſtumio Cominio cōſulibus:qs igno
rat:qd qdē nup i colūna ænea meminimus poſt roſtra icīſum & pſcriptū fuiſſe.Quō igit.L.Coſmiui⁹ Ty
bur pi hui⁹ eqtis Ro.optimi atq₃ ornatiſſimi uiri dānato Cælio:quō ex eadē ciuitate.T.Copōius ciuis itē
ſūma uirtute & dignitate nepotes.T.&.C.Copōi⁹ noſtis dānatos.C.Maſſiōe ciuis.R.ē factus. An ligua &
ingēio pateſieri adit⁹ ad ciuitatē potuit:māu & uirtute nō potuit.An ne de nobis trahere ſpolia fœderatis
licebat:de hoſtib⁹ nō licebit:an qd adipiſci poterāt dicēdo:id is aſſeq pugnādo nō liceat.An accuſatori ma
iores nr̄i maiora pmia q̄ bellatori eē uoluerūt.Quod ſi acerbiſſima lege ſeruilia pricipes uiri ac grauiſſimi
& ſapiētiſſimi ciues hāc latinis .i.fœderatis uiā ad ciuitatē populi iuſſu patere paſſi ſūt.Neq₃ his ē hoc rephē
ſum licinia & mutia lege:cū pſertim in gēus ipm accuſatiōis & nomē eiuſmodi pmiū qd nēo aſſeq poſſit
niſi ex ſcatoris calamitate:neq₃ ſenatori neq₃ bono cuiq̄ nimis iucūdū eē poſſet . Dubitādū fuit:qn quo in
genere iudicū pmia rata eēnt:in eodē iudicia ipatorū ualerēt.Nū fūdos igit factos'populos latios arbitrāur
aut ſeruilia lege:aut cæteris:qbus latinis hoibus erat ppoſitū aliq ex re pmiū ciuitatis . Cognoſcite nūc iu
dicium ſenatus:qd ſemp ē iudicio populi cōprobatū.Sacra Cæreris iudices ſūma maiores nr̄i religiōe cō
fici cerimoniaq₃ ualuerūt:quæ cum eſſent aſſumpta de græcia:& etiam p græcas ſemp curata ſunt ſacerdo
tes:& græca oīa nominata.Sed cū illā quæ græcū illud ſacrum monſtraret:& faceret ex græcia deligerēt:
tū ſacra p ciuibus facere ciuē uoluerunt:ut deos immortales ſcīa pegrina & externa mente domeſtica &
ciuili pcatur:has ſacerdotes uideo ferre aut Neapolitanas:aut uelienſes fuiſſe fœderatarū ſine dubio ciui
tatū.Mitto uetera:pxima dico ante ciuitatē uelienſibus datā de ſenatus ſententia.C.Valeriū Flaccum pto
rē urbis nominati ad populū de Calliphiana uelieſe:ut ea ciuis.Ro.eēt tuliſſe.Nū igit aut fūdos factos ue
lieſes:aut ſacerdotē illā ciuē Ro.factā nō eē aut fœdus & a ſenatu & a po.ro.uiolatū arbitrabimur.Intelligo

iudices in eã aperta minimeq̃ dubia multa & plura & a plurib⁹ prudẽtiſſimis eſſe dicta: q̃ res poſtularet. Sed id
factũ ẽ: nõ ut uobis rem tãpſpicuã dicẽdo pbaremus: uerũ ut oium maliuolorũ iniquorũ iuidorũ animos
frãgerẽmus: quos aut accuſator ĩcenderet: ut aliq̃ ſermones hoium alienis bõis ĩhærentiũ ẽt aduestras au
res pmanerẽt & i iudicio ipõ redundarẽt: icirco illo ĩ oi parte orõnis ſua arte aſpgi uidebatis: cũ pecuniã.
L. Cornelii: quæ neq̃ iuidioſa ẽ & q̃tacũq̃ ẽ: eiuſmodi ẽ ut cõſeruata magis q̃ corrupta eẽ uideat: tum luxu-
riã q̃ non crimẽ aliquo libidinis: ſed cõi maledicto notabat: tũ Tuſculanũ: qd. Q. Metelli fuiſſe memine
rat. Et L. Craſſi ſimul illud neſciebat: pdioq̃ nullã eſſe gentẽ: emptionibus ea ſæpe ad alienos hoies ſæpe
ad ĩfirmos: nõ legibus tãq̃ tutelas puenire. Obiectũ ẽ ẽt q ĩ tribũ Cluſtuminã puenerit: q hic aſſecutus eſt
legis de ambitu pmio minus iuidioſo: q̃q legum pmiis ptoriam ſniam & ptextam togã cõſequũt & ado
ptio theophanti agitata eſt: p quam Cornelius nihil eſt pterq̃ ppiquorum ſuorum hæreditas aſſecutus: q̃q̃
illorum aſos q ipſi Cornelio ĩuident: non difficillimum mitigare: more hominum iuideut in conuiuiis
Rodunt i circulis. Icirco uelitãt non illo inimico: ſed hoc maledicente carpunt: q amici. L. Cornelii aut ini
mici ſunt aut iuident: hi ſunt huic multo uehementius pertimeſcendi. Nam huic qdem ipſi q̃ eſt unquam
iuentus inimicus: aut qs iure eſſe potuit: quem bonum nõ coluit cuius fortunæ dignitatiq̃ non ceſſit: uer
ſatus i ĩtima familiaritate hominis potentiſſimi i maximis noſtris malis atq̃ diſcordiis neminem unquã
alterius rationis atq̃ partis. Non re: non uerbo non uultu deniq̃ offendit. Fuit hoc ſiue meũ: ſiue reipub.
factum: ut etiam i me unum omnis illa iclinatio communium temporum icumberet: non modo nõ ex-
ultauit i ruinis ueſtris ueſtriſq̃ diſcordiis Cornelius: ſed omni officio. lachrymis. opera cõſol auõe: omnis
me abſente meos ſubleuauit: quorum ego teſtimonio ac præcibus min⁹ hoc meritum huic: & ut a prici-
pio dixi: iuſtam & debitam gratiam refero. Speroq̃ iudices uidere ut eos q pricipes fuerunt conſeruãdæ
ſalutis aut dignitatis meæ diligitis & caros habetis: ſi quæ ab hoc pro facultate hui⁹ pro loco facto ſunt: &
grata eſſe uobis & probata. Non igitur a ſuis quos nullos habet: ſed a ſuorũ q & multi & potẽtes ſunt: ur-
getur inimicis: quos qdem eſterno die. Cn. Pom. copioſa oratione & graui ſecũ ſi uellent contendere iu
bebat: ab hoc iperitio certamine atq̃ iniuſta cõtentione auocabat. Et erat æqua lex & uobis iudices atq̃ oi
bus q noſtris familiaritatibus implicantur uehementer utilis: ut noſtras inimicitias ipſi ĩter nos geramus:
amicis noſtrorum inimicorum ĩperemus. Ac ſi mea auctoritas ſaus apud illos i hac re põderis haberet:
cum me præſertim terũ uarietate atq̃ uſu ipſo iam perdoctum uiderent ẽt ab illis eos maiorib⁹ diſcordiis
auocarẽ. Id enim contendere mihi de Repub. uidetur cum id defendas: quod optimũ eſſe ſentias: id for-
tium uirorum & magnorum hominũ ſemp putaui. Neq̃ huic unq̃ labori officio: muneri defui. Sed cõtẽ-
tio tam diu ſapiens eſt q̃ diu aut proficit aliquid aut ſi nõ proficit nõ obeſt ciuitati. Volumus quædã: cõtẽ
dimus: experti ſumus: obtẽta nõ ſunt dolorẽ in alienos luctus mœrorẽq̃ ſuſcepim⁹ cur ea quæ mutare nõ
poſſumus cõuellere malumus q̃ tueri. C. Cæſarem ſenatus & genere ſupplicationũ ampliſſimo ornauit &
numero dierũ nouem. Idem in anguſtiis ærarii uictorẽ exercitũ ſtipẽdio affecit. Imperatori decẽ legatos
decreuit: lege ſempronia ſuccedendũ non cenſuit. Harum ergo ſententiarũ & princeps & auctor fui. Neq̃
me diſſenſioni meæ priſtinæ putaui potius aſſentiri quam præſentibus Reipu. temporibus & concordiæ
conuenire. Non idem aliis uidetur. ſunt fortaſſe in ſentẽtia firmores. Reprehendo neminẽ: ſed aſſentior
nõ omnibus. Neq̃ eſſe inconſtãtis puto ſententiam aliquã tanq̃ in aliquod nauigiũ atq̃ ex Reipu. tẽpeſta
te moderari. Sed ſi qbus ſũt infinitum ſit odiũ: in quo ſemel ſuſpectum ſit: quos uideo eſſe nõnullos: cum
ducibus ipſi non cum comitatu aſpectatoribuſq̃ cõfligantur. Illã enim fortaſſe pertinaciã nõnulli: uirtutẽ
alii putabunt: hanc uero iniq̃tate omnes cum aliqua crudelitate cõiunctam: Sed ſi ceterũ hominum men
tes nulla ratione iudices placare poſſumus: noſtros qdem animos certe confidimus nõ oratiõe nr̃a: ſed
humanitate ueſtra eſſe placatos. Quid eſt eni cur potius ad ſummã laudẽ huic q̃ ad minima fraudẽ Cæ
ſaris familiaritas ualere debeat? Cognouit adoleſcens: placuit homini prudentiſſimo i ſumma amicorũ
copia cũ familiariſſimis eius ẽ adæq̃tus i ptura: i cõſulatu pfectũ fabrũ detulit: cõſiliũ hois comprobauit: fi
dẽ ẽ cõplexus officiia obſeruãtiaq̃ dilexit: fuit hic multorũ: illi laborũ ſocius aliquãdo: ẽ fortaſſe nũc nullo
rũ particeps icõmodorũ: quæ: qdẽ ſi huic obfuerint: apud nos nõ intelligo quod bonũ cuiq̃ ſit apud tales
uiros pfuturum. Sed quoniam. C. Cæſar abeſt longiſſime: atq̃ in his eſt nũc locis quæ ratiões orbem ter
tarũ rebus illius geſtis imperiũ. Po. R. definiunt. Nolite p deos immortales iudices hunc illi acerbũ nun
ciũ uelle deferri: ut ſuum præfectum fabrũ ut hominem ſibi cariſſimum & familiariſſimum non ob ipſius
aliquod delictum: ſed ob ſuam familiaritatẽ ueſtris oppreſſum ſententiis audiat. Miſeremini eius: q non
de ſuo peccato: ſed eius ſummi & clariſſimi uiri facto: nõ de aliquo crimine ſed de piculo ſuo: de publico
iure diſceptat. Quod ius ſi. Cn. Pomp. Pater ignorauit: ſi prætor Craſſus: ſi. Qu. Metellus: Si. Cn. Põ. fili⁹: ſi
L. Sylla. ſi. M. Craſſus: ſi. C. Marius: ſi. S. P. Qu. R.: ſi qui de re ſimili iudicarũt: ſi fœderati populi: ſi ſocii: ſi illi
antiq latini: uidete ne utilius uobis & hõeſtius ſit ilis ducibus carere: q̃ huc magiſtro erudiri: ſed ſi de certo
de perſpicuo: de utili: de pbato: de iudicato uobis iure eſſe conſtituendũ uidetis Nolite cõmittere ut in re
tã inueterata quicq̃ noui ſenuatis. Simul & illa iudices omnia ante oculos urõs: proponite. Primũ eẽ om
nes: etiam poſt mortem reos clariſſimos illos uiros: qui fœderatos ciuitate donarint. Deinde ſenatũ q p
ſæpe hoc iudicauit: populũ q iuſſit. Iudices qui approbarunt. Tum etiam illud cogitatiõe ſic uiuere ac ui
xiſſe Corneliũ: ut cum omniũ peccatorũ quæſtiones ſint nõ de uitiorũ ſuorum pœna: ſed de uirtutis præ
mio in iudiciũ uocet. Accedat ẽt illud ut ſtatuatis hoc iudicio: utrum poſt hac amicitias clariſſimorũ uiro
rũ calamitati hominib⁹ an ornamẽto eſſe malitias. poſtremo illud iudices fixũ in animis ueſtris tenetote
uos in hac cauſa non de maleficio. L. Cornelii: ſed de beneficio. Cn. pom. iudicaturos.

¶M.T.C.DE RESPONSIS HARVSPICVM IN PVBLIVM CLODIVM:ORATIO.

HESTERNO DIE.P.C.CVM ME ET VESTRA DIGNITAS ET FREQ VENTIA Equi-
tum Roma.quibus Senatus dabatur magnopere commouiſſet. Putaui mihi reprimendã eẽ
P.Clodi impudicam impudicitiam.Cum his publicanorum cauſam ſtultiſſimis interrogatio
nibus impediret.p.Tullioni.Syro nauaret operam:atque ei ſe cui totus uenierat etiam uobis
inſpectantibus uenditaret.Itaque hominem furentem exultantemq́ continui:ſimul hac periculum iu-
di. ii intendi duobus inceptis uerbis omnem impetum gladiatoris ferocitatemq́ compreſſi. At tamen
ignarus ille qui conſules eſſent:exanguis atq́ æſtuans:ſe ex curia repente protribuitcum quibuſdam fra
ctis iam atq́ inanibus minis.Et cum illius piſoniani temporis gabinianiq́ terrorib⁹.Quem quom in gre
dientem inſequi cœpiſſem:cœpi equidem fructum maximum & ex conſurrectione omnium ueſtrũ
& ex comitatu publicanorum:ſed uecors repente ſine ſuo uultu:ſine colore ſine uoce cõſtitit.Deinde re-
ſpexit:& ſimul ad.Cn Lentulum conſulem aſpexit:cõcidit incuriæ pene limine:recordatione credo Ga-
binii ſui deſiderioq́ Piſonis:cuius ego de effrenato:& præcipiti furore quid dicã.Haud poteſt a me gra-
uioribus uerbis uulnerari.Quam eſt ſtatim in facto ipſo a grauiſſimo uiro.Pu.Seruilio confectus ac truci
datus:cuius & ſi iam uim:& grauitatem illam ſingularem ac pene diuinam aſſequi poſſem. Tamẽ nõ du
bito quin ea tela quæ coniecerit inimicus.Quam ea quæ collega prius amiſit leuiora atque hebetiora ẽe
uideantur.Sed tamen mei facti rationnem expõere illis uolo:q̃ heſterno die dolore me elatum & iracũ
dia longius prope digreſſum arbitrabãtum:quam ſapientis hominis cogitata ratio poſtulaſſet.Nihil feci
iratus nihil hoc impotenti animo:nihil non diu cõſideratum ac multo ante meditatum.Ego eni patres.
C.Inimicum me ſemper eſſe profeſſus ſum duobus:q̃ rem meam cum defendere deberẽt ſeruaŕ poſſent
cumq́ ad conſulare officium ipſis inſignibus illius iperii ad meam ſalutem non ſolum auctoritate:ſed ẽt
præcibus ueſtris uocarentur.primo reliquerunt deinde prodiderunt.poſtremo oppugnarũt præmiiſq́
nephariæ factiõis funditus una cum Repub.oppreſſum extinctumq́ uoluerunt quiq́ ſuo dictu & iperio
cruento illo atq́ funeſto ſupplici neqre a ſociorũ mœnibus probibere neq́ hoſtium urbib⁹ iferre potue
runt:excidionem:iflammationem:euerſionem depopulationem:uaſtationẽ meã ſua cũ præda meis om
nibus tectis atq́ agris intulerunt:cum his furiis & facibus:cum his iquam exitioſis prodigiis ac pene hui⁹
imperii peſtibus bellum mihi inexpugnabile dico eſſe ſuſceptum.Neq́ id tamen ipſum tantum:quantũ
meus ac meorum ſed tamen quãtum ueſter atq́ omnium bonorũ dolor poſtulauit.in clodiũ uero non
eſt hodie meum maius odium quam illo die fuit:cum illũ ambuſtum religioſiſſimis ignib⁹ cognoui mu
liebri ornatu:ex iceſto:ſtupro:atq́ ex domo põtificis maximi emiſſum.Tum iquã tum uidi ac multo an
te profexi quanta tempeſtas excitaretur:quanta ipenderet procella Repub.uidebã illud ſcelus tam ipor
tunum:audaciam tam imanem adoleſcẽtis:furentis:nobilis:uulnerati nõ poſſe arceri ocii finib⁹. Eruptu
rum illud malum aliquando ſi ipunitum fuiſſet ad perniciem ciuitatis:nõ multũ mihi ſane poſt ad odiũ
acceſſit.Nihil enĩ contra me fecit odio mei:ſed odio ſeueritatis:odio dignitis:odio Reipu. nõ me magis
uiolauit:q̃ Senatum:q̃ eqtes Roma.q̃ omnes bonos:quam Italia cunctam nõ deniq́ ĩ me ſceleratior fu-
it:quã i ipſos deos ĩmortales.Etenim illos eo ſcelere publico uiolauit quo nemo antea.in me fuit eodem
animo:quo etiam eius familiaris Catilina ſi uiciſſet.fuiſſet.Itaq́ eũ nunq̃ a me eſſe:accuſandũ putaui nõ
pluſquam ſtipitem illum:q̃ quorum hominum eſſet neſciremus:niſi ſe Ligurem ipſe eſſe diceret:quid.n.
hunc perſequar pecudem ac belluam pabulo inimicorum meorum & glande corruptũ:q̃ ſi ſenſerit:quo
ſe ſcelere deuixerit:non dubito:q̃n ſit miſerrimus:ſin autem id non uidet periculũ eſt:ne ſi ſe ſtuporis ex
cuſatione defendat.Accedit:etiam quod expectatione omniũ fortiſſimo & clariſſimo uiro.T.Annio de
uota & conſtituta iſta hoſtia eſſe uideatur:cui me præripere deſponſam iam & deſtinatam laudi:cum ipſe
eius opa & dignitatem & ſalutem recuperari ualde eſt:iniquum.Et enim ut.P.ille Scipio natus mihi uide
tur ad iteritum exitiumq́ Cartaginis:q̃ illã a multis iperatoribus obſeſſam oppugnatam:labefactam:pe-
ne captam:aliquando quaſi fatali euentu ſolus euertit:ſic.T.Annius ad illam peſtem comprimendã:exti-
guẽdam funditus defendã natus eſſe uidetur:& quaſi diuino munere dõatus Reipu.ſolus ille cognouit
quemadmodum armatum ciuem:q̃ lapidibus q̃ ferro alios fugaret:alios domi contineret:qui urbem to-
tum:qui forum:qui curiam qui templum:omnia cæde:Incendiiſq́ terret:non modo uincere uerumetiã
uſcere oporteret.Huic ego & ita de me ac de patria merito uiro:nunquam mea uoluntate præripiam eũ
præſertim reum cuius ille inimicitias nõ ſolũ ſuſcepit propter ſalutem meam:uerũmetiam appetiuit.Sed
ſi ẽt nunc illa quæratus iam omnium legum periculis irretitus odio bonorum omnium expectatiõe ſup
plicii iam non diuturna implicatus feretur tamen hæſitans & i me impetum impeditus facere conabiť
reſiſtã & aut concedente aut etiã adiuuante Milone:eius conatum refutabo:uelut heſterno die cum mi-
hi ſtanti tacens:minaretur:uoce tantum attigi legũ initium & iudicii:conſedit ille:cõticuit diẽ dixiſſet:ut ſe
cerat:feciſſem:ut ei ſtatim tertius a prætore dies diceretur:atq́ hoc ſic moderetur:& cogitet:ſi contentus ſit
his ſceleribus quæ commiſit iam conſecratum Miloni:ſi quod in me telum intorſerit:ſtatim me eſſe arre
pturũ arma iudiciorum atq́ legum.Atq́ paulo ãte.P.C.concionem habuit:quæ eſt a me tota delata:cuius
concionis primũ uniuerſum argumentũ ſententiamq́ audite.cum riſeritis impudẽtiam hominis tum a
me de tota concione audietis:de religionibus ſacris:& cerimoniis eſt conciõatus.Pu.C.Clodius Pulcher
in quã Clodius ſacra & religiones negligi:uiolari:pollui queſtus eſt.Non hoc uobis ridiculum uidetur
& ſua concio riſit hominem:quo modo ipſe gloriari ſolet:ducentis confixum ſe ſenatuſconſultis quæ ſunt
omnia contra illum pro religiõibus facta:hominemq́ eum qui puluinaribus Bonæ deæ ſtuprũ intulerit

eaq; ſacra quæ uiri oculis ne impudẽtis quidem aſpici fas eſt: non ſolum aſpectu uirili: ſed flagitio ſtupꝗ uiolarit. In concione de religionibus neglectis conqueri. Itaq; nunc proxima cõcio eius expectat̃ de pudicitia. Quid. n. intereſt utrum ab altaribus religioſiſſimus fugatus de ſacris & religiõib' quæratur. An ex ſarorum cubiculo egreſſus pudorem pudicitiamq; defendat? Reſponſum haruſpicũ hoc recẽs de fremitu in concione recitauit: ĩ quo cum aliis multis: ſcriptum etiã illud eſt ad quod audiſtis: loca ſacra & religioſa ꝓphana haberi ĩ ea cauſa eſſe dixit domum meam a religioſiſſimo ſacerdote. P. Clodio cõſecratã. Gaudeo mihi de toto hoc oſtento: quod haud ſcio an grauiſſimo multis his annis huic ordini nunciatũ ſit datam non modo iuſtam: ſed etiam neceſſariam cauſam eſſe dicendi. Repietis enim ex hoc toto ꝓdigio atq; reſponſo nos ex iſtius ſcelere atq; furore ac impẽdentibus periculis maximis pro patria uocẽ louis optimi maximi promoueri. Sed primum expiabo religionẽ ædium mearũ: ſi id facere uere ac ſine cuiuſꝗ dubitatione potero: ſin ſcrupulus tenuiſſimus reſidere aliqs uidebitur. Nõ modo patienti: ſed ẽt libẽti animo portentis deorum Imortalium religioniq; parebo. Sed quæ tandẽ eſt in hac urbe tanta dom' ab iſta ſuſpicione religionis: tam uacua atq; puraꝗ̃ noſtræ domus. P. C. cæterorumq; ciuiũ multo maxima ex parte ſunt liberæ religione: tamen una mea dõus iudiciis oĩbus liberata in hac urbe ſola ẽ. Te enĩ appello Lẽtule & te Philippe: ex hoc haruſpicũ reſpõſo decreuit ſenat': ut de locis ſacis & religioſis adhũc ordinem referretis. Poteſtis ne referre de mea domo: quæ ut dixi ſola in hac urbe omni religione oĩbus iudiciis liberata eſt? Quam primum inimicus ille ĩ ea tẽpeſtate ac nocte Reipub. cũ cætera ſcelera ſtilo illo ĩpuro. Sex. Clodius conſcripſiſſet. Ne ullam una quidem attigit litera religionis. Deinde eandẽ domũ Popu. Roma. Cuius eſt ſumma poteſtas omnium rerũ comitiis centuriatis oĩum ætatũ ordinumq; ſuffragiis eodem iure eſſe iuſſit: quo fuiſſet: poſtea uos. p. C. non quo dubia res eẽt: ſed ut huic furiæ ſi diuti' in hac urbe quam delere cuperet maneret: uox interdiceretur: decreuiſtis: ut de mearũ ædium religione ad pontificum collegiũ referretur. Quæ tanta religio eſt: qua nõ in noſtris dubitationibus: atq; ĩ maximis ſuperſtitionibus unius. P. Seruilii ac. M. Luculli reſpõſo ac uerbo liberẽtur: de ſacris publicis: de ludis maximis: de deorum penatium: ueſtæq; matris cerimoniis de illo ipſo ſacrificio: quod fit ꝓ ſalute. P. R. Quod poſt Romam conditam huius unius caſti tutoris religionum: ſcelere uiolatũ eſt. Quod tres Põtifices ſtatuiſſent. Idem per Popu. Roma. ſemper Senatui: ſemper ipſis diis ĩmortalibus ſatis ſãctum: ſatis auguſtũ ſatis religioſum eſſe uiſum eſt. At uero domũ meam. p. Lentulus conſul. & pontifex. p. Seruili'. M. Lucullus. Qu. Metellus Glabrio. M. Meſſala. L. Lẽtulus flamen Martialis. p. Galba. Scipio. C. Fãnius. M. Lepid'. L. Claudius rex ſacrorum. M. Craſſus. M. Scaur'. C. Curio. Sex. Cæſar. flamẽ Quirinalis. Qu. Corneli'. P. Albinouanus. Qu. Terentius põtifices minores cauſa cognita duobus locis dicta maxĩa frequẽtia amplisſimorum ac ſapientiſſimorũ ciuium aſtante omni religione una mẽte omnes liberauerũt. Nego unquam poſt ſacra conſtituta: quorum eandem eſt antiquitas: quæ ipſius urbis ulla de re neque de capite quidem uirginum ueſtalium tam frequens collegium iudicaſſe: quãquam ad facinoris diſquiſitionẽ intereſt adeſſe ꝙ plurimos. Ita eſt enĩ interpretatio illa pontificum. Vt idem poteſtatẽ habeant iudicum. Religiõis explanatio ab uno põtifice perito referri poteſt: quod idem in iudicio capitis durum atq; iniquum eſt. Tamen ſic reperietis frequentiores põtifices de mea domo: ꝙ unquam de cerimõiis uirginum iudicaſſe. poſtero die frequentiſſimus Senatus te conſule deſignato Lẽtule ſentẽtiæ principe. p. Lẽtulo & C. Metello conſulibus referentibus ſtatuit: quom omnes pontifices qui erãt huius ordinis adeſſent. Quomq; alii q honoribus popu. Roma. antecedebant: multa de collegii iudicio uerba feciſſent: oẽſq; idẽ ſcribẽdo adeſſent: domum meam iudicio pontificum religiõe liberatam uideri. De hoc igitur loco ſacro potiſſimũ uidentur haruſpices dicere: qui locos ſolus ex priuatis locis oĩb' hoc præcipuo ius habet: ut ab ipſis q ſacris præſunt: facere nõ eſſe iudicatus ſit. Verũ refert quod ex Senatuſconſulto facere debetis: aut uobis cognitio dabitur: q primi de hac domo ſententiam dixiſtis: & eã religione omnium liberaſtis: aut Senatus ipſe iudicabit: qui uno ſolo illo & antiſtate ſacrorum diſſentiẽte frequentiſſimus antea iudicauit. aut id quod certe fiet ad pontifices reiicietur: quorum auctoritati: fidei: prudentiæ: maiores noſtri ſacra religioneſq; priuatas & publicas cõmendarũt: quid ergo hi poſſunt aliud iudicare ac iudicauerunt. Multæ ſunt domus in hac urbe. p. C. atq; haud ſcio an pene cũctæ iure optimo ſed tamẽ iure priuato. iure hæreditario: iure auctoritatis: iure mancipii: iure nexi. Nego eſſe ullã domũ aliam priuato eodem quoq; optima lege: publico uero omni præcipuo: & humano & diuino iure munitam: quæ primum ædificatur ex auctoritate ſenatus: pecũia publica. Deĩde cõtra uim nephariam huius gladiatoris totus ſenatuſcõſultis munita: atque ſepta eſt. primum negociũ iiſdem magiſtratibus eſt datũ ſuperiore anno. Vt curarent: ut ſine ui ædificare mihi liceret: qbus in maximis periculis uniuerſa Reſpu. commendari ſolet. Deinde quom ille ſaxis: & ignibus: & ferro uaſtitatẽ meis ædibus ĩtuliſſet. Decreuit ſenatus eos q id feciſſent: lege de ui quæ ẽ in eos q uniuerſam Rempub. oppugnaſſent teneri. Vobis uero referentibus o poſt hominũ memoriam fortiſſimi atq; optimi conſules: decreuit idem ſenatus frequentiſſimus qui meam domum uiolaſſet contra Rempu. eẽ facturum. Nego ullo de opere publico: de monumento de tẽplo tot ſenatus extare cõſulta: quot de mea domo: quã ſenatus unam poſt hanc urbem conſtitutam ex ærario ædificandam: a põtificibus liberãdam a magiſtratibus defendendam: a iudicibus puniendam putaret. p. Valerio pro maximis in Rẽpublicã beneficiis data domus eſt in uia publica. At mihi in palatio reſtituta: alii locus: at mihi parietes: atque: tectum illi quã ipſe priuato iure tueretur: mihi quam publice magiſtratus omnes defenderẽt. Quæ quidem ego ſi aut per me aut ab aliis haberem: nõ prædicarem apud uos ne nimis gloriari uiderer: Sed cũ ſint mihi data a uobis cũ ea attentent̃ eius lingua cuius antea manu euerſa uos mihi & liberis meis manibus uẽris

reddidiſtis:non ego de meis:ſed de factis ueſtris loquor:nec uereor ne hæc mea ueſtrorũ beneficiorũ ꝓ
dicatio non grata potius q̃ arrogans uideatur. Sed quoniã mea cauſa expedita eſt:uideamus nunc q̃d ha
ruſpices dicant. Ego enĩ fateor me & magnitudine oſtenti:& grauitate reſponſi & una atq; cõſtanti uoce
haruſpicũ eſſe permotũ. Quãquam ſi me tantis laboribus perfunctum hoc referret aliquando ad gloriam
in repudiandis maledictis improborũ hominum. Tamen animi quidã dolor:ſi augeret:quis nõ ignoſce
ret. Vidi enim heſterno die quendam murmurantem:quem aiebant negare ferre non poſſe:quia cũ ab
hoc eodem ĩpuriſſimo parricida rogarer:cuius eſſem ciuitatis:reſpondi me ꝓbantibus & uobis & equiti
bus Roma. eſſe eius quæ carere me non potuiſſet. Ille ut opinor:ingemuit:Quid igitur reſpõderem. Quæ
ro ex eo ipſo qui ferre me non poteſt:me ciuem eſſe Romanũ literatæ reſpõdiſſem:an tacuiſſem: deſer
tum negocium. Poteſt quiſquã uir in rebus magnis cum inuidia uerſatus ſatis grauiter cõtra inimici con
tumeliam ſine ſua laude reſpondere. At ipſe nõ modo reſpõdet quicquid poteſt:quom eſt laceſſit'. Sed
etiam gaudet ſe ab inimicis quid reſpondeat admoneri. Neque is ſum:qui ſi cui forte uideor pluſquã cæ
teri:qui æque ſunt atq; ego occupati:uerſari in ſtudio litterarũ:his delecter:aut utar omnino litteris quæ
noſtros animos deterrent:atque auocãt a religione. Ego uero primum habeo auctores ac magiſtros reli
gionum colendarum maiores noſtros. Quorum mihi fuiſſe tanta ſapientia uidetur:ut ſatis ſuperque pru
dentes ſint:qui illorũ prudentia non dicã aſſequi:ſed quanta fuerit perſpicere poſſint. Qui ſtatas ſolẽneſq;
cerimonias pontificum. Rerũ benegerendarũ auctoritates augurio fatorũ. Veteres prædicatiões. Apolli
nis. Vatum libros portentorũ explanationes hetruſcorũ diſciplina contineri putarunt:quæ quidem tãta
eſt. Vt noſtra memoria primum itali belli funeſta principia. Poſt Syllani Cinaniq; temporis extremũ pe
ne diſcrimen:tum hanc recentem urbis inflãmandæ delendiq; iperii cõiurationẽ:non obſcure nobis pau
lo ante prædixerint. Deinde etiã cognoui multa homines doctiſſimos ſapientiſſimoſq; & dixiſſe: & ſcri
pta deorũ imortaliũ minime reliquiſſe:quæ quãquã diuinitus per ſcripta uideo. Tamen eiuſmodi ſũt. Vt
ea maiores noſtri docuiſſe illos:non ab illis didiciſſe uideatur. Etenĩ q̃s eſt tam uecors:qui aut quõ ſuſpe
xerit in cælũ:deos eſſe non ſentiat:& ea quæ tanta mente fiunt. Vt uix quiſquam arte ulla ordinẽ rerũ ac
neceſſitudinẽ perſequi poſſit:caſu fieri putet:aut cum deos eſſe itellexerit:non itelligat eorũ numine hoc
tantũ imperiũ eſſe natũ & auctũ & retentũ:quã uolumus. p. C. licent ipſi nos amemus: tamen nec nũero
Hiſpanos nec robore gallos:nec calliditate pœnos:nec artibus græcos:nec deniq; hoc ipſo huius gẽtis ac
terræ domeſtico natiuoque ſenſu italos ipſos ac latinos:ſed pietate ac religiõe atque hæc una ſapiẽtia q̃d
deorũ ĩmortaliũ numine oĩa regi gubernariq; perſpeximus:oĩs gentis nationeſq; ſupauimus:Quare ne
plura de re minime loquar:dubia adhibete aĩos & mẽtes ueſtras nõ ſolũ aures ad haruſpicũ uoces admo
uete agro latiẽſi auditus eſt ſtrepitus cũ fremitu:mitto aruſpices mitto illã ueterẽ ab ipſis diis ĩmortalibus.
ut hoĩum fama eſt. Etruriæ traditã diſciplinã nos nonne Haruſpices eſſe poſſemus. Exauditus in agro ꝓ
pinquo & ſub urbano eſt ſtrepitus cũ fremitu. Quidã reconditus & horribilis fremitus armorũ. Quis eſt
ex Gigantibus illis quos poetæ ferunt bellũ diis imortalibus intuliſſe tã impius:qui hoc tã nouo tantoq;
motu non magnũ aliq̃d deos:popu. Roma. monſtrare & præcinere fateatur. De ea re ſcriptum eſt poſtu
lationes eſſe decretas Ioui. Saturno. Neptũo. Telluri:diis cæleſtibus audio:quib' diis uiolatis expiatio de
beatur:ſed hominum:ob. quæ delicta quæro ludos minus diligenter factos pollutoſq; quos ludos? Te ap
pello Lentule:tui ſacerdotii ſunt tenſæ:curicula:prætentio:ludi:libationes:epulæq; ludorũ. p. C. uoſq; põ
tifices ad quos epulones iouis optimi maximi:ſi quid ẽ prætermiſſum. Aut commiſſum afferũt:quorum
de ſententia illa eadem renouata atq; inſtaurata celebrantur. Qui ſunt ludi minus diligenter facti:quãdo:
aut quo ſcelere polluti:reſpondebis & pro te & pro collegis tuis & pro põtificum collegio:nihil cuiuſquã
aut negligentia contẽptum:aut ſcelere eẽ pollutum:omnia ſolemnia ac iuſta ludorũ:omnibus rebus ob
ſeruatis ſumma cum cerimonia eẽ ſeruata. Quos igitur haruſpices ludos minus diligenter factos pollu
toſq; eſſe dicũt? Eos quoq; ipſi dii imortales:atq; illa mater dea. Tete. Cn. Lẽtule cuius abauia manibus eſſet
accepta ſpectatorẽ eſſe uoluit. Quod ne tu megaleſia illo die ſpectarẽ uoluiſſes. Haud ſcio an uiuere nobiſ
atq; his de rebus iã quæri liceret. Vis enĩ innumerabilis incitata ex omnibus uicis collecta ſeruorũ ab hoc
ædili religioſo repẽte fornicibus hoſtiiſque omnibus ĩ ſcænam ſigno dato immiſſa irrupit. Tua tum tua.
Cn. Lẽtule eadẽ uirtus fuit:quæ in priuato quondam tuo pro auo te nomen. Imperium. uocem:aſpectũ:
impetũ tuum ſtans Senatus equiteſq; Ro. & omnes boni ſequebantur. Cum ille ſeruorum & ludẽtium
multitudini Senatũ. Po. q;. Ro. iunctum ipſo conſeſſu:& conſtrictum in ſpectaculis:atque impeditum tur
ba & anguſtiis tradidiſſet. Aut ſi ludus cõſtitit:aut tibicens repente conticuit:aut puer ille patrimus & ma
trimus:ſi terram:non tenuit:aut tenſam aut lorum emiſit:aut ſi ædibus uerbo:aut ſi nutum abherrauit:lu
di ſunt non rite facti:eaq; errata expiantur:& mentes deorum immortalium ludorum inſtauratione pla
cantur:ſi ludi ab lætitia ad metum traducti ſunt:ſi non intermiſſi:ſed perempti atq; ſublati ſunt: ſi ciuitati
uniuerſæ ſcelere eius qui ludos ad luctũ conferre uoluit. Extiterunt dies illi profecti pene funeſti. Dubita
bimus quos ille fremitus iniicit ludos eſſe pollutos: Ac ſi uolumus ea quæ de quoque deo nobis tradita
ſunt recordari:hanc matrem magnam:cuius ludi uiolati polluti pene ad cædem & ad funus ciuitatis cõ
uerſi ſunt hanc inquam accepimus:agros & nemora cum quodam ſtrepitu fremituq; peragrare. Hæc igi
tur uobis hæc Popu. Roma. & ſcelerum indicia oſtendit. Et periculorum ſigna patefecit. Nã quid ego de
illis ludis loquar quos in palatio noſtri maiores ante templum in ipſo matris magne cõſpectu megalẽ
ſibus fieri monerent. Quod igitur ex aliquo diſiuncto diuerſoq; monſtro ſignificatum caueremus id cũ
ipſum ſibi mõſtrũ eſt:& cũ in eo ipſo periculum eſt. Ex quo periculum ꝓtendit:nõ ꝑtimeſcemus. Iſtius

celebrariq́ uoluerũt:q ſunt more ĩſtitutus maxime caſti:ſolẽnes:religioſi:quibus ludis primum ante po-
pulum conſeſſum. Senatui locum. P. Africanus iterũ coſul ille maior dedit:ut eos ludos hæc lucces ĩpura
pollueret:& ſi qs liber aut ſpectandi aut ẽt religionis cauſa acceſſerat:man⁹ afferebanť quo matrona nul-
la adiit ꝓpter nim cõſenſuſq́ ſeruorũ:Ita ludos eos:quorũ religio tanta eſt. Vt ex ultimis terris acceſita in
hac urbe cõſederit:q ludi ne uno quidem uerbo appellantur latino. Vt uocabulo ipſo & appetita religio
externa:& matris magnæ noie ſuſcepta declaretur:hos ludos ſer:::i fecerunt:ſerui ſpectauerũt.tota deniq́
hoc ædile ſeruorũ megalenſia fuerũt. Pro dii Imortales:qui magis nobiſcum loqui poſſetis. Si eſſetis uer
ſaremíniq́ nobuiſcum:ludos publicos eſſe pullutos ſignificatis ac plane dicitis. Quid magis ĩqulatiũ: de-
formatum:peruerſum:conturbatum dici poteſt:q̃ omne ſeruitium permiſſu magiſtratus liberatum in al
teram ſcænam imiſſum alteri præpoſitum:aut alter conſeſſus poteſtati ſeruarum obiiceretur. Alter ſeruo
rum totus eſſet. Si examen apum ludis in ſcænã ueniſſet haruſpices acciendos ex hetruria putaremus. Vi-
demus uniuerſi repente examina tanta ſeruorum immiſſa ĩ popu. Ro. ſeptum atq́ ĩclnſum:& nõ cõmo-
uemur:atq́ in apinm fortaſſe examine nos ex Hetruſcorũ ſcripus. haruſpices. Vt a ſeruitio caueremus mo
di. Megaleſia fecit pater tuus:iſtiuſmodi patruus. Is mihi etiam generis ſui mentionem fecit. Cũ Athenio
nis:aut ſpartaci exemplo ludos facere maluerit:q̃. C. aut Appii Claudiorum. Illi cum ludos facerẽt:ſeruos
de cauea exire iubebãt. Tu in altera ſeruos imiſiſti:ex altera liberos eiecisti. Itaq́ qui antea præconis uoce
a liberis ſemouebantur tuis ludis non uoce ſed manu liberos a ſe ſegregabãtur. Nec hoc tibi quidẽ ĩ mẽtẽ
ueniebat:ſybillino ſacerdoti hæc ſacra maiores noſtros ex ueſtris libens expetiſſe:ſi illi ſũt ueſtri:quos tu ĩ
pia mente conquiris:uolatis oculis uides legis cõtaminatis manibus atrectas:hac igiť nate ſua dẽte quon
dã defeſſa Italia pũico bello atq́ Hãnibale uexata ſacra iſta maiores noſtri accita ex Phrygia. Romæ collo
cauerunt:quæ uiris accepit:qui eſt optimus a Popu. Ro. iudicatus. P. Scipio. Fœmina autẽ quæ matrona
rum caſtiſſima putabatur. Quinta Claudia:cuius priſcã illam ſeueritatem ſacrificii. Tua ſoror mirifice exi
ſtimatur imitata. Nihil te igitur neq́ maiores tui coniuncti:cũ his religionibus:neq́ ſacerdotum ipſum
quo ẽ hæc tota religio conſtituta:neq́ curulis ædilitas:quæ maxĩe hanc tueri religionẽ ſolet:ꝑmouit:quo
min⁹ caſtiſ. inos ludos omni flagitio pollueres:dedecore maculares:ſceleř obligares? Sed quid ego id ad
miror:qui acceppta pecunia Peſſimontẽ ipſum ſedem domiciliumq́ matris deorũ uaſtaris: & brogitaro
gallogræco impuro homini:ac nephario totũ illum locum:fanumq́ uendideris:ſacerdotem ab ipſis aris
puluinaribuſq́ detraxeris:omnia illa quæ uetuſtas quæ perſæ:quæ ſyri:quæ hi reges omnes: qui europã
Aſiamq́ tenuerunt:ſemper ſumma religione coluerunt:peruerteris:quæ deniq́ noſtri maiores tã ſancta
dixerunt:ut cũ refertã urbẽ atq́ Italiam fanorum:haberemus:tamen noſtri imperatores maximis & peri-
culoſiſſimis bellis huic deæ uota facerẽt:eaq́ in ipſo peſſimonte ad illam ipſam principem aram:& ĩ illo
loco fanoq́ perſoluerent. Quod cum deiotarus religiõe ſua caſtiſſime tueretur:quem unum habem⁹: in
orbe terrerum fideliſſimum huic imperio:atq́ amantiſſimũ noſtri nominis. Brogitaro ut ante dixi addi-
ctum pecunia tradidiſti. Atq́ hunc tamen Deiotarum ſæpe Senatu regali nomine dignũ exiſtimatũ cla-
riſſimorũ imperatorum teſtimoniis ornatum. Tu etiam regem appellaricũ Brogitaro iubes. Si alter eſt
Rex iudicio Senatus per uos pecunia. Brogitarus per te appellatus. Alterũ putabo regẽ ſi habuerit unde
ſibi ſoluat:q̃ ei per ſyngrapham credidiſti. Nam cũ multa regia ſunt ĩ Deiotaro:tum illa maxime:q̃ nul-
lum tibi munus dedit. q̃ eã partem legis tuæ:quæ congruebat cum iudicio ſenatus: ut ipſe Rex eſſet:non
pudiauit. q̃ peſſinuntem per ſcelus a te uolatum & ſacerdote ſacriſq́ ſpoliatum recuperauit:ut in priſtina re
ligione ſeruaret:q̃ cerimõas ab omni uetuſtate acceptas a Brogitaro pollui non ſinit:maluitq́ generũ ſuũ
munere tuo:quam illud fanum antiquitate religionis carere. Sed ut ad hæc haruſpicum reſponſa redeã:
ex quibus eſt primũ de ludis quis eſt. Qui id non totũ in iſtius ludos prædictum & reſponſum eſſe fatea
tur? Sequitur de locis ſacris religioſis. O impudentiam miram:de mea domo dicere audes? Cõmite uel
conſulibus. uel Senatui. uel collegio pontificũ tuã. At mea quidẽ his oibus trib⁹ iudiciis ut dixi antea libe-
rata eſt. At in his ædibus quas tu Quito Syio equite Ro. uiro optio ꝑ te apertiſſime interfecto tenes: ſcel-
lũ dico fuiſſe aras:tabulas. Hoc cẽſores mẽoria multoq́ firmabo ac docebo. Agať modo hæc res: q̃ ex eo
Senatuſconſulto:quod nuꝑ eſt factũ:referri ad uos neceſſe eſt. Habeo quæ de locis religioſis uellim dicet.
Cũ de domo tua dixero:in qua tamen ita eſt inædificatũ ſacellũ:ut alius fecerit. Tibi tãtũmodo ſit demo-
liẽdũ tũ uidebo num mihi neceſſe ſit de aliis etiã aliquid dicere:ꝑutant. n. nõnulli ad me pertinere arma
mentariũ Telluris apire. Nuꝑ id patuiſſe dicunt:& ego recordor nunc ſanctiſſimã partẽ ac ſedẽ maxime
religionis priuato dicunt ueſtibulo contineri. Multa me mouẽt:q̃ ædes telluris ẽ curationis meæ: q̃ is q
illud armamentarium ſuſtulit:meã domũ pontificũ iudicio liberatã:ſecundum fratrẽ ſuum iudicatũ eſſe
dicebat. Mouet me etiã in hac caritate annonæ:ſterilitate agrorũ inopia frugum religio Telluris: & eo ma
gis q̃ eodẽ oſtẽto Telluri poſtulatio deberi diciť. Vetera fortaſſe loquimur:q̃q̃ hoc ſi minus ciuili iure per
ſcriptum eſt:lege tamẽ naturæ cõmuni iure gentiũ ſancitũ eſt ut nihil mortales a diis imortalibus uſu ca-
pere poſſint. Verũtamen antiqua negligimus:& iam ne ea negligemus quæ fiunt maxime quæ uidẽus.
L. piſonem quis neſcit his temporibus ipſis maximum & ſanctiſſimum Dianæ ſacellum in celiculo ſuſtu
liſſe. Adſunt uicini eius loci:multi ſunt etiã in hoc ordine q ſacrificia gentilitia illo ipſo ĩ ſacello ſtatuo lo
co anniuerſarii factitarunt. Et quid primũ dii immortales quæ loca deſiderẽt:quid ſignificent: de quo lo
quãť a Sexto Serão ſanctiſſima ſacella ſuffuſa:incenſa:inedificata:oppreſſa:ſumma deniq́ turpitudie eẽ
fœdera neſcimus: Tu meam domum religioſam facere potuiſti. Et q̃ mente:q̃ a miſeras:qua manu:qua
diſturbaras:qua uoce:qua incẽdii uſſeras:qua lege:q̃ ne:in illa qdẽ impũitate tu ſcripſeras:quo puluinari.

quo ſtupraras?quo ſimulacro?quod ereptũ ex meretricis ſepulchro iperatoris monumẽto collocaras?
Quid habet mea domus religioſi:Niſi ꝙ ſpun & ſacrilegi parietem tangit.Itaque neq; meorum iprudẽs
introſpicere poſſit tuam domum ac te ſacra illa tua facientem uidere tollam altius tectũ:non ut ego te de
ſpiciam:ſed tu ne aſpicias urbem eam quam delere uoluiſti:ſed iam haruſpicũ reliqua reſpõſa uideãus
Oratores contra ius faſq; iterfectos.Quid eſt hoc?de Alexandris uideo eſſe ſermonem quem ego non re
futo.Sic.n.ſentio:ius legatorum cũ hominum præſidio munitum ſit.Tum etiam diuino iure eſſe ualla-
tum.Sed quæro ab illo qui omnes iudices Tribunos e carcere in forũ effudit.Cuius arbitrio ſicæ omnes
nunc atque omnia uenena tractantur:qui cum Hermacho chiroſingraphas fecit:& quis ſciat unum acerri
mum aduerſariũ Hermachi.Theodoſium legatum ad Senatum a ciuitate libera miſſum. Sica pcuſſum:
quod non minus quã de Alexandrinis indignum diis immortalibus eſſe uiſum certe ſcio.Nec confero
nunc i te unum omnia:ſpes maior eſſet ſalutis ſi præter te nemo eſſet impurus:plures ſunt:hoc & tu cõfi-
dis magis:& nos ppe iure diffidimus.Quis Platonem ex Oreſtide:quæ pars Macedõiæ libera eſt homi-
nem in illis locis clarum ac nobilẽ legatum Theſſalonicam ad noſtrum:ut ſe ipſe appellauit imperatorẽ
ueniſſe neſcit?quem ille propter pecuniam quam ab eo extorquere non poterat.in uincula cõiecit:& me
dicum intromiſit ſuũ:qui legato:ſocio:amico:libero fediſſime & crudeliſſime uẽas incideret ſecures ſuas.
cruentari ſcelere noluit.Nomen quidẽ popu.Roma.tanto ſcelere contaminauit:ut id nulla re poſſit.Niſi
ipſius ſupplicio expiari:quales hunc carnifices putamus habere:qui etiam medicis ſuis nõ ad ſalutẽ. Sed
ad necem utaſ.Sed recitemus:qd ſequatur:fidem noſcis iuſq; iurandũ neglectũ . Hoc quid ſit p ſe ipſum
non facile iterpretor?Sed ex eo quod ſequitur:ſuſpicor de ueſtrorum iudicium manifeſto periurio dici:qui
bus olim erepti eẽnt nummi.Niſi a Senatu præſidiũ poſtulaſſent.Quare autem de his dici ſuſpicer?hæc
cauſa ẽ:ꝙ ſic ſtatuo:& illud i hac ſic ciuitate eſſe maxime illuſtre atq; inſigne periuriũ:& te ipſum tamẽ in
periuriũ impune ab his qbus cum coniuraſti:non uocari:& uideo in haruſpicũ reſpõſis hec eſſe ſubiũcta.
Sacrificia uetuſta:occultaq; minus diligẽter facta pollutaq; haruſpices hæc loquũtur : an patrii pẽateſq; dii
multi enim ſunt credo.In quos huius maleficii ſuſpicio cadẽt.Quis præter hunc unum:obſcure dicit:q
ſacra polluta ſunt:quid plãius:quid grauius:quid religioſius dici poteſt. Vetuſta occultaq;:nego ulla uer
ba Lentulum grauem oratorem ac diſertum ſæpius cum te accuſaret:uſurpaſſe:q̃ hæc quæ nunc ex hetru
ſcis libris in te conuerſa:atq; interpretata dicunt.Et.n.qd ſacrificiũ tam uetus ẽ:q̃ hoc qd a regibus æqua
le huius urbis accepimus.Quod autem tã occultum:q̃ id quod non ſolũ curioſos oculos excludit:ſed ẽt
errantes:quo non modo improbitas:ſed ne impudentia quidẽ poſſit intrare:quod quidẽ ſacrificiũ nemo
niſi.p.Clodius omni mẽoria uiolauit:nemo unq̃ adiit:nemo neglexit:nemo uir aſpicere non horruit:qd
fit per uirgines ueſtales:fit pro popu.Ro.fit in ea domo:que eſt in imperio Fit incredibili cerimõia:fit ei
deæ.Cuius ne nomen quidẽ uiros ſcire fas ẽ.Quam iſte icciro bonã dicit:ꝙ in tanto ſibi ſcelere ignoue
rit.Non ignouit:mihi crede:nõ niſi forte tibi ignotũ putas:quod te iudices dimiſerũt excuſſum:& exhau
ſtum ſuo iudicio abſolutũ omnium cõdemnatum:aut ꝙ oculos ut opinio illius religionis ẽ nõ perdidi
ſti:Quis ẽ enim ante te qui ſacra illa uir ſciens uiderat: aut quiſquã pœnam: quæ ſequeret id ſcelus: ſcire
poſſet:an tibi luminis obeſt cæcitas pluſq̃ libidinis.Ne id quidẽ ſentis cõniuẽtis illos oculos abaui tui ma
gis optandos fuiſſe:q̃ os flagrantis ſororis Tibi uero ſi diligenter attendes itelliges hominũ pœnas deeſ-
ſe adhuc nõ deorum homines te in re fœdiſſima defenderunt:homines turpiſſimũ nocẽtiſſimumq; lau
darunt:homines ppe pecũia iudicio liberauerũt hominib' iniuria tui ſtupri illata in ipſos dolori nõ fuit
homines tibi arma.Alii in me.Alii poſt in illũ inuictum ciuem dederunt:hominũ bñficia prorſus conce
do tibi:ac maiora nõ eſſe quærenda a diis quidem immortalibus:quæ poteſt maior eẽ pœna hominis fu
rore atq; dementia.Niſi forte in tragœdiis:quos uulnere ac dolore corporis cruciari & cõſumi uides:gra
uiores deorum immortalium iras ſubire:q̃ illos:qui furentes inducũtur putas.Non ſunt iſti hululatus:&
gemitus philoctetæ tam miſeri:q̃q̃ ſint acerbi:quam illa exultatio Athamãns:& quam ſenium matricida
rũ.Tu cum furiales in concionibus uoces mittis:cum domos ciuium cunctis euertis:cũ lapidib' optimos
uiros foro pellas cũ ardẽtes faces in uicinorum tecta iactas:cum ædes ſacras in flammas cum ſeruos cõci
tas cum ſacra ludoſq; conturbas cum uxorem ſororemq; non diſcernis:cum quod i eas cubile nõ ſentis:
cum bacchatis:cum furis:tum das eas pœnas:quæ ſolæ ſunt hominum ſceleri a diis imortalibus cõſtitu-
tæ.Nam corporis quidem noſtri infirmitas multos ſubit caſus p ſe.Dẽiq; ipſum corpus tenuiſſima ſæpe
de cauſa conficitur.deorũ tela in ipiorũ mentibus figũtur:quare miſerior es cum in omnẽ fraudẽ raperis
oculis:q̃ ſi omnino oculos nõ haberes.Sed quoniam de his omnibus quæ haruſpices omiſſa eẽ dicũt:ſa
tis eſt dictum.Videamus qd iidem haruſpices a diis imortalibus dicant moneri.Monẽt:ne p optimatũ
diſcordiam diſſenſionẽq; patribus principibuſq; cædes periculaq; creent auxilioq; diminuti deficiãtur q
re ad unum imperiũ pecũiæ redeãt.exercituſq; pulſus diminutioq; accedat.Haruſpicũ uerba ſunt hæc oia
Nihil addo de meo.Quis igitur hanc optimatium diſcordiẽ molit.Idem iſte:nec ulla ui ingenii aut cõſi
lii ſui:ſed quodam errore noſtro:quem quidem ille ꝙ obſcurus non erat:facile perſpexit.Hoc enĩ ẽt tur-
pius affictatur Reſpu.ꝙ ne ab eoqdẽ uexatur.Vt tãquã fortis in pugna uir acceptis a forti aduerſario uul
neribus aduerſis homines cedere uideantur Tiberius Gracchus conuelit ſtatũ ciuitatis:q̃ grauitate uir:q̃
eloquentia:q̃ qua dignitate:nihil ut a patris auiq; Africani:preſtabili inſigniq; uirtute præterq̃ ꝙ a Sẽatu de
ſciuerat deflexiſſet.Secutus ẽ.C.Gracchus:quo ingenio?Quanta ui?quãta grauitate dicẽdi:ut dolerẽt bo-
ni omnes nõ illa tanta ornamẽta ad meliorem mentem uoluntatẽq; eſſe conuerſa.Ipſe.L. Saturnin'. Ita
fuit effrenatus & pene demẽs:ut auctor eſſet egregius:& ad animos imperitorum excitandos inflãman-

doſque perfectus.Nã qd ego de.P.Sulpitio loquar:cuius tanta i dicendo grauitas.Tanta iucunditas.Tã
ta breuitas fuit.Vt poſſet uel ut prudentes errarent:uel ut boni minus bene ſentirét:perficere dicendo cũ
his cõflictari:& pro ſalute patriæ quottidie dimicare.Erat oino illis:q tũ Rẽpu.gubernabãt moleſtũ:ſed ha
bebat ea moleſtia quãdã tamẽ dignitatẽ:Hic uero de quo ego ipſe tã multa nũc dico:p diis i mortalis qđ
eſt:qd ualet:qd affertur tanta ciuitas ſi cadet:quod dii omẽ obruãt a uiro.Tamen tali cõfecta uideat:qui
poſt pñs mortẽ primã illã ætatulã ſuã ad ſcurrarũ locupletum libidies detulit.Horũ intemperantia expleta
In domeſticis ẽ germanitatis ſtupris uolutatus.Deide iam robuſtus prouiciæ ſe ac rei militari dedit:atq;
ibi pyratarũ contumelias perpeſſus eſt.Cilicum libidines:barbarorumque ſatiauit:poſt exercitum.L.Lu
culli ſollicitato per nephandum ſcelus fugit illic.Romæque recenti aduento ſuo cum propiquis ſuis deci
dit.Ne reos faceret:a Catilina pecuniam acepit.Vt turpiſſime præuaricaret.Inde Cum Murena ſe i Galiã
contulit:i qua prouicia mortuorũ teſtamenta conſcripſit:popillos necauit:nepharias cũ multis ſcelerum
pactiones ſocietateſque conflauit.Inde ut rediit i urbem quæſturã illa maxie fœcundã huberẽq; ea tẽpeſta
te i totũ ad ſe ita redegit:ut homo popularis fraudaret iprobiſſime populũ.Idẽq; uir demens diuiſores oi
um tribunũ domi ipſe ſuæ crudeliſſima morte mactaret:Exorta eſt illa Reſpu.ſacris religionibus aucto
ritati ueſtræ iudiciis publicis funeſta quæſtura.In qua idẽ iſte deos:hoieſq;:pudorem:pudicitiam.Sena
tus auctoritatẽ:ius:fas:leges:iudicia:uiolauit.Atque hic ei gradus.O miſera tẽpora:ſtultaſque noſtras di
ſcordias.P.Clodio gradus ad Rẽpub.hic primus eſt aditus:ad popularem iactationem atq; aſcenſus.Nã
Tyberio Graccho iuidia numantini fœderis:cui feriẽdo quæſtor.C.Mantini conſulis cũ eſſet: iterfuerat:
& i eo fœdere iprobando ſenatus ſeueritas dolori & timori fuit.Iſtaq; res illum fortem & clarum uirum a
grauitate patrũ deſciſcere coegit.C.aut Gracchum mors fraterna:pietas:dolor:magnitudo ai ad expeten
das domeſtici ſanguinis pœnas excitauit. Saturnium quod in ãnonæ caritate quæſtorẽ a ſua frumenta
ria procuratione ſenatus amouit.Eiq; rei.M.Scaurum præfecit:ſcimus dolore factum eẽ popularẽ Sulpi
tium ab optima cauſa profectum.C.q; Tuſcio conſulatũ contra leges petenti reſiſtentẽ longius q̃ uolunt
popularis aura prouexit.Fuit in his oibus cã:& ſi non iuſta:Nulla.n.poteſt cuiquã male de Repub.Merẽ
ti iuſta eẽ cauſa.Grauis tamẽ & cũ aliquo ai & iuris dolore cõiũcta.P.Clodius a Cicronia a Micia a mulie
bribus ſoleis purpureiſq; faſceolis a ſtrophio:a pſalterio:a flagitio:a ſtupro eſt factus repẽte popularis.Niſi
eũ mulieres exornatũ ita dep̃hẽdiſſent:niſi ex eo loco:quo eũ adire fas non fuerat acillarũ beneficio emiſ
ſus eſſet:populari hoie Popu.Roma.Reſpu.ciue tali careret.Hanc ob amẽtiã in diſcordiis nñs de quibus
ipſis his pdigiis recentibus a diis immortalibus admõemur:arreptus eſt unus ex patriciis.Cui Tri.Ple.fie
ri non liceret:q anno ante frater Metellus & concors etiã tum ſenatus princip.Cn.Pompeio ſcientiam
dicendi excluſerat:accerrimeq; una uoce ac mente reſtiteras Id poſt diſſiduũ optimatiũ.De quo ipſo nũc
monemur.Ita perturbatũ:itaq; permutatum eſt:ut q frater conſul ne fieret obſtiterat:q affinis & ſodalis
clariſſimus uir.Qui illũ reum non laudarat excluſerat:& id is conſul efficeret:& in diſcordiis principum:
q illi unus inimiciſſimus eſſe debuerat:& eo feciſſe auctore ſe diceret.Cuius auctoritatis neminem poſ
ſet pœnitere iniecta eſt fax fœda ac luctuoſa Republi.petita eſt auctoritatis ueſtra:grauitas ampliſſimorum
ordinum conſenſio bonorum omnium.Totus deniq; ciuitatis ſtatus:hec enim certe petebant.Cum in
me cognitorẽ harum omniũ rerum illa flamma illorum temporum coniiciebatur.Excepi & pro patria
ſolus exarſi.Sic tamẽ ut uos iiſdem ignibus circũſepti me primum ictum pro uobis & fumantem uideri
tis.Non ſedebant diſcordiæ:ſed etiam creſcebat in eos odium:a quibus defendi putabamur.Ecce iiſdẽ au
ctoribus Põpeio principe:q cupientem Italiam Po.Ro.deſiderantem flagitãte uos nõ auctoritate ſua ſolũ
ſed etiam præcibus ad meam ſalutem excitauit reſtituti ſumus:ſit diſcordiarum finis aliquando a diutur
nis diſſenſiõibus cõquieſcamus.Non ſinit eadẽ iſta labes ea facit cõciones:ea miſcet:ea turbat:ut mõ uẽ
dat illis.Nec tamen ita ut ſe quiſq̃ ſi ab iſto laudatus ſit laudatũ putet:ſed ut eos quos non amãt:ab eodẽ
gaudeant uituperari.Atq; ego hunc nõ miror.Quid.n.faciat:at illos homines ſapiẽtiſſimos grauiſſimoſq;
miror primũ q queq̃ clarum hominẽ atq; optime de Repub.meritum impuriſſimi uoce hominis uiola
ri facile patiunt.Deinde ſi exiſtimã perditi hominis profligatiq; maledictis poſſe id quod minime cõdu
cit ipſius cuiuſcunq; gloriam dignitatẽq; uiolari.Poſtremo q non ſentiunt id q Tamẽ mihi iã ſuſpicari
uident illius furẽtis ac uiolentis conſulis impetus in ſe ipſos poſſe conuerti Atq; ex hac nimia nõnullorũ
aliẽatiõe & quibuſdam hærentia tela in Repu:quæ quãdiu hærebant in uno me grauiter equidem.Sed
aliquando leuius ferebam.An iſte niſi primo ſe dediſſet his:quorũ animos ueſtra auctoritate ſeiũctos eẽ
arbitrabamur:niſi eos in cælum ſuis laudibus præclarus auctor extolleret.Niſi exercitũ.C.Cæſaris:quo
fallebat ſed eum nemo redarguebat:niſi eum iniquem exercitũ ſignis in feſtis in curiã ſe miſſurum mini
taretur.Niſi Cn.pompeio adiutore.M.Craſſo auctore quæ faciebat:facer clamaret:niſi cõſules cauſam cõ
iunxiſſe ſecum:in quo uno non mentiebatur:cõfirmaret tã crudelis mei:tam ſceleratus Reipu.uexator eẽ
non potuiſſet.Idem poſteaq̃ reſpirare uos a metu cædis:emergere auctoritatem ueſtram a fluctibus illius
ſeruitutis reuiuiſcere memoriã ac deſideriũ mei uidit:uobis ſe cœpit ſubito fallaciſſime uenditare.Tum
leges iulias contra auſpicia latas & hic & in concionibus dicere:in quibus legib' inter curiata illa lex:quæ
totum eius tribunatum continebat:quã cæcus amentia non uidebat producebat fortiſſimum uirum.M.
Bibulũ quærebat ex eo.C.Cæſare leges ferẽte de cælo ſemp ne ſeruaſſet:ſemp ſe ille ſeruaſſe dicebat.Au
gures iterrogabat:quæ ita lata eſſent recte ne lata eſſent:illi iure lata eẽ dicebãt:ferrebãt in oculis hominẽ
quidam boni uiri & de me optime meriti:ſed illi ut ego arbitror furoris ignari:longius proceſſit:in ipſum
Cn.pompe.auctorem ut prædicare eſt ſolitus conſiliorum ſuorũ inuehi cœpit:inibat gratiam a nõnullis:

tum uero eſt ratus ſe poſſe quoniã togatũ domeſtici belli extinctorem nephario ſcelere fœdaſſet. Illũ etiã
illũ externorũ bellorũ hoſtiũque uictorẽ affligere. Tũ eſt illa in tẽplo Caſtoris ſcelerata & pene deletrix hu
ius iperii ſica depræhẽſa: tamen ille cui nulla hoſtiũ diutius urbs unquã fuit clauſa: qui omnes anguſtias:
omnes altitudines: oium obiecta tela: ſemper ui ac uirtute perfregit: obſeſſus ipe eſt domi: meque nõnul
la imperitorum uituperatione timiditatis meæ conſilio & facto ſuo liberauit. Nã ſi. Cn. Pompeio uiro uni
omnium fortiſſimo: quicunque nati ſunt. Miſerrimũ magis fuit q̃ turpe: q̃ diu ille Tribu. Pleb. fuit: lucẽ nõ
aſpicere: carere publico: minas eius perferre: cũ in concionibus diceret uelle ſe i carinis ædificare alterã por
ticũ: quæ palatio reſponderet: certe mihi exire domo mea ad priuatũ dolorem fuit luctuoſum ad rationẽ
Reipubli. glorioſum. Videtis igitur hoiem per ſe ipſum iã pridẽ afflictũ ac iacẽtem pernicioſus optimati
um diſcordiis excitari. Cuius initia furoris diſſenſionibus eorũ: qui tum a uobis ſe iuncti uidebantur: ſu
ſtentata ſunt: reliqua iã præcipitantis tribunatus etiã poſt tribunatũ obtrectatores eorũ atque aduerſarii de
fenderunt: ne a Republi. peſtis remoueretur reſtiterunt etiã ne meã cauſam diceret etiã ne priuatus eẽt.
Etiã ne in Senatu atque in delitiis quidã optimi uiri uiperam illã uenenatã ac peſtiferã habere potuerunt
Quo tãdẽ decepti munere? inquiũt eſſe qui in concione detrahat de Põpe. detrahat ille uituperando? ue
lim ſi hic uir ſummus atque de mea ſalute optime meritus acipiat: ut a me dicitur. Dicã certe quod ſentio.
Mihi mediusfidius tũ de illius ampliſſima dignitate detrahere: cum illũ maximis laudibus efferre uide
bat? Vtrum tamen. C. Marius ſplẽdidior cum eum. C. Glaucia laudabat: an cum eundẽ iratus poſtea ui
tuperabat? an ille demens & iam pridẽ ad pœnam exitiũque præceps fœdior aut iquinatior in. Cn. põp.
accuſando: q̃ in uniuerſo Senatu uituperando fuit. Quod quidẽ miror cũ alterũ gratum ſit iratis: alterum
eſſe tam bonis ciuibus nõ acerbũ. Sed ne id uiros optĩos diutius delectet: legant hanc eius concionẽ de
qua loquor: in qua: põpe. ornat an potius deformat: certe laudat & unũ eſſe in hac ciuitate dignum huius
imperii dicit: & ſignificat ſe illi amiciſſimũ eſſe: & reconciliationẽ eſſe gratiæ factam. Quod ego quãquam
qs ſit. Neſcio tamen hoc ſtatuo hunc ſi amicus eſſet pompeio laudaturũ illum non fuiſſe: quid enim ſi illi
certe inimiciſſimus eſſet amplius ad eius laudẽ minuendã facere potuiſſet? Videant hi q illum pompeio
inimicũ eſſe gaudebãt: ob eãque cauſam i tot i anniſque ſceleribus continebant: & nonnũquã eius idormi
tos atque effrẽatos furores plauſu etiã ſuo proſequebantur: quã ſe cito fuerint. Nunc eni iam laudat illũ:
i eos inuenitur: quibus ſe antea uendicabat. Quid exiſtimatis eum ſi reditus ei gratiæ patuerit eẽ facturũ:
qui tã libenter in opinionẽ gratiæ irrepat? Quas ego alias optimatium diſcordias a diis ĩmortalibus diffi
niri putẽ? Nã hoc qdẽ uerbo neque. p. Clo. neque q̃ſquã de gregalibus eius: aut de conſiliariis deſignatur.
Habent & habebunt hetruſci libri certa noia: quæ i id genus ciuium cadere poſſunt deteriores depulſos.
q̃ iam audietis hos appellant: quorum & mentes & res ſunt perditæ: longeque a comuni ſalute diſiũctæ:
Quare cũ dii imortales monent: de optimatium diſcordiis & clariſſimorum & optime meritorum ciuiũ
diſſenſione prædicunt: cũ pricipibus periculum cædẽque portendunt i tuto collocant Clodium: q tãtum
abeſt a prĩcipibus quantũ a puris: quãtũ a religioſis. Vobis o clariſſimi atque optimi ciues & ueſtræ ſaluti
conſulendum & proſpiciendũ uident haruſpices cædex pricipium oſtenditur. Id quod iteritum optima
tium ſeq neceſſe eſt adiũgitur ẽt ue l unius Iperium res decidat: admonemur: at quẽ metum ſi deorũ mo
nitis non duceremur. Tamen ipſi noſtro ſenſu cõiecturaque raperemur. Neque. n. ullus alius diſcordiaæ
ſolet eſſe exitus ĩter claros potenteſq; uiros. Niſi aut uniuerſus iteritus: aut uictoris domiatus: aut regnũ.
Diſſenſit cũ Mario clariſſimo ciue conſul nobiliſſimus fortiſſimus. L. Sylla: horũ uterq; ita cecidit uictus
ut uictor idẽ regnauerit. Cõ Octauio collega diſſenſit Cina utriſque eorũ ſecũda fortuna regnũ eſt largi
ta: aduerſa mortẽ. Idẽ iterũ Sylla ſuperauit. Tamẽ ſine dubio habuit regalẽ poteſtatẽ: q̃q̃ Rẽpub. recupera
uit. Ineſt hoc tempore aut obſcurũ odiũ atq; id iuſitum penitus & inuſtũ animis hoium ampliſſimorum
diſſidẽt principes: captatur occaſio q nõ tantũ opibus ualent. Neſcio quã fortunã tamen ac tẽpus expectãt:
qui ſine controuerſia plus poſſunt & fortaſſe nonnũquã conſilia ac ſnias inimicorũ ſuorum extimeſcunt
Tollatur e ciuitate diſcordia: iã oẽs iſti q portenduntur metus extinguẽtur. Iã iſta ſerpens: quæ tũ hic delite
ſcit: tũ ſe emergit: & fertur illuc cõpræſſa atq; illiſa morietur. Monet. n. eadẽ ne occultis conſiliis Reſpubli.
lædatur: quæ ſunt occultiora quã eius qui in cõciõe auſus eſt dicere. Iuſtitiũ oportere edici: iuri dictionẽ in
termitti: claudi ærariũ iudicia tolli. Niſi forte exiſtimatis hanc tantã colluuionẽ illi tantãq; euerſionẽ ciuita
tis in mẽtẽ ſubito i roſtris nec cogitãti uẽire potuiſſe: ẽ qdẽ ille plẽus uini: ſtupri: ſomni plenuſq; incõſidera
tiſſimæ ac demẽtiſſimæ temeritatis: uerũtamẽ uigiliis nocturnis & cõciõe hoium iuſtitiũ illuc cõceptũ atq;
meditatũ ẽ. Memẽtote. P. C: uerbo illo nephario tẽtatas aures ueſtras: & pnitioſã uiã audiẽdi cõſuetudine
eſſe muniti. Sequatur illud ne deterioriobus repulſis qa honos augeatur: repulſos uideãus. Nã deteriores
q ſint: poſt docebo. Sed tamẽ in eum cadere hoc uerbum maxie q ſit unus oium mortaliũ ſine ulla dubi
tatione deterrimus concedendum eſt: q ſunt igitur repulſi? Non ut opinor hi q aliquãdo honorẽ uicio ci
uitatis non ſuo nõ ſunt aſſecuti. Nã id qdẽ multis ſæpe optimis ciuibus atq; hõeſtiſſimis uiris accidit. Re
pulſi ſunt hi quos ad oĩa pgredientes: quos munera contra leges gladiatoria parãtes: quos apertiſſime lar
gientes non ſolum alieni: ſed etiã ſui uicini tribules urbani ruſtici repulerũt: hi ne honore augeãtur. Mo
nemur. Debet eſſe gratũ: quod prædicunt: ſed tamẽ huic malo populus Romãus ipſe nullo aruſpicũ mo
nitu ſua ſponte proſpexit. Deteriores cauete: quorũ quidẽ eſt magna natio. Sed eorũ oium hic dux eſt:
atq; princeps. Et enim ſi unum hoiem deterrimum poeta præſtanti aliquis igenio fictis cõquiſitiſq; uitiis
deformatum uellet inducere. Nullum profecto dedecus reperire poſſet: quod in hoc nõ ineſſet: multaq;
in eo penitus defixa atq; hærentia præteriret: parentibus & diis immortalibus & patriæ nos primum na

tura conciliat.Fodem.n.tempore & ſuſcipim ut in lucem:& hoc cæleſti ſpiritu augemur:& certã in ſedem ciuitatis ac libertatis aſcribimur.Iſte parentum nomen.ſacra memoriã:gentẽ fonteiano nomine obruit: deorum ignes.ſolennes menſas abditos ac penetrales focos:occulta & maribus non inuiſa ſolũ:ſed etiã inaudita ſacra inexpiabili ſcelere peruertit:idẽq́ eaꝝ templum ĩflammauit deorũ quorum ope etiam aliis ĩcendiis ſubuentur.Quid de patria loquar?quæ primũ eum ciuẽ ui : ferro periculis:urbẽ omnibus patriæ præſidiis depulit:quem uos patriæ cõſeruatorẽ eſſe ſæpiſſimæ iudicaueritis.Deĩde euerſo Senatu: ut ego ſemper dixi:comitæ:duce ut ille dicebat:ſenatum ipſum principem ſalutis mentiſq́ publicæ tri:cæde icẽdiiſq́ peruertit.Suſtulit duas leges æliam & fuſiã maxime Reipub.ſalutares cenſuram extrinxit. ĩterceſſionem remouit:auſpicia deleuit cõſules ſceleris ſui ſocios ærario:prouinciis:exercitu armauit.Reges q erãt uendidit:qui nõ erant:appellauit.Cn.Pompeium ui:ferro domum compulit : imperatorũ monumenta euertit:inimicorum domos diſturbauit:noſtris monumentis nomen ſuũ inſcripſit:infinita ſunt ſcelera: quæ ab illo in patriã ſũt edita:quæq́ in ſingulos ciues quos necauit:ſocios quos diripuit:ĩperatores ,quos prodidit:exercitus quos tentauit.Quæ uero & quanta ſunt:quæ in ſeipſum ſcelera:quæ in ſuos edidit:qs minus unq̃ pepercit hoſtium caſtris q̃ ille omnibus corporis ſui partibus?quæ nauis unq ĩ flũmeine publico tam uulgata oĩbus q̃ iſtius ætas fuit?Quis unq̃ nepos tã liber eſt cũ ſcortis:q̃ hic cũ ſororibus uolutatus Quã deniq́ tam imanẽ Charibdim poetæ fingendo exprimere potuerũt:quæ tantos exhaurire gurgites poſſet:q̃tas iſte Bizantioꝝ Brogicarorũq́ prædas exorbuit?aut tã eminentibus canibus Syllam tamq́ ieiunis:q̃ qbus iſtũ uideus Gelliis:Clodiis. Ttiis roſtra ipſa mandantẽ?Quare id quod extremũ eſt i haruſpicum reſponſis prouidete:ne Reip.ſtatus cõmutetur.Et eni uix hæc ſi undiq́ fulciamus:iã labefacta:uix inq̃ inixa i oium noſtrum humeris cohærebunt.Fuit quondam ita firma hæc ciuitas & ualens ut negligẽtiam ſenatus uel ẽt iniurias ciuium ferre poſſet.Iam non poteſt:ærariũ nullum eſt. Vectigalib' nõ fruunt: q redemerunt.auctoritas pricipium cecidit:conſenſus ordinũ ẽ diuulſus:iudicia perierunt:ſuffragia:deſtricta tenẽtur:a paucis bonorum aius ad nutum noſtri ordinis expeditus iam nõ erit:ciuem q ſe pro patriæ ſalute opponat:inuidiæ:fruſtra poſthac regretis.Quare hũc ſtatum q nunc eſt:qualiſcunq́ eſt:nulla alia re niſi concordia retiere poſſumus.Nam ut meliore ſimus loco ne putandum q̃dẽ eſt illo ĩpunito : deteriore autem ſtatu ut ſimus:unus eſt iferior gradus aut ĩteritus aut ſeruitutis:quo ne trudamur:dii ĩmortales: nos admonent quoniã iam pridẽ humana conſilia ceciderunt.Atq́ ego hanc orationẽ.p.Con.tam triſtẽ tam grauẽ non ſuſcepiſſem:non iquã:niſi hanc perſonam & has partis honorib'.po.Ro.noſtris plurimis ornamentis mihi tributis deberẽ & poſſem ſuſtinere.Sed tamen facile tacentib' cæteris reticuiſſem . Sed hæc oratio omnis fuit nõ auctoritatis meæ:ſed publicæ religionis mea fuerũt uerba fortaſſe plura:ſententiæ qdem omnes haruſpicũ:ad quos aut referri nunciata oſtenta nõ conuenit:aut eoꝝ reſpõſis cõmoueri neceſſe eſt.Quod ſi cætera magis peruulgata uos ſæpe & leuiora mouerunt. Vox illa deorum ĩmortaliũ nõ mentes omnium permouebit?Nolite eni id putare accidere poſſe.quod i fabulis ſæpe uidetis fieri:ut deus aliqs elapſus e cælo cœtus hominum adeat.uerſetur ĩ terris:cũ hominibus loquatur.Cogitate gen' ſonitus eius quem latinienſes nunciarunt.Recordamini illud etiam quod nõdum eſt relatũ:quod eodẽ fere tẽpore factum i agro piceno potentiæ nuncitur:terræmotus horribilis cum quibuſdam multis metuendiſq́ rebus:hæc eadẽ profecto quæ futura proſpicimus:ĩpendentia pertimeſcetis.Eteni hæc deorum ĩmortalium uox:hæc pene oratio iudicãda eſt:cum ipſe mundus atq́ agri cum terremotu quodã nouo contremiſcunt:& inuſitatio aliquod ſono ĩcredibiliq́ prædicunt:ĩ quo cõſtituendæ nobis ſunt qdem ꝓcurationes & obſecratio:quemadmodum monemur.Sed faciles ſunt præces apud eos q ultro nobis uiã ſalutis oſtendunt.Noſtræ nobis ſunt ĩtra nos iræ diſcodiæq́ placandæ.

ℂ.M.T.C.DE PROVINCIIS CONSVLARIBVS IN PISO . ET . GABI . ORATIO.

SIquis ueſtrum.p.c.expectat quas ſim prouincias decreturus:conſideret ipſe ſecum qui mihi homines ex prouinciis potiſſimum detrahendi ſint . Non dubitabit quid ſentire me conueniat.Cum quid mihi ſentire neceſſe ſit:cogitarit.Ac ſi princeps eam ſententiam dicerem.Laudaretis profecto ſi ſolus:certe ignoſceretis . Etiam ſi paulominus utilis nobis ſententia uideretur. Veniam tamen aliquam dolori meo tribueritis.Nunc uero.P.C.nõ parua afficiori uoluptate:uel q hoc maxime Republi .cõducit.Syriã Macedõiãq́ decerni. Vt dolor meus nihil a communi utilitate diſſentiat.Vel q habeo auctorem.p.Seruilium:qui ante me ſẽtentiam dixit.Virum clariſſimum & cum uniuerſam Rempubli.tum etiam erga meam ſalutem fide ac beniuolentia ſingulari.Quod ſi ille & pauloante & quotienſcunq́ ei locus dicẽdi ac poteſtas fuit Gabinium & piſonem duo Reip.portenta ac pene funera cũ propter alias cauſas:tum maxime propter illud inſigne ſcelus eorum & iportunam ĩ me crudelitatem:nõ ſolum ſentẽtia ſua:ſed etiam uerborum grauitate eſſe notãdos putauit.Quonã me animo eſſe oportet i eos cuius illi ſalutem propignore tradiderũt ad explendas ſuas cupiditates?Sed ego i hac ſententia dicẽda nõ parebo dolori meo: nec iracundiæ ſeruiã. Quo animo unuſqſque ueſtrum debet eſſe ĩ illo hoc ero præcipuum illum & ꝓpriũ ſenſum doloris mei quem tamen uos cõmunem ſemper uobis mecum eſſe duxiſtis:a ſentẽtia dicẽda amouebo:ad ulciſcẽdi tempora reſeruabo.Quattuor ſunt prouinciæ.p.c.de quibus ad huc itelligo ſententias eſſe dictas.Galliæ duæ:quas hoc tempore uno imperio uidemus eſſe coniunctas:& Syria & Macedonia:q̃s uobis inuitis & oppreſſis peſtiferi illi conſules pro euerſæ Reipu.præmiis occupauerũt.Decernendæ uobis ſunt leges ſẽpronia duce.Quid eſt q poſſimus de Syria Macedoniaq́ dubitare?Mitto q eas ita partes habẽt hi q nũc optinẽt:ut non ante attigerint:q̃ hunc ordinem condemnarit:q̃ auctoritatem ueſtram & ciuitatẽ extermi

narint:q̃ fidem publicam:q̃ ppetuam.p.R.ſalutem:q̃ me a meos omnes fœdiſſime crudeliſſimeq; uexa-
rit.Omnia illa domeſtica atq; urbana omitto:quæ tanta ſunt ut nunq̃ Hannibal huic urbi tantum mali op
tarit:quantum illi effecerit.At ipſas uenio prouincias:quarũ Macedonia:quæ erat antea munita plurimo
rum iperatorũ non turribus.ſed trophæis quæ multis uictoriis erat iam diu triumphiſq; pecata: ſic a bar-
baris qbus eſt propter auaritiam crepta pax uexatur. Vt theſſalonicẽſes poſiti in gremio iperii noſtri relin
quere oppidum:& arcem munire cogantur. Vt uia illa noſtra quæ per macedoniã eſt uſque ad helleſpõ-
tum militaris:non ſolum excurſionib⁹ barbarorum ſit infeſta:ſed etiam caſtrix thraciis diſtincta ac notata
Ita gentes hæ quæ ut pace uterentur:ui argẽteã dederãt plæclaro iperatori noſtro:ut exauſtas domos re-
plere poſſent:pro empta pace bellum nobis prope iuſtum itulerunt.Iam uero exercitus noſter illo ſup-
biſſimo delectu & duriſſima conqſione collectus ois interiit.Magno hoc dico cum dolore:miſerandum
i modum milites.Popu.Roma.capti necati:deſerti diſſipati ſunt:i curia:fame:morbo:uaſtitate cõſumpti
ut quod eſt idigniſſimum ſcelus is iperator i pœnam exercitus expetiius eſſe uideatur.Atq; hãc Macedo-
niam domitis iam gentibus finitimis:barbariaq; compreſſa pecatam ipſam per ſe & qetam tenui præſidio
taq; exigua manu et ſine iperio per legatos nomine iplo Popu.Roma:tuebãtur : quæ nunc conſulari ipe
rio atq; exercitu ita uexata eſt:ut uix ſe poſſit diuturna pace icreare.Cum iterea qs ueſtrum hoc non audi
uit:qs ignorat:Achæos igentem pecuniam pendere.L.Piſoni:quot annis uectigal ac portorium dirrachi
norum totum i huius unius quæſtum eſſe conuerſum:Vrbem Byzantiorum uobis atq; huic imperio fi
deliſſimam hoſtilẽ in modum eſſe uexatam:Quo ille poſtea q̃ nihil exprimere ab egentib⁹:nihil ulla ui a
miſeris extorquere potuit:cohortes in hyberna miſit:his ppoſuit quos putauit diligentiſſimos fore ſatelli
tes ſcelerum miniſtros cupiditatum ſuarũ.Omitto iuriſdictionẽ in libera ciuitate cõtra leges: ſenatuſq; cõ
ſultum cædes relinquo:libidines prætereo quaꝝ acerbiſſimum extat iudicium & ad inſignẽ memoriã tur
pitudinis & pene ad iuſtũ imperii noſtri odiũ:q, cõſtat nobiliſſimas uirgines ſe i puteos abieciſſe:& mor
te uoluntaria neceſſariã turpitudinem depuliſſe.Nec hæc iccirco omitto:q nõ grauiſſima ſint:ſed q a nũc
ſine teſte dico.Ipſam uero urbem Byzantiorũ fuiſſe refertiſſimã atq; ornatiſſimam ſignis qs ignorat: quæ
illi exauſtis ſumptibus belliſq; maximis cum mithridaticos impetus totũq; pontum armatũ efferueſcen-
tẽ in Aſiam:atq; erumpentẽ ægre repulſum:& ceruicibus interclusum ſuis ſuſtinerẽt.Tũ inq̃ Byzãtii & po
ſtea ſigna illa & reliqua urbis ornamẽta ſanctiſſime cuſtodia tenuerũt:te imperatore infeliciſſimo & teter
rimo Ceſonine caluenti ciuitas libera:& pximis ſuis bñficiis a Senatu & a po.Ro.liberata:ſic ſpoliata atq;
nudata eſt:ut niſi.C.Virginius legatus uir fortis & inocens interueniſſet:unum ſignũ Byzantii ex maxio
numero nullũ haberent.Quod fanum in achaia:q loc⁹ aut locus in græcia tota tam ſanctus fuit:in quo ul
lum ſimulachrum:ullũ ornamẽtũ reliquũ ſit:Emiſti a fœdiſſimo Tr.ple.tum in illo naufragio hui⁹ urbis
cum tu idẽ q gubernare debueras:euerteres:tu inq̃ emiſtis grandi pecũia:ut t.bi de pecuniis credius dice
re liceret ius in liberos populos cõtra Senatus conſulta & contra legẽ generi tui.Id emptũ ita uendidiſti
ut aut ius non diceres:aut bonos ciues Ro.euerteres.Quorũ ego nihil dico:nũc.p.C.hominem ipſm reli
quo.de prouinciis diſputabo.Ita omnia illa quæ & ſæpe audiſtis.& teneris animis etiã ſi nõ audiatis: præ
termitto.Nihil de hac ei⁹ urbana quam ille præſens in oculis ueſtris mẽtibuſq; defixit: audacia loquor: ni
hil de ſuperbia:nihil de cõtumatia:nihil de crudelitate diſputo latent libidies eius ille tenebricoſæ:qs frõ
te & ſupercilio nõ pudore & tẽperãtia cõtegebat:de prouĩcia quod agit id diſputo huic uos nõ ſummit
tetis:hunc diutius manere patiemini:cuius & prouĩcia tetigit: ſic fortuna cũ iprobitate certauit.ut nemo
poſſet utrum deterior an infelicior eſſet iudicare.An uero in Syria diutius ẽ Semiramis illa retinẽda:cu
ius iter in prouinciam fuit eiuſmodi:ut rex Thracem Ariobarzanes cõſulem ueſtrum ad cædẽ faciẽdam
tanq̃ aliquẽ trucem conduceret.Deĩde aduentus i Syriã primus eqtatus habuit iteritũ:poſt cõciſæ ſunt po
timæ cohortes.Igitur in Syria imperatore illo nihil aliud actum eſt:niſi pactiões pecuniarum cũ tyrannis
deciſiones:direptiones latrocinia:cædes:cum palã.Popu.Ro impator iſtructo exercitu dextram tendens
non ad laudẽ milites hortaretur:ſed omnia ſibi empta & emẽda eſſe clamaret.Iam uero publicãos miſe
ros me etiam miſerũ:illorũ ita de me meritorũ miſeriis ac dolore tradidit i ſeruitutem Iudæis & ſyris na-
tionibus natis ſeruituti:ſtatuit ab initio & i eo pſeuerauit:ius publicano nõ dicere:pactiões ſine ulla iniu-
ria factas reſcidit:cuſtodias ſuſtulit:uectigales multos ac ſtipẽdiarios liberauit:quo i oppido ipſe eſſet:aut
quo ueniret:ibi publicanũ aut publicani ſeruum eſſe uetuit.Quid multa:crudelis haberet:ſi in hoſtẽ ani-
mo fuiſſet eo quo fuit in ciues Ro.eius ordinis pſertim qui eſt ſemp dignitate ſua benignitate magiſtrat⁹
ſuſtẽtatus.Itaq;.P.C.uideris nõ temeritate redẽptionis aut negocii gerendi inſcia:ſed auaritia: ſupbia:cru
delitate gabinii pene afflictor iam atq; euerſos publicanos qbus quidẽ uos in his anguſtiis ærarii tamẽ ſub
ueniatis neceſſe eſt:& ſi iam multis non poteſtis:q propter illũ hoſtẽ Senatus inimiciſſimũ ordinis eque-
ſtris:bonorũq; omniũ non ſolum bona:ſed et honeſtatem miſeri perdiderunt:quos nõ parſimõia:nõ cõ
tinentia non uirtus:non labor non ſplendor tueri potuit cõtra illius helluõis & prædonis audaciã.Quid
qui ſe et nunc ſubſidiis patrimonii aut amicorũ liberalitate ſuſtẽtant:hos perire patiemur: An ſi q frui pu-
blico non potuit p hoſtem:hic tegitur ipſa lege cenſoria:quẽ is frui nõ ſinit:qui eſt etiam ſi non appellat:
hoſtis huic ferri auxiliũ nõ oportet:Retinere in puĩcia diutius eũ:qui de ſociis cum hoſtibus:de ciuibus
cũ ſociis faciat pactiões:q̃ hoc etiam ſe pluris eẽ q̃ collegam putet:quod ille uos triſtitia uultuq; deceperit:
ipſe nunq̃ ſe minus q̃ erat:nequã eẽ ſimularit.Piſo autem alio quodãmodo gloriatur ſe breui tẽpore pfe-
ciſſe:ne Gabinius unus omnium nequiſſimus exiſtimaret:hos uos de prouinciis ſi nõ aliquãdo deducẽ
di cẽnt:diripiendos non putareus:& has publicas peſtes ſociorum militum clades:publicanorũ ruinas:

prouinciarum uaſtitates:ſperli maculas teneretis. At iidem uos ãno ſuperiore hos eoſdẽ reuocabitis: cũ in ꝓuincias iam perueniſſent:quo tempore ſi liberum ueſtrum iudicium fuiſſet:nec totiẽs dilata res:nec ad extremum e manibus erepta:reſtituiſſetis id quod cupiebatis. Veſtram auctoritatem : his p quos erat amiſſa reuocatis: & his ipſis premiis extortis quæ erant pro ſcelere atq; euerſione patriæ cõſecuti. Qua pœna ſi tum alienis opibus nõ ſuis inuitiſſimis uobis euolarunt:at aliam multo maiorem grauioreq; ſubierunt:quæ.n.homini in quo aliquid ſi nõ famæ pudor:aut ſupplicii timor eſt:grauior pœna accidere potuit:q̃ nõ credi litteris his:quæ rem bene geſtam in bello nunciarent. Hoc ſtatuit Senatus cũ frequens ſupplicationem Gabinio denegauit:primum homini ſceleribus flagitiis cõtaminatiſſimo nihil eſſe credẽdũ. Deinde a proditore:atq; eo quem præſentem hoſtem Reipu. cognoſſet bene rem geri nõ potuiſſe. Poſtremo ne deos:quidẽ mortales uelle aperiri ſua tẽpla & ſibi ſupplicari hominis impuriſſimi & ſceleratiſſimi nomine. Itaq; ille alter:ut ipſe eſt homo doctus:& a ſuis græcis ſubtilius eruditus:quibus cum iam i exedra helluatur:antea poſt ſi p uin ſolebat aut amicos habet prudentiores q̃ Gabinius:cuius nullæ litteræ ꝓferuntur:hoſce igitur imperatores habebimus:quorum alter non audet nos certiores facere ne impator appelletur. Alterũ ſi tabellarii nõ ceſſarint:neceſſe eſt paucis diebus pœniteat audere:cuius amici ſi q ſunt aut ſi belluæ tam ſmani tanq̃ terræ poſſunt ulli eſſe amici:hac conſolatione utũtur. T. Albutio ſupplicationem hunc ordinem denegaſſe. Quod eſt primũ diſſimile. Res in Sardinia cum maſtrucatis latrũculis:a prætore una cohorte auxiliaria geſta:& bellũ cum maximis Syriæ gẽtibus tyrannis cõſolari exercitu imperioq; cõfectum:deinde quod Albutius a Sẽatu petebat ipſe ſibi in Sardinia ante decreuerat. Cõſtabat .n. græcũ hominem ac leuem in ipſa prouincia quaſi triumphaſſe. Itaq; hanc eius temeritatem ſenatꝰ ſupplicatione denegata notauit. Sed fruatur ſane hoc ſolatio:atq; hanc iſignem ignominiam:quoniã nemini præter ſe iuſta eſt:putet eſſe leuiorem:dummodo cuius exemplo ſe cõſolatur:eius exitum expectet:ꝑſertim cũ in Albutio nec Piſonis libidines:nec audacia Gabinii fuerit. Hac tamẽ hac una plaga conciderit ignominia ſenatus. At q duas Gallias decernit conſulibus duobus:hoc retinet ambos q autem & alterã Galliam & aut Syriam:aut Macedoniam:tamen alterum retinet & in utriuſq; pari ſcelere diſparem cõditionem facit. Faciam iquit illas prætorias:ut Piſoni & Gabinio ſuccedatur ſtatiꝫ hic ſinat tum.n. tribũni itercedere potent. Num non poteſt. Itaq; ego idem q nunc cõſulibus his q deſignati erunt Syriam Macedoniamq; decerno:decernam eaſdem prætorias:ut & prætores annuas ꝓuincias habeant:& eos q̃ primũ uideamus:quos aĩo æquo uidere nõ poſſumus. Sed mihi credite nunq̃ ſuccedetur illis:niſi cũ ea lege referetur:qua itercedi de prouinciis non licebit. Itaq; hoc tempore amiſſo annus eſt iteger uobis expectãdꝰ quo iteriecto ciuium calamitas:ſotiorum erumna:ſceleratiſſimorum hoium ipunitas ꝓpagatur. Quod ſi eſſent illi optimi uiri:tamẽ ego mea ſententia. C. Cæſari ſuccedendum nõdum putarem:qua de re dicã. P.C. ꝙ ſentio atq; illam interpellationem mei familiariſſimi:qua pauloante interrupta eſt oratio mea.ñ pertimeſcam. Negat me uir optimus inimiciorem Cabinio debere eſſe q̃ Cæſari. Omnẽ illam tẽpeſtatẽ cui ceſſeram Cæſare ipulſore atq; adiutore eſſe exercitatam. Cui ſi primũ ſic reſpondeam:me cõmũs utilitaris habere rationem nõ doloris mei:poſſim ne probare? Cum id me facerem dicã:quod exẽplo fortiſſimorum & clariſſimorũ ciuium facere poſſim. An Tiberius Gracchus patrem dico:cuius utinam filii nõ degeneraſſent a grauitate paterna tantam laudẽ eſt adeptus ꝙ Tri.Ple.ſolꝰ ex toto illo collegio. L. Scipioni auxilio fuit inimiciſſimus & ipſius & fratris eius Africani:iurauitq; i concione ſe i gratiam nõ rediſſe: ſed alienum ſibi uideri dignitate iperii quo duces eſſent hoſtium:Scipione triumphante ducẽ: eodẽ ipſum duci:q triumphaſſet. Quis plenior inimicoꝶ fuit. C. Mario. L. Craſſus. M. Scaurus alii ne inimici omnes Metelli:at hi nõ modo illum inimicum ex galia ſententiis ſuis non detrahebant:ſed & propter rationem Gallici belli prouinciã extra ordinem decernebant. Bellum in gallia maximum geſtum eſt. Domitæ ſunt a Cæſare maximæ natiões:ſed nondum legibus:nõdum iure certo nondum ſatis firma pace deuictæ. Bellũ affectum uidemus:& uere ut dicam pene confectum:ſed ita ut ſi idem extrema pſequitur:q inchoauit:iã omnia perfecta uideamus. Si ſuccedit periculum fit ne inſtauratas maximi belli reliqas ac rẽouatas audiamus. Ergo ego ſenatus inimicus:ſi ita uultis homini amicus eẽ ut ſemper fui:Rep. debeo. Quid ſi ipſas inimicitias depono reipu. cauſa:quis me tandẽ iure repræhẽdat?præſertim cum ego omniũ meorum conſiliorũ atq; factorum exempla ſemper ex ſummorum hoium factis mihi cenſuerim petenda. An uero. M. ille Lepidus:q bis conſul & pontifex maximus fuit:nõ ſolum memoria & teſtimõio ſed & annaliũ litteris:& ſummi poetæ uoce laudatus eſt: Quod cum. M. Fuluio collega quo die cẽſor eſt factus homine inimiciſſimo in campo ſtatim rediit in gratiam:ut cõmune officiũ cẽſuræ communi animo ac uoluntate defenderent. Atq; ut uetera quæ ſunt innumerabilia mittam:tuus pater Philippe nõne uno tempore cum ſuis inimiciſſimis rediis in gratiam:quibus cũ omnibus eadem Reſp. conciliauit:quæ aliẽarat. Multa prætereo:ꝙ intuor cõtra hæc lumina atque ornamenta Reipu. Publium Seruilium & . M. Lucullum. Vtinã etiam. L. Lucullus ille uiueret quæ fuerunt inimicitiæ grauiores in ciuitate:q̃ Lucullorũ atq; Seruiliorũ:quas in uiris fortiſſimis non ſolum extinxit Reip. dignitas & ipſorum:ſed etiam quãdoq; ad amicitiam conſuetudinẽq; traduxit. Quid. Qu. Metellus nepos:nõne conſul in templo Iouis optimi maximi p motus tum auctoritate ueſtra:tum illius. P. Seruilii icredibili grauitate dicendi:abſens mecũ ſummo ſuo beneficio rediit in gratiam: An ego huic poſſum eſſe inimicus cuius litteris. fama nunciis celebrãtur aures quotidie meæ nouis nominibus gentiũ:nationum:locorum. Ardeo mihi credite. p.C. id ꝙ uosmet de me exiſtimatis:& facitis ipſi:incredibili quodam amore patriæ:q me amor & ſubuenire olim ipendẽtibus periculis maximis cum dimicatione capitis & rurſum cum omnia tela undiq; eẽ iniẽta in patriã

uiderem ſubire coegit:atq; excipere unum pro uniuerſis beneficiis:hic me meus i Rempub.aſus priſtin⁹ ac perēnis cum.C.Cæſare reducit:reconciliat:reſtituit i gratiam.Quid uolent deniq; homines exiſtimēt: Nemini ego poſſum eſſe homini bene merenti de Repub.non amicus. Et enī ſi his q omnia hæc flāma ae ferro delere uoluerunt non inimicitias ſolum ſed etiam bellum īdixi atq; īuli: cum parti mihi illorū familiares:partim etiam me defendente capitis iudiciis eſſent liberati.Cur eadē Reſpu.quæ me ī amicos īflam mare potuit.inimicis placare non poſſit?Quod mihi odium cum Clodio fuit:niſi ꝙ pernicioſū patriæ ciuem fore putabam:qui turpiſſima libidine incenſus duas res ſanctiſſimas religionem & pudicitiā uno ſcelere uiolaſſet.Num eſt igitur dubium ex his rebus quas is egi agitq; quotidie:qui ego ī illo oppugnando Reip.pluſq̄ ocio meo nonnulli ī eodem defendendo ſuo plus ocio q̄ cōmuni proſpexerūt Ego me a.C.Cæſare ī Repub.diſſenſiſſe fateor.& ſenſiſſe uobiſcum.Sed nunc iiſdem uobis aſſentior cū qb⁹ antea ſentiebam. Vos enī ad quos litteras.L.Piſo de ſuis rebus nō audet mittere:q̄ Gabinii litteras īſigni quadam nota atq; ignominia noua cōdemnaſtis:Cæſari ſupplicationes decreuiſtis nūero ut nemini ullo ex bello honorem ut omnino nemini.Cur igitur expectem hominem aliquem q me cum illo ī gratiā reducat.Reduxit ordo ampliſſimus & ordo is q eſt & publici conſilii & meorum oium conſiliorum auctor & pinceps.Vos ſequor.P.C.uobis cum obtempero:uobis aſſentior q̄diu.C.Ceſaris conſilia ī Repnbli.nō maxīe diligebatis:me quoq; cum illo minus coniunctū uidebatis:poſtea q̄ rebus geſtis mētes ueſtras uoluntateſq; mutaſtis:me non ſolum comitem eſſe ſententiæ ueſtræ:ſed ēt laudatorem uidiſtis. Sed qd eſt quod ī hac cauſa maxime hoīes admirentur:& reprehendant meum conſilium:cum ego idē antea multa decreuerim:quæ magis ab hoībus dignitatem q̄ ad Reipub.neceſſitatem uel utilitatē pertinerēt?Supplicationem quindecim dierum ſentētia mea decreui.Reip.ſatis erat tot dierum quot.C.Mario.nō erat exigua eadem diis imortalibus gratulatio:quæ ex maximis bellis.Ergo ille cumulus dierum hominis ē dignitati tributus:ī quo ego conſule referente primum decem dierum eſt ſupplicatio decreta Cn.Pōpeio Mithridate interfecto confectoq; Mithridatico bello & cuius ſentētia primum duplicata eſt ſupplicatio conſularis.Mihi.n.eſtis aſſenſi cum eiuſdem.Cn.Pom.litteris recitatis confectis omnibus maritimis terreſtribuſq; bellis ſupplicatiōem dierum.xii.decreuiſtis Sum.Cn.Pom.uirtutem & aī magnitudinem admiratus:ꝙ cum ipſe ceteris oībus eſſet oī honore antelatus:ampliorem honorem alteri tribuebat:quem ipſe erat conſecutus.Ergo ī illa ſupplicatione quam ego decreui:res ipſa tributa eſt diis imortalib⁹ & maiorum iſtitutis:& utilitati Reipu.ſed dignitas uerborum:honos & nouitas & numer⁹ dierū Cæſaris ipſius & laudi & gloriæ conceſſus eſt.Relatum eſt ad nos nuper de ſtipendio exercitus:non decreui ſolū:ſed etiam ut uos decerneretis laboraui:multa diſſentientibus reſpondi:ſcribendo affui:tum quoq; hoī pl⁹ tribui:q̄ neſcio cui neceſſitati.Illum enim arbitrabar etiam ſine hoc ſubſidio pecuniæ retinere exercitū præda ante parata & bellum conficere poſſe.Sed decus illud:& ornamentū triumphi minuēdum noſtra parſimonia non putaui.Actum eſt de decem legatis:quos alii omnino non dabāt:alii exēpla quærebāt: alii tēpus differebant:alii ſine ullis uerborum ornamentis dabant.In ea quoq; re ſic ſum locut⁹:ut omnes intelligerent me id quod Reip.cauſa ſentirem facere uberius propter ipſius Cæſaris dignitatē.At ego idē nūc in prouinciis decernendis:qui illas omnes res egi ſilētio iterpellor:cum ſupioribus cauſis hominis ornamenta fuerint:ī hac me nihil aliud niſi ratio belli:niſi ſumma utilitas.Reipu.mouent Nā ipſæ Cæſar qd eſt cur ī prouincia commorari uelit:niſi ut ea quæ per eū affecta ſunt:perfecta.Repub.tradat? Amoenitas eum credo locorum urbium pulchritudo:hominum regionumq; illarū humanitas:& lepos uictoriæ cupiditas:finium imperii noſtri propagatio retinet.Quid illis terris aſperius?Quid porro tot uictoriis præſtabilius?Quid oceano longius inueniri poteſt?An reditus ī patriam habet aliquam offenſionem. Vtrū apud populum a quo miſſus ē?an apud Senatū a quo ornatus eſt?An dies auget eius deſiderium:an magis obliuionem:An laurea illa magnis periculis parta:amittit longo iterualle uiriditatem: Quare ſi q hominem non diligunt:nihil eſt:ꝙ enm de prouīcia deuocent ad gloriā deuocant:ad triumphum ad gratulationē:ad ſummū honorē ſenatus:equeſtris ordinis gratiam:populi caritatē. Sed ſi ille hic tam eximia fortuna ꝑpter utilitatē Reipu.frui non properat:ut omnia illa conficiat:quid ego ſenator facere debeo: quē etiam ſi ille aliud uelle:Reipu.conſulere oporteret Ego uero ſic itelligo.p.C.nos hoc tempore ī prouinciis decernendis ꝑpetuæ pacis habere oportere rationem. Nam quis hoc tēpore non ſentit oīa alia eē nobis uacua ab omni periculo atq; etiam ab omni ſuſpicione belli:Iam diu mare uidemus illud īmēſum cuius feruore non ſolum maritimi curſus:ſed urbes etiam & uiæ militares iam tenebantur:uirtute.Cn.pō.ſi a populo Romano ab oceano uſq; ad ultimū pontū:tanq̄ unum aliquem portum tutū & clauſum teneri:natiōeſq; eas quæ numero hominum:ac multitudine ipſa poterant in prouincias noſtras redundare:ita ab eodē eſſe partim reciſas partim repreſſas:ut Aſia quæ imperium antea noſtrum terminabat.Nunc tribus nouis prouinciis ipſa cingatur.poſſum de omni regiōe:de omni hoſtiū genere dicere Nulla gens eſt.quæ nō aut ita ſubacta ſit:ut uix extēt:aut ita domita:ut qeſcat:aut ita pacata:ut uictoria noſtra:imperioq; lætetur.Bellum Gallicum.P.C.Cæſare imperatore geſtum ē antea tantūmodo repulſum. Semper illas natiōes noſtri impatores refutandas potius bello q̄ laceſſendas putauerūt.Ipſe ille.C.Marius cuius eximia atq; diuina uirtus magis po.Ro.luctibuſq; funeribuſq; ſubuenit:ifluentis in Italiā gallorū maxias copias repreſſit:non ipſe ad eorum urbes ſedeſq; penetrauit:modo ille meorū laborum:periculorū conſiliorum ſocius.pontinius fortiſſimus uir ortum repente bellum Allobrogum Atq; hac ſcelerata cōiuratione excitatum prælis fregit:eoſq; domuit qui laceſſi erant:& ea uictoria contentus Repub.metu liberata quieuit.C.Cæſaris longe aliam uideo fuiſſe rationem.Non enim ſibi ſolū cum his:quos iam

armatos eſſe contra.Popu.Roma.uidebat ballandum eſſe duxit.Sed totam galliam in noſtrá ditioné eſ
ſe,redigendam.Itaq; cum acerrimis nationibus & maximis germanorú & Heluetiorú prælis feliciſſime
decretauit cæteras contriuit:compulit:domuit imperio,Popu.Roma.parere aſſuefecit: Atq; quas regióes
quaſque gétes nullæ nobis antea litteræ:nulla uox nulla fama notas fecerat.Has noſter iperator noſterq;
exercitus & Popu.Ro.arma peragrarunt.Semitam tátum Galliæ tenebamus antea.P.C.Cæteræ partes
agentibus aut inimicis huic Imperio:aut infidis:aut incognitis:aut,certe imanibus & barbaris & bellico
ſis,tenebantur.Quas nationes nemo unq̃ fuit q̃ non frangi domarique cuperet.Nemo ſapienter de Re.
noſtra cogitauit iam inde a principio huius impii.quin Galliam maxime timendam huic impio putaret
ſed propter uim ac multitudinem gentium illarum nunquam eſt antea cum oibus dimicatú.Reſtitim⁹
ſemper laceſſiti:nunc eſt deniq; eſt perfectum:ut imperii noſtri terrarumq; illarum idem eſſet extremú.
Alpibus Italiam munierat ante natura non ſine aliquo numine diuino.Nam ſi ille aditus gallorú imani
tati multitudiniq; patuiſſet:nunq̃ hæc urbs ſummo imperio domicilium ac ſedem præbuiſſet. Quæ iá li
cet confidant:nihil eſt.n.ultra illam altitudinem munitum uſq; ad oceanum: q̄ ſit Italia pertimeſcendú
Sed tamen una atq; altera ætas uel metu:uel ſpe uel pœna:uel præmiis:uel armis:uel legibus poteſt totá
Galliá ſempiternis uinculis aſtringere.Impoſitæ uero res & acerbæ ſi erunt relictæ:q̃q̃ ſunt abſciſſæ tamé
efferent ſe aliquando:& ad renouandum bellum reuireſcét.Quare ſit i eius tutela Gallia:cuius uirtuti fi
dei felicitati commendata eſt.Et ſi fortunæ muneribus ampliſſimis ornatus ſæpius eiuſdem deæ piculú
facere nollet:ſi in patriam:ſi ad deos penates:ſi ad eam dignitatem:quam i ciuitate ſibi propoſitá uideuſi
ad iucundiſſimos liberos:ſi ad clariſſimú generum redire properaret:ſi i capitolium inuehi uictor cum il
la inſigni laude laurea geſtiret:Si deniq; timeret caſum aliqué:qui illi tantum addere iam nó poteſt:quá
tum auferre.Vos tamen oporteret ab eodem illa omnia a quo profligata ſunt:confici uelle.Cú uero illæ
ſuæ gloriæ iam pridem.Reip.nódum ſatiſfecerit:& malit tamé tardius ad ſuorum laborum fructus pue
nire:q̃ nó explere ſuſceptum reip.munus:nec imperatorem incenſum ad rempu.bene gerendam reuo
care:nec totam gallici belli rationem prope iam explicatam perturbare:atq; ípedire debemus.Ná illæ ſé
tentiæ uirorum clariſſimorum minime probandæ ſunt:quorum alter ulteriorem Galliá decernit cú Sy
ria:alter citeriorem.Qui ulteriorem omnia illa quæ de quibus diſſerui paulo ante:pturbat.Simul oſtédit
eam ſe ſcire legem:quam eſſe legem negent:& quæ pars prouinciæ ſit:cui nó poſſit intercedi hác ſe Auelle
re:quæ defenſorem habeat:non tangere:ſimul & illud facit:ut quod illi a populo datú ſit:id nó uiolet:qđ
Senatus dederit:id ſenator properet auferre.Alter belli Gallici rationem habet.Fungitur officio bói ſena
toris.Legem quam non putat eam quoq; ſeruat:præfinit enim ſucceſſori diem quæ mihi nihil uideť mi
nus a dignitate diſciplinaq; maiorum diſſidere:q̃ ut qui conſul.kal.Ianu.habere prouinciá debet:is ut eá
deſponſam non decretam habere uideatur:fuerit toto in cóſulatu ſine prouincia:cui fuerit antequá deſi
gnatus eſſent conſul prouícia decreta ſortietur an non.Ná & non ſortiri abſurdum é.Et q̄ ſortitus ſis:nó
habere.Proficiſcitur paludatus quoq; ante certam diem peruenire non licebit.Ianuario. Februario pui
ciam non habebit.kal.ei denique Martii naſcetur repente prouicia.Attamen his ſententiis Piſoni puin
permanebit.Quæ cum grauia ſint:nihil grauius illo q̄ mulctari iperatorem diminutione prouiciæ cótu
melioſum eſt.Neq; ſolum ſummo in uiro:ſed etiam i mediocri homine ne accidat puidendú.Ego uos
itelligo.p.c.multos decreuiſſe honores eximios.C.Cæſari:& ppe ſingulares:q̄ ita meritus erat:gratis ét
ut qui coniunctiſſimus huic ordini eſſet:ſapientes ac diuini fuiſtis.Neminé unquá eſt hic ordo complex⁹
honoribus & beneficii ſuis.Qui ullam dignitatem præſtabiliorem ea quam per uos prius eét adept⁹:pu
tarit.Nemo unquá hic potuit eſſe princeps qui maluerit eſſe popularis.Sed homines aut propter digníta
tem ſuam diffiſi ipſi ſibi.Aut propter reliquorum obtrectationé ab huius ordinis cóiunctione depulſi:ſæ
pe ex hoc portu ſe in illos fluctus prope neceſſario cótulerunt qui ſi ſibi ex illa iactatione curſuque popu
lari benegeſta Republi.referunt aſpectú in curiam.Atque huic ampliſſimæ dignitati eſſe commendati
uolunt nó modo non repellendi ſunt.Verumetiam expetendi.Monemur a fortiſſimo uiro atque opti
mo poſt hominú memoriam conſule.Vt prouideamus ne citerior Gallia nobis inuitis alicui decerna
tur:poſt eos conſules q nunc erunt deſignati pepetuoque poſt hac ab his qui hunc ordinem oppugnét:
populari ac turbulenta ratione teneatur.Quam ego plagam:& ſi non cótemno.p.C.præſerti monitus a
ſapientiſſimo conſule & diligentiſſimo cuſtode pacis & ocii:tamen uehementius arbitror pertimeſcen
dam ſi hoſum clariſſimorum atque potétiſſimorum aut honoré minuero:aut ſtudiú.Quod habent erga
hunc ordiné repudiaro.Nam ut.C.Iulius omnibus a ſenatu eximiis ac nouis rebus ornatus per manus
hanc puinciam tradat ei cui minime uos uelitis:p quem ordinem ipſe ampliſſimam gloriam conſecu
tus ſit.Ne libertatem quidem relinquat.Adduci ad ſuſpicandum nullo modo poſſum.poſtremo quo q̃ſ
que animo futurus ſit.Neſcio quid ſperem:uideo præſtare hoc ſenator debeo quantum poſſum. Neq;
uir clarus aut potens huic ordini iure iraſci poſſe uideať.Atq; ego hæc ſi inimiciſſimus eſſem.C. Cæſari
ſentirem tamé Reipu.cauſa.Sed non alienum eſſe arbitror:quo minus ſæpe aut interpeller ut non nul
lis:aut tacitorú æſtimatione reprehendar:explicare grauiter quæ mihi ſit ratio & cauſa cum Cæſare. At
primum illud tempus familiaritatis ac conſuetudinis:quæ mihi cum illo:quæ fratri meo:quæ.C. Varro
ni conſobrino noſtro ab omnium noſtrum adoleſcentia fuit prætermitto.Poſteaquam ſum penitus in
Rempubli.ingreſſus.Ita diſſenſi ab illo:ut diſiunctione ſententie coniuncti tamen amicitia maneremus:
conſul ille egit ea res:quarum participem me eſſe uoluit.Quibus ego ſi minus aſſentiebar:tamen illius
mihi iudiciú gratum eſſe debebat.Me ille ut quinq; uiratum acciperem rogauit.Me i tribus ſibi coniun

ctiſſimis conſularibus eſſe uoluit. Mihi legationem quam uellem. Quanto cum honore uellem: detulit:
Quæ ego omnia non ingrato animo: ſed obſtinatione quadam ſcientiæ repudiaui. Quam ſapienter: nõ
diſputo. Multis enim non probabo. Cõſtanter quidem & fortiter certe. Qui cum me firmiſſimis opibus
contra ſcelus inimicorum munire: & populares impetus populari præſidio poſſem propulſare: quãuis ex-
cipere fortunam: ſubire uim atque iniuriã malui: q̃ aut a ueſtris ſanctiſſimis mẽtibus diſſidere: aut de meo
ſtatu declinare. Sed non is ſolum gratus eſſe debet qui accepit beneficium: uerũ etiam is cui poteſtas acci
piendi fuit. Ego illa ornamenta: quibus ille me ornabat: decere me & conuenire his rebus q̃s geſſerã: nõ
putabam. Illum quidem amico animo me habere eodem loco quo principẽ ciuium ſuũ generũ ſẽtiebã.
Traduxit ad plebem inimicum meum ſiue iratus mihi q me ſecum ne in beneficiis quidẽ uidebat poſſe
coniũgi: ſiue exoratus. Ne hoc quidem fuit iniuria. Nã poſtea me ut ſibi eſſem legatus nõ ſolum ſuaſit: ue
rumetiã rogauit. Ne id quidẽ accepi: non quo alienum me a dignitate arbitrarer: ſed quod tantũ Reipu.
ſceleris ĩpendere a conſulibus proximis non ſuſpicabar. Ergo adhuc magis eſt mihi uerẽdũ: ne mea ſup-
bia in illius liberalitate: q̃ ne illius iniuria ĩ noſtra amicitia rep̃hendatur. Ecce illa tẽpeſtas caligo bonorũ &
ſubita atq; ĩprouiſa formido. tenebræ Reip. ruina atq; ĩcẽdium ciuitatis: terror iniectus Cæſari: de eius actis
metus cædis bonis oĩbus: conſulum: ſcelus: cupiditas: egeſtas: audacia ſi nõ ſum adiutus nõ debuit: ſi deſer
tus: ſibi prouidit: ſi etiam oppugnatus: ut quidam aut putant aut uolunt uiolata amicitia eſt: accepi ĩiuriã
inimicus eſſe debui: non ego: ſed idem ille tum me ſaluum eſſe uoluit. Tum uos me ut cariſſimũ filiũ de
ſiderabatis. Et ſi uos idem pertinere ad cauſam illam putabatis: uoluntatem. C. Cæſaris a ſalute mea: nõ ab
horrere: & ſi illius uoluntatis generũ eius habeo teſtem: q idẽ Italiam municipiis. Po. Ro. ĩ cõciõe uos mei
ſemper cupidiſſimos in capitolio ad meam ſalutem incitauit. Si denique. Cn. Põ. idẽ mihi teſtis de uolũtate
Cæſaris & ſponſor eſt illi de mea. Nõne uobis uideor & ultimi temporis recordatiõe & proximi memo-
ria: medium illud triſtiſſimũ tempus debere: ſi ex rerum natura nõ poſſum euellere: ex aĩo q̃dẽ certe ex-
cidere? Ego uero ſi mihi non licet per aliquos ita gloriari me dolerem atq; inimicitias meas Reip. cõceſſiſ
ſe: quod magni cuiuſdã hoĩs & perſapiẽtis uidetur: Vtar hoc quod non iam ad laudẽ adipiſcendã: quã ad
uitandam uituperationem ualet hoĩem: me eſſe gratum: & non modo tãtis beneficiis: ſed etiã mediocri
hoium beniuolẽtia cõmoueri. A uiris fortiſſimis & de me optime meritis q̃buſdã petoiui ſi ego illos meo
rum laborũ & incõmodorũ participes eſſe noluit: ne ille me ſuarum inimicitiarum ſociũ uellent eſſe: præ
ſertim cum iidem illi conſeſſerĩt: ut etiã acta illa Cæſaris quæ neq; oppugnaui antea neq; defendi: meo iã
iure poſſim defendere. Nã ſummi ciuitatis uiri: quorũ ego conſilio Rẽpubli. conſeruaui: & quorũ auctori-
tate illã coniurationẽ Catilinæ deſugi: Iulias leges & cæteras illo conſule rogatas iure latas negant. Idẽ illã
proſcriptionem capitis mei cõtra ſalutem Reipub. ſed ſaluis auſpiciis rogatã eſſe dicebãt. Itaq; uir ſumma
eloquentia dixit grauiter caſum illum meũ funus eẽ Reipub. ſed funus iuſtũ & idictum mihi ipſi omni-
no p honorificũ diſceſſum meũ funus dici Reipub. reliqua non rep̃hendo: ſed mihi ad id quod ſentio: aſ
ſumo. Nam ſi: id iure rogatum dicere auſi ſunt: quod nullo exẽplo fieri potuit: nulla lege licuit: quia nẽo
de cælo eſſe ſeruatum dixit. Qui ſi plebeius omnino eẽ nõ potuit: q tribunus plebis potuit eſſe? & cuius tri
bunatus ſi ratus eſt: nihil eſt quod irritum ex actis Cæſaris poſſit eſſe eius: non ſolũ tribunatus: ſed etiã p-
nitioſiſſimæ res auſpiciorum religione conſeruatæ iuræ latæ uidebuntur. Quare aut uobis ſtatuendũ eſt
legem æliam manere: legẽ fuſiam non eſſe abrogatam: non oĩbus faſtis legem ferre licere: cum lex feratˀ
de cælo obſeruari obnunciari: intercedi licere. Cenſorium iudicium ac notionẽ & illum morem ſeueriſſi-
mum magiſtratuum non eſſe nephariis legibus de ciuitate ſublatum. Si patritius. tri. ple. fuerit: cõtra le-
ges ſacratas. Si plæbeius contra auſpicia fuiſſe: aut mihi cõcedant homines oportet: aut in rebus bonis nõ
exquirere iura eaq; quæ ipſe perditis non exquirunt: præſertim cum ab illis aliqua conditio. C. Cæſari lata
ſit: ut eaſdẽ alio mõ ferret q̃ cõditiõe auſpicia regrebãt: leges cõprobantˀ ĩ Clodio auſpiciorũ rõ ſit eadẽ: le
ges oẽs ſint euerſæ atq; pditæ ciuitati. Extremũ illud cũ ego ſi eẽnt inimicitiæ mihi cũ. C. Cæſare: tñ hoc tpe
R. p. cõſulerẽ: inimicitias ĩ aliud tẽpus reſeruare deberẽ: poſſem ẽt ſũmorũ uirorũ exẽplo inimicitias Reip.
cauſa depõere: & cũ inimicitiæ fuerit nunq̃ opinio iniuriæ beneficio ſit: extĩcta: ſentẽtia mea. p. C. ſi digni
tas agiˀ Cæſaris: homini tribuam: ſi honos q̃dẽ: ſenatus concordiæ conſulam: ſi auctoritas decretorum
noſtrorum: cõſtantiam ordinis in eodem ornando iperatore ſeruabo. Si perpetua ratio gallici belli. Rei
pu. prouidebo: ſi aliquod meũ priuatum officium: me non igratum eſſe præſtabo. Atq; hoc uellẽ proba-
re oĩbus. p. C. Sed leuiſſime ferã ſi forte aut his minus probaro: q meum inimicum repugnãte me auctori
tate texerunt: aut his ſi q meum cum inimico: ſuo reditum in gratiam uituperabunt: cũ ipſi & cum meo
& tum ſuo inimico in gratiam non dubitarint redire.

❡M. T. C. PRO PVBLIO SEXTIO: ORATIO.

SI QVIS Antea Iudices mirabaˀ q̃d eẽt q p tantis opibus Reipu tãtaq; dignitate iperii ne
q̃quã ſatis multi ciues fortes & magno aĩo iuenirẽtur: q auderent ſe & ſalutem ſuã indiſcri
mẽ offerre p ſtatu ciuitatis: & p cõmuni libertate ex hoc tẽpore mireˀ potius: ſi quẽ bonũ
& fortẽ ciuẽ uiderit: quam ſi quem aut timidum aut ſibi potius quam Reipu. cõſulentem
Nã ut mittatis de unius cuiuſq; caſu cogitãdo recordari. Vno aſpectu intueri poteſtis eos q
cũ Senatu: cum bonis oĩbus Rempu. afflictam excitarit: & latrocinio domeſtico liberarit: mœſtos: ſordi
datos: de reos: de capite: de fama: de ciuitate: de fortunis: de liberis dimicãtes. Eos autem q omnia diuia &
humana uexari: uiolari: pturbari: euerterit: nõ ſolũ alacres lætoſq; uolitarˀ ſed ẽt fortiſſimis atq; optimis
ciuibus picolũ moliri. de ſe nihil timere: in quo cũ multa ſint ĩdigna tũ nihil minus ẽ ferẽdũ q̃ q iã nõ p latro

nes ſuos:non per hoſes egeſtate & ſcelere pditos:ſed:p uos nobis p optimos uiros optimis uiris piculũ in
ferre conatur:& quos lapidibus:quos ferro:quos facibus quos ui:manu:copiis delere non potuerũt: hos
ueſtra:auctoritate:ueſtra religiõe:ueſtris ſentẽtiis ſi oppreſſuros arbitrant̃.Ego aũt iudices q̃ uoce mihi in
agẽdis gratiis cõmemorãdoq; eo2 q de me optĩe ſunt meriti:beneficio eẽ utendũ putabã:ea nũc ut cogor
in eorũ piculis depellendis:iis potiſſimũ uos hæc ſeruiat:quorũ opera & mihi & uobis & Po.Ro. reſtituta
eſt:& q̃q̃ Qu.Hortenſio uiro clariſſimo & eloquẽtiſſimo cauſa ẽ publice perorata.Nihilq; ab eo ꝑtermiſſũ
eſt:qd aut pro Repu.conquerendũ fuit aut pro reo diſputandũ.Tamen aggrediar ad dicẽdũ:ne mea ppu
gnatio ei potiſſimum def uiſſe uideatur:per quẽ eſt perfectum ne cæteris ciuibus deeſſet.Atq; ego ſic ſta-
tuo iudices in hac cauſa atq; in excitatione dicendi a me locum pietatis potiuſq̃ defenſiõis:querelã q̃elo-
quentiã doloris: q̃ ingenii partes eſſe ſuſceptas. Itaq; ſi aut acrius egero:aut liberi⁹:q̃ que ante me dixerũt
peto uobis:aut tãtũ orationi meæ concedatis quãtum & pio dolori & iuſtæ iracundie concedendum pu
tetis Nunquã.n.officio coniũctior dolor ullius eſſe poteſt:q̃ hic meus ſuſceptus ex hoĩs de me optĩe meri
ti periculo neq; iracundia magis ulla laudanda:q̃ ea quæ inflãmat eorũ ſcelere:q cum omnib⁹ meæ ſalutis
defenſoribus bellum eſſe gerendum ſibi iudicarunt.Sed quoniam ſingulis criminib⁹ cæteri reſpõderunt
dicam ego de omni ſtatu P.Sexti:de genere uitæ:de natura: de morib⁹:icredibili amore in bonos de ſtu-
dio conſeruandæ ſalutis cõmunis atq; ocii:contendamq; ſi modo id conſequi potero:ut i hac cõfuſa atq;
uniuerſa defenſione nihil a me q ad noſtram:quæſtionem.Nihil quod ad reum:nihil quod ad Rẽpu.p
tineat prætermiſſum eſſe uideat̃:& quoniam in grauiſſimis temporib⁹ ciuitatis atq; i ruinis euerſe atq; af-
flictæ reipub.Sexti tribunatus eſt a fortuna ipſa collocatus.Non aggrediar ad illa maxia atq; ampliſſima
priuſquã docuero quibus initiis ac fũdamentis hæ tantæ.ſummis in rebus laudes exortæ ſunt. Parente P.
Sextius natus ẽ iudices hoĩe ut pleriq; meminiſtis:& ſapiente & ſancto & ſeuero.Qui cum tr.pl.primus i
ter homines nobiliſſimos tẽporibus optimis factus eſſet:reliquis honoribus uti nõ tã uoluit q̃ dign⁹ uide
ri eo auctore duxit honeſtiſſimi & ſapientiſſimi uiri C.Albini filiam.Ex qua hic eſt puer:& nupta iam filia
duobus grauiſſime antiquitatis uiris ſic probatus fuit:ut uterq; eorũ & carus maxime & iucundus eẽt: ade
mit Albino ſoceri nomen mors filiæ ſed caritatem illius neceſſitudinis & beniuolẽtiam nõ ademit.Ho-
die ſic hũc diligit:ut uos facillle poſſitis ex hac uel aſſiduitate ei⁹ uel ſollicitudine & moleſtia iudicar̃ Duxit
uxorem patre uiuo optimi & calamitoſiſſimi uiri filiã.C.Scipionis.Clara i hoc.P.Sextii pietas extat:& oĩ
bus grata:q; q̃dem & Maſſiliam ſtatim profectus.Vt ſocerum uidere conſolariq; poſſet:fluctibus Reipub.
expulſum:in alienis terris iacentem:quẽ in maiorũ ſuorũ ueſtigiis oportebat:& ad eum filiam eius addu-
xit:ut ille iſperato affectu cõplexuq; ſi nõ omnem:ut aliquam partẽ mœroris deponeret:& maximis offi
ciis & illius erumnã quoad uixit & filiæ ſolitudinem ſuſtẽtauit.poſſum multa dicere de liberalitate:de do
meſticis officiis.de tribunatu militari:de prouĩciali meo magiſtratu & abſtinẽtia:& ſed mihi ante oculos
obuerſat̃.R.p.dignitas quæ me ad ſe rapit:hæc mĩora reliquer̃ hortat̃.Quæſtor hic.C.Antõii college mei
lud.fuit forte:ſed ſocietate conſiliorum meus.Impẽdior nõ nullius officii ut ego iterpretor religiõe: quo
minus exponã q̃ multa detulerit:quanto ante prouiderit.Atq; ego de Anto.nihil dico præter unũ nunq̃
illum illo ſummo timore ac periculo ſocietatis:neq; communem meum oĩum.Nec propriam nõnullo
rum de ipſo ſuſpicionẽ atinficiando tollere:aut diſſimulando ſedare uoluiſſe.In quo collega ſubſtinẽdo
aut moderando ſi meam i illum cõiunctam indulgẽtiam cum ſummo ſtudio.R.p.Laudar̃ ſolebatis : par
prope laus.p.Sex.eſſe debet:qui ita ſuum cõſulem obſeruauit:ut & illi.Quæſtor bonus & uobis omnib⁹
optimus ciuis uideretur.Idẽ cum illa coniuratio ex latebris atq; ex tenebris erupiſſet palamq; armata uo
litaret Venit cum exercitu.Capuam:quam urbem propter plurimas belli oportunitates ab illa ipia & ſce
lerata manu tẽptari.Conſpiciebamus.C.Meuulanum Tri.mil.Anto.Capua præcipitem proiecit homi
nem præditum & non obſcure piſauri & in aliis agri Gallici partibus i illa coniuratione uerſatum.Idem
que.C.Marcellũ cũ is non ſolum Capuam ueniſſet.Verumetiam ſe quaſi armo2 ſtudio i maximã fami
liã coniecĩſſet.Exterminandum cum illa urbe curauit:qua de cauſa & tum conuentus illæ Capuæ:q pro
pter ſalutem illius urbis cõſulatu cõſeruatam meo:me unum patrõum adoptauit:huic apud me. P. Sex.
maxias gratias egit.Quo quidem tempore hoĩes nemine cõmutato coloni. Decuriones q; fortiſſimi atq;
optimi uiri beneficiũ.P.Seſtii teſtimonio declarant:periculum decreto ſuo deprecantur:recita quæſo.P.
Seſti qd decreuerint Capuæ Decuriões:ut iam uinlis tua uox poſſit aliqd ſignificare inimicis noſtris qd
nã cum ſe corroboraret:eſſectura eſſe uidebatur.Decreta Decurionum.Non tacito decretum officio ali-
quo expreſſum uicinitatis aut clientelæ aut hoſpicii publici:aut ambitiõis aut cõmodationis gratia:ſed re
cito memoriã perfuncti periculi:prædicationem ampliſſimi beneficii uicem officii præſentis teſtimoniũ
præteriti temporis.Atq; illis temporibus eiſdem cum iam Capuam metu Seſtius liberauit urbẽ Senatus
atq; omnes boni dep̃henſis atq; opp̃ſſis domeſticis hoſtibus me duce ex periculis maximis extraxiſſent.
Ego litteris.P.Seſtium Capua acceſſiui:cum illo exercitu quẽ tũ ſecũ habebat:quibus hic lr̃is lectis ad ur-
bem cõfeſtim icredibili celeritate aduolauit.Atq; ut illi⁹ tẽporis atrocitatẽ recordari poſſitis:claudite lr̃as
& ueſtrã memoriã ad timoris præteriti cogitationem excitare lr̃æ Ciceroĩs cõſulis.Hoc.p.Seſt.tri.ple.no
uorũ q tũ extremis diebus cõſulatus mei res eas:q̃s geſſerã:uexar̃ cupiebãt:reliq; cõiuratiõis ĩpetus & co
natus ſunt retardati.Ac poſteaq̃ eſt itellectum Catone tri pl.fortiſſimo atq; optio ciui.R.p.defendente p
ſeipſum.S.P.Qu.R.ſine militũ præſidio tueri facile maieſtatẽ ſuã dignitatẽ eorum qui ſalutem cõmunẽ
piculo ſuo defendiſſent.Seſtius cum illo exercitu ſumma eſt ſceleritate Antonium cõſecutus:hic ego qd
prædicẽ:qbus hic rebus conſulem ad rem gerendam excitarit:quot ſtimulos admouerit homini fortaſ-

ſis ſtudioſo uictoriæ:ſed tamẽ nimiũ cõem mortẽ bellicoſumq; intuenti? Longũ eſt dicere: ſed hoc breui
dicã:ſi.M.petrei non excellens aio & amore.r.p.non præſtans in.R.p.uirtus nõ ſũma auctoritas apud mi
lites non mirificus uſus in re militari extitiſſet.Neq; adiutor.R.P.Seſt.ad excitandũ Antonium cohortan
dũ accuſandũ i pellendũ fuiſſet datus illo in bello.Nequaq̃ Catilina tũ e pruina Apennini atq; e niuib⁹ illis
emerſiſſet:atq; æſtatẽ itegram nactus Italiæ Gallis & paſtorũ ſtabula præclara cœpiſſet:ſine multo ſangui
ne ac ſine totius Italiæ uaſtitate miſerrima accidiſſet.Hunc igitur aium ad tribunatũ attulit.p.Seſti⁹ ut pre
turam Macedoniæ relinquã:& aliquando ad hæc propiora ueniã:q̃q̃ non eſt omittenda ſingularis illa inte
gritas prouincialis:cui⁹ ego nuper in Macedonia uidi ueſtigia nõ preſſa leniter ad exigui prædicationẽ
tẽporis:ſed fixa ad memoriã illius prouinciæ ſempiternã.Verum hæc ita prætereamus:ut tamẽ intuẽtes
& reſpectantes reliquamus.Ad tribunatũ quia ipſe ad ſeſe iam dudũ uocat:& quodãmodo obſeruat ora
tionẽ meam contento ſtudio curſuq; ueniam.De quo quidem Tribunatu ita dictũ ab Hortenſio:ut eius
oratio defẽſionẽ modo criminũ non uideretur cõtinere:ſed etiã memoria digna uti.R p.capeſſendæ au
ctoritatẽ diſciplinãq; præſcribere.Sed tamen quoniã Tribunatus qdẽ totus.p.Seſt:nihil aliud niſi meũ no
men cauſamq; ſuſtinuit neceſſario mihi de iiſdẽ rebus eſſe arbitror:ſi nõ ſubtilius diſputãdũ:at certe Iud.
dolentius deplorandũ. Qua in ratione ſi aſperius in quoſdã hoies iuehi uellẽ:quis nõ cõcederet? Vt eos
quorũ ſcelere furore uiolatus eſſem uocis libertate perſtringerẽ? Sed ut quã moderate & huic poti⁹ tẽpo
ri ſeruiã: q̃ dolori meo:ſi q̃ occulte noſtra lateant ſi qui fecerunt aliquid aliquando:atq; iidẽ nunc tacẽt: &
quieſcunt nos quoq; ſimus obliti. Si qui offendunt:inſequũtur:quoad ferri poterit pferremus neq; queq̃
offendet oratio.Niſi qui ſe ita obtulerit ut in eũ non inuaſiſſe:ſed icurriſſe uideamur.Sed neceſſe ẽ anteq̃
de tribunatu.p.Seſtii dicere incipiã.Me totũ ſuperioris anni.R.P. naufragiũ exponere.In quo colligẽdo
ac reficiendo ſolutu cõmunia oia reperientᷣ.p.Seſtii dicta facta:cõſilia uerſata fuerat illa annus tanq̃.R.P.
Iud.quã ĩ magno metu & multorũ timore iteutus arctius i me unũ ſicut uulgo ignari rerũ loquebantur.
Re quidem uera in uniuerſam.R.P.traductione ad plebam furibundi hois ac perditi mihi irati ſed mul
to acrius ocii & cõmunis ſalutis inimici.Hũc uir clariſſimus mihi multis repugnãtibus amiciſſimus. Cn.
põpeius omni cautione fœdere exercitatione deuinxerat.Nihil in Tribunatu cõtra me eſſe facturũ.At il
le ſceleratiſſimus ex oĩum ſcelerum colluuione natus patrũ ſe fœdus uiolaturũ arbitratus:niſi ipſum cau
torẽ alieni periculi ſuis propriis periculis terruiſſet.Hanc terrã immanẽq; beluam uictã auſpiciis alligatã
more maiorum conſtrictã legum ſacratum cathenis ſoluit ſubito legum conſul uelut ego arbitror exhor
tatus uel ut non nemo putaret miratus.Ignarus quidẽ certe & prudens ipudentiũ ſcelerũ tantorũ ac ma
lorum qui Trib:pleb:Fœlix in euertẽda.R.p.Fuit nullis ſuis neruis.Qui.n.in eiuſmodi uita nerui eſſe po
tuerunt hoĩs:fraternis flagitiis:ſororis ſtupris:omni inaudita libidine inſani? Sed fuit profecto quædã illa
R.P.fortuna fatalis ut ille cecus atq; amens Tribu.pleb.naciſceretur.Quid dicã.Conſu.hoccine ego ap
pellẽ noĩe euerſores huius Imperii?proditores ueſtræ dignitatis?hoſtes bonoꝝ oĩum?qui ad delendũ Se
natũ affligẽdum equeſtrẽ ordinẽ extinguenda omnia iura atq; inſtituta maiorũ:ſe illis faſcibus cæteriſq;
inſignibus ſummi honoris atq; imperii natos eſſe arbitrantur.Quorũ per deoſ immortales:ſi nondũ ſcele
ra:uulneraq; in iſta.R.P.uultis recordari:uultũ & inceſſum aĩs intuemini:facilius facta eorum occurrent
mẽtibus ueſtris:ſi ora ipſa oculis ueſtris propoſueritis.Alter unguẽti affluẽs calamiſtrata coma deſpicies
conſcios ſtuprorum ac ueteres uexatores ætatulæ ſuæ putealis & fœderatorum gregibus inflatus atq; p
culſus olim Neſculeio illo æris alieni infreto ad columnã adhæreſceret ni in tribunatus portũ infugeret
contẽnebat Equites Ro.minitabatur ſenatui uenditabat ſe operis atq; ab iis ſe ereptũ ne de ambitu cau
ſam diceret.prædicabat ab iiſdẽ ſe etiam inuito ſenatu puinciã ſperare ditebat:eãq; niſi adeptus eẽt:ſe in
columẽ nullo modo fore arbitrat.Alter odii boni q̃ teter iccedebat:q̃ truculentus:q̃ terribilis aſpectu:unũ
aliquẽ te ex barbatis illis exemplum imperii ueteris imaginem antiquitatis columẽ.R.P.diceres ituerĩ
ueſtitus aſpere noſtra hac purpura plæbeia ac pœna fuſca capillo illo horrido:ut Capua q̃ ipſa tũ imagi
nis formãdæ cauſa.Duumuirum gerebat ſæpius iam ſub lauros uideretur. Nam quid ego de ſupcilio di
cam:quod tum hominibus non ſupciliũ ſed pignus.Re.Pu.Videbatur.Tanta erat grauitas oculo tãta
contractio frontis ut illo ſupercilio annantius ille niti tãquam uideretur.Erat hic omniũ ſermone tamẽ
R.P.Magnũ firmumq; ſubſidium habeo quem opponã labei illi atque cœno uultũ mediuſfidius colle
ge ſui ibidẽ leuitatẽq; frangeret:habebat.Senatus in hunc annum quem ſequatur i non deerit auctor &
dux.Boni mihi deniq; homines præcipue congratulabãtur:quod habiturus eſſem contra Tribu.pleb:fu
rioſum & audacem cum & amicũ & affinem tum etiam fortem & grauem Conſu.Atque eorum alter fe
fellit neminẽ.Quis enĩ clauũ tanti ĩperii tenere & gubernacula.R.P.tractare i maximo curſu ac fluctibus
poſſe arbitaretᷣ:Hominem emerſum ſubito ex diuturnis luſtrorũ tenebris ac ſtuprorum:uino ganeis le
nociniis:adulteriiſq; confectũ.Cum is præter ſpem in altiſſimo gradu alienis opibus poſitus eſſet q̃ non
modo tẽpeſtatẽ intueri impẽdẽtẽ temulentus:ſed ne lucem quidem inſolitam aſpicere poſſet:Alter mul
tos plane in omnes partes fefellit.Erat enim hominũ opinione nobilitate ipſa blanda conciliatricula cõ
mẽdatus.Omnes boni ſemper nobilitati fauemus:& quia utile eſt.R.P.Nobiles eſſe hoĩes dignos maio
ribus ſuis:& qa ualet apud nos clarorum hominum & ſenex de.R.p.Meritorũ memoria etiam mortuo
rum:q̃a triſtem ſemper:quia taciturnum:quia ſubhorridum atque incultum uidebant:& quod erat eo
nomine ut in generata familia frugalitas uideretur:fauebãt:gaudebant:& ad integritatẽ maiorũ ſpe ſua
hominem uocabãt materni generis obliti.Ego hoc uere dicã Iud.tantũ eſſe in homine ſceleris audaciæ
crudelitatis quãtum ipſe cum.R.p.ſenſi.Nunquã putaui:nequam eſſe hominem & leuem & falſa opinio

ne errore hoium ab adoleſcentia cõmendatū ſciebam.Et enim aius eius uultu flagitia parietib⁹ tegeban
tur.Sed hæc obſtructio nec diuturna eſt.Nec obducta ita ut curioſis oculis perſpici non poſſit. Videbam⁹
genus uitæ:deſidiam Inertiam incluſas eius libidines:qui paulo propius aceſſerant intuebatur.Denique
etiam ſermonis anſas dabat quibus re conditos eius ſenſus tenere poſſumus:Laudabat homo doct⁹ phi
loſophos neſcio quos:neq; eorum tamen omnia poterat dicere.Sed eos tamē laudabat quos nouit præ
ter cæteros eſſe auctores & laudatores uoluptatis: quonis & quo tempore & quomodo nō querebat:uer-
bū ipſum oibus modis animi & copirons deuorat. Eoſdē præclara diceret aiebat:ſapiētes omnia ſua cau-
ſa facere.R.P.capeſſere hominē beneſanū non oportere.Nihil eſſe præſtabilius ocioſa uita:& cōferta ple
na uoluptatibus.Eos hoc qui dicerent dignitati eſſe ſeruiendum Reipub.conſulendū officii rōnē i omni
uita non cōmodi eſſe.ducēdā:ſubeunda pro patria picula:uulnera excipienda mortē oppetendam:uatici
nari atq; inſanire dicebat.Ex his aſſiduis eius quotidianiſq; ſermonibus & quod uidebam:qbus cū ho-
minibus interiori parte ageret ne diu uiueret:& quod ita domus ipſa fumabat.Vt multa eius ſermōis idi
cia redolerent:ſtatuebam ſic:Boni nihil ab illius nugis eſſe expectādū mali quidē certe nihil pertimeſcē-
dū.Sed ita eſt lud.ut ſi gladium paruo puero:aut ſi imbecilli ſeni aut debili dederis:Iſpe ipetu ſuo nemini
noceat.Sin ad nudū uel fortiſſimi uiri corpus acceſſerit:poſſit acie ipſa uel ferri uirib⁹ uulnerari:ita cū ho-
minibus eneruatis atq; exanguibus cōſulatus tanq̄ gladius eſſet datus,q per ſe pungere neminē unquā po
tuiſſent:hi ſummi iperii nomie armati.Tamē.R.p.trucidauerunt: fœdus fecerunt cum Trib.ple.palā. Vt
ab eo prouincias acciperent:quas ipſi uellent.Exercitum & pecuniā quantam uellent ea lege ſi ipſi prius.
Tri.ple.Afflictā.R.p.tradidiſſent.Id enim fœdus meo ſanguine ictum ſacri poſſe dicebant. Quare patefa
cta neq; diſſimulari tātū ſcelus poterat:nec latere.promulgantur uno eodēq; tēpore rogationes ab eodē
Tri.de mea pernicie:& de prouīciis nominatim Conſu.hic tum ſenat⁹ ſollicit⁹:uos equites ſunt excitati.
Ita illa cuncta.permota omnes deniq; omniū generū atq; ordinum ciues ſummæ.R.p.a Conſ.atq; a ſum
mo iperio petēdum eſſe auxilium arbitrabantur:cum illi ſoli eſſent præter flagitioſum illum Tri.duo.R.
p.turbines:qui non modo præcipitanti patriæ ſubuenerūt:ſed etiā nimis tarde concidere mererēt.Flagi-
tabatur ab his quotidie cum quærelis bonoꝝ oīum:tum etiam præcibus Senatus ut meam cauſam ſuſci
perēt.Agregerēt aliquid deniq; ad ſēatum referrēt:hi nō modo negādo: ſed ēt irridēdo ampliſſimū quēq;
illius ordinis inſequebantur.Hic ſubito cum icredibilis in Capitolium multitudo ex tota urbe cuncta Ita
lia cōueniſſent ueſtrem mutandā omnes meq; ēt omni ratiōe priuato cōſilio.quoniā publicis ducib⁹.R.
p.careret defendēdum putarunt.Erat eodem tempore Senatus in æde Concordiæ:quod ipſum templū
repræſentabat me cōſulatus mei:cum fleus uniuerſus ordo Cicinatum Conſu.orabat.Nam alter ille hor
dus & ſeuerus cōſulto ſe domi continebat.Qua tum ſuperbia cœnū illud ac labes ampliſſimi ordinis præ
ces ampliſſimorum ciuium lachrymas repudiauit:Meipſum ut cōtēpſit:helluo patris.Nam quid ego pa
trimonii dicam:quod ille tum quaſi quæſtuū faceret amiſit:uos inquā equites.R.& oēs boni ueſtem mu-
taſtis:uoſque pro meo capite ad pedes lenonis ipuriſſimi proieciſtis cū ueſtis præcip⁹ a latrone illo repu
diati eſtis:Vir icredibilis fide magnitudie animi. L.Mūmi⁹ ad Senatū de.R.p.Rettulit.ſenatuſq; frequēs
ueſtem pro mea ſalute mutandam cēſuit.Odiē illū lud.funeſtum Senatui boniſq; oibus.R.p. luctuoſum
mihi ad domeſticum mœrorem grauem ad poſteritatis memoriam glorioſum:quid enim q̄ſq̄ poteſt,ex
omni memoria ſumere illuſtri⁹:q̄ pro me uno ciue & bonos oēs priuato conſenſu:& uniuerſum Senatū
publico conſilio mutaſſe ueſte?Quæ qdē tū mutatio non deprecationis cauſa eſt facta ſed luctus quē eni
deprecari ſe:cum omnes eēnt ſordidati?Cum que hoc ſatis eſſet ſigni eē improbum: qui muta ueſte non
eſſet:hac mutatione facta ueſtis tāto in luctu ciuitatis.Omitto quid ille Tri.omnium rerum diuinarū hu-
manarumq; prædo fecerit:quia adeſſe nobiliſſimos adoleſcētes honeſtiſſimos eqtes Roma.deprecatores
ſalutis meæ iuſſerit.Eoſq; operarū ſuarum gladiis & lapidibus obiecerit.De Conſu.loquor : quorum fi-
de.R.P.niti debuit.Examinatus euolat ex ſenatu . Non minus perturbato aio atque uultu:q̄ ſi annis āte
paucis i creditorum conuentum incidiſſet.Et aduocat concionem:& habet orationem talem Conſu . q̄-
lem nūquam Catilina uictor habuiſſet.Errare homines ſi etiam tum Senatum aliquid i Re.Pu.poſſe ar
bitrarentur Equites uero.R.daturos illius diei pœnas:qui me conſule cum gladiis in Capitoliū duci feciſ
ſent:ueniſſe tempus iis qui in timore fuiſſent comparatis uidelicet dicebat ulciſcendos niſi dixiſſet:hoc ſo
lū omni ſupplicio eſſet dignus.Nā oratio ipſa conſulis pernicioſo poteſt.R.p.labefactare.Quid fecerit ui
dete illū iam qui cum meipſum pro ſumma familiaritate quæ cū fratre mihi uel cū patre comparare eius
erat unice diligebat:tūcū pro.R.p.uel mortem oppetere cupiebat in concione lege relegauit. Edixitq;:Vt
ab urbe abeſſet.M.p.a quod eēt auſus pro ciue pro benemerito ciue pro amico pro.R.p.deprecari.Quid
hoc hoie facias:aut quo ciuem importunum:Aut quo potius hoſtem tā ſceleratū reſerues . Qui ut omit-
tam cætera:quæ ſunt ei cū Collega imani iputoq; coniūcta atq; cōmunia. Hoc unum habet proprium:ut
expulerit ex urbe relegarit.Non dico eqtem.R.Non ornatiſſimum atq; optimum uirum nō amiciſſimū
R.P.ciuē nō illo ipſo tempore una cum Senatu.Et cum bonis omnibus cauſam amiciſſimi.R.q;.P.lugē
tē:Sed ciuem.R.ſine ullo iudicio atq; edicto ex patria Conſul eiecerit.Nihil acerbius ſocietati inferre ſo-
liti ſunt q̄ ſi id quod pararo accidit ex urbe ire a Conſule iuberi atq; illis tum erat reditus in ſuas ciuitates
ad ſuos lares familiares:& in illo communi incommodo nulla in quēquā propria ignominia nominati
cadebat:hoc uero quid eſt exterminabit.C.R.:edicto Conſu.quos a ſuis diis pēatibus expelleret a patria
uidelicet quē uolet damnabit atque eiiciet nominatim. Hic ſi unquā uos eos:qui nunc eſtis in Repub.
putaſtis:ſi denique imaginem iudiciorum aut ſimulachrum aliquod futurū i ciuitate reliquum credidiſ-

ſet:nunquã auſus eſſet Senatũ de.R.P. Tollere equites Ro.præces aſpernari:ciuium deniq; nouis omniũ & inauditis dictis ius libertatẽq; euerteſ. Et ſi me attentiſſimis animis ſumma cũ benignitate auditis Iud. Tamen uereor ne quis ueſtrũ forte miretur:quid hæc mea oratio tã alta aut tã lõge repetita uelit:aut quid ad.P.Seſtii cauſam eorum qui ante huius tribunatũ.R.P.uexarunt delicta pertineant. Mihi eni propoſitum eſt oſtendere oĩa conſilia.P.Seſtii mẽtẽq; totius Tribunatus hanc fuiſſe:ut afflictæ & perditæ Ro.Po. pu.quantũ poſſet:mederetur. Ac ſi in exponendis uulnerib° illis de meipſo plura dicer uidebor. Ignoſcite:nã & illã meã cladẽ uos & omnes boni maximũ eſſe Ro.Pop.uulnus iudicaſtis. Et.P.Seſtius eſt re° nõ ſuo:ſed meo nomine:qui cum omnẽ uim in mea ſalute cõſumpſerit:neceſſe eſt meam cauſam præteriti temporis cum huius defenſione præſenti eſſe coniunctã. Erat igitur in luctu Senat°:ſqualebat ciuitas publico conſilio mutata ueſte. Nullum erat municipium Italiæ nulla colonia nulla præfectura:nulla Romæ ſocietas uectigaliũ nullũ collegiũ aut cõciliũ aut oĩno aliquod cõmune conſiliũ:quod tum non honorificentiſſime decreuiſſet de mea ſalute:cum ſubito edicunt duo Conſules ut ad ſuum ueſtitũ Senatores redirent. Quis unquã conſul Senatũ ipſius decretis parere prohibuit? Quis tyrannus miſeros lugere uetuit parũ ue eſt piſo ut omitam Gabiniũ:quod tantum hoĩes feſelliſti? Vt negligeres auctoritatem ſenatuſ? Optimi cuiuſq; cõſilia contemneres? R.P.proderes conſulare nomen affligeres. Etiam ne edicere audeas ne mœrerent hoĩes meam ſuam.R.p.calamitatem? Ne hunc ſuũ dolore ueſte mutata ſignificarẽt? ſiue illa ueſtis mutatio ad luctũ ipſorũ:ſiue ad deprecandũ ualebat. Quis unquã tã crudelis fuit:qui ꝓhiberet quẽquã aut ſibi mœrere:aut cæteri ſupplicare? quid? ſua ſponte hoĩes in amicorum periculis ueſtitum mutare nõ ſolent? pro teipſo piſone nemo mutauit? ne iſti quidẽ:quos legatos non modo ullo.S.C:Sed etiã repugnante Senau. Tu te tibi legaſti. Ergo homines deſperati & proditori.R.p.cauſam lugebunt fortaſſe:q uolent:cuius florentiſſimi beniuolentia bonorum & optime de ſalute patriæ mériti periculum coniunctũ:cũ periculo ciuitatis lugere Senatui uon licebit:idem conſules:ſi appellandi ſunt Conſules:quos nemo eſt:qui non modo ex memoria:ſed etiã faſtis euellendos putet. peracto iam fœdere prouinciarũ ꝓducti in circo. Flaminio in cõcionẽ ab illa furia ac peſte patriæ maxio cũ gemitu ueſtro illa omnia quæ tã contra me quamq; contra.R.p.dixerant uoce ac ſententia comprobauerunt:iidem conſulibus ſedentibus atq; iſpectãtibus lata lex eſt,ne auſpicia ualerent:ne quis obnunciaret:ne quis lege itercederet:ut oĩb° feſtis diebus legẽ ferri liceret:ut lex Helia.lex Fuſia ne ualeret. Qua una rogatiõe quis eſt:qui nõ itelligat uniuerſam Ro.popu.eſſe deletam? iiſdẽ Conſ.iſpectãtibus ſeruorũ delectus habebatur pro tribunali Aurelio nomina collegiorum cũ uicatĩ hoĩes circunſcriberentur:decuriarentur ad uim ad manus ad cædẽ ad direptionem icitarentur iiſdem Conſ.arma i templo.Caſtoris palam:portabãtur:gradus eiuſdẽ templi tollebantur arma:n hoĩes forum & conciones tenebant:cædes lapidationeſq; fiebãt. Nullus erat. Senatus nihil reliqui Magiſtratus unus omnium poteſtatẽ armis & latrociniis poſſidebat. Non aliqua ui ſua:ſed cum duos Conſu.a R.p prouinciarum fœdere retraxiſſet:inſultabat:dominabatur. aliis pollicebatur. Terrore ac metu multos plures etiam ſpe & promiſſis tenebat. Quæ cum eſſent eiuſmodi Iud.cum ſenatus duces nullos ac pro ducibus proditores aut potius apertos hoſtes haberet. Equeſter ordo reus a cõſulibus ſciſcitaretur. Italiæ totius auctoritas repudiaretur. Alii nominatim relegarentur:alii metu ac periculo terrerẽtur:arma eẽnt in tẽplis:armati in foro:eaq; non ſilentio conſulum diſſimularẽtur:ſed & uoce & ſẽtentia cõprobarentur. Cum oẽs urbẽ nondũ exciſam & euerſam:ſed iam captã atq; oppreſſam uiderẽus:tamẽ his malis tantis tanto bonorum ſtudio Iud.reſtitiſſemus. Sed me alii metus atq; aliæ curæ ſuſpicioneſq; mouerũt. Exponam eni die hodierno Iud.oẽm rõnem facti & conſilii mei. Neq; huic ueſtro tanto ſtudio audiendi:neq; uero huic tantæ multitudini:quanta mea memoria nũq̃ ullo i iudicio fuerit:deero. Nã ſi ego i cauſa bona tanto ſtudio Senatus cõſenſu tam incredibili bonorum oĩum tã parato. Tota denique Italia ad oẽm contentionẽ expedita eſſet:ceſſi Tr.pl.deſpicaciſſimi hoĩs furori Contẽpſi Conſu.leuitatẽ audaciãq; pertimui:me timidum nullius aĩ nullius conſilii fuiſſe confiteor. Quid.n.ſimile fuit in.M. Metello:Cuius cauſam & ſi oẽs bõi ꝓbabant. Tamen neq; Senatus publice:neq; ullus ordo ꝓprie. Neq; ſuis decretis Italia tota ſuſceperat. Ad ſuam.n.magis ille gloriam quam ad perſpicuam ſalutẽ.Ro.Popu. ſumpſerat cum unus in legem per uim latam iurare noluerat deniq; uidebat hac conditione tã fortis fuiſſe. Vt cũ patriæ caritate conſtantiæ gloriam commutaret. Erat.n.hæc res cum exercitu.C.Mari inuicto habebat initiũ.C.Marium conſeruatorem patriæ ſexũ iam illum Conſulatum gerentem. Res erat cum.L. Saturnino iter Tr.pl.uigilante hoĩe & i cauſa populari:ſi nõ moderate at certe populariter. At iſti ne tergiuerſato ceſſit ne aut uictus a fortibus uiris cum dedecore caderet:aut uictor multis eo fortibus ciuibus.R.P.orbaret. Meã cãm ſenatus palam equeſter ordo acerrime cũcta Italia publice. Omnes boni enixeq; ſuſceperant. Eas res geſſeram quarũ nõ unus auctor:ſed dux omnium uoluntatis fuiſſem. Quæq; nõ modo ad ſingularẽ meã gloriã:ſed ad ſalutem cõem oĩum ciuium:& prope gentium pertinerent. Ea conditione geſſeram. Vt meum factũ ſemper omnes præſtare tueriq; deberent. Erat enim mihi cõtentio non cum uictore exercitu:ſed cũ opis conductis:& ad rapiendam urbem concitatis habebã inimicum nõ.C. Marium terrorem hoſtiũ ſpem ſubſidiumq; patriæ:ſed duo importuna prodigia:quos egeſtas quos æris alieni magnitudo quos leuitas quos iprobitas tri.ple.conſtrictos addixerant. Nec mihi res erat cũ Saturnino qquod a quæſtore oſtienſi per ignorantiam ad principem & ſenatũ ciuitatis.M.Scaurũ rem frumẽtariam trãſlatã ſciebat:ſed cũ ſcurrarũ locupletũ ſcorto cũ ſororis adulterio:cũ ſtuprorũ ſacerdote:cũ ueneficio.cũ teſtamentario:cũ ſiccario:cum latrone:quos homines ſi id quod facile factu & quod fieri debuit quodq; a me optimi & fortiſſimi ciues flagitabant ui armiſq; ſuperaſſem:non uerebar ne quis aut uim ui

repulſam repræhēderet:aut perditorum ciuium uel potius domeſticorū hoſtiū mortē mereret. Sed me
illa mouerūt oibus in cōcionibus illa furia clamabat:ſe quæ faceret contra ſalutē meā facere auctore.Cn.
Pomp.clariſſimo uiro:mihiq; & nunc & quoad licuit amiciſſimo.M.Craſſus:quo cū mihi erant oēs ami-
citiæ neceſſitudines uir fortiſſimus ab eadē illa peſte infeſtiſſimus eſſe meis fortunis prædicabatur.C.Cæ
ſar q a me nullo merito alienus eſſe debebat inimiciſſimus eſſe meæ ſaluti ab eodē quottidianis crimini
bus dicebatur his ſe tribus auctoribus in conſiliis capiendi adiutoribus in re gerēda:eē uſurū dicebat. Ex
q̄bus unū habere exercitū maximū in italia duo qui priuati eſſent:& præeſſent:& pareret ſi uellent exer-
citū:idq; facturos eſſe dicebat:nec mihi ille iudicium populi:nec legitimam aliquam contentionem nec
diſcrepationē aut cauſæ dictionē:ſed uim:arma exercitus.Imperatores caſtra denunciabat.Quid ergo ini
mici oratio una præſertim tā i probe in clariſſimos uiros.Tūc inieċta me mouit.Me uero non mouit tum
q̄q̄ ob aliā cauſam tacebant.Tamen hoibus oia timentibus tacendo loqui non inficiando cōfiteri uidebā
tur.Illi eni mali qui cū timore perterriti quod acta illa atq; oīs res ſuperioris anni labefactari a prætoribus
infirmari a Senatu atq; principibus ciuitatis putabant:ſuaq; ſibi propiora eſſe pericula:q̄ mea loquebātur
Tribunū popularē a ſe alienare nolebant.Et tamē & Craſſus a conſulibus meā cām ſuſcipiendā eſſe dice-
bat & eorū fidē Pōpeius īplorabat.Neq; ſe priuatū pub.cauſæ ſuæ ſuſceptæ:defuturū eſſe dicebat. Quē ui
rū ſtudioſum mei cupidiſſimū.Ro.Po.conſeruandæ domi meæ certi homines cōpoſiti monuerūt:ut eēt
cautior eiuſq; uitæ a me inſidias apud me domi poſitas eſſe dixerūt.Atq; hāc ei ſuſpicionē alii litteris mit
tendis alii nunciis alii corā ipſo excitauerunt.Tot ille cū a me certe nihil timeret:ab illis neqd meo nomīe
molireť:ſibi cauendū putaret.L.ipſe Cæſar quē maxime ignari homines ueritatis mihi eſſe iratū putabāt.
Erat ad portas cū impio:erat in Italia eius exercitus inq; eo exercitu ipſius Tr.inimici mei fratrem pfecerat.
Hæc ego cū uiderē:neq; eni erāt occulta.Senatū ſine quo ciuitas ſtare nō poſſit:omnino de ciuitate eē ſub
latū.Cōſules q publici conſilii duces eſſe deberent:perfeciſſet per ipſos publicū cōſiliū funditus tolleretur:
eos q plurimū poſſent oppōi oibus concionibus falſo:ſed & formidoloſe tamē auctores ad perniciē meā
conciōes haberi quottidie contra me uocē:pro me ac pro Ro.popu.ne nunē mittere.Intenta ſigna legio
nū exiſtimari ceruicibus ac bonis ueſtris falſo:ſed putari tamē cōiuratorum copias ueteres & effuſam illā
ac ſuperatā Catilinæ manum importunā nouo duce & mihi ſperatam commutatiōem rerum eē renoua
tā:hæc cum uiderem:qd agerem Iud.Scio.n.tum nō mihi ueſtrum ſtudium:ſed meum ppe uro defuiſ
ſe cōtenderē cōtra Tr.pl.priuatus:ſ armis uiciſſent īprobos boni fortes inertes interfectus eēt is q hac una
medicina ſola potuit a Ro.po.peſte depelli.Quid deinde:qd reliquū reſtaret:qd deniq; erat dubium qn
ille ſanguis tribunitius nullo præſertim publico cōſilio pfuſus.Conſules auctores & defenſores eēt habi
turus:cūqdem in cōcione dixiſſet:aut mihi ſemel pereundū aut eē uincēdū.Quid erat bis uincere:Id pro
fecto ut cū amentiſſimo Tr.pl decertaſſem:cum cōſulibus cæteriſq; eius ultoribus dimicerem.Ego uero
ſi mihi uni peūdū fuiſſet:ac nō accipiēda plaga mihi inſanibilis illa mortifera:qua ei impoſuiſſet:ſemel pe
rire tamē Iud.maluiſſem:q̄ bis uincere:erat.n.altera eiuſmodi cōtētio illa:ut neq; uicti neq; uictores. R.p.
tenere poſſemus:qd ſi in prima cōtentiōe ut tribunitia uictus in foro cū multis bonis uiris cōcidiſſem: Se
natūq; quētū de ciuitate deiecerāt:ad arma uocarent:q ne ueſtitū qdē defendiſſent.R.p.a Tri.ple.poſt in
teritū diſſidiſſent q eandē horā meæ peſtis & ſui pmii eē uoluiſſent. Vnū.n.mihi reſtabat illud qď forſitā
nō nēo uir fortis & acris animi magniq; dixerit reſtitiſſes:repugnaſſes:mortē pugnās oppetiſſes:de quo
inquā te te patria obteſtor & uos penates patriiq; dii me ueſtraq; ſediū tēplorūq; cauſa me pp ſalutē eorū
ciuiū:quæ mihi ſemp fuit mea carior uita:dimicationē cedēq; fugiſſe Etenim ſi mihi in aliq̄ naue cū meis
amici nauiganti hoc Iud.accidiſſet ut multi de multis locis pdones claſſibus eā nauē ſe oppreſſuros mi
nitarentur:niſi me unū ſibi dediſſent.Si id uectores negarēt:ac mecū ſimul interire q̄ me tradere hoſtibus
mallent:ieciſſem me potius ipſe i pfundū:ut cæteros conſeruarē:q̄ illos mei tā cupidos nō modo ad cer-
tā mortē ſed i magnū uitæ diſcrimē adducerē.Cū uero in hanc.R.P.nauē ereptis Sēatui gubernaculis flui
tātē in alto tēpeſtatibus ſeditionū ac diſcordiarū armatæ tot claſſes:niſi ego unus deditus eſſem incurſuræ
uiderent.Cū proſcriptio cædes direptio denunciarētur:cū alii me ſuſpicione piculi ſui nō defenderēt:alii
uetere odio bonorū icitarēť alii i uiderēt:alii obſtare ſibi me arbitrarēť:alii ulciſci dolorē ſuū aliquē uellēt
alii Rē ipſam.p.atq; hūc bonorū ſtatū ociūq; odiſſent:& ob haſce cauſas tot tāq; uarias me unū depoſcerēt
depugnarē potius cū ſūmo nō dicā exitio:ſed piculo certe uro liberorūq; ueſtrorū:q̄ nō id qd ēt oib⁹ pēde
bat:un⁹ p oibus ſuſcipere ac ſubire uicti eēnt impbi:at ciues:at ab eo puato:q ſine armis ēt.R.p.cōſul cōſer
narat.Sin uicti eēnt boni qd ſupeſſent:non ad ſeruos uidetis.R.p.uētura fuiſſe.An mihi ipſi ut qdā putāt
fuit mors æquo aio oppetēda qd tum mortē ne fugiebā.An erat res ulla quā mihi magis optādā putarē.
Aut ego illas res tantas in tāta impborū multitudine cū gerebā:nō mihi mors nō exiliū ob oculos uerſa-
banť.Nō hæc deniq; a me tū tanq̄ fata in ipſa re gerēda cōcanebanť?An erat mihi in tāto luctu eorū in tā-
ta diſiūctiōe:tanta acerbitate:tanta ſpoliatiōe oniū rerū q̄s mihi aut natura:aut fortuna dederat:uita retinē-
da.Tam erā rudis tam ignarus rerum tam expers conſilii aut ingenii nihil audieram: nihil ipſe uideram
nihil legendo quærendoq; cognoueram:neſciebam uitam breuem eſſe curſum gloriæ ſempiternum:cū
eſſet oibus definita mors optandum eſſe:ut uita quæ neceſſitati:deberetur patriæ potius donata:q̄ reſer-
uata naturæ uidereť.Neſciebam inter ſapientiſſimos hoīes hanc contentionem fuiſſe. Vt aut dicerent
animos hominum ſenſuſq; morte reſtingui:alii autem tum maxime mentes ſapiētum ac fortium uiro-
rum cum e corpore exceſſiſſent:ſentire ac uigere:quorum alterum fugiendum:nō eſſe carere ſenſu: alte
rum ēt optandum meliore eē ſenſu deniq; cum omnia ſemper ad dignitatē retuliſſem:nec ſine ea quicq̄

expetendū eſſe homini i uitã putaſſem:mortẽ quam ẽt uirgines Athenis Regis opinor Erichthei Filiæ ꝓ
patria contempſiſſe dicuntur.Ego uir conſolaris tantis rebus geſtis timerẽ:Præſertim cum eius eſſem ci-
uitatis ex qua.Qu.Mutius ſolus in caſtra Porſennæ ueniſſet eumq; interficere ꝓpoſita ſibi morte cona-
tus eſſet?Ex qua.P.Decius primũ pater poſt aliquot annos patria uirtute præditus filius ſe ac uitam ſuam
inſtructa acie ꝓ ſalute.P.R.uictoriaq; deuouiſſet?Ex qua innumerabiles alii parti adipiſcẽdæ laudis par
tim uitandæ turpitudinis cauſa mortem in uariis bellis æqſſimis aĩs oppetiſſent?Inq̃ ciuitate ipſe memi-
niſſem patrẽ huius.M.Craſſi fortiſſimũ uirum ne uideret uictorem uiuus inimicum eadem ſibi manu
uitam exhauſiſſe qua mortem ſæpe hoſtibus obtuliſſet.Hæc ego & multo alia cogitans hoc uidebã. Sed
cauſam publicam mea mors peremiſſet:neminẽ unquã fore qui auderet contra iprobos.Po.Ro.ſuſcipe
ſalutẽ.Itaq; nõ ſolũ ſi ui interiſſem:ſed ẽt ſi morbo extinctus eſſem:fore putabã:ut exẽplũ.R.P.conſeruan-
dæ mecũ ſimul interiret.Quis enĩ unquã me a ſenatu P.q;.Ro.tanto hoium bonorũ ſtudio nunc reſtitu-
toſq; certe ſi eſſem iterfectus:accidere non potuiſſet:ullã Roma.Popu.parte cũ ſua minima inuidia au-
deret attingere?ſeruaui igitur Roma.popu.diſceſſu meo Iud cædẽ a uobis liberiſq; ueſtris:uaſtitatẽ:incen
dia:rapinas:meo dolore luctuq; depuli:& unus Roma.popu.uobis ſeruaui ſemel gloria:iteꝝ ærũna mea
neq;.n.hoiem i hoc me inficiabor unquã ut me optimo fratre clariſſimis liberis:fidiſſima cõiuge:ueſtro
cõſpectu patria:hoc honoris gradu ſine dolore caruiſſe glorier:quod ſi feciſſem:quod a me beneficiũ ha
beretis?cũ pro uobis ea quæ mihi eſſent uilia reliqſſem.Hoc meo' qdẽ aio ſummi in patriã amoris mei ſi
gnũ eſſe debet certiſſimũ:qđ cũ abeſſe ab ea nõ poſſem ſine ſummo dolore hunc me ꝑpeti q̃ illa labefacta
riet ab improbis malui.Meminerã Iud.diuinũ illũ uirum atq; ex iiſdẽ:qbus nõ radicibus natũ ad ſalutem
impii huius.C.Mariũ ſumma ſenectute cũ prope uim iuſtoꝝ armoꝝ profugiſſet:primo ſenile corpus pa
ludibus occultaſſe demerſum:deide ad ifirmoꝝ ac tenuiſſimoꝝ hoium Minturnis miſericordia cõfugiſ
ſe.Inde nauigio ꝑparuo cũ ois põtus terraſq; fugeret i oras Africæ deſertiſſimas ꝑueniſſe:atq; ille uitã ſuã
ne inultus eſſet ad incertiſſimã ſpẽ & ad Ro.po.ſtatũ reſeruauit.Ego qui queadmodũ multi in ſenatu me
abſente dixerũt ꝑiculo.Ro.po.iuuabam:quiq; ob eã cãm cõſularibus litteris de ſenatus ſentẽtia & cæteris
nationibus cõmẽdabar:nõne ſi meã inultã deſeruiſſem Ro.po.ꝑdidiſſem:in quo quidẽ nunc me reſtitu
to uiuit mecũ ſimul exẽplũ fidei.p.Quod ſi imortale retinet:quis nõ intelligit imortalem hanc ciuitatem
futurã.Nã externa bella regũ gentiũ nationum iam pridem ita extincta ſunt:ut præclare cũ his agamus:
quos pacatos eẽ patiamur:dẽiq; ex bellica uictoria nõ fere quam eſt inuidia ciuiũ cõſecuta domeſticis ma
lis & audaciũ ciuium cõſiliis ſæpe ẽ reſiſtẽdũ eorũq; ꝑiculo eſt in.R.p.retinẽda medicina:quã ois Iud.ꝑdi
diſſetis:ſi meo iteritu Senatui po.q;.Ro.doloris ſui de me declarãda poteſtas eẽt erepta.Quare mõeo uos
adoleſcẽtes atq; hoc meo iure ꝑcipio:q̃ dignitatẽ:q.R.p.q̃ gloriã ſpectatis ne ſi uos aliquãdo neceſſitas ad
.R.P.cõtra improbos ciues defendẽdã uocabit:ſegniores ſitis & recordatiõe me caſus a conſiliis:fortibus
refugiatis:primũ nõ eſt ꝑiculum neq; unquam ſint in ciuitate eiuſmodi cõſules præſertim ſi eritis in qđ
debetur ꝑſolutũ:deinde nunq̃ ſpero quiſq̃ improbus conſilio & auxilio bonorum:ſe oppugnare Ro.po.
dicet illis tacentibus nec armati exercitus terrorẽ opponet togatis:neq; erit iuſta cauſa ad portas ſedẽti im
peratori:quare terrorẽ ſuum iactari opponiq; patiat.nũquam enim erit tam oppreſſus Senatus:ut ei ne
ſupplicandi qdem ac lugendi:ſit poteſtas tam captus ac eqſter ordo ut equites Ro.a conſule relegarẽtur
Quæ cũ omnia atque etiam multo alia maiora quæ conſulto prætereo accidiſſent:uidetis me tamen in
priſtinam meã dignitatẽ breui temporis dolore interiecto Ro.popu.uoce eſſe reuocatũ.Sed ut reuertar
ad illud quod mihi in hac omni eſt ratione propoſitum oibus malis illo ſcelere Conſulũ Ro.popu.eſſe
cõfectã primũ illo ipſo die qui mihi funeſtus fuit:omnib' bõis luctuoſus cũ ego me cõplexu patriæ con
ſpectuq; ueſtro eripuiſſem:& metu periculi ueſtri non mei furori hominum:ſceleri:ꝑfidiæ:telis:miniſq;
ceſſiſſem:patriamq; quæ mihi erat cariſſima propter ipſius patriæ charitatem reliquiſſem:cũ meum illũ
cauſam tam horribilem tam grauem:tam repentinum non ſolum homines:ſed tecta urbis ac templa lu
gerent:nemo ueſtrum forũ:nemo curiam:nemo lucem aſpicere uellet illo inquã ipſo die:die dico:imo
hora atq; etiã puncto tẽporis eodem mihi Ro.q;.Popu.pernicies:Gabinio & piſoni ꝓuĩcia rogata eſt ꝑ
dii imortales cuſtodes & conſeruatores huius urbis atq; iperii:quæ nã illa in Ro.Popu.mõſtra quæ ſcele
ra uidiſtis?Ciuis erat expulſus is:qui Ro.Popu.ex ſenatus auctoritate cũ oibus bonis defenderat:& expul
ſus:non alio aliquo:ſed eo ipſo crimine.Erat enim expulſus ſine iudicio:lapidibus ferro ſeruitio:dẽiq; cõ
citato:lex erat lata uaſtato ac relicto foro & ſicariis ſeruiſq; tradito & ea lex q̃ ut ne ferret ſenat' fuerat ueſte
mutata hac tanta perturbatione ciuitatis ne noctẽ quidẽ Conſules iter meum diſcrimen & eorum præ-
dam intereſſe paſſi ſunt ſtatim me perculſo ad meũ ſanguinem hauriendum & ſpirãte etiam Ro.Popu.
ad eius ſpolia detrahenda aduolauerunt.Omitto gratulationes:epulas:partitionẽ ærarii:beneficia ſpe ꝓ
miſſa:prædã lætitiã paucorum in luctu omnium:uexabatur uxor mea:liberi ad necem quærebant:a Piſo
nis cõſulis pedibus ſupplex reiiciebat:bona diripiebant:eaq; ad cõſules deferebãt:dõus ardebat i palatio
cõſules epulabant.Quod ſi meis icõmodis lætabãt urbis tamẽ ꝑiculo cõmouerent.Sed ut a mea cã iã re
cedã reliq̃s illius ãni peſtes recordamini:ſic.n.facillime ꝑſpicietis q̃tã ui oĩum remediorũ a mgr̃atib' ꝓxi-
mis.R.p.deſiderarit legũ multitudinem cum eorum:quæ latæ ſunt tum uero quæ promulgatæ fuerunt.
Nam latæ ſunt conſulibus illis tacentibus dicã:immo uero approbantibus etiã ut Cẽſoria notatio & gra
uiſſimũ iudiciũ ſanctiſſimi magiſtrat' tolleret:de Ro.po.ut collegia nõ modo illa uetera cõtra ſe reſtitue-
rent:ſed uno gladiatore inumerabilia alia noua conſcriberentur:ut remiſſis ſemis & triẽtibus quinta ꝓ-
pe pars uectigalium tollerent:ut Gabinio pro illa ſua Cicilia quam ſibi ſi Ro.po.ꝑdidiſſet pactus erat Sy

ria daretur:ut uni helluoni bis de eadem re deliberandi eſſet rogata:legẽ ferret prouinciæ commutãdæ
Mitto eadem legem quæ omnia religionum iura auſpiciorũ poteſtatũ:omnes leges quæ ſunt de iure &
de tempore legum rogandarum una rogatione deleuit. Mitto omnẽ domeſticã laudem etiã exteras na
tiões illi⁹ anni furore cõquaſſatas iubebamus lege tribunitia Matris magnæ. Peſſinunci⁹ ille ſacerdos ex
pulſus & ſpoliatus ſacerdocio fanumque ſanctiſſimarum atq; antiquiſſimarum religionum i uendiium
pecunia grandi Brogitaro impuro homini atq; indigno illa religione præſertim cum ea ſibi ille nõ colẽ
di:ſed uiolandi cauſa appetiſſe:appellari reges a populo q̃d nunquã ne a' ſenatu quidem poſtulaſſet i re
ducti exules Byzantium condemnati tum cum idẽnati ciues e ciuitate eiiciebantur. Rex Ptolæmeus qui
ſi nondum erat ipſe a ſenatu ſocius appellatus erat:tamen frater eius regis:qui cum eſſet i eadẽ cauſa iam
perorata Senatus honorum iſtum conſecutus erat. Eodem genere his deniq; maioribus eadẽ uetuſtate
ſocietatis denique erat rex:ſed nondũ ſocius:at non hoſtis pacatus quietus fretus imperio. P.R. regno pa
terno atq; auito regali ocio perfruebatur:de hoc nihil cogitante nihil ſoſpicante eiuſdem operis ſuffragi
um ferrentibus eſt rogatũ ut ſedens cũ purpura & ſceptro & illius iſignibus regiis præconi publico ſubice
retur. Ei iperante. P.R.q̃ etiam bello uictis regibus regna reddere conſueuit. Rex amicus nulla iniuria cõ
memorata nullis repetitus cum bonis omnib⁹ publicaretur. multã acerba:multa turbia:multa turbulẽta
habuit ille annus:tamen illi ſceleri:quod i me illorum immanitas edidit:haud ſcio:an hoc recte proximũ
eſſe dicam. Antiochum illum magnum maiores noſtri magna belli contentione terra mariq; ſuperatũ
intra montem Taurum regnare iuſſerũt. Aſiam qua illum mulctarunt Attalo ut is regnaret i ea cõdona
uerunt. Quo cum armeniorum rege Tigrane graue bellum perdiuturnumq; geſſimus:cũ ille i iiuriis i ſo
cios noſtros iferendis bello prope nos laceſſiſſet:hic & ipſe per ſe uehemens fuit & acerrimum hoſtẽ hu
ius imperii Mithridatem pulſum pro eo opibus ſuis regnoq; defendit: & a Lucullo ſummo uiro atq; im
peratore:pulſum animo tamen hoſtili cum reliquis copiis ſuis in priſtina mente manſit. Hũc. Cn. põpe
ius cum in ſuis caſtris ſupplicem abiectumq; uidiſſet erexit:atq; inſigne regium quod ille de ſuo capite ab
iecerat repoſuit:& imperatis certis rebus regnare iuſſit:nec minus & ſibi & huic imperio glorioſum puta
uit:conſtitutum a ſe regem q̃ conſtrictum uideri. Tulit:peſſi:qui & ipſe hoſtis fuit. po. ro. & acerrimũ ho
ſtem in regnum recepit:qui conflixit:qui ſigna contulit:q de iperio pene certauit regnat hodie & amici
tiæ nomen ac ſocietatis:quod armis uiolarat id præcibus eſt conſecutus:ille Cyprius miſer qui ſemp ſoci
us:ſemper amicus fuit:de quo nulla unquã ſuſpicio durior ad ſenatum:aut ad iperarores noſtros allata ẽ
unus ut aiunt ẽ & uidens cum uictu aut ueſtitu ſuo publicatus. En cur cæteri reges ſtabilem eſſe ſuam for
tunam arbitrentur:cum hoc illius funeſti anni perdito exemplo uideant per Tribunum aliquem & ſexcẽ
tas operas ſe fortunis ſpoliari & regno omni:poſſe nudari. At etiam eo negocio. M. Catõis ſplendorẽ ma
culare uoluerunt:gnari quid grauitas quid itegritas quid magnitudo animi:quid deniq; uirtus ualeret
quæ in tempeſtate ſua quieta eſt:& lucet in tenebris & pulſa loco manet tamen:atq; hæret in patria ſplen
detque per ſeſe ſemper neque alienis unquam ſordibus obſoleſcit. Non illo ornandum. M. Catonẽ:ſed
relegandum illud negocium:ſed imponendum putauerunt:qui i conciõe palam dixerint linguã ſe euel
liſſe. M. Catoni quæ ſemper contra extraordinarias poteſtates libera fuiſſet. Sentient ut ſpero breui tẽpo
re manere libertatem illam atq; hoc etiam ſi fieri poterit:eſſe maiorem quod cõſulibus illis. M. Cato eti
am cũ iam deſperaſſet aliq̃d auctoritate ſua proficere poſſe:tamẽ uoce ipſa ac dolore pugnauit:& poſt me
um diſceſſum his piſonẽ uerbis flens meum &. R. p. caſum uexauit:ut illum hominum perditiſſimum at
que impudentiſſimũ pene iam prouinciæ pœniteret. Cur igitur rogationi paruit quaſi uero ille non in al
teras quoq; leges quas iniuſte rogatas putaret iam ante rogarit. Non offert ſe ille teſtis temeritatibus:ut
cum. R. p. nihil proſit ſe ciuitate. Ro. p̃uet. Conſule me cum eſſet diſignat⁹ Tribu. pleb. obtulit. in diſcri
mẽ uitam ſuã:dixit eã ſententiam. Cui inuidiam capitis periculo ſibi præſtandam uidebat:dixit uehemen
ter:egit acriter:ea quæ ſenſit præ ſe tulit. Dux auctor:actor rerũ illarũ fuit:nõ quo periculũ ſuum non uide
ret:ſi tanta republi. tẽpeſtate:nihil ſibi niſi de patriæ periculis cogitandum putabat:conſecutus eſt ipſius
tribunatus. Quid ego de ſingulari magnitudine animi eius ac de incredibili uirtute dicã? Meminiſtis illũ
diem cum tẽplo a collega occupato nobis omnibus de uita eius uiri & ciuis timentibus ipſe animo for
tiſſimo uenit in templum & clamorẽ hominum auctoritate impetum improborum uirtute ſedauit:adiit
cũ periculo ſed adiit. Cauſam quæ quanta fuerit mihi dicere non eſt neceſſe:at ſi iſti Cypriæ rogatiõi nõ
ſceleratiſſime paruiſſet:hæreret illa nihilominus in. R. P. turpitudo. Regno enim iã publicato de ipſo Ca
tone erat nominatim rogatum:quod ille ſi repudiaſſet:dubitatis q̃n ei uis eſſet allata? Cum omnia acta il
lius anni p illum unum labefactari uiderentur? Atq; etiam hoc uidebat quoniam illa in. R. p. macula re
gni puglicati maneret:quã nemo iam poſſet elluere:quod ex malis bonũ poſſit in. R. p. peruenire id uti
lius eẽ per ſe conſeruari:q̃ per alios. Atq; illa etiam ſi aliqua piam ui pelleretur illis tẽporibus ex hac urbe
facile pateref. Etenim qui ſuperiore anno Senatu caruiſſet quaſi tum ueniret me tamen ſocium ſuorũ
in. R. p. conſiliorũ uidere poſſitis æquo animo tum me expulſo & meo nomine cum uniuerſo ſenatu i
tum ſententia ſua condemnata in hac urbe eſſe poſſe. Ille uero eidem tempori quo nos eidẽ furori & eiſ
dem cõſulibus eiſdem minis inſidiis periculis ceſſit. Luctum nos hauſimus maiorẽ illi animi non mino
rẽ his de tantiſque iniuriis in ſocios in reges in liberas ciuitates conſulum quærela eſſe debuit:ſ eius ma
giſtratus tutela reges atq; exteræ nationes ſemper fuerunt:hæc quæ uox conſulum nũquã eſt audita quã
quã qs auderet ſi maxime quæri uellent:de Cyprio rege quærere:qui me ciuem nullo meo crimine pa
triæ nomine laborantẽ non modo ſtantem non defenderunt ſed nequidem iacentem protexerũt. Ceſ

ſeram ſi alienam a me plebem fuiſſe uultis .Qua non fuit inuidiæ ſi quo moueri omnia uidebantur tpe
ſi ius ſuſceperat armis:ſi ſocietas:magiſtrãtium pactioni:ſi periculum ciuium.R.P.cur cum de capite ciuis
non diſputo cuiuſmodi ciuis & de bonis proſcripti ferretur:cum & ſacris legibus &.xii.tabulis ſanciũ eſ
ſet:ut neq; priuilegium irrogari:neue de capite.Niſi comitiis centuriatis rogari. Nulla uox eſt audita cõ
ſulum:conſtitutumq; illo anno eſt quantum in illis duabus huius imperii peſtibus fuit iure poſſe p ope
ras concitatas quẽuis ciuem nominatim.Tri.Pl.cõcilio ex ciuitate perturbari:quæ cum permulgata illo
anno fuerant:quæ promiſſa multis:quæ conſcripta:quæ cogitata:quid dicam?Qui locus orbis terræ : iam
non erat alicui deſtinatus cuius negocii publici cogitari optari fingiq; ratio potuit:quæ nõ eſſet attributa
atq; diſcripta?quod genus imperi:quæq; prouincia:quæ ratio aut flandæ aut conflandæ pecuniæ non re
periebat?(Quæ regio ora ue terrarũ erat latior:in qua non regnum aliquod ſtatueretur:quis hic rex erat
q illo anno non aut emendũ ſibi quod non habebat aut redimẽdum quod habebat arbitraretur:qs pul
ciam quis pecuniam:quis legationem ab ſenatu petebat?Damnatus de ui:reſtitutio:cõſulatus petitio ipſi
illi populari ſacerdoti comparabatur hæc gemebat boni.Separabant Iprobi:Agebat:Tr.pl.Cõſoles adiu
uabant:hæc aliquando ſerius ꝗ ipſe uellet.Cn.Pompeius ĩuitiſſimis iis qui mentẽ optimi ac fortiſſimi ui
ri ſuis conſiliis ac fictis terroribus a deſenſione meæ ſalutis auerterant:excitauit illam ſuã non ĩſolitã:ſed
ſuſpicione aliqua retardatam conſuetudinem.R.P.bene gerende.Nõ eſt paſſus ille uir:q ſceleratiſſimos
ciues qui aſperrimos hoſtes.Qui maximas nationes:qui reges:qui gentes feras atq; inauditas:qui predo
num infinitam manum:qui etiam ſeruitia uirtutæ uictoriaq; domuiſſet qui omnibus bellis terra marıq;
compreſſis imperium.R.P.orbis terrarum terminis definiſſet.R.p.euerti ſcelere paucorum:quã ipſe nõ
ſolum cum filiis.Sed etiam ſanguine ſuo ſæpe ſeruaſſet. Acceſſit ad cauſam.p.reſtitit auctoritate ſua religs
rebus de pteritis qſtus ẽ fieri qdã ad meliorẽ ſpẽ ĩclinatio uiſa ẽ.Decreuit Senat⁹ frequẽs de meo reditu.
kal.Iunii diſſẽtiẽte nullo referente.L.Mũmio cui i mea cã.nũq̃ fides uirtuſq; cõtrem uit.iterceſſit Ligus iſte
neſcio q additamẽtũ inimicorũ eorũ.Res erat & cã ura eo loci ut erigei oculos & uiuei uiuereſ qſqs erat q
ui aliq̃ partẽ ĩ meo luctu ſceleris Clodiani attigiſſet:quocũq; uenerat qd iudicium cũq; ſibi erat:damnaba
tur.Inueniebatur nemo:qui ſe ſuffragium de me contuliſſe fertur.Diſceſſerat ab Aſia frater me⁹ magno
ſqualore:ſed multo etiam maiore merore:Huic ad urbem uenĩẽti tota obuia ciuitas cũ lachrymis gemi
tuq; proceſſerat:loquebatur liberius Senatus concurrebant Equites ro.piſo ille gener me⁹ cui fructũ pie
tatis ſuæ:neque ex me:neq;.a.p.R.ferre licuit a propinquo ſuo ſocerum ſuum flagitabat:Omnia ſenatus
reiiciebat:niſi de me conſules primo retuliſſent.Quæ enim res iam manibus terreretur cũ conſules pro
uinciarum pactione libertatem omnem perdidiſſent:qui cũ i ſenatu priuati ut de me ſentẽtias dicerẽt fla
gitabantur:legem illi ſe Clodiam timere dicebãt:cum hæc non poſſent iam diutius ſuſtinere init⁹ cõſili
um de interitu.Cn.pompeii quo patefacto ferroq; depræhenſo ille ĩcluſus domi tã diu fuit ꝗ diu inimi
cus meus in tribunatu de meo reditu.viii.Tribuni promulgarent:ex quo ĩtellectũ eſt mihi abſenti creuiſ
ſe amicos : in ea preſertim fortuna:in qua nonnulli etiam quos eſſe putaueram:nõ erãt. Sed eos uolũta
tem ſemper eandem:libertatem eandem non ſemper habuiſſe.Nam ex.viii.tribunis quos tunc habuerã
unus me abſente defluxit:q cognomẽ ſibi ex aliorum imaginibus arripuit:quos magis nationis ei⁹ eẽꝗ
generis uideretur.Hoc igitur anno magiſtratib⁹ nouis deſignatis cum omnes boni omnem.ſpẽ melio
ris ſtatus in eorum fidem conuertiſſent.princeps.p.Lentulus auctoritate ac ſententia piſõe & Gabinio re
pugnantibus cauſam ſuſcepit.Tr.q.p.viii.referentibus preſtantiſſimam de me ſententiã dixit : qui cũ ad
gloriam ſuam atq; ad ampliſſimam.beneficii gratiam magis pertinere uideret cauſam illam integrã ad
ſuum conſulatum reſeruari tamen rem talem per alios citius ꝗ per ſe tardius confici malebat:hoc interim
tempore.p.Seſtius iudex deſignatus iter ad.C.Cæſarem pro mea ſalute ſuſcepit . Quid egerit .quãtũ pro
fecerit:nihil ad cauſam.Equidem exiſtimo:ſi ille ut arbitror: equus nobis fuerit:nihil ab hoc profectũ:ſin
ratio non multum:ſed tamen ſedulitatem atq; integritatem hominis uideris.Ingredior iam in Seſtii Tri
bunatũ nam hoc primum iter deſignatus.R.P.cauſa ſuſcepit:pertinere & ad concordiã ciuium putauit
& ad perficendum facultatẽ animum Cæſaris a cauſa non abhorrere.Abiit ille annus:reſpiraſſe homies
uidebant̃ nondum re ſed ſpe.R.P.Recuperandæ.Ebierunt malis omnibus atq; execratiõibus duo Vul
turii paludati:qbus utinam ipſis eueniſſent ea quæ tum homines præcabantur:neque nos prouinciam
Macedoniã cum exercitu:neq; equitatum in Syria & cohortes optimas perdidiſſemus:ineunt Magiſtra
tum Tribu.Ple.quod omnes ſæpe de me promulgaturos confirmarant.En his princeps emittitur ab ini
micis meis is quẽ homines in luctu irridẽtes.Gracchum uocabant:quod id etiam factum ciuitatis fuit:ut
illa ex uepreculis extracta nitedula.R.P.conaretur arrodere.Alter uero nõ ille Serranus ab aratro ſed ex
deſerto Gaui Olei horreo callatus granis:i Galatios atq; illos infiius ſubito hominibus in tabulas relatis
nomen ſuum de tabula ſuſtulit.Veniunt Kalẽ.Ianua.uos hac melius ſcire poteſtis:eqdẽ audita dico:quæ
tum frequẽtia Senatus:quæ expactatio populi:q concurſus legatorum ex Italia cuncta:quæ uirtus : actio :
grauitas.P.Lẽtuli fuerit cõſulis:quæ etiã collegæ eius moderatio:de me qui cum inimicitias ſibi mecum
R.p.diſſentione ſuſceptas eẽ dixiſſet eas ſæpe dixit & tẽporibus.R.p.permiſſurum.Tum princeps roga
tus ſententiam.L.Cotta dixit:id qd digniſſimũ.R.p.fuit nihil de me actum eẽ iure:nihil more maiorum
nihil legibus:non poſſe quẽquam de ciuitate tolli ſine iudicio:de capite non modo ferri:ſed ne iudicari
quenquam poſſe:niſi centuriatis comitiis:Vim fuiſſe illam flammam quæſit e.R.p.perturbato undique
tempore:iure iudiciiſq; ſublatis magna rerum perturbatione impẽdente:declinaſſe me paululũ:& ſpe re
liquæ tranqllitas præſentis fluctus tempeſtatemq; fugiſſe.Quare cum abſens.Ro.po.nõ minus magnis

periculis:ꝙ quodã tẽpore præſens liberaſſem:nõ reſtitui me:ſolum ſed etiã ornari a Senatu dicere diſpu
tauit & multa prædicere:ita a me illũ amentiſſimũ & pfligatiſſimũ hoſtẽ:pudoris & pudicitiæ ſcripſiſſe quæ
ſcripſiſſet:iis uerbis:rebus:ſententiis:ut etiam ſi iure eſſet rogatum.tamen uim habere non poſſet.Quare
me qui nulla lege abeſſem:nõ reſtitui lege:ſed reuocari Senat' auctoritate oporteret:hõ nemo erat quin
ueriſſime ſentire diceret poſt eum rogatus Cn.Pompe.ſententiam coctæ laudauit & approbauit.cũ om
nes creatim aliuſq; alio grauius atq; ornati' de mea ſalute ſine ulla uarietate dixiſſent.Venit cõſilii de me
agendi dies nonus kal.febr.princeps rogationis.Qu Febitius uir mihi amiciſſimus templum aliquanto
ante lucẽ occupauit.Quietus eo die Sextus is qui eſt de ui re' actor:hic defenſor q; cauſæ meæ nihil pro
greditur:conſilia expectat inimicorũ meorum:id illi quorum conſilio.P.Sextus in iudicium uocat quo
ſe ſpectatum gerunt cum forum:comitium:curiam:multa de nocte armatis hominibus ac ſeruis plerîſq;
occupauiſſent:impetum faciunt i Fabritium manus afferrũt:occidũt nõnullos uulnerãt:multos: uniuer
ſique diſtrictis gladiis & cruentis in omnibus fori partibus fratrem meum uirũ optimum oculis quære
bant uoce poſcebant.Quoꝝ ille telis libẽter ſuum corpus obtuliſſet:niſi ſuã uitam ad ſpem mei redit' re
ſeruaſſet.Pulſus tamen e roſtris in comitio iacuit:ſeq; ſeruorum ac libertorum corporibus:obtexit uitãq;
ſuam cum noctis & fugæ præſidio non iuris iudiciorumq; defendit. Meminiſtis tum iudices corporib'
ciuium tyberim repleri.Cloacas reſarciri.Nihilque neque ante hoc tẽpus neque hoc ipſo turbulentiſſi
mo die criminationis eſſe in Sextum hic etiam de ipſa accuſatore quero qui.P.Sextum quæritur i tribu
natu & cum præſidio magno fuiſſe.Num illo die fuerit:Certe non fuit gladiatores tu ſupponas cum ſica
riis e carcere emiſſis ante lucem in forum emittas magiſtratus templo eiicias.Cædem maximã facias fo
rum purges & cum omnia ui armis egeris accuſes eum q ſe præſidio muninerit.Nõ ut te oppugnaret ſed
ut uitam ſuam poſſet defendere.Ex eo autem tẽpore id egit Sextus:ut a ſuis munit' toto i foro magiſtra
tum gereret:ut ſuis munitus rempublicam adminiſtraret.Itaque fretus ſanctitate tribunatus cum ſe non
modo contra uim & ferrum:ſed etiam contra uerba atq; interfectionem legibus ſacris ſe armatum puta
ret.Vẽit in templum caſtoris.Obnonciauit conſuli eum ſubito man' illa clodiana i cæde ciuium ſæpe iã
uictrix exclamabat incitatur ſuadit:inermem atque imparatum tribunum. Alii gladiis adoriunt.Alii fra
gmẽtis ſeptorum etiam fuſtib' a quibus hic multis uulneribus acceptis ac debilitato corpore & cõtrucida
to ſe abiecit examinatus neq; ulla alia re a ſe mortem niſi opinione mortis repulit.Quem cũ iacẽtem &
conſciſſum pluribus uulnegibus extremo ſpiritu exanguem & confectum uiderẽt defatigatiõe magis &
errore q̃ miſericordia & modo aliquando cædere deſtiterũt Et cauſam dixit Sextius de ui.quid ita:q; ui
uit & id nõ ſua culpa.Plaga illa una extrema defuit quæ ſi acceſſiſſet reliquum ſpiritũ:exhauſiſſet. Accuſa
lentidium non percuſſit eum maledicto homini reatino cur tanto tẽpore exclamaret occiſum.Ipſum ue
ro quid accuſas.Num defuit gladius:num repugnauit:Num ut gradiatoribus imperari ſolet ferrũ nõ re
cepit.An hæc ipſa uis eſt non poſſe emori:An illa quæ Tri.Ple.tẽplum cruentauit:An q cum eſſet ablat'
primumque reſpiceret non ſe referri iuſſit:ubi eſt crimẽ quod reprehẽditis:hic quæro iudices ſi illo die
gens iſta clodiana quod facer̃ uoluit effeciſſet Si.P.Sextius qui pro occiſo relict' ẽ occiſſus eſſet:fuiſtis ne
ad arma ituri fuiſtis ne uos ad patrium illum animum maioremq; uirtutem excitaturi:fuiſtis ne aliquan
do Rempu.a funeſto latrone repeturi:an etiam tunc quieſceretis:cunctaremini:timeretis.cum.Rempu.
a facinoroſis ſicariis & a ſeruis eſſe oppreſſam atq; occupatam uideretis:cuius igitur mortem ulciſceremi
ni.Si quidem liberi eſſe & hanc Remp.cogitaretis:de ei' morte uiri quid uos loqui:quid uos ſentire:quid
cogitare qd iucare oporteat dubitandum putatis.An uero ipſi illi paricidiæ quorũ effrenatus furor alitur
impunitate diuturna adeo uim facinoris ſui perhorruerãt.ut ſi paulo longior opinio mortis Sextii fuiſſet
Gracchum illum ſuum transferendi in uos criminis cauſa occidere cogitarint:ſenſit ruſticulus nõ icautus.
Neque enim homines tacere potuerunt:ſuum ſanguinem quærunt ad reſtinguẽdam inuidiã facinoris
Clodiani Muloniã penulam arripuit cum qua primum Romam ad comitia uenerat:meſſoria ſe corbe
cõtexit cum quærerent alii numerũ alii quintum gemini nominis errore ſeruatus eſt. Atq; hoc ſcitis om
nes uſque adeo hominem in piculo fuiſſe quod ad Sextium uiuere ſcitũ eſt.Quod ni eſſet patefactũ pau
lo citius q̃ uellẽt nonnulli qdem morte mercenarii ſui transferre potuiſſent inuidiã in quos putabãt.Sed
acerbiſſimi ſceleris ĩfamiã græco quodã ſcelere minuiſſent.Ac ſi tunc.P.Sextius iudices in tẽplo caſtoris
aiam quã uix retinuit edidiſſet:non dubito quin ſi modo eſſet i repub.Senatus.Si maieſtas.p.R.reuixiſ
et aliquando ſtatua huic hoc rẽpub.interfecto in foro ſtatueretur.Nec uero illoꝝ quiſquã quos a maiori
ſus noſtris morte obita poſitos i loco illo atq; i roſtris collocatos uidetis ẽẽt.p.Sextio aut acerbitate mor
bs:aut i rẽpu.aio præponendus.Qui cum cãm ciuis calamitoſi:cãm amici:cãm reipu.benemeriti cãm Se
natoris cãm Italiæ ſuſcepiſſet.Cũq; auſpiciis religiõiq; parẽs:obnũciaret qd ſẽſerat Luce:pallã:a nefariis pe
ſtibus i deorũ hoĩ nũq; cõſpectuq; eẽt occiſus ſciſſimo i tẽplo:ſciſſima i cã:ſciſſimo in mgratu.Eius igit' uitã
qſnã ſpoliãdã ornamẽtis eẽ diceret:cuius mortẽ ornandã mõumẽto ſempiterno putaretis:hoies igr emi
ſti coẽgiſti paraſti.qd uti faceret.Senatũ obſideret:ciues indomitos expelleret:bona:diriperet ædes ſcen
deret:tecta diſturbaret tẽpla deorum imortaliũ iflãmaret Tri.ple.ferro e roſtris expelleret puincias quas
uellet quibus uellet uenderet:reges appellaret rerũ capitalium condẽnatos:principem ciuitatis ferro ob
ſeſſum teneret:hæc ut efficere poſſet que fieri niſi armis oppſſa repub.nullo modo poterãt iccirco credo
manũ ſibi.p.Sextius & copias comparauit:At cum forum corporibus ciuium.R.eſſet conſtratum cæde
nocturna nõ modo nulla noua quæſtio.Sed etiã uetera iudicia ſublata tri.ple.plus uigitiuulneribus acce
ptis iacentem moribundũq; uidiſtis.Alterius:Tri.ple.diuini hominis.(dicam.n.qd ſentio & qd' mecũ

ſentiunt omnes)diuina inſigni quadã inaudita noua magnitudine animi grauitate:fide prediti dom⁹ ẽ
oppugnata:ferro:facibus exercitu clodiano & tu hoc loco laudas Milonẽ:& iure laudas:quem eni unquã
uirum tam immortali uirtute prӕditum uidimus qui nullo prӕmio propoſito prӕter hoc ꝙ iã cõtritum
& contẽptũ putatur iudiciũ bonorũ oia pericula:ſummos labores:grauiſſimas cõtẽtiones:inimicitiaſq; ſu
ſcepit q mihi unus ex omnibus ciuibus uidet͏̃ te docuiſſe non uerbis:quid oporteat a prӕſtãtiſſimis uiris i
R.P.fieri:& qd neceſſe eſſet hominũ audaciũ euerſorum Reip.ſceleribus legib⁹ & iudiciis reſiſtere:ſi leges
non ualerent iudicia non eſſent:ſi reſp.ui cõſenſuq; audacium armis opreſſa teneretur:prӕſidio & copiis
defendi uitam & libertatem neceſſe eſſet hoc ſentire prudẽtiӕ eſt:facere fortitudinis:ſentire uero & facere
perfectӕ cumulateq; uirtutis.Adiit ad Rempu.Tri.pl.Milo de cuius laude plura dicã nõ quo aut ipſe hӕc
dici quam extimari malit aut ego hunc laudis fructum preſenti libenter impertiam preſertim cũ uerbis
conſequi non poſſum.Sed ꝙ exiſtimo ſi Milonis cauſam accuſatoris uoce collaudatam ꝓbaro nos i hoc
crimine parem Sextii cauſam extimaturos.Quomodo in hoc genere prӕſidii comparati accuſas Sextiũ
Cum idem laudas Milonem an qui ſua tecta defendit:qui ab aris focis:ferrum flammãq; : depellit͏̃ q ſibi
licere uult toto eſſe in foro:in templo in curia:qui iure prӕſidium comparat uulneribus quӕ cernit quo
tidie toto corpore mouetur:ut aliquo prӕſidio caput & ceruices & iugulum ac latera tutetur;hũc de ui ac-
cuſandum putas?Quis enim noſtrum iudices ignorat ita naturam rerum tuliſſe ut quodam tempoi ho
mines nondum neq; naturali neq; ciuili iure deſcripto fuſi per agros ac diſperſi uagerẽtur:tãtũq; haberẽt
quantum manu & uiribus per cӕdẽ & uulnera aut eripere aut retineṙ potuiſſent q igit͏̃ primum uirtute &
conſilio prӕſtãti extiterunt:hi profecto genere humanitate docilitatis atq; ingenii diſſipatos unum in locũ
congregarunt:eoſq; ex ferocitate illa ad iuſticiã atq; manſuedudinẽ tranſtulerunt tũ res ad cõem utilitatẽ
quas publicas appellamus:tũ conuenticula hoium quӕ poſtea ciuitates nominauerũt.Tũ domicilia cõiũ
cta quas urbes dicimus inuento & diuino & humano iure mœnibus ſepſerunt atq; inter hãc uitã ꝑpoli-
tã humanitate & illã imanẽ nihil tã itereſt quã uis & ius horũ utro uti uolumus altero eſt utẽdũ: uim uolo
mus extingui:ius neceſſe eſt:id eſt iudicia quibus omne ius cõtinet͏̃ Iudicia diſplicẽt aut nulla ſunt uis do
minetur neceſſe eſt:hoc uident etiã oẽs Milo & uidit & fecit:ut ius experiret͏̃:ui depelleret:altero uti uolu
it:ut uirtus audacia uinceret.Altero uſus neceſſario ẽ:ne uirtutis ab audacia uinceret͏̃ eadẽq; ratio fuit publii
Sextii ſi minus in accuſando.Neq; .n.per oẽs fuit idẽ neceſſe fieri.At certe in neceſſitate defendẽdӕ ſalu-
tis ſuӕ prӕſidioq; cõtra uim & manum cõparato.Nã quid ageret uir ad dignitatẽ & gloriã natus? Agebat
auctoritate:agebat conſilio agebat ꝑ ſummũ ordinẽ agebat exẽplo bonorũ a fortiũ ciuiũ Quid repu.qd ſe
dignũ eẽt quis ẽt ipſe eſt quid ſperare quid maioribus ſuis reddere deberet diligẽtiſſime cogitabat.O dii i
mortales qua miſericordia oſtẽditis exitum⁹ nobis quam ſpẽ Reipu.datis quotus quiſq; inuẽietur tãta uir
tute uir:qui optimam quamq; cãm reip.amplectatur:qui bõis uiris deſeruiat.qui ſolidam laudem ueramq;
quӕrat.Nec hic tamẽ ulla unquam iniuria adduceretur:ut cum tali uirtute tantaq; firmitate animi ſe in rẽ
publi.ueniſſe pœniteat.Sed qui hoc uident adoleſcẽtes?quonam ſuas mentes cõferent.Ille qui monumẽ
ta publica:qui ӕdes ſacras oppugnauit:excidit:icendit:q ſtipatus ſemper ſicariis:ſeptus armatis:munitus
iudicibus fuit quorum hodie copia redũdãs uolitat ӕdilibus accuſat eum qui aliqua ex parte furorẽ exul
tantem repreſſit.Hic qui eſt tutatus ſicut in priuata re deos penates ſuos i Republi.iura tribunatus auſpi
ciaque defenderet accuſare eum moderate a quo ipſe nefarie accuſatus per ſenatus auctoritatẽ non eſt ſci
tus.Nimirum hoc illud eſt quod me potiſſimum tu in accuſatiõe.quӕſiſti:quӕ eſſet noſtra natio opima
tium.Sic enim dixiſti:rem quӕris prӕclaram iuuẽtuti ad diſcendum:nec mihi difficilem ad prӕducẽdũ
de quã pauca iudices dicam:& ut arbitror nec ab utilitate eorũ qui audiẽt nec ab officio noſtro nec ab ipſa
cauſa.P.Sextii abhorrebit oratio mea.Duo genera ſemper in ac ciuitate fuerunt eorum qui uerſati in Re
publi.atq; in ea ſe.excelentius gerere ſtuduerũt quib⁹ ex generibus alteri ſe populares alteri optĩmates &
haberi:& eſſe uoluerũt: Qui ea quӕ faciebant quӕq; dicebant multitudini iucunda eẽ uolebant eẽ popu
lares.Qui autem ita ſe gerebant ut ſua conſilia optimo cuiq; probarẽtur optiates habebant͏̃ . Quis ergo
optimis.Iſte quiſq; numero ſi quӕris inumerabiles.Neq; enim aliter ſtare poſſemus.Sunt principes con
ſilii publici.Sunt q eorum ſectam ſequuntur:ſunt maximorum hominum ordines qbus patet curia: ſunt
municipales ruſticiq; ro.ſunt negocia gerentes ſunt etiã libertini optimates.Numeruſ huius generis late
& uarie diffuſus eſt ſi genus uniuerſum ut tollatur error breui circunſcribi & diffiniri poteſt.omnes opti
mates ſunt qui neq; nocentes ſunt:neq; natura improbi:nec furioſi:nec malis domeſticis ĩpediti.Eſto igi
tur ut hi ſunt quam tu nationem appelaſti:& qui integri ſunt & ſani:& bene de rebus domeſticis conſti-
tuti.Horum qui uoluntati cõmodis:opinioni.In Republica gubernanda ſeruit defenſores optimatum.
Ipſi que optimates grauiſſimi & clariſſi nominantur & principes ciuitatis.Quid eſt igitur propoſitum his
Reipubli.gubernatoribus quod intueri & quo curſum ſuum dirigere debeant.Id quod eſt prӕſtantiſ-
ſimum maximeq; optabile ſanis:& bonis & beatis cum dignitate ocium.Hoc qui uolunt omnes optima
tes qui efficiunt ſũmi uiri & conſeruatores ciuitatis putantur.Neq; enim rerum gerendarũ dignitate ho-
mines efferri ita conuenit:ut ocio non proſpiciant:neq; ullum amplexari ociũ quod abhoreat a dignitate
huius autem ocioſe dignitatis hӕc fundamenta ſunt:hӕc membra quӕ tuenda principibus & capitis ꝑi
culo defendenda ſunt:religiones:auſpicia:poteſtates magiſtratuũ . Sẽatus auctoritas:leges mos maiorũ
iudicia iuriſdictio fides:prouintiӕ.Socii imperii:laus res militaris:ӕrarium harum tot atq; tantarum eſſe
defenſorem atq; patronũ magni animi eſt : magni ingenii:magnӕq; cõſtantiӕ:hanc ego uiam iudices ſi
aut aſperã atq; arduã aut plenam eẽ periculorum aut inſidiarum negem mentiar prӕſertim.Cũ id non

mo do intellexerim ſemper ſed etiam præter cæteros ſenſerim: moribus præſidiis & copiis pugnat Reſp.
quam defenditur prætereaquod audaces homines & perditi nunciit impellunt & ipſi ei ſponte ſua cōtra
Rempu. icitantur boni neſcio quomodo tardiores ſunt: & principiis rerum neglectis ad extremū ipſa de
nique neceſſitate excitantur. Ita ut nonnunquā cunctatione ac tardidate dum otium uolunt etiā ſine di/
gnitate retinere: ipſi utrunq; amittant. Propugnatores autem Reip. qui eſſe uolunt omnia Reipu. cauſa p
ferrunt qui tales ſunt qualis pater tuus. M. Scaure fuit qui ſeditioſis omnibus reſtitit. Quē nulla unquam
uis: nullæ minæ: nulla inuidia labefecit. Aut qualis. Qu. Metellus patruus matris tuæ q de ciuitate maluit
q̄ de ſententia dimoueri. Aut ut uetera exempla quorum eſt copia digna huius imperii gloriā relinquā: ne
ue eorum aliquem q uiuunt nominem: qualis nuper. Qu. Catulus fuit quem neq; periculi tempeſta neq;
honoris aura potuit unquam de ſuo curſu uitæ aut ſpe aut metu remouere. Hæc imitamini p deos imor
tales qui dignitatem: qui laudem: qui gloriam quæritis. Hæc ampla ſunt. hæc immortalia: hæc diuina: hæc
fama celebrantur monumētis annalium mandantur poſteritati propagātur. Nūc niſi me fallit i eo ſtatu
ciuitas eſt: ut ſi operas conductorum remoueris omnes idem de Repu. ſenſuri eē uideantur. Etenī tribus
locis ſignificari maxime Po. Ro. iudicium & uoluntas poteſt. Concione: comitiis: ludorum gladiatorumq;
conſenſu quæ contio fuit per hos annos: quæ quidem eſſet non conducta ſed uera i qua Po. Ro. cōſenſus
pſpicii poſſet. habitæ ſunt multæ de me gladiatore ſceleratiſſimo contiones ad quas nemo adibat incorru
ptus: nemo iteger. Erant. n. illæ conciones perditorum hominum neceſſario turbulentæ. Habuit de eodē
me. P. Lentulus cōſul concionem concurſus a. Po. Ro. factus egit cauſam ſumma cū grauitate copiaq; di
cēdi: tanto ſilentio: tanta approbatione omnium. Nihil ut unquā uideretur tam populare ad po. Ro aures
accidiſſe productus eſt ab eo. Cn. Pom. qui ſe non ſolum auctorem meæ ſalutis: ſed etiā ſupplicē populo
exibuit. Huius horatio & per grauis & grata in concionibus fuit. Quo ſilentio auditi ſunt de me cæteri prī
cipes ciuitatis quos iccirco non appello hoc loco ne mea oratio ſi min' de aliquo dixero ingrata ſit ſi latis
de omnibus infinita eē uideatur. Cædo nunc eiuſdem illius inimici mei de me eodem ad uerū populū i
campo martio concionem quis nō modo approbauit ſed non indigniſſimum facinus putauit: illū non
dicam loq ſed uiuere ac ſpirare? Quis fuit q nō eius uoce maculari rem. Ro. P. ſeq; ſi tū audiret ſcelere aſtrī
gi arbitraretur. Venio ad comitia ſiue magiſtratum ſiue legum: placet de me quem tyrannum atque ere
ptorem libertatis eſſe dicebat illa ruina Reipu. dicit ſe legem tuliſſe. Quis eſt qui dum cōtra me ferebatur
iiſſe ſe ſuffragium confiteatur? Cum autem de me eodem ex Senatu conſulto comitiis cēturiatis ferebatur
quis eſt qui non confiteatur ſe affuiſſe? & ſuffragium de ſalute mea tuliſſe utra igitur cauſa popularis debet
uideri i qua omnes honeſtates ciuitatis omnes ætates omnes ordies una conſentiūt. An i qua furiæ cō
citatæ tanquam ad funus Reip. conuolarēt An ſicubi aderit Gellius homo & fratre indign' uiro clariſ/
ſimo & ordine equeſtri: cuius ille nomen ordinis retinet ornamenta confecit. Id erit popular uſq; eo nō
fuit popularis ut bona ſolus comeſſet libelli etiam pro uiuo ſæpe oppugnarētur. Manebat iſaturabile ab
domē Copiæ deficiebant qui quaſi mea culpa bona perdiderit: ita ob eam ipſam cauſam ē mihi inimic'
quia nihil habet. Vtrum ego tibi patrimonium eripui gelli: an tu comediſti? Quid tu meo piculo gurges
ac norago patrimonii helluabare ut ſi ego conſul. Remp. contra te & gregales tuos defenderē: in ciuitate
eſſe me nolles. Te nemo tuorum uidere uult omnes aditum: cōgreſſum: ſermonum tuū fugiūt plura di
xi quam dicendum fuit: in furioſum: atq; egentiſſimum Ganeonem. Veniam' ad ludos: facit eni iudices
ueſter iſte in me animorum oculorumq; contuitus: ut mihi iam licere putem remiſſior ut genere dicēdi.
Et quæſo hoc loco Iudices neque mea leuitate ductū ad iſolitū genus dicēdi labi putetis ſi de poetis de hy
ſtrionibus: de ludis: i iudicio loquar. Non ſum tā ignarus iudices cauſarū: non tam inſolens i dicēdo: ut oī
ex genere orationem aucuper: & omnes undiq; floſculos carpam atq; delibem. Scio quid grauitas ueſtra:
quid hæc aduocatio: quid ille conuentus: quid dignitas Po. Ro. & qd periculi magnitudo: qd ætas: qd ho
nos meus poſtulat: ſed mihi ſumpſi hoc loco doctrinam quandam iuuētuti qui eſſent optimates: i ea ex
plicāda demonſtrandum fuit non populares omnes qui putantur. Ex te igitur ſcaure qui ludos apparatiſ
ſimos magnificentiſſimoſq; feciſti potiſſimū quæro: ille ipſe maxime ludius non ſolū ſpectator ſed actor
& acroma q omnia ſororis embolia nouit: qui in cætu mulierum pro pſaltria adducitur nec tuos ludos aſ
pexit in illo ardēti tribūatu ſuo nec ullos alios niſi eos a qbus uix uiuus effugit uis po. ro. tenuit uix hoies
odiū ſuū a corpore eius ipuro atq; nefando repreſſerūt: ne hiſtriones quidē ſedēti pepercerūt. Quid fuit il
lud q ſummus artifex flēs & recēti lætitia & mœſto dolore ac deſyderio mei egit apte multo grauioribus
uerbis meā cām q̄ egomet agere potuiſſem: ſūmi. n. poetæ igentū nō ſolū arte ſua: ſed ēt dolore exprimebat
tū illa q̄to cū gemitu acta ſunt? O pater me me ille abſentē ut patrē deplorādū putarat quē. Q. Catul' qua
multi alii ſæpe i Senatu patrē patriæ noiarunt? Quāto cū fletu cū patrē pulſum pria afflictā domū deplorē
ret: icēſam euerſamq; ſic egit ut demōſtrata priſtina fortūa fletū ēt inimicis atq; iuidis excitaret non iam
ſum appellatus i Bruto Tullius q libertatē ciuib' ſtabiliuerat. Milies rionatū ē i hūc cōſiliū. p. Sextius ui.
ple. cū ageret nihil aliud i eo magiſtratu: niſi meā cām egit. Is ſe populo dedit nō plauſus cupiditate: ſed ut ipſi
inimici noſtri uolūtatē uniuerſi populi uiderēt. Venit ut ſcitis ad columnā æneā tātus eſt ex oībus ſpecta/
culis uſq; ad capitolia: tantus ex fori cancellis plauſus excitatus: Vt nunq̄ maior cōſenſio aut aptior popu.
Ro. uniuerſi fuiſſe ulla in cauſa diceretur. Tum etiam mihi. M. Attilium regulū cōmemoras qui redire ipſe
Carthaginē ſua uolūtate ad ſupplicium q̄ ſine his captiuis a quibus ad ſenatū miſſus erat Rōæ manere ma
luerit. Et mihi negas optandum reditum fuiſſe: hunc ego reditū repudiarē qui ita florens fuit ut uereare
ne quis me ſtudio gloriæ putet iccirco exiſſe ut ita redirem quem. n. unquam Sēatus ciuē niſi me nationi

bus exteris commendauitque curia magis requiſiuitquem forum luxitquem ipſa tribunalia deſydera-
uerunt omnia diſceſſu meo deſerta:horrida:muta plena luctus & mœroris fuerunt. Quis eſt Italiæ loc⁹
in quo non fixum ſit i publicis monumẽtis ſtudiũ ſalutis meæ teſtimonium dignitatis Redit⁹ uero me-
us qui fuerit quis ignorat cum ipſis nonis ſextilibus idẽ dies reditus mei fuiſſetq; & natalis me⁹ fuiſſet idẽ
& filiæ meæ cariſſimæ. Cumq; itinere toto urbes Italiæ feſtos dies agerẽt aduentus mei me multitudini le
gatorum undiq; miſſorum celebrabantur:ad urbem acceſſus incredibili hominum gratulatiõe florebat:
Reditus erat eiuſmodi ut ſumma in læticia illud dolorem ciuitatem tam gratam miſerã atq; oppreſſam
fuiſſe. Habes igitur quod ex me quæſiſti:qui eſſent optimates nõ eſt natio.ut dixiſti: & cohortari auſus ẽ
ac cauſa uos iudices:ut aliquando eſſetis ſeueri:aliquãdo medicinã exhiberetis Reipu. nõ ea eſt medicina
cum ſane parti corporis ſcalpellũ adhibetur atq; integre:carnificina eſt iſta & crudelitas:hi medent̃ Reip.
qui execant peſtem aliquã tanquã ſtrumã ciuitatis. Sed ut extremũ habebat aliquid oratio mea: & ut ego
ante dicendi finem faciam quam uos me attente audiendi cõcludam illud de optimatibus eorumq; pri
cipibus ac Reip. defenſoribus:uoſq; adoleſcentes & qui nobiles eſtis ad maiorum ueſtrorũ imitationẽ ex
citabo & qui ingenio ac uirtute nobilitatẽ poteſtis conſequi ad eã rationẽ in qua multi homines & hono
re & gloria floruerunt cohortabor. Hæc ẽ una uia mihi credite & laudis & dignitatis & honoris a bonis ui
ris & ſapientibus bene a natura conſtitutis laudari & diligi noſcere deſcriptionẽ ciuitatis a maioribus no
ſtris ſapientiſſime conſtitutã:qui cũ regiam poteſtatem nõ tuliſſent ita magiſtratus annuos creauerũt ut
conſulẽ. S. Reip. præponerẽt ſempiternũ:deligerent̃ aũt cõſiliũ id ab uniuerſo populo aditusq; i illũ ſũmũ or
dinẽ oium ciuiũ induſtria ac uirtute pateret. Senatũ Reip. cuſtodẽ:pſidem:ppugnatorẽ collocauerũt:huius
ordinis uti auctoritate magiſtratus & quaſi:grauiſſimi miniſtros conſili eſſe uoluerunt. Senatum autem
ipſum proximorũ hominũ ſplendore confirmari:plebis libertatẽ & commoda tueri atq; augere uoluerũt
hæc qui pro uirili parte defendunt optimates ſunt cuiuſcunq; ſunt ordinis. Qui præcipue ſuis ciuib⁹ uita
munia atq; Remp. ſuſtinentit ſemper habiti ſunt optimatum principes auctores & cõſeruatores ciuitatis
hominum generi fateor multos aduerſarios nimium inimicos inuidos eẽ:multa præponi pericula:multas
inferri iniurias:magnos eſſe experiendos & ſubeundos labores. Sed mihi omnis oratio eſt cũ uirtute nõ
cum deſidia:cum dignitate non cum uoluptate cũ his qui ſe patriæ:qui ſuis ciuibus:qui laudi:q gloriæ:nõ
qui ſomno & cõuiuiis & delectationi natos arbitrantur. Nam ſi qui uoluntatibus dicãtur & ſe uitiorũ illa
cebris & cupiditatum lenociniis dediderunt miſſos faciant honores:nec attingant Rempu. patiant̃ uiros
laborũ patiẽtes frui. Qui aũt bonã famã bonorũ:q uere ſola gloria nomiari poteſt expetũt aliis otiũ quærẽ de
bẽt & uoluptates non ſibi ſuadẽdum ẽ his p communibus cõmodis adeũdæ inimicitiæ ſubeũde ſæpe p
repu. tẽpeſtates cũ multis audacibus iprobis nonnunq̃ ẽt potẽtibus dimicandũ hæc audiuimus de clariſſi
morũ uirorũ conſiliis & factis hæc accepimus hæc legimus. Neq; eos i laudi poſitos uidemus qui incitarũt
aliquãdo populi animos ad ſeditione aut qui largitione quæ cæcarũt mẽtes imperitorum aut q fortes &
claros uiros & bene de repu. meritos in inuidiam aliq̃ uocauerũt. Leues hos ſemp & audaces & malos &
periculoſos ciues putauerunt. At uero q horum impetus repreſſerũt & conatus:q auctoritate:q fide q cõſta
tia:qui magnitudine animi conſiliis audacium reſtiterũt:hi graues:hi duces hi pricipes:hi auctores huius
ordinis & dignitatis atq; imperi ſemper habiti ſunt: & ſi quos eorum aut iniqui iudicii quædam procella p
uertit:aut aliqua repentina uis ac tempeſtas pertulit popularis:p populũ tamẽ ipſum erecti ſunt atq; reuo
ti:aut omnino in uulnerati inuiolatiq; uixerunt. At uero hi qui Sẽatus cõſilium qui auctoritatem bonorũ
qui inſtituta maiorum neglexerunt:& imperitæ atq; concitatæ multitudini iucundi eſſe uoluerũt omnes
fere reipu. pœnas aut præſenti morti aut turpi exilio depẽderunt:q; ſi apud Atheniẽſes homines græcos
longe a noſtrorum hominum grauitate diiunctos nõ deerant qui rep. cõtra populi temeritatem defen-
derent cum omnes q̃ ita fecerunt a ciuitate eiicerentur:ſi Themiſtoclem illum conſeruatorem patriæ nõ
deterruit a repu. defendẽda nec melchiadis calamitas qui illam ciuitatem pauloãte ſeruauerat. Nec ariſti-
dis fuga q unus oium iuſtiſſimus fuiſſe tradit̃. Quid nos tandẽ facere debemus primũ i ea ciuitate nati uñ
mihi orta grauitas & magnitudo animi uidet̃:tum i tãta gloria iſiſtẽtes ut oĩa hũana leuiora uideri debeãt
deide ad eã rempu. tuẽdã aggreſſi que tanta dignitate eſt ut eã defendentem occidere nõ aliud ſit quã op
pugnantẽ rerũ potiri. Homines græci quos antea nominaui iniq; a ſuis ciuibus damnati atq; expulſi: ui
ga ſunt de ſuis ciuibus benemeriti:tãta hodie gloria ſunt nõ i græcia ſolũ ſed ẽt apud nos atq; i cæteris ter-
ris ut eos a qbus illi oppreſſi ſunt nemo nominet horum calamitatem dominatiõi illorũ oẽs antepõant.
Quis carthaginẽſium pluris fuit ſuis Hannibale cõſilio:uirtute rebus geſtis. Qui un⁹ cũ tot annos de I
perio:de gloria:cum Po. Ro. decertauerit hunc ſui ciues de ciuitate eiecerunt. Nos autem hoſtẽ litteris no
ſtris & memoria uidemus eẽ celebratũ. Quare imitemur noſtros brutos:Halas. Camillos:Decios. Cu-
rios. Fabritios. Maxios. Scipiones. Lentulos. Emilios. Innumerabiles alios q hãc remp. ſtabiliuerũt quos
eqdẽ i deorũ imortaliũ cætu ac numero repono. Amemus patriã pareamus ſenatui:cõſulamus bõis pſẽtes
fructus negligamus poſteritati & gloriæ ſeruiamus:id eẽ optimũ putemus qđ erit rectiſſimũ ſperemus qđ
uolumus ſed quod acciderit ferãus. Cogitemus deniq; corpus uirorũ fortiũ magnorũ hominũ eẽ morta
le animi uero motus & uirtutis gloriã ſempiternã. Neq; hanc opinionẽ ſi illo in ſanctiſſimo hercule cõſe
cratã uidemus cuius corpore cõbuſto uitã eius & uirtutẽ immortalitas excepiſſe dicit̃:min⁹ extimẽus eos
q hanc tantã Rẽpu. ſuis cõſiliis ac laboribus aut auxerũt:aut defenderunt aut ſeruauerunt:eẽ imortalẽ glo
riã conſecutos:ſed me repente iudices de fortiſſimorũ & clariſſimorũ ciuiũ dignitate & gloria dicentem
& plura ẽt dicere parãtẽ horũ aſpectus in ipſo cõcurſu orationis repreſſit uideo. p. Sextiũ meæ ſalutis ue-

ſtræ auctoritatis publicæ cauſæ defenſorē ꝓpugnatorē auctorē reū. Video hūc ꝑtextatū eius filiū oculis la-
chrymātibus meū lugētem. Video. Milonē uindecim libertatis ueſtræ cuſtodem ſalutis meæ ſubſidiū. Af-
flictæ Reipub. Extinctorē domeſtici latrocinii repreſenſorē cædis quottidianæ defenſorē tēplorum atq; tecto
rum ꝑſidiū cunæ ſordidatū & reū. Video. P. Lentulū cuius ego patrē deū ac parētē ſtatuo fortunæ: ac nomi
nis mei & ſtatus rerumq; noſtrarūq; i hoc miſero ſqualore & ſordibus: cui ſuperior annus idem & uirilem
patris & prætexti populi iudicio togā dederit: hunc in hoc anno i hac toga togationis i iniuſtiſſimæ ſubitā:
acerbitatē ꝓ pr̄e fortiſſimo: & clariſſimo ciue deꝑcatē. Atq; hic tot & talium ciuiū ſqualor hic luctus: hæ ſor-
des ſuſceptæ ſunt pp unū me: q̄a me defēderūt q̄a caſum meū luctūq; doluerūt: q̄a me lugētē priæ flagitā-
ti ſenatui: poſcētī Italiæ uobis oībus orātibus reddiderūt. Q. d tñ ē ī me ſcelus q̄ tātope deliq̄ illo die cū ad
uos i iudicia litteras cōfeſſiōis cōmunis exitii detuli: cū ꝑ ui uobiſ. At ſi ſceleſtū ē amare patriā pertuli pœnā
ſatis euerſa domus ē fortunæ uexatæ diſſipati liberi. Rapta cōiunx frater optimus icredibili pietate: amor
in audito maxio ī ſqualore uolutatus ē ad pedes iīimiciſſimorū. Ego pulſus aris focis. Diis penatibus: di
ſtractus a meis caruī patria quā uti leuiſſime dicam certe texerā: ꝑtuli crudelitatē inimicorū ſcele⁹ īfideliū
fraudem iuidiorū: ſi hoc non ē ſatis ꝙ hæc omnia uidētur deleta reditu meo multo mihi multo iquā iu-
dices præſtat i eādē recidere. Fortunā q̄ tantam ſportare meis defenſoribus & conſeruatorib⁹ calamita-
tem. An ego ī hac urbe eſſe poſſum his pulſis: q me huius urbis cōpotē fecerit. Nō ero nō potero Iudices
Neq; hic unq̄ puer q̄ his lachrymis: qua ſit pietate declarat amiſſo patre ſuo propter me me ipſum icolu
men uidebit: & quotienſcūq; me uiderit īgemiſet: ac peſtē ſuā ac patris ſui ſe dicet uidere. Ego uero uos ī
omni fortuna quæcūq; erit oblata cōplectar nec me ab his: quos meo noie ſordidatos uidetis unq̄ fortūa
diuellet. Neq; hæ nationes q̄bus me ſenatus cōmēdauit: q̄bus de me gratias egit hūc exulē pp me ſine me
uidebunt ſed dii īmortales q̄ me ſuis templis aduenientē receperūt ſtipatum ab his uiris: &. P. Lentul⁹ cō
ſul ac ipſa Reſp. qua nihil ē ſanctius ueſtræ poteſtati cōmiſerunt. Vos hoc iudicio oīum bonorum mētes
cōfirmari proborū mētes reprimere poteſtis. Vos his ciuib⁹ uti optimis. Vos me reficere & renouare. R. P.
poteſtis q̄re: uos obteſtor atq; obſecro: ut ſicut me ſaluū eē uoluiſtis. Eos cōſeruetis: ꝑ quos me ſcupauiſtiſ.

ℂM. T. C. DE LEGE AGRARIA CONTRA. P. SERVILIVM RVLLVM TRI. PLE.

ESt hoc in more poſitum quirites inſtitutoque Maiorum: ut hi qui beneficio ueſtro imagi
nes familiæ ſuæ conſecuti ſunt: eam primam habeant concióem q̄ gratiā beneficii ueſtri.
Cum ſuorum laude coniungant. Qua ī oratione nonnulli aliquando digni maiori loco
reperiuntur. Plerique autem hoc perficiunt ut tantum maioribus eorum debitum eſſe ui-
deatur. Vnde etiam quod poſteris ſolueret redundaret. Mihiq; apud uos de meis maiori
bus dicēdi facultas nō datſ. Nō quod nō tales fuerint. Quales nos illorū ſanguine creatos
diſcipliniſq; īſtitutos uidetis: ſed qd̄ laude populari atq; honoris ueſtri luce caruerunt. De me autem ipſo
uereor: ne arrogantis ſit apud uos dicere. Ingrati tacere. Nam & quibus ſtudiis hanc dignitatem conſecu
tus ſim. Metipſum commemorare perquam graue eſt & ſilere de tātis ueſtris beneficiis nullo modo poſ
ſum. Quare adhibebitur a me certa ratio moderatioq; dicendi. Vt quid a uobis acceperim cōmemorē.
Quare dign⁹ ueſtro ſummo honore ſingulariq; iudicio: ſim ipſe modice dicam: ut ſi neceſſe erit. Vos eoſ
dem exiſtimaturos putem q̄ iudicauiſtis me longo īteruallo prope memoriæ temporumq; noſtrorū pri
mum hoiem nouum conſulē feciſtis & eū locū quē nobilitas præſidiis firmatū: atq; omni ratione obualla
tum tenebat: me duce reſcidiſtis uirtutiq; i poſterū patere uoluiſtis. Neq; me tantūmodo cōſulem. Quod
eſt ipſum per ſeſe ampliſſimum: ſed ita feciſtis quomodo pauci nobiles i hac ciuitate cōſules facti ſūt: no-
uus ante me nemo. Nā profecto ſi recordari uolueritis de nouis hominibus reperietis eos q̄ ſine repulſa
Conſules facti ſunt diuturno labore atq; aliqua occaſione eſſe factos. Cū multis annis poſt petiſſent quā
prætores fuiſſent: aliquanto ſerius q̄ ꝑ ætatē ac ꝑ leges liceret: qui autē anno ſuo petierit ſine repulſa non
eē factos. Me eē unū ex oīb⁹ nouis hoībus de q̄bus meminiſſe poſſumus: q conſulatū petieri: cū primū lici
tum ſit. Conſul factus ſim: cū primū petieri. Vt ueſter honos ad mei tpis diē petitus nō ad alienæ petitiōis
occaſionē īterceptus: nec diuturnis ꝑcibus efflagitatus: ſed dignitate īpetratus eē uideatſ. Eſt illud ampliſſi
mū qd̄ pauloāte cōmemoraui Quir. ꝙ hoc honore ex nouis hoībus primū me multis poſt habitis affeci-
ſtis: ꝙ prima petitiōe: ꝙ anno meo. Sed tamē magnificētius atq; ornatus eē illo nihil pōt: ꝙ meis comitiis
nō tabellā uīdicē tacitæ libertatis: ſed uocē unā ꝑ uobis idicē ueſtrarū erga me uolūtatū: ac ſtudiorum tuli
ſtis. Itaq; me ñ extrema tribus ſuffragiorū ſed primi illi ueſtri cōcurſus: neq; ſingulæ uoces ꝑconū ſed una
uoce uniuerſus. Po. Ro. conſulē declarauit. Hoc ego tā īſigne: tam ſingulare ueſtrū beneficiū Quir. Tum
ad animi mei fructū atq; lætitiā duco eē permagnū tum ad curā ſollicitudinemq; multo magis. Verſantur
enim Quirites in animo meo multæ & graues cogitatiōis quæ mihi nullam partē neq; diurnæ neq; no-
cturnæ quietis impertiunt. Primum tuendi conſulatus: quæ cum quidem oībus eſt difficilis & magna ra
tio tū uero mihi ꝑter cæteros: cū errato nulla uenia. Recte facto exigua laus: & ab inuitis exꝑſſa ꝓponatur:
non dubitandi fidele cōſilium nō laboráti certū ſubſidiū nobilitatis oſtēditſ: ꝙ ſi ſolus in diſcrimē aliquod
adducerer. Ferrē Quir. animo æquiore: ſed mihi uidentur certi homines ſi qua in re me nō modo conſi
lio. Verumetiā caſu lapſum eſſe arbitrabunſ uos uniuerſos qui me ante tuleritis nobilitati uituperaturi.
Mihi autē Quir. omnia potius perpetienda eſſe duco: quam non ita gerendum conſulatum: ut in oibus
meis factis atq; conſiliis unū de me factum conſiliumq; laudetur. Accidit etiam illi mihi ſummus labor
ac diffilima ratio conſulatus gerendi: ꝙ non eadem qua ſuperioribus Conſ. lege & conditione utēdū eē
decreui: q̄ aditum huius loci cōſpectūq; ueſtrum partim magnopere fugerūt: partim nō uehemēter ſecu-

ti ſunt. Ego autem non ſolum hoc in loco dicam,ubi eſt id dictu facillimum: ſed in ipſo ſenatu:iquo eſt lo
cus huic uoci non uidebat' popularem me futurum eſſe conſulem prima illa mea oratiõe calẽ.Iãua.dixi.
Neq̃.n.ullo modo facere poſſum:ut cum me intelligam non hominum potentium ſtudio : nõ excellẽti
bus gratiis paucorũ:ſed uniuerſi Po.Ro.iudicio conſulem ita factum ut nobiliſſimis hominib' lõge præ
poneret.Non & in hoc magiſtratu & in omni uita eſſem popularis.Sed mihi ad huiuſce uim & interpræ
tationem uehementer opus eſt ueſtra ſapientia.Verſat' enim magnus error propter īſidioſas nõnullorũ
ſimulationes:qui cum populi non ſolũ cõmoda uerumetiam ſalutem oppugnãt:& impediunt'.Oratiõe
aſſequi uolunt:ut populares eſſe uideant'.Ego qualem calendas Ianuarii acceepim Rẽpubli. Quirites in
telligo plenam ſollicitudinis:plenam timoris:in qua nihil erat mali:nihil aduerſi quod nõ bõi metuerẽt
improbi expectarent:omnia turbulenta conſilia contra hunc.R.P.ſtatum & contra ueſtrũ ocium partim
iniri:partim nobis Conſulibus deſignatis inita eſſe dicebant'.Sublata erat de foro fides nõ ictu aliquo no
uæ calamitatis:ſed ſuſpicione ac perturbatione iudiciorum infirmatiõe rerum iudicatarum:nouæ domi
nationes:extraordinaria non imperia ſed regna quæri putabantur.Quæ cum ego nõ ſolum ſuſpicarer
ſed plane cernerem(Neq̃ enim obſcure gerebantur)Dixi in Senatu.In hoc magiſtratu me popularẽ cõ
ſulem futurum.Quid enim eſt tam populare quam pax?Qua nõ modo ii quibus naturæ ſenſum dedit
ſed etiam tecta atq̃ agri mihi lætari uident'.Quid tam populare quã libertas:quam non ſolum ab homi
nibus:uerũetiã a beſtiis expeti:atq̃ omnibus rebus anteponi uideus.Quid tam populare q̃ ocium?Quod
ita iucũdum eſt ut & uos & maiores ueſtri & fortiſſimus quiſq̃ uir maximos labores ſuſcipiendos putet:
ut aliquando i ocio poſſit eſſe:preſertim iperio ac dignitate:qui iccirco etiam maioribus noſtris præcipuã
laudem gratiamq̃ debemus:q eorum labore eſt factum.Vt impune in ocio eſſe poſſemus.Quare q poſ
ſum non eſſe popularis.Cum uideam hæc oĩa.Quir.pacem:æternam libertatẽ propriam generis:ac no
minis ueſtri ocium domeſticum deniq̃ omnia quæ uobis cara:atq̃ ampla ſunt in fidem & quodãmodo i
patrocinium mei conſulatus eſſe collata.Neq̃ enim quirites illud uobis iucũdũ ac populare debet uideri
largitio aliqua promulgata:q uerbis oſtẽtari poteſt.Reuera fieri(Niſi exhauſto ærario)nullo pacto poteſt
Neq̃ uero illa popularia ſunt exiſtimanda.Iudiciorũ perturbatiões rerum iudicatarum infirmationes re
ſtitutio damnatorũ:qui ciuitatum afflictarum pditis iam rebus extremi exitiorum ſolent eſſe exitus.Nec
ſi agros Po.Ro.pollicentur:ſed ſi aliud quidem obſcure moliunt' aliud ſpe:ac ſpecie ſimulationis oſtẽtãt
populares exiſtimandi ſunt.Nam uere dicam.Quir.gẽus ipſum legis agrariæ uituperare nõ poſſum.Ve
nit enim mihi i mentem:duos clariſſimos igenioſiſſimos amantiſſimos plebis Romãæ uiros . Tyberiũ
& Caium Gracchos plebem i agris publicis conſtituiſſe:qui agri:a priuatis antea poſſidebãtur. Non ſum
autem ego is conſul:qui ut plerique nephas eſſe arbitrarer Gracchos laudare: quorũ cõſiliis : ſapientia:legi
bus multas eſſe uideo Rei.partis conſtitutas.Itaq̃ ut initio mihi deſignato conſili nunciabãtur legẽ agra
riam Tri.ple.deſignatos conſcribere. Cupiebã quid cogitarẽt cognoſcere.Etenim arbitrabar : quomodo
eodem anno gerẽdi nobis eſſent magiſtratus eſſe aliquam oportere inter nos Reipu.Bene adminiſtrã
dæ ſocietatem.Cũ familiariter me i eorum ſermonem iſinuarẽ ac darem.Cælabar:excludebar.Et cũ oſtẽ
derem ſi lex utilis plebi Romanæ mihi uideretur.Auctorem me atq̃ adiutorem futurũ. Tamẽ aſpnabã
tur hanc liberalitatẽ meã.Negabant me adduci poſſe:ut ullam largitionem probarẽ.Finem feci offerẽdi
mei.Ne forte mea ſedulitas aut inſidioſa:aut impudens uideretur.Interea non deſiſtebãt clam inter ſe cõ
uenire priuatos quoſdam adhibere ad ſuos cœtus occultus:noctem adiungere:& ſolicitudinẽ qbus in re
bus quanto i metu fuerimus ex ueſtra ſollicitudine.In qua illis temporibus fuiſtis facile aſſeq coniectura
potentis.Ineunt tandem magiſtratus Tri.ple.concio tãdem expectata.P.Rulli:qd & pnceps erat agrariæ
legis & truculentius ſe gerebat:quam cæteri.Iam deſignatus alio uultu:alio uocis ſono alio iceſſu eſſe me
ditabatur. Veſtitu obſolentiore:corpore iculto:& horrido:capillatior quam antea:barbaq̃ maiore.Vt ocu
lis & aſpectu denunciare oĩbus uim Tribunitiam minitari Reipu.uideretur.Legem hominis:cõcionẽq̃
expectabam.Lex initio nulla propõitur. Concionẽ i primis aduocari iubet:ſumma cũ expectatiõe cõcur
ritur.Explicat orationem ſane longam:& uerbis ualde bonis.Vnum erat:quod mihi uitioſũ uidebat':qd
tãta ex frequẽtia inueniri nemo potuit:q itelligere poſſet qd diceret.Hoc ille utrum iſidiarum cauſa feceri
An hoc genere eloqntiæ delectetur.Neſcio tamẽ ſi qui acutiores i conciõe ſteterãt de legẽ agraria neſcio
qd uoluiſſe eum dicere ſuſpicabantur.Aliquando tãdem me deſignato lex i publicum pponit' cõcurrũt
iuſſu meo plures uno tempore librarii deſcriptã legẽ ad me afferunt.Omni hoc ratione uobis cõfirmare
poſſum.Quirites hoc anno me ad legendam legẽ cognoſcendamq̃ ueniſſe.Vt ſi eam uobis accõmoda
tã atq̃ utilem eſſe intelligerẽ:Auctor eius atq̃ adiutor eſſem.Non enim natura:neq̃ diſſidio:enim Qui
rites in animo meo multæ & graues cogitationis:quæ mihi nullã partem neq̃ diurnæ neq̃ nocturnæq̃
odio penitus inſito bellũ neſcio quod habet ſuſceptum conſulatus cum tribunatu:quia perſæpe ſeditio
ſis:atq̃ improbis Tribunis ple.boni & fortes conſules obſtiterunt.Et quia uis Tribunitia nõnunquã libi
dini reſtitit cõſulari nõ poteſtatum diſſimilitudo:ſed animorum diſiunctio diſſentiorem facit . Itaq̃ hoc
animo legẽ ſumpſi in manus. Vt eam cuperem eſſe aptã ueſtris cõmodis & huiuſmodi quam conſulere
nõ oratione populari:ſed & honeſte & libenter poſſet defendere.Atq̃ ego a primo capite legis uſq̃ ad ex
tremum reperio Quir.nihil aliud cogitatum:nihil aliud ſuſceptũ:nihil aliud actũ:niſi uti decẽ reges ærarii
uectigaliũ puinciarũ oium totius Reip.Regnorũ:liberorũ:populorũ orbis deniq̃ terrarũ domini cõſtitue
rẽt.Legis agrariæ ſimulatiõe:atq̃ noie. Sic cõfirmo.Quir.hac lege agraria pulcra:atq̃ populari dari uobis
nihil cõdõari certis hoib' oĩa oñari.p.r.agros eripi ẽt libertatẽ priuatorũ pecũias augeri:publicas exauriri

Deniq; quod eſt indigniſſimum p tri.ple.quem maiores præſidem libertatis:cuſtodẽq; eſſe uoluerũt Re
ges in ciuitate conſtitui.Quæ cum expoſuero.Si falſa uobis uidebunt̃ eſſe ſequar auctoritatẽ ueſtrã:mu
tabo meam ſententiam.Sin inſidias fieri libertati ueſtræ ſimulatiõe largitiõis intelligetis. Nolite dubita
te plurimo ſudore & ſanguine maiorũ ueſtrorum partam:uobiſq; traditam libertatẽ:nullo ueſtro labo
re conſule adiutore defendeꝛ. primum caput eſt legis agrariæ:quo ut illi putant tẽtamini leuiter quo ani
mo libertatis ueſtræ diminutionem ferre poſſitis:iubet enim tri.ple.qui eam legẽ tulerit creare decẽuiroſ
per tribus ſeptem decem:ut quem nouem tribus fecerint:is decẽuir ſit.Hic quæro quam ob cam initium
rerum ac legem ſuarum hinc duxerit:ut Po.Ro.ſuffragio priuareꝛ:totiẽs legibus agrariis curatores cõſti
tuti ſunt triũuiri:quinq; uiri decẽuiri:quæro a populari tri.ple.hoc quando niſi p.xxxv.tribus creati ſint:&
enĩ cũ oẽs poteſtates:imperia:curationes ab uniuerſo Po.Ro.pficiſci cõuenit tamen eas profecto maxie
quæ conſtituunt̃ ad populi fructum aliquẽ & cõmodum:in quo & uniuerſi deligant quẽ Po.Ro.maxie
conſulturum putent & unuſquiſq; ſtudio & ſuffragio ſuo uiam ſibi ad beneficium impetrãdum mũire poſ
ſit.Hoc tr.ple.potiſſimũ uenit in mentem Po.Ro.uniuerſum priuare ſuffragiis:paucas tribus nõ certa cõdi
tione iuris:ſed ſortis beneficio fortuito ad uſurpandã libertatẽ uocare.Item inquit eodẽq; modo:capite al
tero ut comitiis pontificis maximi.Ne hoc quidem uidit:maiores noſtros tam fuiſſe populares:ut quod
per populũ creari fas non erat propter religionem ſacrorum:in eo tamẽ ꝑpter amplitudinẽ ſacerdotii uo
luerint populo ſupplicari.Atq; hoc idem de cæteris ſacerdotiis Cn.Domitius Tri.ple.uir clariſſim⁹ tulit.
Quod populus per religionem ſacerdotia mandare nõ poterat:ut minor pars populi uocareꝛ:ab ea par
te.Qui eẽt factus:is a collegio cooptareꝛ.Videte quid interſit inter Cn.Domitiũ Tri.ple.homine nobiliſ
ſimũ & P.Rullum:qui temptauit:ut opinor patientiam ueſtram:cum ſe nobilem eſſe diceret Domitius
quod per cerimonias populi fieri nõ poterat.Ratiõe aſſecutus eſt.Vt id quod poſſet quoad fas eſſet:quo
ad liceret:populi ad partes daret.Hic quod populi ſemper ꝓprium fuit:quoad nemo imminuit:nemo mu
tauit quin ei qui populo agros eſſent aſſignaturi ante acciperent a populo beneficium q̃ darẽt:id totũ eri
pere uobis atq; e manibus extorquere cõatus eſt.Ille quod dari populo nullo modo poterat. Tamẽ quo
dammodo dedit.Hic quod adimi nullo pacto poterat poteſtate quadam ratione eripere conaꝛ.Quæret
quiſpiam in tanta iniuria tantaq; impudentia:quod ſpectant non defuit conſilium:ſides erga plebẽ Ro
manam:& æquitas in uos libertatẽq; uẽa uehemẽter defuit.Iubet enim comitia decemuiris habere creã
dis eum qui legem tulerit:hoc dicam planius.Iubet Rullus homo non cupidus neq; appetẽs hadere cõti
tia.Rullum nõdũ repræhendo Video feciſſe alios illud quod nemo fecit de minore parte populi quo ꝑ
tineat uidete habebit comitia uolet eos denũciare qbus Regia poteſtas hac lege quæriꝛ uniuerſo popu
lo.Neq; ipſe committit neq; illi horũ conſiliorũ auctores cõmitti recte putanꝛ poſſe. Sortiꝛ tribus idẽ Rul
lus homo fœlix.Educit quas uolet tribus quos nouẽ tribus decẽuiros fecerint ab eodẽ Rullo eductæ:hos
oĩum rerũ ut iam oſtẽdã dominos habemus.Atq; hi ut grati ac memores beneficii eſſe uideanꝛ: aliqd ſe
nouem tribuũ notis hominibus debere cõfitebunꝛ.Reliquis uero ſex & uiginti tribubus nihil erit qd nõ
putẽt poſſe ſuo iure denegare:quos tandem igiꝛ decẽuiros fieri uult:ſe primũ qui licet:Leges.n.ſunt uete
res neq; hæ cõſulares ſi quid intereſſe hoc arbitramini.Sed tribunitiæ uobis maioribuſq; noſtris uehemẽ
ter gratæ atq; iucundæ.Licinia eſt lex:& altera ebutia:quæ non modo eum qui tulerit:de aliqua curatiõe
ac poteſtate:ſed etiã collegas eius cognatos ad fines excludit:ne eis ea poteſtas curatio ne mãdeꝛ.Et.n.ſi
populo cõſulis remouete a ſuſpicione alicuius tui commodi:fac fidem te nihil niſi populi utilitatẽ & fru
ctũ querere ſine ad illos poteſtatem ad te gratiã beneficii tui peruẽire.Nam hoc quidẽ uix ẽ liberi populi.
Vix ueſtrorũ animorũ ac magnificẽtiæ.Quis legẽ tulit Rullus.Quis maiorẽ partẽ populi ſuffragiis prohi
buit.Rullus quis comitiis præfuit:quis tribus quas uoluit uocauit nullo cuſtode ſortiꝛ.quis decemuiros
quos uoluit renunciauit.Idẽ Rullus quẽ principẽ renunciauit.Rullũ uix me hercule ſeruis hoc eum ſuis
non uobis oĩum gentiũ dominis probaturũ arbitrarer.Optime leges igitur hac ſine nulla ſuſpiciõe tollẽ
tur.Idem leges ſibi ſua lege curationes petet:idem maiore parte populi ſuffragiis ſpoliata cõitia habebit:
quos uolet atq; in his ſeipſum renũtiabit & uidelicet collegas ſuos & ſcriptores legis agrariæ nõ rẽpudia
bit a quibus ei locus primus inuidiæ & in præſcriptione legis cõceſſus eſt cæteri fructus omnium rerũ:q
in ſpe legis huius poſiti ſunt cõmuni cautione atq; æqua ei parte retinenꝛ.Ac uidete hominis diligentiã
ſi aut Rullum cogitaſſe:aut ſi Rullo potuiſſe in mentem uenire arbitramini.Viderunt hi qui hæc machi
nabantur ſi uobis ex omni populo diligendi poteſtas eſſe data:quæcunq; res eſſent:in qua fides integritas.
uirtus:auctoritas quæreretur:uos eam ſine dubitatione ad.Cn.Pompeium principem delaturos. Etenĩ
quem unum ex cunctis delegiſſetis:ut cum omnibus omnium gentium bellis terra & mari ꝑponeretis
certe in decemuiris faciendis:ſiue fides haberetur ſiue honos:& committi huic optime:& ornari hunc iu
ſtiſſime poſſe intelligebat itaq; excipitur hac lege non adoleſentia:non legitimum aliquod impedimen
tum:non poteſtas:nõ magiſtratus ullus aliis negociis ac legibus impeditus:reus deniq; quo minus decẽ
uir fieri poſſit.Præſentem enim profiteri iubet:quod nulla alia in lege unquam fuit ne in his quidẽ magi
ſtratibus:quorũ certus ordo eſt ſiue accepta lex eſſet ullum ſibi collegam aſcriberetis: cuſtodem ac uindi-
cem cupiditatum.Hic quoniã uideo uos hoies dignitate & contũelia legis eſſe cõmotos:renouabo illud
quod initio dixi regnũ comparari libertatẽ ueſtram hac lege fũditus tolli an uos aliter extimabitis cũ ad
oĩa ueſtra pauci homines cupiditatis oculos adiciſſent nõ eos i primis id acturos ut ex omni cuſtodia ue
ſtræ libertatis ex omni poteſtate curatione patricinio ueſtrorum cõmodorũ.Cn.Põpeius depelleretꝛ: ui
derunt & uident:ſi per iprudentiam ueſtram:negligentiam meã legem incognitam acceperetis: fore uti

berā a nobis:partim etiam ignorata a uobis ſunt permiſſu legis continentur.Datur igitur eis primū ut li
ceat eis uendere oia de quibus uendendis.S.C.facta ſunt.M.Tullio.C.Cornelio con.poſtea cur hoc tā
obſcurum atq; cæcum?quid iſta omnia de quibus Sēatus cenſuit nominatim in lege perſcribi nōne po-
tuerūt?Duæ ſunt huius obſcuritatis cauſæ Quir.una pudoris ſi quis pudor eſſe poteſt in tam iſigni impu-
dentia altera ſceleris.Nam neq; ea quæ Senatus nominatim uendenda cenſuit audet appellare:ſūt.n.lo
ca publica urbis.Sunt ſacella:quæ poſt reſtitutam tribunitiam poteſtatem nemo attigit:q̄ maiores in ur
be partim periculi perfugia eſſe uoluerunt:hæc lege tribunitia decēuiri uendent?Accedit eo mōs gaurus
acce-dent ſalicta ad minturnas adiungetur & illa uia uendibilis herculātea multarum delitiarū & magnæ
pecuniæ permulta alia quæ Senatus propter anguſtias ærarii uendenda cenſuit.Conſ.pp inuidiam nō
uendiderunt.Veꝶ hæc fortaſſe propter pudorem in lege reticent.Sed illud magis eſt credendū:& perti-
meſcendum:quod audaciæ decemuirali:corrumpendarum tabularū publicarū fingēdorum.S.C.quæ fa
cta nūquam ſunt cum ex eo numero:q per eos annos Conſ.fuerūt.Multi mortui ſint:magna poteſtas p-
mittitur niſi forte nihil ē æquum nos de eorū audacia ſuſpicari:quorū cupiditati nimiū anguſt' orbis ter-
rarū eſſe uideatur.Habetis unum uenditionis genus:quod magnū uideri uobis itelligo.Sed attēdite ani-
mos ad ea quæ conſequuntur.Hunc quaſi gradū quēdam atq; aditū ad cætera iactum i telligitis.Qui agri
quæ loca:quæ ædificia.Quid ē præterea?Multa i mancipiis.In pectore auro:argento:ebore:ueſte:ſupelle-
ctili:cæteris rebus.Quid dicam?Inuidioſum putaſſet hoc fore:ſi omnia nominaſſet.Nō metuit inuidiā.
Quid ergo?longum putauit & timuit:ne qd præteriret aſcripſit:alïud ne quid?Quam breuitate rem nul-
lam eſſe exceptum uidetis:quequam ergo ſit extra italiam:quod publicum.P.R.factum ſit.L.Sylla.Qu.pō
peio Con.aut poſtea id decemuiros iubet uendere:hoc caput quirites omnis gētis:natiōes:prouicias:re-
gna:decemuirum ditione iudicio poteſtatiq; promiſſa:& condonata eſſe dico.Primum hoc:quæro.n.q
randem locus uſque ſit quem non poſſint decēuiri dicere publicū.Po.Ro.eſſe factum?Nam cum idē poſ-
ſit iudicare q dixerit:quid eſt quod nō liceat ei dicere.Cui non liceat idem iudicare?Cōmodū erit perga-
mū:ſmirnam.Trallis.Epheſum.Miletum.Cizicum.totam deniq; Aſiam:quæ poſt.L.Syllam Qu.pōpe.
Conſ.recuperata ſit.po.Ro.factā eſſe dicere.Vtrum oratio ad eius rei diſputationem deerit?An cum idē
& diſſeret & iudicabit impelli non poterit ut falſum iudicet?An ſi condemnare Aſiam uolet:terrorem dā
nationis & minas non quanti uolet exiſtimabit:quid quod diſputari cōtra nullo pacto poteſt quoniā ſta-
tutum a nobis eſt iudicatum quam hæreditatem iam creuimus.Regnum bithyniæ:quod certe publicū
eſt Po.Ro.factum.Num qd cauſæ eſt quin omnes agros:urbes:ſtatiua:portus:totam denique bithyniā
decemuiri uenditturi ſint.Quid mitylenæ?q̄ terre ueſtræ.Quir.belli lege ac uictoriæ iurefactæ ſunt urbs
& natura:ac ſitu:& deſcriptione ædificiorum:& pulchritudine imprimis nobilis.Agri iucundi & fertiles
nempe eodem capite incluſi continentur.Quid Alexandria cūctaque Aegyptus:ut occulte latetur recō-
dita ſunt?Vt furtim tota decemuiris traditur:quis enim ueſtrum hoc ignorat dici illud regnū teſtamen-
to Regis Alexandri.p.Ro.eē factū:hic ego Conſ.po.Ro.Nō modo nihil iudicio.ſed ne quid ſentiā quidē
profero.Magna.n.mihi res non modo ad ſtatuendum:ſed ēt ad dicēdū uidet' eē.Video q teſtamentū fa
ctū eē cōfirmat auctoritatē Senatus extare hæreditatis aditæ ſentio tū q̄do Alexādro mortuo legatos tyrū
miſimus q ab illo pecuniā depoſitus nrīs recuperarēt hæc Luciū philippū ſæpe in ſenatu cōfirmaſſe memo
ria teneo eū q regnū illud teneat hoc tpe neq; genere neq; animo regio eſſe.Inter oēs fere uideo cōuenir.
Dicitur contra nullum eſſe teſtamentū:non oportere.R.p.omnium regnorum petentem fieri Demigra
turos in illa loca noſtros homines propter agrorum bonitatem & omnium rerum copiā:hac tāta de re-
pub.Rullus cum cæteris decēuiris collegis ſuis iudicabit?Et uerum iudicabit.Nam utrunq; ita magnū ē
ut nullo modo neq; concedendū neq; ferendum ſit.Volet eē popularis po.Ro.ab iudicabit.Ergo ex ſua
lege uēdet ægyptū urbis copioſiſſimæ pulcherrimorumq; agrorum iudex:arbiter:dominus.Rex deniq;
opulentiſſimi regni reperit.Non ſum & ſibi tantum non appetet iudicabit Alexandriam Regis eē a po.
Ro.abiudicabit.primum tum popu.Ro.hæreditatem decēuiri iudicēt:cum uos uolueritis depriuatis hæ
reditatibus centum uiros iudicare?Deide qs aget cauſam po.Ro.ubi res iſta agetur?qui ſunt iſti decem
uiri?quos perſpiciamus regnum Alexandriæ ptolemo gratis abiudicaturos:quod ſi Alexādria petebat' ī
eoſdem curſus hoc tempore quos.L.Cotta.L.Torquato Conſ.cucurrerūt?Cur non aperte ut antea?Cur
nō item ut cum decerto:& palam religionē illam petierunt.Cur non quietis iis:qui per curſum rectum
regnum tenere non potuerunt.Nunc tetris tenebris & caligine ſe Alexandriam peruēturos arbitrari ſūt.
Atq; illud circunſpicite ueſtris mētibus:unaq; legatos ueſtros auctoritate tenui qui rerum priuatarū cau-
ſa legationes liberas obeūte:Tamē exterenationes ferre uix poſſunt.Graue eſt enim nomen imperii Atq;
id etiam in leui perſona pertimeſcitur:propterea quod ueſtro non ſuo nomine cū hic aggreſſi ſunt abu-
tuntur.Quid cenſetis cum iſti decemuiri:cum imperio:cum faſcibus:cum illa delecta finitorum iuuentu
te per orbem terrarum uagabunt'?Quo tandem animo:quo metu:quo periculo miſeras nationes futu
ras.Eſt in ipeno terror patietur?& in aduētu ſumptus ferēt?Imperabitur aliquid muneris non recuſabunt.
Illud uero quantum eſt:Quid.tum is decemuir:qui aliquā in urbē aut exſpectatus aut hoſpes aut repēte
ut dominus uenerit illū ipſum locum quo uenerit.Illam ipſam ſedem hoſpitalē in qua erit deductus pu
blicam.P.R.eē dicet.At quanta calamitas populi:ſi dixerit quātus ipſi quæſtus ſi negant.Atq; idē qui hoc
appetunt quæri nō nunquā ſolent ois terras.Cn.Pom.atq; omnia maria eē permiſſa.Simile uero ē mul-
ta committi & condonari:omnia labori & negocio proponi.An prædæ & quæſtu.mitti ad ſocios liberan
dos?An ad opprimendos?Deniq; ſiquis eſt honos ſingularis:Nihilne itereſt.Vtrum Populus Romanus

eum cui uelit defferat. An is ſpudenter. Po. Ro. per legiſ fraudem ſurripiatur. Intellexiſtis quod res & quá
tas decemuiri legis permiſſu uendituri ſint. Non eſt ſatis: cũ ſe ſociorum: cum exterrarum nationũ cũ Re
gum ſanguie ſplerint. Incidant neruos. Popu. Ro. adhibeant manus uectigalibus ueſtris. Irrũpẽt i ærariũ.
Seqtur. n. caput: quo capite ne permittit qdem ſi forte deſit pecunia quæ tanta ex ſuperioribus recipi põt:
ut deeſſe nõ debeat. Sed plane quaſi ea res uobis ſaluti futura ſit. Ita cogitat atq; ſperat. Vt decẽuiri ueſtra
uectigalia uendant noiatim. Quam tu mihi ex ordine recitas de legis ſcripto. P. R. auctiõem: quã me her
cule ego præconi huic ipſam luctuoſam & acerbã prædicationẽ futurã puto: ut i ſuis rebus ita i Repub. lu
xurioſus nepos: q prius ſyluas uendat quam uineas. Italiam præcenſuiſti perge i Siciliam nihil eſt i hac p
uicia quod aut in oppidis aut i agris maiores noſtri proprium nobis reliquerunt: qn id uenire iubeat qd
parti recenti uictoria maiores uobis i ſocioꝝ urbibus ac finibus: & uinculum pacis & monumentum belli
reliquerunt: id uos ab illis acceptum hoc auctore uendetis: hic mihi parump mẽtes ueſtras Quir. cõmo
uere uideor: dum patefacio uobis quas iſti penitus abſtruſas iſidias ſe poſuiſſe arbitrantu crontra. Cn. Põ
per dignitatẽ mihi quæſo ignoſcite ſi appello talem uirum ſæpius uos mihi ꝑton biẽnio ante Quir. Hoc
eodem i loco perſonam hanc ĩpoſuiſtis ut quibuſcunq; rebus poſſem illius abſentis dignitatem uobiſcũ
una tuerer. Feci adhuc quæ potui neq; familiaritate illius adductus: neq; ſpe honoris: atq; ampliſſimæ di
gnitatis quam ego & ſi libente illo: tamen abſente illo per uos conſecutus ſum: quãobrem cũ itelligã hãc
totam fere legem ad illius opes euertendas tãquam machinam comparari: & reſiſtam conſilus hominũ:
& perficiam profecto quod ego uideo comparari ut id uos uniuerſi non ſolum uidere uerumetiã tenẽ
poſſitis. Iubet uenire quæ Italienſium: quæ phaſiletum: quæ olympiorũ fuerint agrumq; agerẽſem & ori
dicum & geduſanum. Nec. P. Seruilii iperio & uictoria clariſſimi uiri ueſtra facta ſunt adiungit agros Bi
thyniæ regios: qbus nunc publicani fruũtur. Dei de attalicos agros in cherõeſſo in Macedõia: q regis Phi
lippi siue perſæ fuerunt: q item a cẽſoribus locati ſunt: & certiſſimum uectigal aſcribit idem auctioni corin
thios agros opimos & fertiles & cireuenſes: q apionis fuerunt & agros in Hiſpania pp Carthaginem, no
uam: & in Aphricã ipſam ueterem Carthaginem uendidit: quam uidelicet. P. Africanus nõ propter reli
gionẽ ſediũ illarũ ac uetuſtatis de cõſilii ſnia conſecrauit: ſed ut ipſe locus eorũ q cũ hac urbe de impio de
certarunt certa nunc ueſtigia calamitatis oſtenderet: ſed non fuit tã diligẽs q̃ eſt rullus: aut fortaſſe empto
rem ei loco repire nõ potuit Verũ inter hos agros regios captos ueterib' bellis uirtute ſũmorũ impatorũ
adiũgit: regios agros mithridatis q in paphlagõia: q in põto q in Capadocia fuerũt: ut eos decẽuiri uẽdãt:
ita ne legib' datis nõ auditis uerbis impatoris: nõdũ deiq;: bello cõfecto cũ rex mithridates amiſſo exer
citu regno expulſus tamẽ in ultimis terris aliqd ẽt nũc moliat' atq; ab inuicta. Cn. Põpei manu meote &
illis paludibus & itineꝝ anguſtis atq; altitudine mõtiũ defendat' cũ impator in bello uerſet: in locis ãt il
lis ẽt nunc belli nomẽ reliquũ ſit: eos agros quorũ adhuc penes. Cn. põpeiũ omne iudiciũ & poteſtas mo
re maiorũ debet eſſe decẽuiri uendent? Et credo. p. Rullus. Is. n. ſic ſegerit: ut ſibi iã decẽuir deſignat' eẽ ui
deatur ad eã auctionẽ potiſſimũ proficiſcitur is uidelicet antequã ueniat in põtum. Litteras ad Cn. pom.
minet: quarũ ego iã exemplum ab iſtis cõpoſitam eſſe arbitror. p. Seruilius Rullus Tri. pleb. decẽuir. S. D.
pompeio. Cn. F. non credo ſcriptum eſſe magno. Non enim uidetur id quod iminuere legem cõatur cõ
ceſſurus uerbo. Te uolo curar' ut mihi ſinope præſto ſis auxiliumq; adducas: dum eos agros quos tuo la
bore cepiſti ego mea lege uendam an põpeium non adhibebit in ei' ꝓuincia uẽdet manubias impatoris.
ponite ante oculos uobis Rullum in ponto inter noſtra atque hoſtium caſtra haſta poſita cũ ſuis formo
ſis finitoribus auctio nantem. Neque in hoc ſolum ineſt contumelia: quæ uehemẽter & inſignis eſt & no
ua: ut nulla res parta bello nondũ legibus datis ẽt tum impatore bellum adminiſtrãte nõ modo uẽierit
nerũ locata ſit plus ſpectant homines certe quã contumelia. Sperant ſi conceſſum ſit inimici. C. Põpeii:
cũ iperiorum iudicio oium rerum: cum infinita poteſtate: cum innumerabili pecunia non ſolum aliis
in locis uagari. Verumetiã ad ipſius exercitum peruenire: aliqd illi inſidiarum fieri aliquid de eius exerc
tu: copiis: gloria detrahi poſſe putant ſi quam ſpem i. Cn. Põpe. Exercitus habeat aut agrorũ aut aliorũ cõ
modorũ hanc non habiturũ: cum uiderit earũ rerum omnium poteſtatem ad decẽuiros eſſe tranſlatam
Patior nõ moleſte tã ſtultos eſſe q hæc ſperent: tam ipudentes q continentur: illud quæror: tã me ab iis eẽ
cõtẽptum: ut hæc portenta me conſu. potiſſimũ cogitarent: atque i oibus his agris ædificiiſque uendẽdis
pmittit' decẽuiris ut uẽdant qbuſcunq; i locis uideat'. O perturbatã rõnem: o libidinẽ referrẽdam: o conſi
lia diſſoluta atq; pdita uectigalia locare nuſq̃ licet: niſi i hac urbe. Hoc aut illo ex loco ac ueſtrũ freqntia uẽi
re noſtras res ꝓprias & ppetuũ a uobis abalienari: in paphlagoniæ tenebris atq; i Cappadociæ ſolitudi e li
cebit? L. Sylla cũ bona indẽnatorũ ciuiũ funeſta illa auctiõe ſua uẽdẽret: & ſe prædã ſuã diceret uẽdere. Ta
men ex hoc loco uẽdidit: nec quorũ oculos offendebat eorũ ipſorum conſpectum fugere auſus eſt decẽ
uiri ueſtra uectigalia nõ modo ne uobis quidem arbitris: ſed ne præcone quidem. P. teſte uendẽt. Sequi
tur omnes agros extra Italiã infinito ex tẽpore non ut antea ab Sibylla & Pom. conſu. cognitio decẽuirũ
priuatus ſit an publicus: ſicq; agro pergrande uectigal imponitur: hoc quantũ iudicium quam tolleran
dũ quam regium ſit: quẽ præterit: poſſe quibuſcunq; locis uelint nulla diſceptatione: nullo conſilio priua
ta publicare: publica liberare: excipitur hoc capite ager Siciliæ recentoricus quem ego exipi & propter ho
minum neceſſitudinem: & propter æquitatem Quir. ſæpe uehementer gaudeo. Sed qd hæc impudentia
q agrum recentoricum poſſident uetuſtate poſſeſſionis ſe non iure miſericordia Senatus: non agri con
ditione defendunt. Nam illũ agrum publicum eſſe fatentur: ſe moueri poſſeſſionibus amiciſſimis ſedi
bus ac diis penatibus negant oportere: ac ſi eſt priuatus ager recẽtoricus: quid eum excipis ſin autẽ publi

cus:quæ ē iſta æquitas:cæteros etiā ſi priuati ſint permittere ut publici iudicent:hunc excipere nominatim
qui publicus eſſe fateat̄ ergo eorum ager excipitur qui apud Rullū alia ratione ualuerit: cæteri agri oēs q
ubiq; ſunt ſine ullo delectu:ſine Po.Ro.iudicio:ſine iudicio Senatus decemuiris addicēt̄ur:atq; ēt alia ſu
periori capite quo omnia ueniūt:quæſtuoſa exceptio quæ tegit eos agros de quibus fœdere cautū eſt:au
diuit hanc rem nō a me ſed ab aliis agitari:ſæpe in Senatu.nōnunq̄ ex hoc loco:poſſidet̄ agros ī ora ma
ritima regem hyempſalē quos publice africanus Po.Ro.abiudicarit.Et tamen poſtea per.C. Cottā Con.
cautum eſſe fœdere hoc:quia uos fœdus nō iuſſeritis ueret̄ hyempſal ut ſatis firmum ſit & ratum:q̄d eiuſ
modi eſt illud:tollitur ueſtrum iudicium:fœdus totum excipit & cum probat̄ quod minuit auctionē de
cemuiralē laudo quod regi amico caues nō reprehēdo quod nō gratis ſit:iudicio.Volitat.n.ante oculos
iſtorum iubet regis filiis adoleſcens non minus bene nūmat⁹ quam bene capillatus uix iam uidetur eſſe
qui tantos aceruos pecūiæ:capiat:auget:addit:accumulat aurum argentum ex p̄da.ex manubiis ex coro
nario : ad quodcunq; peruenit neq; relatum eſt in publicum:neq; in monumento cōſumptum id profite
ri apud decemuiros & ad eos referre iubet: hoc capite etiam quæſtionē de clariſſ.mis uiris qui.Popu.Ro.
bella geſſerunt iudicium quæ de prædis repetūdis ad decemuiros tranſlatum uidetis.Horum erit nullū
iudicium quantæ cuiuſq; manubiæ fuerint quid relatum:quid reſiduū ſit.Impoſterū uero lex hæc impera
torib⁹ noſtris cōſtituit:ut q̄cūq; de p̄uincia deceſſerit apud eoſdē decēuiros q̄tū habeat prædæ manubiaꝝ
auri: coronarii p̄fiteat̄:hic tñ uir optimus eū quē amat excipit.Cn.Pō.unū iſte amor tā īprouiſos ac tā repen
tinus:q honore decēuiratus excludit̄ p̄pe noiatim:cui⁹ iudiciū legūq; datio captoꝝ agroꝝ ipius uirtute co
gnitio tollit̄ cuius nō in p̄uinciā ſed in ipſa caſtra decēuiri cum imperio infinita pecūia:maxima poteſtatē:
& iudicio rerū omniū mittuntur:quod ius imperatorium:q̄d ſemp omnibus imperatoribus ē cōſeruatū
ſoli eripitur.Is excipitur un⁹ ne manubias referre debeat:utrū tandē hoc capite honus haberi hominit̄ an
inuidia quæri uidet̄:remittit hoc Rullo.Cn.Pom.beneficio iſto legis benignitate decēuirali nihil utit̄ : nā
ſi ē æquum prædā ac manubias ſuas īperatores non ī monumēta deoꝝ immortalium neq; ī urbis orna
menta conferre:ſed ad decemuiros tanq̄ ad dominos reportare nihil ſibi appetit:præcipue.Pō.nihil:uult
ſe ī cōmuni atq; in eodem quo cæteri iure uerſari:ſin eſt iniquum Quir.ſi turpe:ſi intolerandū hos decēui
ros portitores omnibus oium pecuniis cōſtitui:q nō modo reges atq; exteraꝝ nationum hoīes:ſed ēt im
peratores noſtros excutiant:nō mihi uident̄ honoris cā excipere Pō.ſed metuere ne ille eandē cōtumeliā
quā cæteri ferre nō poſſit.Pom.autē hoc aio ſit ut quicquid duobus placeat: ſibi ferendū putet q̄d uos fer
re nō poteritis id p̄fecto p̄ficiet ne diuti⁹ in nouis uectigalib⁹ recipiat̄ ea decēuiri utant̄:noua porro uecti
galia uidei ea fore.q̄ Pom.adiūxerit ita remiſſis manubiis uectigalibus ei⁹ uirtute ptis ſic frui putat opor
tere:parta ſit pecunia Quir.decēuiris tāta:q̄ta ſit ī terris.Nihil prætermiſſum.Sed oēs urbes:agri:regna de
niq;.poſtremo etiam uectigalia ueſtra uenirent acceſſerint in cumulum manubiæ ueſtrorū imperatorū
q̄tæ & q̄ īmanes diuitiæ decēuiris ī tātis auctionibus:tot iudiciis:tā īfinita poteſtate rerū oium quærant̄:ui
detis.Cognoſcite nūc alios imēſos atq; intolerabiles quæſtus:ut ītelligatis ad certoꝝ hoīum īportunā aua
ritiā hoc populare legis agrariæ nomē eſſe quæſitum Hac pecūia iubet agros emi quo decumā nō cōſerui
appellare hoies aſperius Q uir:niſi laceſſit⁹.Vel ſi fieri poſſet ut a me ſine cōtumelia nomiaret̄ : ii qui ſe de
cēuiros ſperant futuros:iā uideretis quibus hoibus oium rerū & uendendarum & emēdarū poteſtatem p
mitteretis.Sed q̄ ego nundū ſtatuo mihi eſſe dicendum uos tamē id poteſtis cum animis ueſtris cogitaī
Vnum hoc certe uideor mihi ueriſſime poſſe dicere:tū cū haberet hæc Po.Ro.Luſinos colatinos.Accidi
nos homines non ſolum honoribus Po.rebuſq; geſtis:uerumetiam patientia paupertatis ornatos:& tū
cum erant Catones philippi Lælii quorum ſapientiam temperantiamq; in publicis priuatiſq; in forenſi
bus domeſticiſq; rebus p̄ſpexeratis:tamen huiuſcemodi res commiſſa memini ē ut idē iudicaret & uen
deret & hoc faceret per quinquennium toto in orbe terrarum.Idemq; agros uectigalis po.Ro. abalieta
ret & cum ſummam tantæ pecuniæ nullo teſte eſibi ipſe ex ſua uoluntate feciſſet tam deniq; emeret a qb⁹
uellet quod uideretur commite uos nunc Q uir.hominibus hæc omnia quos adorari hunc decēuiratū
ſuſpicamini.Re.p̄tetis parte eſſe eorum quibus ad habendum partem quibus ad cōſumendū nihil ſatis
eſſe uideatur.Hic ego iam illud quod expertiſſimū ſit ne diſputo q̄dem Q uiri.nō eſſe hāc nobis a maio
ribus relictam cōſuetudinem ut emantur agri a priuatis quo plebes publicæ d̄ducant̄:omnibus legibus
agris publicis priuatos eē deductos huiuſcemōi me aliq̄d ab docorndo ac truce.Tri.ple.expectaſſe hāc ue
ro emēdi eam & uēdēdi quæſtuoſiſſimam ac turpiſſimā mercaturā:alienam actione tribunitia alienam
dignitate.po.Ro.ſemp putaui:liber agros emi & quibus in locis nolo ſuſpenſam & incertam plebē Ro.
obſcura ſpæ & cæca expectatiōe pendere. Albanus ager eſt ſetinus priuernas fundanus:ueſtinus:falern⁹
liternus:cumāus:caſinas.Audio ab illa porta capenas faliſcus Sabinus ager reatianus uenefranus aliſāus
tebulanus habes tātā pecuniā qua hoſce omnis agros & cæteros horum ſimilis non modo emere uerū
etiā coaceruare poſſis.Cur eos ſi definis neq; nomīas:ut ſaltē deliberare plebs Ro.Poſſit.Quid interſit ſua
q̄d expediat.Quantum tibi in emendis & uendendis rebus omittendum putet.Definio inq̄t Italiam
ſatis certa regio.Et enim quantulum intereſt utrum in maſſici radices an in Italiā alioue deducāur . Age
non definis locum quid nam agri uero inquit:qui arari aut coli poſſit qui poſſit arari inquit aut coli non
q̄ aratus aut cultus ſint:utrū hæc lex ē an tabula de ratione auctionis in qua ſcriptū fuiſſe aiunt iugera. cc.i
quibus oliuetū fieri pōt:iugera.ccc.ubi inſtitui uineæ poſſunt:hoc tu emes iſta innumerabili pecunia q̄d
arari aut coli poſſit quod ſolum tam exile aut macrum eſt quod aratro perſtringi non poſſit:aut q̄d eſt tā
aſperū ſaxetum in quo agricolarum cultus non elaboret.Icirco inquit agros nominare non poſſum qa

tangam nullum ab iuito:hoc quoq; multo eſt quæſtuoſius q̃ſi ab inuito ſummeret.Inief enĩ rõ quæſtus de ueſtra pecunia:& tum deniq; ager emetur:cum idem expediret emptori & uenditori.Sed uidete ui le gis agrariæ nec hi quidem qui agros publicos poſſident decedet de poſſeſſione:niſi erũt deducti optia cõ ditione & pecunia maxima:conuerſa ratio autea cum erat.Tri.pl.mentio legis agrariæ facta cõtinuo qui agros publicos aut qui poſſeſſiones inuidioſas tenebant expertimeſcabãt:hæc lex eos hoies fortunis locu pletat inuidia liberat q̃ multos enim Quir.exiſtimatis eẽ qui latitudinẽ poſſeſſionem tueri:qui iuidiam ſyllanorum agrorum ferre nõ:poſſint:qui uendere cupiant:emptorem non reperiant:perdei iã deniq; illos agros ratione aliqua uelint:qui pauloante diem noctemq; tribunitium nomen horrebant:ueſtram uim metuebant mentionem legis agrariæ pertimeſcebant ii nunc etiam ultro rogabũt:atq; orabũtur ut agros partim publicos:partim plenos inuidiæ:plenos periculi:quãti ipſi uelint.decemuiris tradãt atq; hoc carmen hic.Tri.ple.non nobis:ſed ſibi.intus canit:habet ſocium uirum optimũ qui tantum agri i illis Re pu.tenebris occupauit.quantũ cõcupiuit:huic ſubuenire uult ſuccumbenti iam & oppreſſo ſyllanis hono rib⁹ graui ſua lege:ut liceat illi iuidia deponere:pecuniã condei.Et uos nõ dubitatis qn uectigalia ueſtra uẽ datis plurimo maiorũ ueſtrorũ ſanguine & ſudore quæſita ut ſyllanos poſſeſſores diuitiis augeatis pericu lo liberetis:nam ad hanc emptionem decemuiralem duo genera agrorũ ſpectant Quir.eorũ unum pp inuidiam domini fugiunt alterũ propter uaſtitatem:Syllanus ager certis hominibus latiſſime cõtinua tus tantam habet inuidiam ut ueri & fortis Tr.ple.ſtridorẽ unum perferre nõ poſſet:hic ager ois quoq; prætio cœmptus erit tamen ingenti pecunia uobis inducetur alterum genus agrorum ꝑpter ſterilitat inculium:propter peſtileutiã uaſtum atq; deſertum emetur ab his qui eos uidẽt ſibi eſſe ſi nõ uẽdiderintẽ relinquendos:& nimirũ idem eſt quod ab hoc trib.Pl.dictum eſt i Senatu urbanam pl.nimiũ i rep. poſſe exhaurendũ eẽ.Hoc.n.eſt uſus quaſi de aliqua ſentina ac nõ de optimorum ciuiũ genere loqueref Vos uero Quirites:ſi me audire uultis.Retinete iſtem poſſeſſionẽ gratiæ libertatis ſuffragiorum dignitatis:ur bis fori:ludorũ:feſtorum dierum:cæterorum omnium cõmodorum:niſi forte mauultis.Relictis bis re bus atq; hac luce reip.in ſipontina ſiccitate:aut in Salpinorum peſtilẽtiæ finibus Rullo duce cõmuni col locari ac dicat quot agros empturus ſit oſtẽdat & quid & quibus daturus ſit ut uero cũ oẽs urbes agros ue ctigalia regina uendiderit:tum atenam aliquam aut paludes ematid uos poteſtis quæſo cõcedere: quãq̃ illud eſt egregium quod hac lege ante omnia ueneunt ante pecuniæ coguntur & coaceruãtur quã gleba una ematur.Deinde emi iubet ab inuito uitat.Quæro ſi qui uelint uẽdere nõ fuerint i quid pecuniæ fiet & referre in ærarium lex uetat:exigi prohibet.Igitur pecuniam omnem decemuiri tenebunt:nobis ager non emetur uectigalibus ab alienatis ſociis uexatis regibus atq; omnib⁹ gentib⁹ exinanitis illi pecũias ha bebunt:eos agros non babitis.Facile inquit adducũtur pecũiæ:magnitudine ut uelint uẽdere ergo ea lex eſt qua noſtra uendamus quãti poſſumus aliena emam⁹ quãti poſſeſſores uelint atq; in hos agros q hac lege empti ſint colonias ab his decemuiris deduci iubet.Quid omnis ne loc⁹ eiuſmodi eſt ut nihil iterſit R.P.colonia deducantur in eum locum nec eſt locus qui coloniam poſtulet eã plane recti⁹ et quo in ge nere ſicut i cæteris.R.P.partibus eſt opere præciũ diligẽtiã maiorũ recordari q colonias ſic idoneis i locis contra ſuſpicionẽ periculi collocarunt ut eſſe non opida Italiæ:ſed propugnacula imperii eſſe uiderentur hi deducent colonias in eos agros quos ement etiam ne ſi repu.nõ expediat & i quæ loca præterea uide bitur:quid igitur eſt cauſæ quin coloniam in ianiculum poſſint deducere & ſuum præſidiũ i capite atq; ceruibus ueſtris poſſint collocare.Tu non diffinias quo colonias:i quæ loca:quo numero colonorũ de duci uelis.Tu occupes locũ quem idoneũ ad uim tuam etiã iudicaris.Compleas numero:confirmes ꝑſi dio quo uelis.P.R.Vectigalibus atq; omnibus copiis ipſum Po.ro.coerceas:opprimas:redigas i iſtã decẽ uiralem ditionẽ ac poteſtatem ut uero totam italiam ſuis præſidiis obſidere atq; occupare cogitẽt: queſo Quiri.cognoſcite:ꝑmittit decemuiris ut omnia municipia in omnis colonias totius Italiæ colonos dedu cãt quos uelit hiſq; colõis agros dari iubet.Num obſcure maiores opes q̃ libertas ueſtra pati põt maiora ꝑſidia querunt.Num obſcure regnum cõſtituit:Num obſcure ueſtra libertas tollitur:Nam cum iidem omnem pecuniã maximam multitudinem ideſt totam Italiam ſuis opibus obſidebũt idẽ ueſtram liber tatem ſuis præſidiis & coloniis iterclusam tenebunt quæ ſpes tandem:quæ facultas recuperãdæ noſtræ li bertatis relinquitur:At enim ager Campanus hac lege diuidef orbis terræ pulcherrimus & capuam colo nia deducef urbem ampliſſimam aq; ornatiſſimam atq; qd ad hæc poſſumus dicere. De commodo pri mum ueſtro dicã Quir.deinde ad amplitudinem & dignitatem reuertar:ut ſi quis agri aut oppidi boni tate delectef ne qd expectet:ſed quẽ rei indignitas cõmouet:ut huic ſimulatæ largitioni reſiſtat:Ac prim de oppido dicã ſi qs eſt forte quem Capua magis q̃ roma delectat qnq; milia colonorum Capuã ſcribi iu bet ad hunc numerũ quinquagenos ſibi ſinguli ſumunt. Quæſo nolite noſmeipſos cõſolari.Vere ac dili gẽter conſiderate non uobis aut ueſtris ſimilibus integris quietis occiſis omnibus in hoc nũero locũ fo re putatis ſi eſt omnibus uobis maiori ueſtrũ parti q̃ me ueſter honos uigilare dies atq; noctes & itẽtis ocu lis omnis.R.P.partis intueri iubet.Tamẽ paululper ſi ita cõmodum ueſtrũ feret cõmonebo. Sed ſi quẽq; hominũ milibus ad uim facinus cædemq; delectis locus atq; urbs quæ bellũ facere inſtruere poſſit quæ ritur:tamen ne patiemini ueſtro nomine cõtra uos firmari opes:armari præſidias:orbes:copias compara ri.Nã agrũ quidem Campanum quem uobis oſtentant ipſi concupiuerunt:deducẽt ſuos quorum noie: ipſi teneãt & fruantur:coemant.Præterea iſta dena iugera continuabunt.Nam ſi dicẽt p legẽ id non liceat ne p corneliam quidem licet.At uidemus ut longinqua mittamus:agrũ præneſtinum a paucis poſſidere neq; iſtorum pecuniis q̃quã aliud deeſſe uideo:niſi eiuſmodi fundos quorum ſubſidio familiarium ma

gnitudines & Cumanorum & puteolanorum prædiorum ſumptus ſuſtentare poſſint:quod ſi ueſtrũ cõ-
modum expectat ueniat & quorum mecũ de agri Campani diuiſionẽ diſputet quæſiui ex eo kal.ianuari
quibus hominibus & quemadmodum illũ agrum eſſet diſtributurus:reſpõdit a Romilia tribus: ſe initiũ
eſſe facturum primum quæ eſt iſta ſuperbia & contumelia ut populi pars amputetur:ordo tribuũ intelliga
tur.ante ruſticis detur ager qui hẽnt quã urbanis quibus iſta agri ſpes & iucunditas oſtẽditur:aut ſi hoc:ab
ſe dictum negat & ſtatus facere omnibus uobis cogitat:proferat i iugera dena deſcribat ab uſura:nã uſq;
ad armeuſem nomina ueſtra proponat:ſi non modo dena iugera dari uobis: ſed ne conſtipari quidẽ tã-
tum numerum poſſe hominum in argrum campanum itelligetis tamen ne uexari.R.P.cõtẽpta maieſta
te Po.Ro.deludi uos metipſos diuti⁹ a.Tr.pl.patiemini:q; ſi poſſet ager iſte ad uos puenire:nõ neceſſe eũ
tamen in patrimonio ueſtro remanere malletis:unum ne fundũ pulcherimũ Po.Ro.caput ueſtræ pecu-
niæ pacis ornamẽtum:ſubſidium belli:fundamẽtum uectigalium:horreum legionum:ſolaciũ annonæ:
diſpenire patiemini:An obliti eſtis italico bello ommiſſis cunctis uectigallibus quantos agri cãpani fructi
bus exercitus ablueritis.An ignorans cætera illa magnifica po.Ro.uectigalia p leui ſæpe momẽto fortũæ
ĩclinatione temporis pendere.Quid uos Aſiæ portus quid ſyriæ cura:quid omnia trãſmarina uectigalia
iuuabũt:tenuiſſima ſuſpitione prædonum:aut hoſtium iniecta.At uero hoc agri campani uectigal cũ eiuſ
modi ſit ut cum domi ſit:& omnibus præſidiis oppidorum tegatur:tamẽ neq; bellis infectũ: nec fructibus
uarium nec cœlo loco calamitoſum eſſe ſolet.Maiores nr̃i nõ ſolũ id quod campanis ceperant non imi
nuerunt.uerumetiam quod & tẽnebãt quibus adimi non poterãt cœmerũt:qua de cauſa ne duo Gracchi
quidem plebis Ro.icõmodis plurimum cogitauerunt.Nec.L. Scylla qui omnia ſine ulla religiõe quib⁹
uoluit eſt dilargitus argum campanum attigere auſus eſt.Rullus extitit qui ex ea poſſeſſiõe rẽp.demoue
ret:ex qua ne Gracchorum benignitas eam nec Scyllæ dominatio deieciſſet.Quem agrum nũc prætereũ
tes ueſtrum eſſe dicitis:& quem pariter qui faciunt externi hoies uerum eſſe audiunt.Is cum erit diuiſus
nec ueſtrum dicetur. Atqui homines poſſidebũt:primo quidem acres.ad uim prompti ad ſeditionẽ para
ti qui ſimulac decemuiri ĩcrepuerit:armati in ciues & expediti ad cædẽ eſſe poſſint.Deinde ad paucos opi
bus & copiis affluentis totum agrum campanum præferri uidebitis.uobis iterea qui illas a maiorib⁹ pul-
cherimas uectigalium ſedes armis captas capiſtis gleba nulla de paternis atq; auitis poſſeſſionib⁹ relinq̃
tur at tantum interrent iter ueſtram & priuatorum diligentiam:quod cum a maioribus ueſtris.P. Lẽtul⁹
qui princeps ſenatus ĩ ea loca miſſus eſſet ut & priuatos argos qui in publicum campanũ incurrebãt pecu
nia publica cœmeret.Dicitur renunciaſſe nulla ſeſe pecunia fundum cuiuſdã emere potuiſſe:eumq; q no
let uẽdere ideo negaſſe ſe adduci poſſe uti uẽderet quod cũ plures fundos haberet ex illo fundo ſolo nũ
quam malũ nũciũ audiſſet:ita ne uero priuatũ Po.Ro.de hoc uectigali poteſt dicere: quod ille de ſuo fũ
do dixiſſe dicitur.Aſia multos annos nobis fructum mithridatico bello non tulit hiſpaniarũ uectigal tẽ-
poribus ſertorianis nullum fuit Siciliæ ciuitatibus bello fugitiuorum.M.Atilius.& ſi mutuũ frumẽtum
dedit at ex hoc uectigali nũquam malus nuncius auditus eſt:cetera uectigalia belli facultatibus affligunt
hoc uectigali etiam belli facultates ſuſtentãtur deinde in hac aſſignatiõe agrorum ne illud quidẽ dici po-
teſt quod in cæteris:agros deſertos a plebe atq; cultura hominum liberorũ eſſe non oportere.Sic eni di-
co ſi campanus ager diuidatur exturbari & expelli plebem ex agris nõ cõſtitui & collocari totus eni ager
campanus colitur,& poſſideť a plebe & a plebe optima & modeſtiſſima:quod genus hominũ optie mo-
ratum optimorum & aratorum & militum ab hoc plebecula tri.pl.funditus eiicit.Atq; illi miſeri nati mil
lis agris & educati glebis ſubigendis exercitati:quo ſe ſubito cõferant:nõ habebunt.His robuſtis & ualẽ-
tibus & audacibus decẽuiri ſatellitibus agri cãpani poſſeſſio tota tradatur. Et ut uos de ueſtris maioribus
prædicatis hunc agrũ uobis maiores ueſtri relinquerũt.Sic ueſtri poſteri de uobis ꝑdicabũt.Hunc agrum
patres ueſtri acceptũ a patribus ſuis perdiderunt.Et quidem exiſtimo ſi iam campus martius diuidatur
& uniuiq; ueſtrũ ui conſiſtat bini pedes aſſignentur tamen promiſcue toto quã proprie parua frui parte
malletis.Quare ſi ad uos certe ſingulos aliqd ex hoc agro per uenturum qui uobis oſtenditur:aliis cõpa
ratur.Tamẽ hõeſtius eum uos uniuerſi quam:ſinguli poſſideritis.Nunc uero cũ ad uos nihil ptineat:ſed
pareť aliis eripiatur uobis:non ne acerrime tanquã armato hoſti:ſic huic legi pro ueſtris agris reſiſtetis:
Adiungit ſtellatũ campum agro campano:Et ĩ eo duodena deſcribit ĩ ſingulos homines iugera quaſi ue
ro paulũ differat ager campanus ac ſtellatus & multitudo:Quin.lege promitti quæritur qua illa omnia
oppida cõpleantur.Nam dixi antea lege permitti ut quæ uelint municipia:quas uelit ueteres colõias co
lonis ſuis occuperit.Galenum municipium cõplebũt Tranum opprimẽt:Atellam:Cumas:Neapolim
põpeios.Nuceriam ſuis ꝑſidiis deuincent.puteolos uero q nunc in ſua poteſtate ſunt ſuo iure libertateq;
utunť:totos nouo populo atq; aduenticiis copiis occupabunt.Tunc illud exiliũ campanæ coloniæ uehe
menter huic imperio timendum.Capua a decemuiris inferetur.Tunc contra hanc Romam communẽ
patriam omniũ noſtrum illa altera Roma quæretur.In id oppidum omnes nephariæ remp.teſtam trãſ
ferre conanť:quo in opido maiores noſtri nullam omnio Rempu.eſſe uoluerunt qui tres ſolum urbes:
in terris omnibus Carthaginem Corinthum Capuam ſtatuerunt poſſe imperii grauitatem ac nomẽ ſu
ſtinere.Deleta carthago eſt:quod cũ hominum copiis ipſa natura ac loco ſuccincta portibus:armata mu
ris excurere:ex Aphrica imminere.Ita fructoſiſſimis inſulis po.Ro.uidebatur.Corinthi ueſtigiũ uix reli
ctum eſt.Erat eni poſita i anguſtiis atq; in faucibus græciæ:ſicut terra clauſtra locorum teneret.Et duo ma
ria maxime nauigatiõi diuerſa pene cõiũgeret:cũ pertenui diſcrimine ſepararenť:hæc quæ procul erant-
a conſpectu imperii non ſolũ afflixerunt:ſed etiam ne quãdo recreata exurgere atq; erigere ſe poſſet:ſun

uatus niſi magna ſapientia prædiius uix facilis eſſet regionib᷒:officiis:magnis iſortuniis:& copiis cõtinerẽ
ne dam iſti ab Rullo & Rulli ſimilibus cõquiſiti atq; electi colonii Capue ĩ domicilio ſupbiæ atq; in ſedi
bus luxurioſis collocati non ſtatim conqſituri ſint aliqd ſceleris & flagitii:immo uero etiam hoc magis q̃
illi ueteres germaniq; Campani:quod i uetere fortuna illos natos & educatos nimæ tamẽ rerum omniũ
copiæ deprauabant Hii ex ſumma egeſtate i eandem rerum abundantiã traducti nõ ſolũ copia uerũetiã
inſolentia commouebuntur hæc tu publici Rulle ac Bruti ſceleris ueſtigia quam monumẽta maiorũ ſa-
pientiæ ſeq malu iſti hæc tu cum iſtis tuis actoribus excogitaſti:ut uetera uectigalia ea exploretis nouo ur
bi ad certamen dignitatis opponere uis ut ſub ueſtrum ius iuriſdictionẽ poteſtatis:urbes nationes: pui-
cias liberas:populos:reges terrarum deniq; urbem ſubiungeretis:ut cum omnem pecuniã ex ærario ex
hauſiſſetis:ex uectigalibus redegiſſetis ab omnibus:regibus:gentibus:ab imperatorib᷒ noſtris coegiſſetis
tamen omnes uobis pecunias ad nutũ ueſtrum penderent:ut iidẽ partim inuidioſos agros Syllanis poſ
ſeſſorib᷒ partum deſertos ac peſtilentis a ueſtris neceſſariis & a uobis metipſis emptos quãti uelletis: Po.
Ro.inducer etis:ut omnia mũicipia coloniaſq; italiæ nouis colonis occuparetis:& quibuſcũq; in locis uo
bis uidetur ac q̃ multis uobis uideretur colonias collocaretis:ut omnẽ.R.P.ueſtris militib᷒:ueſtris urbi-
bus:ueſtris præſidiis cingeretis:atq; oppreſſam teneratis:ut ipſum.Cn.pom.quouis pſidio ſæpiſſime Ro.
po.contra acerrimos hoſtes & contra improbiſſimos ciuis uictorem atq; horum cõſpectu priuare poſſe
tis:ut nihil auro & argento uiolari:nihil numero & ſuffragis declarari:nihil uelata manu pfrigi poſſet:q d
non uos oppreſſum atq; ereptum teneretis:ut uiolaretis interea pergentis:per regna omnia cum impe-
rio ſummo cum iudicio infinito:cum omni pecunia ut ueniretis in caſtra.Cn.pom.atq; ipſa caſtra ſi cõ-
modũ uobis eſſet uenderetis ut iterea magiſtratus reliquos legibus omnibus ſoluti ſine metu iudiciorũ
ſine periculo petere poſſetis:ut nemo ad po.Ro.uos educere:nemo producere:nõ in Senatũ cogere: nõ
eos coercere non Tr.pl.retinere poſſit hæc ego uos cõncupiſſe de ueſtra ſtultitia atq; temperantia nõ mi
ror ſperaſſe:me conſule aſſequi poſſe demiror.Nam cum omniũ conſulum grauis in republica cuſtodi-
enda cura ac diligentia debet eſſe:tum eorum maxime qui non inconabilis:ſed in cãpo ſunt conſules fa
cti.Nulli.Po.Ro.pro me maiores mei ſpoponderunt:mihi creditũ eſt a me petere quod debeo:meo ipm
appellare deberetis:quemadmodum cum petebã nulli me uobis auctores generis mei cõmendarũt. Sic
ſi quid deliquero nullæ ſunt imagines quæ me a uobis deprecent.Quare modo ut uita ſuppetat q̃ ego
ab iſtorum ſcelere ſummiſq; iſidiis defendere polliceor:hoc uobis Quirites bonæ fidei.R.P.uigilanti ho
mini non timido diligenti commiſiſtis:ego his conſul q contentionem metuam q tribu. pl. perhorreſcã
ſæpe & ſine cauſa tumultuerq timeam ne mihi in carcere habitandum ſit Si Tr.Ple.duci iuſſiſſet:Ego eñ
ueſtris annis armatus iſignibuſq; ampliſſimis ornatus ſperio auctoritate non horreo in hunc locum pro
gredi poſſe:uobiſq; auctoribus improbitati hominis reſiſtere:nec uereor ne reſp.tãtis munita præſidiis ab
iſti uici aut opprimi poſſit:Si antea timuiſſem tamen hac concione hoc populo certe non uererer.Quis
enim unquam tam ſecunda cõcione legem agrariam ſuaſit quã ego diſſuaſi.Si hoc diſſuaderẽ ẽ ac diſtur-
bare atq; peruertere ex quo intelligi Quir.poteſt nihil eſſe tam populare quam id quod ego uobis hunc
annum cõſul popularis affero:pacem tranquillitatem ociũ:quæ nobis deſignatis timebatis ea ne acciderẽ
poſſent cõſilio meo & ratione prouiſa ſunt non modo uos eritis i ocio qui ſemper eſſe uoluantis uerum
etiam iſtos qbus ocioſi ocium feciſſemus ocioſiſſimos reddã.Etenim illis honores poteſtates diuitiæ ex i
multu atq; ex diſſenſionibus ciuium comparari ſolent.Vos quorum gratia i ſuffragiis conſiſtit:libertas i
legibus:hoc in iudiciis & æquitate magnos timores familiares in pace omni ratione ociũ tenere debetis.
Nam.& ſi bi qui propter deſidiam in ocia uiuunt:tamen i ipſa turpi inertia capiunt uoluptatẽ ſub iſto ocio
quo uos fortunam regitis.Si hunc ſtatum quem habetis eſſe non ignoraui non quæſitum.Sed uita parti
ocium tenuentis.Quod ego ex concordia quam mihi conſtitui cũ collega inuitiſſimis his.eẽ hominibus
quos uos in cõſ.inimicos eſſe:& corporis actibus prouidi omnibus proſpexi ſane.Reuocaui idẽ Tri.Pl.
denũciaui quid turbulenti me conſule conflarem.Summum eſt illud communibus fortunis præſidium
Quir.ut qualis uos hodierno die maxima cõcione mihi pro ſalute ueſtra præbuiſtis talis reliquis tempo-
ribus Po.Ro.præbeatis pro certo polliceor hoc uobis atq; confirmo me eſſe pfecturũ ut iam tandem illi
qui honori inuiderunt meo tamẽ uos uniuerſos in conſule deligẽdo plurimum uidiſſe fateantur.

¶M.T.C.PRO.C.BABIRIO PER DVELLIONE AD Q. VIRITES:ORATIO.

ET SI Q. VIRITES Nõ eſt meæ conſuetudinis inino dicendi rationem reddere qua de cã
qnẽquã defendam propterea q cum omnibus ciuibus in eorũ piculis ſemp ſatis mihi iu
ſtam cãm neceſſitudinis eẽ duxi:tamẽ in hac defenſione capitis famæ fortũarũq; oium.C.
Rabirii pponẽda ratio uidet eẽ officii mei:ppterea:q quæ iuſtiſſima mihi cã ẽ eadẽ nobis
ad abſoluendũ debet uideri.Nam me cũ amicitiæ uetuſtas tum dignitas hois:tũ rõ huma
nitatis:tũ meæ uitæ ppetua cõſuetudo ad.C.Rabiriũ defẽdendũ ẽ adhortata.At uero ut id ſtudioſiſſime fa
cerẽ ſalus.R.P.cõſulare officiũ:cõſulatus deniq; ipſe mihi una uobiſcũ cũ ſalute.R.P.commẽdatus coegit.
non.n.C.Rabiriũ culpa delicti nõ ĩuidia uitæq; nõ deniq; ueteres iuſtæ graueſq; inimicitiæ tãtũ indiſcri
mẽ capitis uocauerũt.Sed ut illud ſummũ auxiliũ maieſtatis atq; im pii qd uobis a maioribus eſt traditũ
de repu.tolleret ut nihil poſt hac auctoritas ſenatus:nihil cõſulare impiũ nihil conſenſio bonorum cõtra
peſtẽ ac perniciem ciuitatis ualeret.Iccirco in his rebus euertẽdis minus hominis ſenectus infirmitas ſo
litudoq; tentata eſt.Quamobrem ſi eſt boni conſulis tum cuncta auxilia reipu.labefactari cõuelliq; uideat
ferre opem patriæ ſuccurere ſaluti fortuniſq; cõmunibus:implorare ciuiũ fidem:ſuam ſalutẽ poſteriorẽ

ſalute cõmuni ducere:eſt etiam bonum & fortium ciuium quales uos omnibus.R.p.temporib⁹ extitiſtis
intercludere omnes ſeditionum uias munire præſidia reipu.ſummũ i conſulibus iperiũ ſummũ i ſenatu
cõſiliũ putare:ea q ſcequi⁹ ſit laude potius & honorẽ q̃ & ſuplicio dignũ iudicare.Quãobrẽ labor in hoc de
fendẽdo precipue meus eſt.Studium uero cõſeruãdi hominis cõmune mihi uobiſcũ eſſe debebit.Sic.n.
exſtimate debens Quir.poſt hominum memoriam rem nullã maiorẽ magis periculoſam magis ab om
nibus uobis prouidendam neq; a Tr.pl.ſuſceptã:neq; a conſule defenſam neq; a po.ro.eẽ delatã. Agit.n.
nihil aliud in hac cauſa Quir.quã ut nullum ſit poſthac in remp.publicum conſilium nulla bonoꝝ cõſen
ſio cõtra improborum furorem & audaciã:nullum extremis reip.temporibus perfugium & ꝑſidiũ ſalu-
tis reip.quæ cũ ita ſint primũ qd intanta dimicatiõe capitis famæ fortunarũq; oium fieri neceſſe ẽ:a ioue op
timo cæteriſq; diis deabuſq; imortalibus quoq; ope & auxilio multo magis hæc reſp.quã rõne hominũ &
conſilio gubernatur pacem ac ueniã peto præcorq; ab his ut hodiernũ diem & ad huius ſalutẽ conſeruãdã
& ad remp.conſtituendã illuxiſſe patiant.Deinde uos Quir.quorum poteſtas proxime ad deorum imor
talium accedit oro atq; obſecro quoniam uno tempore uita Cai Rabiri hominis miſerrimi atq; innocẽtiſ
ſimi ſalus reipublicæ ueſtris manibus ſuffragiiſq; premittitur:adhibeatis i hois fortunis miſericordiam in
reip.ſalute ſapiẽtiã quã ſoletis.Nũc quoniã.T.Labiẽe diligẽtiæ meæ tpis ãguſtiis obſtitiſti meq; ex cõpato
& cõſtituto ſpacio defenſionis i ſemihoræ circulum coegiſti:parebit & qd iniqſſimũ ẽ accuſatoris cõditiõe
& qd miſerrimũ inimici ꝑtãti:q̃q̃ i hac ꝑſcriptiõe ſemioræ patroni mihi partis reliqſti:cõſulis ademiſti:pro
pterea q ad defendendũ ꝓpemodũ ſatis erit hoc mihi tẽporis:ad conquerendum uero parũ.niſi forte de
locis religionis ac de lucis quos ad hoc uiolatos eſſe dixiſti pluribus uerbis tibi reſpondẽdũ putas.Quo i
crimine nihil eſſe unquam abſte dictum niſi a.C.M.obiectum eſſet crimẽ id Rabirio i quo ego demiror
meminiſſe te quid obiecit.C.Rabirio macer inimicus oblitũ eſſe qd æque & irati iudices iudicarit.An de
peculatu facto aut de tabulario incenſo longa oratio eſt exprimẽda quo icrimine propinquus.C.Rabirii
iudicio clariſſimo.C.Curius pro uirtute ſua honeſtiſſime liberatus ipſe uero Rabirius nõ modo i iudiciũ
horum criminum ſed ne i tenuiſſimum qdem ſuſpicionẽ uerbo eſt unq̃ uocatus.An de ſororis filio dili
gentius reſpondendum eſt:quem ab hoc necatum eſſe dixiſti cum ad iudicii morã familiaris funeris ac-
cuſatio quereretur.Quid eni eſt tam uerisimile qñ cariorẽ huic ſororis maritũ quã ſororis filiũ fuiſſet atq;
ita cariorem ut alter uita crudeliſſime priuaretur cum alteri ad probationem iudicii biduũ quærẽtis an de
ſeruis aliẽis cõtra legẽ fabiũ retẽtius aut de ciuibus.ro.cõtra legẽ.portiã uerberatis aut necatis plura dicẽda
ſũt.Cũ tãto ſtudio.C.Rabirius totus Apulæ ſingulari uolũtate:cãpaniæ uicinitatis ornet:cũq; ad eius ꝓpul
ſandũ ꝑiculũ nõ mõ hoies ſed ꝓpe regiones ipſe cõuenerint.Aliqto ẽt lau⁹ excitatæ q̃ ipſius uicinitatis no
mẽ ac termini poſtulabãt.Nã qd ego ad id lõgã orationẽ cõparẽ qd ẽ in eadẽ multa irrogatiõe ꝑſcriptũ hũc
nec ſuæ nec alienæ pudicitiæ pepciſſe.Quĩ ẽt ſuſpicor eo mihi ſemihorã a labiẽo ꝑſtitutã eẽ ut ne plura de
pudicitia dicerẽ ergo ad hæc crimina q̃ patrõi diligẽtiã deſiderãt itelligis mihi ſemihorã iſtã nimiũ lõgã fu
iſſe illã alterã ptẽ de nece ſaturnini nimis exiguã atq; anguſtã eẽ uoluiſti:quæ nõ oratoris igenium ſed cõ
ſulis auxilium implorat.Nam de perduellionis officio qd a me ſublatum eſſe criminari ſoles meum crimẽ
eſt non Rabirii quod utinã Quir.ego aut id primus aut ſolus a repu.ſuſtuliſſem.Vtinam hoc quod ille cri
men eſſe uult proprium teſtimonium meæ laudis eſſet.Quid enim optari poteſt quod ego mallem quã
me in conſulatu meo carnificem de foro crucẽ de cãpo ſuſtuliſſe?Sed iſta laus primũ eſt maiorum noſtro
rum Quir.qui expulſis regibus nullũ i libero populo ueſtigiũ crudelitatis regiæ retinuerũt. Deinde mul
torum uirorum fortium qui noſtrã libertatẽ non acerbitate ſuppliciorũ infeſtam ſed lenitate legum mu
nitam eẽ uoluerũt.Quãobrẽ uter noſtrum tandem labiene popularis eſt tu ne qui ciuibus Ro in cõtẽtiõe
ipſa carnificẽ:qui uincula adhiberi putas oportere qui campo Martio comitiis cẽturiatis auſpicato in loco
crucẽ ad ciuiũ.R.ſuplicium defigi & cõſtitui iubes:an ego q funeſtari cõcionẽ cõtagionẽ carnificis uero q̃ ex
ꝑtãdũ forũ Po.Ro.ab illis nefariis ſceleris ueſtigiis eẽ dico:q caſtã cõcionẽ ſãctũ cãpũ inuiolatũ corpus oium
ciuiũ ro.integrũ ius libertatis defendẽda ſeruari oporteret?popularis uero Tr.pl.cuſtos defẽſorq; iuris & li
bertatis Portia Lex uirgas ab oium Ciuiũ ro.corpe amouit.Hic miſericors flagella rettulit.Portia lex liberta
tẽ Ciuiũ littori eripuit:labiẽus hõ popularis carnifici tradidit C.Gracch⁹ legẽ tulit ne de capite Ciuiũ ro.in
iuſſu ueſtro iudicaret hic popularis i iuſſu ueſtro iudicari de ciue ro.ſed in dicta cã ro.capitis cõdẽnari coe
git.Tu mihi etiã legis portiæ Tu.C.Gracchi:tu horum libertatis tu cuius deniq; hominis popularis men
tionẽ faciſt:q nõ mõ ſuppliciis inuſitatis ſed ẽt uerborũ crudelitate uiolare libertatẽ huius populi tentare
mãſuetudinem cõmutare diſciplinam conatus es.Nãq; hæc tua quæ te hominem clemẽtẽ popularẽq; de
lectãt lictor colliga manus q̃ nõ mõ huius libertatis mãſuetudiniſq; nõ ſũt ſed ne Romuli qdẽ aut Numæ
pompilii:Tarquinii ſuperbiſſimi atq; crudeliſſimi regis ſta ſunt cruciatus carmina q̃ tu homo leuis ac po
pularis libẽtiſſime cõmemoras caput obnubito arbori infelici ſuſpẽdito quæ uerba Q. uir.iã pridẽ in hac
rep.nõ ſolũ tenebris uetuſtatis uerũ etiam luce libertatis oppreſſa ſunt. An uero ſi actio iſta popularis eẽt
& ſi nullã partẽ eqtatis haberet aut iuris:& Gracchus eam reliquiſſe ſcilicet tibi grauiorẽ dolorẽ patrui tui
mors attulit quã.C.Graccho fratris & tibi acerbior patrui mors eſt quẽ nunq̃ uidiſti q̃ illi eius fratris qui cũ
cõcordiſſime uixerat?& ſimilis uiri tu ulciſceris patrui mortẽ atq; ille perſequeret fratris ſui ſi iſta rõne agere
uoluiſſet & par deſideriũ ſui reliquit apud po.ro.labienus iſte patruus ueſter quiſquis fuit &.C. Gracchus
reliquerat.An pietas tua maior quã Gracchi:An animus:an cõſiliũ:an opes:an auctoritas:an eloq̃ntia:q̃
ſi in illo minima fuiſſent.Tamen præ tuis facultatibus maxima putarent.Cum uero his rebus omnib⁹.
C.Gracchus omnes uicerit.Q.uantũ interuallum tandẽ inter te atq; illum interiectũ putas ſed morere

tur prius acerbiſſima morte milles Gracchus quam in eius cõcione carnifex conſiſteret quem nõ modo
foro:ſed ẽt cœlo hoc ac ſpiritu cenſoriæ leges atq; urbis domicilio carere uoluerũt hic ſe popularẽ dicere
audet me aliẽum a cõmodis ueſtris cũ iſte omnes & ſuppliciorum & uerborum acerbitates nõ ex mẽo
ria ueſtra ac patrũ ueſtrorũ:ſed ex annaliũ monumentis atq; ex Regum commentariis cõgſierit. Ego om
nibus meis opibus conſiliis oibus dictis factis repugnari & reſiſteri crudelitati:niſi forte hanc cõditiõem
nobis eſſe uultis q̃ ſerui ſi libertatis ſpem propoſitã non haberẽt:ferre nullo modo poſſẽt. Miſera eſt igno
minia iudiciorum publicorum. Miſera multatio bonorum:miſerum exilium:ſed tamẽ in oĩ calamitate
retinetur aliqđ ueſtigiũ libertatis mors deniq; ſi pponit̃:i libertate moriamur. Carnifex uero & obductio
capitis & nomen crucis abſit non modo a corpore ciuium Roma.ſed ẽt a cogitatione oculis auribus. Ha
rum.n.oĩum rerum non ſolum euentus atq; perpeſſio ſed etiam conditio expectatio metro ipſa'deniq;
indigna ciue Ro.atq; hoĩe libero eſt. An uero ſeruos noſtros horum ſuppliciorum oĩum metu domio
rũ benignitas una uidicta liberauit. Nos a uerberibus abunco crucis dẽiq; temere neq; res geſtæ neq; acta
ætas neq; noſtri honores uidicabunt? Quãobrem fateor atq; ẽt. T. Labiene pfiteor & præ nĩe fero te ex il
la crudeli ĩportuna non tribunitia actione ſed regia meo conſilio uirtute auctoritate eſſe depulſũ:qua tu
in actione q̃q̃ oĩa exẽpla maiorũ oẽs leges oẽm auctoritatẽ ſenat' oẽs regiões atq; auſpiciorum publica iu
ra neglexiſti. Tamẽ a me hæc ĩ hoc tam exiguo meo tẽpore nõ audies liberũ tẽpus nobis dabit̃ ad iſtã di
ſceptationẽ. Nũc de ſaturnini crimĩe ac đ clariſſimi patrui tui morte dicemus. Arguis occiſum eẽ a.C.Ra
birio.L.Saturninũ & id.C.Rabirius multorũ teſtimõiis.Qu.Hortẽſio copioſiſſime defendente antea fal
ſum eſſe docuit. Ego aũt ſi mihi eẽt itegrũ:ſuſciperẽ hoc crimẽ agnoſcerem confiterer. Vtinam hanc mihi
facultatem cauſa cõcederet:ut poſſem hoc prædicare.C.Rabirii manu.Lu.Saturninũ hoſtẽ Populo Ro
mano iterfectum me clamor iſte commouet:ſed conſolatur:cũ idicat eẽ quoſdam ciues ĩperitos : ſed nõ
multos nunquam mihi credite Po.Roma.hic q ſilet conſulem me feciſſet : ſi ueſtro clamore perturbatũ
iri arbitraretur. Quanto iam leuior eſt acclamatio:q̃n cõtinetis uocem idicem ſtulticiæ ueſtræ? Teſtẽ pau
citatis:libenter ſquàm confiterer ſi uere poſſem:aut etiam ſi mihi eſſet itegrum.C.Rabiri mãu.L.Saturni
num eſſe occiſum & id facinus pulcherrimũ eſſe arbitrarer. Sed quoniam id facere nõ poſſum: cõfitebor
id quod ad laudem mĩus ualebit ad crimen non mĩus confitebor iterficiendi ſaturnini cauſa.C.Rabiriũ
arma cœpiſſe. Quid eſt labiene? quam a me grauiorem confeſſionem aut quod i hunc maius crimẽ expe
ctas? Niſi uero itereſſe aliqđ putas iter eum q hominem occidit & eum qui cum telo occidẽdi hois cauſa
fuit. Si iterfici Saturninum neſas fuit:arma ſumpta eſſe contra Saturninũ ſine ſcelere nõ poſſũt ſi arma iu
re ſumpta concedis iterfi.S.C.ut.C.Marius.L.Valerius conſules adhiberẽt.Tri.ple.& prætores quos eis
uideret̃ operãq; darẽt:ut impiũ Po.Ro.maieſtaſq; cõſeruaret̃. Adhiberet ois Tri.ple.pter.Saturninũ præ
ter glautiã q Rempub.ſaluam eſſe uellent arma capere & ſe ſeq iubent parent oẽs. Ex æde facis armenta
riiſq; publicis arma Po.Ro.C.Mario cõſule diſtribuẽte dant̃. Hic iam ut omittã uetera de te ipſo labiene:
quæro cũ ſaturninus capitoliũ teneret:armatus eſſet una cũ glautia.C.Sauferius etiam ille ex cõpẽdibus
atq; ergaſculo Gracchus:addã quoniã ita uis eodẽ Qu.Labienũ patruũ tuũ i foro aũt.C.Marius &.L.Vale
rius flaccus conſules poſt cunctus ſenatus atq; ille ſenatus:quẽ ẽt uos ipſi q hos.P.C.q nũc ſunt in iudiciũ
uocatis quo facilius de hoc ſenatu detrahet̃ poſſitis:cum eqſter ordo at quorum equum.Ro.dii immorta
les patrum ueſtrũ atq; eius ætatis quæ cũ magnam partẽ Reip.atq; oẽm dignitatem iudiciorum tenebat
cum oẽs omniũ ordinum hoĩes q in ſalute Reip.ſalutẽ ſuã repoſitam eſſe arbitrabantur arma cœpiſſent
qđ tandem.C.Rabirio faciendum fuit de te ipſo inquã labiene quæro:cũ ad arma conſules ex ſenatuſcõ
ſulto reuocaſſent cum armatus Aemilius princeps ſenat' in comitio conſtitiſſet qui cũ ingredi uis poſſet:
nõ ad inſequẽdũ ſibi tarditatẽ pedũ:ſed ad fugiẽdũ impedimẽto fore putabat. Cũ deniq; Qu.Scæuola cõ
fectus ſenectute ꝑpeditus morbo mãcus & mẽbris omnibus captus ac debilis haſtili nixus:& animi ui &
infirmitatẽ corpis oñderet. Cum.L.Metellus Sergius Galba.C.Serãnus.P.Rutilius.G.Fibria.Q. .Catu
lus oẽſq; q̃ erãt cõſulares p ſalute cõi arma cœpiſſent:cũ oẽs ꝓtores cũcta nobilitas ac iuuẽtus accurreret
Cn.&.L.Craſſus.Qu.Mutius.C.Cladius.M.Druſus cũ oẽs octaui Metelli Iulii Caſſii. Catones Põ.cum.
L.Philippus.L.Scipio cũ.M.Lepidus cũ.D.Brutus cũ hic ipſe.P.Seruilius:quo tu imperatore labiene me
ruiſti:cũ hic.Qu.Metellus admodũ adoleſcẽs. Cũ hic.C.Curio:cũ deniq; omnes clariſſimi uiri cũ conſuli
bus eſſent quid tandẽ.C.Rabirium facere conuenit:utrũ ĩcluſum atq; abditum latere i occulto atq; igno
miniã ſuam tenebrarũ ac parietum cuſtodis tegere:an in capitolium pergere:atque ibi ſecum tuo patruo
& cæteris ad mortem propter uitæ turpitudinẽ confugientibus congregare. An cum.M. Scauro:Catulo
Metello Scæuola cum bonis deniq; omnibus coire non modo ſalutis uerumetiam periculi ſocietatem
Tu deniq; Labiene qđ faceres tali iure ac tempore cum ignauiæ ratio te in fugam atq; in latebras impel
leret improbitas & furor.L.Saturnini in capitolium arceſſeret cõſules ad patriæ ſalutem ac libertatem uo
carẽt quã tãdem auctoritatem quam uocem cuius ſectam ſequi:cuius imperio parere potiſſimum uelleſ?
patruus inquit meus cum Saturnino fuit. Quid pater qui cum? Quid uicini propinqui ueſtri equites Ro
mani. Quid omnis perfectura regio uicinitas ueſtra. Quid ager picenus uniuerſus. Vnũ tribunitium fu
rorẽ an conſularẽ auctoritatem ſecutus eſt? Equidem hoc affirmo quod tu nunc de tuo patruo prædicas
neminem unquã adhuc de ſe eſſe confeſſum. Nemo eſt inquam inuentus tam pfligatus tam perditus tã
ab omni non modo honeſtate:ſed etiam ſimulatiõe honeſtatis relictus:qui ſe in capitolio fuiſſe cũ ſatur
nino fateret̃. Affuit ueſter patruus fuerit & nulla deſperatione rerũ ſuarũ nullis domeſticis uulnerib' coa
ctus ĩduxerit eum.L.Saturnini familiaritas ut amicitiam patriæ præponeret,iccirco ne oportuit.C.Rabi

rium deſciſcere a Repu.Non comparere i illa armata multitudine hoium bonorũ conſulum uoci atq; ꝑ impetio non obediret?Atq uidemus hoc i rerũ naturam fuiſſe.Vt aut cũ Saturnino eſſet:aut cũ bonis late et latere mortis erat i ſtar turpiſſimæ:cũ Saturnino eſſe fororis & ſceleris.Virtus & honeſtas & pudor cũ conſulibus eſſe cogebat.Hoc tu igitur i crimẽ uocas:ꝙ cũ iis fuerit.C.Rabirius:quos amentiſſimus fuiſſet ſi oppugnaſſet.Turpiſſimus ſi reliqſſet.At.C.Decianus de quo tu ſæpe cõmemoras qa cum homine oib' inſignẽ notis turpitudinis.P.Furiũ accuſaret:ſummo ſtudio bonorũ oium q̃ri ẽ auſus in cõcióe de morte Saturnini condemnatus ẽ & Sextus.Titius ꝙ habuit imaginem.L.Saturnini domi ſuæ:condemnat' ẽ Statuerunt eqes Ro.illo iudicio iprobum ciuẽ eſſe:& nó retinẽdũ i ciuitate q hoibus hoſtilem in modũ ſeditioſi imaginem aut mortẽ eius honeſtaret:aut deſideria impiorum miſericordia cõmoueret:aut ſuá ſignificaret imitandam improbitatis:uoluntatem.Itaq; mihi mirũ uidetur:unde hãc tu labiene imaginẽ quam tu habes inueneris.Ná Sex.Titio dánato qſtá habere auderet i uẽtus ẽ nemo qd tu ſi audiſſes aut ſi p ætatẽ ſcire potuiſſes:nũq̃ ꝓfecto iſtá imaginẽ q̃ domi poſita peſtẽ atq; exiliũ.Sex.Titio attuliſſet. In roſtra aut i cõcionẽ attuliſſes.Nec tuas unq̃ rõnes ad eos ſcopulos appuliſſes ad quos.S.Titii afflictam nauẽ & i quibus.C.Deciani naufragium fortunarum uideres:ſed tn his rebus oibus iprudentia laberis cauſã enim ſuſcepiſti antiqorem memoria tua quæ cauſa ante mortua eſt:quam tu natus eſſes:qua in cauſa tute profecto fuiſſes:ſi per ætatem eſſe potuiſſes.Eam cauſam i iudiciũ uocas?An nó itelligis primũ quos homines & quales uiros mortuos ſummi ſceleris arguas?Deide quod ex his q uiuunt eodem crimine i ſũmũ periculũ capitis arceſſas.Nam ſi.C.Rabirius fraudem capitalem admiſit:ꝙ arma contra.L.Saturninũ tulit.Huic quidẽ affert aliquam deprecationẽ periculi ætas illa:qua tũ fuit . Quod uero Catulum patrem huius i quo ſumma ſapientia eximia uirtus ſingularis humanitas fuit.M.Scaurum illa grauitate illo cõſilio illa prudentia duos mutios:L.Craſſum.M.Antoniũ:q tum extra urbem cũ præſidio fuit:quorũ i hac ciuitate longe maxia cõſilia atq; igẽia fuerũt.Cæteros pari dignitate ꝑditos cuſtodes gubernatoreſq; reip. Quemadmodũ mortuos defendemus.Quid de illis honeſtiſſimis uiris atq; optimis ciuibus eqtib' Ro. dicemus:q tũ una cum Senatu ſalutem Reip.defenderunt?Quid de tribunis ærariis cæterorũq; ordinũ oium hoibus:q tum arma pro communi libertate cœperunt?Sed qd ego de his omnibus qui cõſulari iperio paruerunt loquor?De ipſorum conſulum fama quid futurum eſt.L.Flaccum hominem cum ſemper in Repub.Tum in magiſtratibus gerendis in ſacerdotio cærimoniiſq; qbus præerat diligentiſſimũ nefarii ſceleris ac parricidii mortuũ cõdemnabimus.Adiũgemus ad hãc laudẽ ignominiã; mortis etiam C.Marii nomẽ.C.Marium quem uere patrem patriæ parentẽ iquam ueſtræ libertatis atq; huiuſce Reip. poſſumus dicere ſceleris ac parricidii nefarii mortuũ cõdemnabim'.Et.n.ſic.C.Rabirio ꝙ ut ad arma cruẽ.T.Labienius i campo Martio defingẽdam putauit quod tandem excogitabitur i eũ ſuppliciũq uocauit. At ſi fides Saturnino data eſt:quod ab te ſæpiſſime:dicit' non eá.C.Rabirius ſed.C.Marius dedit idemq; uiolauit ſi i fidẽ nó ſtetit.Quæ fides labiene q potuit ſine.S.C.dari:adeo ne hoſpes huiuſce urbis adeo ne ignarus diſciplinæ conſuetudiniſq; noſtræ ut hæc neſcias?Vt peregrinari i alia ciuitate nó i tua magiſtratum gerere uidearet?Quid iam iſta.C.Mario inqt nocere poſſunt:quóiam ſenſu & uita caret:tãta ne uero tantus i laboribus.C.Marius periculiſq; uixiſſet:ſi nihil longius quã uitæ termini poſtulabant ſpe atq; aío: de ſe & gloria ſua cogitaſſet.At credo innumerabilis hoſtiũ copias in Italia fudiſſet atq; obſidióe Remp.liberaſſet oia ſua ſecũ una moritura arbitrabat'.Nó eſt ita Quir.neq; qſq̃ noſtrorũ in Repub.periculis cũ laude ac uirtute uerſat' quin ſpe oſteritatis fructuq; ducat'.Itaq; cum multis aliis de cauſis uirorũ bonorũ mẽtes diuinæ mihi atq; æterne uidentur eſſe tũ maxime ꝙ optimi & ſapiẽtiſſimi cuiuſq; animus ita præſẽtit in poſterũ.Vt nihil niſi ſẽpiternũ ſpectare uideat'. Quapropter eqdem &.C.Marii & cæterorum uirorũ ſapientiſſimorũ ciuiũ mẽteſq; mihi uident' ex hominum uita ad deorũ religionem & ſanctimoniam demigraſſe.Teſtor me pro illorũ fama gloria memoria nó ſecus ac ꝑ patriis ſanis atq; delubris propugnãdum putare.Ac ſi pro illorũ laude mihi arma capienda eſſent.Non minus ſtrenue caperẽ q̃ illi pro communi ſalute cœperunt.Etenim Quis.exiguũ nobis uitæ curiculũ natura circũſcripſit imenſum gloriæ.Quáre ſi eos q iá de uita deceſſerunt ornabimus iuſtiorem nobis mortis conditionem relinquemus. Sed ſi illo labiene:quos iá uidere non poſſumus negligis mihi qdem quos uides cõſuli putas oportere.Neminẽ eẽ dico ex his omnibus q illo die Romæ fuerit:quem tu diem i iudicium uocas pubeſque cũ fuerit quin arma cœperit qn cõſules ſecutus ſit.Omnes hi quorum tu ex ætate cõiecturam facere potes qd cum fecerint abs te capitis.C.Rabirii noie citantur.At occidit Saturninũ Rabirius.Vtinam feciſſet non ſupplicium deprecaret:ſed præmiũ poſtularẽ.Et enim ſi ſcenæ ſeruoq; Crotonis qui occidit . L . Saturnium libertas data eſt qd Equiti Ro.ꝓmiũ dari par fuiſſet?Et ſi.C.Marius ꝙ fiſtulas qbus aqua ſuppeditabant' in deorũ i mortalium templis ac ſedibus præcidi imperarat:ꝙ in cliuo capitolino improborũ ciuium.

M.T.C.PRO AVLO CAECINNA.

SI QVANTVM IN Agris:lociſq;.Deſertis audacia poteſt tm̃ in foro atq; in iudiciis impudentia ualeret:non minus in ca cederet.A.Cæcinna Sexti Ebutii impudentiæ quantũ in ui faciẽda ceſſit audaciæ.Verũ & illud cõſiderat hominis eẽ putauit:q̃ de re iur' certari oporteret armis nó cõtenderet:& hoc cõſtátis.q cũ & ui & armis certar' noluiſſet cũ iure iudicioq; ſupare.Ac mihi qdẽ cũ audax ꝑcipue fuiſſe uidet'.Ebuti' i cõuocádis hoib' & armádis tũ ipudes i iudicio ñ ſolũ ꝙ i iudiciũ ueĩr auſus ẽ.Ná inde qdẽ tá & ſi impꝛbe fit in apta re:tñ malitia ẽ iá uſitatũ: ſed ꝙ nó dubitauit id ipm qd arguit' cõfiteri:niſi forte rõnis hoc habuit qm̃ ſi facta uis eẽt moribus ſupior in poſſeſſióe retinẽda ñ fuiſſet qa cõtra ius moreq; facta ſit.A.Cæcinná cũ amicis metu ꝑterritũ ꝓfugiſſe . Nũc

quoq; i iudicio ſi cã more iſtitutoq; oĩum defendatur:nos inferiores in agendo nõ futuros:ſi.nõ a cõſue
tudine recedatur:ſe quo impudentius egerit:hoc ſuperiorem diſceſſurum quaſi uero aut in iudicio poſſit
idem iprobitas quod i ui confidentia:aut non eo libentius tum audaciæ ceſſeritiuus:quo nunc impudẽ
tiæ facilius obſiſteremus.Itaq; longe alia ratione recuperatores ad agendam cãm hac actiõe uẽio atq; ini
tio ueneram.Tum.n.noſtræ cauſæ ſpes erat poſita i defenſione mea:nunc i cõfeſſione aduerſarii:tunc in
noſtris:nunc uero i illorum teſtibus:de qbus hæc antea laborauine ſi iprobi eſſent falſi aliquid dicerẽt:ſi
probi exiſtimaretur quod dixiſſent probarent.Nunc ſum aĩo æqſſimo:ſi enim ſunt uiri bõi:me adiuuãt
cum id iurati debent quod ego iniuriatus inſimulo:ſin autem minus idonei:me non lædunt cũ his ſiue
creditur hoc ipſum quod nos arguimus:ſiue fides non habetur.de aduerſarii fide teſtium derogaẽ.Veꝝ
tamen cum illorum cauſæ actionem conſidero:non uideo quid impudentius dici poſſit. Cum autẽ ue
ſtram i iudicando dubitationem uereor ne id quod uidentur ipudenter fuiſſe aſtute & callide fecerit.Nã
ſi negaſſent uim hominibus armatis eſſe factam:facile hõeſtiſſimis teſtibus in re perſpicua tenerẽtur: ſin
confeſſi eſſent:& id quod nullo tempore iure fieri poteſt.Tamen ab ſe iure factum eſſe defenderẽt.Spera
runt id quod aſſecuti ſunt ſe iniuncturos uobis cauſam deliberandi:& iudicandi iuſtam morã ac religio
nem ſimul illud quod indigniſſimum eſt futurum arbitrati ſunt ut in hac cauſa nõ de improbitate.Sex.
Ebutii ſed de iure ciuili iudicium fieri uideretur.Qua in re ſi mihi eſſet unius.A.Cæcinnæ cauſa agẽda ꝓ
fiterer ſatis idõeum eſſe me defenſorem propterea quod fidem meam diligentiamque præſtarem:Quæ
cum ſint in actore cauſæ nihil eſt in re præſertim aperta & ſimplici quod excellens ingenium requiratur.
Sed cum de eo iure mihi dicendum ſit.quod pertineat ad omnes:quod conſtitutum ſit a maioribus:cõ
ſeruatum uſque ad hoc tempus:quo ſublato non ſolum pars aliqua iuris diminuta:ſed etiam uis ea quæ
præſenti tamen eſt aduerſana iudicio confirmata eſſe uideatur.Video ſummi ingẽii cauſam eſſe nõ ut
demonſtraretur:quod ante oculos ẽ:ſed ne ſiqs uobis error i tanta re ſit obiectus:omnes potius me arbi
trarẽtur cãæ q̃ uos religiõi uĩæ defuiſſe.Quãq̃ ego mihi ſic pſuadeo recupatores nõ uos tã pp uires obſcu
rã dubiãq; rõnẽ bis iã de eadẽ cã dubitaſſe:q̃ qđ uidereẽ ad ſummã illius exiſtimationẽ hoc iudiciũ ptineẽ
morã ad cõdẽnandũ acqſiſſe:ſimul & illi ſpaciũ ad ſeſe colligendũ dediſſe:qđ quoniam iam i conſuetudi
nem uenit:& id uiri boni noſtri ſimul i iudicando faciũt repræhendẽdum fortaſſe minus:quærẽdum ue
ro magis etiam uideretur ideo quod omnium iudicia aut deſtrahẽdarũ cõtrouerſiarũ aut puniẽdorũ ma
leficiorũ cauſa repta ſunt quorũ alterum leuius eſt propterea ꝙ & minus lædit & perſæpe diſceptatoꝛ do
meſtico diiudicaẽ alterũ uehemẽtiſſimum qđ & ad grauiores pertinet:& non onerariã operam amici:ſed
ſeueritatẽ iudicis ac uim reqrit:quod eſt grauius :& Cuius rei cã iudicia maxĩe conſtituta ſunt id iã mala
conſuetudĩe diſſolutũ ẽ.Nam ut quæq; res eſt turpiſſima ſic maxĩe & maturiſſime iudicanda eſt. Ac eadẽ
quæ exiſtimationis piculum eſt tardiſſime iudicaẽ.Qui igiẽ conuenit:quæ cauſa fuerit ad cõſtituendum
iudicium eandẽ morã eẽ ad iudicandum:Si qs quod ſpopõdit qua in re uerbo ſe uno obligauit id nõ fa
cit maturo iudicio ſine ulla religione iudicii condemnatur:q per tutelam aut ſocietatem aut rem mãdã
dam aut fiduciæ rationem fraudauit quempiam i eo quo delictum maius ẽ eo pena tardior .Eſt.n.turpe
iudicium & facto quidem turpe.Videte igitur quam inique accidit quod res indigna ſit ideo turpem exi
mationem ſequitur:quia turpis exiſtimatio ſequatur ideo rem indignã nõ iudicari.At ſi quis mihi hoc iu
dex recuperator ue dicat potuiſti enim leuiore actiõe cõfligere potuiſti ad tuum ius faciliore & cõmodio
re iudicio peruenire:quare aut muta actionem aut noli mihi inſtare ut iudicem.Tamẽ is aut timidior ui
deaẽ:q̃ fortẽ:aut cupidior q̃ ſapiẽtem iudicẽ eẽ æquũẽ.Si aut mihi præſcribat:quemadmodum meum ius
perſequar:aut ipſe id qđ ad ſe delatum ſit non audeat iudicare.Eteni ſi prætoris qui iudicia dat nunquã
petitori præſtituit qua actione illum uti uelit.Videte q̃ iniquũ ſit conſtituta iam re iudicem qd agi potue
rit:aut qd poſſit non quid actum ſit quærere.Verumtamen nimium ueſtræ benignitati pateremus ſi alia
ratione ius noſtrum recuperare poſſemus.Nunc uero qs eſt aut qui uim armatis hominibus factam reli
qui putet oportere aut cuius rei leuiorem actiõem nobis aliquam demõſtrare poſſit:Ex quo genere pec
cati ut illi clamitant uel iniuriarũ uel capitis iudicia cõſtituta ſunt.In eo poteſtis atrocitatem noſtram rep
hẽdere:cũ uideatis nihil aliud actũ niſi poſſeſſionẽ p iterdictũ eẽ repetitã.Verũ ſiue uos exiſtimatiõis illius
piculũ ſiue iuris dubitatio tardiores fecit adhuc ad iudicãdũ:alterius rei cãm uoſmetipſi iã uobis ſæpius ꝓ
lato iudicio ſuſtulitis.Alterius ego uobis hodierno die cãm ꝓfecto afferam ne diutius de cõtrouerſia no
ſtra ac de communi iure dubitetis:& ſi forte uidebor altius initiũ rei demõſtrandæ petiiſſe q̃ me rõ iuris &
ius de quo iudiciũ ẽ & natura cauſæ coegerit:quæſo ut ignoſcatis:non.n.minus laborat.A Cæcina ne ſũ
mo iure egiſſe q̃ ne certum ius nõ obtinuiſſe uideatur.M.Fulciniꝰ fuit recupatores e municipio tarqniẽſi
q & domi ſuæ cũm primis honeſtus exiſtimatus ẽtiã & Romæ argẽtariam non ignobilem fecit.Is habuit
in matrimõio Cæſenniã eodẽ mũicipio ſũmo loco natã & ꝓbatiſſimã fœminã ſicut & uiuus multis ipſe re
bus oſtẽdit & in morte ſua teſtamento declarauit.Huic Cæſeniæ fundum in agro Targnienſi uẽdidit tẽ
poribus illis difficillimis ſolutiõis cũ uterẽẽ dote uxoris numerata:quo mulieri eẽt res cautior curauit ut
in eo fundo dos collocareẽ.Aliquanto poſt iam argentaria diſſoluta.Fulcinius huic fundo uxoris cõtinẽ
tia quædã prædia atq; adiuncta mercaẽ Moriẽ Fulcinius:multa enim q̃ ſunt in re quia remota ſunt a cã:
prætermittã.Teſtamento facit hæredem quẽ habebat ex Cæſenia filiũ uſum fructũ oĩum bonorum ſuorũ
Cæſeniæ legat una cum filio.Magnus honos uiri iucũdus mulieri fuiſſet ſi diuturnum eſſe licuiſſet fruere
tur eni bonis cũ eo quẽ ſuis bonis hæredẽ eẽ cupiebat:& ex quo maximũ fructũ ipſa capiebat.Sed hũc fru
ctum mature fortuna ademit.Nam breui tpe.M.Fulcinius adoleſcẽs mortuus ẽ hæredẽ.P.Cæſennium

fecit. Vxori grande pōdus argenti matriq; partē bonorū maiorū legauit. Itaq; i partē mulieres uocatæ ſūt
cū eſſet hæc actio hæreditaria cōſtituta. Ebutius iſte q iam diu Cæſeniæ uiduitate ac ſolitudine aleretur ac
ſe i eius familiaritatem inſinuaſſet hac ratione ut cum aliquo ſuo compendio negocia mulieris ſi q̄ accv
derent controuerſiaſque ſuſciperent. Verſabatur quoq; eo tempore in his rationibus auctiōis & partitio
nis. Atq; etiam ſic ipſe inſerebat & intrudebat & in eam opinionem Cæſeniā adducebat: ut mulier impe
rita nihil putaret agi callide poſſe ubi non adeſſet Ebutius quam pſonam iam ex quottidiana cognoſci
tis uita recuperatoris mulierū aſſentatoris cognitoris uiduarū defenſoris nimiū litigioſi cōciti ad regiā ie
pti ac ſtulti iter uiros: iter mulieres periti iuris & callidi: hanc perſonam impoſitam Ebutio. Is enim Cæſe
niæ fuit Ebutius ne forte quæratis num propīquus: nihil alienius amicus? Aut a patre aut a uiro traditus?
Nihil min us. Quis igitur ille quē ſupra deformaui uolūtarius amicus mulieris nō neceſſitudīe aliq̄: ſed
ficto officio ſimulataq; ſedulitate cōiunctus magis oportuna opera nōnunquam q̄ aliquādo fideli cū eēt
ut dicere iſtituerā: cōſtituta auctio Romæ: ſuadebant amici cognatiq; Cæſeniæ. Id qđ ipſi quoq; mulieri i
mētem ueniebat: quoniā ptās eēt emēdi fundū illū fulcinianū q fundo eius antiquo cōtinens eēt nullā eē
rōnē amittere eiuſmodi occaſionē cū pſerti pecūia ex partitiōe deberet: nuſq̄ poſſe melius collocari. Itaq;
mulier facere conſtituit mandat ut fundum ſibi emat. Cui tandem: cui putabitis? An non i mētem uenit
in oībus illius hoc mūus & ad oia mulieris negocia parati: ſine quo nihil ſatis caute nihil ſatis callide agi
poſſe recte attenditis. Ebutio negociū dat: adeſt ad tabulā: licetur. Ebutius deterrent emptores multi par
tim gratia Cæſeniæ parti præcio: fundus addicitur. Ebutio: pecuniā argentario pmittit Ebutius: quo teſti
monio nūc uir optimus utitur ſibi emptū eē: q̄ſi uero aut nos ei negemus addictū aut tamē q̄ſq̄ fuerit q du
bitarit qn emeret Cæſeniæ. Cū id plerią; ſcirēt: oēs fere audiſſent ii cōiectura aſſeq poſſent. Cū pecūia Cæ
ſeniæ ex illa hæreditate deberet eā porro i prædiis collocari maxīe expediret. Eſſet āt prædia quæ mulie
ri maxīe cōuenirēt: ea uenirēt liceret is quē Cæſeniæ dare operā nemo miraret ſibi emeī nemo poſſet ſu
ſpicari: hac emptiōe facta pecūia ſolnit a Cæſenia. Cuius rei putat iſte rōnem reddi nō poſſe: quod ipſe ta
bulas euerterit: ſe aūt habere argentari tabulas i qbus ſibi expēſa pecunia lata ſit: acceptaq; relata q̄ſi id ali
ter fieri oportuerit: cū oia ita facta eſſent quemadmodum nos defendimus. Cæſenia fundum poſſedit lo
cauitque. Neq; ita multo poſt Aulo Cæcinnæ nupſit. Vt i pauca conferam teſtamento facto mulier mo
ritur facit hæredē ex deuncia & ſemiuncia Cæcinam ex duabus Sextulis. M. Fulcinium libertum ſuperio
ris uiri. Ebutio Sextulam aſpergit hāc Sextulam ille mercedē iſti uoluit eē aſſiduitatis & moleſtiæ ſi q̄ ſu
ſceperat. Iſte aūt hac Sextula ſe anſam retinere olum controuerſiarum putat. Iam principio auſus ē diceī
non poſſe hæredem eſſe Cæſeniæ. Cæcinam quod is deteriore iure eſſet qui cæteri ciues ppter icommo
dum uolateranorum calamitatemque ciuilem. Itaq; homo timidus imperituſque qui neque animi: neq;
conſilii ſatis haberet non putauit tanti eſſe hæreditatem: ut de ciuitate in dubium ueniret. Cōceſſit credo
Ebutio quantum uellet de Cæſeniæ bonis ut haberet imo ut uiro forti ac ſapienti dignum fuit. Ita calum
niam ſtulticiamque obtinuit ac contudit in poſſeſſione bonorum: cum eſſet & cum ipſe. Sextulam ſuā ni
mium exaggeraret nōīe hæredis arbitrum facit: herciſcundæ poſtulauit atq; illis paucis diebus poſtquā
uidet nihil ſe ab. A. Cæcina poſſe litium terrore abradere hoī Romæ i foro denūciat fundū illum de quo
ante dixi cuius iſtū emptorem demōſtraui fuiſſe mādatū Cæſeniæ ſuū eē ſeq; ſibi emiſſe. Quid agis iſtius
ille fundus eſt quē ſine ulla controuerſia q̄drienniū habet. Ex quo tēpore fundus uenit quoad iuſte poſſe
dit Cæſenia. Vſus. n. iugi eius & fructus fundi teſtamēto uiri fuerat Cæſeniæ: cū hoc nouæ litis genus ti
malitioſe itēderit placuit Cæcinæ amicoꝝ ſnia cōſtitueī q̄ die i rē plentē ueniret: & de fūdo Cæcinæ mo
ribus adducerent collocant. Dies ex utriuſq; cōmodo ſumit Cæcina cum amicis ad diē uenit in caſtellū
Axiam: ex quo loco fundus is de quo agitur non lōge abeſt ibi certior fit a pluribus hoīes p multos libe
ros atque ſeruos coegiſſe & armaſſe Ebutium: cum id partim mirarentur partim nō crederent. Ecce ipſe
Ebutius i caſtellum uenit denūciat Cæcinæ ſi armatos hīe: habituꝝ eū nō eē ſi acceſſiſſet. Cæcinæ placuit
& amicis: qđ uideret ſaluo capite fieri poſſe experiri: tū de caſtello diſcedūt: i fundū pficiſcūt uī temere cō
miſſum ueꝝ ut opinor hoc fuit cāæ iā temere iſtū cōmiſſuꝝ q̄ uerbis nunciabat nemo putauit atq; iſte ad
oēs itroitus q̄ audiri poterat nō i eū fundū de quo cōtrouerſia fuerat: ſed i illū pximū de quo nihil ambige
bat. Armatos hoīes oppōit itaq; prīo cū i antiquū fundū igredi uelletqđ eo pxīe accedi poterat frequētes
armati obſtiterūt. quo loco depulſus Cecina tamē qua potuit ad eū fundum profectus: ex quo conuentu
uim fieri oportebat eius aūt fundi extremam partē oleæ directo ordine diffiniuit ad eas cū accederet: iſte
cū omnibus copiis præſto fuit ſeruumq; ſuum nomine Antiochum ad ſe uocauit & clara uoce imparit
ut eū q illū olearum ordinem intraſſe occideret. Homo mea ſententia prudentiſſimus. Cæcinna tamen
in hac re plus mihi animi quam cōſilii uidet habuiſſe. Nam & cum armatorum multitudinem uideret &
eam uocem Ebutii q̄ commemoraui audiuiſſet. Tum acceſſit proprius ingrediens itra finē eius loci quē
oleæ terminabant. Impetum armati Antiochi cæterorumq; tela atq; incurſus refugit. Eodem tempore ſe
in fugam conferūt una amici aduocatique eius metu perterriti quemadmodum illorum teſtē dicere au
diſtis. His rebus ita geſtis. p. Dolobella prætor interdixit: ut cōſuetudo de ui hominibus armatis ſine ulla
exceptione tantum ut unde deieciſſent reſtitueret. Reſtituiſſe ſe dixit ſpōſione uobis iudicādū ē. Maxime
primo fuit optandum cæcinæ recuperatores ut controuerſiæ nihil haberet. Secūdo loco ut ne cum tam
improbo homine: tertio ut cum tam ſtulto haberet. Et enim non minus nos ſtultia illius ſubleuat q̄ læ
dit improbitas improbus fuit q hominies coegit armauit coactis armatiſq; uim fecit: læſit in eo cæcinnā
ſubleuauit ibidem. Nam in eas ipſas res quas iprobiſſime fecit teſtimonia ſumpſit: & eis i cauſa teſtimoni

iſ utitur. Itaq; mihi certū ē recuperatores anteq̄ ad meam defenſionē meoſq; teſtes uenio illius uti confeſ
ſione ac teſtimoniis. Quod confitetur atq; ita libenter confitetur: ut nō ſolum fateri ſed etiam profiteri ui-
deatur Recuperatores conuocaui homines coegi armaui terroreq; mortis ac piculo capitis ne accederes
obſtiti ferro. Inq̄ ferro: & hoc dicit in Iudio te reieci atq; perterrui. Quid teſtes. Quid aiunt. P. Vetilius pro-
pinquus Ebutii ſe Ebutio cū armatis ſeruis ueniſſe aduocatum. Quid præterea fuiſſe cōplurimis armatos
Quid aliud: minatū eē Ebutium Cæcinnæ. Quid ego de hoc teſte dicam: niſi hoc recuperatores ut iccir-
co nō minus ei credatis φ homo minus idōeus habeť: ſed ideo credatis φ ex illa parte id dicit qđ illi cau-
ſæ maxime eſt alienum. Tertius alter teſtis non modo Ebutium: ſed etiam ſeipſum arguit. In Ebutium
hoc dicit armatos hoies fuiſſe de ſe autem hoc prædicat Antiocho Ebutii ſeruo impaſſe ut i Cæcinnam
aduenictem cum ferro inuaderet. Quid loquar amplius hoc de homine: in quem ego dicere cū rogarer
a Cæcinna nūq̄ uolui: ne arguere illū rei capitalis uiderer. De eo dubito nūc quomodo aut loquar aut ta-
ceam cum ipſe hoc de ſe iuratus prædicet. Deinde. L. Cælius non ſolum Ebutium cū armatis dixit fuiſſe
cōpluribus. Verumetiam cū aduocatis ppaucis eo ueniſſe Cæcinnam de hoc ego teſte detrahā cui æq;
ac meo teſti ut credatis poſtulo. P. Memmius ſecutus eſt: q ſuum non paruū beneficium cōmemorauit in
amicos Cæcinnæ q̄bus ſeſe uiam p fratris ſui fundum dediſſe dixit: qua effugere poſſet cum eſſēt metu
oēs perterriti. Huic ego teſti gratias agā φ & in re miſericordē ſe præbuit: & in teſtimōio religioſū. A. Atti
lius & eius filius. L. Attilius & armatos ibi fuiſſe & ſe ſuos armatos adduxiſſe dixerūt ēt hoc amplius cum
Ebutius Cæcinæ malum minaretur hoc eſt mortem ibi tum Cæcinam poſtulaſſe: ut moribus deducto
fieret. Hoc idem. P. Rutilius dixit & eo libentius dixit. Vt aliquo i Iudicio eius teſtimonio creditum putaŕ
tur. Duo pterea teſtes nihil de ui: ſed de ipſa emptione fundi dixerūt. P. Cæſenius auctor fundi non tā au
ctoritati graui q̄ corpore & argentarius. Sextus Clodius cui nomen eſt formio: nec minus confidens q̄ il
le Terentianus eſt formio nihil de ui dixerunt: nihil pterea quod ad ueſtrū Iudiciū pertineret. Decimo ue
ro loco teſtis expectatus & ad extremum reſeruatus dixit Senator. Po. Ro. ſplēdor ordinis decꝰ atq; orna
mentū Iudiciorū. Exemplar antiq; religionis fideculanius falcula q cum ita uehemēs acerq; ueniſſet ut nō
modo Cæcinam periurio ſuo læderet: ſed ēt mihi uideretur iraſci. Ita eum placidū molleq; reddidi ut nō
auderet ſicut meminiſtis iterū dicere quot milia fundus ſuus abeſſet ab urbe. Nam cū dixiſſet minus abeſ
ſe. liii. populus cum riſu acclamauit ipſa eſſe meminerant. n. omnes quantum in albāo Iudicio cœpiſſet:
In eū qđ dicam niſi id quod negare non poſſit? Veniſſe in conſiliū publicæ quæſtionis. cum eius cōſilii Iu
dex non eſſet: & i eo conſilio eam cauſam non audiſſe & poteſtas eſſet ampliandi dixiſſe ſibi liquere dū i
cogitare iudicare noluiſſet: maluiſſet cōdēnare quam abſoluere: cum ſi uno minus dānaret condemna-
ri reus non poſſet: non ad cognoſcendam cauſam: ſed ad explendam dānatiōem præſto fuiſſe. Vtrū gra
uius i quépiam aliqd dici poteſt quam ad hoiem condēnandum: quē nūquā uidiſſet neq; audiſſet addu-
ctū precio eſſet? An certius qcq̄ obici poteſt: q̄ quod is cui obicitur ne nutu qdem ifirmare conatur. Verum
tamen is teſtis ut facile iteliigeretis eum non affuiſſe animo cum ab illis cauſa ageret teſteſq; dicerēt ſe tā
tiſper de aliquo reo cogitaſſe: cum omnes ante eum dixiſſent teſtes armatos cum Ebutio fuiſſe cōplures
ſolus dixit non fuiſſe. Viſus eſt mihi primo ueterator intelligere præclare quid cauſæ optaret & tamē erra
re φ omnes teſtes ifirmaret: q ante eum dixiſſent cū ſubito ecce idē q ſolet ſuos ſolos ſeruos armatos fuiſ
ſe dixit. Quid tu huic homini facias? Nōne concedas iterdum ut excuſatione ſummæ ſtulticiæ ſummæ i-
probitatis odium depcetur? Vtrū recuperatores his teſtibus non credidiſtis? Cum qđ liqueret nō habui-
ſtis? At controuerſia non erat qn uerū dicerēt. An i coacta multitudine. In armis. In telis. In præſenti metu
mortis: perſpicuo piculo cædis dubium uobis fuit mihi eſſe uis aliqua uideretur nec ne? Quibus igitur
in rebus uis intelligi pōt: ſi in his non intelligeť? An uero illa defenſio uobis pclara uiſa ē non deieci: ſed
obſtiti. Nō eni te ſum paſſu i fundum ingredi: ſed armatoſ homines oppoſui. Vt itelligeres ſi in fundum
pedem poſuiſſes. Statim tibi eē pereundum. Quid ais? Is q armis perterritus fugatus pulſus ē nō uideť
eſſe deiectus? poſterius de uerbo uiderimus. Nunc rē ipſam pōamus q̄ illi non negāt & eius rei uis actio
neq; quæramus. Eſt hæc res poſita quæ ab aduerſario non negatur Cæcinnam. cum ad cōſtitutam diem
tempuſq; ueniſſet. Vt ius atq; deductio moribus fieret pulſum prohibitūq; eē ui coactis hominibus: & ar
matis. Cū hoc cōſtet ego homo ſperitus iuris. ſgnarus negocio☧ ac litiū hac puto me habere actionem ut
p īdictū meū ius teneam atq; iniuriam tuam perſequar. Faci hoc errare me: nec ullo modo poſſe per hoc
iterdictū id aſſeq quod uelim te uti: in hac re magiſtro uolo. Quæro ſit ne aliqua huius rei actio an nulla?
conuocari homines propter poſſeſſionis controuerſiam non oportet: armari multitudinē iuris retinēdi
cauſa nō conuenit: nec iuri qcquam tam inimicum q̄uis nec equitati quicquā tam infeſtum eſt quā con-
uocari homines & armari: quod cum ita ſit reſq; eiuſmodi ſit: ut in pmis a magiſtratibus aiaduertēda eē
uideať. Iterū quæro ſit ne eius rei aliqua actio an nulla? Nulla eſſe dicis? Audire cupio qui in pace & ocio
cū manū fecerit cū copias pararit: multitudinē hoium coegerit: armarit: inſtruxerit homines: inermeſq;
ad cōſtitutū experiendi iuris gratia ueniſſent armis iuris terrore periculoq; mortis repulerit fugarit: auer
terit: hoc dicat: feci equidem quæ dicis omnia: & ea ſunt & turbulenta & temeraria & perículoſa. Quid er
go eſt impune? feci Nam qđ agas mecū ex iure ciuili ac prætorio non habes: ita ne uero recupatores hoc
uos audiētis: & apud uos dici patiemini? Sæpius cū maiores noſtri tanta diligentia prudentiaq; fuerit ut
omnia oium nō modo tantaꝝ reꝝ: ſed ēt tenuiſſimaꝝ iura ſtatuerint: perſecutiq; ſint. Vt hoc genus unum
uel maximū prætermitterent: ut ſi qui me exire me domo coegiſſent ui & armis habere actionem: ſi qui
troire phibuiſſent non haberē. Nondum de Cæcinne cauſa diſputo. Non de iure noſtræ poſſeſſionis lo-

quor. tantũ de tua defenſione. C. Piſo quæro: quomodo ita dicis & ita cõſtituiſſi Cæcina cũ i fundo eſſet
inde deiectus eſſet. Tũ per hoc īterdictum eũ reſtitui oportuiſſe. Nũc uero deiectũ nullo mõ eſſe inde ubi
non fuerit hoc interdicto nihil nos aſſecutos eſſe. Quæro ſi te hodie domũ tuam redeũtem coacti homi
nes & armati non modo limine tectoq; ædiũ tuarũ. Sed primo adito ueſtibuloq; ꝓhibuerint: Quid acturus
ſis? Monet amicus meus te. L. Calphurnius. Vt idem dicas: quod idem antea dixit iniuriarũ. Quid ad cau
ſam poſſeſſionis? qd ad reſtituendũ eũ: quẽ oportet reſtitui? qd deniq; ad ius ciuile aut ad actoris notionẽ
& animaduerſionẽ aies? iniuriarũ plus tibi ego largiar: nõ ſolum egeris uerũ etiã cõdẽnaris licet. Nunq̃ ma
gis poſſidebis. Actio. n. iniuriarũ nõ ius poſſeſſiõis aſſequit: ſed dolorẽ: & imminutæ libertatis iudicio pœ
naq; mitigat. Prætor interea Piſo tãta de re quẽadmodũ te reſtituat in ædes tuas nõ habebit: q dies totos
aut uim fieri uetat aut reſtitui factã iubet q de foſſis de cloacis de minimis aquarũ itinerumq; controuer-
ſis interdictis repẽte obmuteſcet in atrociſſima re quid faciat nõ habebit. Et C. Piſone domo tectiſq; ſuis
prohibito in q̃ homines coactos & armatos ꝑtor quẽadmodũ more & exemplo opitulari poſſit: non ha-
bebit. Quid enim dicetur? Aut quid tuã inſigni iniuria accepta poſtulabis? Vnde ui prohibitus ſis ſi nemo
unq̃ interdixit. Nouũ eſt non dico inuſitatũ. Verũ omnino inauditum. Vnde deiectus. Quid proficies: cũ
illi hoc reſpõdebũt tibi ꝙ tu minime mihi armatos ſe tibi obſtitiſſe ne i ædes accederes. Deiici porro nul
lo modo potuiſſe qui non acceſſerit. Deiicior ego inqs ſi quis meorũ deiicit. Omnino iã bene agis: a uer
bis enim recedis & æquitate uteris. Nam uerba ipſa ſi ſequi uolumus quo modo tu deiiceris cũ ſeruꝰ tuꝰ
deiicitur? uerum ita eſt uti dicis te deiectum debeo intelligere etiam ſi tactus nõ fueris: nõne age nunc: ſi-
ne quidem tuorũ quiſquã loco motus erit atq; eſſes in ædibus ac ſeruati ac retẽti. Tu ſolus ꝓhibitus & a
tuis ædibus ui atq; armis perterritus. Vtrũ hanc actionem habebis qua nos uſi ſumus? An aliam quãpiã
an oĩno nullã? Nullã eſſe actionẽ dicere i re tam iſigni tãq; atroci neq; prudentiæ neq; auctoritatis tuæ eſt:
Alia ſi qua forte eſt quæ nos fugerit dic quæ ſit: cupio diſcere hæc ſi ẽ qua nos uſi ſumus te iudice uicamꝰ
neceſſe eſt. Nõ enim uereor ne hoc dicas i eadem cauſa. Eodẽ interdicto te oportere reſtitui Cæcinã nõ
oportere. Etenim cui perſpicuũ non ſit ad icertum reuocari bona fortunas poſſeſſiones omniũ ſi ulla ex
parte ſententia huius iterdicti diminuta aut infirmata ſit: ſi i auctoritate uirorũ taliũ ius armatorum homi
num iudicio approbatũ uideatur. In quo iudicio nõ de armis dubitãdũ: ſed de uerbis quæſitũ eſſe dica-
tur ẽt is ne apud uos optinebit cauſam ſuam: q ſe ita defenderit eieci ego te armatis hoibꝰ nõ deieci ut tan
tum facinus non in æquitate defenſiõis: ſed i una littera latuiſſe uideat huiuſce rei uos ſtatuetis nullã eẽ
actionẽ? Nulli experiũdi ius conſtitutũ quod obſtiterit armatis hominibus qui multitudine coacta non i
troitu: ſed oĩno aditu quẽpiã prohibuerit. Quid ergo hoc quã habet uim ut illa re aliqd cũ aliqua ex par
te differre uideatur utrũ pedẽ cum i tulero atq; i poſſeſſionẽ ueſtigiũ fecero. Tũ expellar atq; deiiciar an in
eadem ui & i eiſdem armis mihi ante occurratur ne non modo itrare uerũ aſpicere aut ſpirare poſſim q
hoc ab illo differt. Vt ille cogatur reſtituere qui igreſſum expulerit. Ille q ingredientem repulerit nõ coga
tur? Videte per deos imortales quod ius nobis quã conditionẽ uobiſmetipſis quam deniq; ciuitati legẽ cõ
ſtituere uelitis: huius generis una ẽ actio p hoc iterdictũ quo nos uſi ſumus cõſtituta ea ſi nihil ualet: aut ſi
ad hanc rẽ non ptinet: qd negligentius aut quid ſtultius maioribus ueſtris dici poteſt qui aut tantæ rei ꝑ-
termiſerint actionẽ aut eã conſtituerit quæ nequaq̃ ſatis uerbis cãm & rationẽ iuris amplecteretur: pericu-
loſum eſt diſſolui hoc interdictũ captioſum oĩbꝰ rem ullam conſtitui eiuſmodi: quæ cũ armis geſta ſit re-
ſcindi iure nõ poſſit. Verũ tamẽ eſt turpiſſimum illud tantæ ſtultitiæ prudẽtiſſimos hoĩes cõdẽnari ut uos
iudicetis huius rei atq; actiõis in mentem maioris noſtris non ueĩſſe. Quæramur inqt licet Tamen hoc in-
terdicto Ebutius non tenetur. Quid ita? Quod uis Cæcinnæ facta non eſt: dici in hac cauſa põt ubi arma
fuerint ubi coacta hominũ multitudo: Vbi inſtructi & certis locis cũ ferro homines collocati: ubi minæ pi
cula terroreſq; mortis ibi uim nõ fuiſſe? Nemo iquit occiſus eſt neq; faucius quid ais? cũ de poſſeſſionibus
cõtrouerſia eſt & de priuatorum hoium contentione iuris loquamur: tu uim negabis factam ſi cædes: &
occiſio facta non erit? Et exercitus maximos ſæpe pulſos & fugatos eſſe dico terrore ipſo impetuque ho-
ſtium ſine cuiuſquam nõ modo morte uerum etiam uulnere. Et enim recuperatores nõ ea ſola uis eſt q
ad corpus noſtrum uitamq; peruenit ſed etiam multo maior ea quæ piculo mortis iniecto formidīe ani
mum perterritum loco ſæpe certo de ſtatu dimouet. Itaq; faucii ſæpe homines cũ corpe debilitantur. Ani
mo tamen non cedunt neq; eum relinquũt locũ quẽ ſtatuerint defendere. At alii pellũtur integri ut non
dubiũ ſit quin maior adhibita uis ei ſit cuius animus pterritus ſit q̃ illi cuius corpus uulneratum ſit: ꝙ ſi ui
pulſos dicimus exercitus eſſe eos qui metu tenui ſæpe ſuſpicionem periculi fugerunt: & ſi ñ ſolũ impulſu
ſcutorũ neq; cõflictu corporũ neq; ictu cominus: neq; cõiectione tellorũ: ſed ſæpe clamore ipſo militũ aut
inſtructiõe aſpectuq; ſignorũ magnas copias pulſas eẽ & uidimus & audimus: quæ uis in bello appellat
ea in ocio non appellabitur? & quod uehemens in re militari putatur: Id leue in iure ciuili iudicabitur? Et
qd exercitus armatos mouet id aduocationẽ togatorum non uidebitur mouiſſe? & uulnus corporis ma-
gis iſtã uim q̃ terror animi declarabit: & ſauciato queretur cũ fugam factam eſſe conſtabit? Tuus enim te
ſtis hoc dixit metu perterritus noſtris aduocatis locum qua effugerent demonſtraſſe: q nõ modo ut fuge
rent: ſed etiam ipſius fugæ tutã uiam quæſierunt. Hic uis adhibita non uidebitur? Quid igit fugiebãt pro-
pter metum: qd metuebant? Vim uidelicet poteſtatis: igit principia negare poteſtis cum extrẽa concedi-
tis: fugiſſe perterritos cõfitemini: cauſam fugæ dicitis eandẽ quã omnes intelligimus arma multitudinẽ
hominũ incurſionẽ atq; impetũ armorum. Hæc ubi conceduntur eſſe facta. Ibi uis facta negabitur? At uero
hoc quidem iam uetus eſt & maiorum exemplo multis in rebus uſitatum cum ad uim faciẽdam uenire

tur ſi quos armatos q̄uis procul conſpexiſſent ut ſtatim teſtificati diſcederent:optime ſpōſionē facere poſ
ſent ne aduerſus edictum prætoris uis facta eſſet ita ne uero ſcire eſſe armatos ſatis eſt ut uim factā ꝓbes
in manus eorum incidere non eſt ſatis?aſpectus armatoꝝ ad uim ꝓbandā ualebit.Incurſus & impet⁹ nō
ualebit?Qui abierit facilius ſibi uim factam ꝓbabit q̄ qui effugerit?At ego dico hoc ſi ut primo in caſtello
Cæcinnæ dixit Ebutius ſe homines coegiſſe & armaſſe neq; eum ſi illo acceſſiſſet abiturū:ſtatim Cæcin-
na diſceſſiſſet:dubitare uos nō debuiſſe quin Cæcinnæ facta uis eſſet ſi uero ſimulac ꝓcul conſpexiſſet ar
matos receſſiſſet:eo minus dubitaretis?Omnis uis eſt quæ ridiculo aut decedere nos alīūde cogit aut ꝓhi
bet accedere ꝙ ſi aliter ſtatuetis uidete ne hoc uos ſtatuatis q uiuus diſceſſerit ei uim nō eſſe factā:ne hoc
omnibus in poſſeſſionum controuerſiis præſcribatus ut cōfligendum ſibi & armis decertādum putēt ne
quemadmodum in bello pœna ignauis ab impatoribus cōſtituitur:ſic in iudiciis deterior cauſa ſit eorū
qui fuer nt q̄ q ad extremum uſq; contenderint:cum de iure & legitimis hominū cōtrouerſiis loquimur
& in his rebus uim nominamus pertēuis intelligi debeat.Vidi armatos q̄uis paucos magna uis ē:deceſſi
unius hominis telo perteritus deiectus detruſuſq; ſum:hoc ſi ita ſtatuetis:nō modo nō erit cur depugna-
re quiſq̄ poſthac poſſeſſiōis cauſa uelit:ſed ne illud qdem cur repugnare.Sin autē uim ſine cæde ſiue ſan
guie nullā intelligetis:ſtatuetis homines poſſeſſiōis cupidiores q̄ uitæ eſſe oportere.Age uero de ui te ip-
ſum habeo iudicē Ebuti:reſponde ſi tibi uidet̄ in fundū Cæcinna utrum noluit tandem aut nō potuit ac
cedere.Cum te obſtitiſſe & repudiaſſe dicis certe hūc uoluiſſe cōcedis:potes igit̄ dicere nō ei uim fuiſſe
impedimento cui cum cuperet eoq; conſilio ueniſſet per homines coactos nō ſit licitum accedere. Si.n.
id quod maxime uoluit nullo modo potuit:uis profecto quædam obſtiterit neceſſe ē.Aut tu dic quāobrē
cum uellet accedere non acceſſerit:iā uim factam negare nō potes:deiectus quemadmodū ſit q nō acceſ-
ſerit id quæritur:dimoueri eum & depelli de loco neceſſe eſt eū qui deiiciat̄ id autē accidere ei q poteſt
q omnino i eo loco unde ſe deiectū eſſe dixit nunq̄ fuit:qđ ſi fuiſſet & ex eo loco metu permotus fugiſſet
cum armatos uidiſſet diceres ne eſſe deiectum opinor an tu qui tam diligenter & tā callide uerbis cōtro
uerſias nō æquitate diiudicas:& iura non utilitate communi ſed litteris exprimis:poteris ne dicere deie-
ctum eſſe eum qui tactus nō erit?Quid detruſum dices?nam eo uerbo antea prætores hoc interdicto uti
ſolebant qđ ais?poteſt ne detrudi quiſquā qui nō attingitur.Nonne ſi uerbum ſeq̄ uolumus.Hoc itelliga
mus neceſſe eſt eum detrudi cui manus afferantur.Neceſſe eſt inq̄ ſi ad uerbum rē uolumus attigere:nē-
nem ſtatu detruſum qui non adhibita ui mānu dimotus & actus præceps intelligatur.Deiectus uero q po-
teſt eſſe quiſq̄ niſi in inferiorem locum de ſuperiore motus poteſt pulſus fugatus eiectus dēiq;:illud uero
nullo modo poteſt deiectus eſſe quiſq̄ nō modo qui tactus nō ſit:ſed ne æquo quidem & plano loco qđ
ergo hoc iterdictū putam⁹ eorū eſſe cauſa compoſitum qui ſe præcipitatos ex locis ſupioribus dicerēt Eoſ
n.uere poſſumus dicere eſſe deiectos:an cum uoluntas & cōſilium & ſententia iterdicti itellagat̄ ipuden-
tiam ſummā aut ſtultitiam ſingularem putabimus i uerborum errore uerſari:rem & cām & utilitatem cō
munem non relinquere ſolum ſed & prodere.An hoc dubiū eſt quin neq; uerborū tanta copia ſit nō mo
do in noſtra lingua quæ dicit̄ eſſe inops ſed ne i alia quidē ulla res ut oīs ſuis certis ac propriis uocabulis
nominentur.Neq; uero qcq̄ opus ſit uerbis cum ea res cuius cauſa uerba quæſita ſint itelligat̄:quæ:lex:qđ
S.C.quod magiſtratus edictum:quod fœdus aut pactio ut ad priuatas res redeam teſtamentū: q̄ iudicia
aut ſtipulationes aut pacti & cōuentii formula nō īfirmari ac cōuelli pōt ſi ad uerba rē deflectere uelimus
Conſilium aut illorū q ſcripſerunt & rationem & auctoritatem reliquamus.Sermo hercule & fāliaris &
quottidianus non cohærebit ſi uerba inter nos aucupabimur:deniq; imperium domeſticū nullū erit ſi
ſeruulis hoc noſtris conceſſerimus ut ad uerba nobis obediant non ad id qđ ex uerbis intelligi poſſit ob
tēperent exemplis non uti uidelicet mihi neceſſe eſt harum rerum omnium nō occurrit unicuiq; ueſtrū
aliud alii in omni genere exemplum quod teſtimōio ſit non ex uerbis actum pendere ius ſed uerba ſer
uire hominum conſiliis & auctoritatibus ornate & copioſe.L.Craſſus homo lōge eloquētiſſimus paulo
ante q̄ nos in forū uenimus iudicio centumuirali hanc ſententiam defendit & facile cum cōtra eum pru
dentiſſimus.Qu.Muuus diceret probauit omnibus.M.Curiū qui hæres inſtitutus eſſet iam mortuo po-
ſtumo filio cum filiis non modo non mortuus ſed ne natus qdem eſſet:heredē eſſe oportere. Quid uer
bis ſatis hoc cautum erat minime quæ res igitur ualuit?uolūtas:quæ ſi tacitis nobis itelligi poſſet : uerbis
omnino non uteremur:quia non poteſt:uerba reperta ſunt nō quæ impedirent ſed quæ indicarent uolū
tatē.Lex uſum & auctoritatem fundi iubet eſſe biennium.Ac utimur eodem iure in ædibus quæ in lege
nō appellantur ſi uia ſit īmunita iubet qua uelit agere iumentum poteſt hoc ex uerbis itelligi licere ſi uia
ſit in Bruttis immunita agere ſi uelit iumentum per.M.Scauri tuſculanum:actio eſt in auctorē præſentē
his uerbis:quādoq; te in iure conſpicio hac actione.Appius ille cæcus uti non poſſet ſi tam uere hoīes uer
ba confectarentur quam rem cuius cauſa uerba ſunt:nō conſiderarent teſtamento ſi recitatur hæres eſt
pupillus Cornelius iſque iā annos.xx.haberet nobis interpretibus amitteret hæreditatē.Veniūt in men
tem mihi ꝑ multa:nobis plura certe ſcio:uerum ne nimium multa cōplectar:atq; ab eo quod ꝓpoſitum
eſt lōgius aberret oratio.Hoc ipſum iterdictū de quo agitur conſideremus:intelligitis.n.in eo ipſo ſi i uer
bis ius cōſtituamus omnem utilitatem nos huius iterdicti dum uerſuti & callidi uolumus eē amiſſuros.
Vnde tu aut familia aut procurator tu⁹ ſi me uillicus tuus ſolus deieciſſet:nō familia deieciſſet:ut opinor
ſed aliquis de familia.Recte igit̄ diceres te reſtitiſſe:quippe:quid.n.facilius eſt q̄ ꝓbari iis qui latine ſciant
in uno ſeruulo familiæ nomine nō ualere ſi uero ne habeas quidē ſeruum præter eū qui me deiecerit cla
mes uidelicet ſi habeo familiā a familia mea fateor te eſſe deiectum neq; dubium eſt quin ſi ad rē iudican

dam uerbo utimur:nō re familiam itelligamus quæ cōſtet ex ſeruis pluribus:q̄n unus homo familia nō
ſit:uerbo unum certe non modo poſtulat ſed etiam cogit. At uero ratio iuris īterdictiq; uis & ꝑtorum uo-
luntas & hominum prudentiū conſilium & auctoritas reſpuat hanc defenſiōem & ꝓ nihilo putet. Quid
igitur iſti homines latine non loquuntur:quantum eſt ſatis ad itelligendam uoluntatem cum ſibi hoc ꝓ
poſuerit ut ſiue me tu deieceris ſiue tuorum q̄ſpiam ſiue ſeruorū ſiue amicorū:ut ſeruos non numero di
ſtinguant̄ ſed appellent uno familiæ nomine:de liberis autem q̄ſquis eſt ꝓcuratoris nomine appellet̄:
non quo omnes ſint ut appellentur procuratores qui negocii nři aliquid gerant ſed ī hac re cognita ſētē-
tia īterdicti uerba exquiri omnia noluerunt:nō.n.alia cauſa eſt æquitatis in uno ſeruo & in pluribus non
alia ratio iuris in hoc genere dūtaxat,utrum me tuus procuratoris is qui legitime procurator dicit̄ oīum
rerū eius qui in Italia non ſit abſitne Reip.cauſa quaſi pene quidā dominus hoc eſt alieni iuris uicari⁹ tu-
us colōus aut uicinus aut cliens aut libertus:aut quiuis qui illā uim deiectiōnemq; tuo rogatu aut tuo no
mine fecerit quare ſi ad eum reſtituendū qui ui deiectus eſt eandem uim habet æquitatis ratiōe itellecta
certe nihil ad rem pertineat quæ uerborū uis ſit ac nominū. Tā reſtitues ſi tuus me libertus deiecerit nul-
li tuo prepoſitus negocio q̄ ſi procurator deiecerit:nō quo oēs ſint ꝓcuratores qui aliquid noſtri negocii
gerunt ſed ꝙ ī hac re quæri nihil attinet tam reſtitues ſi unus ſeruul⁹ q̄ ſi familia fecerit uniuerſa:nō quo
idem ſit ſeruulus quod familia:uerū quia non quibus uerbis quidq; dicat̄ quæritur ſed quæ res agatur:&
ſi ut longius a uerbo recedāus ab æquitate nō tantulū quidē ſi tu⁹ ſeruus nullus fuerit & omnes alieni at
mercenarii tamen & ipſi ſerui tuæ familiæ & genere & nomine continebuntur:perge porro hoc idē īter-
dictum ſequi hominibus coactis neminem coegeris ipſi cōuenerint ſua ſpōte certe coegerit is qui cōgre-
gat homines & conuocat. Coacti ſunt ii qui ab aliquo ſunt unum in locū cōgregati:ſi nō modo cōnoca-
ti non ſunt ſed ne conuenerunt quidem:uti antea etiam non ius ut fieret uerum colēdi aut paſcēdi cauſa eē
in agro conſueuerant:defendes homines coactos non fuiſſe:& uerbo quidē ſupabis meipſo iudice re āt
nō conſiſtes quidē ullo iudice. Vim.n.multitudinis reſtitui uoluerūt nō ſolum conuocatæ multitudinis
ſed quia plerūq; ubi multitudine opus eſt homines cogi ſolent ideo de coactis compoſitum iterdictū eſt:
quod etiam ſi uerbo differre uidebitur re tamē erit unum & omnibus in cauſis idem ualebit:in q̄b⁹ ꝑſpi-
citur una atq; eadē cauſa æq̄tatis armatiſue quid dicemus armatos ſi loq̄ uolūus quos appellare iure poſ-
ſumus opinor eos qui ſcutis teliſq; parati ornatiq; q̄d igitur ſi glebis aut ſaxis aut fuſtibus aliquē de fundo
præcipitem egeris iuſſuſq; ſis quē hōinibus armatis deieceris reſtituere:reſtituiſſe dicis te uerba ſi ualēt ſi
cauſæ non ratione ſed uocibus ponderantur:me auctore uinces ꝑfecto non fuiſſe armatos eos q̄ ſaxa ia-
cerent:qui de terra ipſi tollerent:nō eſſe arma ceſpites neq; glebas:nō fuiſſe armatos eos qui prætereūtes
ramum refregerunt arboris:arma eſſe ſuis nōibus alia eſſe ad tegendū alia ad nocēdum quæ q nō habue
runt eos inermes fuiſſe dices. Verū ſi quidē erit armorum iudicium:tū ita dicito:iuris iudicium tū erit &
æquitatis ſane in illa cauſa frigida tam ieiūa calumnia deliteſcas:nō.n.reperies quemquā iudicē aut recu-
peratorem qui tanq̄ ſi arma militis in ſpiciēda ſunt ita probet armatum ſed perīde ualebit quaſi armatiſſi
mi fuerint ſi reperietur ita parati eſſe ut uim uitæ aut corpori potuerint afferre. Atq; ut magis intelligas q̄
uerba nihil ualeant:ſi tu ſolus aut quiuis unus cū ſcuto cum gladio impetū in me feciſſet:atq; ego ita deie
ctus eſſem auderes ne dicere interdictum eē de armatis hominibus:hic autem hominem armatum unū
fuiſſe:non opinor:nam impudens eſſes:atq; uide ne multo nunc ſis impudentior. Nam cum quidē oēs
mortales implorare poſſes ꝙ homines in tuo negocio latie obliuiſcerent̄:ꝙ inermi armati iudicarentur
ꝙ cum interdictum eſſet de pluribus:commiſſa res eſſet ab uno:un⁹ homo plures eſſe homines iudicarē
tur. Verū ī his cauſis non uerba ueniunt ī iudicium:ſed ea res cuius cauſa uerba hæc ī interdictū coniecta
ſunt uim quæ ad caput & ad uitam pertinet reſtitui ſine ulla exceptiōe uoluerūt. Et ſit plerumq; per homi
nes coactos armatoſq; ſi alio cōſilio eodem periculo facta ſit:eodem iure eſſe uoluerunt. Non enim ma
ior eſt iniuria ſi tua familia q̄ ſi tuus uillicus. Non ſi tui ſerui q̄ ſi alieni ac mercenarii:non ſi tuus ꝓcurator
q̄ ſi uicinus aut libertus tuus:nō ſi coactis hominibus q̄ ſi uolūtariis aut ēt aſſiduis ac domeſticis:nō ſi ar-
matis quam ſi inermibus qui uim haberent armatorum ad nocēdū:nō ſi pluribus q̄ ſi uno armato:q̄bus
enim rebus plerūq; uis:ſit eiuſmodi hæres appellātur interdicto:ſi per alias res eadem facta uis ē ea ſi uer
bis īterdicti non concluditur:tamē ſententia iuris atq; auctoritate retinetur. Venio nunc ad illud tuū nō
deieci:ſi enim nō ſiui accedere:puto teipſum piſo perſpicere quāto iſta ſit anguſtior iniquiorq; defēſio q̄ ſi
illa uterere non fuerūt armati:cū fuſtibus & ſaxis fuerunt. Si me hercule mihi non copioſo homini ad di
cendū optio det̄ utrū malim defendere non eſſe deiectum eum cui ui & armis ingrediēti ſit occurſum:
an armatos nō fuiſſe eos q ſine ſcutis ſine ferro fuerint:omnino ad ꝓbandum utrāq; rem uideam īfirmā
nugatoriāq; eſſe:ad dicendum autem ī altera uidear mihi aliq̄d reperire poſſe non fuiſſe armatos q neq;
ferri quicq̄ neq; ſcuto ullum habuerit. Hic uero hæream ſi mihi defendēdum ſit eum q pulſus fugatuſq;
ſit nō eſſe deiectum atq; illud in tota defenſione tua mihi maxime mirū uidebat̄ te dicere iuris cōſultorū
auctoritati obtēperari nō oportere. Quod ego tametſi non nunc ꝑ̄ timū neq; in hac cauſa ſolum audio:ta
mē admodum mirabar abs te q̄obrem diceretur. Nam cæteri tum ad iſtam hortationem decurrunt cū ſe
in cā putant habere æquum & bonū quod defendat ſi cōtra uerbis & litteris & ut dici ſolet ſummo iure cō
tēditur:ſolēt eiuſmodi iniq̄tati & boni & æqui nomen dignitatemq; opponere. Tum illud quod dicit̄ ſic
uenire irrident tum aucupia uerborū & literarum tendiculas in inuidiā uocāt:tum uociferant̄ ex æquo
& bono:nō ex callido uerſutoq; iure rem iudicari oportere ſcriptum ſequi calumniatoris eſſe:bōiq; iudi
cis uolūtatem ſcriptoris auctoritatēq; defendere. In iſta uero cauſa cum tu ſis is qui te uerbo litteraq; de-

ſendas cũ tuæ ſint partes unde deiectus es:an inde quo prohibitus es accedere eiectus nõ deiectus cũ tua
ſit hæc oratio:fateor me homines coegiſſe:fateor armaſſe:fateor tibi mortem eſſe minatam:fateor hoc in
terdictum prætoris uendicari ſi uoluntas & æquitas ualeat:ſed ego ſuenio in interdicto uerbũ unũ ubi de
liteſcam:non deieci ex eo loco quem in locũ prohibui ne uenires:in iſta deſẽſiões accuſas eos qui cõſulũ
tur ꝙ æquitatis cẽſeant rationem non uerbi haberi oportere.Et hoc loco Scæuolã dixiſſe cauſam apud.C.
uiros non tenuiſſe quem ego antea non commemoraui ꝙ idẽ faceret ꝙ tu nũc:tãetſi ille i aliqua cauſa fa
ciebat:tu in nulla facis:tamẽ probaſſe nomini quod defendis quia uerbis oppugnare æquitatẽ uidebatur
cũ id miror te hoc in hac re alieno tempoꝛ & cõtra quam iſta cauſa poſtulaſſet defendiſſe:tum illud uulgo
in iudicis & nõnunquam ab ingenioſis hominibus defendi mihi mirũ uideri ſolet nec iurecõſultis cõce
di nec ius ciuile in cauſis ſemp ualere oportere:nam qui hoc diſputant ſi id dicunt nõ ratiõe aliquid ſtatue
re eos qui conſulantur nec hoc debent dicere iuriſconſultis ſed hoĩb' ſtultis obtẽperari nõ oportere:ſin il
los recte reſpondere concedunt & aliter iudicari dicũt oportere:male iudicari oportere dicunt. Neq; eni
fieri poteſt ut aliud iudicari de iure aliud reſpõderi oporteat:nec ut quiſq̃ iuris numeretur perit' qui id ſta
tuat eſſe ꝙ non oporteat iudicari.At ẽ aliquando contra iudicatum.Primũ utrum recte an perperã ſi recte
id fuit ius quod iudicatum eſt:ſin aliter nõ dubium eſt utrũ iudices an iuriſcõſulti uituperandi ſint deide
ſi de iure quippiam iudicatum eſt potius contra iuriſconſultos ſtatuunt ſi aliter pronũciatũ eſt ac Mutio
placuit q̃ ex eorum auctoritate ſicut Manilius ſtatuebat ſic eſt iudicatum etenim ipſe Craſſus non ita cãm
apud.C.uiros egit ut cõtra iuriſconſultos dicerent ſed ut hoc doceret illud quod Scæuola defendebat nõ
eſſe iuris & in eam rem nõ ſolum rationes afferret ſed etiã quod Mutio ſocero ſuo multiſq; peritiſſimis ho
minibus auctoribus uteretur.Nã qui ius ciuile contemnẽdum putat is uincula refellit nõ modo iudicioꝝ
ſed etiã utilitatis uitæq; communis:qui aũt interpretes iuris uituperat ſi imperitos iuris eſſe dicat:de homi
nibus nõ de iure ciuili detrahit.ſi peritis non putat obtemperandũ:non homines ledit ſed leges ac iura la
befactat:quod nobis uenire in mentem profecto neceſſe eſt nihil eſſe in ciuitate tã diligẽter q̃ ius ciuile re
tinendum:& eni hoc ſublato nihil eſt quare exploratũ cuiq̃ poſſit eẽ quid ſuũ aut quod alienũ ſit: nihil eſt
quod æquabile inter omnes atq; unum omnibus eſſe poſſit itaq; in cæteris cõtrouerſiis atq; iudiciis cũ quæ
ritur aliquid factum ne ſit uerum an falſum proferatur & fictus teſtis ſubornari ſolet & imponi falſæ tabu
læ.Nonnũquã honeſto ac probabili nomine bono uiro iudice error obiici iprobo facultas dari ut cũ ſci-
ens perperam iudicarit teſtamentum aut tabulas ſecutus eſſe uideat' in iure nihil ẽ eiuſmodi recuperato
res nõ tabulæ falſæ:non teſtis improbus:deniq; nimia iſta quæ dominatur in ciuitate potentia i hoc ſolo
genere quieſcit quid agat:Quo modo aggrediatur iudicem qua deniq; digitum proferat nõ habet:illud
enim pro te eſt dici iudici ab aliquo non iam uerecundo homine q̃ gratioſo iudica hoc factũ eſſe aut nũq̃
eſſe factum uel creatum.Crede huic teſti has comproba tabulas: hoc non poteſt eẽ cui filius natus ſit ei' te
ſtamentum non eſſe ruptum:iudica quod mulier ſine tutoꝛ auctore promiſerit deberi nõ ẽ aditus ad hu
iuſcemodi res:neq; potentiæ cuiuſq̃ neq; gratiæ:dẽiq; quo minus ſanctiuſq; uideatur:de precio ꝙ iudex i
eiuſmodi cauſa poteſt iſte noſter teſtis qui auſus eſt dicere feciſſe uideri eũ de quo ne cuius rei argueret'
quod ſcire potuiſtis ipſe nunq̃ auderet iudicarẽ deberi uiro dotem quam mulier nullo auctore dixiſſet.Orẽ
præclaram nobiſq; ob hoc retinendam recuperatores:quod enim eſt ius ciuile:quod neque iflecti gratiã
neq; perfringi potentia neq; adulterari pecunia poſſit quod ſi non modo oppreſſum:ſed etiam deſertũ
aut negligentius aſſeruatum erit:nihil eſt quod quiſquam ſeſe habere certum aut a patre accepturum:aut
relicturũ liberis arbitretur.Quid enim refert ædes aut fundum relictũ a patre aut aliqua ratiõe habere be
ne partum ſi incertum ſit quæ cum omnia tua iure mancipii ſint ea poſſis ne retinere ſi partium ſi cõmi
nutum ius ſi ciuili ac publica lege contra alicuius gratiam teneri non poteſt?Quid iquam prodeſt fundũ
habere ſi quæ decẽtiſſime deſcripta a maioribus iura finium poſſeſſionum aquarũ itinerumq; ſunt:hæc
perturbari aliqua ratione commutarique poſſunt?Mihi credite:maior hæreditas uenit unicuiq; noſtrũ in
iiſdẽ bonis a iure & a legibus q̃ ab iis a quibus illa ipſa bona relicta ſunt.Nam & ut puẽiat ad me fundus
teſtamento alicuius fieri poteſt.Vt retineam qđ meum factum ſit:ſine iure ciuili non poteſt. Fundus a pa
tre relinqui poteſt at uſucapio fundi:hoc eſt finis ſolicitudinis ac periculorum litium nõ a patre relinquit'
ſed a legibus.Aquæ ductus hauſtus iter actus a patre:ſed rata auctoritas harum rerum omniũ iure ciuili
ſumitur.Quapropter non minus diligenter ea quæ a maioribus accepiſtis publica patrimonia iuris q̃ pri
uatæ rei ueſtre retinere debetis.Non ſolum ꝙ hæc iure ciuili ſepta ſunt:ſed etiã quod patrimoniũ unius
incommodo dimittetur ius amitti non poteſt ſine magno icommodo ciuitatis.In hac ipſa cauſa recupa-
ores ſi hoc nos nõ optinebimus ut armatis hominibus deiectum eẽ eũ quem ui armatis hominibus pul
tum fugatumque eſſe cõſtet.Cæcina rem non amittet quã ipſam animo forti ſi tempus ita ferret amitte
ret:in poſſeſſionem in præſentia nõ reſtituetur:nihil amplius Po.Ro.cauſa:ciuitatis ius:bona fortũæ poſ
ſeſſioneſq; in dubium incertumque reuocantur.Veſtra auctoritate hoc conſtituetur hoc præſcribetur qui
cũ tu poſthac de poſſeſſione cõtendes.Eũ ſi ingreſſum modo delegeris in prædium reſtituas oportebit.
Sin autem ingredienti cum armata multitudine obuius fueris & ita uenientẽ repuleris fugaris auerteris
non reſtituis tu res ſi equos ueſtes ſi uim nõ in cæde ſolum ſed etiam i animo libidinis niſi cruor appeat
uim non eſſe factam in iuris delictum q prohibitus ſit libidinis niſi ex eo loco ubi neſtigium ita preſſerit
deiici neminem poſſeſſuris retinet ſententiã.& æquitatẽ plurimum ualere oportere libidinis uerbo ac lit
tera ius omne torqueri:uos ſtatuite recuperatores ne uiliores eſſe uideant':hoc loco p cõmode accidit ꝙ
nõ adeſt is qui pauloante affuit & adeſſe nobis frequẽter i hac cauſa ſolet uir ornatiſſimus Caius Aquilius

tiam ipſo præſente de uirtute eius & prudentia timidius dicerem quo & ipſe pudore quodã afficeret̃ ex
ſua laude:& me ſimilis ratio pudoris a præſenti laude tardaret:cuius auctoritati dictũ eſt ab illa cauſa con-
cedi nimium non oportet. Vereor de tali uiro ne plus dicam q̃ uos aut ſentiatis aut apud uos cõmemora
ri uelitis:quapropter hoc dicam nunquam eius auctoritatem nimium ualere cuius prudẽtiã Po. Roma
in cauendo nõ indecipiendo perſpexerit:qui iuris ciuilis rationem nũquã ab æquitate ſeiũxerit:qui tot
annos ingenium:laborem:fidem ſuam. Po. Roma. promptam expoſitamq́ præbuerit qui ita iuſt⁹ & bo-
nus uir eſt ut natura nõ diſciplina conſultus eſſe uideatur ita peritus ac prudens ut ex iure ciuili nõ ſciẽtia
ſolum quædam:uerumetiam bonitas nata uideatur. Cuius tantum eſt igenium:ita prompta fides:ut q̃c-
quid inde haurias purum liquidumq́ haurire ſentias. Quare permagnam initis a nobis gratiam cũ eum
auctorem noſtræ defenſionis eſſe dicitis:illud autem miror cur uos aliquid cõtra me ſentire dicatis cũ eũ
auctorem uos pro me appelletis:noſtrum nominetis:uerũ tamen quid ait iſte noſter auctor:omnib⁹ q̃o
quid uerbis actum pronunciatumque ſit conuenit:ego ex iſto genere conſultorũ nõ nomine ut opinor
iſtum ipſum quo uos auctore rem iſtam agere & defenſionẽ cauſæ conſtituere uos dicitis:qui cũ iſtam di
ſputationem mecum ingreſſus eſſet non poſſet probare quẽquã eſſe deiectũ niſi ex eo loco i quo fuiſſet
rem & ſententiam interdicti mecum facere fatebatur. Verbo me excludi dicebat:a uerbo autẽ poſſe rece-
di non arbitrabat̃:cũ exemplis uterer multis. etiam illa materia æquitis a uerbo & a ſcriptis pluribus ſæ-
pe in rebus ius & æqui boniq́ rationem eſſe ſeiunctam:ſemperque id ualuiſſe plurimũ quod in ſe aucto
ritatis habuiſſet æquitatiſq́ plurimum:conſulatus eſt me & oſtendit in hac ipſa cauſa nihil eſſe quod labo
rarem. Nam uerba ipſa ſponſionis facerent mecum ſi ullum diligenter attendere. Quonam iquam mõ
qua certe inquit deiectus eſt Cæcinna in omnibus armatis aliquo ex loco ſi non ex eo loco quẽ in locũ
uenire uoluit:at ex eo certe unde fuit. Quid tum prætor iquit:interdixit ut unde deiectum eſſet eo reſtitue
retur:hoc eſt quicunq́ is locus eſſet unde deiectus eſſet. Ebutius autem qui fatetur aliquo ex loco deiectũ
eſſe Cæcinnam:quo modo is ſe reſtituiſſe dixit neceſſe eſt male fecerit ſponſionem. Quid eſt ipſo plus pla
cet ubi pugnare uerbis plus cauſam iuris & æquitatis & nõ noſtræ poſſeſſionis:ſed omnino poſſeſſionẽ
omnium conſtituere i uerbo:ego quod mihi uideretur quid a maioribus factitatum:quid horum auctori
tate quibus iudicandum dignum eſſet oſtendit:id uerũ:id æquũ id utile:omnibus eſſe:ſpectari quo cõſilio
& qua ſententia non quibus quicquam uerbis eẽt actũ:tu me ad uerbũ uocas? Non ante uenio quã recuſa
ro nego oportere. Nego obtineri poſſe:nego ullam rem eſſe quæ aut comprehẽdi ſatis aut caueri aut exci
pi poſſit:ſi aut prætermiſſo aliquo uerbo aut ambigue poſito:ſententia & re cognita nõ id quod itelligit̃ ſed
id quod dicitur ualebit. Quoniã ſatis recuſaui:uenio iã quo uocas:quæro abs te ſimne deiect⁹ nõ de Ful-
ciniano fundo:neq́ enim Po. Ro. ſi ex eo fundo eſſem deiectus. ita me reſtitui iuſſit:ſed eo unde deiect⁹ eſ
ſem:ſum ex proximo uicini fundo deiectus qua adibam ad iſtũ fundũ:ſum de uia:ſum certe alicũde:ſiue
de priuato ſiue de publico. reſtitui ſum iuſſus:te reſtituiſſe dixiſti:nego me ex decreto prætoris reſtitutũ eſ
ſe. Quid ad hæc dicimus aut tuo quemadmodum dicitur gladio aut noſtro defenſio tua cõficiat̃ neceſſe
eſt. Si ad interdicti ſententiam cõfugiſſet:de quo fundo actum ſit tum cum Ebutius reſtituere iubebat̃ id
quærendum eſſe dicis:neq́ æquitatem rei uerbi laqueo capi putas oportere:in meis caſtris præſidiiſq́ uer
ſaris. mea mea eſt iſta defenſio:ego hec uociferor:ego omnes homines deoſq́ teſtor:cũ maiores uim ar-
matam nulla iuris defenſione texerint:non ueſtigium eius q deiectus ſit ſed factum illi⁹ qui deiecerit i iu
dicium uenire:deiectum eſſe qui fugatus ſit:uim eſſe factam cum periculum mortis ſit iniectum. Is tu locũ
fugis & reformidas:& me ex hoc ut ita dicam campo æquitatis ad iſtas uerborũ anguſtias:& ad omnes
litteraꝝ angulos reuocas:i his ipſis itercludere uis inſidiis quas mihi cõatis opponere nõ deieci ſed eieci
per acutum hoc tibi uidet̃:hic eſt mucro defenſionis tuæ:in eum ipſum cauſa tua incurrat neceſſe eſt:ego
enim tibi refero ſi nõ ſum ex eo loco deiectus quo ꝓhibitus ſum accedere:ad ex eo ſum deiectus quo ac-
ceſſi:unde fugi:ſi prætor non diſtixit locum quo me reſtitui iuberet & reſtitui iuſſit:nõ ſum ex decreto re
ſtitutus. Velim recuperatores hoc totum ſi uobis uerſuti⁹ quã mea cõſuetudo defendẽdi fert uidebit̃:ſic exi
ſtimetis primũ altũ nõ me excogitaſſe:deĩde huius rationis non modo non inuẽtorem ſed ne ꝓbatorẽ q
dẽ eẽ me:idq́ non ad meã defenſionẽ attuliſſe ſed illorũ defenſioni retuliſſe. Me poſſe pro meo iure dice
re:neue i hac re quam ego ꝓtuli quæri oportere q̃bus uerbis prætor interdixit ſed de quo loco ſit actũ cũ
inter edixerit neq́ ẽt in ui armatorũ ſpectari oponere in quo loco ſit facta uis. Verũ ſit ne facta te uero nul
lo modo poſſe defendere:in q̃ re tu uelis uerba ſpectari oportere i qua re uolis non oportere:uerũtamẽ
& q̃d mihi reſpondetur ad illud quod antea dixi non ſolũ re & ſententia ſed uerbis quoq́ hoc interdictũ:
ita eẽ compoſitum ut nihil commodatũ uideretur attendite diligenter quæſo recuperatores:eſt enim ue
ſtri ingenii non meam ſed maiorũ ueſtrorũ prudẽtiã cognoſcere. Non enim ſum id dicturus quod ego i
uenerim:ſed quod illos nõ fugerit:cum de ui interdicitur. Duo genera cauſarũ eẽ intelligebãt ad quæ in
terdictũ puneret:unum ſi q ex eo loco quo ueniret:& horum utrũq́ neq́ præterea quicquam poteſt acci
dere recuperatores id adeo ſi placet conſiderate. Si qui meam familiam de meo fundo deiecerit:ſi q mihi
præſto fuerit cũ armatis hominibus extra meũ fundum & me itroire ꝓhibuerit:non ex eo loco ſed ab eo
loco me deiecerit:ad hæc duo genera rerum unum uerbum q̃ ſatis declararet utraſq́ res i uenerũt ut ſiue
ex fundo ſiue a fundo deiectus eſſem. Vno atque eodem iterdicto teſtituerer. Vnde tu hoc uerbũ. Vnde
utrũq́ declaras? & ex quo & a quo loco:unde deiectus eſt Cæcinna? Ex urbe:unde deiecisti:ab urbe unde
deiecti. Galli a Capitolio:unde q cum Graccho fuerunt:ex capitolio uidetis igit̃ hoc uno uerbo ſignifi-
cari res duas & ex quo & a quo loco ui. Cũ ãt eo reſtitui iubet:ita iubet ut ſi Galli a maioribus nr̃is poſtu-

larent ut eo reſtituerent unde deiecti eſſent & aliqua ui hoc aſſequi poſſent nõ opinor eos ĩ cuniculũ qua
aggreſſi erãt ſed in Capitolium reſtitui oporteret:hoc enim intelligitur unde deieciſti reſtitue ĩ hũc locũ
ſiue ex quo loco ſiue a quo loco eo reſtituas:hoc iam ſimplex ẽ i eũ locũ reſtituas ſiue ex hoc loco deieciſti
reſtitue in hunc locũ ſiue ab hoc loco reſtitue in eum locũ nõ ex quo ſed a quo deiectus eſt ut ſi qui ex alto
cum ad patriam acceſſiſſet tempeſtate ſubito reiectus optaret ut cum eſſet a prima reiectus eo reſtitueret
hoc opinor optaret ut a quo loco depulſus eſſet in eum ſi fortuna reſtitueret nõ i ſalũ ſed in ipſam urbẽ q̃
petebat.Sic quoniã ul uerbo℞ neceſſario ſimilitudine rerũ aucupamur:q̃ poſtulat ut a quo loco deiectus
eſt hoc eſt unde deiectus eſt eo reſtituatur:cum uerba eo nos ducunt iam res ipſa hoc ſentire atq; itelliger
cogit.Etenim Piſo redeo nunc ad illa principia defenſionis meæ.Si qs te ex ædib' tuis ui hominib' arma
tis deiecerit: qd ageres opinor hoc iterdicto quo nos uſi ſum' perſequerere.Quid ſi qui iãde foro redeũtẽ
armatis hoibus domũ tuã te introire prohibuerit:qd ageres uterere eodẽ i terdicto:cũ igitur Po.Ro. iterdi
xerit ut unde deiectus es reſtituaris tu hoc idẽ quod ego dico & ꝙ pſpicuum eſt iterpretabere:cũ illud uer
bum unde in utranq; rem ualeat eoq; te reſtitui ſis uſus:ã te i ædes tuas reſtitui oportere ſiue ex ueſtibulo
quaſi ex iteriore ædium parte deiectus ſis. Vt uero iam recuperatores nulla dubitatio ſit ſiue rẽ ſiue uerba
ſpectare uultis:qn ſecũdũ nos iudicetis:exorit' hic iã obrutis rebus oib' & pditis illa defenſio eũ deiici poſ/
ſe q tum poſſidebat:q nõ poſſidebat nullo mõ poſſe.Itaq; ſi ego ſum a tuis ædib' deiectus:reſtitui nõ opor
tere: ſi ipſe ſis oportere. Numera q̃ multa i iſta defenſione falſa ſine.Piſo:ad primum illud attende te iã ex
illa ratione eſſe depulſum quod negabas quẽq̃ deiici poſſe niſi dubitum eſſe etiã poſſe concedis eũ q nõ
poſſideat negas deiici poſſe cur ergo aut illud quottidianũ iterdictũ unde ille me ui deiecit addit' cũ ego
poſſiderem ſi deiici nemo poteſt q nõ poſſidet:ĩ hoc iterdictũ de hoib' armatis nõ addit' ſi oporteret quæ
ri poſſiderit nec ne:negas deiici niſi q poſſideat:oſtendo ſi ſine armis coactiſue hominibus deiectus quiſq̃
ſit eũ q fateatur ſe deieciſſe uincere ſponſionẽ ſi oſtendat eũ non poſſediſſe.negas deiici niſi qui poſſideat:
oſtẽdo ex hoc interdicto de armatis hominibus qui poſſit oſtẽdere nõ poſſediſſe eum q deiectus ſit cõdẽ
nari tamen ſponſionis neceſſe eſt ſi fateatur eſſe deiectũ.Dupliciter homines deiiciũtur aut ſine coactis ar
matiſue hominibus aut p eiuſmodi rationẽ aut per uim ad duas diſſimiles res duo deuicta iterdicta ſunt
in illa ui quottidiana non ſatis ẽ poſſe docere ſeſe deiectum factum niſi oſtẽdere poſſit cum poſſideret tũ
eiectum:ne id quidem ſatis eſt niſi docet ita ſe poſſediſſe.nec ui:nec clã:nec precario poſſiderit.Itaq; is qui
ſe reſtituiſſe dixit magna uoce confiteri ſolet ſe ui deieciſſe uerum illud addit nõ poſſidebat:uel cũ hoc ip
ſum conceſſit:uincit tamen ſponſionẽ ſi planam facit ab ſe illum aut ui aut clam aut precario poſſediſſe:ui
detis ne quot defenſionibus eum qui armis ac multitudine uim fecerit uti poſſe maiores noluerũt:Hunc
uero qui a iure officio bonis moribus ad ferrum ad arma ad cædem confugerit nudum ĩ cauſa deſtitutũ
uidetis:qui autem armatus de poſſeſſione contendiſſet inermis plane de ſponſione certaret. Et quid igit'
intereſt piſo inter hæc interdicta:& quid itereſt utrum hoc additum cum.A.Cæcinna poſſederit nec ne &
quid te ratio iuris & quid interdictorum diſſimilitudo & quid auctoritas maiorum commouet:Si eẽt ad
dtũ de eo quæri oporteret:additum non eſt tamẽ oporterebit.atq; ego in hoc Cæcinã nõ offendo. Poſſedit
eum.Cæcinni recuperatores:& id tametſi extra cauſam eſt:percurram tamen breui ut nõ minus hominẽ
ipſum q̃ rem communem defenſam uelitis.Cæſenniam poſſediſſe propter uſum fructum nõ negas.Qui
colonus habuerit conductum de Cæſennia fundum cum idem ex eadẽ conditione fuerit i fundo:dubiũ
eſt qn ipſe Cæcinna tum poſſidebat cũ erat colonus in fundo:poſt ei' mortẽ hæres eodẽ iur poſſiderit dei
de ipſe Cæcinna cum circuiret prædia uenit in iſtum fundum rationes a colono accedit:ſunt in eadẽ re te
ſtimonia:poſtea cur Ebuti de iſto potius fundo q̃ de alio:ſi quem habes Cæcinnæ denunciabas:Si Cæcin
na nõ poſſidebat:ipſe porro Cæcinna cur ſe moribus deduci uolebat.idque tibi de amicorum de his qui
Aquili ſentẽtia reſpõderãt & ad eum.At enim Sylla legẽ tulit ut nihil de illo tẽpore nihil de calamitate rei
pub.rato hoc tibi reſpondeo aſcripſiſſe eu de ſyllam i eadẽ legẽ:ſi quis ius non eſſet rogan eius ea lege ni
hilum rogatum quid eſt quod uis non ſit quo populus iubere aut uetare nõ poſſit:ut ne lõgius habeam
declarat iſta ſcriptio eẽ aliquid.Nam ſi ẽt hoc i omnibus legibus non aſcriberet'.Sed quero a te puteſne ſi
populus iuſſerit me tuũ aut item te meũ ſeruũ eſſe:id iuſſum ratũ atq; firmũ futurũ:perſpicis hoc nihil eſſe:
& ea terris quæ inter primũ illud concedis non qcquid populus iuſſerit ratum eſſe oportere:deide nihil ra
tionis affers quãobrẽ ſi libertas adimi nullo modo poſſit ciuitas poſſit nã ex eodẽ modo de utraq; re tradi
tũ nobis eſt:& ſi ſimul ciuitas redimi uel adimi põt:retineri libertas nõ poteſt. Qui enim poteſt iure qui
ritũ liber eſſe is qui in numero qritum nõ ẽt:Atq; ego hanc adoleſcentulus cauſam eũ agerẽ contra homi
nẽ diſertiſſimũ noſtræ ciuitatis cottam probaui cũ arretinæ mulieris libertatẽ defenderem:& cotta decẽ
uiris religionẽ iniecíſſet nõ poſſe ſacramentũ noſtrũ iuſtum iudicari ꝙ arretinis adempta ciuitas eẽt:ego
uehemẽtius contendiſſem ciuitatẽ adimi non potuiſſe decẽ uiri prima actione nõ iudicauerũt:poſtea re
queſita & deliberata ſacramentũ noſtrũ iuſtũ iudicauerũt.Atq; hoc cõtradicẽte Cotta & Sylla uiuo iudica
tum eſt iam uero in cæteris ut omnes qui i eadẽ cauſa ſunt & lege agant:& ſuum ius perſequantur & oẽs
ure ciuili ſine cuiuſquã aut magiſtratus aut iudicis aut periti hominis aut impiti dubitatiõe utant'. Quid
i ego cõmemorẽ:Dubiũ nemini ueſtrũ certe quæri hoc ſolere me non præterit ut ex me ea quæ tibi i men
tem non ueniunt audias:quẽadmodum ſi ciuitas adimi non poſſit in colonias latinas ſæpe nr̃æ ciues p
fecti ſunt aut ſua uoluntate quã multã ſi ſufferre uoluiſſent tamẽ manere in ciuitate uoluiſſent aut legis
multa:quid quẽ pater patratus dedidit:aut ſuus pr̃ populuſue uẽdidit quo is iure amittit ciuitatẽ ut religio
ne ciuitas ſoluatur:ciuis romanus detruditur:qui cũ eſt accep' eſt eo℞ quibus ẽ deditur:ſi nõ accipiũt mã

cipil numantini retinēt integram cauſam & ius ciuitatis. Si pater uēdidit eū quem in ſuam poteſtatē ſuſceperat ex poteſtate dimittit iam populus cum eū uendidit qui miles factus non eſſet nō adimit ei libertatē ſed iudicat non eſſe eū liberum qui ut liber ſit adire periculū noluit: cum autē icenſum uēdidit: hoc iudicat cum is qui i ſeruitute iuſta fuerit cenſu liberetur: eū qui cū liber eſſet cenſeri noluerit ipſum ſibi libertatem abiudicaſſe ꝙ ſi maxime uiſeribus adimi libertas aut ciuitas poteſt: non itelligunt ꝗ hoc cōmemorāt: ſed per has ratiōes maiores edimi poſſe uoluerunt: alio modo noluiſſe: nā ut hæc ex iuē ciuili profluxerūt ſic aderant uelim quibus lege aut ratione ciuitas aut libertas erepta ſit nā quod ad exilium attinet perſpicue intelligi poteſt quale ſit exiliū. n. nō ſuppliciū eſt ſed perfugiū portuſq; ſupplicii nam qui uolunt pœnam aliquam ſubterfugere aut calamitatam eo ſolum uertūt hoc eſt ſedem aut locum mutāt. Itaq; nulla i lege noſtra reperietur apud cæteras ciuitates maleficium ullum exilio eſſe multatum. Sed cū omnes uincula neces ignominiaſq; uitant quæ ſunt legibus conſtitute confugiunt quaſi ad arma in exiliū q ſi i ciuitate legis ui ſubire uellent: non prius ciuitatē ꝗ uitam amitterēt quia noluntnon adimitur his ciuitas ſed ad his relinqtur atq; deponitur. Nam cum ex noſtro iure duarum ciuitatū nemo eſſe poſſit tum amittitē hec ciuitas deniq; cum is qui profugit receptus eſt in exilium: hoc eſt in aliam ciuitatem: non me præterit recuperatores tacēti de hoc iure multa prætereo: tamē me longius ꝓlapſum eē ꝗ ratio noſtri iudicii poſtularit. uerū id feci nō quo uos in haccā hanc defenſionē deſiderare arbitrarer ſed ut oēs intelligerēt nec adēptā cuiꝗ ciuitatē eſſe neq; adimi poſſe hoc cū eos ſcire uoluit qb⁹ Sylla uoluit iniuriā facere: tū oēs cæteros nouos uetereſq; ciues: neq;. n. ratio afferri pōt cur ſi cuiꝗ nouo ciui potuerit adimi ciuitas. nō oibus patriciis: oibus antiquiſſimis ciuibus poſſit. Nā ad hāc qdē cauſam nihil hoc ptinuiſſe primū ex eo intelligi poteſt ꝙ uos de rei iudicare non debetis. deide ꝙ Sylla ipſe ita tulit de ciuitate ut nō ſuſtulerit: hoꝶ nexa atq; hereditates: iubet. n. eodē iure eſſe quo fuerīt Ariminēſes: quos qs ignorat. xii. coloniarū fuiſſe & ciuitate romana hæreditates cape potuiſſe ꝙ ſi adimi ciuitas. A. Cæcinæ lege potuiſſet. magis illam rationē tamē oēs boni quæreremus quēadmodū ſpectatiſſimū prudentiſſimūq; hoiem ſummo conſilio ſūma uirtute: ſūma auctoritate domeſtica præditū: leuatū iniuria ciuē retinere poſſemus quā uti nūc de iure ciuitatis nihil potuerit depdere quiſquā extat niſi tuis ex te ſimilis & ſtultitia & ipudentia qui huic ciuitatē adēptam eē dicat qui quoniā recupatores ſuū ius non deſeruit: neq; qcꝗ illius audaciæ petulantiæq; cōceſſit de reliquo iā cōem cauſam. Po. q. ro. ius in ueſtra fide ac religiōe deponit. Is homo ita ſe ꝓbatū uobis ueſtriq; ſimilib⁹ ſemp uoluit ut id nō minus in hac cauſa laborarit nec cōtēderit aliqd ꝗ ne diſſoluti relinquere uideretē. Nec minus uereretē ne contēnere Ebutiū ꝗ de eo cōtemptus eē exiſtimaretur. Quapropter ſi qd extra iudiciū quod uirtuti hominū tribuēdū ſit habetis: hoiem ſingulari pudore: uirtute cognita: & ſpectata fide. ampliſſimis uiris Etruriæ noie totius in utraq; fortuna cogiū multis ſignis & uirtutis & humanitatis: ſi qd in contraria parte i hoie offendēdū ſit: habetis eū ut nihil dicā amplius: q ſe hoies coegiſſe fateatē: ſin hoībus remotis de cā qritis: cū iudiciū de ui. ſit: is q arguitē ui ſe hoib⁹ armatis feciſſe fateatē uerbo ſe nō æqtate defendere conetē ad quoq; ei uerbū ipſum ereptū eſſe uideatis auctoritatē ſapietiſſimoꝶ hoium facere nobiſcū: in iudiciū non uenire utrū Cæcina poſſiderit nec ne cū doceret poſſediſſe: multo iā minus quærit. A. Cæcinnæ fundus ſit nec ne. me tamē idipſum docuiſſe fundū eē Cæcinnæ: cū hæc ita ſint: ſtatuite qd uos tpa reipu. de armatis hoībus: quid illius cōfeſſio de ui qd noſtra deciſio de æqtate quid ratio iterdicti de iure admoneat ut iudicetis.

¶ M. T. C. IN LVCIVM PISONEN. ORATIO.

IAM. NE Vides bælluaē iā. ne. ſentis. quæ ſit hoium qrela frōtis tuæ: nemo qritē Syrū neſcio quē de grege nouitioꝶ factū eē cōſulē. Nō. n. nos color iſte ſeruilis nō piloſæ genæ. nō dētes putridi deceperunt. Oculi ſupcilia frons uultus deniq; totus q ſermo qdam tacit⁹ mētis ē. Hic in errorem homines impulit: hic eos qbus erat ignot⁹ decepit: hos fefellit: hic i fraudē induxit. Pauci iſta tua lutulēta uitia noramus. pauci tarditatē ingenii: ſtuporē debilitatēq; linguæ nunꝗ erat audita uox in foro. Nunꝗ periculum factum conſilii nullū non modo illuſtre ſed notum quidē factum ut militiæ aut domi: obrepſiſti ad honores errore hominum: commēdatione fumoſarum imaginum quarum ſimile habes nihil præter colorē. Is etiam gloriatur ſe omnis magiſtratus ſine repulſa aſſecutū. Mihi iſta licet de me uera cū gloria prædicare. Omnes eni honores Po. Ro. mihi ipſi homini detulit. Nam tum cum quæſtor factus es: ēt q te nunquam uiderant tamē illum honorē nomini mandabāt tuo ædilis es factus. piſo eſt. a po. Ro. factus non iſte piſo: prætura item maioribus delata eſt tuis. Noti erāt illi mortui te uiuum nondum nouerat quiſquam. Me cum quæſtorem in primis: ædilem: priorem: ꝓto eē primū cunctis ſuffragiis popu. Roma: faciebat homini illi honorē non generi: moribus nō maioribus meis: uirtuti perfectæ: nō auditæ nobilitati deferebant: Nam quid ego de cōſulatu loquar parto uiſcā ne geſto? Miſerum me: cum hac me nūc peſte atq; labe confero? Sed nihil comparādi cauſa loquar. Attamē ea quæ ſunt longiſſime diſiuncta comprehendam: Tu conſules renūciatus. Nihil dicam grauius quā qd omnes fatentur: impeditis Reipubli. temporibus diſſidentibus conſulibus. Cæſare & bibulo: cū hoc non recuſares iis a quibus dicebare conſul quin te luce dignū non putarēt niſi nequior eſſes ꝗ Gabinius extitiſſes. Me cuncta italia: me omnes ordines Ne uniuerſa ciuitas non prius tabella ꝗ uoce priorem cōſulē declarauit: Sed omitto ut ſit factus uterque noſtrum. Sit ſane ſors domina campi. Magnificētius ē dicere quēadmodum geſſerimus cōſulatum ꝗ quēadmodum ceperimus. Ego Kalen. Ianuari. Senatum & bonos omnes legis agrariæ maximarumq; largitionum metu liberaui. Ego agrū campanum ſi diuidi nō oportuit conſeruaui: ſi oportuit: melioribus auctoribus reſeruaui. Ego in. C. Rabirio perduellionis reo. qdraginta annis ante me conſulē interpoſitam ſenatus auctoritatem ſuſtinui: contra inuidiā atq; defendi. Ego ad-

leſcentes bonos & fortes:ſed uſos ea cōditione fortunæ:ut ſi eēt magiſtratus adepti Reipu.ſtatum cōnul
ſuri uiderent meis in inimicitiis nulla ſenatus mala gratia comitiorū rōne priuaui.Ego antoniū collegā
cupidum prouinciæ.Multa in Rēpub.molientem patientia atq; obſequio meo mitigaui. Ego ꝓuinciam
Galliam ſenatus auctoritate exercitu & pecunia inſtructam & ornatam quam cū Antonio commnnica
ui:q; ita exiſtimabam tempora Reipub.ferre in concione depoſui:reclamāte Popu.Roma.Ego.L.Catili
nam cædem ſenatus:interitum urbis nō obſcure ſed palam molientē egredi ex urbe iuſſi. Vt a quo legi
bus non poteramus mœnibus tuti eſſe poſſemus.Ego tela extremo mēſe cōſulatus mei intēta iugulis ci
uitatis de cōiuratorū nefariis manibus extorſi.Ego faces iam accenſas ad huius urbis incendiū compræ
hendi:protuli exnnxi.M.Qu.Catulus princeps huius ordinis:& auctor publici cōſilii frequētiſſimo ſena
tu parentem patriæ nominauit.Mihi hic uit clariſſimus qui propter te ſedet.L.Geli' his audientibus ciui
cam coronam deberi a Repub.dixit.Mihi togato ſenatus nō ut multis bene geſtæ:ſed ut nemini conſer
uatæ Reipu.ſingulari generi ſupplicationis deorum immortalium templa patefecit. Ego cum in cōciōe
abiens magiſtratu dicere a tri'ple.prohiberer quæ conſtitueram.Cūq; is mihi t tm̄modo ut iurarē pmit
teret.Sine ulla dubitatione iuraui Rempub.Atq; hanc urbem mea unius opera eſſe ſaluā. Mihi Po.Ro.
Vniuerſus illa in concione non unius diei gratulatiōem:ſed æternitatē immortalitatemque dōauit. Cū
meum iuſiurandū tale atque tantum iuratus ipſe una uoce atquæ conſenſu approbauit. Quo quidem tē
pore is meus domum fuit e foro reditus. Vt nemo niſi qui mecum eſſet ciuium eſſe in numero uideret:
atq; ita eſt a me cōſulatus peractus ut nihil ſine conſilio ſenatus nihil non approbante Popu.Ro.Egeri ut
ſemper in roſtris curiam.In ſenatu populum defenderim:ut multitudiem cū principibus equeſtrem or
dinē cū ſenatu coniunxerim.Expoſui breuiter conſulatū meū.Aude nūc o furia de tuo dicere. Cuius fuit
initium ludi.compitalitii tum primū facti poſt.L.Luſellum &.C.Manum conſulem contra auctoritatem
huius ordinis quos.Q. .Metellus facio iniuriam fortiſſimo uiro mortuo qui illū cui' paucos pares hæc ci
uitas tulit cū hac importuna bellua cōferam.Sed ille deſignatus cōſul cū qdā Tri.Ple.ſuo auxilio magnos
ludos cōtra ſenatuſconſultum facere iuſſiſſet priuatus fieri uetuit:atq; id quod nōdū poteſtate poterat ob
tinuit auctoritate. Tu cū ī calē.Ianua.Compitolitiorum dies incidiſſent.Sex.Clodium qui nunq̄ antea ꝓ
textatus fuiſſet ludos facere & prætextatū uolitare paſſus es hominem ipurū atq; nō modo facie: ſed etiā
oculo tuo digniſſimū.Ergo his fundamētis poſitis conſulatus tui triduo poſt in ſpectāte & tacēte te a fata
li portento prodigioq; Reip.P.Clodio lex ælia & fuſia uerſa ē:propugnacula muriq; tranqllitatis atq; ocii
Collegia nō ea ſolū quæ ſenat' ſuſtulerat reſtituta:ſed innumerabilia quædam noua ex omni fece urbis:ac
ſeruitio cōcitata.Ab eodē hoie in ſtupris inauditis nefariiſq; uerſato uetus illa magiſtra pudoris & mode
ſtiæ ſeueritas ſublata ē.Cūtu interim buſtū Reip.q te cōſulem tū Romæ dicis fuiſſe uerbo nunq̄ ſignifica
ris ſentētiā tuā tātis in naufragiis ciuitatis nōdū quæ feceris:ſed quæ fieri paſſus ſis dico. Neq; uero multū
intereſt præſertim in cōſule utrū ipſe pniicioſis legibus:iprobis cōcionibus Rempu. Vexet:an alios uexa
re patiat.An poteſt ulla eſſe excuſatio non dicam male ſentiēti ſed ſedēti:cunctati dormienti in maximo
Reip.motu cōſuli centū prope annos legē æliam & fuſiam tenueramus.cccc.Iudiciū rationemq; cēſoriā
quas leges auſus eſt non nemo īprobus:potuit qdē nemo cōuellere:quam poteſtatem minuere:quomi
nus de moribus noſtris quinto quoq; anno iudicaret.Nemo tam effuſe petulās conatus ē.Hæc ſūt o car
nifex in gremio ſepulta cōſulatus tui:proſequere cōnexos his funeribus dies ꝓ Aurelio Tribunali:ne cō
niuente qdē te quod ipſum eſſet ſcelus:ſed ēt hilarioribus oculis q̄ ſolitus eras intuēte delectus ſeruoꝝ ha
bebatur ab eo qui nihil ſibi unq̄ nec facere nec turpe pati eſſe duxit.Arma in templo Caſtoris o ꝓditor tē
plorū omnium uidente te cōſtituebantur ab eo latrone cui templum illud fuit te conſule arx ciuium per
ditorū receptaculū ueterū Catilinæ militum.Caſtellum forenſis latrocinii buſtum legum omnium ac re
ligionū:Erat non ſolum domus mea:ſed totū palatium ſenatu.Equitibus Ro.Ciuitate omni Italia cūcta
refertū cū tu nō modo ad eū Ciceronem.Mitto enim domeſtica quæ negari poſſunt:hæc commemoro
q̄ ſunt palā non modo inq̄ ad eū cui primam comitiis tuis dederas tabulam prærogatiuæ quē in ſenatu
ſententiā rogabas tertiū.nunq̄ aſpiraſti:ſed oībus conſiliis quæ ad me opprimēdum parabantur.Nō inter
fuiſti ſolū.Verūetiam ſceleribus eorū crudeliſſime ꝑfuiſti.Mihi uero ipſi coram genero meo propinquo
tuo quæ dicere auſus es:ægre ferre foris eē Gabinium:ſine prouīcia ſtare non poſſe.Spem habere a Tri.
ple.Clodio ſi tua conſilia cum illo cōiunxeris:ſed a ſenatu quidē deſperaſſe huius te cupiditate obſeq ſicu
ti ego feciſſem ī collega meo nihil eſſe quod præſidiā cōſulum īplorarē ſibi quēq; cōſulere oportere. Atq;
hæc dicere uix audeo uereor ne q ſit qui iſtius inſignem nequitiam frōtis iuolutā in tegumentis nondū
cernat:dicā tamen ipſe certe ignoſcet & cū aliquo dolore flagitiorū ſuorū recordabitur.Meminiſti ne cœ
num:cū ad te quita fere hora cū.Cn.piſone ueniſſem neſcio quo e Gurguſtio te prodire inuoluto capite
ſoleatū & cū iſto ore fetido teterrimam nobis popiam inhalaſſes.Excuſatiōe te uti ualitudinis:q; diceres
uinolentis te qbuſdam medicaminibus ſolere curari.Quā nos cauſam cū accepiſſemus (Quid eni facere
poteramus) paulīſp ſtetimus ī illo galneaꝝ tuaꝝ nidore atq; fumo.Vnde tu nos cū improbiſſime reſpon
dēdo:tū turpiſſime eructando eieciſti.Idē illo fere biduo perductus ī cōcionē ab eo cui ſic æquatum ꝓbe
bas conſulatū tuū.Cū eēs iterrogatus quid ſentires de conſulatu meo grauis auctor calatinus credo aliqs
aut Africanus aut maximus & non Cælonius ſemiplacentinus Caluentius.Reſpondens altero ad frontē
ſublato altero ad mētum depræſſo ſupercilio crudelitatem tibi ñ placere hic ie ille homo digniſſimus tu
is laudibus collaudauit:crudelitatis tu furcifer ſenatum conſul in concione cōdemnas.Nō me qui ſena
tui parui nā relatio illa ſalutaris & diligens fuerat conſulis aīaduerſio quidem & iudicium ſenatus:quæ

cam repræhẽdis oſtendis qualis tu ſi ita forte accidiſſet:fueris illo tẽpore conſul futurus:ſtipẽdio me her-
cule & frumento Catilinam eẽ putaſſes iuuãdũ.Quid enim īterfuit inter Catilinam & eũ:cui tu ſenat' au
ctoritatẽ:ſalutem ciuitatis.Totã Rẽp.prouinciæ præmio uendidiſti?Quæ enim.L. Catilinam conantem
conſul ꝓhibui.Ea.P.Clodiũ facientem conſules adiuuerũt.Voluit ille ſenatũ interficere.Vos ſuſtuliſtis:le
ges incendere.Vos abrogaſtis:interire patriam.Vos adiuuiſtis.Quid eſt uobis cõſulibus geſtum ſine ar-
mis?Incendere illa coniuratorũ manus uoluit urbem.Vos eius domũ propter quem urbs incẽſa nõ ẽ:ac
ne illi quidem ſi habuiſſent ueſtri ſimilẽ conſulẽ de urbis incẽdio cogitaſſent.Nõ.n.ſe tectis priuare uolue
runt:ſed his ſtantibus nullũ domiciliũ ſceleri ſuo fore putauerunt.Cædem illi ciuiũ uos ſeruitutẽ experi-
ſtis:hic uos etiam crudeliores:huic enim populo ita fuerat ante nos cõſules libertas inſita:ut emori potiꝰ
ꝗ̃ ſeruire præſtaret.illud uero gemendũ conſiliis Catilinæ & Lẽtuli:ꝙ me domo mea expuliſtis.Cn.Põ-
pe.domũ ſuã compuliſtis.Neq; enim me ſtante & manente in urbis uigilia:neq; reſiſtente Cn.Põ.oium
gentium uictore unꝗ̃ ſe illi Rẽpu.delere poſſe duxerunt.A me quidem etiam pœnas expetiſtis:qbus cõ-
iuratorum manes mortuorũ expiaretis.Omne odiũ incluſum nepharus ſenſibus impiorum in me ꝓfu-
diſtis:quorũ ego furori niſi ceſſiſſem in Catilinæ buſto.Vobis ducibus mactatus eſſem:qđ autẽ maius iu
dicium expectatis:nihil inter uos & Catilinam iterfuiſſe:ꝗ̃ ꝙ eandem illam manũ ex inter mortuis Ca-
tilinæ reliquiis cõcitaſtis?ꝙ omnes undiq; perditos collegiſtis?ꝙ in me carcerẽ effudiſtis:ꝙ cõiuratos ar-
maſtis?ꝙ eorum ferro meũ corpus atq; omnium bonorum uitam abiicere uoluiſtis.Sed iã redeo ad ꝓ-
claram illam cõcionem tuam.Tu es ille cui crudelitas diſplicet ꝗ cum ſenatus luctum ac dolorem ſuũ ue-
ſtis mutatione declarandum cenſuiſſet:cũ uideres mœrere Rempub.ampliſſimi ordinis luctu.O noſter
miſericors quid facis?qđ nulla in barbaria quiſquam tyrannus:omitto.n.illud conſulem edicere. Vt ſe-
natus ſcilicet cõſulto ne obtemperet:quo fœdius nec fieri nec cogitari quicquam poteſt. Ad miſericordiã
redeo eius ciuis cui nimis uidetur ſenatus in cõſeruãda patria fuiſſe crudelis.Edicere eſt auſus cũ illo ſuo
pari quem tamen omnibus uitiis ſuperare cupiebat.Vt ſenatus cõtra quem ipſe cenſuiſſet ad ueſtitũ redi-
ret.Quis hoc facit ulla in Scythia tyrãnus ut eos quos luctu afficeret:lugere nõ fineret. Mœrorem nõ re-
linqs:mœroris aufers inſignia eripis lachrymas non conſolando ſed minãdo:ꝙ ſi ueſtẽ non publico cõ-
ſilio.P.C.Sed priuato officio aut miſericordia mutaſſent tamen id iis non licere per interdictũ crudelita-
tis tuæ poteſtatis erat nõ ferendæ.Cũ uero id ſenatus frequens cenſuiſſet:ordines reliqui iã ante feciſſẽt.
Tu ex tenebricoſa popina conſul extractus cum illa ſaltatrice tonſa ſenatum Popu.Roma.Occaſum atq;
interitum Reipub.lugere uetuiſti.At quærebat etiam paulo ante de me quid ſuo mihi opus fuiſſet auxi-
lio:cur non meis inimicis meis copiis reſtitiſſem.Quaſi uero nõ modo ego qui multis ſæpe auxilio fuiſ-
ſem:ſed quiſquam tam inops fuerit unquam qui iſto nõ modo propugnatore tutiorẽ ſe. Sed aduocatio
aut a ſtipulatore paratiorem fore putaret.Ego iſtius pecudis ac putridæ carnis conſilio ſcilicet aut ꝑſidio
niti uolebam?Ab hoc eiecto cadauere quicquam mihi aut opis aut ornamenti expectabam? Ego tũ req-
rebam:conſulem inquam non illum quidem quem in hoc animali inuenire non poſſem:qui tantã Rei
pu.cauſam grauitate & conſilio ſuo tueretur.Sed qui tanquam truncus aut ſtipes ſi ſtetiſſet modo poſſet
ſuſtinere tamen non titulum cõſulatus.Cũ enĩ eſſet omnis cauſa illa mea conſularis & ſenatoria:auxilio
mihi opus fuerat & conſulis & ſenatus:quorum alterum ẽt ad perniciem meam erat a uobis cõſulibꝰ cõ-
uerſum:alterũ Reipub.penitus ereptum.Attamẽ ſi conſilium exquiris meũ.Neque ego ceſſiſſem & me
ipſa ſuo complexu patria tenuiſſet.Si mihi cum Clodio illo Buſtuario gladiatore:& tecum & cũ collega
tuo decertandum fuiſſet:alia enim cauſa præſtantiſſimi uiri.Qu.Metelli fuit quẽ ego ciuẽ meo iudicio cũ
deorum īmortalium laude cõiũgo.Quis.C.illi Mario fortiſſimo uiro & conſuli & Sexto conſuli & eius ĩ
uictis legiõibus ne armis cõfligeret cedẽdũ eẽ duxit?Quod mihi igitur certamen eẽt einſmodi cũ.C.Ma-
rio.ſ.aut cũ aliquo pari:an cum altero barbaro Epicureo.Cũ altero Catiline laternario quos neq; hercule
ego ſupercilium tuũ.Neq; collegæ tui timbalia crotalia fugi.Neq; tam fui timidus:ut qui maxiis turbinĩ
bus ac fluctibus Reip.Nauem gubernaſſem ſaluamq; ĩ portu collocaſſem:frontis tuæ nubeculam tuã col
legæ tui cõtamĩatum ſpiritũ pertimeſcerem:alios ego uidi uentos alias proſpexi animo ꝓcellas:aliis im
pendendibus tempeſtatibus non ceſſi:ſed his unũ me ꝓ omnium ſalute obtuli:itaq; diſceſſu tũ meo oẽs
illi nefarii gladii de mãibus crudeliſſimis exciderũt.Cũ qdẽ tu o uecors & amens cũ omnes boni abditi ĩ
cluſiq; mœrerent:templa gemerẽt:tecta urbis ipſa lugerent:complexus es illud funeſtũ animal ex nefa-
riis ſtupris ex ciuili cruore:ex omnium ſcelerũ importunitate & flagitiorum ĩportunitate concretũ.Atque
eodem in tẽplo eodem loci ueſtigio & temporis arbitria non mei ſolũ ſed patriæ fructus abſtuliſti:Quid
ego illorum dicam epulas?Quid læticiam & gratulationẽ tuã.Quid cum tuis ſordidiſſimis gregibus intẽ
peratiſſimas perpotationes prædicem?quis te illis diebus ſobrium:quin agentem aliquid quod eſſet libe
ro dignũ?qs deniq; ĩ publico uidit:Cũ collegæ tui domus cantu & cymbalis perſonaret:cũq; ipſe nudus ĩ
cõuiuio ſaltaret.In quo ne tũ qdem cum illũ ſuum ſaltatorium uerſaret orbem fortunæ rotam pertimeſce
bat:hic autem nõ tam concinus helluo tam nec muſicus iacebat ĩ ſuo græcorũ fetore atq; uicino:quod q
dem iſtius ĩ illis.R.P.luctibus quaſi aliqd laphitarũ aut cẽtaurorũ conuiuiũ ferebatur.In quo nemo poteſt
dicere utrũ iſte plus biberit an uomuerit an effuderit tũ etiam mentionẽ facies cõſulatus tui?Aut te fuiſſe
Romæ conſulem dicere audebis?quid tu ĩ lictoribus.In toga & prætexta eẽ cõſulatũ declarari putas quæ
ornamẽta ẽt ĩ Sex.Clodio te cõſule eſſe uoluiſti huius tu Clodianis ĩ ſignibus cõſulatũ declarari putas alo
conſulem eſſe oportet conſilio:fide:grauidate:uigilãtia:cura:tota deniq; munere cõſulatus omni officio:
ego conſulem eſſe putem qui ſenatum eſſe in Rep.nõ putauit:& ſine eo conſilio cõſulẽ numerẽ ſine quo

Romæ ne reges qdem eſſe potuerūt:& enim illa iam omitto cū ſeruorū delectus haberet̃ i foro arma i tē
plo Caſtoris luce & palam comportarent̃.Id aūt tēplum ſublato aditu reuulſis gradibus a cōiuratorū reli
quis:atq; a Catilinæ præuaricatore quodam tū uictore armis teneret̃ cum equites Ro.religarent̃.Viri bo
ni lapidibus e foro pellerent̃.Senatui nō ſolū iuuare Remp.ſed ne lugere quidem liceret.Cū ciuis is quē
hic ordo aſſentiente Italia cūctiſq; gentibus conſeruatorē patriæ iudicarat:nullo iudicio:nulla lege:nullo
more ſeruitio atq; armis pelleretur:non dicam auxilio ueſtro quod uere licet dicere.Sed certe ſilētio?Tū
Romæ fuiſſe conſules quiſquam extimabit.Qui latrones igitur ſiquidem uos conſules?Qui prædones?
Qui hoſtes:qui proditores:qui tyranni nominabuntur magnum nomē eſt:magna ſpecies:magna digni
tas:magna maieſtas conſulis non capiunt anguſtiæ pectoris tui nō recipit leuitas iſta nō egeſtas ai nō in
firmitas ingenii ſuſtinet:non inſolentia rerum ſecūdaꝝ tātam perſonam tam grauem:tam ſeuerā ſepla
ſia me hercule ut dici audiebam te ut primum aſpexit campanū cōſulem repudiauit audierat:decios ma
gios & de taurea illo iubellio aliquid acceperat i quib° ſi moderatio illa quæ in noſtris ſolet eſſe cōſulib°
non fuit:at fuit pompa fuit ſpes:fuit inceſſus ſaltem ſeplaſia dignus & capua.Gabinium deniq; ſi uidiſſet
diuinum uirū ueſtri illi unguentarii citius agnouiſſent:erant illi compti capilli & madētes cincinorū fim
briæ & fluentes pulſatæq; buccæ dignæ capua:ſed illa uetere.Nam hæc quidem quæ nūc eſt ſplendidiſſi
morum hominum fortiſſimorumq; uirorum optimorum ciuium:mihiq; amiciſſimorum multitudine
redundat:quorum capuæ te prætexiatum nemo aſpexit:qui non gemeret deſiderio mei:cuius cōſilio cū
uniuerſam Rempu.Tum illam ipſam Vrbem meminerāt eſſe ſeruatam:me inaurata ſtatua dōarāt:me
patronum unum aſciuerant:a me ſe habere:uitam:fortunam:liberos arbitrabant̃:me & præſentem con
tra latrocinium tuum ſuis decretis legatiſq; defenderant:& abſentē principe.Cn.Pom.referēte:& de cor
pore.R.P.Tuorum ſcelerum tela reuellente reuocarunt?An tu eras conſul cum i palatio mea domus ar
debat non caſu aliquo:ſed ignibus iniectis inſtigante te:& quod in hac urbe mai° unquā incēdiū fuit cui
non cōſul ſubuenerit?An tu illo ipſo tempore apud ſocium tuum ppe a meis ædibus cui° domū ad meā
domum exhauriendam patefeceras ſedebas.Non extinctor:ſed auctor incendii & ardētis faces furiis clo
dianis pene ipſe cōſul miniſtrabas.An uero relinquo tempore conſulem te qſq̃ duxit?qſq̃ tibi paruit:qſq̃
in curiam uenienti aſſurrexit?quiſquā cōſulenti reſpondendum putauit?Numerandus eſt ille annus de
niq; in Repu.Cum obmutuiſſet Senatus:Iudicia conticuiſſent mœrerent boni uis latrocinii ueſtri:tota
urbe uolitaret.Neq; ciuis unus ex ciuitate.Sed ipſa ciuitas tuo & Gabini ſcelere furoriq; ceſſiſſet.An ne tū
quidem emerſiſti lutulente ex miſerrimis naturæ tuæ ſordibus cum experta tādem uirtus clariſſimi uiri
celeriter:& uerum amicum & optime meritum ciuem:& ſuum priſtinum morem requiſiuit.Neq; eſt ille
uir paſſus in ea Repub.quam ipſe decorarat:atq; auxerat diutius ueſtrorum ſcelerum peſtem morarii.
cum tamen ille qualiſcunque eſt:qui eſt ab uno te improbitate uictus.Gabius collegit ipſe ſe uix ſed col
legit tamen & contra ſuum.Clodium primum ſimulate.Deinde non libenter ad extremum tamen pro
Cneo Pompeio.Vere uehementerque pugnauit.Quo quidem in ſpectaculo mira.Re.Pu.æquitas erat.
Vter eorum periſſet tanquam laniſta in eiuſmodi pari lucrum fieri putabat.Immortalem uero quæſtum
ſi uterque cecidiſſet:ſed ille tamen agebat aliquid:tuebatur auctoritatem ſummi uiri:erat ipſe ſceleratus.
Erat gladiator:cum ſcelerato tamen & cum pari gladiatore pugnabat.Tu ſcilicet homo religioſus & ſan
ctus fœdus.quod meo ſanguine in partione prouinciarum iceceras frangere noluiſti.Cauerat.n.ſibi ille
ſororius adulter.Vt ſi tibi prouinciam:ſi exercitum:ſi pecuniam ereptā ex.R.P.Viſceribuſ dediſſet oium
ſuorum ſcelerum ſocium te adiutoremq; præberes.Itaq; in illo tumultu fracti faſces ictus ipſe quotidie tela
lapides:fugæ:depræhēſus deniq; cum ferro ad ſenatū is quem ad Cn.Pom.interimēdum collocatū fuiſ
ſe conſtabat:& quis audiuit nō modo actionē aliquam aut relationē:ſed uocē omnino aut quærelam tuā
Conſulem tū te fuiſſe putas:cuius in imperio qui Re.Pu.Senatus auctoritate ſeruarat:Ideq; i Italia:qui oēs
oīum gentiūpartis tribus triūphis deuinxerat is ſe i publico tuto ſtatuit eē non poſſe:an uni eratis conſu
les cū quacunq; de re uerbum facere cœperatis ad referre ad ſenatum cunctus ordo reclamabat:oſtende
batq; nihil eē uos acturos niſi prius de me retuliſſetis:cū uos q̃q̃ fœdere obſtricti tenebamini.Tamē cupe
re uos diceretis:ſed lege impediri.Quæ lex priuatis hominib° eē lex non uidebatur iuſta p ſeruos:iciſa p
uim i poſita p latrocinium:ſublato ſenatu pulſis e foro bonis oibus:capta.R.P.contra omnes legeſ:nullo
ſcripta more hāc qui ſe metuere dicerēt conſul.Non dicam animi hoium:ſed faſti ulli ferre poſſunt.Nam
ſi illā legem non putabitis quæ erat contra omnes leges ndemnati ciuis atq; integri capitis bonorūq; tri
bunitia præſcriptio hac tamen obſtricti pactione tenebamini:quis uos nō modo cōſules:ſed liberos fuiſ
ſe putet?Quorum mēs fuerit oppræſſa præmio lingua aſtricta mercede.Siu illam uos ſoli legē putabitis qſ
quā uos conſul.Tūc fuiſſe aut nunc eē cōſularis putet:qui eius ciuitatis in qua in pricipibus numero uul
tis eē non leges:nō inſtituta non mores.Non iura noritis?An cum pficiſcebamini paludati in prouīcias
uel emptas uel ereptas cōſul.Vos qſq̃ putauit?Itaq; credo ſi minus frequētia ſua ueſtrum egreſſum ornā
do atq; celebrādo ai omnibus ſaltem bonis ut conſules non triſtiſſimis:ut hoſtes aut proditores proſeq̃
bantur tu ne ēt imaniſſimum atq; fideliſſimū monſtrū auſus es meū diſceſſum illū teſtem ſceleris & cru
delitatis tuæ maledicti & contumeliæ loco ponere quo quidē tempore cœpi.P.C.fructum immortalem
ueſtri in me:& amoris & iudicii qui non ad murmuratione:ſed uoce & clamore abiecti hominis & ſemi
uiui furorē petulantiāq; fregiſtis tu luctū ſenatus tu deſideriū equeſtris ordinis.Tu ſqualorem Italiæ.Tu
curiæ taciturnitatē annuā:tu ſilentiū perpetuū iudiciorū ac fori.tu ceram illa in maledicti loco pones:quæ
meus diſceſſus Reip.uulnera iflixit:qſi calamitoſiſſimus fuiſſet.Tamē miſericordia dignior q̃ cōtumelia

& cũ gloria potius eſſe coniũctus:q̃ cum probro eſſe putaret̃.Atq; ille dolor meus dũtaxat ueſtrũ:quidem
ſcelus ac dedecus haberet̃:tum uero forſitan hoc quod dicturus ſum mirabile auditu eſſe uidet̃:ſed certe
id dicam quod ſentio:cum tantis a uobis.P.C.beneficiis affectus ſim:tantis honoribus:nõ modo illã cala
mitatem eſſe non duco.Sed ſi quid mihi poteſt a Rep.eſſe ſeiũctum:quod uix poteſt:priuatum ad meũ
nomen augendum:optandum duco fuiſſe illam expetẽdãq; fortunã atq;:ut tuũ lætiſſimũ diem cũ triſtiſ-
ſimo meo cõferam.Vtrũ tandem bono uiro & ſapiẽti optabilius putas ſic exire a patria ut oẽs ſui ciues ſa-
lutem incolumitatem:reditũ præcentur:quod mihi accidit:an quod tibi ꝓficiſcenti euenit ut omnes exe-
crarentur:male præcarentur.Vnam tibi illam uiam & perpetuã eſſe uellent?Mihi medius fidi⁹ in tãto oĩ-
um mortalium odio iuſto præſertim & debito eius fuga potius qua ulla prouincia eſſet optatior.Sed per
ge porro.Nã ſi illud meũ turbulẽtiſſimũ tempus profectionis tuo tranquilliſſimo præſtat:qd cõferam reli
qua quæ in te dedecoris plẽa fuerunt:in me dignitatis?me cal.Ian.qui dies poſt obitum occaſumq; noſtrũ
Reipu.primus illuxit:frequentiſſimus ſenatus cõcurſu Italiæ referente clariſſimo ac fortiſſimo uiro.P.Lẽ
tulo conſentiẽte.P.Ro.atq; una uoce reuocauit:me idẽ ſenatus exteris nationibus:me legatis magiſtrati-
busq; noſtris auctoritate ſua cõſularibus litteris nõ ut tu inſuper dicere auſus es orbatũ patria:ſed ut ſena-
tus illo ipſo tempore appellauit ciuem cõſeruatorẽ Re.Pu.cõmendauit ad meam unius ſalutẽ ſenat⁹ auxi
liũ omnium ciuium cũcta ex Italia q Re.Pu.ſaluam eſſe uellent conſulis uoce & litteris iplorãdũ putauit:mei
capitis ſeruãdi cauſa Romã uno tempore quaſi ſigno dato Italia tota conuenit de mea ſalute.P.Lẽtuli ꝓ
ſtantiſſimi uiri atq; optimi conſulis.Cn.Pom.clariſſimi.atq; inuictiſſimi ciuis exterorũq; pricipũ ciuitatis
celeberrimæ & grauiſſimæ cõciones fuerũt:de me ſenatus ita decreuit.Cn.Põ.auctore & eius ſentẽtiæ pri
cipe ut ſiquis impediſſet reditũ meum.In hoſtiũ numero putaret̃:uſq; ubis ea de me ſenatus auctoritas
declarata eſt:ut nemini ſit triũphus honorificẽtius:quã mihi ſalus reſtitutioq; perſcripta de me:cũ ois ma
giſtratus promulgaſſet præter unũ prætorem a quo non fuit poſtulãdũ fratrem inimici mei præter duos
de lapide emptos Tri.ple.legem comitiis centuriatis tulit.P.Lentulus cõſul de collegæ.Quĩti Metelli ſen
tentia quem mecũ eadẽ Re.Pu.quæ in Tribunatu eius diſiunxerat in cõſulatu uirtute optimi ac ſanctiſſi
mi uiri ſapientiaq; cõiunxit:quæ lex quemadmodũ accepta ſit quid me attinet dicere?Ex uobis audio ne-
mini ciui ullam quominus adeſſet ſatis iuſtam excuſationem eſſe uiſam:nullis cõitiis unq̃ nec multitudi
nem hominũ tãtam neq; ſplendidiorẽ fuiſſe:hoc certe uideo quod indicãt tabulæ publicæ.Vos rogato-
res:uos diſtributores:uos cuſtodes fuiſſe tabularum:& quod in honoribus ueſtroꝝ ꝓpinquorũ non faci
tis uel ætatis excuſatione uel honoris id in ſalute mea nullo rogante uos ueſtra ſpõte feciſtis.Cõfer nũc
epicure noſter:ex hara producte non ex ſchola:confer ſi audes abſentiam tuam cũ mea:obtinuiſti ꝓuin
ciam conſularẽ finibus iis quos lex cupiditatis tuæ nõ quos lex generi tui pepigerat.Nã lege Cæſaris iuſtiſ
ſima atq; optima populi liberi plane & uere erãt liberi:lege autem ea quã nemo legẽ præter te & collegã
tuũ putauit:omnis erat ibi achaia Theſſalia:athenæ:cuncta græcia addicta:habebas exercitũ tantũ quantũ
tibi non ſenatus aut Po.Ro.dederat:ſed quantũ tua libido cõſcripſerat ærariũ exhauſeras:qs res geſſiſti i
imperio:exercitu:prouincia conſulari:quas res geſſerit quæro quæ ut uenit ſtatim:nondũ cõmemoro ra
pinas:nondũ exactas pecunias:non captas:imperatas:non neces ſociorũ:nõ cædem hoſpitum:nõ perfi-
diam:nõ imanitatem:non ſcelera prædico:mox ſi uidebitur ut cum fure.Vt cum ſacrilego:ut cũ ſiccario
diſputabo:nũc meam ſpoliatam fortunam conferam cũ florẽte fortuna īperatoris:quis unquam ꝓuinciã
cũ exercitu obtinuit qui nullas ad ſenatũ litteras miſerit?Tantamq; prouinciam cũ tãto exercitu macedo-
niam præſertim quæ tantis barbarorũ gentibus attingit̃.Vt ſemper macedõicis imperatoribus iidem fi
nes prouinciæ fuerint:q gladiorũ atq; pilorũ.Ex qua aliquot prætorio imperio cõſulari quidem nemo re
diit:qui incolumis fuerit.Qui non triumpharit.Ex hoc nouũ multo illud magis:appellatus eſt hic uultu
rius illius prouinciæ ſi diis placet imperator.Ne tamen quidem paule noſter tabulas Romam cũ laurea
mittere audebas.Nihil inquit:quis unquam recitauit?quis ut recitarẽtur poſtulauit?Nihil enim iam mea
refert?Vtrum tu conſcientia oppræſſus ſcelerũ tuorũ nihil unquam auſus ſis ſcribere ad eum ordinẽ quẽ
deſpexeras quẽ afflixeras:quem deleueras.An amici tui tabulas abdiderint.Idemq; ſilẽtio ſuo temerita
tem atq; audaciã tuam cõdemnarint.Atq; haud ſcio an malim te uideri nullo pudore fuiſſe i litteris mit-
tẽdis an amicos tuos plus habuiſſe & pudoris & conſilii qui aut te uidere pudentiorem fuiſſe quã ſoles:
aut tuũ factũ nõ eſſe cõdemnatum iudicio amicorũ.Quod ſi non tuis nefariis in hunc ordinem contume
liis in perpetuũ tibi curiam præcluſiſſes:quid tandem erat actũ aut geſtũ in illa prouincia de quo ad ſena-
tũ cũ gratulatione aliqua ſcribi abs te oporteret?Vexatio Macedoniæ an oppidorũ amiſſio:an ſociorũ dire
ptio:an agrorũ depopulatio:an munitio theſſalonicæ:an obſeſſio militaris uiæ:an exercitus noſtri interit⁹
ferro:fame:frigore:peſtilentia.Tu uero qui ad ſenatum nihil ſcripſeris.Vt in urbe nequior inuẽtus es quã
Gabinus:ſic in prouincia paulo tamen quam ille dimiſſior.Nam ille gurges atq; Helluo natus abdomini
ſuo non laudi atq; gloriæ.Cum equites Ro.in prouincia cũ publicanos nobiſcũ & uolũtate & dignitate cõ
iũctus omnes fortunis multos fama uitaq; priuaſſet:cũ egiſſet aliud nihil in illo exercitu niſi ut urbes de
popularet̃.Agros uaſtaret:exauriret domos:auſus eſt(Quid enim non ille auderet)a Senatu ſupplicatio
nẽ per litteras poſtulare.O dii immortales tũc etiam atq; adeo uos geminæ uoragines ſcopuliq;.r.p.Vos
meã fortunam deprimitis ueſtram extollitis.Cũ de me a ſenatus conſulta abſente facta ſunt:eæ cõcione
habitæ:is motus fuerit municipiorũ & coloniarũ omniũ:ea decreta publicanorum:ea collegiorũ.Ea dẽiq;
generũ ordinumq; omniũ:quæ ego non modo optare nunquã auderem:ſed cogitare non poſſem.Vos
aũt ſempiternas fœdiſſimæ turpitudinis notas ſubieciſtis.An ego ſi te & Gabinum cruci ſuffixos uiderẽ

maiore afficerer lætitia ex corpore ueſtri laceratione quam afficior ex infamia? Nullum eſſe ſuppliciū pu
tādū quo affici caſu aliquo etiā boni uiri forteſq; poſſunt. Atq; hoc quidē etiā iſti tui dicunt uoluptarii græ
ci quos utinam ita audires: ut erant audiēdi nunquam te in tot flagitia ingurgitaſſes. Verum audis in præ
ſepib⁹: audis in ſtupris: audis in c bo & in uino ſed dicunt iſti ipſiq; mala dolorē: bōa uoluptate diffiniunt ſa
pientē etiā ſi in phalaridis tauro incluſus ſuccenſis ignibus torreatur dicturum tamē ſuaue illud eē: ſeſeq;
non tantulū quidē cōmouerim: tantam uirtutis eſſe uim uoluerunt ut nō poſſet unq̄ eē uir bonus nō bea
tus. Quæ eſt igitur pœna? quod ſuppliciū id mea ſententia quod accidere nemini poteſt niſi nocēti: ſuſce
pta fraus ipedita & oppreſſa mens cōſcientia bonorū oīum odium nota inſiti ſenatus: amiſſio dignitatis.
Nec mihi ille. M. Regulus quem Carthaginenſes reſectis palpebris illigatū in machina uigilādo necaue
runt ſupplicio uidet affectus. Nec. C. Marius: quē italia ſeruata ab illo demerſum in minturnenſium palu
dibus Africa deuicta ab eodem expulſum & naufragum uidit: fortunæ enim iſta tela ſunt nō culpæ. Sup
plicium autem eſt pœna peccati. Neq; uero ego ſi unquā uobis mala præcarer quod ſæpe feci in quo dii i
mortales meas præces audierunt: morbus autē mortem aut cruciatū pcarer. Thyeſtea iſta execratio ē poe
tæ uulgi animos non ſapientium mouentis: ut tu naufragio expulſus quopiam ſaxis fixus aſperis eiuſcera
tus latere penderes: ut ait ille ſaxa ſpargens tabo ſanie: ſanguine atro Nō ferrem animo moleſte ſi ita acci
diſſet: ſed id tamen eſſet humanū. M. Marcellus: qui ter conſul fuit ſumma uirtute: pietate: gloria: militari
periit: in mari: qui tamen ob uirtutem gloriæ laude uiuit. In fortuna quadā eſt illa mors: non pœna putan
da. Quæ eſt igitur pœna? quod ſuppliciū? quæ ſaxa? quæ cruces? Ecce duos duces in prouinciis Po. Ro. ha
bere exercitus appellari īperatores: horum alterū ſic fuiſſe īfirmatum. conſcientia ſcelerum & fraudū ſuarū
ut ex ea prouincia quæ fuit ex omnibus una maxime triumphalis nullas ſit ad ſenatū litteras mittere au
ſus ex qua prouincia modo uir omni dignitate ornatiſſimus. L. Torquatus magnis reb⁹ geſtis me referen
te abſens imperator ſit appellatus. Vnde his paucis annis. Cn. Dolobellæ. C. Curionis. M. Luculli iuſtiſſi
mos triumphos uidimus: ex ea te imperatore nuntius ad ſenatū allatus eſt nullus: ab altero allatæ litteræ
recitatæ. Relatum ad ſenatum dii īmortales id ne ego optarem: ut ne inimicus meus ea qua nemo unquā
ignominia notaretur. Vt ſenatus is q in eam iā benignitatis cōſuetudinē uenit ut eos qui bene Rempub.
geſſerint nouis honoribus afficiat: & numero dierū & genere uerborū huius unius litteris nūciantibus nō
crederet: poſtulātibus denegaret. his ergo rebus paſcor: his delector: his perfruor: quod de uobis hic ordo
opinatur non ſecus ac de teterrimis hoſtibus: quod uos equites Ro. quod cæteri ordines quod cūcta ciuitas
odit: quod nemo bonus nemo deniq; ciuis ē q modo ſe ciuem eē meminerit: qui uos nō oculis fugiat au
ribus reſpuat animo aſpernetur. Recordatione deniq; ipſa conſulatus ueſtri perhorreſcat: hæc ego ſemp
de uobis expetiui: hæc optaui: hæc præcatus ſum plura ēt acciderūt quā uellem. Nā ut amitteretis exerci
tum nunquam me hercule optaui: illud etiam accidit præter optatum meum: ſed ualde ex uolūtate mihi
enim uenerat in mentem furorem & inſaniam optare uobis in quam incidiſtis at qui fuit optandum: me
tamen fugerat deorum immortalium has eſſe in impios & conſceleratos pœnas certiſſimas conſtitutas:
Nolite enim putare. P. C. ut in ſcena uidetis homines conſceleratos īpulſu deorū terreri furiarū tedis arē
tibus ſua quēq; fraus: ſuum facinus: ſuū ſcelus: ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat. Hæ ſunt impio
rum furiæ: hæ flāmæ. hæ faces. Ego te non uecordem non furioſum: non mente captum: non tragico illo
Oreſte aut Athamante dementiorē putem? qui ſis auſus primum facere nam id eſt caput: aut deinde paulo
ante Torquato grauiſſimo & ſanctiſſimo uiro præmente cōfiteri te prouinciā Macedoniam: in quam tan
tum exercitū trāſportaſſes ſine ullo milite reliquiſſe: mitto de amiſſa maxima parte exercitus: quam potes
afferre cauſam? quam poteſtatem: ſit hoc infœlicitatis tuæ. dimittendi uero exercit⁹ quā potes afferre cau
ſam poteſtatē habuiſti? quā legē? quod ſenatuſconſultum? quod ius? quod exemplum? quid eſt aliud fu
rere? nō cognoſcere hoīes nō cognoſcere leges: non ſenatum: non ciuitatem cruentare corpus ſuū maior
hæc eſt uitæ famæ ſalutis ſuæ uulneratio ſi familiā tuā dimiſiſſes: quod ad neminē niſi ad ipſum te ptineret
amici te tui conſtringendū putarent: præſidium tu Popu. Roma. cuſtodiā prouinciæ in iuſſu populi ſena
tuſque dimiſiſſes ſi tuæ mentis cōpos fuiſſes? Ecce tibi alter effuſa iam maxima præda quā ex fortunis pu
blicanorū ex agris urbibuſque ſociorū exhanſerat. Cū partim eius prædā profundæ libidines deuoraſſet
partim noua quædā & inaudita luxuries: paratim in illis etiā locis ubi omnia diripuit emptiones partim
permutationes ad hunc tuſculanum montē extrudendū cū illa eius immiſſa intollerabilis ædificatio con
ſtitiſſet: ſeipſum faſcis ſuos exercitum Po. Ro. numen interdictūq; deorū immortalium reſpōſa ſacerdotū
auctoritatem ſenatus iuſſa Po. Ro. nomē ac dignitatem imperii Regi ægyptio uendidit cum finis prouin
ciæ tātos haberet quantos noluerat quantos optauerat quātos mei capitis precio periculoq; emerat: is ſe
tenere non potuit exercitū eduxit ex Syria qui licuit extra prouinciam? Tribuit ſe mercenarium comitē
Regi Alexandrino quid hoc turpius? In Egyptum uenit ſigna contulit cum Alexandrinus quādo hoc bel
lū aut hic ordo aut populus ſuſceperat? Cœpit Alexandriam quid aliud expectamus furore eius niſi ut ad ſe
natū tantis de rebus geſtis litteras mittat: hic ſi mentis eſſet ſuæ niſi penas patriæ diiſq; imortalibus eas q̄
grauiſſimæ ſunt furore adque īſania penderet: auſus eſſet: mitto exire de puincia educere exercitu bella
ſua ſponte gerere in Regnū i iuſſu populi aut ſenatus accedere quæ tū plurimæ leges ueteres tū lex Cor
nelia maieſtatis Iulia de pecūiis repetūdis pleniſſime uetant: ſed hæc omitto: ille ſi nō acerrime fureret: an
dierit q̄ prouiciam. P. Lētulus amiciſſimus huic ordini cū & auctoritate ſenatus & ſorte haberet iterpoſita
religione ſine ulla dubitatione depoſuiſſet eam ſibi aſciſcere: cū etiā ſi religio nō ipediret mos maiorū ta
mē & exēpla & grauiſſimæ legū pene uetarēt. Sed quoniā fortunarū cōtemnit omen facere cœpimus de

reditu Gabini omittamus:quem & ſi ſibi ipſe præcidit.Ego tamen hos ut uideam hoīs expecto: tuum ſi
placet reditū cū meo cōferamus:at meus qdem is fuit ut a Brūduſio uſq̧ Romā agmē ꝑpetuum totius Ita
liæ uiderē:neq̧.n.Regio fuit ulla neq̧ municipiū neq̧ ꝑfectura aut colonia ex q̄ nō publice ad me uenerit
gratulatū.Quid dicā aduētus meos:qd effuſiōes hoium ex oppidis qd cōcurſum ex agris patrū familias
cū cōiugibus ac liberis:qd eos dies q̄ q̄ſi deoꝝ īmortaliū feſti atq̧ ſolēnes apud oēs ſunt aduētu meo redi
tuq̧ celebrati unus ille dies mihi qdē īmortalitatis iſtar fuit:quo in patriā redii:cū ſenatum egreſſum uidi
Po.Ro.uniuerſum cū mihi ipſa Roma ꝓpe cōuulſa ſedibus ſuis ad cōplectēdū cōſeruatorē ſuū ꝓcedeᵽ ui
ſa eſt:quæ me ita accepit ut nō modo oium generꝭ ætatū ordinū omnes uiri ac mulieres omnes fortunæ
ac loci:ſed etiam mœnia ipſa uiderentur & tecta urbis ac templa lætari.Me conſequentibus diebus ī ea ipſa
domo qua tu me expuleras:quam expilaras quā īcenderas pontifices conſul.P. C.:collocauerunt mihiq̧
aute me nemini pecuniam publicam ad edificādam domū cenſuerūt habes reditū meū:confer nunc ui-
ciſſim tuū quādoqdem amiſſo exercitu uel icolume domum præter os illud priſtinum tuum retuliſti qui
primū quā uenens cum laureatis tuis lictoribus qſcit quos tu meandros dum oēs ſolitudines ꝑſequens
quæ deuerticula flexioneſq̧ quæſiſti quod te municipium uidit qs amicus inuitar’ qs hoſpe aſpexit nōne
tibi uos erat ꝓ die:nō ſol:do ꝓ frequētia: caupona ꝓ oppido non ut rediret ex Macedonia nobilis īpera-
tor.ſed ut mortuus ī famis referri uideretur Romam uero ipſam fœdauit aduentus tuus.O familiæ nō di
cam calumnie ſed caluētiæ:neq̧ huius urbis:ſed placētini municipii neq̧ paterni generis:ſed braccatæ co
gnationis dedecus quemadmodū uenisti qs tibi non dicam aut ciuiū cæterorū:ſed tuoꝝ legatorū obuiā
uenit:Mecum eni tum.L.Flaccus uir tua legatione indigniſſimus:atq̧ iis conſiliis quibus mecū in cō ſula
tu meo coniunctus fuit conſueuendam.R.P.dignor mecū fuit:tum cum terre qdem non longe a porta
cum lictoribus errantem uiſum eſſe narrabat.Scio iteꝝ uiꝝ fortem i primis belli ac rei militaris peritū:tū
familiarem meum.Qu.M.quorū tū legatorum prælio imperator appellatus eras cū non longe abfuiſſes
aduentu iſto tuo domi fuiſſe ociolū.Sed qd ego enumero q tibi obuiam non uenerūt q dico uenisſe pe-
ne neminem ne de officioſiſſima qdem natione candidatorum cū uulgo eſſent & illo ipſo & multis an-
te diebus admoniti & rogati regulæ lictoribus ad portam ꝑſto fuerūt qbus illi acceptis ſingula reiecerūt:&
cateruā imperatori ſuo nouam præbuerunt ſic iſte tanto exercitu tanta ꝓuincia triēnio poſt macedonicus i
perator ī urbem ſe intulit:ut nullius negociatoris obſcuriſſimi redit’ unquam fuerit deſertior.In quo me
tamē qui eſſet paratus ad ſe defendendū rephēdit cum ergo cœlimontana porta introiſſe dixiſſem:ſuſio
ne me mœnia æſquilina introiſſe homo prōptiſſimus laceſſiuit.Quaſi uero id aut ego ſcire debueri : aut
ueſtrū quiſpiā audiuerit:aut ad rem ptineat qua tu porta introieris:modo ne triūphali quæ porta macedo
nicis ſemper cōſulibus ante te patuit.Tu inuentus es qui cōſulari īperio præditus ex macedonia nō triū
phares ac audiſtis.P.C.philoſophi uocem negauit ſe triumphi cupidum unquā fuiſſe. O ſcelus. O peſtis
o labes cum extinguebas ſenatum uendebas auctoritatem huius ordinis adiciebas Tri.P.cōſulatū tuū
R.P.euertebas prodebas caput & ſalutem meam una mercede prouinciæ.ſi triumphum nō cupiebas cu
ius tandē rei te cupiditate arſiſſe defendes.Sæpe.n.uidi qui & mihi & cæteris cupidiores ꝓuinciæ uideren
tur:triūphi noie tegere atq̧ uelare cupiditatē ſuā:hoc mō.Decimus ſyllanus cōſul in hoc ordine hoc me’
etiam collega dicebat.Neq̧.n.quiſquā poteſt exercitum cupere aperteq̧ petere: ut nō prætextat cupidita
tem triumphi.Quod ſi te ſenatus Popu.q̧ Ro.aut nō appetentē aut etiam recuſantē bellū ſuſpicere:exerci
tūq̧ ducere coegiſſet.tamen erat anguſti animi atque etiā dimiſſi triūphi honorē atque dignitatē contēne
re.Nā ut leuitatis eſt inanem aucupari rumorē ut omnis umbras etiam falſæ gloriæ conſectari: ſic leuis ē
animi lucem ſpendorē que fugientis iuſtam gloriam qui eſt fructus ueræ uirtutis hōeſtiſſimus repudia-
re.Cū uero non modo non poſtulante atque cogente:ſed inuito atque oppreſſo ſenatu nō modo nullo
popu.ro.ſtudio ſed nullo ferente ſuffragiū libera prouincia ubi iſta manu præcium fuerit non euerſæ p
te ſed perditæ ciuitatis:cūq̧ omniū tuorū ſcelerū hæc pactio extiterit ut ſi ut totā rempub. Nefanis latroni-
bus tradidiſſes.Macedōia tibi ob eā rē quibus tu finibus uelles redderetur . Cū exhauriebas ærariū:cū ol-
babas Italiam iuuentute cū mare uaſtiſſimum hyeme tranſibas ſi triumphum contemnebas : quæ te præ-
do amētiſſime niſi prædā ac rapinarum cupiditas tam cæca rapiebat:Nō eſt in integrum Cn.pōpe:cōſilio
lā uti tuo.Errauit enim nō guſtarat iſtam tuā philoſophiam ter iam homo ſtultus triumphauit. Craſſe pu
det me tui.Quid eſt quod confecto formidoloſiſſimo bello coronam illā lauream tibi tantope decerni
uolueris a ſenatu:ſeruili.Q .Metelle.C.Curio.p.Africano cur nō hunc audiſtis:tam doctum hominē tā
eruditum priuſquā in iſtū errorem induceremini.C.ipſi Pontinio neceſſario meo iam non eſt integrum
Religionibus eni ſuſceptis īpedit.O ſtultos:Camillos:Curios:Fabritios:Talatinos:Scipiōes: Marcellos
Maximos.O amentē paulum ruſticum Marium nullius conſilii patres horū amborum conſulum q triū
pharūt.Sed quoniā præterita mutare non poſſumus quid ceſſat hic homulus ex argilla & luto fictus epi-
cureus clare hæc parate clara præcepta ſapiētiæ:clariſſimo & ſummo īperatori genero ſuo:Fertur ille uir
mihi crede gloria flagrat:ardet cupiditate iuſti & magni triumphi nō didicit eadem iſta quæ tu mitte ad
eum libellū:ſed iam ipſi coram congredi poteris:meditare quibus uerbis incenſam illius cupiditatē cō
primas atq̧ reſtinguas:ualebis apud hoiem uolitantē gloriæ cupiditate uir moderatus & cōſtans:apud in
doctū eruditus apud generū ſocer:dices.n.ut es homo facetus ad ꝑſuadēdū cōcinnus:ꝑfectus:polit’ e ſco
la.Quid ē Cæſar ꝙ tuæ ſupplicatiōes totiens decretæ tot dierū tanto tpe delectāt:in qbus hoies errore du
cunt qs dii negligūt:q ut noſter ille diuinus dixit Epicurus:neq̧ ꝓpter cuiq̄ eſſe ſolent neq̧ irati nō facies
fidē.ſ.cum hæc diſputabis:ubi.n.& eſſe & fuiſſe deos uidebis iratos:ueteres te ad alterā ſcholā differes de

triumpho. Quid tandem habet iſte Currus? quid uicti ante currũ duces? quid ſimulachra opidorũ? qd au-
rum? quid argẽtum? quid legati in equis & tribuni? quid clamor militum? qd tota illa põpa? inania ſunt iſta
mihi crede: delectamenta pene puerorum: captare plauſus: uehi per urbem cõſpici uelle: qbus ex rebᵒ ni-
hil eſt quod ſolidum tenere: nihil quod referre ad uoluptatẽ corporis poſſis qn tu me uides qn ex qua ꝓ-
uincia. T. Flaminius. Lucius. Paulus. Quintus. Metellus. T. Didius: innũerabiles alii leui cupiditate cõmo
ti triumpharunt: ex ea ſic redii ut ad portam eſquilinam macedonicã lauream conculcarim ipſe cum hõi-
nibus quindecim male ueſtitis ad portam cœlimontanã citius peruenerim quo i loco mihi libertᵒ ꝑcla-
ro imperatori domum ex hac die biduo ante cõduxerat: quæ uacua ſi nõ fuiſſet in campo Martio mihi ta-
bernaculum collocaſſem. Nummᵒ interea mihi cæſar neglectis uehiculis triumphalibus domi mãet &
manebit. Rationes ad ærarium retuli continuo ſicut tua lex iubebat: neq; alia ulla in re legi tuæ pui: qs ra-
tiones ſi cognoris intelliges nemini pluſquam mihi litteras profuiſſe Ita enim ſunt ꝑſcriptæ ſcitæ & litte-
ratæ & ſcriba ad ærarium ut qui eas retulit perſcriptis ratiõibus ſecum ipſe caput ſiniſtra manu perfricãs
cõmurmuratus ſit. Ratio quidem hercule apparet argẽtum & doctum te chære: hac tu oratiõe nõ dubito
quin illum iam aſcendentem i currum poſſis reuocare: o tenebræ: o lutũ: o ſordes: o paterni generis obli-
te materni uix memor. Ita neſcio quid illud fractum humile demiſſum ſordidum. Inferius etiã ẽ quã Me-
diolanenſi præconæ aut tuo dignum eſſe uideatur. L. Craſſus homo ſapiẽtiſſimᵒ noſtræ ciuitatis ſpiculis
prope ſcrutatus eſt alpes ut ubi: hoſtis non erat: ibi triumphi cãm aliquã quæreret. Eadẽ cupiditate uir ſum-
mo ingenio i præditus. C. Cotta nullo certo hoſte flagrauit: eorum neuter triũphauit quod alteri illũ ho-
norem collega alteri mors ademit. Irriſa eſt abs te paulo ante. M. Piſonis cupiditas triumphãdi a q̄ te lon-
ge dixiſti abhorrere: qui etiã ſi minus magnum bellum geſſerat ut abs te dictum eſt. Tamẽ iſtum honorẽ
contemnendum non putauit. Tu eruditior quam Piſo: prudentior quam Cotta. abũdantior cõſilio: inge-
nio: ſapientia quam Craſſus ea contemnis quæ illi idiotæ ut tu appellas præclara duxerunt. Quod ſi repre-
hendis quod cupidi laureæ coronæ fuerunt: cum bella aut parua aut nulla geſſiſſent: tu tãtis nationibᵒ ſu-
bactis tantis rebus geſtis minime fructum laborum tuorum: præmia periculorum uirtutis inſignia cõtẽ-
nere debuiſti: neq; uero contempſiſti licẽt themiſta ſapientior ſios tuum ferreum ſeatus cõuitio uerbera-
re uoluiſti. Iam uides quoniam quidem ita mihimet fui inimicus ut me tecũ compararẽ & digreſſum me-
um & abſentiam & reditum ita longe tuo præſtitiſſe ut mihi illa omnia immortalem gloriam dederit ti-
bi ſempiternam turpitudinem inflexerint: nunc etiã in hac quotidiana aſſiduaq; urbanaq; uita ſplẽdorẽ
tuum: gratiam celebritatem domeſticam: opam: forẽſem: conſiliũ: auxiliũ: auctoritatẽ: ſentẽtiam ſenatoriã
nobis aut ut uerius dicam cuiquam es infirmiſſimo ac deſperatiſſimo antelaturus. Age ſenatus odit te qd
eum te facere iure concedis afflictorem & proditorem nõ modo dignitatis & auctoritatis ſed omnino or-
dinis ac nominis ſui: uidere equites ro: nõ poſſunt: quo ex ordine uir præſtãtiſſimus & ornatiſſimᵒ. L. læ-
lius eſt te conſule relegatus plæbs romana perditum cupit: in cuius tu infamiam ea quæ per latrões & p
ſeruos de me egeras contuliſti: italia cuncta execratur cuius idem tu ſuperbiſſime decreta & ꝑces repudia-
ſti: fac huius: odii tanti actam uniuerſi periculum ſi audes: inſtant poſt hominum memoriã paratiſſimi ma-
gnificẽtiſſimiq; ludi: quales non modo nunquam fuerunt: ſed ne quo modo fieri quidẽ poſt hac poſſint
poſſum ullo pacto ſuſpicari da te populo committe ludis: ſibilum metuis? ubi ſũt ueſtræ ſcholæ? ne accla-
metur? ne id quidem ẽ curare philoſophi mãus tibi ne afferatur? times Dolor enim ẽ: malum ut diſputas
exiſtimatio dedecus: i famia: turpitudo uerba ſunt at ineptiæ: ſed de hoc non dubito: nõ audebit accederẽ
ad ludos conuiuium publicum nõ dignitatis cauſa inibit niſi forte ut cum P. C. hoc ẽ cum maioribᵒ ſuis
cœnet: ſed plane animi ſui cauſa ludos nobis idiotis relinquet. Solet in diſputatiõibus ſuis oculorũ & au-
riũ delectationi ob domini uoluptates anteferre. Nam quod uobis iſte tãtũmodo iprobus crudelis olim
furunculus nunc uero etiam rapax: quod ſordibus: quod contumas: quod ſuperbus: quod fallax: quod pfi-
dioſus: quod impudẽs: quod audax eſſe uideatur. Nihil ſcitote eẽ luxurioſus: nihil libidinoſiᵒ: nihil poſte-
rius: nihil nequitius: luxuriam aũt i iſto nolite cogitare: eſt. n. quædam quã quam omnis eſt uitioſa atq; tur-
pis Tamẽ ingenuo atq; libero dignior nihil apud hunc lautum nihil elegãs nihil equiſitum: laudabo ini-
micũ ne magnopere qdem qcquam præter libidines ſumptuoſum toreuma nullũ maximi calices & ii ne
contemnere ſuos uideantur placentini extructa mẽſa non conchyliis aut piſcibᵒ: ſed multa carne ſubraci-
da ſerui ſordidati miniſtrant. Nõnulli etiam ſenes: idem coquus idẽ atrienſis: piſtor domi nullus nulla cel-
la: partes & uinum a propala atq; decupa: græci ſtipati quin i lectulis: ſæpe plures ipſe ſolus bibiturᵒ quæ ea-
dem de ſolio miniſtrẽtur: ubi galli cãtum audiuit: auum ſuum reuixiſſe: putat mẽſam tolli iubet. Dicet ali-
quis unde hæc tibi nota ſunt? non me hercule contumeliæ cauſa: quemquam deſcribam præſerti ĩgenio-
ſum hominem atq; eruditum cui generi ego eẽ iratus ne ſi cupiam quidem poſſum. Eſt quidem grecᵒ q
cum iſte uiuit homo uere ut dicam (ſic enim cognoui) humanus: ſed tam diu quam diu cũ aliis ẽ aut ipſe
ſecum: is: cũ iſtum adoleſcentem iam tum cum hac diis irata fronte uidiſſet nõ fugit eius amicitiam: cũ eẽt
præſertim appetitus dedit ſe in conſuetudinem ſic ut prorſus una uiueret nec fere ab iſto nnquã diſcede-
ret non apud idoctos ſed ut ego arbitror i hominum eruditiſſimorum & humaniſſimorũ cœtu loquor
Audiſtis ꝑfecto cidi philoſophos epicureos omnis res quæ ſunt hominum expetende uoluptate metiri.
Recte an ſecus nihil ad nos: aut ſi ad nos nihil ad hoc tẽpus. Sed tamẽ lubricũ genus orationis adoleſcen-
ti non acriter intelligenti ſæpe præceps. Itaq; admiſſarius iſte ſimulatq; audiuit uoluptatẽ a philoſopho tã-
topere laudari: nihil expiſcatus ſic ſuos ſenſus: uoluptatios omnes incitauit: ſic ad illius hãc orationẽ acidi-
uit ut non magiſtrum uirtutis ſed auctorem libidinis a ſe illum inuentum arbitraret. Græcus primo diſti-

guere atq; diuidere illa quemadmodum dicerentur:iſte claudus quo modo aiunt pylam retinere qđ ac
ceperat teſtificari.Tabellas obſignare uelle.Epicureum diſertum decernere & tamẽ dictũ opinor ſe nul
lum bonũ ĩtelligere poſſe demptis corporis uoluptatibus Quid multa?Græculus facilis & ualde uẽuſtus
nimis pugnax contra ſenatorem Po.Ro.eſſe uoluit:eſt autem hic de quo loquor nõ philoſophia ſolũ ſed
etiam litteris quod fere cæteros epicureos negligere debẽt perpolitos poema porro facit ita feſtiũ ita con
nũ ita elegãs nihil ut fieri poſſit argutius ĩ quo reꝑhẽdat eũ licet ſi q uolet modo leuiter nõ ut ĩpurũ nõ ut ĩ
probum non ut audacem ſed ut græculum aut aſſentorem ut poetam:deuẽit aut potius incidit in iſtũ eo
dem deceptus ſupercilio græcus atq; aduena quo tam ſapiens & tãta ciuitas:ſe reuocare nõ poterat ſãilia
ritate implicatus & ſimul conſtantiæ famam uerebatur rogatus inuitatus coactus ita multe de iſto ad iſtũ
ſcripſit ut omnes libidines omnia cænarum genera conuiuorũq; adulteria eius delicatiſſimis uerſib' exp̃ſſ
ſent quibus ſiquis uelit poſſint iſtius tãquam in ſpeculo uitam intueri.Ex q̃bus multa a multis lecta & au
dita recitarem niſi uererer ne hoc ipſum genus orationis quo nũc utor ab huius loci more abhorreret:& ſi
mul de ipſo q ſcripſit detrai nolo qui ſi fuiſſet in diſcipulo comparãdo meliore fortuna fortaſſe auſterior
& grauior eſſe potuiſſet:ſed eum caſus in hac conſuetudinem ſcribẽdi induxit philoſopho ualde ĩdignã
Si quidem Philoſophia ut fertur uirtutis continet & officii & beneuiuendi diſciplinam quam qui ꝓfitetᷣ
grauiſſima mihi ſiſtinere perſonam uidetur:ſed idem caſus illum ignarum quod ꝓfiteretᷣ cũ ſe philoſo
phum eſſe diceret iſtius ĩpuriſſimæ ac intemperatiſſimæ pecudis ceno & ſordibus ĩquinauit q modo res
geſtas cõſulatus mei colaudaſſet quæ qdẽ laudatio hominis turpiſſimi mihi ipſi erat pene turpis nõ ulla
ibi ingt inuidia nocuit ſed uerſus tui nimis magna pœna te cõſule cõſtituta ẽ ſiue malo pœtæ ſiue libero
Scripſiſti enim uerſus Cædãt arma togæ.Quid tum hæc res tibi fluctus illos excitauit.At hoc ego nuſquã
opinor ſcirptum fuiſſe in illo eulogio quod te conſule in ſepulchro reip.incíſũ ẽ uelitis iubeatis ut nõ qđ
M.C.uerſum fecerit.Sed quod uindicarit Verumtamen qđ te non ariſtarchum ſed phalarim gramaticũ
habemus qui non notam apponas ad malum uerſum:ſed poetam armis perſequere ſcire cupio qd tãdẽ
ſto in uerſu reprehendas Cædam t arma togæ Tuæ dicis inquit togæ ſummum imperatorẽ eſſe ceſſurũ
Quid nunc a te ſine litteras doceam?non opus ẽ uerbis ſed fuſtibus:non dixi hic togam qua ſum amict'
nec arma ſcutum & gladium unius imperatoris ſed quod pacis eſt iſigne bocii toga. Cõtra autẽ arma tu
multus ac belli more poetarum locutus hoc intelligi uolui bellum ac tumultum paci atq; ocio cõceſſurũ
quære ex familiari tuo græco illo poeta probabit genus ipſum & agnoſcet.Neq; te nihil ſapere mirabitur
atq; ĩ illo altero inquit heres:cõcedat laurea laudi.imo me hercule habeo tibi gratia nã hærerem.n.niſi tu
me expediſſes.Nam tu timidus ac tremens tuis ipſe furaciſſimis manibus detractã cruentis faſcib' laureã
ad portam æſquiliniam eiecisti iudicaſti nõ modo ampliſſime ſed etiam minimæ laudi laureã cõceſſiſſe
atq; iſta,oratione hoc tamẽ intelligis ſcelerate uis Pompeium inimicum mihi iſto uerſu eſſe factum ut ſi
uerſus mihi nocuerit ab eo quem is uerſus offẽderit uideatur mihi pernicies eẽ quæſita omitto nihil iſtũ
uerſum pertinuiſſe ad illum non fuiſſe meum quẽ quãtum potuiſſem multis ſæpe oratiõib' ſcriptis quæ
decoraſſem hunc uno uiolare uerſu.Sed ſit offenſus primo nõ ne cõpẽſabit cũ uno uerſiculo tot mea uo
lumina laudum ſuarum.Quod ſi eſt commotus ad perniciem ne non dicã amiciſſimi:nõ ita de ſua laud
merito:nõ ita de rep.nõ cõſularis nõ ſenatoris:nõ ciuis:nõ liberi:ĩ his caput ille tã crudelis pp uerſũ fuiſſet
Tu quidẽ tũ apud quos de quo dicas intelligis cõplecteris ampliſſimos uiros ad tuũ & Gabinii ſcel' neq;
id occulte.Nam pauloante dixiſti me cum his cõfligere quos deſpicerem:nõ attingere eos qui pl' poſſẽt
quibus iratus eſſe deberem.Quorum quidem quis enim non intelligit quos dicas quamquã nõ eſt una
cauſa omnium:tamẽ ẽ omniũ mihi probata me.Cn.Põ.multis obſiſtẽtibus eis erga me ſtudio atq; amo
ri ſemp dilexit ſemper ſua coniunctione digniſſimum iudicauit:ſemper non modo incolumen ſed etiã
ampliſſimũ atq; ornatiſſimum uoluit eſſe ueſtræ fraudes ueſtrum ſcelus ueſtræ criminationes inſidiaꝝ
mearum:ueſtræ cupiditatem prouinciarũ effecerunt illis periculorum npharie ſite ſimel eorum q fami
liaritatis licẽtia ſuorum improbiſſimorum ſermonum domiciliũ in auribus eius ipulſu ueſtro collocaue
runt ut ego excluderer omniſq; q me q illius gloriam qui Rempub.ſaluam eſſe cupiebat ſermone atq; au
ditu prohiberetᷣ quibus rebus eſt perſectum ut illi plane ſuo ſtare iudicio nõ liceret cũ certi hominis non
ſtudiũ eius a me alienaſſent ſed auxilium retardaſſent.Nonne ad te.L.Lentulus qui tum erat prætor nõ.
Qu.Sanga non.L.Toruatus pater non.M.Lucullus uẽit qui omnes ad eum multiq; mortales oratũ ĩ al
banum obſecratũq; uenerant ne meas fortunas deſereret:cum reipu.fortuna coniunctas quos ille ad te &
ad tuum collegam remiſit ut cauſam publicam ſuſciperetis:ut ad ſenatum referretis ſe cõtra armatum tri.
ple.ſine cõſilio publico decertare nolle cõſulibus ex ſena.con.Rep.defendẽtibus ſe arma ſumpturũ:& qd
tu ſœlix recordaris.Quid reſpõderis:an quo illi omnes quidem ſed Torquatus præter cæteros furebat cõ
tumacia reſponſi tui te non eẽ tam fortem quam ipſe Torquatus in cõſulatu fuiſſet aut ego nihil opus eẽ
armis nihil contẽtione me poſſe iterum Rempu.ſeruare ſi ceſſiſſem inſinitam cædem forte ſi reſtitiſſem
Deinde ad extremũ neq; ſe neq; generum neq; collegam ſuum Tri.ple.non deſututũ.Hic tu hoſtis ac ꝓ
ditor aliis me inimiciorẽ quam tibi debere eſſe dicis.ego.C.Cæſarem nõ eadem de rep.ſenſiſſe quæ me
ſcio.Sed tamen quod iã de eo his audiẽtibus ſæpe dixi:me ille ſui totius cõſulatus eorumq; honorũ quos
cũ proximis communicauit ſocium eẽ uoluit detulit iuitauit rogauit.Nõ ſum ego pp nimiã fortaſſe con
ſtantiæ cupiditatẽ adductus ad cauſam:non poſtulabam ut ei cariſſimus eſſem:cuius ego beneficiis qdẽ
ſententiam meam tradidiſſem.Adducta res in certamen te conſule putabatur.Vtrum quæ ſupiore anno
ille geſſiſſet manerent an reſcindantur.Quid loq̃r plura:ſi tantum ille in me eẽ uno roboris & uirtutis

putauit ut ea quæ ipſe geſſeret conciderent ſi ego reſtitiſſem:cur ego non ignoſcam ſi antepoſuit ſuá ſalu
tem meæ:Sed præterita omitto me ut Cn.pom.omnibus ſuis ſtudiis laboribus uitæ periculis cōplex⁹ eſt
cum municipia pro me adiret Italiæ fidem imploraret.P.Lentulo conſuli auctori ſalutis meæ frequēs aſſi
deret ſenatui ſententiam præſtaret:ut concionibus non modo ſe defenſorem ſalutis meæ ſed etiā ſuppli
cem pro me profiteretur huius uoluptatis eum quem multum poſſe intelligebat mihi nō inimicū eē co-
gnorat:ſocium ſibi & adiutorem.C.Cæſarem adiunxit iam uides me tibi non inimicum ſed etiā hoſtē il-
lis quos:deſcribit:non modo non iratum ſed etiam amicum eē debere:quorū alter id qđ meminero ſem
per æque mihi fuit amicus ac ſibi alter id quod obliuiſcar aliquando ſibi amicior quā mihi.Deide hoc ita
fit ut uiri fortes etiam ſi ferro inter ſe quominus decertarint:tamen eſt illud cōtentionis odiū ſimul cum
ipſa pugna armiſq; pōant:atq; me ille odiſſe nūquam potuit ne tū quidem cum diſſidebamus: habet hoc
uirtus quam tu ne de facie quidē noſti tum uiros fortes ſpecies eius & pulchritudo etiā in hoſte poſita de
lectet equidem dicam ex animo.P.C.quod ſenno & quod uobis audientibus ſæpe iā dixi Si mihi nūq̄ ami
cus.C.Cæſar fuiſſet ſed ſemper iratus:ſi aſpernaretur amicitiam meam ſe ſeq; mihi implacabilē in expia-
bilemq; præberet tamen ei cum tantas res geſſiſſet gereretq; quottidie non amicus eſſe non poſſē.Cui⁹
ego imperio non amplius uallum contra aſcenſum tranſgreſſionemq; gallorum nō Rheni foſſā gurgi
tibus illis redundantē germanorum immaniſſimis gentibus obiicio & oppono pſecit ille ut ſi mōtes ſeſe
diſſent:amnes exaruiſſent:non naturæ præſidio ſed uictoria ſua rebuſq; geſtis italiā munitam haberēus
Sed cū me expectat diligat omni laude dignū pmetitu mea tuis inimicitiis ad ſimultatē reuocabis ſic tuis
ſceleribus Reip.præterita facta refricabis?Quod quidē cum tu q̄ bene noſſces cōiūctionē meam & Cæſa-
ris eludebas:cum a me trementibus oīno labri:ſed tamē cur tibi nomē nō deferrē requirebas quāquā ꝙ
ad me attinet nunquā iſtā imminuam curam inficiendo tibi tamē eſt mihi cōſiderandū quātū illi tātis Reip.
negociis tantoq; bello īpedito ego hō amiciſſimus ſolicitudinis atq; oneris īponā. Nec deſpo tamē quāq̄
lāguet iuuētus nec pinde atq; debeat ī laudis & gloriæ cupiditate uerſat̄ futuros aliquos q abiectū hoc ca-
dauer cōſularibus ſpoliis nudare oīno nolit:pſerti tā afflicto tā opimo tā īfimo tā eneruato reo q te ita geſ-
ſeris ut timeres ne idignus beneficio uidereris niſi ei⁹ a quo miſſus eras ſimillim⁹ extitiſſes.An uero tuba
rū putas iueſtigatas eē a nobis labes ipi tui ſtrageſq; ꝓuinciæ q̄s qdē nos nō ueſtigiis odorātes igreſſ⁹ tuos
ſed totis uoluptatiōibus corporis & cubilib⁹ pſecuti ſum⁹.Notāda a nobis ſūt & pma illa ſcelera ī aduentu
cū accepta pecūia & dyrachinis ob necē hoſpitis tui platoris eius ipſius domū euertiſti cui⁹ ſāguinē addixe-
ras eūq̄ ſeruis ſymphoniacis & aliis muneribus acceptus timētē multūq; dubitātē cōfirmaſti & theſſaloni-
cā ſide tua uenire iuſſiſti quē ne maiorū qdē more ſupplicio affeciſti cū miſer ille ſecurib⁹ hoſpitis ſui cer-
uices ſubiicerē geſtiret.Sed et medico quē tecū tu eduxeras īperaſti ut uēas hois icideret:cū qdē tibi ēt acceſ
ſio fuit ad necē platonis pleuratus eius comes quē necaſti uerberib⁹ ſūma ſenectute cōfectū:adēq; tū rabacē
tum beſſicæ gentis principem cum te trecētis talētis regi Cotto uēdidiſſes ſecuri pcuſſiſti cū ille ad te lega
tus in caſtra ueniſſet & tibi magna pſidia & auxilia beſſis peditū equitūq; polliceret̄.Neq; eū ſolū ſed & cæte
ros legatos q ſimul uenerāt quorū omniū capita regi Cotto uēdidiſti.Dēſeleriſq; natio ſp obdiēs huic ipio.
ēt ī illa oīum barbarorū defectiōe Macedōica.C.Sextiū ptorē tutata ē nefariū bellū & crudele intuliſti:eiſq;
cū fideliſſimis ſociis uti poſſes hoſtibus uti acerrimis maluiſti:ut eos perpetuos defēſorē Macedōiæ uexatores
ac perditores effeciſti.Vectigalia noſtra perturbarūt:urbes ceperūt:uaſtarūt agros ſocios noſtros ī ſeruitu-
tem adduxerunt:familias arripuerunt:pecus abegerunt.Theſſalōicēſes cū oppido deſperaſſent mūire ar
cem coegerunt:a te Iouis uulſun ſanum antiquiſſimum barbarorū ſanctiſſimūq; direptum eſt:tua ſcelera
dii immortales in noſtros milites expiauerunt q cū uno genere morbi affligerent̄ Neq; ſe recreare qſquā
poſſet q ſemel inciddiſſet dubitabat nēo quin uiolari hoſpites legati necati pacati atq; ſocii nephario bello
laceſſiti fana uexata hanc tanta afficerent uaſtitatem:cognoſcis ex pticula parua ſcelerū & crudelitatis tuæ
genus uniuerſum.Quid auaritiæ quæ etiam criminibus infinitis implicata eſt ſummam nunc explicēt
generatim ea quæ maxime nota ſunt dicam.Nōne ſeſtertium cēties & octogeſies quod q̄ſi uaſſarii nomi-
ne inendirione mei capitis aſcripſeras ex ærario tibi ad tributū Romæ in quæſtu reliqſti:nonne cū ducen
ta talenta tibi appolōitæ Romæ dediſſent ne pecunias creditas ſoluerent:ultro fufidiū eqdem Ro.boi em
ornatiſſimū creditorem debitoribus ſuis addixiſti?Nonne hiberna cū legato præfectoq; tradidiſſes euer-
tiſti miſeras funditus ciuitates?Quæ non ſolū bonis ſunt exhauſtæ ſed etiam nepharias libidinū cōtume
lias turpitudineſq; ſubierunt.Qui modus tibi fuit frumenti æſtimandi?Qui honorarii?Si qd pōt ui & me
tu extortum honorarium nominari:quod cum pleuq; omnes:tum acerbiſſime Boetii & Byzātii Chærro
nēſes Theſſalonica ſenſit:unus tu dominus unus æſtimator:unus uēditor tota in prouincia per triēnium
frumēti omnis fuiſti:qd ego reꝝ capitolium quæſtiones reoꝝ pactiones:redemptiones acerbiſſimas dā
nationes libidinoſſimas liberationes proferam:tantū locū aliquem cum mihi notum eē ſenſeris tecū ip-
ſe licebit quot in eo genere & quanta ſint crimina recordare.Quid illam marmorū officinam eccyd recor
daris cū omni totius prouinciæ pecore compulſo pellium nomine omnem quæſtum illum domeſticū
paternumq; renouaſti:uideras enim grādis iam puer bello Italico repleri quæſtu ueſtram domum cū pa-
ter armis faciendis tuos præfuiſſet.Quid uectigalem prouīciam ſingulis rebus quæcūq; uenirēt certo por
torio impoſito ſeruis tuis publicanis a te factam eſſe meminiſti:qd centuriatis.Palam uēditos qd per tuū
ſeruulū ordines aſſignatos?Quid ſtipendiū militibus per oēs annos ciuitatibus mēſis palā ppoſitis eē nu-
meratū?Quid illa in pontū pſectio & conatus tuus?Quid debilitatio atq; abiectio animi tui Macedōia pre
toria nūciata:cū tu nō ſolū ꝙ tibi ſuccederent̄:ſed qđ Gabinio non ſuccederet̄ exanguis & mortuus con-

cadiſti.qd q̄ſtor ædilitius reiectus ꝓpoſitus legatorũ tuorũ optimus q̄ſq; abs te uiolatus: tribũi militares nõ
recepti.M.bebius uir fortis iterfectus iuſſu tuo:qd ꝙ tu totiẽs diffidẽs ac deſperãs rebus tu ĩ ſordib⁹ lamẽtis
luctuq; iacuiſti qd populari illi ſacerdoti ſexcẽtos ad beſtias aĩcos ſocioſq; miſiſti:qd tũ cũ ſuſtẽtare uix poſ-
ſes mœrorẽ tuũ dolorẽq; diſceſſionis Samotharaciã te primũ poſt ĩde Tarſũ cũ tuis tenens ſaltatoribus &
cũ Antobulo Athamãte & timode ſormoſis fratribus cõtuliſti qd cũ inde te recipienſ ĩ uillam Euchadie q̄
fuit uxor exegiſti.lacuiſti mœrẽs aliquot dies:ĩde obſoletus Theſſalonici oĩbus ĩſciẽtib⁹ noctuq; ueniſti.
Qui cũ cõcurſum plorãtiũ ac tẽpeſtatẽ quærelarũ ferre nõ poſſes:ĩ oppidũ deuiũ Beroã perfugiſti quo ĩ op
pido cũ tibi ſpe falſa ꝙ.Qu.Anchariũ non eſſe ſucceſſurũ putares animoſ rumor inflaſſet quo te mõ at tuã
itẽperãtiã ſcelerate ĩnouaſti:Mitto aurũ coronariũ ꝙ te diutiſſime torſit cũ modo uelles mõ nolles lex.n.
generi tui & decerni & te accipe uetabat niſi decreto triũpho ĩquo tu accepta tamẽ & deuorata pecũia ut ĩ
acheorũ cẽtũ talẽtis euomere nõ poteras:uocabula tãtum pecuniarum & genera mutabas: mitto diplõ-
ta tota ĩ ꝓuĩcia paſſim data mitto numerũ nauiũ ſummãq; ꝑdæ:mitto rationẽ exacti imꝑatiq; frumẽti mit
to ereptã libertatẽ populis ac ſingulis q̄ erãt affecti præmiis nominatim:quorũ nihil ẽ ꝙ non ſit lege Iulia:
ne fieri liceat lancitũ diligẽter.Aetoliã q̄ ꝓcul a barbaris diſiũcta gẽtibus ĩ ſinu pacis poſita medio fere græ
ciæ gremio continet:o pena o furia ſociorum decedẽs miſerã ꝑdidiſti.Arſineam Theactũ Naupactum ut
modo tu te indicaſti nobiles urbes atq; plẽas fateris ab hoſtibus eſſe captas.Quibus autem hoſtibus:Nẽ
pe iis quos tu Ambratiæ ſedens primo tuo aduentu ex oppidis Agrinarũ atq; dolopũ demigrare & aras
& focos relinquere coegiſti hoc in exitu præclare imperator cũ tibi ad priſtinas clades acceſſio fuiſſet.Ae-
toliæ repentinus interitus:exercitum dimiſiſti:neque ullam pœnam quæ tanto facinori deberetur non
maluiſti ſubire quam numerum tuorum militum reliquiaſq; cognoſcere.Atq; ut duorũ epicureorũ ſimi
litudinẽ in re militari imperioq; uideatis.Albutius cũ in ſardinia triũphaſſet Romæ dãnatuſ eſt:hic cũ eũ
milẽ exitũ ſpectaret:i Macedõia Trophæa poſuit ea q̄ bellicæ laudis uictoriæq; oẽs gẽtes ĩſignia & monu
menta eẽ noluerũt noſter præpoſter⁹ ĩperator amiſſorũ oppidorũ Cæſarũ legionũ ꝓuĩciæ ꝓſidio & reliqs
militibus orbate ad ſempiternũ dedecus ſui generis & nois funeſta ĩdicia cõſtituit:idẽq; ut eẽt ꝙ ĩ baſi tro
phea⁊ iſcribi ĩcidi poſſet.Dyrachiũ ut uenit decedẽs obſeſſus eſt ab iis ipſis militibus quos pauloãte Torq
to reſpõdit beneficii cauſa a ſe eſſe dimiſſos:qbus cũ iratus affirmaſſet ſe quæ deberentur poſtero die per-
ſoluturum domum ſe abdidit:inde nocte intempeſta trepidatus ueſter ſeruili nauẽ cõſcẽdit.Brũduſiũq;
uitauit & ultimas Adriani maris oras petiuit:cũ interim Dyrachii milites domũ ĩ qua iſtũ eſſe arbitrabãt
obſidere cœperunt:& cum latere hominem putarent:ignes circundederũt:quo metu cõmoti Durachini
profugiſſe trepidatum imperatorem indicauerunt:illi autem ſtatam iſtius ꝑ ſimilẽ quã ſtare celeberrio
in loco uoluerat ne ſuauiſſimi hominis moriam moreretur deturbant affligunt comminunt diſpurãt ſic
odium quod in ipſum attulerant id in eius imaginem ac ſimulachrum profuderũt:q̄ cum ita ſint non.n.
dubito quin cum hæc q̄ excellent me noſſe uideas nõ exiſtimes mediã illã patrẽ & urbẽ flagitiorũ tuo⁊ ni
hil eſſe iaudita:nihil eſt qd me horrere nihil ꝙ me inuites:admoneri me ſatis ẽ.Admonebit ãt nẽo alius
niſi Reip.tẽpus qd quidẽ mihi magis uidet̃ q̄ nũquã arbitratus es appropinquare:Ecquid uides ecqd ſen-
tis lege iudiciana lata quos poſthac iudices ſumus habituri:Non atque leget̃ quiſquis uoluerit: nec q̄ſqs
uoluerit nõ ac qſqs noluerit nõ legit nulli cõiiciet̃ ĩ illũ ordinẽ nulli eximet̃ nõ ãbitio ad grãm nõ iniqtas
ad ſimulationẽ cõiiciet̃:iudices iudicabũt ii quos lex ipſa nõ quos hominũ libido delegerit:quod cũ ita ſit
mihi crede neminem ſuitus iuitabis:res ipſa Reip.tempus aut meipſum quod nolim: aut aliũ quempiã
aut inuitabit aut dehortabit̃:eqdem ut pauloante dixi non eadẽ ſupplicia eẽ ĩ hominibus:exiſtimo: q̄ for
taſſe pleriq; dãnationes expulſiones neces:deniq; nullam mihi pœnã uidet̃ habere id qd accidere inno-
centi quod forti quod ſapiẽti quod bono uiro & ciui poteſt:damnatio iſta quæ in te flagitat̃ obtigit.P.Ru-
tilio quod ſpecimẽ habuit hic cuius inocentiæ maior mihi iudicium & Reip.pœna illa uiſa ẽ q̄ Rutilii.L.
Opimius eiectus ẽ a patria:is qui prætor & cõſul maxĩs Remp.ꝑiculis liberarat non ĩ eo cui facta ẽ iniuria:
ſed in iis q̄ fecerũt ſceleris & cõſciẽtiæ:pœna ꝑmanſit:At cõtra bis Catilina abſolutus emiſſus ãt ille auctor
tuus prouiciæ cũ ſtuprũ bonæ deæ puluinaribus itulisſet:qs fuit in tanta ciuitate qui illum inceſto liberatũ
nõ eos q̄ ita iudicarũ pari ſcelere aſcriptos arbitraret̃:An ego expectem dũ de te quinq; & ſeptuaginta ta-
bellæ diripiant̃:de quo iam pridem omnes mortales omniũ generũ ætatũ ordinũ indicauerũt:Quis.n.te
aditu:qs ullo honore:quis deniq; cõmuni ſalutatione dignum putet.Omnes memoriam cõſulatus tui
facta mores faciẽ deniq; ac nomẽ a Rep.deteſtant̃:legati q̄ una fuere alienati.tri.militũ inimici:cẽturiões &
ſi q̄ ex tanto exercitu reliqui milites extãt non dimiſſi abs te ſed diſſipati:te oderunt:tibi peſtem exoptant
te execrant̃.Achaia exhauſta.Theſſalia uexata:laceratæ Athenæ.Durachium & appollõia exinanita.Am
brachia direpta partheni & buliẽſes illuſi.Epirus excifa:locri:phocii Boetii exuſti:Acharnlnania Amphi-
lochia pthrechia.Archamaniq; gens uẽdita Macedõia cõdõata barbaris.Apetholia amiſſa.Dolopes fini
timiq; mõtani oppidis atq; agris exterminati:ciues Romani q̄ ĩ iis locis negociant̃ te unum ſolũ ſuum de
peculatorẽ uexatorem prædonem hoſtem ueniſſe ſenſerũt:an horum oĩum iudicia tot atq; tanta dõeſti
eum iudicium acceſſit ſentẽtiæ damnatiõis tuæ occultus aduẽtus furtiuum iter per italiam introit⁹ in urbẽ
deſert⁹ ab amicis:nullæ ad ſeĩatum e prouincia litteræ:nulla ex trinis æſtiuis gratulatio.nulla triumphi mẽ
tio.Non mõ quid geſſeris ſed ne quib⁹ in locis quidẽ fueris dicere audes.Ex illo fõte & ſeminario triũ
phorum cum arida folia laureæ retuliſſes:cum ea abiecta ad portã reliqſti tum tu ipſe de te feciſſe uideris
iudiciũ ꝓnunciaſti:qui ſi nihil geſſeras dignum honore:ubi exercitus ubi ſumptus ubi ĩperiũ ubi illa uber
rima ſupplicationibus triũphiſq; prouĩcia:Sin autem aliqd ſperare uolueras cogitaras id quod imperatũ

ris nomē qđ laureati faſces quod illa trophæa plena dedecoris & riſus te commēdatū eē declarāt⁊ᵹ te mi
ſerior⁊ Quis te dānatior ꝗ neq́ʒ ſcribere ad ſenatū a te bene Rēp. eē geſtā neq́ʒ præſens dicere auſus eſt? An
tu mihi cui ſemp ita perſuaſum fuerit nō euentis ſed factis cuiuſq́ʒ fortunā pōderari dicere audes neq́ʒ i ta
bellis paucorum iudicū ſed i ſententiis oīum ciuium famam noſtram fortunamq́ʒ pendere te īdēnatum
uidri putas quem ſocii quē fœderati quē liberi populi quem ſtipēdiari quē negociatores quem publicani
quem uniuerſa ciuitas quem legati quem tribuni militares quem reliqui milites ꝗ ferrum ꝗ famā ꝗ mor-
tem effugerunt omni cruciatu digniſſimum putant cui non apud ſenatū nō apud illum ordinē nō apud
equites Ro. non i urbe non in italia maximorum ſcelerum uenia ulla ad ignoſcēdum dari poſſit ꝗ ſeipſū
oderit: ꝗ metuat omnis: ꝗ ſuam cauſam nemini committere audeat⁊ ſeipſum condemnet. Nunquā ego
ſanguinem experiui tuum: nunquā illud extremum quod poſſet eē īprobis & probis commūe ſuppliciū
legis ac iudrī: ſed abiectum cōtētum deſpectum a cæteris a te ipſo deſperatum & relictū circūſpectantē oīa:
qcqd īcrepuiſſet pertimeſcentē: diffidētem tuis rebus ſine uoce ſine libertate ſine auctoritate: ſin ulla ſpecie
conſulari horrentē tremētem adulantē oibus uidere te uolui: uidi. Quare ſi tibi euenerit qđ metus ne acci
dat: æqdē non moleſte ferā Sin id tardunis forte fiat: fruat tamē tua idignitate: nec minus libēter metuētē
uidebo ne reus fias: quā reū. Nec minus lætabor cum te ſemp ſordidū quā ſi paulīſper ſordidatū uiderem.

¶.M.T.C. PRO CAELIO RABIRIO POSTVMO: ORATIO.

I Quis eſt iudices ꝗ C. A. Rabiriū ꝙ ſue fortunæ fundatas ꝑferi atq́ʒ optime cōſtitutas opes
poteſtati regiæ libidiniq́ʒ commiſerit repræhēdēdū putet: aſcribat ad iudiciū ſuū non mō meā
ſed huius ēt ipſius ꝗ comiſit ſniam. Nec. n. cuiq̄ eius cōſiliū uehementius quā ipſi diſplicet: ꝗꝗ
hoc præruq́ʒ facim⁹ ut cōſilia euētis pōderemus & cui bene ꝓceſſerit multū illū ꝓuidiſſe cui te
cus nihil ſenſiſſe dicamus. Si exitiſſet i rege fides: nihil ſapiētiꝰ Poſtūo: quia fefellit rex: ni
hil hoc amentius. dicit: ut iam nihil eē uideat niſi diuinare ſapiēs ſed tamē ſi quis eſt iudices qui illā poſtu
mi ſiue inanē ſpē ſiue i cōſultā rōnē ſiue ut grauiſſimo uerbo utar temeritatē uitupandā putet: ego: eius opi
niōi nō repugno: illud tñ depcor ut cū ab ipa fortūa crudeliſſime uideat huiꝰ cōſilia eē multata: ne qđ ad eas
ruinas quibꝰ hic oppſſus ē addēdū acerbitatis putet ſatis ē hoies iprudētia lapſos nō erigere: urgere uero iacē
tes aut ꝑcipitātes īpellere certe ē ihumanū ꝑſerti iudices cū hoc ſit hoc genere hoī ꝓpe natura datū ut q̄ i fa
milia laus aliqua forte floruerit: hāc fere ꝗ ſint eius ſtirpis ꝙ ſermo hominum ad memoriam patrū uirtu
te celebret: cupidiſſime perſequat. ſiqdem non modo gloria rei militaris paulum Scipio. Aut maximū fi
lius ſed etiam in deuotiōe uite & genere mortis imitatus ē publiū Deciam filius. Sint igit̄ ſimilia iudices
parua magnis: fuit. n. pueris nobis huius pater. C. Curus princeps ordie eqſtris fortiſſimus & maxius pu
blicanꝰ: cuiꝰ in negociis gerēdis magnitudinē aī nō tā in eo ꝓbaſſet niſi in eodē bēignitas incredibilis fuiſſet
& in agēda da re. nō auaritiæ ꝑdā ſed inſtrumētū bōitati qrere uideret̄ Hoc ille natꝰ ꝗuis patrē ſuū nūq̄ uide
rat: tñ ei natura ipa duce plurimū ualet & aſſiduis domeſticorū ſermōibꝰ in ꝑrīnæ culpe ſimilitudinē dedu
ctus ē: multa geſſit multa cōtraxit magnas partes habuit publicioꝝ. Credidit populus in plurībꝰ ꝓuinciis
cuius uerſata res ē dedit ſe ēt regibꝰ huic ipi Alexādrino grādē iā antea pecūiā credidit: nec interea locuple
tare aicos unq̄ ſuos deſtitit: mittere in negociū dare ptes: agere: fides ſuſtētare ꝗđ multa: eū magnitudine aī tū
libertate uitā ꝑris & cōſuetudinē expſſerat. pulſus īterea regno ptolomæus: doloſis cōſiliis ut dixit Sybilla
poſtq̄ ſciſit poſtumꝰ. Romā uēit: huic egēti & rogāti hic ifelix pecuniā credidit: nec tū primum: nā regnāti cre
diderat ablēs: nec temere ſe credere putabat ꝙ erat nemini dubiū qn is in regnū reſtitueret̄ a. S. p. Qu. R. ī dā
do āt & credēdo ꝓceſſit lōgiꝰ: nec ſuā ſolum pecuniā credidit ſed ēt iaacoꝝ: ſtulte. qs negat: aut qs nō ad mo
net qđ mala cecidit bñ cōſultum putaret: ad ē difficile ꝙ cū ſpē magnā ſis ingreſſus id nō exeq uſq́ʒ ad extre
mum: ſupplex erat rex multa rogabat: oia pollicebat̄: ut iā metuere poſtumꝰ cogeret̄: ne qđ crediderat ꝑde
re: ſi credēdi cōſtituiſſet modū nihil āt erat rege illo blādius nihil hoc benignius: ut magis pœniteret cœ
piſſe ꝗ deſiſtere liceret: huic primū exorit̄ crimē illđ ſenatū corruptū eē dicit. O dii imortales hæc ē illa op
tata iudicioꝝ ſeueritas corruptores nři cām dicūt: nos ꝗ corrupti ſumꝰ nō didicimus qđ ergo ſenatū defēdā
hoc loco iudices. oī eqdē loco deo. ita de me meritꝰ ē ille ordo ſed nec id agere hoc tpe nec cū poſtūi cā hæc
res cōiūcta ē: ꝗꝗ ad ſūptū itieris ad illā magnificētiā appatus cōitatūq́ʒ regiū ſuppeditata pecunia a poſtūo eſt
factæq́ʒ ſyngraphæ ſūt albāo. C. P. cū ille Romā ꝓfectus eēt tū ñ ꝺbuit is ꝗ dabat cū ille ꝗ accipiebat cōſume-
re qreret. Nō. n. latrōi ſed regi credidit: nec regi inimico. p. R. ſed ei cuius creditū ē ſolutū: datū ſenatū uide
bat nec ei regi q̄ alicus ab hoc ſpio eē ſed ei ꝗ cū fœdꝰ ferire i capitolio uiderat. Qꝺ ſi creditor is ſ culpā nū
ſit ꝗ iprobe credita pecūia uſus danaret̄ is qui fabricatꝰ gladiū ē & uēdidit ñ is qui illo gladio ſūt illo gladio
ciuem aliquē interemit. Quāobrē neq́ʒ tu. C. Mēmini hoc facere debes ut ſenatum cuius auctoritati te ab
adoloſcētia dediſti i tāta īfamia uerſari uelis. Neq́ʒ id quod non agitur defendere. Poſthumi. n. cā quæcūq́ʒ
ē ſeiūcta: a ſenatu ē. Quod ſi item a Gabinio ſeiunctam oſtendero: certe qđ dicas nihil habebis. Eſt enim
hæc cauſa quo ea pecunia ꝑuenerit quaſi quædā appēdicula cauſæ iudicatæ atq́ʒ dānatæ. Sūt lites eſtiatæ
a gabinio næc prædes dati nec ex bōis populi ſeruati lex aqua ēiubat lex iulia proſequi ab his ad quos ea
pecūia q̄ is ceperit qui dānatus ſit ꝑuenerit: Sic ē hoc nouū i lege Iulia ſicuti multa ſunt ſeuerius ſcripta q̄
in ātiquis legibꝰ: & ſāctius iudicata. Sane ēt cū cōſuetudo huius genus noua: ſit hoc toidē uerbis tranſlatū
caput ē. Quod fuit ñ mō in cornelia ſed & āte in lege ſeruilia p deos immortales quid agimus iudices: au
quē hūc morē nouorū iudicioꝝ in Rēp. inducimꝰ. Erat enim hæc cōſuetudo nota nobis quidē omnibus.
Sed ſi uſus magiſter ē optimus: mihi debet eſſe notiſſimus: accuſaui de pecuniis repetundis: iudex ſedi: ꝓ
tor queſiui defendi plurimos nulla pars quē aliquē facultatē dicendi afferre poſſet mea fuit: ita contēdo

neminem unq̃ quo ea pecunia peruenifſet cauſam dixiſſe quin exiſtimandis litibus appellat⁹ nõ eſſet: il
tibus autem nemo appellabať niſi ex teſtium dictis aut tabulis priuatorum aut rationibus ciuitatum. Itaq;
inferendis litibus adeſſe ſolebant qui aliquid de ſe uerebanť & cum erãt appellati ſi uidebatur ſtatim cõ
tradicere ſolebant. Sin eius tẽporis recẽtẽ inuidiã ptimuerant reſpondebant poſtea: qđ cum feciſſent per
multi ſæpe uicerunt hoc uero nouum ẽ ante hoc tẽpus oĩno inauditũ in litibus poſtumi nomẽ ẽ nuſquã
in litib⁹ dico modo uos iidem in. A. Gabiniũ iudices ſediſtis: nũquis teſtis poſtumũ appellauit teſtis át. nũ
accuſator num deniq; illo toto in iudicio poſtumi nomen audiſtis. Non igitur re⁹ ex ea cã quæ iudicata ẽ
redundat poſtumus ſed eſt arcept⁹ unus eques ro. de pecuniis repetũdis reus quibus tabulis quæ i iuditio
a gabinio recitatæ nõ ſunt. Quid iſte a quo tũ appellatus nuſq̃ ẽ. Quam appellationẽ litiũ in q̃ poſtumi mẽ
tio facta nulla ẽ. Qua lege qua non tenetur hic iam iudices uri conſilii res eſt uræ ſapientiæ qđ deceat uos
nõ q̃tum liceat uobis ſpectare debetis: ſi. n. quid liceat quæritis poteſtis tollere ciuitatẽ quem uultis. Tabella
eſt q̃ dat poteſtatẽ. Occultat eandẽ libidinẽ cuius cõſciẽtia nihil ẽ qđ quiſq̃ timeat ſi nõ ptimeſcat ſuã: ubi eſt
igitur ſapientia iudicis in hoc ut nõ ſolũ quid poſſit ſed ẽt quid debeat pẽderet nec q̃tũ ſibi pmiſſum memi
nerit ſolũ ſed etiã q̃tenus cõmiſſum ẽ. Dať ubi tabula iudicii q̃ lege Iulia de pecuniis repetũdis quæ de reo
de eqte ro. At iſte ordo lege ea nõ teneť illo igĩ capite quo erat in poſtumũ q; in gabiniũ iudex eſſe: nihil
Gabinio datum cum in eum lites æſtimaret at nũc audio: reus igiť Poſtumus ẽ: ea lege qua nõ modo ipſe
ſed totus ẽt ordo ſolutus ac liber ẽ: hic ego nunc uos prius implorabo eqtes Ro. quorum iudicio tentat: q̃
uos ſenatores quorum agiť fides in hunc ordinem quæ quidem cum ſæpe ante tuum Fach ipſa cã nup ẽ
cogitata nam cum optimo & præſtantiſſimo conſule Cn. pomp. de hac ipſa quæſtione referente exiſterẽt
nonnullæ ſed ppaucæ tamẽ acerbæ ſententiæ q quæ cenſerent ut tribuni ut præfecti ut ſcribæ ut comites
oẽs magiſtratuum lege hac tenerentur uos uos inq̃ ipſi & ſenatus frequens reſtitit: & quãq̃ in titum ppter
multorum delicta etiam ad inocentium periculum tempus illud exarſerat: tamen cum odium non reſti
gueretis: huic ordini ignẽ nunc ſubiici non ſiuiſtis: hoc animo igitur ſenatus quid uos eqtes Ro. quid tãdẽ
eſtis acturi? Glaucia ſolebat hõ impurus ſed tamen acutus populũ monere ut cũ lex aliqua retareť: primũ
uerſum attenderet: ſi eſſet dictator cõſul prætor magiſter equitum ne laboraret: ſciret nihil ad ſe pertinere
Sin eſſet quicũq; poſt: hãc legem uideret ne qua noua quæſtiõe aligareť: nũc uos equites Ro. uidete. Scitis
me ortũ ẽ uobis oĩa ſp ſenſiſſe p uobis nihil hoꝝ ſine magna cura & ſumma charitate uri ordinis loquor.
Alius alios hoĩes & ordies ego ſp uos cõplex⁹ ſum: mõeo & pdico itegra re cãq; de nũcio oẽs hoĩes deoſq;
teſtor dũ poteſtis: dũ licet prouidete ne duriorẽ uobis conditionẽ ſtatuatis ordiniq; ueſtro quã ferre poſſit.
Serpet hoc malũ: mihi credite: longius quã putatis potẽtiſſimo & nobiliſſimo. tr. pl. M. Druſo unã ĩ equæ
ſtrẽ ordinẽ quæſtionem ferẽt ſiquis obrẽ iudicatam pecuniam cæpiſſet aperte equites ro. reſtiterũt: quid
hoc licere uolebãt: minime. Neq; ſolum hoc genus pecuniæ capiẽdæ turpe ſed ẽt nefariũ arbitrabãť. At tñ
ita diſputabãt eos teneri legibus oportere q ſuo iudicio eẽnt: illã cõditionẽ uitæ ſecuti delectet ampliſſim⁹
ciuitatis Sella Curulius faſces ĩpia prouinciæ ſacerdotia triũphi digniq; imago ipſa ad poſteritatis mẽoriã
prodita ẽ: ſimul ẽt ſolicitudo aliq̃ & legũ & iudicioꝝ maiorũ qđã metus. Nos iſta nũquã cõtẽpſim⁹ iſta. n. di
ſputabant ſed hanc uitã quietam atq; ocioſam ſecuti ſumus quæ quoniã honore caret careat ẽt moleſtia. Tu
es iudex quod ego ſenator: ita ẽ: ſed tu iſtud petiſti: ego hoc cogor: q̃re aut iudici mihi non eẽ liceat. aut le
gẽ lege ſenatoria non timere: hoc uos eqtes Ro. ius a patribus acceptũ amitteris? Menio ne faciatis: rapiẽť
homines ĩ hæc iudicia ex oĩ non modo inuidia ſed ſermone malignorũ niſi cauetis: ſi iam uobis nũciareť
ĩ ſenatu ſententias dici ut his legibus teneremini concurrendum ad curiam putaretis. Si lex referretur: cõ
uolaretis ad roſtra. Vos ſenatus liberos ac lege eſſe uoluit: populus nunquam allegauit: ſoluti huc cõueni
ſtis ne conſtricti diſcedatis cauete. Nam ſi poſtumo fraudi fuerit q nec tribun⁹ nec præfectus: nec ex Italia
comes nec familiaris Gabinii fuit: quo nam ſe modo defendẽt poſthac q̃ueſtri ordinis cũ magiſtratibus
ueſtris fuerit hic cauſis implicari: tu ĩquit. Gabinium regem reduceret ipuliſti: nõ patiť ẽt mea fides de Ga
binio grauius agere. Quẽ. n. ex tantis inimicis receptum in gratiam ſummo ſtudio defenderim hunc af
flictum uiolare nõ debeo: quo cum me ſtantem Cn. Pom. auctoritas I grãm non deduxiſſet: huc iã ipſius
fortuna reduceret: Sed tamẽ eũ ita dicis poſtumi impulſu Gabinium profectum Alexandriã: ſi defenſiõi
Gabinii fidẽ nõ babes: obliuiſceris ne etiã accuſatiõis tuæ Gabinius ſe id feciſſe dicebat Reip. cauſa: quod
claſſem in Archilei timeret quod mare refertum prædonum putaret: lege etiam id licuiſſe dicebat: tu ini
micus negas ignoſco & eo magis quod ẽ cõtra illud iudicatum. Redeo igitur ad crimen & accuſationem
tuã quid uociferabare decem milia talẽta Gabinio eſſe pmiſſa? huic uidelicet perblandus repiendus qui
hominẽ ut tu uis auariſſimum exoraret: bis milites ſed quadrigenties magnopere contẽneť Gabinius. Il
lud quoq; cõſilio fecit certe ſuo quecunq; mens illa fuit Gabinii fuit ſiue ille ut ipſe dicebat gloriã ſiue ut
tu uis pecuniam quæſiuit non ſibi Gabinii comes uel ſectator neget Gabini eius id negociũ nõ erat ſed
ad. p. Lentuli clari uiri auctoritatẽ a ſenatu perfectam & conſilio certo & ſpe non dubia Roma contẽdere
at Diogenes fuit regius & quidem in cuſtodia regia & uita eius oblata pene ẽ. Multa præterea quæ libido
regis quæ neceſſitas coegit perferre pertulit: quare omnium rerum una reprehẽſio eſt quod regnũ itrant
quod poteſtati ſe regis cõmiſerit: uerum ſi quærimus ſtulte: qđ. n. ſtultius q̃ equitẽ ro. ex hac urbe huius iq̃
Reip. ciuẽ quæ eſt una ĩ maxime & fuit ſemper libera: uenire i eum locum ubi parendũ alteri & ſeruiẽdũ
ſit: ſed ego in hoc tandẽ poſtumo nõ ignoſcam homini mediocriter docto quo uideam ſapiẽtiſſimos ho
mines eſſe lapſos? Virũ unũ totius græciæ facile doctiſſimũ platonem iniquitate Dionyſii Syciliæ tyrãni
cui ſe ille commiſerat in maximis periculis inſidiiſq; eſſe uerſatum accepimus. Calliſthenem doctũ homi

nem comitem magni Alexãdri ab Alexandro necatum Demetrium & ex Rep. Athẽis q̃ optime digeſſe
rat & ex doctrina nobilẽ & clarum qui Phalareus uocitatus ẽ in eodẽ loco ægyptio regno aſpide ad corp⁹
admota uita eſſe priuatum. Plane confiteor fieri poſſe nihil dementius q̃ ſcientem in eũ locum uẽire. Vbi
libertatem ſit pditurus: ſed id illius facti ſtulticia mali iã iam ſupior ſtulticia defendit: quæ facit ut hoc ſtul
tiſſimum facinus quod i regnum uenerit ꝙ Regi ſe commiſerit ſapiẽter factum eẽ uideat̃ ſiquidẽ tã ſem
per ſtulti q̃ ſero ſapiẽtis ẽ cum ſtulticia ſua impeditus ſit quoquo mõ poſſit ſe expedire. Quãobrẽ illud ma
neat & fixum ſit: qd neq; moueri neq; mutari poteſt i quo æque ſeparaſſe Poſtumum dicũt peccaſſe iniq;
ipſe etiã iſaniſſe ſe confitet̃ ꝙ ſuam ꝙ amicorum pecuniã Regi crediderit cum tanto fortunarum ſuarum
periculo: hoc quidẽ ſemel iuſcepto atq; contracto: perpatienda fuerunt: ut ſe aliquando ad ſuos uendica
ret. Itaq; obiicias licet quẽ uoles ſæpe palliatũ fuiſſe aliqua habuiſſe nõ Romani hominis iſignia: quotiẽs
eorũ quippiam dices totius unũ dices atq; illud timere pecuniam Regi credidiſſe ſuas fortunã atq; famã li
bidini regiæ cõmiſiſſe fecerat temere fateor mutari: factũ iã nullo modo poterat: aut palliũ ſumẽdũ Alexã
driæ ut & Romæ togato eẽ liceret: aut oẽs fortunæ abiiciẽdæ: ſi togam retinuiſſet delitiarũ cã & uoluptatis
non modo ciuis Ro. ſed & nobilis adoleſcẽtes: & quoſdã ẽt ſenatores & ſummo loco natos nõ i hortis aut
ſub urbanis ſuis ſed Neapoli i celeberrimo oppido ſæpe uideri chlamydatũ illũ. L. Scyllam iperatorẽ. L. Ve
ro Scipionis qui bellũ i Aſia geſſit. Antiochũq; deuicit nõ ſolum cũ chlamyde ſed ẽt cũ crepidis in Capito
lio. ſtatuã uidetis: quorũ impunitas fuit nõ mõ a iudicio: ſed ẽt a ſermõe facilius certe. P. Rutiliũ Ruffũ ne
ceſſitatis excuſatio defendit: q cũ A. Mithridate Mitylẽis oppræſſus eẽt crudelitatẽ Regis i togatos ueſtis
mutatione uitiauit. Ergo ille. P. Rutilius qd̃ documẽtũ fuit hoibus nr̃is uirtutis antiq̃tatis prudẽtiæ conſu
laris hõ ſoccos hũit & palliũ Nec uero id hoi q̃ſ̃q̃: ſed tpi aſſignãdũ putauit. Poſtũo crimẽ ueſtitus affert is i
quo ſpes fuit poſſe ſeſe aliq̃do ad fortũas ſuas puenire. Nã ut uẽtũ ẽ Alexandriã: audies: hæc una rõ pposita
Poſtumo ẽ ſeruãdæ pecũiæ: ſi curationẽ & q̃ſi diſpẽſationẽ regiã ſuſcepiſſet: id ãt facer̃ non poterat niſi Dio
cetes hoc. n. noie utit̃ q a rege eẽt cõſtitut⁹ odioſum negociũ. Poſtũo uidebat̃: ſed erat nulla oĩo recuſatio.
Moleſtũ ẽt nomẽ ipſum: ſed res hẽbat nomẽ hoc apd̃ illos. Nõ hoc ipoſuerat: oderat ueſtitũ ẽt illũ: ſed ſine
eo nec nomẽ illd̃ poterat: nec mũus tueri. Ergo aderat uis: ut ait poeta ille uĩ q̃ ſũmas frãgit ĩfirmatq; opes.
Moreret̃ iges nã id ſeq̃t̃: feciſſet certe ſi ſine maxĩo dedecore tã ipudẽtis ſuis reb⁹ potuiſſet emori: nolite igr̃
fortunã conuerter̃ i culpã neq; r̃gis iniuriã huius crimen putare: nec cõſiliũ ex neceſſitate nec uolũtatẽ ex ui i
terp̃tari: niſi forte ẽt eos q i hoſpites: aut ipdones ĩciderũt: ſi aliter q̃ppiã coacti faciũt liberes iuiupãdos pu
ret. Nemo uĩm ignorat ẽt ſi expti nõ ſumuſ cõſuetudinem regiam. Regũ ãt ſunt hæc iperia aniaduertite: ac
dicto parete: p̃ter rogitatũ ſit pie & ille minæ ſi te ſecũdo lumine hoc offendero: morire: ut delectẽmur. Si
dum expectare debemus: ſed ut cauere ut & effugere diſcam⁹: at ex hoc ipſo crimen exoritur at eni Gabi
nio pecũiam Poſtumus cogerunt decumis imperatorum: pecuniã ſibi coegiſſe non intelligo hoc quale
ſit uirũ acceſſionem decumæ. Vt noſtri facere coactores ſolent centuma an deceſſionẽ de ſũma fecerit. Si
acceſſiõem: undeci milia talentum ad Gabinium peruenerũt at nõ modo. abs te decẽ milia abiecta ſunt
ſed ẽt ab his eſtimata. Addo illud etiam qui tandem, conuenit ut tam graui honor̃ tributum aũt tãtam pe
cuniam cogendam mile talentum acceſſionem eſſe factam: ut in tãta mercede hominis ut uis auariſſimi:
mile talentum deceſſionem eſſe conceſſam: neq; enim fuit Gabini remittere tãtum de ſuo nec Regis ipo
nere tantum pari ſuis. Aderũt teſtes legati Alexãdrini: hi nihil in Gabinium dixerunt. Immo hi Gabiniũ
laudauerũt. Vbi ergo ille mos? ubi, conſuetudo iudiciorum ubi exempla quæ ſoletis in eum qui pecuniã
qui illum cuius nomine ea pecunia redigeretur non dixerit: age ſi is qui non dixit: ſolet etiã ne is ſolet q̃
laudauit iiſdem teſtibus & quidem non productus: ſed dictis teſtium ĩcitatus: quaſi præiudicata res ad has
cĩs deferri ſolet. Et ait etiam meus familiaris & neceſſarius eandem cauſam Alexandrinis fuiſſe cur lau
darẽt Gabiniũ: q̃ mihi fuerat cauſa cur eundẽ defenderem. Hæc. C. mẽmi cauſam defendendi igenii fuit
recõciliatio gratiæ. Neq; uero me pœnitet mortales inimicitias ſempiternas amicitias habere. Nã ſi me in
uitũ putes. Cn. põ. animum offenderem defendiſſe cauſam: & illum & me uehemẽter. ignoras. Neq;. n.
põ. me ſua cauſa quicq̃ facere noluiſſet inuitum. Neq; ego cui oium ciuiũ libertas cariſſima fuiſſet meã pro
iecíſſem: q̃ diu amiciſſimus fui Gabinio: nõ amiciſſimus mihi non pom. fuit. Nec poſtea q̃ illius auctori
tate eã dedi ueniam: quam debui qcq̃ ſimultatæ: ne cum mea perfidia illi ẽt ipſi facerem cui beneficiũ de
diſſem iniuriam nam nõ redeundo i gratiã cũ inimico non uiolabam pom. ſi per eũ reductus inſidioſe re
diſſem me ſcilicet maxime: ſed proxime illũ quẽ feſeliſſem: at de me omittamus: ad Alexãdrinos iſtos re
uertamur: quod habẽt os? q̃ audaciã? modo nobis inſpectãtib⁹ in iudicio Gabinii tertio quoq; uerbo exci
tabant̃. Negabant pecuniã gabinio datã. Recitabat̃ idẽtidem põ. teſtimoniũ regem ad ſe ſcripſiſſe nullam
pecuniã gabinio niſi i rem militarẽ datã. Non ẽ inq̃t cũ Alexandrinis teſtibus creditũ: qd̃ poſtea creditũ: nõ
quamobrem quia nũc aiunt qd̃ tunc negabant. Quid ergo iſta conditio eſt teſtiũ ut quibus creditum nõ
ſit ne ſic negantibus iiſdem credat̃ dicentibus? at ſi uerũ tũ uerιſſima fronte dixerunt: nunc mentiũtur. Si
tũ mentiti ſunt: doceant nos uerũ. Quid multa ſileant: dicere audiebamus Alexandriam cognoſcimus
illic oẽs p̃ſtigiæ illinc inq̃ oẽs fallaciæ omnia dẽiq; ab his minorũ argumẽta nata ſũt. Nec mihi lõgius q̃cq̃
eſt iudices q̃ uidere hominũ uultus: dixerunt hic modo nobiſcũ ad hæc ſubſellia: quib⁹ ſupciliis renuen
tes hunc decem miliũ crimium iam noſtis inſulſitatem græcorum humeris geſtum agebant: tunc tempo
ris credi cauſam nõ ſcilicet tp̃s nullũ eſt: ubi ſemel quis deierauerit ei: & credi poſtea etiamſi plures deos
iuret nõ oportet: præſerti iudices cum i his iudiciis ne locus quidem nouo teſti ſoleat eſſe ob eãq; cauſam
iidem iudices retineant̃ qui fuerint de reo ut iis nota ſint omnia neq; qd̃ fingi noui poſſit: quo ea pecũia

peruenerit non ſuis ꝓpriis iudiciis i reꝝ factis cōdemnari ſolent.Itaq̃ ſi aut prædes dediſſet Gabinius:aut
tantū ex eius bōis quāta ſumma litū fuiſſet:populus recepiſſet:quis magna ad poſtumū ab eo pecunia ꝑ-
ueniſſet:nō redigeret:ut intelligi facile poſſit ꝙ ex ea pecunia quæ ad aliquē eorū q damnatus eſt ꝑueniſ-
ſet ad aliquē i illo primo iudicio plagum factū ſit id hoc genere iudicii redegi ſoleret.Nunc uero qd agit:
tibi terraꝝ ſumus?Quid tam inſolens tam peruerſum præpoſterū dici aut excogitari poteſt.Accuſatoris
qui nō abſtulit a Rege ſicut Gabinius iudicatus ē:ſed qui maximam Regi pecūiam credidit ergo is Gabi-
nio dedit qui non huic credidit.Iam accedo cū is qui pecuniā poſthumo debuit:nō huic:ſed Gabinio de-
derit cōdēnato Gabinio utrū illa:quo ea pecunia ſit an nūc de ea at hēt:& cælat:ſunt.n.q ita loquūt.Quod
genus tādem eſt iſtud oſtentationis & gloriæ ſi nihil habuiſſet:nunq̄ tamē ſi quæſiſſet cur diſſimularet ha-
bere cauſa nō eſſet:qui uero duo lauta & copioſa patrimonia accepiſſet:remq̃ præterea bonis & hōeſtis
ratiōibus auxiſſet:quid eēt tādem cauſæ cur exiſtimari uellet nihil habere:an cum credebat inductus uſu-
ris id agebat ut haberet quamplurimum poſtea quā exegit qđ crediderat ut exiſtimaret egere nouū ge-
nus hoc gloriæ cōcupiſcit:dominatus ē.n.inqt Alexandriæ:imo uero i ſuperbiſſimo dominatu fuit:pertu-
lit ipſe cuſtodiā uidit i uinculis familiares ſuos:mors ante oculos ſæpe uerſata ē:nud' atq̃ egēs ad extremū
fugit e regno at ꝑmutata aliquādo pecunia ē.Dictæ naues poſthumi puteolis ſunt auditæ.Viſæq̃ merces
fallaces quidē & fucoſæ chartis & linteis & uitro delatæ:quibus cum multæ naues refertæ fuiſſent una nō
potuerit parua artata l plus ille puteolanus ſermo illius temporis uectorumq̃ curſus atq̃ oſtētatio tū ſibi
inuiſum apud maliuolos Poſthumi nomē ꝓpter opinionem pecuniæ neſcio quam æſtatem una nō plu-
ribus auris refert ſit iſtis ſermonibus ueꝝ āt iudices ſi ſcire uultis niſi.C.Cæſaris ſumma i oēs icredibilis i
hūc eadē liberalitas extitiſſet.Nos hūc poſthumū iā pridem i foro nō haberemus ille onera multorū hui'
amicorum excepit unus:quæq̃ multi homines neceſſarii ſecūdis Poſthumi rebus deſcripta ſuſtinuerūt
eius afflictis fortunis uniuerſam ſuſtinet umbrā eqtis Ro.& imaginē uidetis iudices unius amici cōſerua-
tā auxilio & fide.Nihil huic eripi pōt præter hoc ſimulachrum priſtinæ dignitatis quod Cæſar ſolus tuet
& ſuſtinet quæ quidē in miſerrimis rebus huic tamē tribuēda inermi ē:niſi uero hoc mediocri uirtute ef-
fici pōt:ut tātus ille uir tāti ducat hunc & afflictū præſertim & abſentem & in tanta fortuna ſua:ut aliena re-
ſpicere magnū ſit:tāta obpugnatiōe maximaꝝ reꝝ quas gerit atq̃ geſſit uel obliuiſci aliorū nō ſit mirū uel
ſi meminerit oblitū eē facile poſſit ꝓbare.Multas ecqdē.C.Cæſaris uirtutes magnas icredibileſq̃ cogno-
ui ſed ſunt certe maioribus q̄ſi theatris ꝓpoſite & pene populares:caſtris locū capere:exercitū Inſtruere:ex
pugnare urbes:aciē hoſtiū ꝑfligare:hāc uim frigoꝝ hyemiſq̃ quā nos uix huius urbis tectis ſuſtinem' ex-
cipere.his ipſis diebus hoſtē ꝑſequi:tum cum etiā feræ latibulis ſe tegāt:atq̃ oīa bella iurgētiū cōquieſcant
Sunt ea qdē magna qs negat?Sed magnis excitata ſunt ꝑmiis ad memoriā hoīum ſempiternā:quo min'
admirādū ē eum facere illa qui imortalitatum concupiuerit:nec mira laus ē quæ nō poetarū carminibus
nō annaliū monumētis celebratur:ſed prudentium iudicio expenditur.Equidem Romāum ueterē ami-
cū ſuum ſtudioſum amantem obſeruantem ſui non libidine non turpibus īpenſis cupiditatum atq̃ iactu-
ris:ſed experiētia patrimonii amplificandi labētem excepit corruere non ſiuit:fulſit:& ſuſtinuit re fide for-
tuna:hodieq̃ ſuſtinet.Nec amicum prudētem corruere patitur:nec illius animi aciem perſtringit:ſplēdo
ſui nominis nec mētis q̄ſi criminibus officii altitudo fortunæ & gloriæ:ſint ſane illa magna q̄ reuera ma-
gna ſunt:de iudicio animi mei ut uolet quiſq̃ ſētiat.Ego.n.hāc i tatis opib' tātā fortunā liberalitatē in ſuos
memoriam amicitiæ reliquis uirtutibus antepono.Quāobrē uos iudices eius.i. nouo genere bōitatē inu-
ſitatam claris ac perpotentibus uiris non modo non aſpernari:ac refutare:ſed cōplecti etiā & augere de-
betis:& eo magis ꝙ uidetis hos q̄ſi ſumptos dies ad labefactādam illius dignitatē & illi nihil detrahi pōt
quod non aut fortiter ferat aut facile reſtituat amiciſſimū hominem ſi honeſte ſpoliatum audierit:nec ſi-
ne magno dolore feret:ne id amiſerit:quod poſſe nō ſperet recuperari ſatis multa hominibus nō iniquis:
hæc eſſe debēt:nimis etiā multa uobis:quos æquiſſimos eſſe cōfidimus.Vt omniū uel ſuſpicioni uel ma-
liuolētiæ uel crudelitati ſatiſfiat:occultat pecuniam poſthumus latent Regiæ diuitiæ.Et qs ē ex tāto popu-
lo qui bona.C.Rabirii poſthumi nummo ſeſtertio ſibi adiici uelit?Sed miſerum me:quāto hæc dixi cum
dolore:hem poſtume tu ne es Curtii filius.C.Rabirii Iudicio & uolūtate filius natura ſororis filius tamē
ille i omnes tuos liberalis cuius multos bōitas locupletauit qui nihil profudiſti.Nihil nllā in libidinē cō-
tuliſti.Tua puſthume nūmo ſeſtertio ad me adducūtur o meum miſerum acerbumque præconū.At hoc
etiam optat miſer ut cōdemnetur a uobis ita bona ueneant.Vt ſolidū ſuū cuiq̃ ſoluatur.Nihli iā aliud n'-
ſi fidem curat.Nec uos huic ſi iam obliuiſci ueſtræ māſuetudinis uolueritis:quicq̄ præterea poteſtis eripe:
quod iudices ne faciatis oro obteſtorq̃ uos:atq̃ eo magis ſi aduentitia pecunia petit' ab eo cui ſua ñ redi-
tur.Nam in eum cui miſericordia opitulari debeat inuidia q̄ſita ē.Sed iam quoniam ſpero fidem:quam
præſtiti poſthume reddam etiā lachrymas:quas debeo:quas quidē ego tuas in meo caſu plurimas uidi
Verſatur ante oculos luctuoſa nox meis omnibus cum tu totum te cum tuis copiis ad me detuliſti.Tu co-
mitibus:tu præſidio:tu ēt tāto pōdere auri quātum tps illud poſtulabat diſceſſum illum ſuſtētaſti tu nunq̄
meis me abſēte liberis nunq̄ cōiugi meæ defuiſti.poſſum excitare multos reductos teſtes liberalitatis tuæ
ꝙ ſæpe audiui pr̄i tuo:cui id magno adiumēto feciſſet in Iudicio capitis fuiſſe ſed iam omnia timeo bōita-
tis ipius inuidiā reformido.Iā dicat tot hominum flet' quā ſis car' tuis.Tulliæ me dolor & đbilitat inclu-
ditq̃ uocē.Vos obſecro Iudices:ut huic optimo uiro:quo nemo melior unq̄ fuit nomen equitis Ro.& uſu-
rā hui' lucis & urium cōſpectū ne eripiatis hic uos aliud nihil orat niſi:ut tectis oculis hāc urbem ſibi intue-
ri atq̃ in hoc foro ueſtigium facere liceat:qđ ipſum fortuna eripuerat niſi uni' amici opes ſubueniſſent.

¶IN VECTIVA.C.SALVSTII IN CICERONEM.

GRAVITER & iniquo aio maledicta tua paterer.M.Tulli ſi te ſcirē iudicio magis q̄ morbo ai petulantia iſta uti.Sed cū ī te neq; modū neq; modeſtiam ullam animaduerto.Reſpondebo tibi:ut ſi quā maledicendo uoluptatē cœpiſti:eam male audiendo amittas. Vbi quæratquos implorem.P.C.diripi Remp.atq; audaciſſimo cuiq; eſſe pſidiæ locū:an apud Populū Ro.qui ita.Nō corruptus eſt largitionibus ut ſeſe ac fortūas ſuas uenales habeat. An apud nos.P.C.quorū auctoritas turpiſſimo cuiq; ludibrio ē.Vbi. M.Tul.leges iudicia Po.Ro.deſcēdit atq; in ordine ita moderat̄ q̄ſi unus reliqu⁹ ex familia uiri clariſſimi Scipiōis Af.ac nō repetitius accitus ac paulo ante inſit⁹ huic urbi ciuis an uero.M.Tulli facta tua ac dicta obſcura ſūt? An non ita a pueritia uixiſti:ut nihil flagitioſum corpori tuo putares:qd̄ alteri collibuiſſet:an.Iſtam īmoderatā tuam eloquentiam apud.M.Piſonem non pudicitiæ iactura perdidiciſti.Itaq; minime mirādum eſt ꝙ eā flagitioſe uenditē quā turpiſſime paraſti.Verū ut opinor ſplendor domeſticus tibi animos attollit uxor ſacrilega ac periuriis nobilitatā:filia matri pellex tibi iucūdior atq; obſequentiæ q̄ parenti par eſt domū ipſam tuam ui & rapinis funeſtam tibi ac tuis comparaſti uidelicet ut nos cōmune facias q̄ cōuerſa Reſpub.ſit.cū tu ea domo habitares homo flagitioſiſſime:quæ.p.Craſſi uiri clariſſimi fuit atq; cum hæc ita ſint? Cicero ſe dicit in cōcilio deorū īmortalium fuiſſe.Inde miſſum huic urbi ciuibuſq; cuſtodē abſq; carnificis nomine.Qui ciuitatis incōmodū ī gloriā ſuam ponit quaſi uero nō illius coniurationis cā fuerit cōſulatus tuus. Et iccirco Reſpu.diſiecta eo tempore quo te cuſtodem habebat:Sed ut opinor illa te magis extollunt quæ poſt conſulatum cū uxore de Repu.conſuluiſti cū legis plautiæ iudicia domi faciebatis:ex cōiuratis alios pecuniæ condemnabas.Cum tibi ali⁹ Tuſculanam alius pompeianam uillam ædificabat:alius domum emebat qui uero nihil poterat is erat calumniæ pximus:is aut domum tuam oppugnatum uenerat. Aut inſidias ſenatui fecerat deniq; de eo tibi compertum erat:quæ ſi ubi falſa obiicio redde rationem quātū patrimonii acceperis.Quid tibi litibus accreuerit:qua ex pecunia domum parateris Tuſculanum & pompeianū īfinito ſumptu exædificaueris.Aut ſi retices cui dubiū poteſt eſſe quin opulentiam iſtam ex ſanguine & miſeriis ciuiū parateris? Verū ut opinor homo nouus arpinas ex.M.Craſſi familia illius uirtutē imitatur.Contēnit ſimultatem hoium nobilium.p.R.curam habet:neq; terrore neq; gratia mouet̄.Illud uero amicitia tantum ac uirtus eſt animi immo uero homo leuiſſimus ſupplex inimicis amicis cōtumelioſus modo har̄ modo illar̄ partium:fidus nemini:leuiſſim⁹ ſenator:mercenarius patronus:cuius nulla pars corporis a turpitudine uacat ligua uana man⁹ rapaciſſime gula imēſa pedes fugaces:quæ honeſte nominari nō poſſunt ī honeſtiſſima.Atq; is cum eiuſmodi ſit tñ audet dicere o fortunatā natā me cōſule Romā Te fortunatā cōſule Cicero:īmo uero infœlicem & miſeram & quæ crudeliſſimam proſcriptiōem ciuiū ppeſſa ē:cum tu pturbata Repu.metu perculſos oēs bonos parer̄ crudelitati tuæ cogebas:cum oīa iudicia oēs leges ī tua libidie erāt cum tu ſublata lege portia erepta libertate omnium noſtrū uitæ neciſq; poteſtatem ad te unum reuocaueras atq; parum quidē uel parum eſt quod impune feciſti.Verū etiam cōmemorando exprobras neq; licet obliuiſci iis ſeruitutis ſuæ egeris oro te Cicero feceris quid libet:ſatis eſt ppeſſos eſſe:etiā ne aures noſtras odio tuo onerabis? Etiam moleſtiſſimis uerbis inſectabere Cedant arma togæ concedat laurea linguæ.Quaſi uero togatus & nō armatus ea quæ gloriaris confeceris atq; inter te Syllamq; dictatorem præter nomen imperii quicquam interfuerit:ſed quid ego plura de tua inſolētia cōmemorem?quē Minerua omnes artes edocuit.Iuppiter optimus maxim⁹ in concilium deorū admiſit.Italia exulem humeris ſuis reportauit:oro te Romule arpinas q egregia tua uirtute omnes paulos Fabios Scipiones ſuperaſti quem tādem locum in hac ciuitate optines?quæ tibi partes:R.p.placent.quem amicum quem inimicū habes?cui in ciuitate feciſti īſidias quo iure de exilio tuo durachio rediſti:cum ſequebaris quos tyrannos appelabas eorum potentiæ fautes:qui tibi ante optimates uidebātur eoſdem demētes:ac furioſos uocas:Vatinii cauſam agis de Sextio male exiſtimas.Bibulū petulātiſſimis uerbis lædis:laudas Cæſarem quem maxime odiſti:& ei maxime obſequeris aliud ſtās aliud ſedens ſentis de Repub.his maledicis illos odiſti leuiſſime tranſfuga neque in hac neque in illa parte fidem habens.

¶M.T.C.RESPONSIO.CONTRA.C.SALVSTIVM.

EA DEMVM Magna uoluptas ē Criſ.Saluſti æqualem ac parem uerbis uitā agere neq; quicquam tam obſcenū dicere cui;nō ab initio pueritiæ omni genere facinoris ætas tua reſpōdearut omnis oratio moribus cōſonet neq; enim qui ita uiuit ut tu aliter ac tu loq poteſt: neq; q tam illoto ſermōe utitur uita honeſtior eſt.Quo me uertam.P.C.Vnde initiū ſumnā maius enim mihi dicendi onus imponitur:quo notior eſt uterq; noſtrū:quod ſi aut de mea uita atq; actibus noſtris huic conuitiatori reſpondero inuidia gloriam cōſequet̄:aut ſi huius facta mores oēm ætatē nudauero in idē uitiū icidā pcacitatis qd̄ huic obiicio id uos ſi forte offendimini iuſti⁹ huic q̄ mihi ſucceſſer̄ debetis q initiū itroduxit:ego dabo operā ut & p me minimo cū faſtidio reſpōdeā & ī hūc minime mētitus eſſe uidear.Scio me.P.C.ī reſpōdendo nō haber̄ magnā expectationē ꝙ nullū uos ſciatis nouū crimē ī Saluſtiū audituros ſed oia uetera recognituros. Quibus & meæ & uſtræ iā & ipſius aures calēt.Ver̄ eo magis odiſſe debetis hominē q ne icipiēs qdē peccare minimis reb⁹ poſuit rudimentum ſed ita ingreſſus eſt:ut neq; ab alio uici poſſit neq; ipſe ſe omnino reliqua ætate pterire Itaq; nihil aliud ſtudet niſi ut lutulentus ſus cum quo uis uolutari longe uero fallitur opinione non enī pcacitate linguæ uitæ ſordes eluūtur:ſed eſt quædā calumnia quā unuſquiſq; noſtrū teſtante animo ſuo fert de eo qd̄ falſum crimen bōis obiectat:q; ſi uita iſtius memoriā uicerit aliā.p.C.Non ex oratione ſed ex mo-

ribus ſuis ſpectare debebitis.Iā dabo opam ꝙ maxīe potero: Vt breue id faciam neq; hæc altercatio hæc
noſtra uobis inutilis erit publii Clodii plerumque enī Reſpublica priuatis creſcit inimicitiis ubi nemo ci-
uis qualis ſit uir poteſt latere. primū igit̃ quoniam omnium maiores Cri.Saluſtius ad unū exemplū &
regulam quærit uelim mihi reſpondeat nūquid hi quos protulit Scipiones et metelli ante fuerūt aut opi
nionis aut gloriæ ꝙ eos res ſuæ geſtæ & uita inocentiſſime acta cōmendauit.ꝙ ſi hoc fuit illis initium no-
minis & dignitatis?Cur nō æque de nobis exiſtimetur:cuius & res geſtæ illuſtres ſunt & uita īntegerrime
acta?quaſi uero tu ſis ab illis uiris Saluſti ortus:ꝙ ſi eſſes nōnullos iam tuæ turpitudinis pigeret ego meis
maioribus uirtute mea prælnxi:ut ſi prius noti non fuerint a me accipiāt initium memoriæ ſuæ tu tuis ui
ta quam turpiter egiſtis:magnas offūdiſti tenebras ut etiam ſi fuerint egregii ciues certe uenerint ī obli
uionē:quare noli mihi antiquas uiros obiectare ſatius ē.n.me meis rebus geſtis florere.quam maioꝝ opi
nione niti & ita uiuere.ut ſim poſteris meis nobilitatis initium & uirtutis exēplum neq; me cum his cōfer
re decet.P.C.qui iam deceſſerunt oīq; odio carent & inuidia:ſed cū his qui mecū una ī Repub. uerſati ſūt
ſed ſi fuerim aut ī honoribus petendis nimis ambitioſus non hanc dico popularem ambitionē cuius me
prīcipē confiteor.Sed illam pernitioſam contra leges cuius primos ordine Saluſtius duxit aut ī gerūdis
magiſtratibus aut in uindicandis maleficiis tam ſeuerus aut in tuenda Republica tam uigilans quā tu ꝓ
ſcriptionem uocas:credo hoc non omnes tui ſimiles incolumes in hac urbe uixiſſent atquāto melioꝛ lo
co Reſpu.ſtaret ſi tu par ac ſimul ſceleſtorum ciuium una cum illis annumerat' eſſes?an ego tūc falſo ſcri
pſi cedant arma togæ?Qui togatus armatos & pace bellum oppreſſi.an illud mentitus ſum. Fortunatam
me conſule Romam qui tantum inteſtinum bellūac domeſticum urbis incendium extinxi neq; te pi
get te homo leuiſſime cum ea culpas quæ in hiſtoriis mihi gloriæ ducis?an turpius eſt ſcribētem mentiri
ꝙ illū palam hoc ordine dicentē?Nam qd ī ætatē īcrepuiſti tātū me abeſſe puto ab īpudicitiā quātū tu a pu-
dicitia.Sed qd ego de te plura quærar.Quid.n.mētiri turpe dices q auſus mihi ſis eloquentiā ut uitiū obiice
re?cuius ſemp nocēs eguiſti pꝛocinio:an ullū exiſtimas poſſe fieri ciuē egregiū q nō his artibus & diſcipli-
nis ſit eruditus?an ulla alia putas rudimēta & īcunabula uirtutis:qbus aī ad gloriæ cupiditatē aluntur.Sed
minī e mirū ē.P.C.ſi hōg deſidiæ ac luxuriæ plenus ſit hæc ut noua ac inuſitata mirat̃.Nam qd iſta inuſita
ta rabie petulāter ī uxorē & ī filiā meā inuaſiſti:ꝙ facilius mulieres ſe a uiris abſtinuerunt:ꝙ tu uir a uiris ſatis
docte ac pite feciſti.Nō.n.me ſperaſti.mutuā tibi grām relaturū:ut uiciſſim tuos cōpellarē:unus.n.ſatis ex
materiæ habēs neq; qcꝙ turpius ē domi tuæ ꝙ tu:multū te uero opinio fallit q mihi putaſti perare inuidiā
ex mea re familiari:ꝙ multo mihi minor ē ꝙ hēe dignus ſum.atq; utinā ne tāta qdē eēt ꝙta ē. Vt pot' ami
ci me uiuerēt ꝙ ego teſtamētis eorū locupletior eſſem.Ego fugax Cri.Saluſti furore tribūt præbis ceſſi:uti
lius duxi ꝙuis fortunam un' experiri ꝙ uniuerſo Populo Ro.ciuilis eſſem diſſenſiōis cauſa.Qui poſtea ꝙ
illi ſuum animum in Repub.debacchatus eſſe omniaq; quæcūq; commouerat pace & ocio reſederūt hoc
ordine reuocante atq; ipſa Repu.manu retrahente me reuerti:qui mihi dies ſi cum omni reliqua uita cō
feratur aīo quidem meo ſuper cū uniuerſi uos Populuſq; Ro.frequens aduentu meo gratulatus tāti me
fugacem mercenariū patronū hi æſtimauerunt neq; hercle mirū ē ſi ego ſemper iuſtas omnium amicitia
exiſtimauit. non.n.uni priuatim ancillatus neq; me addixi.Sed quantū quiſq; Reipu.Studuit tantum mi
hi fuit aut amicus aut aduerſarius.Ego nihil plus uolui ualere ꝙ pacē:multi priuatorum audacias metue-
runt ego nihil timui niſi leges:multi arma ſua timeri uoluerūt ego nūquam uolui quicquam poſſe mihi:
præ uobis multi ex uobis potentia freti uobis ſuis uiribus abuſi ſunt.Itaq; nō ē mirum ſi nullius amicitia
uſus ſum qui non perpetuo Reipu.amicus fuit neq; me pœnitet:ſi aut petēti Vatinio reo patrocinū pol
licitus ſum aut Sextii inſolentiā repræſſi:aut bibuli patientiam culpaui:aut uirtutibus Cæſaris faui:hæ lau
des.n.egregii ciuis & unicæ ſunt quæ ſi tu mihi ut uitia obiicis:temeritas tua repħēdetur:nō mea uitia cul
pabuntur.Plura dicerem ſi apud alios mihi eſſet diſſerēdum.p.C.non apud nos quos habui oīum actio
nū mearū monitores ſed ubi rerū teſtimōia adſunt quid opus ē uerbis?Nunc ad te ut reuertar Saluſti pa
trēq; tuū præterea qui ſi nūꝙ ī uita ſua peccauit tamē maiorē iniuriam Reipu.facere non potuit ꝙ ꝙ te talē
filium genuit:neq; tu ſi qua in pueritia peccaſti:exequar ne parentē tuum uideat accuſare quod eo tēpore
ſummam tui poteſtatem habuit:ſed qualem adoleſcētiam egeris.hac enim demonſtrata facile īntelliget̃
quam petulanti pueritia ꝙ impudicus & procax adoleueris:poſteaꝙ imenſæ gulæ impudiciſſimi corporis
quæſt' ſufficere non potuit & ætas tua ad ea patiēda ꝙ alteri facere collibuiſſet exoluerat cupiditatibus īſi
nitis efferebaris.Vt ꝙ ipſi corpori tuo turpia ñ duxiſſes.In aliis expireris ita nō ē facile reputare.p. C.utrū
in honeſtioribus corporis partibus rem quæſierit:an amiſerit domum paternā uiuo patre turpiſſime ue
nalem habuit uendidit nec cuiquā dubiū eſſe poteſt quin mori coegerit eum:quo nondū mortuo ꝓ hæ
rede geſſerit omnia nō pudet a me quærere:qs in.p.Craſſi domo habitet cum ipſe reſpōdere nequeat qs
in ipſius habitet paterna domo at hercule lapſus ætatis tyrocinio poſtea ſe correxit nō ita ē:ſed abiit in ſo
dalitium ſacrilegi nigidiani bis iudicis ad ſubſellia atractus?Extrema fortuna ſtetit & ita diſceſſit ut non
hic ſnocēs eē ſed iudices peieraſſe extimarent̃.Primum honorem ī quæſtura adeptus ſecutus eſt hūc lo-
cū & hunc ordinem deſpectum cuius aditus ſibi quoq; ſordiſſimo hominum patuiſſet.Itaq; timēs ne fa-
cinora eius clādeſtina clara uobis eſſent:cum omnibus matrum familiarum uiris opprobrio eſſet confeſ
ſus eſt uobis audiētibus adulteriū neq; erubuit ora ueſtra uixeris. Vt libet Saluſti egeris:quæ uolueris ſa
tis eſt unū te tuorū ſcelerum eē conſcium noli ħuobis languorem & ſoporem nimium exprobare ſumus
diligentes in tuēda pudicitia uxorum noſtrarum ſed ita expertecti non ſumus ut a te cauere poſſimus
audacia tua uincit ſtudia noſtra.Et qd' hunc mouere poſſit factum aut dictum turpe quē nō puduerit pa

Iam uobis audientibus adulteriū cōfiteri ꝙ ſi nihil pro me tibi reſpōdere uoluiſſem ſed illud cēſoriū elo
quiū Apit Claudii & L.Piſonis palam uniuerſis recitarē.Nonne tibi uiderer æternas iniicere maculas qs
reliqua uita tua eluere nō poſſes?Neq; poſt delectū ſenatus te unq̄ uidimus niſi forte in ea te caſtra cōiecti
ſti quo omnis ſentina Reip.confluxerat atq; idem Saluſtius:qui in pace nec ſenator quidem māſerat po
ſtea quā Reſpu.armis oppræſſa ē & idē uictor:qui exules reduxit i ſenatū poſt quæſturā reductus eſt quē
honorem ita geſſit:ut nihil uenale nō in eo habuerit:cuius aliqs emptor fuerit.Itaq; egit:ut nihil æquum
atq; uerū duxerit quod ipſi facere collibuiſſet neq; aliter uexauit ac debuit ſi qs prædæ loco accepiſſet ma
giſtratum peracta queſtura poſteaq̄ magna pignora eis dederat:cum quibus ſimilitudine uitæ ſe cōiunxe
rat:unus iam ex illo grege uidebatur.Eius eni partis exēplar erat Saluſtius:quod tātum ī unam uoraginē
cœtus omniū uictorum exceſſerat:qcquid ipudicorū ciliōum parricidarum ſacrilegorum debitorum fuit
in urbe municipiis coloniis italia tota ſicut ī fretis ſubſederāt:nominis perditi ac notiſſimi nulla i parte ca
ſtis niſi licentia uitiorū ac cupiditate rerum nouaꝝ:at poſteaq̄ prætor ē factus:modeſte ſe geſſit:& abſtinen
ter nōne ita prouinciam uaſtauit:ut nihil neq; poſſi ſint neq; expectauerit grauiꝰ ſocii noſtri in bello q̄ ex
perti ſunt in pace:hoc aphricā in terrore obtinēte.Vnde tātum hic exhauſit.P.C.quātum uoluit ne cauſam
diceret.Seſtertio duodecies cum cenſore paſcitur ꝙ ſi quippiam eoꝝ falſum ē hic palā refelle.Vnde q nō
modo ne paternam quidem domū redimere potueris:repēte tāquam ſomnio beatus hortos præcioſiſſi
mos uillā Tiburtī.C.Cæſaris Reliquas poſſeſſiones parauetis:neq; piguit quærere cur ego.P.Craſſi do
mum emiſſem:cum tu ueteris uille dominus ſis cuius paulo ante fuerit Cæſar modo inq̄ patrimonio nō
comeſo:ſed deuorato:quibus rationibus repente factus es tam affluēs & tam beatus?Nam quis te faceret
hæredē:quem ne amicum quidē ſatis honeſtum quiſquam ſibi ducit niſi ſimilis ac par tui at hercule egre
gia facta maiorū tuorū te extollūt:quorum ſiue tu ſimilis es ſiue illi tui nihil ad tuum ſcelus ac nequitiam
addi poteſt.Verū ut opinior honores tui te faciūt inſolentem.Tu.Criſ.Saluſti totiē te putas eſſe bis ſena
torem & bis quæſtorem fieri quod bis cōſularem & bis triumphalem Carere debet omni uitio qui ī alte
rum dicere paratus eſt:demū maledici qui nō poteſt uerum ab alio audire.Sed tu omnium menſarū aſ
ſecla omnium cubiculorum ī ætate pellex & idem poſtea adulter:omnis ordinis turpitudo & ciuilis belli
memoria.Quid.n.hoc grauius pati potuimus q̄ ꝙ te īcolumē in hoc ordine uideamꝰ:deſine bonos petu
lantiſſima cōſectare līgua deſine morbo procacitatis iſto uti deſine unūquēq; moribus tuis æſtimat.His
moribus amicū tibi efficere nō potes uideris uelle inimicū hr̄e Finē dicēdi faciā.P.C.ſæpe.n.uide grauiꝰ
offendere animos auditorū eos qui aliena flagitia apte dixere q̄ eos qui commiſere.Mihi quidē ratio ha
benda eſt nō quæ Saluſtius merito debeat audire:ſed ut ea dicam ſi qua ego honeſte efferri poſſum.

M.T.Ciceronis pro.M.Fonteio. Oratio.abſq; principio.

Hoc prætore oppſſam eē ære alieno Galliam:a qbus uerſuras tantaꝝ pecuniarū factus eē dicunt:a Galliſ?
Nihil minus a quibus igiť a ciuibus.R.q.negociantur i Gallia.Cur eorū uerba nō audimus:cur eorum ta
bulæ nullæ proferūtur.Inſector ultro atq; iuſto accuſatori.Iud.inſector inq̄:& flagito teſtio:plus ego ī hac
cauſa laboris & opere cōſumo i poſcēdis teſtibus q̄ cæteri defenſores i refutandis.Audacter hoc dico Iud.
nō temere cōfirmo.præſerta Gallia negociatorū eſt:plena ciuium Ro.Nemo Gallarum ſine ciue Ro.qcq̄
negocii gerit.Nullus in Gallia nullus ſine ciuium Ro.tabulis commouetur.Videte quo deſcendā Iud q̄
longe uidear a cōſuetudine mea:& cautione ac diligentia diſcedeř.Vnæ tabulæ proferātur.In qbꝰ ueſtigi
um ſit aliqd:q; ſignificet pecuniam Fonteio datam.Vnum ex toto negociatorū:colonorū:publicanorum
aratorū:pecuariorū numero teſtē producant:uere accuſatū eē concedam.proh.dii immortales.quæ ē hæc
cauſa quæ defenſio.prouinciæ Galliæ.M.Fonteius præfuit quæ conſtat ex his generibus hominū & ciui
tatū:qui ut uetera mittā:partim noſtra memoria bella cū.p.R.acerba ac diuturna geſſerūt:parti modo ab
noſtris īperatoribus ſubacti:modo bello domiti:modo triumphis ac monumētis notati:modo ab Sena
tu agris urbibuſq; mulctati ſunt partiq cum ipſo.M.Fonteio ferrum ac manus contulerunt:multoq; eius
ſudore ac labore ſub.p.R.īperium ditionēq; ceciderunt.Eſt ī eadē prouincia.Narbo.martius colonia no
ſtrorū ciuiū ſpecula.p.R.ac propugnaculū iſtis ipſis natiōibus oppoſitū & obiectum.Eſt item urbs Maſſilia
de qua ante dixi fortiſſimorū fideliſſimorūq; ſociorū:q Gallicorū bellorū pericula.p.R.copiis remiſq; com
pēſarūt.Eſt præterea numerus ciuium.R.atq; holum honeſtiſſimorū.Huic prouinciæ quæ ex hac gene
rū uarietate conſtaret.M.Fōteius ut dixi præfuit:q erant hoſtes ſubegit:qui proximi fuerāt:eos ex iis agris
quibus erant mulctati decedere coegit cæteris qui iccirco magnis ſæpe erant belli ſuperati.Vt ſemp.p.R.
parerēt.Magnos equitatus ad ea bella:quæ tum in toto orbe terraꝝ a.p.R.gerebātur:magnas pecunias ad
eorū ſtipendiū maximū frumēti numerū ad Hiſpanienſe bellum tollerandū imperauit.Is qui geſſit in iu
dicium uocatur.Vos qui in re non interfuiſtis cauſam una cum.p.R.Cognoſcitis dicūt contra qbus inui
tiſſimis īperatum ē.Dicūt q ex agris ex Gn.pōpeii decreto decedere ſunt coacti.Dicunt q ex bello cæde:&
fuga nunc primū audēt cōtra.M.Fōteiū inermē conſiſtere.Quid coloni Narbonēſes:qd uolunt:quid exi
ſtimāt.Hunc per nos uolunt ſemper:hunc icolumen exiſtimant eē.Quid Maſilienſium ciuitas:hunc præ
ſentem iis affecit honoribus:quos habuit ampliſſimos Vos aūt abſens orat atq; obſecrat:ut ſua religio lau
datio auctoritas alqiuid apud ueſtros animos momēti habuiſſe uideať. Quid ciuium Ro:quæ uolūtas ē:
Nemo ē ex tanto numero quin hūc optime de prouincia de īperio de ſociis & ciuibus meritum eē arbi
tretř.Quoniā igiť uidetis:qui oppugnēt.M.Fonteium:cognoſcitis:qui defenſum uelint.Statuite nūc quid
ueſtra æquitas:quid.p.R.dignitas poſtulet.Vtrum colonis ueſtris negociatoribus ueſtris amiciſſimis atq;
antiquiſſimis ſociis & credere & conſulere an aduerſariis:quibus neq; propter ſuidiam fidē neq; ꝑpter in

fidelitatem honoré debere debetis.Quid ſi maioré ét hominú honeſtiſſimorum copiam affert:qui hui⁹
uirtuti atq; innocétiæ teſtimonio poſſint eſſe tamé ne plus Gallorum conſenſio ualebit:q̄ ſumma auctori
tas oíum.Cú Galliæ Fontei⁹ præeſſet ſcitis Iud:maximos.Ro.P.Exercitus i duab⁹ Hiſpaniis clariſſimoſq;
imperatores fuiſſe:quámulti Eqtes Ro.q̄multi:Tri.militum:quales & quot & quotiens legati ad eos exer
citus præterea Cn.Pompeius maximus atq; ornatiſſimus hyemauit in Gallia.M.Fóteio imperante.Satis
ne uobis multos ſatis idóeos teſtes & cóſcios uidetur ipſa fortúa eſſe uoluiſſe earú rerú:quæ M.Fonteio:
Pr.gererentur in Gallia:quem ex tanto hoíum numero teſté í hac cauſa producere poteſtis.Quis é ex eo
numero:qui uobis auctor placeat:eo nos iam laudatore & teſte utemur.Dubitabitis etiá diutius Iud.quin
illud quod initio uobis propoſui:ueriſſimú ſit.Aliud per hoc iudicium:nihil agi:niſi ut.M. Fóteio oppræſ
ſo teſtimoniis eoꝝ:quibus multa Reip.cauſa inuictiſſimis iperata ſunt.Segniores poſthac imperandú cæ
teri ſint:cum uideant eos opugnari:quibus oppræſſis.P.R.Imperium incolume eé non poſſit.Obiectú é
etiam quæſtú.M.Fonteium ex uiarú munitione feciſſe.Vt aut ne cogeret munirē:aut id quod munitú eét:
ne iprobaret:ſi & coacti ſunt munire oés & multoꝝ opera i probata ſunt:certe utrúq; falſum eét:& ob uoca
tioné precium datú.cú imunis nemo fuerit:& ob probationé cum multa improbata ſint. Quid ſi hoc cri
mé optimis nominibus denegare poſſumus:& ita nó culpá in alios transferem⁹.Sed uti doceam⁹ eos
iſti munitioni præfuiſſe:q facile officium ſuú & pſtare & pbare poſſunt. Tamé ne uos oia in.M.Fonteium
iratis teſtibus freti cóferetis.Cum maioribus Reipu.negociis.M.Fonteius.impediretur:& cú ad Rempu.
pertineret uiá Demitiam munire legatis ſuis primariis uiris.C.Annio Bellieo:&.C.Fóteio negocium de
dit.Itaq; præfuerút iperauerút pro dignitate ſua quod uiſum eſt:& probauerút.Quod uos ſi nulla alia ex
re ex literis qdé ueſtris quas ſcripſiſtis & miſſis & allatis certe ſcire potuiſtis.quas:ſi antea nó legiſtis.Nunc
ex nobis qd de iis rebus Fóteius ad legatos ſuos ſcripſerit:qd ad eú illi reſcripſerit:cognoſcite.L. M.ad.C.
Caniniú Leg.ad.C.Fonteiú leg.L.A.C.Caninio Leg.a.C.Fóteio Leg.Satis opinor eé pſpicuú Iud.hác ra
tioné munitióis:neq; ad.M.Fonteiú ptinere:& ab his eé tractatá:quos nemo poſſit rephendere.Cognoſci
te núc de crimine Vinario:qd illi luxidioſiſſimú & maximú eſſe uoluerút.Crimé a ptorio Iud. ita conſtitutú
eſt a Fóteio:non in Gallia primú ueniſſe in méte:ut portoriú uini inſtitueret:ſed in italia hac propoſita ratio
ne Romá profectú.Itaq; Titurium Toloſæ quaternos denarios in ſingulas uini amphoras portorii nomi
ne exegiſſe.Crodú Portiú & numium ternos Victoriatos.M.Atq; i his locis ſe Crodú & Volcalóe ab his
portoriú eé exactú.Si q Cobiamacho qui uicus íter Toloſam & Narboné é:diuenerent:neq; Toloſam ire
uellét. Eleſio do. ú⁹ tátú ſenos denarios ab his:qui ab hoſté portarét exegiſſent.Video Iud.eé crimé & gene
re ipſo magnú.Vectigal.n.eé impoſitú fructibus noſtris dicit: & pecuniá permagná ratione iſta cogi po
tuiſſe cófiteor & inuidiá.& Vel maxime.n.inimici hác rem ſermonibus diulgare uoluerút.Sed ego ita exi
ſtimo quo maius crimen ſit id quod oſtendat eé falſum hoc maioré ab eo iniuriá fieri qui id cófingat. Vult
eni magnitudine rei ſic occupare aios eoꝝ:audiunt:ut difficilis aditus ueritati relinquat.De crimine uina
rio de bello Vocótiorú.De diſpoſitióe Hybernorú.At hoc Galli negant.Actio rerú & uis argumétorú coar
gui pót:Igitur teſtibus Iud.non credere cupidis & iratis & coniuratis.& ab religione remotis:nó ſolú pote
ſtis:ſed ét debetis.Eteni ſi qa Galli dicunt iccirco.M.Fonteius nocens exiſtimádus é:quid mihi opus é ſa
piente Iudice:qd æquo Quæſitore.Quid Oratore non ſtulto Dicunt.n.Galli negare non poſſumus:hic ſi
ingenioſi:& periti & æqui iudicis has partes eé eximatis.Vt quoniá qdé teſtes dicunt ſine ulla dubitatione
credédú ſit ſalus ipſa uirorú fortiú innocentiam tueri non poteſt:ſin aút in rebus iudicundis non minimá
parté ad unam quáq; rem exiſtimandá mométoq; ſuo ponderandá ſapiétiá iudicis tenet:ne multo ueſtræ
maiores grauioreſq; partes ſunt ad cogitádum q̄ ad dicédú meæ.Mihi.n.ſemp una quaq; de re teſtis nó
ſolú ſemel uerúetiá breuiter íterrogandus:& ſæpe ét nó interrogandus:ne aut irato facultas ad dicédum
data aut cupido auctoritas attributa eé uideat.Vos & ſepius eádé res animis agitare:& diutius uno de te
ſte cogitare poteſtis.Et ſi qué nos interrogare nolumus:quæ cá nobis tacendi fuerit.Exhiſtimare debetis:
Quáobré ſi hoc Iud.præſcriptum lege aut officio putatis teſtibus credere.Nihil é cur alius alio iudice me
lior aut ſapiétior exiſtimet.Vnum é.n.& ſimplex auriú iudiciú & promiſcue & cómuniter ſtultis:ac ſapié
tibus ab natura datum : Quid é igit:ubi elucet poſſit prudétia:Vbi diſcerni ſtultus auditor & credulus ab
religioſo & ſapiéti iudice:Nimiꝝ illud i quo ea quæ dicútur a teſtibus coniectura & cogitatione tradunt:
quanta auctoritate:q̄ta animi æqtate quanto pudore q̄ta fide q̄ta religione q̄to ſtudio exiſtimatióis bonæ
q̄ta cura q̄to timore dicant.An uero uos id in teſtimoniis hoium Barbarorú dubitatis:quod pſæpe & no
ſtra & patrum memoria ſapiétiſſimi Iud.de clariſſimis noſtræ ciuitatis uiris dubitádum non putauerunt:
Qui.G.& Qu.Cepionibus.L.& Qu.Metellus teſtibus í.Qu.Pópeium hoiem nouú nó crediderunt quo
rú uirtuti generi rebus geſtis fidem & auctoritatem i teſtimonio cupiditatis atq; inimícitiarum ſuſpitio de
rogauit.Ecquidé hominé uidimus ecqué uere cómemorare poſſumus parem conſilio grauitate cóſtátia
cæteris uirtutibus honoris igenii rerú geſtarum ornamentis.M.Emilio Scauro fuiſſe:Tamé huius cuius
iiuriati nutu prope terrarú orbis regebatur.iurati teſtimonio neq; i.C.Fimbriá neq; in.C.Mémiú creditú
eſt.Noluerút ii qui iudicabant hanc patere inimicis uiam:quéq;q; odiſſent:ut eú teſtimonio poſſet tollere
Quantus i.L.Craſſo pudor fuerit,quod ingeniú quanta auctoritas:quis ignorat:Tamé is cuius etiam ſer
mo teſtimonii auctoritatem habebat:teſtimonio ipſo:quæ in.M.Metellum inimico aío dixit pbare non
potuit.Fuit fuit illis iudicibus diuinum Iud.cóſilium:q ſe non ſolú de re iudicium:ſed ét de accuſatore de
teſte iudicare arbitrabátur.Quid fictum quid fortuna ac tépore allatum quid precio corruptú:qd ſpe aut
metu deprauatum:quid a cupiditate aliqua aut inimicitiis profectum uideretur:quæ ſi iudex non ample

ctetur oīa conſilio nō aīo ac mēte circūſpicietiſi quicqnā ex illo loco dicef ex oraculo aliquo dici arbitrabi-
tur Profecto ſatis erit:id φ dixi antea non ſurdū iudicē huic mūeri atq; officio præeſſe.Nihil erit quāobrē
ille neſcio quis ſapiens homo ac multarū rerū peritus ad res iudicādas requiraf.An uero illi Equites .Ro
quos nos uidimus:qui nuper in Rep.iudiciiſq; maximis floruerunt: habuerunt tantū animi tātū roboris
ut.M.Scauro teſti non crederent.Vos Belgarum atq; Allobrogum teſtimoniis nō credere timetis.Si ini
mico teſti credi nō oportuit:inimicitior Marcello Craſſus an Fimbriæ Scaur⁹ ciuilibus ſtudiis atq; obtre
ctatione domeſtica:q̄ huic Galli quorum qui optimi in cauſa ſunt eqtes frumentū pecuniā ſemel atq; ite-
rum ac ſæpius inuitiſſimi dare coacti ſunt.cæteri partim ex ueterib⁹ bellis agro mulctati partim ab hoc ip
ſo bello ſuperati & oppreſſi:ſi qui ob aliquod emolumentum ſuū cupidius aliquid dicer uidenf:iis credi
non conuenit.Credo maius emolumētum Cepionibus & Metellis propoſitum fuiſſe ex Qu.Pōpeii ca
lamitate:in qua illa prouincia prope ſuam immunitatem ac libertatem poſitam eſſe arbitratur. An ſi hōi-
nes ipſos ſpectare cōuenit:id quod in teſte profecto ualere plurimum debet:nō modo cū ſummis ciuita-
tis noſtræ uiris:ſed cum infimo ciue.R.qſquā ampliſſimus Galliæ cōparādus ē? Scit Induciomarus qd ſit
teſtimoniū dicere.Mouetur eo timore quo noſtrum unuſquiſq;:cum in eum locum product⁹ eſt.Recor-
damini Iud.quātopere laborare ſoleatis:non modo quid dicatiſ pro teſtimonio:ſed etiā quib⁹ uerbis uta
mini.Ne quod minus moderate poſitum:ne quod ab aliqua cupiditate prolapſum uerbū eē uideaf.Vul
tu deniq; laboratis:ne qua ſignificari poſſit ſuſpicio cupiditatis: Vt & cum proditis: exiſtimatio ſit quædā
tacita de uobis pudoris ac religionis.Et cū diſceditis:ea diligenter cōſeruata ac retēta uideaf . Credo hæc
eadem Induciomarum in teſtimōio timuiſſe:aut cogitauiſſe:qui primum illud uerbum cōſideratiſſimū
noſtræ conſuetudinis arbitror:quo nos etiam tunc utimur:cum ea dicimus.Iuratiq; comperta habemus:
quæ ipſi uidimus ex toto teſtimōio ſuo ſuſtulit:atq; omnia ſe ſcire dixit. Verebatur enim uidelicet:ne qd
apud uos.P.q;.Ro de exiſtimatiōe ſua deperderet.Ne qua fama cōſequeref eiuſmodi Induciomarū talē
u rum tam cupide tam temere dixiſſe.Non intelligebat ſe in teſtimonio nihil præter uocē & os & auda-
ciā neq; ciuibus ſuis.Neq; accuſatoribus noſtris ꝓſtare debere.An uero iſtas natiōes religione iuriſiurādi
ac metu deorū īmortalium i teſtimōiis dicēdis cōmoueri arbitramini:quæ tantū a cæterarū gentiū more
ac natura diſſentiunt:quod cæteræ ꝓ religiōibus ſuis bella ſuſcipiūt:iſtæ cōtra oīum religiones.Illæ i bellis
gerēdis ab diis īmortalibus pacem ac ueniā petūt:iſtæ cum ipſis diis imortalibus bella geſſerūt.Hæ ſūt na
tiōes:quæ quōdā tam lōge ab ſuis ſedibus Delphos uſq; ad Apollinē Pythiū atq; ad oraculum orbis terræ
expilādū ac ſpoliandū ꝓfectæ ſunt ab iiſdē gētibus ſanctis & i teſtimonio religioſis obſeſſum Capitoliū eſt.
Atq; ille Iuppiter:cuius noīe maiores nři ſanctā teſtimoniorū fidē eē uoluerunt.Poſtrēo his qcq̄ ſanctum
ac religioſum uideri pōt:qui etiā ſi qñ aliquo metu adducti deos placādos eē arbitraf humāis hoſtiis eoꝝ
aras ac tēpla funeſtāt:ut ne religionē qdē colere poſſ niniſi eā ipſam prius ſcelere uiolarint.Quis.n.ignō
rat eos uſq; ad hāc diē retinere illā īmanē ac barbarā conſuetudinē hoīum īmolandorū?Quāobrē quali ſi
de:q̄li pietate exiſtimatis eſſe eos q deos īmortales arbitrenf hominū ſcelere & ſanguine facillime poſſe
placari?Cū his uos teſtibus ueſtrā religionē cōiungetis?aut quicq̄ ſanctæ aut moderate dictum putabitis?
hoc ueſtræ mētes tā caſtæ tā integræ ſibi ſuſcipient:ut cum oēs legati noſtri:qui illo triēnio in Galliā uene-
runt:oēs Equites.R.qui in illa ꝓuincia fuerunt:oēs negociatores eius ꝓuinciæ:deniq; oēs in Gallia q ſūt
ſocii.p.R.atq; amici.M.Fonteiū incolumē eſſe cupiant:iurati priuatim & publice laudēt:uos tamē Gallis
credere malitis:qd ut ſecuti eē uideamini uoluntatē hōinū?Grauior igitur uobis erit hoſtiū uoluntas q̄ ci
uiū:an dignitatē teſtiū?poteſtis igif ignotos notis iniquos æqs alienigēas domeſticis cupidos moderatis
mercēnarios gratuitis īpios religioſis inimiciſſimos huic īpio ac nomini bonis ac fidelib⁹ & ſociis & ciui
bus anteferre?An uero dubitatis Iud.quin inſitas inimicitias iſtæ gētes ōnes & habeāt & gerāt:cum.P.R.no
mine?ſic exiſtmatis eos ſic ſagatos brachatoſq; uerſari aīo demiſſo atq; humili:ut ſolent ii q affecti iuriis
ad opē iudicū ſupplices inferioreſq; cōfugiūt.Nihil uero minus ii cōtra uagāf læti atq; erecti paſſim toto fo
ro cum qbuſdā min⁹ & barbaro atq; immani terrorē uerborū.Quod ego ꝓfecto ñ crederem niſi aliquoti
ens ex ipſis accuſatorib⁹ uobiſcū ſimul Iud.audiſſem:cū ꝓciperent:ut caueret is ne hoc abſoluto nouū al
quod bellū Gallicū cōcitaret.Si.M.Fōteium Iud.i cauſa deficerent oīa:ſi turpi adoleſcentia:uita īfamī Ma
giſtratibus quos āte oculos uřos geſſit:cōuitus uirorum bonorum teſtimōiis:legatiōib⁹ flagitioſæ obitis
i uitiis ſuis oībus i iudiciū uocaref:ſi i eo iudicio colonorū.p.R.Narbōenſium fideliſſimorū ſociorū Maſ
ſilienſiū ciuium.R.oīum teſtimōiis tabuliſq; ꝓmeref:tñ eſſet uobis magnope ꝓuidendū:ne quos ita affli
ctos a uřis pātribus maioribuſq; accepiſſetis:ut cōtennendi eſſent:eos pertimuiſſe & eorū minis & terrore cō
moti eſſe uideremini.Hūc uero cū lædat nemo bon⁹:laudent oēs uři ciues atq; ſocii:oppugnent ii q ſepiſ
ſime hic urbem & hoc impiū oppugnarūt. Cūq; inimici:M.Fōteii uobis ac.p.R.mineuf:amici ac ꝓping
ſupplicent uobis:dubitabitis ñ modo nřis ciuibus q maxime gloria ac laude ducūf:uerumetiā exteris na
tiōibus gētibus oñdere uos i ſententiis ferēdis ciui parcere q̄ hoſti credere maluiſſe.Magna me hercule cā
Iud.abſolutiōis cū cæteris cauſis hæc eſt ne q̄ inſignis huic impio macula atq; ignominia ſuſcipiaf:ſi hoc
ita p latū erit In Galliā ſenatū Eqteſq;.p.R.ñ teſtimōiis Gallorū:ſed minis cōmotos rē ad illorū libitnem
iudicaſſe Ita uero ſi illi bellū facere cōabunf:excitādus nobis erit ab inferiis.C.Marius:q induciōmario iſti
minaci atq; arrogāti par ī belli gerēdo eſſe poſſit?excitand⁹ Gn.Domitius & Maxim⁹:qui natiōem Allo
brogū & reliquias ſuis itē armis cōficiat atq; opprimat.Aut quoniā id quidē nō pōt orād⁹ erit nobis ami-
c⁹ me⁹.M.pletori⁹:ut ſuos nouos clientes a bello faciēdo deterreat:ut eorū iratos aīos atq; horribilis im
pet⁹ depcef:aut ſi nō poterit.M.Fabium ſcriptorem ei⁹ rogabimus:ut allobrogū aīos mitiget:quoniam

apud illos Fabioꝝ nomen ampliſſimū:uolūt iſti aut quieſceſ id qđ uicti ac ſubacti ſolēt:aut cū minātˀ intelligeſ ſe.P.R.nō metū bellis:ſed ſpem triūphis tendere.Quod ſi i turpi reo patiendū nō eſt.ut gcq̄ iſti ſe minis pfeciſſe arbitrarentˀ:qđ faciēdū uobis in.M.Fonteio arbitramini:de quo hōine.Iud.iā.n.mihi uideor hoc ppe cā duabus actionibus porata debere dicere:de quo uos homine ne ab inimicis qdē ullū.fictū ꝓbroſum nō mō crimē:ſed ne maledictū qdē audiſtis.Eeqs unq̄ reus pſertim i hac uitæ ratiōe uerſatus i honoribus petēdis l poteſtatibus in impiis gerēdis ſic accuſatus eſt:ut nullū ꝓbrum nullū facinˀ:nulla turpitudo quæ a libidie aut a petulātia aut ab audacia nata eēt ab accuſatore obiiceretˀ:Si nō uera attamē ficta cum aliqua ratione ac ſuſpicione.M.Emiliū ſcaurum ſummum noſtræ ciuitatis uirū ſcimˀ accuſatu a.M Bruto.Extat orōnes ex qbus intelligi pōt multa in illum ipſum Scauꝝ eſſe dicta falſo qs negatˀ Verūtamē.ab inimico dicta & obiecta.Quāmulta.M.Aqlius audiuit i ſuo iudicio.Quāmulta.L.Cotta:deniq.p.r.ut ilius:q & ſi damnatus ē:mihi uideſ tū inter uiros optimos atq innocētiſſimos eſſe numerandus.Ille igitur ipſe homo ſanctiſſimus ac tēperatiſſimus multa audiuit i ſua cauſa:quæ ad ſuſpicionē ſtupro ꝝ ad libidinem ptinerent.Extat oratio hominis ut opinio mea fert:noſtrorū hōinū lōge ingēioſiſſimi atq eloquentiſſimi.C.Gracchi:q̄ in orōne pmulta in.L.Piſonē turpia ac flagitioſa dicunſ.At in quē uirū:qui tāta uirtute atq integritate fuit:ut etiā illis optimis tpibus:cū hominē inuenire neq̄ neminē poſſes:ſolus tamē frugi nominaretˀ:quēˀcum in cōcionē Gracchus uocari iuberet:& uiator quæreret quem Piſonem:quod erāt plures:cogis me iquit dicere inimicū meū frugi.Is igitur uir:quem ne inimicus quidē ſatis in appellādo ſignificare poterat:niſi ante laudaſſet:qui uno cognomine declarabatur nō modo quis eſſet:ſed ēt qlis eēt:tū in falſum atq iniquam ꝓbrorū inſimulatiōem uocabatur.M.Fōteius ita duabus actiōibus accuſatus ē:ut obiectum nihil ſit:quo ſignificari ueſtigium libidinis.petulātiæ:crudelitatis audaciæ poſſit:nō mō nullum facinus huius ꝓtulerint:ſed ne dictum quidam aliqd repꝛhenderint.Quod ſi aut quantam uoluntatem haberent ad hunc opprimendum.aut quantam ad maledicēdum licentiā tantū haberēt aut ad emētiēdū ai aut ad fingendum ingenii nō meliore fortuna ad ꝓbra nunc audienda Fōteius:q̄ illi de qbuſ antea cōmemoraui:fuiſſet.Frugi igiſ hōinem Iud.frugi inq̄ & in oibus uitæ partibus moderatum ac tempantem plenum pudoris plenū officii plenum religiōis.Videtis poſitum in uia fide ac ptāte atq ita ut cōmiſſus ſit fidei pmiſſus poteſtati.Videte igiſ utrum ſit æqus hoiem hōeſtiſſimum uirū fortiſſimum ciuem optimum dedi inimiciſſimis atq imaniſſimis natiōibus:an reddi amicis:pſertim cum tot res:ſint q̄ uris animis ꝓ huius innocentis ſalute ſupplicent primum generis antiquitas quā Tuſculo ex clariſſimo municipio pfectam in mōumentis rerum geſtarum inciſam ac notatam uidimus tum āt cōtinue Præturæ quæ & cæteris ornamentis & exiſtimatiōe innocentiæ maxime floruerunt.Deinde recens memoria parentis:cuius ſanguine nō ſolum Aſculanorum nrauus:a qua interfectus eſt.Sed totum illud ſociale bellum macula ſceleris imbutum eſt poſtremo ipſe cum in omnibus uitæ partibus hōeſtus atq integer tū in re militari cum ſummi cōſilii & maximi animi tum uero uſu quoq bellorū gerendorum in primis eorū hominum qui nunc ſunt exercitus.Quare ſi etiam monendi eſtis a me quid nō eſtis Iud.hoc leuiter ꝓ mea auctoritate uobis pcipere poſſem:ut ex eo genere hōines.Quorum cognita uirtus:induſtria:fœlicitas in re militari ſit:diligenter uobis retinendos exiſtimetis.Fuit.n.maior talium uirorū in hac Rep.copia:quæ cū eſſet:tū eorū nō mō ſaluti:ſed ēt honori cōſulebaſ.Quid nunc uobis faciendum eſt ſtudiis militaribˀ apd iuuentutem obſoletis aut hōibus ac ſummis ducibus partim ætate partim ciuitatis diſcordiis ac Reip.calamitate cōſumptis:cū tot bella aut a nobis neceſſario ſuſcipiantˀ:aut ſubito atq iprouiſa naſcatˀ t Nōne & hominē ipſum ad dubia.R.P.tpa reſeruādū & cæteros ſtudio laudis ac uirtutis inflāmādos putatis.Recordamini quos legatos nup i bello.L.Iulius:quos.P.Rutilius:quos.L.Cato:quos Cn.Pōpeiˀ habuerit Scietis fuiſſe tū.M.Cornutū.L.Cinnā.L.Syllā ꝓtorios hoies belli gerēdi ꝑitiſſimos:pterea.C.Mariū.p.Didiū.Qu.Catulū.p.Craſſum:nō litteris hoies ad rei militaris ſcientiam ſed rebus geſtis ac uictoriis eruditos.Age uero nūc iferte oculos i curiā.Introſpicite penitˀ i ōis Reip.ptes iterū uidetis nihil poſſe acideſ ut tales uiri deſiderādi ſint.An ſi acciderit eorū hoium copia.p.R.abundare:q̄ ſi diligenter attenderis pfecto:Iud.uirū ad labores belli ipigrū ad picula fortem:ad uſum ac diſciplinam peritū:ad cōſilia prudētē:ad caſū fortunāq fœlicē domi uobis ac liberis ueſtris retinere q̄ iimiciſſimis.R.p.natiōibus:& crudeliſſimis tradere & cōdēnare malitis.An infeſtis ppe ſignis inferunſ Galli in Fonteiū:& inſtāt atq urgēt ſummo cū ſtudio:ſumma cū audacia:nos uero Iud.& multis & firmis pſidiis uobis adiutoribus iſti imani atq intoletādæ barbariæ reſiſtemus.primū obiiciſ contra iſtorū ipetus Macedonia fidelis & amica.p.R.ꝓuincia:q̄ cum ſe ac ſuas urbes non ſolum cōſilio ſed ēt manu Fonteii conſeruatam eſſe dicat:ut illa p hunc Tracū aduētu ac depopulatiōe defenſa:ſic ab huius nunc capite Gallorū impetus terroreſq depellit.Cōſtituitur ex altera pte ulterior Hiſpania:quæ pfecto non mō religiōe ſua reſiſtere iſtorū cupiditati pōt ſed etiā ſceleratoꝝ hoium piuria teſtimōiis ac laudationibus ſuis refutare.Atq ex ipſa etiam Gallia fideliſſima & grauiſſima auxilia ſumunſ.Venit huic ſubſidio miſero atq innocēti Maſſilienſiū cuncta ciuitas:quæ ñ ſolum ob eam cauſam laborat:ut huic a quo ipſa ſeruata ē:parē gratiam refere uideaſ:ſed etiā quod ea cōditione atq eo facto ſe i his terris collocatā eē arbitraſ.ne quid noſtris hominibˀ iſtæ gētes nocere poſſint:ꝓpugnat pariter ꝓ ſalute.M.Fonteii Narbonenſis colonia:quæ per hunc ipſa nup obſidione hoſtiū liberata:nūc eiuſdē miſeriis ac periculis cōmouetur.Deniq ut oportet bello Gallico ut maiorū iura moreſq præſcribunt.Nemo eſt ciuis.R.qui ſibi ulla excuſatione utēdū putet:oēs illius ꝓuinciæ publicāi agricolæ pecuarii cæteri negociatores ūo animo.M.Fonteiū atq una uoce defēdunt.Quod ſi tantas auxilioꝝ noſtrum copias Indutiomarus ipſe deſpexerit:dux Allobrogum cæterorumq Gallorum num ēt de matris

hunc complexu letiſſimæ miſerrimæq; feminæ uobis inſpectantibus auellet atq; abſtrahet? Præſertim cũ
uirgo Veſtalis ex parte germanũ fratrem cõplexa teneat: ueſtrũq; iud. ac. P. R. fidẽ ĩploret: p uobis liberiſq;
ueſtris tot annos in diis immortalibus placãdis occupata ẽ: ut ea nũc pro ſalute ſua fratriſq; ſui animos ue
ſtros placari poſſit. Cui miſeræ qđ præſidium qđ ſolatium ẽ hoc amiſſo? Nã cæteræ fœminæ gigenere ipſe
ſibi præſidia & habere domi fortunarum oĩum ſociũ participẽq; poſſunt. Huic uero uirgini: qđ eſt præter
fratrem: qd aut iucundũ aut charũ eſſe poſſit? Nolite pati iud. aras deorum immortalium: Veſtæq; matris
quotidianis uirginis lamẽtationibus de ueſtro iudicio commoueri: proſpicite ne ignis æternus nocturnis
Fonteiæ laborib⁹ uigiliiſq; ſeruatus ſacerdotis Veſtæ lachrymis extinctus eſſe dicatur. Tẽdet ad uos uirgo
Veſtalis manus ſupplices eaſdem: quas pro uobis diis imortalibus tendere cõſueuit. Cauete ne piculoſũ
ſupbumq; ſit eius uos obſecrationẽ repudiare: cuius præces ſi dii aſpnarẽt: hæc ſalua eſſe non poſſent. Vi-
dens ne ſubito iud. uirũ fortiſſimum. M. Fonteiũ parentis & ſororis cõmemoratione lachrymas pfudiſſe:
qui nunq̃ i acie pertimuerit: qui ſe armatus ſæpe in oſtium manum multitudinemq; immiſerit: cũ i eiuſ-
modi periculis eadem ſe ſolatia ſuis relinquere arbitraretur: quæ ſuus pater ſibi reliquiſſet: idẽ nũc pturbato
animo ptimeſcit: ne nõ mõ ornamẽto & adiumẽto nõ ſit ſuis ſed ẽt cũ acerbiſſimo luctu dedecus æternũ
miſeris atq; ignominiã relinquat. O fortunã longe diſparẽ. M. Fonteii ſi diligeř potuiſſes: ut poti⁹ telis tibi
Gallo⁊ q̃ piuriis itereundũ eẽt. Tũ. n. uitæ ſocia uirtus mortis comes gloria fuiſſet. Nũc uero qẽ dolor ui-
ctoriæ te atq; imperii pœnas ad eorũ arbitriũ ſufferre: q aut uicti armis ſunt: aut: iuitiſſimi paruerũt? a quo pe
riculo defendite iud. ciuẽ fortẽ atq; innocẽtẽ. Curate ut nr̃is teſtib⁹ plus q̃ alienigenis credidiſſe uideamini
plus ſaluti ciuiũ q̃ hoſtiũ libidini cõſuluiſſe grauiorem duxiſſe eius obſecrationẽ quæ ueſtris ſacris præſit
q̃ eo⁊ audaciã: q cũ oĩum ſacris delubriſq; bella geſſerũt. poſtreo pſpicite iud. id qđ ad dignitatem. p. R.
maxime pertinet ut plus apud uos præces uirginis Veſtalis: q̃ minæ Gallorum ualuiſſe uideantur.

Maliciam naturæ crederetur is ſcilicet uir optim⁹ & ſingulari fide præditus in ſuo iudicio ſuis tabulis teſti
bus uti conatur: ſolẽt. fere dicere qui per tabulas hoĩes   citi pecuniã expẽſam tulerunt: ago ne
talẽ uirũ corrũpere potui: ut mea cã falſum in codicẽ referret? Expecto quã mox Cherea hac oratiõe utaŕ:
Ego ne hãc manũ plenã pfidiæ: & hos digitos meos impellere potui: ut falſum pſcriberẽ nomẽ? Quod ſi il
le ſuas pferet tabulas: pferet ſuas quoq; Roſcius: erat in illius tabulis hoc nomẽ. At huius nõ erit cur poti⁹
illius q̃ huius crederet? ſcripſiſſet ille ſi nõ iuſſu hui⁹ expẽſum tuliſſet: nõ ſcripſiſſet nã quẽadmodũ turpe eſt
ſcribere: quod nõ debeaŕ: ſic iprobũ ẽ nõ referre: & debeas: æquæ enĩ tabulæ cõdẽnantur eius: qui uerũ nõ
rettulit & eius q falſum pſcripſit. Sed ego copia & facultate cauſæ cõfiſus uide quo pgrediar ſi tabulas. C.
Fãnius accepti & expẽſi pferet ſuas in ſuã rẽ ſuo arbitratu ſcriptas: quomin⁹ ſecũdũ illũ iudicetis: non recuſo
Quis hoc frater fratri: qs parens filio tribuit: ut quodcunq; retuliſſet id ratũ haberet? ratũ habebit Roſcius:
pfer: q tibi fuerit pſuaſum: huic erit pſuaſum: q tibi fuerit pbatũ huic erit pbatũ: paulo ante. M. Perẽpnæ
p. Saturi tabulas poſcebamus: nũc tuas. C. Fanni Chereæ ſolius flagitam⁹. & quominus ſecũdũ eas lis deť
nõ recuſemus. Quid ita nõ pfers? non cõficit tabulas? immo diligẽtiſſime: nõ refert parua noĩa in codices
imo oĩs ſummas: leue & tenue hoc nomẽ ſeſtertiũ. cccliii. ſunt quõ tibi tanta pecunia extra ordinaria iacet?
quõ ſeſtertiũ. ccclii. ĩ codice accepti & expenſi nõ ſunt? proh dii imortales eẽ ne quẽq̃ tãta audacia præditũ
q q nomẽ referre in tabulas timeat: id petere audeat? quod in codicẽ iuratus referr̃ noluit: id iurar̃ ĩ litẽ nõ
dubitet? qđ ſibi pbare nõ poſſit: id pſuadere alteri cõet? Nimiũ cito ait me idagare de tabulis nõ habere ſe
hoc nomẽ in codice accepti & expẽſi relatũ: confiteť: ſed in aduerſariis patere cõtẽdit: uſq; eo ne te diligis:
& magnifice circũſpicis: ut pecuniã nõ ex tuis tabulis: ſed aduerſarii petas? ſuũ codicẽ teſtis loco recitare ar
rogantiæ ẽ ſua⁊ pſcriptionũ: & litura⁊ aduerſaria pferre nõ amẽtia eſt? q ſi eandẽ ui diligentia auctorita-
temq; hñt aduerſaria quã tabulæ: qd attinet codicẽ iſtituere? cõſcribere? ordinẽ cõſeruare? memoriæ trade
re litterarũ uetuſtatẽ: Sed ſi q aduerſariis nihil credius: iccirco codicẽ ſcribere inſtituimus: q etiã apud oĩs
leue & ĩfirmũ ẽ: id apud iudicẽ graue & ſanctũ eẽ duceť. Quid ẽ: qđ negligẽter ſcribamus aduerſaria. Quid
eſt qđ diligẽter cõficiamus tabulas: q̃ de cã: qa hæc ſunt mẽſtrua illæ ſunt æternæ: hæc delenť ſtatĩ: illæ ſer
uaŕ ſancte: hæc parui tpis memoriã illæ ppetuæ exiſtiatiõis fidẽ & religiõnẽ amplectunť: hæc ſunt deiecta:
illæ ſũt ĩ ordinẽ cõfectæ itaq; aduerſaria ĩ iudiciũ ptulit nemo: codicẽ ptulit tabulas recitauit. Tu. C. piſo ta
li fide uirtute: grauitate auctoritate ornatus: ex aduerſariis pecuniã peteř nõ auderes. Ego quæ clara ſũt cõ
ſuetudie diutius dicere nõ debeo: illud uero quod ad rẽ ueheměter ptinet: quæro: q̃ pridẽ hoc nomẽ Fãn
ĩ aduerſaria rettuliſti. Erubeſcit: qd reſpõdeat: neſcit: qd fingat exẽplo nõ habet. Sunt duo mẽſes iã dices: tñ
in codicẽ acceptũ & expenſum eſſe debuit amplius ſunt ſex mẽſes cur tã diu iacet hoc nomẽ ĩ aduerſariis?
qd ſi tãdẽ amplius triẽniũ eſt: quomõ cũ omnes qui tabulas cõficiant menſtruas pene rõnes ĩ tabulas trãſ-
ferãt: tu hoc nomen triẽniũ amplius ĩ aduerſariis iacere pateris: utrũ cætera noĩa ĩ codicẽ accepti & expẽſi di
geſta habes: an nõ. Si non: quomõ tabulas conficis: ſi etiã: quãobrem cũ cætera noĩa ĩ ordinem referebas
hoc nomẽ triẽnio ãplius q erat ĩ primis magnũ: in aduerſariis relinquebas: Nolebas ſciř debeř tibi Roſciũ
cur ſcribebas: rogatus eras: ne referres: cur in aduerſariis ſcriptum habeas: ſed hæc q̃q̃ firma eẽ uideo tamẽ
ipſe mihi ſatiſfacere nõ poſſum: niſi a. C. Fãnio ipſo teſtimoniũ ſummo: hãc pecuniam ei non deberi Ma
gnũ eſt qđ conor difficile eſt: qđ polliceor: niſi: eũdem & aduerſariũ & teſtem habuerit Roſcius nolo uicat
peccũnia tibi debeaŕ certa: q nunc petiť per iudicem in qua legitime partis ſponſio facta ẽ: hic tu ſi amplius.
S S. nũmo petiſti: q̃ tibi debitũ ẽ cãm pdidiſti ppter quod aliud ẽ iudiciũ aliud eſt arbitriũ. Iudiciũ ẽ pecunie
arbitriũ incertę: ad iudiciũ hoc mõ uenimus: ut totã litẽ aut obtineamus: aut omittamus: ad arbitriũ hoc aio

adimus:ut neq; nihil neq; tãtũ q̃tũ poſtulauimus:cõſeq̃mur:eius rei ipſa uerba formulæ teſtionio ſunt q̃d
ẽ i iudicio:directũ:aſpeꝝ: ſimplex ſi peteret.HS.liii.dari hic niſi planũ facit.HS.liii:ad libellũ ſibi d̃ben:cãm
pdit.Quid eſt in arbitrio:mite moderatũ:q̃to æquus & melius id clarius:illud ut cõfiteor:plus ſe petere q̃ de
beaẽ.Sed ſatis ſuperq; habere dicit:qđ ſibi ab arbitrio tribuaẽ.Itaq; alter cãæ cõfidit:alter diffidit.Quæ cum
ita ſint:quæro abs te qđ ita de hac pecũia de his ipſis.HS.liii.de tuarum tabularũ fide cõpromiſſum feceris.
arbitrũ ſumpſeris:q̃to æquius & melius ſit dari repromitti:q; ſi peteres.Quis in hãc rẽ fuit arbiter utinã is
q̃dẽ Romæ eẽt:Romæ eſt:nã utinã adeſſet i iudicio:adeſt:utinã ſederet in conſilio.C.Piſonis ipſe.C.piſo
eſt eundẽ ne tu arbitriũ & iudicẽ ſumebas:idẽ & infinitam largitionẽ remittebas & eũdẽ i anguſtiſſimam
formulã ſponſionis cõcludebas.Quis unq̃ ad arbitriũ q̃tũ petit tãtũ abſtulit:nemo:q̃tum.n.equs eẽt ſibi
dari petit:de quo nomine ad arbitrũ dediſti:de eo ad iudicẽ ueniſti.Cæteri cũ ad iudicẽ cauſam labefacta-
ri animaduertũt:ad arbitrũ cõfugiũt:hic ad arbitrio ad iudicem uenire eſt auſus:qui cũ de hac pecũia tabu
larũ fide arbitrũ ſumpſit iudicauit ſibi pecuniã nõ deberi.Iam duæ partes cauſæ ſunt cõfectæ adulteraſſe ſe
ſe negat:ex.p.tuliſſe non dicit cũ tabulas:nõ recitat Reliquũ eſt ut ſtipulatum ſe eẽ dicat præterea eni quẽ
admodũ certã pecuniã petere poſſit.nũ reperio.Stipulatus es:ubi quo die:quo tpe:quo præſente:q̃s ſpopõ
diſſe me dicit:nemo Hic ego ſi finẽ faciã dicendi:ſatis fidei & diligentiæ meæ ſatis cauſe & controuerſiæ ſa
tis formulæ & ſponſioni:ſatis etiã iudici feciſſe uideat:Cur ſecundũ Roſciũ iudicari debeat pecũia petita ẽ
certa:cum tertia parte ſponſio facta eſt:hæc pecunia neceſſe eſt aut data:aut expẽſa:lata aut ſtipulata ſit:da
tam non eſſe Fãnius confiteẽ:expenſam latã non eſſe codices Fãnii cõfirmant:ſtipulatam nõ eſſe tacitur
nitas teſtiũ cõcedit:q̃d ergo eſt:quod & res eius eſt cuius & pecunia leuiſſima & exiſtimatio ſanctiſſima fu
it.Semp & iudex ẽ is quẽ nos nõ minus bene de nobis exiſtimare:quã ſecũdum nos iudicaẽ uelimus:i &
aduocatio ea ẽ quã pprer eximiũ ſplẽdorem ut iudicem unum ueteri debeamus:perinde ac ſi in hãc for-
mulã:omnia iudicia legitima:omnia arbitria:honoraria:oia officia domeſtica concluſa & cõprehẽſa ſint
perinde dicemus.Illa ſuperior fuit oratio neceſſaria:hæc erit uoluntaria illa ad iudicem:hæc ad.C.piſonẽ
illa pro reo:hæc pro Roſcio illa uictore:hæc bonæ æſtimationis cauſa comparata pecuniã petis Fãni a ro
ſcio:quam dic audacter & aperte.Vtrum tibi ex ſocietate debeaẽ.An quæ ex libertate huius promiſſa ſit &
oſtentata.Quorum alterum eſt grauius & odioſius:alterum leuius & facilius:quæ ex ſocietate debeatur
Quid ais hoc iam nec leniter ferendum eſt neq; negligẽter defendẽdum.Si qua eni ſunt priuata iudicia
ſummæ æſtimationis & pene dicã capitis tria:hæc ſunt fiduciæ:tutelæ:ſocietatis:æque enim pfidioſum &
neceſſarium eſt fidem frangere:quæ cõtinet uitam:& pupillum fraudare:quæ i tutelam peruenit & ſociũ
fallere qui ſe in nec ocio coniunxit.Quæ cum ita ſint:quid ſit:q ocium fraudarit & feſellerit:conſiderẽus
dabit enim nobis iam tacite uita acta ſ alterutram partem firmum & graue teſtimoniũ.Qu.Roſcii:q̃d ais:
nõne ut ignis in aquã cõiectus cõtinuo reſtinguitur:& refrigeraẽ:ſic reſeruẽs falſum crimen in puriſſimã
& caſtiſſimã uitã colatũ ſtati concidit & extinguitẽ:Roſcius ſociũ fraudauit põt hoc hõi huic hærere peccatũ
q mediuſfidius audacter dico plus fidei q̃ artis:plus ueritatis q̃ diſciplinæ poſſidet i ſe quẽ.P.R.meliorẽ uirũ
q hiſtrionẽ eẽ arbitratur:q ita digniſſimus eſt ſcena pp artificiũ ut digniſſimus ſit Curia propter abſtinẽtiã.
Sed quid ego ineptus de Roſcio apud Piſonem dico:ignotum hominẽ:ſcilicet pluribus uerbis cõmẽdo
eſt ne quiſquam omniũ mortalium de quo melius exiſtimes tu:eſt ne quiſquam q tibi purior:pudẽtior
humanior:officioſior:liberaliorq; uideatur:Quid tu Saturi:qui contra hunc uenis:exiſtimas aliter:nõne
quotieſcunq; in cauſa in nomẽ huius icidiſti:totiens hũc & uirũ bonũ eſſe dixiſti:& honoris cã appellaſti:
quod uẽo niſi aut honeſtiſſimo aut amiciſſimo facere conſueuit:qua i re mihi ridicule es uiſus eẽ icõſtãs:
q eundẽ & læderes & laudares:& uirũ optimũ:& hoiem improbiſſimũ eſſe diceres:eũdẽ tu & honoris cã
appellabas:& uirũ priariũ eſſe dicebas:& ſociũ fraudaſſe arguebas.Sed ut opinor:laudẽ ueritati tribuebas:
crimẽ gratiæ cõcedebas,de hoc ut exiſtiabas prædicabas.Chereæ arbitratu cãm agebas:fraudauit Roſci-
us:ẽ hoc quidẽ auribus animiſq; hoium abſurdum.Quid ſi tandẽ aliquẽ timidũ:dementẽ.diuitẽ:iertẽ:na
ctus eſſet:q experiri nõ poſſet:tamẽ icredibile eſſet.Verũ tamen quẽ fraudarit uideãus.C.Fanniũ Chereã
Roſcius fraudauit oro atq; obſecro uos:qui noſtis.uitam iter ſe utriuſq; cõferte:q nõ noſtis:faciem utriuſ
que conſiderate.Nonne ipſum caput & ſupcilia illa penitus abraſa olere maliciã & clamitare calliditatẽ ui
deuẽ.nõ ab imis unguibus uſq; ad uerticẽ ſummum:ſi quã cõiecturã affert oibus tacita corporis figura:ex
fraude fallatiis:mẽdaciis cõſtare totus uideretur.Qui iccirco capite & ſupercilius ſemper ẽ raſis:ne ullum
pilũ uiri boni habere dicaẽ.Cuius pſonã præclare Roſcius i ſcena tractare cõſueuit.Neq; tamen p bñficio
ei par gr̃a refeẽ.Nã ballionem illum iprobiſſimũ & periuriſſimũ lẽonẽ cum agit:agit Chereã:pſonã illa
lutulẽta ipura:ɔuiſa:i huius moribus natura uitaq; ẽ expreſſa.Qui quãobrem Roſciũ ſimilẽ ſui i fraude &
malicia exiſtimarit mihi uideẽ.niſi forte qđ præclare hũc imitari ſe i pſona lenonis aſaduertit.Quãobrem
ẽt atq; ẽt cõſidera.C.piſo q̃s quẽ fraudaſſe dicaẽ.Roſcius Fanniũ q̃d ẽ hoc:pbus ĩprobũ.Pudens ĩpudentẽ
periuꝝ:caſtus callidum iperius:liberalis auidum:Incredibile ẽ quemadmodum ſi Fanni⁹ Roſcium frau-
daſſe diceret:utrũ ex utriuſq; perſona ueriſimile uidereẽ & Fannium p maliciam feciſſe:& Roſcium p im
prudentiam deceptum eſſe.Sic cum roſcius Fannium fraudaſſe arguaẽ:utrũq; icredibile ẽ.Et Roſcium q̃c
quã p auariciam appetiſſe:& Fãnium q̃cq̃ per ſe bonitate amitiſſe principia ſunt huiuſmodi ſpectemus reli
qua.HS.liii.uideo.ſed tamẽ cur ipſa.HS.liii.tã uehementer cõcupierit quæro.Nã tibi.M.perpenna.C.Piſo
certe tanti nõ fuiſſet:ut ſociũ fraudaretis.Roſcio cur tanti fuerit:cauſam requiro.Egebat:ẽ immo locuples
erat.debebat:immo in ſuis ſummis uerſabaẽ.Auarus erat:immo etiam anteq̃ locuples:i ſp liberaliſſimus
munificentiſſimuſq; fuit.Proh.deorum hoſumq; fidẽ qui:HS.cccliii.cccliii.ccciii.q̃ſtus facere noluit:nã

certe:HS.cccliii.cccliii.ccclii.mereſ & potuit:& debuit:ſi pōt Dionyſia.HS.ccclii.ccclii.merere.is.per ſum
mā fraudem & maliciam & perfidiam.HS.liii.appetit:& illa:fuit peccunia immanis:hæc paruula illa hone
ſta:hæc ſordida illa iucūda:hæc acerba illa ꝑpria:hæc in cauſa & ī iudicio collata.X.bis ānis proximis.HS.
Sexagies honeſtiſſime conſequi potuit noluit.Laborē quæſtus recepit:quæſt' laboris reiecit.Po.Roma.
adhuc ſeruire nō dediſti:tibi ſeruire iam pridem deſtit:hoc tu unquam Fanni faceres:ſed ſi hos quæſtus re
cipere poſſes:non eodē tpe & geſtum & aīam agereſ Dic nunc te ab Roſcio.HS.liii.circūſcriptum eē q tā
tas & tam infinitas pecunias nō ꝑpter inertiam laboris:ſed propter magnificentiam liberalitatis repudiarit
Quid ego nūc illa dicam:quæ uobis ī mētem uenire certo ſcio:fraudabat te in ſocietate Roſcius:ſūt iura:
ſunt formulæ de oībus rebus cōſtitutæ:ne qs aut ī genere iniuriæ aut rōne actionis errare poſſit:expræſſæ
ſunt enim unius cuiuſq; damno:dolore:incōmodo:calamitate:iniuria publica:hæ a prætore formulæ ad
quas priuata lis accōmodatur:quæ cum ita ſint cur nō arbitriū ꝑ ſocio adegeris.Qu.Roſcium quæro formu
lam nō noras:notiſſima erat:iudicio graui experiri nolebas.Quid ita:ꝑpter familiaritatē ueterē.Cur ergo læ
dis:pp itegritatē hominis.Cur igit' inſimulas:ꝑpter ægritudinē criminis.Ita ne uero quem ꝑ arbitriū circū
uenire nō poſſes:cuius de ea re ꝑpriū nō erat iudiciū:nunc ꝑ iudicē cōdēnabis.Cuius de re nullū ē arbitriū.
Quin tu hoc crimē aut obiice ubi licet agere.Aut iaceſ noli ubi nō oportet:tietſi iā hoc tuo teſtioni crimē
ſublatū ē.Nā quo tu tpe illa formula uti noluiſti:nihil hūc in ſocietatem fraudis feciſſe uididitionē tabulas
habet an non ſi nō habet:quemadmodum pactio eſt:ſi habet:cur non nominas.Dic nūc Roſcium abs te
petiſſe ut familiarem ſuum ſumeres:arbitrium non petiit.Dic pactiōem feciſſe ut abſolueret:nō pepigit
quære qre ſit abſolutus.qd erat ſumma inocentia & itegritate.Quid.n.factum:ueniſti domum ultro Ro
ſcii:ſatiſfaciſti:ain:quod temere commiſiſti:in iudicium ut denūciaret:rogaſti:ut ignoſceret te affuturū nega
ſti:debere tibi ex ſocietate nihil:clamitaſti iud:hic denūciauit.abſolutus ē.Tamē eſt fraudis ac furti mētio
nem facere audes:perſtat in impudentia:pactiōem enim inquit mecum fecerat:iccirco uidelicet ne cōdē
naretur.Quid erat cauſæ:cur metueret ne condemnaretur:res erat manifeſta furtum erat apertum cuius
rei furtum factū erat Exordir magna cum expectatione ueteris hiſtrionis exponere ſocietatem.Panurg'
inquit fuit Fannius fuit ei cum Roſcio communis:hic primum quæſtus eſt:non leuiter Saturi' commu-
nem factum eſſe gatis cum Roſcio qui precio proprius fuiſſet Fanni:largitus eſt.ſ.homo liberalis & diſ-
ſolutus & bonitate affluens Fannius Roſcio Si puto.Quōiam ille hic cōſtituit mihi paulliſper:quoq; neceſ
ſe eſt paulum commorari.Panurgum tu Saturi proprium Fannii dicis fuiſſe.At ego totū Roſcii fuiſſe cō
tendo:quod erat enī Fanni:corpus:quod Roſcii eſt diſciplina facies nō erat:ars erat precioſa:ex qua parte
erat Fanni non erat.HS.liii.cv.ex qua parte erat.Roſcii amplius erat.HS.ccclii.cccl.nemo enim illum ex
trunco corporis ſpectabat:ſed ex artificio Comico æſtimabat:nam illa mēbra merere per ſe non amplius
poterant duodecim æris:diſciplina quæ erat ab hoc tradita:locabat ſe non minus.HS.ccclii.O ſocietatem
captioſam & idignam ubi alter.HS.liii.alter.ccclii.liii.quod ſit:in ſocietatem affert:niſi iccirco moleſte pa-
teris quod.HS.liii.tu exarca proferebas.HS.i.cccliii.liii.& ex diſciplina & artificio Roſcius ꝑmebat.Quā
enim rem & expectationem:quod ſtudium & quem fauorem ſecum ī ſcenam attulit.Panurgus:quod Ro
ſcii fuit diſcipulus:qui diligebant hunc:illi fauebant qui admirabantur hunc illum probabāt qui deniq; hu-
ius nomen audierant:illum eruditum & ꝑfectum exiſtimabant.Sic eſt uulg' ex ueritate pauca ex opiniōe
multa æſtimat.quid ſciret ille:perpauci aiaduertebant ubi didiciſſet.oēs quærebant:nihil ab hoc prauū &
peruerſum produci poſſe arbitrabantur:ſi ueniret ab Statilio:tametſi artificio Roſciū ſuperaret:aſpiceſ ne
mo poſſet.Nemo enim ſicut ex improbo patre probum filium naſci:ſic ex peſſimo hiſtriōe bonum Cōe
dum fieri poſſe æſtimaret:qa ueniebat a Roſcio:plus ēt ſcirē quā ſciebat:uidebatur:quod item nuper ī Ero
te Comedo uſu uenit:q poſtea ꝗ e ſcēa non modo ſibilis ſed etiam conuitio explodebatur:ſicut ī arā cō
fugit in huius domum diſciplinam:patrocinium:nomen:itaq; perbreui tempore q ne in nouiſſimis qdē
erat hiſtrionibus:ad primos peruenit Comedos.Quæ rex extulit eum:una cōmēdatio huius.Qui tamen
Pāurgum illum non ſolum ut Roſcii diſcipulus fuiſſe diceretur:domum recepit:ſed etiam ſummo cū la
bore ſtomacho miſeriaq; erudit.Iam quo quiſq; eſt ſolertior:& igenioſior:hoc docet iracūdius & laborio
ſius:quod enim ipſe celeriter arripuit:id cum tarde percipi uidet:diſcutiatur.Paulo longius oratio mea ꝑ
uecte eſt:hac de cauſa ut cōditiōem ſocietatis diligenter cognoſceretis:quæ deinde ſunt conſecutaſ Pāur-
gum inquit hunc ſeruum communem.Qu.Flauius Tarquinienſis qdā iterfecit:in hanc rē ſqt me cogni-
torem dediſti lite conteſtata:iudicio damni iniuria conſtituto:tu ſine me cum Flauio decidiſti.Vtrū ꝑ di-
midia parte:an pro tota:planius dicam:utrum pro me an & pro me & pro te:pro me:potui:exēplo mul-
torum licitum eſt:iure fecerunt multi:nihil ī ea re ubi iniuriæ feci:pete tu tuū exige:& aufer:quod debet
ſuam qſq; partem unus poſſideat & perſequatur.At eni tu tuum negociū geſſiſti bene:gere & tu tuum be
ne.Magno tuam dimidiam partem decidiſti magno & tu tuā partem decide.HS.q.ccclii.tu abſtuliſti:ſi
ſit hoc uero.HS.q.ccclii.tu aufer:ſed hāc deciſionē Roſcii oratiōe & opinione augere licet:re & ueritate
mediocrem.& tenuem eē iuenietis.Accepſi eni agrum temporibus iis cū iacerēt precia prædiorum:qui
ager neq; uillam habuit.Neq; ex ulla pte fuit cultus.Qui nunc multo pluris eſt ꝗ tunc fuit:neq; id eſt mirā
tum enim propter.Re.Pu.calamitates omnium poſſeſſiones erant incertæ.Nūc deum immortalium beni
gnitate:omnium fortunæ ſunt certæ.Tum erat ager icultus ſine tecto.Nūc ē cultiſſimus cum optima ui l-
la.Verum tamen quoniam natura tam maliuolus es:nunꝗ iſta te moleſtia & cura liberabis:præclare ſuū
negocium geſſit roſcius:fundum fructuoſiſſimum abſtulit.Quid ad te:tui partem dimidiam quēadmo-
dum uis decide.Vertit hic ratiōem:& id quod probare non poteſt fingere conatur de tota re īquit decidi

ſti:ergo huc uniuerſa cauſa deducitur:utrum Roſcius cũ Flauio de ſua parte an de tota ſocietate fecerit pa
ctionem.Nam ego Doſcium ſiquid cõmuni nomine tetigit.confiteor præſtare debere ſocietati. Societa
tis.Non ſuas lites redemit:cum fundum a Flauio accepit.Quid ita?ſatis non dedit amplius a ſe neminẽ
petiturum?qui ſi ſua parte decidit:reliquis integram reliqͭ actionem.Qui pro ſociis tranſigit:ſatiſdat ne-
minem eorum poſtea petiturum:quid ita?Flauio ſibi cauere non uenit in mentẽ?neſciebat uidelicet Pa-
nurgum fuiſſe ĩ ſocietate?neſciebat Fannium Roſcio eſſe ſocio eſſe ſocium:præclare.Nã iſte cũ eo litẽ con
teſtatam habebat:cur igitur decidit & nõ reſtipulatur:neminem amplius petiturum:cur de fundo decidit
& iudicio non abſoluitur?Cur tam imperite facit:Vt nec roſcium ſtipulatione alliget?Neque a Fanni iu-
dicio ſe abſoluat.Eſt hoc primum & ex conditione iuris:& ex conſuetudine cautionis firmiſſimum & gra
uiſſimum argumentum.Quod ego pluribus uerbis amplecterer.Si non alia certiora & clariora teſtimo
nia in cauſa haberem:& ne forte me hoc fruſtra pollicitum eſſe prædires.Te te inquam Fanni ab tuis ſub
ſellis contra te teſtem ſuſcitabo.Criminatio tua quæ eſt.Roſcium cum Flauio pro ſocietate decidiſſe:quo
tempore.Ab hinc annis quindecim:Defenſio mea quæ eſt.Roſcium pro ſua parte cum Flauio tranſegiſ
ſe:repromittis tu ab hinc triennium Roſcio.Quid.recita iſtam ſtipulationem clarius.Attende quæſo Pi-
ſo Fannium inuitum:& huc atque illuc tergiuerſantem teſtimonium contra ſe dicere cogo.Quid enim
ſtipulatio clamat:quod a Flauio abſtulero partem dimidiam:inde Roſcio me ſoluturum ſpõdeo:tua uox
eſt Fanni:quid tu auferre potes a Flauio:ſi Flauius nihil debet:Quid hoc porro nunc reſtipulať:quod tã
pridem ipſe exegit.Quid uero Flauius tibi daturus eſt:qui Roſcio omne quod debuit diſſoluit:cur ĩ re tã
uetere in negocio tam confecto in ſocietate diſſoluta noua hæc ſtipulatio interponitur.Quis eſt huius ſti
pulatiõis ſcriptor:teſtis arbiterq́ꝫ tu Piſo.tu enim Qu.Roſcium pro opera labore:ꝙ cognitor fuiſſet:qd
uadimonia obeſſent:rogaſti ut Fãnio daret.HS.ccclini.hac cõditione:ut ſi qd ille exegiſſet a Flauio partẽ
eius dimidiã Roſcio diſſolueret.Satis ne iſta poſtulatio di ere tibi uideť aperte Roſciũ pro ſe decediſſe Et
enim forſitan hoc tibi ueniat ĩ mentẽ:repromiſiſſe Fãnio Roſcium:ſi qd a Flauio exegiſſet:eiꝰ partẽ dimi
diam ſe omnino exegiſſe:nihil:quid tu nõ exitum ex actionis:ſed initiũ repromiſſiõis ſpectare debes?ne
que ſi ille perſequendũ:nõ quod ĩ ſe fuit:indicauit.Roſciũ ſuas nõ ſocietatis lites remiſſe:quid ſi tãdẽ pla-
num facio poſt deciſionẽ ueterem Roſcii poſt repromiſſionẽ aũt recẽtem hãc Fannii.HS.ccclini.ã Fnium
a.C.Flauio Pãurgi nomĩe abſtuliſſe:tamẽ diutius illudere uiri optimi æſtimatiõi.Qu. Roſcii audebit pau
lo ante quærebã:id quod uehemẽter ad rẽ ptinebat:qua de cuaſa Flauius cũ de tota lite faceret pactionem
neq; ſatis acciperet a Roſcio:neq; iudicio abſolueretur a Fannio.Nunc uero id ꝙ mirum & incredibile ẽ
requiro:quãobrem cum de tota re decidiſſet cum Roſcio.HS.ccclini.ſeparatum fannio diſſoluit?hoc loco
Saturi quid pares reſpondere:ſcire cupio:utrum omnino Fãniũ a Flauio.HS.ccclini.nõ abſtuliſſet:an alio
nomine & alia de cauſa abſtuliſſet?ſi alia de cauſa:quæ ratio tibi cum eo interceſſerat:nulla.addictus erat tibi
non fruſtra tẽpus cõtero:omnino inquit.HS.ccclini.a Flauio nõ abſtulit:neq; panurgi nomĩe neq; cuiuſq̃
ſi planum facio poſt hãc recẽtem:ſtipulationem Roſcii.HS.ccclini.a Flauio te abſtuliſſe:nunquid cauſare:
quin ab iudicio ab eas turpiſſime uictus?Quo teſte igitur hoc planum faciã?Venerat:ut opinor:hæc res ĩ
iudiciũ certe:quis erat petitor:Fannius:quis reus:Flauius:quis iudex:Cluuius:ex his unus mihi teſtis ẽ pro
dicendus:qui pecuniam datam dicat:quis ẽ ex his grauiſſimꝰ ſine cõtrouerſia:qui:omniũ iudicio compro-
batus ẽ iudex:quem igitur ex his tribus a me teſtem ſpectabis?petitorem:Fannius ẽ contra ſe nũquã teſti-
monium dicet:reum.Flauius ẽ.Is iam pridem ẽ mortuus ſi uiueret uerba eius audiretis.iudicẽ.Cluuiꝰ eſt
quid is dicit.HS.ccclini.panurgi nomine Flauium Fãnio diſſoluiſſe.Quẽ tu ſi ex cẽſu ſpectas.Eques Ro.ẽ
ſi ex uita homo clariſſimus eſt:ſi ex te iudicẽ ſumpſiſti:ſi ex ueritate id ꝙ ſcire potuit & debuit.dixit. Nega
nega nunc Equiti ro.homini honeſto:iudici tuo credi oportere circũſpicit:æſtuat negat nos Cluuii teſti
monium recitaturos:recitabimus:erras:inani & tenui ſpe te conſolaris:recita teſtimoniũ.T.Mãlii. &.C.
Luſcii Ocreæ duorum Senatorum hominũ honeſtiſſimorum.q ex Cluuio audierũt.Vtrum dicis Luſcio
& Mãlio an & Cluuio nõ eſſe credẽdum:planius atq; apertius dicam:utrum.Luſcius & manlius nihil de
HS.ccclini.ex cluuio audierũt:an Cluuius falſum Luſcio & Mãlio dixit: hoc ego loco ſoluto & quietoſum
animo:& quorſum tendat reſponſum tuũ non magnopere laboro.Firmiſſimis enim & ſanctiſſimis teſti
moniis uirorum optimorum cauſa Roſcii communita eſt:ſi iam tibi deliberatũ ẽ:quibus abroges fidem
iuſiurãdi:reſponde Manlio & Luſcio negas eſſe credendum:dic.aude.eſt tuæ contumatiæ arrogãtiæ ui-
tæq; uniuerſæ uox.Quid expectas:q̃ mox ego.Luſciũ & Manlium dicã ordine eſſe ſenatores:ætate grã
des natu:natura ſanctos & religioſos:copiis rei familiaris locupletes & pecũioſos:nõ faciam:nihil mihi de
trahã:cum illis exactæ ætatis ſeueriſſime fructum quem metuerunt retribuam:magis mea adoleſcẽtia in
diget illorũ bona æſtimatione:q̃ illorum ſeueriſſima ſenectus deſiderat meã laudẽ.Tibi uero Piſo diu de
liberandum & concoquendum eſt utrũ potius Chereæ iniurato in ſua lite:an Manlio & Luſcio iuratis ĩ
alieno iudicio credas.Reliquum ẽ ut Cluuium falſum dixiſſe Luſcio & Mãlio cõtẽdat:qd ſi facit q̃ ipudẽ-
tia ẽ:eum ne teſtẽ ĩprobauit:quẽ iudicem ꝓbarit:ei negabit credi oportere:cui ipſe crediderit:eius teſtis ad
iudicẽ fidẽ infirmabit cuius ꝓpter fidẽ & religionem iudicis teſtes cõparabat:quẽ ego ſi ferrẽ iudicẽ refuge
re nõ deberet cũ teſtem ꝓducã reprehendere audebit.Dixit.n.inqt iniuriatus Luſcio & Mãlio. Si dixiſſet
iuratus crederes.Ad qͥ intereſt inter piuriũ & mẽdacẽ:q mẽtiri ſolet:peierare cõſueuit:quẽ ego ut mẽtiať
inducere poſſum:ut peieret exorarĩ facile potero:nã q ſemel a ueritate deflexit:hic nõ minore religiõe ad
piuriũ q̃ ad mendaciũ pduci cõſueuit:quis.n.deprecatiõe deorũ nõ cõſcientiæ fide cõmouetur:ꝓpterea
quæ pœna ab diis immortalibus piuro:hæc eadẽ mẽdaci cõſtituta ẽ.Nõ.n.expactiõe uerborũ:qbus iuſiurã

dum cōpræhenditur ſed ex pfidia & malicia p quā inſidiæ tēdunt alicui dii imortales hoibus iraſci & ſuc
cēſere cōſuerūt. At ego hoc ex cōtrario contendo. Leuior eſſet auctoritas Cluuii ſi diceret iuratus:q̄ nūc eſt
cū dicit iniuratus:tū.n.forſitā īprobis nimis cupidus uideretur q qua de re iudex fuiſſet teſtis eēt nunc o/
busi nimicis neceſſe ē caſtiſſimus & cōſtātiſſimus eē uideat:q id quod ſcit familiaribus ſuis dicit. Dic nūc
ſi potes.ſi res ſi cauſa patit.Cluuiū eſſe mentitū mētitus eſt Cluuius.ipſa mihi ueritas manū iniecit & pau/
liſper cōſiſtere & cōmorari cogit:unde hoc totū ductū & cōflatum mendacium ē. Roſcius eſt uidelicet hō
callidus & uerſutus hoc initio cogitare cœpit:quōiā Fānius a me petit.HS.lui.petā a.C.Fluuio Eqte. R.or
natiſſimo hoīe ut mea cā mētiat dicat deciſionē factā eē:q̄ facta nō ē.HS.ccclui.a Flauio data eē Fānio:q̄ da
ta nō ſunt.Eſt hoc pricipiū īprobi aī:miſeri īgenii nulli cōſilii:qd deīde poſtea q̄ ſe præclare cōfirmauit ue
nit ad Cluuiū quē hoīem leuē:īmo grauiſſimū mobilē:īmo cōſtātiſſimū:familiarem:imo alieniſſimū hūc
poſtea q̄ ſalutauit:rogare cœpit blāde & cōtinue ſcilicet mētire meā cā uiris optimis tuis familiaribus præ
ſentibus,dic Flauiū cū Fānio de Panurgo decidiſſe:q nihil tranſegit.dic.HS.ccclui.dediſſe:qui aſſem nullū
dedit.Quid ille reſpōdit:ego uero cupide & libenter mētiar tua cauſa:& ſi quando me uis peierare:ut pau
lulū tui compēdii facias paratum fore ſcito.Non fuit cauſa cur tantū laborem caperes:& ad me uenire ſi p
nunciū hoc q̄ erat tam leue:tranſigere potuiſti.Proh deū hoiumq; fidē:hoc aut Roſcius unq̄a Cluuio pe
tiſſet:ſi.HS.miles in iudiciū haberet:aut Cluuius Roſcio petēti cōceſſiſſet:ſi uniuerſæ pdæ particeps eſſet.
Vix mediuſfidius in Fanni a Balliōe aut aliquo eius ſimili hoc expoſtulare auderes:& impetrare poſſes:
quod cum eſt ueritate falſum tum ratiōe quoq; ē īcredibile obliuiſcor.n.Roſciū & Cluuium uiros eē pri
marios īprobos tēporis cauſa eē ſingo:falſum ſubornauit teſtē Roſcius Cluuiū cur tam ſero:cur cū altera
pēſio ſoluēda eſſet:nō tū cū prima:nam iam antea.HS.liii.diſſoluerat:deide ſi iam perſuaſum erat Clu
uio ut mentiret:cur potius.HS.ccclui.q̄.ccclui.cccliii.ccclui.data dixit Fānio a Flauio cum ex reſtipulatiōe
pars eius dimidia Roſcii eſſet.Iam ītelligis.C.Piſo ſibi ſoli:ſocietati nihil Roſcium petiſſe.Hoc cū ſētit Sa
turius eē apertū reſiſtere & repugnare cōtra ueritatē non audet:aliud fraudis & īſidiarum i eodē ueſtigio.
diuerticulum reppent petiſſe inq̄ ſuā partē Roſcium a Flauio cōfiteor:uacuam & integram reliquiſſe Fānii
cōcedo:ſed q̄ ſibi exigit id cōmune ſocietatis factum eē cōtēdo:quo nihil captioſius neq; īdignius poteſt
dici.Quæro.n.potuerit ne Roſcius ex ſocietate ſuā partē petere:nec ne ſi nō potuit quemadmodum non
ſibi exegit:nā quod ſibi petit:uncerte alteri nō exigitur an ita ē:ſi qd uniuerſæ ſocietatis fuiſſet:petiſſet:quod
cū redactū eēt æqualiter oēs partirentur.nūquid petierit:quod ſuæ partis eēt nūquid cum abſtulit:ſoli ſibi
exegit.Quid intereſt inter eum qui p ſe litigat:& q cognitorē dat:q per ſe litē conteſtatur:ſibi ſoli petit:alte
ri nemo poteſt:niſi qui cognitor ē factus.Ita ne uero cognitor ſi fuiſſet tuus:qd uiciſſet iudicio ferres tuū:
ſuo nomine petit:quod abſtulit:ſibi nō tibi exegit.Quod ſi quiſq̄ petere pōt alteri:qui cognitor nō eſt fa
ctus:quæro quid ita cū Panurgus eſſet interfectus:& lis cōteſtata cum Flauio damni iniuria eēt:tu i eā litē
cognitor Roſcii ſis factus:cū præſerti e x tua oratiōe:qdcūq; tibi peteres:huic peteres qdcunq; tibi exigeres
id in ſocietatē recideret.Quod ſi ad Roſcium nihil perueniret:quod tu a Flauio abſtuliſſes.niſi te i ſuā li
tem dediſſet cognitorē ad te puenire nihil debet:quod Roſcius p ſua parte exegit:quōiā tuus cognitor
nō ē factus.Quid.n.huic rei reſpondere poteris Fanni cum de ſua parte Roſcius tranſegit:cū Flauio:actio
nē tibi tuā reliqt an nō:Si nō reliquit:quēadmodū.HS.ccclui.ab eo poſtea exegiſti:ſi reliquit:quid ab hoc
petis:quod p te perſequi & petere debes:Similima.n.& maxime gemina ſocietas hæreditatis ē:quēadmo
dū ſocius i ſocietate habet partē:ſic hæres i hæreditate habet partē. Vt hæres ſibi ſoli nō coheredibus petit:
ſic ſocius ſibi ſoli nō ſociis petit:& quemadmodū uterq; pro ſua parte petit:ſic pro ſua parte diſſoluit hæres
ex ſua parte.qua hæreditatem adiit:ſocius ex ea qua ſocietatē coiit:Quēadmodū ſuā partē Roſcius ſuo no
mine cōdonare potuit Flauio ut eam tu nō peteres:ſic cū exegit ſuā partē:& tibi itegrā petitionē reliquit te
cū partiri nō debet:niſi forte tu puerſo more:qd huius ē ab alio extorqre nō potes:huic eripe potes putat in
ſentētia Saturius qdcūq; ſibi petat ſocius id ſocietatis fieri:qd ſi ita eſt quæ malū ſtulticia fuit ſ Roſcius q ex
iuris pitoꝝ cōſilio & auctoritate reſtipularet a Fānio diligēter:ut quod eius exegiſſet a Flauio dimidiā par
tē ſibi diſſolueret:ſi qdē ſine cautiōe & repmiſſiōe nihilominus id Fānius ſocietati hoc ē Roſcio debebat.

¶M.T.C.LIBER PRIMVS IN VECTIVARVM.IN CATILINAM.

QVOVSQ; VE.ne.Tandem abutere Catilina patientia noſtra:quādiu etiā furor iſte tuus
nos eludet:quē ad finē ſeſe effrēata iactabit audacia.Nihil ne te nocturnū pſidiū palatii:ni
hil urbis uigiliæ:nihil timor populi nihil cōcurſus bonorum omniū:nihil hic munitiſſimus
habēdi ſenat⁹ locus:nihil hoꝝ ora uultuſq; mouerūt:patere tua cōſilia nō ſentis. Cōſtrictā
iam hoꝝ omniū cōſciā teneri cōiurationē tuā nō uides:qd proxīa.qd ſupiori nocte egeris
ubi fueris quos conuocaueris:qd cōſilii cœpis:quē noſtrū ignorare arbitraris.O tpa.O mors:Sēatus hoc
intelligit.Conſul uidet:hic tamen uiuit.uiuit:imo uero & in ſenatū uenit fit publici conſilii particeps No
tat & deſignat oculis ad cædē unūquēq; noſtrū:nos āt uiri fortes ſatiſfacere Reipu.uidemur:ſi iſtius furorē
ac tela uitemus.Ad mortē te Catilina duci iuſſu cōſulis iā pridē oportebat:i te conferri peſtē iſtam quam
tu in nos oēs iam diu machīaris:an uero uir ampliſſimus.P.Scipio pōtifex maximus Tyberium Gracchū
mediocriter labefactātē ſtatū Reip.priuatus īterfecit Catilinā uero orbē terræ cæde ac icēdus uaſtare cupi
entē nos conſules pferemus:Nā illa nimis antiqua prætereo q̄ Quintus Seruilius Hala ſpurium Meliū
nouis rebus ſtudētē manu ſua occidit fuit:fuit iſta quondam i hac Rep.uirtus ut uiri forte acrioribus ſup/
pliciis ciuē pniitioſum q̄ acerbiſſimū hoſtē coercerēt:habemus.n.ſenatuſconſultū i te Catilīa uehemēs:&
graue:non deeſt Reipu.conſilium neq; auctoritas huius ordinis:nos nos dico aperte deſumus. Decre

morte ſuperioris uxoris nouis nuptiis domum uacuam feciſſes:nóne etiam icredibili ſcelere hoc ſcel⁹ cu
mulaſti:quod ego prætermitto:& facile patior ſileri ne in hac ciuitate tāti facinoris imanitas aūt extitiſſe
aut nō uindicata eſſe uideatur:ꝑtermitto ruinas fortunarū tuarum quas oēs proximis idibus tibi īpēdere
ſenties ad illa uenio quæ nō ad priuatā ignominiā uitiorū tuorū nō ad domeſticā tuā facultatē ac turpitu
dinem:ſed ad ſumma Reip.atq; oīum noſtrum uitā ſalutéq; pertinent.Poteſt ne tibi huius uitæ hæc lux
Ca.aut hui⁹ cœli ſpiritus eſſe iocūdus cum ſcias eſſe horum neminem qui neſciat te pridie calēdas Iāua.
Lepido & Tulio cōſulibus ſtetiſſe i comitio cum telo.& manum conſulum & pricipum ciuitatis interficiē
dorum cauſa parauiſſe?Sceleri ac furori tuo nō mentem aliquam aut timorem tuū:ſed fortunam Popu.
Ro.obſtitiſſe?at iam illa omitto neq;.n.ſūt aut obſcura aut nō multo poſt cōmiſſa quotiēs tu me deſigna
tum:quotiens uero me conſulem interficere conatus es?quot ego tuas proditiones ita cōiectas:ut uitari
poſſe nō uiderent̄ parua quadam declinatiōe & ut aiūt corpore effugi?nihil agis:nihil aſſeq̄ris: nihil mo
liris qđ me latere ualeat:neq; tamen conari neq; uelle deſiſtis:quotiēs iam tibi extorta eſt ſica iſta de mani
bus?quotiens uero excidit caſu aliquo & elapſa eſt?tamē carere diutius non potes:quæ quidē q̄bus ab te
initiata ſacris ac deuota ſit neſcio ꝙ eā neceſſe putas i cōſulis corpore defigere:nūc uero quæ tua ē iſta uita.
Sic.n.iam tecū loquar non ut odio ꝑmotus eē uideat quod debeo?Sed ut miſericordia q̄ tibi nulla debe
tur:ueniſti pauloante in Senatum:q̄s te ex hac tāta freq̄ntia tot ex tuis āicis ac neceſſariis ſalutauit. Si hoc
poſt hominum memoriā contigit nemini uocis cōtumeliā expectas.Cum ſis grauiſſimo iudicio tacitur
nitatis oppreſſus.Quid quod aduētu tuo iſta ſubſellia uacua facta ſunt.Quid qđ oēs conſulares:qui tibi
perſæpe ad cædē cōſtituti fuerūt ſimulatq; aſſediſti partē iſtā ſubſelliorū nudam atq; inanē reliquerūt:quo
tādē aīo hoc tibi ferēdū putas.Serui mehercules mei ſi me iſto pacto metuerēt ut te metuūt omnes ciues
tui domum meā relinquēdā putarem tu tibi urbē nō arbitraris.& ſi me meis ciuibus iniuria ſuſpectū tam
grauiter atq; offenſum uiderē:carere me aſpectu ciuiū q̄ infeſtis oīum oculis cōſpici mallē.tu cū cōſcientiā
ſcelerū tuorū agnoſcas odiū oīum iuſtū & iā diu tibi debitū:dubitas quorū mētes ſenſumq; uulneras eorū
aſpectus præſentiáq; uitare.Si te parētes timerēt atq; odiſſent tui neq; eos ulla rōne placare poſſes:ut opi
nor ab eorū oculis aliquo rōcederes nūc te patria quæ cōis eſt parens oīum noſtrū odit atq; metuit & iam
diu de te nihil iudicat niſi de parricidio ſuo cogitare huius tu neq; auctoritatē uerebere.Nec iudiciū ſeq̄re
nec uī ꝑtimeſces:q̄ tecū Catilina ſic agit & quodāmodo tacita loquitur:nullū iam aliquot āuis facinus extitit
niſi ꝑ te nullū flagitiū ſine te tibi multorū ciuiū cædes tibi uexatio direptioq; ſociorū ipunita fuit ac libera:
tu nō ſolū ad negligēdas leges & quæſtiones uerūetiā ad euincēdas ꝑfringēdaſq; ualuiſti. Superiora illa
quāq̄ ferēda non fuerūt:tuli tamē ut potui:nūc uero me totā eē ī metu ꝓpter unū te q̄cq̄d increpuerit Cati
linā timeri:nullū uideri cōtra me conſilium iniri poſſe quod a tuo ſcelere abhorreat:non ē ferēdum.Quā
obrē diſcede atq; hunc mihi timorē eripe:ſi uerus eſt:ne opprimar:ſin falſus:ut tandē aliquando timere de
ſinā:hæc ſi tecū ita ut dixi patria loquatur:nonne impetrare debeat etiam ſi uim adhibere non poſſit:qd
quod tute ipſe in cuſtodiam dediſti:quid quod uitādæ ſuſpicionis cā apud.M.Lepidū te habitare uelle di
xiſti:a quo nō receptus ēt ad me uenire auſus es:atq; ut domi meæ aſſeruarē rogaſti:cū a me id quoq; reſpō
ſi tuliſſes me nullo modo poſſe iiſdē parietibus tuto eē tecum qui magno i periculo eſſem:q iiſdem mœ
nibus cōtineremur:ad Qu.Metellū prætorem populi Ro.Veniſti:a quo repudiatus ad ſodalem tuum ui
rū optimū.M.Marcellum demigraſti:quē tu & ad cuſtodiēdum te diligentiſſimum:& ad ſupplicandū ſa
gaciſſimū & ad uindicandū fortiſſimū fore putaſti:ſed q̄ longe uidet̄ a carcere atq; uinculis abeſſe debere
qui ſe ipſum iā dignū cuſtodia iudicarit:quæ cū ita ſint Ca.dubitas ſi hic morari æquo animo non:potes:
abire in aliquas terras & uitā iſtā multis ſuppliciis iuſtis debitiſq; ereptam fugæ ſolitudiniq; mādare. Refert
inq̄s ad Senatum.Id eū poſtulas & ſi hic ordo ſibi placere decreuerit:te ire in exilium obtēperaturum te
eſſe dicis:nō referam id quod abhorret a meis moribus:ſed tantū faciam:ut itelligas qd hi te ſentiāt:egre
dere ex urbe Ca.libera Rempub.metu in exiliū ſi hāc uocē expectas:proficiſcere:qđ ē Ca quod attēdas:&
quid animaduertis horū ſilentium:patiuntur:tacent.Quid expectas auctoritatem loquentiū.Quorū uo
lūtatem tacitorꝫ ꝑſpicis:at ſi hoc idē huic adoleſcenti optimo.P.Sextio ſi fortiſſimo uiro.M. Marcello dixiſ
ſem iam mihi cōſuli hoc ipſo in tēplo Senat⁹ iure optimo uim & manus intuliſſet:de te autē Catilina cū
quieſcūt ꝓbāt cū patiuntur decernunt:cum tacent clamant:neq; hi ſolum:quorum uel auctoritas clara eſt
Videlicet uita uiliſſima.Sed ēt illi eq̄tes Ro.honeſtiſſimi atq; optimi uiri cæteriſq; fortiſſimi ciues qui cir
cūſtant Senatū:quorꝫ tu:& frequētiā uidere & ſtudia perſpicere & uoces pauloante exaudire potuiſti:quo
rū ego uix abs te iā diu manus ac tela cōtineo eoſdē facile adducā:ut te hæc quæ uaſtare iam pridē ſtudes
relinquētē uſq; ad portas ꝓſequantur.Quāq̄ quid eſt qđ loquar?te ut ulla res frangat:tu ut unquā te corri
gas:tu ut ullā fugam meditere:tu ut ullum exiliū cogites utinā iſtam mentem dii imortales tibi donarēt.
Tametſi uideo ſi mea uoce ꝑterritus ire in exilium animum iduxeris.Quanta tēpeſtas iuidiæ nobis:ſi mi
nus ī præſens tempus recēti memoria ſcelerꝫ tuorꝫ at in poſteritate ipendeat:ſed non eſt mihi tanti dūmo
do iſta tua ſit priuata calamitas & a Reip.ꝑiculis ſeiungatur.Sed tu ut uitiis tuis commoueare ut legū pœ
na ſ ꝑtimeſcas ut temporibus Reip.cedas non eſt poſtulandū:neq;.n.is es Ca.ut te pudor a turpitudie:aut
metus a ꝑiculo aut ratio a furore reuocarit.Quāobrem ut ſæpe iam dixi proficiſcere ac ſi mihi inimico ut
prædicas tuo conflare uis inuidiam:recta uia perge ī exiliū:uix feram ſermones hominum ſi id feceris uix
molem iſtius inuidiæ ſi i exiliū iuſſu cōſulis ieris ſuſtinebo.Sin āt ſeruire meæ laudi & gloriæ mauis egre
dere cum īportuna ſceleratorū manu.Confer te ad Manlium cōcita ꝑditos ciues.Secernē te a bonis.In
fer patriæ bellum exulta impio latrocinio:ut a me non eiectus ad alienos:ſed inuitat⁹ ad tuos iſſe uidearis

quãq̃ qd ego te inite:a quo iam ſcio eẽ præmiſſos:q te ad forum Aureliũ præſtolarentur:armati:cũ ſciã iam
pactã & conſtitutã cũ Manlio diẽ:a quo ẽt aq̃lam illã argenteã:quam tibi ac tuis omnibus confido pnitio-
ſam ac funeſtam futurã cũ domi tuæ ſacrarium ſcelerũ tuorũ cõſtitutũ fuit:ſciã eſſe ꝑmiſſam tu ut illa careã
diutius poſſis quã uenerari ad cædẽ ꝓficiſcẽs ſolebas:a cuius altaribus ſæpe iſtã ipiã dextrã ad necem ciui
um tranſtuliſti.Ibis tãdem aliquãdo quo te iam pridẽ iſta tua cupiditas effrenata ac furioſa rapiebat:neq̃
enim tibi hæc res affert dolorẽ:ſed quãdam incredibilẽ uolupratẽ ad hãc te amentiam natura peperit:uo-
luntas exercuit:fortuna ſeruauit nunq̃ tu nõ mõ ociũ ſed ne bellum q̃dẽ niſi nepharium concupiſti nact⁹.
eo ex ꝑditis atq̃ ab omni nõ mõ fortuna uerũetiã ſpe derelictis cõflatam imꝓborum manũ:hic tu q̃ læti-
cia ꝑfruere q̃bus gaudiis exultabis quanta in uoluptate bacchabere.Cũ in tanto numero tuorũ neq̃ audi
es uirũ bõum queq̃ neq̃ uidebis huius uitæ ſtudium meditati illi ſunt qui feruntẽ labores tui iacere humi
nõ ſolum ad obſidendum ſtuprũ uerũetiam ad facinus obeundum uigilare nõ ſolum ad inſidiandum
ſõno maritorum.Verumetiam bõis occiſorum:habes ubi oſtentes illam tuam ꝓclaram patientiam famiſ
frigoris inodiæ rerũ oium:quibus te breui tẽpore cõfectum eẽ ſenties:tantũ ꝓfeci tum cũ te a cõſulatu rep
puli:ut exul potius tacere q̃ cõſul uexare Rẽp.poſſes:atq̃ ut id qđ eẽt a te ſcelerate ſuſceptum latrocinium
potius q̃ bellũ nominareẽ.Nunc ut a me Patres cõſcripti quandam ꝓpe iuſtam patriæ q̃rimoniam dete
ſter atq̃ deprecer:ꝑcipite quæſo diligenter quæ dicã:& ea penitus animis ueſtris mẽtibuſq̃ mãdate.Etenĩ
ſi mecũ patria q̃ mihi uita mea multo eſt carior ſi cuncta Italia ſi oẽs Reſpublicæ loquantẽ:Marce Tulli:q̃d
agis?Tu ne eũ quem eſſe hoſtem cõpiſti.Quẽ ducem belli futurũ uides:q̃nẽ expectari impatorẽ in caſtris
hoſtium ſentis:auctorẽ ſceleris principẽ cõiuratiõis euocatorẽ ſeruorũ & ciuium ꝑditorũ exire patiere.Vt
abs te nõ emiſſus ex urbe:ſed i miſſus i urbẽ eẽ uideatẽ?Nõne hunc i uincula duci:nõne ad mortẽ rapitĩ
ne ſummo ſupplicio mactari impabis?Quid tãdẽ te ipedit:mos ne maiorũ:at ꝑſæpe ẽt priuati ĩ hac Rep.
ꝑnicioſos ciues morte mulctarũt.An leges:quæ de ciuium reorũ ſupplicio rogatæ ſunt?At nũq̃ in hac ur
be ii qui a Repub.defecerunt:ciuium iura tenuerunt.At inuidiam poſteritatis times:ꝓclarã Po.Ro.refe-
res gratiam qui te hoiem ꝑ te cognitum nulla cõmendatione maiorũ tã mature ad ſummũ iperium per
oẽs honorũ gradus extulit ſi propter inuidiam aut alicuius periculi metũ ſalutẽ ciuium tuorum negligis:
ſed ſi quis eſt inuidiæ metus nõ eſt uehementior ſeueritatis aut fortitudinis inuidia quã inertiæ atq̃ ne-
quitiæ pertimeſcenda.An cum bello uaſtabitẽ Italia:uexabuntur urbes:tecta ardebunt?Tum te nõ exiſti-
mas inuidiæ incendio cõflagraturũ?his ego ſanctiſſimis Reipu.uocibus & eorũ hominum:qui hoc idem
ſentiunt mẽtibus pauca reſpondebo.Ego ſi hoc optimum factum iudicarem.P.C.Catilinã morte mulcta
ri unius uſurã horæ gladiatori iſti ad uiuẽdum nõ dediſſem.Etenim ſi ſummi & clariſſimi uiri Saturnini
& Gracchorũ & Flacci & ſuperiorum complurium ſanguine non modo ſe non contaminarunt:ſed ẽt ho
neſtarunt:uerẽdũ mihi non erit ne quid hoc parricida ciuiũ ĩterfectio inidiæ mihi ĩ poſteritatem redunda-
ret:q̃ ſi ea mihi maxime ipenderet tamen hoc aio fuit ſemp ut inuidiã uirtute ꝑtã gloriã nõ inuidiam pu
tarẽ.Quãq̃ nonnulli ſunt i hoc ordine qui aut ea quæ iminẽt nõ uideãt aut ea quæ uident diſſimulent qui
ſpẽ Catilinæ mollibus ſentẽtiis aluerunt.Coniurationemq̃ naſcentem corroborauerunt quorũ auctori-
tatẽ ſecuti multi non ſolum iprobi uerũetiam imperiti ſi in hunc animaduertiſſem:crudeliter nõ egregi
factum eſſe dicerẽt.Nunc intelligo ſi iſte quo intendit in Mãliana caſtra ꝑuenerit:neminem tã ſtultũ fore
qui nõ uideat cõiurationẽ patefactam eſſe:neminem tam iprobum qui non fateatur hoc autem uno iter
fecto intelligo hãc Repub.peſtem reprimi:niſi iperperuũ comprimi poſſe. Quod ſi ſe eiecerit ſecũq̃ edu
xerit ſuos & eodem cæteros undiq̃ collectos naufragos aggregarit:extiguetur atq̃ delebitur nõ mõ hæc
tã adulta Reip.peſtis uerumetiam ſtirps ac ſemen malorum omnium:q̃d.n.iamdiu.P.C.in his periculis
cõiurationis inſidiiſq̃ uerſamur.Sed neſcio quo pacto omnium ſcelerũ ac ueteris furoris & audaciæ ma
turitas i noſtri cõſulatus tempus erupit.Quod ſi ex tanto latrocinio iſte unus tolletur uidebimus fortaſſe
ad breue quoddam tempus cura & metu eẽ releuati periculũ ãt reſidebit & erit incluſum penitus in ueis
atq̃ i uiſceribus Reipu.ut ſæpe homines ægri morbo graui cum febri æſtuq̃ iactãtur.Si aquam gelidam
biberint:primo releuari uidentur deide multo grauius uehemẽtiuſq̃ affligantur.Si hic morbus qui eſt i
Repub.releuatus iſtius pœna uehemẽtius ciuibus reliquis ingraueſcet.Quare ſecedãt improbi. Secernãt
ſe a bonis.Vnum in locum congregentur muro deniq̃ id quod ſæpe iã dixi diſcernãtur a nobis. Deſinãt
inſidiari:domi ſuæ cõſuli.Circũſtare tribunal prætoris Vrbani obſidere cum gladiis curiam malleolos &
faces ad inflãmandam urbem comparare.Sit deniq̃ ſcriptũ in frõte uniuſcuiuſq̃.Quid de Repub.ſentiat
polliceor uobis.p.R.tãtam in nobis cõſulibus fore diligentiam tantã in uobis auctoritatẽ tantam in eq̃ti-
bus Ro.uirtutem:tantam in omnibus bonis cõſenſionẽ:Vt Catilinæ profectione oia patefacta:illuſtrata
oppreſſa uindicata eẽ uideatis.Hiſce omnibus Catilina cum ſumma Reip.ſalute cum tua peſte ac ꝑni-
ciæ cũq̃ eorum exitio q ſe tecum omni ſcelere parricidioq̃ iũxerũt ꝓficiſcere ad impium bellum ac nepha
riũ.Tu Iuppiter q iiſdem q̃bus hæc urbs condita auſpiciis a Romulo es cõſtitutus:quem ſtatorẽ huius ur-
bis atq̃ iperii uere nominamus hũc & hui⁹ ſocios a tuis aris cæteriſq̃ tẽplis ac tectis urbis a mœnibus a ui-
ta fortũiſq̃ ciuiũ oĩum acerbis & oẽs bonorũ inimicos:hoſtes patriæ:latrões Italiæ ſcelerũ fœ
dere inter ſe ac nefaria ſocietate coniunctos æternis ſuppliciis uiuos mortuoſq̃ mactabis.

M.T.C.LIBER SECVNDVS INVECTIVARVM.IN CATILINAM.

TANDEM.Aliquando q̃rites.Luciũ Catilinã furẽtẽ audacia ſcelus anhelãtẽ:ꝑtriæ peſtẽ nefa
riæ moliẽtẽ:uobis atq̃ huic urbi ferrũ flãmãq̃ minitãtẽ ex urbe uel eiecimus uel emiſimus
uel ipm egrediẽtẽ uerbis ꝓſecuti ſum⁹:abiit:exceſſit:euaſit:erupit nullã iã pnicies a mõſtro il

lo atq; ꝓdigio mœnibus ipſis ītra mœnia cóparabit?Atq; húc equidē unum huius belli domeſtici ducē ſi
ne cōtrouerſia uicim⁹.Nō.n.iā iter latera noſtra ſica illa uerſabit:nō i cāpo:nō i foro non ī curiā:nō deniq;
inter domeſticos parietes pertimeſcemus loco ille motus eſt cū eſt ex urbe depulſus palam iam in hoſtē
nullo impediente bellum iuſtum geremus ſine dubio perdidimus hominem magnificeq; uicimus:cum
illum ex occultis inſidiis in apertum latrocinium coniecim⁹.Quod uero non cruentum mucronē ut no-
luit extulit:ꝙ uiuis nobis egreſſus eſt:quod ei ferrum e manibus extorſimus ꝙ icolumes ciues quod ſtātē
urbē reliquit.Quāto tādem illum mœrore eſſe afflictum & profligatū putatis?iacet ille nunc ꝓſtratus Qui
rites?Et ſe perculſum atq; abiectum eē ſentit.Et retorquet oculos:profecto ſæpe ad hanc urbem quā a ſuis
faucibus ereptam eſſe luget. Quæ quidē mihi lætari uidet:quod tantā peſtem euomerit foraſq; ꝓiecerit.
Ac ſi qs eſt talis quales eſſe oēs oportebat:qui in hoc ipſo:in quo exultat & triumphat oratio mea: me uehe
menter accuſet ꝙ tam capitalē hoſtē non cōprehenderim potius q̄ emiſerim?Nomē iſta mea culpa Quiri
tes ſed temporū interfectū eſſe.L. Catilinā & grauiſſimo ſupplicio affectū iampridē oportebat. Idq; a me
& mos maiorum & huius impii ſeueritas & Reſp.poſtulabat Sed quam multos fuiſſe putatis: qui q̄ ego
deferrem non crederent?quam multos qui et ſe defenderet quā multos qui propter ſtulticiā non putarēt
quam multos qui propter iprobitatē fuerent.Ac ſi illo ſublato depelli a nobis omne periculum iudicare:
iāpridē ego. L. Catilinā nō modo inuidæ meæ uerūetiam uitæ periculo ſuſtuliſſem.Sed cū uiderē ne uo
bis qdē omnibus rē ēt tū ꝓbata ſi illū ut erat meritus morte mulctaſſem fore ut eius ſocios iuidia oppreſ-
ſus ꝓſequi non poſſem.Rem huc deduxi ut tum palam pugnare poſſetis cū hoſtē uideretis.Quē qdē ego
hoſtē quā uehementer foris eſſe timidū putē.Licet hinc intelligatis ꝙ illud etiā moleſte fero ꝙ ex urbe pa
rum comitatis exierit.Vtinā ille oēs ſecū ſuas copias eduxiſſet.Tōgilium mihi eduxit quem amare in præ
texta calumnia cœperat Publicū & Numacium quorū æs alienū cōtractum in popinam nullum Reip.mo
tū afferre poterat.Reliquit quos uiros quāto ære alieno quam ualentes quā nobiles uos uidetis.Itaq; ego
illum exercitum ex Gallicanis legionibus & hæc delectu quē in agro piceno & gallico.Qu.Metellus ha-
buit:& ex copiis quæ a nobis quottide cōparant magnoꝑe cōtemno collectū ex ſenibus deſperatis:ex agre
ſti luxuria ex ruſticis metalli doctoribus ex iis qui uadimonia deſeref q̄ illū exercitū maluerunt:qbus ego
nō modo ſi aciem exercitus nr̄i uerūetiā ſi edictū noſtri ꝓtoris oſtēdero concident.Hos quos uideo uolitar
in foro:quos ſtare ad curiā quos ēt in Senatū uenire q̄ nitēt ungnentis.qui fulgēt purpura mallē ſecū ſuos
milites eduxiſſent qđ ſi hic ꝑmanēt memētote tā illū exercitū eſſe nobis quā hos qui exercitū deſeruerunt
pertimeſcendos.Atq; hoc ēt ſunt timendi magis quod quicqd cogitent me ſcire ſentiunt.neq; tū permo
uent.Video cui ſit Apulia attributa.Qui hēt hetruriā qui agrū picenū qui Gallicū:qui ſibi has urbanas in
ſidias cædis atq; incendiorū depopoſcerit.Oia ſuperioris noctis cōſilia ad me delata eē ſentiūt:patefeci I ſena
tu heſterna die Catilina ipſe pertimuit:ꝓfugit:hi qd expectāt:nōne illi uehemēter errāt ſi illā meā priſtinā
lēitā ꝑpetuā ſperāt futura:Quod expectaui iā ſū aſſecutus ut uos oēs factā eē aꝑte cōiurationē cōtra rēpub-
uideretis:niſi uero ſi quis eſt qui Catilinæ ſimilis cū Catilina ſentire nō putet nō eſt iā lenitati loc⁹ Seueri-
tatē res ipſa flagitat.Vnū ēt núc cōcedā exeant ꝓficiſcāt ne patiant deſiderio ſui Catilinam miſerū ibeſcer:
Demōſtrabo iter aureliā uiam ꝓfectus ē.Si accelerare uolēt ad ueſperā conſequentur. O fortūatā Rēpu.ſi
qdē hāc ſentinā hui⁹ urbis eiecerit.Vno me hercule Catilina exhauſto releuata mihi ac recreata Reſp.ui-
det.Quid.n.mali aut ſceleris fingi aut cogitari pōt:qđ nō ille cōceperit.Quis tota Italia ueneficus qs Gla-
diatorq́s latroq́s ſicariuſq́s parricida:qs teſtamētorū ſubiectorq́s circūſcriptorq́s ganeoq́s nepos:quiſ
adulter q̄ mulier īfamis:qs corruptor iuuētutis:qs ꝑditus īueniri pōt q ſe cū Catilīa nō familiariſſime uixiſ-
ſe fateat.Quæ cædes ꝑ hos annos ſine illo facta ē:qđ nefariū ſtuprū nō ꝑ illū.Iā uero quæ tanta unq̄ in ullo
hoīe iuuētutis illecebra fuit quāta ī illo q alios amabat ipſe turpiſſime aliorū amori flagitioſiſſie ſeruiebat
Aliis fructū libidinū aliis mortē:parētum nō modo pellēdo uerumetiā adiuuādo pollicebat.Núc uero q̄
ſubito nō ſolū ex urbe uerumetiā ex agris ingētē numeꝝ ꝑditoꝝ hoium collegerat:nemo nō mō Romæ
ſed ne ullo in angulo toti⁹ Italiæ oppreſſus ære alieno fuit:quē nō ad icredibile ſceleris fœdus adſciuerit.
Atq; ut eius diuerſa ſtudia idiſſimili rōne ꝑſpicere poſſitis:nēo ē in ludo gladiatorio paulo ad facinus
audacior q ſe nō intimū Catilinæ fateat:nemo inſcena leuior & neqs q ſe nō eiuſdē ꝓpe ſodalē fuiſſet cōme
moret atq; idē in ſtuprū & ſcelerū exercitatione aſſuefact⁹ frigore & fame & ſiti & uigiliis ꝑferēdis fortis ab
illis ꝓdicat.Cū.industriæ ſubſidia atq; īſtrumēta uirtutis ī libidine audaciaq; cōſumeret.Húc uero ſi ſecuti
erunt ſui cōites ſi ex urbe exierint deſperatorū hoīum flagitioſiſſimi greges.O uos beatos. O Rēp.fortu-
natā.O ꝑclarā laudē cōſulat⁹ mei.Iam.n.nō ſunt mediocres hominū libidines nō hūanæ & tollerandæ au
daciæ:nihil cogitāt:niſi cædē:niſi incēdia:niſi rapinas primō oia ſua ꝓfuderunt fortunas ſuas obligauerunt.
Res eos iāpridē:fides nuꝑ deficere cœpit.Eadē tamē illa quæ erat in abūdātia libido ꝑmanet:qđ ſi in uino
& alea cōmeſſatiōes ſolū & ſcorta quærerēt eēnt illi qdē deſperādi:ſed tū eſſent ferēdi.Hoc uero qs ferr poſ
ſit inertes hoīes fortiſſimis uiris inſidiari ſtultiſſimos prudētiſſimis ebrios ſobriis dormiētes uigilātibus
q mihi accubātes ī cōuiuiis cōplexi mulieres impudicas uino lāguidi cōfecti cibo ſertis rdimiti ūguētis ob-
ꝑdbilitati ſtupris eructāt ſermōibus ſuis cædā bono tū atq; urbis īcendia.Quib⁹ ego cōfido ipēdēr fatū ali
qđ & pœnā iā diu ī ꝓbitati nequitiæ ſceleri libidini debitā aut iſtat iā plane iā certe appropiq̄re:quos ſi me⁹
cōſulatus,q̄m ſanare nō pōt ſuſtulerit:nō breue neſcio:qđ tp̄s ſed multa ſæcula ꝓpagarit reip.nulla eſt.n.
natio q̄ ꝑtimeſcamus:nullius rex q̄ bellū.p.R.facer poſſit.Oia ſūt externa unius uirtute terra mariq; paca
ta:Domeſticū bellū manet:itus īſidiæ ſūt:itus iclusum ꝑiculū ītus ē hoſtis.Cū luxuria nobis cū amētia cum
ſcelere certādū:huic me belo q̄rites ꝓfiteor ducē ſuſcipio iimicitiā hoium ꝑditorū q ſanari poterūt qcūq; ra

tiõe ſanabo:quæ reſecãda erũt nõ patiar ad pniciẽ ciuitatis manere. Proide aut exeãt aut qeſcãt aut ſi & i ur
be & i eadẽ mẽte pmanent ea q̃ merent̃ expectẽt. At ſunt ẽt q dicãt a me eiectũ i exiliũ eſſe Catilinã. Quos
ego ſi uerbo aſſeq poſſem iſtos ipſos ieicerẽ q hæc loquũt̃ Homo uidelicet timidus aut ẽt pmodeſt⁹ uocẽ
cõſulis pferre nõ potuit:ſimul atq̧ i exiliũ ire iuſſus ẽ paruit:q heſterna die cũ domi meæ pene iterfectus eſ
ſem. Senatũ i ædẽ iouis ſtatoris cõuocaui. Rẽ oẽm ad publicũ cõſiliũ detuli quo cũ Ca. ueniſſet:qs eũ Sena
toꝝ appellauit:qs ſalutauit:qs deniq̧ nõ ita deſpexit ut pditũ ciuẽ. Ac nõ potius iportuniſſimũ hoſtẽ: q̃n ẽt
priceps ei⁹ ordis ptẽ illã ſubſelliorũ ad q̃ ille acceſſerat nudã atq̧ inanẽ reliqrũt:hic ego uehemẽs ille cõſul
iſerbo i exiliũ ciues eiicio q̃ſiui de. Ca. an nocturno cõuẽtu apd̃. M. Leccã fuiſſet nec ne. Cũ ille hõ audaciſſi
mus cõſciẽtia cõiunctus primo reticuiſſet. Pateſeci cætera qd ea nocte egiſſet:ubi fuiſſet. Quid in pximã cõ
ſtituiſſet quẽadmodũ eẽt ei ratio totius belli deſcripta edocui. Cum hæſitaret cũ teneret̃:q̃ſiui qd dubitaret
proficiſci eo quo iãpridẽ pararat cũ arma cũ ſecures cũ faſces cũ tubas cũ ſigna militaria cũ aqlã illã argẽteã
Cui ẽt ille ſacrariũ ſcelerũ domi ſuæ fecerat ſcirẽ eẽ pmiſſam i exiliũ eiiciebã quẽ iã igreſſum eẽ i bellũ uide
bã. Etenĩ credo Mãlius iſte cẽturio q i agro feſulano caſtra poſuit bellũ Po. Ro. ſuo noie indixit. Et illa ca/
ſtra nũc nõ Catilina ducẽ expectãt & ille eiectus i exiliũ ſe Maſſiliã ut aiũt nõ i hæc caſtra cõfert. O cõditio-
nẽ miſerã nõ mõ adminiſtrãde uerũ ẽtiã cõſeruãdæ Reipu. Nũc ſi. L. Catilina cõſiliis piculis laborib⁹ meis
circũclulus ac debilitatus ſubito ptimuerit. Sniam mutauerit deſeruerit ſuos cõſiliũ belli faciẽdi abiecerit.
Et ex hoc curſu ſceleris ac belli iter ad fugã atq̧ i exiliũ cõuerterit nõ ille a me ſpoliatus armis audaciæ non
obſtupefactus ac pterritus:mea diligẽtia nõ de ſpe conatuq̧ depulſus. ſed idẽnatus inocẽs i exiliũ iectus a
cõſule ui & minis eẽ dicet̃. Et erũt q illũ ſi hoc fecerit nõ iprobũ:ſed timidũ me nõ diligẽtiſſimũ cõſulẽ: ſed
crudeliſſimũ tyrãnũ exiſtimare uelint. Eſt mihi tãti grites huius inuidiæ falſæ atq̧ iniquæ tẽpeſtatẽ ſubirẽ dũ
mõ a uobis huius horribilis belli ac nepharii piculũ depellat̃. Dicat̃ ſane eiectus eẽ a me dũmõ eat i exiliũ
Sed mihi credite nõ ẽ iturus. Nũq̃ ego a diis imortalib⁹ optabo inuidiæ meæ relẽuãdæ cã ut. L. Catilinã du
ceẽ exercitũ hoſtũ atq̧ in armis uolitarẽ audiatis. Sed triduo tñ audietis. Multoq̧ magis illd̃ timeo ne mihi
ſit inuidioſũ aliq̃do qd illũ emiſeri poti⁹ q̃ eiecerim. Sed cũ ſint hoies q illũ cũ pfect⁹ ſit eiectũ eẽ dicant idẽ ſi
interfect⁹ eẽt qd dicerẽt? Quãq̃ iſti q Catilinã Maſſiliã ire dictitãt nõ hoc tã qrunt̃ q̃ uerẽt̃. Nemo eſt iſtorũ tã
miſericors q illũ nõ ad Mãliũ q ad Maſſilienſes ire malit. Ille ãt ſi me hercule hoc qd agit nunq̃ antea cogitaſ
ſet tñ latrocinãtẽ ſe interfici mallet quã exulẽ uiuere. Nũc uero cũ nihil ei adhuc pter ipſius uolũtatẽ cogita
tionẽq̧ acciderit niſi q uiuus Roma pfectus ẽ. Optem⁹ potius ut eat in exiliũ q̃ q̃ramur. Sed cur tãdiu de
uno hoſte loqmur? Et de eo hoſte q iã fatet̃ ſe eẽ hoſtẽ: & quẽ quia quod ſp uolui mur⁹ intereſt non timeo:
de his q diſſimulãt:q Romæ remanẽt nihil dicimus. Quos qdẽ ego ſi ullo mõ fieri poſſit nõ tã ulciſci ſtu-
deo quã ſanarẽ & ipſos placare Reip. neq̧ id q̃re fieri nullo mõ poſſit. ſi audirẽ a me uolẽt intelligo. Exponã
n. uobis ex qb⁹ generib⁹ hoium iſtæ copiæ cõparent̃. Deinde ſingulis medicinã cõſili atq̧ orõnis meæ ſi
quã potero afferam. Vnum gen⁹ ẽ eorum q magno ære aliẽo maiores ẽt poſſeſſiões habẽt:q̃rum amorẽ ad
ducti diſſolui nullo mõ poſſunt:horũ hoium ſpẽs ẽ hõeſtiſſima ſunt. n. locupletes uoluntas uero & cã impu
dentiſſima tu agris tu ædificiis:tu argẽto:tu familia tu reb⁹ oĩb⁹ ornatus & copioſus ſis & dubites aliqd de
poſſeſſiõs detraherẽ acq̃rẽ fidẽ. Quid. n. expectas: bellũ quid. n. i uaſtitate oĩum tuas poſſeſſiões ſacroſan
ctas futuras putas: aut tabulas nouas. Errant qui iſta a Ca. expectant: Meo bñficio tabulæ nouæ pferũt̃ uerũ
auctiõariæ:neq̧. n. iſti qui poſſeſſiões habẽt alia rõne ſalui ulla eẽ poſſunt: Quod ſi maturi⁹ facerẽ uoluiſſẽt
neq̧ id: qd̃ ſtultiſſimũ certarẽ cũ uſuris fructib⁹ pſidioꝝ & locupletiorib⁹ & melioribus ciuibus uteremus.
Sed hoſcẽ hoies minime puto ptimeſcendos q aut deduci de ſnĩa poſſunt aut ſi pmanebũt:magiſ mihi ui
dent̃ nõ tã facturi cõtra Rẽp. q arma laturi Alteꝝ genus eſt eoꝝ q q̃q̃ pmunt̃ ære aliẽo dõinationẽ tñ expe
ctãt rerũ potiri. uolũt honores: quos qeta Rẽp. deſperẽt pturbata ſe cõſeq poſſe arbitrãt̃. Quibus hoc pcpi
endũ uĩ: unũ. ſ. & idẽ qd̃ reliqs oĩbus ut deſperet id qd conãt̃ ſe cõſeq poſſe. Primũ oĩum ſentiãt me ipm u-
gilare adeſſe puiderẽ Reip. deĩde magnos aĩos eẽ i bõis uiris magnã cõcordiã maximã multitudinem ma
gnas pterea militũ copias deos dẽiq̧ imortales huic iuicto populo clariſſimo ĩpio pulcherrie urbi cõtrã
tãtã uĩ ſceleris pſentes auxiliũ eẽ laturos: q ſint iã id qd ſũmo furore cupiũt adeptĩ. Nõ illi in ciuerẽ urbis & in
ſanguine ciuiũ q̃ mẽte ſcelerata ac neſaria cõcupierũt. Cõſules ſe aut dictatores aut ẽt reges ſperãt futuros: ñ
uidẽt id ſe cupe qd ſi adepti ſint fugitiuo alicui aut gladiatori ſit neceſe cõcedi tertiũ gẽus ẽ ætate iã affectũ
ſed tñ exercitatione robuſtũ quo ex generẽ iſte ẽ Mãlius cui nũc Cati. ſuccedit hi ſũt hoies ex iis colõiis q̃s
feſulis Sylla cõſtituit: q̃s ego uniuerſas ciuiũ eẽ optimoꝝ & fortiſſimoꝝ uiroꝝ ſentio. Sed tñ hi ſunt colõi
q ſe iſpatis & repẽtinis pecũiis ſumptuoſius iſolẽtiuſq̧ iactarũt. Hi dũ ædificãt tãq̃ beati dum pdiis lecticis fa
miliis magnis cõuiuiis apparatiæ delectãt̃ i tãtũ æs aliẽnũ iciderũt ut ſi ſalui eẽ uelit Sylla ſit ab iferis excitã
dus. Qui ẽt nõnullos agreſtes hoies tẽues atq̧ egẽtes i eãdẽ illã ſpẽ rapinaꝝ ueteꝝ ipulerũt: quos ego utroſ
q̧ i eodẽ generẽ pdatorũ direptorũq̧ pono: ſed eos hoc mõ mõeo: deſinẽt furerẽ & pſcriptiões & dictaturas
cogitarẽ. Tãtus. n. illorũ tporũ dolor iuſtus ẽ ciuitati ut iã nõ mõ hoies: ſed ue pecudes qdẽ paſſuræ eẽ uideã
tur. Quartũ gẽus ẽ ſane uariũ & miuiſtrũ turbulẽtũq̧ q iã pridẽ pmunt̃: q nũq̃ emergẽt q partim maleagẽ rem
do negotio partim ẽt ſũptibus in uetere ære alieno uacillãt: q uadimõiis iudicis pſcriptiõe bonorũ defati
gati pmulti ex urbe & ex agris ſe ad illa caſtra cõferre dicũt̃: hoſce ego ñ tñ milites acres q̃ inficiatorẽs leues
eẽ arbitror: q hoies pmũ ſi ſtare nõ poſſunt corruãt: ſed ita ut nõ mõ ciuitas ſed ne uicini qdẽ pximi ſentiãt
Nã illud uõ itelligo q̃obrẽ ſi hõeſte uiuere nõ poſſunt pire turpiter uelint: aut cũ miore dolore pituros ſe
cũ multis q̃ ſi ſoli peant arbitrent̃. Quintũ genus ẽ parricidarũ Sicariorũ. Dẽiq̧ oĩum facinoroſorũ quos a
Catilina ñ reuocõ: nã neq̧ ab eo diuelli poſſũt & peant ſane in latrocinio quoniam ſunt ita multi ut eos

carcer capere nō poſſit. Poſtremū aūt gēus ē nō ſolū numero ſed ēt genere ipſo atq̧ uita qđ ꝓprium Catili
næ ē de eius delitiis immo uero de cōplexu eius ac ſinu quos pexo capillo nitidos aut iberbes aut quādo
barbatos uideus manicatis & ſtrictis tunicis & talarib⁹ uelis amictos nō togis. Quorū oīs iduſtria uitæ &
uigilādi labor ſ antecœ̄alis cœnis exprimit̄: i his gregibus aleatores oēs adulteri oēs ipuri ipudiciq̧ uerſant̄.
Hi pueri tā lepidi & dilicati nō ſolū amare & amari neq̧ ſalutare & cātar̄ ſed ēt ficas uibrar̄ & ſparger̄ uene
na didicerūt. q niſi exeunt niſi pereūt. Etiā ſi Catilina perierit ſcitote in hac Repub. ſeminaꝝ Catilinariū fu
turū. Verūtn qđ ſibi iſti miſeri nolunt? Nū ſeccū ſuas mulierculas ſunt in caſtra ducturi. Quēadmodum āt
illis carere potuerūt his ꝑſerti iā noctibus: quo aūt pacto illi apēninū atq̧ pruinas ac niues ꝑferēt niſi iccirco
e hyemē toleraturos putāt ꝙ nudi i cōuiuiis ſaltare didicerunt. O bellū magnopeř ꝑtimeſcēdū. Cū hāc ſit
habiturus Catilina ſcortorū cohortē ꝑtoriā. Inſtituite. nūc q̄rites Ro. cōtra has tā ꝓclaras Catiline copias ue
ſtra præſidia ueſtroſq̧ exercitus. Et primū gladiatori illi cōfecto & ſaucio cōſules iperatoreſq̧ ueſtros oppo-
nite. Deide cōtra illā naufragorū eiectā ac debilitatā manū florē totius Italiæ ac robur educite. Iā uero urbeſ
colōiarū ac municipiorū reſpōdebūt Ca. Tumulis ſilueſtribus neq̧ ego cæteras copias ornamēta ꝓſidia ue
ſtra cū illius latrōis iopia atq̧ egeſtate cōferre debeo. Sed ſi oībus his rebus omiſſis qb⁹ nos ſuppeditāur
eget ille ſēatus eq̄tibus. Ro. P. urbe ærario uectigalib⁹ cūcta italia ꝓuīciis oībus exteris natiōibus. Si his re-
bus om ſſis cās ipſas quæ inter ſe cōfligūt cōtūdere uel mus ex eo ipſo q̄ ualde illi i ceāt. Intelligere poſſu
mus. Ex hac. n. parte pudos pugnat illinc petulātia: hinc pudicitia illic ſtuprū hic fides: illinc fraudatio: hinc
pietas. illinc ſcelus hic cōſtātia illinc furor: hinc hōeſtas: illinc turpitudo: hic cōtinētia illic libido: hinc dēiq̧
æquitas. Tēpātia: Fortitudo: Prudētia: uirtutes oēs certant cū iniq̄tate luxuria ignauia temeritate cū uitiis
oībus poſtremo copiæ cū egeſtate: bona ratio cū ꝑdita: mēs ſana cū amētia: bona deniq̧ ſpes cū oīum rerū
deſꝑatiōe cōfligit. In eiuſmodi certamie ac prælio nōne ēt ſi holum ſtudia deficiāt dii ipſi imortales cogāt
ab his præclariſſimis uirtutibus tot tāta uitia ſuꝑari. Quæ cū ita ſint q̄rites uos quēadmodū iam ante dixi ue
ſtra tecta uigiliis cuſtodiis defēdite mihi aūt & urbi ſine ueſtro metu eē ſine ullo tumultu ſatis eē ꝓſidii cō
ſultū atq̧ ꝓuiſum eſt Coloni oēs municipeſq̧ ueſtri certiores a me facti de hac nocturna excurſiōe Catili
næ facile urbes ſuas fineſq̧ defendent Gladiatores quorum ſibi illi fortiſſimam manū certiſſimamq̧ for̄
putauit quāquam animo meliore ſunt quam pars patritiorum poteſtate tamē ueſtra cōtinebunt̄. Qu. M.
quē ego ꝓſpiciēs in agrum Gallicum picenumq̧ præmiſi aut opprimet hoiem aut omnes eius motus co
natuſq̧ ꝓhibebit. Reliquis autē de rebus cōſtituēdis maturandis agundis iam ad ſenatū referemus: quem
uocari uidetis. Nunc illi q in urbe remanſerunt atq̧ adeo conturbant urbis ſalutem omniumq̧ noſtrū in
urbe a Cati. relicti quāq̧ ſint hoſtes tamē quia nati ſunt ciues monitos eos etiā atq̧ etiā uolo i mea lenitas
ſi cui adhuc ſolutior uiſa ē hoc expectauit ut quod latebat erumperet. Quod reliquū ē iā nō poſſum obliui
ſci meam hanc eſſe patriam me horum eſſe cōſulem mihi aut cum his uiuendū aut pro his eē moriūdū
nullus eſt hoc portis cuſtos nullus iſidiator uiæ ſi qui exire uoluit: cōſulere ſibi poſſunt. Qui ueri ſe i urbe
cōmouerit: cui⁹ ego nō modo factum ſed ne icertū conatū ne cōtra patriā deꝑhendero. Sentiet i hac urbe
eſſe uigilātes eſſe egregios magiſtrat⁹ eē fortē ſenatum: eē arma: eē carcerē: quē uindicē nephariorū ac ma
nifeſtorū ſcelerū maiores noſtri eē uoluerēt. Atq̧ hæc oia ſic agent̄: q̄rites ut maxia res minimo motu ꝑi-
la ſumma. nullo tumultu bellū iteſtinū ac domeſticū poſt hoium memoriam crudeliſſimum & maximū
me uno togato duce & iperatoř ſedet̄. Quod ego ſic adminiſtrabo. ut ſi ullo mō fieri poterit: ne iprobus q
dē q̄ſq̄ i hac urbe pœnā ſui ſceleris ſufferat. Sed ſi uis manifeſtæ audaciæ iīpēdēs patriæ ꝑiculū me neceſſa
rio ab hac animi lēitate deduxerit. Illud ꝑfecto perficiā: qđ in tāto & tā inſidioſo bello uix optandū uidet̄: ut
neq̧ bonus q̄ſq̄ itereat: paucorūq̧ pœna uos oēs iā ſalui eē poſſitis. Quæ qdē ego neq̧ mea prudentia: neq̧
cōſiliis humanis fretus polliceor uobis. Qu. ſed multis & nō dubiis deorū imortaliū ſignificatiōibus: qbus
ego ducibus i hāc ſpem ſententiāq̧ ſum igreſſus. Qui iā nō ꝓcul ut quōdā ſolebāt ab extero hoſte atq̧ lon
ginquo: ſed hic ꝓſentes ſuo numine atq̧ auxilio ſua tēpla atq̧ urbis tecta defendēt. Quos uos quoq̧ quiri
tes ꝓcari uenerari iplorare debetis: ut q̄ urbē florentiſſimā pulcherrimā potentiſſimāq̧ eſſe uoluerent: hanc
omnibus hoſtiū copiis terra mariq̧ ſuꝑatis a perditiſſimorum ciuium nephario ſcelere defendant.

¶ M.T.C. IN VECTIVARVM. L. CATILINAM LIBER TERTIVS.

REMPVBLICAM Quirites: uitā quæ oīum ueſtrorū: bona: fortunas: cōiuges: liberoſq̧ uſos
atq̧ hoc domiciliū clariſſimi impii fortunatiſſimā pulcherrimāq̧ urbē hodierno die deorū
immortaliū ſummo erga uos amore: laboribus: cōſiliis: ꝑiculiſq̧ meis ex flamma atq̧ ferro
ac pene ex faucibus fati ereptā & uobis cōſeruatā ac reſtitutā uidetis. Et ſi non minus uobis iu
cūdi atq̧ illuſtres ſunt ii dies: qbus cōſeruamur: q̄ illi qbus naſcimur: ꝙ ſalutis certa lætitia ē
naſcēdi icerta cōditio: & ꝙ ſine ſenſu naſcimur: cum uoluptate conſeruamur: ꝑfecto quoniam illum Ro-
mulū qui hanc urbem cōdidit ad deos imortales beniuolētia famaq̧ ſuſtulimus: eē apud uos poſteroſq̧
uſos i honore debet dies is q tādē hāc urbē cōditā amplificatāq̧ ſeruauit. Nam toris urbis tēplis delubris te
ctis ac mœnibus ſubiectos ꝓpe iā ignes circūdatoſq̧ reſtinximus. Itēq̧ gladios in Rēp. diſtrictos retudius
mucrōeſq̧ eorū a iugulis ueſtris reiecimus. Quæ quoniā i Sēatu illuſtrata pateſacta cōparata ſūt ꝑ me uo-
bis iā expoīā breuiter. Quir. ut & q̄ta & q̄ manifeſta & q̄ Romæ inueſtigata & cōprehenſa ſint uos q ignora
tis ex actis ſcire poſſitis. pricipio: ut Catilina paucis āte diebus erupuit ex urbe: cū ſceleris ſui ſocios & huiuſce
belli nepharii acerrimos duces Rome reliq̄ſſet ſemper uigilaui & ꝓuidi q̄rites quēadmodū i tātis & tā ab
ſcōditis inſidiis ſalui eē poſſemus. Nā cū ex urbe Catilinā eiiciebā nō. n. iā uereor hui⁹ uerbi inuidiam: cū
illa magis ſit timēda ꝙ uiuus exierit ſed ut cum illū exterminari uolebam aut reliq̄ cōiuratoꝝ manū ſimul

exitura aut q̄ reſtituiſſent īfirmos ſine illo ac debiles fore putabā. Atq; ego ut uidi: quos maximo furorē & ſce
lere inflāmatos eē ſciebā. eos nobiſcum eē & Romæ remāſiſſe. In eos oēs dieſ nocteſq; cōſumpſi ut q̄d age
rēt. q̄d ne molirēť: ſentirē: ac uiderē. Vt quoniā aurib⁹ ueſtris ꝓpter incredibilē magnitudinē ſceleris mi orē
fidē faceret oro meaȝ rē ita cōphenderē ut tū demū ſaluti ueſtræ ꝓuideretis: cū oculis maleficiū uideretis.
Itaq; ut cōperi legatos allobrogū belli trāſalpini & tumult⁹ gallici excitādi cā. a. P. Lētulo eē ſollicitatos: eoſ
que in Galliā ad ſuos ciues: eodēq; itinere cū litteris mandatiſq; ad Ca. eē miſſos. comitēq; his adiunctū eē
Vulturtium: atq; huic eſſe ad Ca. datas litteras: facultatem mihi oblatam putaui: ut quod erat difficilimū
quodq; ego ſemper optabam ab diis immortalibus tota res nō ſolū a me: ſed etiā a Senatu & a uobis ma
nifeſte depreheuderet̄ itaq; heſterna die. L. Flaccum & C. Pōtinum prætores fortiſſimos atq; amātiſſimos
Reip. uiros ad me cōuocaui. Rem omnem expoſui: quid fieri mihi placet oſtēdi. Illa autem quo omnia de
Republi. Præclara atq; egregia ſentirent: ſine recuſatione: ac ſine ulla mora negocium ſuſceperunt. Et cū
maduesperaſceret: occulte ad pōtem miluium peruenerunt. Atq; ibi in proximis uillis ita bipartiti fuerūt
ut Tybris inter eos & pōt intereſſet. Eodem & ipſi ſine cuiuſquam ſuſpiciōe multos fortes uiros eduxerūt
Et ego ex præfectura reatina complures delectos adoleſcentes: quorum opera in Reipu utor aſſidue præ
ſidio: cum gladiis miſeram. Interim. tertia ferre uigilia exacta cū iam pōtem miluium magno cōitatu le-
gati Allobrogum ingredi inciperent. unaq; Vulturtius: fit in eos impet⁹: educunť ab illis gladii & a ueſtris
res erant prætoribus nota ſolis: ignorabatur a cæteriſ. Tum interuētu Pōptini atq; Flacci pugna: quæ erat cō
miſſa ſedatur. Litteræ quæcunq; erant in eo comitatu integris ſignis prætorib⁹ traduntʼ ipſi cōprehenſi ad
me cum iā diluceſceret deducūtur Atq; horū oīum ſcelerum īprobiſſimum machinatorē Cymbrum Ga-
binium ſtatim ad me nihil ſuſpicantem uocaui. Deinde item accerſitur. L. Statili⁹: & poſt eū Cethegus tar
diſſime āt Lentulus uenit. Credo ꝙ in litteris dādis præter conſuetudinē ꝓxima nocte uigilarat. Cū uero
ſummis & clariſſimis hui⁹ ciuitatis uiris: qui audita re frequēter ad me mane cōuenerant: litteras a me pri
us aperiri: quam ad Senatum referri placeret: ne ſi nihil eſſet inuentū: temere a me tātus tumultus iniectus
ciuitati uideretʼ: Negaui me eſſe facturum: ut de periculo publico non ad cōſilium pub. rem integrā defer
rem: Etenim quirites ſi ea quæ erant a me delata reperta nō eſſent: tamen ego nō arbitrabar in tantis Rei
publicæ periculis eſſe mihi nimiam diligētiam ptimeſcendam. Senatū frequētē celeriter ut uidiſtis coegi
Atq; interea ſtatim admonitu allobrogum. C. Sulpitium prætorem uirum fortē mi ſi q ex ædibus Cethe-
gi: ſi quid telorum eſſet efferet: ex quibus ille maximū ſiccarum numerū & gladioꝶ extulit. Introduxi Vul
turtiū ſine Callis: fidem Reip. iuſſu Senatus dedi Hortat⁹ ſum ut ea quæ ſciret. ſine timore indicaret: Tum
ille dixit. Cū uix ſe ex magno timore recreaſſet a. P. Lētulo ſe habereʼ ad Catilinā mandata & litteras. Vt ſer
uorum præſidio uteretur: & ad urbem q̄ primum cum exercitu accederet. Id autem eo cōſilio: ut eū urbē
omnibus ex partibus quemadmodū deſcriptum diſtributumq; erāt icendiſſent. Cædemq; īfinitam ciuiū
feciſſent: præſto eēt ille: q fugientes exciperet: ac ſe cum his urbanis ducibus coniungeret. Introducti autē
galli iuſiurādum ſibi & litteras a. P. Lentulo cethego Statilio ad ſuam gentem datas eſſe diceret: Atq; ita ſi
bi: ab his: & a. L. Caſſio eē præſcriptum: ut æquitatum in Italiam quam primum mitterēt: pedeſtres ſibi co
pias nō defuturas. Lentulū autem cōfirmaſſe ex fatis Sibyllinis haruſpicumq; reſponſis ſe eſſe tertiū illū
Cornelium ad quem regnum huius urbis atq; īperium peruenire eēt neceſſe. Cinnā ante ſe & Syllā fuiſ
ſe eundemq; dixiſſe fatalem hūc annum eſſe ad interitū huius urbis atq; impii: qui ēt annus decimus poſt
uirginum abſolutionē: poſt capitoli autem incenſionem uiceſſimus. Hanc aūt cethego cum cæteris con
trouerſiam fuiſſet diceret: ꝙ Lentulo & aliis ſaturnalibus cædem fieri: atq; urbem īcēdi placeret. Cethego
id nimium longum uideri. Et ne longū ſit quirites tabulas proferri iuſſimus: quæ a quoq; dicebantʼ datæ
primum oſtēdimus Cethego. Signum cognouit: Nos linum incidimus legimus litteras. Erat ſcriptum
ipſius manu & allobrogū Senatui & populo ſeſe quæ eorū legatis confirmaſſet facturum eē. Orare ut itē
dem illi facerēt quæ ſibi eorum legati præcepiſſent. Tum cethegus q pauloante aliquid de gladiis ac ſicis
quæ apud ipſum erant deprehenſæ: reſpondiſſet: dixiſſetq; ſe ſemper bonorum ferramētorū ſtudioſum
fuiſſe: recitatis litteris debilitatus atq; abiectus cōcinna cōuictus repēte cōticuit. Introductus ē Statilius: co
gnouit & ſignū & manū ſuam: recitatæ ſunt tabellæ in eandē ferre ſententiā cōfeſſus eſt. Tū oſtēdi tabellas
Lētulo: & quæſiui cognoſceret ne ſignum: annuit: Eſt uero inq̄ notum ſignū: imago aui tui clariſſimi uiri
q amauit unice patriam & ciues ſuos: qui q̄dem te a tanto ſcelere etiam mutare ac reuocare debuit: legūť
eadem rōne ad Senatum allobrogum populūq; litteræ: ſi qui de his rebus diceť uellet feci poteſtatē. Atq;
ille primo quidē negauit: poſt autē aliquāto toto Vulturtii iam iudicio expoſito: atq; edicto ſurrexit. Quæ
ſuis a Gallis quid ſibi eſſet cum his. Quamobrem domum ſuam ueniſſent. Itemq; a Vulturio: q cū illi bre
uiter cōſtāterq; reſpondiſſent: per quem ad eum quotienſq; ueniſſent: quæſiſſem quæ ab eo nihil ne ſecū
eſſet de fatis Sybillinis locutus. Tum ille ſubito ſcelere demens: quanta cōcinnæ uis eſſet: oſtendit. Nā cū
id poſſet inficiari infirmareq; repente præter opinionē omnium confeſſus eſt. Ita. n. illum nō mō ingeni
um illud & dicendi exercitatio: qua ſemper ualuit ſed etiam propter uī ſceleris māifeſti atq; deprehēſi im
pudentia qua ſuperabat omnes improbitaſq; defecit Vulturtius uero ſubito literas ꝓferri: atq; aperiri iuſ
ſit: quas ſibi a Lentulo ad Catilinam datas eſſe dicebat. Atq; ibi uehementiſſime perturbatus Lētulus: tñ
& ſignum ſuum: cognouit & manum. Erāt aūt ſcriptæ ſine nomine: ſed ita. Qui ſim: ex eo quem ad te mi
ſi: cognoſces cura ut uir ſis: & quē ī locum progreſſus ſis: cogita: & uide quid ubi iā ſit neceſſe. Cura ut om
nium tibi adiungas auxilia etiā infimorum Gabinius deinde introductus cum primū impudēter reſpō
dere cœpiſſet: ad extremum nihil ex iis quæ Galli inſimulabāt: negauit. At mihi quidem Quirites Roma

ni cum illa certiſſima ſint uiſa argumēta:atq; idicia ſceleris:tab ellæ:ſigna mãus:deniq; uniuſcuiuſq; cõfeſſio tum multo certiora illa:colot:oculi:uultus:taciturnitas:ſic.n.obſtupuerant ſic terrant ĩtuebãtur.Sic fur ti nonunquam iter ſe aſpiciebantut nõ iam ab illis indicari:ſed ipſi ſe indicare uiderent.Indiciis expoſitis atq; editis Quir.ſēatum cõſului de ſumma reip.ſalute.Quid fieri placeret.Dictæ ſunt a pricipibus acerrimæ atq; fortiſſimæ ſententiæ:quas ſenatus ſine ulla uarietate eſt cõſecutus:& quoniã nõdũ eſt pſcriptu.S.C.Cum.ex memoria uobis quirites romani qd Sēatus cēſuerit:exponã.Primũ mihi grãe uerbis ãpliſſimis agunt:quod uirtute.cõſio prudētia mea reſpublica piculis maximis ſit liberata. Deide.L.Flacc⁹ &.C.Promtinus ptores qd eorũ opa forti fideliq; uſus eſſem:merito ac iure laudant.Atq; ẽt collegæ meo uiro forti laus ipertitur:quod eos huius cõiurationis participes fuiſſent a ſuis & R.P.cõſiliis rēouiſſet.Atq; ita cēſuerunt:ut.P.Lētulus cum ſe prætura abdicaſſet:tũ ĩ cuſtodia traderetur.Itēq; uti Cethegus.L.Statilius.P.Gabinius q oẽs præſentes erant ĩ cuſtodia traderēt.Atq; idē hoc decretum ē in.L.Caſſi um:q ſibi procurationē incēdēdæ urbis depopoſcerat:l.M.Ceparũ cui ad ſollicitãdos paſtores Apulia eſſet attributa erat idē edictũ l.P.Furiũ:q ē ex iis colonis:qs Feſulas.L.Sylla deduxit:inque Manliũ Chilonē:q una cũ Furio hoc ſp erat ĩ hac allobrogũ ſollicitudine uerſatus in.P.Vmbrenũ libertinũ hoiem:a quo primũ gallos ad Gabinium perductos eſſe cõſtabat.Atq; ea lenitate ſenatus ē uſus Qui.ro.ut ex tanta cõiuratione:tãtaq; ui ac multitudine domeſticorũ hoſtiũ:nouē hominũ pditiſſimorũ pœna.r.p.cõſeruata:reliquorũ mētes ſanari poſſe arbitrarēt.Atq; etiã ſupplicatio diis immortalibus pro ſingulari eorũ merito meo nomine decretã ē Quir.q mihi primũ poſt urbem cõditam togato cõtigit:& his decretũ uerbis ē q urbem icendiis:cæde ciues.Italiam bello liberaſſem.Quæ ſupplicatio ſi cũ cæteris ſupplicationibus conferatur.Qui.ro.hoc inter ſit:q cæteræ de Rep.bene geſta:hæc una conſeruata.r.p.cõſtituta ē.Atq; illud qd faciendũ primũ fuit factũ atq; tranſactũ ē.Nã.P.Lētulus quãq̃ patefactis indiciis & cõfeſſionibus ſuis iudicio ſenatus non mõ ptoris ius uerũetiã ciuis amiſerat tamē a magiſtratu ſe abdicauit:ut q̃ religio.C.Mario clariſſimo uiro nõ fuerat:quominus.C.Glauciam:de quo nihil nominatũ erat decretũ:ptorē occiderēt Eadē nos religiõe ĩ priuato.P.Lētulo puniēdo liberaremur.Nũc quoniã Quir.ſceleratiſſimi piculoſiſſimiq; belli nepharios duces captos iã & cõprehēſos tenetis:exiſtimare debetis oẽs Catilinæ copias oẽs ſpes atq; opes his depulſis urbis periculis concidiſſe:quē qdē ego cũ ex urbe depellebam:hoc prouidebã aĩo.Q.uir.ro.rēoto Catilina non mihi eſſe.P.Lentuli ſomnũ:quod dicebat ĩpatorē ſe eſſe anno illo cũ interitu urbis futurũ ptimeſcēdũ:nec Caſſi adipē:neq;.C.Cethegi furioſam temeritatē ptimeſcēdã.Ille erat unus timēd⁹ ex his oĩb⁹:ſed tã diu dum mœnibus urbis cõtinebat:oĩa norat:omniũ aditus tenebãt:appellare:tētare:ſolicitare poterat audebat.Erat ei cõſiliũ ad facinus aptũ:cõſilio:aũt neq; lĩgua neq; mãus deerat.Iã ad cæteras res cõficiēdas certos homines delectos ac deſcriptos habebat.Neq; uero cũ aliqd mãdauerat:cõfectũ putabat.Nihil erat quod nõ ipſe obiret:occurreret:uigilaret:laboraret:frigus:ſitim:famē ferre poterat:hũc ego hominē tam acrē:tã paratũ:tã audacē:tã callidũ:tã in ſcelere uigilantē:tã ĩ perditis rebus diligentē:niſi ex domeſticis inſidiis in caſtrēſe latrociniũ cõpuliſſem:dicã id qd ſentio Q.uir.ro.nõ facilē hãc tãtã molē mali a ceruicibus ueſtris depuliſſem.Nõ ille nobis ſaturnalia cõſtituiſſet:neq; ãte exitii tãti aut facti diē.r.p.denũciaſſet:neq; cõmiſiſſet ut ſignũ:ut litteræ ſuæ teſtes deniq; manifeſti ſceleris deprehēderent.Quæ nũc illo abſente ſic geſta ſunt:ut nullũ ĩ priuata domo furtum unq̃ ſit inuentũ:q̃ hæc tãta in.R.P.coniuratio mãifeſte inuenta atq; deprehenſa eſt.Quid ſi catilina ĩ urbe ad hãc diē rmãſiſſet:quãq̃ quoad fuit oĩbus eius cõſiliis occurri atq; obſtiti:tamen ut leuiſſime dicã dimicandũ nobis cũ illo fuiſſet:neq; unq̃ dũ ille ĩ urbe hoſtis fuiſſet tantis periculis.r.p.tãta pace:tãto ocio:tãto ſilētio liberauiſſemus.Quãq̃ hæc oĩa Qui.ita ſunt a me adminiſtrata:ut deorũ ĩmortalium nutu atq; conſilio & geſta & puiſa eſſe uideant:idq; coniectura:conſeq poſſumus:qd uix uidetur humanis conſiliis tãtam molē rerum gubernatio cõſeq potuiſſe. Tum uero ita pſentes his tpibus ope & auxiliũ nobis tulerũt:ut eos pene oculis uidere poſſemus.Nã ut illa omitta uiſas iã nocturno tpe faces ardorēq; cæli:ut fulminũ iactus:ut terræmotus:cæteraq; quæ ita nobis cõſulibus facta ſunt.Vt & quæ nunc fiunt:canere dii ĩmortalem uiderentur:hoc certe Quir.qd ſum dicturus:neq; prætermittēdum:neq; relinquendum eſt.Nam profecto memoria retinetis Cotta & Torquato cõſulibus com plures ĩ Capitolio turres de cælo eē percuſſas:cũ & ſimulacra deorũ immortalium depulſa ſunt:& ſtatuæ ueterũ hominum deiectæ:& legum æra liquefacta ſunt.Tactus ē etiam ille q hanc urbem cõdidit Romulus quem inauratum ĩ capitolio paruũ atq; lactētem uberibus lupinis inhiãtem fuiſſe meminiſtis.Quo q dem tempore cum haruſpices ex tota hetruria conueniſſent:cædes atq; incendia & legum interitũ & bellum ciuile ac domeſticum ac totius urbi ac iperii occaſum appꝓpinquare dixerũt:niſi dii imortales omni oratione placati ſuo numine ppe facta ipſa flexiſſent.Itaq; illorũ reſponſis tũc & ludi decē per dies facti ſũt Neq; res ulla quē ad placãdos deos pertiteret:prætermiſſa eſt.Idēq; iuſſerunt ſimulachrũ Iouis facerē maius:& in excelſo collocare contra atq; fuerat ante ad orientem conuetere.Ac ſe ſperare dixerunt ſi illud ſignum quod uidetis:ſolis ortum & forum curiãq; conſpiceret.fore ut ea conſilia quæ clam eſſent inita cõtra ſalutem urbis atq; impii illuſtrarentur:ut a.S.P.Qu.R.perſpici poſſent.Atq; illud ſignum ita collocandũ conſules illi uoluerunt.Sed tanto operis tarditas fuit:ut neq; ſuperioribus cõſulibus:neq; a nobis ante hodiernum diem collocaret.Hic quis poteſt eſſe Quir.ro.tam auerſus uero:tam præceps:tam mente captus:q neges hæc omnia quæ uidimus:præcipueq; hanc urbem deorum ĩmortalium nutu atq; poteſtate adminiſtrant:& enim cum eſſet ita reſponſum cædes incendia interitumq;.re.pu.cõparari:& ea a perditis ciuibus quæ tum propter magnitudinem ſcelerum nonnullis incredibilia uidebãtur:ea quæ nõ mõ cogitata ac nephariis ciuibus uerũetiã ſuſcepta eē ſenſiſtis.Illud uero nomine ita præſens ē:ut nutu Iouis op

timi ac maximi factum eſſe uideatur:ut cum hodierno die mane p forum meo iuſſu cõiurati & eoꝝ iudi
ces in ædem concordiæ ducerentur:& eo ipſo tpe ſignum ſtatueret.Quo collocato atq; ad uos ſenatũq;
conuerſo:omnia & ſenatus & uos quæ erant cõtra ſalutem omniũ cogitata:illuſtrata:patefacta uidiſtis:
Quo etiam maiore ſunt iſti odio ſupplicioq; digni:qui nõ ſolum ueſtris domiciliis atq; tectis:ſed & deorũ
templis tam funeſtos ac nepharios ignes inferre conati.Quibus ſi me reſtitiſſe dicam:nimiũ mihi ſũma
nõ ſum ferendus.Ille ille Iuppiter reſtitit:ille capitoliũ:ille hæc templa:ille hanc urbẽ ille nos omnes ſal
uos eſſe uoluit.Diis ego immortalibus ducibus hãc mẽtẽ uolũtatẽq; ſuſcepi:atq; ad hæc tãta īdicia puẽi iã
uero illa allobrogũ ſollicitatio ſic a Lẽtulo cæteriſq; dõeſticis hoſtibus tã clæmẽter tãta res credita & igno/
tis ac barbaris cõmiſſæ litteræ nũq̃ eẽnt:pfecto:niſi a diis īmortalibus huic tãtæ audaciæ cõſiliũ eẽt ereptũ.
Quod uero galli hoĩes ex ciuitate male pacata q̃ gẽs una reſtat:q̃ bellũ.Po.Ro.facerẽ & poſſe & nõ uelle ui
deatur:ſpem imperii ac rerũ ampliſſimarum ultro ſibi a patritiis hominib⁹ oblatam negligerẽt:ueſtrãq;
ſalutẽ ſuis opibus anteponerẽt:id nõ diuinitus factũ eſſe putatis præſertim q nos nõ pugnãdo:ſed tacẽdo
ſuperare potuerat.Quãobrẽ Quir.Ro.quoniã ad oia puluinaria ſupplicatio decreta eſt:celebratote illos
dies cum coniugibus ac liberis ueſtris.Nã multi ſæpe honores diis immortalibus iuſti habiti ſunt:ac debiti
ſed pfecto iuſtiores nũq̃.Erepti.n.eſtis ex crudeliſſimo ac miſerrimo īteritu:& erepti ſine ſãguie:ſine cæd.
ſine exercitu:ſine dimicatiõe togati me uno togato duce & impatore uiciſtis & eni recordamini Quir.Ro
oẽs ciuiles diſſenſiones:neq; ſolum eas quas audiſtis:ſed eas q̃s uoſmetipſi mẽiniſtis atq; uidiſtis.L.Sylla
P.Sulpicium oppreſſit:ex urbe eiecit.C.Mariũ cuſtodem huius urbis:multos forteſq; uiros partim eiecit
ex ciuitate partim interemit.Cn.Octauius conſul armis ex urbe collegã ſuum expulit:ois hic loc⁹ aceruis
corporum & ciuium ſanguine redũdauit.Supauit poſtea Cinna cũ Mario.Tum uero clariſſimis uiris in
terfectis lumina ciuitatis extincta ſunt.Vltus ẽ huius uictoriæ crudelitatẽ poſtea Sylla:nec dici qdẽ opus
ẽ quãta diminutiõe ciuiũ & quãta calamitate.r.p.diſſenſit.M.Lepidus a clariſſimo & fortiſſimo uiro.Qu.
Catulo:attulit nõ tã ipſius interitus.r.p.luctũ q̃ cæterorũ:atq; ille diſſenſiões erãt eiuſmodi.Quir.q̃.non ad
delẽdã ſed ad cõmutẽdã.r.p.ptinerẽt ñ illi nullã eẽ.R.P.ſed i ea:q̃ eẽt:ſe eẽ pricipes:neq; hãc urbẽ cõflagrarẽ
ſed ſi hac urbe florere uoluerũt.Atq; illæ tñ oẽs diſſenſiões:quarũ nulla exitiũ.R.p.q̃ſiuit:eiuſmodi fuerũt
ut nõn recõſiliatione concordiæ:ſed internitione ciuium diiudicatæ ſint.In hoc autẽ uno poſt hõiũ me
moriã maximo crudeliſſimoq; bello quale:bellum nũq̃ barbaria cum ſua gẽte geſſit.Quo.ĩ bello lex hæc
fuit ã Lentulo.Catilina.Cethego:Caſſio cõſtituta:ut oẽs q in urbe ſalui eẽe poſſent:i hoſtium nũero du
cerentur.Ita me geſſi Quir.ro.ut omnes ſalui cõſeruaremini:& cum hoſtes ueſtri tantũ ciuiũ ſupuicturũ
putaſſent:quantũ infinitæ cædi reſtitiſſent.Tantũ autẽ urbis ſupfuturum eẽe:quãtũ flãma obire ñ potuiſ-
ſet & urbem & ciues ītegerrimos incolumeſq; ſeruaui.Quibus p tantis reb⁹.O Quir.ro.nullũ ego a uo-
bis præmiũ uirtutis:nullum īſigno honoris:nullũ monumẽtũ laudis poſtulabo:præterquẽ huius diei ue
ſtram memoriã ſempiternã.In animis ergo uřis oẽs triũphos meos:omnia ornamẽta honoris mõumen
ta gloriæ:laudis īnſignia condi:& collocari uolo.Nihil me mutũ delectare põt:nihil tacitũ:nihil:dẽiq; hu
iuſmodi:quod etiã minus digni aſſequi poſſunt:Memoria ueſtra Q uir:Romã nřæ res alentur:ſermo-
nibus creſcent litterarũ monumentis inueteraſſent:& corroborabunt eãdẽq; intelligo diẽ quã ſpero æter
nã fore:& ad ſalutẽ urbis:& ad memoriã cõſulatus mei propagatam eſſe.Omniq; tpe in hac.R.p.duos ci
ues extitiſſe:quorũ alter fines uři impii:non terræ ſed cæli religiõibus terminaret:alter eiuſdẽ imperii do
miciliũ ſedẽq; ſeruaret.Sed quoniã earum rerũ quas ego geſſi:nõ ẽ eadẽ fortũa atq; cõditio:quæ fuit illoꝝ
q externa bella geſſerũt:quod mihi cum illis uiuẽdum ſit duos uictos uici ac ſubegi:illi aũt hoſtes aut inter
fectos aut oppreſſos reliquerũt.ueſtrum eſt Q uirites Romani ſi cæteris recta ſua facta:pſſunt:mihi mea
ne q̃do obſint prouidere.Mentes.n.hominum audaciſſimorũ ſcelerate ac nephariæ ne uobis nocerẽ poſ
ſent:ego puidi:ne mihi noceãt:ueſtrum eſt puidere.Quãquã Quirites romani mihi quidẽ ipſi nihil ab
iſtis iã noceri põt.Magnũ enim ẽ in bonis pſidium:quod mihi i ppetuum comparatum ẽ magna in repu
blica dignitas quæ me ſemper tacita defendit.Magna uis ẽ cõſciẽtiæ:quã q negligẽt:cũ me uiolare uolent
ſe ipſi iudicabunt.Et etiã i nobis is animis o Q uir.ut non modo nullius audaciæ cædamus:ſed etiã oẽs
improbos ultro ſemp laceſſamus.Quod ſi omnis ĩpetus domeſticorũ hoſtiũ a uobis depulſus ſe etiam
ĩ me unũ cõuertit.Vobis erit puidẽdum Quir.q̃ cõditione eos poſthac eẽ uelitis:q pro ſalute ueſtra obtu
lerunt ſe inuidiæ periculiſq; oibus.Mihi qdẽ ipſi qd eſt quod iam ad uitæ fructum poſſit acq̃ri:Præſertim
cum neq; i ore ueſtro neq; i gloria uirtutis:quicquam uideam altius:quo quidem mihi libeat aſcendere.
Illud perficiam profecto Q uir.ut ea quæ geſſi in cõſulatu meo priuatus tuear atq; ornem:ut ſi q̃ eſt inui
dia i conſeruanda.R.P.ſuſcepta lædat inuidos.mihi ualeat ad gloriam.Deniq; me ita in Rep.tractabo:ut
meminerim ſemp quæ geſſerim:curemq; ut ea uirtute non caſu geſta eſſe uideantur.Vos Q uir.ro.quo
niam iam eſt nox:ueneramini illum Iouem cuſtodem huius urbis ac ueſtrum.Ac in uřa tecta diſcedite:&
ea q̃q̃ iã piculum eſt depulſum:tamẽ æque ac priori nocte feciſtis cuſtodiis uigiliiſq; defẽdite.Id ne uobis
diutius ſit faciendum.Atq; ut in perpetua pace eẽe poſſitis:prouidebo Q uir.ro.

¶M.T.C.INVECTIVARVM IN.L.CATILINAM LIBER QVARTVS.

VIDEO P.c.õ.i me omniũ uřum ora atq; oculos eẽ cõuerſos.Vos uideo nõ ſolũ de uřo.ac.
R.P.Verũ etiã ſi id depulſũ ſit de meo piculo eẽ ſollicitos.Eſt mihi iucũda in malis & grata i
dolore uřa erga me uolũtas:ſed eã q̃ſo p deos immortales depõite.Atq; obliti ſalutis meæ
de uobis ac de liberis uřis cogitate:mihi ſi hæc cõditio cõſulat⁹ data ẽ:ut oẽs acerbitates:oẽs
dolores cruciatuſq; pferre:ferã ñ ſolũ fortiter:uerũ etiã libẽter:dũmõ laborib⁹ meis uobis po.q.ro.p.C.di

gnitas ſaluſq; pariat.Ego ſum ille cõſul.P.C.cui nõ ſoꝝ inquo oĩs eqtas cõtinet:nõ cãpus Martius cõſula-
ribus auſpiciis cõſecratus:nõ curia ſummũ auxiliũ oium gentium:nõ domus cõe pfugiũ:nõ lectus ad qe
tem datus:nõ d iq; hæc ſedes honoris ſella currulis nunquam uacua mortis piculo atq; iſidiis fuit.Ego
multa tacui:multa ptuli:multa cõceſſi multa meo quodã dolori i ueſtro timore ſanaui.Nũc ſi hunc exitũ
cõſulatus mei dii immortales eẽ uoluerunt ut uos patres.C.Quir.ro.ex cæde miſera cõiuge liberoſq; ue
ſtros uirgineſq; ueſtales ex acerbiſſima uexatione:templa atq; delubra:hanc pulcherrimam patriã oium
que ueſtrum ex fœdiſſima flãma:totam Italiam ex bello & uaſtitate eriperem:quæcunq; mihi uni prepo
netur fortuna ſubeatur.Et enim ſi.P.Lentulus ſuum nomẽ inductum a uatibus fatale ad perniciem Ro.
Po.fore putauit:cur ego non læter meum cõſulatum ad ſalutem.R.P.ppe fatalem extitiſſe:quare.P.C.
conſulite uobis:pſpicite patriæ:conſeruate uos.coniuges liberos fortunaſque ueſtras.R.P.nõ modo ſa-
lutemque defendit:mihi parcere ac de me cogitare deſinite.Nam debeo ſperare primum omnes deos q
huic urbi præſident pro eo mihi ac mereor relaturos eſſe gratiam.Deinde ſi qd obtigerit:æquo animo pa
ratoq; moriar.Neq; enim turpis mors forti uiro poteſt accidere:neque immatura conſulari.nec miſera ſa
pienti.Nec tamen ego ſum ille ferreus:qui fratris cariſſimi & amantiſſimi preſentis mœrore nõ mouear.
Horumq; omnium lachrymis:a quibus me circũſeſſum uidetis:nec non meam mentem domũ ſæpe re-
uocat uxor examinata:& abiecta metu filia:& paruulus filius:quem mihi uidetur amplecti Reſpublica:ã
quam obſidẽ conſulatus mei.Neq; ille:qui expectans exitũ huius diei aſtat in conſpectu meo gener.Mo-
ueor his rebꝰ omnibus:ſed in eam partem ut ſalui ſint uobiſcum omnes:etiã ſi uis aliqua me oppreſſerit
potius quam & illi & nos una Reipu.peſte pereamus.Quare.P.C.incumbite.R.P.ad ſalutem circunſpicite
oẽs procellas:quæ impendent:niſi prouidetis Non.T.Gracchus:qui iterum trib.ple.fieri uoluit nõ C.Grac-
chus qui agrarios cõcitare conatus eſt.Non.L.Saturninus qui.C.Memmium occidit in diſcrimen aliqd
atq; i ueſtræ ſeueritatis iudiciũ adducit:ſed tenentur illi qui ad urbis ĩcendium ad ueſtrum oium cædem
ad Catilinam recipiendum Romæ reſtiterunt.Tenentur literæ:ſigna manus:deniq; uniuſcuiuſq; cõfeſ-
ſio.Sollicitantur allobroges:ſeruitia excitantur.Catilina eccerſitur.idem initum conſilium:ut iterfectis oi
bus nemo ad deplorãdum quidem.R.P.nomen atque ad lamentandam tantam imperii calamitatẽ reli
quatur.Hæc omnia mihi iudices detulerunt rei conſeſſi ſunt:uos multis iam indiciis iudicaſtis primũ qd
mihi gratias egiſtis ſingularibus uerbis & mea uirtute atq; diligentia perditorum hominum coniuratio
nem patefactã eſſe decreuiſtis.Deſde quod.p.Lentulum ut ſe abdicaret prætura coegiſtis:tum quod eũ:&
cæteros de qbus iudicauiſtis in cuſtodiam dandos cenſuiſtis:maximeq; quod meo nomine ſupplicatiõẽ
decreuiſtis qui honos togato autem me habitꝰ ẽ nomini.poſtremo heſterno die præmia legatis allobro
gum.Titoq; Vulturtio dediſtis ampliſſima:quæ ſunt omnia eiuſmodi:ut hi qui ĩ cuſtodiam nominatim
dati ſunt:ſine ulla dubitatione a uobis damnari eſſe uideantur.Sed ego inſtitui referre ad uos.p.C.tanquã
integrũ:& de facto quid iudicetis:& de pœna qd cenſeatis.Illa prædicam:quæ ſunt cõſulis.Ego magnũ in
R.p.uerſari furorem:& noua quædam miſceri:& concitari mala iam pridem.uidebam.Sed hanc tã exitio
ſam haberi coniurationem a ciuibus nunquam putaui.Nunc qcqd eſt:quocunq; ueſtræ mentes inclinãt
atq; ſententiæ:ſtatuendum uobis ante noctem ẽ.quantum facinus ad uos delatum ſit:uidetis.Huic ſi pau
cos affines putatis eſſe:uehementer erratis.Latius enim patet:& diſſeminatum eſt hoc malũ:manauit nõ
ſolum per italiam:uerumetiam tranſcẽdit alpes:& obſcure ſerpens multas iam puincias occupauit:id:op-
primi ſuſtentando & prolatando nullo pacto poteſt:quacũq; ratione placet:celeriter uobis iudicandũ eſt.
Video adhuc duas eſſe ſententias.Vnam Cladii Syllani:qui cenſet eos q hæc delere conati ſũt: morte eẽ
mulctãdos:Alteram C.Cæſaris.qui mortis pœnam remouet:cæteras ſuppliciorũ omnes acerbitates am-
plectitur.Vterque & pro ſui dignitateq;:& p rerum magnitudine in ſumma ſeueritate uerſatur.Alter eos
qui oẽs:qui.P.R.uita priuare conati ſunt:qui delere imperium:qui Popu.Roma.nomen extinguere per
punctum temporis frui uita:& hoc communi ſpiritu nõ putat oportere atq; hoc genus pœne ſæpe in im
probos ciues ĩ hac.R.P.eſſe uſurpatum recordatur.Alter intelligit mortẽ a diis immortalibus nõ eſſe ſup
plicii cauſa conſtitutam:ſed aut neceſſitatem naturæ:aut laborum:aut miſeriarum quietem eſſe.Itaq; eã ſa
pientes nunquam inuiti fortes ſæpe etiam libẽter appetiuerũt. Vincula uero & ea ſempiterna certe ad ſin
gularem pœnam nepharii ſceleris inuẽta ſunt municipiis diſpartiri iubet:habere uidetur iſta res iniquita
tem ſi iperare uelis:difficultatem ſi rogare:decernatur tamẽ ſi placet.Ego.n.ſuſcipiam:& ut ſpero:repiãt
q id quod ſalutis oium cauſa ſtatueritis:non putet eſſe ſuæ dignitatis:recuſare.Adiungit grauem pœnam
municipibus:ſi qs eoꝝ uicula ruperit.Horribiles cuſtodias circundat:& digna ſcelere hoium perditorum
ſancit.Neqs eorũ pœnã quos condẽnat aut per ſenatũ aut per populũ leuare poſſit:eripit etiam ſpem quæ
ſola hominẽ ĩ miſeriis conſolari ſolet:bona præterea publicare iubet.uitam ſolam relinquit nepharils ho
minibus quam ſi eripuiſſet:multas uno dolore animi & corporis & oẽs ſceleris pœnas ademiſſet.Itaq; ut
aliqua ĩ uita formido improbis eẽt poſita:apud inferos eiuſmodi quædam illi antiqui ſupplicia impiis cõ
ſtituta eſſe noluerũt.Quod uidelicet intelligebant:his remotis non eſſe mortem pertimeſcẽdam.Nũc.P.
C.ego mea uideo quid interſit:ſi eritis ſecuti ſententiam.C.Cæſaris:quoniam hanc is.R.p.uiam:quæ po
pularis habet:ſecutus eſt fortaſſe minus erunt hoc auctore & manitore huiuſce ſententiæ mihi popula-
res impetus ptimeſcendi.Sin illam alteram ſecuti eritis neſcio an amplius mihi negotiũ cõtrahatur.Sed
tamẽ meorũ periculorum rationes utilitas.R.p.uĩdicat.Habemus.n.etiam a.C.Cæſare ſicut ipſius digni
tas & malorũ eius amplitudo poſtulabat ſentẽtiã tãq̃ obſidem perpetuæ i.R.p.uoluntatis.itellectũ eſt qd
intereſſet iter leuitatem concionatorum:& animum uere popularem ſaluti populi conſulentẽ.Video de

iſtis q ſe populares haberi uoluerũt abeſſe non neminẽ.ne de capite uidelicet ciuiũ Ro. ſentẽtiá ferat. Is &
nudiuſtertius i cuſtodiam ciues romanos Cethegũ &.P.Lẽtulũ dedit:& ſupplicationẽ mihi decreuit:& iu
dices heſterno die maximis præmiis affecit.iam hoc nemini dubiũ ẽ:q reo cuſtodiá:quæſtori gratulatio
nem.Indici præmiũ decreuit:qui de tota re & cauſa iudicarit At uero.C.Cæſar intelligit legem ſemproniá
eſſe de ciuibus Roma.conſtitutam.Qui át i Rep.ſit hoſtis eum ciuẽ eſſe nullo modo poſſe.Deide ipſum
latorẽ ſemproniæ legis iuſſu populi pœna.R.P.depẽdiſſe.Idẽ & ipſum largitorẽ Lẽtulũ & prodigum non
putat cũ de pnicie Po.Ro.exitio huius urbis tá acerbe táq; crudeliter cogitarit:ẽt appellan poſſe popularẽ
itaq; homo mitiſſimus atq; leuiſſimus non dubitat.P.Lentulũ æternis tenebris uinculiſq; mádare:& ſan-
cit i poſterum ne qs huius ſupplicio leuando ſe iactare & i pernicie.r.p.poſthac popularis eẽ poſſit. Adiun
git ẽt publicationem bonorũ:ut omnes animi cruciatus & corporis ẽt egeſtas atq; mẽdacitas conſequatur:
Quamobrem ſiue hoc ſtatueritis:dederitis mihi comitem ad concionem populo carum atq; iucundũ:ſi
ue Syllani ſentẽtiam ſequi malueritis:facillime me atq; uos a crudelitatis uituperatione populũ defende
tis:atq; optinebo eam multo leniorem fuiſſe:quáquam.p.C.quæ poteſt eſſe in táti ſceleris imanitate:pu-
nienda crudelitas?Ego.n.de me ſenſu iudico nam ita mihi ſalua. R.P.uobiſcum perfrui liceat:ut ego qđ
In hac cauſa uehemẽtior ſum:non atrocitate animi moueor.Quis.n.eſt me mitior?ſed i ſingulari quadá
humanitate & miſericordia.Videor.n.mihi uidere hanc urbem lucem orbis terrarum atq; arcem omniũ
gentium ſubito uno icẽdo concidentem. Cerno animo ſepultam patriam:miſeros atq; in ſepultos acer
uos ciuium.Verſat mihi ante oculos aſpectus Cethegi:& furor i ueſtra cæde bacchantis.Cũ uero mihi
propoſuit rogátem Lentulum:ſicut ipſe ſe ex fatis expectaſſe confeſſus ẽ purpuratum eſſe.Et Gabinium cũ
exercitu ueniſſe.Catilinam tum lamentationem matrumfa.tum fugam uirginũ atq; puerorum ac uexa-
tionem uirginum ueſtalium perhorreſca:& quia mihi uehemẽter uidentur miſera atq; miſeranda.Iccirco
in eos qui ea perficere uoluerunt me ſeuerum uehementemquæ prebebo.Etenim uero ſiquis paterfami
lias liberis ſuis ſeruo iterfectis:atq; uxore occiſa:incẽſa domo:ſupplicium de ſeruis q̃ acerbiſſimum ſum
pſerit.Vtrũ is clemens ac miſericors:an inhumaniſſimus & crudeliſſimus eſſe uideatur Mihi uero ſpor-
tunus ac ferreus:q non dolorem cruciatu ſenſerit:ſic nos i his omnibus q nos qui cõiuges qui liberos no
ſtros trucidare uoluerũt qui ſingulas uniuſcuiuſq; ueſtrũ domus:hoc uniuerſum.R.p. domiciliũ tollere
conati ſunt qui id egerint:ut gẽtem allobrogũ i noſtigiis huius urbis atq; in cinere deflagrati imperii collo
carent:ſi uehemẽtiſſimi fuerimus:miſericordes habebimur.Sin remiſſiores eſſe uoluerimus:ſummæ no
bis crudelitatis i patriæ ciuiumq; pnice fama ſubeunda ẽ.Niſi uero cupiá.L.Cæſar uir fortiſſimus & amá-
tiſſimus Reipu.crudelior nudiuſtertius uſus ẽ,cum ſororis ſuæ fœminæ electiſſimæ uirum præſentem ſe
& audiẽtem uita priuatum eſſe dixit.Quorum quid ſimile factum ẽ:quod initium delendæ.R.P.conſiliũ
largitionis uoluntas:tum in.R.P.uerſata ẽ:& partium quædam contentio:Atq; illo tempore huius au'lẽ
tuli clariſſimus uir armatus.Gracchum ẽ perſecutus.Ille graue tum uulnus accepit.Nequit de ſumma di-
gnitate Reipublicæ minueretur.Hic Lẽtulus ad euertenda fundamẽta.R.P.gallos accerſiuit ſeruitia con
citauit.Catilinam euocat:at nos tribuit trucidandos Cethego:& cæteros ciues interficiendos Gabinio:ur
bẽ inflámandam Caſſio:totam Italiam uaſtádam diripiẽdamq; Catilinæ:Vereamini cẽſeo ne i hoc ſcele
re tam immani ac nephario nimis aliquid ſeueri ſtatuiſſe uideamini:cum multo magis uerendũ ſit ne re
miſſione pœne crudeles magis in patriam:quam ne ſeueritate animaduerſionis nimis uehemẽtes i acer
biſſimos hoſtes fuiſſe uideamur.Sed ea quæ exaudio.p.C.diſſimulare nõ poſſum. Iactantur enim uoces
quæ pueniunt ad aures meas eorum qui uereri uidẽtur:ut habeam ſatis prædii ad ea quæ ſtatueritis ho-
dierno die tranſeunda oĩa prouiſa parata & conſtituta ſunt.P.C.cum mea ſumma cura atq; diligẽtia. Tũ
multo etiam maiore Po.Roma.ad ſummum imperium retinendum:& ad cõmunes fortunas conſeruá
das uoluntate:omnes adſunt:omnium ordinum homines. Denique omnium ætatum plenũ ẽ forum:
plẽa templa:circa forum pleni omnes aditus huius templi & loci.Cauſa enim poſt urbem cõditam:hæc
inuẽta ſola in qua omnes ſentirent unum atq; idem præter eos:qui cum ſibi uiderent eſſe pereundũ:cũ
omnibus potius quam ſoli perire uoluerunt.Hoſce ego homines excipio:& ſeceno libenter:neq; eni im
proborum ciuium:iam acerbiſſimorum hoſtium numero habẽdos puto Cæteri uero dii imortales:qua
frequẽtia:quo ſtudio:qua uirtute ad communem ſalutem dignitatemque conſentiunt.Quid ergo hic eq
tes.Ro.commemorem:q uobis ita ſummam ordinis conſiliiq; cõcedunt.Vt nobiſcum de amore Reip.
certent quos ex multorum annorum diſſenſione huius ordinis ad ſocietatem cõcordiamq; reuocas ho
diernus dies nobiſcum atq; hæc cauſa cõiungit.Quá coniunctionem ſi in conſulatu meo cõfirmatam
in Rep.tenuerimus:perpetuam:confirmo uobis nullũ poſt hac malum ciuile ac domeſticũ ad ullá Re
pu.partem eſſe uenturum.pari ſtudio defendendæ.R.p.conueniſſe uideo tribũos ærarios fortiſſimos ui
ros:ſcribas itẽ uniuerſos quos caſu hæc dies ad ærarium freqñtes aduocauit:uideo ab expectatiõe huius
ſortis ad ſalutem communem eſſe conuerſos:omnis ingeniorum adeſt multitudo etiam tenuiſſimorũ.
Quis eſt enim cui non hæc templa huius urbis:poſſeſſio libertatis lux denique hæc ipſa:& hoc commu-
ne patriæ ſolum cum ſit carum:tum uero dulce atq; iucundum:operæ precium ẽ.p.C.liberorum homi-
num ſtudium cognoſcere:qui ſua uirtute fortunam huius ciuitatis conſecuti:uere hanc ſuá patriá eſſe in-
dicantquam quidam hinc nati & ſummo nati loco non patriam ſuam:ſed urbem hoſtium eẽ iudicaue-
runt.Sed quid ego hos homines ordineſq; commemorem:quos priuatæ fortunæ:quos commũis.R.P.
quos dẽiq; libertas ea quæ dulciſſima eſt ad ſalutem patriæ defendendam excitauit:ſeruus eſt nemo qui
modõ tollerabili cõditione ſit ſeruitutis:qui non audaciam ciuium perhorreſcat:qui nõ obſtare cupiat:q

non quantum audet:& quantum poteſt:conferat ad ſalutem communem uoluntatis. Quare ſiquem ueſtrum forte commouet hoc quod auditum eſt lenonem quendam Lentuli cõcurſare circum tabernas ꝓcio ſperantem ſollicitare poſſe aios egentium atq; impitorum:id qdem cœptum atq; tẽtatũ:ſed nulli ſunt inuenti tam aut fortuna miſeri aut uoluntate perditi:q non illum ipſum ſellæ atq; operis & quæſtus quotidiani locum:q nõ cubile aut lectulum ſuum:q deniq; non curſum hunc ociosum uitæ ſuæ ſaluum eſſe uelit. Multo uero maxia pars eorũ qui i tabernis ſunt niſi uero id.n.potius ẽ dicendũ genus hoc uniuerſũ amãtiſſimũ ẽ ocii. Eſt.n.omne eorum inſtrumentum ois opa atq; quæſtus frequentia ciuium ſuſtentat: aliter ocio quorum ſi quæſtus occluſus tabernis minui ſolet:qd tandem icenſis futurum eſt? Quæ cũ ita ſint.P.C.uobis.R.P.præſidia non deſunt:uos ne Po.Ro.deeſſe.uide animi:prouidete:habetis conſulẽ ex pluribus piculis & inſidiis atq; ex media morte nõ ad uitam ſuam:ſed ad ſalutem ueſtram reſeruatũ. oẽs ordines:ad conſeruandam.R.P.mente:uoluntate:ſtudio:uirtute:uoce conſentiunt. Obſeſſa facibus & telis ipiæ cõiurationis uobis ſupplex manus tendit patria cõis. Vobis uitam oium ciuiũ:uobis arcẽ & capitolium uobis:aras penatum:uobis illum ignem ueſtræ perpetuum ac ſempiternum:uobis oium deorũ tẽpla atq; delubra:uobis muros & urbis tecta cõmendant:præterea de ueſtra uita:de coniugum ueſtrarum atq; liberorum aĩa de fortunis oium de ſedibus:de focis hodierno die uobis iudicandũ eſt. Habetis ducẽ memorem ueſtri oblitum ſui quæ non ſemper facultas datur:ut ſui oblitus:alii mẽorẽ: habetis omnes ordines omnes hoies uniuerſum Po.Ro.id qd in ciuili cauſa hodierno die primum uidemus: unũ atq; idem ſentientem cogitate quãtis laboribus fundatum impium:uel quanta uirtute ſtabilitam libertatem: quanta deorum benignitate auctas exaggeratasq; fortunas nox una pene delerit. Id ne unquã poſthac ñ modo confici:ſed cogitari qdem poſſit a ciuibus hodierno die prouidendum eſt. Atq; hæc nõ ut uos qui mihi pene ſtudio præcurritis excitarem:locutus ſum:ſed ut mea uox quæ debet eẽ in Rep.princeps officio functa conſulari uideatur. Nunc autequam ad ſententiam.P.C.redeam de me pauca dicam. Ego quãta manus coniuratorum quam uidetis permagnam:tantam me inimicorum multitudinem ſuſcepiſſe uideo. Sed eam eſſe turpem iudico & infirmam cõtemptam & abiectam. Quod ſi aliquãdo alicuius furore & ſcelere concitata manus plus ualuerit q̃ ueſtra ac.R.P.dignitas me tamen meorũ factorum atq; cõſiliorum nunq̃.P.C.penitebit. Et.n.mors q̃ illi mihi fortaſſe minitantur illis oibus eſt parata:uitæ tanta laudem quanta uos me ueſtris decreuis honeſtatis nemo eſt aſſecutus. Cæteris.n.ſemp bene geſtæ mihi uni cõſeruatæ.R.P.gratulatiõem decreuiſtis. Sit Scipio clarus ille cuius conſilio atq; uirtute Hãnibal in Africam redire atq; ex Italia decedere coactus eſt. Ornetur alter eximia laude Africanusq; duas urbes huic ĩperio ĩfeſtiſſimas Carthaginem Numantiamq; deleuit. Habeat uir egregius.L.paulus ille cuius currũ rex potentiſſimus quondam & nobiliſſimus perſes hõeſtauit. Sit æterna gloria Marius:q bis italiam ab obſidione & metu liberauit ſeruitutis. Anteponatur oibus põpeius:cuius res geſtæ atq; uirtutes continent̃:iiſdem qbus ſolis curſus regionibus ac terminis continentur. Erit ꝑfecto:inter horũ laudes aliq loci noſtræ gloriæ:niſi forte maius eſt patefacere nobis ꝓuincias quo exire poſſumus:quam curare:ut ẽt illi qui hinc abſunt:habeant quo uictores reuertantur:q̃q̃ ineſt uno loco cõditio melior externæ uictoriæ q̃ domeſticæ:hoſtes quidẽ alienigenæ aut oppreſſi ſeruiunt:aut recepti beneficio ſe obligatos putant. Qui autẽ ex numero ciuium dementia aliquam deprauati hoſtes patriæ ſemel eſſe cœperunt:hos cum a pnicie.r.p. reppuleris:neq; ui coercere:neq; beneficio placare poſſis. Quare mihi cũ pditis ciuibus eternum bellũ ſuſceptum eſſe uideo:quod ego ueſtro bonorum oium auxilio memoriaq; tantorum periculorũ quæ nõ modo in hoc populo q ſeruatus eſt:ſed etiam omnium gentium ſermonibus ac mentibus ſemp hærebit: a me atq; meis facile ꝓpulſari poſſe confido:neq; ulla ꝑfecto tanta uis reperietur qua coniunctionem ueſtram equitumq; Ro.& tanta conſpirationem bonorumq; oium cõfringere & labefactare poſſit. Quæ cum ita ſint.P.C.pro ĩperio pro exercitu:pro diligentia pro prouincia q̃ neglexi pro triumpho cæteriſq; laudis ĩſignibus quæ ſunt a me propter hanc urbem ueſtram:ueſtræq; ſalutis cuſtodiã repudiata:pro clientibus:pro hoſpitio officii:pro prouincialibus:quæ tamẽ urbãis opibus nõ minore labore tueor q̃ paro h is igit̃ oibus rebus ꝓ meis in omnes ſingularibus ſtudiis:proq; hac q̃ perſpicitis ad conſeruandum Popu.Roma.diligentia:nihil a uobis niſi huius temporis totiuſq; mei cõſulatus memoriã poſtulo: quæ dum erit ueſtris infixa mentibus firmiſſimo me ſeptum eſſe muro arbitror. Quod ſi meam ſpem uis improborum feſellerit atq; ſuperauerit:commodo uobis paruum meum filium:cui ꝑfecto ſatis erit ꝑſidii non ſolum ad ſalutem:uerumetiam ad dignitatem:ſi eius qui hæc omnia ſuo ſolus piculo cõſeruarit illum filium eſſe memineritis. Quapp de ſumma ſalute noſtra.P.C.Q.Ro.de uris cõiugibus:ac liberis de aris:de focis de fãis atq; templis:de totius urbis tectis ac ſedibus:de impio ac libertate:de ſalute Italiæ deq; uniuerſa Rep.decernite diligẽter ut ſtatuiſtis ac fortiter. Habetis.n.eũ cõſulẽ:qui & parere uris decretis nõ dubitet:& ea q̃ ſtatueritis:quoad uiuet defẽdere:& p ſeipſum ꝑſtare poſſit. ¶FINIS.

¶LAVS DEO.

¶M.T.C.Orationes fœliciter expliciũt. Venetiis per Chriſtoforum de penſis:ſumma cura atq; diligentia ſtudio impreſſæ atq; bene emendatæ. Die.xx.menſis Decembris.Currente.M.CCCCC.V.

ORATIONVM.M.T.C.ACCVSATIONVM IN.C.VERREM INCIPIT LIBER PRIMVS.

SIQ VIS VESTRVM IVDICES AVT EORVM Qui adſunt: forte miratur me qui tot
annos in cauſis iudiciiſq; publicis ita ſum uerſatus: ut defenderi multos: læſeri neminē: ſu
bito nūc mutata uolūtate ad accuſandum deſcēdere: is ſi mei cōſilii cām rōnemq; cogno-
uerit: una & id quod facio probabit: & in hac cauſa profecto neminē mihi eſſe ꝓponēdū
actorem putabit. Cum Quæſtor in Sicilia fuiſſem Iud. itaq; ex ea prouincia deceſſiſſē: ut
ſiculi omnibus iucundā diuturnamq; memoriam. Quæſturæ nominiſq; mei relinquerē
factū ē uti cū ſūmū i ueteribus patronis multis: tamē nōnullū ēt in me præſidium ſuis fortunis conſtitutū
eſſe arbitrarent. Qui nūc populati atq; uexati cuncti ad me publice ſæpe uenerūt: ut ſuarū fortunarū omni
um cauſam defenſionēq; ſuſciperē: me ſæpe eſſe pollicitum: ſæpe oſtendiſſe dicebāt: ſi quod tēpus accidiſ
ſet: quo tempore aliquid a me requirerent: cōmodis eoꝝ me non defuturum. Veniſſe tempus aiebāt: nō
iam ut cōmoda ſua: ſed ut uitā ſalutemq; totius ꝓuinciæ defenderem: ſeſe iā ne deos quidem in ſuis urbib'
ad quos confugerent habere. Quod eorū ſimulachra ſanctiſſima. C. Verres ex delubris religioſiſſimis ſu
ſtuliſſet. Quas res luxuries i flagitiis crudelitas: i ſuppliciis auaritia i rapinis ſupbia: i cōtūeliis efficere po-
tuiſſet: eas oēs ſeſe hoc uno Prætore per triēniū ꝑtuliſſe. Rogare & orare ne illos ſupplices aſpnaret: quos
me incolumi nemini ſupplices eſſe oporteret. Tuli grauiter & acerbe Iud. in eum me locū adduci: ut aut ho
mines ſpes falleret: qui opē a me atq; auxilium petiſſent: aut qui me ad defendēdos homines ab ineunte
adoleſcentia dediſſem: tempore atq; officio coactus ad accuſandū traduceret dicebam habere eos actorē.
Qu. Cecilium: qui præſertim Quæſtor in eadem ꝓuincia poſt me Quæſtorem fuiſſet. Quo ego adiumē
to ſperabam hanc a me moleſtiam poſſe dimoueri: id mihi erat aduerſarium maxime: nā illi multo mi-
hi hoc facilius remiſiſſent: ſi iſtum non noſſent aut ſi iſte apud eos quæſtor nō fuiſſet. Adductus ſum Iu.
officio: fide: miſericordia multorum bonorū exemplo ueteri conſuetudine inſtitutoq; maiorū: ut oñ' hu
ius laboris atq; officii nō ex meo: ſed ex maiorū neceſſariorum tēpore mihi ſuſcipiendū putarē quo in ne
gocio: tamen illa me res Iud. conſolatur: q; hæc quæ uidet eſſe accuſatio mea nō potius accuſatio q̄ defen
ſio eſt exiſtimanda. Defendo enim multos mortales multas ciuitates prouinciam Siciliam totam. Quā
obrem ſi unus mihi eſt accuſandus prope modū manere in inſtituto meo uideor & nō omnino a defen
dendis hominibus ſubleuandiſq; diſcedere. Quod ſi hāc cauſam tam idoneam illuſtrem: tam grauē nō
haberem: ſi aut hoc a me Siculi non petiſſent: aut mihi cum Siculis cauſa tantæ neceſſitudinis nō interce
deret: & hoc quod facio me Reip. cauſa facere profiterer ut homo ſingulari cupiditate: audacia: ſcelere ꝑ
ditus cuius furta atq; flagitia non in Sicilia ſolum: ſed in Achia Aſia Cilicia Paphylia Romæ deniq; ante
oculos omnium maxima turpiſſimaq; noſſemus: me agente in iudicium uocaretur: quis tandē eſſet: qui
meum factum aut conſilium poſſet repræhenderet? Quid eſt proh deum hoiumq; fidē in quo ego Rei
pub. plus hoc tempore prodeſſe poſſim? Quid eſt: q; Po. Ro. gratius eſſe debeat: aut ſociis exteriſq; natiōi
bus optatius eē poſſit: aut ſaluti fortuniſq; hominum magis accomodatum ſit populatæ uexatæ fūditus
euerſæ prouinciæ ſocii ſtipendiariiq; pop. Ro. afflicti miſeri iam non ſalutis ſpem: ſed exitii ſolatium quæ
runt. Qui iudicia manere apud ordinem Senatorium uolunt quæritur accuſatores ſe idōeos nō habe
re qui accuſare poſſint: iudiciorum ſeueritatem: deſiderant pop. Ro. interea tametſi multis incōmodis dif
ficultatibuſq; affectus eſt: tamen nihil æque in Repu. atq; illam ueterem iudiciorū uim grauitatēq; requi
rit. Iudiciorum deſiderio Tribunitia poteſtas efflagitata eſt: iudiciorū leuitate ordo quoq; alius ad res iu
dicādas poſtulat. Iudicium culpa atq; dedecore etiam Cenſorium nomē quod aſpius antea populo uide
ri ſolebat id nunc poſcitur: idq; populare atq; plauſibile factum eſt. In hac libidine hominum nocētiſſimo
rum in Popu. Roma. quottidiana quærimonia iudiciorum infamia totius ordinis offenſione. Cum hoc
unū his tot incommodis remedium eē arbitraret: ut homines idonei atq; integri cauſam Reipub. legūq;
ſuſciperent. Fateor me ſalutis omnium cauſa ad eam partem acceſſiſſe Reipubli. ſubleuādæ: quæ maxime
laboraret. Nunc quoniā quibus rebus adductus ad cauſam acceſſerim: demōſtraui: dicendum neceſſario
eſt de cōtētione noſtra: ut in cōſtituendo accuſatore: quid ſequi poſſitis: habeatis. Ego ſic intelligo Iud. cū
de pecuniis repetundis nomē cuiuſpiā deferatur ſi certamen inter aliquot ſit: cui potiſſimum delat o de
tur: hæc duo in primis ſpectari oportere: quem maxime uelint actorem eſſe ii quibus factæ eſſe dicant in
iuriæ: & quē minime uelit is qui eas iniurias feciſſe arguatur: in hac cauſa Iud. Tametſi utrūq; eē arbitror
perſpicuū tamē de utroq; dicā & de eo prius quod apud uos plurimum debet ualet: hoc ē de uolūtate eo
rum quibus iiuriæ factæ ſunt: quorum cauſa iudicium de pecuniis repetundis eſt conſtitutum: Siciliam
ꝓuinciam. C. Verrem per triennium depopulatum eſſe Siculorum ciuitates uaſtaſſe: domos exianiſſe:
Fana ſpoliaſſe: dicunt. At ſunt: queruntur Siculi uniuerſi. Ad meam fidem quam habēt ſpectatam iam &
diu cognitā confugiunt: auxilium ſibi per me a uobis atq; a popu. Roma. legibus petunt me defenſorem
calamitatū ſuarum me ultorem iniuriarum me cognitorem iuris ſui me actorem cauſæ totius eſſe uolue
runt. Vtrum Quin. Cecili hoc dices: me non Siculorum rogatu ad cauſam accedere. An optimorū fide-
liſſimorumq; ſociorum uoluntatem apud hos grauem eſſe nō oportere. Si id audebis dicere qd. C. Ver
res: cui te inimicum eē ſimulas maxime exiſtimari uult Siculos hoc a me non petiiſſe. primum cauſa ini-
mici tui ſubleuabis. De quo nō præiudicium: ſed plāe iudicium iam factum putatur: quod ita percrebuit:
Siculos oēs actorē ſuæ cauſæ contra illius iniurias qͥſiſſe. Hoc ſi tu inimicus eius factū negabis: qd ipſe cui
maxīe hæc res obſtat: negare n̄ audet: uideto ne nimiū familiariter inimicitias exercer̄ uideare. Deīde ſūt

teſtes uiri clariſſimi nſæ ciuitatis quos oẽs a me noĩari nõ ẽ neceſſe:eos q adſunt appellabo quos ſi mẽtirer
teſtes eẽ ĩpudẽtiæ meæ minĩe uellẽ. Scit is q eſt in cõſilio. C. Marcellus. Scit is quẽ adeſſe uideo Gn. Lẽtul'
Marcellin':quorũ fide atq; ꝑſidio Siculi maxĩe utũt:q; oĩno Marcellorũ noĩ tota illa ꝓuincia adiũcta ẽ. Hi
ſciũt hoc nõ mõ a me petitũ eſſe:ſed ita ſæpe & ita uehementer eẽ petitum:ut aut cã mihi ſuſcipiẽda fuerit:
aut officiũ neceſſitudinis repudiãdũ. Sed qd ego his teſtibus utor:quaſi res dubia aut obſcura ſit. Adſunt
hoĩes ex tota prouincia nobiliſſimi qui ꝑſentes uos orãt:atq; obſecrant Iu. Vt in actore cauſæ ſuæ diligẽ-
do ueſtrum iudiciũ a ſuo iudicio ne diſcrepet. Omniũ ciuitatũ totius Siciliæ legationes adſunt. Præter du
as ciuitates:quarum duarũ ſi adeſſent:duo crimina uel maxima numerarẽtur:q̃ cũ his ciuitatib'. C. Verri
communicata ſunt. At enim cur a me potiſſimum hoc præſidiũ petiuerunt:ſi eſſet dubiũ petiſſent a me
præſidium nec ne:dicerem cur petiſſent. Nunc uero cũ id ita ꝑſpicuũ ſit:ut oculis iudicari poſſitis neſcio
cur hoc mihi detrimento eẽ debeat:ſi id obiiciatur mihi me potiſſimũ eſſe delectũ. Verũ id mihi nõ ſũo
Iu. & hoc nõ mõ in oratiõe mea nõ pono:ſed ne in opinione qdem cuiuſq̃ relinquo me omnib' patrõis
eẽ ꝓpoſitũ. Nõ ita ẽ:ſed uniuſcuiuſq; tꝑis ualitudis facultatis ad agẽdũ ducta rõ ẽ. Mea fuit ſp hæc in hac re
uolũtas & ſnia:quẽuis ut hi mallẽt:de his q eẽnt idõei ſuſcipe q̃ me:me mallẽt q̃ neminẽ. Reliquũ ẽ iã: ut
illud ramus:cũ hoc cõſtet. Siculos a me petiſſe & qd hãc rẽ apud uos aĩoſq; ueſtros ualere oporteat & qd
auctoritatis apud uos i ſuo iure repetẽdo ſocii. P. R. ſupplices uri hẽre debeãt:de quo qd ego plura cõmẽo
rare:q̃ſi uero dubiũ ſit:qn tota lex de pecũiis repetũdis ſociorũ cauſa cõſtituta ſit nã ciuibus cũ ſunt ereptæ
pecũiæ ciuili fere actiõe & priuato iure repetunt. Hæc lex ſocialis eſt hoc ius nationũ exterarũ & hãc hẽnt
arcẽ minus aliquãto munitã nũc qdem q̃ antea. Verũtamen ſi qua reliqua ſpes eſt quæ ſociorũ aĩos cõſola
ri poſſit:ea tota in hac lege poſita eſt cuius legis nõ mõ a Po. Ro. ſed etiã ab ultimis natiõibus iampridẽ ſe
ueri cuſtodes requirunt. Quis igitur eſt:qui neget oportere eorũ arbitratu lege agi:quorũ cauſa lex ſit cõſtitu
ta. Sicilia tota ſi una uoce loqueret:hoc diceret:quod auri qd argenti quod ornamentorũ in meis urbi-
bus ſedibus delubris fuit:qd in unaquaq; re beneficio Sẽatus Populiq; Roma. iuris habui:id mihi tu. C.
Verres eripuiſti atq; abſtuliſti quo noĩe abs te ſeſtertium milies ex lege repeto. Si uniuerſa ut dixi ꝓuĩcia
loq poſſet:hac uoce uteret:quoniã id nõ poterat:harũ rerũ actorẽ quẽ idõeũ eſſe arbitrata eſt:ipſa delegit:
in eiuſmodi re quiſq̃ tã impudens repietur q ad alienam cãm iuitis iis quorũ negotiũ eſt:accedere aut aſ
pirare audeat? Si tibi Qu. Cecili hoc Siculi dicerẽt:te non nouimus neſcimus qs ſis:nunq̃ te antea uidimus
ſine nos p eum noſtras fortunas defendere:cuius fides eſſe nobis cognita:nõ ne id dicerẽt:quod ciuis p
bare deberent? Nunc hoc dicũt:utrunq; ſe noſſe. Alterũ ſe cupere defenſorem eẽ fortũarum ſuarũ: Alterũ
plane nolle. Cur nolint etiam ſi tacerent:ſatis dicunt. uerum nõ tacẽt:tamen is inuitiſſimis te offers:tamẽ
in aliena cauſa loquere:tñ eos defendes qui ſe ab omnibus deſertos potius q̃ abs te defenſos eẽ malunt:
tamẽ his operam tuam pollicebere qui te neq; uelle ſuam cauſam:nec ſi cupias:poſſe arbitrant. Cur eorũ
ſpẽ exiguam reliquarum fortunarum quam habẽt in legis & iudicii ſeueritate poſitam ui extorquere co-
naris? Cur te interponis inuitiſſimis is quibus maxime lex conſultum eſſe uult? Cur de quib' in ꝓuincia
nõ optimæ es meritus eos nunc plane fortunis omnibus conaris euertere? Cur his non modo ꝑſequẽ-
di iuris ſui:ſed etiam deplorandæ calamitatis adimis poteſtatem? Nunc te actore quem eorum affuturũ
putas. Quos intelligis non ut per te alium:ſed ut per aliquem te ipſum ulciſcantur laborare? At. n. ſolum
id eſt ut me Siculi maxime uelint. Alterũ illud credo obſcurũ eſt a quo Verres minime ſe accuſari uelit
Et quis unq̃ tam palam de honore:tam uehementer de ſalute ſua cõtẽdit:q̃ ille atq; illius amici ut ne hæc
mihi delatio deret? Sũt multa q Verres ĩ me eẽ arbitratur:quæ ſcit in te Qu. Cecili nõ eẽ:q̃ cuiuſmodi ĩ utroq;
noſtrum ſunt paulo poſt cõmemorabo. Nunc tamẽ id dicam:q; tacitus tu mihi aſſentiare:nullã rẽ in me
eſſe quam ille contemnat:nullam in te quã pertimeſcat. Itaq; magnus ille defenſor & amicus eius tibi Hor
tenſius ſuffragatur:me oppugnat. Aperte ab iudicibus petitur tu mihi anteponare:& ait hoc ſe hõeſte ſine
ulla inuidia ac ſine ulla offenſione contendere. Non. n. inquit illud peto. quod ſoleo. cũ uehemẽtius con
tẽdi impetrare reus ut abſoluatur:nõ peto:ſed ut ab hoc potius q̃ ab illo accuſet:id peto. Da mihi hoc:conce
de quod facile eſt:qd hõeſtũ:qd nõ inuidioſum:quod cũ dederis:ſine ullo tuo periculo ſine infamia illud
dederis:ut is abſoluatur:cui' ego cã laboro. Et ait idẽ:ut aliqs metus adiunctus ſit ad gratiã:certos eẽ in cõſilio
qbus oſtẽdi tabellas uelit:id eẽ perfacile. Non enim ſingulos perferre ſentẽtias:ſed uniuerſos cõſtituere.
Ceratã unicuiq; tabellã dari cera legitima nõ illa infami ac nefaria atq; is nõ tam ꝓpter Verrem laborat:
q̃ quod eum minime res tota delectat. Videt enim ſi a pueris nobilibus quod adhuc eluſit. Si a q̃druplato
ribus quos nõ ſine cauſa contempſit ſemper:ac pro nihilo putauit accuſãdi uolũtas ad uiros fortes ſpecta
tos homines tranſlata ſit ſe in iudiciis dominari nõ poſſe. Huic ego homini iam ante denũciatio ſi a me
cauſam hãc uos agi uolueritis:rationem illi defendẽdi totam eſſe mutãdam:& ita cauſam mutãdam ut
meliore & hõeſtiore cõditione q̃ tua ipſe eſſe uult:imitetur homines eos:quos ipſe uidit ampliſſimos. L.
Craſſum & M. Antonium:qui nihil ſe arbitrabantur ad iudicia cauſaſq; amicorum præter fidẽ & ingeniũ
afferre oportere:nihil erit:q; me agẽte arbitret iudicium ſine magno multorum piculo poſſe corrumpi.
Ego in hoc iudicio mihi Siculorum cauſã recepti. po. Ro. ſuſceptam eẽ arbitror:ut mihi non unus hõ im-
probus opprimend' ſit. Id qd Siculi petiuerunt ſed oĩno improbitas id qd. p. r. iã diu flagitat:extinguẽda atq;
delenda ſit:ĩ quo ego quid eniti aut quid efficere poſſim:malo ĩ aliorum ſpe relinquere quam ĩ ratiõe mea
põere. Tu uero Cecili quid potes:quo tempore aut qua ĩ re non modo ſpecimen cæteris aliquod dediſti:
ſed tui piculũ feciſti. In mentem tibi nõ uenit quid negotii ſit cauſam publicam ſuſtinere uitã alteri' totã
explicare:atq; eam nõ mõ ĩ animis iudiciũ ſed etiam ĩ oculis cõſpectuq; oĩum exponere:ſociorum ſalutẽ

cōmoda ꝑuinciarum:nim legum grauitatem iudiciorum defenderet?Cognoſce ex me:quōiā hoc primū tempus diſcendi nactus es q̄ multa eſſe oporteat in eo:qui alterum accuſat ex qbus ſi unū aliqd i te cognoueris ego iam tibi iſtuc quod expetis:mea uoluntate cōcedam.Primū integritatē atq; innocentiā ſingularem.Nihil eſt enim quod minus ferendum ſit:quam rationem ab altero uitæ repoſcere eū qui nō poſſit ſuæ reddere.Hic ego de te plura ñ dicā:unū illud credo oēs aīaduertere & adhuc ab nullis niſi a Siculis potuiſſe cognoſcis.Siculos hoc dicere cum eidem ſint irati cui tu te inimicum eſſe dicis:ſe ſe tñ te actore ad iudicium non affuturos.Quare negēt ex me nō audies.Hoc patere id ſuſpicari ꝙ neceſſe eſt.Illi qdē utē hominum genus nimis accutum & ſuſpitioſum nō te ex Sicilia litteras in Verrē deportare uelle arbitrāt ſed ꝙ iiſdem litteris illius Prætura & tua Quæſtura conſignata ſit aſportare te uelle ex Sicilia litteras ſuſpicant.Deinde accuſatorem firmum uerumq; eſſe oportet.Enim ego ſi te putē cupere eſſe facile intelligo eē non poſſe.Nec ea dico:quæ ſi dicam tamen infirmare nō poſſis Te anteq̄ de Sicilia deceſſeris in gratiā rediſſe cum Verre.Potamonē Scribam & familiarem tuum retētū eſſe a Verre in ꝑuincia:cū tu decederes.M.Ceciliū fratrē tuum lectiſſimū atq; ornatiſſimum adoleſcentem non modo nō adeſſe neq; tecū tuas iniurias perſeq;ſed eſſe cum Verre cum illo familiariſſime atq; amiciſſime uiuere.Sūt hæc & alia i te falſi accuſatoris ſigna per multa:qbus ego nūc non utor.Hoc dico:ſi te maxime cupias:tamē uerum accuſatorē eſſe non poſſe.Video enim per multa eſſe crimina:quorū tibi ſocietas cū Verre eiuſmodi eſt:ut ea accuſādo attingere nō audeas.Queritur Sicilia tota.C.Verrē ab aratoribus cū frumentū ſibi in cellā iperauiſſet & cū eſſet tritici modius.HS.V.pro frumento in medios ſingulos duodenos ſeſtertios exegiſſe:magnū crimen ingens pecunia furtū impudēs.Iniuria non ferenda.Ego hoc uno crimine illū cōdemnē neceſſe ē.tu Cecili:qd facies?Vtrū hoc tātum crimē prætermittes:an obiicies?Si obiicies:id ne alteri crimini dabis:qd eodem tempore in eadem prouincia tu ipſe feciſt?audebis ita accuſare alteꝝ:ut quominus tute cōdēnere:recuſare non poſſis.Si prætermittes:qlis erit iſta tua accuſatio:quæ domeſtici piculi metu certiſſimi & maximi criminis nō mō ſuſpitionē uerūetiā mentionē ipſam pertimeſcat.Emptū eſt ex.S.C.frumentū ab ſiculis prætore Verre:pro quo frumento pec niaois ſoluta nō eſt.Graue eſt hoc crimen in Verrē graue me agente te recuſante nullū.Eras enim tu Quæſtor.pecuniā publicā tu tractabas:ex qua ēt ſi cuperet ꝑtor:tamē ne qua deductio fieret.magna ex parte tua poteſtas erat.Huius quoq; igitur criminis te accuſante mentio nulla fiet.Silebit toto iudicio de maximis & notiſſimis illi⁹ furtis & iniuriis.Mihi credite Cecili non pōt in accuſando ſocios Verris defendere:is qui cum reo criminū ſocietate cōiunctos eē Mūicipeſ a ciuitatibus pro frumēto pecuniā:exegerunt:qd hoc Verre ꝑtore factum eſt nō ſolū:ſed ēt.Quæſtore Cecilio quid igit?daturus es huic crimini:qd & potuiſti ꝓhibere ne fieret:& debuiſti? An totū id relinques? Ergo id omnino Verres in iudicio ſuo nō audiet:qd cū faciebat:quemadmodum defenſurus eſſet:nō reperiebat.Atq; ego hæc quæ in medio poſita ſunt:commemoro.Sunt alia magis occulta furta:q̄ ille ut iſtius credo animos atq; impetus etiam traderet cū Quæſtore ſuo benigniſſime cōmunicauit.Hæc tu ſcis ad me eſſe delata:quæ ſi nelim Proferre facile oēs intelligēt:uobis iter nos non mō uoluntatē fuiſſe cōiunctā ſed ne ꝑdam qdem adhuc eē diuiſam.Quapp ſi tibi iudiciū poſtulas dari quod tecū una fecerit:cōcedo ſi id lege permittit.Sin autem de accuſatione dicimus:cōcedas oportet iis qui nullo ſuo peccato impediunt:quo minus alterius peccata demōſtrare poſſint.Ac uide q̄tum ſtat futurum ſit inter meā atq; tuā accuſationem.Ego ēt quæ tu ſine Verre cōmiſiſti.Verri crimini daturus ſum:qd te nō prohibuerit:cū ſumma ipſe haberet poteſtatē.Tu cōtra ne quæ ille qdē fecit obiicies:ne q̄ ex parte cōiūct⁹ cū eo repiare:qd illa Cecili cōtēnēda ne tibi uidetur eſſe:ſine qbus cā ſuſtineri ꝑſertim tāta nullo mō poteſt.Aliq̄ facultas agendi:aliq̄ dicendi cōſuetudo:aliq̄ in foro iudiciis legibus aut ratio aut exercitatio.Intelligo q̄ ſcopuloſo difficiliq; i loco uerſer:nā cū omnis arrogātia odioſa eſt:tum illa ingenii atq; eloquētiæ moleſtiſſima.Quāobrem nihil dico de meo igenio neq; ē qd poſſim dicere:neq; ſi eſſet:dicerem.Aut.n.id mihi ſatis eſt:qd eſt de me opiniōis quicquid eſt:aut ſi id parum eſt ego maius id cōmemorādo facere nō poſſum.De te Cecili iā me hercule hoc extra hanc cōtentionē certamēq; noſtrum familiariter tecū loquar.Tu ipſe quēadmodū exiſtimes uides etiā atq; et & tu te collige:& q ſis & qd facere poſſis:cōſidera:putas ne te poſſe de maximis acerbiſſimiſq; rebus cū cām ſociorū fortunaſq; ꝑuinciæ ius.po.Ro.grauitatē iudicii legūq; ſuſcepis tot res tā graues tā uarias uoce memoria cōſilio igenio ſuſtinere?putas ne te poſſe q̄.C.Verres in Quæſtura q̄ in legatiōe q̄ in ꝑtura q̄ Rōæ q̄ in Italia q̄ in Achia Aſia pamphyliaq; patrarit:ea quēadmodum locis temporibuſq; diuiſa ſint.ſic criminib⁹ & oīone diſtinguere?putaſne poſſe id ꝙ in huiuſmōi reo maxīe neceſſarium ē:facere:ut q̄ libidinoſe q̄ nefarie:q̄ crudeliter fecerit:ea æque acerba & idigna uideant eē iis q audiūt atq; illis uiſa ſunt q ſenſerūt?Magna ſunt ea q̄ dico:mihi crede:noli hæc cōtemnere dicenda demōſtrāda explicāda ſunt oīa:cauſaq; ñ ſolū exponēda:ſed ēt grauiter copioſeq; agenda ē:ꝑficiendū eſt ſi qd ageī aut ꝑficere uis:ut hoīes te ñ ſolū audiāt:uerūetiā libenter ſtudioſeq; audiāt:i quo ſi te multū natura adiuuaret:ſi optimis a pueritia diſciplinis atq; artib⁹ ſtuduiſſes & i his elaboraſſes:ſi lr̄as Grechas Athenis ñ Lylibei Latinas Rōæ ñ in Sicilia didiciſſes:tamen eēt magnū tātam cām tam expectatā & diligentia cōſeq & memoria cōplecti:& oratiōe expōere:& uoce & uirib⁹ ſuſtinere.Fortaſſe dices quid?ergo hæc in te ſunt omnia?utinā quidem eſſent.Verumtamē ut eē poſſent:magno ſtudio mihi a pueritia ē elaboratum.Quod ſi ego hæc pp magnitudinē rerū ac difficultatē aſſequi ñ potui:q̄ in omni uita nihil aliud ægi:q̄ lōge tu te ab his reb⁹ adeſſe arbitrare:q̄s ñ modo antea nunq̄ cogitaſti:ſed ne nunc quidē cum in eas ingrederis:q̄ & quātæ ſint:ſuſpicari potes.Ego qui ſicut omnes ſciunt:in foro in iudiciiſq; ita uerſor:ut eiuſdē ætatis aut nemo aut pauci plures cās defenderit:& qui omne tp̄s quod mihi ab amicorū negociis dat i his ſtudiis

laboribuſq; cōſumā:quo paratior ad uſum foréſem prōptiorq; eē poſſim:tamē ita deos mihi ueli ꝓpitios
cū illius tēporis mihi uenit in mētē.quo die citato reo mihi dicendū ſit:nō ſolū cōmoueor aio:ſed ēt toto
corpore phorreſco.Iā nunc mente & cogitatione ꝑſpicio q̄ tum ſtudia hoīum:q cōcurſus futuri ſint quā
tā expectationem magnitudo iudicii ſit allatura:quātam auditoꝝ multitudinē.C.Verris in infamia cōcita
tura.quātā deniq; audiētiam orationi meæ imꝓbitas illius factura ſit:q̄ cū cogito:iā nūc timeo:qdnā ꝓ of
fenſiōe hoīum qui illi inimici infenſiq; ſunt:& expectatiōe hoīum & magnitudine reꝝ dignū eloq poſſi
Tu horum nihil metuis:nihil cogitas:nihil laboras:ſi qd ex uetere aliqua ratiōe iouem ego optimū Ma-
ximum aut uellem ſi fieri potuiſſet:du.aut aliqd eiuſmodi ediſcere potuens præclare te paratū in iudiciū
uenturū arbitraris:ac ſi tibi nemo reſpōſurus eſſet:tamē ipam cām ut ego arbitror:demonſtrare nō poſſes
nūc ne illud qdē cogitas:tibi cū hoīe diſertiſſimo & ad dicendum paratiſſimo futurum eſſe certamen:q cū
modo diſſerendum modo omni ratione pugnandum certandumq; ſit:cuius ego ingeniū ita laudo ut nō
ꝑtimeſcā:ita ꝓbo:ut me ab eo delectari facilius q̄ decipi putē poſſe:Nūq̄ ille me opprimet cōſilio:nūq̄ ullo
artificio puertet:nunq̄ igenio me ſuo labefactare atq; infirmare cōabit.Noui oēs hoīs petitiōes ratiōeſq;
dicendi.Sæpe in iiſdem ſæpe in cōtrariis cauſis uerſati ſumus.Ita contra me ille dicet q̄uis ſit ingenioſus.ut
nōnullū etiam de ſuo ingenio iudiciū fieri arbitretur.Te uero Cecili quemadmodū ſit eluſurus q̄ oī rōne
iacturus uidere iam uideo:quotiens ille tibi poteſtatē optiōemq; facturus ſit ut eligas utrū uelis factū eē
nec ne:uerum eē an falſum:utrum dixeris:id cōtra te futurum.Qui tibi æſtus q error quæ tenebræ dii im
mortales erunt:homini minime malo?Quid cum accuſatiōis tuæ membra diuidere cœperit & in digitis
ſuis ſingulas partes cauſæ cōſtituere?Quid cū unumquodq; trāſigere:expedire:abſoluere:ipſe ꝑfecto me
tuere incipies:ne innocenti periculū faceſſeris.Quid cū cōmiſerari cōquæri & ex illius inuidia de eo nara
re aliqd & in te traiicere cœperit:cōmemorare Quæſtoris cū prætore neceſſitudinē conſtitutā:morē malo
rū ſortis religionē:poteris ne eius oratiōis ſubire inuidiā?Vide mō ēt atq; ēt cōſidera:mihi.n.uidet̄ pericu
lū fore ne ille non mō uerbis te obruat:ſed geſtu ipſo ac motu corporis præſtringat aciē ingenii tui:neq;
ab inſtitutis tuis cogitationibuſq; abducat.Atq; huiuſce rei iudiciū iā cōtinuo uideo futurū.Si enim mihi
hodie reſpōdere ad hæc quæ dico potueris:ſi ab iſto libro quā tibi magiſter ludi neſcio qs ex aliēis orōni-
bus cōpoſitū dedit uerbo uno diſceſſeris poſſe te & illi quoq; iudicio uō de eſſe & cāæ atq; officio tuo ſatiſfa
cere arbitrabor.Sin mecū in hac ꝓluſiōe nihil fueris:quē te in ipſa pugna cū acerrimo aduerſario fore pu
temus?Eſto ipſe nihil ē:nihil pōt.At uenit paratus cū ſuſcriptoribus exercitatis & diſertis eſt:tñ hoc aliqd:
tāetſi nō eſt ſatis:oībus enim rebus is q princeps in agendo eſt:ornatiſſimus & paratiſſimus eē debet. Ve-
rūtamen.L.Apuleium eſſe uideo proximum ſuſcriptorem hominem non ætate:ſed uſu forēſi atq; exer-
citatiōe tyrōem:deinde ut opinor:habet Halienum huuc tamen a ſubſelliis qui qd in dicēdo poſſit:nunq̄
ſatis attēdi:in clamādo qdē uideo eum eſſe bene robuſtum atq; exercitatum:in hoc ſpes tuæ ſunt oēs:hic
ſi tu eris actor cōſtitutus totum iudicium ſuſtinebit.At ne is quidem titum cōtendet in dicendo:quātum
poteſt:ſed cōſulet laudi & exiſtimatiōi tuæ:& ex eo quod ipſe pōt:in dicēdo aliquātulum remittet:ut tum
aliquid eſſe uideare.Vt in actoribus græcis fieri uidēus:ſæpe illum qui eſt ſecundarum aut tertiarum par
tum cum poſſit aliquanto clarius dicere:quam ipſe primarum:multū ſummittere ut ille princeps quā ma
xime excellat.Sic faciet Halienus tibi ſeruiet tibi lenocinabitur.Minuſ aliquanto cōtendet:quā pōt.Iā hæc
conſiderate eiuſmodi accuſatores in tāto iudicio ſimus habituri cum ipſe Halien⁹ ex ea facultate:q̄ habet:
aliquātum detracturus ſit:& Cecili⁹ tum ſe deniq; aliqd facturum putet ſi Halienus min⁹ uehemēs fuerit
& tibi primas in dicendo partes cōceſſerit.Quātumquē ſit habiturus:nō uideo niſi quē forte ex illo grege
Oratorū q̄ ſubſcriptionē ſibi poſtularunt cuicūq; uos delationē dediſſeris ex qb⁹ alieniſſimis hoībus ita pa
ratus uēis:ut tibi hoſpes aliqs ſit recipiēdus:qbus ego nō ſum tantū honorē habiturus:ut ad ea q̄ dixerint
certo loco aut ſingulatim unicuiq; rñdeā.Sic breuiter quoniā nō cōſulto ſed caſu in eorū mētionē icidi:q̄
ꝑteriēs ſatis faciā uniuerſis.Tāta ne uobis īopia uideor eē amicorū:ut mihi nō ex his quos mecū aduxerim
ſed de populo ſubſcriptor addat̄?Vobis āt tāta iopia reorū ut mihi cām ꝑripere cōemini:potius q̄ aliquos a
colūna ænea ueſtra ordīs reos repiatis.Cuſtodē inqt Tullio me appōite:qd mihi q̄ multis cuſtodib⁹ op⁹
erit?ſi te ſemel ad meas cās ad miſeroꝝ nō ſolū ne qd nuncies.ſed etiā ne qd auferas:cuſtodiendus ſis:ſed
de illo cuſtode toto ſic uobis breuiſſime rñdebo:nō eē uos tales uiros cōmiſſuros ut ad cām tātā a me ſuſce
pta mihi credita qſq̄ ſubſcriptor me iuito.Aſpirare poſſit.Et:n.fides mea cuſtodē repudiat:diligētia ſpecu
latorē reformidat.Veꝝ ut ad te redeā Cecili q multa re deficiāt uides.q̄ multa ſint in te:q reus nocēs ī accu
ſatore ſuo cupiat eē ꝑfecto iā ītelligis:q ad hæc dici pōt.Nō.n.q̄ro qd tu dicturus ſis:uideo mihi nō te ſed
hūc librū eē reſpōſuꝝ:quē mōitor tuus hic tenet:q ſi te recte mouere uolet:ſuadebit tibi:ut hinc diſcedas
neq; mihi uerbū ullū reſpōdeas:qd.n.dices?an id ꝙ dictitas iniuriā ſibi feciſſe Verem?arbitror:neq;.n.eēt
uériſimile cum oīb⁹ ſiculis faceret iniurias te illi unū eximiū cui cōſuleret:fuiſſe:ſed cæteri Siculi ultorem
ſuarū iniuriarū iuenerūt:tu dū tuas iniurias ꝑ te id qd nō potes:ꝑſeq cōaris:id agis:ut ceterorū quoq; iniu-
riæ ſint īpunitæ atq; inultæ.Et hoc te ꝑterit:nō id ſolū ſpectari ſolere:q debeat:ſed ēt illud:q poſſit ulciſci in
quo utrūq; ſit:eū ſupiorē eē.In quo alterū:in eo nō qd is uelit:ſed qd facere poſſit qri ſolere.Quod ſi ei po
tiſſimum cēſes permitti oportere accuſandi ꝑtātē:cui maximā.C.Verres iniuriā fecerit:utrū tādem cēſes hos
Iud.grauius ferre oportere te ab illo eſſe læſum an ꝓuinciā Siciliā eē uexatā ac ꝑditā:Opinor cōcedis mul
to hoc eē grau⁹ & ab oibus ferri grauius oportere.Cōcede igit̄ ut tibi anteponat̄ in accuſando prouincia
Nā ꝓuincia accuſat:cū is agit cām quem ſibi illa defenſorē ſui iuris ultorem iniuriaꝝ actorem totius cāæ
adoptauit.At eam tibi.C.Verres fecit iiuriam quæ ceteroꝝ quoq; aīos poſſet alieō incōmodo commoue

reſminime:nā id quoq; ad rem pertinere arbitror:q̄lis iniuria dicat̄ quæ cā inimicitiarum proferat̄.Cogno
ſcite ex me:nā iſte eā ꝑfecto niſi plane nihil ſapit:nūq̄ ꝓferret.Agōis eſt q̄dā lilybetana liberta Veneris Ery
cinæ quæ mulierante hūc.Quæſtorē copioſe plane & locuples fuit.Vb,hac ꝑfectus Antonii q̄dā ſympho-
niacos ſeruos abducebat ꝑ iniuriā quibus ſe in claſſe uti uelle dicebat.Tum illa ut mos in Sicilia ē omniū
Venereorū & eorum qui a Venere ſe liberauerunt:ut præfecto illi religionem Veneris nomenq; obiice
ret:dixit & ſe & oia ſua ueneris eſſe.Vbi hoc q̄ſtori Cecilio uiro optimo & hoī æq̄ſſimo nunciatū ē uocari
ad ſe Agonidē iubet:iudiciū dat ſtatī:ſi pareret:eā ſe & ſua ueneris eē & dixiſſet:iudicant.Recupatores id q̄d
neceſſe erat:neq;.n.erat cuiq̄ dubiū quin illa dixiſſet:iſte in paſſionē bonoꝝ mulieris mittit:ipſam Veneris
in ſeruitutē adiudicat:deinde bōa uēdit:pecūiā redigit.ita dū pauca mācipia.Veneris nomine Agonis.hac
religione retinere uult fortunas omnes libertatemq; ſuam iſti° iniuria perdidit.Lilybeū Verres uenit po
ſtea rem cognoſcit factum improbat cogit.Quæſtorem ſuum pecuniam q̄ ex Agōidis bonis redigiſſet eā
mulieri omnem annumerare & reddeř.Et adhuc id quod uos omnes admirari uideo:nō uerres ſed Qu.
Mutius.Quid enim facere potuit elegātius ad hominum exiſtimationē:æquius ad leuādū mulieris cala-
mitatem:uehementius ad Quæſtoris libidinem cohorcendā?Sū me hæc omnia mihi uident̄ eſſe laudā
da:ſed repente e ueſtigia ex homine tanquā aliquo.Circeo poculo factus ē.Verres redit ad ſe:atq; ad mo
res ſuos:nā ex illa pecunia magnā partē ad ſe uerti:mulieri reddit quātulū uiſum eſt. Hic tu ſi læſum te a
Verre eē dices:patiar & cōcedā ſi iniuriam tibi factam quæreris defendā & negabo.Deinde de iniuria q̄ ti
bi facta ſit:neminem noſtrum grauiorem iudicem eſſe oportere q̄ teipſum cui facta dicit̄.Si tu cum illo po
ſtea in grām rediſti ſi domi illius aliquotiens fuiſti:ſi ille apud te poſtea cœnauit:utrū te ꝑfidioſū an ꝑua-
ricatorē exiſtimari mauis.Video eſſe neceſſe alterutrum.ſed ego tecum in eo nō pugnabo:quomin° utrū
uelis:eligas.Quid ſi ne iniuriæ q̄dē quæ tibi ab illo facta ſit:cā remanet q̄d habes:quod poſſis dicere:q̄obrē
non modo mihi ſed cuiq̄ anteponereris:niſi forte illud q̄d dictū te eſſe audio.Quæſtorem ill° fuiſſe.Quæ
cauſa grauis eēt:ſi certares mecum uter noſtrum illi amicitior eē deberet:in cōtentiōe ſuſpiciendarum ini-
micitiaꝝ ridiculum eſt putare cauſam neceſſitudinis ad inferendum ꝑiculum iuſtam uideri opteř.Eteni
ſi plurimas a tuo ꝓtore iniurias accepiſſe.tamen eas ferendo maiorem laudem q̄ ulciſcendo mereř.Cum
uero nullum illi° in uita recti° factum ſit:q̄d id quod tu iniuriam appellas.Hi ſtatuent hanc cām q ne in alio
q̄dē ꝓbarent:in te iuſtam ad neceſſitudinē uiolandam uideri.Qui ſi ſummā iniuriā ab illo accepiſti tñ q̄m
Quæſtor ei° fuiſti nō potes eū ſine ulla uituꝑatiōe accuſař.Si uero nulla tibi fcā eſt iniuria ſine ſceleř eū ac
cuſare nō potes.Quař cū icertū ſit d̄ iniuria:quēq̄ eſſe hoꝝ putas:q nō malit te ſine uituꝑatiōe q cū ſceleř di
ſcedeit? At uide q̄d differat iter me opinione ac tuā.Tu cū oib° reb° iferior ſis:hac una ire te mihi antefer-
ri putas oportere:q̄d Quæſtor illius fueris.Ego ſi ſuperior cæteris rebus eſſes te hāc unam ob cauſam ac
cuſarem repudiari putarē oportere.Sic.n.a maioribus noſtris accepim°:prætorē Quæſtori ſuo parētis lo
co eſſe oportere:nullā neq; iuſtiorē neq; grauiorē cām neceſſitudinis poſſe repiri q̄ coiūctiō ſortis q ꝓui-
ciæ q officii q publicā muneris ſocietatē.Quāobrē ſi in eū poſſis accuſař:tñ cū is tibi partis numero fuiſſet
id pie facere ñ poſſes.Cū uero neq; iniuriā accepis:& ꝓtori tuo ꝑiculū crees:fatearis neceſſe ē te illi iniuſtē
impiūq; bellū iferre cōari.Eteni iſta Quæſtura ad eā t ēualet:ut elaborādū tibi ē rōne reddēda ſit:q obrē q
Quæſtor eius fueris:accuſes.Nō ut ob eā ipſam cām poſtulādum ſit:ut tibi potiſſimū accuſatio deť:neq; fe
re unq̄ uenit in cōtētionē de accuſando q q̄ſtor fuiſſet:ũ repudiaret̄.Itaq; neq;.L.Philōi.L.C.Seruiūli nois
deferendi ptās ē data neq;.M.Aurelio Scauro in.L.Flaccū neq; Gn.pōpeio in.T.Albutiū:quorū noē ꝑp
indignitatū repudiatus.eſt:ſed ne libido uiolaute neceſſitudinis auctoritate iudiciū cōprobaret̄.Atq; ille
Gn.pōpeius ita cum.C.Iulio cōtendit:ut tu mecū.quæſtor.n. Albutii fuerat ut tu Verris.Iulius hoc ſecum
auctoritatis ad accuſādum afferebat:q ut hoc tpe nos ab Siculis ſic tū ille ab Sardis rogatus ad cām acceſ
ſerat:Semp hæc cā plurimū ualuit:ſemp hæc rō accuſandi hōeſtiſſima ꝑ ſociis ꝑ ſalute ꝓuinciæ ꝑ exterarū
natiōum cōmodis inimicitias ſuſcipe ad periculū accedeř ꝯperā ſtudiū laborē interpōere.Et.n.ſi ꝓbabilis
eſt eorū cā q iniurias ſuas perſequ uolūt:q i re dolori ſuo ñ reip.cōmodis ſeruiunt:q̄to illa cā hōeſtior:q uō
ſolum ꝓbabilis uideri ſed ēt grata eſſe debet:nulla p̄uati accepta iniuria ſociorū atq; amicorū.P.R.doloř
atq; iniuriis cōmoueri.Nuq̄ cū ī.ꝑ Gabiniū uir fortiſſimus & īnocētiſſimus.L.piſo delatiōnē noīs poſtula
ret:& cōtra.Qu.Cecilius peteret:iſq; ſe ueteres inimicitias iādiu ſuſceptas ꝑſequi diceret:cum auctoritas ac
dignitas piſōis ualebat plurimū:tū illa erat cā iuſtiſſima:q̄d eū Achei ſibi patronū adoptauerunt.Et.n.cū
lex iꝑa de pecūiis repetūdis ſociorū atq; amicorū.po.Ro.cā patrata ſit:iniquū ē nō eū legis iudiciiq; actorē
idoneū maxīe putari:quē actore idōeum cāæ ſuæ ſocii defenſoremq; fortunarū ſuarū potiſſimū eē uolue
runt.An q̄d ad cōmemorandū ē hōeſtius:id ad probādū,nō multo uideri debet equs:Vtra igit̄ eſt ſplēdi
dior utra illuſtrior cōmemoratio:Accuſaui eū cui.Quæſtor fueř,q cū me ſors conſuetudoq; maiorum cū
me deorū hoīumq; iudiciū cōiūxerat:an accuſaui rogatu ſociorū atq; amicorū:Delectus ſum ab uniuerſa
ꝓuincia q̄ eius iura fortūaſq; defenderē.Dubitare q̄ſq̄ pōt:q̄n hōeſtius ſit eoꝝ cā apud quos q̄ſtor fuerit:q̄
eū cuius q̄ſtor fueris:accuſař:Clariſſimi uiri nr̄æ ciuitatis tpib° optimis hoc ſibi āpliſſimū pulcherrimūq;
ducebāt:ab hoſpitibus cliētibuſq; ſuis ab exteris natiōibus q̄ ī amicitiā.p.R.ditionēq; eēnt iniurias ꝓpulſa-
re:eorūq; fortūas defenderē.M.Catonē illū ſapiente clariſſimum uirū & prudentiſſimū cū multis graues
inimicitias geſſiſſe accepimus ꝑp Hiſpanorū apud quos Cōſul fuerat iniurias.Nuper.Gn.Dimitiū lcim°
Decimo Scyllano diem dixiſſe ꝑp unius hominis Egritomari paterni amici atq; hoſpitis iniurias.Neq;.n.
magis aīos hoīum nocētiū res unū ulla cōmouit:q̄ hæc maiorū cōſuetudo lōgo interuallo repetita atq; re
lata Socioꝝ q̄rimoniæ delate ad hoiem ñ iertiſſimū ſuſceptæ ab eo q uidebat̄ eorū fortūas fide diligētiaq;

ſua poſſe defendere.Hoc timēt hoīes:hoc laborāt:hoc īſtitui atq; adeo inſtitutū referri ac renouari moleſte
ferūt.Putāt fore uti ſi paulatim hæc cōſuetudo ſerpere ac ꝓdire cœperit per hoīes honeſtiſſimos uiroſq; for
tiſſimos nō imperitos adoleſcentulos aut illiuſmodi q̄drup latores leges iudiciaq; adminiſtrarent.Cui⁹ cō
ſuetudinis atq; inſtituti patres maioreſq; noſtros nō pœnitebat.tū cum.P.Lentulus is q̄ pꝛīceps Senat⁹ fu
it accuſabat.M.Aquiliū ſub ſcriptore.C.Rutilio Rufo:aut cū.P. Africanus hō uirtute fortuna gloria rebus
geſtis ampliſſimus:poſteaq̄ bis Cōſul & Cēſor fuerat.L.Cottā ī iudiciū uocabat:iure tū florebat.P.R.nomē
iure auctoritas huius īperii ciuitatiſq; maieſtas grauis habebat.Nēo mirabat.Africano illo ꝙ in me nūc
hoīe paruis opibus ac facultatib⁹ ꝓdito ſimul & ſeſe mirari cū moleſte ferāt.Quid ſibi iſte uult?accuſatorem
ne ſe exiſtimari q̄ antea defendere cōſueuerat?&nūc ꝓſertim ea iā ætate cū edilitatem petat?Ego uero ætatis
nō modo meæ:ſed multo etiā ſuperioris & honoris ampliſſimi puto eſſe & accuſare improbos & miſeros
calamitoſoſq; defendere.Et ꝓfecto aut hoc remedium eſt egrotæ ac ꝓpe deſperatæ Reipu.iudiciiſq; corru
ptis ac cōtaminatis paucoꝝ uicio ac turpitudine hoīes ad legū defenſionē iudiciorūq; auctoritatē q̄ hone
ſtiſſimos & integerrimos diligentiſſimoſq; accedere:aut ſine hoc q̄dē ꝓdeſſe poterit.ꝓfecto nulla unq̄ me
dicina his tot incōmodis repiet.Nulla ſalus Reip.maior ē q̄ eos q̄ alteꝝ accuſant nō mi⁹ de laude de hono
re de fama ſua q̄ illo q̄ accuſant de capite ac fortūis ſuis pertimeſcere.Itaq; ſemp hi diligētiſſime laborioſiſſi
meq; accuſarunt q̄ ſe ipſos in diſcrimē exiſtimatiōis uēire arbitrati ſunt.Quāobrē ſtatuere iudices debetis
Qu.Ceciliū de quo nulla unq̄ opinio fuerit nullaq; in hoc ipſo iudicio expectatio futura ſit:q̄ neq; ut ante
collectā famā cōſeruet:neq; uti reliq tpis ſpem cōfirmet laborat:nō nimis hanc cām ſeuere nō nimis accura
te nō nimis diligēter actur̄u.Habet.n.hoc ꝙ in offenſiōe depdat:ut turpiſſime flagicioſiſſimeq; diſcedat.Ni
hil de ſuis ueteribus ornamētis requirit.A nobis multos obſides habet Po.Ro.quos ut incolumes cōſeruare
tueri cōfirmare ac recuperare poſſimus:ol rōne erit dim cādum.Habet honorē quē petimus:habet ſpē q̄
ꝓpoſitā nobis habemus habet exiſtimationē multo ſudore labore uigiliiſq; collectā ut ſi in hac cā nr̄um
officium ac diligētiā ꝓbauerimus.Hæc q̄ dixi retinere p Po.Ro.incolumia ac ſalua poſſimus.Si tātulū of
fenſum titubatumq; ſit:ut ea quæ ſingulatī ac diu collecta ſunt uno tpe uniuerſa pdamus.Quapp iu ueſtꝛꝝ
eſt diligere quem exiſtimetis facillime poſſe magnitudinē cāæ ac iudicii ſuſtinere fide diligentia conſilio
auctoritate.Vos ſi mihi.Qu.Cecilium ante poſueritis:ego me dignitate ſꝑatum non arbitrabor.p.R.ne
tā honeſtā tam leuerā diligētēq; accuſationē neq; uobis placuiſſe neq; ordini uro placere arbitret ꝓuidete.

¶.M.T.C.IN.C.VERREM ACCVSATIONVM LIBER SECVNDVS.

QVOD ERAT optandū maxīe iud.& qđ unq̄ ad inuidiā uri ordinis īfaāmiq; iudicioꝝ ſe
dēdā maxīe ptinebat.id nō humāo cōſilio:ſed ꝓpe diuinit⁹ datū atq; oblatū uob̄ ſūmo reip.
tpe uī.Inueterauit.n.iā.opinio pniciofa reip.uobiſq; piculoſa quæ nō mō apud exteras na
tiōes:ſed oīum ſermone pcrebuit his iudiciis quæ nunc ſint:pecūioſum hoīem q̄uis ſit no
cēs neminē poſſe dānari.Nūc in ipſo diſcrimine ordinis iudiciorūq; ueſtroꝝ cū ſint parati
qui concionibus & legibus hanc inuidiā Senatus inflāare cōnent.reus in iudiciū adduct⁹
ē.C.Verres hō uita atq; factis omniū iam opinione dānatus:pecuniæ magnitudine ſua ſpe ac ꝓdicatiōe
abſolutus.Huic ego cāæ iu.cum ſūma uoluntate & expectatiōe.po.Ro.actor acceſſi nō agerē inuidiam
ordinis:ſed ut infamiæ cōi ſuccurrerē.Adduxi.n.hoīem in quo recōciliare exiſtimationē iudiciorū amiſſa
redire in gratiā cum po.Ro.ſatiſfacere exteris nationibus poſſetis:depeculatorē ærarii uexatorē Aſiæ atq;
pamphiliæ ꝓdonem iuris Vrbani labem atq; pniciē prouinciæ Siciliæ de quo ſi uos ſeuere ac religioſe iu
dicaueritis auctoritas ea quæ in uobis remanere debet:hærebit.Sin iſtius ingentes diuitiæ iudicorū reli
gionē ueritatemq; pfregerint ego hoc tamen aſſequar.ut iudiciū potius Reip.q̄ aut reus iudiciis aut accu
ſator reo defuiſſe uideat.Et q̄dem ut de me cōfitear Iud.cum multæ mihi a.C.Verre inſidiæ terra mariq;
factæ ſint quas partim mea diligentia deuitarim:partim amicorum ſtudio officioq; repulerim:nunq̄ tamē
neq; tatū ꝑiculū mihi adire uiſus ſum:neq; tantope ptimui ut nūc ī ipo iudicio:neq; tātū me expectatio ac
cuſatiōis meæ concurſuſq; tante multitudinis q̄bus ego rebus uehemētiſſime ptur bor cōmouet:quātū iſti
us inſidiæ nefariæ quas uno tpe mihi.M.Glabrioni pr.ſociis exteris nationibus ordini nomini dēiq; ſe
natorio facere conabat.Qui ita dictitat:is eē metuēdū q̄ qđ ipis ſolis ſatis eſſet:ſurripuiſſent:ſe tantum ra
puiſſe:ut id multis ſatis eē poſſit.Nihil eē tam ſanctum ꝙ nō uiolari nihil tā munitū ꝙ nō expugnari pe
cūia poſſit.Quod ſi q̄ audax ē ad conādum:tā eēt obſcurus ī agendo fortaſſe aliq̄ ī re nos aliq̄do fefelliſſet.
Veꝝ hoc adhuc pcōmode cadit:qđ cū īcredibili ei⁹ audacia ſingularis ſtultitia adiūcta.ē.Nā ut apert⁹ ī cor
ripiēdis pecūiis fuit:ſic ī ſpe corrūpēdi iudicii pſpicua ſua conſilia cōatuſq; oīb⁹ patefecit.Semel ait ſe ī uita
ptimuiſſe tū cū primū reus a me factus ſit:qđ cū e ꝓuincia recēs eēt inuidiaq; & infamia ñ recēti:ſed uetere
ac diuturna flagraret:tū ad iudiciū corrūpēdū ꝑs alienū offēderit.Itaq; cū ego diē ī Sicilia ingrēdi perexiguā
poſtulauiſſem:īuēit iſte q̄ ſibi ī Achaiā biduo breuiorē diē poſtularet:ñ idē cōficeret diligētia & īduſtria ſua
quoi ego meo labore & uigiliis conſecutus ſum &.n.ille Achaicus inq̄ſitor ne Brunduſium quidem per
uenit.Ego Siciliam totam quinquaginta diebus ſic obii ut omnium populorum priuatorumq; litteras in
iuriaſq; cognoſcerem:ut perſpicuum cuius eſſe poſſit:hoīem ab iſto q̄ſitum eē nō q̄ reum ſuum adduce
ret:ſed q̄ meum tpˢ obſideret.Nunc hō audaciſſimus atq; amētiſſimus hoc cogitat:intelligit me ita paratū
atq; inſtructum in iudicium ueire ut nō mō in auribus ueſtris ſed ī oculis omniū ſua furta atq; flagitia de
fixurus ſim.Videt Senatores multos eſſe teſtes audaciæ ſuæ.Videt multos equites Ro.frequētes ꝓterea
ciues atq; ſocios q̄bus ipſe inſignes iniurias fecerit.Videt etiā tot graues ab amiciſſimis ciuitatibus Lega
tiōes cū publicis auctoribus ac teſtimōiis cōueniſſe.Quæ cū ita ſint:uſq; eo de oībus bōis male exiſtimat:uſq;

eo Senatoria iudicia pdita pfligataq̧ eē arbitrat̃:ut hoc palā dictitet:nō ſine cā ſe cupidum pecuniæ fuiſſe:
quoniã tantū ī pecunia pſidium expiat̃ eſſe ſeſe id q̧ difficillimum fuerit:tps ipſum emiſſe iudicii ſui:quo
cætera facili' emere poſſet. Vt quoniā criminū ui ſubter fuger̃ nullo modo poterat:pcellã tpis deuitaret.
Q d ſi nō mō t cāuep ī aliquo hōeſto pſidio aut ī alicuius eloquētia aut grã ſpem aliq̃ collocaſſet:pfecto ñ
hæc oia colligeret atq̧ aucuparet̃. Nō uſq̧ eo deſpiceret:cōtēneretq̧ ordinē ſenatoriū:ut arbitratu ei' deli-
geret̃.ex ſenatu q reus fieret:q'dū hic q̃ opus eſſent cōpararet:cām iterea ante eū diceret. Quibus ego reb'
gd iſte ſperet:& quo aium intendat:facile perſpicio. Quãobrē uero ſe cōfidat aliqd pficere poſſe hoc Gla-
briōe Pr.& hoc cōſilio itelliger̃ ñ poſſum. Vnū illud itelligo qd Pr.ā reiectiōe iudicū iudicauit e ſpe iſtum
fuiſſe:pditū:ut oēm rōnē ſalutis in pecūia pōeret. Hoc erepto pſidio ut nullā ſibi rē adiumento fore arbitra
ret̃. Et.n.qd ē igēiū tātū q̃ tāta facultas & dicēdi copia:q̃ iſtius uita tot uiciis flagitiiſq̧ cōiunctã iāpridē oium
uolūtate iudicioq̧ dānatã aliq̃ ex pte poſſit defendere. Cui' ut adoleſcētiæ maculas ignominiaſq̧ ptereã.
Quæſtura primus gradus honoris qd aliud habet in ſe niſi.Gn.Carbonē ſpoliatū a qſtore ſuo pecūia pu-
blica:nudatū & pditū Cōſ.deſertū exercitū:relictã puinciã ſortis neceſſitudinē religionēq̧ uiolatam? Cu-
ius legatio exitiū fuit. Aſiæ totius & pāphyliæ qb' in puinciis multas domos plurias urbes oīa fana dpecu
latus ē:tū cū in.Gn.Dolobellã ſuū ſcelus illud priſtinū rēnouauit:& inſtaurauit. Quæſtorū tū eum cui lega-
tus & p qſtorē fuiſſet & in inuidiã ſuis maleficiis adduxit:& in ipis piculis nō ſolū deſeruit:ſed ēt oppugna
uit ac pdidit. Cui' ptura urbana ædiū ſacrarū fuit publicorūq̧ operū depopulatio ſimul in iure dicēdo bo
norū poſſeſſionūq̧ cōtra oium inſtituta additio & cōdonatio. Iā uero oium uitiorū ſuorū pluria & maxima
cōſtituit mōumēta & iudicia in puincia Sicilia q̃ iſte p triēniū ita uexauit ac pdidit ut ea reſtitui in ãtiquū
ſtatum nullo mō poſſit. Vix aūt p multos ãnos innocenteſq̧ Prætores aliq̃ ex parte recreari aliq̃do poſſe
uideat̃. Hoc Pr.Siculi neq̧ ſuas leges neq̧ noſtra Senatus.C.Neq̧ cōmunia iura tenuerunt. Tantum qſq̧
habet in Sicilia quantum hominis auariſſimi & libidinoſiſſimi aut imprudentiam ſubterfugit:aut ſatieta
ti ſuperfuit. Nulla res per trienium niſi ad nutum iſtius iudicata eſt. Nulla res cuiuſquam tam patria atq̧
auita fuit:quæ nō ab eo imperio iſtius abiudicaretur. Innumerabiles pecuniæ ex aratorum bōis nouo ne
farioq̧ inſtituto coactæ. Socii fideliſſimi in hoſtium numero exiſtimati. Ciues Ro.ſeruilē in modum cru
ciati & necati:homines nocētiſſimi propter pecuniam iudicio liberati:hōeſtiſſimi atq̧ integerrimi abſen
tes rei facti i dicta cauſa damnati & eiecti. Portus muniuiſſimi maxime tutiſſimæq̧ urbes piratis prædoni-
buſq̧ patefactæ. Nautæ militeſq̧ ſiculorū ſocii noſtri atq̧ amici fame necati. Claſſes optimæ atq̧ oportu-
niſſimæ cum magna ignominia Populi Ro.amiſſæ & pditæ. Idem iſte Prætor mōumenta antiquiſſima
partim Regū locupletiſſimoꝝ:quæ illi ornamēto urbib' eſſe uoluerunt:partim ēt noſtroꝝ imperatorum
quæ uictores ciuitatibus Siculis aut dederunt:aut reddiderunt:ſpoliauit:nudauitq̧ oīa neq̧ hoc ſolū in ſta
tuis publicis ornamētiſq̧ fecit:ſed ēt delubra omnia ſanctiſſimis religionibus cōſecrata depeculat' ē. Deū
deniq̧ nullū Siculis q ei paulo magis affabre atq̧ antiquo artificio factus uideret̃ reliq̃t. In ſtupris uero &
flagitiis nefarias eius libidines cōmemorare pudore deterreor. Simul illorum calamitatem cōmemorã
do augere nolo:qbus liberos cōiugeſq̧ ſuas integras ab iſtius petulantia conſeruare non licitū eſt. At.n.
hæc ita commiſſa ſunt ab iſto:ut non cognita ſint ab omnibus? Hoiem eſſe arbitror neminem qui nomē
iſtius audierit:qn facta quoq̧ eius nefaria cōmemorare poſſit. Vt mihi magis timendum ſit ne multa cri
mina ptermittere q̃ ne q̃ in iſtum fingere exiſtimer. Neq̧.n.mihi uidet̃ hæc multitudo:quæ ad audiendū
cōuenit:cognoſcere ex me cauſam uoluiſſe:ſed ea quæ ſcit mecū recognoſcere. Quæ cum ita ſint:iſte hō
amens ac perditus alia mecum rōne pugnat:nō id agit̃ ut alicuius eloquentiam mihi oppōat nō grã uō
auctoritate cuiuſq̃ non potentiam nititur. Simulat his ſe rebus cōfidere:ſed uideo quid agat: neq̧.n.agit
occultiſſime ppōit inania mihi nobilitatis hoc eſt hominum arrogãtium noia qui ñ tam me impediunt
q̧ nobiles ſunt:q̃ adiuuãt:q̧ noti ſunt. Simulat ſe eoꝝ pſidio cōfidere:cū interea aliud quiddã iãdiu machi
net̃:quã ſpe nūc hēat in manibus & qd moliat̃ breuiter iã Iud. expōam:ſed prius ut ab initio res ab eo cō-
ſtituta ſit:quæſo cognoſcite. Vt primū e puincia rediit redemptio ē huius iudicii facta grandi pecunia mã
ſit ī ditiōe atq̧ pacto uſq̧ ad eum finē dū Iud:reiecti ſunt:poſteaq̃ reiectio iudicum facta eſt:qr in ſortitiōe
iſti' ſpē fortūa Po.Ro.& in reiiciēdis iudicibus mea diligētia iſtorum ipudētiã uicerat:renunciata eſt tota
cōductio. præclare ſe res hēbat:libelli noium noſtrorū cōſiliiq̧ huius in manibus erant oium:nulla nota:
nullus color nullæ ſordes uidebat̃ his ſententiis adimi poſſe cum iſte repēte ex alacri atq̧ læto ſic erat hū
lis atq̧ demiſſus:nō mō Po.Ro.ſed ēt ſibi ipſe cōdemnatus uideret̃. Ecce āt repente his diebus paucis cōi
tiis Cōſularibus factis eadē illa uetera cōſilia pecunia maiore repetūt̃. Eedēq̧ ueſtræ famæ fortūiſq̧ oium
īſidiæ p eoſdē hoies cōparant̃. Quæ res prio Iud.ptenui nobis argumēto iudicioq̧ patefacto ē. Poſt apto
ſuſpitiōis introitu ad oia intima iſtoꝝ cōſilia ſine ullo errore puenimus. Nã ut Hortēſius Cōſ.deſignatus do
mum reducebat̃ e campano cum maxima frequentia ac multitudine fit obuiam caſu ei multitudini. C.
Curio quem ego hominem honoris potiuſquã cōtumeliæ cauſa nominatū uolo:& enim ea dicã q̃ ille:ſi
cōmemorari noluiſſet:nō tanto in cōuentu tam aperte palamq̧ dixiſſet:quæ tamē a me pedetēti cauteq̧
dicent̃:ut amicitiæ nrę & dignitatis illius habita rō eſſe intelligat̃. Videt ad ipſum fornicem Fabianum
in turba Verrem:appellat hominem & ei uoce maxima uictoriam gratulatur. Ipſi Hortenſio qui Cōſul
erat factus ppinquis neceſſariiſq̧ eius q tum aderãt:uerbum nullum facit:eum hoc conſiſtit:hunc ample
xat̃:hunc iubet ſine cura eſſe. Renuncio inqt tibi te hodiernis comitiis eſſe abſolutū. Quod cum tã multi
hoies hōeſtiſſimi audiſſent.ſtatim ad me defert̃:immo uero ut qſq̧ me uiderat narrabat. Aliis illud indi
gnum aliis ridiculum uidebat̃. Ridiculum iis qui iſtius cauſam in teſtium fide in criminum ratione in

Iudicū ptāte nō i comitiis Cōſularibus poſitā arbitrabanť.Indignū iis q altius pſpiciebāt.& hāc gratulatio-
nē ad iudiciū corrupēdum ſpectare arbitrabanť.Eteni ſic rationabanť:ſic honeſtiſſimi homines itra ſe &
me cū loq̄banť:apte iā & pſpicue nulla eſſe iudicia q reus pridie iā ipſe ſe cōdemnatum putabat:is poſteaq̄
defenſor eius Cōſul ē fact⁹ abſoluiť.Quid igiť q tota Sicilia:qđ omnes Siculi oēs negociatores oēs publi
cæ priuatæq; lr̄æ Romæ ſūt nihil ne id ualebat nihil iuito Cōſ.deſignato.Quid ſu.nō crimina:ñ teſtes:nō
exiſtimationē.P.R.ſeq̄ntur:num oīa ī unius ptāte ac moderatiōe uertenť:Vere loquar Iu.ueheměter me
hæc res cōmouebat.Optius.n.qſq; ita loq̄bať:iſte qdē tibi eripieť:ſed uos nō tenebimus iudicia diuti⁹.Et.
n.qs poterit Verre abſoluto de trāſferēdis iudiciis recuſare:erat oibus moleſtū:neq; eos tā iſtius hois pditi
ſubita lætitia q̄ hois ampliſſimi noua cōgratulatio cōmouebat.Cupiebā diſſimulare me id moleſte ferre:cu
piebā aī dolorē uultu tegere:& taciturnitate cælare.Ecce āt illis ipſis diebus cū Pr.deſignati ſortirenť &.M.
Metello obtigiſſet:ut is de pecūiis repetūdis q̄reret:nūciať mihi tātā gratulationē iſtı eē factam ut is quoq;
domū pueros mitteret:q uxori ſue nūciarēt.Sane ne hæc qdē res mihi placebat:neq; tātope qđ in hac ſorte
metuēdū mihi eēt itelligebā.Vnū illud ex hoībus certis ex qbus oīa cōperi:repiebā fiſcos cōplures cū pecu
nia ſiciliēſi:a quodā Senatore ad Eq̄tē Ro.eē trāſlatos:ex his:q̄ſi.x.fiſcos ad Senatorē illū relictos eſſe comi
tiorū noīe diuiſores olum tribuū nocte ad iſtū uocatos:ex qb⁹ qdā q ſe oīa mea cā facere debere arbitraba-
tur.Eadē illa nocte ad me uenit demōſtrat q̄ iſte oſone uſus eſſet:cōmemoraſſe iſtū quā liberaliter eos tra
ctaſſet ēt antea cū ipſe ptură petiſſet:& pximis Cōſularibus ptoriiſq; comitiis:deide eē pollicitū q̄tā uellent
pecūiā ſi me ædilitate deieciſſent:hoc alios negaſſe audere:alios r̄ndiſſe:ñ putare id pfici poſſe:iuctū tñ eē
fortē amicū ex eadē familia Qu.Verrē Rōilia ex optia diuiſorū diſciplī a pris iſtius diſcipulum atq; amicū
q.HS.q̄ngētis milibus depoſitis id ſe pfecturū polliceretť.Et fuiſſe tñ nōnullos q ſe una facturos eſſe dice-
rēt.Quæ cū ita eēnt:ſane beniuolo aīo me ut magnope cauerē:pmonebāt.Sollicitabar reb⁹ maximis uno
atq; eo pexiguo tpe.Vrgebāt comitia & his ipſis oppugnabar grādi pecūia.Inſtabat iudiciū ei quoq; uego
cio fiſci Siciliēſes minabāť agere:q ad indidiciū ptinebat libere cōitiorū metu deterrebar petitiōi toto aīo
ſeruire pp iudiciū nō licebat minari dēiq; diuiſorib⁹ rō nō erat ppea qđ eos intelligere uidebā me hoc iudi
cio diſtrictū atq; obligatū futurū.Atq; hoc ipſo tpe Siculis denūciatū eē audio:pmū ab Hortēſio domū ad il
lū ut uenirēt.Siculos ſane in eos liberos fuiſſe q q̄obrē accerſereť cū intelligerēt nō ueniſſe. Interea cōitia
nr̄a quorū iſte ſe ut cæterorū hoc anno cōitiorum dōinū eſſe arbitrabať:haberi cœpta ſunt.Curſare iſte hō
potens cū filio blādo & gratioſo circū tribus paternos aut eos hoc eſt diuiſores appellare oēs:& cōuenire.
Q_ đ cū eēt itellectū & aīaduerſum fecit aīo libētiſſimo.P.R.ut cui⁹ diuitiæ me de fide deducere nō potuiſ
ſent ne eiuſdē pecuniæ de honore deiicerēt.Poſteaq̄ illa petitiōis magna cura liberat⁹ ſum.aīo cœpi mul-
to magis uacuo ac ſoluto nihil aliđ niſi de iudicio agere & cogitař.Repio Iud.hæc ab iſtiſ cōſilia inita & cō
ſtituta ut q̄cunq; op⁹ eē rōe res ita ducereť:ut apđ.M.Metellū.Pr.cā diceret ī eo eē hæc cōmoda pmū.M.
Metellū amiciſſimū deīde Hortenſiū Cōſ.Eos ñ ſolū ſed ēt Qu.Metellū q̄ iſti ſit amic⁹ attendite.Dedit.
n.prorogatiuā ſuæ uolūtatis eiuſmōi ut iſti p prorogatiuis iā reddidiſſe uideať an me taciturum tantis de reb⁹
exiſtimauiſtis & me ī tāto Reip.exiſtimatiōiſq; meæ piculo cuiq̄ cōſulturū potiuſq̄ officio & dignitati meæ
Accerſit alter Cōſ.deſignat⁹ Siculos ueniūt nōnulli ppea qđ Qu.Metell⁹ eēt.Pr.ī Sicilia cū iis ita loqtur ſe
Cōſulē eē fratrē ſuū alterū Siciliā puīciā obtinere:alterū eē q̄ſiturū de pecūiis repetundis Verri ne noceri
poſſit multis rōib⁹ eē puiſum.Quid ē q̄ſo Metelle iudiciū corrūpe ſi hoc nō ēt teſtes pſertī Siculos timidoſ
hoīes & afflictos ñ ſolum auctoritate deterrere ſed ēt Cōſulari metu & duorū.Pr.ptāte:Quid faceres pro
hoīe īnocēte & ppīquo cū pp hoīem pditiſſimū atq; alieniſſimū de officio ac dignitate decediſť & cōitiis
ut q ille dict tat:alicui q te ignorat uerū eē uideať.Nā hoc Verrē dicere aiebāt:te ñ fato ut cæteros ex una fa
milia:ſed opa ſua te cōſulē factū:duo igř Cō.& q̄ſitor erūt ex illi⁹ uolūtate:ñ ſolū effugiemus iq̄t hoīem ī q̄rē
do nimiū diligētē nimiū ſeruiētē populi exiſtimatiōi.M.Glabrionē accedet nobis ēt illđ index ē.M.Ceſōi
us collega nr̄i accuſatoris hō in rebus iudicādis ſpectatur & cognit⁹:quē minime expediat eē ī eo conſilio
q conēur aliq̄ rōe corrūpere ppea q iā ante a cū iudex ī iuniano cōſilio fuiſſet:turpiſſim⁹ illud facinus nō
ſolū grauiter tulit:ſed ēt ī mediū ptulit hūc iudicē ex cal.Iun.nō hēmus.Qu.Manliū &.Q_.Cornificiū duos
ſeueriſſimos atq; itegerrīos Iu.q.tr.pl.tū erunt Iud.nō habemus.P.Sulpitius Iud.triſtis & ītegeř Magiſtra
tū ieat neceſſe ē:nōnis decēbr.M.Crepereius ex acerrīa illa Aeq̄ſtri familia & diſciplia:L.Craſſi⁹ ex familia
tū ad cæteras res tū ad iudicādū ſeueriſſima Gn.Tremelli⁹ hō ſua religiōe & diligētia.Tres hi hoīes Tribu
ni militares ſūt deſignati ex cal.Ianu.nō iudicabūt.Subſortiemur ēt ī.M.Metelli locū:quoniā is huic ipſi q̄
ſtiōi pfuturus ē:ita ſcdm cal.Iā &.Pr.ppe a toto cōſilio cōmutato magnas accuſatoris minas magnāq; iudi
cii expectationē ad nr̄arū arbitriū libidinēq; eludem⁹.None ſunt hodie ſextiles hora nona cōuenire cœpi
ſtis.Hūc diē iā ne numerāt qdē.x.dies ſunt āte Ludos uotiuos quos Gn.pōpe.facturus ē:hi ludi dies:q̄nde
ci auferēt.deide cōtiuo Rōani cōſeq̄nť:ita ppe.xl.dieb⁹ iterpoſitis tū deniq; ſe ad ea q̄ a nobis dicta erūt re-
ſpōſuros eē arbitrāť:deīde ſe dicturos & dicēdo & accuſando facile ad ludos uictoriæ cū his plebeios eē cō
iūctos ſecūdū quos aut nulli aut pauci dies ad agendū futuri ſunt:ita defeſſa ac refrigerata accuſatiōe rē ite
grā ad.M.Metellū eē uēturā quē ego hoiem ſi ei⁹ fidei diffiſus eſſem:ſ.n.ñ retinuiſſem. Nunc tñ eo aīo ſum
ut eo iudice quē Pr.hāc rē tranſigi malī:& iurato ſuā q̄ iniurato aliorū tabellas cōmittere:nunc ego Iud.iā
uos cōſulo qd mihi faciēdum putatis:Id.n.cōſilii mihi pfecto taciti dabitis:q egōet mihi neceſſario caplē
dū itelligo.Si utar ad dicēdum meo legitō tpe mei laboris iduſtriæ diligētiæ caplā fructū & ex accuſatiōe
perficiā:ut nēo unq̄ poſt hoīum memoriā paratior uigilatior cōpoſitior ad iudiciū ueniſſe uideať.Sed in
hac laude iduſtriæ meæ re⁹ ne elabať ſummū pculū eſt.Quid eſt igiť qđ fieri poſſit:non obſcuꝝ opinor

neq̨ abſcōditū fructū iſtū laudis q ex ꝑpetua oŕone ꝑcipi potuit:ī alia tēpora reſeruemus.Nūc hoiem tabu
lis teſtibus priuatis publicisq̨ līis auctoritatibuſq̨ accuſemus.Res oīs mihi tecū erit Hortēſi:dicā apte: ſi te
mecū dicendo ac diluendis criminibus i hac cā cōtēdeř:putarē:ego quoq̨ ī accuſando atq̨ i explicādis cri
minibus operā cōſumerē.Nūc quoniā pugnare cōtra me iſtituiſti:nō tam ex tua natura q̄ex iſtius tpe & cā
malicioſe neceſſe ē iſtiuſmodi ratiōi aliquo cōſilio obſiſtere.Tua rō ē ut ſecūdū binos ludos mihi reſpōde
re icipias:mea ut āte primos ludos cōperēdinē ita fieret ut tua iſta rō exiſtimeť aſtuta meū hoc cōſiliū neceſ
ſariū.Verū illud qd iſtituerā diceř mihi tecū rē eſſe huiuſmodi eſt.Ego cū hāc cām Siculorū rogatu recepiſ
ſem idq̨ mihi amplū & ꝓclarū exiſtimaſſem eos uelle me fidei diligentiæq̨ piculū facere q inocētiæ ab
ſtinētiæq̨ feciſſet cū ſuſcepto negocio maius mihi qddā ꝓpoſuiī quo meā ī Rep. uolūtatē. P.R. ꝑſpicere
poſſet.Nā illud mihi neq̄q̄ dignū īduſtria conatuq̨ meo uidebať:iſtū a me i iudiciū iā oīum iudicio condē
natū uocari.niſi iſta tua itollerabilis potētia & ea cupiditas q̄ ꝑ hoſce annos i qbuſdā iudiciis uſus es:etiā i
iſtius hoīs deſperata cā iterpōereť.Nūc uero quoniā hæc te oīs dānatio regnūq̨ iudicioꝝ tātope delectat
& ſunt hoīes quos libidinis infamiæq̨ ſuæ neq̨ pudeat:neq̨ tedeat:q̄ſi de īduſtria ī odiū offenſionēq̨.P.
R.irruere uideaň hoc me ꝓfiteor ſuſcepiſſe magnū fortaſſe onus & mihi piculoſum uerūtamē dignum in
quo oēs neruos ætatis īduſtriæq̨ meæ cōtēderē quoniā totus ordo paucorū īprobitate & audacia ꝓmiť &
urgeť infamia iudiciorū ꝓfiteor huic generi hoīum me inimicū accuſatorē odioſū aſſiduū acerbū aduer
ſariū:hoc mihi ſūmo:hoc mihi depoſco:qđ agā in Magřatu qđ agā ex eo loco ex quo me.P.R.ex cal.Ianu
ſecū hře de Rep.ac de hoībus improbis uoluit.Hoc minus ædilitatis meæ.P.R.ampliſſimū pulcherimūq̨
polliceor moneo ꝓdico ante denūciotioq̨ qui aut deponeř aut recipe aut accipe aut polliceri aut ſeq̄ſtres aut i
terpraetes corrūpēdi iudicii ſolēt eē:qq̨ ad hāc rē aut potētiā aut impudētiā ſuā ꝓfeſſi ſunt.abſtineāt in hoc iu
dicio manus animoſq̨ ab hoc ſcelere nefario.Erit tū Cōſ.Hortēſius cū ſummo imꝑio & poteſtate:ego aūt
ædilis hoc ē paulo amplius q̄ priuatus.Tamē hæc huiuſcemōi res ē q̄ me acturū eē polliceor:ita.P.R.gra
ta atq̨ iucūda:ut ipſe Cōſ.in hac cā ꝓ me minus ēt fieri poſſit q̄ priuatus eē uideať.Omnia non mō cōme
morabūť:ſed ēt expoſitis certis rebus ageť:q̄ intra decē annos poſteaq̄ iudicia ad Senatū tráſlata ſunt:in re
bus iudicādis nefariæ flagitioſæq̨ facta ſunt.Cognoſcet ex me.P.R.qd ſit:q̄obrē cū Aequeſter ordo iudi
caret annos ꝓpe qnq̄ginta cōtinuos nullo iudice Eq̄te Ro.iudicāte ne tenuiſſi a qdē ſuſpicio acceptæ pe
cuniæ ob rē iudicādā cōſtituta ſit.Quid ſit qđ iudiciis ad Senatorū ordinē tranſlatis ſublatąq̨.P.R.in unū
quēq̨ noſtrū poteſtate.Qu.Callidius dānatus dixerit minoris.HS.xxx.Prætoriū hoīnē hōeſte nō poſſe
dānari.Quid ſit qđ P.Septimio Senatore dānato.Qu.Hortenſio Pr.de pecuniis repetūdis līs æſtimata ſit
eo nomine qđ ille ob rē iudicandū pecūiā accepiſſet:ꝙ in.C.Herēnio ꝙ in.C.popilio Sēatoribus q ambo
peculatus dānati ſunt:qđ in.M.Attilio q de maieſtate dānatus ē hoc planū factū ē eos pecūiā ob rē iudicā
dā accepiſſe.Quod inuenti ſunt Senatores q.C.Verre.Pr.urbano ſortiēte exirent in eū reū quē incognita
cā cōdēnarēt qd inuēť ē Senatorē cū iudex eēt in eodē iudicio ab reo pecuniā reciperet q̄ iudicib' diuide
ret & ab accuſatoř ut reū dānaret.ita uero qūo ego illū labē ignominiā calamitatēq̨ totī' ordinis conq̄rar
Hoc factū eē i hac ciuitate cū ſenatorius ordo iudicaret:ut diſcoloribus ſignis iuratorū hoīum ſnīæ notarē
tur.Hæc oīa me diligēter ſeuereq̨ acturū eē polliceor quo me tandē aīo fore putetis:ſi qd in hoc ipſo iudi
cio itellexero ſimili aliq̄ rōe eē uiolatū atq̨ cōmiſſū.Cū ꝓferti planū facere multis teſtibus poſſim.C.Ver
rē i Sicilia multis audientib' ſæpe dixiſſe ſe hře hoiem potētē cuius fiducia ꝓuinciā ſpoliaret:neq̨ ſibi ſoli
pecuniā q̄rere ſed ita triēniū illud ꝓture Siciliēſis diſtributū habere ut ſecū ꝓclare agi diceret ſi unī' āni q̄
ſtū in rem ſuā cōuerteret:alteꝝ patronis & defenſoribus ſuis traderet.Tertiū illū uberrimum quæſtuoſiſſi
mūq̨ annū totū iudicibus reſeruaret.Ex quo mihi uenit in mētē illud dicere qd apud.M.Glabrionē nup
cū ī reiciēdis iudicibus cōmemoraſſem:itellexi.Vehementer Po.Ro.cōmoueri.me arbitrari.foř ut natio
nes extere legatos ad Po.R.mitterent:ut lex đ pecūiis repetūdis iudiciūq̨ tolleret.Si.n.iudicia nulla ſint:tā
tū unū quēq̨ ablaturū putāt:q̄tū ſibi ac liberis ſuis ſatis eē arbitrent:nūc quod eiuſmōi iudicia ſint:tantum
unūquēq̨ auferre quantū ſibi patrōis aduocatis.Pr.iudicib' ſatis futuꝝ ſit:hoc ꝓfecto infinitum eſſe ſe aua
riſſimi hoīs cupiditati ſatiſfacere poſſe:nocētiſſimæ uictoriæ ń poſſe.O cōmemorāda iudicia ꝓclarāq̨ exi
ſtimationē nři ordinis cū ſocii.P.R.iudicia de pecuniis repetūdiſ fieri nolūt:q̄ a maiorib' nřis ſocioꝝ cauſa
cōparata ſūt:an iſte unq̄ de ſe bonā ſpē hūiſſet:niſi de nobis malā opinionē aīo ihibuiſſet.Quo maiore ēt ſi
fieri pōt.apđ uos odio eē debet:q̄ ē apud.p.r.cū ī auaritia ſceleř ꝑtuno uos ſui ſimiles arbitrareť.Cui loco p
deos imortales iud.cōſulite ac ꝓuidete.mōeo ꝓdicoq̨ id ꝙ intelligo.tps oportuniſſimum uobis hoc diui
nit' datū eē.ut odio inuidia infamia turpitudieq̨ totū ordinē liberetis.Nulla in iudiciis ſeueritas nulla reli
gio nulla dēiq̨ exiſtimāt eē iudicia.Itaq̨ a.P.R.cōtēnimur deſpicimur.Graui diuturnaq̨ iam flagramus
īfamia.Neq̨.n.ulla aliā ob cām.P.R.tribunitiā poteſtatē tāto ſtudio req̄ſiuit:q̄q̄ cū poſcebat uerbo illā po
ſcere uidebať re uera iudicia poſcebat:neq̨ hoc.Q.Catulū hoīem ſapiētiſſimū atq̨ āpliſſimū fugit:q̨.Cn.
Pō.uiro fortiſſimo & clariſſimo đ Tribūitia ꝓtante referēti cū eēt ſnīam rogat':hoc initio ē ſūma cū auctori
tate uſus.p.C.iudicia male & flagitioſe tueri.Q.đ ſi i reb' iudicādis.p.R.exiſtiatiōi ſatiſfacere uoluiſſet nō
tātope hoīes fuiſſe Tribūitiā ꝓtante deſideraturos.Ipſe deniq̨ Gn.pō.cū primū cōtionē ad urbē cōſ.deſigna
t' habuit ubi ꝙ maxīe expectari uidebať oſtendit ſe tribunitiā ꝑtātē reſtiturū:factus ē in eo ſtrepit' & grata
cōtiōis admurmuratio.Idē i eadē cōciōe cū dixiſſet populatas uexataſq̨ prouīcias eſſe iudicia autem tur
pia & flagitioſa fieri ei rei ſe prouidere accōſulere uelle:tū ueto ń ſtrepitu:ſed maximo clāore ſuā po.Ro.
ſignificauit uoluntatē.Nunc autem homines in ſpeculis ſunt:obſeruant quemadmodum ſe unuſq̄ſq̨ ne
ſtrū gerat in retinēda religione cōſeruandiſq̨ legibus.Vidēt adhuc poſt legē Tribūitiam unū Senatorē

uel tenuiſſimū eē dānatū.Quod tāetſi nō rephēdūt:tū magnope qd laudēt nō habēt.Nulla ē.n.laus ibi eſſe
itegrū.ubi nemo ē q aut poſſit aut conet̃ corrūpere:hoc ē iudiciū in quo uos de reo.P.Ro.de uobis iudica
biti hoc hoīe ſtatuet̃ poſſit'ne Senatoribus iudicātibus hō nocētiſſim⁹ pecunioſiſſimuſq; damnari. Dein
de ē huiuſmodi reus i quo hoīe nihil ſit pter ſūma peccata maximāq; pecuniā ut ſi liberatus ſit:nulla alia ſu
ſpitio niſi ea q turpiſſima ē reſideat̃ poſſit nō gr̃a nō cognitiōe nō aliis recte factis nō deniq; aliquo medio
cri uitio tot tātaq; eius uitia ſubleuata eē extimabūt̃.poſtremo ego cām ſic agā iu . eiuſmodi res ita notas:
ita teſtatas ita magnas ita māifeſtas proferā:ut nemo a uobis ut iſtū abſoluatis per gratiam conetur cōten
dere:habeo āt certā uiā atq; rōnem:q oēs illoꝝ conatus inueſtigare:& conſeq poſſim.Ita res a me agetur ut
i eorū cōſiliis oibus nō mō aures hoīum:ſed ēt oculi.P.R.iteresse uideāt̃.Vos aliquot iam p ānos cōceptā
huic ordini turpitudinē atq; īfamiā delere poteſtis cōſtat iter oēs:poſt hæc iudicia qbus nūc utimur:nullū
hoc ſplēdore atq; hac dignitate cōſiliū fuiſſe:hic ſi qd erit offenſum:oēs hoīes nō iā ex eodē ordie alios ma
gis idoneos q fieri nō pōt:ſed aliūoio ordinē ad res iudicādas qrēdū arbitrabūt̃.Quapp pmū ab diis imor
talibus:q ſperare mihi uideor hoc idē.Iud.peto ut in hoc iudicio nemo iprobus pter eū q iāpridē inuētus ē
repiat̃.Deinde ſi plures iprobi fuerit:hoc uobis hoc.p.R.Iud.Cōfirmo uitam me hercule mihi prius q uī
pſeuerantiāq; ad illorū iprobitatē pſequēdam defuturā.Verū q ego laboribus piculis inimicitiiſq; meis:tū
cū admiſſum erit dedecus ſeuerē me pſecuturū eē polliceor.Id ne accidat tu tua ſapiētia tua auctoritate dili
gētia.M.Glabrio potes puidere.Suſcipe cām iudicionī ſuſcipe cām ſeueritatis integritatis fidei religiōis:ſu
ſcipe cām Senatus:ut is hoc iudicio pbatus:cū.P.R.& i laude & i gr̃a eē poſſit.Cogita quo loco ſis:qd dare
po.R.qd reddere maioribus tuis debeas fac tibi pr̄næ legis:Acciliæ ueniat i mētē:qua lege.p.R.de pecuniis
repetundis optimis iudicib⁹ ſeueriſſimiſq; iudicib⁹ uſus ē.Circūſtāt te ſummæ auctoritates: q te obliuiſci
laudis domeſticæ nō ſinat:q te dies noctesq; cōmoneāt fortiſſimū tibi patrē ſapientiſſimū auū grauiſſium
ſocerū fuiſſe.Quare ſi Glabriōis pr̄is ui & acrimoniā cœperis ad reſiſtēdū hoībus audaciſſimis:ſi aui Scæuo
læ prudētias ad pſpiciēdā īſidias q tuæ atq; horū famæ cōparāt̃:ſi ſoceri ſcauri cōſtātiā ut neq; te de uera &
certa poſſit ſnia dimouere:itelliget.p.R.integerrio atq; hōeſtiſſimo Pr.delectoq; cōſilio nocēti reo magni
tudinē pecūiæ plus habuiſſe momēti ad ſuſpitionē criminis q ad rōnē ſalutis.Mihi certū eſt non cōmitere
ut in hac cā pr.nobis cōſiliūq; mutet̃ nō patiar rē i id tps adduci:ut Siculi quos adhuc ſerui deſignatoꝝ Cō
nō mouerūt:cū eos nouo exēplo arceſſerēt:eos tū lictores Cōſulū uocēt.ut hoīes miſeri antea ſocii atq; ami
ci.p.R.nūc ſerui ac ſupplices nō mō ius ſuū fortūas oēs eorū iperio amittāt:uerūetiā deplorādi iuris ſui po
teſtatē nō habeāt.Nō ſinā pfecto cā a me porata.xxx.dieb⁹ interpoſitis tū nobis deniq; rñdeāt cū accuſatio
nr̃a i obliuionē diuturnitatis adducta ſit:nō cōmittā ut tū res iudicet̃:cū hæc frequētia totius Italiæ Roma
diſceſſerit:q cōuenit uno tpe undiq; comitiorū iudiciorū cenſendiq; cauſa huius iudicii & laudis fructū &
offenſiōis piculū noſtrū laborē ſollicitudinēq; nr̃am ſcim qd agat̃ memoriāq; qd a quoq; dictū ſit oīum i
puto eē oportere faciā hoc nō nouū: ſed ab is q Nūc principes nr̃æ ciuitatis ſunt:ante factū:ut teſtibus utar
ſtatī illud a me nouū Iud cognoſcetis:qd ita teſtes cōſtituā:ut crimē totū explicē.Vbi id interrogādo:argu
mētis atq; oro̅ne firmauero:tu teſtes ad crimē accōmodē:ut nihil itra illā uſitatā accuſationē:atq; hāc nouā
interſit:niſi q in illa tūc cū oīa dicā ſūt:teſtes dāt̃:hic in ſingulas res dabūt̃ ut illis quoq; eadē iterrogādi fa
cultas argumentandi dicēdiq; ſit:ſi qs erit q ppetuā oro̅nē accuſationēq; deſiderat:altera actiōe audiet.Nūc
id qd facimus e a rōne facimus:ut maliciæ illorū cōſilio nr̃o occurāus neceſſario fieri itelligāt.Hæc primæ
actiōis erit accuſatio.Dicim⁹.C.Verrē cū multa libidinoſe:multa crudeliter in ciues Ro.atq; in ſocios mul
ta ideos hoīeſq; nefariæ fecerit:tū pterea.cccc.ſextertia ex Sicilia cōtra leges abſtuliſſe hoc teſtib⁹ hoc tabu
lis priuatis publiciſq; auctoritatibus ita uobis planū faciemus:ut hoc ſtatuatis etiam ſi ſpatium ad dicendū
noſtro commodo uacuoſq; dies habuiſſemus.Tamen oratione longa nihil opus fuiſſe.

¶M.T.C.INVECTIVARVM IN.C.VERREM.LIBER TERTIVS.

NEMINEM Veſtrū ignorare arbitror Iud.hūc pboſce dies ſermonē uulgi atq; hāc opinionē.
Po.R.fuiſſe.C.Verrē alterā actiōe reſpōſuꝝ ñ eē:neq; ad iudiciū affuturꝝ.Quæ fama non ic
circo ſolū emanarat quod iſte certe ſtatuerat:ac deliberauerat ñ adeſſe:uerūetiā qd nemo
qñq tā audacem tam amētē tam ipudentem fore arbitrabat̃:qui tā nefariis criminib⁹ tam
multis teſtibus euictus ora iudiciū aſpicet̃ aut os ſuum.P.R.oſtēdere auderet.Eſt.n. idem
Verres qui fuit ſemp:ut ad dicendum pjectus ſic paratus ad audiendū præſto.Eſt reſpondet defendit nec
hoc qdē ſibi reliq fecit:ut i rebus turpiſſimis cū manifeſto teneat̃ ſi reiiceat & abſit tamē ipudentiæ ſuæ pu
dentē exitū qſiſſe uideat̃ ipatior Iud.& nō moleſte fero me laboris mei uos uirtutis ur̃æ fructū eē laturos:
nā ſi iſte id feciſſet:qd prio ſtatuerat:ut ñ adeſſet:minus aliqo q mihi opus eēt:cognoſceret̃:qd ego i hac ac
cuſatiōe cōparāda cōſtituēdaq; elaboraſſē.Veſtra uero laus tenuis plane atq; obſcura Iud.eſſet.Neq; enim
hoc a uobis.p.R.expectat:neq; eo pōt eē cōtentus:ſi cōdemnatus ſit is q adeſſe noluerit.Et ſi fortes fueritis
i eo quē nemo ſit auſus defendere:immo ueto adſit rñdeat ſūmis opib⁹ ſummo ſtudio potētiſſimorū ho
minū defendat̃.Certet mea diligētia cū illorū omniū cupiditate nr̃a integritas cū iſti⁹ pecunia teſtiū cōſtan
tia cū illi⁹ patronorū minis atq; potētiā:tū demū illa uicta uidebūt̃:cū in cōtētionē certamēq; uenerit:abſes
ſi iſte eēt dānat⁹ nō tā ſibi cōſuluiſſe q inuidiſſe nr̃æ laudi uideret̃.Neq;.n.ſalus ulla maior.R.p.hoc tpe re
piri pōt:q.p.R.intelliger̃ diligēter reiectis ab accuſator̃ Iud.ſocios leges rēp.Se.cōſ.maxīe poſſe defēdi:neq;
tāta fortūis oīum pnicies pōt accedere:q opiniōe.p.R.rōnē ueritatis itegritatis fidei religiōis ab hoc ordie
abdicari:itaq; mihi uideor magnā & maxīe ægrā & ppe dpoſitā reip ptē ſuſcepiſſe.Neq; i meo magis meæ
q nr̃æ laudi exiſtimatiōiq; ſeruiſſe.Acceſſit.n.ad īuidiā iudiciorū leuādā uituperationēq; tollendā:ut cum

hæc ĩs ꝑ uolũtates.P.R.eẽt iudicata:aliq̃ ex pte mea diligẽtia cõſtituta auctoritas iudicioꝝ uideret.Poſtre
mo ut eẽt hoc iudicatũ ut finis aliq̃do iudiciariæ cõtrouerſiæ cõſtitueret.Et.n.ſine dubio Iud.i hac cauſa ea
res in diſcrimẽ adducit:reus ẽ.n.nocentiſſimus:q ſi cõdẽnet:deſinent hoies dicer his iudicis pecuniã plu
rimũ poſſe:ſin abſoluit deſinem⁹ nos de iudiciis trãſferẽdis recuſare:tñetſi de abſolutiõe iſtius neq; ipſe iã
ſperat:nec.P.R.metuit.De ĩpudẽtia ſingulari qđ adeſt:& reſpõdet ſunt q mirent:mihi pp eius audaciã atq;
amẽtiã ne hoc qdẽ mirãdũ uidet:Multa.n.& i deos & i hoies ipie nefarieq; cõmiſit:quoꝝ ſceleꝝ penis agi
tat & a mente cõſiliaq; deducit.Agunt eũ ꝓcipitem pœne ciuium Ro. quos ptim ſecuri pcuſſit ptim i ui
culis necauit:ptim implorãtes iura libertatis & ciuitatis in crucem ſuſtulit.Rapiũt eũ ad ſupplicium dii pa
trii qđ iſte iuentus ẽ q e cõplexu parẽtum abretos filios ad necem duceret & parentes ꝓciũ ꝑ ſepultura li
berorũ poſceret.Religiões uero cerimõiæq; olum ſacrorũ fanorũq; uiolatæ ſimulachraq; duorũ q̃ nõ mõ
ex ſuis tẽplis ablato ſunt ſed ẽt iacẽt in tenebis ab iſta retruſa atq; abdita cõſiſtere ei⁹ aium ſine furore atq;
amẽtia nõ ſinũt.Neq; iſte mihi uidet ſe ad dãnationẽ offerre ſolũ neq; hoc auaritiæ ſupplicio cõmuni q tot
ſcelenbus obſtruxerit:cõtentus eſſe:ſingularẽq̃dã pœnã iſtius i manis atq; ĩportuna natura deſiderat nõ id
ſolum quærit ut iſto dãnato bona reſtituant iis qbus erepta ſunt:ſed & religiones deorum immortaliũ
expiãdæ:& ciuium.R.cruciatus.multorumq; innocẽtium ſanguis iſtius ſupplicio luendus eſt:Nõ eni ĩfu
rẽ.ſed ereptorẽ nõ adulterum:ſed expugnatorem pudicitæ:non ſacrilegum:ſec hoſtem ſacrorum religio
nũq; nõ ſicariũ:ſed crudeliſſimũ carnificẽ ciuũ ſociorũq; i ueſtrũ iudiciũ adduximus. Vt ego hunc unum
eiuſmodi reum puſt hoſum memoriã fuiſſe arbitrer cui dãnari expediret.Nã quis hoc nõ ĩtelligit iſtũ ab
ſolutũ diis hoſbuſq; ſuitis eũ ex manibus.P.R.eripi nullo modo poſſet:Quis hoc nõ pſpcit ꝑclare nobiſcũ
actũ iri ſi.Po.Ro.iſtius unius ſupplicio cõtẽtus erit:Ac non ſic ſtatuerit nõ iſtũ maius i ſeſe ſcelus cõcepiſſe
cũ fana ſpoliaret:cũ tot hoĩes inocẽtes necaret:cum Ciues Ro.morte cruciatu cruce affecerit cũ ꝓdonũ du
ces accepta pecũia demiſerit:q̃ eos ſi q iſtũ tot tãtis tã nefariis ſcelenbus cooptũ iurati ſnia ſua liberatẽt.Nõ
ẽ nõ ẽi hule cuiq̃ peccãdi locus iudices nõ is ẽ reus nõ id tps nõ id cõſiliũ:Metuo ne quid arroganti⁹ apud
tales uiros uideat dicere:nec actor qdẽ ẽ is cui reus tã nocẽs:tã ꝑditus:tã uictus aut occulte ſurripi aut ĩpũe
eripi poſſit.His ego Iu.nõ ꝓbabo.C.Verrẽ cõtra leges pecũias accepiſſe.Suſtinebũt tales uiri ſe tot Senato
ribus tot Eqtibus Ro.tot ciuitatibus tot hoibus hõeſtiſſimis ex tã illuſtri ꝓuĩcia tot populorũ priuatorũq;
lĩis nõ crediđiſſe tãtæ.P.R.uolũtati reſiſti.ſſet:ſuſtineã repiemus ſi iſtũ uniũ ad aliud iudiciũ ꝑducere po
tuerimus qbus ꝓbemus iſtũ i q̃ſtura pecuniã publicã Gn.Carboni Cõſ.datã auertiſſe:qbus pſuadem⁹ iſtũ
aliẽo noĩe a Quæſtoribus urbanis qđ priore actiõe didiciſtis:pecuniã abſtuliſſe.Erũt q & in eo.quoq; auda
ciã ei⁹ repꝛhẽdẽdã ꝑ qđ aliquot noĩb⁹ de capite q̃tũ cõmodũ fuerit frumẽti decumai detraxerit.Erunt ẽt for
taſſe Iu.q illũ eius peculatũ uel acerrie uindicãdũ putẽt:qđ iſte.M.Marceli &.P.Africani monumẽta q̃ no
mie illorũ re uera.P.R.& erãt:& hẽbãt:ex fanis religioſiſſimis ex urbib⁹ ſociorũ atq; amicorũ nõ dubitaue
rit auferi.Emerſerit expeculatus ẽt iudicio meditet đ ducibus hoſtiũ quos accepta pecũia liberauit uideat
qđ de illis rñdeat quos i eorũ loco ſubditos dõi ſuæ reſeruauit:q̃rat ñ ſolũ quẽadmodũ nr̃o crimini uerũẽt
quo pacto ſuæ cõfeſſiõi poſſit ne mederi.Memierit ſe pot actiõe clamare.P.R.ĩfeſto atq; inimico excitatũ
cõfeſſũ eã duces ꝓdõũ a ſecuri ñ eẽ pcuſſos:ſe iã tũ eẽ ueritũ ne ſibi crimini daret:eos ab ſe pecũia libatos ſa
reat id q negari nõ põt ſe ꝑuatũ hoiem ꝓdonũ duces uiuos atq; ĩcolumes dõi ſuæ poſteaq̃ Romã redie
rit uſq; dũ ꝑ me licerit:tenuiſſe hoc i illo maieſtatis iudicio ſi licuiſſe ſibi oñderit ego oportuiſſe cõcedã:ex
hoc quoq; euaſerit ꝓficiſcat eo quo me iãpridẽ uocat.p.R.de iure.n.libertas & ciuitatis ſuũ putat eẽ indi
ciũ & recte putat.Cõtrigat ſi te ſane ut ſua cõſilia ſeatoria q̃ſtiões olum pꝛũpat:euolet ex uĩa ſe ueritate: mi
hi credite actoribus apud.p.R.laq̃is tenebit.Credet iis Eqtibus Romã.p.R.q ad uos antea ꝑducti teſtes:
iſtis i ſpectãtib⁹ ab iſto ciue.R.q cognitores hoies hõeſtos daret:ſublatũ eẽ in crucẽ dixerũt:credẽt oẽs.V.&
xxx.tribus hoi grauiſſimo atq; ornatiſſimo.M.Annio q ſe pſẽte ciuẽ Ro.ſecuri pcuſſum eẽ dixit:Audiet a
Pr.uit ꝓmarius Eques Ro.L.Fla.q ſuũ familiarẽ Herẽniũ negociatorẽ ex africa cũ eũ Syracuſis ãplius eſſe
tũ ciues Ro.cognoſcerẽt lachrymãteſq; defẽderẽt:ꝑ teſtimõio dixit ſecuri eẽ pcuſſum ꝓbabit fidẽ & aucto
ritatẽ & religionẽ ſuã.L.Sueti⁹ hõ hoibus ornamẽtis ꝓditus q iuratus apđ nos dixit:multos ciues Ro.i lau
tumiis iſtius ĩpio crudeliſſime ꝑ ui morte eẽ multatos.Hãc ego cãm cũ agã bñficio.P.R.đ loco ſupior nõ
uereor ne aut iſtũ uis ulla ex.P.R.ſuffragiis eripe:aut a me ullũ munus Aedilitatis ãplius aut grati⁹.P.R.
eẽ poſſit.Qua pp oẽs i hoc iudicio conẽtur oia nihil ẽ iã q i hac cã peccare Iu.q̃ſq̃ niſi ur̃o piculo poſſit mea
qdẽ rõ cũ i ꝓtentis rebus ẽ cognita tũ i reliq̃s explorata atq; ꝓuiſa ẽ.Ego meũ ſtudiũ i rẽp.tã illo tpe oſtendi:
cũ lõgo interuallo ueterẽ cõſuetudinẽ retuli & rogatu ſociorũ atq; amicorũ.p.R.meorũ ẽt neceſſariorũ nom
hoĩs audaciſſimi detuli.Qđ meũ factũ lectiſſimi uiri atq; ornatiſſimi quo in nũero e uobis cõplures fuerũt
ita ꝓbauerũt ut ei q iſtius q̃ſtor fuiſſet ab iſto læſus ĩmicitias iuſtas pſeq̃ret:nõ mõ dferẽdi nois:ſed ne ſub
ſcribẽdi qdẽ cũ id poſtularet:faceret ptãtẽ.In ſicilia ſum iq̃rẽdi cã ꝓfectus.quo i negocio ĩduſtriã meã celeri
tas reditiõis diligẽtiã multitudo lr̃arũ & teſtiũ declarauit pudorẽ uero & religionẽ qđ cũ ueniſſem. Sẽator
ad ſocios Po R.q i ea ꝓuĩcia Quæſtor fuiſſem ad hoſpites meos ac neceſſarios cãz cõis deſẽſor diuerti po
tius q̃ ad eos q a me auxiliũ petiuiſſẽt.Nemini meus aduẽtus laboraui aut ſũptiui neq; publice neq; priuati
fuit.Vi in ingrẽdo tãtã hũi q̃tã mihi lex dabat:nõ q̃tã hr̃e poterã iſtoꝝ ſtudio quos iſte uexarat Ro.ut ex Si
cilia redii cũ iſte atq; iſti⁹ amici hoĩes lauti & urbani ſermões huiuſcemodi diſſipaſſent:quos aĩos teſtiũ re
tardarẽt:me magna pecunia a uera accuſatiõe eſſe deductũ tametſi probabat nemini qđ ex Sicilia teſtes
erãt ii.Quæſtorẽ me in ꝓuĩcia cognouerãt:& hinc homines maxime illuſtres q ut ipſi noti ſunt ſic nr̃um
unũquẽq; optime norunt.tamẽ uſq; eo timui ne qs de mea fide atq; integritate dubitaret:donec ad reiiciẽ

dos Iu.uenim᷒.Sciebã i reiiciẽdis iud.nõnullos memoria nr̃a pactiõis ſuſpicionẽ nõ uitaſſe cũ i ipa accuſa
tiõe eoꝝ iduſtria ac diligẽtia ꝓbaret.Ita reieci Iu.ut hoc cõſtet poſt hunc ſtatũ.P.R.quo nunc utimur ſimili
ſplẽdore & dignitate cõſiliũ nullũ fuiſſe:quã iſte laudẽ cõem at:ſibi eſſe mecũ:q cũ Po. Galbã iud . reieciſſet
M.Lucrecũ retinuit:& cũ eius patronus ex eo q̃reret:cur ſuos familiariſſimos Sex.peduceũ.Qu.Conſidiũ
Qu.Iuniũ reiici paſſus eẽt reſpõdit:q eos i iudicãdo nimiũ ſui iuris ſnĩæq cognoſceret.Itaq Iu.reiectis ſpa
bã iã onus meũ uobiſcũ eẽ cõe.Putabã nõ ſolũ notis ſed ẽt ignotis ꝓbatã meã fidẽ eẽ & diligẽtiã qd me non
fefellit.Nã comitiis meis cũ iſte īfinita largitione cõtra me ueteret.P.R.iudicauit iſtius pecuniã q̃ apud me
cõtra fidẽ meã nihil potuiſſet:apud ſe cõtra honorẽ meũ nihil poſſe debere. Quo gdẽ die primũ Iu.citati ĩ
hũc reũ cõſediſtis.Quis tã inimicus huic ordini fuit qs tã nouaꝝ reꝝ iudicioꝝ iudicũq cupidus:q non con
ſpectu cõſenſuq uſo cõmoueretᷓ?Cũ in eo uſa mihi dignitas fructũ diligẽtiæ referret id ſum aſſecurus:ut
una hora q̃ cœpi dicere reo audaci pecunioſa ꝓfuſo pdito ſpẽ iudicii corrũpẽdi ꝑciderẽ:ut primo die teſtiũ
tãto nũero citatu.p.R.iudicaret ipſo abſoluto Rẽp.ſtare nõ poſſe ut alter dies amicis iſtius & defenſoribus
nõ mõ ſpẽ uictoriæ ſed ẽt uolũtatẽ defenſiõis auferret ut tertius dies ſic hoiem ꝓſterneret:ut morbo ſimu-
lato nõ qd reſpõderet ſed queadmodũ nõ reſpõderet deliberaret.Deide reliqs diebus his criminib᷒ his te
ſtibus:& urbanis & ꝓuicialibus ſic obrutus atq oppſſus ẽ:ut his Ludorũ diebus īterpoſitis nemo iſtũ cõpe
rẽdinatũ ſed cõdẽnatũ iudicaret.Quapp ego qd ad mẽ attinet Iud.uici nõ.n.ſpolia.C.Verris:ſed exiſtima-
tionẽ.p.R.cõcupiui meũ fuit eũ cã accedere ad accuſandum:q̃ cã fuit illuſtrior q̃ a tã illuſtri ꝓuincia defen-
ſorem cõſtitui & diligi reip. Cõſulere.Quid iã reip.honeſtius q̃ i tãta iuidia iudicioꝝ adducere hoiem cu-
ius dãnatiõe totus ordo cũ.p.R.& ĩ laude & i gr̃a poſſit eẽ:oſtẽdere ac pſuadere hoiem nocentem adductũ
eſſe.Quis ẽ in.p.R.q hoc nõ ex priore actione abſtulerit:oium ante dãnatorũ ſcelera furta flagitia ſi in unũ
locum cõferantur:uix cum huius parua parte equari conferriq poſſet Vos quod ad ueſtram famam exiſti
mationem ſalutemq cõem pertinet Iud.ꝓſpicite atq cõſulite.Splendor ueſter facit ut peccare ſine ſummo
Reipu.detrimento ac periculo non poſſitis.Non enim põt ſperare.p.R.eſſe alios in Senatu qui recte poſ-
ſint iudicare.Vos ſi nõ potueritis:neceſſe eſt cum de toto ordie deſperarit aliud genus hominũ atq aliam
rõnem iudiciorum requirat.Hoc ſi uobis ideo leuius uidetᷓ.Quod putatis on᷒ eſſe graue & in cõmodũ
iudicare:intelligere debetis primum intereſſe utrũ id onus uoſmet ipſi reiecerius.an qd ꝓbare.po.Ro.fi-
dẽ uſam & religionẽ nõ potueritis:eo uobis iudicãdi ptãs erepta ſit.Deide ẽt illud cogitatᷓ q̃ro piculo uẽtu
ri ſimus ad eos Iud.quos pp odiũ uſi:p.R.de uobis uoluent iudicare.Verũ uobis dicã id qd īelligi Iud.ho
mies ſcitote eẽ quoſdã quos tãtũ odiũ uſi ordinis teneat:ut hoc palã iã dictitẽt:ſe iſtũ quẽ ſciant eẽ hoiem in
probiſſimũ hoc uno noie abſolui uelle ut ab Senatu iudicia pignominiã turpitudineq auferãtur.Hæc me
res pluribus Iud.uerbis uobiſcũ agere coegit:nõ timor meus de uſa fide:ſed ſpes illorũ noua q̃ cũ Verrẽ a
porta ſubito ad iudiciũ retraxiſſet:nõnulli ſuſpicati ſunt nõ ſine cã illius cõſiliũ tã repẽte eẽ mutatũ.Nũc uo
no q̃rimoniæ genere uti poſſet Hortẽſius & ea dicere:opprimi reũ de quo nihil dicat accuſator: nihil eẽ tã
piculoſum fortũis inocẽtiũ:q̃ tacere aduerſanos:& ne aliter q̃ ego uelim meũ laudet ingeniũ:cũ dicat me ſi
multa dixiſſem ſubleuaturũ fuiſſe eũ quẽ cõtra dicerẽ:q nõ dixer ipdidiſſe:morẽ illi gerã.Vtar orõne ppe
tua:nõ quoniã hoc ſit neceſſe:uerũ ut expiar utrũ ille ferat moleſtius:nũc tacuiſſe an nũc dicerẽ hic tu fortaſ
ſe eris diligẽs ne q̃ ego horã de meis legitimis horis remittã:niſi oi tpe qd mihi lege cõceſſum ẽ abuſus ero
q̃rerẽ deũ atq hoium fide īplorabis circũueniri.C.Verrẽ.qd accuſator noluit tãdiu q̃diũ liceat dicerẽ.Quod mi
hi lex mea cã det.eo mihi nõ uti nõ licebit?Nã accuſãdi mihi tps mea cã datũ ẽ:ut poſſẽ orõe mea crimini
na cãmq explicarẽ:hoc ſi nõ utor:nõ tibi iniuriã facio.Sed de meo iurẽ aliqd & cõmodo detraho.Cãm.n.igit
cognoſci oportet:ea te qdẽ qp aliter cõdemnari re᷒ nõ põt:q̃uis ſit nocẽs.Id igitᷓ tu moleſte tuliſti:a me aliqd
factũ eẽ quominus iſte cõdẽnari poſſet?Nã cã cognita multi poſſũt abſolui incognita qdẽ cõdẽnari nẽo põt
Adimo.n.cõperendinatũ qd hẽt lex i ſe moleſtiſſimũ:bis ut cã dicatᷓ.Quod ãt mea cã potius eſt cõſtitutũ q̃
tua aut nihilo tua potius q̃ mea:nã ſi bis dicere ẽ cõmodũ:certe utriuſq cõe ẽ ſi eũ q poſterius dixit:op᷒ ẽ re
dargui:accuſatoris cã ut bis ageretᷓ cõſtitutũ ẽ.Verũ ut opinor Glaucia primus tulit ut cõperendinaretᷓ re᷒
ãtea uel iudicari prio poterat uel ãplius ꝓnũciari.Vtrã igitᷓ putas legẽ moliorẽ?opinor illã ueterẽ q̃ uel cito
abſolui uel tarde cõdẽnari licebat.Ego tibi illã aciliã legẽ reſtituo:q̃ lege multi ſemel accuſati ſemel dicta cã
auditis teſtibus cõdẽnati ſunt:neq q̃ tã manifeſtis neq tãtis criminibus q̃tis tu cõuinceris:puta te nõ hac tã atro
ci ſed illa lege mitiſſima cãm dicere:accuſabo:reſpõdebis teſtib᷒ editis ita mittã i cõſiliũ ut ẽt ſi lex ãpliãdi
faciat ptãtẽ:tñ iſti turpe ſibi exiſtimẽt:nõ prio iudicare.Verũ ſi cãm cognoſci op᷒ ẽ:patũ ne cognita ẽ?Diſſi-
mulamus Hortẽſi qd ſæpe i dicẽdo experti ſum᷒:qs nos magnope attẽdit unq̃ ĩ hoc qdẽ genere cauſaꝝ ubi
aliqd ereptũ aut ablatũ quopiã dr̃:nõne aut i tabulis aut i teſtibus ois expectatio iudiciũ ẽ?Dixi pria actione
me planũ eẽ facturũ.C.Verrẽ.HS.q̃drigẽties cõtra legẽ abſtuliſſe:qd hoc planius egiſſẽ:ſi ita narraſſẽ. Dio
qdã fuit alesin᷒ q cũ eius filio.Pr.ſacerdote hæreditas a ꝓpiquo p magna ueniſſet:nihil hẽrit neq negocii
neq cõtrouerſiæ.Verres ſimul ac tegit ꝓuinciã ſtati Meſſanã lr̃as dedit.Dionẽ euocauit:calũniatores ex ſi
nu ſuo appoſuit:q illã hæreditatẽ Veneri Erycinæ cõmiſſam eẽ dicerẽt.Hac de re oſtẽdit ſeipſum cognitu
rũ poſſum deinceps totã rẽ explicarẽ:deinde ad extremũ id quod accidit:dicere:Dionẽ.HS.decies centena
milia nũeraſſe:ut cauſam certiſſimam obtineret:Præterea greges eq̃rum eius iſtum abigẽdos curaſſe. Ar-
genti ueſtiſq ſtragulæ qd fuerit:curaſſe auferendum.Hæc neq cum ego dicerẽ:neq cum tu negares:ma
gni momẽti noſtra eẽt oratio.Quo tpe igitᷓ aures Iud.erigeret animũq attẽderet cum Dio ipſe ꝓdiret:cũ
cæteri q tũ ĩ Sicilia negotiis Diõis iterfuiſſent:cũ per eos ipſos dies per quos cãm Dio diceret reperiretᷓ pe
cunias ſumpſiſſe mutuas noia ſua exegiſſe:ꝑdia uẽdidiſſe cũ tabulæ uirorũ bonorũ ꝓferrentᷓ:cũq pecuni

Dioni dederunt.dicerēt ſe iā tum audiſſe eos nūmos iumi:ut Verri darent̄:cū amici hoſpites patrōi. Dio-
nis hoīs hōeſtiſſimi hæc eadē ſe audiſſe dicerent.Opinor cū hæc fierēt:tum uos audiretis:ſicut audiſtis:cū
cā agi uideret̄ ſic a me ſunt facta oīa ꝑore actiōe ut icriminibus oībus nullū eēt i quo qſq̄ uēm ppetuā accuſa
tionē teqrat.Nego eē qcq̄ a teſtibus dictū qđ aut ueſtrū cuipiā eſſet obſcuꝝ aut cuiuſq̄ oratoris eloquentiā
ꝗreret.Eteni ſic me ipm egiſſe memoria tenetis:ut i teſtibus iterrogādis oīa crimia ꝓpōerē & explicarē:ut
cum rem totam i medio ꝓpoſuiſſem:tū deniq̄ teſtē interrogarē Itaq̄ nō mō uos qbus ē iudicandū:nr̄a cri
mina tenetis:ſed ēt.Po.Ro.totā accuſationem cāmq̄ cognouit:tāetſi ita de meo facto loquor:qſi ego illđ
mea uolūtate potius q̄ ueſtra iniuria adductus fecerim:iterpoſuiſtis accuſatorem:qui cū ego mihi.c.&
.x.dies ſolos in Sicilia poſtulaſſem.c.viii.ſibi hic alter poſtularet:menſes mihi tres cū eripuiſſet:ad agēdū
maxime appoſitos.Reliquum omne tempus huius anni me uobis remiſſurum putaſtis:ut cū horis no-
ſtris nos eſſemus uſi:tu binis ludis interpoſitis quadrageſimo poſt die oſtenderes.Deinde ita temp⁹ duce
ref:ut a.M.Glab.Pr.& a magna parte horum iudicium ad Pr.altcum iudiceſq̄ alios uenirem⁹.Hoc ſi ego
non uidiſſem.Si me non omnes noti ignotiq̄ monuiſſent id agi:id cogitari:in eo laborari:ut res i illđ tē
pus reiiceretur:credo ſi meis horis in accuſādo uti uoluiſſem:uererer ne mihi crimina non ſuppeterēt:ne
oratio deeſſet.Ne uox uireſq̄ deficerent:ne quoniā nemo prima actiōe defendere auſus eēt eū ego bis ac
cuſare nō poſſem.ego meū cōſilium tū iud.tū.P.R.ꝓbaui.Nemo eſt q alia rōne iſtorū iniuriæ atq̄ impu-
dentiæ potuiſſe obſiſti arbitret̄.Et enim qua ſtultia fuiſſem:ſi quam diē qui iſtum eripiēdum redemerūt
in cautiōe uiderēt:cū ita cauerēt:ſi pōt.Cal.Ianu.i cōſilio iret̄:in eā diē ego cū potuiſſem uitare incidiſſem
Nūc mihi temporis eius ꝙ mihi ad dicendum datur.quoniam i alo eſt cām omnem expōere habēda rō
eſt diligēter.Itaq̄ primum illum actum iſtius uitæ turpiſſimum & flagitioſiſſimum pretermittam nihil a
me de pueritiæ ſuæ flagitiis peccatiſq̄ audiet.Nihil ex illa ipura adoleſcentia ſua:q̄ qualis fuerit aut mēini
ſtis:aut ex eo quē ſui ſimillimum ꝓduxit recognoſcere poteſtis. Omnia præteribo q̄ mihi turpia dictu
uidebuntur.Neque ſolum quid iſtum audire uerumetiam quid me deceat dicere:conſiderabo.Vos qſo
date hoc & concedite pudori meo ut aliquam partem de iſtius impudentia reticere poſſi Omne illud tē-
pus quod fuit antea quam iſte ad magiſtratus Reiq̄.P.acceſſit:hāc per me ſolutum ac liberū.Silat̄ de nō
cturnis eius baccationibus ac uigiliis leonum aleatorum perditorum nulla mētio fiat. Dāna dedecora q̄
res patris eius ætas ipſius pertulit:prætereantur.Lucretur iditia ueteris infamiæ:patiat̄ eius uita reliq̄ me
hanc tātam facturā criminum facere Quæſ.C.Papi.Cōſ.fuiſti ab hinc annos quattuordecim ex ea d e ad
hāc diem que feciſti in iudicium uoco.Hora nulla uacua a furto a ſcelere crudelitate flagitio repetiet̄.Hi
ſunt anni conſumpti in Quæſ.& legatione Aſiatica & prætura Vrbana & prætura Sicilenſi.Quare hæc ea
dem erit quadripartita diſtributio totius accuſationis meæ.Quæſ.ex.S.C.prouīciā ſortitus es. Obrigit ti-
bi Conſ.ut cum conſ.Gn.Carbone eſſes:eamq̄ prouinciam obtineres:erat tum diſſenſio ciuiū de q̄ ni-
hil ſum dicturus quid ſentire debueris.Vnum hoc dico in eiuſmodi tēpore ac ſorte ſtatuere te debuiſſe
utrum malles ſentire atq̄ defendere.Carbo grauiter ferebat ſibi qſtorem obtigiſſe hominem ſingulari lu
xuria atq̄ inertia:uerumetiam ornabat eū beneficiis omnibus:ne diutius teneam pecunia attributa nūe-
rata eſt:pfectus ē.Quæſ.i Pro.uenit in.Gal.expectatus ad exercitum Conſ.cum pecunia Simulac primū
ei occaſio uiſa ē:cognoſcite hominis principium magiſtratuum gerēdorum & reip.adminiſtrādæ:auerſa
pecunia publica qſtor Cōſ.exercitum prouinciāq̄ deſeruit.Video quid egerit:erigit ſe:ſperat ſi aurā poſſe
aliquā afflari i hoc crimine uolūtaris diſſētiōiſq̄ eorū qb⁹.G.Car.mortui nomē odio ſit:qbus illā reiectionē
ꝓditionēq̄ Cōſulis ſui gratiā ſpat fore qſi uero id cupiditate defendēdæ nobilitatis aut ſtudio partiū fecerit
ac non apertiſſime Conſ.exercitum prouinciamq̄ cōpilarit:& propter impudētiſſimum furtum aufugerit.
Eſt enim obſcurū & huiuſmodi factū eius ut poſſit aliqs ſuſpicari.C.Verrē ꝙ terrere nouos hoīes nō po-
tuerit id nob litatē hoc eſt ad ſocios trāſiſſe nihil feciſſe pp pecuniā. Videamus rōnes quēadmodū retulē
rit:iam ipſe oſtēdet q̄obrem Gn.Carbonem reliqrit iā ſe ipſe iudicabit:primū breuitatē cognoſcite.Acce-
pi inqt uicies ducēta qnq̄ milia qdringētos.xvi.nūmos dedi ſtipendio frumento Legatis ꝓ qſtoribus co
hortis ꝑtoriæ.HS.mille qngenta qdragita qnq̄ milia qdringento.xvi.nūmos. Reliq arimini.HS . ſexcēta
milia hoc ē rōnes referre.Hoc mō aut ego aut tu horteli aut qſqnā oīum retulit:qđ hoc eſt:q̄ impudentia
q̄ audacia:qđ exēplū:ex tot hoīum rōnib⁹ relictis huiuſmodi ē illa tamen HS.ſexcenta milia q̄ neq̄ falſo
qdem potuit deſcribere qbus data eēnt:q̄ ſe Arimini ſcribit reliqſſe:q̄ ipſa:HS.ſexcēta milia reliq̄ facta ſunt
neq̄ Carbo attigit:neq̄ ſylla uidit:neq̄ i erariū relata ſunt:oppidum ſibi elegit.Ariminū qđ cum iſte rōnes
ferebat oppreſſum direptūq̄ erat nō ſuſpicabat̄ id qđ nūc ſentiet:ſatis multos ex illa calamitatæ.Ariminē
ſiū teſtes nobis i hac rem reliquos eē.Recita denuo.P.Lentulo Triario qſtoribus urbanis res rationū rela
tarū.Recita ex.S.C.ut hoc pacto rōnē referre liceret:eo Syllanus repente factus ē nō ut bonos & dignitas
nobilitati reſtitueret̄.Quod ſi illic inātis pfugiſſes tamē iſta tua fuga nefario ꝓditio.Cōſulis tui ſcelerata iu
dicaret̄.Malus ciuis iprob⁹ cōſ.ſeditioſus hō.Gn.Carbo fuit fuerit aliis.tibi quādo eē cœpit.Poſtea q̄ tibi pe
cuniā rē frumētariā rōnes oēs ſuas exercitumq̄ cōmiſit:nā ſi tibi antea diſplicuiſſet:idē feciſſes:q̄ āno poſt
M.p.qſtor cū.L.Piſoni Cōſuli obtigiſſet:nō attigit pecuniā nō ad exercitū ꝓfect⁹ ē:q̄ de repu.ſenſit:ita ſen
ſit ut nec fidē ſuā nec morem maiorū nec neceſſitudinem ſortis læderet:Et.n.ſi hæc pturbare oīa & permi
ſcere uolumus:totā uitam piculoſam inuidioſā infeſtāq̄ reddemus.Si nullā religionē ſors habebit nullam
ſocietatem cōiunctio ſecundæ dubiæq̄ fortunæ nullam auctoritatem mores atq̄ inſtituta maiorū oīum
eſt communis inimicus:q fuit hoſtis ſuo nemo unq̄ ſapiens ꝓditori credēdū putauit.Ipſe Sylla cui iſtius
aduentus gratiſſimus eē debuit:ab ſe hominem atque ab exercitu ſuo remouit.Beneuenti eē iuſſit apud

eos quos ſuis partibus amiciſſimos eſſe intelligebat:ubi iſtæ ſummæ rei cauſæq; nocere nihil poſſet:et p̃
mia poſtea tamen liberaliter tribuit:bono quedam ꝓſcriptoꝝ i agro Beneuẽtano diripiẽda cõceſſit.Ha
buit honorem ut proditori:non ut amico fidem·Nũc quamuis ſint homines qui mortuũ Gn.Carbonẽ
oderint:tamen hi debent non quid illi accidere uoluerũt:ſed qd ipſis in tali re metuẽdũ ſit:cogitare. Cõe
eſt hoc malum:cõmunis metus cõmune periculum.Nullæ ſũt occultiores īſidiæ:q̃ hæ q̃ latent in ſimula
tiõe officii aut in aliquo neceſſitudinis nomine.Nã eũq palã eſt aduerſarius:facile cauẽdo uitare poſſis.
Hoc uero occultũ i teſtinũ ac domeſticũ malũ ñ mõ nõ exiſtit:uerũetiã opprimit:anteq̃ pſpicere atq; explo
rare potueris.Ita ne uero tu cum Quæſtor ad exercitum miſſus ſis cuſtos:nõ ſolum pecuniæ ſed ẽt.Cõſ.
particeps omnium rerum conſiliorumq; fueris.habitus ſis in liberum loco ſicut mos maiorũ ferebat re
pente reliquas:deſeras:ad aduerſarios trãſeas?O ſcelus o portentum in ultimas terras exportãdũ Non.n.
poteſt ea natura q̃ tantum facinus commiſerit.hoc uno ſcelere eſſe cõtẽta:neceſſe eſt ſemper aliquid eiuſ
modi moliatur:neceſſe eſt i ſimili audacia pfidiaq; uerſetur.Itaq; idem iſte quem Gn.Dolobella poſtea.
C.Malleolo occiſo Proquæſtore habuit aut ſocio.An maior etiam hæc neceſſitudo fuerit quã illa Carbo
nis ac plus iudicium uoluntatis ualere quam ſortis debeat:idem in Gn.Dolobellam qui i Gn.Carbonẽ
fuit.Nam quæ in ipſum ualebant crimia.Cõtulit in iſtum cauſamq; illius omnem ad inimicos accuſato
reſque detulit:ipſe l eum cui Legatus Proquæſtore fuerat inimiciſſimum atq; improbiſſimum teſtimõi
um dixit:ille miſer cum eſſet Gn.Dolobella tum præditiõe iſtius nefaria tum improbo & falſo eiuſdẽ te
ſtimonio tum multo ex maxia parte iſtius furtoꝝ ac flagitioꝝ inuidia conflagrauit.Quid:de hoc homie
faciatis?ad aliq̃ ſpem tam profidioſum tam importunum aĩmal reſeruetis?qui in Gn.Carbõem ſortem
in Gn.Dolobellam uoluntatem neglexerit:ac uiolarit.Eoſq; ambos non ſolum deſeruerit:ſed etiã pdi
derit:atq; opugnarit.Nolite quæſo iud.breuitate orationis meæ potius q̃ rerum ipſarũ magnitudine cri
mina ponderare.Mihi enim properandum neceſſario ẽ:ut omnia uobis quæ mihi cõſtituta ſũt:poſſim
exponere.Quamobrem Quæſtura iſtius demonſtrata primiq; magiſtratus & furto & ſcelere pſpecto:re
liqua attendite:in quibus illud tempus Syllanaꝝ pſcriptionum ac rapinaꝝ ꝑtermittã:neq; ego iſtum ſibi
ullam ex cõi calamitate defenſiõem ſuiam ſumere ſuis eum certis propriiſq; criminibus accuſabo. Quã
obrem hoc omni tpe Syllano ex accuſatione circũſcripto legationem ꝓclarã cognoſcite.Poſtea q̃ Gn.Do
lebellæ puincia Cilicia conſtitutam eſt:o dii imortales q̃ta iſte cupiditate qbus allegatiõibus illam ſibi Le
tionem expugnauit:idque Gn.Dolobellæ principium maximæ calamitatis fuit.Nã uti ſte profectus eſt:
quacunq; interfecit:eiuſmodi fuit:non ut Legatus.P.R.ſed ut quædam calamitas pnadere uideretur.In
Achaia ꝑtermittam minora omnia:quorũ ſimile forſitan alius quoq; aliquid aliquãdo fecerit:nihil dicã
niſi quod ſingulare niſi quod ſi in alium reum diceretur:icredibile uideret.Magiſtratum Sycioniũ num
mos popoſcit:nec ſit hoc crimen in Verrem:fecerunt alii cũ ille nõ daret:animaduertit:improbũ ſed nõ
inauditum genus aĩaduerſionis uidete.Quæritis ex quo genere hominẽ illũ iudicetis:ignẽ ex lignis ui
ridibus atq; humidis in loco anguſto fieri iuſſit.ibi hominem igenuũ domi nobilẽ.p.r.ſocium atq; ami
cum fumum excruciatum ſemiuiuũ reliqt.Iam q̃ iſte ſignis quas tabulas pictas ex Achaia ſuſtulerit:nõ di
cam hoc loco:ẽ alius mihi locus ad hanc cupiditatem demonſtrandã ſeruatus.Athẽis audiſtis ex æde Mi
neruæ grande auri pondus ablatum.Dictũ hoc ẽ in Gn.Dolobellæ iudicio:dictum ẽt extimatum huius
conſilii non modo pticipem.C.Verrem ſed principem fuiſſe reperietis.Delũ uenit:ibi ex fano Apollinis
religioſiſſimo noctu clam ſuſtulit ſigna pulcherrima atq; antiquiſſima eaq; in onerariam nauẽ ſuam coĩ
cienda curauit.Poſtridie cum fanum ſpoliatum uiderent ii qui Delũ incolebant:grauiter ferebãt.Eſt.n.tã
ta apud eos eius fani religio atq; antiquitas:ut in eo loco ipſum Apollinem natũ eẽ arbitrẽtur:uerbũ tñ fa
cere non audebant:ne forte ea res ad Dolobellã ipſum pertineret.Tũ ſubito tẽpeſtates cohortæ ſunt ma
xime iud.ut non modo proficiſci cum cuperet Dolobella ñ poſſet:ſed uix ĩ oppido conſiſteret:ita magni
fluctus reiiciebantur.Hic nauis illa prædonis iſtius onuſta ſignis religioſis expulſa atq; eiecta fluctu frãgi
tur.in litore ſigna illa Apollinis reperiũtur iuſſu.Dolobellæ reponuntur.Tempeſtas ſedatur.Dolobella
de loco proficiſcitur.Non dubito quin tametſi nullus in te ſenſus humanitatis nulla ratio unquã fuit re
ligionis:nunc tamen in metu piculoq; tuo tuorum ubi ſcelerũ ueniat i mentem.Poteſt ne tibi ulla:ſpes ſa
lutis commoda oſtẽdi cũ recordaris in deos immortales quã impius quã ſceleratus q̃ nefarius fueris?Apol
linem ne tu Delium ſpoliare auſus es?Illi ne tu templo tã antiquo tam ſancto tã religioſo manus ipias ac
ſacrilegas afferre conatus es?Si in pueritia non his artibus & diſciplinis inſtitutus eras:ut ea q̃ litteris mã
data ſunt.Diceres atq; cognoſceres ne poſtea quidem cum in ea ipſa loca uenisti:potuiſti accipere id qd
eſt proditum memoriæ ac litteris Latonam ex longo errore & fuga grauidam & iam ad pariendũ uicinã
temporibus exactis confugiſſe delum:atq; ibi Apollinem Dianamq; pepiſſet?Qua ex opiniõe hoĩum il
la inſula eorum deorum ſacra putatur:tantaq; eius auctoritas religiõis & eſt:& ſemp fuit:ut ne Perſe qdẽ
cum bellum toti Graciæ diis hominibuſq; indixiſſent:& ille numero nauium claſſem ad Delũ appuliſ
ſent:quicquam conarent̃ aut uiolare aut attingere.Hoc tu fanũ depopulari hõi probiſſime atq; amentiſſi
me audebas?Fuit illa cupiditas tanta quæ tantam extingueret religionem·& ſi tũ uæc nõ cogitabas:ne nũc
quidem recordaris:nullũ eſſe tantum male qd non tibi pro ſceleribus tuis iãdiu debeat.In Aſiam uero
poſtquã uenit:quid ego aduẽtus iſtius prandia cœnas:equos:muneraq; commemorem?Nihil cũ Verre
de quotidianis criminibus actur' ſum.Chio p ui ſigna pulcherrima dico abſtuliſſe.Item Erythris & Hali
carnaſſo Tenedo prætereo pecuniam quã eripuit Tẽnem ipſum qui apud Tenedios ſanctiſſimus deus
habetur:qui urbem illam dicitur condidiſſe:cuius ex nomine Tenedus nominat̃:hũc ipm inq̃ tenẽ pul

cherrime factum quem quondam in comitio uidiſtis: abſtulit magno cū gemitu ciuitatis. Illā uero expugnato fani antiquiſſimi & nobiliſſimi Iunonis famie quam luctuoſa Samiis fuit? quam acerba toti Aſiæ? q̄ clara apud deos? quæ nemini ueſtrum inaudita? de qua expugnatiōe cum Legati ad. C. Neronem Aſiā Samo ueniſſent: in ſponſum tulerunt: eiuſmodi quærimonias quæ ad legatum. P. R. pertinerēt: nō ad prorē ſed Romam deferri oportere. Quas iſte tabulas illinc quæ ſigna ſuſtulit? quæ cognoui egomet apud iſtū in ædibus nuper cum obſignandi gratia ueniſſem. Quæ ſigna nūc Verres ubi ſunt? illa quæro: quæ apud te nuper ad omnes columnas omnibus etiā intercolumniis inſula deniq; depoſita ſub diuo uidimus. Cur ea quam diu alium Pr. cum his Iud. quos in horum locum ſubſortit' ex de te in conſilium horum putaſti tam diu domi fuerunt? poſteaquam noſtris teſtibus nos quam horis tuis uti male uidiſti: nullum ſignum domi reliquiſti: præter duo quæ in mediis ædibus ſunt: q̄ ipſa Samo ſublata ſunt. Nō putaſti me tuis familiariſſimis in hanc rem teſtimonia denunciaturum: qui tuæ domi ſæpe fuiſſent: ex quibus quærerē ſigna ſcirent ne fuiſſe: quæ non eſſent. Quid tum hos de te iudicaturos arbitratus es: cum uiderent te iam non contra accuſatorem tuum ſed contra Quæſtorem ſectoremq; pugnare? Qua de te Charidemum Chium teſtimonium priore actione dicere audiſtis: ſeſe cum eſſet Ariſtorchus & Verrem ex Aſia decedentem proſequæretur: iuſſu Dolobellæ fuiſſe una cum iſto Sami ſeſeq; tum ſcire ſpoliatum eſſe Fanum Iunonis & oppidum Samum poſteaque ſe cauſam apud Chiōs ciues ſuos Samiis accuſantib' publice dixiſſe eoq; ſe eſſe abſolutum. quod planum feciſſet: ea quæ Legati Samiorum dicerent: ad Verrem non ad ſe pertinerē. Aſpendium uetus oppidum & nobile in Pamphylia ſcitis eſſe pleniſſimum ſignorum optimorum nō dicam illinc hoc ſignum ablatum eſſe & illud: hoc dico: nullum te Aſpendi ſignum Verris reliquiſſe. Omnia ex fanis & locis publicis palam ſpectantibus omnibus plauſtris euecta aſportataq; eſſe atque etiam illum Aſpendium Cithariſtam de quo ſæpe audidis: id quod eſt Græcis hominibus i prouerbio. Quem omnia intus cauere dicebant: ſuſtulit & i intimis ſuis ædibus poſuit: ut eū illum ipſum artificio ſuo ſupaſſe uideatur. Perge fanum antiquiſſimum & ſanctiſſimum Dianæ ſcimus: eſſe id quoq; a te nudatum & ſpoliatū eſſe ex ipſa Diana quod habebat auri detractum atq; ablatum eſſe dico quæ malum eſt iſta tanta audatia atq; amētia? Quas. n. ſociorum atq; amicorum urbes adiſti legationis iure & nomine: ſi i eas ui cū exercitu imperioq; inuaſiſſem: tamen opinor quæ ſigna atq; ornamenta ex is urbibus ſuſtuliſſes: hæc non in tuā domū neq; i ſuburbana amicorū ſed Romam i publicum deportaſſes. Quid ego de. M. Marcello loquar: qui Syracuſas urbem ornatiſſimam cœpit? Quid de. L. Scipione qui bellum i Aſia geſſit. Antiochumq; Regem potētiſſimum uicit? Quid de flaminio qui Regem philippum & Macedoniam ſubegit? Quid de. L. paulo qui Regem perſem ui ac uirtute ſuperauit? Quid de. L. Mummio qui urbem pulcherrimā atq; ornatiſſimam Coryntum pleniſſimā rerū oium ſuſtulit Vrbeſq; Achaiæ Boetiæq; multas ſub impium. p. R. ditionemq; ſubiunxit? Q. uorū domus cum honore & uirtute florerent: ſignis & tabulis pictis erāt uacuæ At uero urbē totam tēpla deorū oīſq; italiæ partes illorū donis ac monumentis exornatas uidemus. Vereor ne hæc forte cuipiam nimis antiq̄ & iam obſoleta uideant. Ita. n. tū æqbiliter oēs erāt huiuſmodi: ut hæc laus eximiæ uirtutis & modeſtiæ nō ſolum hoium ueꝝ ēt temporū illorū eē uideat. p. Seruilius. R. C. maximis rebus geſtis adeſt: de te ſuiam laturus eſt. Olinthum ui copiis conſilio uirtute cœpit urbē antiquam & oībus rebus auctam & ornatam: recens exēplum fortiſſimi uiri pfero. Nā poſtea Seruili' impator. p. R. Olinthum urbem hoſtium cœdit quā tu i hiſdem illis locis Legat' Q. uæſtorius oppida pacata ſociorū atq; amicoꝝ diripienda ac uexāda curaſti. Tu q̄ es fanis religioſiſſimis p ſcelus & p latrocinium abſtuliſti ea nos uiderē niſi inis amicorūq; tuorū teſtis nō poſſumus. p. Seruilius q̄ ſigna atq; ornamēta ex urbe hoſtiū & uirtute capta belli lege atq; iperatorio iure ſubſtulit: ea. p. R. apportauit: p triūphum uexit: in tabulas publicas ad ærariū pſcribēda curauit: cognoſcite ex lris publicis hois ampliſſimi diligentias. Recita ratiōes relatas. P. Seruilii Non ſolū numerū ſignorū ſed ēt uniuſcuiuſq; magnitudinē figura ſtatim lris definiri uides. Certe maior eſt uirtutis uictoriæq; iucūditas q̄ iſta uoluptas q̄ peipit' ex libidine & cupiditate multo diligētius hre dico Seruiliū pd im. P. r. q̄ te tua furta notata atq; deſcripta: dices quoq; ſigna & tabulas pictas ornamēto urbi foroq; P. r. fuiſſe. Memini uidi ſimul cum. P. r. foꝝ comitiūq; adornatū ad ſpeciem magnifico ornetu: ad ſēſum cogitationēq; acerbo & lugubri. uidi collucere oīa furtis tuis pdā puīciarū: ſpoliis ſociorū atq; amicoꝝ. Quo qdē tpe Iud. iſte ſpem maximā reliquorū quoq; peccatorū nactus ē. Vidit. n. eos: q Iudiciorū dn̄os ſe dici uolent harū cupiditatū eē ſeruos. Socii uero nationeſq; exterræ ſpē oium tum primū abiicere rerū ac fortunarū ſuarū propterea φ caſu Legati ex Aſia atq; Achaia plurimi Romæ tūc fuerūt: q̄ deorum ſimulacra ex ſuis fanis ſublata in foro uenerabant'. Itemq; cætera ſigna & ornamenta cum cognoſcerēt: alia alio i loco lachrymantes intuebant': quorū omnium hunc ſermonem tum eſſe audiebamus. Nihil eē φ q̄ſq̄ dubitaret de exitio ſociorū atq; amicorum cū qdem uiderent in foro. P. R. quo in loco antea q̄ ſociis iniurias fecerāt accuſari & condemnari ſolebat: ibi eſſe palam poſita ea quæ ab ſociis p ſcelus ablata ereptaq; eēnt Hic ego nō arbitror illum negaturum ſigna ſeſe plurima tabulas pictas innumerabiles habere. Sed ut opinor ſolet hæc quæ rapuit & furatus eſt nonnunquam dicere ſe emiſſe quando quidem in Achaiam Aſiā Pamphyliam ſumptu publico & legationis nomine mercator ſignorum tabularumq; pictarū miſſus ē. Habeo & iſtius & pr̄is eius accepti tabulas omnes quas diligentiſſime legi: atq; digeſſi. Patris quoad uixit tuas φ animis te confeciſſe. Nam in iſto Iud. hoc nouum reperietis. Audimus aliquē tabulas nūquam cōfeciſſe: quæ eſt opinio hominū de Antonio falſa. Nam fecit diligentiſſime. Verum ſit hoc genus aliquod minime probādum. Audimus alium non ab initio feciſſe: ſed ex tempore aliquo confeciſſe. Eſt aliq̄ etiā huiuſce rei ratio. Hoc uero nouum & ridiculū ē quod hic nobis reſpōdit. Cum ab eo tabulas poſtularemus

uſq; ad.M.Terentiũ &.C.Craſſiũ Conſules cõfeciſſe:poſtea deſtitiſſe:alio loco cuiuſmõi ſit cõſiderabim⁹.
Nunc nihil ad me attinet:horũ.n.tẽporũ ĩ qbus nũc uerſor:habeo tabulas & tuis & patris:plurima:ſigna pul
chetria plurimas tabulas deportaſſe te negare nõ potes:atq; ut neges.Vnũ oñde ĩ tabulis aut tuis aut pñis
tui emptũ eẽ:uiciſti:ne hæc qdẽ duo ſingna pulcherrima q̃ nũc ad ipluuiũ tuũ ſtant:quæ multos annos ad
ualuas Iunonis Samiæ ſteterunt:hẽs quõ emeris hæc inquam duo q̃ ĩ ædib⁹ tuis ſola iã ſuut : quæ ſectorẽ
expectãt:relicta ad deſtituta a cæteris ſignis.At credo in hiſce ſolis rebus ĩdomitas cupiditates atq; effrena
tas hẽbat:cæterε libidĩes eius rõe aliq̃ aut mõ cõtinebãt.Quã multis iſtũ igenuis q̃ multis matribus familias
in illa terra atq; ĩpura Legatiõe uim attuliſſe exiſtimatis?& quo ĩ oppido pedẽ poſuit: ubi nõ plura ſtupro
rũ flagitiorũq; ſuoɋ q̃ aduẽtus ſui ueſtigia reliq̃rit?Sed ego oĩa q̃ negari potuerũt:prætermittã:ẽt hæc quæ
certiſſima ſunt:& clariſſima reliq̃ Vnũ aliqd de nefariis iſti⁹ factis eligã:quo facilius ad Siciliã poſſim aliqñ
q̃ mihi hoc oneris negociq; impoſuit:puenire Oppidũ.ẽ Helleſpõto Lãpſacũ.Iu.i primis Aſiæ puĩciæ cla
rũ & nobile:hoĩes aũt ipſi Lapſaceni tũ ſumme ĩ omnes ciues Ro.officioſi:tũ pterea maxime ſedati & qeti
ppe pter cæteros ad ſũmũ Græcorũ ociũ potiuſq̃ adulteriũ aut tumultũ accõmodati.Accidit cum iſte a.Gn.
Dolobella efflagitaſſet:ut ſe ad regẽ Nicomedẽ regemq; Sadalã mitteret cunq; iter hoc ſibi magis ad quæ
ſtũ ſuũ q̃ ad.reip.tẽpus accomodatũ depopoſciſſet.ut illo itinere ueniret Lãpſacum cũ magna calamitate &
ppe pernicie ciuitatis.Deducit̃ iſte ad ianitorẽ q̃ndã hoſpitẽ:comiteſq; eius itẽ apud certos hoſpites collo
catur ut mos erat iſtius:atq; ut eũ ſuæ libidĩes flagitioſæ facere admonuerãt ſtati negociũ dat illis ſuis comi
tibus neqſſimis turpiſſimiſq; hoĩbus ut uideãt & ĩueſtigẽt ecq̃ uirgo ſit aut mulier digna:q̃obrẽ iſte Lapſa
ci diutius cõmoraretur.Erat comes eius Rubrius q̃dã hõ factus ad iſtius libidines q miro artificio quocũq;
uenerat hæc ĩueſtigate oĩa ſolebat.Is ad eũ rẽ iſtã defert Philodamũ eẽ q̃ndam genere honore copiis exi
ſtimatione facille pricipẽ Lãpſacenorũ:eius eẽ filiã que cũ patre habitaret ppea qd̃ uirũ nõ habere:mulierẽ
eximia pulchritudine:ſed eã ſũma integritate pudicitiaq; exiſtimari.Hõ ut hæc audiuit.ſic exarſit:ad id qd̃
nõ mõ ipe nũq̃ uiderat:ſed ne audierat qdem:ab eo q ipe uidiſſet:ut ſtatim ad Philodamũ migrare ſed di
ceret uelle hoſpites ianitor q nihil ſuſpicaretur ueritus ne qd in ipo ſe offẽderet:hoiem ſũma ui retinere
cœpit:iſte q hoſpitis relinquẽdi cãm reperire nõ poſſet:alia ſibi rõe uiã inuenire ad ſtuprũ cœpit.Rubriũ de
litias ſuas in omnibus eiuſmodi rebus adiutorẽ ſuũ & cõſciũ parũ laute deuerſari dicit:ad Philodamũ de
duci iubet Quod ubi ẽ Philodamo denũciatũ ẽ & ſi nõ erat ignarus q̃tũ ſibi ac liberis ſuis iã tũ mali cõſti
tueret̃:tñ ad iſtũ uenit.Oñdit mun⁹ illud ſuũ nõ eẽ:ſe cũ ſuæ ptes eſſent hoſpitũ recipiẽdorũ tũ ipſos tũ pre
tores & Cõſ.nõ legatorũ Aſſeclas recipere ſolere.iſte q una cupiditate rapetur:totũ illius poſtulatũ cãmq;
neglexit:p ui ad ieũ q recipeř nõ debeat.Rubriũ deduci ipat:ut hic philodomus poſteaq̃ ius ſuũ obtineř nõ
potuit:ut humanitatem cõſuetudinẽq; ſuã retineret:laborabat hõ q ſp hoſpitaliſſimus amiciſſimuſq; nro
rũ hoiũm exiſtimat⁹ eẽt:noluit uideri ipm illũ Rubriũ inuitus ĩ domũ ſuã recepiſſe: magnifice & ornate ut
erat ĩ primis inter ſuos copioſus cõuiuium cõperat:rogat Rubriũ ut quos ei cõmodũ ſit inuitet:locũ ſibi ſoli ſi
uideatur relinq̃t etiã filium ſuũ lectiſſimũ adoleſcẽtem foras a ad ppinquũ ſuum q̃ndã mitteret ad cœnã.
Rubrius iſtius comites inuitat:eos omnes Verres certiores facit qd opus eſſet:mature ueniunt:diſcumbi
tur Fit ſermo inter eos & inuitatio ut Græco more biberet̃:hoſpes hortatur:poſcũt maiorib⁹ poculis: cele
brat̃ oium ſermone lætiaq; cõuiuiũ.poſteaq̃ ſatis calere res Rubrio uiſa eſt.q̃ſo inquit philodame cur ad
nos filiã tuã nõ ĩtrouocari iubes? Hõ q & ſumme grauitate & iã id ætatis & parens eſſet obſtupuit hõis im
probi dicto:iſtare Rubri⁹:tũ ille ut aliquid rñderet:negauit moris eẽ Græcorũ ut ĩ cõuiuio uirorũ accũbe
rẽt mulieres.Hic tũ ali⁹ ex alia pte eni uero ferẽdũ hoc nõ ẽ: uocet̃ mulier:& ſimul ſeruis ſuis Rubri⁹ ut ia
nuã clauderẽt & ipſi ad fores aſſiſterent:imperat.Quod ubi ille itelligit id agi atq; id parari:ut filiæ ſuæ uis af
ferret̃:ſeruos ſuos ad ſe uocat:his ĩpat.ut ſe ipſum negligãt:filiã defendãt excurrat aliqs q hoc tantũ dome
ſtici mali filio nũciet:clãor interea fit tota domo inter ſeruos Rubrii atq; hoſpitis.Iactat̃ domi ſuæ uir pri
mus & hõ honeſtiſſimus:& ſe quiſq; manus affert a q̃ deniq; feruenti a Rubrio ipſo Philodamus pfundit̃
Hæc ubi filio nũciata ſunt:ſtatim exaĩatus ad ædes contẽdit:ut & uitæ pñs & pudicitiæ ſororis ſuccurreret.
Oẽs eodẽ aĩo Lapſaceni ſimul ut hoc audierũt:q eos tũ Philodami dignitas tũ iniuriæ magnitudo moue
bat:ad ædes noctu cõuenerunt.Hic lictor iſtius cornelius q cũ eius ſeruis erat.a rubrio q̃ſi ĩ pſidio ad aufe
rẽdã mulierẽ collocatus:occidit̃:ſerui nõnulli uulnerãt̃.ipſe rubrius ĩ turba ſauciat̃.Iſte q ſua cupiditate tã
tos tumultus cõcitatos uidere:cupere aliq̃ euolare ſi poſſet.Poſtridie mane hoĩes in cõciõe ueniũt q̃runt
qd optimũ factũ ſit:p ſe qſq; ut ĩ quoquo erat auctoritatis plurimũ ad populum loq̃bat̃:iuctus ẽ nemo cu
ius nõ hæc & ſni a eſſet:& oratio:ñ eſſe metuẽdũ ſi iſtius nefarium ſcelus Lãpſaceni ulti ui manuq; eſſent
ne.S.P.q.Ro.ĩ eã ciuitatẽ aĩaduertẽdum putaret.qd qdem ſi hoc iure Legati p.r.ĩ ſocios natiõeſq; exteras
uter̃ ẽ.ut pudicitiã liberoɋ ſeruare ab eoɋ libidĩe tutã nõ liceret:qd uis eẽ ppeti ſatius q̃ ĩ tãta ui atq; acerbi
tate uerſari.Hæc cũ oẽs ſentirẽt:& cũ ĩ eã rõnẽ p ſuo qſq; ſenſu ac dolore loq̃ret̃:oẽs ad eã domũ q̃ iſte uer
ſabant̃:pfecti ſunt.Cædere ianuã ſaxis:iſtare ferro ligna & ſarmẽta circũdare ignẽq; ſubiicere cœperũt.Tũ
ciues.R.q.Lãpſaci negociabãt̃:cõcurrũt:orãt Lãpſacenos ut grauĩ⁹ apud eos nomẽ Legatiõis q̃ iniuriã legati
putarẽt ſeſe ĩtelligere hoiem illũ eẽ ĩpuɋ ac nefariũ:ſed quoniã nec pfeciſſet qd̃ conatus eẽt:neq; futur⁹ eẽt
Lãpſaci poſtea:leuius eoɋ peccatũ fore:ſi hoi ſcelerato pepciſſent:q̃ ſi legato ñ pepciſſet.Sic iſte multo ſcele
ratior & neqor q̃ ille Hadrianus aliquãto ẽt fœlicior fuit.Ille qd̃ eius auaritiam ciues Ro.ferre nõ poterant
Viticæ dõi ſuæ uiuus exuſtus eſt:Id itaq; illi merito accidiſſe exiſtimatũ ẽ:ut lętarent̃ oẽs neq; ulla aĩaduer
ſio cõſtitueret̃.Hic ſocioɋ ambuſt⁹ incẽdio tñ ex illa flãma piculoq; euolauit neq; adhuc cãm ullã ex cogi
tare potuit quãobrem commiſerit:aut quid euenerit:ut in tantũ piculum ueniret.Non.n.põt dicere cum ſe

ditionē ſedare uellē cū frumētū ſperarē: cū ſtipēdiū cogerē: cū aliqd deniq̧ reip. cā gererē: qd acri⁹ ipaui qd aſaduerti: qd miatus ſū q̄ ſi dicerē: tū ignoſci nō oporteret: ſi nimis atrociter ipaodo ſociis i tātū adductus piculū uideret. Nūc cū ipe cām illius tumultus neq̧ uerā diceř neq̧ falſa cōtingere audeat hō tū ordis ſui frugaliſſimus: q̄ tū acceſus. C. Nerōi fuit. P. Petritius hæc eadē ſe Lāpſaci cognoſce dixerit: uir oibus rebus ornatiſſimus. C. Verro q̄ tū in Aſia Tribunus militum fuit hæc eadē ipa ſe ex Philodāo audiuiſſe dicat. Poteſtis dubitare qn iſtū ſortūa ñ tā ex illo piculo eripe uoluerit q̄ ad ueſtꝝ iudiciū reſeruare? niſi uero illud dicet quot de in teſtimōio Cecili priore actiōe interpellauit Hortenſius quo tempore quidem ſigni ſatis dedit: ſi qd eſſet q̧ poſſet dicere: ſe tacere ñ poſſe: ut q̄diu i cæteris rebus ſcire hōines poſſemus nihil habuiſſe ꝙ diceret. Hoc tū dixit Philodāum & eius filium a. C. Nerōe eſſe dānatos: de quo oe mulia diſſerā tātum dico ſecutū id eē Neronē & eius cōſiliū ꝙ Corneliū lictiorē occiſum eē cōſtaret: putaſſe ñ oportere eē ne in ulciſcenda qdē iniuria cui q̄ hōinis occidēdi ptātē: quo uideo. Nerōis iudicio oō te abſolutū eſſe impbitatis: ſed illos dānatos eē cædis. Verꝝ iſta dānatio tū cuiuſmodi fuit: audite q̄ſo Iud. & aliq̄do miſerēini ſocioꝝ & oſtendite aliquid his in nr̄a fide pſidii eſſe oportere ꝙ toti Aſia iure occiſus uidebať iſtius ille uerbo lictor re uera miſter impbiſſimæ cupiditatis ptimuit iſte oe Philodāus Nerōis iudicio liberaretur: rogat & orat Dolobellam ut de ſua puincia decedat: ad Nerōem pficiſcitur: ſe demōſtrat incolumē eē nō poſſe ſi philodāo uiuere atq̧ aliq̄do Rōam uenire licuiſſet. Cōmotus ē dolobella fecit id qd multi reprǽhenderunt: ut exercitum puinciā: bellum relinqret & in Aſiā hois neq̄ſſimi cā in alienā puinciā pficiſceret poſteaq̄ ad Neronē uenit cōtēdit ab eo ut philodāi cām cognoſceret. Venerat ipe q̄ eſſet in cōſilio: & primus ſniam diceret: adduxerat ēt pfectos & tribunos militares ſuos quos Nero oēs i cōſiliū uocauit: erat i cōſilio ēt æq̄ſſimus iudex ipe Verres: erāt nōnulli togati creditores Græcoꝝ qb⁹ ad exigēdas pecunias ſ pbiſſimi cuiuſq̧ Legati plurimum pdeſt grā. Ille miſer defenſorē repiř neminē poterat. Quis. n. eſſet aut togatus q Dolobellæ grā aut græcus q eiuſdē ui & impio nō moueret? Accuſator āt apponiť ciuis Ro. de creditorib⁹ Lāpſacenorū: q ſi dixiſſet qd iſte iuſſiſſet p eiuſdē iſtius lictores a po. pecuniā poſſet exigere: cū hæc oīa tāta cōtentiōe tantis copiis agerētur: cum illum miſerū multi accuſarent: nemo defenderet: cumq̧ Dolobella cum ſuis præfectis pugnaret io cōſilio Verres fortunas ſua agi diceret idē teſtimōium dicerēt: idē eſſet in cōſilio idē accuſatorē paraſſet. Hæc cum oīa fierēt: & cum hoiem cōſtaret occiſum tū tāta uis iſtius iniuriæ tāta i iſto iprobitas putabatur ut de phylodāo amplius pnunciať. Quid ego nunc i alterā actiōem. Gn. Dolobellæ ſpiritus: qd huius lachrymas & cōcurſiōes pferam? Quid. C. Nenoris uiri optimi atq̧ innocentiſſimi nōnullis in rebus aium nimium timidū atq̧ demiſſum q i illa re quid facere potuerit nō hēbat niſi forte id qd oēs tum deſiderabāt: ut ageret eā rē ſine Verre & Dolobella q eqd eēt ſine his actū oēs pbarent. Tum uero qd pnunciatum ē ñ p Nerōem iudicatū ſed p Dolobelli ereptum exiſtimabať. Cōdemnať. n. ppaucis ſententiis philodāus & ei⁹ fili⁹: adeſt: inſtat: urget: dolobella ut q̄ primum ſecuri feriať: qd q̄ minime multi ex illis de iſtius nefario ſcelere audiret. Cōſtituntur in foro: Loadiceæ ſpectaculū acerbum & miſerū & graue toti Aſiæ puinciæ. Grādis natu parēs adductus ad ſupplicium ex altera parte fili⁹: illæ quod pudiciciā liberorū: hic qd uitā pr̄is famāq̧ ſororis defēderat flebat uterq̧ nō de ſuo ſupplicio: ſed pr̄ de filii morte de pr̄is filius. Quid lachrymarū ipſum nerōem putatis pfudiſſe? quē fletum totius Aſiæ fuiſſe? quē luctum & gemitum Lāpſacenorum: ſecuri eē pcuſſos hoies inocētes: nobiles ſocios. p. R. atq̧ amicos pp hominis flagitioſiſſimi ſingularē nequā atq̧ improbiſſimam cupiditatem. Iam iā Dolobella neq̧ tui neq̧ tuorū liberorū quos tu miſeros i egeſtate atq̧ in ſollitudine reliq̄ſti: miſereri pōt. Verres ne tibi tāti fuit: ut eius libidioē hoīum inocentium ſanguine lui uelles? Iccirco ne exercitum atq̧ hoſtē relinq̄bas: ut tua ui & crudelitate iſtius hois iprobiſſimi picula ſub leuares? Quod. n. eum tibi Quæſtoris in locū cōſtituebas: iccirco tibi amicū ppetuū fore putaſti: Neſciebas ab eo Gn. Carbonē Cōſ. cuius re uera. Quæſtor fuit nō modo relictū ſed etiā ſpoliatū auxiliis pecunia neſariæ oppugnatum & pditum: Expertus igiť es iſtius pfidiam tum cum ſe ad inimicos tuos cōtulit cum i te homo ipſe nocens. accerrimum teſtimōium dixit: cū ratiōes ad ærarium niſi dannato te referre noluit. Tantæ ne tuæ Verres libidines erunt: ut eas cape ac ſuſtineř nō puinciæ. p. r. ñ rōes exteræ poſſint: Tu ne. qd uideris: qd audieris: qd cōcuperis: qd cogitaris niſi id ad outū tuū pſto fuerit: niſi libidini tuæ cupiditatiq̧ paruerit: imiteť hoies expugnabūť domus: ciuitates non mō pacatæ uerumetiam ſociorū atq̧ amicorum ad uim atq̧ ad arma cōfugiente: ut ab ſe atq̧ ab liberis ſuis Legati. p. R. ſcelus atq̧ libidinē ppulſař poſſint. Nam q̄ro abs te circūſeſſus ne ſcis Lāpſaci: cepit ne domu i q̄ diuerſabere illa multitudo. icendere uoluerit ne Legatum. po. Ro. cōburere uiuū Lampſaceni negare nō potes. Hēo. o. teſtimoniū tuū qd apud Neronē dixiſti. hēo q̄s ad eundem litteras miſiſti. Recita hūc ipm locum de teſtimōio Teſtimoniū. C. Verris in Artemidorū: nō multo poſt i domū bellum ne. p. r. Lāpſaceni ciuitas facere cōabať. deficere ab impio ac noie nr̄o uolebāt. uideo. n. & ex his q̄ legi & audiui intelligo: in q̄ ciuitate nō mō legatus. p. r. circūſeſſus nō mō. igni ferro mānu copiis oppugnatus ſed aliq̄ ex pte uiolatus ſit: niſi publice ſatiſfactū ſit: ei ciuitati bellum indici atq̧ inferi ſolere. Quæ fuit igiť cā cur cūcta ciuitas Lampſacenorū de cōciōe queādmodū tu te ſcribis domū tuā cōcurrerent: tu. n. neq̧ in lr̄is q̄s Nerōi mittis neq̧ in teſtimōio cām tanti tumulius oñdis ullā: obſeſſum te dicis: ignē allatū: ſarmenta circundata: lictorem tuū occiſum eſſe didicis: pdeundi ubi in publicū io ptātē factam negas: cām huius tanti terroris occultas: Nā ſi q̄ Rubrius iniuriā ſuo nole ac ñ ipulſu tuo & tua cupiditate feciſſet: de tui cōitis iniuria q̄ſtum ad te potius q̄ te oppugnatū ueoirēt. Cū igiť q̄ cā illius tumultus fuerit: teſtes a oobis pducti dixerint: ipſæ cælarit: ne cām hanc q̄ oos ppoſuimus: tum illorū teſtimonia tum iſtius taciturnitas ppetua cōfirmat: Huic hoī pcetis igiť Iu. cuius tāta peccata ſunt: ut hi qbus iniurias fecerit: neq̧ legitimū tp̄s expectare ad ulciſcē

dum neq̃ tum tãtũ doloris ſ poſteꝶ differre potuerũt.Circũſeſſus es a q̄bus?a Lampſacenis barbaris hoĩ nibus credo:aut is q.P.R.noĩne ꝯtemnerent:Imo uero ab hoĩbus & natura & cõſuetudine & diſciplĩa leniſſimis:porro aũt.P.R.cõditione ſociis fortũa ſeruis uolũtate ſupplicibus:ut pſpicuum ſit oĩbus niſi tãta acerbitas iniuriæ tãta uis ſceleris fuiſſet:ut Lãpſaceni moriendũ ſibi potius q̃ ppetiẽdũ putarent:nũq̃ illos ĩ eũ locũ ꝓgreſſuros fuiſſe:ut uehementius odio libidinis tuæ q̃ metu legatiõis mouerent̃ Nolite p deos Imortales cogere ſocios atq̃ exteras natiões hoc uti ꝑfugio quo niſi uos uĩdicatis utent̃ neceſſario.Lãpſacenos in iſtum nunq̃ ulla res mittigaſſet:niſi eũ pœnas Rõæ daturũ credidiſſent & ſi talẽ acceperãt iniuriam:quã nulla lege ſatis digne pſeq poſſent.tñ ĩcõmoda ſua nr̃is cõmittere legibus & iudiciis:q̃ dolori ſuo pmittere maluerunt.Tu mihi cũ circunſeſus a tã illuſtri ciuitate ſis pp tuũ ſcelus atq̃ flagitiũ:cum coegeris hoĩes miſeros & calamitoſos q̃ſi deſpatis nr̃is legibus & iudiciis ad uĩ ad man⁹ ad arma cõfugere:cũ ĩ oppidis & ciuitatibus amicoꝝ nõ legatũ.p.r.ſed tyrãnũ libidinoſũ crudeleq̃ ꝓbueris:cũ apud exteras natiões ĩ pii noĩſq̃ nr̃i famã tuis ꝓbris flagitiiſq̃ uiolaris:cũ te ex ferro amicoꝝ.P.R.eripueris atq̃ e flãma ſocioꝝ euolaris:hic tibi p fugiũ ſpas futuꝝ:erras ut huc ĩcideres ñ ut hic cõqeſceres:alli te uiuum exiſ̃ paſſi ſunt & nis iudiciũ eẽ factũ:te iniuria circũſeſſum eẽ Lãpſaci q̃ Philodam⁹ cũ filio cõdẽnatus ſit:qd ſi doceo:ſi planũ facio teſte hoĩe neq̃ ueꝶ ad hãc rẽ tñ idoneo teipſo inq̃ teſte docebo:te huius circũſeſſionis tuæ cãm & culpã ĩ alios:trãſtuliſſe neq̃ ĩ eos quos tu ĩſimularas eẽ aĩaduerſum:etiã nihil te iudiciũ Nerõis adiuuat. Recipera.Quas ad Nerõem litteras miſit.Epiſtola.C.Verris ad nerõem.Themiſtagoras & Theſſal⁹. Thẽiſtagorã & Theiſſalum ſcribit populum cõcitaſſe:quem populum:qui te circũſedit:q te uiuum cõburere cõatus eſt: ubi hos pſequeris:ubi accuſas:ubi defendis ius nomenq̃ legati:In Philodami iudicio dices id actũ:cedo mihi ĩpſis Verris teſtimõium:uideamus qd idẽ iſte iurat⁹ dixerit.Recita:ab accuſatore rogat⁹ reſpõdit in hoc iudio nõ pſeq ſibi ĩ aĩo eẽ alio ĩpe pſeq:q igiſ̃ te iuuat Nerõis iudiciũ qd philodãi dãnatio? Legatus cũ eẽs circũſeſſus cũq̃ quẽadmodũ tute ad Neronẽ ſcripſiſti.P.R.cõmuniq̃ cauſæ legatorũ fcã eẽt iniuria inſignis.nõ es pſecutus:dicis tibi ĩ aĩo eẽ alio ĩpe pſeq:qd fuit id ĩpſ:q̃do es pſecutus:cur imminuiſti ius Legatiõis:cur cãm po.ro.deſeruiſti:ac ꝑdidiſti:cur iniurias tuas cõiunctas cũ publicis reliqſti.Nõne te ad Senatum cãm deferre:nõ de tã atrocibus iniuriis cõquæri:nõ eos hoĩes q populũ cõcitarunt Cõſulũ litteris reuocandos iurare oportuit.Nuper.M.Aurelio Scauro poſtulante q̃ is Epheſi ſe Quæſtorem ut ꝓhibitum eẽ dicebat:quo minus e fano Dianæ ſeruum ſuũ in illud aſylũ cõfugiſſet abduceret.pericles Epheſius homo nobiliſſimus Rõam euocatus eſt:q̃ autor iniuriæ illius fuiſſe argueret̃.Tu ſi te legatum ita Lampſaci tractatum eſſe Senatũ docuiſſes:ut comites uulnerarentur:lictor occideretur:ipſe circunſeſſus pene incendere.eius aũt rei duces & autores pricipes fuiſſe quos ſcribis Themiſtagorã & Theſſalum qs nõ commoueretur:qs nõ ex iniuria q̃ tibi eẽt facta:ſibi ꝓuideret:qs nõ in ea re cãm tuã periculũ cõe agi arbitraretur.Eteni nomẽ legati eiuſmodi eẽ debet:qd nõ mõ inter ſociorum iura ſed ẽt iter hoſtium tela incolũne uerſetur.Magnum hoc Lãpſacenũ crimen eſt libidinis atq̃ iprobiſſimæ cupiditatis.Accipite nunc auaritiæ ꝓpemodum in ſuo genere nõ leuius.Mileſios nauem popoſcit:q̃ eũ pſidii cã Myndum pſequeret̃:illi ſtati myoparonem ægregium de ſua claſſe ornatum atq̃ armatum dederũt.Hoc pſidio Myndũ ꝓfectus ẽ nam qd Mileſiis lanæ publicæ abſtulerit item de ſumptu ĩ aduentũ de cõtumeliis & iniuriis ĩ magiſtratũ Miſilienſium tãetſi dici tum uere tũ grauiter & uehemẽter poteſt tamẽ dicere ꝓtermittã eaq̃ oĩa teſtibus ĩtegra reſeruabo.Illud qd neq̃ taceri ullo modo poteſt neq̃ dici pro dignitate cognoſcite.Milites rẽigeſque Mileſium myndo pedibus reuerti iubet:de decem mileſiorũ nauibus ipſe myoparõem pulcherrimũ electum.L.Mario.L.Rabio q myndi habitabãt uẽdidit.Hi ſunt hõines quos nuper ſenat⁹ ĩ hoſtiũ nũero cenſuit habendos:hoc illi nauigio ad oẽs.p.R.hoſtes uſq̃ ab Diano qd ĩ hiſpania eſt ad Sinopãq̃ ĩ põto ẽ: nauigauerunt.O dii immortales incredibilẽ auaritiã ſingularemq̃ audaciam nauem tu de claſſe po.Ro. quam tibi mileſia ciuitas ut te proſequeretur dediſſet:auſus es uendere:Si te magnitudo malefici ſi te hominũ exiſtimatio nõ mouebat:ne illud quidem excogitabas:huius ĩprobiſſimi furti ſiue adeo nefariæ ꝓdæ tam illuſtrem ac tam nobilem ciuitatem teſtem futuram.An quia tum Gn.Dolobela in eum q myoparõi ꝓfuerat mileſiiſq̃ rẽ geſtã renũciarat:animaduertere tuo rogatu conatus ẽ renũciationẽq̃ eius q̃ erat in publicas litteras relata illorũ legibus tolli iuſſerat:iccirco te ex hoc crimine elapſum eẽ arbitrabare.Multum te iſta ſefellit opinio:& qdem multis in locis.Semp.n.exiſtimaſti & maxime in Sicilia ſatis cautũ tibi ad defenſionem fore ſi aut referri aliqd in lr̃as publicas uetuiſſes:aut qd relatum eẽt:tolli coegiſſes. Hoc q̃ nihil:ſit tãetſi ex multis Siciliæ ciuitatibus priore actiõe didiciſti:tamẽ ẽt in hac ipſa ciuitate cognoſce. Sũt illi qdẽ dicto audiẽtes q̃ diu aſſunt hi q impant:ſimul ac diſceſſerunt nõ ſolum illud præſcribunt:qd tum ꝓhibiti ſunt ſed ẽt cãm aſcribunt:Cur non tum in litteras relatum ſit.Manent iſte litteræ in leti manent: & dum erit illa ciuitas:manebunt.Decẽ enim naues iuſſu.L.Murenæ populus mileſius ex pecũia uectigali.P.R.fecerat:ſicut pro ſua quæq̃ parte Aſiæ cæteræ ciuitates:Quaobrẽ unã ex decem non ꝓdonũ repentino aduẽtu ſed legati latrocinio nõ in tẽpeſtatis:ſed hac horribili tẽpeſtate ſociorũ amiſſam in lr̃as publicas retulerũt.Sũt Rõæ Legati Mileſii homines nobiliſſimi ac princeps ciuitatis q tãetſi mẽſem februarium & Cõſ.deſignatoꝝ nomẽ expectãt tamẽ hoc tãtum facinus nõ mõ negare interrogati:ſed ne ꝓducti quidem reticere poterunt.Dicent inq̃ & religione adducti & legũ domeſticarũ metu quid de illo myoparõe factum ſit.Oſtẽdent.C.Verrem in ea claſſe quæ cõtra piratas ædificata ſit:piratam ipſum conſceleratũ fuiſſe.C.Malleolo.Quæſtore.Gn.Dolobellæ occiſo duas ſibi hæreditates ueniſſe arbitratus ẽ:unam.Quæſtoriæ ꝓcuratiõis nã a Dolobella ſtatim ꝓ quæſtore iuſſus eſt eſſe:alteram tutelæ nam cũ pupilli Malleoli tutor eẽt in bona eius ĩpetũ fecit.Nã malleolus in ꝓuinciã ſic copioſe ꝓfectus erat:ut domi pr̃ſus nihil relin

quæreret. Prætea pecunias occuparat apud populos & ſyngraphas fecerat argenti optimi cælati grande pō
dus ſecū tulerat. Nam ille quoq; ſodalis iſtius erat i hoc morbo & cupiditate grande pōdus argēti familiā
magnā multos artifices multos formoſos homines reliquit. Iſte quod argenti placuit iuaſit: quæ mācipia
uoluit: adduxit uina cæteraq; quæ in Aſia facillime cōparātur quæ ille reliquerat: aſportauit: reliqua uendi
dit pecūiā exegit. Cū ad. HS. xxvii. quinquies redegiſſe cōſtaret: ut Romā rediit nullā litterā i pupillo nul
lā matri eius nullā tutoribus reddidit: ſeruos artifices pupilli cū haberet domi circūpedes aūt hoies formo
ſos. & litteratos ſuos eē dicebat: ſe emiſſe. Cū ſæpius mater & auia pueri poſtularēt: ut ſi nō redderet pecu
niā nec rōnē daret diceret ſaltē q̄tū pecuniæ malleoli deportaſſet: multis efflagitatus aliqñ dixit. SS. decies
deide i codicis extremā cerā nomē īfimū flagitioſa littera fecit expēſa Chryſogono ſeruo. SS. ſexcēta mi
lia accepta pupillo Malleolo retulit: q̄uō ex decies. SS. ſexcēta ſunt facta: quomodo de eodem mō quadra
rint: ut illa de. Gn. Carbonis pecunia reliqua. HS. ſexcēta facta ſunt: quomō Chryſogono expēſa lata ſunt
cur id nomē infimū in litura q; ſit uos exiſtimabitis. Tamē. HS. ſexcēta milia cū accepta rettuliſſet. SS. quin
q; milia ſoluta nō ſunt hoīs poſteaq̄ reus factus: eſt alii redditi: alii etiam nunc retinētur pecūlia omnium
uicariiq; retinētur. Hæc ē iſtius præclara tutela. En cui uos liberos committatis? En memoria mortui ſoda
lis? En metus uirorū exiſtimationis? Cū tibi ſe tota Aſia ſpoliandā ac uexandam tradidiſſet cum tibi expo
ſita eēt omnis ad prædandum Pamphylia contentus his tam optimis rebus non fuiſti: man⁹ a tutela ma
nus a pupillo manus a ſodalis filio abſtinere nō potuiſti: iam te non Siculi non aratores: ut dictitas. circū
uenīunt: non hi qui decretis edictiſq; tuis in te cōcitati infeſtiq; ſunt. Malleolus a me productus eſt: & ma
ter eius atq; auia quæ miſeræ flētes euerſum a te puer patris bonis eē dixerunt. Quid expectas? an dū ab
inferis ille Malleolus exiſtat? atq; abs te officia tutelæ ſodalitatis familiaritatiſq; flagitet: ipſum putato adeſ
ſe hō auariſſime & ſpurciſſime: redde bona ſodalis filio. Si nō quæ abſtuliſti at quæ cōfeſſus es? Cur cogis
ſodalis filiū hanc primā in foro uocē cum dolore & querimonia emittere? Cur ſodalis uxorem: ſodalis ſo
crum: domū deniq; toti ſodalis mortui contra teſtimonium dicere? Cur pudentiſſimas electiſſimaſq; fœ
minas in tantū uirorū conuentū inſolitas inuitaſq; prodiī cogis? RECITA olum teſtimonia. Teſtimoniū
matris & auiæ. Pro quæſtore uero. quō iſte cōmune Miliadum uexarit quomodo Lyciā pamphyliam Pi
ſidiā phrygiamq; totā frumento imperando æſtimando hæc ſua q̄ primū excogitauit Siciliēſi æſtimatio
ne afflixerit: nō eſt neceſſe demōſtrare uerbis hoc ſcitote his nominibus qui res p eum geſtæ ſunt. Cū iſte
ciuitatibus frumentū coria cicilia ſaccos imperaret neq; ea ſumeret: p his rebus pecūiam exigeret: his no
minibus ſolis. Gn. Dolobellæ. HS. ad tricies litem eſſe eſtimatam. Quæ oia ēt ſi uolūtate Dolobellæ fie
bant: p iſtum oia tamē gerebant: confiſtam in uno nomie multa ſunt ex eodē genere. RECITA. De liti
bus æſtimatis. Gn. Dolobellæ. p. R. pecuniæ redactæ quod a cōmuni Miliadum te hæc coegiſſe te æſtimaſ
ſe tibi pecuniā numerata eē dico: eademq; ui & iniuria cum pecunias maximas cogeres: p oēs partes p̄ui
ciæ te tāq̄ aliq̄ calamitoſam tempeſtatem peſtemq; puaſiſſe demonſtro. Itaq; M. Scaurus q. Gn. Dolobellā
accuſauit iſtū i ſua poteſtate dicione tenuit homo adoleſcens cum iſti inquirēdo multa furta ac flagitia co
gnoſceret fecit perite & callide uolumen eius rer̄ geſtarū maximū iſti oſtendit ab homine quæ uoluit in
Dolobellam abſtulit. Quo ex genere mihi teſtium qui cū iſto furati ſunt: ſi uti uoluiſſem: magna copia fu
iſſet q ut ſe periculo litium cōiunctione criminū liberarent: quo ego uellē deſcēſuros pollicebantur: eorū
ego uoluntatem omnium repudiam non modo proditori: ſed ne pfugæ qdē loc⁹ in meis caſtris cuiq̄ fuit
forſitan meliores illi accuſatores habendi ſūt: q hæc oia fecerūt. Sed ego defenſorē in mea pſona nō accu
ſatorem maxie laudari uolo. Rationes ad ærariū anteq̄ Dolobella cōdemnatus ē non audet referre. Impe
trat a Senatu: ut dies ſibi prorogarent: q tabulas ſuas ab accuſatoribus Dolobellæ obſignatas diceret pīde
q̄ſi exſcribēdi poteſtatē nō haberet ſolus ē hic: q nūq̄ rōnes ad ærariū referat. AVDISTIS. Quæſtoriā ratio
nē tribus uerſiculis relatam. Legationē nō n ſi cōdēnato & eiecto qui poſſet rephendere. Nunc deniq; p
turæ quam ex. S. C. ſtati ī ferrī de buitiuſq; ad hoc tēp⁹ nō rettulit. Quæſtorem ſe i Senatu expectare dixit.
Deinde q̄ſi nō Quæſtor ſine prætore poſſet ratiōem referre ut tu Hortenſi: ut oēs eodē mō ſine Queſtor
prætores dixit. Idem Dolobellā iperaſſe oē magiſtratib⁹ cōſcriptis: q̄ cauſa placuit pbauerunt. Ver̄ Quæ
ſtores quoq; iam pridem uenerunt: cur nō retuliſti? illarū rationū ex fece Legationis Quæſtorieq; tuæ p
curatiōis illa ſunt noia quæ Dolobellæ neceſſario ſunt æſtimata. EX LITIBVS æſtiatis. Dolobellæ præ
tor & pro pr. qd minus Dolobella Verri acceptū rettulit: quam Verres illi expenſum tulerit. HS. quingen
ta triginta quinq; milia & quod plus fecit Dolobella Verrē accepiſſe: q̄ iſte in ſuis tabulis habuit. HS. ducē
ta triginta duo milia: & quod plus frumēti fecit accepiſſe iſtum. HS. decies & octingenta milia: q tu hō ca
ſtiſſimus aliud in tabulis habebas: hic. illæ extraordinariæ pecuniæ: quas nullo duce tamē aliq̄ ex particu
lis inueſtigamus redūdarūt: hinc rō. Qu. Qu. Poſtumius Curtius multis nominib⁹ quorū in tabulis iſte ha
bet nullū. Hi. HC. HS. q̄terdecies. p. Tadio nūerata. Athēis teſtib⁹ placū faciā hic empta a priſſime ptura ni
ſi forte id ēt dubiū ē: q̄uō iſte ptor fcūs ſi hō. ſ. aut induſtria aut opa pbata aut frugalitatis æſtimatiōe pclara
aut dēiq; id qd leuiſſimū ē aſſiduitate q̄ añ q̄ſturā cū meretricib⁹ lenōibuſq; uixiſſet q̄ſturā ita geſſiſſet quē
admodū cognouiſtis. Rōe poſt q̄ſtura illā nefariā uix triduū cōſtituiſſet abſēs n̄ i obliuiōe iacuiſſet: ſed iaſſi
dua cōmēoratiōe oib⁹ oium flagitiorū fuiſſet. Is repēte ut rōam uēit gratis pr. fcūs ē. aliā porro pecūia ne ac
cuſaret data: nihil ad me nihil ad rē ptinet arbitror datā qdē eē tū iter oēs recēti negocio facile cōſtabat. Hō
ſtultiſſime ac amētiſſime tabulas cū cōficeres & cū extraordiaria pecūia crimē ſubterfugerē uelle ſatis te ela
pſurū oī ſuſpitiōe arbitrabare ſi qb⁹ pecūiā credebas iis expēſū nō ferres neq; i tuas tabulas ullum nomē re
ferres cū tot tibi noib⁹ acceptū curtii referrēt qd pprat tibi te expēſū illis n̄ tuliſſe: an tuis ſolis tabulis te cau

ſam dictu᷑ exiſtimaſti? Verũ ad illam iam ueniamus ꝑclaram ꝑturã:criminaq; ea quæ notiora ſunt his q̃
adſunt:q̃ nobis q meditati ad dicendũ paratiq; uenim⁹ in quibus nõ dubito quí offenſionẽ negligẽtiæ ui
tare atq; effugere nõ poſſim. Multi.n.ita dicẽt. De illo nihil dixit: a quo ego iterfui: illã iniuriã non attigit:q̃
mihi aut amico meo facta ẽ:quib⁹ ego ĩ rebus iterfui his oib⁹ qui iſti⁹ iniurias norũt:hoc eſt.P.R.uniuerſo
me uehemẽter excuſatũ uolo:nõ negligẽtia mea fore ut multa ꝑtereã ſed ꝙ alia teſtib⁹ integra reſeruari ue
lim multa ãt pp rõnẽ breuitatis ac tpis ꝑtermittẽda exiſtimẽ. Fatebor ẽt illud inuitus me ꝑrius cũ iſte pun-
ctũ tpis nullũ uacuũ ꝑctõ ꝑterire paſſus ſit:oĩa que ab iſto commiſſæ ſunt:non potuiſſe cognoſcere. Quapp
ita me de ꝑture criminibus audiote:ut ex utroq; genere & iuris dicẽdi & factorũ tectorũ exigẽdorũ ea po-
ſtuletis:que maxie digna ſũt eo reo cui paruũ ac mediocre obiici nihil opteat. Nã ut ꝑtor factus ẽ qui auſpi
cato Chelidõe ſurrexiſſet:ſortẽ nactus ẽ urbanæ ꝑuinciæ magis ex ſua Chelidõis qua ex.P.R.uolũtate:qui
principio q̃lis in edicto cõſtituẽdo fuerit:cognoſcite. C. Anni⁹ aſellus mortu⁹ ẽ.C. Annio Sacerdote ꝑtore
is cum haberet unicã filiam neq; cenſus eẽt qđ natura hortabat᷑ ex nulla prohibebat fecit:ut filiam bonis
ſuis hæredem iſtitueret:hæres erat filia faciebãt oĩa cũ pupilla legis equitas. Voluntas patris edicta ꝑtorũ
cõſuetudo iuris eius:qđ erat tum cum Aſellus ẽ mortu⁹. Iſte prætor deſignat⁹ utrum admõit⁹ an tentatus
an q̃ eſt iſte ſagacitate in his rebus ſine iudice ullo ſine iudice ꝑuenerit ad hãc iprobitatẽ:neſcio Vos tanti
hoĩs audaciã amẽtiãq; cognoſcite:appellat hæredẽ.L. Annium:q erat iſtitutis ſecundum filiã. Non.n.mihi
ꝑſuadet᷑ iſtum ab illo pri⁹ appellatum:dicit ſe poſſe ei cõdonare edicto hæreditatẽ:docet hoiem qđ poſſit
fieri:illi bona res huic uendibilis uidebat᷑ iſte. Tãetſi ſingularis ẽ audaciæ:tamẽ ad pupillæ matrem ſummi
tebat malebat pecuniẽ accipeᷓ ne quid noui ediceret:quã ut hoc edictum tã iprobum & ihumanum iterpõe
ret. Tutores pecuniã pr.ſi pupillæ noĩe dediſſent:grãdẽ ꝑferri quẽadmodũ ĩ rõnẽ ĩducerẽt quẽadmodum
ſine ꝑiculo ſuo daᷓ poſſent:nõ uidebãt:ſimul & iſtũ fore tã iprobum nõ arbitrabant᷑:ſæpe appellati ꝑnega
uerunt. Iſte ad arbitriũ ei⁹ cui cõdõarat hæreditatẽ ereptã liberis quã æquũ edictũ ſcripſerit q̃ſo cognoſcite.
CVM INTELLIGAM legẽ Voconiã Quirites. Quis unq̃ crederet Verrẽ mulierũ aduerſariũ futurũ? An
ideo aliquid cõtra mulieres fecit: ne totũ edictũ ad Chelidonis arbitriũ ſcriptũ uideret᷑? Cupiditati homi-
nũ ait ſe obuiaᷓ qui pot⁹ nõ mõ his tẽporib⁹.ſed ẽt apud maiores nr̃os:quis tã remot⁹ fuit a cupiditate ? dic
q̃ſo cætera delectat.n.me hoĩs grauitas ſcia iuris.auctoritas. Q. V. VI AB AVLO Poſtũo Qu. Fuluio cẽ-
turiõib⁹ poſt ue ea fecit fecerit:fecit.fecerit. Quis unquã edixit iſto mõ?quis unq̃ ei⁹ rei fraudẽ aut ꝑiculũ ꝓ-
poſuit edicto:qđ neq; poſt edictũ neq; ante edictũ ꝑuideri potuit iuᷓ legib⁹ auctoritate oĩum qui cõſulebã-
tur?teſtamentũ.p. Annius fecerat:nõ iprobũ nõ ĩ officioſum nõ ihũanũ:qđ ſi ita feciſſe tũ poſt illius mor-
tẽ nihil de teſtamento illi⁹ noui iuris cõſtitui opteret. Voconia lex te uidelicet delectabat:imitatus eſſes ip
ſum illũ. C. Vocõiũ q lege ſua hæreditatũ ademit nulli neq; uirgini neq; mulieri:ſanxit.ĩ poſtremũ qui poſt
eos Cẽſores cenſus eſſet:ne quis heredẽ uirginũ ne ue mulierũ faceret:in lege Voconia nõ eſt fecit fecerit:
neq; in illa ꝑteritũ tps reꝑhenditur niſi eius rei quæ ſua ſpõte ſcelerata ac neſaria eſt:ut tũ ſi lex nõ eſſe ma
gnope uitanda fuerit:atq; in his rebus multa uidemus ita ſancta eſſe legibus:ut antefacta iudiciũ nõ uocẽt
Cornelia teſtamentaria Nũmaria cæteræ cõplures ĩ quibus ñ ius aliqđ nouũ populo cõſtituit᷑:ſed ſancit᷑:
ut qđ ſemp p male facinus fuerit:eius q̃ſtio ad populũ ꝑtineat ex certo tpe. De iure uero ciuili ſiqđ noui
qs iſtituit:oĩa quæ ante acta ſunt:rata eẽ patit᷑. Cedo mihi leges Atinias Furias Fuſias ipſam:ut dixi Voco
niã oẽs ꝑterea de iure ciuili hoc reperies in oibus ſtatui ius:qđ põt eam legũ populus utat᷑. Qui plurimũ
tribuũt Edicto.pr.edictũ legem annuã dicunt eſſe:tu edicto plus cõplecteris q̃ lege. Si finẽ edicto.pr.affe-
runt. Cal.Ianu.cur ñ initiũ quoq; edicti naſcit᷑ a Cal.Ianu.an in eum annũ progredi nemo poterit edicto
quo.pr.alius fuit egredie᷑? Ac ſi hoc iuris nõ unius cã hoĩs edixiſſes:cautius cõpoſuiſſes. Scribis ſi qs hære
dẽ fecit:fecerit qđ ſi plus legarit:q̃ ad hæredẽ hærede ſue ꝑueniat:qđ p legẽ Voconiũ ei⁹ qui cenſus nõ ſit
licet cur hoc cũ ĩ eodẽ genere ſit:ñ caues?quia non generis:ſed hominis cauſam neruis amplecteris ut fa
cile appareat te ꝑcio eſſe cõmotum atq; hoc ſi ĩ poſteꝝ edixiſſes:minus eſſet neceſſariũ:tamen eẽt iprobũ
ſed tum uitupari poſſet ĩ dubiũ uenire nõ poſſet. Nemo.n.cõmitteret nunc ẽ eiuſmõi edictum:ut q uis in
telligat nõ populo eẽ ſcriptũ:ſed.P. Anni ſecũdis hæredibus itaq; cum a te caput illud tã multis uerbis mer
cenario ꝑmio eẽt ornatũ:& quis ẽ inuẽtus poſtea Prætor q illud idẽ ediceret? Nõ mõ nemo edixit:ſed ne
metuit quidẽ q̃ſq̃ ne qs ediceret:nã poſt te.Pr.multi teſtamenta eodem mõ fecerunt. In his nup Anna ea
de multoꝝ ꝑpinquoꝝ ſententia pecunioſa mulier ꝙ cenſa nõ erat.teſtamento fecit hæredem filiã. Itaq;
hoc magnũ iudiciũ hoĩum de iſtius ſingulari iprobitate:ꝙ Verres ſua ſpõte Inſtituiſſet:id nemĩnẽ metuiſ
ſe ne qs repiret᷑:q iſtius iſtitutũ ſequeretur. Solus.n.tu inuentus es cui nõ ſatis fuerit corrigere uolũtates ui-
uoꝝ:niſi ẽt reſcideres mortuorũ. Tu ipſe ex Siciliẽſi edicto hoc ſuſtuliſti:uoluiſti ex impuiſo ſi quæ res na
tæ eẽnt.ex urbano edicto decernere q̃ poſtea tibi tu defenſionẽ relinquebas:in ea maxime oſtẽdiſti cũ tui
auctoritatẽ tu te ipſe edicto ꝑuinciali repudiabas:atq; ego nõ dubito qn ut mihi cui filia maxie cordi ẽ ſic
hæc acerba uideat᷑ atq; ĩdigna ſic unicuiq; ũrm q ſimili ſenſu atq; indulgẽtia filiarũ cõmouemini Quid.n.
natura nobis iucũdius qđ carius eẽ uoluit?qđ ẽ dignius ĩ quo oĩs diligẽtia nr̃a indulgẽtiaq; cõſumat᷑. Hõi
portuniſſime cur tãtã iniuriã.P. Annio mortuo feciſti:cur hũc dolorẽ cineri eius iuſſiſtitui:liberis eius bo
na patria uolũtate pĩis iure legibus tradita eripes?& cui tibi eẽt cõmodũ:cõdonares? Quibus cũ uiui bona
nr̃a partimur his.pr.adimere nobis mortuis bõa fortunaſq; poterit?nec petitionẽ inq̃t nec poſſeſſionẽ da
bo. Eripies igit᷑ pupillæ togã ꝑtextã:detrahes ornamẽta ñ ſolũ fortunæ:ſed ẽt igenuitatis. Miramur ad ar-
ma cõtra iſtũ hoiem Lãpſacẽos iſſe.miramur iſtũ de ꝑuincia decedẽtẽ clã Syracuſis ꝑfugiſſe. Nos ſi alienã
uicem ꝓ nr̃a iniuria doleremus:ueſtigiũ iſtius ĩ foro nõ eẽt relictũ.pater dat filiæ ꝓhibes:leges ſinũt tamẽ

te intẽrpõis de ſuis bõis ita datut ab iure ñ habeat qd habes qd rephẽdas nihil opinor. At ego cõcedo ꝓhi
be ſi potes: ſi habes q te audiat ſi poteſt ubi dicto audiẽs eẽ qſq̃ eripias tu uolũtatẽ mortuus bona uiuis: ius
oibus hoc. P. R. nõ manu uindicandum eẽt niſi te huic tẽpori atq; huic iudicio reſeruaſſet: poſtea q̃ ius ꝑ
to riũ cõſtitutũ ẽ ſemp hoc iure uſi ſumus ſi tabulæ teſtamẽti nõ ꝓferent̃: tum uti queq̃ potiſſimum hære
dẽ eẽ oporteret. Si is iteſtato mortuus: eẽt ita ſecundũ eũ poſſeſſio daret̃: q̃re hoc ſit æqſſimũ facile ẽ diceri
ſed i re tã uſitata ſatis ẽ oñdere oẽs antea ius ita dixiſſe: & hoc uetus edictũ tranſlatitiũq; eſſe cognoſcite: ali
ud hoīs i re uetere edictũ nouũ: & ſimul dum ẽunde ius ciuile diſcatur adoleſcentes ei in diſciplinam tra
dite: mirũ ẽ hoīs ingẽium mira prudẽtia. Minutius qdã mortuus eſt ante iſtum Pr. eius teſtamẽtum erat
nullũ lege hæreditas ad gentẽ Minutiã ueniebat: ſi habuiſſet iſte edictũ ꝙ ante iſtũ & poſtea omnes h. bue
rũt poſſeſſio Minutiæ genti eẽt data: ſi qs teſtamẽto ſe hæredem eſſe arbitraret̃: qd tũ nõ extaret lege age
ret i hæreditatẽ: aut ꝑdes litis uidiciarũ cũ ſatis accepiſſet ſpõſiõẽ faceret ita de hæreditate certaret hoc opi
nor iure & maiores nr̃i & nos ſemp uſi ſumus: uideterut hoc iſte correxerit. Cõpõit edictũ his uerbis: ut q
uis itelligere poſſit unius hominis cã cõſcriptũ eẽ tãtũ: ꝙ hoiem ñ noiat: cãm qdẽ totã pſcribit: ius cõſuetu
dinẽ: æqtatẽ: edicta oium negligit. Ex edicto Vrbano ſi de hæreditate ambigit̃. Si poſſeſſor ſpõſionẽ nõ fa
cietiam qd id ad Pr. uter poſſeſſor ſit noie id quæri oportet utrũ poſſeſſorẽ eẽ oporteat: ergo qa poſſeſſor ẽ
nõ moues poſſeſſiõe ſi poſſeſſor nõ eẽt nõ dares nulq. n. ſcribis neq; tu aliud qcq̃ edicto ãplecteris: niſi eã
cãm ꝓ q̃ pecuniam acceperas. Iã hoc ridiculũ ẽ ſi de hæreditate ambigit̃ & tabulæ teſtamẽti obſignatæ: nõ
min' multis ſignis q̃ e lege oporteat: ad me ꝓferent̃ ſecũdũ tabulas teſtamẽti potiſſimũ hæreditatẽ dabo:
Hoc trãſlatitiũ ẽ: ſeq illđ oportet: ſi tabulæ teſtamẽti nõ ꝓferẽt̃: qd aitſe ei daturũ q dicat hæredẽ eſſe. Quid
ergo itereſt ꝓferãt̃ nec ne: ſi ꝓtulerit uno ſigno ut ſi minus q̃ ex lege oportet nõ des poſſeſſionẽ: ſi olno ta
bulas nõ ꝓferet: dabis? Quid nũc dicã neminẽ unq̃ poſtea aliũ edixiſſe ualde ſit mirũ neminẽ fuiſſe q iſti'
ſe ſimilẽ dici uellet ipſe i Sicilieſi edicto hoc ñ habet Exegerat. n. iã mercede itẽ ut illo edicto: de quo ante
dixi i Sicilia de hæreditatũ poſſeſſionibus dandis edixit idem quod omnes Romæ præter iſtum. EX DI
CTO Sicilienſi ſi de hæreditate ambigit̃. At ꝑ deos immortales: qd eſt qđ de hoc dici poſſit. Iterũ. n. iam
q̃ro abs te ſicut mõ in illo capite Annião đ mulierũ hæreditatib' nũc in hoc de hæreditatũ poſſeſſiõib' cur
ea capita in edictũ ꝓuinciale trãſferre nolueris. Vtrũ digniores hoies exiſtiaſti eos: q habitabãt i ꝓuicia: q̃ nos
q æquo iure uterẽtur? An aliud Rõæ æquũ ẽ aliđ in Sicilia? Nõ. n. hoc loco dici multa eẽ in ꝓuinciis aliter
dicẽda nõ de hæreditatũ qdẽ poſſeſſiõib' nõ de mulierꝝ hæreditatib': nã utroq; genere uideo nõ mõ cæ
teros ſed teipſum totidẽ uerbis edixiſſe: quot uerbis edici Rõæ ſolet Quæ. R. Magna cũ infamia ꝑcio acce
pto edixeras: ea ſola te ne gratis i ꝓuicia male audires ex edicto Sicilieſi ſuſtuliſſe uido. Et cũ edictũ totũ eo
rũ arbitratu q̃diu fuit deſignat' cõpõeret: q ab iſto ius ad utilitatẽ ſuã nũdinarent̃: tũ uero in magiſtratu cõ
tra illud edictũ ſuũ ſine ulla religiõe decernebat. Itaq; L. Piſo multos codices impleuit earũ rerũ i qb' ita in
terceſſit: ꝙ iſte aliter atq; ut edixerat: decreuiſſet: qđ uos oblitos eẽ nõ arbitror: q̃ multitudo q ordo ad Piſo
nis ſellã iſto. Pr. eẽ ſolitus ſit cõuenit̃. Quẽ iſte collegã niſi habuiſſet lapidib' coopt' eẽt in foro. Sed eo le
uiores iſtius iniuriæ uidebãt̃: qđ erat in æqtate prudẽtiaq; piſõis paratiſſimũ ꝑfugium quo ſine labore ſine
moleſtia ſine impẽſa et ſine patrono hoies uterẽt̃. Nã q̃ſo redite in mẽoria iud. q̃ libido iſti' in iure dicẽdo
fuerit: q̃ uarietas decretorũ: q̃ nũdinatio q̃ inães domus eorũ oium qui de iure ciuili cõſuli ſolẽt: q̃ plẽa: atq; re
ferta Chelidõis: a q̃ muliere cũ erat ad eũ uẽtũ & in aurẽ ei' inſuſurratum: alias reuocabat eos: inter quos iã
decreuerat: decretũq; mutabat: alias inter alios cõtrarium ſine ulla religiõe decernebat: ac ꝓximis paulo ã
te decreuerat: hic illi hoies erãt qui et ridiculi iueniebãt̃ ex dolor quoꝝ alii ut audiſtis negabãt mirãdum eẽ
ius tã neq̃ eẽ Verrinum. Alii et frigidiores erãt: ſed quia ſtõachabãt̃ ridiculi uidebãt̃ eẽ: cũ ſacerdotẽ execra
bãt̃: q Verrẽ tã neq̃ reliqſſet. Quæ ego ñ commemorarẽ: neq;. n. ꝑfacile dicta: neq; porro hac ſeueritate digna
ſunt: niſi uos illud uel ẽ recordari iſti' neqciã & iniqtatẽ tũ i ore uulgi atq; i cõmunibus ꝓuerbiis eẽ uerſa
tã. In plebẽ uero Romanã utrũ ſupbiã prius cõmemorẽ an crudelitatẽ? Sine dubio crudelitas grauior eſt
atq; atrocior. Oblitos ne igit̃ hos putatis eẽ quẽadmodũ ſit iſte ſolitus uirgis plebẽ Ro. cõcidere: q̃ rẽ et tri.
ple. i cõciõe egit: cũ eũ quẽ uirgis iſte ceciderat i ꝓſpectũ. P. R. ꝑduxit. Cuius rei cognoſcende faciã uobis
ſuo tpe ptãtem. Supbia uero q̃ fuerit: quis ignorat? quẽadmodũ is tenuiſſimum queq; cõtempſerit: deſpe
xerit: liberũ eẽ nunq̃ duxerit p. Trebonius uiros bonos & honeſtos cõplures fecit hæredes i his fecit ſuũ li
bertũ is. A. Trebonium fratrẽ habuerat ꝓſcriptũ & cũ cantũ uellet: ſcripſit ut hæredes iurarent ſe curaturos: ut
ex ſua quiſq; pte nec minus dimidiũ ad. A Treboniũ fratrẽ illũ ꝓſcriptum perueniret: libertus iurat: cæteri
hæredes adeũt ad Verrẽ. docẽt nõ oportere ſe iurare facturos eẽ qđ cõtra legẽ corneliã eẽt: q̃ ꝓſcriptũ iura
ri uetat: ipetrãt ut ne iurẽt: dat his poſſeſſionẽ. Id ego ñ rephẽdo. Et. n. erat iniquũ hoi ꝓſcripto egẽti de fra
ternis bonis qcq̃ dari. & ille libertus niſi ex teſtamẽto patrõi iuraſſet: ſcel' te facturũ arbitrabat̃. Itaq; ei Ver
res poſſeſſionẽ hæreditatis negat ſe daturũ ne poſſet patronũ ſuũ ꝓſcriptum iuuare: ſimul ut eẽt pœna ꝙ
alterius patrõi teſtamẽto obtẽperaſſet. Das poſſeſſionẽ ei q ñ iurauit cõcedo ꝑtoriũ ẽ adimis tu ei q iurauit
quo exẽplo? ꝓſcriptũ iuuat lex ẽ pœna ẽ qd ad eũ q ius dicit? Vtrũ rephẽdis ꝙ patronũ iuuabat eũq; tũ in mi
ſeriis erat? an ꝙ alterius patrõi mortui uolũtatẽ cõſeruabat: a quo ſũmũ bñficiũ acceperat: utrũ horũ rephen
dis? Et hoc cũ de ſela uir optimus dixit Eqti Ro. tã locupleti libertius ſit hõ hæres. O modeſtũ ordinẽ ꝙ illic
uiuus ſurexit poſſum ſexagita decreta ꝓferre i qbus ut ego pecũiã ñ dicã interceſſiſſe ipſa decretorũ noui
tas iniqtaſq; declarat. Verũ ut ex uno de cæteris cõiecturã facer̃ poſſitis. Id ꝙ ꝑore actiõe cognoſtis: audite
. C. Sulpitius Olipius fuit is mortu' ẽ. C. Sacerdote. pr. neſcio anteq̃ Verres ꝑturã peter̃ cœpit fecit hæredẽ
M. Octauiũ. Ligurẽ Ligur hæreditatẽ adiit: poſſedit ſacerdote pr. ſine ulla cõtrouerſia: poſteaq̃ Veris mag

ſtratũ iniit ex edicto iſtius q̃ edictũ ſacerdos nõ habuerat.Sulpitii patrõi filiã ſextã partẽ hæreditatis ab Li-
gure petere cœpit Ligur nõ aderat.L.frater eius cãm agebat aderãt amici:propĩqui dicebat iſte niſi cũ mu-
liere deciderent:i poſſeſſionẽ ſe ire iuſſurũ.L.Gellius cauſam liguris defendebat:docebat edictũ eius nõ
oportere ad eas hæreditates ualere quæ ante eũ Pr.ueniſſent ſi hoc tum fuiſſet edictũ fortaſſe Ligurẽ hæ-
reditatẽ aditurũ nõ fuiſſe æqua poſtulatio ſumma holum auctoritas precio ſuperabatꝰ.Venit Romã ligur
nõ dubitabat qn ſi ipſe Verrem cõueniſſet:æq̃tate cauſæ & auctoritate ſua cõmonere hoiem poſſet.Domũ
ad eũ uenit rẽ demonſtrat q̃ pridẽ ſibi hæreditas uẽiſſet:docet q̃ facile i cauſa æq̃ſſima hõini igenioſo fuit
multa quæ quẽuis mouere poſſent dixit:ad extremũ petere cœpit:ne uſq̃ eo ſuã auctoritatẽ deſpiceret gra
tiãq̃ cõtẽneret ut ſe tãta iniuria afficeret.Hõ ligurẽ accuſare cœpit q̃ i re aductitia atq̃ hæreditaria tã diligẽs
tã attẽtus eẽt debere eũ aiebat ſuã quoq̃ rõnẽ ducere:multa ſibi opus eẽ multa cãibus ſuis quos circa ſe ha-
beret nõ poſſum illa planius cõmemorarꝰ:q̃ p̃m Ligurẽ ꝓ teſtimõio dicere audiſtis.Quid.n.Verres utrũ
ne his qdẽ teſtibus crederetꝰ:an hæc ad rẽ nõ ptinẽtꝰ Nõ.M.Octauio nõ.L.Licurgi qs nobis credet cui nos
Quid ẽ Verres q̃ planũ fieri teſtibus poſſit ſi hoc nõ fitꝰ an id q̃ dicũt leue ẽtꝰ Nihil leuius q̃ ꝑtorem Vrbis
hoc iuris i ſuo magiſtratu cõſtituere oibus his qbꝰ hæreditas uenerit cohæredẽ.Pr.eẽt oportere.An uero
dubitamus quo ore iſte cæteros hoies iſeriore loco auctoritate ordie:quo ore hoies ruſticãos ex munici-
piis quo deniq̃ ore quos nũq̃ liberos hoies ſolitus ſit appellare q̃ ob ius dicẽdũ.M.Octauiũ Ligurẽ hoiem
ornatiſſimũ loco ordinẽ noie uirtute igenio copiis poſcere pecuniã nõ dubitantꝰ In ſartis tectis uero quẽ-
admodũ ſeſe geſſerit:qd ego dicã dixerũt:q̃ ſenſerũt ſunt alii q̃ dicãt notæ res at manifeſtæ platæ ſunt:& ꝓ-
ferẽtꝰ dixit.C.Fãnius Eqs.R.frater germanuſq̃ Ticinii Iudicis tuis tibi ſe pecuniã dediſſe.RECITA.Teſti
mõiũ.C.Fãnꝰ.Nolite Gn.Fãnio dicẽti credere:noli iq̃tu.Q.Ticini Gn.Fãnio fratris tuo credeꝰ dicit.n.rẽ i
credibilẽ.C.Verrẽ iſimulat auaritiæ & audaciæq̃ uitia uideꝰ i quẽuis potꝰ q̃ i iſtũ cõuenirꝰ dixit.Q.Tadi-
us hõ familiariſſimus pr̃is iſtius nõ alienus a mr̃is eius genere & noie tabulas ꝓtulit:qbꝰ pecuniã ſe dediſ
ſe oſtẽdit.RECITA.noia Qu.Tadii.Recita teſtimoniũ Qu.Tadii.Nõ tabulis qdẽ Qu.Tadii nec teſtimo-
nio credeꝰ qd igitꝰ i iudiciis ſeqmurꝰ Quid ẽ aliud oibꝰ õnia pctã & maleficia cõcedere:niſi hoc holum ho-
neſtiſſimorũ teſtimõiis & uirorũ bonorũ tabulis nõ credereꝰ Nã qd ego de quottidião ſermõe q̃rimõiaq̃.
P.R.loquor de iſtius ĩpudẽtiſſimo furto ſeu potiꝰ nouo ac ſingulari latrocinio auſum eẽ i æde Caſtoris ce
lebetrĩo clariſſimoq̃ mõumẽto qd tẽplũ i oculis quotidiãoq̃ aſpectu.P.R.poſitum ẽ:quo ſæpenumero ſe
natꝰ cõuocatꝰ:quo maximarũ rerũ frequẽtiſſime quottidie aduocatiões fiũt:i eo loco i ſermõe hoium au-
daciæ ſuæ mõumẽtũ æternũ relinq̃re.Aedẽ Caſtoris Iud.p.Iunius habuit tuẽdã.L.Sylla.Q.Metello Cõ-
ſulis mortuus ẽ reliq̃t pupillũ paruũ filiũ cũ.L.Octauius.C.Aurelius Cõſ.ædes ſacras locauiſſent:nec potu
iſſent oĩa ſartatecta exigere neq̃ ii.pr.qbus erat negociũ datũ.C.Sacerdos:&.M.Ceſius factũ eſt.S.C.qbꝰ
de ſartitectis cognitũ & iudicatũ nõ eẽt uti.C.Verres.p.Celius.pr.cognoſcerẽt:& iudicarẽt.Qua ꝑ̃ꝑte iſte ꝑ
miſſa ut ex.Gn.Fãnio:& ex Q.Tadio cognouiſtis.Verũtamẽ cũ eẽt oĩbus i rebꝰ apertiſſime ĩpudẽtiſſimeq̃
prædatꝰ hoc uoluit clariſſimũ reliquere indiciũ latrociniorũ ſuorũ de quo uero audire aliquãdo:ſed uidei
quottidie poſſentꝰ.Quæſiuit qs ædẽ Caſtoris ſartatectã deberet tradere Iunium ipſum mortuum eſſe ſcie
bat.Scire uolebat ad quẽ illa res ptineret:audit pupillũ eẽ filiũ:hõ q̃ ſemp ita palã dictitaſſet pupillos & pu-
pillas certiſſimã ꝓdã eẽ ꝑtoribꝰ optatũ negociũ ſibi in ſinũ delatũ eẽ dicebat.Mõnumẽtũ illa amplitudine il
lo ope q̃uis ſartitectũ integrũq̃ eẽt:tñ aliqd inuẽturũ in quo moliri ꝓdariq̃ poſſet:arbitrabatꝰ.L.Rabonio
ædẽ Caſtoris tradi oportebat.Is caſu pupilli Iunii tutor erat teſtamẽto patris:cũ eo ſine ullo nutrimẽto cõ
uenerat.Iã quẽadmodũ tradereꝰ.Iſte ad ſe Raboniũ uocat q̃rit:ecq̃d ſit:qd a pupillo traditũ nõ ſit:qd exigi
debeat.Cũ ille id qd erat:diceret:facilẽ pupillo traditionẽ eẽ ſigna & dõa cõparare omnia:ipſũ tẽplũ omni
ope eẽ ĩtegrũ.Indignũ iſti uideri cœpit ex tãta æde tãtoq̃ ope ſe nõ opimũ ꝓda ꝑferti a pupillo diſcederꝰ.Ve
nit ipſe i ædẽ Caſtoris tẽplũ uidet undiq̃ tectũ pulcherrime laqueatũ:ꝑterea cætera noua atq̃ integra uer
ſat ſe:q̃rit qd agat:Dicit ei qdã ex illis canibus quos iſte Liguri dixerat eẽ circa ſe multos.Tu Verres hic qd
moliare.Nihil habes.niſi forte uis ad perpẽdiculũ colũnas exigere.Homo oium rerũ impitus:quærit qd
ſit ad perpẽdiculũ dicũt ei fere nullã eſſe columnã:quæ ad perpendiculum eſſe poſſit.Nã mehercule ita ſi
ſic agamus:columnæ ad perpẽdiculum exigantꝰ.Rabõius qui legem noſſet:qua in lege numerus tãtũ co
lũnarũ traditꝰ:perpẽdiculi mentio fit nulla:& qui non putaret ſibi expedire ita accipere ne eodem mõ cre
dẽdũ eẽt:negat id ſibi deberi:negat oportere exigi.Iſte Rabonium quieſcere iubet:& ſimul ei nõ nullam
ſpẽ ſocietatis oſtẽdit:hominẽ modeſtũ & minime pertinacẽ facile coercet colũnas ita ſe exacturũ eẽ con
firmat noua res atq̃ impuiſa pupili calamitas nũciatꝰ.Statim.C.Muſtio uitrico pupilli qui nup ẽ mortuꝰ
M.Iunio patruo.P.potino tutori homini frugaliſſimo hi rem ad uirũ primariũ ſummo officio ac uirtute
ꝓditum.M.Marcellũ qui erat pupilli tutor deferunt.Venit ad Verrẽ.M.Marcellus:petit ab eo ꝓ ſua fide:
ac diligẽtia pluribus uerbis.Ne ꝑ ſummã iniuriam pupillum Iuniũ fortunis patris coneꝰ euertere.Iſte q̃
iã ſpe & opiniõe ꝓdã illã deuoraſſet:neq̃ ulla æquitate orõnis neq̃ auctoritate.M.Marcelli cõmotus ẽ.Itaq̃
quẽadmodũ oñdiſſet:ſe id exacturũ eẽ rñdit.Cũ ſibi oẽs ad iſtũ allegatões difficiles oẽs aditꝰ arduos ac po
tiꝰ interclufos uiderẽt:apd quẽ nõ ius nõ æq̃tas nõ miſericordia nõ ꝓping orõ nõ amici uoluntas nõ cuiuſq̃
auctoritas ꝑ ꝓcio nõ gr̃a ualeret:ſtatuũt id ſibi optimum eẽ factũ qd cuiuis ueniſſet in mentem petere au
xilium a Chelidõe:quæ iſto pr.non modo In iure ciuili priuatorumque omnium cõtrouerſiis po.Ro.
præfuit.Verumetiam in his ſartiſtectiſque dominata eſt.Venit ad Chelidonẽ.C.Muſtius Eques.R.publi
canus hõ cũ primis honeſtus:uenit.M.Iunius patruus pueri frugaliſſimus hõ & caſtiſſimus uenit homo
ſummo honore pudore & ſũmo officio ſpectatiſſimus ordinis ſui.p.Tetius tutor. O multis acerbã o mi

ſeram atq; indignam præturã tuã ut mittã cætera quo tandẽ pudore tales uiros quo dolore meretricis domũ ueniſſe arbitramini:qui nulla conditione iſtam turpitudinẽ ſubiſſent:niſi officii neceſſitudiniſq; rõ coegiſſet. Veniunt ut dico ad Chelidonẽ dom⁹ erat plena noua iura noua decreta noua iudicia petebãt: mihi det poſſeſſionem mihi ne adimat i me iudicium ne det mihi bona addicat.alii numos numerabãt alii tabulas obſignabãt domus erat non meretricio conuẽtu ſed prætoria turba referta ſimulac poteſtas primũ data eſt adeunt hi quos dixi:loquit Muſtius rem demõſtrat petit auxiliũ pecuniam pollicetur. Reſpondit illa ut meretrix nõ ĩhumane libẽter ait ſe eẽ facturã:& ſe cum iſto diligenter ſermo cinaturã: reuerti iubet tum diſcedũt. Poſtridie reuertuntur negat illa poſſe hominẽ exorari pmagnã eũ dicere ex illa re peccuniam confici poſſe uereor ne qs forte de populo q priori actione nõ affuit hæc quia pp̃ter iſignẽ turpitudinẽ ſunt icredibilia fingi a me arbitret. Ea uos antea iu. cognouiſtis:dixit iuratus. P. Potitius tutor pupilli Iunii dixit. M. Iunius tutor & patruus Muſtius dixiſſet:ſi uiueret:ſed p Muſtio recẽti:de muſtio auditum dixit. T. Domitius q cum ſciret me ex Muſtio uiuo audiſſe:q eo ſum uſus plurimũ:&.n.ni iudiciũ q prope omnium fortunarũ. G. Muſtius habuit:me uno defendente uicit cum hoc ut dico ſciret. L. Domitius me ſcire:ad eũ res oẽs Muſtiũ ſolitũ eẽ deferre:tamẽ de Chelidõe reticuit quoad potuit:alio reſpõſionẽ ſuam deriuauit. Tãtus ĩ adoleſcente clariſſimo ac pricipe iuuentutis pudor fuit: ut aliquãdiu cũ a me p meretur:oĩa potius reſpõderet q̃ Chelidõ ẽ nominaret. Primo neceſſarios iſti⁹ ad eũ allegatos eẽ dicebat deĩde aliqñdo coactus Chelidonẽ nominauit. Nõ te pudet Verres eius mulieris arbitratu geſſiſſe Pr. quã L. Domitius ab ſe nominatiuis ſibi honeſtum eſſe arbitrabat? Reiecti a Chelidone capiũt cõſiliũ neceſſariũ ut ſuſcipiãt ipſi negociũ cum Rabonio tutore qd erat uix. HS. quadraginta mulium tranſigunt. HS. ducẽtis milibus refert ad iſtũ rẽ Rabonius ut ſibi uidebat ſatis grãdẽ pecuniã & ſatis ipudẽtẽ eẽt. Iſte q aliquã plus cogitaſſet male accipit uerbis Rabonium negat eũ ſibi illa deciſione ſatiſfacere poſſe. Ne multa locuturũ ſe eẽ:cõfirmat. Tutores hoc noſcunt qd actũ erat cũ Rabonio:putãt id eſſe certiſſimũ nullã maiorẽ pupillo metuũt calamitatẽ. iſte uero nõ pcraſtinat:locare ĩcipit nõ pſcripta neq; edicta die alieniſſimo ipe ludis ipſis Ro. foro ornato. Itaq; renũciat Rabonius illã deciſionẽ tutoribus accurrũt tamẽ ad ĩps tutores digniũ tollit Iunius patruus:aſti color imutatus ẽ. Vultus oratio mens deniq; excidit:qd ageret cœpit cogitare. Si op⁹ a pupillo redime ret:ſi res abiret ab eo mãcipe:quẽ ipſe appoſuiſſet:ſibi nullã pdã eẽ. Itaq; excogitat qd nil igenioſe nihil ĝſquã poſſit dicere iprobe neq; calide. Nihil ab iſto uerũ nihil ueteratoriũ expectaueritis. Oĩa aperta oĩa pſpicua aperient ipudentia amentia audaria. Si pupillo opus redim t:mihi præda de manibus eripit. Quid ẽ igit remedium?ut qd ne liceat pupillo redimere. Vbi illa cõſuetudo ĩ bonis pdibus prædiiſq; uendẽdis:oĩum Con. Cẽſorũ pr. Quæſtorũq; deniq; ut optima cõditione ſit is q̃ a res ſit cuiũ piculum excludit eũ ſolũ cui ppe dicam ſoli ptãtem factã eẽ oportebat. Quid.n.q̃ſq̃ ad meã pecuniã me inuito aſpirat qd accedit:locat opus id quod ex mea pecunia reficiat ego me refecturum eẽ dico:pbatio futura ẽ tua q locas pdib⁹ & prædiis populo cautũ ẽ & ſi nõ putas cauta.i.tu Pr. uel mea bona:quos uoles immite:ſi me ad meas fortunas defendẽdas accedere nõ ſinas:ope pciũ eſt ipſam legẽ cognoſcere:dicetis eũdẽ cõſcripſiſſe q illud edictũ de hæreditate. EXOPERE Faciũdo quæ. P. Iunii dic quæſo clarius. C. Verres pr. urbis addidit corrigunt leges Cẽſoriæ. Quid.n.uideo in multis ueterib⁹ legibus Gn. Domiti⁹. L. Metellus. L. Caſſius Gn. Seruilius Cẽſores addiderũt. Vult aliqd eiuſmodi. C. Verres dic qd addidit. Qui de. L. Marrio. M. perpẽna Cenſoribus ſociũ ne admittito neue partẽ dato neue redimito. Quid ita ne uitioſum op⁹ fieret at erat pbatio tua ne parũ locuples eẽt:at erat & eẽt:amplius ſi uelles populo cautũ prædibus & prædiis. Hic te ſi res ipſa ſi idignitas iniuriæ tuæ nõ cõmouebat:ſi pupilli calamitas ppinquorũ lachrymæ. D. Bruti cui⁹ pdia ſubierũt piculũ. M. Marcelli tutoris auctoritas apud te põderis nihil hẽbat:ne illud qdẽ ai aduertebas. eiuſmodi fore hoc peccatũ tuũ qd tu neq; negare poſſes:ĩ tabulis.n.retuliſti.nec cũ defẽſiõe aliq̃ cõfiteri. Addicit ad id opus. HS. d.lx. milibus cũ tutores. HS. lxxx. milib⁹ id op⁹ ad illius hoĩs i gſſimi arbitriũ ſe effecturos eẽ clamarẽt. Et.n.qd erat opis id qd uos uidiſtis oẽs illæ colũnæ qs dealbatas uidetis machia appoſita nulla ipẽſa delectæ eiſdẽ lapidib⁹ repoſitæ ſũt:hoc tu. HS. c.lx. milib⁹ locauiſti:atq; i illis colũnis dico eẽ q̃ a tuo redẽptore cõmotæ nõ ſint dico eẽ ex q̃ tãtũ tectoriũ uet⁹ delectũ ſit & nouũ inductũ. Quod ſi tanta pecũia colũnas dealbari putaſſem certe nũq̃ ædilitatẽ petiuiſſem. At tu uideat tamẽ res agi & ñ eripi pupillo ſi qd opis cã reſcideris:reficito qd erat qd reſcinderet:cũ ſuo queq; loco lapidẽ repõeret. Q.ui redemerit ſatiſdet dãni infecti ei:q a Verre redemptor accipet:deridet cum ſibi ipm iubet ſatiſdate Raboniũ:pecunia pſens ſoluit quib⁹ de bonis: Ei⁹ qui q tu. HS. d.lx. milibus locaſti. SS. HS. lxxx. milibus effecturũ eſſe clamauit. Q.uibus de bõis:pupilli cuius ætatẽ & ſolitudinẽ ẽt ſi tutores ñ eſſent defenderẽ. Pr. debuit tutoribus defendẽtibus ñ modo pñas eius fortunas:ſed ẽt bona tutorũ ademiſti:hoc opus bonũ ſuo cuiq; facito lapis aliquis cædẽdus & apportãdus fuit machina ſua:nam illo nõ ſaxũ nõ materies aduecta eſt tãtũ opis & in iſta locatione fuit q̃tũ paucæ operæ fabrorũ mercedes tulerũt & manus præciũ machinæ. Vtrũ exiſtimaſtis minus opis eẽ unã colũnã efficere ab integro nouã nullo lapide rediuiuo:an q̃ttuor illa repõere: neẽo dubitat quin multo maius ſit nouã facere. Oſtẽdã ĩ ædib⁹ puatis lõga difficiliq; uectura colũnas ſingulas ad ĩpluuiũ. HS. q̃dragẽis milibus ñ mi us magnas locatas. Sed ieptũ ẽ de tã pſpicua iſti⁹ ipudẽtia pluribus uerbis diſputare pſertĩ cũ iſte apte tota lege oium ſermonẽ atq; exiſtimationẽ cõtempſerit q ẽt ad extremũ cõſcripſerit rediuiua ſibi habeto:to q̃ſi qcquã rediuiui ex ope illo tolleret. Ac ñ totũ op⁹ ex rediuiuis cõſtitueret. At.n.ſi pupillo redimi nõ licebat nõ neceſſe erat rẽ ad ipm puenire poterat aliquis ad id negociũ de populo accedere oẽs excluſi ſunt nõ miu⁹ apſe q̃ pupillus. D. ẽ pſtituit opi faciũdo. Cal. decẽb. locat circiter idẽ ſeptemb. anguſtiis tpis excludunt oẽs. Quid ego Rabonius iſtam diem quomodo aſſequitur:

Nemo Rabonio moleſtus ẽ Neq; calẽ.decẽb.neq; nonis neq; Idibus deniq; aliquãto poſt ĩ prouĩciã iſte ꝓ
ficiſcitur:q̃ opus effectũ ẽ.Poſtea q̃ reus factus ẽ p̃rio negabat opus inceptum referre poſſe nõ īſtaret Rabo
nius.In me cãm conferebat:q̃ tũ codicẽ obſignaſſem. Petit a me Raboni⁹ & amicos allegat:facile īpetrat:
Iſte qd ageret:neſciebat.ſi ĩ acceptum non retuliſſet:putabat ſe aliqd defenſionũ habituꝝ:Rabonii porro
intelligebat rẽ totã eſſe patefacturum. Tametſi qd poterat eſſe apertius:q̃ nũc ẽm uno minus teſte haberet:
Rabonio opus ide acceptum retulit:quadriẽnio poſteaq̃ diẽ opi dixerat:hac conditiõe ſi qs de populo re
dẽptor acceſſiſſet:cũ die cæteros redẽptores excluſiſſet:tũ ĩ eius arbitriũ ac ꝑtatẽ ueniſſ nolebãt:q ſibi ereptã
ꝓdã arbitrarẽt.Nõne argumentamur quo iſta pecunia ꝑueniret?Fecit ipſe iudiciũ. primũ cũ uehementius
cũ eo.D.Brutus cõtẽderet q de ſua pecunia.HS.d.lx.m.numerauit:qd iã iſte ferre nõ poterat opẽ addicto
ꝓdibus acceptis de.HS.d.lx.m.remiſit.D.Bruto.HS.x.c.m.hæc ſi aliena res eẽt certe facere non potuiſſet:
Deide nũmi numerati ſunt.Cornificio quẽ ſcribã ſuũ fuiſſe negare nõ põt.poſtremo ipſius Raboni tabu
læ ꝓdã illã iſtius fuiſſe clamãt.RECITA noĩa Rabonii hic ẽ̃t priore actiõe:Q .Hortẽſius pupillũ Iuniũ ue
niſſe ꝑtextatũ ĩ noſtrũ cõſpectũ & teſtes fecũ patruo teſtimoniũ dicẽte q̃ſtus ẽ & me populariter agere atq;
inuidiã cõmouere q̃ pueꝝ ꝑducerẽ clamitauit.Quid erat Hortẽſi tãdẽ I illo puero populare? qd iuidioſũ?
Gracchi credo aut Saturnini aut alicui⁹ hoĩs eiuſdmodi ꝑduxerã filiũ:ut noĩe ipſo & memoria patris aĩos
iperite multitudinis cõcitarẽ.p.Iunii erat hoĩs de plebẽ Ro.filius quẽ pater moriẽs tũ tutoribus & ꝑpinqs
tũ legibus tũ æqtati Mĩratuũ tũ iudiciis nr̃is cõmẽdãdũ putauit:hic iſtius ſcleratiõe nefarioq; latrocinio bo
nis patriis fortuniſq; oĩbus ſpoliatus uẽit ĩ iudiciũ ſi nihil aliud ſaltẽ:ut eiũ cuius opa ipſe multos annos ẽ
in ſordibus paulo tamẽ obſoletius ueſtitũ uideret itaq; tibi.Hortenſi nõ illius ætas ſed cauſa:non ueſtitus
ſed fortũa popularis uidebatur.Neq; te tã commouebat q̃ ille cum toga prætextata q̃ q̃ ſine bulla uenerat
Veſtitus.n.neminem commouebat is quem illi mos & ius ingenuitatis dabat:q̃ ornamẽtũ pueritiæ pa
ter dederat.Indiciũ atq; inſigne fortũæ hoc ab iſto prædõe ereptũ eẽ grauiter & acerbe hoĩes ferebãt: neq;
erãt h ĩ lachrymæ populares magis q̃ nr̃æ q̃ tuæ.Qu.Hortẽſi q̃ horũ q̃ ſuiam laturi ſunt.Ideo q̃ communis
eſt cauſa cõmune ꝑiculũ:cõmuni præſidio talis iprobitas tãq̃ aliquod incendium reſtinguẽda ẽ:habemus
n.liberos paruos:Incertum ẽ q̃ lõga noſtrum cuiuſq; uita futura ſit.Cõſulere uiui ac proficiſcere debemus
ut illorũ ſolitudo & pueritia q̃ firmiſſimo ꝓſidio munita ſit. Quis ẽ.n.qui tueri poſſit liberorum noſtrorũ
pueritiam cõtra probitatem. Magiſtratuũ? Mater credo.ſ.magno præſidio fuit Anniæ pupillæ mater fœ
mina primaria minus illa deos hoĩeſq; iplorãte iſte ĩfanti pupilæ fortunas iſte patrias ademit.Tutores ne
defenderẽt? ꝑfacile uero apud iſtiuſmodi.pr.a quo.M.Marcelli tutoris in cauſa pupilli Iunii & orõ:& uolũ
tas & auctoritas repudiata eſt.Quæremus ẽt quid iſte in ultima phrygia quid in extremis pamphiliæ par
tibus fecerit?qualis in bella prædonum prædo ipſe fuerit:q in foro.p.R.pirata nefarius reperiatur.Dubita
mus quid iſte in hoſtium præda mulitus ſit?qui manubias ſibi tãtas ex.L.Marcelli manib⁹ fecerit: q maio
re pecũia quattuor collumnas de albandas q̃ ille oẽs edificandas locauerit?Expectem⁹ quid dicãt ex:Sici
lia teſtes qs unquã templum illud aſpexit:qn auaritiæ tuæ qn iniuriæ quin audaciæ teſtis eẽt.Quis a ſigno
Vertũni in circam maximum uenit:qn is uno quoq; gradu de auaricia tua cõmoneretur? Q. uã tu uiam
thẽſaurũ atq; pompe.eiuſmodi exegiſti ut tu ipſe illa ire non audeas.Te putet:q̃ſq̃ cum ab italia freto diſiũ
ctus eſſe ſocius ſẽperaſſe:q ædẽ caſtoris teſtẽ furorum tuorũ eẽ uolueris: q̃.p.R. quottidie Iud. ẽt tum cum
de te ſententiam ferrẽt uiderunt.Atq; etiam Iudicium in prætura publicum exercuit.non.n.prætereundũ
eſt ne id qdẽ petita mulcta ẽ apud iſtũ.pr.a.Qu.Opimio:q adductus in iudicium uerbo qd cum eẽt Tri.pl.
interceſſiſſet cõtra legẽ Corneliam q̃ in Tribunatu dixiſſet cõtra alicuius hoĩs nobilis uolũtatẽ.De quo iu
dicio ſi ueli dicere oĩa multi appellãdi lædendiq; ſunt quod mihi non ẽ neceſſe:tantũ dicã paucos hoĩes
arrogãtes hoc adiutore.Qu.Opimium ꝑ ludũ & iocum fortunis oĩbus auertiſſe.is mihi etiam quæritur
qd a nobis.viiii.ſolis diebus prima actio ſui Iudicii trãſacta ſit cum apud ipſum tribus horis.Q .Opimius
Senator.p.R.bona fortunas ornamenta oĩa amiſerit.Cuius propter ĩdignitatem iudicii ſæpiũſ ẽ actũ in
Senatu:ut genus hoc totũ mulctarum ac iudicioꝝ eiuſmodi tolleretur.Iam uero ĩ bonis.Qu.Opimii uẽ
dendis quas iſte prædas q̃ aperte q̃ imꝓbe fecerit lõgum eſt dicere.Hoc dico niſi uobis id hominũ hone
ſtiſſimorũ tabulis planũ fecero:fingi a me hoc totũ tẽporis cã putatote.Iam qui ex calamitate Senatoris.p.
R.ci.pr.iudicio eius præfuiſſet ſpolia domũ ſuam referre & manubias detrahere conatus eſt.Is ulla ab ſe
ſe calamitatẽ poterit depcari?Nam de ſubſortione illa Iuniana Iudicum nihil dico. Quid.n.cõtra tabulas
quas tu protuliſti:audes dicere?difficile ẽ.Nõ enim me tua ſolum & iudicum auctoritas ſed etiam annu
lus aureus Scribæ tui deterret.Nõ dicam id quod ꝓbare difficile ẽ hoc dicam:q̃ oſtẽdam multos ex te ui
ros primarios audiſſe cum diceres ignoſci tibi oportere quod falſum codicem protuleris.Nã qua iuidia.
C.Iunius cõflagrarit:ea niſi ꝓuidiſſes:tibi ipſi tum pereundũ fuiſſet:hoc modo iſte ſibi & ſaluti ſuæ proſpi
cere didicit:referendo ĩ tabulas & priuatas & publicas:quod geſtum non eſſet:tollẽdo q̃ eẽt & ſemper ali
qd demendo mutando curando ne litura appareat iterpellando.Eo.enim uſq; ꝓgreditur:ut ne defẽſio
nem q̃ uidem maleficiorum ſuorum ſine aliis maleficiis reperire poſſet eiuſdem morti ſortitionem hõ
amicitiſſimus ſuorũ quoq; iudiciũ fore putauit ꝑ ſodalẽ ſuum.Qu.Curtium iudicem quæ
ſtiõis cui niſi ego ui populi & hoĩum clãore atq; conuitio reſtituiſſem:ex hac decuria nr̃a cu
ius mihi copiam q̃ largiſſime factam oportebat:erepta eſſet facultas eorum quo iſte adnu
merat in ſuum conſilium ſina cauſa ſubſortiebatur.

¶M.T.C.IN.C.VERREM ACCVSATIONVM LIBER QVARTVS.

MVLTA Mihi neceſſario Iud.ꝑtermittenda ſunt ut poſſim aliquo mõ Aliq̃do de his reb⁹ q

meæ fidei cõmiſſe ſunt:dicere.Recept.n.cãm Sicilie:ea a me ad hoc negociũ ꝓuincia attraxit.Ego tñ hoc
onere ſuſcepto & recepta cã Siciliẽſi ãplex⁹ aio ſum aliquãto ãpli⁹.Suſcepi.n.cãm totius ordis ſuſcepi cãm
P.R.qd putabã tñ deniq̃ recte iudicari poſſe:ſi nõ mõ reus iprobus adduceref:ſed ẽt diligẽs & firmus ac
cuſator ad iudicium ueniret.Quo mihi maturius ad ſiciliæ cãm ueniẽdum eſt relictis cæteris furtis ac fla-
gitiis ut & uiribus q̃ itegerrimis agere & ad dicendum tpis ſatis habere poſſim.Atq̃ adeo anteq̃ de icõmo
dis Siciliæ dico pauca:mihi uideť de ꝓuiciæ dignitate uetuſtate utilitate dicẽda.Nã cũ oium ſocioꝝ ꝓuĩcia
rũq̃ rõnẽ diligẽter habere debetis:tũ ꝑcipue Siciliæ Iu.plurimis iuſtiſſimiſq̃ de cauſis.primũ q̃ olum na-
tionum exteraꝝ princeps Sicilia ſed ad amicitiã fidẽq̃.P.R.applicuit.Pria oĩnm id qd ornamẽtũ ipſi & ꝓ
uiciaẽ appellata·pria docuit maiores nfos q̃ ꝓclaꝝ eẽt exteris gẽtibus iperare:ſola fuit ea fide bẽiuolẽtiaq̃
erga.P.R.ut ciuitates eius Inſulæ q̃ ſemel ĩ amicitiã nfam uẽiſſent:nũq̃ poſtea deficerẽt. Pleræq̃ autem &
maxime illuſtres In amicitia ꝑpetuo manerent Itaq̃ maioribus in Africam ex hac ꝓuincia gradus impil
factus ẽ.Neq̃.n.tã facile opes Carthaginis tãtæ concidiſſent:niſi illud & rei frumẽtariæ ſubſidiũ & recepta
culũ claſſibus uſis pateret.Quare.P.Africanus Carthagine deleta Siculoꝝ urbes ſignis mõumẽtiſq̃ pul-
cherrimis exornauit:ut quos uictoria.P.R.maxime lætari arbitrabať:apud eos mõumẽta uictoriæ pluri-
ma collocaret.Deniq̃ ille ipſe.M.Marcell⁹ cuius in Sicilia uirtutẽ hoſtes:miſericordiã uicti:fidẽ cæteri Si-
culi ꝑſpexerũt:nõ ſolũ ſociis ĩ eo bello cõſuluit.uerũẽt ſuꝑatis hoſtib⁹ tẽperauit.Vrbẽ pulcherrimã Syracu
ſas q̃ cũ manu munitiſſima eẽt tũ loci natura terra ac mari claudebať:cũ ui cõſilioq̃ cœpiſſet nõ ſolũ icolu
mẽ paſſus eſt eẽ:ſed ita reliq̃d ornatã:ut eẽt idẽ monumẽtũ uictoriæ manſuetudinis continentiæ:cũ hoies
uiderẽt:& qd expugnaſſet & q̃bus peperciſſet:& quæ reliq̃ſſet tantũ ille honorẽ. Siciliæ habẽdũ putauit:ut
ne hoſtiũ q̃dẽ urbẽ ex ſocioꝝ inſula tollẽdã arbitrareť.Itaq̃ ad oẽs res Sicilia ꝓuincia ſemp uſi ſumus:ut q̃c
q̃d ex ſeſe poſſet efferre id nõ apud eos naſci ſed domi nřæ cõditũ putarẽus.Quãdo illa frumẽtũ qd debe-
ret:nõ ad diẽ dedit:qñ id qd opus eẽ putaret:nõ ultro pollicita ẽ:qñ id qd iꝑareť:recuſauit:Itaq̃ ille.M.ca-
to ſapiẽs cellã penariã Reipu.nřæ nutricẽ plebis romanæ Siciliam noiauit.Nos uero experti ſum⁹ Italico
maximo difficillimoq̃ bello ſiciliã nobis nõ ꝓpẽaria cella:ſed ꝓ ærano illo maiorũ ueteř ac referto fuiſſe.
Nam ſine ullo ſumptu noſtro coriis tunicis frumentoq̃ ſuppeditato maximos exercit⁹ noſtros ueſtiuit:
aluit:armauit.Quid illa q̃d forſitã ne ſentimus q̃dẽ Iud.q̃ta ſunt:qd multis locupletioribus ciuitatibus uti
mur:qd hñt ꝓpinq̃ fidelẽ fructuoſamq̃ ꝓuiciã:quo facile excurrãt ubi libenter negociũ gerãt:quos illa par
tim mercibus ſuppeditãdis cũ quæſtu cõpẽdioq̃ dimittit:ptim retinet ut arare:ut paſceť:ut negociari libe
at:ut deniq̃ ſedes ad domiciliũ collocare:qd cõmodũ nõ mediocre.p.R.ẽ tantũ ciuium Ro.numerũ iã pro-
pe ad domo tã bonis fructuoſiſq̃ rebus detineri:& quoniã q̃ſi quædã ꝑdia po.Ro.ſunt uectigalia uřa atq̃
prouinciæ quẽadmodũ ꝓpiquis uos uřis prædiis maxie delectamini ſic.po.Ro.iucunda ſuburbanitas eſt
huiuſce prouiciæ:iã uero hoium ipſorũ Iud.ea patientia uirtus frugalitaſq̃ ẽ ut proxime ad nřam diſcipli-
nã illã ueterẽ nõ hanc quæ nũc increbruit uideanť accedere.Nihil cæterorũ ſimile Græcorũ nulla deſidia
nulla luxuria:cõtra ſummus labor ĩ publicis priuatiſq̃ rebus:ſumma parſimõia ſũma diligẽtia ſic porro
nřos hoies diligũt:ut his ſolis neq̃ publicãus neq̃ negociator odio ſit.Magiſtratuũ autẽ noſtrorũ iniuriaſ
ita multorũ tulerunt:ut nunq̃ ante hoc tempus ad aram legũ ꝑſidiũq̃ ueſtrum publico cõſilio cõfugerẽt
tãetſi & illum annum pertulerãt:qui ſic eos afflixerat:ut ſalui eſſe non poſſent:niſi.C.Marcellus q̃ſi aliquo
fato ueniſſet:ut bis ex eadẽ familia ſalus ſiciliæ cõſtitueretur.poſtq̃.M.Antõii infinitũ illud Imperiũ ſenſe
rat ſic a maioribus ſuis acceperant:tanta po.ro.in ſiculos eẽ beneficia:ut etiam iniurias noſtrorum hõinũ
ꝑferendas putarent in neminem ciuitates ante hunc teſtimonium publice dixerunt. Hũc deniq̃ ipſum
pertuliſſent:ſi humano modo ſi uſitato more ſi deniq̃ uno aliquo ĩ genere peccaſſet ſed cũ ꝑferre nõ poſ
ſent luxuriẽ crudelitatẽ auaritiã ſuperbiã cũ omnia ſua cõmoda iura beneficia.ſ.p.q.R.unius ſcelere ac li
bidie perdidiſſent.Hæc ſtatuerũt:aut iſtius iniurias ꝑ uos ulciſci & perſequi:aut ſi uobis indigni eẽnt niſi
q̃bus opem auxiliumq̃ ferretis.urbes ac ſedes ſua reliquerent:quando quidem iam ante iſtius iniuriis
exagitati reliquiſſent.Hoc cõſilio a.L.Metello legationes uniuerſæ petiuerunt:ut q̃primum iſti ſucce-
deret.Hoc animo totiens apud patronos de ſuis miſeriis deplorarũt:hoc cõmiti dolore poſtulata. Cõſu
libus quæ nõ poſtulata ſed i iſtum crimina uiderenť eẽ ediderũt fecerũt ẽt ut me cuius fidẽ cõtinẽtiamq̃
cognouerãt:ꝓpe de uitæ meæ ſtatu dolore ac lachrymis ſuis deducerẽt. Vt ego iſtũ accuſarẽ:a quo mea
lõgiſſime rõ uolũtaſq̃ abhorrebat.q̃q̃ ĩ hac cã multo pluris ptes mihi defenſiõis q̃ accuſatiõis ſuſcepiſſe ui
deor.Poſtrẽo hoĩes ex tota ꝓuĩcia nobiliſſimi ꝑmiq̃ publicæ ꝓuatiq̃ uenerũt grauiſſima atq̃ hõeſtiſſia
quæq̃ ciuitas uehemẽtiſſime ſuas iĩurias ꝑſecuta ẽ.Ad quẽadmodũ Iu. uenerũt Videor.n.mihi liberius
apd uos iã ꝓ Siculis loq̃ debẽq̃ forſitã ipi uelit:ſaluti.n.eoꝝ potius cõſulã:q̃ uolũtati. Et quẽ exiſtimatis
unq̃ ulla ĩ ꝓuĩcia reũ abſentẽ cõtra inq̃ſitionẽ accuſatoris tantis opibus tãta cupiditate eẽ defenſum? Quæ
ſtores utriuſq̃ ꝓuinciæ q iſto Pr.fuerãt cũ faſcibus mihi præſto fuerũt:his porro qui ſucceſſerunt uehemen
ter iſtius cupidi liberaliter ex iſtius cibariis tracti nõ minus acres cõtra me fuerũt. Videte q̃d potuerit q̃
tuor ĩ ꝓuĩcia.Quæſtores ſtudioſiſſimos defenſores ꝓpugnatoreſq̃ habuerit.Prætorẽ uero cohorteq̃ to-
tã ſic ſtudioſam ut facile appareret:nõ tã illis ſiciliã quã inanẽ offenderant:q̃ Verrẽ ipſum q̃ plenius deceſ
ſerat ꝓuinciã fuiſſe.Minari ſiculis ſi decreſſent legationẽ:quæ cõtra iſtum diceret. Minari ſi q eẽnt ꝓfecti.
Aliis ſi laudarẽt benigniſſime ꝓmittere.grauiſſimos priuatoꝝ reꝝ teſtes q̃bus nos præſentibus denũciaui
mus:eos ui cuſtodiiſq̃ retineř.Quæ cũ oia facta ſunt tamẽ unã ſolã ſcitore eẽ ciuitatẽ Mamertinã q̃ publi
cæ legatos qui iſtum laudarẽt miſerit.Eius aũt legatiõis principẽ ciuitatis nobiliſſimum.C.Heium iuratũ
dicere audiſtis.Iſti nauem oneranem maximam Meſſanæ eſſe publicæ coactis opis ædificatamuideq̃ Ma

merdnorũ legatus iſtius laudator nõ ſolum iſtum bona ſua uerumetiã ſacra deoſq; pẽates a maiorib⁹ ex
ædibus ſuis enpuiſſe dixit.præclara laudatio cũ duabus i reb⁹ legatorũ una opa cõſumit̃ i laudãdo atq; re
petẽdo.At ea ipſa ciuitas q̃ rõne illa amica ſit:dicet̃ certo loco.Repenetis.n.q̃ cauſæ & bẽiuolẽtiæ ſint Ma
mertinis erga iſtũ:eas ipſas cãs ſatis iuſtas eẽ dãnatiõis.Alia ciuitas nulla iud.publico conſilio laudat:uis
illa ſummi impeni tantum potuit apud ppaucos hoies nõ ciuitates ut aut leuiſſimi qdã ex miſerrimis di
ſertiſſimiſq; oppidis inenirent̃:q̃ i iuſſu populi ac ſenatus pficiſcerent̃:aut hi contra iſtum legatos decre
uerant:& teſtimonium publicum mẽdataq; acceperãt:ui ac metu retineret̃.Quod ego in paucis tñ uſu
neniſſe nõ moleſte fero:quo reliquæ tot & tantæ & tã graues ciuitates tota deniq; ſicilia pulus auctoritatis
apud uos hẽret cũ uideretis nulla ui retieri nullo piculo phiberi poſſe quonunus expiẽt:ecqd apud uos
q̃rimoniæ ualerẽt antiquiſſimorũ fideliſſimorũq; ſocioꝝ:nam quod fortaſſe nõ nemo ueſtrum audierit
iſtũ a Syracuſanis publice laudari id taetſi priore actiõe ex Heraclii Syracuſani teſtimõio cuiuſmõi eẽt co
gnouiſtis:tamen uobis alio loco ut ſe tota res hẽat:quod ad eam ciuitatẽ attinet:demonſtrabit̃.Intellige
tis.n.nullis hoibus queq̃ tanto odio q̃tum iſtum Syracuſanis eẽ & fuiſſe:at enim iſtum ſoli Siculi pſecun
tur.Ciues.R.qui in Sicilia negociantur:defendũt:diligunt:ſaluum eſſe capiunt.Primũ ſi ita eẽ.m̃ uos i q̃
ſtione de pecũiis repetũdis quæ ſocioꝝ cauſa cõſtituta eſt lege iudicioq; ſociali ſociorũ quærimõias audi-
re oporteret:ſed itelligere potuiſtis priore actiõe.C.R.ex Sicilia plurimos honeſtiſſimus maximis d reb⁹
& q̃s ipſi accepiſſent:iniurias & q̃s ſcirẽt aliis eẽ factas:p teſtimonio dicere.Ego hoc qd itẽlligo iud.ſic cõſit
mo.Videor mihi gratũ feciſſe Siculis qd eorũ iniurias meo labore inimicitias piculo ſim pſecutus nõ mi
nus hoc gratũ me noſtris ciuib⁹ itelligo feciſſe:q̃ hoc exiſtimãt iuris libertatis rerũ fortũaruq; ſuarũ ſalutẽ i
iſtius dãnatiõe cõſiſtere.Quapp de iſtius ꝑtura Siciliẽſi nõ recuſo:qn ita me audiatis:ut ſi cuiq̃ generi hõi
nũ ſiue Siculorũ ſiue noſtrorũ ciuiũ ſiue cuiquã ordini ſiue aratorũ ſiue pecuariorũ ſiue mercatorum pba
tus ſit:ſi non horum omnium communis hoſtis quædoq; fuerit:ſi cuiq̃ deniq; ulla in re unquam tẽpera
uit:ut uos quoq; tẽperetis.Qui ſimul atq; ei ſorte puincia Sicilia obuenit:ſtatim Romæ & ab urbæ anteq̃
proficiſceret̃:quærere ipſe ſecũ & cogitare cũ ſuis cœpit:qbuſnam reb⁹ i ea puincia maximã uno anno pe
cuniam facere poſſet nolebat in agendo diſcere tametſi nõ prouinciæ rudis erat & tyro ſed i Siciliã para
tus ad prædam meditatuſq; uenire cupiebat.O præclare coniectum a uulgo in illam prouinciam omen
communis famæ atq; ſermonis:cum ex nomine iſtius quid id prouincia facturus eſſe pdiculi homines
augurabantur.Etenim quis dubitare poſſet cum iſtius in Quæſtura fugam & furtum recognoſceret cum
in legatione oppidorum fanorumque ſpoliationes cogitaret cum uideret in foro latrocinia ꝑture:q̃lis
iſte in quanto gradu improbitatis futurus eſſet.Atq; ut intelligatis eum Romæ quæſiſſe non modo gene
ra furandi ſed etiam nomina certiſſimi accipite argumentum:quo facilius de ſingulari ei⁹ impudẽtia exi
ſtimare poſſitis:quo die Siciliã tetigit:uidete ſatis ne paratus ex illo hoie urbão ad euenẽdã prouinciam
uenerit ſtatim Meſſana litteras Caleſiam mittit quas ego iſtum in Italia ſcripſiſſe arbitror.Nam ſimulatq;
e naui egreſſus eſt:dedit operam ut Caleſin⁹ ad ſe Dio cõtinuo ueniret:ſe de hæreditate uelle cognoſcer̃
quæ eius filio a propinquo:homine Appollodoro Laphirõe uẽiſſet.Ea erat iudices:pgrãdis pecunia:hic
eſt Dio luſt.nũc beneficio Qu.Metelli ciuis Ro.factus:dẽ quo multis uiris primariis teſtibus multorumq;
tabulis uobis priore actiõe ſatiſfactum eſt.HS.undecies numeratum eſſe:ut eam cãm i qua ne tẽuiſſima
quidem dubitatio poſſet eẽ:iſto cognoſcente obtineret.Præterea greges nobiliſſimarũ eq̃rũ abactos argẽ
ti ueſtiſq; ſtragulæ domi a fuerit eẽ direptũ.Ita.HS.undecies Qu.Dionem q; hæreditas ei obtiniſſet: nul
lam aliam ob cauſam pdidiſſe.Quid hæc hæreditas quo Pr.Dionis filio uenerat:eodẽ quo.C.Anni ſẽato
ris filiæ eodẽ quo Marci liguri ſenatoris.C.ſacerdote Prætore qd ad Verrem ſquis detulit? nẽo niſi forte
exiſtimatis ei quadruplatores ad fretum præſto fuiſſe.At urbẽ cũ eẽt:audiuit Diõi cuidã Siculo p magnã
uẽiſſe hæreditatẽ:hærede ſtatuas ſuiſum eẽ i foro ponere:niſi poſuiſſet Veneri Erycinæ eẽ mulctatũ taetſi
poſitæ eẽnt ex teſtamẽto:putabat tamẽ quoniã Veneris nomẽ eẽt:cãm pecũiæ ſerepturũ.Itaq; appõit q̃ pe
tat Veneri Erycinæ illam hæreditatem.Non.n.Quæſtor petit ut eſt cõſuetudo is q̃ Erycinium montẽ ob
tinebat.petit Neuius Turpio qdã iſtius curſor emiſſarius homo omniũ ex illo conuentu q̃druplatorum
deterrimus.C.ſacerdote prætore cõdemnatus iniuriarũ.Etenim erat eiuſmodi cã ut ipſe pr.cum q̃reret
calumniatorẽ paulo tamen conſiderationem reperire non poſſet hũc hominem Veneri abſoluit:ſibi cõ
dẽnat malui uidelicet hoies peccare q̃ deos ſe potius a Dione q; nõ licebat q̃ Venerem q; non debebat:
auferre:qd ego nõ hic Sex.pompeii Chlori teſtimoniũ recitem q̃ cãm egit Diõis:q omnibus rebus inter
fuit hominis honeſtiſſimi taetſi ciuis Ro.uirtutis cã iam diu ẽ.tamẽ omnium Siculorum primi ac nobiliſſi
mi.Quid ipſius Qu.Cecilii Diõis hominis pbatiſſimi ac prudẽtiſſimi:quid.L.Vetecilii Liguris.T.Mãlil.
L.Calci quorũ oium teſtimoniis de hac Diõis pecũia cõfirmatũ ẽ:dixit hoc idẽ.M.Lucullus ſe de his Dio
nis icõmodis p hoſpitio qd ſibi cũ eo eẽt:iã an cognoſce.Quod Lucullus qui tũ i Macedõia:fuit meli⁹ hæc
cognouit:q̃ tu hortẽſi q̃ Romæ fuiſti:ad quẽ Dio cõfugit:qui de Diõis iniuriis grauiſſime p lr̃as cũ Verre Quæ
ſtus ẽ noua tibi hæc ſũt & iopinata.Nũc ꝑmũ hoc aures tuæ crimẽ accipiũt:nihil d Diõe nihil de ſocru tua
fœmina primaria ſeruilia uetere Diõis hoſpita audiſti:nõne multa mei teſtes q̃ tu ſcis neſciũt:nõne te mi
hi teſtẽ i hoc crimine eripuit:ñ illius inocẽtia ſed legis exceptio?Teſtionia.M.Luculli.C.Doridiõis ſatis ne uo
bis magnã pecũiã Veneri⁹ hõ q e Chelidõis ſinu i puiciã pfect⁹ eẽt:Veneris noiæ q̃ſiſſe uidet̃.Accipite aliã
i minore pecũia ñ min⁹ impudẽtẽ calũniã.Soſippus & Epicrates fratres ſũt Agrigenſes horum pr̃ ab hinc
duo & xx.ãnos mortuos ẽ.In cujus teſtamẽto quodã loco ſi cõmiſſũ quid eẽt:multa erat Veneri ipſos.xx.ã
nos cũ tot interea pr.tot q̃ſtores tot calũniatores i puicia fuiſſent:hæreditas ab his Veneris noie petita ñ eſt

cauſam Verres cognoſcit:p Volcatiū pecuniā accepit fere ad.HS.cccc.milia ab duob⁹ fratrib⁹: multorū te-
ſtimoniū audiſtis ārea uicerūt:Agrigēſes fratres ita ut egētes ianeſq; diſcederēt:at.n.ad Verrē pecūia iſta ñ
puenit.Quæ ē illa defenſio:utrū aſſeruaret i hoc:an terirat?Mihi.n.res noua ē Verres calūniatores appōe
bat.Verres ad eſſe iubebat.Verres cognoſcebat Verres iudicabat:pecuniæ maxie dabāt:q dabāt cās obtie
bāt:tu mihi ita defendas:nō ē iſta Verri nūerata pecunia A diuuo te mei quoq; teſtes idē dicūt.Volcatio di
cunt ſeſe dediſſe.Quæ uis erat Volcatio tāta ut.HS.cccc.milia duob⁹ hoibus auferret?& qs Volcatio ſi ſua
ſpōte ueniſſet:unā libellā dediſſet?ueniat nunc experiat:tecto recipiet nēo.At ego āplius dico.HS.qdrigē
ties accepiſſe te:arguo cōtra leges:nego tibi ipm nullū numinū eē nūeratū:ſed cū ob tua decreta ob ipera
ta ob iudicata pecuniæ dabāt nō erat qrēdū cuius manu numerēt:ſed cuius iniuria cogerent. Cōites illi
tui delecti manus erāt tuæ pfecti ſcribæ Medici accēſi Aruſpices Præcōes manus erāt tuæ neceſſitudie ali
qua attīgebat ita maxie mãus tua putabat.Cohors tota illa tua q plus mali ſiciliæ dedit q̄ ſi cētū cohortes
fugitiuorū fuiſſent.tua manus ſine cōtrouerſia fuit qcquid ab horū quopiā captū ē:id nō mō tibi datū ſed
tua manu numeratū iudicari neceſſe eſt.Nā ſi hāc defenſiōem pbabitis:nō accepit ipſe:licet oīa de pecūiſ
repetūdis iudicia tollatis.Nemo unq̄ tā reus tā nocēs adducet:qui iſta defenſiōe ñ poſſit uti. Etenī cū Ver
res utat quis erit unq̄ poſt hac reus tā pditus qui nō ad Mutii inocētiam referat:ſi cū iſto cōferat.Neq; nūc
tam mihi iſti Verrem defendere uident:q̄ i Verre defēſiōis tētare rōnem.Qua de re Iud.uobis magnope
puidēdū ē:ptinet hoc ad ſūmā Reip.& ad exiſtimationē ordinis ſalutēq; ſociorum.Si.n.īnocētes exiſti-
mari uolumus.nō ſolū nos abſtinentes:ſed ēt nros comites pſtare debemus primū oium opa tāta danda eſt:
ut eos nobiſcum ducam⁹ q nræ famæ capitiſq; cōſulāt deide ſi i hoib⁹ eligēdis nos ſpes amicitie fefellerit
ut uīdicemus:miſſos faciamus:ſemp ita uiuamus:ut rōnem reddēdā nobis arbitrēur. Africani eſt hoc ho
minis liberaliſſimi.Verūtamē illa liberalitas ē pbāda q ſine piculo exiſtimatiōis ē:ut i illo fuit. Cū ab eo q-
dam uetus aſſectator ex numero amicorū nō ipetraret:ut ſe pfectū i Africā duceret:& id ferret moleſte:no
li inqt mirari ſi tu a me hoc nō ipetras:ego iā pridē ab eo cui meā exiſtimationē carā fore arbitror:peto ut
mecū pfectus pficiſcat:& adhuc ipetrare nō poſſum.Et.n re uera multo mag s eſt petēdū ab hoib⁹ ſi ſal
ui eſſe uolumus:ut eāt nobiſcum i puinciā.q̄ hoc illis i beneficii loco deferēdū.Sed tu cū & tuos amicos i
puīciā q̄ſi i pdā iuitabas ac cū illis & p eos pdabare:& eos i cōciōe ānulis aureis dōabas ñ ſtatuebas tibi nō
ſolū de re ſed ēt de illorū factis rōnē eē reddēdā.Cum hos ſibi qſtus cōſtituiſſet magnos atq; uberes:ex illi
cauſis qs ipſe iſtituerat:i cōſilio hoc ē cū ſua cohorte recognoſcere tum iſinitū genus iuenerat ad inumera
bilē pecūiā corripiēdā dubiū nemini ē:qn oēs oium pecūiæ poſitæ ſint i eorū ptāte q iudicia dāt:& eorū q iu
dicat qn nemo nīm poſſit ædes ſuas nemo fundū:nemo bōa patria obtinei:ſi cū hæc a quopiā urm petita
ſūt ptor iprobus cui nemo iterdicet poſſit det quē uelit iudicē iudex neq̄ & leuis qd.Pr.iuſſerit:iudicet:ſi ue
ro illud quoq; accidit:ut ptor i ea uerba iudiciū det ut uel Octauius Balbus Iudex hō & iuris & officii peri-
tiſſimus nō poſſit aliter iudicare ſic eiuſmodi.L.Octauius Iudex eſto ſi paret fundū Capēatē de quo agit
ex iure æquum.p.Seruilii eſſe neq; is fundus.Q .Catulo reſtituet:nō neceſſe erit.L.Octauio Iudici coge
re.p.Seruilium Qu.Catulo reſtituere:aut cōdemnare eumiquem non oporteat eiuſmodi totum Ius præ
toriu m eiuſmodi ois res iudiciaria fuit in Sicilia per triēniū Verre prætore decreta eiuſmodi.Si uero ac-
cepit:q te debere dicis accuſes:ſi patitur:ducas.C.Fuſciū duci iuſſit petitorē.L.Suetium.L.Raciliū iudicia
huiuſmodi qui ciues ro.erant:ſi ſiculi eſſent tum ſi eorum legibus dari oporteret:qui ſiculi ſi ciues Ro.Ve
rum ut totū genus amplectamini iudiciorū prius iura ſiculorū:deinde iſti⁹ inſtituta cognoſcite.ſiculi hoc
iure ſūt:ut qd ciuis cū ciue agat domi:certe ſuis legibus:quod ſiculis cū ſiculo non eiuſdē ciuitatis ut de eo
pr.iudices ex.p.Rupilii decreto.qd is de decē Legatorū ſnia ſtatuit quam legē ſiculi Rupiliā uocāt ſortiat
qd priuatus a populo petit:aut populus a priuato ſenatus ex aliqua ciuitate q iudicet dat.Cum alternæ ci
uitates reiectæ ſūt:quod ciuis Romāus a ſiculo petit ſiculus Iudex dat q ſiculus a ciue Romano ciuis ro.
datur.Cæterarū rerū ſelecti Iudices ex ciuium Romanorū cōuentu proponi ſolent.Inter aratores & decu
manos lege frumētaria qua Hieronicam appellant iudicia fiunt.Hæc omnia iſto Prætore nō mō pturba
ta ſed plane & ſiculis & ciuibus ro.erepta ſunt.primū ſue leges q ciuis cum ciue ageret:aut eū Iudicē quē
cōmodum erat.præconem Aruſpicem:Medicū ſuū dabat.aut ſi legibus erat:iudicium cōſtitutum:& ad
ciuē ſuum Iudicem uenerant libere ciui iudicare nō licebat.Edictum eni hominis cognoſcite:quo edicto
omnia iudicia redegerat i ſuam ptātē.ſi quis pperā iudicaſſet:ſe cogniturum:cum cognoſcet:aiaduerſum
id q; cum faciebat:nemo dubitabat quin cum iudex aliū de ſuo iudicio putat iudicaturū ſeq; i eo capitis pi
culū aditurū:uoluntatem ſpectet eius quē ſtatim de capite ſuo putet iudicaturū Selecti e cōuētu aut propo
ſiti ex negociatoribus iudices nulli:hæc copia quā dico iudiciū cohors ñ Qu.Scæuolæ q tamē de cohorte
ſua dare non ſolebat ſed.C.Verris cuiuſmodi cohortem putatis hoc principe fuiſſe ſicuti uidetis edictū:ſi
qd pperā iudicarit ſenatus:eū quoq; oſtendā ſi quādo fit datus coatus iſtius:quod non ſenſerit iudicaſſet.
Ex lege Rupilia ſortitio nulla niſi cum nihil iteresat iſtius Lege Hierōica iudicia plurimarum cōtrouerſia
rū ſublata uno nomie oia de conuentu ac negociatoribus nulli iudices quātā poteſtatē habuerit uidetis
quas res geſſit cognoſcite.Heraclius eſt Hieronis filius ſyracuſanus hō imprimis domi ſuæ nobilis & āte
hunc.pr.uel pecunioſiſſim⁹ ſyracuſanorum nunc ulla alia calāitate niſi Iſtius auaritia atq; iniuria pauper-
rimus.Huic hæreditas facile ad.HS.SS.tricies uenit teſtamēto ppinqui ſui Heraclii plena domus cælati
argēti optimi multæq; ſtragulæ ueſtris præcioſiſſimorumq; mācipiorum quib⁹ in rebus iſtius cupiditates
& inſaniā quis ignorat?Erat in ſermōe res magnā Heraclio pecuniam ueniſſe:non ſolum Heraclium diui
tē ſed etiam ornatum ſupellectili argēto ueſte mācipiis futurum:audit Hæc ēt Veres & primo illo ſuo le-

niore artificio Heraclium aggredi conať:ut eũ roget inſpicienda:quæ non reddat.Deinde a quibuſdã ſy
racuſanis admoneť:Hi aũt qdã erant affines iſtius quorũ uxores iſte nunq̃ alias exiſtimauit.Cleões &
Heſtrio qui quanti apud iſtũ & q̃ turpi de cã potuerint:ex reliq̃s criminibus intelligetis.Hi ut dico hoiem
admonent:rẽ eſſe præclarã refertã oĩbus rebus:ipſm aũt Heracleũ hoĩem eẽ maiorẽ natu:non pp̃tiſſimũ
& eũ præter Marcellos patronũ quẽ iure ſuo adire aut appellare poſſet habere neminẽ.Eſſe ĩ eo teſtamẽto
quo ille hæres eſſet ſcriptus:ut ſtatuas in paleſtra deberet ponere:faciẽus ut paleſtritæ negent ex teſtamẽto
eẽ poſitas petit hæreditatẽ:q̈ eã paleſtræ cõmiſiſſe dicant placuit rõ Verri.Nã hoc aio ꝓuidebat cum tanta
hæreditas in cõtrouerſiam ueniſſet iudicioq̈ peteretur:fieri nõ poſſe ut ſine ꝑda ipſo diſcederet:ap̃pbat cõſi
liũ:auctor ẽ ut quã primũ ageť icipiãt:hoiemq̈ id ætatis minie litigioſum q̃ tumultuoſiſſime adoriať. Scribi
tur heraclio dicã primo mirant̃ oẽs improbitatẽ calũniæ:deinde q iſtũ noſſent partim ſuſpicabant̃ : partĩ
plane uidebãt adiectũ eſſe oculũ hæreditati.Interea dies aduẽit quo die ſeſe ex inſtituto ac lege Rupilia di
cas ſortiturũ Syracuſis iſte adixerat:paratus ad hanc dicam ſortiendam uenerat:tum eũ docet heracli⁹ nõ
poſſe eo die ſortiri quod lex Rupilia uetaret dieb⁹.xxx.ſortiri dicã q̃bus ſcripta ẽ:dies.xxx.nõdũ fuerãt:ſpe
rabat heraclius ſi illũ diẽ effugiſſet:alterã ſortitionẽ Qu.Arriũ quẽ prouincia tũ maxima expectabat ſucceſ
ſurũ.iſte.oĩbus iudiciis idẽ diſtulit:& eã diẽ conſtituit ut hãc heraclii dicam ſortiri poſt dies.xxx.ex lege poſ
ſet.Poſtea q̃ ea dies uenit:iſte incipit ſimulare ſe uelle ſortiri.heraclius cũ aduocatis adit:& poſtulat:ut ſibi
cũ paleſtritis hoc ẽ cũ populo Syracuſano æquo iure diſceptarĩ liceat.Aduerſarii Poſtulãt:ut ĩ eã rẽ Iudices
dentur ex his ciuitatibus quæ in id forũ cõuenirẽt electi qui Verri uiderentur.heraclius cõtra ut Iudices e
lege Rupilia dent̃:ut ab inſtitutis ſuperiorũ ab auctoritate Sẽatus ab iure oĩum ſiculorũ ne recedať.Quid
ego iſtius in iure dicẽdo libidinẽ demonſtrarẽ?Quis uĩm nõ ex Vrbana iuriſditiõe cognouit? Quis unq̃
iſto Prætore Chelidone inuita lege agere potuit?Nõ iſtũ ut nõ neminẽ ꝓuincia corrupit:idem fuit q̈ Ro
mæ:cũ id quod oẽs intelligebãt:diceret heracleus ius eſſe certũ ſiculis iterſe quo iure certarẽt:legẽ eſſe Ru
piliã quã prætor Rupilius de decẽ Legatorũ ſnĩa dediſſet:hoc oẽs ſemp ĩ ſicilia Cõſules ꝑtoreſq̈ ſeruaſſe
Negauit ſe iudices e lege Rupilia ſortiturũ q̃nq̈ iudices quos cõmodũ ipſi fuit:dedit. Quid huic hoĩni fa
ciaſq̈ ſuppliciũ dignũ libidini eius inuenies?præſcriptũ ubi cũ eẽt hõ deterrime & improbiſſime:quẽad
modũ inter ſiculos Iud.dares cũ Impatores.po.Ro.auctoritas Legatorũ decẽ ſummorũ hominũ dignitas
ſenatus.C.interdiceret cuius conſulto.p.Rupilius prætor ex Legatorum ſentẽtia leges ĩ ſicilia cõſtituerat
cum oẽs ante te.pr.Rupilias ĩ cæteris rebus & in iudiciis maxime obſeruaſſent tu auſus es ꝓ nihilo ꝓ tua
ꝑda tot res ſanctiſſimas ducere:tibi nulla lex fuit:nulla religio:nullus exiſtimatiõis pudor:null⁹ iudicii me
tus:null⁹ apud te grauis auctoritas nullũ exẽplũ q̈ ſeq uelles.Verũ ut inſtitui dicere quinq̈ iudicibus nul
la lege nullo inſtituto nulla religiõe nulla ſorte ex libidine iſtius datis non uti cãm cognoſcerẽt ſed q̃d
imperatum eẽt:iudicarent eo die nihil factum eſt:adeſſe iubentur poſtride.heraclius ſterea cũ oẽs iſidias
a pr.fortunis ſuis fieri uideret:capit cõſiliũ & amicorũ & propinquorũ ſnĩa nõ adeſſe ad iudiciũ itaq̈ ſyra
cuſis illa nocte ꝓfugit.Iſte poſtremo die mãe cũ multo maturius q̃ unq̃ ãtea ſurrexiſſet.Iudices citari iubet
ubi cõperit heracliũ nõ adeſſe:cogere icipit eos:ut abſentẽ heracliũ cõdemnarẽt.Illi eũ cõmune faciunt:ut
ſi ei uideať:utať iſtituto ſuo:nec cogat ãte horã decimã de abſente ſcd̃m iudicare ꝑſentẽ ipetrat.Interea ſãe
perturbatus & ipſe & eius amici & cõſiliarii moleſte ferre cœperũt heracliũ ꝓfugiſſe:putabãt abſentis dãnatio
nẽ ꝑſerti tãtæ pecuniæ multo iuidioſiorẽ fore q̃ ſi ꝑſens dãnat⁹ eẽt.Eo accedebat q̈ Iudices e lege Rupilia
dati nõ erãt:multo ẽt rẽ turpiorẽ & inigorem uiſum iri itelligebãt.Itaq̈ hoc dũ corrigere uult:apertior ei⁹
cupiditas ĩprobitaſq̈ facta ẽ.Nã illis q̃nq̈ iudicibus uti ſeſe negat:iubet id q̈ initio e lege rubilia fieri opor
tuerat citari heracliũ & eos q dicã ſcripſerãt:atq̈ ſe Iudices e lege rupilia uelle ſortiri.Quod ab eo pridie cũ
multis lachrymis cum orarẽt atq̈ obſecraret heracli⁹ impetrarĩ nõ poterat.id ei poſtera die uẽit in mẽtẽ e lege
Rupilia ſortiri dicas oportere.Eduxit ex urna tres ĩis ut abſentẽ heracliũ cõdẽnat iperat.itaq̈ condemnãt.
Quæ malũ iſta fuit amẽtia?ecq̃ñ te rõnẽ factorũ tuorũ redditurũ putaſti?ecq̃ñ his de rebus tales uiros audi
turos exiſtiaſti:Petať hæreditas ea q̃ nulla debeť ĩ ꝑdã Pr.iterponať noĩe ciuitatis.Impõať honeſte ciuita
ti turpiſſima ꝑſona calũniæ:neq̈ hoc ſolũ ſed ita res agiť:ut ne ſimulatio q̃dẽ æq̃tatis ulla adhibeať.Nã per
deos imortales q̃d intereſt utrũ:Proſcriberet uiq̈ cogat aliquẽ d ſuis bõis oĩbus decedere.An huiuſmõi iudiciũ
det quo iudicio idicta cã fortũis oĩbus euerti neceſſe ſit?Profecto.n.negarĩ nõ potes te ex lege Rupilia ſorti
ri iudicũ debuiſſe cũ ꝑſerti Heraclius id poſtularet.Si n illuq̃d dices te Heraclii uolũtate ab lege receſſiſſe
ipſe te ipedies ipſe te tua defenſione iplicabere.Quare.n.primũ ille ipſe adeſſe noluit:cũ ex eo nũero iudi
ces haberet:quos poſtularat:deide tu cur poſt illius fugã Iud.alios ſortitus es:ſi eos q erãt ãtea dati utriuſq̈
dederas uolũtate:Deide cæteras dicas oẽs illo foro.M.poſtumius Quæſtor ſortitus ẽ:hãc ſolam tu illo cõ
uẽtu reperire ſortitus.Ergo iquiet aliq̃s donauit populo Syracuſano illam hæreditatem.Primũ ſi id cõfite
ri uelim tamẽ iſtum cõdẽnetis neceſſe eſt.Neq̈.n.pmiſſum ut ĩpune nobis liceat q̈ alicui eripuerimus:id
alteri tradeť.Verũ ex iſta reperietis hæreditate ita iſtũ ꝑdatum ut perpauca occulte fecerit.Populũ q̃dẽ Sy
racuſanũ ĩ maximã inuidiã ſua iſamia aliẽo præmio perueniſſe.Paucos ſyracuſanos eos q ſe nũc publicæ
laudationis cauſa uẽiſſe dicũt:& tũ participes prædæ fuiſſe:& nunc non ad iſtius laudationem ſed ad com
munẽ litium æſtimationem ueniſſe.poſtea q̃ damnatus eſt abſens non ſolum illius hæreditatis de q̃ am
bigebať:q erat tricies.HS.ſed oĩum bonorũ patronorũ ipſius Heraclii quæ nõ minor erat pec palaſtræ ſira
cuſanorum hoc eſt Siracuſanis poſſeſſio tradiť.Quæ eſt iſta prætura:eripis hæreditatẽ:quæ uenerat a pro
pinquo:uenerat teſtamẽto uenerat legibus.Quæ bone is q teſtamẽtũ fecit huic Heraclio anteq̃ eſt mortu
us:oĩa utẽda ac poſſidenda tradiderat:cuius hæreditatis cũ ille aliquãto ante pr.eſſet mortuus cõtrouerſia

fuerat nulla mētiōē fecerat nemo. Verū eſto eripe hæreditatē ppingſ:& da paleſtritis: pdare ī bōis alienis
nomine ciuitatis:euerte leges:teſtamenta uoluntates mortuorum:iura uiuorum nō etiam patris Heracliū
bonis ex turbare oportuit. Quæ ſimul ac profugit:q̄ ſpudēter q̄ palā q̄ acerbe dii immortales illa bōa dire
pta ſunt:q̄ illa res calamitoſa Heraclio:q̄ſtuoſa Verri turpis ſyracuſanis:miſeranda oībus uidebat. Nā illud
q̄dē ſtatim curatur ut qcqd cælati argēti fuit in illis bonis ad iſtū deferat. qcqd Corinthiorū uaſorū ſtragu-
læ ueſtis:hæc nemo dubitat qn nō mō ex illa domo capta & oppreſſa uerū ex tota pnicia ad iſtū cōportari
neceſſe eēt:mancipia q̄ uoluit abduxit:alia diuiſit:auctio facta eſt:in q̄ cohors iſti⁹ inuicta dominata ē. Ve-
rū illud eſt pclarū Siracuſani q pfuerant his Heraclii bonis uerbo redigendis re diſpartiēdis reddebant eo
rū negociorū rationē in Senatu dicebant ſchyphorū paria cōplura hydrias argētas præcioſam ueſtē ſtragu
lam multa mancipia præcioſa Verri data:eē dicebāt:quātū cuiq; eius iuſſu nummorū eſſet datū. Gemebāt
Syracuſani ſed tū patiebant. Repēte recitat uno noie. HS. cc.l. milia iuſſu. Pr. data:fecit maxim⁹ clamor om
niū nō mō optimi cuiuſq; neq; eorū q̄bus īdignū ſemp uiſum erat bōa priuati populi noie p ſūmā iniuri
am erepta. Verūetiā ipſi illi auctores iniuriæ & ex aliq̄ particula ſocii pdæ & rapinarū clamore cœperūt ſibi
ut haberet hæreditarē:tātus i curia clamor factus ē ut populus concurreret. Res ab omni cōuentu cognita
celeriter domū nūciatur. homo inimicus ii qui recitaſſent:hoſtis oībus q acclamaſſent:exarſit iracūdia ac
ſtomacho. Verūtamē fuit tū ſui diſſimilis:nr̄is os hoīs noſtis audaciā:tamē tū rumoī populi & clamore &
furto māifeſto grādis pec. ptutbatus ē:ubi ſe collegit. uocat ad ſe ſyracuſanos q̄a non poſſet negare ab illis
pecuniā datā:nō quæſiuir pcul aliunde. neq;.n. pbaret:ſed pximū pene alterū filiū quē illā pecuniā diceret
abſtuliſſe:oñdit ſe reddeē coacturū:q poſtea q̄ id audiuit habuit dignitatis & ætatis & nobilitatis ſuæ rōnem
Verba apd Senatū fecit:docuit ad ſe nihil ptieē de iſto id q̄ oēs uidebāt:neq; ille q̄dē obſcuē locut⁹ ē. itaq;
illi Syracuſani ſtatuā poſtea ſtatuerūt:& is ubi primū potuit iſtū reliqt de puinciaq; deceſſit. & tamē aiunt eū
q̄ri ſolere nōnunq̄ ſe mirū qd nō ſuis ſed ſuorū comitum peccatis & criminib⁹ pmat. Triēniū puinciam ob
tinuit genere electus adoleſcēs unum annū tecum fuit:ſodalis uiri fortes Legati tui primo āno te reliq̄rūt
unus Legatus. p. Tadius qui erat reliquus nō ita multū tecum fuit:q ſi ſemp una fuiſſet: tamē ſūma cura tū
tuæ tum multo ēt magis ſuæ famæ peperciſſe. Quid ē q̄ tu alios accuſes qd ē q̄obrē putes te tuā culpā non
modo deriuare in aliquem:ſed cōmunicare cum aliquo poſſe numerant illa. HS. ducēta q̄nquagita Syra
cuſanis:ea quēadmodum ad iſtum poſtea p pſeudo tyrum reuertant tabulis uobis & teſtibus Iud. planū
faciā. Ex hac iniquitate iſtius & iprobitate Iud. q̄ pda ex illius bonis ad multos Syracuſanos iuito populo
Senatuq; Syraculano uenerat & illa ſcelera quæ p Theomnaſtum & Hyſtrionē & Dynoſodorū & cleome
nem inuitiſſima ciuitate facta ſunt primū ut urbs tota ſpoliaret. qua de re alius mihi locus ad dicēdū ē cō
ſtitutus:ut omnia ſigna iſte p eos homines quos noiaui:omne ebur ex edibus ſacris:oēs undiq; tabulas pi
ctas deorum deniq; ſimulachra quæ uellet auferret. Deide ut in curia Syracuſis quem locū illi Buleute
rū uocāt honeſtiſſimo loco & apud illos clariſſimos ſub illi⁹ ipſius. M. Marcelli qui tum Syracuſanis locū
eum eripere belli ac uictoriæ lege poſſet:conſeruauit & reddidit ſtatua ex ære facta eſt:ibi inauratam iſti⁹
& altera filio ſtatuā poſuerunt. Vt dū iſtius hoīs memoria maneret. Senatus ſyracuſanus ſine lachrymis &
gemitu in curia eſſe nō poſſet p eoſdem iſtius iniuriatū furtorum uxorumq; ſocios iſtius iperio Syracu-
ſis Marcellea tollunt maxio gēitu luctuq; ciuitatis:quē illi diē feſtū cū recētibus beneficiis. M. Marcelli. de
bitū reddebāt:tū generi nomini familiæ Marcellorū maxima uoluntate tribuebant. Mithridates in Aſiā
cum eam puinciam totam occupaſſet. Mutia non ſubſtulit:hoſtis & hoſtis in cæteris rebus nimis ferus &
immanis:tamē honorē hominis deorū religione cōſecratū uiolare noluit. Tu ſyreculāis unum diē feſtū
Marcellis impartiri uetuiſti:p quos illi adepti ſunt:ut cæteros dies feſtos agere poſſint. At uero pclarū diē. re
poſuiſti Verrea ut agerēt & ad eū die quæ ſacris epulis opus eſſent ī cōplures ānos locaret:iā i tota iſti⁹ ipu
dētia remittendum aliqd uide tu:ne omnia cōtendamus:ne uia cum dolore ageē uideamur. Nā me dies
nox latera deficiant:ſi hoc nūc uociferare uelim:q̄ miſerum idignumq; ſit iſtius nomine apud eos diē fe
ſtū eſſe:qui ſe iſtius opera funditus extinctos eſſe arbitrentur. O Verrea pclara quoq̄ ſi acceſſiti i quo non
attuleris tecum iſtum diem. Etenim q̄ tu domum quam urbem adiſti:quod fanum deniq; quod nō euer
ſum atq; exterſum reliquens. Quare apellētur ſane iſta Verrea. q̄ nō ex nomine ſed ex manibus naturaq;
tua cōſtituta eē uideāt. Quam facile ſerpat iniuria & peccādi cōſuetudo q̄ nō facile reprimat:uidete Iud. Bi
dis oppidum ē tenue ſane nō lōge a Syracuſis. Huius longe primus ciuitatis ē Epicrates q̄dā:huic hæredi
tas. HS. q̄ngētorū milium uenerat a muliere q̄dā ppinq̄ atq; ita ppinq̄ ut ea ēt ſi iteſtata eēt mortua:Epicra
tem Bidinorū leg bus heredē eē oporteret. Recēs ſyracuſana erat illa res q̄ ante demonſtraui de Heraclio
ſyracuſano q bona nō perdidiſſet niſi ei ueniſſet hæreditas: Huic quoq; Epicrati uenerat ut dixi hæreditas:
cogitare cœperūt eius inimici nihilo minus eodem pr. hunc euerti bonis poſſe quo Heraclius eēt euerſus
Rem occulie inſtituunt:ad uerrē p eius interpretes deferunt. Ita cā componit:ut idem paleſtritē Bidēſes
peterēt ab Epicrate:hereditatem quēadmodum paleſtritæ ſyracuſani ab Heraclio petiſſent. Nunq̄ uos pr.
tā paleſtritum uidiſtis:uerū ita paleſtritas defendebat ut ab illis ipſe uictior diſcederet. Qui ſtatim q̄ui
pſeſiſſet iubet cuidam ſuorū amicorū numerari. HS. lxxx. Res occultari ſatis nō pōt p quēdam eorū q iter
fuerat fit Epicrates certior. primo negligeē & cōtemnere cœpit qd cā prſus qd dubitari poſſet:nihil habet
deinde cum de Heraclio cogitaret & iſtius libidinem noſſet:commodiſſimum putauit eſſe de puicia clā
abire. Itaq; fecit pfectus ē Regium quod ubi auditū ē:æſtuare illi qui dederāt pecuniā:putaē nihil agi poſſe
abſente Epicrate:nam Heraclius iātum ab fuerat:cum primū dati ſunt Iud. de hoc q anteq̄ ī ius aditū eſſet
anteq̄ deniq; mentio cōtrouerſiæ facta eēt:diſceſſiſſet:putabāt nihil agi poſſe:homines Regium pficiſcunt.

Epicratem conueniunt:demonſtrant id quod ille ſciebat ſe.HS.lxxx.dediſſe:rogant eũ ut id ꝙ ab ipſis ab
eſſet pecuniæ cui et ab ſeſe caueat queadmodũ uelit de illa hæreditate cum Epicrate neminẽ eẽ acturũ.Epi
crates hoĩes multis uerbis male acceptos dimiſit.Redeũt illi Regio ſyracuſas:quæri cũ mulus ita ut fit ĩci-
piũt:ſeſe.HS.lxxx.nummum fruſtra dediſſe:res percrebuit in ore atq; ſermone omnium cœpit eẽ.Verres
refert illam ſuã Syracuſanã:ut ſeſe uelle de illis.HS.lxxx.cognoſcere aduocat multos:dicit.Bidini Volcatio
ſe dediſſe:illud non addunt:iuſſu iſtius Volcatium uocat.pecuniam referri imperat.Volcatius aio æquiſſi-
mo nummos affert:qui nihil amitteret reddit iſpectãtibus multis Bidini nũmos auferũt.dicet aliquis.Quid
ergo in hoc Verrem reprehendis:qui non modo ipſe fur non eſt:ſed ne alium quidem paſſus eſt eẽ.tamẽ
dite iam intelligetis hãc pecuniam qua uia modo uiſa eſt exire ab iſto eadem ſemita reuertiſſe.Quid eni
debuit.Pr.conſilio recogito cum comperiſſet ſuum comitem iuris decreti iudicii corrumpẽdi cauſa qua
in re caput ipſius Pr.exiſtimatioq; ageretur:pecuniam accepiſſe.Bidinos autem contra.Pr.famam ac fortu
nam dediſſe nõ i eũ q accepiſſet animaduertiſſe:& in eos q dediſſent.Tu q.iſtitueras i eos aĩaduertere q ppe
ram iudicaſſent quot ſæpe per improuidẽtiã fit:hos patris impune diſcedere eẽ qui ob tuum decretum ob
tuum iudicium pecuniam aut dandam aut accipiendam putarãt Volcatius idẽ apud te poſtea fuit Eques
Ro.tanta accepta ignominia.Nam quid eſt turpius igenuo quid minus libero digitum q̃ ĩ cõuetu maxi
mo cogi a magiſtratu furtum reddere:qui ſi eo animo eſſet:quo nõ modo Eques Ro.ſed quiuis liber de
bet eſſe aſpicere te poſtea non potuiſſet:inimicus hoſtis eſſet tanta contumelia accepta:niſi tecũ tum col
luſiſſet:& tuæ potius exiſtimationi ſeruiſſet:quã ſuæ:q q̃ tibi amicus non mõ tum fuerit:q̃diu tecum i pro-
uincia fuit:uerũetiã nunc ſit cũ iã a cæteris amicis ſis relictus:& tu intelligis:& nos exiſtimare poſſumus:an
hoc ſolum argumentum eſt nihil iſto imprudente factum quod Volcati⁹ ei nõ ſuccẽſuit.quod iſte nec ĩ
Volcatium nec in Bidinos animaduertit:eſt magnum argumentũ uerum illud maximũ quod illis ipſis
Bidinis quibus iratus eſſe debuit:aut a quibus cõperiſſet iure agere cum Epicrate nihil poſſent.ẽt ſi adeſſet
idcirco ſuum decretum pecunia eſſe tentatum.His iquam ipſis non modo illam hæreditatem quæ Epicra
ti uenerat:ſed ut i Heraclia Syracuſano.Itẽ i hoc paulo ẽt atrocius q̃ Epicrates appellatus omnino nõ erat
bona patria fortũaſq; eius libidini tradidit.Oſtẽdit.n.nouo modo ſi quis qd abſente peteret ſe auditurum
adeunt Bidini petunt hæreditatẽ.pcuratores poſtulant:ut ſe ad leges ſuas reiciat:aut ex lege Rupilia legẽ
ſcribi iubeat aduerſarii non audebant cõtra dicere exitus nullus reperiebatur i inſimulãt homines fraudãdi
cauſa diſceſſiſſe:poſtulãt ut bona poſſidere liceat.Debebat Epicrates ullũ nũmũ nemini:amici ſi quis qd pe
teret iudicio ſe paſſuros iudicatũ ſolui ſatis daturos eſſe dicebãt cũ omnia iudicia fingerẽt admonitu iſti⁹ iſi
mulare cœperunt Epicratẽ literas publicas corrupiſſe a qua ſuſpiciõe ille aberat plurimũ:actionẽ eius rei
poſtulant:amici recuſare ne quid nouum iudicium neq; ipſius cognito illo abſente de extimatione ei⁹
conſtitueretur & ſimul idem illud poſtulare non deſiſtebant:ut ſe ad leges ſuas reiiceret.Iſte amplã occa
ſionem calumniæ nactus ubi uidet eſſe aliquid quod amici abſentem Epicratem nollẽt defẽdere:aſſeue-
rat ſe eius rei in primis actiõe eſſe daturum.Cum omnes perſpicerent ad iſtum non mõ illos nũmos q
per ſimulationẽ ab iſto exierãt reuertiſſe:ſed multo ẽt plures eũ poſtea nũmos abſtuliſſe amici Epicratẽ dẽ
fendere deſtiterũt:iſte Epicratis bona bidinos oĩa poſſidere & ſibi habere iuſſit:ab illa HS.d.milia hæreditaria
acceſſit ipſi⁹ antiqua.HS.quindecies pec.uerũ res ab initio ita ducta eſt.An ad extremũ ita præducta eſt?An
ita parua eſt pecũia:an his homo Verres ut hæc quæ dixi grati facta eſſe uideantur?Hic nũc de miſeria Sicu
lorum iud.audite:& Heraclius ille ſyracuſanus & hic Bidinus Epicrates expulſi bonis oib⁹ Romã uenerũt
ſordidiaq; maxima barba & capillo Romæ biennium ꝓpe fuerũt.Cum Qu.Metellus in ꝓuiciã pfectus ẽ
tũ iſti bene cõmendati cum Metello una pficiſcũtur.Metellus ſimul ac uenit Syracuſas utrũq; reſcindit &
de Epicrate & de Heraclio:in utriuſq; bonis nihil erat:q reſtitui poſſet:niſi ꝙ moueri loco ñ poterat.Fece
rat hæc ægregie primo aduentu Metellus.ut oẽs iſtius iniurias quas modo poſſet reſcinderet:& irritas fa
ceret:heracliũ reſtitui iuſſerat:ñ reſtituebatur q ſquis erat ductus Senator ſyracuſanus ab heraclio duci iube
bat.Itaq; per multi ducti ſunt.Epicrates quidem cõtinuo reſtitutus eſt.Alia iudicia Lylibei alia Agrigenti
alia Panormi reſtituta ſũt.Cenſus qui iſto.Pr.ſunt habiti nõ ſeruaturũ ſe oſtendit Metelus.Decumas q̃s
iſte cõtra legem Hieronicam uendiderat:ſeſe uẽditurum Hieronica lege dixerat.Oĩa erãt Metelli eiuſmo
di:ut totam ſuam Preturam retexere uideretur:ſimul atq; ego in ſiciliam ueni mutatus eſt.Venerat ad eũ
illo Biduo Letilius quidam homo nõ alienus a literis.Itaq; eo iſte tabellario ſemp uſus ẽ.Is epiſtolas cõ-
plures attulerat in his una domo q̃ totum immutat hoĩem repente cœpit dicere:ſe omnia Verris cã uel-
le:ſibi cum eo amicitiã cognationẽq; eſſe:mirabatur oẽs hoc et id dẽiq; ĩ mentem ueniſſe.Poſtea q̃tam mul
tis eum factis decretiſq; iugulaſſet.Erant q putarẽt Letilium Legatum a Verre ueniſſe q gratiam amicitiã
cognationemq; commemoraret.Ex illo tpe a ciuitatibus laudationem petere teſtes nõ ſolũ deterere uer
bis:ſed ẽt ui retinere cœpit.Quod ego niſi meo aduentu illius conatus aliquantulum repræſiſſem:& apd
Siculos nõ Metelli ſed Glabrionis literis ac lege pugnaſſem:tam multos huc euocare nõ potuiſſem.Ve
rum quod inſtitui dicere.Miſerias cognoſcite Siculorum.Heraclius ille & Epicrates lõge mihi obuiã cũ
ſuis omnibus proceſſerũt:Venienti ſyracuſas:egerunt gratias flentes Romam decedere mecũ cupierũt
Quod erant mihi oppida complura ẽt reliqua cõſtitui cũ hoĩbus quo die mihi Meſſanæ pſto eẽnt.Eo mi
hi nũciũ miſerũt:ſe tpe retinen:quibus ego teſtimonium denũciaui quoq; noĩa edidi Metello Cupidiſſimi
ueniẽdi maximis iniuriis affecti adhuc nõ uenerũt.Hoc iure ſũt ſocii ut his ne deplorare qdẽ de ſuis incõ
modis liceat:iam Heraclii Centuripini optimi nobiliſſimique adoleſcentis teſtioniũ audiſtis:a quo.HS.
centum milia p calumniã maliciamq; petita ſunt:iſte pœnis cõpromiſſis ĩterpoſitis.HS.ccc.extorquenda cu

rauit:qdq; iudiciū ſcdm Heracliū de cōpmiſſis factū eratq; ciuis Cēturipin⁹ inter duos ciues iudicauiſſet:
irritū iuſſit cā eūq; iudicē falſo iudicaſſe iudicauit i ſenatu ne eēt:locis cōmodiſq; publicis uti uetuit:ſi qs eū
pulſaſſet:edixit ſeſe iudiciū iniuriarū nō daturū:qcqd ab eo pateref.Iudicē de ſua cohorte daturū.Ipſū āt nul
lius actionē rei ſeſe daturū:q̄ iſtius auctoritas tātum ualuit ut neq; illum pulſare qſq̄ cum.Pr.in prouincia
ſua uerbo permitteret:re hortaref:neq; ſiquā ab eo qcq̄ peteret cū iſtæ calūniæ licētiā ſua auctoritate poſſe-
diſſet.Ignominia āt illa grauis tā diu i illo hoīe fuit:q̄ diu iſte i puīciā māſit hoc iniecto metu iudicibus no
uo more nullo exēplo.Et q̄ rē putatus eē i Sicilia:niſi ad nutū iſtius iudicatā.Verū id ſolū uidef eē actū qd ē
tamē actū:ut Heraclio pecūia eriperef:an ēt illd i quo p̄da erat maxia:ut noīe iudiciorū oium bōa atq; for
tunæ i iſtius unius eēnt ptāte:iā uero i reḡ capitaliū q̄ſtiōibus:qd ego unāq̄q; rē colligā & cām. Ex multis ſi-
milibus ea ſumma:q̄ maxie i ꝓbitate excellere uidebunf.Sopater qdā fuit Alicieſis hō domi ſuæ cum pri
mis locuples atq; hōeſt⁹ is ab inimicis ſuis apd.C.Sacerdotē Pr.rei capitalis cū accuſatus eēt:facile eo iudi
cio ē liberatus.Huic eidē ſopatro iidē inimici ad.C.Verrē:cū is ſacerdoti ſucceſſiſſet eiuſdē rei nomē detule
rūt.Res ſopatro facilis uidebaf:& qd erat inocēs & qd ſacerdotis iudiciū iprobaī iſtū auſurū nō arbitrabaf
Citaf reus:cā agif ſyracuſis criminā tractāf ab accuſatore ea q̄ erāt antea nō ſolū defēſiōe uerūetiam iudicio
diſſoluta.Cām ſopatri defendebat Qu.Minutius Eques ro.i pmis ſplēdidus atq; hōeſtus:uobiſq; iud.nō
ignotus.Nihil erat i cā qd metuēdū aut oīo q̄ dubitādū uideref.Interea iſtius libertus & accēſus idē Timar
chides q ē id qd ex plurimis teſtib⁹ priore actiōe didiciſtis:reꝝ huiuſmōi oium trāſactor & adminiſter ad
ſopatrū uenit monet hoīem ne nimis iudicio ſacerdotis & cauſæ cōfidat.Accuſatores inimicoſq; ei⁹ hr̄e i
aīo pec.Pr.dare.Prætorē tamē abſolute malle accipe:& ſimul malle ſi fieri poſſet:rē iudicatā nō reſcindef
Sopater cū hoc illi iprouiſum atq; iopinatū accidiſſet cōmotus ē ſane neq; i pſentia Timarchidi qd reſpō
deret habuit niſi ſe cōſideraturū qd ſibi de ea re eēt faciēdū & ſimul oſtēdit ſe i ſumma difficultate eē nūa
ria poſt ad amicos retulit:q cū ei fuiſſēt auctores rdimēdæ ſalutis ad Timarchidē uenit expoſitis ſuis diffi
cultatibus hoiem.HS.lxxx.pducit:eaq; ei pecuniā numerat.Poſteaq̄ ad cām dicēdā uētū ē iā uero ſine me
tu ſine cura oēs erāt q ſopatrū defēdebāt crimē nullū erat:res iudicata.Verres nūmos acceparāt q poſſit dubi
tare qd uā eēt futurū res illo die nō poraf:dimittif iudiciū iterū ad Sopatrū Timarchides uēit:ait accuſato
res multo maiorē pecuniā Pr.polliceri q̄ quātam hic dediſſet:pinde ſi ſaperet:uideret qd ſibi eēt faciēdū:ho
mo q̄q̄ erat & ſiculus & reus hoc ē & iure iniquo & tpe aduerſo:ferre tamē atq; audire diuti⁹ Timarchidē
nō potuit.Facite igit q uob.s ſibeudaturus nō ſum amplius.Idēq; hoc amicis eius & defenſorib⁹ uidebaf
atq; eo ēt magis q iſte quoquo mō ſe i ea q̄ſtiōe p̄bebat:tamē i cōſilio habebat hoies honeſtos e cōuētu ſy
racuſano q ſacerdotis quoq; i cōſilio fuerāt:ū cū eēt idē hic Sopater abſolutus hoc rōis habebāt:facere eos
nullo mō poſſe:ut eodē crimie hiſdē teſtibus ſopatrū cōdēnarent iidē hoies q antea abſoluiſſent.Itaq; hac
una ſpe ad iudiciū uenif.Quo poſteaq̄ uētū ē:cū i cōſiliū freq̄ntes cōueniſſet:iidēq ſolebāt:& hac una ſpe to
ta defenſio Sopatri niteref cōſilii freq̄ntia & dignitate & qd erit ut dixi iidē q antea ſopatrū eodē illo crimi
ne liberarāt.Cognoſc te hoīs aptā ac nō mō nō rōne ſed ne diſſimulatiōe qdē tectā iprobitatē & audaciā.
M.petilium Equitem Ro.quē habet i cōſilio:iubet operā dare:q rei priuatæ iudex eſſet.petilius recuſabat
q ſuos amicos:quos ſibi in cōſilio eſſe uellet:ipſe Verres retineret.Iſte homo liberalis negat ſe quēq̄ retie
re eorum:q petilio uellēt adeſſe.Itaq; diſcedūt oēs:nam cæteri quoq; ipetrāt ne retineāf:q ſe nolle dicebāt
aliter iuri eorū q in illud iudiciū habebāt adeſſe.Itaq; iſte ſolus cū ſola cohorte neq̄ſſima relinqf.Nō dubi
tabat Minutius q ſopatrū defendebat:qn iſte:quoniā cōſiliū dimiſiſſet:illo die rē illā q̄ſitus nō eēt:cū repēte
iubef dicere:reſpondet aliquos ad me inquit ſibi idoneus uideor:qui de hoīe ſiculo ac Græculo iudicē
idoneus es inquit:ſed puellē adeſſe hi qui affuerāt antea cāmq; cognouerāt.Dic igit illi adeſſe nō poſſunt
Nā hercule inqt.Q.Minuti⁹ me quoq; petilius:ut ſibi i conſilio adeſſem rogauit:& ſimul a ſubſellis abiē
cœpit:iſte iratus hoiem uerbis uehemētioribus pſeq̄tur:atq; ei grauius ēt minari cœpit quod in ſe tantum
crimē inidiāq; cōflaret.Minutius q ſyracuſis ſic negociaref:ut ſui iuris dignitatiſq; meminiſſet:& qui ſciret
ita ſe i puīcia rē agere oportere ut ne qd de libertate depderet:hominī:quæ uiſa ſunt & q̄ ipſi illud tulit &
cā:reſpōdit cām ſeſe demiſſo & obligato cōſilio defenſurū negauit.Itaq; a ſubſelliis diſceſſit:idēq; hoc p̄ter
ſiculos cæteri ſopatri amici aduocatiq; fecerūt iſte:q̄q̄ ē icredibili iportunitate & audacia tamen tā ſubito ſo
lus d̄ſtitut⁹ primuit & cōturbatus ē:quid ageret:quo ſe uerteret:neſciebat:ſi dimiſiſſet eo tpe q̄ſtionē poſt
illis adhibitis quos abiegarat:abſolutū iri ſopatrū uidebat ſin āt hoiem miſerū atq; inocētē cōdēnaſſet:cū ipſe p̄
tor ſine cōſilio re⁹ āt,ſine patrono atq; aduocatis fuiſſet:iudiciūq;.C.ſacerdotis reſcidiſſet:iuidiā ſe ſuſtinerē n̄
poſſe tātā arbitrabaf itaq; æſtuabat dubitatiōe uerſabat ſe i utrāq; ptē n̄ ſolū mētē uerūetiā corpe:ut oēs qui
aderāt itelligere poſſēt i aīo eius metū cupiditatēq; pugnāf.Erat hoium cōuētus maxius ſūmū ſilētū ſūma
expectatio q̄n eēt ſua cupiditas ereptura:crebro dimittebat ſe accēſos ad aurē Timarchidis.Tū iſte aliq̄do
age dic igit ſopatrus iplorāf hoium atq; deū fidē ut eū cōſilio cognoſceēt.Tū repēte iſte teſtes citari iubet Di
cit un⁹ & alter breuiter nihil iterrogaf p̄cō dixiſſe pnūciat iſte q̄ſi metueret ne petilius priuato illo iudicio
trāſacto aut dilato cū cæteris i cōſiliū reuerteref ita ppās d ſella exiluit hoiem inocētē ſacerdote abſolutū idi
cta cā d ſnia ſcribæ.Medici aruſpiciſq; cōdēnauit:retiete reuete hoiem i ciuitate iud.pcite & cōſeruate:ut ſit
q uobiſcū is iudicet q i ſēatu ſine ulla cupiditate d bello & pace ſniām ferat:q.n.auctoritas erit q̄n iſte ſnīā
dicedef audebit aut poterit:q̄do āt hō tāta luxuria atq; d̄ſidia niſi febru.mēſe aſpirabit i curiā:ueꝝ uēiat ſa
ne dcernat bellū Cretē.liberet Bizātios regē appellet Ptolemeū q̄ uult Hortēſius oia dicat:& ſentiat:minus
hæc ad nos minus ad uitæ nr̄æ diſcrimē mīos ad fortunaꝝ nr̄arū piculū ptinēt.Illud illud ē capitale illd ē
formidoloſum illud optio cuiq; metuēdū.qd iſte ex hoc iudicio:ſi aliqua ui ſe eripuerit in iudicib⁹ ſit ne

ceſſe ē:ſniam de capıte.C.Ro.ferat ſit i eius exercitu ſignifer.q impeŗiū iudiciorū tenere uult.Hoc Popul⁹
Ro.recuſat hoc ferre nō pōt:clamat:p mitit q̄ uobis:ut ſi iſtis hoib⁹ delectemini:ſi ex hoc genere ſplēdorē
ordini atq̄ ornamētū Curiæ cōſtituere uelitis:habeatis ſane uobiſcū iſtū Sēatorē iſtū de uobis Iudicem ſi
uultis habeatis de ſe hoies ſiq̄ extra iſtū ordinē ſunt:qbus ne reiiciūdi qdē ampli⁹ q̄ trium Iud.ꝑclare leges
Corneliæ faciūt ptātē.Hūc hoiem tā crudelē tā ſceleratū tā nefariū nolūt iudicare.Erat.n.ſi illud eſt tā flagi
rioſum:qđ mihi oium reꝝ turpiſſimū maxieq̄ nefariū ut:ob rē iudicādā pecuniā accipe ꝑcio hīre ad dictā
fidē & religionē:qūo illud flagitioſius iprobius idignius:ſeū a quo pecuniā ob abſoluēdū accepis cōdēnaſ
ut ne ꝑdonū qdē Prætor i fide retinēda cōſuetudinē cōſeruaret:ſcelus ē accipe ab reo q̄to magis ab accuſa
tore:q̄to ēt ſceleratius ad utroſq̄ fidē cū ꝑpoſuiſſes uenalē i ꝑuicia ualuit apud te plus is q pecuniā maio
rē dedit.Cōcedo forſitā aliqs aliq̄do eiuſmodi qppiā fecerit:cui uero fidem ac religiōem tuā alteri addictā
pecunia accepta habueris:poſt eādē aduerſario credideris maiore pecūia utrūq̄ falles:& trades cui uoles
& ei q̄ fefelleris:ne pec.qdē reddis.Quē mihi tu Bulbū quem Scalenū:qđ unq̄ huiuſmōi mōſtrū aut ꝑdi-
giū audiuimus:aut uidimus:q cū reo trāſigat:poſt cū accuſatore decidat:Honeſtos hoīes q cām norint:ab
lege:cōſilioq̄ dimittat.Ipſe ſolus reū abſolutū a quo pecuniā accepit cōdēnet:pecuniā nō reddat:hūc ho-
minem iudicū numero habebimus:hic alterā Decuriā Senatoriā Iudex obtinebit:hic de capite libero iu
dicabit:huic iudicialis tabella cōmitteť:quā iſte nō mō cera uerūetiā ſanguine ſi uiſum erit:notabit. Quid
.n.hoꝝ ſe negat feciſſe:Illud uidelicet unū qđ neceſſe ē pecuniā accepiſſe.Quid ni iſte negettat Eqs Ro.
q Sopatrū defendit:q oibus eius cōſiliis rebuſq̄ interfuit.Qu.Minutius iuratus dicit pecuniā datā iuratus
dicit Timarchidem dixiſſe maiorem ab accuſatoribus pecuniā dari.Dicent hoc Siculi oēs dicēt oēs Aliciē
ſes:dicet etiā ꝑtextatus Sopatri filius:q ab iſto hoie crudeliſſimo pāre īnocentiſſimo pecūiaq̄ pria priuatus
eſt.Verū ſi de pecūia teſtibus planū facere nō poſſem:illud negare poſſes:aut nūc negabis te cōſilio tuo di
miſſo uiris primariis q in cōſilio.C.Sacerdotis fuerāt.Tibiq̄ eē ſolebāt rēotis de re iudicata iudicaſſe: teq̄
eū quem.C.Sacerdos adhibito cōſilio cā cognita abſoluiſſet:eūdē remoto cōſilio cā incognita condēnaſ
ſe.Cū hæc cōfeſſus eris:q̄ I foro palā Syracuſis in ore atq̄ oculis ꝑuinciæ geſta ſūt:negato ſane ſi uoles pe
cuniā accepiſſe repies credo aliquē q cū hæc q̄ palā geſta ſunt:uideat:q̄ra:qđ tu occulte geris:aut q dubitet
utrum malit meis teſtibus an tuis defenſoribus credere:Dixi iam antea me nō oīa iſti⁹ q̄ in hoc genere
eſſent enumeraturū:ſed electurū ea quæ maxime excellerent.Accipite nūc aliud eius facin⁹ nobile & mul
tis locis ſæpe cōmemoratum:& eiuſmodi ut in uno omnia maleficia in eſſe uideātur. Attendite.n.diligē
ter īuenietis id facinus natū a cupiditate auctū per ſtuprū crudelitate ꝑfectum atq̄ cōcluſum.Sthenius eſt
is qui nobis aſſidet Thermitanus antea multis pp ſummā uirtutem ſūmāq̄ nobilitatem:nūc pp ſuam ca
lamitatē atq̄ iſtius īſignem iniuriam oibus notus.Huius hoſpitio Verres cū eſſet uſus: & cū apud eū non
modo Thermis ſæpēumero fuiſſet:ſed ēt habitaſſet:domo ei⁹ oīa abſtulit:q̄ paulo magis aīm cuiuſpiā
aut oculos poſſent cōmouere.Et.n.Sthenius ab adoleſcētia paulo ſtudioſius hæc cōparabat ſupellectilē
ex ære elegātiorē & deliacā.& Corinthiā tabulas pictas ēt argētū benefacti prout Thermitani hoīs faculta-
tes ferebant ſatis:quæ cū eēt i Aſia adoleſcens ſtudioſe:ut dixi cōparabat:nō tam ſuæ delectationis cauſa:
q̄ ad inuitationes aduētuſq̄ noſtrorū hoīum ſuorū amicorū atq̄ hoſpitum:quæ poſtea q̄ iſte omnia abſtu
lit:alia rogādo:alia poſcendo:alia ſumēdo:ferebat Sthenius ut poterat:tangebatur tamē animi dolore ne
ceſſario quod domū eius exornatā atq̄ iſtructā fere iam iſte reddiderat nudā atq̄ inanem.Veritamē do
lorē ſuum nemini impartiebat.Prætoris iniurias tacite hoſpitis placide ferēdas arbitrabatur.Interea cupi
ditate iſta illa ſua nota atq̄ apud oēs peruulgata cum ſigna quædā pulcherrima atq̄ antiq̄ſſima Thermis
ī publico poſita uidiſſet:adamauit.A ſthenio petere cœpit:ut ad ea tollēda operē ſuam profiteret: ſeq̄ ad
iuuaret ſthenius uero nō ſolum id negauit:ſed ēt oſtēdit id fieri nullo modo poſſe:ut ſigna ātiq̄ſſima mo
numēta.P.Africani ex oppido Thermitanorū icolumi illa ciuitate imperioq̄ Po.Ro.tollerent. Et eni ut
ſimul.P.Africani quoq̄ humanitatē cognoſcatis:oppidum Himera Carthagin̄eſes quōdā cœperāt quod
fuerat i primis Siciliæ claꝝ & ornatum.Scipio q hoc dignum arbitrareť bello cōfecto ſocius ſua p noſtrā
uictoriā recupare ſiculis oibus Carthagine capta:quæ potuit reſtituēda curauit.Himera deleta quos ciues
belli calamitas reliquos fecerat ii ſeſe Thermis collocarāt.In iiſdem agri finibus neq̄ longe ab oppido an
tiquo.Hi ſe patrū fortunā ac dignitatē recupare arbitrabanť cum illa maiorū ornamēta i illo oppido colo
locabanť.Erāt ſigna ex ære cōplura i his mira pulchritudine ipſa himera in muliebrem figurā habitumq̄
formata:& oppidi noīe & fluminis.Erat ēt poſita Sichori poetæ ſtatua ſenilis icurua cum libro ſummo:ut
putāt artificio facta ab eo q fuit himeræ:ſed ē & fuit tota i græcia ſummo p p ingenii honore & noie: hæc
iſte ad iſaniā cōcupierat ēt q pene ꝑterii.Capellā q̄dā ē ea qdē mire:ut ēt nos q rudes haꝝ rerū ſumus:itelli
gere poſſumus:ſcite facta & uēuſte:hæc & alia Scipio nō neglıgēter abiecerat:ut hō itelligēs Verres aufer
re poſſet:ſed Thermitanis reſtituerat:ñ quo ipſe hortos aut ſuburbanū aut locū oino ubi ea poneret nul
lū haberet ſed ſi domū abſtuliſſet:nō diu ſcipiōis appellabāť:ſed eorū ad quoſcūq̄ eius morte ueniſſet:nūc
his locis poſita ſunt ut mihi ſemp Scipionis fore uideanť atq̄ dicantur hæc cum iſte poſcet agereturq̄ ea
res i ſenatu ſthenius uehemēter reſtitit multaq̄ ut in primis ſiculorum in dicendo copioſus eſt comme
morauit:urbem relinquere Thermitanos eſſe honeſtius quam pati tolli ex urbe monumēta maioꝝ ſpo
lia hoſtium:beneficia clariſſimi uiri inuidia ſocietatis.popu.Roma.atque amicitiæ.Commoti animi ſūt
omnium repertus ē nemo quin mori diceret ſatius eſſe.Itaque hoc adhuc oppidum Verres inuēit ipſe ſo
lum i orbe terrarū:unde nihil eiuſmodi rerū de publico p uim nihil occulte nihil impio nihil ꝑcio poſſet
auferre.Verūtamē haſce eius cupiditates exponam alio loco nūc ad ſthenium reuertar.Itaq̄ iſte uehemē

ter. Sthenio icenſus hoſpiciũ ei renũciat: domo eius emigrat. atq; adeo exti͞nã iã ãte migrarat. Eũ ãt inim
ciſſimi ſthenii domũ ſuã ſtati iuitãt ut aium eius in ſtheniũ iflãmarẽt emẽtiẽdo aliqd & crimiãdo hi autẽ
erãt inimici Agathinus hõ nobilis & Dorotheus q habebat i matrimonio Callidamã Agathini eius filiã
de qua iſte audierat. Itaq; ad generũ Agathini migrare maluit. Vna nox interceſſerat cũ iſte Dorotheũ ſic di
ligebat ut diceres oĩa iter eos eẽ cõmunia. Agathinũ ita obſeruabat ut aliquẽ affinẽ atq; ppiquũ. Cõtẽnere
ẽt ſignũ illud himeræ iã uidebat̃ q eũ. multo magis & liniamenta hoſpitæ delectabant. Itaq; hortari hoĩes
cœpit: ut aliquid Sthenio periculi crearẽt criminiſq; cõfingerent dicebãt ſe illi nihil habere q dicerẽt: tum
iſte his apte oſtẽdit & cõfirmauit eos i ſthẽniũ qcqd uellẽt dicerẽt ſimul ad ſe atq; detuliſſent: probaturos.
Itaq; illi nõ pcraſtinãt. Stheniũ ſtatĩ educũt aiũt ab eo lr̃as eẽ corruptas Sthenius poſtulat: ut ſecũ ſui ciues
agãt de lr̃is publicis corruptis eiuſq; rei legibus Thermitanorũ actio ſit cũ. S. Po. q. Romanus. Termitãis:
q ſemp i amicitia fideq; mãſiſſent: urbes agros legeſq; ſuas reddidiſſet. P. q. Rutili᷒ poſtea leges ita ſiculis
ex. S. C. de decẽ Legatorũ ſn̄ia dediſſet: ut ciues iter ſe legib᷒ ſuis agerẽt. Idẽ hoc habuerit Verres ipſe in edi
cto ut de his oĩbus cauſis ſe ad leges reiicerat. Iſte hõoium æqſſimus atq; a cupiditate oium remotiſſimus
ſe cogniturũ eẽ cõfirmat: duratũ ad cãm dicẽdã uenire hora octaua iubet. Nõ erat obſcurũ qd hõ improb᷒
atq; nefarius cogitaret: neq;. n. ipſe ſatis occultarat, nec mulier tacere poterat. Intellectũ ẽ id iſtũ agere ut cũ
Stheniũ ſine ullo argumẽto ac ſine teſte dãnaſſet: tũ hõ nefarius de hoie nobili atq; id ætatis ſuoq; hoſpite
uirgis ſuppliciũ crudeliſſime ſumeret. Quod cũ eẽt perſpicuum de amicorũ hoſpitũq; ſuorũ ſn̄ia thermis
Sthenius Romã pfugit hyemi fluctibuſq; ſeſe committere maluit: q̃ nõ iſtã cõem ſiculorũ tempeſtatẽ ca
lamitatẽq; uitar̃. iſte homo certus & diligẽs ad horã octauã pſto ẽ ſtheniũ citari iubet: quẽ poſtea q̃ uidet nõ
adeſſe dolore ardore atq; iracundia furere cœpit. Venerios i domũ Sthenii mitter̃: eqtes circũ agros ei᷒ uil
laſq; dimittere. Itaq; cũ expectat qdnã ſibi certi afferrat: ante horã terrã noctis de foro nõ diſceſſit. Poſtridie
mane deſcẽdit Agathinũ ad ſeſe uocat: iubet eũ de litteris publicis i abſentem Stheniũ dicere. Erat eiuſmo
di cã: ut ille ne ſine aduerſario qdẽ apud inimicũ iudicẽ reperire poſſet: qd diceret. Itaq; tantũ uerbo poſuit
Sacerdote Prætore ſtheniũ litteras publicas corrupiſſe: Vix ille hoc dixerat cũ iſte pnunciat ſthenium litte
ras publicas corrupiſſe uideri: & hæc pterea adidit hõ Venerius nouo mõ nullo exemplo ob eã rẽ ſeſterti
qngẽties Veneri Erycinæ de Sthenii bonis exacturũ: bonaq; eius ſtatĩ cœpit uẽdere. Et uendidiſſet ſi tantu
lũ moræ fuiſſet: quominus ei pecunia illa numeraret̃. Ea poſtea q̃ numerata ẽ cõtentus hac iniqtate nõ fuit
palã de ſella ac tribunali pnunciat: ſi qs abſentẽ ſthẽiũ rei capitalis reũ facere uellet: ſeſe ei᷒ nomẽ recepturũ
& ſimul ut ad cãm accederet nomẽq; deferret. Agathinũ nouũ affinẽ atq; hoſpitẽ cœpit hortari. Tum ille
clare oĩbus audiẽtib᷒ ſeſe id nõ eẽ facturũ neq; ſe uſq; eo ſthenio eẽ inimicũ: ut eũ rei capitalis affinẽ eẽ dice
ret: hic tũ repẽte pacilius qdã hõ egẽs & leuis accedit: ait ſi liceret: nomẽ abſentis deferre ſe uelle. Iſte uero &
licere & fieri ſolere & ſe recepturũ. Itaq; defert̃. Edicit ſtatĩ ut. calen. decemb. Adſit Stenius Syracuſis hic q
Romã ueniſſet ſatiſq; fœliciter anni iam aduerſo tpe nauigaſſet oĩaq; habuiſſet æqora & placabiliora q̃ atũ
pr. atq; hoſpitis rẽ ad amicos ſuos detulit quæ ut erant acerba atq; indigna ſic uidebant̃ oĩbus. Itaq; in ſena
tu cõtinuo. C. Lẽtulus & Lucullus Cõſ. faciunt mẽtionẽ placere ſtatui: ſi patrib᷒. C. uideret̃ ne abſentes ho
mies in puiciis rei fierẽt rerum capitaliũ. Cãm ſthẽii totã & iſti᷒ crudelitatẽ & iniqtatẽ docẽt aderat in ſena
tu Verres: pater iſti᷒ & flẽs unũquẽq; ſenatorẽ rogabat: ut filio ſuo parcerẽt: neq; tamẽ multum pficiebat.
Erat. n. ſuma uoluntas ſenatus. itaq; ſententiæ dicebant̃: cum ſtheni᷒ abſens reus fact᷒ eẽt: de abſente iudi
ciũ nullũ fieri placere: & ſi qd eẽ factũ. id ratũ eẽ nõ placere. Eo die tranſigi nihil potuit: quod & id tẽporis
erat: & ille pater iſti᷒ inuenerat hoĩes: q dicẽdo tps cõſumerẽt. poſtea ſenex Verres defenſores atq; hoſpites
ſthẽii cõuenit: rogat eos atq; orat ne oppugnẽt filium ſuũ: de ſthẽio ne laborent cõfirmat his curaturum
ſe eẽ ne qd ei p filiũ ſuũ noceret̃: ſe hoies certos eius rei cauſa i ſiciliã & terra & mari miſſurum: & erat ſpaciũ
dierũ forte trigita ante cal. deceb. quo iſte in ſyracuſis ſthẽius adeſſet: dixerat. Cõmouẽt̃ amici ſthenii: ſpe
rãt fore: ut pr̃is lr̃is nũciiſq; filius ab icepto furore reuocet̃. In ſenatu poſtea cã nõ agit̃: ueniũt ad iſtum do
meſtici nũcii litteraſq; a patre afferũt ante cal. decẽb. cũ iſte ẽt tũ de ſthenio integra tota res eſſet: eodemq; ei
tpe de eadẽ re lr̃æ cõplures a multis eius amicis ac neceſſariis afferuntur: hic iſte qui præ cupiditate: neq;
officii ſui neq; picli neq; pietatis neq; humanitatis rõnẽ habuiſſet: unq̃: neq; i eo quod mõebat̃ auctorita
tẽ patris: nec i eo quod rogabat̃: uolũtatem ãteponẽdã putauit libidini ſuæ. Mane calẽ. decẽb. Vt edixerat
ſthenium citari iubet: ſi abs te iſtam rẽ parens tuus alicuius amici rogatu benignitate aut ambitiõe induct᷒
petiſſet: grauiſſima tamẽ apud te uolũtas patris eẽ debuiſſet. Cũ uero abs te tui capitis cauſa peteret: homi
neſq; certos domo miſiſſet: hiq; eo tẽpore ad te ueniſſent cũ tibi i integro tota res eſſet: ne tum quidem te
potuit ſi nõ pietatis ac ſalutis tuæ rõ ad officiũ ſanitatemq; reducere: Citat reum: nõ reſpondet citat accuſa
torem. Attendite quæſo: uidete quantopere iſtius amentiæ fortuna ipſa aduerſata ſit: & ſimul uidete, quis
ſthenii cãm caſus adiuuerit. Citatus accuſator. M. pacilius neſcio quo caſu ñ reſpõdit: nõ afuit: ſi pſens ſte
nius reus eẽt ſcũs: ſi mãifeſto i maleficio tenet̃ tñ cũ accuſator ñ adeẽt ſteniũ cõdẽnari nõ oporteret. Et. n. ſi
poſſet reus abſẽte accuſator̃ dãnari nõ ego a Vibõe Veliã: puulo nauigio iter fugitiuorũ ac pdonũ ac tua te
la ueniſſe: quo tpe oĩs illa mea feſtiatio fuit cũ piculo capitis ob eã cãm ne tu ex eo extier̃ ſi ego ñ affuiſſẽ ad
diẽ q lgĩ erat i tuo iudicio optatiſſimum me cum citat᷒ eẽs ñ adẽſſe cur ſthẽio putaſti ñ pdẽſſe opter̃ cũ ei᷒ ac
cuſator ñ affuiſſet. Itaq; fecit ut exit᷒ pricipio ſimillius repiret̃ quẽ abſentẽ reũ fecerat eum abſente accuſa
tor̃ cõdẽnat. Nunciabat̃ illi pmis illis tpib᷒ id qd pr̃ quoq; ad eum pluribus uerbis ſcripſerat agitatã rẽ eẽ i
ſenatu ẽt nõ i concione. pl. de cauſa ſthenii M. palicanum eẽ queſtum: poſtremo me ipſum apud collegi
um. hoc. Tri. ple. cum eorũ oium edicto nõ liceret quẽq̃ Romæ eẽ: q rei capitalis condemnatus eſſet egiſſe

cauſam Stheni cū rē ita expoſuiſſem:quēadmodū nūc apud uos docuiſſemq; hāc dānatiōē duci nō opor-
tere.Tri.ple.hoc ſtatuiſſe.atq; oium ſnia pnunciatū eē nō uideri ſtheiū ipediri edicto quo min⁹ ei liceret
Romæ eē.Cū hæc ad iſtū afferent.Timuit aliq̄do & cōmotus ē uertit ſtilū i tabulas ſuis:quo facto cauſam
oēm euertit ſuā.Nihil.n.ſibi reliqui fecit qd defēdi aliq̄ rōne poſſet.Nā ſi ita defēderet.Recipi nomē ablen
tis licet hæc fieri i puincia nulla lex uetat mala & improba defenſiōe ueȝ aliq̄ tñ uti uideret.poſtrēo illo
deſperatiſſimo pfugio uti poſſet.ſe iprudētē feciſſe.Exiſtimaſſe id licere.Quāq̄ hæc pditiſſima defenſio eſt
tamē aliqd dici uideret:tollit ex tabulis id qd erat & fecit corā delatū eē.Hic uidete i quot laqueos ſe iduxe
rit.quoȝ ex nullo ſe unq̄ expediret.Primū ipſe i Sicilia ſæpe & palam de loco ſupiore dixerat:& i ſermōe
multis demōſtrarat licere nomē recipe abſentis ſe exēplo feciſſe id qd feciſſet hæc eū dictitaſſe prior actio
ne & Sex.Pompeius Theodorus dixit:de cuius uirtute antea commemoraui:&.Gn.Pōpeius Theodor⁹
homo.Gn.pompeii clariſſimi uiri iudicio pluribus maximiſq; rebus probatiſſimus:& omnium æſtima-
tione ornatiſſimus:& poſſides Matroſolentinus homo ſumma nobilitate exiſtimatione uirtute:& hac
actiōe:quā uoletis multi dicēt:& q ex iſto ipo audierint uiri primarii nři ordinis & alii q interfuerant:cum
abſentis nomē reciperet.Deinde Romæ cū res eēt acta i ſenatu oēs,iſtius amici i his ēt pater ei⁹ hoc defēde
bat licere fieri:ſæpe eē factū iſtū qd feciſſet alioȝ exēplo iſtitutoq; feciſſe.Dicit pterea teſtimoniū tota Sici-
lia q̄ i cōibus poſtulatis ciuitatū oium cōſulibus edidit rogare atq; orar.P.C.Vt ſtatuerēt ne abſentiū noia
reciperent.Qua de re.Gn.Lētulū patronū ſiciliæ clariſſimū adoleſcētē dicere audiſtis.Siculos cū ſe cām q̄ p
his ſibi i ſenatu agēda eēt docerēt de Sthenii calamitate q̄ſtos eē pptereq; hāc iniuriā q̄ Sthēio facta eēt eos
ſtatuiſſe ut qd dico poſtularet.Quæ cū ita eēnt:tāta ne amētia pditus atq; audacia fuiſti:ut in re tā clara tā te
ſtata tā abs te ipſo puagata tabulas publicas corrūpere auderes?At quēadmodū corrūpiſti?Nōne ita ut oi-
bus nobis tacētibus ipſæ tuæ tabulæ cōdēnare te poſſent:q̄ſo codicē circūfer:oſtēde.Videtis ne totū hoc no
mē corā ubi facit delatū eē i litura?Quid fuit iſtic antea ſcriptū qd mendū iſta litura correxit?Quid a nobis
iudices expectatis:argumēta huius criminis nihil dicimus.Tabulæ ſunt in medio q̄ ſe corruptas atq; in-
terlitas eē clamāt.Ex iſtis etiam tu rebus effugere te poſſe confidis?Cū te uos nō opinione dubia:ſed tuis
ueſtigiis pſequamur:q̄ tu i tabulis publicis expſſa ac recētia reliq̄ſti.Is mihi etiam Steniū līas publicas cor
rupiſſe cā incognita iudicauit:q defendere nō potuerit:ſe ex ipi⁹ ſthēii noie līas publicas,nō corrupiſſe.Vi
dete porro aliā demētiā:uidete ut dū expedire ſeſe uult ſuadat cognitore.Aſcribit Sthenio quē cognatū ali
quē aut ppiquū aliquē.nō Thermitanū aliquē honeſtū hoīem ac nobilē ne id qdē at ſiculum in quo aliqs
ſplēdor dignitaſq; eēt:minime.Quid igit?Ciuē Ro.cui hoc pbari pōtcū & ē ſthenius ciuitatis ſuæ nobi-
liſſimus ampliſſima cognatione plurimis amicitiis cū pterea tota ſicilia multū auctoritate & gra poſſet iue
nire neminē Siculū potuit:q p ſe cognitor fieret?Hoc pbabitis an ipſæ Ciuē Ro.maluit?cedo cui ſiculo cū
is reus fieret.Ci.Ro.cognitor fact⁹ unq̄ ſit:oium Pr.līas q āte fuerūt pferū pfer:explica.ſi unū iueneris:ego
hoc ita quēadmodū i tabullis ſcriptū habes:ita geſtū eē cōcedā.At credo ſthenius hoc ſibi amplū eē puta-
uit eligere ex ciuiū Ro.numero ex amicoȝ atq; hoſpitū ſuoȝ copia:quē cognitorē daret:quē delegit:qs i ta
bulis ſcriptus ē.C.Claudius.C.filius plautia Nō q̄ro qs hic ſit.Claudius q̄ ſplēdidus q̄ honeſtus q̄ idoneus
pp cuius auctoritatē & dignitatē ſthēius ab oium ſiculorū cōſuetudine diſcederet:& Ciuē Ro.cognitorē
daret.Nihil horū q̄ro.fortaſſe.n.ſthenius nō ſplēdorē hois:ſed familiaritē ſecutus ē.Quid ſi oium morta-
liū ſthenio nemo inimicitior q hic.C.Claudius cū ſemp tum i his ipſis rebus & tpibus fuit:ſi de līis corru
ptis cōtra uenit:ſi cōtra omni rōne pugnauit utrū potius p ſthenio inimicū cognitorē eſſe factū ante ſthe-
nii piculū inimici eius noie abuſum credemus eē?Ac ne qs forte dubitet cuiuſmodi totū ſit negociū.Tāet
ſi iā dudū oibus iſtius iprobitatē pſpicuā eē cōfido.Tamē paululū ēt attēdite.Videtis illū ſub criſpo capillo
nigrū q eo uultu nos intuet ut ſibi ipſi pacut⁹ eē uideat q tabulas tenet:ſcribit:q monet:qui pximus ē:is ē
C.Clodi⁹ q i ſicilia ſeq̄ſter iſti⁹ iterpres:cōfector negociorum ppe Collega Timarchidi numerabat:nunc
optineat eū locū.ut uix Apronio illi de familiaritate cōcedere uideat:& q ſe nō Timarchidis:ſed ipius Ver
ris collegā & ſociū eē dicebat.Dubitat ēt ſi poteſtis:qn eū iſte potiſſimū ex oī numero delegerit:cui iprobā
pſonā iponeret quē & huic inimiciſſimū:& ſibi amicū eē arbitraret.Hic uos dubitatis iud.Tantam iſtius
audaciā:tāti crudelitatē:tāti iniuriā iudicare?Dubitatis exēplum iudicū illoȝ ſeq:q dānato Gn.Dolobella
dānationē Philodomi Opuncii reſciderūt:q nō abſens reus factus eēt:q̄ res iniq̄ſſima & acerbiſſima eſt:
ed tū ei legatio Romā a ſuis ciuibus eēt data:qd illi iudices multo i leuiore cā ſtatuerūt æq̄tatē ſecuti:uos
id ſtatuere i grauiſſima cā pſerti alioȝ auctoritate iā cōfirmatū dubitauitis?Aț quē hoiem.C.Verres tanta
tā iſigni iniuria affeciſti:cui⁹ abſentis nomē recepiſti quē abſentē nō mō ſine crimie & ſine teſte:uerūetiā
ſine accuſatore dānaſti:quē hoiem dii immortales nō dicā amicū tuū:qd apud hoies cariſſimū ē.Nō hoſpitē
qd ſāctiſſimus ē nihil.n.minus libēter de Sthenio cōmemoro:nihil aliud i eo qd rephēdi poſſit inuenio:
niſi quod homo frugaliſſimus atq; integerrimus te hoiem plenū ſtupri flagitii ſceleris domū ſuam inuita
uit niſi qd.C.Marii &.Gn.Pōpeii.C.Marcelli.L.Siſennæ tui defenſoris caeteroȝ fortiſſimorū hoſpes fuiſ
ſet:atq; eēt:ad eū numerū clariſſimorū hoium tuū quoq; nomē aſcripſerit:q̄re d hoſpitio uiolato & de iſto
tuo nefario ſcelere nihil q̄ror hoc dico nō his q ſthenū norūt:hoc ē nemini eorū q i Sicilia fuerūt.Nēo.n.
ignorat:quo hic i ciuitate ſua ſplēdore:q̄ apud oēs ſiculos dignitateq; atq; exiſtimatiōe ſit:ſed ut illi quoq;
q in eā puincia nō fuerūt intelligere poſſint in quo hoie tu ſtatueris exemplum huiuſmodi:qd tum pro
pter iniq̄tatem rei tū etiā ppter hois dignitatē acerbū oibus atq; intollerādū uideretur.Eſt ne ſthenius is
q omnes honores domi ſuæ facillime cum adeptus eſſet:ac ampliſſime magnificentiſſime geſſit:q oppi
dū nō maximū maximis ex pecunia ſua locis cōibus monumentiſq; decorauit:cuius de meritis in Rēp.

Thermitanoꝝ ſiculoſq; uniuerſos:fuit Aenea tabula fixa.Thermis ĩ curia ĩ qua publice erat de hu° bene
ficiis ſcriptũ & īciſum:q̃ tabula tũ iperio tuo reuulſa nũc a me tamẽ reportata ẽ:ut oẽs huius honores inter
ſuos & amplitudinẽ poſſent recognoſcere.Eſt ne hic q apud Gn.Pōpeiũ clariſſimũ uirũ cũ accuſatus eſſet:
ꝙ pp.C.Marii familiaritatẽ & hoſpitiũ cõtra Rẽp.ſenſiſſe eũ inimici & accuſatores eius dicerẽt: ꝙ cum ma
gis inuidioſo crimĩe q̃ uero accerſeret̃:ita a Gn.Pōpeio abſolutus ẽ:ut ĩ eo ipſo iudicio.Pōpei° hũc hoſpitio
ſuo digniſſimũ ſtatuerit.Ita porro laudatus defenſuſq; ab oĩbus ſiculis ut idẽ Pōpeius nõ ab hoĩe ſolũ ſed
ẽt a ꝓuĩcia tota ſe huius abſolutiõe inire gratiã arbitraret̃.Poſtremo eſt ne hic q & oĩum ĩ Reipub.habuit
eiuſmodi & tãtũ auctoritate apud ſuos ciues potuit:ut pficeret ĩ ſicilia ſolus te.Pr.qđ nõ mõ ſiculus nemo:
ſed ne Sicilia qđẽ tota potuiſſet:ut ex oppido Thermis nullũ ſignũ nullũ ornamẽtũ nihil ex ſacro nihil ex
publico attigeres:cũ pſerti eẽnt multa pclara & tu oĩa cõcupiſſes.Deniq; nũc uide qđ inter te cuius noĩe apđ
ſiculos dies feſti agitãt & pclara illa celebrant̃:cui ſtatuæ Romæ ſtant inauratæ a cõi Sicilia qnẽadmodũ in
ſcriptũ uidemus datæ.Vide inq̃ qđ inter te & hũc ſiculũ q abs te ẽ patrono Siciliæ cõdẽnatus:interſit.Hunc ci
uitates ex ſicilia p multæ teſtimonio ſuo legatiõibuſq; ad eã rẽ miſſis publicæ laudant te oĩum ſiculoꝝ pa
tronũ una Mamertina ciuitas ſocia furtorũ ac flagitioꝝ tuorũ publice laudat.Ita tamẽ nouo more ut legati
lædãt:legatio laudet.Cæteræ qđẽ ciuitates publicæ litteris legatiõibus teſtimoniis accuſant:q̃runt: arguũt:
ſi tu abſolutus ſis: funditus euerſas eẽ arbitrant̃.Hoc de hoĩe ac de huius bonis ẽt ĩ Frãco mõte monumẽ
tũ tuorũ flagitioꝝ crudelitatiſq; poſuiſti:ĩ quo Sthenii Thermitani nomẽ aſcriptũ ẽ. Vidi argẽteũ cupidinẽ
cũ lãpade qđ tãdẽ habuit argumẽti aut rõnis res q̃obrẽ ĩ eo potiſſimũ ſthenianũ pmiũ poneret̃.Vtrũ hoc ſi
gnũ cupiditatis tuæ an trophęũ neceſſitudinis atq; hoſpitii:an amoris idiciũ eẽ uoluiſti:faciũt hoĩes : quos
in ſũma neqtia nõ ſolũ libido & uolupias uerũetiã ipſius neqtiæ famæ delectat:ut multis ĩ locis notas ac ue
ſtigia ſcelerũ ſuorũ relĩq uelit.Ardebat amore illius hoſpitæ pp q̃ hoſpitii iura uiolarat.Hoc non ſolum ſciri
tũ uerũetiã cõmemorari ſemp uolebat.Itaq; ex illa ipſa re q̃ accuſante Agathino geſſerat.Veneri potiſſimũ
deberi pmiũ ſtatuit:q̃ illã totã accuſationẽ iudiciũq; cõflarat.putarẽ te gratũ ĩ deos:ſi hoc donũ ueneri nõ de
Sthenii bonis dediſſes:ſed de tuis qđ facer̃.debuiſti pſerti cũ tibi illo ipo anno a Chelidõe ueniſſet hæredi
tas.Hic ego ſi hãc cãm nõ oĩum ſiculorũ rogatu recepiſſem:ſi hoc a me muneris nõ uniuerſa ꝓuincia po
poſciſſet:ſi nõ aius atq; amor ĩ Rep.exiſtimatioq; offenſa ueſtri ordinis ac iudiciorũ nõ hoc facere coegiſſet
atq; hæc una cã fuiſſet:ꝙ amicũ atq; hoſpitẽ meũ Stheniũ quẽ ego ĩ q̃ſtura mea ſingulariter dilexiſſem:de
quo optime exiſtimaſſem:quẽ ĩ ꝓuincia exiſtimatiõis meæ ſtudioſiſſimũq; cupidiſſimũq; cognoſcerẽ:tam
crudeliter ſcelerate nefarieq; tractaſſes tamẽ digna cã cur inimicitias hoĩs iprobiſſimi ſuſciperẽ ut hoſpitis
ſalutẽ fortunaſq; defenderẽ.Fecerũt hoc multi apud maiores noſtros:fecit ẽt nup hõ clariſſimus Gn.Do
mitius q.M.Syllanũ conſularẽ uirũ accuſauit pp Acritomari tráſalpini hoſpitis iniurias.putarẽ me idoneũ
q exẽplã ſequerer humanitatis atq; officii ꝓponerẽq; ſpem meis hoſpitibus ac neceſſariis quo tutiorẽ uitã
ſeſe meo pſidio uicturos eẽ arbitrarent̃.Cũ uero ĩ cõibus iniuriis totius ꝓuinciæ.Sthenii quoq; cã cõtinea
tur multiq; uno tpe a me hoſpites atq; amici publice priuatiq; defendãt:pfecto uereri nõ debeo:neqs hoc
qđ facio:nõ exiſtimet ſummi officii rõne ipulſum coactũq; ſuſcepiſſe.Atq; ut aliquãdo de rebus ab iſto co
gnitis iudicatiſq; & de iudiciis datis dicere deſiſtamus:& quoniã facta iſtius ĩ his generibus ifinita ſũt.Nos
modũ aliquẽ & finẽ rõni noſtræ criminibuſq; faciamus:pauca ex aliis generibus ſummemus.Audiſtis ob
ius dicũdum.Qu.Varium dicere ꝓcuratores ſuos iſti centum & triginta milia nummum dediſſe Mem
iniſtis.Q.Varii teſtimõiũ.remq; hãc totã.C.ſacerdotis hoĩs ornatiſſimi teſtimonio cõprobari.Scitis Gn.
Sertium.M.Modiũ Eqtes.R.ſexcẽtos pterea ciues Ro.multoſq; ſiculos dixiſſe iſti pecuniã ob ius dicẽdum
dediſſe:de quo crimine quid ego diſputem cũ totũ poſitum ſit ĩ teſtib°:qđ porro argumẽter:qua de re du
bitare nemo poſſit.An hoc dubitauit qſq̃ oĩum qn is uenale:ĩ Sicilia iuriſdictiõe habuerit:q Romæ totũ
edictum atq; oĩa decreta uendiderit:& qui ab ſiculis ob decreta iterponẽda pecuniã acceperit:q.M.Octa
uium Ligurẽ ob ius dicũdum popoſcerit.Quid.n.ẽ pterea genus pecuniæ cogẽdæ prætermiſit quod non ab
oĩbus aliis prætermiſſum excogitauit.Et quæ res apud ciuitates ſiculas expetit̃:in qua aut honos aliqs ſit aut
poteſtas aut procuratio quin eam rem tu ad tuũ quæſtum nundinationemq; hominum traduxeris:dicta
ſunt priore actione & priuatæ publice teſtimonia legati Cẽturipini Haleſini Cathinẽſes Panormitani : q̃
dixerũt multaq; pterea ciuitatũ.Iam uero priuati plurimi:quoꝝ ex teſtimoniis cognoſcere potuiſtis.Tota
ſicilia p trienniũ neminem ulla in ciuitate ſenatorem factum eſſe gratis:neminem ut leges eorũ ſũt ſuf
fragiis:neminem niſi iſtius impio aut litteris atq; in his oĩbus ſenatoribus cooptandis ñ modo ſuffragia
nulla fuiſſe:ſed ne genera qđẽ ſpectata eẽ ex qbus ĩ eum ordinẽ cooptari liceret:neq; cenſus neq; ætates:
neq; cætera Siculorũ iura ualuiſſe.Quicũq; ſenator uoluerat fieri q̃uis puer q̃uis idignus q̃uis ex eo loco
ex quo nõ liceret ſuis precio apud illum fieret idoneus ut uinceret factum eſſe ſemp nõ mõ ſiculoꝝ nihil
in hac renaluiſſe leges:ſed ne ab ſenatu quidem Pop.q;.Ro.datas.Quas.n.leges ſociis amiciſq; dat his:q
habent imperium a Po.Roma.auctoritatem legum dãdarum a ſenatu hæ debẽt a pop.Roma.& Senatus
exiſtimari.Haleſini p multis magniſq; magnorũq; ſuorũ in Rẽp.nr̃am meritis atq; beneficiis ſuo iure nup
.L.Licinio Qu.Mutio.Cõſ.cũ haberẽt inter ſẽ cõtrouerſias de Senatu optãdo leges ab Senatu noſtro pe
tiuerũt.Decreuit Senatus honorifico.S.C.ut his.C.Claudius Apii filius pulcher prætor de Sẽatu coopiã
do leges cõſcriberet.C.Claudius adhibitis omnibus Marcellis:q tum erant de eorũ ſentẽtia leges Hele
ſinis dedit in qbus multa ſanxit de ætate hoĩum neqs minor triginta annis natu de q̃ſtu:quẽ q feciſſet:ne
legeret̃:de cẽſu:de cæteris rebus quæ oĩa ante iſtum prætorẽ & noſtrorũ Magiſtratuũ auctoritate & Hale
ſinorũ ſumma uoluntate ualuerunt:ab iſto & præco q uoluit iſtum ordinẽ precio mercatus ẽ & pueri an

norū ſenū ſeptenūq̨ denū.Senatoriū nomē nūdinati ſunt & qđ haleſini antiqſſimi & fideliſſimi ſocii atq̨
amici Rōæ ipetrarant ut apud ſe ne ſuffragiis qdē fieri liceret:id præcio ut fieri poſſet affecit.Agrigentini
de Senatu cooptādo Scipiōis leges antiquas habēt:i quibus & eadē illa ſancta ſunt:& hoc amplius. Cum
Agrigētinorū duo genera ſunt:unū ueterū alterū colonorū quos.T.Māllius ꝑtor ex.S.C.de oppidis Sicu
lorū deduxit.Agrigēti cautū ē i Scipiōis legibus ne plures eēnt ex colonorū nūero q̄ ex uetere Agrigētino
rū.Iſte q oīa iura precio exequaſſet:oīumq̨ rerū delectū atq̨ diſcrimē pecūia ſuſtuliſſet:nō modo illa:quæ
erant etatis ordinis quæſtuſq̨ ꝑmiſcuit ſed ē in his duobus generibus ciuiū nouorū ueterūq̨ turbauit:nā
cū eēt ex uetere numero qdā Senator de mortuus & cū ex utroq̨ genere par numerus reliquiis eēt uetere
cooptari neceſſe erat legibus ut is amplius numerus eēt quæ cū ita ſe res haberet tamē ad iſtū uenerūt em
ptum locū illū Senatorū nō ſolū ueteres:ſed ēt noui:fit ut præcio nouus uincat literaſq̨ a Prætorē afferat.
Agrigētini ad iſtū legatos mittūt qui eum leges doceant:conſuetudinēq̨ oīum annorū demouſtrēt:ut iſte
itelligeret et ſe illū locum uēdidiſſe cui ne comerciū qdē eē oporteret.Quo oīe iſte cū ꝑcium iam accepiſſet
ne tantulū qdē cōmotus eſt:idē fecit heracleæ.Nā eo quoq̨ colonos.p.Rupili⁹ deduxit legeſq̨ ſimiles de
coptādo.Senatu ac de numero ueterū ac nouorū dedit:ibi nō ſolū iſte ut apud cæteros pecūiā accipit ſed ēt
genera ueterū ac nouorū numerūq̨ ꝑmiſcuit.Nolite expectare dum oēs ob eā oratiōe mea ciuitates.Hoc
uno cōplector crimīe oīa.Neminē iſto prætore Senatorē fieri potuiſſe:niſi q iſti pecuniā dediſſet:hoc idē
tráſfero ī Magiſtratus Curationes ſacerdotia:qbus i reb⁹ nō ſolū hoīum iura:ſed ēt deorū religiones īmor
taliū oēs repudiauit.ſiracuſis lex ē de religiōe quæ in annos ſingulos Iouis ſacerdotem ſortito capi iubeat:
quod apud illos ampliſſimū ſacerdotiū putat:cū ſuffragiis tres ex tribus generibus creati ſunt:res reuocat
ad ſortē ꝑfecerat iſte īperio:ut pro ſuffragio Theōaſtus familiaris ſuus i trib⁹ illis renunciaret in ſorte cui
impare nō poterat expectabāt hoīes qdnā acturus eēt hō id qđ erat familliīmū prio uetat ſortiri:iubet extra
ſortē Theonaſtū renūciari negāt id ſyracuſani p religiones ſacrorū ullo modo fieri poſſe:ſas deniq̨ negāt
eſſe iubet ille ſibi legē legi:recitat ī qua ſcriptum erat.ut quot eſſent renūciati tot in hydram ſortes conice
rent cuius nomē exiſſet:ut is haberet ſacerdotiū.homo igenioſus & pcautus optime ingt.Nempe ſcriptū
ita ē quot renūciati erūt quot ergo ſunt renunciati:reſpōdum tres nunqd igit oportet niſi tres ſortes conii
ci unā educi:nihil conici iubet tres:i quibus oībus ſcriptū eēt nomē Theonaſti.fit clamor maximus cū id
uniuerſis īdignū atq̨ nefariū uideret .Ita Iouis illud ſacerdotium ampliſſimū p hác rationē Theonaſto da
tur.Ceſaledi mēſis ē certus quo menſe ſacerdotē maximū creari oporteat:erat eius honoris cupidus Arthe
nio qdā Climathias cognomīe hō ſane locuples & domi nobilis:ſed is fieri nullo mō poterat:ſi Herodo
tus:qdā adeſſet ei locus ille atq̨ honos ī illum annū ita deberi putabat:ut ne Climathias qdē cōtradiceret.
Res ad iſtū deferet & iſtius more decidit.Toreumata ſane nota ac præcioſa auferunt. Herodot⁹ Romæ
erat ſatis putabat ſe ad comitia tēpore uēturū ſi pridie ueniſſet.Iſte ne aut alio mēſe ac fas erat:comitia habe
rent:aut Herodoto præſenti honos adhiberet:id qđ iſte nō laborabat.Climathias minime uolebat:exco
gitat:dixi iam dudū nō ē cautior quiſq̄ nec fuit.Excogitat inquā quēadmodū mēſe illo legitimo comitia habe•
rent nec tamē Herodot⁹ adeſſe poſſet.Eſt cōſuetudo ſiculorū ceterorumq̨ Græcorum ꝙ ſuos dies mēſeſq̨
cōgruere uolunt cū ſolis lunæq̨ rōne nō nūq̄ ſi qd diſcrepet:eximāt unū aliquē diē:aut ſūmū biduū ex men
ſe:quos illi Exhereſmios dies noīant.Itē nōnūquā uno die lōgiorē mēſē faciūt aut biduo:quæ iſte cum co
gnouiſſet:nouus aſtrologus qui nō tā cæli rōne q̄ cælati argēti duceret:eximi iubet nō diē ex mēſe:ſed ex
āno unum dimidiatumq̨ mēſē:hoc mō ut quo die uerbi cā eē oporteret Idus Ianua.Eo die cal. martias p
ſcriberet itaq̨ fit oībus recuſantibus & iploratib⁹.Dies is erat legitimus comitiis habendis eo mō ſacerdos
Climathias renunciat⁹ ē.Herodot⁹ cum Roma reuertit dies:ut ipe putabat qndeci ante cōitia offēdit eum
mēſem comitiale comitiis iā ab his trigita diebus habitis.Tūc Cephaleditani decreuerūt īterculariū. XLV.
dies lōgū.ut reliq mēſes i ſuā rōnē reuerterēt.Hoc ſi Romæ fieri poſſet certe aliq rōne expugnaſſet iſte:ut
dies.xvi.iter binos ludos tollerent:p quos ſolos iudiciū fieri poſſet.Iā uero Cēſores quēadmodū in ſicilia
iſto Prætore creati ſunt:ope ꝑciū ē cognoſcere.Ille.n.ē magiſtratus apud ſiculos cui diligētiſſime mádat a
populo ꝑp hác cám ꝙ oēs ſiculi excēſu quotanis tributa cōferūtur in cēſu habēdo ptás oīs æſtimatiōis ha
bēdæ ſummæq̨ faciūdæ cēſori ꝑmittit itaq̨ ei populus cui maximā fide ſuarū rerū habeat:maxima cura
deligit & ꝑp magnitudinē poteſtatis hic mgratus a.p.ſūma ambitiōe cōtēdit.In ea re nihil obſcure facere
uoluit:ñ i ſortitiōe fallere neq̨ dies de faſtis eximere:nihil ſane uaſre nec malicioſe facere conat⁹ ē:ſed ut
ſtudia cupiditateſq̨ honorū atq̨ ambitiōes ex oībus ciuitatibus tolleret:q̨ res eueēt ēde Reipu.cā ſolēt eē.
Oſtēdit ſeſe in oībus ciuitatibus Cēſores eē facturū.Tātō mercatu prætoris idicto concurrit undiq̨ ad iſtū
ſyracuſis:flagrabat domus tota prætoria ſtudio hoium & cupiditate:nec mirum:oibus comitiis tot ciuita
tū unā i domū reuocatis tātaq̨ ambitiōe ꝑuiciæ totius i uno cubiculo icl uſa:exqſitis palā ꝑciis & licitatiōi
bus factis deſcribebat Cēſores binos i ſingulas ciuitates Timarchides id ſuo labore ſuiſq̨ acceſſiōibus hu
ius negocii atq̨ opis moleſtiā cōſeqbat:ut ad iſtū ſine ulla ſolicitudīe ſūma pecunia referet tā hic Timar
chides q̄tā pecuniā fecerit plane adhuc cognoſcere ñ potuiſti uerūtñ priore actiōe quā uarie quā ipbe ꝑda
t⁹ eēt multorum ex teſtimoniis cognouiſtis.ſed ne miremini q̄ rōne hic tátum apđ iſtum libert⁹ potuerit
exponā uobis breuiter:qd hois ſit:ut & iſti⁹ neqūā qillum ſecum habuit eo ꝑſerti numero ac loco & calāita
tē ꝑuiciæ cognoſcatis ī mulierū corruptellis & i omni eiuſmōi luxuria atq̨ nequitia mirādū i modū replebā
hūc Timarchidē ad iſtius flagitioſas libidīes ſingulateq̨ nequitiā natū atq̨ aptū fuiſſe inueſtigar:adit appel
lar:corrūpe:quid uis facet i eiuſmōi reb⁹ quāuis calide quāuis audacter quāuis ipudēter eundē qdā excogi
tar genera furādi.Nā ipm.Verrē tātum ſp auaricia biante atq̨ iminēti fuiſſe igenio & cogitatiōe nulla ut

qcq̃d ſua ſpõte faciebat.Itẽ uos Romæ cognouiſtis eripere potius q̃ falleř uidereť.hoc uero ei᷑ erat ars &
malicia mirãda:q accutiſſime tota ꝓuĩcia qd cuiq̃ eẽt neceſſe idagare & odorari ſolebat:oiũ inimicos di
ligẽter cognoſcere:colloq atẽtare ex utraq̃ pte cis uolũtates pſpicere:facultates & copias qb᷑ op᷑ eẽt:me
tũ afferre:qb᷑ expediret:ſpẽ oſtẽdere.Accuſatorũ & q̃drupla torũ:qcq̃d erat hẽbat in ptate:qd cuiq̃ negocii
cõflari uolebat:nullo labore faciebat:iſtius oĩa decreta iperia lr̃as piuſſima & calidiſſime uẽditabat: ac nõ
ſolũ erat adminiſter iſtius cupiditatũ:uerũetiã ipſe ſui meminerat.Aeq̃ nõ ſolũ nũmos ſi q iſti exciderãt:
tollere ſolebat ex qbus pecuniã maximã fecit.Sed ẽt uoluptatũ flagitiorũq̃ iſti᷑ ipſe rel.qas colligebat.Ita
q̃ i ſicilia nõ Anthemonẽ:q nullũ oppidũ cœpit:ſed Timarchidẽ,fugitiuũ oibus oppidis p triẽniũ ſcitote
regnaſſe i Timarchidis ptãte ſociorũ,P.R.antiqſſimorũ atq̃ amiciſſimorũ liberos mr̃es familias bona for
tũaſq̃ oẽs fuiſſe.Is igiť ut dico:Timarchides in oẽs ciuitate accepto ꝓcio Cẽſores dimiſit:comitia iſto Pr.
Cẽſorũ ne ſimulandi q̃dẽ cã fuerũt iã hoc ſpudentiſſime palã licebat.n.uidelicet legibus ſingulis Cẽſorib᷑
denarii trecẽti ad ſtatuã Prætoris iperati ſũt.Cẽſores.c.xxx.facti ſũt pecuniã illã ob cenſurã cõtra leges clã
dederũt.Hæc de naria.xxxyiii.milia palã ſaluis legibus cõtulerunt.In ſtatuã:primũ quo tantã pecuniã dei
de q̃obrẽ Cenſores ad ſtatuã tibi cõferebãt.Ordo aliqs cenſorũ ẽ collegiũ gẽus aliqd boium.Nã aut publi
ce ciuitates iſtos honores hẽnt:aut ſi generati hoies:ut aratores:ut mercatores:ut nauicularii. Cẽſores q
dẽ q magis q̃ ædiles ob beneficiũ ergo hoc fatebere abs te hæc petita ẽ uã empta nõ audebis dicere.Te eos
Magiſtratus hoibus beneficii nõ Reipu.cã pmiſiſſe.Hoc autẽ tute fatebere:quiſq̃ dubitabit:qn tu iſtã apud
populos Prouinciæ iſtius inuidiã atq̃ offenſionẽ nõ ambitionis neq̃ beneficiorum collocãdorũ ſed pe
cuniæ conciliandæ cã ſuſcepens:Itaq̃ Cenſores fecerunt idẽ quod in noſtra Rep.ſolẽt ii:q per largitionẽ
Magiſtratus adepti ſunt dederũt operã:ut ita poteſtatem gererẽt:ut illam Lacunã rei familiaris explerẽt.
ſic cenſus babitus ẽ te Pr.ut eo cẽſu nullius ciuitatis Reſp.poſſet admĩſtrari:nã locupletiſſimi cuiuſq̃ cẽſuſ
extenuerãt:tenuiſſimi auxerant.Itaq̃ in tributis imperandis tãtũ oneris plebi imponebať: ut ẽt ſi hõines
tacerent:res ipſa illum cenſum repudiaret:id quod itelligi re ipſa facillime põt.Nam.L.Metellus q̃ poſtea
q̃ ego inquirẽdi cã in Siciliam ueni repẽte letilii aduẽtu iſtius nõ modo amicus uerũetiã cognatus factus
eſt:is qd uidebat iſtius cẽſum ſtare nullo mõ poſſe eum cenſum obſeruař iuſſit:qui uiro fortiſſimo atq̃ i
nocẽtiſſimo Sex.Peduceo pr.habitus eẽt.Erant enim tum cenſores legibus facti delecti a ſuis ciuitatib᷑ q
bus ſiquid cõmiſiſſent:pœne legibus erãt conſtitutæ.Te autem pr.qui Cẽſor aut legem metuerit:quia nõ
tenebatur:quoniam creatus lege nõ erat:aut aiaduerſionem tuam cũ id q abs te emerat:uendidiſſet.Te
neat iam ſane meos teſtes Metellus cogat alios laudare ſicut i multis conatus eſt᷑modo hæc faciat q̃ fecit
Quis.n.unq̃ tãta a quoq̃ cõtumelia qs tãta ignominia affectus ẽ.Quĩto quoq̃ anno Sicilia tota cẽſeť.Erat
cenſa pr.peduceo qntus annus cum te pr.icidiſſet:cenſa denuo ẽ.poſtero anno.L.Metell᷑ mẽtionẽ tui cẽ
ſus fieri uetat.Cẽſores dicit de integro ſibi creari placere.Interea peduceanũ cẽſum obſeruari iubet:hoc ſi
tuus inimicus tibi feciſſet:tietſi animo æquo ꝓuincia tuliſſet:inimici iudicium graue uidereť: fecit amic᷑
recens & cognatus uoluntarius.Aliter.n.ſe ꝓuinciam retinere ſi ſaluus ipſe in ꝓuincia uellet eſſe facere ñ
potuit.Expectas ẽt quid hi iudicẽt:ſi ſibi magiſtratũ abrogaſſet minore ignominia te affeciſſet:q̃ cũ ea q in
magiſtratu geſſiſti ſubſtulit:atq̃ irrita iuſſit eẽ.Neq̃ i hac re ſola fuit eiuſmõi:ſed anteq̃ ego i ſiciliã ueni:in
maximis rebus ac plurimis.Nã ex heracleo ſyracuſano tuos illos paleſtritas bõa reſtituere iuſſit & Epicra
ti Bidinos & pupillo Drepanitanos.A.Claudiũ & niſi mature Letilius i Siciliã ueniſſet:cũ lr̃is minus.xxx.
diebus Metellus totã triẽnii ꝓcurã reſcidiſſet.Et quoniã de ea pecunia q̃ tibi ad ſtatuã Cẽſores cõtulerũt:dixi
nõ mihi ꝑtermittẽdũ uideť ne illud q̃dẽ gẽus pecũiæ cõciliatæ q̃ tu a ciuitatibus ſtatuarũ noie coegiſti.Vi
deo.n.eius pecũiæ ſummã eẽ p grãdẽ ad.HS.c.xx.m.tãtũ cõficiť ex teſtimõiis ac literis ciuitatũ i & iſte hoc
cõcedit:nec põt aliter dicere.Quare cuiuſmõi putamus eẽ illa q negat cũ hæc tã iproba ſũt:q fateť?Quis.n.
ius cõſtituet:cõſumpti eẽ oẽm iſtã pecuniã i ſtatuis:fac ita eẽ:tamẽ hoc ferẽdũ nullo mõ ẽ tãtã ab ſociis pe
cuniã auferri:ut oĩbus i ãgiportis ꝓdõis iprobiſſimi ſtatuæ ꝓnãť:q uix tuto trãſire poſſe uideamur. Verũ
ubi tãdẽ aut i quib᷑ ſtatuis iſta tãta pecunia cõſumpta ẽ:cõſumeť inquies.ſ.expectem᷑ legitimũ illud quin
quẽniũ:ſi hoc iteruallo nõ cõſumpſerit:tũ dẽiq̃ nomẽ eius de repetũdis pecũiis ſtatuarũ noie deferemus:
reus ẽ maximis plurimiſq̃ crĩbus i iudiciũ uocať.HS.c.xx.m.ex hoc uno genere capta uidemus.Si cõdẽ
nať eris:ñ opinor:id ages:ut iſta pecũia i quĩquẽnio cõſumať i ſtatuis.Sin abſolutus eris:quis erit tã amẽs q
te ex tot tãtiſq̃ criminibuſq̃ elapſum poſt qnquẽniũ ſtatuarũ noie accerſat?Ita ſi neq̃ cõſumata adhuc iſta
pecũia ẽ & eſt pſpicuũ non cõſumptũ iri licet iã itelligamus iuẽtam eẽ rõnẽ q̃ re & iſte.HS.c.xx.m.uno ge
nere cõciliarit:& cœpit & cæteri ſi a uobis hoc erit cõprobatũ q̃ uolẽt magnas hoc noĩe pecũias capere poſ
ſint:ut iã uideamur nõ a pecũnis capiẽdis hoĩes abſtertere:ſed cũ genera q̃dam pecuniarũ capiendarũ com
probaremus:hõeſta noĩa turpiſſimis rebus ipõere.Eteni ſi.C.Verres.HS.c.xx.m.populũ uerbi grã Cẽtu
ripinũ popoſciſſet:eãq̃ ab his pecuniã abſtuliſſet:ñ opinor eẽ dubiũ qn eũ ſi id tum planũ fieret:cõdẽnari
neceſſe eẽt.Quid ſi eũdẽ populũ.HS.ccc.m.popoſcit eaq̃ coegit:atq̃ abſtulit:nũ iccirco abſolueť:qd aſcri
ptũ ẽ eã pecuniã datã ſtatuarũ noie:nõ opinor:niſi forte id agimus:nõ ut Mgr̃atibus morã accipiendi:ſed
ut ſociis cãm dandi auferre uideamur:Quod ſi quẽ ſtatuæ magnope delectant:& ſi qs earũ honore & glo
ria duciť:is hæc tamẽ cõſtituat neceſſe ẽ.primum auerti:pecuniã domũ non placere:deide ipſarũ ſtatuarũ
modũ quẽdam eẽ oportere:deide illud certe ab inuitis exigi nõ oportere.Ac de auertẽda pec.qro abs te
utrũ ipſæ ciuitates ſolitæ ſint ſtatuas tibi faciundas locare ei cui poſſent optima cõditiõe locare an aliquẽ
curatorem præficere qui ſtatuis faciundis præeſſet:an tibi an cui tu imperaſſes ad nũerari pecuniã i Nã ſi
p eos ſtatuæ fiebãt a quib᷑ tibi iſte honos habebať audio:ſin Timarchidi pe numerabať:deſine qſo ſimu

lare te cũ maniſeſto furto teneare:gloriæ ſtudioſum ac monumentorum fuiſſe.Quid uero mõ ſtatuarũ
haberi nullũ placer:at q habeatˀ neceſſe ẽ.Eteni ſic cõſiderate Syracuſana ciuitas ut eã potiſſimũ noiem:d
du ipſi ſtatuãræ honos & pri bella hæc pietatis & q̃ſtuoſa ſimulatio & filio:ferri hoc põt.Hũc.n. puerũ non
oderãt uerũ quotiẽs & quot noibus a Syracuſãis ſtatuas auferes:ut i foro ſtatuerẽt abſtuliſti:ut i curia coe
giſti:ut pecuniã cõferrẽt in eas ſtatuas:q̃ Romæ ponerẽtˀ impaſti:ut idẽ darẽt hoies aratoꝝ noie dederũt.
ut idẽ ꝑ pře cõferrẽt in cõmune Siciliæ:& id cõtulerũt:una ciuitas cũ tot noib⁹ pec.contulerit:ideq; hoc ci
uitates cæteræ fecerint:nõne res ipſa uos admonet:ut putetis modũ aliquẽ huic cupiditati cõſtitui oporte
reˀ Quid ſi hoc uolũtate ſua nulla ciuitas fecit ſi oẽs impio metu ui mõ adductæ tibi pec.ſtatuarũ noĩe cõ
tulerũt:p deos immortales nũ cui dubiũ eẽ poterit:qn ẽt ſiqs ſtatuerit accipe ad ſtatuas licere:idẽ tamẽ ſta
tuat certe certe nõ licere.Primũ igitˀ i hãc rẽ teſtẽ totã Siciliã citabo q̃ mihi una uoce ſtatuarũ noie magnã
pec.p ui coactã eẽ demõſtrat.Nã legatiões oium ciuitatũ in poſtulatis cõibus q̃ fere oia ex tuis iniuriis na
ta ſũt ẽt hoc ediderũt ut ſtatuas ne cui niſi cũ is de ꝓuincia deceſſiſſet polliceretˀ.Tot Pr.in ſicilia fuerũt to
tiẽs apd maiores nřos Siculi ſenatũ adierũt:totiẽs hac memoria:tamẽ huiuſce poſtulaſti genus atq; prici
piũ tua ꝓtura attulit.Quid.n.tã nouũ nõ ſolũ re:ſed genere ipſo poſtulãdi:nã cætera q̃ ſũt i iiſdẽ poſtulatis
de iniuriis tuis ſũt noua:ſed tamẽ nouo nõ poſtulãtˀRogãt & orãt Siculi.P.C.ut nři Magiſtratus poſt hac
decumas lege hieronica uẽdãt.Tu primus cõtra uẽdideras audio ne in cellã qd imperatˀ æſtimẽt hoc quo
q; pp tuos trinos denarios nũc primũ poſtulatˀ:ſed genus iſtud poſtulãdi nõ ẽ nouũ:ne abſentis nomẽ re
cipiatˀ.Ex ſtẽnii calamitate & tua natũ ẽ iniuria:cætera nõ colligã ſũt oia Siculorũ poſtulata eiuſmõi:ut cri
mina collecta in unũ te reũ eẽ uideatˀ.Quæ tamẽ nouas iniurias hẽnt:ſed poſtulationũ formulas uſitatas.
Hoc poſtulatũ de ſtatuis ridiculũ eẽ uideatˀ ei q rẽ ſnimq; nõ pſpiciat:poſtulãt.n.nõ ut ne coganˀ ſtatuæ.
Quid igitˀ ut ipſis ne liceat.Quid ẽ hoc petis a me qd in tua ptãte ẽ.ut id tibi facere nõ liceat de te poti⁹ ne
qs te inuitũ polliceri aut facere cogat.Nihil ergo ing̃t:negãt.n.oẽs ſe coegiſſe ſi me ſaluũ eſſe uis mihi ſpõe
iſtã ui:ut olo mihi ne liceat polliceri.Ex tua ꝓtura primũ nata eſt hæc poſtulatio q̃ cũ uiuntˀ hoc ſignificant
atq; adeo apte oſtẽdũt:ſeſe ad ſtatuas pecuniã metu ac malo cõiectos inuitiſſimos cõtuliſſe. Quid ſi hoc ñ
dicãt tibi nõ neceſſe ſit ipſis id cõfiteriˀ Vide & pſpice q̃ defenſiõe ſis uſurus:tã intelliges hoc tibi de ſtatuis
cõfitendũ eẽ.Mihi.n.renunciatˀ ita cõſtitui a tuis patronis hoibus ingenioſis cãm tuã & ita eos abs te inſti
tui & doceri:ut qſq; ex ꝓuincia Sicilia grauior homo atq; honeſtior teſtimoniũ uehemẽtius dixerit:ſicuti
ſiculi multi primarii uiri multa dixerũt te ſtatim hoc iſtis tuis defenſoribus dicere:inimicus eſt propterea
quod arator eſt.itaq; uno genere opinor circũſcribere habetis in animo genus hoc aratorum quod eos i
fenſo animo atq; inimico ueniſſe dicatis:quia fuerit i decumis iſte uehemẽtior.Ego aratores inimici om
nes aduerſarii nemo eorũ ẽ qn piſſe te cupiat:oio præclare te habes:cũ is ordo atq; id gẽns hoium quod
optimũ atq; honeſtiſſimũ ẽ:a quo uno & ſumma Reip.& illa ꝓuincia maxie cõtinetˀ:tibi eſt inimiciſſimũ.
Verũ eſto alio loco de aratorũ aio & iiuriis uidero:nũc qd mihi abs te datˀ:id accipio eos tibi eẽ inimiciſſi
mos:nempe ita dices pp decũas:cõcedo nõ q̃ro iure an iniuria ſint inimici. Quid ergo ille ſibi ſtatuæ æq̃
ſtres:inauratæ uolũtˀquæ.p.R.oculos aioſq; maxie offendũt pp ædem VulcaniˀNã ſcriptũ eẽ uideo quã
dam ex his ſtatuã aratores dediſſe.Si honoris cã ſtatuã dederũt:inimici nõ ſunt:credam⁹ teſtibus tũ.n.ho
nori tuo nũciã religiõi ſuæ cõſulũt.Sin tãi metu coacti dederũt:cõfiteare neceſſe ẽ te in ꝓuicia pec.ſtatuarũ
noie ꝑ uim ac metum coegiſſe.Vtrum tibi cõmodum ẽ elige.Equidẽ libẽter hoc iã crimẽ de ſtatuis relin
quã:ut mihi tu illud cõcedas.q ubi honeſtiſſimũ ẽ.Aratores tibi ad ſtatuã honoris tui cã uolũtate ſua cõtu
liſſe.Da mihi hoc iã tibi mox eximiã partẽ defenſiõis ꝑcideris.Nõ.n.poteris accuſatores tibi iratos ẽt atq;
inimicos dicere.O cãm ſingularẽ o defenſionem miſerã ac pditã nolle hoc accipe reũ ab accuſatore:& eũ
reũ q Pr.in ſicilia fuerit aratores ei ſtatuã ſua uoluntate ſtatuiſſe Aratores de eo bene exiſtimare amicos eẽ.
ſaluum eſſe cupe:metu.t ne hoc uos exiſtimetis obruit.n.aratorũ teſtimõiis utar eo qd datˀ.Certe hoc uo
bis iſta iudicãdũ ẽ eos q iſti inimiciſſimi ſũt:ut ipſe exiſtimari uult ad iſti⁹ honores atq; monumenta pecu
niã:ñ uolũtate ſua cõtuliſſe atq; ut hoc tantum facilime itelligi poſſit:quẽ uoles eorum teſtimõium quos
ꝓduxero q i Sicilia teſtes ſint:ſiue ciuẽ Ro.uelis ſiue Siculũ rogato:& eum qui tibi inimiciſſimus eẽ uide
bitˀ:qui ſe ſpoliatũ a te eẽ dicet & quid ſuo noie i tuã ſtatuã cõtulerit:neminem repis:q neget:&.n.oẽs dede
rũt.Quenq̃ igitˀ putas:dubitatuꝝ qn is quẽ inimiciſſimum tibi eſſe oporteat:q abs te grauiſſimas iniurias
acceperit:pecunia ſtatuæ noie dederit ui atq; iperio adductus:ñ officio ac uoluntate.Et huius ego pecũiæ
lud.quæ ꝑmagna ẽ ipudentiſſimeq; coacta ab inuitis nõ habui rõnem:neq; habere potui q̃tum ab arato
ribus q̃tũ ab negociatoribus q Syracuſis q agrigenti q panormi qui Lylibei negociantˀ eẽt coactum quo
niam itelligitis ipſius quoq; cõfeſſione ab inuitiſſimis coactã eẽ.Venio nũc ad ciuitates ſiciliæ de quibus fa
cillime iudiciũ fieri uolũtatis põt.An ẽt ſiculi iuiti contulerũt:nõ eſt ꝓbabile.Eteni ſic.C.Verrẽ ꝓturã in Si
cilia geſſiſſe cõſtat:ut cũ utriſq; ſatiſfacerẽ nõ poſſet & ſiculis & togatis officii potius i ſocios q̃ ãbitiõis i ciues
rationẽ duxerit.Itaq; cum non ſolum patronum iſtius inſulæ ſed ẽt Sothera inſcriptũ uidi ſyracuſis. Hoc
quantũ eſt ita magnum ut Latinæ uno uerbo exprimi nõ poſſit.Is ẽ nimirũ ſother qui ſalutem dedit.Hu
ius noie ẽt dies feſti agitãtˀ pulchra illa Verrea ñ q̃ſi Marcellia ſed ꝑ marcelleis quæ illi iſtius iuſſu ſubſtule
rũt huius fornix i foro Syracuſis ẽ:i quo nudus filius ſtat:ipſe ãt ex æquo nudatã ab ſe ꝓuinciã pſpicit: hu
ius ſtatuæ omnibus q̃ hoc demõſtrare uidetˀ:ꝓpe nomẽ nõ minus multas ſtatuas iſtũ poſuiſſe Syracuſis
q̃ abſtuliſſe:huic etiã Romæ uideamus i baſi ſtatuaꝝ maximis litteris iciſum a cõmuni Sycilia datas.Quã
obrẽ q hoc ꝓbari põt cuiq̃ tãtos honores habitos eẽ ab inuitis:hic tibi ẽt multo magis q̃ ãte aratoribus ui
dendũ & cõſiderãdũ eſt:qd uelis:magna res eſt:utrũ tibi Siculos publice priuatiq; amicos an inimicos exi

ſtimare uis. Si inimicos qd te tibi futurũ: & quo cõfugies ubi niterẽ mõ aratoꝝ honeſtiſſimoꝝ hoium & locupletiſſimorũ maximũ nũerũ abs te abaliẽaſti. Nũc de Siculis ciuitatib⁹ qd ages dices tibi ſiculos eẽ amicos q poteris q ꝙ nullo i hoie antea fecerũt: ut in eũ publice teſtimoniũ dicerẽt cũ ꝑſerti ex ea ꝓuincia condemnati ſunt cum plures q ibi Pr. fuerunt duo ſoli abſoluti. Hinc cõueniũt cũ lr̃is ueniunt cũ mãdatis ueniunt cũ teſtimoniis publicis q ſi te publice laudarẽt: tamẽ id more potius ſuo q̃ merito tuo facerẽ uiderẽt. Hi cũ de tuis factis publice cõquerunt: nõne hoc idicãt tãtas eẽ iniurias ut multo maluerit de ſuo moi decedere: q̃ de tuis moribus nõ dicere? Cõfitẽdũ ẽ igit̃ tibi neceſſario ſiculos inimicos eẽ. qdẽ & i te grauiſſima poſtulata Cõſulibus ediderunt: & me ut hãc cãm ſalutiſq; ſue defenſionẽ ſuſciperẽ obſecrarũt. Qui cũ a prætore ꝓhiberent̃ a quatuor q̃ſtoribus impedirẽt̃: oĩum minas atq; oĩa picula ꝓ ſalute ſua leuia duxerunt: q priore actione ita teſtimonia grauiter uehementerq; dixerũt: ut Artemonem Centuripinũ Legatum & publice teſtem Qu. Hortenſius accuſatorem nõ teſtem eſſe dixerit. Eteni cũ pp uirtutẽ & fidẽ cum Androne hoie honeſtiſſimo & certiſſimo tũ ẽt pp eloq̃ntiã legatus a ſuis ciuibus electus ẽ ut poſſet multas iſtius & uarias iniurias q̃ aptiſſime uobis planiſſimeq; explicare. Dixerũt Aleſini Catinenſes Tyndaritani Etnẽſes Herbitẽſes Agiriẽſes Netinẽſes Segeſtani numerare oẽs nõ ẽ neceſſe ſatis q̃ multi & q̃ multa priore actione dixerunt: nunc & illi & reliq dicent oẽs. Deniq; hoc in hac cã itelligẽt: hoc aio eẽ ſiculos ut ſi i iſtũ aiaduerſum nõ ſit ſibi relinquẽdas domos ac ſeds ſuas & ex Sicilia decedẽdũ atq; adeo fugiẽdũ eẽ arbitrẽt̃. Hos homines tu ꝑſuadebis ad honores atq; amplitudinẽ tuã pecũias maxias uoluntate ſua cõtuliſſe: Credo q te in tua ciuitate incolumen eſſe nollent: ii monumenta tuæ fortunæ ac nominis in ſuis ciuitatibus eẽ cupiebant: res declarauit: ut cupierĩ. lãd ũdũ. n. mihi nimiũ tenuiter ſiculorũ erga te uolũtatis argumenta colligere uideor: utrũ ſtatuas uoluerit tibi ſtatuere: an coacti ſint de quo homine auditũ eſt unq̃ ꝙ tibi accidit: ut ei⁹ i ꝓuiciã ſtatuæ i locis publicis poſitæ pt̃ ẽt in ædib⁹ ſacris per ui per uniuerſam multitudinẽ deicerẽt̃. Tot homines in Aſia nocẽtes tot in Africa tot i hiſpãia Gallia Sardinia tot i ipa Sicilia fuerũt: ecquo de hoie hoc unquã auditum⁹: nouũ eſt Iud. in Siculis qdẽ & in oib⁹ Græcis mõſtri ſimile nõ crederẽ hoc de ſtatuis niſi iacẽtes reuulſaſq; uidiſſem: ꝓpterea ꝙ paud oẽs Grgcos hic mos ẽ ut: honorẽ oĩbus habitum in monumẽtis huiuſmõi nõ nulla religiõe deoꝝ cõſecrari arbitrẽt̃. Itaq; cũ Rhodii bellũ illud ꝓpe ſoli ſuꝑenus cũ Mithridate Rege geſſerit oẽſq; eius copias accerimũq; eius impetum a mœnib⁹ litoribus claſſibuſq; ſuis exceperint cum & regis inimici ꝑter cæteros eẽnt: ſtatuã ei⁹ q̃ erat apud ipos I celeberrimo urbis loco ne tum qdẽ in ipis urbis piculis atingerunt Forſitã uix cõuẽirẽ uiderẽt̃: quẽ ipum hoiem cuperẽt euertere ei⁹ effigiẽ ſimulachrũq; ſeruare. Sed tñ uidebã apud eos cũ eſſẽ: & religionẽ eẽ quãdã in his reb⁹ a maioribus traditã & hoc diſputare cũ ſtatua ſe eius habuiſſe tẽporis rõnẽ quo poſita eẽt: cum hoie uero quo gereret bellũ. atq; eẽt hoſtis. Videtis igit̃ cõſuetudinẽ religionẽq; Græcoꝝ q̃ monumẽta ẽt a hoſtiũ i bello ipſo ſoleat defenderẽ eã ſũma in pace pr. p. R. ſtatuis ꝑſidio nõ fuiſſe. Taurõmitani quoq; eſt ciuitas fœderata homines quietiſſimi q maxie ab iniuriis noſtroꝝ magiſtratuum remotiſſimi cõſueuerãt eẽ ꝑſidio fœderis hi tñ iſtius euerterẽ ſtatuã nõ dubitauerũt: q̃ ablata baſin: tamẽ in foro manere uoluerunt: qd grauius i iſtum fore putabant ſi ſcirent hoies ſtatuã eius a tauromitanis eẽ deiectã q̃ ſi nullã unq̃ poſitã arbitrarẽt̃. Tyndaritani deiecerũt i foro & ea de cã equũ inanẽ reliquerunt: Leõtini miſera in ciuitate atq; inani: tñ iſti⁹ I Himnaſio ſtatua deiecta ẽ. Nã qd ego de Syracuſanis loqr qd nõ ẽ ꝓpriũ ſyracuſanoꝝ: ſed & illoꝝ cõe cõuẽtus illius ac ꝓpe totius ꝓuĩciæ quãta illuc multitudo q̃ta uis hoium cõueniſſe dicebat̃: tũ cũ ſtatuæ ſũt illi⁹ deiectæ atq; euerſæ. At quo loco: celeberrimo ac religioſiſſimo: ante ipm ſæpe in prio aditu ueſtibuloq; tẽpli: ꝙ niſi Metellus: hoc tã grauiter egiſſet atq; illã iperio edictoq; prohibuiſſet ueſtigiũ ſtatuaꝝ iſtius in tota Sicilia nullũ eẽt relictũ. Atq; ego nõ uereor: ne qn horũ nõ mõi pulſu uerũ oio aduẽtu meo factũ eẽ uideat̃. Oĩa iſta antefacta ſunt: nõ mõ q̃ ego Siciliã uerũ etiã q̃ iſte Italiã attigeret: dũ ego I ſicilia ſũ nulla ſtatua deiecta ẽ: poſtea q̃ illic diſceſſi: q̃ ſũt geſta cognoſcite. Cẽturipinorũ ſenat⁹ decreuit populuſq; iuſſit ut q̃ ſtatuæ. C. Veris ipius & pr̃is & filii eẽnt eas q̃ſtores demoliẽdas locarẽt: dũq; ea demolitio fieret ſenatores. xxx. ñ minus adeſſẽt. Videte grauitatẽ ciuitatis & dignitatẽ neq; eas i urbe ſua ſtatuas eẽ uoluerũt: q̃s inuiti ꝑ ui atq; ipium dediſſent: neq; eius hoĩs i quẽ ipi cũ grauiſſimo teſtimõio qd nũq̃ ãtea Romã mãdata Legatoſq; miſiſſent: & id grauius eẽ putauerũt ſi publico cõſilio q̃ ſi ꝑ ui multitudinis facti uideret̃. cũ hoc cõſilio ſtatuas Cẽturipini publice ſuſtuliſſent: audit Metellus: grauiter fert: euocat ad ſe Cẽturipinũ mgr̃atũ & decẽ prios niſi reſtituiſſẽt ſtatuas: uehemẽter iis minat̃. Illi ad ſenatũ renũciãt: ſtatue q̃ iſtius cãæ nihil ꝓdeſſent: repo- nũt̃. Hic ego aliud alii cõcedo. Metello hoĩ ſapiẽti ꝑſus ñ poſſum ignoſcerẽ ſi qd ſtulte facit. Quid ille hoc putabat Veri criminoſũ fore: ſi eius ſtatuæ eẽnt deiectæ: qd ſæpe uẽto aut aliquo caſu fieri ſolet. Nõ erat i hoc neq; crimẽ ullũ neq; reꝑhẽſio. Ex quo igit̃ crimen & accuſatio naſcit̃? Ex hoĩum iudicio & uolũtate ego ſi metellus ſtatuas reponerẽ Cẽturipinos: nõ coegiſſet hoc dicerẽ. Videte Iud. q̃tũ & q̃ acerbũ dolorẽ ſociorũ atq; amicorũ aĩs ſuſſerit iſtius iniuriæ cũ Cẽturipinorũ amiciſſima & fideliſſima ciuitas q̃ tãtis officiis cũ. p. R. cõiũcta ẽ: ut nõ ſolũ Rẽ. nr̃am ſed ẽt i quouis hoie ꝑuato nomẽ ipm Romãorũ ſp dilexerit: ea publico cõſilio atq; auctoritate iudicarit. C. Verri ſtatuas eẽ i urbe nõ oporteret. recitarẽ decreta Cẽturipinorũ: laudarẽ illã ciuitatẽ id qd᷑ ueriſſime poſſẽ: cõmemorarẽ. x. m. ciuiũ Cẽturipinorũ fortiſſimorũ fideliſſimorũq; ſociorũ eos oẽs ſtatuiſſe monumẽtũ iſti⁹ i ſua ciuitate nullũ eẽ oportere: hæc tñ dicerẽ: ſi ſtatuas metell⁹ nõ repoſuiſſet uelim q̃rerẽ nũc ex ipo metello qd nõ ſua ui & auctoritate mihi ex hac oſone ꝑciderit: eadã opſo pia cõueñire. Neq;. n. ſi maxie ſtatue deiecte eẽnt eas ego uobis poſſem iacẽtes oſtẽdere: hoc uno uterer ciuitatẽ tã grauẽ ſtatuas iudicaſſe. C. Veris demoliẽdas hoc mihi metellus ñ eripuit: hoc ẽt adidit ut q̃rerer ſi mihi uideret̃ tã iniquo iure ſociis atq; amicis iperari: ut is ne i ſuis qdẽ beneficiis libero iudicio uti liceret:

ut uos rogarē:ut cōiecturā faceretis q̄lē in ĩs rebus i tne.L.Metellū fuiſte putaretis:i q̄bus rebus obeſſe m⁹hi poſſe:cū i hac re tā apta cupiditate fuerit i q̄ nihil obfuit:ſed ego metello ñ iraſcor:neq̧ ei ſuā uagationē eripio:q̄ ille apd oēs uult:ut nihil malicioſe neq̧ cōſulto feciſſe uideat̄.Iā igit̄ ē ita pſpicuū ut negaī nō poſſis nullā tibi ſtatuā uolūtate cuiuſq̄ datā:nullā pecuniā ſtatuarū noīe niſi ui expſſam & coactā i quo q̄dē i crimine nō illud ſolū itelligi uolo te ad ſtatuas.H.S.c.xx.m.coegiſſe ſed multo ēt illud magis q̧ ſimul demōſtrādū ē quātū odiū i te aratorū q̄tū oium ſiculorū ſit:& fuerit i quo q̄ oīa deſenſio futura ſit i cōiectura aſſeq nō queo.Oderūt ſiculi.Togatorū.n.cā multa feci.at hi q̄dē acerrimi inimiciſſimiq̧ ſūt inimicos hēo.C.R.q̧ ſociorū cōmoda ac iura defendi:at ſocii in hoſtiū numero ſe abs te habitos q̄rūt̄ aratores inimici ſūt pp decumas q̄d q̄ agros imunes liberoſq̧ arant cur oderūt:cur alleſini:cur Cēturipini:cur Segeſtani:cur halicienſes:q̧ genus hoium:quē ordinē pferre poſſis q̄ te nō oderit:ſiue cies Ro.ſiue Siculorū ut etiā ſi cām cur te oderit:nō poſſim dicere:tamē illud dicēdū putē quē oēs mortales oderint eū quoq̧ nobis odio eſſe oportere:an hoc dicere audebis utrū de te aratores utrū deniq̧ Siculi uniuerſi bene exiſtiment:ad rē id non ptinere:neq̧ tu hoc dicere audebis:neq̧ ſi cupies licebit.Eripiūt tibi oronē cōtemnendorū Siculorū atq̧ aratorū ſtatuæ illæ eq̄ſtres q̄s tu paulo ante quā ad urbem uenires pōi:inſcribiq̧ iuſſiſti ut oīum inimicorū aīos accuſatorūq̧ tardares.Quis.n.tibi moleſtus eēt:aut q̄s appellare auderet:cū uideret ſtatuas ab negociatoribus ab aratorib⁹ a cōi Sicilia:q̧ eſt aliud in illa puincia genus humanū:nullū ergo ab uniuerſa puincia generatimq̧ a ſingulis ei⁹ ptibus nō ſolū diligit̄:ſed etiā ornat̄.Quis hōc attigere audeat:potes igit̄ dicere nihil tibi obeſſe oportere aratorū negociatoꝝ Siculorūq̧ oium teſtimonia cū eorū noib⁹ in ſtatuarum inſcriptione poſitis omnem te ſperabis inuidiam atq̧ infamiam tu: extinguere poſſe:an quorū auctoritate tu ſtatuas cohoneſtare tuas conatus es eorum ego dignitate accuſat onem meam probaī nō potero:niſi forte q̄d apud publicāos gratioſus fuiſti in ea re ſpes te aliq̄ cōſolat̄:q̄ g̃ra ne q̄d tibi pdeſſe poſſet:ego mea diligētia pfeci:ut ēt obeſſe deberet:tu tua ſapiētia curaſti.Et.n.rē totā Iud. breuiter cognoſcite in ſcriptura Siciliæ p mſo ē q̄dā.L.Carp.q̄ & ſui q̄ſtus cā & fortaſſe q̄d ſociorū intereſſe arbitrabat̄:bene penit⁹ i iſti⁹ familiaritatē ſeſe dedit.Is cū Pr.circū oīa fora ſectaret̄:neq̧ ab eo unq̄ diſcederet:i eā iā uenerat familiaritatē cōſuetudinemq̧ in uendendis iſtius decretis & iudiciis trāſigendiſq̧ negociis:ut ppe alter Timarchides numeraretur:hoc erat etiam capitalior quot idem pecuniis qui ab iſto aliquid mercabant̄.fœnori dabat.Ea autem fœneratio erat huiuſmodi iudices ut etiam hic quæſtus huic cedere.Nam quis pec. ferebat is expenſas:quibus cum contrahebat aut ſcribæ iſtius:aut Timarchida aut etiam ipſi iſti referebat acceptas.Idem pterea pecunias iſtius extraordinarias grandes ſuo noīe fœnerabat̄:ibic prio capinati⁹ āteq̄ in iſtius tātum familiaritatem peruēniſſet aliquotiens ad ſocios lr̄as de iſti⁹ iniuriis miſerat. Canulei⁹ uero q̄ in portu Syracuſis opas dabat furta quoq̧ iſtius permulta noiatim ad ſocios pſcripterat:ea q̄ ſine portorio Syracuſis erāt exportata:portata:portū āt & ſcripturas eadē ſocietas habebat.Ita factū ē ut eſſēt p multa q̄ ex ſocietatis litteris dicere i iſtū ac pferre poſſem⁹.Verū accidit ut Carpinati⁹ q̄ iā cum iſto ſumma cōſuetudine pterea oratiōe cōiunct⁹ eſſet.crebras poſtea litteras ad ſocios de iſti⁹ ſummis officiis in rē cōem bñficiiſq̧ mitteret.Et.n.tū iſte oīa q̄cūq̧ Carpinati⁹ poſtulabat facere & decernere ſolebat:tū ille ēt plura ſcribebat ad ſocios:ut ſi poſſet q̄ ātea ſcripſerat ea plane.extiguerēt:ad extremum uero cum iſte iā diceba:eiuſmō litteras ad eos miſit:ut huic frequētes obuiā pdirent.gr̄ās aſq̧ agerent:facturos eē ſi q̄d Iperaſſet ſtudioſe pollicerent̄.Itaq̧ ſocii fecerunt uetere iſtituto publicanorū nō quo iſtum ullo honore dignū arbitrarēt̄:ſed q̧ ſua itereē putabāt ſe mēores gratoſq̧ extimari gratias iſti egerunt.Carpiatium ſæpe ad ſe de ei⁹ officiis lr̄as miſiſſe dixerūt iſte rūdiſſet:ea ſe libēter feciſſe:opas Carpinatii magnope laudaſſet:dat amico ſuo cuidā negocium q̄tum magiſter erat ei⁹ ſocietatis:ut diligēter caueret:atq̧ pſpiceret ne q̄d eēt in litteris ſocioꝝ q̧ cōtra ſuum caput atq̧.exiſtiationem ualeī poſſet.Itaq̧ ille multitudinē ſociorum remota decumanos cōnocat rem defert̄:ſtatuūt illi at.p decernūt:ut hæ lr̄æ q̄bus exiſtimatio.C.Verris læderet̄ remoueret̄ opaq̧ daret̄:ne ea res.C.Verri fraudi eē poſſet.Si oñdo hoc decreuiſſe Decumāos:ſi planū facio hoc decreto remotas eſſe litteras:q̄d expectatis amplius:poſſum ne rē magis iudicatā afferre:magis reū cōdēnatū i iudiciū adducere:At quorū iudicio cōdemnatū:nempe eorū quos hi q̄ ſeueriora iudicia dñiderabāt:arbitrent̄ reos iudicari optere publicanoꝝ iudicio quos uidelicet nūc populus Iud.poſcit de q̄b⁹ ut eos Iud.habeamus legē ab hoie nō nr̄i generis nō ex Eq̄ſtri loco pfecto ſed nobiliſſimo pmulgatā uidemus. Decūani hoc ē pricipes & q̄ſi ſenatores publicanoꝝ remouēdas:d medio lr̄as cēſuerūt.Habeo ex his q̄ afferūt:quos pduci:q̄bus hoc pdncā hoies hōeſtiſſimos ac locupletiſſimos iſtos pricipes.Eq̄ſtris ordinis quorū ſplēdore uel maxie iſtius q̄ legē pmulgauit oratio & cā nitet̄.Veniēt i mediū:dicēt.q̄d:ſtatuerit. Profecto ſi recte hoies noui nō mētient̄:lr̄as.n.cōes de medio remouere potuerūt:fidē ſuā & religionē remouere nō poſſunt.Ergo eq̄tes ro.te ſuo iudicio cōdēnari noluerūt.Vos nūc utrū illorū iudiciū an uolūtatē ſeq malitis:cōſiderate.At uide q̄d te amicorū tuorum ſtudiū q̄d tuū cōſilium q̄d ſociorū uoluntas adiuuet:dicam paulo amplius:Neq̧.n.iam uereor neqs hoc me magis accuſatorie q̄ liber̄ dixiſſe arbitret̄.Si iſtas lr̄as ñ decreto Decumanorū mīi remouiſſent tātū poſſem in te dicere q̄tū in litteris inueniſſem:Nūc decreto iſto facto litteriſq̧ remotis tātū mihi licet dicer̄ quātū poſſū:tātū iudici ſuſpicari:quātū uelit.Dico te maximū pōd⁹ auri & argēti eboris purpuræ plurimā ueſtē Melitēſem plurimā ſtragulā multā delicatā ſuppelectilē plurima uaſa corīthia magnū numerū frumēti ui mellis maximā ſyracuſis exportaſſe:his p reb⁹ q̧ portoriū ñ eēt datū:lr̄as ad ſocios miſiſſe.L.Canueliū q̄ i portu opas daret:ſatis ne magnū hoc crimen uidet̄:nullū opinor maius:q̄d defendit Hortēſius:poſtulabat ut lr̄as Canueli pferā:Crimē hui uſmōi:niſi litteris cōfirmet̄:inane dicet:Clamabo lr̄as rēotas eē de medio decreto ſociorū erepta mihi eē iſtius īdicia:ac mōumēta furto

rũt. Aut hoc cõtendat nũq̃ eẽ factũ: aut oĩa tela excipiat neceſſe ẽ. Negas eẽ factũ: placet mihi iſta defẽſio deſcẽdo: æqua. n. cõditio æquũq; certamen ꝓponiẽ: ꝑducã teſtes: & ꝑducã plures eodẽ tp̃e quonĩa tũ cũ actũ eſt una fuerũt: nũc quoq; una ſunt: cũ iterrogabunẽ: obligenẽ nõ ſolũ iuriſiurãdi atq; exiſtimatiõis periculo: ſed etiã cõmuni inter ſe cõſciẽtia ſi planũ fit hoc ita queadmodũ dico eſſe factum: nõ poteris dicere Hortenſi nihil i iſtis fuiſſe litteris qd̃ Verrẽ læderet nõ mõ id nõ dices ſed ne illud qdẽ tibi dicere licebit tantũ q̃tũ ego dicã: nõ fuiſſe. Ergo hoc uẽo cõſilio & g̃ra ꝑfeciſtis: ut quẽadmodũ paulo ante dixi: & mihi ſũma facultas ad accuſandũ dareẽ: & iudicibus libera poteſtas ad credẽdũ: qd̃ cũ ita ſit. nihil fingã: tamẽ meminero me nõ ſuſpiſſe quẽ accuſarẽ: ſed recepiſſe ꝙ defẽderẽ. Vos ex me cãm nõ a me ꝓbatã: ſed ad me delatã audire oportere. Me Siculis ſatis eẽ facturũ ſi q̃ cognoui i Sicilia: q̃ accepi ab ipſis diligẽter expoſuero. P. R. ſi nullius uim nullius potẽtiã pti uero uobis ſi facultaẽ uere atq; honeſte iudicadi fide & diligẽtia mea fecero: mihi in eo fine minimũ qdẽ de meo curriculo uitæ qd̃ mihi ſemp ꝓpoſitũ fuit deceſſero. Quapp nihil eſt qd̃ metuas: ne qd̃ mecũ fingã ẽt qd̃ lætere hẽs: multa. n. q̃ ſcio abs te eẽ cõmiſſa: qd̃ aut nimiũ turpia aut parũ credibilia ſũt: ꝓtermittã tantũ agã de hoc toto noĩe ſocietatis: ut eã ſcire poſſitis: q̃ram decretũ ne ſit: cũ id inuenero: q̃ ram remotæ ne ſint lr̃æ: cũ id quoq; cõſtabit: uos iã me tacito intelligetis: ſi illi q hoc iſtius cã decreuerũt Eq̃tes P. nũc iidẽ in eũ iud. eẽnt: iſtũ ſine dubio cõdẽnarẽt: de quo lr̃as eas q̃ iſtius furta iudicarent: & ad ſe miſſas & ſuo decreto remotas ſcirẽt eẽ quẽ igiẽ ab iis Eq̃tibus R. q iſtius cã cupiunt oĩa: q ab eo benigniſſime tractati ſũt: cõdẽnari neceſſe eſſet: is a uobis Iu. nulla ui aut rõne abſolui põt. Ac ne forte ea q̃ ſemota de medio atq; erepta uobis ſũt: oĩa ĩta cõdita fuiſſe atq; ita abdite lawiſſe uideanẽ: ut hac diligẽtia q̃ ego expectari a me maxĩe puto: nihil boꝶ iueſtigari nihil aſſeq potuerit. q̃ cõſilio aliquo aut rõne inuẽiri potuerũt: inuẽta ſũt Iu. manifeſtis in rẽbus hoiem iã teneri uidebis. Nã qd̃ i publicanoꝶ cauſis ut plurimũ ætatis meæ uerſor: ueheměterq; illũ ordinẽ obſeruo ſatis cõmode mihi uideor eorũ ↄſuetudinẽ uſu tractãdoq; cognouiſſe. Itaq; ut hoc cõperi remotas eẽ lr̃as ſocietatis: habui rõnẽ ãnorũ ꝑ quos iſte I Sicilia fuiſſet deĩde q̃ſiui: qd̃ erat inuẽtu faciliimũ q ꝑ eoſdẽ annos m̃ri iſtius ſocietatis fuiſſent: ſciebã. n. hãc m̃rorũ q tabulas hẽrent: cõſuetudinẽ eẽ: ut cũ tabulas nouo m̃ro traderẽt exẽpla lr̃arũ ipſi hẽre nõ nollẽt. Itaq; ad. L. Vibiũ Eq̃tẽ Ro. uirũ p̃timariũ quẽ repiebã m̃rum fuiſſe eo ipſo anno q mihi maxĩe q̃rẽdus erat: primũ ueniſane hoi ꝑter opinionẽ ĩprouiſo ĩcidi: ſcuratus ſum q̃ potui & q̃ſiui oĩa: iuẽi duos ſolos libellos ab. L. Canuleio miſſos ſociis ex portu Syracuſis i qbus erat rõ ſcripta mẽſiũ cõpluriũ rerũ exportatarũ iſtius noĩe ſine portorio. Itaq; obſignaui ſtatim erãt hic ex eo genere qd̃ ego maxĩe gẽus ex ſociorũ lr̃is repire cupiebã. Verũ tãtũ iueni Iu. qd̃ apd̃ uos q̃ſi exẽpli cã ꝑferre poſſem: ſed tamẽ qcq̃d erit i bis libellis: q̃tulũcũq; uidebiẽ eẽ Hoc qdem certe manifeſtũ erit de cæteris ex hoc cõiecturã facere debebitis. Recita mihi q̃ſo hũc primũ libellũ: deide illum alterũ. LIBELLVS Canuleiani. Nõ q̃ro unde. cccc. amphoras mellis habueris unde tã tã melitẽſem ueſtẽ: unde quĩq̃ginta triclinlorũ lectos: unde toto cãdelabra: nõ ĩquã iã q̃ro unde hæc habueris ſed quo tibi tãtum opus fuerit: id q̃ro: õmitto de melle: ſed tãtum ne meliteſium q̃ſi ẽt amicorũ uxores: tãtũ ſictoriſq̃ſi ẽt oium iſtorũ uillas ornaturus eſſes. Cũ hic paucorũ mẽſium rõ in bis libellis ſit facite ut uobiſ triẽni totius ueniat i mẽtẽ: ſic cõtẽdo. Ex bis ꝑuis libellis apd̃ unũ nr̃um ſocietatis reptis: uos iã coniectura aſſeq poſſe cuiuſmõi ꝑdo iſte i illa ꝓuincia fuit: q̃ multas cupiditates q̃ uarias q̃ ĩfinitas babuerit q̃tã pecũiã nõ ſolũ numeratã uerũetiã huiuſmõi rebus poſitã cõfecerit: q nobis alio loco plãius explicabunẽ. Nũc hoc attendite bis exportatiõibus q̃ recitatæ ſũt ſcribit. HS. lx. ſocios ꝑdidiſſe ex uiceſima portorii Syracuſis paucilis igiẽ menſibus ut hi puſilli & cõtẽti libelli Idicãt furta Pr. q̃ eſſent. HS. duodecies ex uno oppido: ſolo exportata ſũt. Cogitate nũc cũ illa ſit hæc ĩſula q undiq; exiẽ maritimos habeat: qd̃ ex cæteris locis exportatum puteris: qd̃ A grigẽto qd̃ Lilybeo: qd̃ panormo: qd̃ Athenis: qd̃ Haleſia: qd̃ Catina: qd̃ ex cæteris oppidis: qd̃ uero meſſana: quẽ iſti ſibi locũ maxime arbitrabaẽ: ubi aĩo ſemp ſoluto liberoq; erat: qd̃ ſibi iſte mãertinos delegerat ad quos oĩa q̃ aut diligentius ſeruanda aut occultius exportãda erãt deportaret: his inuentis libellis cæteri remoti: & diligentius ſunt recõditi. Nos tamẽ ut oẽs itelligãt: hoc nos ſine cupiditate agere his ipis libellis cõtẽti ſumus Nũc ad ſociorũ tabulas accepti & expenſi q̃s remouere hõeſte nullo mõ potuerũt: & ad amicum tuũ Carpinatium reuertemur. Inſpiciamus Syracuſis a Carpinatio cõfectas tabulas ſocietatis q̃ ſignificabãt multis noĩbus eos hoĩes uſurã a Carpinatio feciſſe q pecuniã Verri dediſſẽt. Erit nobis luce clarius Iud. cũ eos ipſos ꝑduxero qui dederunt. Intelligitis eni illa tempora ꝑ quæ cũ eẽnt in periculo præcio ſeſe redemerũt: cum ſocietatis tabulas nõ ſolũ cum cõſulibus uerumetiã menſibus conuenire. Cũ hæc maxĩe cognoſceremus: etiã i manibus tabulas haberemus: repẽte aſpicimus lr̃as eiuſmodi q̃ſi quædam uulnera tabularũ recentia: ſtatim ſuſpitiõe offenſi ad ea ipa noĩa oculos aiumq; tranſtulimus erãt acceptæ pecuniæ a. C. Verrutio ſic tamen ut uſq; ad alterum. C. litteræ conſtarent integræ: reliqui oẽs eẽnt in litura alterum tertium quartum per multa erãt eiuſmodi nomina. Cum manifeſta res tam flagitioſa tabularũ atq; iſignis turpitudo teneretẽ: q̃rere incipimus de Carpinatio. Quiſnã eſſet is Verrutius q̃ tũ tãtæ pecuniæ rõnẽ beheret: haberet homo auerſari rubere ꝙ lege excipiunẽ tabulæ publicãorũ quo minus Romã deportenẽ: ut res q̃ maxĩe clara ac teſtata eẽ poſſet: i ius Metellũ Carpinatium uoco: tabulaſq; ſocietatis i forũ defero: ſit maxĩus cõcurſus hoium: & qd̃ erat Carpinatii nota cum iſto Pr. ſocietas ac fœneratio ſumma expectabant oẽs: quid in tabulis cõtinereẽ rem ad Metellum defero me tabulas ꝑſpexiſſe ſociorum: in his tabulis magnã rõem. C. Verutii ꝑ multis nominibus eẽ neq; hoc ꝑſpicere ex cõſulũ menſiũq; rõe huc Verrutiũ neq; ante aductum. C. Verris neq; poſt deceſſionẽ q̃cq̃ cũ Carpinatio rõis habuiſſe. Poſtulo mihi reſpõdeat q̃ſit iſte Verrutius mercator an arator an pecuniarius I Sicilia ſitan deceſſerit: clamanẽ oẽs ex cõuẽtu neminẽ unq̃ ex Sicilia fuiſſe uerrutiũ ego iſtare ut mihi rñderet: ubi eẽt: q̃s eẽt: unde eẽt: cur

ſeruus ſocietatis qui tabulas confecerit ſemp in Verutii noie certo ex loco mēdoſus eſſet. Atq; hæc poſtu-
labam nō quo illū cogi putarē oportere:ut ea mihi reſpōderet inuitus:ſed ut oibus iſtius furta illius flagiti
nm utriuſq; audacia pſpicua eē poſſet. Itaq; illū iniuriæ metu cōſciētiaq; peccati mutum atq; examinatū ac
uix uiuū relinquo:tabulas in foro ſūma hoīum frequētia exſcribo adhibent̄ in exſcribēdo de cōuētu uiri
primarii:literæ lituræq; oēs aſſimulatæ expreſſe de tabulis in libros trāſferunt̄. Hæc oīa ſūma cura & di-
ligētia recognita & collata & ab oibus honeſtiſſimis obſignata ſunt. Si Carpinatiꝰ tū mihi reſpōdere nolu
it:reſpōde mihi nūc tu Verres quē eē hūc tuū pene gētilē Verrutiū putes fieri ñ pōt ut quē uideo te Pr.i.Si-
cilia fuiſſe:& quē ex ipſa rōne itelligo locupletē fuiſſe:eū tu i tua ꝓuicia nō cognoueris. Atq; adeo hoc ne lō
gius aut obſcuriꝰ eē poſſit:ꝓcedite i mediū.explicate deſcriptionē imaginēq; tabulaꝝ:ut oēs mortales iſti-
us auaritiæ nō iā ueſtigia:ſed ipſa cubilia uidere poſſint. Videtis Verrutiū:uidetis primas l̄ras itegras uide
tis extremā partē nois codam illam Verris tāq̄ in luto demerſam eē in liturā. Sic habēt ſe tabulæ Iu.ut ui-
detis:q.i expectatis. Quid q̄ritis amplius? Tu ipſe Verres qd ſedes? Quid moraris? nā aut exibeas nobis Ver
rutiū neceſſe ē:aut te eē Verrutiū fateare:laudant̄ oratores ueteres Craſſi illi & antonii qd crimina diluere
dilucide ꝗ copioſe rerū cās defendere ſolebāt. Nimirū illi nō igenio ſolū his patrōis:ſed fortūa ēt ꝓſtiterūt.
Nemo.n.tūc ita peccabat:ut defenſioni locū nō relinq̄ret:nemo ita uiuebat ut nulla eiꝰ uitæ pars ſummæ
turpitudinis eſſet expers nemo ita in manifeſto peccato tenebat̄:ut cū ipudens fuiſſet in facto:tū iprudenti
or uideret̄:ſi negaret. Nunc uero qd faciat Hortenſius? auaritiæ ne crimina frugalitatis laudibꝰ deprecet̄.
At hoīem flagitioſiſſimū libidinoſiſſimū nequiſſimūq; defendit:an ab hac eiꝰ infamia nequia ueſtros aīos
in aliā partē fortitudinis cōmemoratiōe traducat? At homo inertior & ignauior magis uir iter mulieres
q̄ impura inter uiros muliercula proferri nō poteſt At mores cōmodi:quis cōtumacior?quis inhumani-
or:quis ſupbior:ad hæc ſiue cuiuſq̄ malo:qs acerbior:qs icidior qs crudelior unq̄ fuit:hoc hoīe atq; in eiuſ
modi cauſa qd facerēt oēs Craſſi & Antonii:tātū opinor Hortenſi ad h̄c cām nō accederēt:neq; in alteri-
us impudentia ſui pudoris æſtimationem amitterent. Liberi enim ad cauſas ſoluti q; ueniebāt:neq; com
mittebant:ut ſi impudentes in defendendo eſſe noluiſſent ingrati in deſerendo exiſtimarentur.

M.T.C.IN.C.VERREM ACCVSATIONVM LIBER QVINTVS.

OMnes Qui alterū Iu.nulliꝰ ipulſi inimicitiis nulla priuati læſi iiuria nullo ꝓmio ad
ducti i iudiciū Rei.P.cā uocāt:ꝓuideṙ debēt ñ qd ōeris i pſētia tollāt:ſed ēt q̄tū i oēm
uitā negocii ſuſcipere cōent̄. Legē.n.ſibi idicūt inocētiæ cōtinētiæ uirtutūq; oīum q
ab altero rōnē uitæ ꝓpoſcūt:atq; eo magis ſi id ut āte dixi faciūt nulla re cōmoti alia
niſi utilitate cōi. Nā q ſibi ſumpſit:ut corrigat mores alioꝝ & pctā rephēdat:qs huic
ignoſcat:ſi q̄ i re ipſe ab religiōe officii declinarit? Quapp hoc ēt magis ab oibꝰ eiuſ
mōi ciuis laudādꝰ ac diligēdꝰ ē.q ñ ſolū.p.R.ciuē i pobū rēouet:uerūetiā ſe pſti eiuſ
mōi fore ꝓfitet̄:ac ꝓſtare ut ſibi nō mō cōmūi uolūtate uirtutis atq; officii:ſed ēt ut q
dā magis neceſſaria ratiōe recte ſit hōeſteq; uiuēdū. Ita hoc Iu.ex hoīe clariſſimo at
q; eloq̄ntiſſimo. L.Craſſo ſæpe auditū ē:cū ſe nulliꝰ rei tā pœnitere diceret:q̄ q.C.Carbonē unq̄ in iudiciū
uocauiſſet. Minꝰ.n.liberas oīum uolūtates rerū hēbat. Et uitā ſuā pluribꝰ q̄ uellet obſeruari oculis arbitra
bat̄. Atq; ille his ꝓſidiis igēii fortūæq; mūitꝰ:tñ hac cura cōtiebat̄ q̄ ſibi nōdū ɔfirmato cōſilio ſed ieūte etatæ
ſuſcepat. Quōinꝰ ēt perſpicit̄ eorū uirtutis & itegritas:q̄ ad hāc rē adoleſcētuli quā q iam firmata ætate de-
ſcendunt. Illi enim antequā potuerunt exiſtimare quanto liberior uita ſit eorum qui neminem accuſaue
rint:gloriæ cauſa atq; oſtentationis accuſant:nos qui iam & quid facere & quantulū iudicare poſſemꝰ oſtē
dimus:niſi facile cupiditates noſtras teneremus:nunquā ipſemet nobis ꝑcideremus iſtā licentiā libertatēq;
uiuendi atq; hoc plus oneris hēo quā qui cæteros accuſarunt ſi onus eſt id appellandum quod cum læti
cia feras ac uoluptate. Veruntamen hoc ego āplius ſuſcœpi quā cæteri quod ita poſtulat̄ ab omnibus ut ab
iis ſe abſtineant maxime uitiis:in quibus alteꝝ repræhenderunt:furē aliquē ut rapacem accuſaris:uitāda
tibi ſemper erit omnis auaritiæ ſuſpitio:maleficium quempiā adduxeris aut crudelem. Cauēdū erit ſemp
nequa in re aſperior aut inhumanior fuiſſe uideare. Coruptorem. Adulterum prouidendum diligēter ne
q; in uita ueſtigiū libidinis appareat. Omnia poſtremo q̄ uindicaris in altero. Tibi ipſi uehemēter fugiēda
ſunt. Etenimmodo accuſator:ſed ne obiurgator quidem ferendus eſt:is q qdꝰ i altero uitium repræhen
dit i eo ipſe dephendit̄. Ego in uno homine omnia uitia q̄ poſſūt i hoīe pdito nefarioq; eē rephēdo nullū
eē indicium libidinis ſceleris audaciæ qd nō in unius iſtius uitam pſpicere poſſitis. Ego i iſto reo legē hāc
Iud.mihi ſtatuo:uiuēdū ita eē:ut iſti nō mō factis dictiſq; oibus:ſed ēt oris oculorūq; illa cōtumacia ac ſup
bia quā uidetis:diſſimilimus eē hac ſemp fuiſſe uidear. patior.nō moleſte Iud.eā uitā q̄ mihi ſua ſponte ā-
tea iucūda fuerit:nūc iā mea lege & conditione neceſſariam quoq; futurā. Et i hoc homine ſepe a me q̄ris.
Hortēſi qbus inimicitiis aut qua iniuria adductus ad accuſandū deſcēderim. Mitto iam rōnē officii mei &
neceſſitudiniſq; Siculoꝝ de ipſis tibi inimicitiis reſpōdeo an maiores ullas inimicitias putas eē q̄ cōtrarias
hoīum ſnīas ac diſſimilitudines ſtudiorū & uolūtatū:fidem ſanctiſſimā i uita q putat:pōt ei nō inimicus
eē q Quæſtor Cōſulē ſuū cōſiliis cōmiſſis pecunia tradita rebus omnibus creditis ſpoliare relinq̄re ꝓde-
re oppugnare auſus ſit:pudorē & pudicitiā q colit pōt aio æquo iſtius quotidiana adulteria meretricia di
ſciplinam domeſticū lenocinium uidere:Qui religiones deoꝝ imortaliū retinere uult ei:q fana ſpoliarit:
oīa q ex Theſaꝝ orbitis ꝓdari ſit auſus inimicꝰ nō eē q pōt:q iure æquo oēs putat eē oportere is tibi nō in
feſtiſſimꝰ ſit cū cogitet uarietatē libidinēq; decretorū tuorūq; ſociorū iniuriis ꝓuinciarūq; icōmodis doleat
is in te nō expilatione Aſiæ uexationē pamphiliæ ſqualore & lachrymis Siciliæ concitet̄. Qui ciuiū Rōa:

iura ac libertatē ſanctā apud oēs hri uult.ſs nō tibi plus ēt quā inimicus eē debeat:cū tua uerbera cū ſecures
cū cruces ad ciuiū Ro ſupplicia fixas recordet:an ſi q̄ i re cōtra rē meā decreſſet:aliqd iniuria iure me ei ini
micū eē arbitrater.Cū oīa cōtra oium bonorū rē cāni rōnē utilitatē uoluntatēq; fecerit.Quæris cur ei ſim
inimicus:cui.P.R.īfeſtus ſit:q ꝓſerti plus ēt quā pars uirilis poſtulat ꝓ uolūtate.P.R.oneris ac muneris ſu
ſcipe debeā.Quid illā q̄ leuiora uidet̄ eē nō ciuiuſuis aium poſſunt mouere ꝙ ad tuā ipus amicitiā cætero
rūq; oium maioꝝ atq; nobiliū faciliorē aditū iſtius haber nequitia:& audacia q̄ cuiuſq̄ nrm uirtus & integri
tas.Odiſtis hoium nouorū iduſtrias:deſpicitis eorū frugalitatē:pudorē cōtēnitis:igeniū uero & uirtutē de
præ:ſſam extīctāq; cupitis.Verrē amatis:ita credo ſi nō uirtute.nō iduſtria:nō īnocētia:nō pudore:nō pudi
citia at ſermone:at lr̄is:at humanitate eius delectamini.Nihil horū ē cōtraq; ſunt oīa:cū ſūmo decore ac tur
pitudie cū ſingulari ſtulticia atq; ihumanitata oblita.Huic hoī ſi cuius domus patet utrū ea patere an hiare
ac poſcere aliqd uidet̄:hūc urī ianitores:hūc cubiculari diligūt:hūc liberti nrī:hūc ſerui ancillæq; amant:hic
cū uenit extra ordinē uocat̄ hic ſolus itroducit̄ cæteri ſæpe frugaliſſimi hoies excludūt̄.Ex quo itelligi pōt
eos uobis eē cariſſimos:q ita uixerūt:ut ſine uro ꝓſidio ſalui eē nō poſſint.Quid hoc cuiq̄ ferendū putas eſſe
nos ita uiuere i pecūia tenui.Vt ꝑſus nihil acgre uelimus:tui dignitatē nrām populiq; Ro.bñficia non co
piis:ſed uirtute tueamur iſtū rebus oibus undiq; ereptus ipune eludētē circumfluere atq; habūdare hui' ar
gēto domos urās huius ſignis & tabulis forū comiuūq; ornari ꝑſertī cum uos uro Marte his rebus oibus
abundetis.Verrē eē q urās uillas ſuis maibus ornet.Verrē eē q cum.L.Mummio certet ut plures hic ſocio
rū urbes q̄ ille hoſtiū ſpoliaſſe uideat̄.plures hic ſolus uillas ornamētis fanorū q̄ ille fana ſpoliis hoſtiū or
naſſe:& ipe erit ob eā rē uobis carior:ut cæteri libētius ſuo piculo urīs cupiditatibus ſeruiāt: uerū hæc dicēt̄
alio loco & dicta ſunt.Nūc ꝓficiſcemur ad reliq̄.ſi pauca ante erimus a uobis iu.deꝓcati ſupiore oium ora
tiōe p attētos uros aīos habuimus.Id fuit uobis gratū admodū:ſed multo erit gratius ſi reliq̄ uoletis atten
dere ꝓpea qd' i his oibus q̄ antea dicta ſunt erat quædā ex his uarietate ac nouitate rerū ac criminum dele
ctatio.Nunc tractare cēim iſtituimus frumētaria q̄ magnitudine iniuriæ fere criminibus cæteris antecell t
iucunditatis i agendo & uarietatis minus habebit urā āt auctoritate & prudentia digniſſimū eſt iu.in audi
endo diligētiā nō minus religiōi tribuere q̄ uoluptati.In hac cā frumentaria congoſcēda hæc uobis ꝓpōite
iu.uos de rebus fortuniſq; ſiculorū oium de ciuiū Ro.q arāt in Sicilia bōis:de uectigalibus a maiorib' tra
ditis de uita uictuq;.p.R.cognituros.Quæ ſi magna atq; adeo maxia uobis uident̄ q̄ uarie & q̄ copioſe di
cant̄ expectare nolite.Nemini ē ueſtrū ꝓterit iu.omnē utilitatē opportunitatēq; ꝓuinciæ ſiciliæ:quæ ad cō
moda.p.R.adiūcta ſit cōſiſtere i re frumētaria maxie in cæteris rebus adiuuamur ex illa ꝓuincia:hac uero
alimur ſuſtinemur.Ea cā tripartita iu.erit in accuſatione:primū.n.deide de Decumano empto dicemus
frumēto poſtremo de æſtimato.Inter Siciliā cæteraſq; ꝓuincias iu.in agrorū uectigaliū rōnibus hoc inter
eſt qd cæteris aut ſpoſitū uectigal certū qd ſtipendiarium dicit̄:ut Hiſpanis cæteriſq; pœnorū.q̄ſi uictoriæ ꝓ
miū ac pœna belli aut cēſoria locatio cōſtituta ē:ut Aſia lege ſempronia.Siciliæ ciuitates ſic i amicitiā fidēq;
recepimus ut eodē iure eēnt quo fuiſſent eadē cōditiōe.p.R.parerēt q̄ ſuis antea paruiſſent.per paucæ Sici
liæ ciuitates ſunt bello a maioribus nrīs.ſubactæ q̄rū ager cū eēt publicus.p.R.factus tamē illis ē reditus:is
ager a Cēſorib' locari ſolet.Fœderatæ ciuitates duæ ſunt quarū Decumæ uenire nō ſoleāt.Mamertina &
Tauromitana:quoq; ꝓterea ſine fœdere imunes ciuitates ac liberæ.Cēturipina Aleſina Segeſtana Haliciēſis
panormitana:ꝓterea oīs ager Siciliæ ciuitatū Decumanus:et ſiēq; ante ipiū.p.R. ipſorū Siculorū uoluntate
& iſtitutis fuit.Videte nūc maiorū ſapiētiā:q cū Siciliā tā opportunū ſubſidiū belli atq; pacis ad.R.p.adiun
xiſſent tāta cura Siculos tueri & retinere uoluerūt.ut nō mō eorū agris uectigal nouū nullū ipunerēt:ſed
ne legē uenditiōis Decumarū:neue uēdūdis aut ipis aut locum cōmutarent.ut certo tpe anni ut ibidem i
Sicilia deniq; ut lege Hieronica uenderent uoluerunt eos in ſuis reb' ipſos itereſſe:eorū aios nō mō lege
noua:ſed ne noie q̄dem legis nouo cōmoueri.Ita Decumas lege Hieronica ſemp uēdēdas cēſuerūt:ut iis
iucūdior eēt mūeris illius functio:ſi eius Regis:q Siculis cariſſimus fuit:nō ſolū iſtituta cōmutato imperio
uerūetiā nomē maneret.Hoc iure ante Verrē Pr.Siculi ſemp uſi ſunt:hic primus iſtituta oium cōſuetudi
nē a maioribus traditā cōditionē amicitiæ cōuellere & cōmutare auſus ē.Qua in re primū illud repbēdo
& accuſo cur i re tā ueteri tā uſitata q̄cq̄ noui feceris:ingenio aliqd aſſecutus es:tot homines ſapiētiſſimos
qui illā ꝓuinciā ante te tenuerūt:prudētia cōſilioq; uiciſti Eſt tuum ē igenii prudentiæq; tuæ do hoc tibi
& concedo.Scio te Romæ cū Pr.eſſes dicto tuo poſſeſſiōes hæreditatū ad alienos a primis hæreditatibus
ad ſecūdos:a legibus ad libidinē tuā tráſtuliſſe.Scio te edicta ſuperiorū oium correxiſſe & poſſeſſiōes hæ
reditatū nō ſecūdū eos:q proferrent:ſed tuū ſecūdū eos q dicerēt teſtamentū factū dediſſe:eaſq; res nouas abs
te platas & inuentas magno tibi quæſtu fuiſſe ſcio:eūdēq; te nēini Cēſonas quoq; leges i ſartuſtectis exigē
dis tollere & cōmutare ne is redimeret:quia res eēt ne pupillo tutores ꝓpinqq; cōſulerēt:quonnius fortu
nis oibus euerteret̄ exiguā diē ꝓfiniri operi:quo cæteros ab negocio excludere:ſupe in tuo redēptore nul
lā certā diē obſeruares.Quāobrē nouā legē te i decumis ſtatuiſſe nō miror hoiem i edictis prætoriis i Cēſo
riis:legibus tā prudētē tā exercitatū nō inq̄ miror te aliquid excogitaſſe.ſed quod tua ſponte i iuſſu populi.
ſine ſenatus auctoritate iura ꝓuinciæ Siciliæ mutatis:id reprehēdo id accuſo.L.Octauio:&.C.Cottæ Cō
ſulibus ſenatus permiſit ut uini & olei decumas & frugū minutarū quas ante te q̄ſtores i ſicilia uēdere cō
ſueſſent Romæ uēderēt:legēq; his rebus:quā ipi uideret̄:edicerēt.Cū locatio fieret publicāi poſtularunt
q̄ſdā eſſ:ut ad legē adderēt:neq; tamen a cenſoriis cæteris legibus recederent Contradixit is q caſu tū Ro
mæ fuit tuus hoſpes Verres:hoſpes i quam & familiaris tuus thenius hic Thermitanus Conſules cāmi co
gnouerūt cū uiros primarios atq; ampliſſimos ciuitatis multos in conſilium aduocaſſent de cōſiliū ſnia ꝓ

nunciarunt ſe lege Hieronica uendituros.Ita ne uero prudentiſſimi uiri ſūma auctoritate præditi:qb' Se
natus legū dicēdarū in locādis uectigalib' oēm ptāē pmiſerat Po.q.Ro.idē tulerat : ſiculo uno recuſante
amplificatione uectigalium nomē Hieronicæ legis mutare noluerūt.Tu hō nimini cōſilii nulli' auctori
tatis ī iuſſu .P.ac Se.Tota ſicilia recuſante cū maxio detrimento atq adeo exitio uectigaliū totā Hieronicā
legē ſuſtuliſti?At quā legē corrigit iu.atq adeo toti tolli acutiſſime ac diligētiſſime ſcriptam:q oibus cuſto
diis ſubiectū aratorē Decumano tradit:ut neq i ſegetibus:neq i areis.neq i horreis:neq i amouēdo:neq
in aſportādo frumēto grano uno poſſet arator ſine maxia pœna fraudare decumanū ſcripta lex ita diligē
ter ē:ut eū ſcripſiſſe appareat:q alia uectigalia nō haberet ita acute ut ſiculū ita ſeuere ut Tyrānū: q lege ſicu
lis tamē arare expediret.Nā ita diligēter cōſtituta ſunt iura Decumani:ut tamē ab iuito aratore plus Decu
ma nō poſſit auferri.Cū hæc eſſent ita cōſtituta Verres tot annis atq adeo ſeculis iuētus eſt:q hæc nō com
mutarit:ſed euerterit:ea q tā diu ad ſalutē ſociorū utilitatem Reip.P.cōpoſita cōparataq eſſēt ad ſuos ipro
biſſimos qſtus cōuerteret:q primū certos inſtituerit noie Decumanos re uera miniſtros ac ſatellites cupidi
tatū ſuarū:p quos oſtendā ſic puinciā ptriennū uexatā atq uaſtatā iud.ut eam multis annis multorum in
nocentia ſapientiaq recreare neqamus.Eorū oium q Decumani uocabant.principes erat Qu.ille Aproi
us quem uidetis:de cui' iprobitate ſingulari grauiſſimarū Legationū qnmonias audiſtis.Aſpicite iu.uul
tū hois & aſpectū & ex ea cōtumacia quā hic in pdiis rebus retinet illos eius ſpiritus ſicilienſes : quos fuiſ
ſe puteis:cogitate ac recordamini:hic eſt Apronius quem in puicia tota Verres cū undiq neqſſimos ho
mines cōquiſiſſet:& cū ipſe ſecum ſui ſimiles duxiſſet nō parūmultos nequitia luxuria audacia ſui ſimilli
mū iudicauit.Itaq iſtos inter ſe p breui tpe nō res non rō non cōmendatio aliqua:ſed ſtudiorum turpitu
do ſimilitudoq cōiunxit. Verris mores improbos ipuroſq noſcitis.fingite uobis ſi poteſtis aliquē q in om
nibus iſtis rebus par ad oiū flagitiorū nefarios libidines eē poſſit.Is erat Apronius ille qui ut ipſe non ſo
lū uita:ſed ēt corpore atq ore ſignificat imēſa aliqua uorago eſt:aut gurges uitiorum turpitudinumq om
nium.Hūc in omnibus ſtupris in fanorū expilationibus hunc in impuris cōuiuiis principē adhibebat:tan
tamq habebat morū ſimilitudo cōiunctionem atq concordiam:ut Apronius qui aliis inhumanus ac bar
barus iſti uni cōmodus & diſertus uideret:ut quē oēs odiſſent:neq uideī uellent:ſine eo iſte eē nō poſſet.
ut cum alii ne cōuiuiis quidē iiſdē quibus Apronius:hic iiſdē ēt poculis uteret.Poſtremo ut odor Apronii
teterrimus oris & corporis quē ut aiunt ne beſtiæ quidē ferre poſſent:uni iſti ſuauis & iucundus uideret:
ille erat i tribunali pximus in cubiculo ſolus:in conuiuio dominus:ac tum etiam maxime cum accubāte
prætextato filio in conuio ſaltare nudus cœperat:hunc uti dicere inſtitui principem.Verres ad euertēdas
fortunas aratorum uexandas diripiendaſq eſſe uoluit huius audacæ nequæ crudelitati fideliſſimos ſo
cios optimoſq ciues ſcitote hoc Pr.traditos iu.atq addictos fuiſſe nouis iſtitutis & edictis tota Hieronica
lege quemadmodū ante dixi reiecta & repudiata.Primum edictum iu.audite pclarū quātum Decuman'
ediſſet aratorē ſibi decumæ dare oportere:ut tatum arator Decumano dare cogeret: quomō ē quātum
popoſcerit Apronius dato.qd ē hoc:utrū Pr.inſtitutum in ſocios an in hoſtes uictos inſanio edictum atq
imperiū tyranni?Ego tātūdem quantum ille popoſcerit? poſcet omne quantum & arauero:quid oē?plus
imo ēt inqt ſi uolet:quid tum? quid cenſes?aut dabis:aut contra edictum feciſſe damnabere per deos im
mortales qcqd.eſt hoc.ueriſſimile enim non ē:ſic mihi perſuadeo iud.Tametſi omnia in iſtum hominē
cōuenire putetis:tamē hoc uobis falſum uideri:ego.n.cū hoc tota ſicilia diceret:tamē affirmare nō auderē:
ſi hæc edicta nō ex ipſi' tabulis totidē uerbis recitare poſſem ſicuti faciam:da queſo ſcribæ recitet ex codice.
Recita EDICTVM.de pfeſſiōe negat me recitare totū nā id nutu ſignificare uidet:qd prereo?an illud ubi
caues.Tamē Siculis:& miſeros reſpicis aratores.Dicis.n.ut ſi decumanū ſi plura inſtulerit q debitū ſitun
octuplum iudicium daturum eſſe.Nihil mihi placet prermitti recita hoc quoq q.poſtulat totum. Recita
EDICTVM:de iudicio:in octuplum iudicio:ut arator Decumanum perſequatur miſerū atq iniquū ex
agro hoies traduci i forū ab aratro ad ſubſellia:ab uſu rerū ruſticarū ad inſolitam litem atque iudicium:cū
oibus in aliis uectigalibus Aſiæ Macedoniæ Hiſpaniæ Galliæ Africæ Sardiniæ ipſius Italiæ:quæ ad uecti
galia ſunt:cū i his ınq rebus oibus publicanus petitor ac pignerator nō ereptor neq poſſeſſor ſoleat eſſe.
tu de optimo de iuſtiſſimo de honeſtiſſimo genere hoium hoc eſt de aratoribus ea iura cōſtituebas:q oi
bus aliis eēnt cōtraria.Vtrū eſt æqus Decumanū petere an aratorē repetere iudiciū itegra re an pdita fieri
eum q manu geſſerit an eum q digito licitus ſit poſſideret?Quid qui i ſingulis iugis arāt q ab opere ipſi nō
recedūt.Quo i numero magnus ante te Pr.numerus magna multitudo ſiculorū fuit:qd facient:cū dederit
Aprōio:q popoſcerit relinquēt arationes relinquēt larem familiarē ſuum:Venient Syracuſas ut te Pr.uideli
cet i æquo iure.Aproniū delitias ac uitā tuā iudicio recuperatorio perſequant:Verū eſto:i reperiet aliqs for
tis experiens arator q cū tantū dederit Decumano:qtum ille deberi dixerit iudicio repetat & pœnam octu
pli pſequat.Expecto ui edicti ſeueritatē.Pr.faueo aratori:cupio octupli dannari Apronium quid tandē po
ſtulat arator:nihil niſi ex edicto iudiciū i octuplū qd apronius:nō recuſat qd pr.iubet Recupatores reiceſ
decurias:ſcribāus quas decurias:de cohorte mea reicies ſqt quid iſta cohors quoq hoium ē Voluſii Aru
ſpicis & Cornelii Medici & horū canū quos Tribunal meū uides lambere.Nā de conuentu nullū unq iu
dicē nec Recuperatorē dedit iniquos decumanis oēs dicebat eē:qui unā agri glebā poſſiderent ueniendū
erat ad eos cōtra Aprōium q nōdū etiā Aproniani cōuiuii crapulā exalaſſent O præclarū & cōmemorādū
iudiciū o ſeuerum edictum o tutum perfugium aratorum atq ut itelligatis cuiuſmōi iſta audacia in octu
plum cuiuſmōi iſtius de cohorte recuperatores æſtimati ſint.Sic attēdite:Ecquem putatis Decumanum
hac licētia pmiſſa:ut tātum ab aratore quātum popoſciſſet:auferret:plusquam deberet:ut popoſciſſe cōfide

tate cum ueſtris animis uoſmetipſi ecquem putetis præſertim cũ id nõ ſolum ſine auaritia ſed ẽt ĩprudẽ
tia accidere potuerit multos neceſſe ẽ.An ego oẽs dico pluſquã Decũas obſtuliſſe cædo mihi unũ ex tãen
n io præturæ tuæ q octupli damnatus ſit.Nemo erat uidelicet aratorum qui iniuriã ſibi factam quæri poſ
ſet.Nemo Decumanorum q grano amplius ſibi q̃ deberet̃:deberi profeſſus eſſet:immo uero cõtra rapie
bat & aſportabat quãtũ a quoq; uolebat.Aprõius oibus ĩt locis aratores ſpoliati ac uexati q̃rebant̃:neq; ta
mẽ ullũ iudiciũ repiet̃.Quid eſt hoc uiri fortes honeſti gratioſi tot Siculi tot Eqtes Ro.ab homine neq̃ſſi
mo ac turpiſſimo læſi pœnam octupli ſine ulla dubitatione cõmiſſam non perſequebant̃.Quæ cauſa q̃
ratio eſt una illa Iud.q̃ uidetis:q ultro etiam illuſos ſe & irritos ab iudicio diſceſſuros uidebãt.Etenim qd̃
eſſet iudiciũ cum e' Verris turpiſſimo flagitioſiſſimoq; comitatu tres recupatorum nomine aſſediſſent aſ
ſeclæ iſtius nõ a patre ei traditi ſed a meretricula cõmẽdati ageret uidelicet cauſam arator nihil ſibi frumẽ
ti ab Apronio relictum bona ſua ẽt direpta:ſe pulſatũ uerberatumq; diceret.Cõferrent uiri bõi capita de
cõmeſſatione loquerentur inter ſe ac de mulierculis ſi quas a Pr.abeũtes poſſent dep̃hẽdere res agi' uide
retur.Surrexiſſet Apronius noua dignitas publicani non ut Decumãus ſqualoris plẽus ac puluẽris. Sed
unguentis oblitus uino uigiliiſq; lãguidus oĩa p̃ſ o motu ac ſpiritu ſuo uini unguenti corporis odore cõ
pleſſet:dixiſſet hæc quæ uulgo dicere ſolebat nõ ſe Decumas emiſſe:ſed bõa fortunaſq; aratorũ nõ ſe De
cumanum eſſe Aproniũ:ſed Verrem alterũ dominũ illorum ac Tyrannũ.Quæ cũ dixiſſet:illi uiri optimi
de cohorte iſtius Recupatores nõ de abſoluendo Aprõio deliberarent:ſed quærerẽt quomodo petitorẽ
ipſum apronio p̃miſiſſent.Vt quãtum uellet poſceret quantum popoſciſſet:auferret hoc tibi defenſionis:
ad iudiciũ cum comparabas habuiſſe te edictũ Recuperatores daturũ in octuplũ ſi mehercule ex omni co-
pia cõuentus Syracuſani ſplendidiſſimorũ hominum honeſtiſſimorumq; faceres poteſtatem aratori nõ
mõ reiiciendi ſed etiã ſumendi recupatores tamẽ hoc nouũ genus iniuriæ ferri nemo poſſet.Te cũ tuos
omnes fructus publicano tradidiſſes:& rem de manibus amiſiſſes.Tum bõa tua repetere aſequi liti atq;
iudicio.Cum uero uerbo iudicium ſit in edicto re q̃dem uera tuorũ cumitũ hominũ neq̃ſſimorũ colluſio.
Cũ Decum:nis ſociis tuis atq; adeo p̃curatoribus tamen audes illius iudicii mentionem facere:ipſerum
cum id nõ modo orõne mea:ſed ẽt re ipſa re fallatur cum in tantis incõmodis aratorum iniuriiſq; Decu
manorum nullũ ex iſto p̃claro edicto non modo factum:ſed ne poſtulatum q̃dem iudicium iueniat̃ erit
tamen in aratores lenior q̃ uideat̃.Nam q in decumanos octupli iudicium ſe daturum edixit:idẽ habuit
in edicto ſe in aratorem in q̃druplũ datur:q̃s hãc audet dicere aratoribus infeſtũ aut inimicũ fuiſſe q̃to le
nior ẽ q̃in publicanũ:edixit ut qd̃ Decumanos ed.diſſet ſibi dari oportere:id ab aratore Magiſtrat' Sicu
lus exigeret:qd̃ dereliq̃ iudicii:q l aratorẽ dari poſſet:nõ malũ ẽ inq̃t eẽ iſtã formidinẽ:ut cũ exactũ ſit ex
aratore iñ ne ſe cõmoueat reliqu' metus iudicii ſit.ſi iudicio a me uis exigere:remoue Siculũ Magiſtratũ ſi
hic ul adhibes:qd opus eſt iudicio?Quis porro erit:q nõ malit Decumanus tuis dare:qd' poſceret:q̃ ab aſ-
ſeclis tuis q̃drupli cõdẽnari.Illa uero præclara eſt clauſula edicti:q oium cõtrouerſiarũ q̃ eẽnt iter aratorẽ
& Decumanũ ſi uter uelit:edicit ſe Recuparatores datur.primũ quæ põt eẽ cõtrouerſia:cũ is q petere debet
aufert:& cũ is nõ q̃tũ debet:ſed q̃tũ cõmodũ ẽ auferat:ille ãt unde ablatum eſt:iudicio ſuũ recupare: nul-
lo mõ põt:deide i hoc hõ lynceus ẽt callidus ac ueterator eẽ uult:q ita ſcribit:ſi uter uolet ĩcupatores dabo
quã lepid ſe furari putat:utriq; facit p̃tatẽ:ſed utrũ ita ſcripſerit:ſi uter uolet an ſi decũanus nihil itereſt ara-
tor.n.uos iſtos recupatores nũq̃d uolet:qd illa cuiuſmõi ſunt:q ex tp̃e ab aprõio admõitus edixit.Qu.Se
ptitio hõeſtiſſimo hoie eqteq;.R.reſiſtẽte Aprõio & affirmãte ſe pl' decũa ñ daturũ exorit̃ peculiarie edictũ
repẽtinũ ne q̃s frumẽtũ de area tolleret anteq̃ cũ Decũano pactus eſſet:ferebat hãc quoq; iniq̃tatẽ Septitius
& hymbri frumẽtũ corrũpi i area patiebat̃.Cũ illd' edictũ repẽte:uberrimũ & q̃ſtuoſiſſimum naſcit̃:ut ante
Cal.ſext.oẽs decumas ad aquã deportatas haberẽt hoc edicto nõ ſiculi:nã eos q̃dẽ iam ſupioribus edictis
ſatis perdiderat atq; affixerat:ſed iſti ipſi Eqteſq; Roma.qui ſuum ius retinere ſe cõtra aproniũ poſſe: erãt
arbitrati ſplẽdidi hoies & aliis Prætoribus gratioſi uincti Apronio traditi ſunt:attẽdite.n.cuiuſmodi edi-
cta ſunt:ne tollat inq̃t ex area:niſi erit pactus ſatis hæc magna uis ẽ ad iniq; paſcẽdum.Malo.n.plus dare
q̃ nõ maturæ ex area tolere.At iſta ui Septitium & nonnullos Septitii ſimiles nõ cohercet:qui ita dicunt
ne tollã potiuſq̃ paciſcor his hoc appõit̃:deportatũ habeas ãte Cal.ſextilis deportabo igit̃ niſi pactus eris ñ
cõmouebis ſic deportãdi dies p̃ſtituta tollere cogebat ex area cohibitio tollẽdi niſi pactus eẽt:ui adhibebat
pactiõi ñ uolũtatẽ iã uero illud nõ ſolũ cõtra legẽ H eronicã nec ſolũ cõtra cõſuetudinẽ ſupioꝝ ſed ẽt cõtra
oĩa iura ſiculorũ q̃ habẽt a.S.p.q.R.ne extra ſuũ forũ uadimõiũ p̃mittere cogant̃.Statuit iſte ut arator De
cumão qd' uellet Decũanus n adimõiũ p̃mitteret:ut hic quoq; aprõio cũ ex Leontinis uſq; lilybeũ aliquẽ
uaderet ex miſeris aratorib' calũniãdi queſt' acedret:q̃q̃ illa fuit ad calũniã ſingulari cõſilio reperta rõ q edi
xerat ut aratores iugera ſationũ ſuarũ p̃fiterẽt̃.q res tũ ad pactiones iniq̃ſſimas magã ui huit:ſicut oſtẽde
mus nec ad ullã utilitatẽ reip.p̃tinuit tũ uero ad calũnias:i q̃s omnes ĩciderent quos uellet apronius:ut.n.
q̃ſq; cõtra uolũtatẽ eius dixerat ita i eũ iudiciũ de profeſſiõe iugerũ poſtulabat̃ cuius iudicii metu magn' a
multis frumẽti numer' ablat' magnæq; pecuniæ coactæ ſunt ñ quo iugerum numerum uere p̃fiteri eẽt dif
ficile aut ãplius ẽt p̃fiteri:qd.n.i eo picli eẽ poſſet:ſed cã erat iudicii poſtulãdi qd ex edicto p̃feſſus nõ eẽt:
iudicium ãt qd fuerit iſto pr.ſi q cohors & q cõitatus fuerit meminiſtis ſcire debetis.qd igit̃ ẽ q ex hac iiq̃tate
nouorũ edictorũ itelligi ueli iu.iiorũ ne factã ſociis:at uidetis auctoritatẽ ſupiorũ ĩpudiatã ñ audebit negaſ
tũ aprõiũ iſto pr.potuiſſe cõfiteat̃ neceſſe ẽ:ſed uos fortaſſe q uos lex cõmouet.id i hoc loco q̃ritis nũc q̃
ex hiſce rebus pecũias cœpit docebo cœpiſſe maxĩas oẽſq; eas iniq̃tates d q̃bus ãtea dixi ſui q̃ſtus cã cõſti
tuiſſe cõuicãti prius illd' p̃pugnaculũ quo cõtra oẽs meos ĩpetus uſus ſe putat ex defẽſiõe eius deiecero.

magno ſgt dcumas uēdidiſ.qd aiſ.tu tu decumas hō audaciſſime atq̧ amētiſſime uēdidiſti.tu ptes eas qs
te.S.P.q̧.R.uoluit.an fructus ītegros atq̧ adeo bōa fortūaſq̧ aratorꝫ oēs uēdidiſti?Si palā pco iuſſu tuo pre
dicaſſet:ñ dcumas frumēti:ſed dimidias uenii ptes & ita ēptores acceſſiſſēt:ut ad dimidias ptes emēdas:
ſi pluris uēdidiſſes tu dimidias q̄ cæteri dcumas cui nā mirū uidreſ:qd uero ſi pco dcumas pnūciauit re ue
ra hoc ē lege edicto cōditōe plus ēt q̄ dimidiæ uenierūt:tū hoc tibi pclarū putabis:te pluris ꝙ ñ licebat q̄ cæ
teros ꝙ nō oportebat:uēdidiſſe?pluris uēdidi decumas q̄ cæteri:qbus rebus id aſſecutus es inocētia?aſpice
ædē caſtoris deide ſi audes fac mētionē inocētiæ diligētiæ?codicis lituras tui cōtēplar: Sthēii Thermitani
noie deide audete dicer diligētē igenioſq̧ teſtes ſterrogari poſ actiōe nolueris:& iis tacitū os tuū pbere ma
lueris:q̄uis & te & pronos tuos igenioſos eē dicito:q̄re igit id ꝙ ais:aſſecutus es?magna ē.n.la⁹ ſi ſupiores
cōſilio uiciſti:poſterioribus exēplū atq̧ auctoritatē ſliq̄ſti tibi fortaſſe idōeus fuit nēo:quē imitareris:at te ui
delicet iuētorē rerū optiarū ac pricipē imitabūſ oēs.Quis aratorū te Pr.decumā ddit?q̧s duaſq̧s nō maxio
ſe affectū bñficio putauit cū trib⁹ decumis p una defūgeret:pter paucos q pp ſocietatē furtorū tuorū nihil
oio dederūt?Vide ſter iportunitatē tuā Senatuſq̧ bōitatē qd iterſit:ſenatus cū tpibus Reip.p.cogit:ut dcer
nat ut alteræ decumæ exigāſ ita decernit ut pecūia p his decumis ſoluaſ aratorib⁹:ut qd plus ſumiſ:q̄ dbe
tur idē nō auferri puteſ:tu cū tot decūas nō.S.C.ſed nouis edictis tuis nefariiſq̧ iſtitutis exigeres:& eripe
res:magnū te feciſſe arbitrabaſ ſi pluris q̄.L.Hortēſius pr̄ iſtius Qu.Hortēſii q̄ Gn.Pompeius:q̄.M.Marcel
lus q ab æq̄tate ab lege ab iſtitutis nō receſſerūt.An tibi unius anni aut aut bieñi rō habēda fuit?ſal⁹ puīciæ
cōmoda rei frumētariæ rō Rei.p.ſatis frumētū ex Sicilia ſuppeditareſ & aratoribus ni arai atq̧ agros colei
expediret qd effeciſti?qd aſſecutus es?ut Pr.te neſcio qd ad decumas accederet:deſerēdas aratiōes reliquē
daſq̧ curaſti.Succeſſit tibi.L.Metellus ut inocētior q Metellus tu laudis & honoris cupidior?tibi.n.Cōſu
latus q̄rebaſ.Metello pinus honor & habitus negligebaſ.Multo mioris uēdidit nō mō q̄ tu ſed ēt q̄ q an
te te uēdiderūt.Quæro ſi ipe excogitare nō poterat:quēadmodū q̄ plurio uēderet ne tua recētia pximi pr.
ueſtigia pſeq̄ poterat?ut tuis pclaris abs te pricipe iuentis & excogitatis edictis atq̧ iſtitutis uterer:ille uero
cū ſe Metellū minime fore putaſſet ſi te ulla i re imitatus eēt:q ab urbe Roma ꝙ nēo unq̄ poſt hoium me
moriā fecit cū ſibi i puīciā pficiſcēdū putaret līas ad ſiciliæ ciuitates miſit:p q̄s hortaſ & rogat ut arent & ſe
rāt i bñficio.P.R.hoc petit aliq̄ro ante aduētu ſuū & ſimul oñdit ſe lege Hierōica uēditurū: hoc ē i oi rōne
decumarū nihil iſti ſimile facturū.Atq̧ hoc nō cupiditate aliq̄ ſcribit adductus ut i alienā puīciā mittat līas
ante tpſ:ſed cōſilio ne ſi tps ſatiōis pteriſſet:granū i ſicilia puīcia nullū hēremꝰ:cognoſcite Metelli līas.Re
cita EPISTOLAM.L.METELLI.Hæ līæ ſu.L.Metelli q̄s audiſtis:hoc q̄ruē ex Sicilia frumētū hornotini
exarauerūt glebā cōmoſſet i agro Decumāo Siciliæ nemo.Si.Metellus hāc epiſtolā nō miſiſſet qd Metello
diuinitus hoc uēit i mentē:an ab ſiculis q Romā freq̄ntiſſimi cōuenerāt negociatoribuſq̧ ſiciliæ doctus ē:
quorū q̄ti cōuētus ad Marcellos antiq̄ſſimos ſiciliæ pronos:q̄ti ad.Gn.Pōpeiū Cōſ.Deſignatū cæteroſq̧ il
lius puīciæ neceſſarios fieri ſolti ſunt:q̄s ignoratꝙ qdē iudiciū nullo unq̄ de hoie factū ē:ut abſens accuſa
reſ ab iis palā quorū in bōa liberoſq̧ ſūmū ipiū pr̄teq̧ hēret:tāta uis erat iniuriarū ut hoies qd uis ppeti q̄
nō de iſtius prauitate & iniuriis deploraſ & conq̄ri mallēt.Quas līas cū ad oēs ciuitates ppe ſuppliciter mi
ſiſſet Metellus tñ antiquorū modū ſatiōis nulla ex pte exeq̄ potuit.Diffugerāt.n.pmulti id qd oſtēdā ñ ſolū
aratiōes:ſed ēt ſedes ſuas prias iſti⁹ iniuriis exagitati reliq̄rāt:nō me hercule criminis augēdi cām dicā Iu.
ſed quē accepi ipe oculis aioq̧ ſenſum:hūc uere apud uos & ut potero planiſſime exponā.Nā cū quatriēnio
poſt i ſiciliā ueniſſē:ſic mihi affecta uiſa ē ut hæ terræ ſolēt:i qbus bellū acerbū diuturnūq̧ uerſatum ē quos
ego cāpos ātea colleſq̧ nitidiſſimos uiridiſſimoſq̧ uidiſſem:hos ita uaſtatos nūc ac deſertos uidebam. Vt
ager ipe cultorē deſiderare ac lugere dominū uidereſ Herbitēſis ager & Aetnēſis:Murgentinus Aſſorius
Macharēſis agimēſis ita relictus erat ex maxia pte ut nō ſolū iugerū:ſed ēt dñorꝫ multitudinē q̄reremus.
Athimēſis uero q ſolebat eē cultiſſimꝰ & ꝙ caput ē rei frumētariæ Cāpus Leōtius cuius ātea ſpes hæc erat
ut cū obſitū uidiſſes:anonæ caritatē ñ uereris:ſic erat dformis atq̧ horridꝰ ut i uberrias ſiciliæ ptes Siciliam
q̄remꝰ:labefactarat.n.uehemēter arator iā ſupior annus pxius uero funditus euerterat.Tu mihi ēt audes
mētionē faceſ decumarū?Tu i tāta acerbitate i tot & tātis iniuriis cū i aratiōibus & i earū rerū iure puīcia Si
cilia cōſiſtat:euerſ⁹ funditus aratoribus relictis agris cū i puīcia tā locuplete ac referta non cū rē:ſed ne
ſpē qdē ullā reliq̄ cu q̄ feceris aliqd te popularē putabis hēre cū dices te pluris q̄ cæteros decūas uēdidiſſe?q̄
ſi uero aut.P.R.hoc uoluerit aut ſenatꝰ hoc tibi mādauerit ut cū oēs aratorū fortūas decumarū noie eripe
res:i poſterū fructu illo cōmodoq̧ rei frumētariæ.P.R.priuares deide ſi q̄ partem tuæ pdæ ad ſūmā decūa
rū addidiſſes bene de.P.R.meritus uidere atq̧ hæc pinde loquor q̄ſi i eo ſit iniq̄tas eius repræhēdēda:qd
pp gloriæ cupiditatē ut aliquos ſumma decumarū uinceret:acerbiorē legē duriora edicta iterpoſuerit om
nium ſupiorem auctoritatē repudiarit.Magno tu decumas uendidiſti:qd ſi doceo nō minus te domū tuā
euertiſſe q̄ Romā miſiſſe decumarū noie?Quid habet populare rō tua cū ex puīcia.Po.Ro.æquā partē
tu tibi ſumpſeris:atq̧ po.ro.miſeris.Q d ſi duabus ptibus doceo te amplius frumēti abſtuliſſe:q̄.p.R.mi
ſiſſe tū ne putius patronū tuū i hoc crimie ceruiculā iactaturū & populo ſe ad coronā daturū.Hæc uos ātea
Iu d.audiſtis:uerū fortaſſe ita audiſtis:ut auctorē rumorū hēretis:ſermoneq̧ hoium cognoſcite nunc innu
merabilē pecuniā frumētario noie ereptā ut ſimul illā quoq̧ eius uocē pbā agnoſcatis:q ſe uno q̄ſtu decu
marū oia ſua picula redēpturū eē dicebat audiuimꝰ hoc iā diu Iud.nego q̄nq̄ eē uīm q ſepe audierit ſocios
iſtius fuiſſe decumanos.Nihil aliud arbitror i iſtū falſo eē dictū ab iis q male de iſto exiſtimarit niſi hoc nā
ſocii putādi ſunt:quos i terres cōmunicata ē.Ego rē totā fortūaſq̧ aratorū oēs iſtius fuiſſe dico.Aprōiū Ve
neriosq̧ ſeruos:qd iſto pr.fuit nouū gēus publiciorū cæteroſq̧ Decumāos pcuratores iſtius q̄ſtus:commi

niſtros rapinaꝝ dico fuiſſe. Q uo hoc doces? q̄ĩo ex locatiõe illa colũnaꝝ docũiſtũ eē ꝑdatũ opinor ex eo
maxie q̄d iniq̄ legē nouãq; dixiſſet. Quis.n. unq̄ conatus ē iura oĩa & cõſuetudinē oĩum cõmutare cũ uitu
peratiõe ſine q̄ſtu? ꝑgã atq; inſequar lõgius in qua lege uēdebas: quo pluris uēderes. Cur iã addictis uendi
tiſq; decumis cũ iã ad ſummã Decumarũ nihil ad tuum q̄ſtum multũ poſſit accedere ſubito atq; ex tpe no
ua naſcebant̃ edicta. Nã ut uadimoniũ Decumano quocũq; is uellet ꝑmitteret̃: ut ex area niſi pactus eſſet:
arator ne tolleret cal. ſextilis. Decumas deportatas haberet. Hæc oĩa iã uenditis Decumis ãno tertio te edi
xiſſe dico. Quæ ſi Reip. cã faceres i uendundo eēnt ꝓnunciata: qa tua cã faciebas q̄d erat imprudentia ꝓter
miſſum id q̄ſtu ac tpe admonitus reꝑdendiſti. Illud uero cui ꝓbari põt: te ſine tuo q̄ſtu ac maximo q̄ſtu tã
tã tuã infamiã tãtum capitis tui fortunarũq; piculũ neglexiſſe? cũ totius Siciliæ quotidie gemitus q̄rimo
niaſq; audires cum ut ipſe dixiſti: reum te forte putares cũ huiuſce iudicii diſcrimē ab oppiniõe tua nõ ab
horreret: paterer̃ tamen aratores indigniſſimis iniuriis uexari ac diripi: ꝑfecto q̄q̄ es ſingulari crudelitate
& audacia tamen abs te totã alienari ꝓuinciã tot honeſtiſſimos tibi inimiciſſimos fieri nolles niſi hãc rõnē
& cogitationem ſalutis tuæ pecuniæ cupiditas ac ꝑſens illa ꝑda ſuparet. Et.n. quoniã ſũmã & numerum i
iuriarũ Iud. uobis nõ poſſum expõere: ſigillatim at de uniuſcuiuſq; icõmodo dicere infinitũ ē: genera ipſa
iniuriaꝝ q̄ſo cognoſcite. Nympho eſt Centuripinus hõ gnauus & induſtrius expientiſſim⁹: ac arator dili
gentiſſimus is cũ arationes magnas cõductas haberet: q̄ homines ēt locupletes ſicut ille eſt in Sicilia facer̃
cõſueuerũt: eaſq; magna impēſa magno inſtrumento tueret̃: tãta ab iſto iniq̄tate oppſſus eſt: ut nõ mõ ara
tiões reliq̄ret ſed etiã ex ſicilia ꝓfugeret. Romãq; cum multis una ab iſto eiectis ueniret: fecit ut Decuma
nus Nymphonem uocaret ex edicto illo ꝑclaro q̄d nullã ad aliã rem niſi ad huiuſmodi q̄ſtus ꝑtinebat: nu
merũ iugerũ ꝓfeſſum nõ eē. Nympho cũ ſe uellet æquo iudicio defendere: iſte uiros optimos recupatores
dat eundē illud medicũ Cornelium is eſt Artemidorus Pergameus: q̄ i ſua patria dux iſti quõdã & magi
ſter ad Diſpoliandũ Dianæ templũ fuit. & Aruſcē Voluſianum & Valleriũ & ꝓconem. Nympho anteq̄ pla
ne cõſtitit: cõdēnat̃. Quãti fortaſſe q̄ritis nulla erat edicti pœna certa frumenti eius oē q̄ i areis eēt: ſic apro
nius decumanus nõ decumã debitã nõ frumētũ remotũ atq; cælatũ ſed tritici ſeptē milia mediũ ex Nym
phõis arationib⁹ edicta pœna nõ redēptiõnis aliquo iure tollit. Xenõis Meneni nobiliſſimi hoĩs uxoris fũ
dus erat colono locatus colon⁹ q̄ Decũanoꝝ iniurias ferre nõ poterat ex agro ꝓfugerat. Verres i Xenonē
iudiciũ dabat illd̃ ſuũ dãnatoriũ d iugerũ ꝓfeſſiõe. Xenõ ad ſe ꝑtiner̃ negabat: fundũ ellocatũ eē dicebat. Da
bat teſtes iudicium ſi pareret iugera eiuſmõi fũdi eē plura q̄ colõ⁹ eēt ꝓfeſſus: tũ ut Xenõ dãnaret̃. dicebat
ille ñ mõ ñ araſſet ſe id q̄ ſatis erat: ſed ne dñm ei⁹ eē fundi nec locatorē uxorē eē eã ipam ſuum negocium
gerer̃ ipſam locauiſſe. Defendebat Xenonũ hõ ſũmo ſplēdore & ſũma auctoritate ꝑdit⁹. M. Coſſeulus iſte
nihilominis iudicium. HS. xxx. dabat ille tãetſi recupatores de cohorte latronũ ſibi parari uidebat: tñ iudi
ciũ acceptuꝝ ſe eē dicebat. Tũ iſte magna uoce Venerüs ipãt ut Xenonē audirent dũ res iudicaret̃ hoĩe: ut
aſſeruarēt cum iudicatum ſit: ad ſe adducãt: & illud ſimul dixit: ſe nõ putare illũ ſi ꝑ diuitias pœnas dãna
tiõis cõtemneret ēt uirgas cõtēnere: hac ille. ui & hoc metu adductus tãtũ decumanis q̄ĩũ iſte impauit exol
uit. Polemarchus eſt mirgētinus uir bonus atq; hõeſtus is cũ iugeribus ꝓ q̄nq̄gita medina. d. cc. decumæ i
parent̃ q̄d recuſabat pomũ ad iſtum i ius eductus eſt & cum iſte ēt cubaret: i cubiculum itroductus eſt: q̄
niſi mulieri & decumano patebat alii nemini ibi tũ pugnis & calcibus cõſciſus eēt: q̄. d. cc. medinis decidere
noluiſſet miſſe ꝓmiſit. Eubulides ē Griſpus Cēturipinus hõ tum uirtute & nobilitate domi ſuæ tũ etiã pe
cunia priceps huic hoĩ lu. honeſtiſſime ciuitatis hõeſtiſſimo nõ mõ frumētũ ſcitote ſed uite & ſanguinis tã
cum relictũ eſſe quãtũ Aprõii libido tulit nã ui malo plagis: adductus eſt: ut frumētũ daret: nõ quãtũ habe
ret: ſed quãtũ cogeret̃. Soſtratus & Numenius & Nymphodorus eiuſdē ciuitatis cum ex agris tres fratres
cõſortes ꝓfugiſſent: q̄ iis plus frumēti ipabat̃ q̄ quantũ exararãt hoĩbus coactis i eoꝝ aratiões Apronius ue
nit oē iſtrumētũ diripuit: familiã abduxit pecus abegit: poſteaq̄ ad eũ Nymphodorus ueniſſet ætnã: ac ora
ret ut ſibi ſua r̃ſtitueret̃ hoĩem corripi ac ſuſpēdi iuſſit in oleaſtro quodã q̄ ē arbor Ætnæ i foro tãdiu pepēdit i ar
bore ſocius amicuſq;. P. R. i ſocioꝝ urbe ac foro colonus aratorq; ueſter q̄diu uoluntas Aprõii tulit. Gene
ra iã dudũ innumerabiliũ iniuriarũ. Iud. ſingulis noĩbus ꝓfero: infinitã multitudinē iniuriarũ ꝓtermito: uos
ante oculos aloſq; uros tota Sicilia Decumanorũ hos ĩpetus aratorũ direptiões huius ĩportunitatē. Apro
nii regũ ꝓponite. Cõtēpſit ſiculos nõ duxit hoĩes nec ipos ad pſequēdã uehemētes fore & uos eorũ iniuri
as leuiter laturos exiſtiauit. Eſto falſam de illis habuit opinionē malã de uobis: uerũtamē cũ d ſiculis male
meteret̃. C. R. coluit his idulſit eorũ uolũtati & gloriæ dedit⁹ fuit. Iſte. C. Ro. at nullus inimicitior aut inſe
ſtior fuit mitto uicla: mitto carcerē. mitto uerbera mitto ſecures: crucē deniq; illã ꝓtermitto q̄ iſte ciuib⁹ ro
ma. teſtē humãitatis i eos ac beniuolētiæ ſuæ uoulit eē mitto iq̄ hæc oĩa atq; i aliũ dicēdi tps reiicio. De de
mis de ciuiũ ro. cõditiõe i aratiõibus diſputo: ꝑ quēadmodũ eēnt accepti Iud. audiſtis ex ipſis bona ſibi ere
pta eē dixere. Hæc q̄m huiuſmõi caſus attulit ferēda ſunt: nihil ualuiſſe æq̄tatē nihil conſuetudinē dãna de
niq; Iud. nulla tãta ſunt q̄ nõ uiri fortes magno & libero aĩo affecti ferēda arbitrãt̃. Quid ſi Eq̄tibus ro. nõ
obſcuris neq; ignotis ſed hõeſtis & illuſtribus manus ab Apronio iſto pr. ſine ulla dubitatiõe afferebãt̃?
Quid expectatis: q̄d a me amplius dicēdũ putatis? an id agēdũ ut eo celerius d iſto trãſigamus: quo maturi
us ad aproniũ poſſimus: id q̄ ego illi iãi ſicilia pollicitus ſum uenir̃ q. C. Materniũ Iud. ſũma uirtute hoĩnē
ſũma iduſtria ſũma grã Leontinis i publico biduũ tenuit: atq; Apronio Iud hoĩe i ddecore nato ad turpitu
dinē educato ad Verris flagitia libidineſq; accõmodato Eq̄tē Ro. ſcitote biduũ cibo tectoq; ꝓhibitũ biduũ
leõtinis i foro a cuſtodiis apronii lētũ atq; ſeruatũ neq; ãte dimiſſum q̄ ad cõditiões eius depactus ē nã q̄d
ego d Q. Lollio Iud. Dicã eq̄te ro. aſpectato atq; hõeſto: clara res ē q̄ dicturus ſum tota ſicilia celeberrima

atq; notiſſima q cũ araret i ætnẽſi cũq; is ager apronio cũ cæteris agris eẽt traditus eqſtri uetere illa auctori
tate & gr̃a fretus affirmauit ſe Decumãis pluſq̃ deberet:nõ datu℞.Refert̃ ei⁹ ſermo aprõio enimuero iſte
ridere ac mirari.Lolliũ nihil de Materno nihil de cæteris reb⁹ audiſſe.Mittit ad hoiem Venerios:hoc quo
q; attẽdite apparitores a Pr.aſſignatos hũiſſe Decumanũ ſi mediocr̃ argumẽtũ uideri põtiſtũ Decumano
rũ noie ad ſuos qſt⁹ eẽ abſum aducit̃ a Venerus atq; adeo atrahit̃ Lollius cõmode cũ Apronius e paleſtra
rediſſet:& i triclinio i qd i foro ætnæ ſtatuerat decubuiſſet:ſtatuit̃ Lollius i illo tẽpeſtiuo gladiato℞ cõui-
uio.Nõ mehercule q̃ loqor credere lud.tãetſi uulgo audierã niſi mecũ ipe ſenex cũ mihi atq; huic uolũtati
accuſatõis meæ lachrymãs gr̃as ageret:ſũma cũ auctoritate eẽt locut⁹ ſtatoit̃ ut dico Eqs Ro.prope annos
lxxxx.natus i Apronii cõuiuio cũ iterea aprõius caput atq; hos ſuũ unguẽto pfricaret.Quid ẽ Lolli inqt tu
niſi malo coactus recte facer̃ neſcis?hõ qd ageret:taceret:rñderet:qd faceret:dẽiq; illa auctoritate & ætate p
ditus neſciebat.Apronius iterea cœnã ac pocula polcebat:ſerui ãt eius q & moribus iiſdẽ eſſent qb⁹ dñs &
eodẽ gener̃ ac loco nati pter oculos Lolli hæc oia fiebãt:ridere cõuiue:cachiari ipe Aproni⁹ niſi forte exiſti
matis eũ i uino ac lucro nõ riſiſſe q nũc i piculo ac exitio ſuo riſũ tenere nõ poſſit:Ne multa Iu.his cõtume
liis ſcitote Q.Lolliũ coactũ ad opronii leges cõditiõeſq; ueniſſe.Lolli⁹ ætate & morbo ĩpedit⁹ ad teſtimo
niũ dicẽdũ uedũ uenire nõ potuit.Quid opus ẽ nemo hoc neſcit:nemo tuo℞ amicorũ nemo abs te iterro
gatus nũc ſe primũ hoc dicet audire. M.Lolli⁹ fili⁹ eius adoleſcens lectiſſimus pſto ẽ:huius uerba audietis.
Nã.Q.Lolli⁹ filius q Calidũ accuſauit adoleſcẽs & bõus & furtis & i primis diſert⁹ cũ his iniuriis cõtume
liiſq; cõmotus i ſiciliã eẽt pfectus i itinere occiſus ẽ cuius mortis cãm fugitiui ſuſtinẽt re qdẽ uera nemo i Si
cilia dubitat qn eo ſit occiſus q hr̃e clauſa nõ potuerit ſua cõſilia de Verre iſte porro nõ dubitabat qn is q
ãtea aliũ ſtudio adductus accuſaſſet:ſibi aduẽtu pſto eẽt futurus cũ eẽt parẽtis iniuriis & domeſtico dolore
cõmotus:iã ne itelligitis Iu.q̃ peſtis q̃ ĩmãitas i ur̃a antiquiſſima pxiaq; puicia uerſata ſit?iã ne uidetis q̃ ob
cãm ſicilia tot hoĩum ãtea furta rapias inigtates ignominiaſq; ppeſſa hoc nõ potuerit nouũ ac ſigulare atq;
icredibile gẽus iniuriarũ cõtumeliarũq; ferre.Iã oẽs itelligũt cur uniuerſa puicia dfenſorẽ ſuæ ſalutis eũ qſi
uit:cuius iſte ſidei diligẽtiæ pſeuerãtiæ nulla rõe eripi poſſit tot iudiciis iterfuiſtis:tot hoĩes nocẽtes & ipro
bos accuſatos & ur̃a & ſupiorũ mẽoria ſcitis eẽ.Ecquẽ uidiſtis ecquẽ audiſtis i tãtis furtis i tã aptis i tãta auda
cia tãta ĩpudẽtia eẽ uerſatũ?Aprõius ſtipatores Venerios ſecũ hẽbat ducebat eos circũ ciuitates publice ſibi
cõuiuia parari ſterni triclinia & i foro iubebat euocari hoies hõeſtiſſimos nõ ſolũ ſiculos:ſed ẽt Eqtes ro.ut
quo cũ inire cõuiuiũ nemo unquã niſi turpis ipuruſq; uoluiſſet:ad ei⁹ cõuiuiũ ſpectatiſſimi atq; honeſtiſſi
mi tenerẽt̃.Hæc tu oium mortaliũ pflagatiſſime ac pditiſſime cũ ſcires cũ audires quoudie:cũ uideres:ſi ſi
ne tuo maxio qſtu fierẽt:cũ tãto piculo tuo fieri patererẽ atq; cõcedreſ?& tãtũ apud te qſtus aprõii tãtũ eius
ſermo iquitatiſſimus & blãdiciæ flagitiæ ualuerũt:ut nũq̃ aium tuũ cura tuarũ fortunarũ cogitatioq; tãge
ret?Cernitis Iu.qd & q̃tũ icẽdiũ Decũanorũ i petu nõ ſolũ p agros.ſed ẽt p reliqs fortũas aratorũ nõ ſolũ p
bõa ſed ẽt pinra libtatis & ciuitatis i ſto pr.pualerit.Vidtis pẽder̃ alios ex arbora pulſari:alios ãt & uerberari
porro alios i publico cuſtodiri.Deſtitui alios i cõuiuio cõdẽnari alios a medico & pcone pr.bona tñ inte
rea nihilominus eo℞ oium ex agris auferri ac diripi.Quid?ẽ hoc.p.R.ipiũ.po.Ro.leges:iudicia:ſocii fide
les:puincia ſuburbana nõe oia potius eiuſmõi ſũt:q̃ ſi Athenio uiciſſet in Sicilia nõ feciſſet.Nõ tñq̃ Iu.eẽt
ullã ptẽ iſti⁹ nequitiæ fugitiuorũ inſolẽtia cõſecuta priuati hoc mõ qd publice ciuitates quẽadmodũ tracta
tæ ſũt audiſtis p multa indicia & teſtimõia ciuitatũ & reliqrũ audientis:ac primũ de Agyriẽſi populo fidli &
illuſtri breuiter cognoſcite.Agyriẽſis ẽ i primis hõeſta ciuitas ſiciliæ hoium aute hũc pr.locupletiũ ſũmo
rũq; aratorũ:ei⁹ agri Decũas cũ emiſſet idẽ Aprõius Agyriũ uẽit qui cũ appitoribus eo cũ minis ac ui ueniſ
ſet:poſcere pecũiã grãdẽ cœpit:ut accepto lucro diſcedret.Nolle ſe negocii q̃q̃ hr̃e dicebat ſed accepta pecu
nia q̃ primũ aliã ciuitatẽ occurrer̃.Sũt hoies ſiculi nõ cõtẽnẽdi ſi p nr̃os mgr̃atus liceat:ſed hoies & ſatis for
tes & ſatis plane frugi ac ſobrii & i primis hæc ciuitas de q̃ loquor Iu.itaq; huic i primis ĩprobiſſimo rñdent
agyrinẽſes ſeſe decumas ei quẽadmodũ deberẽt:daturos lucrũ:cũ ille magno præſertim ẽmiſſet:ñ addituros.
Apronius certiorẽ facit iſtũ:quia res erat qd rei eẽt ſtati tã̄q̃ cõiuratio aliq̃ Agyrri cõtra rẽpublicã facta
aut legatus.pr.pulſatus eẽt:ita Agyrio Mgr̃atus & quq; pmi accitu iſtius euocãt̃:ueniũt Syracuſas:pſto eſt
Aprõius:ait eos ipos q nẽiſſent:cõtradictũ pr.feciſſe:Quærebãt qd?reſpõdebat ſe ad recupatores eẽ dictu
rũ.Iſte eqſſimus hõ formidinẽ illã ſuã miſeris Agyrinẽſib⁹ iniiciebat recupatores ſe de cohorte ſua datu℞
minabat̃:Agyrinẽſes uiri fortiſſimi iudiciũ ſe paſſuros eẽ dicebãt Ingerebãt iſte arthemidorũ medicũ Cor
neliũ pictorẽ & Depolemũ & huiuſmõi Recupatores:quorũ ciuis Ro.nẽo erat:ſed Græci ſacrilegii iãpri
dẽ iprobi repẽte Cornelii:uidebãt Agyrinẽſes qcqd ad eos Recupatores Aprõius:atuliſſet:illũ pfacile pba
turũ cõdẽnari cũ iſti⁹ iuidia iſamiaq; malebãt:q̃ ad eius pactões cõditiõeſq; accedere qrebãt q̃ i uerba Recu
patores daret:reſpõdebat ſi pateret aduerſus edictũ feciſſe q̃ i iudicio dicturũ eẽ dicebat:iniqſſimis uerbis ĩ
probiſſimis Recupatorib⁹ cõflictari malebãt:q̃ q: q̃ cũ iſta ſua uolũtate decidere.Sũmittebat iſte Timarchi
dẽ:q mõeret eos ſi ſaperẽt:ut trãſigerẽt:pnegabãt.Quid ergo?in ſingulos.HS.quinqginta milibus dãnari
maũultis:male dicebãt.Tũ iſte clare oĩbus audiẽtibus q dãnatus erit:inqt uirgis ad necẽ cædet̃.Hic illi flẽ
tes rogare atq; orare cœperũt:ut ſibi ſuas ſegetes fructuſq; oẽs aratõeſq; uacuas aprõio tradeŕ liceret:ut ipi
ſine ignõinia moleſtiaq; diſcederẽt.Hac lege Iud.decumas uẽdidit Veres dicat liceret Hortẽſius ſi uollet:
magno Verrẽ uẽdidiſſe.Hæc cõditio fuit iſto pr.aratorũ ut ſecũ pclare agi arbitrarẽt̃:ſi uacuas agros Apro
nio tradere liceret.Multas.n.cruces ppoſitas effugere cupiebãt:quãtũ Aprõius edidiſſet deberi:tãtũ ex edi
cto dãdũ erat:ẽt ne ſi plus edidiſſet q̃ quãtũ natũ eẽt ẽt quomodo?Magiſtratuus ex ipſius edicto exigere de
bebãt ab aratore petere poterat:uerũ arthemidoro Recupatore.Quid ſi min⁹ arator dediſſet q̃ popoſciſſet

apronius ſiudiciū in aratorem in q̄druplum. Ex quo iudiciū numero ſex cohorte Pr. p̄clara hōeſtiſſimorū.
Quid amplius ſmius de iugerū pfeſſum eē dico. Recupatores reiice q aduerſum edictū feceris. Ex quo nu
mero ſex eadē cohorte qd erit extremū ſi dānatus eris: nā dubitatio dānatiōis illis recupatoribus q̄ poterit
eē: tu uirgis te ad necem cædi neceſſe erit: his legibus his cōditiōibus erit q̄ſq̄ tā ſtultus q decumas ueniſſe ar
bitref: q arator nouē partes reliq̄s factas eſſe exiſtimet: q̄ nō itelligat iſtū ſibi q̄ſtui p̄dæq; habuiſſe bona poſ
ſeſſiōes fortunas aratorū: uirgarū metu agyrinenſes qd iperatū eſſe facturos ſe eē dixerūt: accipite nunc qd
nūc iperarit: & diſſimulate uos ſi poteſtis: uos itelligere ipm Pr. & qd tota ſicilia pſpexerit. Redēptoiē decu
marū atq; adeo aratorū dominū ac Regē fuiſſe iperat agyrinēſib' ut decumas ipſi publice accipiāt: aprōio
lucrū dēt ſi magno emerāt: quoniā tu es q diligentiſſime p̄cia exq̄ſiſti: q ut ais magno uēdidiſti: q̄re putabas
emptori lucrū addi oporteref Eſto putabas: q̄obrē ipbas ut adderēt: qd ē aliud cape & cōciliare pecunias: i
quo te lex tenet: ſi hoc nō eſt ui atq; ipio coger iuitos lucrū dare alteri: hoc ē pecuniā dar: age qd tū ſi aprōio
delitis Pr. lucelli aliqd iuſſi ſūt dar: putare aprōio datū. Si aprōiatū lucellū ac nō p̄toria p̄da uobis uidebit: i
peras ut decumas accipiāt: aprōio dēt lucri: tritici medimna. xxxiiii. qd ē hoc una ciuitas ex uno agro ple
bi Romanæ ppe mēſtrua cibaria pr. iperio donare apronio cogit. Tu magno decūas uēdidiſti: cū tātū lu
cri decumano ſit datū pfecto ſi p̄ciū exq̄ſiſſe diligēter tū cū uēdebas. x. medina potius adidiſſent q̄. H. S. d. c.
poſtea magna p̄da uidef audita ſliq̄ & diligēter attēdite quominus miſmini Siculos re neceſſaria coactos
auxiliū a patrōis Cōſulibus ab Senatu ab legibus a iudicis petiuiſſe: ut pbaret Aprōius hoc triticū imperat
Agyrinēſibus Verres ut i medimna ſingula dent Apronio. HS. iii: Quid ē hoc tāto nūero frumēti in lucri
nomē impato expſſo nūmi pterea exigent uppbet frumētū: an poterat nō mō Aprōius ſed quis exercitui ſi
metiūdū eēt: improbare Siculū frumētū: q illi ex area ſi uellet admetiri licebat frumēti. tantus numer' im
prio tuo dar: & cogitur nō ē ſatis: nūmi pterea iperant: dant parū ē: p decumis hordei alia pecunia cogitur
iubes. HS. xxx. lucri dari. Ita ab una ciuitate ui minis ipio iniuriaq; pr. eripiūt tritici mediq̄a. xxxiii. & pterea
HS. lx. at hæc obſcura ſunt: aut ſit oēs hoies uelint: obſcura eſſe poſſunt: q tu pal i egiſti i cōuētu iperaſti oī
bus expectātibus coegiſti Qua de re Agyrinenſes Magiſtratus & q̄nq; pnmi quos tu q̄ſtus cā euocas acta
& impia tua domū ad Senatū ſuū renunciauerunt: quorū renunciatio legib' illorū lr̄is publicis mādata ē
quorū Legati hoies nobiliſſimi Romæ ſunt: q hoc idē p teſtimonio dixerūt. Cognoſcite Agyrinēſiū publi
ca lr̄as: deide teſtimoniū publicū ciuitatis. Recita lr̄as publi. teſtimoniū publicū: aīaduertitis i hoc teſtimo
nio iu. Apollodorū cui pertagi cognomē ē: pricipē ſuæ ciuitatis lachrymātē teſtari ac dicere nūq̄ poſt p. R.
nomē ab Siculis audiitū & cognitū Agyrinenſes cōtra quēq̄ infimū ciuem Ro. dixiſſe aut feciſſe quippiā
q nunc contra pr. p. R. magnis iniuriis & magno dolore publice teſtimoniū dicer cogeref. Vni mehercu
le huic ciuitati Verres obſiſtere tua defenſiōe nō potes: tāta auctoritas ē in eorū hoium fidelitate tantus do
lor iniuriæ tāta religio i teſtimonio: uerū nō una te ſed uniuerſæ ſimilibus afflictæ incōmodis legationib'
ac teſtimoniis publicis pſequētur. Et n. deinceps uideamus Herbitēſis ciuitas hōeſta & antea copioſa quē
admodū ſpoliata ab iſto ac uexata ſit: at quorū hoium ſūmorū aratorū remotiſſimorū a iudicis cōtrouerſiis
q̄b' parcere & cōſulere hō ipuriſſime & q gēus hoium ſtudioſiſſime cōſeruare debuiſti. p̄io anno uenieret
ei' agri decume tritici medimna. xviii. accidius iſtius idē mliter i decumis cū emiſſet: & p̄fecti noie cū ue
niſſet Herbitā cū ueneris locuſq; ei publice quo diuerteref. datus eēt cogunf. Herbitēſes ei lucri dare triti
ci modios: xxxyii. M. Cū decume uēiſſet trici modios. xyiii. atq; hoc triticum lucri cogunf dar publice cū
tā priuati aratores ex agris ſpoliati atq; exagitati: Decumanorū iniuriis pfugiſſet: āno ſcdo cum emiſſet Apro
ni' decumas attritici modiū. xxv. milia & ipſe Herbitā cum illa prædonis copia māuq; ueniſſet: populus pu
blice coactus ē cōferre lucri tritici mod os. xxyi. & acceſſiōes. HS. co. co. de acceſſiōe dubito an apronio ipſi
data ſit: merces fere p̄ciūq; ipudētiæ de tritici qdē nūero tāto q̄s pōt dubitare qn ad iſtū p̄donē frumentari
um ſicut Agyrinēſe frumētū puenerit āno tertio uero i hoc agro cōſuetudie uſus ē regia: ſolere aūt barba
roſ r̄ges pſaꝝ ac Syroꝝ plures uxores hr̄e. His āt uxoribus ciuitates attribuef hoc mō: hæc ciuitas mulieri
redimiculū p̄beat. hæc i collū: hæc i crines: ita populos hr̄it uniuerſo ñ ſolū cōſcios libidinis ſuæ uerūet ad
miniſtros. Eādē iſtius q ſe Regē Siculoꝝ eē dicebat licētiā libidineq; fuiſſe cognoſcite. Aeſcriōis Syracuſa
ni uxor ē Pippa. cui' nomē iſtius nequitia tota Sicilia puulgatū ē: de qua muliere uerſus plurimi ſupra tribu
nal & ſupra. Pr. caput ſcribebāf. Hic Aeſcrio Pippæ uir adūbratus in Herbitēſib' decumis nouus iſtituitur
publicanus. Herbitēſes cū uiderēt ſi ad Aeſcrionē p̄ciū ſdiſſet ſe ad arbitriū libidinoſiſſimæ mulieris ſpolia
tū iri: licitī ſunt uſq; eo quo ad ſe efficer poſſe arbitrabāf: ſupra adiecit Aeſcrio: neq;. n. metuāt ne Pr. Verre
decumana mulier dāno affeci poſſet. Addicif medimnis. cō. cō. dimidio fer plurisq̄ ſupiore anno: aratorſ
fundit' euertebāf & eo magis quo ſupiorib' annis exhauſti erāt ac pene perditi. Intellexit iſte ita magno
uēiſſe: ut āplius ab Herbitēſibus expmi nō poſſet: demit de capite medimna. d. c. iubet i tabulas p medim
nis. cō. cō. cō. referri. d. cō. cō. d. & aiii. hordei decumas eiuſdē agri Decomis emerat: hic ē Decūis ad quē iſte
deduxerat Tertiā Iſidori Mimi filiā ui abductā ab Rhodio tibi cine. Huius Tertiæ plus ēt q̄ Pippæ pluſq̄ cæ
terarū ac ppe dicā tāti apd' iſtū i Siciliēſi p̄tura auctoritas ualuit: q̄ntū i urbana Chelidonis: ueniunt Herbita
ni duo pr. emuli ñ moleſti mulierculaꝝ deterrimaꝝ iprobiſſimi cognitores: icipiūt poſtular poſcere: mina
ri: nō poterāt tū cū cuperēt. A proniū imitari ſiculi ſiculos nō tā primeſcebāt: cū oi rōe tū illi calūniaref pmit
tūt herbitēſes uādimōium Syracuſas eo poſtea q̄ uētū ē cogūt Aeſcrioni id eſt pippæ dare tātū q̄ntū erat de
capite dēptū tritici modios. cō. cō. cō. d. c. mulierculæ publicanæ nolūt ex decumis nimiū lucri dari: ne for
te ab nocturno ſuo quæſtu aium ad uectigalia redimēda trāſferet Trāſfactū putabāt herbitēſes: cū iſte qd d
hordeo inqt & Decimo Amiculo meo qd cogitatis? At hoc agebat in cubiculo ſed. atq; i lectulo ſuo. nega

bant illi ſibi gcq̃ eſſe mádatú:nó audeo numerare.HS.xv.quid facerét miſeri:aut qd recuſarét:pſertim cũ in luctulo Decumanæ mulieris ueſtigia uiderét recétia:qb⁹ illú inflámari ad pſeuerádú itelligebát.Ita ciuitas una ſociorũ atq; amicorũ duabus deterrimis mulierculis Verre Pr.uectigalis fuit atq; ego núc frumẽti núerũ & eas publice pecũias ab Decumáis ab Herbitéſib⁹ datas eẽ dico:quo illi frumẽto & qbus pecũiis tñ a Decumáorũ iniuriis ciues ſuos nó redmerũt pditis.n.& direptis aratorũ bóis hæc Decumáis merces debat̃ ut aliq̃do ex eorũ agris atq; ex urbibus abirẽt.Itaq; cũ philipus Herbitẽſis hó diſertus & prudẽs & domi nobilis de calamitate aratorum & de fuga & d̃ reliquorũ paucitate publice diceret:aiaduertiſtis iud.gemitũ.P.R.cui⁹ freq̃ntia huic cáæ nũq̃ defuit q̃ de paucitate aratorũ alio loco dicá.Núc illud qd pterii:nó oio relinq̃ẽdũ uidet̃:ná p deos imortales q̃ de capite ipſi dcpſit:quo tãdẽ mó ferẽdũ.Verũ etiá audiẽdũ uidet̃:un⁹ adhuc fuit poſt Romá códitá:dii imortales faxint:ne ſit alter:cui Reſp.totá ſe tradidit:tpibus coacta & malis domeſti.is.L.Sylla hic táñ potuit:ut nemo illo iuito nec bóa nec patriá nec uitá retinere poſſet:tãtũ aihabuit ad audaciá:ut dicere i cóciõe nó dubitaret:bóa ciuiũ Ro.cũ uẽderet ſe pdá ſuá uẽdere eius oẽs res geſtas nó ſolũ optinemus:uerũ ẽt pp malorũ icómodorũ & calamitatũ metũ publica auctoritate defendimus.

Vnũ hoc aliud.S.C.repheſum:decretũq; ẽ:ut qbus ille de capite dcpſiſſet.ne pecũias i ærariũ referrẽt.Satui ſenatus hoc ne illi q̃d ẽẽ licitũ:cui cóceſſerat oia a populo factarũ q̃ſitarũq; rerũ ſũmas imineri:illũ uiris fortiſſimis iudicarũt.p.C.dimittere de ſũma nó potuiſſe te mulieri deterrimæ recte remiſiſſe ſenatores iudicabũt:ille de quo legẽ.p.R.iuſſerat:ut ipſius uolũtas & poſſe eẽt p lege:tamẽ i hoc uno genere ueterũ religiõe legũ repheditur.Tu q oib⁹ legibus iplicatus tenebare libidinẽ tuá p lege eẽ uoluiſti:in illo repheditur qd ex ea pecunia remiſit:q̃ ipſe q̃ſierat:tibi cócedet̃ q̃ de capite uectigaliũ.p.R.remiſiſti:atq; i hoc genere audaciæ multo ẽt ipudẽtius i decumis ſegeſtẽſiũ uerſatus ẽ:qs cũ addixiſſet eidẽ illi decimo hoc eſt tritici modios:qnq; milia & acceſſiõẽ aſcripſiſſet.HS.co.d.coegit ſegeſtẽſes a decio tãdẽ publice accipe:id qd ex ſegeſtẽſiũ publico:teſtimonio cognoſcite.Recita teſtimoniũ publicũ:audiſtis q̃ti decumas accepit a decio ciuitatis tritici modios qnq; milia & acceſſionẽ:cognoſcite núc ſe q̃ti uẽdidiſſe retulerit:ex decumis uẽdũdis.C.Verre pr.hoc noie audiſtis tritici modios.co.co.co.de capite eẽ dẽpta:q̃ cum de.p.R.uictu d uectigaliũ neruis de ſanguine detraxiſſet ærarii tertiæ minæ cõdonauit.Vtrũ ipudẽti⁹ a ſociis abſtulit:an turpius meretrici dedit:an iprobius.p.R.ademit:an audacius tabulas publicas cõmutauit:Ex horũ ſeueritate te ulla uis eripiet:aut ulla largitio eripiet:ſed ſi eripuerit:nó itelligit q̃ iádudum loquor:ad aliá q̃ſtiõẽ atq; ad peculat⁹ iudicium ptinet̃.Itaq; hoc mihi reſeruabo gen⁹ itegrum totum.Ad illá q̃ iſtitui cáam frumẽti ac d̃cumarũ reuertar:q cum agros maximos ac feraciſſimos p ſeipm hoc ẽ Aprõium Verrẽ alterũ depopularet̃:ad minores ciuitates hẽbat alios quos tãq̃ canes imitteret nequá hoies & iprobos:qb⁹ aut frumentum aut pecuniá publice cogebat dari.A.Vallenti⁹ eſt in ſicilia iterps:quo iſte iterpte nó ad linguá græca:ſed ad furta & flagitia uti ſolebat:fit interps hic hó leuis atq; egens repente Decumanus emit agri Liparenſis miſeri atq; ieiuni decumas tritici medinas.d.c.Liparẽſes uocit̃:ipſi accipe decumas & numerar̃ Vallentio cogunt̃ lucri.HS.xxx.milia p deos imortales utrum tibi ſumes ad defenſiõẽ:tãto ne minoris tibi decumas uẽdidiſſe:ut ad medimnuá.de.c.HS.xxx.milia lucri ſtati ſua uoluntate ciuitas adderet hoc ẽ tritici medimnas.ii.milia an cum magno decumas uẽdidiſſes.te expſiſſe ab iuitis Liparẽſib⁹ hác pecuniá:Sed qd ego ex te q̃ro:qd defenſur⁹ ſis poti⁹ q̃ cognoſcá ex ipſa ciuitate qd geſtum ſit:Recita teſtimõium publicum Liparẽſium deinde quẽadmodũ ualẽtio númi ſint dati teſtimõiũ publicũ q̃õ ſolutũ ſit ex lr̃is publicis.Etiá ne hæc tá pua ciuitas tá pcul a manibus tuis atq; a cõſpectu remota ſeiuncta a Sicilia iſula iculta tenuiq; poſita cu multa aliis tuis maioribus iniuriis i hoc quoq; frumẽtario generẽ pdæ tibi & q̃ſtui fuit:quá tu totá iſulá cuidá tuorum ſodalium ſicut aliq̃d munuſculũ cõdonares.Ab hac ẽt hæc frumẽtaria lucra tãq̃ mediterrãeis exigebát̃.Itaq; q tot ãnis angelos ſuos ante te Pr.redimere a priuatis ſolebát:idem ſeipſos a te prætio impoſito redemerũt Quid ergo a Thiſſenſibus pparua & tenui ciuitate & aratoribus laborioſiſſimis frugaliſſimiſq; hoibus ñ ne plus lucri noie eripit̃:q̃ q̃tũ frumẽti oino ex arát:ſed quos tu Decũanũ Diognetũ Venereũ miſiſti nouũ gẽus publicáí.Cur hoc auctor ñ Rõæ ſerui publici ad uectigalia accedát:ãno.ii.Thiſſẽſes.HS.xxi.lucri dare cogũt̃ iuiti:tertio ãno.HS.co.co.modiũ tritici lucri Diogneto Venerio dare coacti ſunt hic Diognetus q ex publicis uectigalibus tãta lucra facit uicariũ nullũ habet nihil oino peculii.Vos ẽt núc dubitare:ſi poteſtis utrũ tantũ numerũ tritici Venerius apparitor iſtius ſibi acceperit an huic exegerit:atq; hæc ex publico Thiſſenſiũ teſtimonio cognoſcite.Teſtimoniũ publicũ Thiſſenſiũ:obſcure iud.pr.ipſe Decumáus ẽ cũ ei⁹ apparitores frumẽtũ a ciuitatibus exigát:pecunias iperẽt aliq̃to plus ipſi auferant:q̃ quáiũ.p.R.decumarũ noie daturi ſunt.Hæc æq̃tas i tuo impio fuit hoc pr.dignitas ut ſeruos uenerio Siculorũ dominoſ eẽ uelles hic delectus hoc diſcrimie te pr.fuit:ut aratores i ſeruorũ núero eẽnt:ſerui i publicanorũ Quid Ameſtratini miſeri ipoſitis ita magnis decumis ut ipſiſ reliq nihil fieret:nõne tñ numerare pecũias coacti ſũt:addicũt decumæ.N.Ceſſio cum adeſſẽt legati Ameſtratini.ſtatim cogit̃ Heraclius Legatus núerare.HS.xxii.qd hoc eſt:q eſt iſta pda:quæ uis q̃ direptio ſociorũ.Si erat Heraclio ab Senatu mandatũ ut emeret:emiſſet:ſi nó erat:q poterat ſua ſpõte pecuniá núerare.Ceſio renũciat ſe dediſſe.Cognoſcite renunciationẽ ex lr̃is:recita ex lr̃is publicis:quo.S.C.orat hoc legato pmiſſum:nullo:cur fecit:coactus ẽ:qs hoc dicit:tota ciuitas:recita teſtimonium publicũ.Ab hac eadẽ ciuitate anno ſecũdo ſimili rõe extortá eẽ pecuniá:& ſex.Venonio dati.ex eodẽ teſtimonio cognouiſtis.At Ameſtrinos hoĩes tenues cum eorũ decumas modios.d.ccc.uẽdidiſſes Bãobali Venerio cognoſcite noia publicanorũ:cogis eos plus lucri addere q̃ q̃ti uẽierát:cũ magno uẽiſſent:dát Bãobali mod.d.ccc.Hs.co.d.pfecto nunq̃ iſte tá amẽs fuiſſet ut ex agro.P.R.plus frumẽti ſeruo Venerio q̃ pr.tribuit pateret̃:niſi ois ea pda ſerui noie ad iſtum tpm pueniret.paterni cum eorũ decumæ

mȧgno addictæ eēnt:tamē inuitiſſimi.P.Nenio Torpiōi iprobiſſimo hoi q iniuriarū ſacerdote Pr.dānat⁹
eſt.HS.vii.dare coacti ſūt.Ita ne diſſolute decumas uēdidiſti:ut cū medimnū.HS.xy.m.ueniſſent āt.co.co
co.hoc eſt.HS.xxxxy.ut lucri Decumāo.HS.co.co.co.darent.At p magno decumas eius agri uēdidiſti:ui
delicet nō Turpiōi lucrū datū:ſed pēnis pecuniā ereptā.Quid Halicienſes quorū incolæ decumas dāt ipſi
agros imunes hēnt:nōne huic eidē Turpiōi cum decumæ.c.medimne ueniſſent.HS.xy.dare coacti ſūt:ſi
id q maxime uis:poſſes pbare.Hæc ad Decumanos lucra ueniſſe:nihil te attigiſſe:tamē hæ p uim atq; iu
riā tuā captæ & cōſiliatæ tibi fraudi & dānationi eſſe deberēt.Cum uero hoc nemini pſuadere poſſit te tā
amentē fuiſſe.ut Apronium ac Turpiōem ſeruos hoies tuo liberorūq; tuorū piculo diuites fieri uelles:du
bitaturū quēq̄ exiſtimas:qn illis emiſſariis hæc tibi oīs pecunia q̄ſita ſit.Segeſtā itē ad immunē ciuitatē Ve
netius Symachus Decumanus imittit.Is ab iſto lr̄as affert:ut ſibi cōtra iura oia cōtraq; legē Rupiliā extra
forū uadium pmittāt aratores.Audite lr̄as q̄s ad Segeſtanos miſerit.Lr̄æ.C.Verris hic ueneri⁹ quēadmo
dū aratores eluſerit:ex una pactiōe hois honeſti gratioſiq; cognoſcite.In eodē.n.genere ſūt cætera Diocleſ
eſt.Panormitanus Phimes cognomine hō illuſtris ac nobilis arator.Is agrū in Segeſtano nā comertium i
eo agro neminem cōductum habebat.HS.ſex milibus p decuma cum pulſat⁹ a Venerio eſſet dedit.HS.
ſexdecim milia p decuma &.d.c.liiii.id ex tabul⁹s ipſius cognoſcite.NOMEN DIOCLIS PANORMI-
TANI.Huic eidē ſimacho anneus Brochus ſenator hō eo ſplendore ea uirtute q oēs exiſtimatis nūmos
pter frumentum coactus eſt dare.Venerio ſeruo ne te Pr.talis uir ſenator.P.R.q̄ſtui fuit:hunc ordinē ſi di
gnitate antecellere nō exiſtimabas ne hoc qdē ſciebas iudicare:antea cum eq̄ſter ordo iudicaret:impbi
& rapaces i puiciis iſeruiebāt publicāis:ornabāt eos qcūq; i opis erāt quēcūq; eqtē ro.i puicia uiderāt:bnfici
is ac liberalitate pſeq̄bāt:neq; tātū illa res nocentibus pderat:q̄tū obfuit multis cū aliqd cōtra uultatā eius
ordis uolūtateq; feciſſet retinebāt hoc tū neſcio quō q̄ſi cōi cōſilio ab illis diligenter:ut q unū eqtē Ro.cōtu
melia dignū putaſſet ab uniuerſo ordie malo dign⁹ iudicaret.Tu ſic ordinē ſenatorū deſpexiſti ſic ad iniu
rias libidīeſq; tuas oia coæq̄ſti ſtatutū ſ aio ac dliberatū:oēs q hitarēt i ſicilia aut q ſiciliā te pr.ſic huniſti atti
giſſent:iudices reiicere:ut illd nō cogitares:tū ad euſdē ordis hoies te iu.eē uētur:i qbus ſi ex iporū dome
ſtico icōmodo null⁹ dolor iſideret:tn eēt illa cogitatio i alterius iniuria:ſeſe dſpectos dignitateq; ordis cō
tēptā & abiectā.Q..d mehercule iu.mihi nō mediocriter ferēdū uidet:hēt.n.qndā aculeū cōtumelia:quē pa
ti prudētes ac uiri bōi difficillīe poſſūt:ſpoliaſti ſiculos.Solēt.n.multi eē iniuriis ſuis graues uexaſti nego-
ciatores:iuiti.n.Romā raroq; decedūt.Eqtē ro.ad aprōii iniurias ddiſti.Quid.n.iā nocere poſſūt:qb⁹ nō li
cet iudicare:qd cū ſenatos ſūmis iniuriis afficis:qd aliud dicis:niſi hoc cædo mihi ēt iſtū ſenatorē:ut hoc
ampliſſimū nomē ſenatorū nō mō ad iuidiā i patorū:ſed ēt ad cōtūeliā iproborū natū eē uideat neq; hoc i
nno fecit.Anneo ſed i oibus ſenatoribus ut ordis nomē nō tātū ad honorē q̄tū ad ignominiā ualeret i.C.
Caſſio uiro clariſſimo & fortiſſimo cū is eo ipo tpe prio iſtius āno Cōſ.eēt tāta iprobitate uſus ē:ut cū eius
uxor fœmia primaria pēnas hēret arōnes i Leōtio frumētū oē i decūas auferre iuſſerit.Hūc tu i hac cā teſtē
Verres hēbis quōiā iudicē ne hēres:puidiſti.Vos āt iu.putare debetis eē qddā uobis iter uos cōe atq; tēpo
rū atq; cōiūctū.Multa ſūt ipoſita huic ordini munera multi labores multa picula ñ ſolū legū ac iudiciorum:
ſed ēt rumorū ac tēporū.Sic ē hic ordo q̄ſi ppoſitus atq; editus in altū:ut ab oibus uētis iuidiæ circūflari poſ
ſe uideat.In hac tā miſera & indigna cōditiōe uitæ ne hoc qdē retinebimus.Iud.ut magiſtratib⁹ nr̄is in obti
nēdo iure nr̄o ne cōtēptiſſimi ac deſpectiſſimi eē uideamur.Thermitāi miſerūt q decūas emerent agri:ſui
magni ſua putabāt itereſſe publice poti⁹ q̄uis magno emi q̄ in aliquem iſti⁹ emiſſarium icidere. Appoſit⁹
erat Venuleius qdā q emeret:is liceri nō deſtitit illi qd uidebat ferri aliquo mō poſſe cōtēderunt poſtrēo
liceri deſtiterūt.Addicit Vennleio tritici mod.vii.C.Legatus poſidorus renunciat cum omnib⁹ hoc into
lerādū uideret:tamē uenuleio dant ne accedat:tritici mod.vii.pterea.HS.co.co.milia ex quo facile appet
q merces Decumāi quæ Pr.pda eſſe uideat.Cædo thermitanoꝝ mihi litteras & teſtimoniū. TABVLAS
THERMITANORVM ET TESTIMONIVM.Imacharēſes iā omni frumēto ablato iā omnibus iniu-
riis tuis exinanitos tributum ferre miſeros ac pditos coegiſti ut Apronio darēt.HS.xx.milia.Recita decre
tū de tributis & publicū teſtimoniū.S.C.de tributo cōferēdo:teſtimoniū Imacharenſium Henēſes cum de
cumæ ueniſſent Agyrinenſes medimnū co.co.co.cc.Apronio coacti ſunt dare tritici.mod.lxx.co.co.co.&
Hs.iii.milia.quæſo attendite quātus numerus frumenti cogatur ex omni agro decumāo.Nā p omnes ci
uitates quæ decumas debent:percurrit oratio mea & in hoc genere nūc Iud.uerſor in quo nō ſigillatī ara-
tores euerſi bonis oibus ſunt:ſed q publice decūanis lucra data ſunt:ut aliqñ ex eoꝝ agris atq; urbibus ex
pleti atq; ſaturati cū hoc cumulo quæſtus decederent.Calatinis quāobrē imperaſti anno tertio ut decūas
agri ſui quas Calatæ dare cōſueuerāt.Ameſtrati.M.Ceſio Decumano darent:qd neq; ante te pr.illi fece-
rūt:neq; tu ipſe hoc ita ſtatueras antea p biennium.Theōaſtus ſyracuſanus in Muticenſem agrū cū abs
te imiſſus ē:q aratores ita uexauit:ut illi in alteras Decumas id q in aliis quoq; ciuitatibus oſtendā triticū
emere neceſſario pp inopiā cogerent:iam uero ex Hyblenſium pactionibus itelligetis quæ pactæ ſint cū
Decumano.Gn.ſergio ſexies tātū quātum ſatum ſit:ablatū eſſe ab aratoribus Recita ſatiōes & pactiones
ex lr̄is publicis:cognoſcite pactio Menenoꝝ cū uenerio ſeruo recita ex lr̄is publicis.Cognoſcite ēt pfeſſio
nes ſationū & pactiōes Menenoꝝ.Recita ex lr̄is publicis.Pactiemini Iu.a ſociis ab aratoribus.p.r.ab his q
nobis laborāt:nobis ſeruiunt:q ita plebē Romanā ab ſeſe alii uolunt:ut ſibi ac liberis ſuis tātum ſupſit:quo
ipſi ali poſſint:ab his p ſummā iniuriā p ſummas cōtumelias plus aliq̄to ablatū eē:q̄ natum ſit.ſed.Iud.mo
derādum mihi eē oratiōi meæ fugiendā ueſtrā ſacietatē:nō uerſabor in uno genere diucius:& ita extra de
oſone mea tollā:uti cā relinquā:Audietis Agrigētinoꝝ fortiſſimoꝝ uiroꝝ diligentiſſimoꝝ q̄rimonias:co

gnoſcetis Iu.Entellinoꝝ ſummi laboris ſũmæq̃ induſtriæ doloré & iniurias Heraclieſum Iclieſium Hen
nenſium Gelentinoꝝ incõmoda ꝑferunt Cathinenſiũ locupletiſſimoꝝ hoſum amiciſſimorũq̃ agros ue
xatos ab Apronio cognoſcetis.Tyndaritanã nobiliſſimã ciuitaté Cephaleoditanã Halentinã Apolloniẽſẽ
Eginã Capitinã ꝑd tas eẽ hac iniqtate Decumanorũ itelligetis.Murgentinis Aſſorinis Florinis·Henẽſib⁹
Letinis nihil oĩo relictũ.Cyratarinos Acherios paruarũ ciuitatũ hoĩes oĩo abiectos eẽ ac ꝑditos oẽs deiq̃
agros Decumanos ꝑ triẽniũ.P.R.ex ꝑte Decuma.C.Verri ex ol reliquo uectigales fuiſſe:& pleriſq̃ arato
ribus nihil oĩo ſupfuiſſe:cui qd tum aut remiſſum aut relictũ ſitid fuiſſe tantũ qui ex eo quo iſtius auaritia
cõtenta fuit redundarit:duarũ mihi ciuitatũ reliquos feci agros Iu.fere optimos ac nobiliſſimos Aetnẽſiũ
& Leontinorũ.Horũ agrorũ ego miſſos faciã qſt⁹ triẽnii:unũ annũ eligã:quo facilius id qd inſtitui:explica
re poſſim:ſũmã annũ tertiũ:q & recentiſſimus eſt & ab iſto ita adminiſtratus:ut cũ ſe certe deceſſurũ uide-
ret:nõ laboraret:ſi aratoré nullũ in Sicilia eẽt relicturus agri Aetnẽſis & Leõtini Decumas agemus. Attẽdi
te Iu.diligenter agri ſunt feraces annus tertius decumanus Aprõius de Aetnẽſibus ꝑ pauca dicã. Dixim⁹
.n.priore actiõe publice memoria tenetis:arthẽudorũ aetnẽſem legatiõis eius principẽ publice dicere:ap
niũ ueiſſe Aetnã cũ Veneriis nocaſſe ad ſe magiſtratũ impaſſe.ut i foro ſibi medio lecti ſternerent quotidie
ſolitũ eſſe ñ mõ i publico:ſed ẽt de publico cõuiuari:cũ i eis cõuiuiis ſymphoniã eerneret maxiſq̃ poculis
miniſtraret retinere ſolitus eẽt aratores atq̃ ab his nõ mõ ꝑ iniuriã:ſed ẽt ꝑ cõtumeliã tãtũ exprimi frumẽ
ti q̃tũ apronius impaſſet.Audiſtis hæc Iu.q nũc ego ꝑtereo ac reliquo.Nihil de luxuria apronii loquor ni
hil de iſolẽtia nihil de ſingulari neqtia turpitudie tãtũ de qſtu ac lucro dicã unius agri & uni⁹ anni quo fa
cili⁹ uos cõiecturã de triẽnio & de tota ſicilia facere poſſitis.Sed mihi Aetnẽſiũ breuis ẽ oĩo.Ipſi.n.uenerũt
ipſi publicas lĩas deportauerũt:docuerũt uos qd lucelli fecerit hõ nõ malus familiaris Pr.Aprõi⁹ id quæſo
ex ipſorũ teſtimonio cognoſcite.Recita.TESTIMONIVM AETNENSIVM.Quid ais:dic dic qſo clari
us ut.P.R.de ſuis uectigalib⁹ de ſuis aratoribus de ſuis ſociis atq̃ amicis audiat.L.Medina ꝑ deos imorta
les unus ager uno anno.ccc.m.mod.tritici & ꝑterea.L.milia lucri dat apronio tãto ne minoris Decũæ ue
nierũt:q̃ fuerũt an cũ ſociis magno ueniſſent:hic tãtus tamẽ frumẽti pecuniæq̃ numerus ab aratoribus ꝑ
uim ablat⁹ ẽ.Verũ.n.horũ dixeris i eo culpa & crimẽ hærebit:nã illũ qdẽ ñ dices:qd utinã dicas.ad apro-
niũ nõ ꝑueniſſe tãtũ.Ita te nõ mõ publicis tenebo:ſed ẽt priuatis aratorũ pactiõib⁹ ac lĩis:ut itelligas non te
diligẽtiorẽ iſiciẽdis furtis fuiſſe q̃ me in rephẽdẽdis.Hoc tu ferres:hoc qſq̃ defenderet:hoc hi ſi aliter de te ſta
tuere uoluerint ſuſtinebũt:uno aduẽtu ex uno agro.Qu.Aproniũ ꝑter eã quã dixi pecuniã numeratã.ccc.
m.mod.tritici lucri noie ſuſtuliſſe:Quid hoc Aetnẽſes ſoli dicũt:imo ẽt Centuripi q agri Aetnenſis multo
maximã partẽ poſſidẽt:quorũ Legatis hoibus nobiliſſimus Andrõi & Arthemoni Senatus ea mandata
dedit:q publicæ ad ciuitatæ ipſorũ ꝑtineb tũ de his iniuriis q̃s ciues Cẽturipini ñ i ſuis:ſed i aliorũ finib⁹ a
acceperũt.Senatus & populus Cẽturipinus Legatos noluit mittere ipſi aratores Cẽturipini q numer⁹ ẽ i
Sicilia maxius hoĩum hõeſtiſſimorũ & locupletiſſimorũ tres Legatos ciues ſuos delegerũt:ut eorũ teſtio
nio non unius agri:ſed ꝓpe totius ſiciliæ calamitates cognoſceretis.Arãt.n.tota Sicilia fere Cẽturipini &
hoc in te grauiores certioreſq̃ teſtes ſunt q cæteræ ciuitates ſui ſolum incõmodis cõmouẽt Cẽturipini q
in oĩbus fere finibus hẽnt poſſeſſiões:ẽt cæterarũ ciuitatũ damna ac detrimẽta ſenſerũt.Verũ ut dixi:ratio
certa ẽ Aetnẽſiũ & publicis & priuatis litteris cõſignata mea diligentia penſum magis i leõtino agro ẽ exi
gendũ:pp hãc cãm q ipſi leõtini duplice non ſane me multũ adiuuerũt:neq̃.n.eos iſto Pr.hæ.Decumarũ
iniuriæ læſerunt potius etiam adiuuerunt.Iud mirũ fortaſſe hoc uobis aut icredibile uideat:in tãtis arato
rũ icõmodis leõtinos q principes rei frumẽtariæ fuerũt:ex ꝑtes icõmodorũ atq̃ iiuriarum fuiſſe. Hoc cãæ
ẽ.Iu q i agro leõtino ꝑter unã Mnaſiſtrati familiã glebam leontinorũ poſſidet nemo.Itaq̃ Mnaſiſtrati ho
minis honeſtiſſimi atq̃ optimi uiri teſtimõiũ Iu.audietis cæteros Leontinos quibus nõ modo Aprõius
in agris ſed ne tẽpeſtas qdẽ ulla nocere potuit expectare nolite.Et.n.nõ mõ incõmodi nihil cæperũt:ſed
etiam i aproniamis illis rapinis i qſtu ſunt cõpendioq̃ uerſati.Quapp quouiã me Leontina ciuitas atq̃ le
gatio pp eã quẽ dixi cãm defecit:mihimet ĩeunda ratio & uita reperiẽda ẽ:qua ad aproni qſtũ ſiue adeo q̃
ad iſtius ſgẽtẽ imanẽq̃ prædã poſſim ꝑuenire:agri Leõtini Decumæ anno tertio uenierunt tritici modia.
xxxvi.hoc ẽ tritici mod.ccxxvi.magno Iu.magno:neq̃.n.hoc poſſim negare. Itaq̃ neceſſe ẽ aut dãnũ aut
certe nõ magnũ lucrũ feciſſe Decumaꝝ.Hoc.n.ſolet uſu uenire iis q magno redemerũt.Quid ſi oſtendo
i hac una emptiõe lucri fieri tritici modios.c:q̃d ſi.cc.qd ſi.cccc:dubitabitis etiam cui iſta tanta præda quæ
ſita ſint:iniquũ eẽ quiſpiam dicet:qui ex lucri magnitudie cõiecturã faciam furti atq̃ prædæ.Quid ſi doce
bo Iud.eos qui.cccc.milia mod.lucri faciunt:damnũ facturos fuiſſe ſi tua iniquitas ſi ui ex cohorte Recupe
ratores nõ intercederent:nũ quis poterit i tãto lucro tãtaq̃ iniqtate dubitare qn pp iniqtatẽ tam magnos
quæſtus feceris:pp magnitudinem quæſtus iprobus eẽ uolueris:Quomodo igit hoc aſſequar.Iud.ut ſciã
lucri quãtũ factum ſit:nõ ex aprõii tabulis:quas ego cũ cõquirerẽ nõ iueni:& cum i ius ipm eduxi:expreſſi
ut cõficere tabulas ſe negaret:ſi mẽtiebat:q̃obrẽ remouebat:ſi hæ tabulæ nihil tibi erãt obfuturæ:ſi oĩo nul
lus cõfecerat litteras:ne id qdẽ ſatis ſignificabat illũ nõ ſuũ negociũ geſſiſſe:Ea.n.eſt ratio Decumaꝝ:ut ſi
ne plurimis litteris cõfici non poſſit:ſingula.n.noĩa aratoꝝ & cũ ſingulis pactiones Decumarũ lĩis ꝑſeq &
cõficere neceſſe eſt.Iugera ꝓfeſſi ſunt aratores oẽs iperio atq̃ iſtituto tuo nõ opinor q̃ neq̃ minus eẽ ꝓfeſſũ
q̃ quãtũ araſſent cũ tot cruces tot iudicia tot ex cohorte Recuperatores ꝓponerent:i iugere Leõtini agri Me
dimnũ fere tritici ſeritur ꝑpetua atq̃ æquabili ſatione:ager eff cit cum octauo bene ut agat:uerum ui oẽs
dii adiuuẽt cũ decimo:qd ſi quando accidit:tum fuit ut tãtum Decumæ ſit quãtũ ſeueris:hoc ẽ ut quod iu
ga ſunt ſata:totidẽ medimna decumæ debeantur hoc cũ ita eẽt:primũ illud dico:pluribus milibus medim

num uendiſſe decumas agri Leõtini:ꝗ quot milia iugerũ ſata erãt in agro Leõtino:quot ſi fieri non poterat
ut pluſꝗ decẽ medimna ex iugere arateni:medimnum ex iugere decumão dari poterit.cũ ager id qd p ra
ro euenit:tũ decumano extuliſſet:qd erat rõ decumani:ſi qdẽ decumæ ac nõ bona ueniebãt aratorũ:ut plu
ribus aliquãto medimnas decumas emeret:ꝗ iugera erant ſata in Leõtino iugerũ ſubſcriptio ac pfeſſio:nõ
ẽ plus.xxx.Demũ æ.xxxvi.medimnũ uenierunt Errauit:an potius inſaniuit Apronius:imo tũ inſaniſſet ſi
aratoribus qd deberẽt licitũ eẽt.Et nõ qd apronius impaſſet:neceſſe fuiſſet dari:ſi oſtẽdo minus tribus me
dimnis in iugerũ neminẽ dediſſe Decumæ concedes opinor:ut cũ Decumano fructus aratiõis pcept⁹ ſit:
neminẽ minus tribus decumis dediſſe:atq; hoc in beneficii loco petitũ ẽ ab Aprõio:ut iugera ſingula ter
nis medimnis decidere liceret.Nã cũ a multis etiã ꝗterna ẽt quina exigerent:multis ãt nõ ſolũ granũ ullũ
ſed ẽt ne paleæ qdẽ ex oi fructu atq; ex ãnuo labore relinqrent.Tũ aratores Cẽturipini ꝗ numer⁹ in agro
Leõtino maxius eſt unũ in locũ conuenerũt:hoiem ſuæ ciuitatis in primis honeſtũ ac nobilẽ Andrõem
Centuripinũ legarũt ad Aproniũ:eundẽq; hoc tpe ad hoc iudiciũ Legatũ & teſtẽ Cẽturipina ciuitas miſit
ut is apud eũ cãm aratoꝶ ageret:ab eoq; peteret:ut ab aratoribus Cẽturipinis ne ampli⁹ in iugera ſingula
ꝗ terna medimna exigeret.Hoc uix ab Apronio in ſũmo beneficio pꝯ iis ꝗ etiã tũ icolumes erãt:impetratũ
eſt:id cũ impetrabat:hoc uidelicet ipetrabat:ut p ſingulis decũis ternas decumas dare liceret:ꝙ ſi tua res
nõ ageret:a te potius poſtularẽt:ne amplius ꝗ ſingulas ꝗ ab aprõio ut ne plus ꝗ ternas decumas darẽt.Nũc
ut hoc tpe ea ꝗ regie ſeu potius tyrãnice ſtatuit in aratores Apronius ptermittã:neq; eos apellem a qb⁹ oẽ
frumẽtũ eripuit.& qbus nihil nõmõ de fructu:ſed ne de bonis qdẽ ſuis reliq fecit:ex his ternis medimnis
qd beneficii gĩaq; ci cõceſſit qd lucri fiat cognoſcite.Profeſſio eſt agri leõtini ad iugera.xxx.hæc ſibi ad tri
tici medimnas.xc.ideſt tritici mod.d.c.xl.m.modios.iii.qnqgeſimas ſic tritici modios.xxxii.cccc.ab oib⁹
.n.ternæ pterea qnquageſimæ exigebãt.Sũt hæc iã ad.HS.ccc.xl.modios tritici.At ego.cccc.lucri facta eſſe
dixerã.Nõ.n.duco in hac rõne eos qbus ternis medinis nõ eſt licitũ decidere.Verũ ut i hac ipſa rõne ſum
mã mei pmiſſi cõpleã:ad ſingula medimna multi.HS.duo multi.HS.qnq; acceſſiõis cogebãtur dare:qui
nummũ:ſingulos nũmos:hoc exẽplo ad.HS.lxxxx.m.Hic mihi ẽt dicere audebit magno ſe decumas uẽ
didiſſe:cũ ex eodẽ agro dimidio pl⁹ abſtulerit:ꝗ.P.R.miſerit.cc.xvi.Decumas agri Leõtino uẽdidiſti:ſi ex
lege magno ſit ut lex eẽt libido tua:paruo ſi ut ꝗ dimidiæ eẽnt Decũæ uocarẽt: paruo uẽdidiſti.Multo.n.
pluris fructus ãnuli Siciliæ uenire potuerũt:ſi id te ſenatus aut.P.R.facere uoluiſſet.Etenim ſæpe Decũæ
tãti ueni erũt cũ lege hieronica uenirũt:qñ nũc lege Verrea uenierũt.Cedo mihi.C.Norbãi Decumas uẽ
ditas.P.C.Norbãi Decumas uẽditas agri leõtini.Atq; tũ neq; iudiciũ de mõ iugerũ dabat:neq;.n.erat Ar
themidorus Recupator:ne ab aratore Magiſtratus Siculus tãtũ exigebat:qñtũ Decumãus ediderat:nec bene
ficiũ petebat a Decumão:ut i iugera ſingula ternis medinis decidere liceret:nec nũeroꝶ acceſſionẽ coge
bat arator dare:nec ternas qnqgeſimas frumẽti addere:& tamẽ.P.R.magnus frumẽti mũerus mittebat.
Quid uero iſte ſibi qnqgeſimæ qd porro nũmorũ acceſſiões uolũt:quo id iure atq; adeo qd id poti⁹ moa
re feciſti:nũmos dabat arator quõ:aut undeq; ſi largiſſimus eẽ uellet cumulatiõe mẽſura uteret: ut antea
ſolebãt facere in decumis:cũ eq lege & cõditiõe ueniebãt:is nũmum dabat:unde de frumẽto:qſi habuiſſe
te Pr.qd uenderet:de uno igit erat aliqd reſecãdũ ut eẽt unde aprõio ad illos fructus arationũ hoc corolla
riũ nũmoꝶ adderet.Iã id porro utrũ libẽtes an inuiti dabãt libẽtes amabãt credo apnium inuiti:qret niſi ui
& malo cogebant.Iã iſte hõ amãtiſſim⁹ in uẽdundis.Decumis nũmoꝶ faciebat acceſſiões ad ſingulas De
cumas:neq; multum bia aut terna milia adebat.Fiunt p triẽniũ ſextertia fortaſſe.d.m.hoc neq; exẽplo cu
iuſquã neq; ullo iure fecit:neq; eã pec.retulit:neq; hoc paruum crimẽ quẽadmodum defenſur⁹ ſit hõ qſꝗ
unꝗ excogitauit.Quod cum ita ſit audes dicere te magno Decumas uẽdidiſſe:cum ſit pſpicuũ te bõa for
tunaſq; aratoꝶ non.p.r.ſed tũ qſtus cã uẽdidiſſe:ut ſi qs uillicus ex eo fũdo q.HS.dena mercaſſet excĩſis ar
boribus ac uenditis dẽptis tegulis:inſtrumẽto pecore ab alienato domino.xc.m.nũmum pro.x.miſerit ſi
bi alia præterea cẽtũ confecerit.primo dñs ignar⁹ incommodi ſui gaudeat:uilicoq; delectet:ꝙ tãto ſibi pl⁹
mercedis ex fundo refectum ſit:deinde cũ audierit eas res quibus fundi fructus & cultura continẽt amo
tas & uẽditas ſummo ſupplicio uillicũ afficiat:& ſecũ male actũ putet.Itẽ.P.R.cũ audit pluris Decumas uẽ
didiſſe.C.Verrẽ ꝗ in nocẽtiſſimũ hoiem cui iſte ſucceſſit.C.Sacerdotẽ putat ſe bonũ in arationibus fructi
busq; ſuis habuiſſe cuſtodem uillicũ:cũ ſenſerit iſtum oẽm inſtrumentũ aratorũ:oĩa ſubſidia uectigaliũ uẽ
didiſſe:oẽm ſpem poſteritatis auaritia ſua ſuſtuliſſe:arationes & agros uectigales uaſtaſſe:atq; exinaniſſe
ipm maximos quæſtus prædaſq; feciſſe:intelliget ſecum actũ eſſe peſſime:iſtum aũt ſummo ſupplitio di
gnũ exiſtimabit.Vnde ergo hoc intelligi poteſt:ex hoc maxime:ꝙ ager Decumanus prouinciæ Siciliæ p
pter iſtius auaritiã deſertus ẽ:neq; id ſolũ actum ẽ uti hi minus multis iugis arẽt ſi q i agris remãſerũt:ſed ẽt
ut p multi locupletes hoies magni & gnaui aratores agros latos ac fertiles desererẽt:totaſq; arationes dre
liquerẽt:id adeo ſciri facillime poteſt ex lrĩs publicis ciuitatum:ppterea ꝙ lege hieronica numer⁹ aratorũ
quotānis apud Magiſtratos publice ſubſcribit.Recita tandẽ ꝙ accepit aratores agri leontini Verres.lxxxiii.
quot anno tertio profiteant.xxxii.unum & quinquaginta aratores ita uideo deiectos:ut his ne uicarii qdẽ
ſucceſſerint:quod aratores aduenĩete te fuerũt agri Mitinẽſis uideamus ex litteris publicis.C.lxxxviii.qd
anno tertio centũ & unus.lxxxvii:aratores unus ager iſtius iniuria deſiderat:atq; adeo noſtra Rep.qñ il
la.P.R.uectigalia ſunt:hũc tot.Patrum fãilias numerum dſiderat:ac i poſcit.Ager herbitẽſis prĩo ãno habu
it aratoꝶ.cc.lvii.tertio.c.xx.hic.cxxxvii.pſeſfamillas extorres pfugeret Agyrinẽſis ager quorum hoium ꝗ
honeſtorũ quã locupletũ:cc.l.aratoꝶ hẽit pmo ãno pturæ tuæ qd tertio ãno.lxxx.quẽadmodum legatos
agyrinẽſes ſcitãs ex publicis lrĩs audiſtis.Proh.dii imortales ſi ex puincia tota.clxx.eiecisses:poſes ne ſeue

gnoſcetis Iu.Entellinoꝝ ſummi laboris ſũmæq; induſtriæ doloré & iniurias Heraclienſium Iciliēſium Hen
nenſium Gelentinoꝝ incómoda pferunt Cathinenſiũ locupletiſſimoꝝ hoīum amiciſſimorũq; agros ue
xatos ab Apronio cognoſcetis. Tyndaritaná nobiliſſimá ciuitaté Cephaleoditaná Halentiná Apolloniēſē
Eginá Capitiná pdıtas eē hac inigtate Decumanorũ itelligetis. Murgentinis Aſſorinis Florinis Henēſib⁹
Letinis nihil oio relictũ. Cyratarinos Acherios paruarũ ciuitatũ hoīes oio abiectos eē ac pditos oēs déiq;
agros Decumanos p triēniũ. P.R. ex pte Decuma. C. Verri ex oī reliquo uectigales fuiſſe: & pleriſq; arato
ribus nihil oio ſupfuiſſe: cui qd tum aut remiſſum aut relictũ ſit id fuiſſe tantũ qtũ ex eo quo iſtius auaritia
cõtenta fuit redundarit: duarũ mihi ciuitatũ reliquos feci agros Iu. fere optimos ac nobiliſſimos Aetnēſiũ
& Leontinorũ. Horũ agrorũ ego miſſos faciá qſt⁹ triēnii: unũ annũ eligá: quo facilius id qđ inſtitui explica
re poſſim: ſũmá anni tertiũ: q & recentiſſimus eſt & ab iſto ita adminiſtratus: ut cũ ſe certe deceſſurũ uide
ret: nó laboraret: ſi aratoré nullũ in Sicilia eēt relicturus agri Aetnēſis & Leõtini Decumas agemus. Attēdi
te Iu. diligenter agri ſunt feraces annus tertius decumanus Aprõius de Aetnēſibus p pauca dicá. Dixim⁹
.n. priore actiõe publice memoria tenetis: artheūdorũ aetuēſem legatiõis eius principé publice dicere: ap
niũ uēiſſe Aetná cũ Veneriis uocaſſe ad ſe magiſtratũ impaſſe. ut i foro ſibi medio lectũ ſternerent quotidie
ſolitũ eſſe ñ mó i publico: ſed ēt de publico cõuiuari: cũ i oīs cõuiuiis ſymphoniá cerneret maxiſq; poculis
miniſtraret retinere ſolitus eēt aratores atq; ab his nó mó p iniuriá: ſed ēt p cõtumeliá tãtũ exprimi frumē
ti qtũ apronius impaſſet. Audiſtis hæc Iu. q̃ núc ego ptereo ac reliquo. Nihil de luxuria apronii loquor: ni
hil de iſolētia nihil de ſingulari neqtia turpitudie tãtũ de qſtu ac lucro dicá unius agri & uni⁹ anni quo fa
cili⁹ uos cõiecturá de triēnio & de tota ſicilia facere poſſitis. Sed mihi Aetnēſiũ breuis ē oio. Ipſi.n. uenerūt
ipſi publicas līas deportauerũt: docuerũt uos qd lucelli fecerit hõ nõ malus familiaris Pr. Aprõi⁹ id quæſo
ex ipſorũ teſtimonio cognoſcite. Recita. TESTIMONIVM AETNENSIVM. Quid aiſ: dic dic qſo clari
us ut. P.R. de ſuis uectigalib⁹ de ſuis aratoribus de ſuis ſociis atq; amicis audiat. L. Medina p deos imorta
les unus ager uno anno. ccc. m. mod. tritici & pterea. L. milia lucri dat apronio tãto ne minoris Decũæ ue
nierũt: q̃ fuerũt an cũ ſociis magno ueniſſent: hic tãtus tamē frumēti pecuniæq; numerus ab aratoribus p
uim ablat⁹ ēt Vtrũ.n. horũ dixeris i eo culpa & crimē hærebit: ná illđ qdē ñ dices: qđ utiná dicas. ad apro
niũ nõ pueniſſe tãtũ. Ita te nõ mõ publicis tenebo: ſed ēt priuatis aratorũ pactiõib⁹ ac līis: ut itelligas non te
diligētiorē ificiēdis furtis fuiſſe q̃ me in rephēdēdis. Hoc tu ferres: hoc qſq̃ defenderet: hoc hi ſi aliter de te ſta
tuere uoluerint ſuſtinebũt: uno aduētu ex uno agro. Qu. Aproniũ pter eá quá dixi pecuniá numeratá. ccc.
m. mod. tritici lucri noie ſuſtuliſſe: Quid hoc Aetnēſes ſoli dicũt: imo ēt Centuripi q agri Aetnenſis multo
maximá partē poſſidēt: quorũ Legatis hoibus nobiliſſimus Andrõi & Arthemoni Senatus ea mandata
dedit: q̃ publicæ ad ciuitatæ ipſorũ ptineb̄: tde his iniuriis q̃s ciues Cēturipini ñ i ſuis: ſed i aliorũ finib⁹ a
acceperũt. Senatus & populus Cēturipinus Legatos noluit mittere ipſi aratores Cēturipini q numer⁹ē i
Sicilia maxi⁹ hoium hõeſtiſſimorũ & locupletiſſimorũ tres Legatos ciues ſuos delegerũt: ut eorũ teſtio
nio non unius agri: ſed ppe totius ſiciliæ calamitates cognoſceretis. Arāt.n. tota Sicilia fere Cēturipini &
hoc in te grauiores certioreſq; teſtes ſunt q cæteræ ciuitates ſui ſolum incõmodis cõmouent Cēturipini q
in oibus fere finibus hñt poſſeſſiões: ēt cæterarũ ciuitatũ damna ac detrimēta ſenſerũt. Verũ ut dixi: ratio
certa ē Aetnēſiũ & publicis & priuatis litteris cõſignata mea diligentia penſum magis i leõtino agro ē exi
gendũ: pp hác cám q ipſi leõtini duplice non ſane me multũ adiuuerũt: neq;.n. eos iſto Pr. hæ. Decumarũ
iniuriæ læſerunt potius etiam adiuuerunt. Iud mirũ fortaſſe hoc uobis aut icredibile uideat: in tãtis arato
rũ icõmodis leõtinos q principes rei frumētariæ fuerũt: ex ptes icõmodorũ atq; iiuriarum fuiſſe. Hoc cã ē
ē. Iu q i agro leõtino pter uná Mnaſiſtrati familiá glebam leontinorũ poſſidet nemo. Itaq; Mnaſiſtrati ho
minis honeſtiſſimi atq; optimi uiri teſtimõiũ Iu. audietis cæteros Leontinos quibus nó modo Aprõius
in agris ſed ne tēpeſtas qdē ulla nocere potuit expectare nolite. Et.n. nó mõ incõmodi nihil cæperũt: ſed
etiam i aproniamis illis rapinis i qſtu ſunt cõpendioq; uerſati. Quapp quoniá me Leontina ciuitas atq; le
gatio pp eá quē dixi cám defecit: mihimet ieunda ratio & uita reperiēda ē: qua ad aproni qſtũ ſiue adeo q̃
ad iſtius īgētē imanēq; prædá poſſim puenire: agri Leõtini Decumæ anno tertio uenierunt tritici modia.
xxxvi. hoc ē tritici mod. ccxxvi. magno Iu. magno: neq;.n. hoc poſſim negare. Itaq; neceſſe ē aut dánũ aut
certe nõ magnũ lucrũ feciſſe Decumas. Hoc.n. ſolet uſu uenire iis q magno redemerũt. Quid ſi oſtendo
i hac una emptiõe lucri fieri tritici modios. c. quid ſi. cc. qd ſi. cccc. dubitabitis etiam cui iſta tanta præda quæ
ſita ſit: iniquũ eē quiſpiam dicet: qui ex lucri magnitudie cõiecturá faciam furti atq; prædæ. Quid ſi doce
bo. Iud. eos qui. cccc. milia mod. lucri faciunt: damnũ facturos fuiſſe ſi tua iniquitas ſi ui ex cohorte Recupe
ratores nõ intercederent: nũ quis poterit i tãto lucro tãtaq; inigtate dubitare qn pp inigtatũ tam magnos
quæſtus feceris: pp magnitudinem quæſtus iprobus eē uolueris: Quomodo igit hoc aſſequar. Iud. ut ſciá
lucri quãtũ factum ſit: nõ ex aprõii tabulis: quas ego cũ cõquirerē nõ iueni: & cum i ius ipm eduxi: expræſſi
ut cõficere tabulas ſe negaret: ſi mētiebat: q̃obrē remouebat: ſi hæ tabulæ nihil tibi erāt obfuturæ: ſi oio nul
lus cõfecerat litteras: ne id qdē ſatis ſignificabat illũ nõ ſuũ negociũ geſſiſſe: Ea.n. eſt ratio Decumaꝝ: ut ſi
ne plurimis litteris cõfici non poſſit ſingula.n. noia aratoꝝ & cũ ſingulis pactiones Decumarũ līis pſeq &
cõficere neceſſe eſt. Iugera pfeſſi ſunt aratores oēs iperio atq; iſtituto tuo nõ opinor queq̃ minus eē pfeſſũ
q̃ quãtũ araſſent cũ tot cruces tot iudicia tot ex cohorte Recuperatores pponerent: i iugere Leõtini agri Me
dimnũ fere tritici ſeritur ppetua atq; æquabili ſatione: ager eſſicit cum octauo bene ut agat: uerum ut oēs
dii adiuuēt cũ decimo: qd ſi quando accidit: tum fuit ut tãtum Decumæ ſit: quãtũ feueris: hoc ē ut quod iu
ra ſunt ſatá: totidē medimna decumæ debeantur hoc cũ ita eēt: primũ illud dico: pluribus milibus medim

num ueniſſe decumas agi Leōtini:q̄ quot milia iugerū ſata erāt in agro Leōtino:quot ſi fieri non poterat
ut pluſq̄ decē medimna ex iugere ararent:medimnum ex iugere decumāo dari poterit.cū ager id qd p ra
ro euenit:tū decumano extuliſſet:qerat rō decumani:ſi qdē decumæ ac nō bona ueniebāt aratorū:ut plu
ribus aliquāto medimnas decumas emeret:q̄ iugera erant ſata in Leōtino iugerū ſubſcriptio ac pfeſſio:ū
ē plus .xxx.Demūæ.xxxyi.medimnū uenierunt Errauit:an potius inſaniuit Apronius:imo tū inſaniſſet ſi
aratoribus qd deberēt licitū eēt.Et nō qd apronius imp aſſet:neceſſe fuiſſet dari:ſi oſtēdo minus tribus me
dimnis in iugerū neminē dediſſe Decumæ concedes opinor:ut cū Decumano fructus aratiōis pcept' ſiu
neminē minus tribus decumis dediſſe:atq; hoc in beneficii loco petitū ē ab Aprōio:ut iugera ſingula ter
nis medimnis decidere liceret.Nā cū a multis etiā q̄terna ēt quina exigerent:multis āt nō ſolū granū ullū
ſed ēt ne paleæ qdē ex oi fructu atq; ex ānno labore relinq̄rent.Tū aratores Cēturipini q numer' in agro
Leōtino maxīus eſt unū in locū conuenerūt:hoiem ſuæ ciuitatis in primis honeſtū ac nobilē Andrōem
Centuripinū legarūt ad Aproniū:eundēq; hoc tpe ad hoc iudiciū Legatū & teſtē Cēturipina ciuitas miſit
ut is apud eū cām aratoꝝ ageret:ab eoq; peteret:ut ab aratoribus Cēturipinis ne ampli' in iugera ſingula
q̄ terna medimna exigeret.Hoc uix ab Apronio in ſūmo beneficio p iis q̄ etiā tū icolumes erāt:impetratū
eſt:id cū impetrabat:hoc uidelicet ipetrabat:ut p ſingulis decūis ternas decumas dare liceret:q ſi tua res
nō ageret:a te potius poſtularēt:ne amplius q̄ ſingulas q̄ ab aprōio ut ne plus q̄ ternas decumas darēt.Nūc
ut hoc tpe ea q̄ regie ſeu potius tyrānice ſtatuit in aratores Apronius ptermittā:neq; eos apellem a qb' oē
frumētū eripuit:& qbus nihil nō mō de fructu:ſed ne de bonis qdē ſuis reliq fecit:ex his ternis medimnis
qd beneficii gr:eq; ei cōceſſit qd lucri fiat cognoſcite.Profeſſio eſt agri leōtini ad iugera.xxx.hæc ſibi ad tri
tici medimnas.xc.ideſt tritici mod.d.c.xl.m.modios.iii.q̄nq̄geſimas ſic tritici modios.xxxii. cccc.ab oib'
.n.ternæ pterea qnquageſimæ exigebāt.Sūt hæc iā ad.HS.ccc.xl.modios tritici.At ego.cccc.lucri facta eſſe
dixerā.Nō.n.duco in hac rōne eos qbus ternis medīnis nō eſt licitū decidere.Verū ut i hac ipſa rōne ſum
mā mei pmiſſi cōpleā:ad ſingula medimna multi.HS.duo multi.HS.q̄nq; acceſſiōis cogebātur dare:qui
nummū:ſingulos nūmos:hoc exēplo ad.HS.lxxxx.m.Hic mihi ēt dicere audebit magno ſe decumas uē
didiſſe:cū ex eodē agro dimidio pl' abſtulerit:q̄.P.R.miſerit.cc.xyi.Decumas agri Leōtino uēdidiſti:ſi ex
lege magno ſit ut lex eēt libido tua:paruo ſi ut q̄ dimidiæ eēnt Decūæ uocarēt: paruo uēdidiſti.Multo.n.
pluris fructus ānuli Siciliæ uenire potuerūt:ſi id te ſenatus aut.P.R.facere uoluiſſet.Etenim ſæpe Decūæ
tāti uenierūt cū lege hieronica uenirūt:q̄ti nūc lege Verrea uenierūt.Cædo mihi.C.Norbāi Decumas uē
ditas.P.C.Norbāi Decumas uēditas agri leōtini.Atq; tū neq; iudiciū de mō iugerū dabat:neq;.n.erat At
themidorus Recupator:ne ab aratore Magr̄atus Siculus tāt exigebat:q̄tū Decumāus ediderat:nec bene
ficiū petebat a Decumāo:ut i iugera ſingula ternis medinis decidere liceret:nec nūeroꝝ acceſſionē coge
bat arator dare:nec ternas q̄nq̄geſimas frumēti addere:& tamē.P.R.magnus frumēti mūerus mittebat.
Quid uero iſte ſibi q̄nq̄geſimæ qd porro nūmorū acceſſiōes uolūt:quo id iure atq; adeo qd id poti' mōa
re feciſti:nūmos dabat arator quō:aut unde:q ſi largiſſimus eē uellet cumulatiōe mēſura uteret: ut antea
ſolebāt facere in decumis:cū eq̄ lege & cōditiōe ueniebāt:is nūmum dabat:unde de frumēto:q̄ſi habuiſſe
te Pr.qd uenderet:de uno igit erat aliqd reſecādū ut eēt unde aprōio ad illos fructus arationū hoc corolla
riū nūmoꝝ adderet.Iā id porro utrū libētes an inuiti dabāt libētes amabāt credo apronium inuiti:q̄re:niſi ui
& malo cogebant.Iā iſte hō amātiſſim' in uēdundis.Decumis nūmoꝝ faciebat acceſſiōes ad ſingulas De
cumas:neq; multum bia aut terna milia adebat.Fiunt p triēniū ſextertia fortaſſe.d.m.hoc neq; exēplo cu
iuſquā neq; ullo iure fecit:neq; eā pec.retulit:neq; hoc paruum crimē quēadmodum defenſur' ſit hō q̄ſq̄
unq̄ excogitauit.Quod cum ita ſit audes dicere te magno Decumas uēdidiſſe:cum ſit pſpicuū te bōa for
tunaſq; aratoꝝ non.p.r.ſed tui q̄ſtus cā uēdidiſſe:ut ſi qs uillicus ex eo fūdo q.HS.dena mercaſſet excīſis ar
boribus ac uenditis dēptis tegulis:inſtrumēto pecore ab alienato domino.xc.m.nūmum pro.x.miſerit ſi
bi alia prætetea cētū confecerit.primo dn̄s ignar' incommodi ſui gaudeat:uillicoq; delectet:q tāto ſibi pl'
mercedis ex fundo refectum ſit:deinde cū audierit eas res quibus fundi fructus & cultura contineēt amo
tas & uēditas ſummo ſupplicio uillicū afficiat:& ſecū male actū putet.Itē.P.R.cū audit pluris Decumas uē
didiſſe.C.Verrē q̄ innocētiſſimū hoiem cui iſte ſucceſſit.C.Sacerdotē putat ſe bonū in arationibus fructi
buſq; ſuis habuiſſe cuſtodem uillicū:cū ſenſerit iſtum oēm inſtrumentū aratorū:oīa ſubſidia uectigaliū uē
didiſſe:oēm ſpem poſteritatis auaritia ſua ſuſtuliſſe:arationes & agros uectigales uaſtaſſe:atq; exinaniſſe
ipm maximos quæſtus prædaſq; feciſſe:intelliget ſecum actū eſſe peſſime:iſtum aūt ſummo ſupplitio di
gnū exiſtimabit.Vnde ergo hoc intelligi poteſt:ex hoc maxime:q ager Decumanus prouinciæ Siciliæ p
pter iſtius auaritiā deſertus ē:neq; id ſolū actum ē uti hi minus mult s iugis arēt ſi q i agris remāſerūt:ſed ēt
ut p multi locupletes hoies magni & gnaui aratores agros latos ac fertiles deſererēt:totaſq; arationes dre
liquerēt:id adeo ſciri facillime poteſt ex lrīs publicis ciuitatum:ppterea q lege hieronica numer' aratorū
quotānis apud Magr̄atos publice ſubſcribit.Recita tandē q accepit aratores agri leontini Verres.lxxxiii.
quot anno tertio profiteant.xxxii.unum & quinquaginta aratores ita uideo deiectos:ut his ne uicarii qdē
ſucceſſerint:quod aratores aduenīēte te fuerūt agri Mutinēſis uideamus ex litteris publicis.C.lxxxyiii.qd
anno tertio centū & unus.lxxxyii.aratores unus ager iſtius iniuria deſiderat:atq; adeo noſtra Rep.q̄ū il
la.P.R.uectigalia ſunt:hūc tot.Patrum fāilias numerum d̄ſiderat:ac ipoſcit.Ager herbitēſis prīo āno habu
it aratoꝝ.cc.lyii.tertio.c.xx.hic.cxxxyii.pr̄eſfamillas extorres pfugeret Agyrinēſis ager quorum hoium q̄
honeſtorū quā locupletū.cc.l.aratoꝝ hēit pmo āno pturæ tuæ:qd tertio āno.lxxx.quēadmodum legatos
agyrinēſes recitar̄ ex publicis lrīs audiſtis.Proh.dii imortales ſi ex puincia tota.clxx.eieciſſes:poſes ne ſeue

ris iudicibus ſaluus eſſet.Vnus ager Agyrinēſis.clxx.aratoribus īnāior factus cum ſituos cōiecturam toti
us ꝓuinciæ nō facietis.Atq; peræq; hoc in omni agro decumano reperietis:quibus aliquid tamē reliq̄ fue
rit ex magno p̄rimonio:eos i agris minore iſtrumēto minus multis locis miores remāſiſſe qđ metuebāt:ſi
receſſiſſent:ne reliq̄s fortunas oēs amitterēt:q̄bus āt iſte nihil reliq̄ qđ pderēt:fecerat plāe:nō ſolū ex agriſ
ue꜀ ex ciuitatib⁹ ſuis ꝓfugiſſet:illi ipſi q remāſerāt:uix decuma pars aratorū relicturi agros oēs erāt niſi ad
eos Metellus Roma lr̄as miſiſſet.Decumas lege hieronica uēditurū & niſi ab iis hoc petiuiſſet:ut ſererēt q̄
plurimū:qđ illi ſp ſua cā fecerāt:cū eos nemo rogaret:q̄diu itelligebāt ſeſe ſibi.&.P.R.nō Verri & Aprōio
ſerere.īpendere:laborare iā uero Siculorū fortunas negligitis ſi quēadmodū ſocii.P.R.a magiſtrib⁹ nr̄is
tractēt̄ n̄ laboretis At uero cōem.P.R.cām ſuſcipite ac deſēdite.Eiectos aratores eē dico:agros uectigales
uexatos atq; exinanitos a Verre populatā uexatāq; ꝓuinciā:hæc oīa doceo ciuitatū & priuatis primariorū
uirorū teſtimoniis qđ uultis amplius.Nū expectatis dū.Metellus is q multos i iſtū teſtes iperio & ptāte de
terruit:idē abſens & de iſtius ſcelere iprobitate audacia teſtimoniū dicāt:nō opior.At is optime q ſucceſſit
iſti potuit cognoſcere ita ē uerū:ācitia ipedit̄.At debet uos certiores facere:quo pacto ſe hēat ꝓuīcia debet
uerū tamē nō cogit̄.Nū q̄s i Verrē.L.Metelli teſtimoniū req̄rit:nemo:nū q̄s poſtulat.nō opinor.Quid ſi te
ſtimōio.L.Metelli ac lr̄is hæc oīa uera eē docebo:qđ dicetis:utrū metellū falſum ſcribere:an amicū lędēdi
eē cupidū:an p̄torē quēadmodū ꝓuīcia affecta ſit neſcire.Recita lr̄as.L.Metelli q̄s ad Gn.Pōpeium &.M.
Craſſum cōſules:q̄s ad mūmiū p̄torē q̄s ad q̄ſtores urbis miſit.Epiſtola.L.Metelli Decumas frumēti lege
hieronica uēdidi cū ſcribit ſe lege Hieronica uendidiſſe:qđ ſcribit:ita ſe uēdiſſe ut oēs p̄ter uerrē cū ſcribit
lege hieronica uēdiſſe:qđ ſcribit:ſe p iſtū erepta Siculis maiorū nr̄orū beneficia ius ipſorū cōditionē ſocie
tatis amicitiæ fœderū reddiſſe dicit q̄ti cuiuſq; agri Decumas uēdiderit:deinde qđ ſcribit Recita de epiſto
la reliq̄.Sūma data ē opa a me:ut q̄ plurimo Decumas uenderē Cū igit̄ metelle n̄ ita magno uēdidiſti:q̄a
deſertas arōnes īanes agros ꝓuinciā miſerā pditāq; offendi:qđ id ipm qđ ſatū ē.q rōne q̄lq̄ q ſereret:inuēt⁹
ē.Recita lr̄as ait ſe miſiſſe & cōfirmaſſe ſuā iterpoſuiſſe auctoritatē tātū:q aratoribus metellus obſides nō
dedit:ſe in nulla re Verri ſimilē futurū.At q̄dē tamē i quo ſe laboraſſe dicat.Recita ut aratores q reliq̄ erāt
q̄ plurimū ſererent:q reliq̄:qđ hoc eſt reliq̄:quo ex bello:q̄ ex uaſtitate:q̄ nā in ſicilia tāta clades:aut qđ bellū
tā diuturnū:tā calamitoſum te P.r.uerſatū eſt:ut is q tibi ſucceſſerit:reliquos aratores collegiſſe & recreaſſe
uideat̄.Cum bellis Carthaginēſibus Sicilia uexata eſt:& poſt nr̄am patrūq; memoriā cū bis in ea ꝓuincia
magnæ fugitiuorū copiæ uerſatæ ſint:tū aratorum iternicio facta nulla ē:tū ſemēte ꝓhibita aut meſſe amiſ
ſa fructus annus iteribat:tū icolumis nūerus manebat dōinorū atq; aratorū.Tum q.M.Leuio aut.P.Ru-
pilio aut.M Aqlio p̄toribus i eam ꝓuinciā ſucceſſerāt:aratores reliquos nō colligebāt:tāto ne plus Verres
cum apronio ꝓuīciæ Siciliæ calamitatis importauit:q̄ ut Haſdrubal cum pœnorū exercitu:aut Athēio cū
fugitiuorū maximis copiis ut tpibus illis ſimul atq; hoſtis ſuperat⁹ eſſet:ager araret̄ oīs:neq; aratori p̄tor
p litteras ſupplicaret:neq; eum præſens oraret:ut q̄ plurimum ſereret.Nunc aūt ne poſt abitum q̄dem hu
ius importuniſſime peſtis:quiſq̄ reperet̄:qui ſua uolūtate araret:pauci eſſent reliqui:qui.L.Metell auctori
tate in agros atq; ad ſuum larem familiarē redirent.His te lr̄is hō audaciſſime atq; amentiſſime iugulatū
ſentis:nō uides cū is q te ſucceſſit aratores reliquos appellat:hoc eum diſerte ſcribet̄:reliquos hos eē n̄ ex
bello neq; ex aliq̄ huiuſmōi calamitate.ſed ex tuo ſcelere iportūitate auaritia:crudelitate.Recita cætera.Ta
men p eo ut & tēporis difficultas aratorūq; pēuria tulit:aratorum ingi pēuria.Si ego accuſator totiēs de re
eadē dicerē:uererer ne aīos ueſtros offenderem iu.Clamat Metellus:niſi lr̄as miſiſſem:n̄ ē ſatis:niſi præ
ſens cōfirmaſſem ne id q̄dē ſatis eſt:niſi præſens cōfirmaſſem:ne id q̄dem ſatis eſt:reliquos īquit aratores
reliquos ꝓpe lugubri uerbo calamitatem ꝓuinciæ ſiciliæ ſignificat:addit aratorū pēuria.Expectate ēt iu.ſi
poteſtis auctoritatē accuſatiōis meæ.dico aratoris iſtius auaritia eiectos:ſcribit Metellus reliquos ab ſe eſ
ſe cōfirmatos dico agros relictos aratiōeſq; deſertas eē:ſcribit metell⁹ aratorū eē penuriā.Hoc cū ſcribit il
lud oſtēdit:deiectos eiectos fortunis oībus expulſos eē p.Ro.ſocios atq; amicos.q̄bus ſi q̄ calamitas pro
pter iſtū ſaluis uectigalibus nr̄is accidiſſet aīaduertet̄ i eum uos oportebat p̄ſertim tū cum a lege iudicare
tis q̄ ſociorū cā eēt cōſtituta.Cum uero perditis ꝓfligatiſq; ſociis uectigalia.p.R.ſint diminuta:res frumen
taria:cōmetus:copiæ:ſalus urbis.atq; exercitu:nr̄orū i ptāte iſtius auaritia iterierit:ſalutē p.R.cōmoda re
ſpicite:ſi ſociis fideliſſimis ꝓſpicer̄ nō laboratis:atq; ut iītelligatis ab iſto ꝓ lucro p̄daq; p̄ſenti nec uectigaliū
nec poſteritatis habitā eē rōnem:cognoſcite qđ ad extremū ſcribat Metellus.In reliquū tps ait ſe uectigali
bus ꝓſpexiſſe nihi hoc uellet oñdere te uectigalia pdidiſſe.Quid.n.erat qđ uectigalib⁹ ꝓſpiceret Metell⁹
in Decumis & i tota re frumētaria:ſi iſte n̄ uectigalia.p.R.ſuo q̄ſtu peruertiſſet:atq; ipſe Metell⁹:q uectigali
b⁹ ꝓſpicit:q reliquos aratores collegit.qđ aſſequit̄:niſi hoc ut arēt:ſi qui poſſunt:quib⁹ aratrum faltē aliqđ
ſatelles iſtius Aproni⁹ reliquū fecit:qui tum i agris ſpe atq; expectatione metelli remāſerunt.Quid cæteri
Siculi quid ille maxius numer⁹ aratorū qui n̄ mō ex agris eiecti ſunt:ſed ēt ex ciuitatibus ſuis ex ꝓuīcia de
niq; bōis fortuniſq; oībus ereptis ꝓfugerunt:q̄ rōe ii reuocabunt̄.Quot p̄torum inocētia:ſapiētiaq; op⁹ ē
Vt illa aratorū multitudo aliquādo i ſuis agris ac ſedibus collocet̄.Ac ne miremini tātā multitudinē ꝓfu
giſſe q̄tā ex lr̄is publicis aratorūq; ꝓfeſſiōibus cognouiſtis:ſcitote tātā acerbitatē iſtius tātū ſcelus i aratores
fuiſſe:icredib ile dictum ē.iud.ſed & factū & tota ſicilia puulgatum:ut hoies pp iniurias licentiāq; Decu-
manorū mortē ſibi ipſi cōſciuerit.Cēturipinum diodenē hoīem locupletē ſuſpendiſſe ſe cōſtat:quo die ſit
ei nūciatum a pniū Decumas redimiſſe Dirachinū primū ciuitatis eadē ratione mortē opetiſſe.Dixit apđ
uos homo nobiliſſimus archōidas Elorius:cū audiſſet tātum Decūaꝝ profeſſum eē ex edicto iſtius ſibi de
bere:q̄tum ille bōis ſuis oībus efficer̄ n̄ poſſet:Hæc tu tū & ſi oīum hoīum diſſolutiſſimus crudeliſſimuſ

ꝙ ſemp fuiſti. Tñ nūq̄ ppeterere:ꝙ illi gemitus luctuſq; ꝓuinciæ ad tui capitis piculū ptinebāt:nō inq̄ per-
pete rere:ut hoies iniuriæ tuæ remediū morte ac ſuſpēdio:q̄rerēt:niſi ea res ad q̄ſtū & ad ꝓdā tuā ptineret.
Qu ꝗ illud ppeterere. Attēdite iu.oibus.n.neruis mihi cōtēdēdū ē:atq; i hoc laborādū:ut oēs ītelligāt: q̄ in-
probā q̄ māifeſtā q̄ cōfeſſam rē pec. Redimere conent. Graue crimē ē hoc & uehemēs & poſt hominū me
moriā iudiciaq; de pecūiis repetūdis cōſtituta grauiſſimū. P.R. ſocios hūiſſe Decūanos. Non hoc primū au-
dis priuatus de inimico reus:ab accuſatoi:ſꝫ antea i ſella ſedēs. Pr. cū ꝓuiciā ſiciliā obtineret:cū oibus nō ſo
lū id qd cōe ē pp iperiū:ſed ēt id qd iſtius ꝓcipuū ē pp crudelitatē metueret milies audiuit cum eius animū
ad pſeq̄ndū nō negligētia tardaret:ſed cōſciētia ſceleris auaritiæq; ſuæ frenaret. Loq̄bant̃.n. Decūani palā &
ꝓter cæteros is q apud iſtū plurimū poterat:maxioſq; agros populabat̃ apronius p paruū ex illis magnis lu
cris ad ſeſe puenire. P. eē ſociū. Hoc cū palā Decūani tota ꝓuincia loq̄rent̃. Tuūq; nomē in re tā turpi neſa-
riaq; iterponerēt:nihil ne tibi uenit ī mētē æſtimatiōi tuæ conſuleret: Cū tui nōis terror in auribus aīſq; ara
torū uerſaret̃:cū Decūanis aratorib⁹ ad pactiōes faciēdas nō ſuam ui:ſed tuū ſcelus ac nomē opponerēt. Et
qd iudiciū Romæ tā diſſolutū:tā pditū:tā nūmariū fore putaſti:quo ex iudicio te ulla ſalus ſeruare poſſet
cū planū fieret decumis cōtra īſtituta legis cōſuetudinēq; oium uēditus i aratorū bōis fortuniſq; diripiēdis
decūanos dictitaſſe tuas eē ptes tuā rē tuā ꝓdā: Idq; te tacuiſſe & cū diſſimulare nō poſſes:potuiſſe tñ ppeti:
& pferre ꝙ magnitudo lucri obſcuraret piculi magnitudinē pluſq̄ aliq̄uāto apud te pec. cupiditas q̄ iudicii
metus poſſet. Eſto cætera negar̃ nō potes:ne illud qdē tibi reliquū feciſti:ut hoc poſſes dicer̃ nihil eoꝝ te au
diſſe nihil ad tuas aures de īfamia tua pueniſſe. Quærebāt̃ cū luctu & gemitu aratores:tu id neſciebas: fre
mebat tota ꝓuīcia:nemo id renūciabat: Rōæ q̄rimoniæ de tuis iniuriis cōuentuſq; hēbant̃ ignorabas hæc
ignorabas hæc oia: Quid cū palā Syracuſis te audiēte maxio cōuētu. P. Rubrius Qu. Aproniū ſpōſione la
ceſſiuit:ni aprōius dictitaret te ſibi i decumis eē ſociū. Hæc te uox nō pcuſſit: nō pturbauit:non ut capiti &
fortunis tuis pſpiceres:excitauit: tacuiſti ſedaſti ēt lites illorū & ſponſio illa ne fieret laboraſti. proh dii imor
tales hoc aut inocēs hō ppeti potuiſſet:aut q̄uis nocēs:q mō iudiciꝭ. R. fore putaret nō aliq̄ re ſimulatiōe. p.
R. æſtimatiōi ſe hoium uēdicaſſet qd ē hoc ſpōſio ſit de capite & fortunis tuis:tu ſedes & getis nō p ſeq̄res.
nō pſeuerras non pq̄uiris:cui dixerit apronius:q̄s audierit: Vnde hoc natū:quēadmodū ꝓlatū ſit: ſi tibi ad
aurē acceſſiſſet:& dixiſſet aproniū dictitare te ſibi eē ſociū:cōmoueri te oportuit uocare aproniū:nec ullum
ante tibi ſatiſfacere quā tu oīum æſtimatiōi ſatiſfeciſſes. Cū uero i foro celeberrio tāta freq̄ntia hoc uerbo
& ſimulatiōe apronio re uera tibi obiectū eēt:tu unq̄ tāta plaga tacitus accipe potuiſſes:niſi hoc ita ſtatuiſ-
ſes:in re uera tā manifeſta q̄cq̄d dixiſſes:te deteri⁹ eē facturū: Quæſtores Legatos pfectos ſuos Tribunos
multi miſſos fecerūt & de ꝓuincia decedere iuſſerūt. ꝙ eorū culpa ſe min⁹ cōmode audir̃ arbitrarēt̃ aut ꝙ
peccare illos aliq̄ i re iudicarēt. Tu aproniū hoiem uix liberū cōtaminatū:pditū:flagitioſum:q nō modo aium
ītegrū ſed ne aiam qdē purā cōſeruare potuiſſet:eū i tāto tuo dedecore pfecto ne uerbo qdē grauiore appel
laſſes:neq; apud te tā ſancta religio ſocietatis fuiſſet:ut capitis piculū negligeres:niſi rem tā notā eſſe oib⁹
& tam manifeſtam uideres. Cum eodem Apronio poſtea. p. Scandili⁹ Eques. R. quē uos oēs noſtis eādē
ſpōſionem de ſocietatis fecit. Rubrius facere uoluerat:iſtius:oppſſit:nō remiſit:facta ē ſpōſio. HS. v. cœpit
Scādilius recuperatores aut iud. poſtulare ſatis ne uobis. pr. improbo circūdati cancelli uidentur in ſua ꝓ
uincia:imo uero in ſella at tribunali ut aut de ſuo capite iudiciū fieri patiat̃ præſens ac ſedēs aut cōfiteat̃ ſe
oibus iudiciis cōuinci neceſſe eē:ſpōſio eſt i te aprōius in Decumis ſociū eſſe dicat ꝓuīcia tua eſt ades abs
te iudiciū poſtulat̃:quid facis:quid decernis: Recuperatores dicis te daturū bñ agis tñ ſi q̄ erunt tātis ceruici
bus Recupatores:qui audeat i ꝓuīcia cum. pr. adſū nō ſolū cōtra uoluntatē ei⁹:ſed ēt cōtra fortunas idicare
Verū eſto māifeſta res ē uēo eēt q̄n hoc ſe audiſſe liquido diceret. Locupletiſſim⁹ quiſq; certiſſim⁹ teſtis eſ-
ſet:nemo erat Sicilia tota q ueſciret Decūas eē. pr. nemo q nō audiſſet:ita aproniū dictitaſſe. Præterea cōuē-
tus hōeſtus ſyracoſis multi eq̄tes Ro. uiri primarii ex qua copia Recuperatores recipi oporteret:q̄ aliter iu
dicar̃ nullo mō poſſent:iſtat ſcādilius poſcere recupatores tū iſte hō inocēs:q illā ſuſpitionē leuar̃:atq; abſe
remoueat cupet recupatoꝝs dicit ſed d coorte ſua daturꝫ. Proh deū hoiumq; fidē quē ego accuſoꝝ:i quo meā i
duſtriā ac diligētiā ſpectari uolo:qd ē ꝙ ego dicēdo ac cogitādo efficer̃ aut aſſeq̄ dbeāt Teneo i mediis ue
ctigalibus Po. ro. i ipſius fructibus ꝓuīciæ ſiciliæ furē manifeſte auertētē rē frumētariam oēm pec. maximā
Teneo inq̄ ita:ut negare nō poſſit:nā qd hic dicet:ſpōſio factā ē cū cognitore tuo aprōio de fortūis ſuis oib⁹
ni ſociū te ſibi i Decūis dictitaret. Expectāt oēs q̄ti tibi ea res curæ ſit:quēadmodū hoiem æſtimatiōi te atq;
inocētiā tuā ꝓbare uelis. Hic tu medicū & aruſpicē & pcōem tuū Recupetores dabis:aut ēt illū ipm:quem
tu i cohorte tua Caſſianū iudicē hēbas:ſi q̄ res maior eēt papyriū potamōem hoiem ſeuerꝫ ex uetere illa eq̄
ſtri diſciplia. Scādilius poſtular̃ d cōuētu recupatores. Tū iſte negat ſe d æſtimatiōe ſua cuiq̄ niſi ſuis cōmi
ſuꝫ: Negociatores putāt eē turpe id forū ſibi iniquū euitare:ubi negociēt̃ pr. ꝓuīciā ſuā totā ſibi ī niq̄ euitat:
O ipudētiā ſingularem:hic poſtulat ſe Romæ abſolui:q i ſua ꝓuīcia iudicauit ſe abſolui nullo mō poſſe:q
plus exiſtiet apd lectiſſimos ſcatores pec. q̄ apd tres negociatores metū ualere: ſcādilius uero negat ſeſe apd
Arthemodorū recupatorē uerbū eē facturū:& tñ auget atq; onerat te bōis cōditiōibus ſi tu uti uelis:ſi ex ꝓ
uicia ſicilia tota ſtatuas idōeū iudicē aut rcupatorē nullū poſſe repiri poſtulat a te ut Romā reiicias. Hic. n.
uero tu exclamas hoiem iꝓbū:q poſtulet ibi de tua æſtimatiōe iudiciū fieri:ubi te īuidioſum eē itelligebat
negas te Ro. reiecturū:negas de cōuētu recupatores daturū:cohortē tuā ppōis. Scādilius rē ſe totā relictu
rū dicit:& ſuo tpe eē rediturū: Quid tu ibi tūc qd facis: Scādiliū cogis qd ſpōſionē acceptā facere ipudēter tol
lis expectatū æſtimatiōis tuæ iudiciū. Nō facis qd ergo:aprōio pmittis. ut quos uelit de cohorte ſumat re
cupatores idignū uni potius ex inīq̄s ſumēdi q̄ utriſq; ex æq̄s reiiciēdi fieri ptāte neutrū facis eorū: qd ergo

eſt aliqd qđ iprobius fieri pōt? Cogit.n.ſcādiliū gnq; illa milia nūmū dare atq; adnumerare aprōio: qd po
tuit elegātius facerē ꝑtor cupidus æſtimatiōis bōæ q ab ſeſe oēm ſuſpitionē ꝓpulſare. q ſe eripe ex iſamia cu
peret? Adductus erat i ſarmonē iuidiā uituparionē dictitarat hō iprobus atq; ipurus aprōius ſociū eē.Pr.Ve-
nerat res i iudiciū atq; diſcrimē.Ptās erat iſti hoi itegro atq; innocēti data i apronū cū aiaduertiſſet: ſeſe gra
uiſſima leuaret iſamia qd excogitauit pœnæ: qđ aiaduerſiōis i aproniū.Cogit Scādiliū aprōio obſingularē
improbitatē atq; audaciā ꝑdicationēq; nefariæ ſocietatis.HS.y.milia mercedis noīe ac ꝑmii dare: qđ itter
fuit hō audaciſſime utrū hoc decerneres: an id qđ aprōius dictitabat.Tu de te: ꝓferres ac dictitares: quē ho-
minē ſi qs pudor i te atq; adeo ſi qs metus fuiſſet: ſine ſupplicio dimitterē nō debuiſti.Hūc abs te ſine ꝑmio
diſcederē noluiſti: oia ſimul intelligeri potuiſtis Iu.ex hoc uno crimine ſcādilio ꝑmū hoc nō eē Romæ natū
de ſocietate Decūarū: nō ab accuſatore factū: nō ut ſolemus interdū in defenſionib' dicere crimē domeſticū
atq; uernaculū: nō ex tpe piculi tui cōſtitutū: ſed uetus cogitatū iā & te Pr.iactatū & non ab inimicis Romæ
cōpoſitū: ſed Romā de ꝓuincia exportatū ſimul itelligi pōt illud iſtius in aproniū ſtudiū: Aprōii de iſto nō
mō cōfeſſio: uerūetiā cōmemoratio eodē accidit ꝙ hoc quoq; itelligere poteſtis iſtū ſtatuiſſe in ꝓuicia ſua
æſtimatiōis ſuæ iudiciū extra cohortē ſuā cōmittēdū fuiſſe memini & qs ē iudex cui nō ab initio Decūani
criminis ꝑſuaſum ſit iſtū in aratorū bona fortunaſq; ipetū feciſſe? Quis hoc nō eo ſtati iudicabit: qd oſten-
di iſtū Decūas noua lege atq; adeo nulla lege cōtra omniū cōſuetudinē atq; iſtituta uēdidiſſe: Verū ut iſtos
ego Iu.tā ſeruos: tā diligētes: tā religioſos nō hērē: & qs ē ex iniuriarū magnitudinē iprobitare decretorū iudi
ciorū inigrate q hoc nō iādudū ſtatuerit & iudicarit: ē ſane ſit aliqs diſſolutior i iudicando legū: iudicii reip.
ſociorū atq; amicorū negligentior.Quid is: poſſit ne de iſtius iprobitate dubitare dū tāta lucra facta tā iniqs
pactiōes ui & metu expſſas cognouerit: Tū iāra ꝑmia ciuitatis ui atq; ipio uirgarum atq; mortis metu non
mō Aprōtio atq; eius ſimilibus uerūetiā Veneris ſeruis dare coactas: Horū ſi qs ſociorū icōmodis mīus mo
uetꝰ: ſi quē aratorū fugæ calamitates exilia ſuſpēdia deniq; nō ꝓmouēt nō poſſum dubitare qn is iñ cū ua-
ſtā ſiciliā relictos agros ex ciuitatū lrīs & epiſtola.L.Metelli cognouerit: ſtatuat fieri nō poſſe ut de iſto ſeue
riſſime nō iudicetꝰ: erat ēt aliqs q hæc oia diſſimulaꝰ ac negligere poſſet.Attuli ſpōſiōes iſpo ꝑſente factas: de
Decumarū ſocietate ab iſpo ꝓbitas iudicari.Quid ē qd poſſetis māſeſt' hoc deſiderare: nō dubito qn uobis
ſatiſfaceri Iu.uerūetiā ꝓgrediar longi'.Nō me hercule qd magis hoc uobis pſuadeā q̄ iā pſuaſum eē confi-
do ſed ut ille aliq̄do ipudētiæ ſuæ finē faciat aliq̄do deſinat: ea ſe puterē emere.q iſpe ſp habuit uenalia: fidē iu
ſiurādū ueritatē officiū religionē deſināt amici ei ea dictitare q̄ detrimēto maculæ iudiciæ iſamiæ nobis oī
bus eē poſſint: atq; amici.o miſerū atq; inuidioſū offenſūq; paucorū culpa atq; i dignitate ordinē ſenatorꝫ.Al
bā emiliū ſedētē i faucibus Macelli loq palā uiciſſe Verrē emptos hr̄ iudices aliū.HS.v.quē.minio.ccc. Atq;
ei cū rñſum eē fieri non poſſe multos teſtes eē dicturos: me ꝑterea cāæ non defuturꝫ: licet Hercules igi oēs
oia dicāt i illo niſi res ita māifeſta erit allata: ut rñderi nihil poſſit: uicius bñ ais Alba ad tuā ueniā conditio-
nē nihil putas ualere: i iudicis coniectura: nihil ſuſpitionē: nihil ante actæ uitæ æſtimationē: nihil bonorꝫ
uirorꝫ d ie teſtimonia: nihil ciuitatum auctoritates ac teſtimonia: lrās māifeſtas q̄ris.Non q̄ro Iu. Caſſiāos:
ueterē iudiciorꝫ ſeueritatē ñ regro: uram i hoc fidē dignitatē religionē i iudicādo ñ iploro.Albā hēo Iu. eū
hoiem q ſe iſpe ſcurrā iprobiſſimum exiſtimari uult: q a furtis pot' ſp gladiator q̄ ſcurra appellat' ſit.Afferā
rē eiuſmō i Decūis ut alba fateaꝰ iſtū i re frumētaria & i bonis aratorꝫ apte palāq; eē ꝑdatū decūas agri leon
tini magno dicit ſe uēdidiſſe.Oſtēdi iā illđ i initio ñ exiſtimādum magno uēdidiſſe eū q decūas uerbo uēdi
derit Re & conditione & lege edicto & licētia Decūanorū decūas aratorib' nullas reliqs fecerit.Etiā illđ oñ
di uēdidiſſe alios magno Decūas agri Leontini cæterorūq; agrorū & lege hieronica uēdidiſſe: & pluris ēt q̄
te uēdidiſſe: nec aratorē quēq̄ eē q̄ſtū: nec.n.fuit ꝙ q̄ſq̄ q̄ri poſſet: cū lege æquiſſima ſcripta uēiret: neq; illđ unq̄
aratoris interfuit quanti decumæ uenirent: nō.n.ita eſt ut ſi: magno uenierint: plus arator debeat: ſi paruo
minus ut frumēta nata ſūt ita decūæ ueneūt: aratoris āt intereſt ita ſe frumenta hr̄e: ut decūæ q̄ plurimo uēire
poſſint: dū arator ne plus decuma det expedit ei decumam eſſe q̄ maximam.Verum hoc ut opinor eē ius
capud defenſiōis tuæ magno te decūas uēdidiſſe.Agri uero Leōtini q plurimū efficit tritici mo.cc.xyi.m .ſi
doceo pluris aliq̄to potuiſſe te uēdere.neq; his uoluiſſe adicerē q cōtra aprōiū licerētꝰ: & Aprōio multo mio
ris q̄ aliis potueris: tradidiſſe ſi hoc docebo poterit ne alba tuus ātiq̄ſſim' nō ſolū amic': uerūēt amator ab
ſoluere: doceo Eqtē Romanū hoiem i ꝑmis hōeſtū.Qu.Miutū cū ſuis ſimilibus ad decūas agri Leōtini tri
tici mod.nō.co.nō.co.co.nō.co.co.co.ſed ad uuas uni' agri decūas tritici mod.d.xxx.uoluiſſe addere & ei
ꝑtātē emēdi ñ eē factā ne res abirēt ab aprōio negaꝰ hoc niſi forte negaꝰ oīa cōſtituiſti: nullo mō potes palā
res geſta ē maxio cōuētu Syracuſis: teſtis ē tota ꝓuīcia ꝓpterea ꝙ ūdiq; ad emēdas decumas ſolēt eo cōue
nire qđ ſiue fateris: ſiue cōuinceris: quot & q̄ maximis in rebus teneāt: nō uides primū tuā rē illā & ꝑdam
fuiſſe: nā niſi ita eēt: cur tu aproniū malebas: quē oēs tuā ꝓcurare i Decumis negotiū loq̄baꝰ: q̄ Miutium
decumas agri Leōtini ſumeres: Deide īmēſum atq; īfinitum lucrū eē factū.Nā ñ.xxx.mod.Tritici tu com
modus ñ eſſes: certe hoc idē lucri Minutius aprōio libēter dediſſet: ſi ille accipe uoluiſſet.Quātā igr illi ſpē
ꝑdæ ꝓpoſitā arbitramur fuiſſe.q tātū ꝑſens lucrū nulla opa iſcripta cōtēpſerit atq; deſpexerit.Deide iſpe Mi
nutius nūq̄ tāti hr̄ uoluiſſet: ſi decumas: Tu lege hierōica uēderes: ſed qd tuis edictis nouis & antiq̄ſſimis i
ſtitutis plus aliq̄to ſe q̄ decūas allaturꝫ uidebat.Iccirco longius ꝓgreſſus erat apronio ſp plus ēt multo abs
te ꝑmiſſum: ē q̄: qd edixeras.q̄tū igiꝰ q̄ſtū putamus factū eē p eū cui q̄d uis licitū ſit: cū tātū lucrꝫ uoluerit ad
dere is: cui ſi decūas emiſſet: idē ñ liceret: Poſtremo illa q̄dē certe tibi ꝑciſa defenſio ērit q̄ tu ſemp oīa tua
furta atq; flagitia latere poſſe arbitratus es: Magno te Decūas uēdidiſſe plebi Ro.conſuluiſſe ānonæ ꝓſpe
xiſſe.Non pōt hoc dicere is q negare ñ pōt: ſe uni' agri decūas.xxx.mod.minoris q̄ potuere uēdidiſſe: ut ēt

ſi tibi hoc cōcedā Minutio iō te nō tradidiſſe:qđ iam addixiſſes aprōio:aſſi.n.te ita dichitaſ:qđ ego expecto
cuptoq; te illđ dfendere.uerū ut ita ſit.Tū nō potes hoc q̃ſi ꝑclarū aliqd ꝑdicere.Magno te Decūas uēdidiſ
ſe:cū fuiſſe fatearer:q multo pluris uoluerit emere.Teneſ igiſ iā lud.& māifeſto teneſ auaritia cupiditas
hois ſcel' ſprobitas audacia:Quid ſi hæc q̃ dico ipi' amici defenſoreſq; iudicarūt:qd uulus ampiſ'ſ A ducta
L.Metelli.Pr.cū oēs ei' comites iſte ſibi ſuo illo Pāchreſto medicamēto amicos redimiſſet aditū ē ad Me-
tellū eductus ē aprōius edixit uir primarius.C.Gallius ſenator a.L.Metello ut ex edicto ſuo iudiciū daret i
aproniū ꝗ ui aut metū abſtuliſſet.Quā formulā Octauianā & Ro.Metellus hūerat:& hēbat ī ꝓuicia non i
petrat.Cū hoc diceret Metell' ꝑiudiciū ſe đ capite.C.Verris:p hoc iudiciū nolle fieri.Tota Metelli cohors
hoium p igratorū aderat aprōio.C.Galli' hō uři ordinis a ſuo familiariſſimo.L.Metello iudiciū ex edicto
nō pōt ipetrare:nō rephēdo Metellū.Pepcit hoi amico:& quēadmodum ipm dicere audiui:neceſſario nō
rephendo inq̃ Metellū:ſed hoc miror:quō de quo hoie ꝑiudiciū noluerit fieri p Recupatores:de hoc ipo ū
mō ꝑiudicarit.Verū grauiſſime & uehemētiſſime iudicarit.Pmū.n.ſi aprōium abſolutū iri putaret:nihil
erat quo ullū ꝑiudiciū uereret.Deide ſi cōdēnato apronio cōiūctā cū eo Verris cām oēs erāt exiſtimaturi
Metellus q̃dem certe iā hoc iudicabat:eorū rem cāmq; eſſe cōiūctā:q ſtatuerit.aprōio cōdēnato:de iſto iu
diciū futurū & ſimul una res utriq; rei ē argumēto:& aratores ui & metu coactos aprōio multo pluſq̃ de-
buerit.Dediſſe & aproniū iſtius rē ſuo noie egiſſe cū.L.Metellus ſtatuerit nō poſſe aproniū cōdēnari:q n ſi
mul de iſtius ſcelere atq; iprobitate iudicaret.Venio nūc ad epiſtolā Timarchidis:liberti iſti' & accēſi.De
qua cū dixero totū hoc crimē Decūanū porabo.Hæc epiſtola ē lu.q̃ nos Syracuſis i ædibus aprōii cū lřas
cōquireremus:iuenimus.Miſſa ē ut ipa ſignificat:ex itinere cū Verres iā de ꝓuicia deceſſet Timarchidis
manu ſcripta.Recita epiſtolā Timarchidis.Verris accēſus:ſalutē dicit.Iā hoc q̃dē nō rephēdo.& ꝗ aſcripſit
accēſus:cur.n.ſibi hoc ſcribeſ ſoli ſumat.L.papyri' ſcriba:uolo ego hoc eſſe cōe accēſorū lictorū:uiatorū:fac
diligētiā adhibeas,qđ ad æſtimationē ꝑtoris attinet:cōmēdat Apronio Verrē & hortaſ ut inimicis eius re
ſiſtat bono ꝑſidio niū.ſ æſtimatio tua ſiq̃dem i Apronii cōſtituit diligētia atq; auctoritate.Habes uirtutem
atq; eloq̃ntiā:q̃ copioſe Laudaſ Apronius a Timarchide q̃ Magnificeſ:cui ego nō putē illū placere opere
q̃ tā ꝓpe Timarchidi ꝓbat' ſit:habes ſumptū unde facias:neceſſe ē qđ redūdaret de uřo frumētano q̃ſtu
ad illū potiſſimū:p quē aiebatis defluxiſſe:ſcribas apparitores recētes arripe.L.Vulteio q plurimū pōt cæ-
de cōcide.Videte q̃ ualde malitiæ ſuæ cōfidat Timarchides q̃ ēt Aprōio iprobitatis ꝑcepta det.Iā hoc cæde
cōcide nō uobis a domo ꝑtoni ꝓpromeř uideſ ad oē gen' neq̃tiæ accomodataſ.Volo mihi fraterculo tuo
credas:cōſorti q̃dē i lucris atq; furtis gemio & ſimillio neq̃tia:iprobitate audaciaim cohorte carus habeaſ.
Quid ē ī hoc cohorte:quo ꝑtinet.Aprōiū doces:qđ i uřam cohortem te monitore an ſua ſpōte puenerat
qd cuiq; opus ſit:appone q̃ ipudētia putatis eū i dānatiōe fuiſſe:q in fuga tā iprobus ſit:ait oīa pecūia effici
poſſe daſ ꝓfundeř appōere:ſi uelis uicere.Nō hoc mihi tā moleſtū ē apronio ſuadeř Timarchidē q̃ ꝗ hoc
idē ꝑrono ſuo ꝑcœpit.Te poſtulāte oēs uicere ſolēt Verrem q̃dē pr.nō Sacerdotē:nō ꝑeduceo:nō hoc ipo
Metello.Scis Metellū ſapiētē ēē:hoc uero ferri iā nō pōt irrideri uiri optimi.L.Metelli igeniū & cōtēni ac
deſpici a fugitiuo Timarchide.Si Vulteiū habebis oīa ludibūd' ꝑficies hic uehemēter erat Timarchides:q.
aut Vulteiū pecūia corrūpi putet poſſe aut Metellū unius arb tratu gerere:ꝑturā ſed errauit cōiectura dōe
ſtica:q̃a multos p ſe & p alios multa ludibūdus libidioſe apđ uerrē effeciſſe:uidit ad oēs eoſdē patere adit'.
arbitrabaſ:facili' uos efficiebatis ludibūdi:q̃ uolebatis a uerre ꝗ multa eius ludorū genera noratis.Iucul
catū ē Metello & uulteio te aratores euertiſſe qs iſtius Aprōio attribuebat cū aratorē aliquē euerterat aut
Timarchidi cū ob iudicādū aut decernendū aut iperādū aliqđ aut remittēdū pec.acceperat aut Seſtio Lictori
cū aliquē inocētem ſecuri ꝑcuſſerat:nemo oēs ei uerri.Tūc attribuebāt:quē nunc cōdēnari uolunt obtu-
runt eius aures te ſociū ꝑtoris fuiſſe uides ne hoc q̃ clarum ſit & fuerit:cum etiā Timarchides hoc metuāt:
Cōcedes nō hoc crimē nos i te cōfingere ſed iāpridē ad crimē aliq̃ defenſionē libertū q̃reſ.Libertus & Ac
cēſus tuus & tibi ac liberis tuis oibus i rebus cōiunctus ac ꝓximis ac Apronium ſcribit uulgo eē ab oibus
ita demōſtratū Metello tibi aproniumi i Decumis ſociū fuiſſe.Fac ſciat iprobitatē aratorum ipſi ſudabūt:ſi
dii uolent.Quod iſtus p deos imortales aut qua de cā exercitatum eē dicamus:i aratores tā iſeſtū odiū atq;
tāti:q̃tā iniuriā fecerūt Verri aratores:ut eos ēt libertus & accēſus eius tā irato aio ut lřis iſſequaſ:neq; eius
hui' fugitiui lud.epiſtolā uobis recitaſſem:niſi ut ex ea totius familiæ ꝑcepta & iſtituta & diſciplinā cogno
ſceretis.Videtis ut moneat Aproniū:q̃bus rebus ac muneribus iſinuet i familiaritatē metelli Vulteiū cor-
rūpat ſcribas accēſumq; ꝑcio deleniat.Ea ꝑcipit:q̃ uidit & monet alienū hoiem q̃ domi didicit ipſe.Verū i
hoc erat uno ꝗ eaſdē exiſtimaret uias ad oium familiaritatis eē munitas:q̃q̃ merito ſum irat' metello tamē
hæc q̃ uera ſunt:dicā aprōius ipm metellū nō ꝑcio ut Verrē nō cōuiuio nō muliere nō ſermōe icaſto atq;
iprobo poſſet corrūpe:q̃bus rebus nō ſenſim atq; moderate ad iſtius amicitiā arrepſerat:ſed breui tpe to
tū hoiem totāq; ei' ꝑturā poſſederat:cohortem āt metelli q̃ uocat:qd erat:qd corrūperet:ex q̃ recupatores
nulli dabāt:nā qđ ſcribit metelli filiū puerꝫ eē uehemēter errat:nō n.ad oēs ꝑtorū filios idem adit' ſunt.
O Timarchide metelli filius ē i ꝓuicia nō puer:ſed adoleſcēs bōus ac prudēs dignus illo loco ac noie.Ve
ſter ille puer ꝑtextatus in ꝓuicia quēadmodū fuiſſet.Nō dicerē ſi pueri eē illā culpā ac nō pr̃is exiſtimarē.
Tu ne cū te ac tuā uitā noſſes:i ſiciliā tecū grandē ꝑtextatū filiū ducebas:ut ēt ſi natura puerū ac pr̃is uitiis
atq; a generis ſimilitudine abduceret cōſuetudo tū eum & diſciplina degenerare nō ſineret.Fac.n.fuiſſe i
iſto.C.Lelii.m.Catōis materiem atq; idolē:qd ex eo boni ſpari atq; effici pōt:q i pr̃e luxurie ſic uixerit.ut
nullū unq̃ pudicum neq; ſobrium cōuiuiū uiderit:q i epulis quotidianis adulta ætate p triēnium iter ſpu
dicas mulieres & intēperātes uiros uerſatus ſit:Nihil unq̃ a patre audiuit quo pudētior ac melior eēt:nihil

eſt aliqd qđ iprobius fieri pőt? Cogit.n.ſcádiliũ gnq; illa milia nũmũ dare atq; adnumerare aprõio: qd po
tuit elegãtius facer̃ ꝑtor cupidus æſtimatiõis bõ᷑: q ab ſeſe oẽm ſuſpitionẽ ꝓpulſare. q ſe eripe ex iſamia ru
pe? Adductus erat i ſarmonẽ iuidiã uitupationẽ dictitarat hõ iprobus atq; ipurus aprõius ſociũ eẽ. Pr. Ve
nerat res i iudiriũ atq; diſcrimẽ. Ptás erat iſti hoi itegro atq; innocẽti data i aproniũ cũ aiaduertiſſet: ſeſe gra
uiſſima leuaret iſamia qd excogitauit pœnæ: qđ aiaduerſiõis i aproniũ. Cogit Scádiliũ aprõio ob ſingularẽ
improbitatẽ atq; audaciã ꝓdicationẽq; nefariæ ſocietatis. HS.v.milia mercedis noĩe: ac ꝑmii dare: qđ inter
fuit hõ audaciſſime utrũ hoc decerneres: an id qđ aprõius dictitabat. Tu de te: ꝓferres ac dictitares: quẽ ho
minẽ ſi qs pudor i te atq; adeo ſi qs metus fuiſſet: ſine ſupplicio dimitter̃ nõ debuiſti. Hũc abs te ſine ꝑmio
diſceder̃ noluiſti: oĩa ſimul intelliger̃ potuiſtis Iu. ex hoc uno crimine ſcádilio ꝑmũ hoc nõ eẽ Romæ natũ
de ſocietate Decũarũ: nõ ab accuſatore factũ: nõ ut ſolemus interdũ in defenſionib᷒ dicere crimẽ domeſticũ
atq; uernaculũ: nõ ex tpe piculi tui cõſtitutũ: ſed uetus cogitatũ iã & te Pr. iactatũ & non ab inimicis Romæ
cõpoſitũ: ſed Romã de ꝓuincia exportatũ ſimul itelligi põt illud iſtius in aproniũ ſtudiũ: Aprõii de iſto nõ
mõ cõfeſſio: uerũetiã cõmemoratio eodẽ accidit ꝙ hoc quoq; ītelligere poteſtis iſtũ ſtatuiſſe in ꝓuicia ſua
æſtimatiõis ſuæ iudiciũ extra cohortẽ ſuã cõmittẽdũ fuiſſe memini & qs ẽ iudex cui nõ ab initio Decũani
criminis ꝑſuaſum ſit iſti in aratorũ bona fortunaſq; ipetũ feciſſe? Quis hoc nõ eo ſtatĩ iudicabit: qd oſten
di iſtũ Decũas noua lege atq; adeo nulla lege cõtra omniũ cõſuetudinẽ atq; iſtituta uẽdidiſſe: Verũ ut iſtos
ego Iu. tã ſeruos: tã diligẽtes: tã religioſos nõ hẽrẽ: & qs ẽ ex iniuriarũ magnitudinẽ iprobitate decretorũ iudi
ciorũ iniqtate q hoc nõ iãdudũ ſtatuerit: & iudicarit: ẽ ſane ũt aliqs diſſolutior i iudicando legũ: iudicii reip.
ſociorũ atq; amicorũ negligentior. Quid is: poſſit ne de iſtius iprobitate dubitare dũ tãta lucra facta tã iniqs
pactiões ui & metu expſſas cognouerit: Tũ iãa ꝑmia ciuitaris ui atq; ipio uirgarum atq; mortis metu non
mõ Aprõtio atq; eius ſimilibus uerũetiã Veneris ſeruis dare coactas: Horũ ſi qs ſociorũ icõmodis mi⁹ mo
uet: ſi quẽ aratorũ fugæ calamitates exilia ſuſpẽdia denĩq; nõ ꝑmouẽt nõ poſſum dubitare qn is tñ cũ ua
ſtã ſiciliã relictos agros ex ciuitatũ lr̃is & epiſtola. L. Metelli cognouerit: ſtatuat fieri nõ poſſe ut de iſto ſeue
riſſime nõ iudicet: erat ẽt aliqs q hæc oĩa diſſimulař ac negligere poſſet. Attuli ſpõſiões iꝑo ꝑſente factas: de
Decumarũ ſocietate ab iꝑo ꝓbitas iudicari. Quid ẽ qd poſſetis máifeſt⁹ hoc deſiderare: nõ dubito qn uobis
ſatiſſaceri Iu. uerũetiã ꝓgrediar longi⁹. Nõ me hercule qd magis hoc uobis ꝑſuadeã: q̃ iã ꝑſuaſum eẽ confi
do ſed ut ille aliq̃do ipudẽtiæ ſuæ finẽ fariat aliq̃do dũnat: ea ſe puter̃ emere. q̃ iꝑe ſp habuit uenalia: fidẽ iu
ſiurãdũ ueritatẽ officiũ religionẽ deſinãt amici ei ea dictitare q̃ detrimẽto maculæ iuidiæ iſamiæ uobis oi
bus eẽ poſſiut: atq; amici. o miſerũ atq; iuidioſũ offenſũq; paucorũ culpa atq; i dignitate ordinẽ ſenatorũ. Al
bã emiliũ ſedẽtẽ i faucibus Macelli loq palã uiciſſe Verrẽ emptos hr̃ iudices aliũ. HS.v. quẽ. minio. ccc. Atq;
ei cũ rñſum eẽ fieri non poſſe multos ueſtes eẽ dicturos: me ꝑterea cãæ non ďfuturũ: licet Hercules igr oẽs
oĩa dicãt i illo niſi res ita mãifeſta erit allata: ut rñderi nihil poſſit: uicſus bñ ais Alba ad tuã ueniã conditio
nẽ nihil putas ualere ii iudicis coniectura: nihil ſuſpitionẽ: nihil ante actæ uitæ æſtimationẽ: nihil bonorũ
uirorũ ď te teſtimonia: nihil ciuitatum auctoritates ac teſtimonia: lr̃as mãifeſtas q̃ris. Non q̃ro Iu. Caſſianorũ
ueterẽ iudiciorũ ſeueritatẽ ñ regro: uřam i hoc fidẽ dignitatẽ religionẽ i iudicãdo ñ ſploro. Albã hẽo Iu. eũ
hoĩem q ſe iꝑe ſcurrã iprobiſſimum exiſtimari uult: q a furtis pot⁹ ſp gladiatorũ q̃ ſcurra appellat⁹ ſit. Afferã
rẽ eiuſmõi i Decũis ut alba fateat⁹ iſtũ i re frumẽtaria & i bonis aratorũ apte palãq; eẽ ꝑdatũ decũas agri leon
tini magno dicit ſe uẽdidiſſe. Oſtẽdi iã illď initio ñ exſtimãdum magno uẽdidiſſe eũ q decũas uerbo uẽdi
derit Re & conditione & lege edicto & licẽtia Decũanorũ decũas aratorib⁹ nullas reliqs fecerit. Etiã illď oñ
di uẽdidiſſe alios magno Decũas agri Leontini cæterorũq; agrorũ & lege hieronica uẽdidiſſe: & pluris ẽt q̃
te uẽdidiſſe: nec aratorẽ queq̃ eẽ q̃ſtũ: nec. n. fuit ꝙ q̃ſq̃ q̃ri poſſet: cũ lege æq̃ſſima ſcripta uẽiret: neq; illď unq̃
aratoris interfuit quanti decumæ uenirent: nõ. n. ita eſt ut ſi: magno uenierint: plus arator debeat: ſi paruo
minus ut frumẽta nata ſũt ita decũæ ueneũt: aratoris ãt itereſt ita ſe frumenta hr̃e ut decũæ q̃ plurimo uẽire
poſſint: dũ arator ne plus decuma det expedit ei decumam eſſe q̃ maximam. Verum hoc ut opinor eẽ ius
capud ďfenſiõis tuę magno te decũas uẽdidiſſe. Agri uero Leõtini q plurimũ efficit tritici mo. cc. xvi. m. ſi
doceo pluris aliq̃to potuiſſe te uẽder̃. neq; his uoluiſſe adicer̃ q cõtra aprõiũ licerẽt: & Aprõio multo mĩo
ris q̃ aliis potueris: tradidiſſe ſi hoc docebo poterit ne alba tuus ãtiq̃ſſim⁹ nõ ſolũ amic⁹: uerũẽt amator ab
ſoluere: doceo Eqtẽ Romanũ hoiem i ꝑmis hõeſtũ. Qu. Miutũ cũ ſuis ſimilibus ad decũas agri Leõtini tri
tici mod. nõ. co. nõ. co. co. nõ. co. co. co. ſed ad unas uni⁹ agri decũas tritici mod. d. xxx. uoluiſſe addere & ei
ꝑtatẽ emẽdi ñ eẽ factã ne res abirẽt ab aprõio negař hoc niſi forte negař oĩa cõſtituiſti: nullo mõ potes palã
res geſta ẽ maxio cõuẽtu Syracuſis: teſtis ẽ tota ꝓuĩcia ꝓpterea ꝙ ũdiq; ad emẽdas decumas ſolẽt eo cõue
nire qđ ſiue fateris: ſiue cõuinceris: quot & q̃ maximis in rebus teneat: nõ uides? primũ tuã rẽ illã & ꝑdam
fuiſſe: nã niſi ita eẽt: cur tu aproniũ malebas: quẽ oẽs tuũ ꝓcurare i Decumis negotiũ loq̃bař: q̃ Minutium
decumas agri Leõtini ſumeres: Deide imẽſum atq; īfinitum lucrũ eẽ factũ. Nã ſi. xxx. mod. Tritici tu com
modus ñ eſſes: certe hoc idẽ lucri Minutius aprõio libẽter dediſſet: ſi ille accipe uoluiſſet. Quãtã igr̃ illi ſpẽ
ꝑdæ ꝓpoſitã arbitramur fuiſſe. q tãtũ ꝑſens lucrũ nulla opa iſcripta cõtẽpſerit atq; deſpexerit. Deide iꝑe Mi
nutius nũq̃ tãti hr̃ uoluiſſet: ſi decumas: Tu lege hierõica uẽderes: ſed qd tuis edictis nouis & antiq̃ſſimis i
ſtitutis plus aliq̃to ſe q̃ decũas allaturũ uidebat. Iccirco longius ꝓgreſſus ẽ: at apronio ſp plus ẽt multo abs
te ꝑmiſſum: ẽ q̃: qđ edixeras. q̃tũ igr̃ q̃ſtũ putamus factũ eẽ p eũ cui qđ uis licitũ ſit: cũ tãtũ lucri uoluerit ad
dere is: cui ſi decũas emiſſet: idẽ ñ liceret: Poſtremo illa q̃dẽ certe tibi ꝓciſa defenſio ẽ: in q̃ tu ſemp oĩa tua
furta atq; flagitia latere poſſe arbitratus es: Magno te Decũas uẽdidiſſe plebi Ro. conſuluiſſe ãnonæ ꝓſpe
xiſſe. Non põt hoc dicere is q negare ñ põt: ſe uni⁹ agri decũas. xxx. mod. minoris q̃ potuere uẽdidiſſe: ut ẽt

ſi tibi hoc cōcedā Minutio id te nō tradidiſſe:qđ iam addixiſſes aprōio:aiſt.n.te ita dictitař:qđ ego expecto
cupioq; te illđ dfendere.uerū ut ita ſit:Tñ nō potes hoc q̄ſi pclarū aliqđ pdicere.Magno te Decūas uēdidiſ
ſe:cū fuiſſe fatearerq; multo plurib⁹ uoluerit emere.Teneť igiť iā lud.& māifeſto teneť auaritia cupiditas
hois ſcel⁹ iprobitas audacia.Quid ſi hæc q̄ dico ipi⁹ amici defenſoreſq; iudicarūt:qđ uultis ampli⁹?Aduētu
L.Metelli.Pr.cū oēs ei⁹ comites iſte tibi ſuo illo Pāchreſto medicamēto amicos redimiſſet adiū ē ad Me-
tellū eductus ē aprōius edixit uir primarius.C.Gallius ſenator a.L.Metello ut ex edicto ſuo iudiciū daret i
aproniū q uī aut metū abſtuliſſet.Quā formulā Octauianā & Ro.Metellus hūerat:& hēbat ī puicia non i
petrat.Cū hoc diceret Metell⁹ piudiciū ſe đ capite.C.Verris:p hoc iudiciū nolle fieri.Tota Metelli cohors
hoium p igratorū aderat aprōio.C.Galli⁹ hō uři ordinis a ſuo familiariſſimo.L.Metello iudiciū ex edicto
nō pōt ipetrare:nō rephēdo Metellū.Pepcit hoi amico:& quēadmodum ipm dicere audiui:neceſſario nō
rephendo inq̄ Metellū:ſed hoc miror:quō de quo hoie piudiciū noluerit fieri p Recupatores:de hoc ipo ñ
mō piudicarit.Verū grauiſſime & uehemētiſſime iudicarit.Primū.n.ſi aprōiūm abſolutū iri putaret:nihil
erat quo ullū piudiciū uerreteť.Deīde ſi cōdēnato apronio cōiūctā cū eo Verris cām oēs erāt exiſtimaturi
Metellus:q deni certe iā hoc iudicabat:eorū rem cāmq; eſſe cōiūctā:q ſtatuerit.aprōio cōdēnato:de iſto iu
diciū futurū & ſimul una res utriq; rei ē argumēto:& aratores ui & metu coactos aprōio multo pluſq̄ de-
buerit.Dediſſe & aproniū iſtius rē ſuo noie egiſſe cū.L.Metellus ſtatuerit nō poſſe aproniū cōdēnari:qn ſi
mul de iſtius ſcelere atq; iprobitate iudicareť.Venio nūc ad epiſtolā Timarchidis:liberti iſti⁹ & accēſi.De
qua cū dixero totū hoc crimē Decūanū porabo.Hæc epiſtola ē iu.q̄nos Syracuſis i ædibus aprōii cū lrās
cōquireremus:īuenimus.Miſſa ē ut ipa ſignificat:ex itinere cū Verres iā de puicia deceſſet Timarchidis:
manu ſcripta.Recita epiſtolā Timarchidis.Verris accēſus:ſalutē dicit.Iā hoc qdē nō rephēdo.& q aſcripſit
accēſus:cur.n.ſibi hoc ſcribeť ſoli ſumat.L.papyri⁹ ſcriba:uolo ego hoc eſſe cōe accēſorū lictorū:aratorū:fac
diligētiā adhibeas,qđ ad æſtimationē ptoris attinet:cōmēdat Apronio Verrē.& hortať ut inimicis eius re
ſiſtat bono pſidio niū.ť æſtimatio tua ſiqdem i Apronii cōſtituiť diligētia atq; auctoritate.Habes uirtutem
atq; eloq̄ntiā:q̄ copioſe Laudať Apronius a Timarchide q̄ Magnifice:cui ego nō putē illū placere oportere
q̄ iā tope Timarchidi pbať⁹ ſit:habes ſumptū unde facias i neceſſe ē qđ redūdaret de uřo frumētano qſtu
ad illū potiſſimū:p quē aiebatis defluxiſſe:ſcribas apparitores recētes arripe.L.Vulteio q plurimū pōt cæ-
de cōcide.Videte q̄ ualde malitiæ ſuæ cōfidat Timarchides q ēt Aprōio iprobitatis pcepta det.Iā hoc cæde
cōcide nō uobis a domo pfoni dpromeř uideť ad oē gen⁹ neqitiæ accomodata:Volo mihi fraterculo tuo
credas:cōſorti qdē i lucris atq; fortis gemio & ſimillio nequam:iprobitate audacia:in cohorte carus habeař.
Quid ē i hoc cohorte:quo ptinet.Aprōiū doces:qđ i uřam cohortem te mons:ote an ſua ipōte puenerat:
qđ cuiq; opus ſit:appone q̄ ipudētia putatis eū i dānatiōe fuiſſe:q in fuga tā iprobus ſit:ait oīa pecūia effici
poſſe daŕ pfunderř appōere:ſi uelis uicere.Nō hoc mihi tā moleſtū ē apronio ſuaderř Timarchidē q̄ q hoc
idē pfono ſuo pcœpit.Te poſtulāte oēs uicere ſolēt Verrem qdē pr.nō Sacerdotē:nō peducero:nō hoc ipo
Metello.Scis Metellū ſapiētē eē:hoc uero ferri iā nō pōt irrideri uiri optimi.L.Metelli igeniū & cōtēni ac
deſpici a fugitiuo Timarchide.Si Vulteiū habebis oīa ludibūd⁹ pficies hic uehemēter erat Timarchides:q.
aut Vulteiū pecūia corrūpi putet poſſe aut Metellū unius arbitratu gerere:ptura ſed errauit cōiectura dōe
ſtica:q a multos p ſe & p alios multa ludibūdus libidīoſe apd uerrē effeciſſe:uidit ad oēs eoſdē patere adit⁹
arbitrabať:facili⁹ nos efficiebatis ludibūdi:q uolebatis a uerre q multa eius ludorū genera noratis.Incul
catū ē Metello & uulteio te aratores euertiſſe qs iſtus Aprōio attribuebat cū aratorē aliquē euerterat aut
Timarchidi cū obiudicādū aut decernendū aut iperādū aliqđ aut remittēdū pec.acceperat:aut Seſtio Lictori
cū aliquē inocētem ſecuri pcuſſerat:nemo oēs ei uerri.Tūc attribuebāt:quē nunc cōdēnari uolunt:obtud
runt eius aures te ſociū ptoris fuiſſe uides ne hoc q̄ clarum ſit & fuerit:cum etiā Timarchides hoc metuāt:
Cōcedes nō hoc crimē nos i te cōfingere ſed iāpridē ad crimē aliq̄ defenſionē libertū qreř.Libertus & Ac
cēſus tuus & tibi ac liberis tuis oibus i rebus cōiunctus ac pximis ac Apronium ſcribit uulgo eē ab oibus
ita demōſtratū Metello tibi apronium i Decumis ſociū fuiſſe.Fac ſciat iprobitatē aratorum ipſi ſudabūt:ſi
dii uolent.Quod iſtus p deos imortales aut qua de cā exercitatum eē dicamus:i aratores tā iſeſtū odiū atq;
tātū:q̄tā iniuriā fecerūt Verri aratores:ut eos ēt libertus & accēſus eius tā irato aīo ut lřis iſequať:neq; etus
hui⁹ fugitiui Iud.epiſtolā uobis recitaſſem:niſi ut ex ea totius familiæ pcepta & iſtituta & diſciplinā cogno
ſceretis.Videtis ut moneat Aproniū:qbus rebus ac muneribus iſinuet i familiaritatē metelli Vulteiū cor-
rūpat ſcribas accēſumq; pcio deleniat.Ea pcipit:q̄ uidit & monet alienū hoiem q̄ domi didicit ipſe.Verū i
hoc erat uno q eaſdē exiſtimaret uias ad oium familiaritatis eē munitas:q̄ q̄ metito ſum irat⁹ metello tamē
hæc q̄ uera ſunt:dicā aprōius ipm metellū nō pcio ut Verrē nō cōuiuio nō muliere nō ſermōe icauto atq;
iprobo poſſet corrūpe:qbus rebus nō ſenſim atq; moderate ad iſtius amicitiā arrepſerat:ſed breui tpe to
tū hoiem totāq; ei⁹ pturā poſſederat:cohortem āt metelli q̄ uocat:qđ erat:qđ corrūperet:ex q̄ recupatores
nulli dabāť:nā qđ ſcribit metelli filiū pueř eē uehementer errat:nō n.ad oēs ptorū filios idem adit⁹ ſunt.
O Timarchide metelli filius ē i puicia nō puer:ſed adoleſcēs bōus ac prudēs dignus illo loco ac noie.Ve
ſter ille puer ptextatus in puicia quēadmodū fuiſſet.Nō dicerē ſi pueri eē illā culpā ac nō pñis exiſtimarē.
Tu ne cū te ac tuā uitā noſſes:i ſiciliā tecū grandē ptextatū filiū ducebas:ut ēt ſi natura puerū a pñis uiciis
atq; a generis ſimilitudine abduceret cōſuetudo tñ eum & diſciplina degenerare nō ſineret.Fac.n.fuiſſe i
iſto.C.Lelii.m.Catōis materiem atq; idolē qđ ex eo boni ſperari atq; effici pōt:q i pñe luxurie ſic uixerit.ut
nullū unq̄ pudicum neq; ſobrium cōuiuiū uiderit:q i epulis quotidianis adulta ætate p triēnium iter īpu
dicas mulieres & intēperātes uiros uerſatus ſit:Nihil unq̄ a patre audiuit quo pudētior ac melior eēt:nihil

unq̄ patrē agere uidit:qđ cū imitatus eēt:nō id qđ turpiſſimū ē ſimilis pr̄i putaret:ꝗbus ī rebus non ſolum
ſilio. Verumetiā Reip.feciſti iniuriā.Suſcepas.n.liberos nō ſolum tibi:ſed ēt q̄ aliq̄do uſui reip.eē poſſent.
Eos iſtituere atq; erudire ad maiorū iſtituta atq; ciuitatis diſciplinā nō ad tuas turpitudines debuiſti.Eſſet
inerti atq; ſputo & īprobo parēte nauus & pudēs & ꝓbus filius : hī et aliqs abs te Reſp.muneris Nunc ꝓ te
Verrē ſubſtuliſti alterū ciuitati:niſi hoc forte deteriorē:ſi fieri pōt.q̄ tu eiuſmōi euaſiſti nō ī hois Luxurioſi
ſed tantū ī furis ac diuiſoris diſcipliā educatus:qđ iſto feſtiuius fore arbitramur:q̄ ē tuus:natura fili⁹:cōſue
tudī e diſcipulus uolūtate ſimilis.Quē ego Iu.q̄uis bonū fortēq; facile paterer euadere:nō.n.me inimicitiæ
cōmouēt:ſi q̄ mihi cum iſto futuræ ſint.Nam ſi ī oibus rebus īnocēs fuero:meiq; ſimilis qđ mihi iſtius ini
micitiæ nocebunt.Si aliq̄ ī re Verri ſimilis fuero nō magis mihi deerit inimicus q̄ Verri defuit.Et.n.Iud.
eiuſmodi Reſp.debet eē & erit ueritate iudiciorū cōſtituta ut inimicus neq; deeſſe nocēti poſſit neq; ob eē
inocēti.Quapp nulla res ē q̄obrē ego iſtū nolim ex paternis ꝓbris ac uiciis emergere:id qđ tāetſi iſti diffici
le ē tamē haud ſcio an fieri poſſit ꝑerti ſi ut nunc fit:cuſtodes amicorū eū ſectabunt:quoniā ꝑtā negligēs
ac diſſolutus ē:uerrē huc lōgius q̄ uoluntas fuit ab epiſtola Timarchidis digreſſa ē oro mea:q̄ recitata con
cluſurū me eē crimē decumarū dixerā.Ex quo itellexiſtis inumerabilē frumēti numerū ꝑ triēniū auerſum
a Rep.eē abreptūq; aratoribus:ſequit ut de frumēto empto uos Iu.doceā maxīo atq; ipudentiſſimo furto
de quo dū cera & pauca & magna dicā breuiter attēdit:ide frumēto ēpto Frumētū emere ī Sicilia debuit
uerres.&.S.C.& ex lege Terētia.& Caſſia frumentaria:emūdi duo genera fuerunt unū cæterarū Decūarū
alterū:qđ ꝑterea ciuitatibus æq̄liter eſſe diſtributū.Illius Decumā tātū q̄tum ex primis decumis fuiſſe tritici
mod.d.ccc.m.ꝑciū ā tcōſtitutū.Decumano ī mod.ſingulos.HS.ternos duodetricies ipatato.HS.iiii.ita ut
frumētū imp.Hi duo de tricies in annos ſingulos uerri decernebat qđ aratoribus ſolueret ī alteras Decu
mas ferme ad nonagies ſic ꝑ triēniū ad hāc frumēti emptionē ſicilieſem ꝓpe centies & tricies erogatū eſt
Hāc pec.Tātā datā tibi ex ærario inopi atq; exhauſto datā ad frumētū hoc eſt ad neceſſitatē ſalutis & uitæ da-
tā ut ſiculis aratoribus qb⁹ tāta onera Reſp.iponeret:ſolueret:abs te laſceratā:ſic eē dico ut poſſim illđ ꝓba
re ſi uelī oēm te hāc ꝑ domū tuā reuertiſſe.Et.n.ſic hāc rē totā adminiſtraſti ut hoc q̄ dico ꝓbari æq̄ſſimo
Iu.poſſit:ſed ego hēbo rōnē auctoritatis meæ:meminero quo aiō:quo cōſilio ad cām publicā acceſſeri.Nō
agā tecū accuſatorie:nihil fingā:nihil ꝓbari ueli me dicēte qđ nō ante mihi met ꝑi ꝓbatū ſit:i hæc pec.publi
ca.In.hæc iſunt tria genera furtoꝝ.Primū eā cū poſita eēt apđ eas ſocietates unde erat attributa binis cēteſi
ſimis fœneratus ē.Deide ꝑ multis ciuitatib⁹ ꝓ frumēto nihil ſoluit oio.Poſtremo ſi cui ciuitati ſoluit.Tan
tū đtraxit:q̄tū cōmodū fuit nulli qđ debitū ē reddidit at ꝑmū hoc ex te q̄ro.Tu cui publicāi ex Aripinati l̄ris
g̃ras egerūt:pecūia publica ex ærario erogata ex uectigalibus.p.R.ad emēdū frumentū attributa fuerit ne
tibi q̄ſtui ꝑſitarit:ne tibi binas cēteſimas credo te negaturū:turpis.n.eſt & piculoſa cōfeſſio mihi āt hoc ꝑ ar
duū ē demōſtrat qb⁹.n.teſtib⁹ publicani tractari honorifice ſūt:tacebūt l̄ræ eorū decreto d̄cūanorū remotæ
ſūt.Quo me igr̃ uertā:rē tā iprobā crimē tātæ audaciæ:tantæq; ipudentiæ.ꝑꝑ inopiā teſtiū ac l̄rarū ꝑtermittā
Nō faciā Iu.utar teſte:quo:P.Vectio Chilōe hoie eq̄ſtris ordinis hōeſtiſſio atq; ornatiſſimo:qui iſti & ami
cus & neceſſarius ē. Vt ēt ſi uir bōus nō eēt:tū qđ cōtra iſta iſtū dicere graue uideret ita uir bon⁹ ē:ut ēt ſi ini
miciſſimus iſti eēt tñ eius teſtimonio credi oporteret admirat:& expectat:qđnā uectius dicturus ſit . Nihil
dicet ex tpe:nihil ex ſua uolūtate nihil cū utrū uis licuiſſe uideat.Miſit i Siciliā l̄ras ad Carpinatiū cū eēt ma
giſter ſcripturæ & iex publicāorū:qs ego ſyracuſis apđ Carpinatū ī l̄raꝝ alaturū libris. Ro . in l̄rarū miſſarū
apud magiſtatū Tulliū familiarē tuū iuuēi:qb⁹ ex l̄ris imprudētiā fœneratiōis q̄ſo cognoſcite. LITTERAE
MISSAE.L.VECTII.L.SERVILII.C.ANTISTITIS MAGISTRORVM.pærſto ſe tibi ait futurum.ue
cti⁹ & obſeruaturum quēadmodū rōes ad ærariū referas:ut ſi hāc ex fœnorē po.pecuniā nō retuleris reddas
ſocietati.poſſumus hoc teſte poſſumus.p.ſer.&.C.Antiſtitis mg̃ſtorū ꝑmorū hoium atq; hōeſtiſſimorū poſ
ſumus auctoritate ſocietatis:cuius l̄ris utimur:qđ dicimus obtineret An aliq̄ firmiora aut grauiora q̄rēda
ſunt:Vectius tuus familiariſſimus. Vectius tuus affinis:cuius ſororē hēs ī matrimōio tuæ frater uxoris ue
ctius frater tui q̄ſtoris īpudiciſſimū tuū.furtū certiſſimumq; peculatū nā quo alio noīe publicæ pecuniæ fe
neratio ē appellāda Recita reliq̄ ſcribā tuū dicit uerres huius pſcriptorē fœneratōis fuiſſe:ei quoq; magiſtri
minat ī l̄ris.& cū ſcribæ tū duo magiſtri fuerūt:cū uectio binas cēteſimas ab ſe ablatas ferēdū non putāt
& recte nō putāt.Quis.n.hæc fecit unq̄ qs deniq; conatus eſt facere:aut poſſe fieri cogitauit:ut cū Senatus
publicāos uſura ſæpe iuuiſſet:mīus a publicāis pecūiā ꝓ uſuris auderet auferri:Certe huic hoī ſpes nula ſa
lutis eēt:ſi publicani:hoc ē ſi eqtes Ro.iudicarent.Minor eē cura nūc Iud.nobis diſceptātibus debet:& tāto
minor:q̄to ē hōeſtius alienis iniuriis q̄ re ſua cōmoueri.Quid ad hoc rñdēre cogitas:utrū factū negabis ?
an tibi hoc licitū eē defendis:negar q potes:an ut tāta auctoritate literaꝝ tot teſtibus Publicanis cōuicar:li
cuiſſe uero q:ſi me hercule te tuā pecuniā nō.p.R.i ꝓuincia fœnaratū dicerem.Tamē effugere nō poſſes
ſed publicā:ſed ob frumētum decretā:ſed a publicāis fœnare accepto hoc licuiſſe cuiq̄ ꝓbabis:quo ñ mō
cæteri:ſed ipſe nihil audacius iprobiuſq; feciſti:Nō.me hercule hoc q oib⁹ ſingulat uidet d quo mihi dein
ceps dicēdum ē.Poſſum Iud.dicere audacius eē:aut ipudētius q̄ ꝑ multis ciuitatibus ꝓ frumēto nihil ſol
uit oio maior hæc ꝑda fortaſſe ē:ſed illa ipudētia certe nō minor.Et quoniā de illa fœneratiōe ſatis dictū ē
nūc de hac tota pecunia auerſa q̄ſo cognoſcite.Siciliæ ciuitates multæ ſunt.Iud.ornatæ atq; hōeſtæ:ex qb⁹
ip rimis numerāda ē ciuitas Haleſina.nullā.n.repietis aut officiis fideliorē aut copiis locupletiorē aut au-
ctoritate grauiorē.Huic iſte ī ānos ſingulos cū ſexagita tritici milia mod.ipauiſſet ꝓ tritico nūmos abſtulit
q̄ti erat ī ſicilia triticū quos đ publico nūmos accepat retinuit oēs.Obſtupui Iud.cū hoc mihi primum Hale
ſæ demōſtrauit in ſcātu haleſinoꝝ hō ſummo igenio ſumma prudentia ſumma auctoritate ꝑditus haleſi

nus Emas cui ſenatus dederat publice cãm:ut mihi fratriq; meo grãs ageres & ſimul q̃ nos ea q̃ ab iudiciũ
puinerẽt:doceret:Demõſtrat hãc iſti⁹ cõſuetudinẽ ac rõnẽ fuiſſe:q̧ cũ oĩs frumẽti copia decumaꝝ nõie.pe
nes iſtũ eſſet redacta:ſolitũ eẽ iſtũ pec.cogere a ciuitatibus frumẽtũ ĩprobare:q̃tũ frumẽti Romã eẽt mitten
dũ tãtũ de ſuo q̃ſtu ac de ſua copia frumẽti mitteṙ.Poſco rões:iſpicio lr̃as:uideo frumẽti granũ haleſinos q
bus.lx.m.mod.ĩparata erãt:nullã dediſſe pec.Volcatio.Timarchidi Scribæ dediſſe.Repio gen⁹ huiuſmõi
Iud.ꝑdæ ut Pr.q frumẽtũ emeṙ debebat nõ emat:ſed uẽdat pecunias q̃s ciuitatib⁹ diſtribuere debebat:eas
oẽs auertat atq; auferat.Nõ mihi iã furtũ:ſed mõſtrũ ac ꝓdigiũ uidebaṫ.Ciuitatũ frumẽtũ iprobaſſe preciũ
ei frumẽto cõſtituere qd cõſtituiſſet:id ciuitatib⁹ auferre qd a.P.R.accepiſſet:tenere. Quot uultis eẽ i uno
furto peccatorũ grad⁹:ut ſi ſingulis iſiſtere uelim:ꝓgredi iſte nõ poſſet:iprobas frumentũ ſiculoꝝ:qd ipſe
qd mittis peculiarẽ hẽs aliq̃ Siciliã q̃ ubi ex alio genere frumẽtũ ſuppeditari poſſit? Cũ ſenatus decernit:ut
emaṫ i ſicilia frumẽtũ aut populus iubet:hoc ut opĩor itelligit ex ſicilia ſiculũ frumẽtũ apportari oportere.
Tũ cũ ciuitatũ ſiciliæ uulgo oẽ frumẽtũ iprobas:nũ ex Aegypto aut ex Syria frumentũ Ro.mittis?iprobas
haleſinũ Cephaleditanũ.Thermitanũ.Ameſtratinũ.Tyndaritanũ.Herbitẽſe multarũ preterea ciuitatum
Quid accidit tamẽ:ut horũ populorũ agri frumẽtũ eiuſmõi te Pr.ferrẽt:qd nũq̃ antea neq; tibi neq; P.Ro.
poſſet ꝓbari:pſerti cũ ex iiſdẽ agris eiuſdẽq; ãni frumẽtũ ex decumis Romã mãcipes aduexiſſent:qd acci
derat:ut ex eodẽ horreo decumanũ ꝓbareṫ:emptũ nõ ꝓbareṫ:dubiũ ne ẽ q̃n iſta oĩs iprobatio cogẽdæ pe
cũiæ cã nata ſit.Eſto iprobas haleſinũ hẽs ab alio po.qd ꝓbes:eme illud qd places:miſſos fac eos quorũ fru
mẽtũ iprobaſti:ſed ab iis quos repudias exigis tãtũ pecuniæ:q̃tũ ad eũ numerũ frumẽti ſatis ſit:quẽ ciuitati
iparas dubiũ ẽ qd egeris.In medina ſingulꝭ uideo ex lr̃is publicis tibi haleſinos.HS.quos denos dediſſe:
oſtẽdã ex tabulis locupletiſſimorũ aratorũ eodẽ tpe nemiñẽ i Sicilia pluris frumẽtũ uẽdidiſſe. Quæ ergo
iſta rõ aut q̃ poti⁹ amẽtia frumẽtũ iprobare id qd ex eo loco ſit:ex quo ſenatus &.p.R.emi uoluerit:ex eo
aceruo ex quo ptẽ tu idẽ decumarũ noie ꝓbaris:deide a ciuitatib⁹ pecunias ad emẽdũ frumẽtũ cogere cũ
ex ærario accepis.Vtrũ te lex Terẽtiana ſiculoꝝ pec.frumẽtũ emere a ſiculis an.p.R.pec.frumẽtũ ab ſiculiſ
emere iuſſit:iã uero ab iſto oẽm illã ex ærario pecuniã q̃ his oportuit ciuitatibus ꝓ frumẽto dari lucrifactã
uidetis.Accipis.n.HS.xv.ꝓ medino tãt.n.ẽ illo tpe medinũ retines.HS.xii.tãti.n.eſt frumentũ ſiciliẽſe ex
lege æſtimatũ.Quid itereſt utrũ hoc feceris:an frumẽtũ nõ iprobaris:ſed frumẽto ꝓbato & accepto pecu
niã publicã tenueris oẽm neq; q̃cq̃ ulli diſſolueris ciuitati cũ æſtimatio legis eiuſmodi ſit ut cæteris tpibus
tolerabilis ſiculis te pr.ẽt grata eẽ debuerit eſt.n.modus lege.Hs.ut.iii.æſtimatus fuit ut ante te pr.ut tu in
multis epiſtolis ad amicos tuos gloriaris.Hs.ii.ſed fuerit.Hs.iii.quoniã ut tãtũ a ciuitatibus I modios ſin
gulos exegiſti:cũ ſi ſolueris ſiculis tãtũ q̃tũ te.p.R.iuſſerat:aratoribus fieri gratiſſimũ poſſet.Tu nõ mõ eos
accipe:qd oportebat uoluiſti:ſed ẽt dare qd ñ debebãt cogiſti:atq; hæc ita geſta eẽ Iu.cognoſcite ex lr̃is pu
blicis ciuitatũ & ex teſtimoniis publicis:i q̃bus nihil fictũ nihil ad tps accomodatũ itelligatis.Oĩa quæ dici
mus rõibus populorũ nõ iterpoſitis neq; pturbatis neq; repẽtinis:ſed certis iſtitutis ordine relata atq; cõfe
cta ſunt.Recita rões haleſinorũ:cui pec.datã dicit.Dic dic ẽt clarius Volcatio.Timarchide.Meuio. Quid ẽ
Verres ne illã quidẽ tibi defenſionẽ reliquã feciſti mãcipes in iſtis rebus eẽ uerſatos:mãcipes frumentum
improbaſſe:mãcipes ꝑcio cum ciuitatib⁹ decidiſſe:& eoſdem abs te illarum ciuitatũ nomine pecunias ab
ſtuliſſe.Deide ipſos ſibi frumẽtũ coemiſſe:nihil hæc ad te ptinere:mala me hercule ac miſera defenſio pr̃,
Hoc dicere ego frumẽtũ neq; attigi:neq; aſpexi:mãcipibus ptãtẽ ꝓbãdi iprob.diq; pmiſi mancipes a ciuita
tibus pec.extorſerũt.Ego ãt quam pec.populus dare debui:mancipibus dedi.Mala eſt hæc iu dixi defẽſio
criminis:ſed tñ hac ipſa tibi ſi uti cupias:nõ licet uetat te Volcatius tuæ tuorumq; deliciæ mẽtionẽ manci
pis facere Timarchides ãt columẽ familiæ ueſtræ ꝓmit fauces defenſionis tuæ cui ſimul & Volcatio pecu
nia a ciuitate numerata ẽ.Iã uero ſcriba tu⁹ annulo aureo ſuo quẽ ex rebus iuenit:iſta te rõne uti nõ ſinet.
Quid igiṫ ẽ reliquum niſi uti fateaṙ:te Romã frumẽtum ẽptum ſiculoꝝ pec.miſiſſe publicã pec.domũ tuã ɔ
uertiſſe.O cõſuetudo peccãdi q̃tã hẽs iucunditatẽ i iꝓbis & audacib⁹ cum pœna abſuit & licẽtia cõſecuta ẽ.
Iſte i hoc generẽ peculat⁹ ñ hunc primum ĩcẽit:ſed nũc demũ teneṫ.Vidim⁹ huic ab ærario pec.numerari
Quæſtori ad ſumptum exercit⁹ Cõſularis.Vidim⁹ paucis poſt mẽſib⁹ & exercitum & Cõſ.ſpoliatũ.Illa oĩs
pec.latuit i illa caligie ac tenebris:q̃ totã rẽp.tum occupauerat:iteꝝ geſſit hereditariã Quæſturã cum Dolo
bella magnã pec.auertit:ſed eius rõnẽ cũ dãnatiõe Dolobelæ pmiſcuit.Cõmiſſa ẽ pec.Tãta pr.nõ repietis
hoĩem timide ac leniter hæc iprobiſſima lucra liguriẽtẽ deuorare oẽm pec.publicam nõ dubitauit.Ita ſer
pit illud iſitũ i natura malum cõſuetudĩe peccãdi libera finẽ ut audaciæ ſtatuet ipſe ſibi ñ poſſit.Teneṫ igiṫ
aliquãdo & i rebus tũ maximis tũ mãifeſtis teneṫ atq; i eã fraudẽ mihi uideṫ diuinitus icidiſſe:ñ ſolum ut
eas pœnas q̃s ꝓxime meruiſſet ſolueret:ſed ut ẽt ſcelera eius i Carbonẽ & in Dolobellã uindicareṫ.Etenĩ
noua quoq; alia res extit.Iud.i hoc crimine q̃ tollat oẽm dubitationẽ ſupioris illius decumãi criminis:nã ut
illud miſſum faciã p multos aratores i alteras dcumas & i hæc.d.ccc.m modios:qd ẽptum.P.R.darẽt nõ
habuiſſe:ſed a tuo ꝓcuratoṙ hoc ẽ ab Aprõio emiſſe.Ex quo itelligi põt nihil te aratoribus reliq̃ feciſſe ut i
hoc ꝑterea qd i multis ex teſtimõiis ẽ poſitum põt illo q̃cq̃d ẽ certius.In tua ptãtẽ atq; i tuis horreis oẽ frumẽ
tum Siciliæ p totũ triẽnium atq; oẽs fructus agri Decumãi fuiſſe.Cum.n.a ciuitatibus ꝓ frumẽto pecuniã
exigebas:unde erat frumẽtum qd Romã mitteres:ſi tu id ñ oẽ clauſum & cõpræſſum poſſidebas:itaq; i eo
frumẽto prius ubi ille q̃ſtus fuit ipius frumẽtũ qd erat ereptũ ab aratoribus:alter q̧ id frumẽtum iprobiſſi
me ptum ñ ſemel:ſed bis neq; uno:ſed duobus ꝑciis unũ & idẽ frumẽtũ uẽdidiſti ſemel ciuitatibus.HS.
xv.i medinum iterũ Po.Ro.a quo.Hs.xxi.in medina ꝓ eodẽ illo frumẽto abſtuliſti.At.n.frumẽtum Cẽ
turipinorũ & Agrigentinorũ & nõnullorũ fortaſſe ꝑterea ꝓbaſti & his populis pec.diſſoluiſti.ſint aliq̃ ciui

tates i eo numero:quarū frumētū iprobarẽ uoluerís:qd iadē his ciuitatib⁹ oĩs ne,pec.q̄ p frumēto dedita ē
diſſoluta ētunū mihi reppeti nō populu:ſed aratorē.Inde q̄re circūſpice.Si qs forte ē ex ea ꝓuincia in q tu
triēniū ꝑfuiſti q te noluit piſſe.Vnū iquā da mihi ex illis aratorib⁹:q uel ad ſtatuā pec.cōtulerunt.q ſibi dicat
p frumēto oē eē qd oportuerit ſolutū:cōfirmo Iu.neminē eē dicturū.Ex oi pec.q̄ aratoribus ſoluere debui
ſti certis noibus deductiōes fieri ſolebāt.Primū p ſpectatiōe & collybo deinde p neſcio quo cerario.Hæc
oia Iu.nō rerū certarū:ſed furtorū i probiſſimorū ſūt uocabula.Nā collybus eē q pōt:cū utant oēs uno gene
re nūmorū:cerariū uero qd uocas:quō hoc nomē ad rōes magiſtratus quō ad pec.publicā allatū ē:nā illud
gen⁹ tertiū dductiōis erat eiuſmōi:q̄ſi nō mō liceret:ſed ēt oporteret:nec ſolū oporteret ſed plane neceſſe
eēt.Scribe noie ď tota pec.binæ q̄nq̄geſimæ detrahebāt.Quis tibi hoc cōceſſit:Quæ lex:q̄ ſenatus auctori
tas:q̄ porro æq̄tas ut tātā pec.ſcriba tuus auferret ſiue de aratorū bonis ſiue de.P.R.uectigalibus.Nā ſi pōt
iſta pec.ſine aratorū iniuria detrahi.P.R.hēat:ꝑſerti i tātis ærarii anguſtiis:ſinautē & populus id uoluit &
æquū ita ē ſolui aratoribus tuus apparitor parua mercede populi cōductus de aratorū bonis ꝑdabit:Et in
hac cā ſcribarū ordinē i me cōcitabit Hortēſius:& eorū cōmoda a me labefactari:atq̄ oppugnari iniuria di
cet:q̄ſi uero hoc ſcribis ullo exēplo ſit:aut ullo iure cōceſſum:Quid ego uetera repetā:aut ad eorū Scribarū
mētionē faciā:quos cōſtat ſanctiſſimos hoīes atq̄ innocētiſſimos fuiſſe:Nō me fugit Iu.uetera exēpla pro fi
ctis fabulis iā audiri atq̄ hēri i his tpibus uerſabor miſeris ac pditis.Nup Hortenſi:q̄ſtor fuiſti:qd tui ſcribæ
feceri:tu potes dicere.Ego de meis hoc dico cū in eadē iſta ſicilia ꝓfrumēto ciuitatibus pec.ſoluerē & me
cū duos frugaliſſimos hoīes:ſcribas hērem.L.Manuliū &.L.Sergiū nō mō iſtas duas q̄nq̄geſimas:ſed oīno
nūmū nullū cuiq̄ eē deductū dicerē hoc mihi totū eē attribuēdū Iu.ſi illi unq̄ a me hoc poſtulaſſent:ſi unq̄
oīo cogitaſſent.Quāobrē.n.ſcriba deducat:ac non potius mulio q aduxerit tabellarius cuius aduētu certio
res facti petiuerūt:ꝑco q abire iuſſi:uiator & uenerius:q fiſcū ſuſtulit:q̄ pars opæ aut opportunitas i ſcriba
ē:cui rei nō mō merces tāta detur:ſed cur cū eo tātæ pecuniæ ptitio fiat:Ordo ē honeſtus:q negat:aut qd ea
res ad hāc rē ptinet:Eſt uero hōeſtius:q eorū hoīum fidei tabulæ publicæ pericula:q̄ magiſtratuū cōmittunt.
Itaq̄ ex his ſcribis:q digni ſunt illo ordie patribulfamilias uiris bonis atq̄ hōeſtis pcōt.mini qd ſibi iſte q̄nq̄
geſimæ ualēt.Iā oēs itelligitis nouā rē actā atq̄ idignā uideri.Ad eos me ſcribas reuoca ſi placet:noli hoc col
ligere:q numulis corrogatis de nepotū bonis ac de ſcenicorū corollariis cū Decuriā emerūt:ex prio ordie
exploſorū i ſecūdū ordinē ciuitatis ſe ueniſſe dicūt:eos Scribas tecū deceptatores huius criminis habeo q
iſtos ſcribas eē moleſte ferūt.Tāetſi cū i eo ordie uideamus eē multos nō idoneos:q ordo induſtriæ ꝓpoſi
tus ē:& dignitati:mirabimur turpes aliquos in eo eſſe:quo cuius licet ꝓcio puēire.Tu ex pec.publica.HS.
Tredecies Scribā tuū pmiſſu tuo.Cū abſtuliſſe fateare reliquā tibi ullā defenſionē putas eē:Hoc ferr quēq̄
poſſe hoc quē q̄ deniq̄ nūc tuorū aduocatorū aīo æquo audire arbitrare:Qua i ciuitate.C.Catōi clariſſimo
uiro Cōſ.homini.HS.viii.milibus lis æſtimata ſit:i eadē ciuitate apparitori tuo eſſe cōceſſum ut.HS.uno
domine terdecies auferret.Hinc ille ē annulus aureus quo tu iſtū in cōciōe donaſti:q̄ tua dōatio ſingulari
impudētia ꝑdita noua Siculis omnib⁹ mihi uero icredibilis uidebat:Sæpe.n.nrī impatores ſupatis hoſti
bus optime rep.geſta ſcribas ſuos annulis aureis in cōciōe dōarūt.Tu uero q̄bus reb⁹ geſtis quo hoſte ſu
perato cōcionē donādi cā aduocare auſus es:Neq̄.n.ſolū Scribā tuū annulo ſed etiā uirū fortiſſimū ac tui
diſſimilimum.Qu.Rubrium excellenti uirtute auctoritate copiis corona & phaleris & torque dōaſti.M.
Coſſutiū ſanctiſſimum uirum atq̄ honeſtiſſimū.M.Caſtritium ſummo ſplendore ingenio gloria ꝑditū.
Quid hoc ſibi horū triū ciuiū.R.dona uoluerūt ſiculos ꝑterea potētiſſimos nobiliſſimoſq̄ donaſti q non
quēadmodū ſperaſti tardiores fuerūt:ſed ornatiores tuo iudicio ad teſtimōia dicunda uenerunt.Quib⁹ ex
hoſtium ſpoliis de q̄ uictoria q̄ ex ꝑda aut manubiis hæc abs te dōatio cōſtituta ē:An q te Pr.paucorū aduē
tu myoparonū claſſis pulcherrima ſiciliæ ꝓpugnaculum ꝑſidiumq̄ ꝓuinciæ piratarū manibus incenſa eſt
An qd ager Syracuſanus ꝑdonū incēdiis te pr.uaſtatus ē:An q forū Syracuſanū nauarchorū ſanguie redū
dauit:an qd in portu Syr.pyraticus myoparo nauigauit Nihil poſſum reperire q̄obrē te in iſtā amentiam i
cidiſſe arbiter niſi forte id ægiſti:ut hominibus ne obliuiſci q̄dē rerū tuarū male geſtarū liceret.Annulo ē au
reo ſcriba dōatus:& ad eā donationē cōtio eſt aduocata.Quod erat os tuū cū uidebas in cōciōe eos hoies
quorū ex bōis iſte annulus aureus donabat:q ipſi annulos aureos poſuerāt:liberiſq̄ ſuis detraxerāt ut eēt
unde Scriba tuus hoc tuū munus ac beneficium tueret:Quæ porro ꝑfatio tuæ donatiōis fuit:illa.ſ.ueius
atq̄ impatoria:q̄ do tu q̄dē i ꝑlio in bello in re militari cuius ne mētio q̄dē te pr.ulla facta ē:an illa q̄do q̄dē
tu nulla unq̄ mihi in cupiditate ac turpitudine defuiſti:oibuſq̄ in iiſdē flagitiis mecū & in Legatiōe & i ꝑ
tura & hic in ſicilia uerſatus es.Ob haſce res quoniā te locupletaui hoc annulo aureo dono:uera hæc fuiſ
ſet ofo.Nō.n.iſte ānulus aureus abs te datus iſtū uirū fortē ſed hominem locupletē eſſe declarat ita eūdē
annulū ab alio datū teſtem uirtutis duceremus:abs te donatum comitem pec.iudicamus.Dictū Iu.eſt de
Decumano frumēto:dictū de empto extremū & reliquum eſt de æſtimato:qd tū magnitudine pec.tū in
iuriæ generi quēuis debet cōmouere.Te uero eo magis qd ad hoc crimē nō igenioſa aliq̄ defēſio:ſed i ꝓbiſ
ſima cōfeſſio cōparat.Nā cū ex ſicilia & ex legibus frumētū in cellā ſumere liceret:idq̄ frumētū ſenatus ita
æſtimaſſet q̄ternis.Hs.tritici modiū binis ordei.Iſte nūero ad ſūmā tritici adiecto tritici modios ſingulos
cū aratoribus denariis trinis æſtimauit.Nō ē i hoc crimē hortēſi:ne forte ad hoc meditere:multos ſæpe ui
ros bonos & fortes & inocētes cū aratoribus & cū ciuitatibus frumētū i cellā qd ſummi oporteret æſtimaſ
ſe:& pec.p frumēto abſtuliſſe ſcio qd ſoleat fieri:ſcio qd liceat:nihil qd antea fuerat i cōſuetudine bonorū
nūc i iſtius facto reprehēdit:hoc repħēdo:qd cum in ſicilia.Hs.ii.tritici modius eēt ut iſtius epiſtola ad te
miſſa declarat:ſummum.Hs.trinis id qd & teſtimoniis oibus & tabulis aratorum planū factū ſit ea ētum

iſte ꝑ tritici modis ſingulis ternos ab aratoribus denarios exegit. Hoc crimē ē ut itelligas nō ex æſtimatio
ne neq; externis denariis pendere crimē:ſed ex cōiunctione anonæ atq; æſtimatiōis. Eteni hæc æſtimatio
nata ē lu. initio nō ex ꝑtorū aut cōſulū:ſed ex aratorū atq; ciuitatū cōmodo. Nemo. n. fuit initio tā ipudēs q
cū frumētū deberet:pecuniā poſceret. Certe hoc ab aratore primū ē ꝑfectū:ut ab ea ciuitate cui imperabat
cū aut frumentū uēdidiſſet:aut ſeruare uellet aut in eū locū:quo iperabat:frumētū portare uellet:petiuit in
beneficii loco & griæ ut ſibi ꝑ frumēto q̄n frumētū eēt dare liceret. Ex huiuſcemōi principio atq; ex libera
litate atq; cōmodatiōe. Magr̄atuū cōſuetudo æſtimatiōis itroducta ē. Secuti ſunt auariores magr̄atus q tñ
in auaritia ſua nō ſolū uiā q̄ſtus iuenerunt:uerūetiā exitū ac rōnē defenſiōis iſtituerūt. Sp ad ultia & difficil
lima loca ad portādū frumētum imperare ut uecture difficultate ad quā uellent æſtimationē peruenirent
in hoc genere facilior ē æſtimatio q̄ rephēſio:iō de eū q hoc facit:auarum poſſum' exiſtimar̄ crimē i eo cō
ſtituere nō ti facile poſſumus:q uidet concedēdū magiſtratibus nr̄is eē ut iis quo loco uelit frumētū accipe
liceat itaq; hoc ē qd multi fortaſſe fecerunt:& ita multi ut ū quos innocentiſſimos meminim' aut audiui
mus:non fecerunt. Quæro nūc a te hortēſi cū utris tādē iſtius factū:collocatur' es:cū iis credo q benignitate
adducti p beneficiū & gr̄am ciuitatib' conceſſerūt ut nūmos ꝑ frumēto darent. Ita credo petiſſe ab iſto ara
tores:ut cū. HS. ternis tritici modiū uēder̄ nō poſſēt ꝑ ſingulis modis ternos dar̄ liceret. An quoniā hoc
non audes dicere: illuc cōfugies:uecturæ difficultate adductos ternos dēarios dare maluiſſe:cui' uecturæ
quo ex loco:i quē locū ne portarēt? Philomelo in eo Epheſum uideo qd iter anno:nā intereſſe ſoleat uideo
quot dier; uia ſit:uideo Philomelēſibus expedire q̄ti Epheſi ſit frumētū tātū dare i phrygia q̄ Epheſum por
tare aut ad emēdū frumētū Epheſum pec. & legatos mittere. In Sicilia uero qd eiuſmōi:henna Mediterra
nea ē maxie coge ut ad aq̄ tibi id qd ſūmi iuris ē frumētū hēnenſes:metiār:uel pluetā uel haleſim uel Cati
nā loca iter ſe maxie diuerſa:eodē die quo iuſſeris deportabūt:tāetſi ne uectura qdē opus ē:nam tot' q̄ſtus
hic lu. æſtimatiōis ex annone nat' ē uarietate:hoc. n. magr̄at' i ꝑuincia aſſeq pōt:ut ibi accipiat:ubi ē cariſ
ſimū. Iō. ualet iſta rō æſtimatiōis i Aſia ualet i hiſpania ualet i his ꝑuīciis i qbus unū pciū frumēto eē non ſo
let. In ſicilia uero qd cuiuſq̄ intereat quo loco daret neq; portādū erat & quo qſq; uehere iuſſus eēt ibi tātidē
frumētū emeret:q̄ti domi uēdidiſſet. Quāobrē ſi qd hortenſi docere uis aliqd ab iſto ſimile æſtimatiōe atq;
cæteris eē factū doceas oportet aliquo in loco Sicilie pr. Verr̄ trinis denariis tritici modiū fuiſſe. Vide q̄ tibi
defenſionē patefacerī:q̄ iniq̄ i ſocios:q̄ remotā ab utilitate Reip. q̄ ſeiūctā a uolūtate atq; ſniam legeis tu cū
tibi ego frumētū i meis agris atq; i mea ciuitate deniq; i iis locis qbus es uerſaris rē geris ꝑuiciā admiſtras
tar' ſim dare:angulū mihi aliquē eligas ꝑuinciæ recōditū ac derelictū iubeas ibi me meuri:quo portare nō
expediat:ubi emere nō poſſū. Improbū facin' lu. nō ferendū nemini lege cōceſſū. Sed fortaſſe adhuc i nul
lo ēt uindicatū:tñ ego hoc qd ferri nego poſſe. Verri lu. cōcedo:& largior:ſi nullo i loco eius ꝑuiciæ frumē
tū tāti fuit q̄ti iſte æſtimauit. Hoc crimē i iſtū reū ualere oporter̄ nō arbitror. Ver. n. uero cum eēt. HS. Binis
aut ēt trinis qbus uis i locis ꝑuīciæ duodēos ſextertios exegiſti:ſi mihi tecum neq; de annona neq; d æſti
matiōe tua pōt eſſe cōtrouerſia:qd ſedes:qd expectas:qd defendas. Vtrum tibi pecuniæ conciliatæ uidētur
aduerſus:leges aduerſus Rēp. cū maxia ſociorum iniuria:ā uero id recte ordine Repu. ſine cuiuſq̄ iniuria fa
ctum eſſe defendes. Cum tibi ſenat' ex ærario pecuniā ꝑmiſiſſet. Et ſingulos tibi denarios adnumeraſſet
quos tu ꝑ ſingulis modis aratorib' ſolueres q facere debuiſti:ſi qd. L. piſo ille frugi qui legē de pecuniis
repetundis primus tulit cum emiſſes:quantu eēnt:q ſuperaret pecuniæ retuliſſes:ſi ut ambito ſi homies
aut benigni cum pluris ſenatus æſtimaſſet:q̄ quanti eēt annona: ex ſenatus eſtimatione nō ex ānone rō
ne ſoluiſſes. ſin ut plerique faciunt:in quo etiam erat aliquis quæſtus:ſed his honeſtus atq; conceſſus:fru
mentum quoniā utilius erat ne emiſſes ſumſiſſe ſid nummor:quod tibi Senatus cellæ nomine conceſ
ſerat. Hoc uero quidē quam habet rationem non quæro æquitas:ſed ipſius improbitatis atq; ipudentiæ
neq; enim eū terre qcq̄ q homines palam facere audeāt in magiſtratu quāuis improbi qn eius facti ſi nō
bonā at aliq̄ rōnē afferre ſoleāt. Hoc qd ē uenit. Pr. frumētū inqt me abs te emere optet optume:modiū de
nario benigne ac liberaliter nā ego tribus. HS. nō poſſum uēdere mihi frumēto nō opus ē:nūmos uolo.
Nō ſperaueram inqt arator me ad denarios peruenturū:ſed ita neceſſe eſt:quāti frumētū ſit conſidera. Vi
deo eē binis. HS. qd ergo a me tibi nūmorum dari poteſt cum Senatus tibi quaternos nūmos dederit qd
poſſit attēdite & uos quæſo ſimul Iud. æquitatē Pr. attendite. Quaternos. HS. quos mihi Senatus decreuit
& ex ærario dedit:ego habebo:& in ciſtā traſſerā ex fiſco. Quid poſtea:quid ꝑ ſingulis modis quos tibi im
paro:tu mihi octo nos. HS. dato q̄ rōe:qd q̄ris rōnē:non tātā rōnē res habet q̄tā utilitatē atq; ꝑdā. Dic inqt il
le planius. Senatus te uoluit mihi nūmos metiri frumētū dar̄:tu eos nūmos quos mihi Sēat' dare uoluit
ipſe habebis:a me cui ſingulos denarios dari oportuit:binos aufers & huic prædæ ac direptioni cellæ nomē
impōis. Hæc deerat iniuria:& hæc calamitas aratoribus te pr. q̄ reliq̄s fortūis oibus euerteret. Nā qd eſſe re
liq̄ poterat:ei q ꝑ hāc iniuriā nō modo frumētum oē amittere ſed ēt omne inſtrumentum uēdere cogeret.
Quo. n. ſe eneteret nō habebat:ex quo fructu nūmos quos tibi daret:inueniret. Decumar; noie tātū erat ab
latū:qnātū uolūtas tulerat apronii:ꝑ alteris decūis emptoq; frumēto aut nihil datū aut tātū datū q̄tū reliqui
Scriba fecerant:ant ultro ēt id qd didiciſtis:ablatū. Cogāt etiā nūmi ab aratore quotquo iure:quo exemplo:
Nā cū fructus diripiebant aratorū:atq; omni lacerabant iniuria:uidebatur id perdere arator:qd aratro ipſe
quæſiſſet:i quo elaboraſſet quod agri ſegeteſq; extuliſſent:qbus iniuriis grauiſſimis illud erat miſerū ſolatiū
q id pdere uidebat:qd alio pr. eodem ex agro recuperatore poſſet. Nūmos uero ut daret arator quos nō
aratro ac manu q̄reret boues & aratrū ipſum & oē inſtrumētū uendat neceſſe eſt. Non enim debetis hoc co
gitare habet idē i nūmis habet idē i urbanis prædiis. Nam cū aratori onus aliquod iponit:ſi hoſes ſi quæ

ſunt pterea facultates:ſed aratióis ipſi° uis ac rõ cõſideranda ẽ.Quid ea ſuſtinere:qd pati:quid efficeꝛ poſſit
ac debeat q̄q̄ illi quoq; ſunt hoies ab iſto oi rõne exinaniti ac pditi:tñ hoc nobis eſt ſtatuendũ:qd aratorẽ
ipm m:arõnis noie muneris.i.P.R.fungior ac ſuſtineꝛ uelius.Impõitis decumas patiunꝛ alteras tpib° uris
ſeruiendũ putãt dent emptũ pterea dabunt ſi uoletis.Hæc q̄ ſint grauia & quid his reb° detractis poſſit ad do
minos pari ac reliq puenire.credo uos ex ui rebus ruſtic s cõiectura aſſeq poſſe.Addite nũc eodẽ iſti° edi
cto iſtituta iniurias.ſ.addite Aproni Veneriorũq; ſeruorũ i agro decumano regno ac rapinas.i q̄q̄ hæc cõit
to de cella loquor.Placet ne uobis i cellã Magratib° nris frumẽtũ Siculos gratis dareꝛ Quid hoc indigni°
qd iniquiꝰ atq; hoc ſcitote aratoribus hoc Pr.optãdũ ac petẽdũ fuiſſe.Soſtenus ẽ Entellenus hõ cũ primis
ciuitatis prudẽs & domi nobilis cui° uerba audiſtis:q ad hoc iudici° legatos publice cũ Arthemonẽ & Me
niſto primariis uiris miſſus ẽ.Is cũ i ſenatu Entelleno multa mecũ de iſtius iniuriis ageret:hoc dixit.Si hoc
de cella atq; hac æſtimatiõe cõcedereꝛ:uelle ſiculos ſenatui polliceri frumẽtũ in cellã gratis ut poſt hæc tãtas
pecunias.Magratib° nris decerneremus pſpicere uos certo ſcio.Siculis q̄topere hoc expediat nõ ad æqta
tis cõditiõe:ſed ad minima malorũ eligẽda.Nã q mille mod.Verri ſuæ ptis i cellã gladis dediſſet duo milia
nũmũ aut ſũmũ tria dediſſet idẽ nũc p eodẽ numero frumẽti.HS.viii.m.dare coactus ẽ:hoc arator aſſeq p
trienniũ certo fructu ſuo nõ potuit:uẽdidẽt iſtrumẽtũ neceſſe eſt:ꝙ ſi hoc munus ac uectigal aratio tole
rare hoc ẽ Sicilia ferre ac pati poteſt.p.R.ferat potius q̄ noſtris Magiſtratibus.Magna ẽ pecunia magnũ p
clarũq; uectigal ſi mõ id ſalua pudicitia ſi ſiue iniuria ſociorũ pcipere poſſius nihil detraho.Magiſtratibus tã
tũdem detur i cellam quãtum ſemp datũ eſt.Quod præterea Verres iperat:id ſi facere nõ poſſunt:recuſent
ſi poſſunt.P.R.potius hoc ſit uectigal q̄ præda pr.deinde cur in uno genere ſola frumẽti iſta æſtimatio cõ
ſtituiꝛ ſi eſt æqua & ferenda.p.R.Sicilia decumas det pro ſingulis tritici modiis ternos denarios ſibi habet
frumentũ.Data tibi pecunia Verres eſt una qua frumentũ tibi emeres in cella altera qua frumẽtũ emeres
a ciuitatib° quod Romam mitteres:tibi datam pecuniam domi retines:& præterea pecuniã p magnã tuo
noie auſers.fac idem i eo frumento qd ad.p.R.ptinet.Exige eadẽ æſtimatiõe pecuniã a ciuitatib° & refer
quã accepiſti cũ refertius erit erariũ po.R.q̄ unq̄ fuit.At n.iſtã remĩn publico frumẽto Sicilia nõ ferret hic
rẽ in meo frumẽto tulit:pinde q̄ſi aut æqor ſit iſta æſtimatio i tuo quã in.P.R.cõmodo:aut ea res quã ego
dico & ea quã tu feciſti:ſtet ſe genere iniuriæ nõ magnitudie pecũia differat.Verũ iſtã ipam cellã ferꝛ nullo
mõ poſſunt:ut oĩa remittãꝛ.ut oĩbus iniuriis & calamitatibus q̄s te.p.tulerũt i poſterũ libereꝛ.Iſtã ſe cellã
atq; iſtã æſtimationẽ negãt ullo mõ ferre poſſe.Multe Sophodocles Agrigẽtin° apud Gn.põ.Cõ.nup ho
mo diſertiſſimus & omni doctrina & uirtute ornatiſſimus p tota Sicilia de aratorũ miſeriis grauiter & co
pioſe dixiſſe ac deploraſſe diciꝛ.Ex qbus hoc iis q aderant.Nã mano cõuẽtu acta res eſt.Indigniſſimũ ui
debaꝛ:q̄ i re ſenatus optime & benigniſſime cum aratoribus egiſſet.large liberaliterq; æſtimaſſet in ea re
pdari.pr.bõis euerti aratores & id nõ mõ fieri:ſed ita ferri quã liceat:cõceſſumq; ſit q̄ſi.Quid ad hæc Horteñ
us.Falſum eẽ crimẽ hoc nunquã dicet.Nõ magnã hac rõne pecuniã captãꝛne id qdẽ dicet:non iniuriã factã
ſiculis atq; aratoribus ẽ q poterit dicere:qd igiꝛ dicet:feciſſe alios:qd ẽ utrũ criminis defenſio,an comitatus
ex illo q̄riꝛꝛ Tu i hac rep.atq; i hac hoium libidine & ut adhuc habuit ſe ſtatus iudiciorũ etiam licentia nõ
ex iure nõ ex eqtate ñ ex lege nõ ex eo ꝙ licuerit:ſed eo ꝙ aliqs fecerit:id ꝙ rephẽdiꝛ recte factũ eẽ dfẽdes
fecerũt aliq alia q̄ multa:cur i.hoc uno crimie iſto genere defenſiõis uteris.ſũt q̄dã oĩno i te ſingularia q in
nullum aliud hoiem dici neq; cõuenire poſſint:q̄dam tibi cum multis cõmunia.Ergo ut omittã tuos pe
culatus:ut ob ius dicendum pecunias acceptas ut eiuſmodi cætera:q forſitan alii quoq; fecerũt.Illud i quo
te grauiſſime acuſaui ꝙ ob iudicãdã rẽ pecuniã accepiſſes:eadem iſta rõne defendes:feciſſe alios:& ego
aſſentiar oroni: defenſionẽ tamẽ nõ pbabo.potius.n.te.dãnato cæteris anguſtior loc° iprobitatis defendẽ
dæ relinqueꝛ,q̄ te abſoluto alii ꝙ audaciſſime fecerũt:recte feciſſe exiſtimẽꝛ.Lugẽt oẽs puſciæ q̄rũꝛ oẽs li
beri populi regna deniq; iã oĩa de nris cupiditatibus i iniuriis expoſtulant:locus intra oceãum iã nullus ẽ
neq; tã lõginqu° neq; tã recõditus quo ñ p hæc tpa noſtrorum hoium libidos iniqtaſq; puaſerit.ſuſtinere
iã.p.R.oium nationum ñ ui ñ arma non bellum ſed luctum lachrymas q̄rimonias ñ poteſt in eiuſmodi
re ac morib° ſi is q ſit adduct° in iudiciũ cum mãifeſtis i flagitiis tenebiꝛ:alios eadẽ feciſſe dicet:illi exempla
ñ deerunt Reip.ſal° deerit ſi iproborũ exẽplis improbi iudicio ac piculo liberabunꝛ placẽt uobis hoium
mores placet ita geri magratus ut geruntꝛ placet ſocios ſic tractari:qd reſtat ut p hæc tpa tractatos uiduſꝛ
Cur hæc a me opa cõſumiꝛꝛ:qd ſedetis:cur nõ i media mea orone nõ cõſurgitis atq; diſcedtisꝛ Vultis aũt
iſtoꝝ audacias ac libidies aliq̃ ex pte reſecare:deſinire dubitare utrũ ſit utilius pp multos iprobos uni pce
re an uni° iprobi ſupplicio multorũ iprobitatẽ coherceretãetſi quæ iſta ſunt exempla multorũ.Nam cum
in cauſa tãta cum in crimine maximo dici a defenſore cœptum eſt:factitatum eſſe aliqd:expectant ii q au
diunt exempla ex uetere memoria & monumentis ac lris plena dignitatis plena antiqtatis:hæc plurimũ
ſolẽt & auctoritatis habere ad pbãdum:& iucunditatis ad audiendũ.Africanos mihi & Catões & Lelios
cõmemorabis:& eos feciſſe idẽ dices:quis res nõ placeat tñ cõtra hoinm auctoritatẽ pugnaꝛ ñ potero.An
cũ eos non poteris pferre:hos recẽtes.Qu.Catulũ patrẽ.C.Mariũ.Qu.Sceuolã.M.Scaurũ.Qu.Metellum
q oẽs puicias habuerunt:& frumẽtũ cellæ noie imparauerũt.Magna ẽ hoium auctoritas & tãta ut ẽt delicti
ſuſpitionẽ regere poſſit.Nõ habes ne ex his qdẽ hoibus qui nuper fuerunt:ullũ auctorẽ iſtius æſtimatiõis.
Quo me igiꝛ aut ad quæ exẽpla reuocas:ab illis hoibus q̄tũ uerſati ſunt in Rẽp.cũ & optimi mores erant:
& hoium exiſtiatio grauis habebaꝛ & iudicia ſeuera fiebant ad hãc hoium licentiã & libidinẽ me abducis:
& i quos aliqd exẽpli Po.Ro.ſtatui putat oportere:ab iis tu defenſionis exẽpla q̄ris:nõ fugio ne hos qdẽ
mores dũ ex his ea q pbat Po.Ro.exẽpla nõ ea q cõdemnat ſequamur.Nõ circũſpiciã:nõ q̄rã ſotis habeas

iudices tecũ Principes ciuitates.p.Seruiliũ.Qu.Catulũ.q̃ tãta auctoritate ſũt tãtis rebus geſtis ut in illo antiquorũ & clariſſimorũ hoiũm de q̃bus antea dixi:nũero repõant᷑.Exẽpla q̃rimus & ea nõ antiq̃ mõ uterq̃ horũ exercitũ habuit.Quære Hortẽſi quoniã te recẽtia exẽpla delectãt.Quid fecerit.Ita ne uero.Qu.Catulus frumẽto ẽ uſus᷑pecuniã nõ coegit.p.Seruilius q̃nquẽniũ exercitui cũ pẽſſet & iſta rõne pecuniã innumerabilẽ facer᷑ poſſet nõ ſtatuit ſibi q̃cq̃ licere:qđ nõ patrẽ ſuũ nõ auũ.Qu.Metellũ facere uidiſſet.C.Verres reperiet᷑ q̃ qđ expediat:id licere dicat:qđ nemo iprob⁹ fecerit:id aliorũ exẽplo ſe feciſſe defendat᷑At i Sicilia factitatũ ẽt:q̃ ẽ iſta cõditio Siciliæ:cur q̃ optio iure pp uetuſtatẽ fidelitatẽ ppinq̃tatem eẽ debet:huic pcipua lex iiuriæ definiet᷑ſed i iſta ipſa ſicilia nõ q̃rã exẽplũ foris:hoc ipſo ex cõſilio utar exẽplis.C.Marcelle te appello ſiciliæ ꝓuinciæ cũ oẽs ꝓ Cõſule pfuiſti.Nũc q̃ i tuo imꝑio pecũiæ cellæ noie coactæ ſũt᷑neq̃ ego hæc in tua laude pono.Alia ſũt tua facta atq̃ cõſilia ſũma laude dignã:q̃bus illã tu ꝓuinciã afflictã & pditã erexiſti atq̃ recreaſti᷑Nã hoc de cella ante lepidus q̃dẽ fecerat:cui tu ſucceſſiſti.Quæ ſũt igit᷑ ubi exẽpla in Sicilia cellæ ſi hoc crimen nõ mõ Marcelli facto:ſed ne lepidi q̃dẽ potes defendere An me ad.M.Antonii æſtiationẽ frumẽti exactionẽq̃ pecũiæ reuocaturus es᷑Ita inq̃t Ad.M.Antonii hoc.n.mi ſignificaſſe & annuiſſe uiſus ẽ.Ex oĩbus ne igit᷑.P.R.ꝑtoribus Cõſulibus impatoribus.M.Antoniũ delegiſti:& ei⁹ unũ iprobiſſimũ factũ qđ imitarere & hic utrũ mihi difficile ẽ dicere.An is æſtimare ita ſe i iſto infinito iperio.M.Antoniũ geſſiſſe aliq̃d:ut multo iſti pniciosius ſit dicer᷑ ſe in re iprobiſſima uoluiſſe Antõiũ imitari q̃ ſe poſſit defendere.Nihil i uita ſe.M.Antõio ſimile feciſſe.Hoĩes i iudiciis ad crimẽ defendẽdũ nõ qđ fecerit q̃ſpiã pferre ſolent:ſed qđ probarint Antoniũ cũ multa cõtra ſocioꝝ ſalutẽ multa contra uoluntatẽ ꝓuinciaꝝ faceret:& cogitaret in mediis eius iniuriis & cupiditatibus mors oppſſit.Tu mihi q̃ſi eius oĩa facta atq̃ cõſilia.S.P.q.R.iudices cõprobarint:ita Antonii exẽplo iſti⁹ audaciã defendis.At idẽ fecit Sacerdos hoiem innocentẽ & ſũma prudẽtia pditũ noĩas:ſed tũ idẽ feciſſe erit exiſtimãdus:ſi eodem cõſilio ferit.Nam genus æſtimatiõis ipm a me nũq̃ ẽ rephẽſum:ſed eius æq̃tas aratorũ cõmodo & uolũtate ppẽdit᷑.Nõ põt rephẽdi ulla æſtimatio:q̃ oratori icõmoda nõ ẽ:ſed ẽtiã grata ẽ.Sacerdos ut i ꝓuiciã uẽit frumẽtũ i cellã iperauit cũ eẽt ante nouũ tritici mod.SS.xv.petiuerũt ab eo ciuitates ut æſtimaret:remiſſior aliquãto eius fuit æſtimatio q̃ annona.Nã æſtimauit.xiii.Vides eandẽ æſtimationẽ pp tpis diſſimilitudinẽ.In illo laudis cãm hẽre i te criminis:i illo beneficii i te iniuriæ᷑Eodẽ tpe Antonius.iii.denariis æſtimauit poſt meſſem ſũma i uilitate:cum aratores frumentũ gratis dare malebãt & aiebãt ſe tãtũdẽ æſtimaſſe q̃ti ſacerdotẽ:neq̃ mẽtiebant᷑ ſed eadẽ iſta æſtimatõe alter ſubleuarat aratores:alter euerterat qđ niſi oĩs frumẽti ratio ex tpibus eẽt & annona nõ ex nũero neq̃ ex ſũma cõſiderãda:nũq̃ tã grati hi ſemii modii.Qu.Hortẽſi fuiſſent:quos tu cũ ad mẽſuræ tã exiguã rõnẽ.P.R.i capita deſcripſiſſes gratiſſimũ oĩbus feciſti charitas.n.ãnõæ faciebat ut iſtuc q̃ re paruũ uidebat᷑ tpe magnũ uideret᷑.idẽ iſtuc ſi i uilitate.P.R.largiri uoluiſſes deriſum tuũ beneficiũ eſſet:atq̃ cõtẽptũ noli igit᷑ picere iſtũ idẽ feciſſe q̃ ſacerdotẽ quõiã nõ eo tpe neq̃ ſimili fecit annõ dicito potius quoniã hẽs auctorẽ idoneũ qđ Antonius uno aduẽtu & uix mẽſtruis cibariis fecerit id iſtũ p triẽnium feciſſe:& iſtius inocentiã.M.Antonii facto atq̃ auctoritate defendito.Nã de Sex.q̃dẽ Peduceo fortiſſimo atq̃ inocẽtiſſimo uiro qđ dicitis᷑de quo q̃s unq̃ arator q̃ſtus ẽ:aut q̃s nõ ad hoc tẽpus inocẽtiſſimã oĩum diligentiſſimãq̃ pturã illius hoĩs exiſtimauit᷑Biẽnio ꝓuĩcia obtinuit cũ alter ãnus i utilitate alter i ſũmã charitate fuerit.Nũ aut i uilitate nũmũ arator q̃ſq̃ dedit:aut i charitate d æſtimatõe frumẽti q̃ſtus eſt.At uberiora cibaria facta ſũt charitate credo neq̃ id ẽ nouum neq̃ rephẽdẽdũ.Mõ.C.Sẽtiũ uidimus hoiem ueter᷑ illa ac ſingulari inocẽtia pditũ pp charitatẽ frumẽti q̃ fuerat i macedonia p magnã ex cibariis pecũiã deportare.Quãobrẽ ñ ego inideo tuis cõmodis ſi q̃ ad te lege uenerũt iniuriã q̃ror iprobitatẽ arguo auaritiã i criminẽ & in iudiciũ uoco qđ ſi ſuſpitiões iniicere uelitis:ad plures hoĩes & ad plures ꝓuĩcias crimẽ hoc ptieis ñ iſtã defenſionẽ ueſtrã ptimeſcã:ſed me oĩum ꝓuinciarũ defenſorẽ eẽ ꝓſitebor.Et.n.hoc dico & magna uoce dico ubicũq̃ hoc factũ ẽ iprobe factũ eſt:q̃cũq̃ hoc fecit:ſupplicio dignus eſt.Nã p deos immortales uidete Iud.& pſpicite aĩs q̃d futuꝝ ſit.Multi magnas pecũias ab inuitis ciuitatibus atq̃ ab inuitis aratoribus iſta rõe cellæ noie coegerũt:oĩo ego nẽinẽ uideo pter iſtũ:ſed do hoc uobis & cõcedo eẽ multos i hoc hoĩe rem adductã in iudiciũ uidetis qđ facere poteſtis:utrũ cũ Iud.ſitis de pecunia capta cõciliata tãtã pecũiã captã negligeret᷑an cũ lex ſociorũ cã rogata ſit ſocioꝝ q̃rimonias nõ audire:Veꝝ hoc quoq̃ uobis remitto negligete pterita:ſi uultis:ſed ne reliq̃s ſpes turbetis atq̃ oẽs ꝓuĩcias euertatis:ꝓuidete.Ne auaritiæ q̃ ãte hac occultis itineribus atq̃ anguſtis uti ſolebat:auctoritate ueſtra uiã patefaciatis illuſtrem atq̃ latam.Nã ſi hoc ꝓbatis:& ſi hoc licere pecunias iſto noĩe capi iudicatis:certe hoc quot adhuc nemo niſi iprobiſſim⁹ fecit poſt hac nemo niſi ſtultiſſimus nõ faciet.improbi ſunt:q̃ pecunias cõtra leges cogunt ſtulti:q̃ quod licere iudicatũ ẽ ꝑtermittũt.Deide.Iud.uidete q̃ iſinitã ſitis hoĩbus licẽtiã pecuniarũ eripiendarum daturi.Si ternos denarios q̃ coegit erit abſolutus:q̃ternos denos dẽiq̃ aut uicenos coget alius.Quæ erit rephẽſio i quo primũ iniuriæ gradu reſiſtere icipiet ſeueritas iudiciis.Quotus erit iſte denarius q̃ nõ ſit deferẽdus & i quo primũ æſtimatiõis iniq̃tas atq̃ iprobitas rephendat᷑:Nõ.n.a uobis ſumma ſed genus æſtimatiõis ẽ cõprobatũ neq̃ hoc poteſtis iudicare trinis dẽariis æſtimar᷑ licer᷑.Vbi.n.ſemel ab ãnonæ rõe & ab aratorũ uolũtate res ad ꝑtoriis libidinẽ trãſlata ẽ:nõ eſt iã i lege atq̃ i officio ſed i uolũtate hoĩum atq̃ audacia poſitus mõs eſtimãdi.Quapp ſi uos ſemel i iudicãdo finẽ æq̃tatis & legis trãſientis ſcitote uos nullũ cæteris i æſtimãdo finẽ iprobitati & auaritia reliq̃ſſe.Videte igit᷑ q̃ multa ſimul a uobis poſtulẽt᷑:abſoluite eũ q̃ ſe fateat᷑ maximas pecũias cũ ſumma ſociorũ iniuria cœpiſſe:nõ ſatis Sũt alii quoq̃ cõplures q̃ idẽ fecerũt:abſoluite illos ſi q̃ ſunt:ut uno iudicio q̃ pluriños ſpios liberetis:ne id q̃dẽ ſatis ẽ:facite ut cæteris poſthac idẽ liceat licebit:at hoc parũ ẽ ꝑmittite ut liceat q̃ q̃ſq̃ uelit tãti æſtimabit.Videtis iã pſecto Iud.hac æſtimatione a uo.

bis cõprobata neq̃ modũ poſt hac auaritiæ cuiuſq̃ neq̃ pœnã iprobitatis futurã:q̃ ſobres q̃d agis Hortẽſi:
cõſules deſignatus:puinciã ſortitus es:de æſtimatõe cũ dices frumẽti ſic te audiemus:q̃ſi id q̃d ab iſto factũ
eẽ defendis:te facturũ ꝓfiteare:& q̃ſi q᷑ iſti licitũ eẽ dicis uehemẽter cupias tibi liceř:at q ſi id licebit:nihil ẽ
q᷑ puteus queq̃ poſt hac cõmiſſurũ ut de pecũiis repetũdis cõdẽnari poſſit q̃tã.n.q̃ſq̃ cõcupierit pecũiã tãtã
licebit p cellæ nomẽ æſtimatiõis magnitudĩe cõſeq̃ř.At.n.ẽ q̃dã q᷑ ẽt ſi palã i defendẽdo nõ dicit Hortẽſi᷒
tñ ita dicit ut uos id ſuſpicari & cogitare poſſitis ptinere hoc accomodũ ſẽatoriũ ptinere ad utilitatẽ eoꝝ q
iudicẽt q i ꝓuĩciis cũ ptate aut cũ legatõe ſe futuros:aliq̃ñ arbitrẽř ꝓclaros uiros exiſtias Iu.nos hẽre:quos
alienis pc̃tis cõceſſuros putes:quo facilius ipſos pcãre liceat.Ergo id uolũus.P.R.id ꝓuĩcias id ſocios natio
neſq̃ exteras exiſtimare.Si ſenatores iudicẽt hoc certe unũ gẽus iſinite pecũiæ p ſũmã iniuriã cogẽdæ nul
lo mõ poſſe rephẽdi:q̃d ſi ita ẽ:q̃d poſſumus cõtra illũ Pr.dicere:q quotidie tẽplũ tenet:q rẽp.ſiſtere negat
poſſe:niſi ad eq̃ſtrẽ ordinẽ iudicia referãř:q̃d ſi ille hoc unũ cogitare cœpit:eẽ aliq̃d gẽns cogẽdæ pecuniæ
ſẽatoꝝ cõe & iã ꝓpe cõceſſũ ordini quo genere ab ſociis maxĩa pecũia p ſũmã iniuriã auferař.Neq̃ illđ mõ
ſenatoriis iudiciis rephẽdi poſſe:idq̃ cũ e q̃ſter ordo iudicaret:nũq̃ eſſe cõmiſſũ:q̃s obſtet q̃s eni tã cupidus
uři tã fautor ordis q đ tráſferẽdis iudiciis poſſit recuſare?Atq̃ utinã poſſet aliq̃ rõe hoc crimẽ q̃uis falſo mõ
hũana atq̃ uſitata defendi:minore piculo nr̃o miore picl̃o ꝓuĩciaꝝ oium iudicaretis.Negaret hic æſtia
tiõe ſe uſum:uos id crediđiſſe hoi nõ factũ cõprobaſſe uideremini:nullo mõ negař põt.Vrgeř tota ſicilia.
Nemo ẽ ex tãto nũero aratoꝝ a quo pecũia cellæ noie nõ ſit exacta:uellẽ ẽt hoc poſſet dicere:nihil ad ſe iſtã
rõnẽ ptinere:p q̃ſtores rẽ frumẽtariã eẽ miſtratã:ne id q̃dẽ ei licet dicere:ꝓpea q᷑ ipſi᷒ lr̃æ recitãř ad ciuita
tes d ternis dẽariis miſſæ.Quæ ẽ igiř defẽſio?ſac q̃d arguis coẽgi pecũias maxias cellæ noie:ſed hoc mihi
licuit:uobis ſi pſpicitis:licebit piculoſũ ꝓuĩciis gẽus iniuriæ cõfirmari iudicio:puiciosum nr̃o ordini.P.R.
Romãus extimare nõ poſſe eos hoies q̃ ipi legibus teneãř.Leges ſ iudicãdo religioſe đfẽdere:atq̃ iſto Pr.
iudices nõ ſolũ æſtimãdi frumẽti mod᷒ nõ fuit:ſed ne iperãdi q̃dẽ:neq̃.n.id q᷑ đbebař:ſed q̃tũ cõmodũ fu
it:iperauit.Sũmã faciã uobis ex publicis lr̃is & teſtimõiis ciuitatũ frumẽti i cellã:iperati repietis q̃nq̃es tãto
Iu.ãplius iſtũ q̃ q̃tũ ei i cellã ſumere lic tũ ſit ciuitatibus iperaſſe.Quid ad hãc ipudẽtiã põt ſi & æſtimauit tan
ti ut hoies ferre nõ poſſẽt:& tãto pluſq̃ erat ei cõceſſũ legibus iperauit.Quapp cognita tota re frumentaria
Iu.iã facillime pſpiceř poteſtis amiſſam eẽ.P.R.Siciliã fructuoſiſſimã atq̃ oportuniſſimã ꝓuĩciã niſi eã uos
iſtius dãnatiõe recupatis.Quid ẽ.n.ſicilia ſi ei agriculationẽ ſuſtuleris?& ſi aratoꝝ nũeꝝ ac nomẽ extinxeris
q̃d.n.põt eẽ i calamitate reſidui:q̃d nõ ad miſeros aratores iſto Pr.p ſũmã iniuriã ignominiãq̃ puenerit?q̃
bus cũ decumas dare deberẽt:uix ipſis decũæ relictæ ſũt cũ pecũia deberet:ſoluta nõ ẽ:cũ optia æſtimatõe
Senatus frumẽtũ eos i cellã dare noluiſſet:ẽt iſtrumẽta agroꝝ uẽdere coacti ſũt.Dixi iã antea Iu.ut has oẽs
iniurias tollatis:tñ ipſam rõnẽ arãdi ſpe magis & iucũditate q̃dã q̃ fructu atq̃ e molumẽto teneri.Et.n.ad in
certũ caſum & euetũ certus quot ãnis labor & certus ſumptus ipendiř.Annonæ porto ꝓciũ niſi i calamita
te fructũ nõ hẽt.Si aũt ubertas in percipiendis fructibus fuit cõſeq̃ř uilitas in uendẽdis ut aut male uendẽ
dũ intelligas:ſi bene proceſſit aut male pceptos fructus ſi recte licet uẽdere.Totæ.n.res ruſticæ eiuſmõi ſũt
ut eas nõ rõ neq̃ labor:ſed res icertiſſimæ uẽti tẽpeſtateſq̃ moderenř.Hic cũ unæ decũæ lege & cõditiõe
trahãř alteræ nouis iſtitutis pp annõæ rõnẽ iperenř:emař ꝓterea frumẽtũ quot annis publice.Poſtrẽo ẽt
i cellã magĩatibus & legatis iperař.Quid aut q̃tũ ꝓterea ẽ q̃đ aut liberꝝ poſſis hẽre ille arator ac dñs i ptãte
ſuorũ fructuũ aut i ipſis fructibus ſolutõi:q̃đ ſi hæc ferenř oĩa ſi nobis potius ac.P.Ro.q̃ ſibi & ſuis cõmodis
opa ſumptu labore deſeruiunt:ẽt ne hæc noua debent edicta & iperia ꝓtoꝝ & Aprõii dominationẽ & Ve
riorũ ſeruorũ furta rapinaſq̃ pferre.Etiã ne frumentum p empto gratis dare.Etiã ne i cellã cũ cupiãt:gratiſ
dare:ultro pecuniã grãdem dare.Etiã ne hæc tot detrimenta atq̃ dãna cum maximis iniuriis cõtumeliiſq̃
pferre.Itaq̃ hæc Iud.q̃ pati nullo mõ potuerũt nõ ptulerũt aratiões tota ſicilia deſertas atq̃ a dominis reli
ctas eſſe cognoitis:neq̃ q̃cq̃ aliud agiř hoc iudicio:niſi ut antiq̃ſſimi locii fideliſſimiq̃ Siculi coloni.p.R.
atq̃ aratores ueſtra ſeueritate & diligentia me duce atq̃ auctore i agros atq̃ in ſedes ſuas reuertanř.

¶M.T.C.IN.C.VERREM ACCVSATIONVM LIBER SEXTVS.

VENIO Nũc ad iſtius q̃ẽadmodũ ipſe appellat ſtudiũ:ut amici eius morbũ & iſaniã:ut Si
culi latrocinũ ego quo noie appelẽ:neſcio.Rẽ uobis ꝓponam:uos eã ſuo nois põderẽ pẽ
dnote.Gẽus ipm prius cognoſcite Iud.deide fortaſſe ñ magnopere q̃retis quo noie appel
landũ putetis.Nego i Sicilia tota tã locuplete tã uetere ꝓuĩcia tot oppidis tot familiis tã co
pioſis ullũ argenteũ uas ullũ corinthium aut Deliacũ fuiſſe:nego ullã gẽmã aut margaritã
fuiſſe aut q̃cq̃ ex auro aut ex eboř factum ſignũ ullũ æneũ ſ marmoreũ eburneũ neq̃ ullã pi
cturã neq̃ i tabulis neq̃ textilẽ fuiſſe q̃d q̃ſierit:inſpexerit:q̃d placitũ ſit:abſtulerit magnũ
uideor diceř.Attẽdite ẽt q̃ẽadmodum dicã:nõ.n.uerbi neq̃ criminis cã augẽdi cõplector oia cum dico
nihil iſtum eiuſmõi rerum i tota ꝓuĩcia reliq̃ſſe.Latine me ſcitote nõ accuſatorie loq ẽt plãi᷒ nihil i ædib᷒
cuiuſq̃ ne i opidis q̃dẽ nihil i locis cõib᷒ ne i ſãis q̃dẽ nihil apđ ſiculũ nihil apđ ciuẽ ro.dẽiq̃ iſtũ q̃d oculos
aiumq̃ accẽderit neq̃ ꝓuatum neq̃ publici neq̃ pfãl neq̃ ſacri tota in ſicilia reliq̃ſſe.Vnde igiř poti᷒ icipiã q̃
ab ea ciuitate q̃ tibi una i amoř atq̃ idlitiis fuit.aut ex quo poti᷒ nũero q̃ ex ipſis laudatorib᷒ tuis facili᷒.n.p
ſpicieř qualis apđ eos fueris q te oderunt:q acuſant:q pſequunř cum apđ tuos Mamertios iuẽiare ꝓbiſ
ſima rõne eẽ ꝓdat᷒.C.Heli᷒ ẽ Mamertinus:oẽs hoc mihi facile cõcedẽt q Meſſanam acceſſerunt:omnib᷒
reb᷒ in illa ciuitate ornatiſſimus huius dom᷒ ẽ uel optima Meſſanæ notiſſima q̃đ certe & nr̃is hoib᷒ aptiſ
ſima maxime p hoſpitalis.ea dõus ante aduẽtum iſti᷒ ſic ornata fuit ut urbis quoq̃ eẽt ornamẽto:nam ipſa
Meſſana q̃ ſitu mẽibus portuq̃ ornata ſit ab his rebus quibus iſte delectař:ſane uacua atq̃ nuda eſt.Erat

apud Heiū ſacrariū cū magna dignitate in ædibus a maioribus traditū p antiquū: quo ſigna pulcherrima
q̄tuor ſūmo artificio ſūma nobilitate q̄ nō mō iſtū hoiem igenioſum atq̨ itelligētē: uerūetiā queuis uſum
quos iſte idiotas appellat:delectare poſſent:unū cupidinis marmoreū Praxitelis nimirū didici ēt dū i iſtū i
quiro:artificū noia.Idē opior artifex eiuſdē modi Cupidinē fecit illū q̄ eſt Theſpiis pp quē Teſpiæ uiſunt:nā
alia uiſendi cā nulla ē.Itaq̨ ille.L.Mūmi' cū Theſpiadæ q̄ ad edē fœlicitatis ſūt cæteraq̨ pſana ex illo oppi-
do ſigna tolleret:hūc marmoreū Cupidinē q̄ erat cōſecrat':nō attigit.uerū ut ad illud ſacrariū redeā ſignū
erat hoc qd̄ dico Cupidinis e marmore ex altera pte Hercules ægregie factus ex ære.is dicebat̄ eē myrōis
ut opior & certe.Itē ante hoſce deos erāt tabulæ q̄ cuiuſuis ſacrarii religionē ſignificare poſſent erāt ænea p̄
terea duo ſigna nō maxia uerū eximia uenuſtate uirginali habitu atq̨ ueſtitu q̄ māibus ſublatis ſacra q̄dā
more Atheniēſiū uirginū repoſita i capitib' ſuſtinebāt.Canephoræ ipſe uocabant̄:ſed earū artificē quē nāt
recte admones.Policleti eē dicebāt.Meſſanā ut q̄ſq; nrum uenerat:hæc uiſere ſolebat.Oibus hæc ad uiſē
dū patebāt quotidie.Domus erat nō dño magis ornamēto q̄ ciuitati.C.Claudius cuius ædilitatē magnifi
cētiſſimā ſcimus fuiſſe:uſus ē hoc cupidine tandiu dū forū dijs imortalib'.P.q̨.R.habuit ornatū:& cū eſſet
hoſpes Heiorū.Mamertini āt populi patrōus ut illis bēignus uſus ē ad cōmodādū ſic ipſe diligēs fuit ad re
portādū.Nup hoies nobiles eiuſmōi iu.& q̄ dico nup imo uero.mō ac plane pauloāte uidimus q̄ forū ac
baſilicas nō ſpoliis puiciarū ſed ornamētis amicorū cōmodis hoſpitū nō furtis nocētiū ornarent q̄ tñ ſigna
atq̨ ornamēta ſua cuiq̨ reddebāt nō ablata ex urbib' ſociorū q̄triduū cā p ſimulatione ædilitatis domū de
ide atq̨ ad ſuas uillas auferebāt.Hæc oīa q̄ dixi ſigna iu.& heio de ſacrario Verres abſtulit.Nullū inq̄ horū
reliq̄t neq̨.n.aliud ullū.tñ pter unū uet' ligneū bonā fortunā ut opior eā iſte domi ſuæ hēre noluit.Proh
deū hoīumq̨ fidē qd̄ hoc ēt q̄ ē hæc cā q̄ hæc ipudētia ēt q̄ dico ſigna ante q̄ abs te ſublata ſūt nemo Meſſa
nā cū iperio uenit:q̄n uiderit.Tot ptores tot Cōſul i Sicilia tū i pace tā ēt i bello fuerūt tot hoies cuiuſq̨ mo
di nō loquor de itegris inocētibus religioſis tot cupidi tot iprobi tot audaces quorū nemo ſibi tā uehemē
tā potēs tā nobilis uiſus ē:q̄ ex illo ſacrario q̄cq̄ poſcere aut tollere aut attigere auderet.Verres qd̄ ubiq̨ erit
pulcherrimum auferet:nihil hēre pterea cuiq̄ licebit:tot domus locupletiſſimas domus iſtius una capiet:
Iccirco nemo ſupiorū attigit ut iſte tolleret:iō.C.Claudius Pulcher retulit:ut.C.Verres poſſet auferre:At
nō reqrebat ille cupido lenōis domū ac meretriciā diſciplinā facile illo ſacrario patrio cōtinebat̄.Heio ſe a
maiorib' relictū eē ſciebat i hereditatē ſacrorū nō q̄rebat meretricis heredē.Sed qd̄ ego tā uehemēter iue
hor:uerbo iā uno repellar:emi inq̄t.O dii imortales pclarā defenſionē mercatorē cū iperio ac ſecurib' i p
uinciā miſim':q oīa ſigna tabulas pictas oē argētū aurū ebur gēmas coemeret:nihil cuiq̄ relinq̄ret.Hæc.n.
mihi ad oīa defenſio patefieri uidet̄ emiſſe.primū ſi id qd̄ uis tibi ego cōcedā:ut emeris quoniā i toto hoc
genere hac una defenſione uſurus es.Quæro eiuſmōi tu iudicia Romæ putaris eē:ſi ubi hoc quēq̄ cōceſſu
rū putaſti:te i ptura atq̨ impio tot res tā pcioſas oēs deniq̨ res q̄ alicuius pcii fuerit:tota ex puicia coēiſſe.
Videte maiorū diligētiā q̄ nihil dū ēt iſtiuſmōi ſuſpicabāt̄ uerūtñ ea q̄ paruis i rebus accidet poterāt:puide
bāt.Neminē q̄ cū ptāte aut i legatiōe i puinciā eēt pfectus tā amētē fore putarūt:ut emeret argētū:dabat̄.n.
de publico:ut ueſtē pbebat̄.n.legibus mancipiū putauerūt quo & oēs utimur:& nō pbet:a populo ſanxe
rūt neq̨ emeret mācipiū:niſi i demortui locū ſiqs Romæ eēt demortuus imo ſiqs ibidē.Nō.n.te iſtituere
domū tuā uoluerūt iu puincia:ſed illum uſum puinciæ ſupplere q̄ fuit cā cur tā diligēter nos in puīciis ab
emptiōibus remouerēt.Hæc iu.qd̄ putabūt exeptionē eē nō emptionē cū uenditori ſuo arbitratu uendet
nō liceret:ā puinciis itelligebāt ſi is q̄ eēt cū ſperio ac ptāte qd̄ apd̄ quēq̨ eēt:emere uellet:idq̨ liceret fore uti
q̄ q̄ſq̨ uellet ſiue eēt uēale:ſiue nō eſſet q̄ti uellet:auferret.Dicet aliqs noli iſto mō agere cū Verre noli ei'
facta ad antiq̄ religiōis rōnē exq̄rere cōcede ut ipune emerit:mō ut bōa rōne emerit nihil p ptāte ab inito
nihil p iniuriā ſic agā.Si qd̄ uenale habuit:eius ſi id q̄ti æſtimabat tāti uēdidit deſino q̄rere cur emeres:qd̄
igit̄ nobis faciundū ē:num argumētis utēdum i re eiuſmōi q̄rendum ē.Cædo Heius iſte nū æs alienū ha
buerit:nū actionē fecerit:ſi fecit num tanta difficultas eū rei nummariæ tenuerit:tāta egeſtas tanta uis op
preſſerit ut ſacrarium ſuū ſpoliaret:ut deos primarios uēderet:At hoiem uideo auctionē feciſſe nullā:uē
didiſſe præter fructus ſuos nihil unquā.Non modo ære alieno nullo ſed in ſuis nūmis multos eē ac ſem
per fuiſſe.ſi hæc cōtra ac dico eēnt oia tamē illū hæc q̄ tota annos i familia ſacrarioq̨ maiorū fuiſſent:uēdi
turū ñ fuiſſe.Quid ſi magnitudine pecuniæ pſuaſum ē ei:ueriſimile non ē ut ille hō tam locuples tā hone
ſtus religiōi ſuæ mōumentiſq̨ maiorū pecuniā antepōeret.ſūt iſta:uerūtamē abducūt̄ hoies nōnūq̄ ēt ab
iſtitutis ſue magnitudie pecūiæ:uideamus q̄ta iſta pecūia fuit:q̄ potuerit.Heiū hoiem maxie locupletē mi
nime auarū ab hūanitate & pietate ab religiōe deducere.ita iuſſiſti opior ipm i tabulas referre hæc oia ſigna
praxitelis Myronis policleti.HS.vi.m.Verri uēdita ſunt.RECITA EX TABVLIS.Iuuant me hæc pclara
noia artificū q̄ iſti ad cælū ferunt Verris æſtimatione ſic concidiſſe:cupidinem praxitelis.Hs cc.d.profecto
hic natū ē:malo emere:q̄ rogare.Dicet aliqs qd tu eſtimas iſta p magno:Ego uero ad meā rationē uſumq̨
nō extimo.Verūtñ a uobis ita arbitror ſpectari oportere quāti hæc eorū iudicio q̄ ſtudioſi ſunt harum rerū
æſtimet̄:quā uenit̄ ſoleāt.Quāti hæc ipa ſi palā libereq̨ uenirēt uenit̄ poſſent:deniq̨ ipe uerres q̄ti eſtimet:
Nūq̄.n.ſi denariis q̄dringētis cupidinē illū putaſſet cōmiſiſſet ut pp eū i ſermonē hoium atq̨ in tātā uitupe
rationē ueniret.Quis uēm igit̄ neſcit quanti hæc æſtimet̄ in auctione.ſignū eneum ñ magnum.ſ.c.xx.ue
nire ñ uidimus:qd ſi uelim nominare hoies:q̄ ñ minoris aut ēt pluris emerēt:nōne poſſum:Et.n.q̄ modus
ē i his rebus cupiditatis:is ē æſtimatiōis.Difficile ē.n.finē facere pcio niſi libidini feceris.uideo igit̄ heiū ne
q̄ uoluntate neq̨ difficultate aliq̄ tpis neq̨ magnitudine pecuniæ adductū eſſe ut hæc ſigna uēderet:neq̨
iſta ſimulatiōe ēptiōis ui metu iperio faſcibus ab hoīe eo quē una cū cæteris ſociis ñ ſolum pōtati tuæ ſed ēt

fidei.P.R.cōmiſerat eripuiſſe atq; abſtuliſſe.Quid mihi tā optādū uideri pōt eē in.hoc crimine ꝗ ut hæc ea
dē dicat ipſe Heius?Nihil,pſecto.Sed ne difficilia optemus Heius ē Mamertinus,Mamētia ciuitas iſtū pu
blice cōi cōſilio ſola laudat oib' ipſe cæteris.Siculis odio ē:ab his ſolis amat̄.Eius āt legatiōis q̄ ad iſtū lau
dādū miſſa ē princeps ē Heius.Et.n.ē primus ciuitatis ne forte dū publicis mādatis ſeruiat de priuatis iniu
riis reticeat.Hæc cū ſcirē & cogitarē cōmiſi tū me Iu.Heio pduxi āt eum pria actiōe:neq; id tñ ullo picu1o fe
ci.Quid.n.poterat Heius reſpōdere ſi eēt iprobus?ſi ſui diſſimilis?ſigna illa domi ſuæ eē nō apud Verrē q
poterat qcq̄ eiuſmōi dicere.ut hō turpiſſimus eēt:pudētiſſimeq; mētiret̄:hoc diceret illa ſe habuiſſe uena
lia:eaq; ſeſe q̄ri uoluerit uēdidiſſe.Hō domi ſuæ nobiliſſimus q uos de religiōe ſua ac dignitate uer̄ exiſti
mare maxie uellet:ptio dixit ſe iſtū publice laudar̄ qd' ſibi ita mādatū eēt:deide neq; ſe habuiſſe illa uēalia
neq; ulla cōditiōe ſi utrū uellet:liceret:adduci unq̄ potuiſſe ut uēderet illa:q̄ i ſacrario ſuo fuiſſent a maiori
bus ſuis relicta:& tradita.Quid ſedes Verres?qd expectas?qd te a Cēturipina ciuitate a Catinenſi ab heliſſi
na Thindaritana Aetinēſi.Agyriuēſi cæteriſq; Siciliæ ciuitatibus circūuēiri atq; opprimi dicis?Tua te alte
ra pīa quēadmodū dicere ſolebas Meſſana circūuēit tua inq̄ Meſſana tuoꝝ adiutrix ſceleꝝ libidinū teſtis
pdaꝝ atq; furtoꝝ receptrix.Adeſt.n.uir ampliſſimus eius ciuitatis legatus huiuſce iudicii cā domo miſſus
princeps laudatiōis tuæ qte publice laudat.Id.n.mādatū atq; iperatū ē tā & ſi rogatus de Cybaea tenetis me
moria qd reſpōderit:ædificatā publicis opis publice coactis.Eiq; ædificādæ publicæ Mamertinū ſenatorem
pfuiſſe.Idē ad nos priuatū Iu.cōfluit utimur ac lege q̄ iudiciū ē cōis:arte ſocioꝝ tñetſi lex ē de pecūiis repetū
diis.ille ſe negat pecūiā repetere:q erepti nō tātope deſiderat ſacra ſe maioꝝ ſuoꝝ repeter̄ abs te dictūdos
pœnates a te prios repoſcit.Et q pudor:& q̄ religio Verres & q̄ metus:habitaſti apd' Heiū Meſſanæ res illū
diuīas apd' eos deos i ſuo ſacrario ppe quotidie facere uidiſti:nō mouer̄ pecūia.Deiq; q̄ ornamenti cā fue
rūt nō reqrit:habe Canephoros deoꝝ ſimulachra reſtituæ:q̄ qa dixit qa tpe dato modeſte apud nos ſoci'
amicuſq;.P.R.q̄ſtus ē qa religiōi ſuæ nō mō in diis pīis repetūdis:ſed ēt i ipſo iureiurādo ac teſtimōio pxi
mus fuit hoiem miſſum ab iſto ſcitote eē Meſſanā de legatis unū illū ipm q naui iſtius ædificādæ publicæ
pfuit q a ſenatu peteret:ut eius ignominia efficeret̄.Hō amentiſſime qd putaſti te ipetraturꝝ q̄uis a ciuib'
ſuis fieret q̄ti auctor tas eius hēret̄ ignorabas:fac te ipetrauiſſe:fac aliqd grauius in Heiū ſtatuiſſe q̄ta putas
auctoritatē laudatiōis eoꝝ futurā.ſi i eū quē cōſtat uera p teſtimonio dixiſſe:pœnā cōſtituerēt:Tñetſi quæ eſt
iſta laudatio cū laudator iterrogatus lædat neceſſe ē.Quid iſti laudatores tui nōne teſtes mei ſunt:heius ē
laudator læſit grauiſſime:pducā cæteros:reticebūt q̄ poterunt libēter dicent:quæ neceſſe erit grauſ.Negēt
iſti onerariam nauem maximā ædificatā eē Meſſanæ:negēt ei naui faciūdæ ſenatorem Mamertinū publi
ce pfuiſſe:Vtinā negēt.Sunt ēt cætera quæ mō integra ſeruare uolumus q̄ minimū de illis tpis ad meditan
dū cōfirmādūq; piuriū:hæc tibi laudatio pcedat i numeꝝ:hi te hoies auctoritate ſua ſubleuēt:qte neq; de
bēt adiuuare:ſi poſſent:neq; poſſunt ſi uelint:qbus tu priuati iniurias plurimas cōtumeliaſq; impoſuiſti:quo
in oppido multas familias iperpetuū iſames tuis ſtupris flagitiiſq; feciſti.At publice commodaſti nō ſine
magno quidem Reip.prouinciæq; Siciliæ detrimēto tritici mod.lx.mil empta.P.R.dare debebāt:& ſole
bant abs te ſolo remiſſum ē.Reſp.Detrimentū fecit:qd per te iperii ius una i ciuitate iminutū eſt.Siculi q
hoc nō de ſumma frumēti detractū ē:ſed trāſlatū i Cēturipinos & halelinos imunes populos &,hoc plus
impoſitū q̄ ferre poſſent.Nauē iperare ex fœdere debuiſti:remiſiſti i triēnium militē nullū unq̄ popoſciſti
p tot annos:feciſti itē uti pdones ſolent:q cū cōmunes hoſtes ſint oium.Tamē aliquos ſibi iſtituūt amicos
quibus nō mō parcant.Verūetiam præda quos augeant & eos maxie q habēt oppidū oportūo loco:i quo
ſæpe adeūdū ſit nauibus nōnūq̄ ēt neceſſario.Phaſelis illa quā cœpit.P.Seruilius.nō fuerat urbs ante Cili
ciū atq; pdonū Licii illā Græci homines incolebant:ſed q erat eiuſmōi loco atq; ita pīecta in altū:ut ea exe
untes ex ſicilia pdōes ſæpe ad eam neceſſario deuenirent:& cū hiſce ſe ſocis reciperēt:eodē deferet̄:aſcite
rūt illud ſibi oppidū piratæ primo cōmertio deide ēt ſocietate.Mamertina ciuitas iproba antea nō erat:ēt
erat inimica iproborū quæ.C.Catonis illius:q cōſul fuit ipedimenta retinuit.At cuius hois clariſſimi potē
tiſſimi quoq; qui tamē cū Cōſul fuiſſet cōdemnatus ē.Ita.C.Cato duorū holum clariſſimorū nepos L.pau
li:&.M.Catōis.p.Africani ſororis filius:quo dānato tū cū ſeuera iudicia fiebāt.HS.xviii.lis eſtimata ē.huic
Mamertini irati ñ fuerūt.q maiorē ſumptū q̄ q̄ti Catōis lis exiſtimata ē i Thimarchidis prandiū ſæpe fece
rūt.uerū hæc ciuitas ipſi pdoni ac piratæ ſiciliēſi phaſelis fuit:huc oīa undiq; deportabāt apud iſtos relinq
bāt:q cælari oportuerat:habebāt ſe poſitū ac recōditū p iſtos quæ uolebat in nauē clam imponenda occul
te exportāda curabat:Nauē deiq; maximā quā onuſti furtis i italiā mitteret apd' iſtos faciēdā ædificādāq;
curauit.pro iſtius rebus uacatio data ē ab iſto ſumptus laboris militiæ rerū Geniq; oium p trienniū ſoli ñ
mō i Sicilia:uerū ut opinio mea fert:his q̄dē tēporibus i omni orbe terrarū uacui expertes ſoluti ac liberi fue
rūt:ab omni ſumptu moleſtia munere:hinc illa uerreia nata ſunt:q i cōuiuium ſextū conuiuiū pcrahi iuſ
ſit i quē ſcyphū de manu iacere conatus ē:quē obtorta gula de cōuiuio i uincula atq; in tenebras abripi iuſ
ſit hinc illa crux in quā ciuem.Ro.iſte multis inſpectantibus ſuſtulit:quam nō auſus ē uſquā defiger̄.Niſi
apud eos:qb' cum oīa ſcelera ſua ac latrocinia cōmunicauiſſet.Laudatū ēt uos quē q̄ uēire audetis.q̄ aucto
ritate.utrū quā apud Senatoriū ordinē an q̄:p.R.hēre debetis.Et q̄ ciuitas ē nō mō i puinciis noſtris uerū i
ultimis nationib':aut tam potens aut tā libera:aut ēt tam imanis ac barbara Rex deniq; ecquis ē:q ſenato
rem po.Ro.Tecto ac domo ñ inuitet:q honos ñ homini ſolum habet̄:ſed primum po.Ro.cuius benefi
cio nos i hunc ordinē uenimus:Deide ordinis auctoritati q̄ niſi grauis erit apd' ſocios i exteras nationes
ubi erit ipii nomē & dignitas:Mamertini me publice ñ iuitauerunt:me cum dico:leue eſt ſenatorem.p.r.
ſi ñ iuitauerunt honorē debitum detraxerunt ñ hoi ſed ordini.Nā ipſi Tulio patebat.domus locupletiſſi

ma & ampliſſima Gn.Pōpei Baſilici quo ēt ſi eēt initat᷑ a nobis tantum diuertiſſet.Erat ēt Perēniorū mqui
nunc itē pōpeii ſunt dom᷑ hōeſtiſſima:q̄.L.frater me᷑ ſūma illorū uoluntate diuertit.Senator Po.R.ꝙ i uo
bis fuit in uí o oppido iacuit:& pnoctauit in publico:nulla hoc alia ciuitas unq̄ cōmiſit.Amicuā.n.nr̄m in
iudiciū uocabas.Tn qd ego priuati negocii geri iterptabere in minuēdo honore ſenatorio.Verū hæc cū
q̄remur:ſi qd de uobis p eū ordinē agetᷣ:q ordo e uobis adhuc ſolis cōtēpt᷑ ē.in Po.Ro. gdē cōſpectū:quo
oīe.uos cōmiſiſtis nec pri᷑ illā crucē q̄ ēt nūc ciuis Ro.ſāguie redūdat q̄ fixa ē ad portū urbemq̄ ueſtram re
uelliſtis:neq̄ i pfundū abiēctis locūq̄ oēm expiaſtis:q̄ Ro.atq̄ i horū cōuentū adiretis:i Memertinoꝝ ſolo
effedrato atq̄ pacato mōumētū iſti᷑ crudelitatis cōſtitutū ē.Veſtra ne urbs electa ē ad q̄ cū adirēt ex Italia:cru
cē ciuis Ro.prius q̄ quēq̄ amicū uiderēt.P.R.q̄.nos reginis:quoꝝ ciuitati inuidetis.Itē incolis uīis ciuib᷑.Ro.
oſtēdere ſoletis:quominus ſibi arrogēt minuſq̄ uos deſpiciāt cū uideāt ius ciuitatis illo ſupplicio eſſe mactatū.
Verū hæc emiſſe te dicis:qd illa attalica tota ſicilia noīata ab eodē Heio pipetaſmata emerē oblitus ēs.Licuit
eodē mō:ut ſigna:qd.n.actū ē an līis pepciſti.Verū hoiem amētē hoc fugit:minus clarū putabit fore:qd de
armario q̄ qd de ſactario eēt ablatū:at quō abſtulit:nō poſſum dicere planius:q̄ ipſe apd uos dixit Hei᷑.Cū
quæſiſſem:nūqd alliud de bonis eius peruiniſſet ad Verrē:reſpōdit:iſtū ad ſe miſiſſe ut ſibi mitteret agrigētū p
petaſmata:q̄ſiui an miſiſſet:reſpōdit id qd neceſſe erat.ſ.dicto audiēdū fuiſſe.Pr.miſiſſet rogaui peruiniſſent
ne agrigentū:dixit puēiſſe:quēadmodū remiſeruiſſent negauit adhuc reuertiſſe riſus populi atq̄ admiratio
oium urūm facta ē.Hic tibi i mētē nō uenit:iubeℓ.Vt hoc quoq̄ referret.HS.d.ſe.tibi uēdidiſſe.metuiſti ne
æs alienū tibi creſceret:ſi.HS.vi.milibus.d.tibi cōſtrarēt ea q̄ tu facile poſſes uēdere.HS.ii.cc.milibus fuit tā
ti mihi credere haberes ꝙ defenderes:nemo q̄reret q̄ii illa res eēt:ſi nō poſſes docerē emiſſe facile cui uelles
tuā cām & factū pbares:Nūc de pipetaſmatis quēadmodū te expedias nō hēs:qd a Philarcho Centurpino
hoīe locuplete & nobili Phaleras pulcherrīe factas q̄ regis Hierōis fuiſſe dicūt utrū tādē abſtuliſti an emiſti
Siciliæ qdē cū eēm ſic a Cēturipinis ſic a cæteris audiebā nō.n.paꝝ res erat clara:tā te has phaleras a Philar
cho Cēturipino abſtuliſſe dicebant q̄ alias itē nobiles ab Ariſto.Panormitano tertias a Cratippo Tidarita
no.Et.n.ſi philachus uendidiſſet nō ei poſteaq̄ reus factus es redituꝝ te pmiſiſſes.Quod q̄a uidiſti plures
ſcire cogitaſti ſi ei reddidiſſes:te minus inuidiæ habiturū rē nihilominus teſtatam futurā:nō reddidiſti:dixit
Philarchus p teſtimōio ſe ꝙ noſſet tuū iſtū morbū.ut amici tui appellāt ſtudiū:cupiſſe te celaſſe de phale
ris cū abs te appellat᷑ eēt negarē hr̄e ſeſe:apud aliū quoq̄ eas habuiſſe depoſitas,neq̄ īuenirēℓ tuā tātā fuiſ
ſe ſagacitatē.Vt eas p illū ipm īſpiceres:ubi erāt depoſitæ.Tū ſe dephēſum negat nō potuiſſe ita ab ſe inito
ablatas phaleras gratis.Iā ut hæc oīa repiri ac pſcrutari ſolitus ſit Iud:eſt opere pciū cognoſcere de fratribus
Cibiratis.Cibiratæ ſunt fratres Thepolemus & Hiero quorū alterū fingerē opinor e cera ſolitum eſſe alterū
eſſe pictorē:hoſce opinor Cibiræ cū i ſoſpitionē ueniſſent ſuis ciuib᷑ fanū expilaſſe Apollini neritos pœnā
iudicii ac legia domo profugiſſe:qd Verrē artificii ſui cupidū cognouerat.Tū cū iſte id qd ex teſtibus didiciſ
tis.Cibaram cū manibus ſyngraphis ueuerat:domo pfugiētes ad eū ſe exules cum iſte eſſet in Aſia:cōtu
lerunt.habuit ſecum eos ab illo tēpore & i legationis pdis atq̄ furtis multū illum opera cōſilioq̄ uſus eſt.
Hi ſunt illi:quibus i tabulis retulit ſeſe Qu.Tadius dediſſiſſe iuſſu iſtius græcis pictoribus & ſi iam bene co
gnitos & reprobatos ſecum i ſiciliam duxit:quo poſteaquā uenerūt:mirādū i modum canes uenaticos di
ceres.Ita odorabanℓ oīa & perueſtigabant:ut ubi q̄cq̄d eſſet:aliq̄ rōne inueniret:aliud minitādo:aliud polli
cendo:aliud per ſeruos:aliud per liberos:aliud p amicū alid p inimicū fueniebant:quicq̄d illis placuerat
perdēdū erat.Nihil aliud optāt:quorū poſcebatℓ argentum:niſi ut Hieroni & Thepolemo diſpliceret.Verre
me hercules hoc Iud.dicam.Memini pāphilum Lilybetanū hoſpitem meum & amicum nob.lem hoiem
mihi narrare cum iſte ab ſeſe Hidriā Boeti manufactam præclaro opere & grandi pōdere per poteſtatē ab
ſtuliſſet:ſe ſane triſtē & cōturbatū domū reuertiſſe:ꝙ uas eiuſmodi ꝙ ſibi a matre & a maiorib᷑ eēt relictū:
quo ſolitus eēt uti ad feſtos dies ad hoſpitū aduētum eēt a ſe ablatū.Cum ſederem i.q̄t domi triſt:s:accur
rit Venerius:iubet me ſcyphos ſigillatos ad ptorē ſtati afferre pmotus ſum i.q̄t bios habebā iubeo pmi
truoſq̄ neq̄d mali plus naſcereℓ:& mecū ad ptoris domum ferri.Eo cū uenio.pr.q̄ſcebat:fratres illi Cibi
ratæ inambulabāt q ſimul ut me uiderūt:ubi ſunt Pāphiliæ inq̄uiūt ſcyphi:oſtendo triſtis laudāt:icipio q̄ri
me nihil habiturū:qd alicuius eſſet pcii ſi ēt ſcyphi eēnt ablati.Tum illi ubi me cōturbatū uident qd uis no
bis dare iſti ne auferanℓ abs te:ne multa.HS.co.me i.q̄t dixi daturū uocat interea ptor ſcyphos poſcit.Tū
illos cœpiſſe prætori dicere putaſſe ſe id quod audiſſent alicuius pcii ſcyphos eē pāphili:luteum negociū
eſſe nō dignū quod i tuo argento Verres hēret.Ait ille idem ſibi uideri.Ita pamphylius ſcyphos optios au
fert.Et mehercules ego ātea tametſi hoc neſcio qd nugatoriū ſciebā eē ita intelligere.Tamē mirari ſolebā
iſtū in his ipis rebus aliquem ſenſum hr̄e quem ſcirem nulla in re q̄cq̄ ſimile hominis hr̄e.Tum primum i
tellexi ad eam rem iſtos fratres Cibiratas fuiſſe:ut iſte i furādo manibus ſuis oculis illorū uterℓ.At ita ſtu
dioſus ē huius pclaræ æſtimationis:ut puteℓ in hiſce rebus itelligens eſſe ut nuper.uidete hominis amēti
am.poſteaq̄ eſt cōperendinatus cū iam pro dānato mortuoq̄ eēt.Ludis circenſibus mane apud.L.Siſennā
uirū primarium cū eēnt triclinia ſtrata argentūq̄ expoſitum i ædibus cū p dignitate.L.Siſennæ dom᷑ eēt
plena hoium bōeſtorū:acceſſit ad argētum:cōtēplari unum quodq̄ ocioſe & cōſiderare cœpit mirari ſtul
ticiā alii ꝙ in ipſo iudicio eius ipſius cupiditatis cuius iſimularetℓ ſuſpitiōem augeret:alii amentiā cui com
perēdinato cum tam multi teſtes dixiſſent:q̄cq̄ illorū ueniret i mentem:pueri āt Siſennæ credo q audiuiſ
ſent:q̄ i iſtū teſtimonia eēnt dicta oculos de iſto nuſq̄ eiicere neq̄ ab argento digitū diſcedere. Eſt boni iu
dicis paruis i rebus cōiecturā facere uniuſcuiuſq̄ & cupiditatis & īnocentiæ q reus lege & reus cōperendi
natus re & opinōe hoium pene dānatus, tēperare nō potuerit maximo cōuentu qu.L.Siſennæ argētū tra

ctaret & conſideraret.Hūc ī ꝓuincia Pr.qſq̄ putabit a Siculoꝝ argēto cupiditatē aut manus abſtineſ potuiſ
ſet Veꝝ uti Lilybeū unde digreſſa ē oſo reuertaſ.Diocles ē Pāphili gener illi⁹a quo Hydria ablata eſt.Po-
pilli⁹ coguomie ab hoc abaci uaſa oia ut expoſita fuerūt:abſtulit dicat ſe emiſſe.Et.n.hic pp magnitudinē
furti ſunt ut opinor:lr̄æ factæ.Iuſſit Thimarchidē æſtimare argentū:quō q unq̄ tenuiſſime in donatiōe hi-
ſtrionū æſtimauit.Tāetſi ego iādudū erro:q tā multa de tuis emptiōibus uerba faciā & q̄rā utrum emeris&
quot& q̄ti emeris qd uerbo traſigere poſſum.Ede mihi ſcriptū qd argēti i ꝓuicia Sicilia parariſ:unde quoq;
aut q̄ti emeris.Quid fit.q̄q̄ nō debeā ego abs te has lr̄as poſcere me.n.tabulas tuas hr̄e & ꝓferre oportebat.
Veꝝ negas te horū annorū aliquot cōfeciſſe.Cōpōe hoc qd poſtulo de argento.De reliquo uidero ne ſcri
ptū habeo:nec poſſum edere:qd futurū igr̄ ē.qd exiſtimas hoſce iudices tacere poſſe.Dom⁹ plena ſignoꝝ
pulcherrimorū iā ēt ante ꝑturā multa ad uillas tuas poſitas apud amicos multa dpoſita multa aliis data atq;
donata.Tabulæ nullū iudicāt emptū.Omne argentum ablatū ex ſicilia ē nihil cuiq̄ qd ſuum dici uellent re
lictum.Fingiſ improba defenſio:ꝑtorē omne id argentum coemiſſe.Tamē idipſum tabulis demonſtra
ri nō pōt ſi qs tabulas ꝓfers i his q̄s habet quō habeas :ſcriptum nō eſt.Horū aut tporum cum te plurimas
res emiſſe dicas tabulas omnino nullas proferas.Nonne te & prolatis & nō ꝓlatis tabulis cōdemnari ne
ceſſe eſt.Tu a.a.M.Cello equite Ro.lectiſſimo adoleſcēte quæ uoluiſti uaſa argētea lilybei abſtuliſti.Tu.ꝑ.
Cacurii prōptiſſimi hominis & experientis & in primis gratioſi ſuppellectilem omnem auferre nō dubi-
taſti.Tu maximā & pulcherrimā mēſam citreā a Qu.Lutadio Diodoro:q.Qu.Catuli beneficio a.L.Sylla
ciuis Ro.factus ē oibus ſcētibus lilybei abſtuliſti.Nō tibi obicio ꝙ hoium digniſſimū tuis moribus Apol
lonium Nicōis filium Derepanitanū q nūc Clodius uocaſ:omni argento optime facto ſpoliaſti:ac depecula
tus:taceo.Nū.n.putat ille ſibi iniuriam factā propterea ꝙ hoi iam ꝑdito & collū in laqueū inferenti ſubue
niſti cū pupillis Derepanitanis bona pr̄ia erepta cū illo partitus es Gaudeo etiā ſi qd illo abſtuliſti:& abs te
nihil rectius factum eſſe dico a Liſone uero lilybetano primo homine apud quem diuerſat⁹ es.Apollinia
ſignū ablatū certa eſſe nō oportuit ar dices te emiſſe ſcio.HS.co.ita opinor:ſcio inquam proferā litteras &
tamē id factū nō oportuit A pupillo Heio cui Marcelus tutor a quo pecuniā grādē eripueras.Scaphia cum
emblematis lilybei utrū empta eē dicis an cōfiteris erepta?Sed qd ego iſtius i eiuſmōi reb⁹ mediocres in
iurias colligo q tātūmō i furtis iſtius & dānis eorū a qbus auferrebat:uerſata eē uideaſ.Accipite ſi uulti iudi
ces de eiuſmōi ut amētia ſingularē ut furorē iā nō cupiditatē eius ꝓſpicere poſſitis.Melitēſis Diodorus ē q
apud uos antea teſtimoniū dixit is lilybei multos iā ānos habitat hō & domo nobilis & apd eos:quo ſe cō
tulit:pp uirtutē ſplēdidus & gratioſus de hoc Verri diciſ habere eū ꝑ bona toreumata.in his pocula duo q
dā q Heraclea nominanſ Mētoris manu ſummo artificio facta.Quod ubi iſte audiuit:ſic cupiditate iflāma
tus ē nō ſolū iſpiciūdi uerūetiam auferēdi:ut Diodorū ad ſe uocaret:ac poſceret.Ille q illa nō inuit⁹ haberet
reſpōdit ſe lilybei nō hr̄e.Melite apud quēdā ꝓpiquū ſuū reliq̄ſſe.Tū iſte cōtinuo mittit hoīes certos Meli
tani ſcribit ad quoſdā Melitēſes:ut ea uaſa ꝑquirāt:rogat Diodorū ut ad illū ſuū ꝓpiquū det lr̄as: nihil ei lō
gius uidebaſ:q̄ dū illud uideret argētū.Diodor⁹ hō frugi ac diligēs q ſua ſeruare uellet ꝓpinquo ſuo ſcribit.
Vt iis q a Verre ueniſſent reſpōderet:ſe illud argētū paucis illis dieb⁹ miſiſſe lilybeū ipſe interea recedit abeſ
ſe a domo pauliſꝑ maluit:q̄ ꝑſens illud optie factum argētū amitteſ.Q͞d ubi audiuit iſte uſq; eo ē cōmot⁹:
ut ſine ulla dubitatiōe iſanire oib⁹ ac furere uidereſ.q a nō poterat argētum eripe.ipſe a Diodoro erepta ſibi ua
ſa optie facta dicebat:minari abſenti Diodoro uociferaſ palā.lacrimas iterdum uix teneſ.Eriphylā accepi
m⁹ in fabulis ea cupiditate:ut cum uidiſſet mōile:ut opinor ex auro & gemis pulcheritudine ei⁹ incēſam ſa
lutē uiri ꝓderet.Similis iſti⁹ cupiditas:hoc ēt acrior atq; inſanior qd illa cupiebat:id ꝙ uiderat:hui⁹ libidines
ñ ſolū oculis:ſed ēt aurib⁹ excitabanſ cōqri Diodorum tota ꝓuicia iubet.ille ex Sicilia caſtra iā mouerat &
uaſa collegerat hō:ut aliquo mō illū i ꝓuiciā reuocaret:hāc excogitauit rōnē:ſi hæc rō potiuſq̄ amentia no
minanda ē Appōit de ſuis canib⁹ quēdā:q dicat ſe Diodoꝝ Melitēſem rei capitalis reū uelle faceſ.Prīo miꝝ
oib⁹ uideri Diodoꝝ reū hoiem q̄etiſſimū ab oī nō mō facioſ:uerū minimi errati ſuſpitiōe remotiſſimū.
Deīde eē ꝑſpicuū fieri oīa illa pp argentū.Iſte nō dubitat iubere nomē deferri:& tū primū opior iſtū abſen
tis nomē recepiſſe.Reclamat ſiciliā tota:pp cælati argenti cupiditatē reos fieri reū capitaliū:neq; ſolum pre
ſentes reos fieri:ſed ēt abſēntes.Diodorus Romæ ſordidatus circūpatronos atq; hoſpites curſare rē oib⁹
narrare lr̄æ mittūſ iſti a pr̄e uehemētes ab amicis:itē uideret qd ageret.De Diodoro quo ꝓgredereſ rē cla
rā eē:& iuidioſam:īſanire holem ꝑiturū hoc uno crimie:niſi caniſſet.Iſte etiā tū patrē ſi nō i parētis at in ho
minū numero putabat:ad iudicium nōdum ſe ſatis iſtruxerat.Primus annus erat ꝓuiciæ nō ut i Stēio iā
refertus pecūia.Itaq; furor eius paululū nō pudoſ:ſed metu atq; timore repſſus eſt.Cōdēnare Diodorū ñ
audet:abſentē de reis eximit.Diodorus interea pr.iſto ꝓpe trienniū ꝓuicia domoq; caruit:cæteri ñ ſolū Si
culi:ſed ēt ciues ro.hoc ſtatuerāt:quōiā iſte tātā cupiditate ꝓgredereſ nihil eſſe:qd quiſquā putaret ſe ꝙ iſti
paulo magis placeret cōſeruaſ aut domi retinere poſſe.poſtea uero q̄ itellexerunt iſti uirū fortē:quē ſūma
ꝓuicia expectabat.Qu.Arriū nō ſuccedere ſtatuerunt ſe nihil tā clauſum neq; tā recōditum poſſe hr̄e:qd
nō iſtius cupiditati aptiſſimū prōptiſſimūq; eēt.Tum iſte ab Egte Ro.ſplendido & gratioſo Gn.calidio cu
ius filium ſciebat ſenatorē.p.R.& iudicē eē Equuleos argēteos nobiles:q.Qu.Maximi fuerāt:auferti:pru
dēs huc iā di Iud.emit.n.nō abſtulit:nollē dixiſſe iactabit ſe & his egtabit equuleis emi pecuniā ſolui:Cre
do ēt tabulæ ꝓferenſ eſt tāti:cedo tabulas dilue ſane crimē hoc Calidianum:Dū ego tabulas aſpicere poſ
ſim.Verū tamē qd erat ꝙ Calidius Romæ q̄reſ ſecū tot annos i Sicilia negociaſ abs te ſolo ita eē cōtēptū
ita eē deſpectū ut ēt una cū cæteris Siculis ſpoliareſ?Si emeras:qd erat:qd cōfirmabat ſe abs te argentū eē
petiturū:ſi tibi ſua uolūtate uēdiderat:Tu porro poſſes facere:ut Gn.Calidio nō reddereſ:ꝓferti cū is.L.Si

ſenna defenſore tuo. Tã familiariter uterẽ & cũ cæteris familiarib⁹ ſiſennæ rediſſes. Deniq; nõ opinor ne
gatur te eẽ hoi honeſto:ſed nõ gratioſiori q̃ Gn. Calidi⁹ ẽ. L. Cordio argẽtũ p Potamonẽ amicũ tuũ reddi
diſſe. Qui qdẽ cæteroꝶ cãm apud te difficiliorẽ fecit. Nã tũ te cũ pluribus cõfirmaſſes redditurꝶ. Poſteaquã
Cordius ꝑ teſtimonio dixit te ſibi reddidiſſe:finẽ reddẽdi feciſti:ꝙ itellexiſti te ꝑda de maib⁹ amiſſa teſti
moniũ tamẽ effugerẽ nõ poſſe. Gn. Calido Eqti Ro. p oẽ alios Præ. licuit argẽti hrẽ benefactũ licuit poſſe
domeſticis copiis cũ Magiſtratũ aut aliquẽ ſupiorẽ iuitaſſet ornare & apparare cõuiuiũ multi domi. Gn. Ca
lidii cũ imꝑio ac ꝑtãte fuerũt:nemo inuẽtus ẽ tã amẽs:q illud argentu tã ꝑclarũ ac tã nobile eriperet:nemo tã
audax:q poſceret:nemo tã impudẽs q poſtularet:ut uẽderet. Supbũ ẽ. n. Iud. & nõ ferẽdũ dicere. Pr. in ꝓui
cia hoi honeſto locupleti ſplẽdido uẽde mihi uaſa cælata. Hoc ẽ. n. dicerẽ nõ es dignus tu q habeas:q̃ tã bñ
facta ſunt:meæ dignitatis iſta ſunt. Tu dignior Verres q̃ Callidius:q ut non cõferã uitã:atq; æſtimationẽ tuã
cũ illius neq;. n. ẽ cõferẽda hoc ipm cõferã:quo tu te ſupiorẽ fingis:ꝙ. HS. lxxx. m. diuiſorib⁹ ut Pr. renũcia
re dediſti trecẽta accuſatori ne tibi odioſus eẽt. Ea re cõtẽnis Equeſtrẽ ordinẽ ac deſpicis ea re indignũ tibi
uiſum eſt qcq̃ ꝙ tibi placeret. Caldiũ potius hẽc q̃ te. Iactat ſe iãdudũ de Calidio narrat oibus ſe emiſſe. Nũ
ẽt de. L. Papinio uiro primario locuplete hõeſtoq; Eqte Ro. Thuribulũ emiſti q ꝑ teſtimõio dixit te cum
inſpiciẽdũ popoſciſſes:uulſo Emblemate remiſiſſe:ut intelligatis in hoie itelligẽtiã eẽ nõ auaritiã artificii
cupidũ nõ argẽti fuiſſe. Nec ſolũ in Papinio fuit hæc abſtinẽtia. Tenuit hoc inſtitutũ i Thuribulis oibus q
cũq; i Sicilia fuerũt. Incredibile ẽ aũt q̃ multa & q̃ ꝑclara fuerũt. Credo tũ cũ Sicilia florebat opibus & copiis
magna artificia fuiſſe in ea ꝓuincia. Nã dom⁹ erat ante iſtũ. Pr. nulla paulo locupletior q̃ in domo hæc nõ
eſſent:ẽt ſi ꝑterea nihil eẽt argẽti patella grãdis cũ ſigillis ſimulachris deoꝶ patera:qua mulieres ad res diui
nas uterent Thuribulũ. Hæc aũt oia antiquo ope & ſũmo artificio facta:ut hoc liceret ſuſpicari fuiſſe aliqñdo
apud Siculos æq̃ ꝓportione cætera:ſed qbus multa fortũa ademiſſet. Tũ apud eos rẽmãſiſſe a q religio reti
nuiſſet. Dixi Iud. multa fuiſſe fere apud ſiculos oẽs ego idẽ cõfirmo nũc ne unũ qdẽ eẽ Quid hoc ẽ qd mõ
ſtrũ ꝙ ꝓdigiũ i ꝓuiciã miſimus? Nõne uobis id ægiſſe uideẽ: ut nõ uni⁹ libidinẽ nõ ſuos oculos: ſed oium
auariſſimoꝶ iſanias cũ Romã reuertiſſet exploreret:q ſimul atq; in oppidũ:qdpiã uenerat:imitebãt ſlli cõti
nuo Cibiratici canes:q inueſtigabãt & ꝑſcrutabãt oia ſi qd erat grãde uas & maius opus inuẽtũ læti auferẽ
bãt ſi minus eiuſmodi qppiã uenari poterãt:illa qdẽ certe ꝓ lepuſculis capiebãt:patellæ pateꝛ Thuribula.
Hi quos putatis fletus mulieꝶ:quas lamẽtationes fieri ſolitas eẽ i hiſce rebus:q forſitan uobis paruæ eẽ ui
deanẽ:ſed magnũ & acerbũ dolorẽ cõmouẽt mulierculis ꝑſerti cũ eripiũẽ e manibus ea qb⁹ ad res diuinas
uti cõſueuerũt q̃ a ſuis accepꝛũt:q̃ i familia ſemp fuerũt. Hic nolite expectare:dũ ego hoc crimen agã hoſtia
rim ab Eſchio Tindaritano iſtũ paterã abſtuliſſe. Tharaſone itẽ Tindaritano patellã a Nymphodoro agri
gẽtio Thuribulũ Tũ teſtes ex Sicilia dabo quẽ uolet eligat quẽ ego iterrogẽ de patellis pateris Thuribulis
nõ mõ oppidũ nullũ nulla domus paulo locupletior:exps hui⁹ iniuriæ repieẽ. Qui cũ i cõuiuiũ ueniſſet:ſi
qcq̃ cælati aſpexerat manũ abſtinere Iud. nõ poterat. Gn. põpeius ẽ philo q fuit Tydaritan⁹ is cœnã iſti da
bat apud uillã i Tyndaritão facit:qd Siculi nõ audebãt ille ciuis Ro. ꝙ erat ipunius id ſe facturũ putauit.
Appoſuit patellã i q ſigilla erãt ægregia:iſte cõtiuo ut uidit:nõ dubitauit illud iſigne pænatiũ hoſpitaliũq;
deoꝶ ex hoſpitali mẽſa tollere:ſed tñ qd antea de iſtius abſtinẽtia dixeram:ſigillis auulſis reliquũ argẽtũ ſi
ne ulla auaritia reddidit. Quid Eupolemo Galaeſtio homini nobili Lucullorũ hoſpiti ac ꝑfamiliari qnũc
apud exercitũ cũ. L. Lucullo ẽ nõ idẽ fecit? cœnabat apud eũ argẽtũ illi cæterũ purũ. appoſuerat ne pur⁹ ipſe
relinqreẽ. Duo pocula nõ magna:uerũ tamẽ cũ Emblematis hic quã ſi feſtiuũ Achroama ne ſine corollario
de cõuiuio diſcederet:ibidẽ cõuiuis iſpectantibus Emblemata auellẽda curauit. Neq; ego nũc iſti⁹ facta oia
enarrarẽ conor:neq; op⁹ ẽ nec fieri ullo mõ põt tñmõ uniuſcuiuſq; de uaria iprobitate generis idicia apd
uos & exẽpla ꝓfero. Neq;. n. ita ſe geſſit i his reb⁹ tãquã rõnẽ aliquãdo eẽt redditur⁹:ſed ꝓrſus ita qſi aut re
nũq̃ eẽt futurus:aut quo plura abſtuliſſet. Eo minore ꝑiculo i iudiciũ eſſet uenturus. Qui hæc q̃ dico:iã nõ
occulte ñ ꝑ amicos atq; iterꝑtes:ſed palã de loco ſupiorẽ ageret p iperio & ꝑtãte. Cathinã cũ ueniſſet oppidũ
locuples hõeſtũ copioſum Dionyſiarchum ad ſe Pardioꝶ hoc ẽ ſummũ Magiſtratũ uocari iubet ei palã ĩ
perat:ut oẽ argẽtũ:qd apud quẽq; eẽt Cathine:cõgrendũ curaret ad ſe trãſferendũ philiarchum Centuripĩ
num primũ hoiem genere uirtute pecuniarum hoc idẽ iuratum dicere audiſtis ſibi iſtum negocium de
diſſe atq; ipaſſe ut Cẽturipinis i ciuitate totius Siciliæ:multo maxĩa oẽ argẽtũ cõqnireret:& ad ſe compor
tari iuberet: Agirio ſimiliter iſti⁹ iſpio uaſa Corinthia p Apollodorũ quẽ teſtẽ audiſtis ſyracuſas deportata
ſunt. Illa uero optĩa ẽ:ꝙ cũ ad Haluntium ueniſſet. prætor laborioſus & diligens ipſe in oppidum accede
re noluit:qd erat difficili aſceſſu atq; arduo. Arthagum Haiũtinum hoiem nõ ſolum domi ſuæ:ſed tota
Sicilia i primis nobilẽ uocari iuſſit:ei negociũ dedit. ut quicquid Halunti eſſet argenti celati aut ſi qd ẽt co
rinthiorũ ut oẽ ſtati ad mare de oppido deportareẽ. Aſcẽdit in oppidũ arthagat⁹ hõ nobilis q a ſuis & ama
ri & diligi uellet ferebat grauiter illã ſibi ab iſto ꝓuinciã datã nec qd faceret habebat. pronũciat quid ſibi i
peratũ eẽt. Iubet oẽs ꝓferre quæ haberẽt mœtus erat ſumus ipſe. n. Tyrãnus nõ diſcedebat lõgi⁹ artagathũ
& argentũ i lectica cubanas ad mare iſra oppidum expectabat. Quẽ cõcurſum factũ i oppido putatis:quẽ
clamorẽ:quẽ porro fletũ mulierũ:quæ uiderent equum Troianum itroductum urbẽ capti eẽ dicerent ef
ferri ſynethetis uaſa extorqri alia de mãibus mulierũ effringi multorũ fores reueli clauſtra. Quid. n. puta
tis? ſcuta ſi quãdo cõquirunẽ a priuatis i bello ac tumultu tamen hoĩes inuiti dãt:& ſi ad ſalutem cõmunẽ
dari ſentiũt. ne quẽ putetis ſine maxime dolore argẽtũ cælatum domo:qd alter eriperet:ꝓtuliſſe. Omnia
deferũẽ. Cibiratæ fratres uocãẽ pauca:iprobãt q ꝓbarãt iis cruſtæ aut Emblemata detrahebãẽ:ſic haluntini
excuſſis delitis cum argento puro domũ reuertunẽ. Quod unq̃ iudices huiuſcemodi euerticulũ i illa pro

uincia fuit̃ auertere aliqd de publico q̃ obſcuriſſime per Magiſtratū ſolebant:& aliqd de priuato nonnūq̃
occulte auferebāt:& illi tamē cōdēnabant̃. Et ſi qrius ut ipe me detrahā:illos ego accuſatores puto fuiſſe q
huiuſmodi hoium furta odore. aut aliqd leuiter præſſo ueſtigio pſequebant̃. Nā nos qdē qd facim᷒ i Ver
re:quē i luto uoluptatū totius corporis ueſtigiis iuenimus:p magnū eſt in eū dicere aliqd q pteriēs lectica
paulīſp depoſita nō p pſtigia ſed palā p poteſtatē uno iperio hoſtiatim totū oppidū cōpilarit:ut tamē ut poſ
ſit ſe dicere emiſſe. Artagatho iperat:ut aliqd illis quorū argētū fuerat:nūmorū dicis cā daret. Inuenit Arta
gathus paucos.q uellent accipe his dedit nūmos. Tamē iſte Artigatho non reddidit. Voluit Romæ peter̃
Artagathus Gn. Lētulus Marcellinus diſſuaſit:ſicut ipſum dicere audiſtis:atq; hac tota de re audiſtis. Arta
gathi & Lētuli.teſtimoniū & ne forte hominē & exiſtimetis hāc tantā uim Emblematū ſine cā coaceruare
noluiſſe. Videte quāti nos. Quāti æſtimationē pr.quāti leges & iudicia quanti teſtes ſiculos negociatoreſq;
fecerit. Poſteaq̃ tātā multitudinē collegerat emblematū:ut ne unū qdē cuiq̃ reliqſſet:iſtituit officinā ſyracu
ſis i regiā maximā palā artifices oēs celatores hac Vaſculat os cōuocari iubet & ipe ſuos cōplures habebat
eo cōducit magnā hoium multitudinē mēſes octo cōtinuos opus his nō defuit cū uas nullū fieret.niſi au
reum. Tū illa ex patellis & Turibulis q̃ uellarat ita ſcite i aureis poculis illigabat:ita apte i ſcyphis aureis i
cludebat ut ea ad illā rē nata eē diceres. Ipſe tamē ptor q̃ ſua uigilātia pacē i Sicilia dicit fuiſſe.i hac officina
maiorē partē diei cū Tunica palla ſedere ſolebat:& palliō. Hæc ego iudices nō auderē pferr̃ ni ueterer ne
forte plura de iſto ab aliis in ſermōe quā a me in iudicio audiſſe uos diceretis. Quid.n.eſt q de hac officina
q de uaſis aureis q de iſtius pallio palla nō audierit? Quē uoles de conuentu Syracuſanorū uir; bonū no
minato pducā:nemo erit q hoc ſe aut uidiſſe aut audiuiſſe nō dicat. O tpa o mores nihil nimiū uetus pfe
rā Sunt neſtrum aliquā multi:qui L. Piſonem cognouerit huius. L.piſonis:qui prætor fuit patrem:is cum
eſſe in Hiſpania prætor qua in prouicia occiſus eſt:neſcio quo pacto dum armis exerceret̃ annulus aure᷒
quem habebat fractus eſt:& comminutus cū uellet ſibi annullū facere aurificē ſibi iuſſit uocari i foro ad ſellā
Cordubæ & ei palā appendit aur:hoiem i foro ſellā iubet ponere & facere annulum oibus pſentibus. Ni
miū fortaſſe dicet:aliqs hunc diligentem:hactenus repħendat ſiqs uolet nihil amplius. Verū fuit ei cōcedē
dū filius. L.piſonis erat eius:qui primus de pecuniis de repetūdis legē tulit. Ridiculū eſt nūc de Verr̃ dice
re cum de piſone frugi dixerim:uerumtamē q̃tum iterſit uidete. Iſte cū aliquot Abacorū faceret uaſa aurea
nō laborauit qn nō mō in ſicilia uerumetiā Romæ i iudicio audiret ille in auri Semuncia totā Hiſpaniam
ſcire uoluit. Vnde Pr.annulus fieret. Nimirū autē ut hic nomē ſuum comprobauit:ſic ille cognomen nul
lo modo poſſum oia iſtius facta aut memoria cōſequi:aut oratiōe cōplecti genera ipſa cupio breuiter atti
gere:ut hoc mō me cōmouit Piſonis annulus qd totū effluxerat.quā multis iſtū putatis hominibus hone
ſtis de digitis annulos aureos abſtuliſſe? Nūq̃ dubitauit quotiēſcūq; alicuius aut gēma aut annulo delecta
tus eſt:icredibilē rē dicā:ſed tā clarā ut ipſum negaturū non arbitrer. Cū Valētio eius interpti epiſtola agri
genti allata eſſet caſu ſignū iſte aladuertit in cretula:placuit ei:exqſiuit unde eēt epiſtola:reſpōdit Agrigēto
iſte litteras ad quos ſolebat miſit. Vtis annulus ad ſe.primo quoq; tēpore afferet̃:iſta litteris iſtius patriſfa
milias. L. Titio cuidam ciui Ro.annulus de digito detractus eſt. Illa uero eius cupiditas incredibilis ē. Nā
ut ſingula cōclauia:quæ iſte non mō Romæ ſed omnibus in uillis hēt trecenos lectos optime ſtratos cū
cæteris ornamētis conuiuii:quæreret nimium multa cōparar̃ uideret̃:nulla domus i ſicilia locuples fuit
ubi iſte nō textrinū inſtitueret. Mulier eſt Segeſtana perdiues & nobilis Lamia nomine p trienniū iſti ple
na domo telatū ſtragulam ueſtē cōfecit nihil Cōchilio tinctū. Atalus homo pecūioſius nec uulgo Lilybei
Tricolanus ætnæ Syracuſis Eſchrio Cleomenes Thenomaſtus Pelori Artōides Megiſt᷒ uox me citi᷒ de
fecerit:q̃ nomīa. Ipſe dabat purpurā tātū amici opa:credo iam enim nō libet omnia criminari:quaſi uero
hoc mihi nō ſatis ſit ad crimen:habuiſſe tam multum:quod daret:uoluiſſe deportare tā multa:hoc dēiq;
quod cōcedit:amicorū operis eſſe in huiuſcemodi rebus uſum. Iam uero lectos æratos & cādelabra ænea
num cui præter iſtū ſyracuſis per trienniū facta eſſe exiſtimans?emebat credo. Si tātum uos certiores Iud.
facio quid iſte i puincia Prætor egerit ne cui forte nimiū negligens fuiſſe uideat neq; ſe ſatis cū poteſtatē
habuerit iſtruxiſſe & ornaſſe. Venio nūc nō iam ad furtū nō ad auaritiam non ad cupiditatem.ſed ad eiuſ
modi facin᷒ i quo dii imortales uiolati exiſtimatio atq; auctoritas popu.Roma.nominis iminuta hoſpiti
um ſpoliatū ac pditū abaliēati ſcelere iſtius a nobis oēs Reges amiciſſimi natiōeſq; q in eorū regno ad di
tione ſunt. Nam Reges Syriæ Regis antiochi filios pueros ſcitis Romæ nuper fuiſſe:qui uenerant non p
pter Syriæ regnū. Nam id ſine controuerſia obtinebant:ut a pře & a maioribus acceperant:ſed regnū egy
pti ad ſe & ad Selinē matrē ſuā pertinere arbitrabant̃. Hi poſtq̃ tēporibus popu.Roma excluſis p Senatū
agere q̃ uoluerant:nō potuerūt i ſyriā i regnum patrium pfecti ſunt. Eorū alter qui Antiochus uocat̃:iter
p ſiciliā facere uoluit:itaq; iſto.pr.uenit ſyracuſas hic Verres hæreditatem ſibi ueniſſe arbitratus ē:q in eius
regnū ac manus uenerat iſte & audierat multa ſecū pclara habere:& ſuſpicabatur mittit homini munera
ſatis large hæc ad uſum domeſticum uini olei:quod uiſum erat:etiā tritici qd ſatis eēt d bis Decumis:dei
de ipm regē ad cœnam uocauit exornat ample magnificeq; tridiniū expōit:ea qbus habūdabat plurima
ac pulcherrima uaſa argētea. Nāq; hec aurea nōdū fecerat omnibus curat rebus inſtructū & paratū ſit con
uiuiū. Quid multa Rex ſita diſceſſit:ut & iſtū diligenter ornatū & ſe honorifice acceptum arbitraret̃. Vocat
ad cœnā deinde ipſe ptorē exponit ſuas copias eſſe:argētū nō pauca ēt pocula ex auro:q ut mos eſt regi
us & maxie in ſyria gēmis erāt diſtincta clariſſimis. Erat ēt uas uinariū ex una gēma pergrādi Trula excau
ta cū manubrio aureo. De q̃ credo ſatis idōeū ſatis grauem teſtē. Q. Minutiū dicer̃ audiſtis. Iſte unū qdq;
uas i manus ſumere laudare mirari. Rex gaudere.prætori ſatis iucūdū & gratū illud eē conuiuiū poſteaq̃

ſde diſceſſum ẽ cogitare iſte nihil aliud ꝗ id qđ ipſa res declarauit. Niſi quẽadmodũ Regẽ ex ꝓuicia expo
liatũ expilatũq; dimitteret. Mittit rogatũ uaſa ea ꝗ pulcherria apud illũ uiderat ait ſe ſuis celatorib⁹ uelle
oſtẽdere. Rex q ipſum nõ noſſet: ſine ulla ſuſpitiõe libẽtiſſime dedit. Mittit ẽt trullã gẽmeã rogatũ: uelle eã
diligẽtius cõſiderare: ea quoq; ei mittit. Nũc reliquũ iudices attẽdite quo & uos audiſtis: & Po. Ro. nõ nũc
primũ audiet: & i exteris natiõib⁹ ad ultias terras ꝑuagatum eſt. Candelabrum & gẽmis clariſſimis & opa
mirabili ꝑfectum Reges hi quos dico. Romã cũ attuliſſẽt: ut i Capitolio põerẽt qđ nõdum ẽt ꝑfectũ tẽplũ
offẽderãt: neq; põere neq; uulgo oſtẽderẽ ac ꝓferre uoluerunt: ut & magnificẽtius uideret: cum ſuo tpe i
cella iouis Maximi põeret: & clari⁹ cum pulchritudo eius recẽs ad oculos hoium atq; itegra ꝑueniret: ſta
tuerũt id ſecũ i ſyriã reportare: ut cum audiſſent ſimulachꝝ iouis. O. Maximi dedicatũ Legatos mitterẽt q
cũ cæteris rebus illũ quoq; eximiũ atq; pulcherrimũ donũ i Capitoliũ afferrẽt: ꝑuẽit res ad iſtius aures ne-
ſcio quõ nã rex id celatũ uoluerat: nõ quo qꝗ̃ metueret aut ſuſpicaret: ſed ut ne multi illud ante ꝑciperẽt
oculis ꝗ. P. R. iſte petit a rege & cõplurib⁹ uerbis rogat ut id ad ſe mittat cupe ſe dicit iſpicere neq; ſe aliis ui
dẽdi poteſtatẽ eẽ facturꝗ. Antiochus q aio & puerili eẽt & regio nihil de iſtius iprobitate ſuſpicat⁹ ẽ: iperat
ſuis ut i ꝓtoriũ iuolutũ ꝗ occultiſſime deferrẽt. Quo poſtea ꝗ attulerũt: iuolucriſq; reiectis cõſtituerunt iſte
clamare cœpit dignã rẽ eẽ regno ſyriæ dignã regio munere: dignã Capitolio. Et. n. erat eo ſplẽdorẽ q ex cla
riſſimis & pulcherrimis gẽmis eẽ debebat ea uarietate opeꝝ. Vt ars certare uideret: cum copia & magnitu
dine ut itelligi poſſet nõ ad hoium apparatum: ſed ad ampliſſimi tẽpli ornatũ eſſe factũ: q cũ ſatis iã perſpe
xiſſe uideret. Tollere icipiunt: ut referrent iſte ait ſe uelle illud ẽt atq; ẽt cõſiderare nequaꝗ̃ ſe eẽ ſatiatum: iu
bet illos diſcedere: & Cãdelabrũ relinquere ſic illi tũ inães ad Antiochum reuertunt. Rex prio nihil metue
re. Nihil ſuſpicari. Dies unus alter plures nõ referri. Tum mittit Rex ad iſtũ: ſi ſibi uideat: ut reddat. Iubet
iſte poſteri⁹ ad ſe reuerti miꝝ illi uideri mittit iteꝝ: nõ reddit. Ille hoiem appellat rogat: ut reddat hos ho-
minis iſignemq; ipudentiam cognoſcite: qđ ſciret quodq; ex ipſo Rege audiſſet i Capitolio eſſe ponẽdũ:
qđ I. O. M. qđ. Po. Ro. ſeruari uideret id ſibi ut dõaret rogare. Et uehemẽter petere cœpit. Cũ ille ſe & reli
gione iouis capitolini: & hoium exiſtimatiõe ipediri diceret qđ multæ natiões teſtes eſſent illius opis ac
muneris. Iſte hoi minari acerrime cœpit: ubi uidet eũ nihilominꝰ minis ꝗ ꝓcib⁹ ꝑmoueri repẽte hoiem
de ꝓuicia iubet ante noctẽ diſcedere: ait ſe cõperiſſe piratas i ſiciliã ex ei⁹ regno eẽ uẽturos. Rex maximo cõ
uentu ſyracuſis i foro neqs forte me i crimie obſcuro uerſari atq; effingerẽ aliqđ ſuſpitiõe hoium arbitret
inquã ſyracuſis flens ac deos hoieſq; cõteſtatus clamare cœpit. Cãdelabrum factũ e gẽmis qđ i capitoliũ
miſſurus eſſet qđ in tẽplo clariſſimo. Po. Ro. mõumẽtum ſuæ ſocietatis amicitiæq; eẽ uoluiſſet: id ſibi. C.
Verrẽ abſtuliſſe. De cæteris opibus ex auro & gẽmis: qꝗ ſua penes illũ eẽnt: ſe nõ laborare hoc ſibi eripi mi
ſeꝝ eſſe & indignũ id & ſi antea mente & cogitatiõe ſua fratriſq; ſui conſecratum eẽt: tamen tũ ſe in illo cõ
uentu ciuium Ro. dare donare dicare conſecrare. I. O. M. teſteq; ipſum iouẽ ſuæ uoluntatis & religiõis ha
bere. Quæ uox quæ latera: quæ uires huius unius criminis q̃rimoniã poſſint ſuſtinere? Rex Antiochus q
Romæ ante oculos oium noſtrũ biẽnium fere comitatu regio atq; ornatu fuiſſet is cum amicus & ſoci⁹
Po. Ro. amiciſſimo patre auo maioribus antiquiſſimis & clariſſimis Regibus opulẽtiſſimo & maximo re
gno præceps e ꝓuicia. Po. Ro. exturbatus ẽ. Quemadmodũ hoc accepturas nationes exteras quemadmo
dum huius tui facti famã i regna aliorum atq; i ultimas terras peruenturã putaſti: cũ audierint a prætore
Po. Ro. i prouicia uiolatum regem ſpoliatum hoſpitem eiectum ſocium. P. R. atq; amicũ. Nomẽ ueſtrum
Po. q. Ro. odio atq; acerbitati ſcitote i natiõibus exteris iudices futurũ: ſi iſtius hæc tãta iniuria ipũita diſceſ
ſerit ſic omnes arbitrantur præſertim cum omnino fama de noſtrorũ hoium auaritia & cupiditate pcre-
buerit nõ iſtius ſolius eẽ facinus: ſed eorum etiam q approbauerit. Multi reges multæ ciuitates multi pri
uati opulenti hac potẽtes habẽt profecto i animo. Capitolium ſic ornare ut templi dignitas imperiiq; no
ſtri nomen deſiderat. Qui ſi itellixerint iteruerſo rgali hoc dono grauiter nos tuliſſe grata ſorte uobis po
pu. q. Ro. ſua ſtudia ac dono arbitrabunt: ſin hoc uos in rege tam nobili in re tam eximia iniuria tã acer-
ba neglexiſſe audierint nõ erũt tam amentes ut operam curã pecuniã impendant in ea res: qs uobis gra
tas fore nõ arbitrent. Hoc loco. Qu. Catule te appello: loquor enĩ de tuo clariſſimo pulcherrimoq; mo-
numẽto nõ iudicis ſolũ ſeueritatem i hoc crimine: ſed ꝓpe inimici atq; accuſatoris uim ſuſcipere debes: tu
us ẽ enĩ honos in illo templo. S. p. q. Ro. beneficio tui nominis æterna memoria ſimul cũ tẽplo illo cõſer
uatur. Tibi hæc cura ſuſcipienda tibi hæc opera ſumẽda ẽ: ut capitolium quomõ magnificẽtius ẽ reſtitutũ
ſic copioſus ornatũ ſit: ꝗ ſuit: ut illa flamma diuinitus extitiſſe uideat: nõ quæ deleret. I. O. M. Templũ: ſed
quæ præclarius magnificentiuſq; depoſceret. Audiſti. Qu. Minutiũ Rufum dicere domi ſuæ diuerſatũ eſ
ſe antiochum Syracuſis: ſe illud ſcire ad iſtũ eſſe delatum ſe ſcire non redditum: audiſti & audies oẽs e cõ
uentu ſyracuſano q ita dicant: ſeſe audiẽtibus illud. I. O. M. dicatũ eẽ ab rege antiocho & cõſecratum. ſi iu-
dex non eẽs: & hæc ad te delata res eſſet: te potiſſimum hoc pſeq te petere & agere oporteret. Quare ñ du
bito quo aio iudex huius criminis eẽ debeas: q apud aliũ iudicẽ multo acrior ꝗ ego ſum actor accuſatorq;
eẽ deberes. Vobis autẽ Iudices qđ hoc indignius aut qđ minus ferendum uideri poteſt. Verres ne habe
bit domi ſuæ Candelabrum. I. O. M. gẽmis aureoq; ꝑfectũ: cuius fulgore collucere atq; illuſtrari. I. O. M. tẽ
plũ oportebat: id apud iſtũ in eiuſmodi conuiuiis cõſtitueretur quæ domeſticis ſtupris flagitiiſq; flagrabũt
i iſtius Lenõis turpiſſimi domo ſimul cũ cæteris Chelidonis hæreditatis ornamẽtis Capitolii ornamẽta
ponent: Quid huic ſacri unꝗ̃ ſoꝛ aut fuiſſe religioſi putatis: q nunc tãto ſcelere ſe obſtrictum eſſe ñ ſenti-
at. qui i id iudiciũ ueniat: ubi ne præcari quidem. I. O. M. atq; ab eo auxilium petere more omnium poſ
ſit: a quo ẽt dii imortales ſua repetũt i eo iudicio quod hominibus ad⁹ ſuas repetundas eſt conſtitutũ: ml

ramur Athenis Mineruã Deli Apollinẽ Iunonẽ Sãi Pergami Dianã multos ꝑterea ab iſto deos tota Aſia
Græciaq; uiolatos q Capitolio manus abſtinere nõ potuerit: Quod priuati hoĩes de ſuis pecũiis ornãt or
naturiq; ſunt id.C.Verres ab regibus ornari paſſ⁹ nõ ẽ.Itaq; hoc nefario ſcelere cõcepto nihil poſtea tota ĩ
ſicilia neq; ſacri neq; religioſi eẽ duxit.Ita ſeſe ĩ ea ꝓuĩcia ꝑ triẽniũ geſſit:ut ab iſto ñ ſolũ hoĩb⁹: uerumetiã
diis ĩmortalib⁹ bellũ ĩdictũ putaret.Segeſta ẽ oppidũ peruet⁹ ĩ Sicilia iudices qd ad Aenea fugiẽte a Troia
atq; ĩ hæc loca ueniẽte coditum dẽonſtrãt.Itaq; Segeſtãi nõ ſolũ ꝑpetua ſocietate atq; amicitia uerũetiã co
gnatiõe ſe cum.p.R.cõiũctos eẽ arbitrant.Hoc quõdã oppidũ cũ illa ciuitas cũ pœnis ſuo noie ac ſua ſpõte
bellaret:a Carthaginẽſibus ui captũ atq; deiectũ ẽ.Oiaq; q̃ ornamẽto ibi eẽ poſſent.Carthaginẽ ſũt ex illo
loco deportata:fuit apud Segeſtãos ex ære Simulachrũ Diãæ tũ ſumma atq; antiqſſima ꝑditum regione
tũ ſingulari opa artificioq; ꝑfectũ.Hoc trãſlatũ Carthaginẽ locũ tãtũ hoĩeſq; mutarat.religionem qdẽ priſti
nã cõſeruabat.Nã pp eximiã pulchritudinẽ ẽt hoſtibus digna quã ſanctiſſime colerẽt uidebat.Aliquot ſæ
culis poſt.P.Scipio bello punico tertio Carthaginẽ cœpit qua in uictoria uidere hoĩs uirtutẽ & diligẽtiã ut
& domeſticis ꝑclariſſimæ uirtutis exẽplis gaudeatis & eo maiore odio dignã iſtiuſ icredibilẽ audaciã iudi
cetis.Cõuocatis ſiculis oĩbus qd diutiſſimæ ſæpiſſimeq; Siciliã uexarã a Carthaginẽſib⁹ nouerat iubet oĩa
conqri:ſibi pollicet magne curæ fore ut oĩa ciuitatibus q̃ cuiuſq; fuiſſem reſtituerent.Tũ illa q̃ fuerãt quõ
dã himera ſublata de qbus antea dixi Thermitanis ſunt reddita.Tũ alia Gelẽſibus alia Agrigẽtinis:ĩ qb⁹
etiã ille nobilis Taur⁹ quẽ crudeliſſimus oĩum Tyrãnoꝝ Phalaris habuiſſe dicit:quo uiuos ſupplicii cãdi
mittere hoĩes & ſubicere flãmã ſolebat:quẽ Taurũ Scipio cũ redderet Agrigẽtinis dixiſſe dr:equũ eẽ illos
cogitare utrũ eẽt Siculis utilius ſuiſne ſeruire an.P.R.obtẽpare cũ idẽ mõumẽtũ & domeſticæ crudelitatis
& noſtræ mãſuetudinis haberent.Illo tpe maxima cũ cura Segeſtanis hæc ipſa Diana de q̃ dicimus.red
dit:reportat Segeſtã:in ſuis antiquis ſedibus ſumma cum gratulatiõe ciuium & lætitia repõit.Hæc erat
repoſita Segeſtæ ſane excelſa in Baſi in qua grãdibus litteris.P.Africani nomẽ erat icisum eũq; Carthagi
ne capta reſtituiſſe ꝑſcriptũ:colebat a ciuibus ab omnib⁹ aduenis uiſebat.Cũ qſtor eſſem nihil mihi ab il
lis eſt demõſtratũ prius.Erat admodũ amplũ & excelſum ſignum cũ ſtola:uerũtamẽ inerat in illa magni
tudine ætas atq; habitus uirginalis ſagittæ pẽdebãt ab humero ſiniſtra manus retinebat arcũ dextra ardẽ
tem facem præferebat:hæc cũ iſte ſacrorũ omnium hoſtis religionũq; prædo uidiſſet:quaſi ipſe illa facere
percuſſus eẽt:ita flagrare cupiditate atq; amẽtia cœpit.Impat magĩratibus iſte ut eã demoliantur & ſibi dẽt
nihil ſibi gratius oſtẽdit futuꝝ.Illi uero dicere id ſibi nephas eẽ:ſeq; tũ ſumma religiõe tum ſummo mœ
tu legum & iudiciorum teneri.Iſte tũ petere ab illis tũ minari tũ ſpẽ tum mœtũ oſtẽdere:Opponebant illi
interdũ nomẽ Africani donũ.P.Ro.illud eẽ dicebant nihil ſe in eo poteſtatis habere:qd impator: clariſſi
mus Vrbe hoſtiũ capta monumẽtum uictoriæ.P.R.eẽ uoluiſſet.Cum iſte nihilo remiſſus atq; etiam mul
to uehemẽtius inſtaret quotidie:res agit in Senatu:uehementer ab oĩbus reclamatur.Itaq; illo tpe ac pri
mo iſtius aduentu pernegat:poſtea qcquid erat oneris in nautis remigibus exigẽdiis in frumento iperã
do Segeſtanis præter cæteros imponebat aliquãto amplius:q̃ ferre poſſent.Præterea magiſtrat⁹ eoꝝ euo
cabat.Optimũ & nobiliſſimũ quẽq; ad ſe accerſebat:circũ omnia ꝓuinciæ loca rapiebat ſigillatim unicuiq;
calamitati fore ſe denunciabat uniuerſam ſe funditus illã uerſurũ eſſe ciuitatẽ minabatur.Itaq; aliquãdo
multis malis magnoq; mœtu uicti Segeſtani Pr.Impio parẽdũ eẽ decreuerunt: magno cũ luctu & gẽitu
totius ciuitatis multis cũ lachrymis & lamẽtatione uiroꝝ mulierũq; oĩum Simulachrũ Dianæ tollendum
locat.Videte q̃ta religiõe fuerit apud Segeſtãos reptũ eſſe iud.neminẽ ſcitote neq; liberꝝ neq; ſeruũ:neq;
ciuẽ:neq; pegrinũ q̃ illud ſignũ auderet attigere barbaros quoſdã Lilybeos ſcitote aduocatos eẽ oparios
hi deniq; illud ignari potius negocii ac religiõis mercede accepta ſuſtulerũt.Quod cũ ex oppido exporta
ret quẽ cõuentũ mulierũ factũ eſſe arbitramini:quẽ fletum maioꝝ natuſquoꝝ:nõnulli ẽt illum diem me
moria tenebant.Cũ illa eadẽ Diana ſeſtam Carthagine reuecta uictoriam po.Ro.reditu ſuo nunciaſſet.
Quã diſſimilis hic dies illi tpi uidebat.Cum Impator.p.R.Vir.clariſſi.deos patrios reportabat Segeſtãis
ex urbe hoſtium recuperatos:nũc ex urbe ſociorũ pr.eqdẽ po.Ro.turpiſſimus atq; impuriſſimus eoſdem
illos deos nefario ſcelere auferebat.Quid hoc tota ſicilia ẽ clarius:q̃ Segeſtanas matronas & uirgĩes cõue
niſſe cũ Diana exportaret ex oppido:unxiſſe unguẽtis cõpleſſe coronis & floribus thure odoribuſq; icẽſis
uſq; ad agri fines ꝓſecutus eẽ:Hãc tu tãtã religionẽ ſi cũ impio ꝓpter cupiditatẽ atq; audaciã nõ timeſcebas
nec nunc qdem ĩ tanto tuo liberorumq; tuorũ piculo ꝑhorreſcis:quẽ tibi aut hoĩem inuitis diis immortali
bus aut uero deũ tãtis eorum religionibus uiolatis auxilio futurũ putas:Tibi illa Diana ĩ pace atq; in otio
religionẽ nullã attulit:quæ cũ duas urbes ĩ qbus locata fuerat:captas ĩcenſaſq; uidiſſet bis ex duorum bel
lorũ flãma ferroq; ſeruata ẽ:quæ Carthaginẽſium uictoria loco mutato religionẽ tamẽ nõ amiſit.p.Africa
ni uirtute religionẽ ſimul cũ loco recupauit.Quo qdẽ ſcelere ſuſcepto cũ inanis eẽt baſis & ĩ ea.p.Africani
nomẽ ĩciſum res ĩdigna atq; ĩtollerãda uidebatur oĩbus nõ ſolũ religiones eẽ uiolatas.Verũetiã.p.Africa
ni uiri fortiſſimi rerũ geſtarũ gloriã memoriã uirtutis mõumẽta uictoriæ.C.Verrẽ ſuſtuliſſe:Quod cũ iſti re
nũciaret de baſi ac litteris exiſtimauit hoĩes ĩ obliuionẽ totius negocii eẽ uẽturos ſi eẽt baſim tãq̃ iudicẽ
ſui ſceleris ſuſtuliſſet.Itaq; tollendã iſtius impio locauerunt quæ uobis locatio ex publicis ſegeſtãorũ litte
ris priore actiõe recitata ẽ.Te nũc.p.ſcipio te ĩq̃ lectiſſimũ ornatiſſimũq; adoleſcẽtẽ appello abs te officiũ
tuũ debitũ generi & noſ regro & flagito.Cur ꝓ iſto qlaudẽ honorẽq; familiæ uræ depeculatus ẽ:pugnas:
Cur eũ defenſum eẽ uelis:Cur ego tuas partes ſuſcipio:Cur tuum onus ſuſtineo.M.Tul.p.Africãi mo
numẽta requirit.p.Scipio eum q illa ſuſtulit:defendit:cum mos a maioribus traditus ſit:ut monumenta
maiorũ ita ſuorũ qſq; defendat ut ea ne ornari qdem noĩe alieno ſinat:tu iſti aderis:qui non obſtruſit aliq

ex parte monumenta.P.Scipiõis ſed funditus ſuſtulit:ac deleuit.Quis nã igit̃ ꝑ deos imortales tuebit̃.p.
Scipiõis memoriã mortui:q̃s monumenta atq̃ ĩdicia uirtutis ſi tu ea relĩq̃s:ac deſeris:neq̃ ſolũ ſpoliata il
la patiere:ſed ẽt eorũ ſpoliatorẽ uexatorẽq̃ defẽdes:adſũt Segeſtani Cliẽtes tui ſocii.p.R.atq̃ amici certio
rẽ te faciũt.P.Africanũ Carthagie deleta ſimulachrũ Dianæ maioribus ſuis reſtituiſſe id.q̃ apd Segeſtãos
eis ĩperatoris noĩe poſitũ ac dedicatũ fuiſſe.Hoc Verrẽ deoliẽdũ & aſportãdũ nomẽq̃ oĩno.P.Scipiõis de
lendũ tollendũq̃ curaſſe orãt:atq̃ obſecrãt:ut ſibi religionẽ generi tuo laudem gloriãq̃ reſtituas:ut qd ex
urbe hoſtiũ ꝑ.P.Africanũ recuperarint id ꝑ te ex ꝓdonis domo cõſeruare poſſint.Quid aut his reſpõdere
honeſte potes aut illi facere niſi ut te:ac fidem tuã ĩplorẽt.Adſũt & ĩplorãt.Potes domeſticæ laudis amplı
tudinẽ.Scipio tueri potes oĩa in te ſunt:q̃ aut fortuna hoĩbus aut natura largit̃.Nõ ꝓtereundo fructũ offi
cii tui.Nõ alienã mihi laudẽ appeto:nõ ẽ pudoris mei.P.Scipiõe florẽtiſſimo adoleſcente uiuo & ĩcolumi
me ꝓpugnatorẽ monumentoꝝ.Scipiõis defenſorẽq̃ ꝓfiteri.Quãobrem ſi ſuſcipis domeſticæ laudis pro
ciniũ:me nõ ſolũ ſilere de uris monumentis oportebit:ſed ẽt lætari.P.Africani eiuſmõi eſſe fortunas mor
tui:ut eius honos ab iis q ex eadẽ familia ſũt defendat̃:neq̃ ullũ aduẽticiũ reqrat̃ auxiliũ.Si iſti⁹ amicitia te
ĩpediet:ſi hoc qd abs te poſtulo ad officiũ tuũ minus ꝑtinere arbitrabere:ſuccedã ego Vicarius tuo muef
ſuſcipiã ptes q̃s alienas eẽ arbitrabat̃.Ne iſta ꝓclara nobilitas deſinat q̃ri.P.R.hoĩbus nouis atq̃ iduſtriis li
bẽter honores mãdare:ſempq̃ mãdaſſe.Nõ eſt q̃rendũ i ea ciuitate q̃ ꝓp uirtutẽ oĩb⁹ natiõibus ĩperat uir
tutẽ plurimũ poſſe.Si apud alios imago.p.Africãi ornẽtur alii mortui uirtute ac noĩe.Talis ille uir fuit ita
de.p.R.meritus ẽ:ut nõ uni familiæ:ſed uniuerſæ ciuitati cõmẽdat⁹ eẽ debeat.Eſt aliq̃ mea pars uirilis qd
eius ciuitatis ſum:quã ille amplã illuſtrẽ clarãq̃ reddidit ꝓcipue q i his artibus ꝑ mea pte uerſor quaꝝ ille
priceps fuit.Aequitate:Induſtria.Temperãtia:defenſiõe miſeroꝝ odio ĩproboꝝ:quæ cognatio ſtudioꝝ
& artium ꝓpemodum nõ minus ẽ cõiũcta:q̃ iſta qua uos delectamini generis & nominis.Repeto abs te
Verres monumentum.p.Africani:cãm Siculorũ q̃ ſuſcepi:relinquo iudiciũ de pecũiis repetũdis ut ſit hoc
tpe.Segeſtanorũ iniuriæ negligant̃ Baſis.p.Africani reſtituat̃:nomẽ ĩuictiſſimi Imperatoris ĩcidat̃:ſignũ
pulcherrimũ.Carthagine captum reponat̃.Hæc abs te non ſiculorum defenſor nõ tuus accuſator:nõ.Se
geſtani poſtulant:ſed is q laudem gloriãq̃.p.Africani tuendam conſeruãdamq̃ ſuſcepit.Nõ uereor ne
hoc officium meum.p.Seruilio iudici nõ ꝓbẽ q cũ res maximas geſſerit monumentaq̃ ſuarũ rerũ maxie
conſtituat:atq̃ in his elaboret:ꝑfecto uolet hæc non ſolum ſuis poſteris.Verumetiam oĩbus Viris fortib⁹
& bonis ciuibus defendenda nõ ſpolanda i ꝓbis tradere.Nõ uereor ne tibi.Qu.Catule diſpliceat:cui⁹ am
pliſſimũ in orbe terrarũ clariſſimũq̃ mõumentum ẽ q̃ plurimos eẽ cuſtodes mõumẽtorum putare oẽs bo
nos alienæ gloriæ defenſionẽ ad officium tuum pertinere.Et qdem cæteris iſti⁹ furtis atq̃ flagitiis ita mo
ueor:ut ea repræhendenda tãtũ putẽ.Hic uero tãtũ dolore afficior:ut nihil mihi idignius nihil minꝰ ferẽ
dũ eẽ uideat̃.Verres Africãi mõumẽtis domũ ſuã plenã ſtupri plenã flagitii plenã dedecoris ornabit.Ver
res tẽperãtiſſimi ſanctiſſimiq̃ uiri monumẽtũ.Dianæ ſimulachrũ uirgis i ea domo collocabit.In q̃ ſp me
retriciæ Leoniũq̃ flagitia uerſant̃:ad hoc ſolũ Africani monumentũ uiolaſti:Quid a Thindaritãis nõ eiuſ
dẽ Scipiõis beneficio poſitũ ſimulachrũ mercurii pulcherrime factũ ſuſtuliſti:At quẽadmodũ dii immor
tales q̃ audacter q̃ libidinoſe q̃ impudẽter.Audiſtis nuꝑ dicere legatos Thindaritãos hoĩes hõeſtiſſimos
ac principes ciuitatis mercurium q ſacris anniuerſariis apud eos ac ſumma religiõe colerent̃:quẽ.p.Africa
nus Carthagine capta Thindaritanis nõ ſolũ ſuæ uictoriæ:ſed ẽt illorũ fidei ſocietatiſq̃ mõumentũ ac idi
cium dediſſet:huius ui ſcelere imꝑioq̃ eẽ ſublatũ.Qui ut primũ in illud oppidum uenit:ſtatim tanq̃ ita fie
ri nõ ſolum oportere:ſed ẽt neceſſe eẽt tanq̃ hoc Senatus mandaſſet.p.q̃.R.iuſſiſſet:ita cõtinuo ſignũ ut
demolirentur:& meſſanam deportarent imperauit.Quod cum illis q aderant indignum:q audiebat ĩcre
dibile uideretur non ẽ ab iſto primo illo aduentu ꝑſeueratum.Diſcedens mãdat proagoro Sopatreo cui⁹
uerba audiſtis:ut demoliat̃:cum recuſaret:uehementer minat̃ ita cum ex illo oppido ꝓficiſcitur proago
rus refert rem ad Senatum uehementer undiq̃ reclamat̃.Ne multa iterũ iſte aliq̃to poſt ad illos uẽit quæ
rit cõtinuo de ſigno:rñdet̃ ei Senatũ nõ ꝑmittere:pœnã capitis conſtitutã ſi in iuſſu Senatus q̃ſquã attigiſ
ſet:ſimul religio cõmemorabat̃.Tum iſte quã mihi religionẽ narras:quam pœnã:quem Senatũ:uiuum
te nõ relinquã:moriere uirgis niſi ſignũ traditur:ſopater iterũ flens ad Senatum defert iſti⁹ cupiditatẽ mi
naſq̃ demonſtrat Sẽatus ſopatro reſpõſum nullũ dat ſed cõmotus ꝑturbatuſq̃ diſcedit.Ille Pr.accerſitus
nuncio rem demonſtrat negat ullo mõ fieri poſſe.Atq̃ hæc nihil.n.ꝓtermittendũ De iſtius impudẽtia ui
detur.Agebãtur in cõuentu palam de ſella ac de loco ſuperiore.Erat hyemis ſumma tempeſtas:ut ipſum
ſopatrum dicere audiſtis:perfrigida:hymber maximus cum iſte imperat lictoribus ut ſopatrum de porti
cu in q̃ ipſe ſedebat præcipitem in forũ deiiciant nonduniq̃ conſtituant.Vix erat hoc plane ẽt imꝑatũ cũ
illum ſpoliatũ ſtipatũq̃ lictoribus uideres omnes ideo putabãt ut miſer atq̃ innocens uirgis cederetur:fe
fellit hæc omnes opinio:uirgis iſte cederet ſine cã ſociũ.p.R.atq̃ amicum nõ uſq̃ eo iprobus:nõ oĩa ſunt
in uno eo uitia:nũq̃ fuit crudelis leuiter hoĩem clemẽterq̃ accepit.Equeſtres ſunt i medio foro marcello
rum ſtatuæ ſicuti fere in cæteris oppidis ſiciliæ ex quibus iſte.C.Marcelli ſtatuã delegit cuius officia i illa
ciuitate totaq̃ ꝓuincia recentiſſima erant & maxima:i ea ſopatrum hoĩem tum domi nobilẽ tũ ſummo
magſtatu ꝓditũ diuaricari ac deligari iubet.Quo cruciatu ſit affectus uenire in mẽtẽ neceſſe ẽ oĩbus cũ eẽt
uinctus nudus in aere in hymbri in frigore nec tñ finis huic iniuriæ crudelitatiq̃ fiebat dõec popul⁹ atq̃
uniuerſa multitudo atrocitate rei miſericordiaq̃ cõmota ſenatũ clamore coegit ut & ſimulacrũ illud mer
curii polliceret̃.Clamabãt fore ut ipi ſeſe dii imortales ulciſcerent̃.hominẽ itera ꝑire innocẽtẽ nõ opor
tere.Tũ frequẽs ſenatus ad eum uenit polliceretur ſignum.Ita ſopater de ſtatua.C.Marcelli cũ iam pene

ob ſuſtuliſſet uix uiuus auferſ. Nō poſſum diſpoſite iſtum accuſare: ſi cupiā: opus ē nō ſolū ingēio uerūetiā artificio quodā ſingulari. Vnū hoc crimē uidetur eē: & a me ꝑ uno ponit̃. De mercurio Thindaritāo plura ſunt: ſed ea quo pacto diſtinguere ac ſeparare poſſim: neſcio. Eſt pecuniaꝵ captaꝵ: qd ſignū a ſociis pecūiæ magnæ ſuſtulit̃: ē peculat᷑ qd publiche. P. R. ſignū de ꝑda hoſtiū capti poſitū ipetatoris nři noie nō dubitauit auferre ē: maieſtatis qd ipeni nři gloriæ reꝵq̃ geſtaꝵ monumēta euertere atq̧ aſportare auſus ē: ſceleris qd religiōes maxīs uiolauit ē: credulitatis qd i hoiem inocētē l ſociū noſtrū atq̧ amicū nouū ac ſingulare ſuplicii gēus excogitauit. Illud uero qd ſit iā nō queo dicere: quo noie appellē neſcio qd ē. C. Marcelli ſtatua: qd ē hoc? pronus ne qd erat? qd tu? quo id ſpectat? utrū es res ad opē an ad calamitatē Cliētiū atq̧ hoſpitū ualere debebat? an ut hoc oſtēderes cōtra uim tuā l patronis nihil ꝑſidii eē. Quis hoc nō itelligeret in iprobi ꝑſentis iperio maiorē eē ui q̃ l bonoꝵ abſentiū ꝑtocinio? An uero ex hoc illa tua ſingularis ſignificat̃ iſolētia ſupbia cōtūacia detrahere uidelicet aliqd te de magnitudie marcelloꝵ putaſti. Itaq̧ nūc ſiculorū Marcelli nō ſūt patroni. Verres i eorū locū ſubſtitutus ē. Quā l te tātā uirtutē eſſe aut dignitatē arbitratus es: ut conarere Cliētelā tā illuſtrē tā ſplēdidæ pꝛuīciæ traſducere te auferre a certiſſimis antiquiſſimiſq̧ patronis? Tu iſta ſtultitia nequa iertia non mō totius ſiciliæ: ſed unius tenuiſſimi Siculi cliēteli tueri poteſt? Tibi Marcelli ſtatua ꝑ patibulo i cliētes marcelloꝛū fuit. Tu ex illi᷑ honore l eos ipſos q honorē illi habuerāt ſupplicia q̄rebas. Quid poſtea: qd tandē tuis ſtatuis fore arbitrabare. An uero id qd accidit: nam Thindaritani ſtatuam iſtius q̄ ſibi pp marcellos altiore etiā baſi poni iuſſerat deturbarunt ſimul ac ſeceſſum iſtius audierūt. Dedit igit̃ tibi fortūa Siculorū. C. Marcellū lu. ut cuius ad ſtatuā Siculi te Pr. alligabāt̃ ei᷑ religiōi te eūdem uinctū aſtrictūq̧ dedamus. Ac ꝑmo lu. hoc ſignū Mercurii dicebat iſte Thindaritanos. C. Marcello huic Aeſernue uēdidiſſe: atq̧ hoc ſua ca ēt marcellū ipm ſpabat eē dictutū: qd nūq̄ mihi uеriſimile uiſum ē. Adoleſcētem illo loco natū patronū ſiciliæ nomē ſuū ad traſlationem criminis cōmodaturū. Verūtn̄ iſta res mihi tota ꝑuiſa atq̧ ꝑcauta eſt: ut ſi maxie eſſet iuēctus: q i ſe ſuſcipe iſti᷑ culpā crimēq̧ cuperet: nō is ꝑficere nihil poſſet. Eos. n. teſtes adduxi: & eas lřas deportauimus de iſti᷑ facto nemini dubiū eē poſſet. Publicæ lřæ ſūt: dportarū eē mercuriū meſſanā ſumptū publico: dicūt q̃ ꝑfuiſſe huic negocio publice legatū Poleā: qd is ubi ē: p̃ſto ē teſtis ē. Proagori Sopatri iuſſo. Quis ē hic: q ad ſtatuā aſtrictus ē: qd is ubi eſt: uidiſtis hoiem & uerba eius aud ſtis: demoliēdū curauit. Demetrius Gymnaſiarch᷑ q is ei loco præerat: qd hoc nos diximus: imo uero ipe ꝑſens Romæ nup ipm eē pollicitū ſeſe id ſignū Legatis eſſe redditurū ſi ei᷑ rei teſtificatio tolleret̃ cautūq̧ eos eē teſtimoniū nō eē dicturos. Dixit hoc apd nos: zoſippus & Hiſmēias hoies nobiliſſimi & pricipes Thindaritāæ ciuitatis. Quid Agrigēto: nōne eiuſdē Scipiōis mōumentū ſignū Apollonis pulcherrimū cuius i fœmie literulis minutis argēteis Myrōis nomē erat i ſcriptū ex Eſculapii religioſiſſimo fano ſuſtuliſti: qd iſti lu. cū clā feciſſet: cū ad ſuū ſcelus illud furtūq̧ nefarios quoſdā hoies iprobos Duces atq̧ adiutores adhibuiſſet uehemēter cōmota ciuitas ē. Vno eodē tpe agrigētini bñficiū Africāi religionē domeſticā ornamētū urbis idiciū uictoriæ teſtimoniū ſocietatis reqrebāt. Itaq̧ ab illis q pricipes i ea ciuitate erāt ꝑcipit̃: & negociū dat̃ q̃ſtoribus & Aedilibus ut noctu uigilias agerēt ad ædes ſacra. Et. n. iſte Agrigēti credo ꝑ multitudie illorū holum atq̧ uirtute & qd ciues Ro. uiri fortes ac ſtrenui & honeſti ꝑmulti i illo oppido cōiunctiſſimo aio cū ipſis Agrigētinis uiuūt ac negociant̃ nō audebat pallā tollere aut poſcere quæ placebāt. Herchulis templum eſt apud Agrigentinos nō lōge a foro ſane ſanctū apd illos & religioſū ibi ē ex ære ſimulachrum ipſius Herculis quo nō facile quicq̄ dixerim me uidiſſe pulchrius: tametſi nō tā multum in iſtis rebus intelligo q̄ multa uidi: uſq̧ eo lu. ut rictus eius ac mētum ſit paulo atrocius quod i ꝑcibus & gratulationibus nō ſolum id uenerari uerūetiā oſculari ſolēt. Ad hoc tēplum cum eēt iſte Agrigenti duce Timarchide repēte nocte itēpeſta ſeruorū armatorū fit cōcurſus atq̧ i petus: clamor a uigilibus faniq̧ cuſtodibus tollit̃ q primo cū obſiſtere ac defendere cōarent̃ male mulctari clauis ac fuſtib᷑ repellūt̃. Poſtea cōuulſis repagulis effractiſq̧ ualuis demoliri ſignū ac uectibus labefactare cōat̃. Interea ex clamore fama tota urbe ꝑcrebuit expugnari deos patrios nō hoſtiū aduētu neq̧ repētino ꝑdonū ipetu ſed domo atq̧ cohorte ꝑtoria manū fugitiuorū iſtructā armatāq̧ ueniſſe. Nemo agrigēti neq̧ ætate tā affecta neq̧ uiribus tam infirmis fuit: q nō illa nocte eo nūcio excitatus ſurrexerit telumq̧ qd cuiq̧ ſors offerebat arripuerit. Itaq̧ breui tpe ad fanū ex urbe tota cōcurrit̃. Hora iā plus iā i demoliēdo ſigno ꝑmulti hoſes moliebātur. Illud itereā nutabat ex pte cū alii uectibus ſubiectis conarēt̃ cōmouere: alii deligatū oibus mēbris rapere ad ſe funibus. Repente agrigentini cōcurrūt: fit magna lapidatio: dant ſeſe i fugā iſtius ꝑclari Impatoris nocturni milites. Duo tn̄ ſigilla ꝑparua tolūt ne oio inanes ad iſtū ꝑdonē religionū reuerterēt̃. Nūq̄ tā male ē Siculis: qn aliqd facet̃ & cōmode dicāt: uelut i hac re. Aiebant i labores Herculis nō minus hunc immaniſſimū Verrē q̄ illum aprū Erimanthiū referri oportere. Hāc uirtutē Agrigētinorū imitati ſunt aſſorini poſtea uiri fortes & fideles ſed neq̄q̄ ex tā āpla neq̧ tā ex nobili ciuitate. Chryſas ē annis q ꝑ aſſorinorū agros fluit. Is apud illos habet̃ de᷑ & religiōe maxia colit̃. Fanū ē eius i agro pp ipſam uiā q̄ aſſoro iur ne uuā. In eo Chryſe ē ſimulachrū ꝑclara factū e marmore. Id iſte poſcere aſſorinos pp ſingularē ei᷑ fani religionē nō auſus ē Theopolemo dat Hieroniq̧ negociū illi nocte facta manu armataq̧ ueniūt fores ædis effrigūt: ædituui cuſtodeſq̧ mature ſentiūt. Signū qd erat notū uicinati buccina dat̃. hoies ex agris concurrūt: Eiicit̃ fugaturq̧ Theopolemus neq̧ q̄cq̄ ex fano Chryſe ꝑter unū ꝑ ꝑnulū ſignū ex Aere dſideratū ē. Mřis magnæ fanū apud iguinos ē iā. n. mihi nō mō breuiter quoq̧ dicēdū: ſed ēt ꝑtereūda uidetur eſſe ꝑmulta: ut ad maiora iſtius & illuſtriora i hoc genet̃ furta & ſcelera ueniamus. In hoc fano lorica galeaſq̧ æneas cælatas ope corinthio hydriaſq̧ grādes ſimili l genet̃ atq̧ eadē arte pfectas. Idē ille. p. Scipio uir oibus rebus ꝑcellentiſſim᷑ poſuerat: & ſuū nomē iſcripſerat. qd iā de iſto plura dicā: aut q̄rar: oia illa lud. abſtulit: mihi i religioſiſſimo

ee

fano ꝑter ueſtigia uiolatæ religiõis nomẽq́.P.Scipiõis religq́:hoſtiũ ſpolia monumẽta ĩpatoꝝ decora atq;
ornamẽta fanoꝝ.Poſthac is ꝓclaris noĩbus amiſſis ĩſtrumẽto ac ſupellectili.C.Verris noiabũť.Tu uideli
cet ſolus uaſis.Corĩthis dlectans.Tu illius æris tẽperationẽ:tu opeꝝ lini amẽta ſollertiſſime ꝑſpicis. Hæc
ſcipio ille hõ doctiſſimus atq; hũaniſſimus nõ ĩtelligebat tu ſine ulla bona arte ſine hũanitate ſine ĩgẽio ſi-
ne lr̃is itelligis & iudicas.Vide ne ille nõ ſolũ tẽperãtia:ſed ẽt itelligẽtia te atq; iſtos q ſe elegãtes dici uolũt
uicerit.Nã q̃ pulchra eẽnt itelligebãt:iccirca exiſtiabat ea nõ ad hoĩum luxuriẽ:ſed ad ornamẽtũ fanoꝝ at-
q; oppidorũ eẽ facta:ut poſteris nr̃is ornamẽta religioſa eẽ uideať.Audite ẽt ſingularẽ eius Iu.cupiditatẽ au
daciã.Amẽtiã i his ꝓfeiti ſacris polluẽdis q̃ nõ mõ mãibus attigĩ:ſed ne cogitatiõe uiolari fas fuit Sacrariũ
Cereris ẽ apd Catinẽſes eadẽ religiõe q̃ Romæ q̃ i cæteris locis q̃ ppe ĩ toto orbe terrarũ.In eo ſacrario i
ĩtimo fuit ſignũ Cereris ꝑ antiquũ qd uiri nõ mõ eiuſmõi eẽt:ſed ne eẽ q̃dẽ ſciebãt.Additus.n.ad id ſacra-
riũ nõ ẽ uiris.Sacra ꝑ mulieres ac uirgines cõfici ſolẽt.Hoc ſignũ noctu clã iſti' ſerui ex illo religioſiſſimo
atq; ãtiqſſimo fano ſuſtulerũt.Poſtridie ſacerdotes Cereris ac illi' fani ãtiſtites maiores natu ꝓbatæ ac no-
biles mulieres rẽ ad magĩratus ſuos deferũt:oĩbus acerbũ idignũ luctuoſũ dẽiq; uidebať.Tũ iſte ꝑmot' il-
la atrocitate negocii ut ab ſe ſceleris iſtius ſuſpitio remoueret dat hoſpiti ſuo cuidã negociũ ut aliquẽ reꝑi
ret:quẽ ea feciſſe iſimularet:daretq; operã:ut is eo crimie dãnaret:ne ipſe eẽt i crimie. Res nõ ꝓcraſtiať: nã
cũ iſte Catinã ꝓfectus eẽt:ſerui cuiuſdã nomẽ dfert:is accuſať ficti teſtes i eũ dãť rẽ cũctus Sẽatus Catinẽſiũ
legibus iudicat.Sacerdotes uocãť ex his q̃riť ſecreto i curia qd eẽt factũ queadmodũ arbitrarẽť ſignũ eẽ ab
latũ.Rñdẽt illi Pr.i loco ſeruos eẽ uiſos:res q̃ eẽt ãtea nõ obſcura ſacerdotũ teſtimõio ꝑſpicua eẽ cœpit:itur
i cõſiliũ ſeruus ille ĩnocẽs oĩbus ſn̄iis abſoluit:quo facilius uos hũc oĩbus ſn̄iis cõdẽnare poſſitis.Quid.n.
poſtulas Verres:qd ſpas:quẽ tibi aut deorũ aut hoĩum auxilio putas futurũ:Eo ne tu ſeruos ad ſpoliãdũ
fanũ imittere auſus ẽ:quos liberos adire nõ orãdi q̃dẽ cã fas erat:His ne rebus mãus affere nõ dubitaſti a
q̃bus ẽt oculos cohibeř te religionũ iura cogebãt.Tã etſi ne oculis q̃dẽ capt' ĩ hãc fraudẽ tã ſceleratã ac tã ne
fariã dcidiſti:nã id cõcupiſti:qd nũq̃ uideras.Id inq̃ adamaſti:qd ãtea nõ aſpexeras.Auribus tu tãtã cupidita
tẽ cõcepiſti ut eã nõ:metus nõ Religio nõ Deorũ uis nõ hoĩum exiſtimatio cõtineret.At ex uiro bono au
diebas credo & bono auctore qd id põt:ne ex uiro q̃dẽ audire potueris.Audiſti igiť ex muliere quõiã id ui
ri neq; uidiſſe neq; noſſe poterãt.Qualẽ porro illã fœminã fuiſſe putatis Iu.q̃ pudicã:q̃ cũ Verre loq̃reť:q̃ re
ligioſam:q̃ ſacrariũ ſpoliãdi oñderet rõnẽ:At minime mirũ q̃ ſacra ꝑ ſũmã caſtimoniã uirorũ atq; mulierũ
erãt eadẽ ꝑ iſti' ſtuprũ ac flagitiũ eẽ uiolata.Quid ergo:hoc ſolũ auditiõe expetere cœpit cũ id ipſe nõ uidiſ-
ſet:imo uero alia cõplura ex q̃bus eligã ſpoliatiõẽ nobiliſſimi atq; ãtiq̃ſſimi fani de q̃ prioř actiõe teſtes di-
cere audiſtis.Nũc illa eadẽ q̃ſo audite & diligẽter ſicut adhuc feciſtis:attẽdite.Inſula ẽ Melita Iu.ſatis lato ab
Sicilia mari ꝑiculoſoq; diſiuncta in q̃ eodẽ noie oppidũ:quo iſte nunq̃ acceſſit:qd tamẽ iſti ad textrinum
ꝑ triẽniũ ad muliebrẽ ueſtem cõficiẽdã fuit.Ab eo oppido nõ lõge i Promũtorio.Fanũ ẽ Iunonis ãtiquũ qd
tãta religiõe ſp fuit:ut nõ mõ illis pũicis bellis q̃ i his fere locis nauali ꝓlio geſta atq; uerſata ſũt: ſed ẽt i hac
ꝑdonũ multitudie ſp iuiolatũ ſanctũq; fuerit.Quin ẽt hoc memoriæ ꝓditũ ẽ:claſſe q̃ndã Maſaniſſæ regiſ
ad eũ locũ appulſa ꝑfectũ regiũ dẽtes.Eburneos incredibili magnitudine e Fano ſuſtuliſſe & eos i Africã
deportaſſe maſeniſſeq; dõaſſe.Regẽ q̃dẽ primo delectatũ eẽ munere:poſt ubi audiſſet unde eẽnt:ſtati cer
tos hoĩes ĩ q̃nquæremi miſiſſe q eos dentes reportarent.Itaq; i his ſcriptũ lr̃is punicis fuit regẽ maſeniſſã
imprudentẽ accœpiſſe re cognita reponẽdos reſtituẽdoſq; curaſſe.Erat ꝑterea magna uis eboris multa or
namẽta i q̃bus eburneæ uictoriæ ãtiquo ope & ſũma arte ꝑfectæ:hæc iſte oĩa ne multis morer: uno ĩpetu
atq; uno nũcio ꝑ ſeruos uenerios quos eius rei cã miſerat tollẽda atq; aſportãda curauit.Proh dii imorta-
les quem ego hominem accuſo:quẽ ego legibus ac iudiciali iure ꝑſequor de quo uos ſentẽtiam ꝑ tabellã
feretis.Dicũt Legati melitenſes publice ſpoliatũ templũ eẽ Iunonis nihil iſtu ĩ religioſiſſimoq; fano reliqſ
ſe quem ĩ locum claſſes hoſtium ſæpe acceſſerũt ubi piratæ fere quot annis hyemare ſolebãt q neq; ꝑdo-
uiolauerit antea neq; hoſtis attigerit id ab uno iſto ſic ſpoliatum eẽ:ut nihil oĩo ſit relictũ.Hic nunc iſte re'
aut ego accuſator ut hoc iudicium appellabiť Criminibus.n.coarguiť aut ſuſpitionibus in iudicium uo-
cať:dii ablati fana uexata nudatæ urbes repiunť.Earũ ãt rerum nullã ſibi iſte neq; inficiandi rõnẽ neq; de
fendendi facultatem reliq̃t:oĩbus ĩ rebus coarguiť a me cõuinciť a teſtibus urgetur cõfeſſione ſua manife
ſtis in maleficiis teneť & manet ẽt ac tacitus mecum facta ſua recognoſcit.Nimiũ mihi diu uideor ĩ uno ge
nere uerſari criminum:ſentio.Iud.occurrẽdũ eẽ ſacietati auriũ aſorũq; uſorũ:q̃obrem multa ꝓtermittam
Ad ea ãt q̃ dicturus ſum reficite uos quæſo Iud.ꝑ deos immortales ꝑ eos ipſos de quorũ religiõe iãdiu di-
cimus.Dũ id eius facinus cõmemoro & ꝓfero quo ꝓuincia tota commota eſt de quo ſi paulo alti' ordiar ac
repetere memoriã religionis uidebor ignoſcite:Rei magnitudo me breuiter ꝑſtrigere atrocitatẽ criminiſ
nõ ſinit Vetus ẽ hæc opinio q̃ conſtat ex antiquiſſimis Græcorũ litteris atq; monumentis.Inſula ſiciliam
totã eẽ Cereri ac liberæ cõſecratã hoc cũ cæteræ gẽtes ſic arbitranť.Tũ ipſis Siculis tã ꝑſuaſum ẽ ut aĩs eorũ
ĩſitũ atq; ĩnatũ eẽ uideať:Nã & natas eẽ has ĩ his locis deas & fruges ĩ ea terra primũ repertas arbitranť:& ra-
ptã eẽ liberã q̃ eãdẽ proſerpinã uocant.ex Aetnenſium nemore:q locus q̃ i media ẽ iſula ſitus Vmbilic'
Siciliæ nominať.Quam cũ iueſtigaľ & conquirere Ceres uellet dr̃ iflammaſſe tedas ex his ignib' q ex ætnæ
uertice erumpũt:q̃s ſibi cũ ipſa ꝑferret.Orbem oĩum ꝑagraſſe terrarũ.Aetna aũt ubi ea q̃ dico geſta eẽ me
morant:ẽ loco ꝑcelſo atq; edito quo ĩ ſummo ẽ etiã agri planicies & aquæ pereñes.Tota uero oĩ aditu
circũciſa atq; directa ẽ:q̃ circa lacus luciq; ſunt plurimi & lectiſſimi flores oĩ tpe anni locus ut ipſe raptũ il-
lũ uirginis quẽ iam pueris accepim' declarare uideať.Et.n.ꝓpe eſt ſpelunca q̃dam conuerſa ad aq̃lonẽ iſi-
nita altitudie:q̃ Ditẽ patrẽ ferunt repẽte cum curru extitiſſe abreptamq; ab eo loco uirginem ſecũ aſportaſ

ſe.Et ſubito nõ lõge a Syracuſis penetraſſe ſub terras.Lacũq; i eo loco repẽte extitiſſe.Vbi uſq; ad hoc tpe
Syracuſani feſtos dies Anniuerſarios agũt celeberrimo uiroꝶ mulierũq; cõuẽtu:pp hui⁹ opiniõis uetuſta
tẽ:qđ deorũ i his locis ueſtigia ac ꝓpe icũabula repiunť deorũ mira qđđá tota Sicilia priuati ac publicæ reli
gio ẽ Cereris aetnẽſi.Et.n.multa ſæpe ꝓdigia uim eius numẽq; declarãt:multis ſæpe idifficillimis reb⁹ ꝓ
ſens auxiliũ ei⁹ oblatũ ẽ:ut hæc iſula ab ea nõ ſolũ diligi:ſed ẽt icoli cuſtodiriq; uideať:nec ſolũ Siculi uerũ
etiã cæteræ gẽtes natiõeſq; Aetnẽſem Cererẽ maxime colunt.Et.n.ſi Atheneſiũ ſacra ſũma cupiditate ex
petunť:ad quos Ceres i illo errore uẽiſſe dr̃ frugeſq; attuliſſe:q̃tá eẽ religionẽ cõuẽit eorũ apud quos eá na
tá eẽ & frugẽ iueniſſe cõſtat?Itaq; apđ pr̃es nr̃os atroci ac difficili Rep.tpe cũ Ty.Graccho occiſo magnorũ
piculorũ met⁹ ex oſtẽtis portẽdereť.P.Mutio.L.Calphurnio.Cõſ.aditẽ ẽ ad libros Sybillinos a qb⁹ inuen
tũ ẽ.Cererẽ antiq̃ſſimá placari oportere.Tũ ex ampliſſimo collegio decẽuirali ſacerdotes.P.R.cũ eẽt i urbe
nr̃a pulcherrimũ & magnificẽtiſſimũ tẽplũ:tñ uſq; Aetná pfecti ſũt.Tãta.n.erat auctoritas & uetuſtas illius
religiõis.Vt cũ illuc irẽt ñ ad ædẽ Cereris:ſed ad ipſam Cererẽ pficiſci uiderẽtur:nõ obtundá diutius aures
ur̃as:iádudũ uereo:ne oro mea aliẽa ab iudiciorũ rõne & quotidiana dicẽdi cõſuetudie eẽ uideať.Hoc di
co hãc ipſam Cererẽ ãtiq̃ſſimá religioſiſſimá pric pẽ oium ſacrorũ q̃ apud oẽs gẽtes natiõeſq; fiũt.C.Verre
ex ſuis tẽplis ac ſedib⁹ eẽ ſublatá.Qui acceſiſtis Aetná uidiſtis ſimulachrũ Cereris e marmore & i altero tẽ
plo Liberæ.Sũt ea pampla atq; pclara:ſed ñ ita antiq̃.Ex ære fuit qđđá modica ãplitudine ac ſingulari ope
cũ facib⁹ pantiquũ oium illorũ q̃ ſũt i eo fano multo antiq̃ſſimũ.Id ſuſtulit:attamẽ eo cõtẽtus nõ fuit. Ante
ædẽ Cereris i apto & ꝓpatulo loco ſigna duo ſũt Cereris unũ alterũ Triptolemi & pulcherrima & pampla
his pulchritudo piculo ãplitudo ſaluti fuit qđ eorũ demolitio atq; aſportatio p difficilis uidebať.Inſiſtebat
i mãu Cereris dextra ſimulachrũ pulcherrime factũ uictoriæ:hoc iſte & ſigno Cereris auellẽdũ aſportan
dũq; curauit.Qui tãdẽ iſtius aius ẽ:nũc i recognitiõe ſcelerũ ſuorũ:cũ ego ipſe i cõmemoratiõe eorũ nõ ſolũ
aio cõmouear:uerũetiã corpe phorreſcã?Vẽit.n.mihi fani loci religiõis illius i mentẽ:uerſanť ante oculoſ
oia Dies ille quo ego Aetná cũ ueniſſem pſto mihi ſacerdotes Cereris cũ iſulis ac uerbẽis fuerũt.Cõtio cõ
uentuſq; ciuiũ in quo ego cum loq̃rer tãti fletus gemituſq; fiebant ut acerbiſſimus tota urbe luctus uerſari
uidereť:nõ illi decumarũ impia nõ bonorũ direptiões ñ iniq̃ iudicia nõ iportuniſſimas iſtius libidines ñ
uim nõ cõtumelias qb⁹ opti oppreſſiq; erãt:cõq̃rebanť.Cereris numẽ ſacrorũ uetuſtatẽ fani religionẽ iſti
us ſceleratiſſimi atq; audaciſſimi ſupplicio,expiari uolebãt:oi a ſe cætera pati ac negligeř dicebãt:hic dolor
erat tãtus ut Verres alter orcus uẽiſſe Aetná & nõ pſerpiná aſportaſſe:ſed ipſam arripuiſſe Cererẽ uidereť
Etenim urbs illa nõ urbs uideť.Sed fanũ Cereris eẽ habitare apud ſeſe Cererẽ Aetnẽſes arbitranť:ut mi ñ
ciues illi⁹ ciuitatis:ſed oẽs ſacerdotes oẽs Accolæ atq; antiſtites Cereris eſſe uideanť.Aetnæ tu ſimulachrũ
Cereris tollere audebas.Aetnæ tu de mãu cereris uictoriá diripere & deá deæ detrahere conatus es:quoꝶ
nihil uiolare nihil attigere auſi ſunt i qb⁹ erãt oia q̃ ſceleri ppriora ſunt q̃ religiõi. Tẽneret.n.P.Pupilio.P.
Rupilio.Cõſ.illũ locũ ſerui fugitiui barbari hoſtes.Sed neq; tá ſerui illi dñorũ:q̃ tu libidinũ neq; tá fugi
tiui illi a dñis:q̃ tu a iure & a legibus neq; tá Barbari lingua & natiõe illi q̃ tu natura & moribus neq; illi
tam hoſtes hoib⁹:q̃ tu diis immortalibus.Quæ dep̃catio eſt igiť ei reliq̃ q in dignitate ſeruos ſcelere barba
ros crudelitate hoſtes uicerit.Audiſtis Theodorum & numinium & nicaſonem Legatos Aetnẽſes publi
ce dicere ſeſe a ſuis ciuibus hæc habere mandata ut ad Verrem adirẽt:& eum ſimulachrũ Cereris & uicto
riæ repoſcerent:id ſi impetraſſent:tum ut morem ueterẽ Aetnenſium cõſeruarent publice i eum tametſi
uexaſſet Siciliam.Tamen quoniam hæc a maioribus conſtituta accepiſſent teſtimonium ne qđ dicerẽt
ſi autem ea nõ reddidiſſent tum ut iudicio ad eẽnt.Tum uti de eius iniuriis Iud.docerẽt:ſed multo ma
xie de religiõe q̃rerenť.Quas illorum querimonias nolite p deos immortales aſpnari:nolite cõtemne
re ac negligere Iud.aguntur iniuriæ ſociorum agitur ius legum aperitur exiſtimatio ueritaſq; iudiciorũ
q̃ ſunt omnia p magna uerũ illud maximum tãta religiõe obſtricta tota ꝓuincia ẽ:tanta ſupſtitio ex iſtius
facto mẽtes oium ſiculorũ occupauit:ut q̃cunq; accidãt publice uel priuati icõmoda pp eá cám ſceleř iſtius
uẽire uideanť.Audiſtis Cẽturipinos.Agyrinẽſes Catinenſes Herbitenſes Aetnẽſes cõplures alios publice
diceř q̃ ſolitudo eẽ in agris q̃ uaſtitas q̃ fuga aratoꝶ q̃ deſerta q̃ inculta q̃ relicta oia:ea tãetſi iſtius multis &
uariis iniuriis acciderũt.Tamẽ hæc una cá in opiniõe Siculorũ plurimũ ualet qđ cerere uiolata oẽs cult⁹ fru
ctuſq; Cereris in his locis interiiſſe arbitranť.Medemini religiõi ſociorũ iudices cõſeruate ur̃am auctorita
tẽ Neq;.n.hæc externa uobis ẽ religio neq; aliena qđ ſi eẽt ſi ſuſcipere eá nolletis:tñ in eo q uiolaſſet ſicire
uos uelle oporteret.Nũc uero i cõi omniũ gentiũ religiõe inq; his ſacris q̃ maiores ur̃i ab exteris natiõib⁹
adſcita atq; acceſſa uoluerunt q̃ ſacra ut erãt re uera ſic appelari Græca uoluerunt negligentes ac diſſoluti
ſi cupimus eẽ q poſſumus:Vnius ẽt urbis oium pulcherrime atq; ornatiſſime Syracuſarũ direptionem cõ
memorabo & i mediũ pferá.Iu.ut aliq̃ñ totá huius generis rõnẽ cõcludá ac definá.Nẽo ẽ ur̃um q quem
admodũ captæ ſint a.M.Marcello Syracuſe ſæpe audierit nõnunq̃ ẽt in ãnalibus legerit.Cõferte hanc pa
cẽ cum illo bello:huius ptoris aduentũ cũ illius Impatoris uictoria:huius cohortem impurá cũ illi⁹ exer
citũ iuicto:huius libidines cũ illius cõtinentia:ab illo qui cœpit cõditas:ab hoc qui cõſtitutas accepit captas
dicetis Syracuſas.Nũc iam illa omitto q̃ diſperſæ a me multis locis dicentur:ac dicta ſunt. Forũ Syracuſa
norum quod introitu marcelli a plurima cæde ſeruatum ẽ ad aduentum Verris Siculorum innocentium
ſangui e redũdaſſe:portum Syracuſanorum q tũ & nr̃is claſſibus & Carthaginenſium clauſus fuiſſet:cum
iſto Pr.Cilicũ myopatroni pdonibuſq; patuiſſe:mitto adhibitam uim in genuis:mr̃es familias uiolatas:q̃
tũ urbe capta cõmiſſa nõ ſũt:neq; odio hoſtili neq; licẽtia militari neq; more belli neq; iur uictoriæ:mitto
inq̃ hæc oia:q̃ ab iſto p trienniũ pfecta ſunt.Ea q̃ cõiũcta cũ illis rebus ſunt:de qbus antea dixi:cognoſcite

Vrbem Syracuſas maximam eſſe.Græcarú urbiú pulcherrimãq; omnium ſæpe audiſtis. Eſt ſita ut dicit
nam & ſitu eſt cómunito cum ex oi aditu uel terra uel mari ꝑclaro ad aſpectum & portus:hét ꝑpe in ædi
ficatióe aſpectuq; urbis incluſos qcú diuerſos inter ſe aditus habeant.In exitu óciungunt & cõfluút: Eoꝝ
coniúctioue pars oppidi ꝗ appellat̃ iſula:mari diſiuncta anguſto póte rurſum adiungit̃ & contiet̃. Ea tan
ta eſt urbs ex q̃tuor urbibus maximis cõſtare dicat̃:q̃rum una eſt ea quá dixi inſula ꝗ duob᷑ cincta portu
bus cincta in utriuſq; portus oſtiú aditúq; ꝓiecta eſt in ꝗ domus é ꝗ regis hyeronis fuit:ꝗ ꝓtores uti ſolét.In
ea ſút ædes ſacræ cóplures:ſed duæ ꝗ longe cæteris antecellunt Dianæ una:& altera ꝗ fuit ante iſti᷑ aduen
tú ornatiſſima.Mineruæ in hac inſula extrema eſt fons aꝗ dulcis cui nomé Arethuſa é incredibili magni
tudine pleniſſimus piſcium ꝗ fluctu quæ totus opetiret̃:niſi munitióe ac mole lapidum a mari diſiunctus
eét.Altera auté eſt urbs ſyracuſis cui nomé achradina é in ꝗ forum maximú pulcherrimæ porticus orna
tiſſimú pritaneum ampliſſima é curia téplumq; egregium iouis Olympi.Cæteræq; urbis partes.Vna lata
uia ꝑpetua multiſq; tráuerſis diuiſæ priuatis ædificiis cõtinét̃.Tertia eſt Vrbs quæ qd in ea parte fori unú
faniú antiquum fuit Tihice noiata é in ꝗ & Gymnaſium ampliſſimú eſt & cõplures ædes ſacræ:coliturq; ea
pars & habitat̃ frequétiſſime.Quarta át eſt urbs quæ qa poſtrema ædificata é.Neapolis noiat̃:ꝗ ad ſũmam
Theatrum eſt maximum ꝓterea duo tépla ſút egregia Cereris unú alterꝝ liberæ:ſignúq; apollinis q The
miſtes uocat̃ pulcherrimú & maximum.Quod iſte ſi portare potuiſſet.nó dubitaſſet auferre.Núc de mar
cellú reuertar ne hæc a me ſine cá cõmemorata eſſe uideant̃.Qui cum tá ꝑclará urbé ui copiiſq; cœpiſſet nó
putauit ad laudé Po.Ro.hoc ꝑtinere hanc pulchritudiné ex ꝗ ꝓſertim nihil piculi oſtenderet̃ : delere &
extinguere.Itaq; ædificiis oibus publicis priuatis ſacris ꝓfanis ſic pepcit qſi ad ea defendéda cú exercitu nó
expugnáda ueniſſet.In ornatu urbis habuit uictoriæ rõnẽ:habuit húanitatis:uictoriæ putabat ſe eſſe multa
Romá deportare:ꝗ ornaméto urbis eé poſſent:húanitatis plane ſpoliar̃ urbé:ꝓſerti ꝗ conſeruare uoluiſſet
In hac partitióe ornat᷑ nó plus uictoria marcelli.P.R.appertiuit ꝗ húanitas Syracuſanis reſeruauit. Romá
ꝗ aſportata ſút ad ædé honoris atq; uirtutis.Ité aliis i locis uidemus Nihil ædibus nihil in hortis poſuit ni
hil i ſuburbano.putauit ſi urbis ornaméta domú ſuá nó cõtuliſſet domú ſuú urbi ornaméto futurá.Syracu
ſis át ꝑ multa atq; egregia reliqt.Deú uero nullú uiolauit nullú attigit. Cóferre Verré nó ut hoiem cú hoie
cóparetis:neꝗ tali uiro mortuo fiat iniuria:ſed ut pacé cú bello.leges cú ui:forú & iuriſdiuoné cú ferro & ar
mis:aduétú & comitatú cú exercitu & uictoria cóferatis.Aedes Mineruæ é in iſula de ꝗ antedixi ꝗ marcell᷑
nó attigit:quá plená atq; ornatá reliqt:ꝗ ab iſto ſic ſpoliata atq; direpta eſt nó ut ab hoſte aliquo ꝗ tamen in
bello religionú & cóſuetudinis iura retineret:ſed ut a barbaris ꝑdonib᷑ uexata eé uideat̃ pugna erat equæ
ſtris Agathoclis Regis i tabulis picta ꝑclaris át tabulis iteriores tépli parietes ueſtiebát̃:nihil erat ea pictura
nobili᷑ nihil Syracuſis qd magis uiſendú putaret̃.Has tabulas.M.Marcellus cú oia illa uictoria ſua ꝓfana
feciſſet:tamé religióe ípedit᷑ nó attigit.Iſte cú iá illa ꝑꝑ diuturná pacé fidelitatemq;.po. Syracuſani ſacra reli
gioſaq; accepiſſet oés eas tabulas abſtulit parietes quoꝝ ornat᷑ tot ſæcula manſerat:tot bella effugerat:nu
dos ac deformatos reliqt & Marcellus q ſi Syracuſas cœpiſſet duo tépla dedicatoꝝ ſe Romæ uouerat: id ꝗ
erat ædificaturus his rebus hornar̃ ꝗs cœperat:noluit Verres q nó honori neq; uirtuti ut ille:ſed Veneri &
Cupidini uota deberet.Is Mineruæ téplú ſpoliare conátus é.Ille deorú ſpoliis ornare noluit hic ornamé
ta Mineruæ uirginis i meretriciá domú tráſtulit.Viginti & ſepté ꝓterea tabulas pulcherrime pictas & eadé
æde ſuſtulit:i qbus erát imagines Siciliæ regú ac Tyránoꝝ ꝗ nó ſolú pictorú artifico delectabát ſed ét cõme
moratióe hoium & cognitióe formarú.Ac uidete ꝗto terrior hic Tyrannus Syracuſis fuerit ꝗ qſq̃ ſupiorú:cú
illi tamé ornarint tépla deorú imortaliú:hic ét deorú móuméta atq; ornaméta ſuſtulerit.Iá uero ꝗ dego de
ualuis illius tépli cómemoré:Vereor ne hæc q nó uiderút:oia me nimis augere atq; ornare arbitret̃:qd ꝗ
nemo ſuſpicari debet tá eé me cupidú ut tot uiros prianos uelim ꝓſertim ex iudicú numero q Syracuſis
fuerint q hæc uiderit:eé temeritati & médacios meo cóſcios.Cófirmar̃ hoc lu.liqdo poſſum ualuas magni
ficétiores ex auro atq; ebore ꝑfectiores nullas unꝗ ullo i tpe fuiſſe:icredibile dictú é ꝗ multi græci d ualua
rú harú pulchritudine ſcriptú reliqrit:nimiú forſitá hæc illi mirent̃:atq; afferát eſto:uerútamé honeſtus eſt
Reip.niæ iud.ea ꝗ illis pulcra eé uideát̃.Imperatoré noſtrum in bello reliquiſſe ꝗ prætor in pace abſtuliſ
ſe.Ex ebore diligentiſſime perfecta arguméta erant in ualuis:ea detrahéda curauit oia.Gorgonis os pul
cherrimú cinctum anguibus reuellit atq; abſtulit:& tamé indicauit nó ſolú artificio ſed ét ꝓcio ꝗſtuq; duci.
Ná bulas oés aureas ex his ualuis quæ erát & multæ & graues nó dubitauit auferre:quarú iſte ñ opere de
lectabantur.ſed pondere.Itaq; eiuſmodi ualuas reliquit.Vt ꝗ oli ad ornádú templum erát maximæ.Núc
tanú ad claudendum factæ eé uideant̃.Etiam ne gramineas haſtas:Vidi enim uos in hoc nó minime cú
teſtes dicerét cómoueri:qd erat huiuſmodi.Vt ſemel uidiſſe ſatis eét:i qbus neq; manufactú qcꝗ neq; pul
chritudo erat ulla ſed tátú magnitudo incredibilis.De qua uel audire ſatis eét nimiú uidere:pluſꝗ ſemel
etiá ne id cócupiſti:Ná ſappho quæ ſublata de Pritaneo é dat tibi iuſtá excuſationem prope ut conceden
dum atq; ut ignoſcédum eé uideatur.M.Syllamonis opus tam perfectum tam elegans tam elaboratum
quiſꝗ non modo priuatus ſed populus potius haberet ꝗ homo elegantiſſimus atq; eruditiſſimus. Veres
nimirú cótradici nihil poteſt.Noſtrum.n.unus qſq; qui tá beati ꝗ iſte é nõ ſumus:tam pelicati eé nó poſſu
mus.Si quádo aliqd iſtiuſmodi uidere uolet:At ædem eat Fœlicitatis ad monumentú Catuli in porticu.
Metelli det operam ut admittatur i alicuius iſtorú Thuſculanum:ſpectet eorum ornatú.Siquid eſt ſuorú
Aedilibus accomodauit.Verres hæc habebat domi.Verres ornamentis Fanorum atq; oppidorú héat ple
nam domú uillas refertas.Etiam ne huius operari ſtudia ac delicias.Iud.ꝑferetis:qui ita natus é ita educa
tus ita factus & animo & corpore ut multo appoſitior ad deferenda ꝗ auferéda ſigna eé᷑ uideat̃ : Atq; hac

Sappho ſublata quantū deſideriū ſui reliqrit:dici uix pōt.Nā tū ipſa fuit ægregiæ facta tū epigrāma græcū
ꝓnobile in ſiſum habuit:in Baſi qđ iſte eruditus hō & græculus q hæc ſubtiliter iudicat q ſolus intelligit ſi
unā lrām græcē ſciſſet nō ſuſtuliſſet.Nūc.n.qđ inſcriptū ē inani in Baſi declarat qđ fuerit:& id ablatū indi
cat.Quid ſignū pœnis & æde Eſculapii ꝑclare factū sacrū & religoſum nō ſuſtuliſti:qđ oēs ꝓp pulchritudi
nem uiſere ꝓp religionē colere ſolebāt.Quid ex æde Liberi ſimulachꝝ Ariſtei nō tuo īperio palā ablatū ē
Quid ex æde iouis religioſiſſimū ſimulachꝝ iouis īperatoris quē Græci Vriō noīant pulcherrime factum
nōne abſtuliſti:Quid ex æde Liberi paruū illud caput pulcherrimū qđ uiſere ſolebamus: dubitaſti tollere
Atq ille Pean ſacrificiis anniuerſariis ſimul cū Eſculapio apud illos colebat.Ariſte' qui Græci ferūt Libe
ri filius iuentor Olei eſſe dr:una cū Libero pr̄e apud illos eodē erat in tēplo cōſecratus. Iouē aūt īperatorē
quāto honori in ſuo tēplo fuiſſe arbitramur:Hinc colligere poteſtis quāta ſi recordari uolueritis religiōe
fuerit eadē ſpecie atq forma ſignū illud qđ ex Macedonia captū in Capitolio poſuerat Flāminius. Etenī
tria ferebant in orbe terrarū ſigna iouis īperatoris uno in genere pulcherrime facta. Vnū illud Macedoni
cum qđ i Capitolio uidemus. Alterū in pontiore & anguſtiis. Tertium qđ Syracuſis āte Verrē Pr.fuit.Illud
Flāminius ita ex æde ſua ſuſtulit:ut in Capitolio hoc ē in terreſtris domicilio iouis pōeret. Q d autē ad
introitum ponti id cum tam multa ex illo mari bella emerſerint:tam multa porro in pontum inuecta ſint
uſq ad hanc diem itegrum inuiolatumq ſeruatum eſt. Hoc tertium quod erat ſyracuſis:qđ M.Marcellus
armatus & uictor uiderat qđ religioni cōceſſerat:qđ ciues atq incolæ ſyracuſani colerēt aduenæ nō ſolū ui
ſere uerūetiam uenerari ſolebant:id Verres in templo iouis ſubſtulit. Vt ſæpius ad.M.Marcellū reuertar.
Iu. ſic habetote plures eē a ſyracuſanis iſtius aduentu deos q̄ uictoria marcelli hoīs deſideratos. Et.n.reqſiſ
ſe dr̄ etiā Archimedem illum ſummo igenio hominē ad diſciplia eumq cū audiſſet iterfectum: ꝑmoleſte
tuliſſe.iſte oīa quæ reqſiuit:nō ut ſeruaret uerū ut aſportaret:reqſiuit:Iam illa qa leniora uidebunt ſi hoc lo
co dicerent ideo ꝓterībo:qđ iſte mēſas delphicas e marmore crateras ex ære pulcherrias uim maximā uaſo
rum Corinthiorū ex oībus ædib' ſacris ſyracuſis abſtulit.Itaq Iud.hi qui hoſpites ad ea quæ uiſenda ſunt
ducere ſolēt & unumquicq̄ oſtendere quos illi miſtagogos uocāt:cōuerſam iam habēt demōſtrationem
ſuam.Nam ut ante demonſtrabant:qđ ubi eſſet ita nunc quid undiq ablatum ſit:oſtēdūt.Quid tum me
diocri ne tandē dolore eos affectos eſſe arbitramini. Nō ita ē Iud.primum qđ oēs religione mouētur & De
os patrios:quos a maiorib' acceperunt colendos ſibi diligenter:& retinendos eē arbitrātur. Deīde hic or
natus hæc opa atq artificia ſigna tabulæ pictæ:græcos hoīes nimio ope delectant Itaq ex illorū q̄rimōiis
intelligere poſſumus hæc illis acerbiſſima uideri quæ forſitan nobis leuia & cōtemnēda eē uideant:mi
hi credite Iu. Tametſi uoſmetipos hæc eadem audire certe ſcio. Cum multas acceperint:ꝑ hoſce annos ſo
cii atq exteræ nationes calamitates & iniurias nullas græci homines grauius tulerūt:nec ferūt q̄ huiuſce
modi ſpoliatiōes Fanorū atq oppidorū licet iſte dicat emiſſe ſe ſicuti ſolet dicere.Cred te mihi hoc Iud. Nul
la unquā ciuitas tota Aſia & græcia ſignum ullum & tabulas pictas ullum deniq ornamētum urbis ſua uo
luntate cuiquā uendidit niſi forte exiſtimatis.poſteaq̄ iudicia ſeuera.Romæ fieri deſierit. Græcos homines
hæc uendere cœpiſſe quæ tum non mō nō uidebant:cum iudicia fiebant.uerumetiā coemebāt.Niſi arbi
tramini.L.Craſſo.C.Scæuolæ.Qu.Claudio potentiſſimis hominibus quorum ædilitates ornatiſſimas
uidimus.Cōmertium iſtarum rerum cum græcis hominibus non fuiſſe his qui poſt iudiciorū diſſolu
tiones ædiles facti ſunt fuiſſe. Acerbiorem etiam ſcitote eſſe ciuitatibus falſam iſtam & emulatā ſimptiōe
quā ſi quis clam ſurripiat:aut eripiat palam atq auferat.Nam turpitudinem ſummam eſſe arbitrantur re
ferri i lrās publicas prætio paruo ea quæ accepiſſent a maiorib' uendidiſſe:atq alienaſſe. Etenim mirādū
in modū Græci rebus iſtis:quas nos contemnimus:delectantur.Itaq maiores noſtri facile patiebāt hæc
eē q̄ plurima apud ſocios:ut imperio noſtro q̄ ornatiſſimi florentiſſimiq eſſent. Apud eos autē quos ue
ctigales aut ſtipendiarios fecerant:tamen hæc relinquebant:aut illi qbus ea iucūda ſūt:quæ nobis leuia ui
debant:haberēt hæc oblectamēta & ſolacia ſeruitutis.Qu d arbitramini reginos qui iā ciues Ro.ſūt mereri
uelle ut ab iis marmorea Venus i'la ne auferat:Quid Tarētinos ut ne Europā i Tauro ſedētē amittāt aut
Satyrū q apud illos in æde ueſtæ ē ut cæteras:Quid Theſpienſes ut cupidinis ſignū ꝓpter qđ unū uiſūtur
Theſpiæ:Quid Gnydios:ut Venerē marmoream:Quid ut pictā Coos:Quid Epheſios ut Alexandrū:Quid
Zizicenos ut Aiacem aut Medeā:Quid Rhodios ut Ialyſum:Quid Athenienſes ut es marmore iachum
aut parthalum pictum aut ex ære Myron s Bucculam:Longum eſt:& nō neceſſarium cōmemorare quæ
apud quoſq uiſenda ſunt tota aſia & Græcia Verum illud eſt quāobrem hæc commemorem:quod exiſtia
re uos hoc uolo mirum quēdā dolorem accidere iis ex quorum Vrbibus hæc auferantur:atq ut cæteros
omittamus De ipſis ſyracuſanis cognoſcite:ad quos ego cū ueniſſem ſic prio exiſtimabā:ut Romæ exiſti
us amicis acceperā ciuitatē Syracuſanā ꝓpter Heraclū hæreditatem uon minus eē iſti amicam q̄ Mamer
tinā ꝓp ꝓdarum ac furtorum omnium ſocietatem. Simul & uerebar ne mulierum nobiliū & formoſarū
gratia quarū iſte arbitrio ꝓturam per triennium geſſat:uirorumq quibus cum nuptæ erāt nimia in iſtum
nō lenitudine:ſed ēt liberalitate oppugnaret:ſi qđ ex litteris ſyracuſanorū cōgrerem. Itaq ſyracuſis cū ciuis
Ro.Erā.eorū tabulas ſcribebā iiurias cognoſcebā.Cū diutius in eo negocio curaq fueram:ut regeſcerem
curāq ai remitterem Ad Carpinatii ꝑclaras tabulas reuertebar. Vbi eum Eqtibus Ro.ex illo cōuētu hone
ſtiſſimis illos uerruuos de qbus āte dixi:explicabā a Syracuſanis:prorſus nihil adiumēti:neq publice neq
priuati expectabam:meo erat in aio poſtulare.Cum hæc agerem:repente ad me uenit heraclius is iq tum
magiſtratus ſyracuſis habebat hō nobilis:qui ſacerdos Iouis fuiſſet:q honos apđ Syracuſanos ē āpliſſim':
agit mecū & cū fratre meo ut ſi nobis uideret:adiremus ad eorū ſenatum:frequentes eē i Curia ſe iuſſiſſe

natus a nobis petere.Vt ueniremus:primo nobis fuit dubiũ q̄d ageremus.Deide cito uẽit i mẽtẽ nõ eẽ ui
tãdũ nobis illũ cõuẽtũ & locũ.Itaq̧ cũ ĩ Curiã uenimus honorifice ſane cõſurgit̃:nos rogatu Magr̃at⁹ aſſe
dimus:ĩcipit is loq q & auctoritate & ætate & ut mihi uiſum ẽ uſu reꝝ antecedebat Diodorus Tymarchi
des:cui⁹ oĩs orõ hãc habuit primo ſniam ſenatũ populũq̧ ſyracuſanũ moleſte grauiterq̧ ferre:q̄d ego cũ i
cæteris Siciliæ ciuitatibus ſenatũ populũq̧ docuiſſem:q̄d eis utilitatis q̄d ſalutis afferrẽ:& cũ ab oĩbus mã
data legatõs lr̃as teſtimõiaq̧ ſumpſiſſem:i illa ciuitate nihil eiuſmodi facerẽ.Reſpõdi neq̧ Romæ ĩ cõuẽ
tu Siculoꝝ:cũ a me auxiliũ cõmuni oĩum legationũ cõſilio petebat̃:cauſaq̧ ad me tot⁹ ſiciliæ deferebat̃
Legatos ſyracuſanoꝝ affuiſſe neq̧ me poſtulare ut q̄cq̄ cõtra.C.Verrẽ decernet̃ i ea curia in qua inauratã
.C.Verris ſtatuã uiderẽ.Quod poſteaq̄ dixi.Tãtus eſt gemitus factus aſpectu ſtatuæ:& cõmemoratiõe:ut il
lud i Curiã poſitum monumẽtũ ſceleꝝ nõ beneficiorũ uideret̃.Tum ꝓ ſe q̄ſq̧:q̄tum dicẽdo aſſeq poterat
docere me cœpit.Ea q̄ pauloante cõmemoraui ſpoliatã urbẽ fana direpta:ex Heraclii hæreditate quã pale
ſtritis cõceſſiſſet:q ẽt iuctorẽ.Olei deum ſuſtuliſſet.Neq̧ illã ſtatuã eẽ ex pecunia publica datã:ſed eos q hæ
reditatis diripiẽdæ participes fuiſſẽt:faciendã ſtatuẽdãq̧ curaſſe.Eoſdẽ Romæ fuiſſe legatos illius adiuto
res improbitatis ſocios furtorũ cõſcios flagitiorũ.Eo minus mirari me oportere ſi illi cõi legatorũ uolũtati
& ſaluti ſiciliæ deffuiſſent.Vbi eorũ dolores nõ m̃ õ nõ miores:ſed ꝑpe maiores quã cæterorũ ſiculorũ eẽ
cognouimus.Tum meum aĩum i illos tũ ego mei cõſilii negociiq̧ totius ſuſcepti cãm rõnẽq̧ ꝓpoſui.Tũ
eos hortatus ſum ut cauſæ cõi ſalutiq̧ nõ deeſſent:ut ei illã laudatiõem q̄ ſe ui ac metu coactos paucis illis
diebus decreſſe dicebãt tollerẽt.Itaq̧ Iud.ſyracuſani hæc faciunt iſtius clyentes atq̧ amici primũ mihi lr̃as
publicas q̄s i ærario ſanctiore cõditas habebãt:proferunt ĩ q̄bus oſtẽdunt oĩa q̄ dixi ablata eſſe ꝑſcripta:&
plura ẽt quam ego potui dicere:ꝑſcripta ãt hoc modo q̄d ex æde Mineruæ hoc & illud abeſſe:q̄d ex æde
Iouis:q̄d ex æde Liberi:ut q̄ſq̧ eis rebus tuendis conſeruãdiſq̧ ꝑfuerat.Ita ꝑſcriptũ erat cum rõnem ex le
ge redderet:& quæ acceperat deberet tradere.Petiſſe ut ſibi quod hæ res abeſſent ignoſceret̃:itaq̧ omneſ
liberatos diſceſſiſſe:& eſſe ignotũ:oĩb⁹ q̄s ego literas obſignãdas publico ſigno deportãdaſq̧ curaui. De
laudatione autẽ rõ ſic reddita eſt:primũ cum a Verre lr̃æ aliquando ante aduentum meum.De laudatiõe
uẽiſſent nihil eſſe decretum.Deide cum quidã ex illius amicis cõmõerent oportere decerni:maxio eẽ cla
more & cõuitio repudiatos.Et poſteaq̄ meus aduentus appropinquarit iperaſſe eũq̄ ſummã poteſtatẽ ha
beret:ut decernerẽt:decretum ita eſſe:ut multo plus illa laudatio aliq̄d mali q̄ bõi poſſit afferre:adeo Iud.
ut mihi ab illis demõſtratũ ẽ:ſic uos ex me cognoſcite.Mos ẽ Syracuſis:ut ſi qua de re ad ſenatum referat̃
dicat ſniam q uelit nominatim nemo rogatur.Et tamẽ ut quiſq̧ honore & ætate anteceditita prius ſolet
ſua ſponte dicere.idq̧ a cæteris ei cõcedit̃.Si quando taceant oẽs tũc ſortito cogũtur dicere.Cum hic moſ
eſſet:refertur ad ſenatum de laudatione Verris:in quo primũ:ut aliq̄d eẽt more multi interpellãt:de.Sex.
Peduceo q ex illa ciuitate totaq̧ ꝓuicia optime meritus eſſet:ſeſe antea cũ audiſſent ei negotium faceſſi
tum:cũq̧ eum publice pro plurimis eius & maximis meritis laudare cupercẽt:a.C.Verre ꝓhibitos eẽ ini
quum eſſe.Tametſi Peduce⁹ eorũ laudatiõe iã nõ uteret̃.Tamẽ nõ prt⁹ ei decernere:q̄d aliquãdo uoluiſ
ſent q q̄d tũ cogerent̃.Cõclamãt oẽs & approbãt ita fieri oportere:refert̃ de peduceo:ut q̄ſq̧ ætate & hono
re ãtecedebat:ita ſniam dixit ex ordie.Id adeo ex ipſo.S.C.cognoſcite nã pricipiũ ſni ꝑſcribi ſolet.RECI
TA.Q̄d uerba facta ſũt de.Sex.Peduceo.Dicit q primũ ſuaſerit:decernit̃.Refert̃ deide d Verre.Dic q̄ſo
quo mõ:q̄ uerba facta ſũt de.C.Verre:q̄d poſtea ſcriptũ ẽ cũ ſurgeret nẽo atq̧ ſniam diceret:q̄d hoc ẽt
ſors ducit̃ q̄obrẽ:Nemo erat uolũtarius laudator ꝑturæ tuæ defenſor piculorũ tuorũ ꝑſerti cũ inir̃ a.P.R.
gratiã poſſet:nemo ipſi illi tui cõuiuæ cõſiliari & cõſcii ſocii uerbũ facere nõ audebat:in curia ſtatua tua ſta
bat & nuda i ea filii nemo fuit nec q̄nẽ nud⁹ q̄dẽ filius nuda ꝓuicia cõmoueret.Atq̧ ẽt hoc me docẽt eiuſ
mõi.S.C.ſeſe feciſſe laudatiões ut oẽs itelligeri poſſent:nõ laudatiõe ſed potius irriſione eẽ illa q̄ cõmone
faceret iſti⁹ turpẽ calamitoſamq̧ ꝑturã.Ea.n.ſcripta eſt q̧ iſte uirgis neminẽ cediſſet:a quo cognoſcitis no
biliſſimos hoies atq̧ inocẽtiſſimos ſecuri eẽ ꝑcuſſos:q̧ uigilãter ꝓuiciã adminiſtraſſet:cuius oẽs uigilias ĩ
ſtupris cõſtat adulteriiſq̧ eẽ cõſumptas.Hoc ut ſcriptũ ẽ:q̄d ꝓferre nõ auderet reus accuſator recitarẽ nõ de
fineret:q̄d ꝑdões ꝓcul ab iſula ſicilia ꝓhibuiſſet uerres:quos ẽt itra ſyracuſanã iſulã recepiſſet:q̄ poſtea q̄ ex
illis cognoui diſceſſi:cũ f atre e curia:ut nobis abſentibus ſi q̄d uellẽt decernerent.Decernũt ſtati primũ ut
L.Fratre hoſpitiũ publice fieret q̧ is eãdẽ uolũtatẽ erga ſyracuſanos ſuſcepiſſet quã ego ſp habuiſſem id
nõ mõ tũ ſcripſerũt:uerũ ẽt i ære iciſum nobis tradiderunt.Valde hercle te ſiracuſani tui quos crebro com
memorare ſoles:diligũt q cũ accuſatore tuo ſatis iuſtã cãm cõiũgẽdæ neceſſitudinis putãt q̧ te accuſaturus
ſit & q̧ ad ingrẽdũ i te uenerat.Poſtea decernit̃ ac nõ uarie ſed ꝑpe cõiũctis ſentẽtiis:ut laudatio q̄.C.uerri
decreta eẽt tolleret̃.An eo cũ iã nõ ſolum diſceſſio facta eſſet:ſed ẽt ꝑſcriptũ atq̧ i tabulas relatũ.Pr.appella
tur:at q̄s appelat.Magiſtratus aliq̄ nemo Senator:ne id q̄dẽ.Syracuſanorũ aliq̄s minie:q̄s igit̃ ꝓtorẽ appel
lat:q q̄ſtor iſtius fuerat Cecilius.O rem ridiculã.O deſertũ hoiem.O deſperatũ ac relictum a Magiſtratu ſi
culo Ne.S.C.Siculi hoies facere poſſent:ne ſuũ ius ſuis maioribus ſuis legibus obtĩere poſſent:nõ amicus
iſtius nõ hoſpes nõ deniq̧ aliq̄s ſiculus:ſed q̄ſtor ꝓtorẽ appellat:q̄s hoc uidit aut q̄s audiuit:ꝓtor æquus &
ſapiẽs dimitti iubet ſenatũ.Cõcurrit ad me maxia multitudo primum ſenatores clamare eripi ſibi ius eri
pi libertatẽ populus ſenatum laudare gratias agere ciui Roma.a me nuſquam diſcedere:quo quidẽ die
nihil ægregius factum eſt multo labore meo:quam ut manus ab illo appellatore abſtinerent̃. Cum ad
Præ.in ius adiſcemus excogitat ſane diligenter & caute quid decernat nam ante quã uerbum facerẽ de ſel
la ſurrexit:& abiit.Itaque tum de foro cum iam aduesperaſceret:diſceſſimus poſtridie mane ab eo poſtu
lo:ut ſyracuſanis liceret.S.C.Quod pridie feciſſent:mihi reddere ille enim uero negat & ait indignũ faci

nus eſſe:quod ego in ſenatu Græco uerba feciſſem:qđ quidem apud Græcos græce locut' eſſem id fieri nullo modo poſſe.Reſpódi hóini ut potui:ut uoluiut debui tū multa tum etiam hoc me memini dicere facile eē perſpicuū quantū iter hunc & illū Numidicū uerū ac germanum Metellū intereſſet:illum noluiſſe ſua laudatione iuuare.L.Lucullū ſororis uirū ſuū cum optile côueniſſet:huic homini alieniſſimo a ciuitatib' laudatióes p uim & metū côparare.Quod ubi itellexi:multū apđ illū recétes nūcios multū tabulas nō cōmēdaticias ſed tributarias ualuiſſe admónitu ipſoꝶ ſyracuſanoꝶ ipetū i eas tabulas facio:i qbus ſigilla pſcripta erát ecce át noua uerba atq; rixa:ne tū iſtū oīo ſyracuſis ſine hoſpitibus plane nudū eē atq; deſertū putetis:retiere cœpit tabulas Theōmaſcus qdá hō ridicule iſanus:quē Syracuſani theoractū uocát qui illic eiuſ modi eſt ut eū pueri lectentur ut oēs cum loq cœpit irrideant.Huius tamē inſania quæ ridicula aliis mihi tamen moleſta ſane fuit nam cū ſpumas ageret i ore:arderent oculi uoce maxima uim me ſibi afferre clamaret:copulati in ius puēimus.Hic ego poſtulare cœpi:ut mihi tabulas obſignare ac deportare liceret ille contra recitare omniū mihi tabulaꝶ & litterarū fieri poteſtatē oportere.Ille furioſus urgere nihil ad ſe uſas leges ptinere.Pr.intelligēs negare ſibi placere:qđ.S.C.Rati eē nō deberet.Id me Romá deportare. Quid multa:niſi uehemētius hoi minatus eſſem niſi legum ſanctionē pœnāq; recitaſſem Tabulaꝶ mihi ptás facta nō eēt.Ille át iſanus q p iſto cōtra me uehemētiſſime declamaſſet:poſtq̄ nō impetrauit:credo ut in gratiá mecū rediret:libellū mihi dat:in quo iſtius furta Syracuſana pſcripta erát:q ego antea iá ab illis: cognorá:& acceperá.Laudēt te ſane iá Mamertini q ex tāta puicia ſoli ſunt.q ſe ſaluū uelit.Ita tn laudent ut Heius q eius priceps legatiōis ē:adſit.Ita laudēt:ut ea q̄ rogati erūt:mihi parati ſint rñdere.Ne ſubito a me opprimāť:hic ſum rogaturus:nauē debeāt nēť fatebūť ſpbuerint ne:C.Verre ptnegabūt:ædificauerit ne nauē onerariá maximá publice quá Verri dederūt:negare nō poterūt:frumētū ne ab his ſumpſerit Verres q .P.R.mitteret ſicuti ſupiores:negabūt.Quid militū aut nautarū p trienniū dederūt:nullū datū dicent:fuiſſe Meſſaná oīum iſtius furtorū ac pdarū receptricē:negare nō poterūt:p multa multis i nauibus illīc exportata.Hác deniq; nauē maximá a Mamertinis datá onuſtá cū iſto pr.pfectá fatebūť.Quāobrē tibi habe ſane iſtá laudationē Mamertiná.Syracuſam qdē ciuitatē:ut abs te affecta ſit:ita i te eē aiatá uidemus: apđ quos ét Verreia illa flagitioſa ſublata ſūt.Et.n.minime côueniebat:ei deorū honores haberi:q ſimulachra deorū ſuſtuliſſet.Etiá mehercule illud i ſyracuſanis merito rephēderetť:ſi cū diē feſtū ludorū de faſtis ſuis ſuſtuliſſent:celeberrimū & ſanctiſſimū:q eo ipſe die ſyracuſæ a Marcello captæ eē dicūť:idē diē feſtū. Verris nóine agerēt:cū iſte ſyracuſanis q̄ ille calamitoſus dies reliqrit:ademiſſet.At uidete hóinis impudētiá atq; arrogátiá Iud.q nō ſolum Verreia hæc turpia hæc ridicula ex heraclii pecunia conſtituerit:uerumetiá Marcellea tolli imperauerit ut ſacra facerēt:quot annis cuius opa omnium annorum ſacra deoſq; patrios amiſerant:eius autem familiæ dies feſtos tollerent:per quam cæteros quoq; feſtos dies recuperarant.

¶M.T.C.IN.C.VERREM ACCVSATIONVM.LIBER SEPTIMVS ET VLTIMVS.

NEMINI Video dubium eē Iud.qui aptiſſime.C.Verres i Sicilia ſacra fanaq; omnia & priuatim & publice ſpoliarit:uerſatuſq; ſit ſine ulla n̄ mō religióe uerū diſſimulatióe i oī genere furandi atq; pdádi.Sed q̄dá mihi magnifica & pclara ei' defenſio oſtēdiť:cui quēadmodū reſiſtá:multo mihi ante ē iudices puidendum.Ita.n.cauſa côſtituiť:puiciá ſiciliá uirtute ei' & uigilantia ſingulari dubiis formidoloſiſq; temporib' a fugitiuis atq; a belli piculis tutá eē ſeruatá.Quid agá Iud.quo accuſatióis meæ rōnē côferá:quo me uertá:Ad oēs.n.meos ipetus q̄ſi murus qdá boni nomē ipatoris opponiť.Noui locū:uideo ubi ſe iactaturus ſit Hortēſi' bella picula tpa.R.P.Impatorū pēuriá cómemorabit.Tū deprcabiť a nobis.Tū ét p ſuo iure côtēdet:ne patiamini talē iperatorē.P.R.ſiculorū teſtimoniis eripi:ne ue obteri laudē impatoriá criminibus auaritiæ uelitis.Nō poſſum diſſimulaŕ.Iu.Timeo ne.C.uerres pp̄ter hác uirtutē eximiá in re militari oia q̄ fecit ipune fecerit. Venit.n.mihi in mētē i iudicio.M.Aqlii quátū auctoritatis quátū momēti oro.M.Antonii habuiſſe exiſtimata ſit:q ut erat in dicendo nō ſolum ſapiens:ſed etiá fortis Cauſa ppe perorata:ipſe arripuit.M.Aqliū côſtituitq; i côſpectu oium.Tunicáq; eius a pectore abſcindit:ut cicatrices.p.R.iudiceſq; aſpiceret aduerſo corpe exceptas:ſimul & de illo uulnere:qđ ille i capite ab hoſtiū duce acceperat:multa dixit.Eoq; adduxit eos q erát iudicaturi uehemēter ut ueretēť ne quē uirū fortuna ex hoſtiū telis eripuiſſet:cū ſibi ipſe non pepciſſet.Hic nō ad.P.R.laudē:ſed ad iudiciū crudelitate uidereť eē ſeruatus.Hæc eadem nūc ab illis defēſionibus rō uiaq; tentaŕ.Idem q̄riť ſit fur:ſit ſacrilegus:ſit flagitiorū oium uitioruq; priceps.At ē bonus Impator & fœlix & ad dubia.R.P.tpa reſeruádus.Nō agá ſummo iure tecū nō dicá id qđ debeam forſitan obtinere:.ū iudiciū certa lege ſit côſtitutū nō qd in re militari fortiter feceris ſed quēadmodū manus ab alienis pecuniis abſtinueris:abs te doceri oportere.Nō inquá ſic agá:ſed ita quæriá quēadmodū te uelle itelligo:q̄ tua opa & q̄ta fuerit i bello:Quid dices.an bello fugitiuorū ſicilia uirtute tua liberatá:magna laus q honeſta rō:ſed tamē quo bello:Nos.n.poſt id bellū qđ.M.Aqli' côfecit ſic acepimus nullū i ſicilia fugitiuorum bellū fuiſſe:at in italia fuit:fateor & magnū qdē ac uehemens.Nū igiť ex eo bello partē aliq̄ laudis appeteŕ conaris:Nū tibi illius uictoriæ gloriá cū.M.Craſſo aut Gn.Pōpeio côminicádá putas:Nō arbitror hoc ét deeſſe tuæ ipudētiæ:ut qcq̄ l eiuſmōi diceŕ audeas.Obſtitiſti uidelicet ne ex Italia tráſire i ſiciliá fugitiuorū copiæ poſſent ubi:quádo:q̄ ex pte:cū aut nauibus aut ratibus conareť accedeŕ:Nos.n.nihil unquá prius audiuimus:& illđ audiuimus.M.Craſſi fortiſſimi uiri uirtute côſilioq; factū ne ratibus côiūctis freto fugitiui ad Meſſaná tranſire poſſent.A quo illi conatu nō tátopere phibēdi fuiſſent:ſi ulla i ſicilia pſidia ad illorū aduētū oppoſita puta'eť.At cum in Italia bellum tá ppe a ſicilia tamē in ſicilia nō fuit. Quid mirū:Nec cū in ſicilia qdē fuit eodē iteruallo pars eius belli i Italiá ulla puaſit.Et.n.ppigtas ad utrá partē hoc loco p

fert ut utrũ auditũ facilẽ hoſtibus:an cõtagionẽ imitandi eius belli periculoſam fuiſſe:aditus oĩs hoĩb⁹ ſine
facultate nauiũ nõ mõ diſiũctus:ſed ẽt clauſus fuit:ut Illis q̃bus ſiciliã ꝓpinquã fuiſſe dicis facilius fuerit ad
occeanũ peruenire:q̃ ad Peloridẽ accedere.Contagio autem iſta ſeruilis belli cur abs te potꝰ q̃ ab his om
nibus q cæteras prouincias obtinuerũt:ꝓdicatur? an q: i ſicilia iã ante bella fugitiuoꝝ fuerũt? at eã ipſa cã eſt
cur ipſa ꝓuĩcia minimo i periculo ſit & fuerit.Nã poſtea q̃ illinc.M.Aqlius diſceſſit:oium inſtituta atq; ædicta
Pr.fuerũt eiuſmodi:ut ne qs cũ telo ſeruus eẽt.Vetus ẽ:qđ dicã: & pp ſeueritatẽ.exẽpli nemini fortaſſe ue
ſtrũ inauditũ.L.Domitiũ Pr.i ſicilia cum aper ĩgẽs ad eũ allatus eẽt:admiratũ requiſiſſe qs eũ pcuſſiſſe cũ au
diſſet paſtorẽ cuiuſdã fuiſſe:eũ ad ſe uocari iuſſit illũ cupide ad pr.q̃ ad laudẽ & ad ꝓmiũ accurriſſe:q̃ſiſſe
domitiũ q tãtam:beſtiã pcuſſiſſe:illũ ſe reſpondiſſe uenabulo:ſtatim deinde iuſſu.pr.in crucẽ eẽ ſublatum.
Durũ hoc fortaſſe uideat̃ neq; ego ullam i partẽ diſputo tantũ itelligo.maluiſſe. Domitiũ crudelẽ i aniad
uertẽdo:q̃ in pretermittendo diſſolutũ uideri.Ergo his inſtitutis ꝓuĩciæ ſiciliæ tũ cũ bello fugitiuorũ tota italia ar
deret hõ nõ acerrimus nec fortiſſimus.Gn.Norbanus i ſũmo ocio fuit:ꝑfacile.n.ſeſe ſicilia tuebat̃ ne qđ i ipa
bellũ poſſit exiſtere.Et.n.cũ nihil tã cõiũctũ ſit q̃ negociatores nři cũ ſiculis uſu re rõne cõcordia:& cum ipſi ſi
culi res ſuas ita cõſtitutas habeãt:ut is pacẽ expediat eẽ.Imperiũ ãt.p.R.ſic diligãt.ut id iminui aut cõmutari
minime uelint.cũq; hæc ab ſeruorũ bello pericula & pr.inſtitutis & dñoꝝ diſciplia ꝓuiſa ſint.Nullũ ẽ malũ do
meſticũ:qđ ex ipſa ꝓuincia naſci poſſit.Quid igit̃? nulli ne motꝰ i Sicilia ſeruorũ Ver̃.pr.nullæ ne cõiũratio
nes factæ eſſe dicunt̃:Nihil ſane qđ ad.S.p.q.R.peruenerit:nihil qđ iſte Romã publice cõſcripſerit:& tamẽ
cœptũ eẽ i ſicilia moueri aliquot locis ſeruitiũ ſuſpicor.Id adeo nõ tã ex re quã ex iſtiꝰ factis decretiſq; cogno
ſco.At uidete q̃ñ Inimico aio ſim acturus.Ego ipe hæc q̃ ille q̃rit:q̃ adhuc nũq̃ audiſtis:cõmemorabo & ꝓ
ferã.in Triocalino quẽ locũ fugitiui iã ante tenuerũt.Leõidæ cuiuſdã ſiculi familia i ſuſpitionẽ eſt uocata cõ
iuratiõis.Res delata ad iſtũ ſtatim:ut par fuit:iuſſu eius hoĩes q noĩati erãt cõphẽſi ſunt adductiq;.Lilybeũ:do
mĩo denũciatũ ẽ:ut adeſſet:cã dicta dãnati ſũt.Quid deide?qđ cenſetis?furtũ fortaſſe aut ꝓdã expectatis aliq̃
Nolite uſq;quaq; qdẽ q̃rete i mœtu belli furãdi q locus põt eẽ?Etiã ſi q̃ ſic fuit in hac re occaſio pretermiſſa ẽ
Tũ potuit a Leonida nũmorũ aliqđ auferre:cũ denũciauit:ut adeſſet:fuit nundinatio aliq̃ & iſti ñ noua ne
cãm dicerẽt:ẽt alter locus ut abſoluerent̃.Dãnatis q̃dẽ ſeruis q̃ ꝓdãdi põt eẽ rõ?ꝓduci ad ſuppliciũ neceſſe ẽ
Teſtes.n.ſunt:q in cõſilio fuerũt.Teſtes publicæ tabulæ teſtis ſplẽdidiſſima ciuitas Lilybetana.Teſtis hone
ſtiſſimus maximuſq; cõuẽtus ciuiũ.R.nihil põt:ꝑducẽdi ſunt Itaq; ꝑducunt̃:& ad palũ alligant̃.Etiã nunc
mihi expectare uidemini Iu.qđ deinde factũ ſit:qđ iſte nihil unq̃ fecit:ſine aliquo q̃ſtu atq; ꝓda.Quis I eiuſ
mõi re fieri potuit?qđ cõmodũ ẽ Expectate facinus q̃ uultis iprobũ unicã tamen expectationẽ oĩum noie
ſceleris cõiurationiſq; dãnati ad ſuppliciũ traditi ad palã alligari repẽte multis milibꝰ hoĩum iſpectãtibꝰ ſo
luti ſũt & Leõidæ illi domino redditi.Quid hoc loco potes dicere hõ amẽtiſſime?Niſi id qđ ego nõ q̃ro?qđ
deniq; i re tã nefaria.Tametſi dubitari nõ põt.Tamẽ ne ſi dubitet̃ qdẽ q̃ri oporteat:qđ aut q̃tũ aut quo acce
peris.Remitto tibi hoc totũ atq; iſta te cura libero:neq;.n.metuo ne hoc cuiquã ꝑſuadeat̃:ut ad facinus ne
mo pter te ulla pecũia adduci potuerit.Id tu grãs ſuſcipe cõatus ſis.Veꝝ de iſta fruãdi ꝓdãdiq; rõe nihil di
co.De hac ĩpatoria iã tua laude diſputo.Quid ais bõe cuſtos defenſorq; ꝓuiciæ?Tu quos ſeruos arma ca
pe:ac bellũ facere i Sicilia uoluiſſe cognoras:& de cõſilii ſnĩa iudicaras:hos ad ſuppliciũ iã more maiorũ tra
ditos & ad palũ alligatos ex media morte eripe ac liberare auſus es:ut q̃ dãnatis ſeruis crucẽ fixeras:hanc
indẽnatis ciuibus.Ro.reſeruares:perditæ ciuitates diſparatis oibus rebus hos ſolent exitꝰ exitiales hr̃e:ut
dãnat i itegrũ reſtituant̃:uicti ſoluant̃:Exules reducant̃.res iudicate reſcidant̃.Quæ cũ accidunt:nẽo ẽ q n
itelligat ruere illam.R.p.Hæc ubi ueniunt nẽo ẽ q ullã ſpẽ ſalutis reliq̃ eẽ arbitret̃.Atq; hæc ſicubi facta ſunt
ut hoĩes populares aut nobiles ſupplicio aut exilio leuarent̃:ut nõ ab his ipſis q iudicaſſent ut nõ ſtati ut
nõ eoꝝ facinoꝝ danati q̃ ad uitam & fortunas oium ꝑtineret.Hoc uero nouum & eiuſmõi ẽ:ut magis ꝓ
pter reũ q̃ pp rẽ ipam credibile eẽ uideat̃:ut hoĩes ſeruos:ut ipe q iudicarat:ut ſtati e medio ſuplicio dimi
ſerit ut eius facioris dãnatos ſeruos:qđ ad oium liberorũ caput & ſanguinẽ ꝑtieret.O ꝓclarũ impatorẽ nec
iã cũ.M.Aqlio fortiſſimo uiro:ſed uero cũ paulis ſcipiõibus Mariis cõferẽdũ.Tãtũ ne uidiſſe i mœtu peri
culoq; ꝓuiciæ cũ ſeruiciorũ aios i Sicilia ſuſpẽſos pp bellũ Italiæ fugitiuorũ uideret.Ne qs ſe cõmouer̃ aude
ret.quãtũ terroris iniecit:cõphendi iuſſit.Quis ñ ꝑhorreſcat cãm dicer̃ dños?qđ ſeruis tã formidoloſum:fecil
ſe uideri ꝓnũciauit?Oriri uidet̃ flãmã paucorũ dolor̃ ac morte reſtrixiſſe.Quid deinde ſeq̃t̃:uerbera atq;
ignes & illa extrẽa ad ſuppliciũ dãnatorũ mœtũ cæterorũ cruciatus & crux hiſce oibus ſuppliciis ſũt libera
ti.Quis dubitet qn ſeruorũ aios ſumma fortitudie oppreſſerit cũ uiderẽt ea facilitate.pr.ut ab eo ſceleris cõiu
ratiõiſq; dãnatorũ uita uel ipo carnifice iternũcio redimeret̃.Quid hoc i apolloniẽſe Ariſtodão:qđ i Leõ
te Magarẽſi nõ idẽ feciſti:qđ iſte motus ſeruorũ belliq; ſubita ſuſpicio?Vtiũ tibi tãdẽ diligentiã cuſtodien
dæ ꝓuinciæ:an nouã rõnẽ iprobiſſimi q̃ſtus attulit?Halicẽſis Eumenidæ nobilis hoĩs & hoẽſti magnæ pe
cuniæ uillicus cũ ipulſu tuo iſimulatus eſſet.HS.lx.a Domino accepiſti:qđ nup ipſe iuratus docuit quẽad
modũ geſtũ eẽt.Ab eq̃te Ro.C.Matrinio abſente cũ is eẽt Romæ q: eius uillicos paſtoreſq; tibi i ſuſpicio
nẽ tenuiſſe dixeras.Hs.centies abſtuliſti.Dixit hoc.L.Flauius q tibi eam pecuniam numerauit ꝓcurator.
C.Matrini.Dixit ipe.C.Matrius dicet uir clariſſimus.Gn.Lentulos Cẽſor q Matrini honoris cauſa recẽti
negocio ad te litteras miſit mittẽdaſq; curauit Quid d Apolonio Diocli filio panormitão:cui Gemino co
gnomẽ ẽ preterin põt:& qđ:hoc tota ſicilia clarius?Et qđ idignius?& qđ manifeſtius ꝑferri poteſt:Quẽ is ut
panormũ uenit ad ſe uocari:& de Tribunali citari iuſſit:concurſu magno frequentiaq; conuẽtꝰ hoĩes ſtati
loq mirari q: Apolloniꝰ homo pecũioſus tãdiu ab iſto mãeret itéger.Excogitauit neſcio qđ attulit ꝑfecto
homo diues ipẽte a Verr̃ ñ ſine cauſa citat̃ expectatio ſũma oiũ q̃nam id eẽt:cũ exaniatꝰ ſubito ipe accur

rit cū adoleſcēte filio. Nā pr̄ grādis natu iā diu lecto tenebaꝛ. Noiat iſte ſeruū quē magiſtrū pecoris eſſe dice
ret: eū dicit cōiuraſſe: & alias familias cōcitaſſe. Is oino ſerus i familia nō erat: eū ſtatī exhiberi iubet. Apol
loni⁹ affirmat ſeruū ſe oīno illo noie habeꝛ neminē. Iſte hoiem arripi a Tribunali & i carcerē cōici iubet.
Ille clamare cū raperetꝛ: nihil ſe miſeꝝ feciſſe. Nihil cōmiſiſſe: pecuniā ſibi eē i hoib⁹ numeratā i pſentia nō
habere. Hæc cū maxie ſūma hoium freqntia teſtificaretꝛ: ut quis itelligere poſſet: eū q̧ pecuniā nō dediſſet.
idcirco illa tam acerba iniuria affici cū maxime: ut dico hoc de pecunia clamaret: in uincla cōiect⁹ ē. Videte
cōſtantiā. pr. & ei⁹. pr. q i rebus nō ita defendatꝛ: ut mediocris. pr. ſed ita laudetꝛ: ut optimus iperator. Cū ſer
uoꝝ bellū metueretꝛ: quo ſupplicio dominos idēnatos afficiebat hoc ſeruos dānator liberabat. Apollōiū lo
cupletiſſimū hoiem: q ſi fugitiui bellū i Sicilia facerēt: ampliſſimas fortunas amitteret belli fugitiuoꝝ noie
in dicta cā i uīcla cōiecit ſeruos quos ipe cū cōſilio belli faciēdi cauſa cōſenſiſſe iudicauit eos ſine cōſilii ſnla
ſua ſpōte oi ſupplicio liberauit. Quid ſi ab Apollonio aliqd cōmiſſum eēt q̄obrē iuꝛ i eū aiaduerteretꝛ: tamē
ne hāc rē ſic agemus: ut crimini aut iuidiæ reo putemus eē oportere ſi quo de hoie ſeuerius iudicauitꝛ. Nō
agā tā acerbe nō utar iſta accuſatoria cōſuetudie ſi qd ē factū clemēter: ut diſſolute factu criminer: ſi qd uin
dicatū ſeuerꝛ ē. Vt ex eo crudelitatis iuidiā colligā: nō agā iſta rōne tua ſequar iudicia tuā defendā auctorita
tē. quoad tu uoles. Simul ac tu te cœpis tua iudicia reſcidere: mihi ſucceſcere deſinito. Meo iure. n. cōtēdā eū
q ſuo iudicio cōdēnatus ſit: iuratorū iudiciū ſentētiꝰ dānari oportere. Nō defendā Apollōii cām amici atq̧
hoſpitis mei ne tuū iudiciū uideat reſcidere. Nihil de hois frugalitate uirtute diligētia dicā: Prætermittā il
lud ēt de quo antea dixi fortunas ei⁹ ita cōſtitutas fuiſſe: familia pecore uillis pecūiis creditis: ut nemini mi
nus expediret illū i ſicilia tumultū aut bellū cōmoueri. Nō dicā ne illud qdē ſi maxie i culpa fuerit Apollo
nius. Tamē i hoiem honeſtiſſimū ciuitatis hoēſtiſſimæ tā grauiter aiaduerti cā idicta non oportuiſſe. Nullā
inuidiā i te ne ex illis qdē rebus cōcitabo: cū eēt talis uir i carcere i tenebris i ſqualore i ſordibus tyrānicis iu
terdictis iuis patri exactæ ætate & adoleſcenti filio adeūdi ad illū miſerū ptātē nūq̄ eē factā: Etiā illud pteribo:
quotieſcūq̧ panormū ueneris illo anno & ſex mēſibus: nā tādiu fuit i carcere Apolloni⁹. Toties ad te ſena
tū panormitanū adiſſe ſupplicē cū magiſtratibus ſacerdotibuſq̧ publicis orātē atq̧ obſecrātē: ut aliquādo ille
miſer atq̧ inocens calamitate illa liberaretꝛ. Relinquā hæc oia: q̄ ſi uelim pſeq facile oſtēdā tua crudelitate
in alios oēs tibi aditus miſericordiæ iudiciū iāpridē eſſe pclūſos. Omnia igiꝛ iſta cōcedā & remittā: puideo
eni qd ſit defenſurus Hortēſius fatebiꝛ apud iſtū neq̧ ſenectutē patris neq̧ adoleſcētiā filii neq̧ lachrymas
utriuſq̧ plus ualuiſſe q̄ utilitatē ſalu⁹ēq̧ puinciæ. Dicet. R. p. adminiſtrari ſine metu ac ſeueritate non poſſe:
q̄ret q̄obrē faſces ptoribus pferantꝛ: cur ſecures daretꝛ: cur carcer ædificatus: cur tot ſupplicia ſint in impro
bos more maiorū cōſtituta. Quæ cū oia grauiter ſeuereq̧ dixerit. qrē cur hūc eundē Apolloniū Verres idē
repēte nulla noua re allata: nulla defenſiōe ſi ſine cā de carcere emitti iuſſerit: Tātumq̧ in hoc crīe ſuſpi
tionis eē affirmabo. Vt iā ipſis iudicibus ſine mea argumētatione cōiecturā facere pmittā. Quod hoc gen⁹
pdādi q̄ improbū q̄ indignū q̄q̧ ad magnitudinē q̄ſt⁹ immēſum infinitūq̧ eē uideatꝛ. Nam quæ iſte in Apo
lonio fecit. Ea primū breuiter cognoſcite quot & quāta ſint. Deinde hoc expedite atq̧ æſtimate pecūia repē
tis: idcirco hoc in uno homine pecunioſo tot conſtituta ut cæteris formidines ſimiliū incōmodoꝝ atq̧
exempla periculoꝝ proponerētur. primū inſimulatio eſt repentina capitalis atq̧ inuidioſi criminis: ſtatui
te quāti hoc putetis & quā multo redemiſſe. Deinde crimē ſine accuſatore ſentētia ſine conſilio dānatio
ſine defenſiōe. Aeſtimate haꝝ reꝝ omniū prætia & cogitate in his iniquitatib⁹ unum hæſiſſe Appolloniū.
Cæteros profecto multos ex his icommodis pecunia ſe liberaſſe. poſtremo tenebræ uicla carcer iclūſum
ſuppliciū atq̧ a cōſpectu parētum ac liberūa deniq̧ a libro ſpiritu & cōmuni luce ſecluſum. Hæc uero quæ
uel uita redimi recte poſſunt æſtimare pecuniā nō queo. Hæc oia ſero redemit Apollonius iā mœrore ac
miſeria pditus: ſed tamē cæteros docuit: ante illius auaritiæ ac ſceleri occurrerꝛ. Niſi uero exiſtimatis homi
nem pecunioſiſſimū ſine aliq̄ cauſa quæſtus iniectū ad tam incredibile crimē: aut ſine eadem cauſa repen
te e carcere emiſſum: aut hoc prædādi genus ab iſto i illo uiro adhibitum ac tentatum: & nō p illū omni
bus pecunioſis Siculis metū ppoſitum & iniectū. Cupio mihi iud. ab illo ſubici quōiā de militari eius glo
ria dico: ſi qd forte prætereo. Nam mihi uideor de omnib⁹ iā rebus eius geſtis dixiſſe: quæ qdem ad belli
fugitiuorū pertinerēt ſuſpitionē. Certe nihil ſciens prætermiſi: habetis hois cōſilia diligētiā uigilātiam de
fenſioneq̧ puinciæ. Sūma illuc ptinet: ut ſciatis: quōiā plura genera ſunt iperatoꝝ. Ex quo generꝛ ſit: ne diu
tius i tanta penuria uiroꝝ fortium talem impatorem ignorare poſſitis. Nō ad. Qu. Maximi ſapientiā neq̧
ad illius ſuperioris Africani in re gerēda celeritatē: neq̧ ad iſtius q poſtea fuit ſingulare cōſilium: neq̧ ad
pauli rōnem ac diſciplinā neq̧ ad. C. Marii uim atq̧ uirtutē: ſed ad aliud genus iperatorū ſane diligēter reti
nēdum & conſeruandum quæſo cognoſcite. Itinerū primū laborē q uel maximus eſt i re militari iud. & in
ſicilia maxie neceſſarius: accipite q̄ facilem ſibi iſte & iucūdū rōne cōſilioq̧ reddiderit. Primū tēporibus hy
bernis ad magnitudinē frigorū & ad tempeſtatū uim ac fluminū pclarū ſibi ad remedium cōparat Vrbē
Syracuſas elegerat: cuius hic ſitus atq̧ hæc natura eē loci cæliq̧ diciꝛ: ut nullus unq̄ dies tā magna turbulē
taq̧ tēpeſtate fuerit qn aliquo tēpore ſolē eius diei hoīes uiderēt. Hic ita uiuebat iſte bonis Imperator hy
bernis menſibus: ut eū nō facile nō mō extra tectum: ſed ne extra lectū qdē q̄ſquā uideret. Ita diei breuitas
cōuiuiis noctis lōgitudo ſtupris & flagitiis cōterebatꝛ. Cū āt uer eſſe cœperat: cuius initiū iſte nō a Fauōio ne
q̧ ab aliquo aſtro notabat: ſed cū uiderat roſam tūc icipere uer arbitrabatꝛ: dabat ſe labori atq̧ itineribus i q̄
bus uſq̧ eo ſe præbebat patiētem atq̧ ipigrū ut eo nemo unq̄ in equo ſedentē uideret. Nā ut mos fuit Bi
thyniæ Regibus lectica octo foro ferebatꝛ in q̄ puluinus erat pellucidus Melitēſi roſa fartus. Ipſe aūt coronā
habebat unam i capite alterā i collo reticulūq̧ ad nares ſibi apponebat tēuiſſimo lino minutis maculis ple

num roſæ.ſic confecto itinere cum ad aliqđ oppidū uenerat:eadē lectica uſq; ad cubiculū deferebat̃.Eo ue
niebāt Siculorū magr̃at' uēiebāt Eqtes Ro.Id qđ ex multis iuratis audietis:cōtrouerſiæ ſecreto deferebāt
tur paulo poſt palā decreta auferebat̃.Deide ubi pauliſp i cubiculo p̄cio nō æqtate iura deſcripſerat.Vene
ri iā & libero reliquū tp̄s deberi arbitrabat̃.Quo loco mihi nō p̄termittenda uidet̃ p̄clari iperatoris egregia
ſingularis diligentia.Nā ſcitote eſſe oppidum in Sicilia nullum ex iis oppidis i qbus prætores cōſiſter̃ &
cōuentum agere ſolēt.quo in opido nō iſte ex aliq̄ familia nō ignobili delecta ad libidinem mulier eſſet.
Itaq; nōnullæ ex eo numero in cōuiuium adhibebant̃ palam:ſi q̄ caſtiores erāt:ad tp̄s ueniebant lucē con
uentumq; uitabāt.Erant āt cōuiuiā nō illo ſilentio.P.R.p̄torum atq; imp̄atorū:neq; eo pudodi'gin Magi
ſtratuū cōuiuiis uerſari ſolēt:ſed cū maximo clamore atq; cōuitio:nōnunq̄ ēt res ad manus atq; ad pugna
ueniebat.Iſte.n.Pr.ſeuerus ac diligēs q̄.P.R.legibus nunq̄ paruiſſet:illis diligēter legibus q̄ in poculis pōe
bant̃:obtemp̄abant.Itaq; erat exitus eiuſmōi:ut alius iter manus e cōuiuio tāq̄ e p̄lio auferret̃:alii' tāq̄ occi
ſus relinq̄ret̃:plærīq; fuſi ſine mēte ac ſine ullo ſenſu iacerēt:quis ut cum aſpexiſſent nō ſe.Pr.cōuiuiū: ſed
ut cānenſem pugnā neq̄tiæ uidere arbitraret̃.Cū uero æſtas ſummā eſſe iā cœp̄atq̄ꝫ tp̄s oēs iā ſemp Sici
liæ.Pr.i itineribus cōſumere cōſueuerūt:p̄p̄ea q̄ tū putāt obeūdā eſſe maxie p̄uinciā cū in areis frumenta
ſunt qđ & familiæ cōgregant̃:& magnitudo ſeruitii p̄ſpicit̃:& labor opis maxime oſtendit̃:& frumenti co
pia cōmonet tp̄s anni nō ipedit:tū inq̄ cū cōcurſant cæteri Pr.iſte nouo quodā ex genere iperator ſyracuſa
norum loco ſtatiua ſibi caſtra faciebat.Nā i ipſo aditu atq; ore port' ubi primum ex alto ſinus ad Vrbē ab
litore inflectit̃.Tabernacula carbaſeis intēta uelis collocabat.Hoc ex illa domo p̄toria q̄ Regis Hierōis fu
it ſic emigrabat:p ut eos dies nemo iſtū extra illū locum uidere poſſet.In eum āt ipſū locū adit' erat nemi
ni niſi q aut ſocius aut miniſter libidinis eē poſſet:hunc oēs mulieres: qbus cū iſte cōſueuerat: cōueniebāt
quaꝝ incredibile ē quāta multitudo fuerit ſiracuſis:huc hoies digni iſtius amicitia digni uita illa cōuiuiiſq;
conueniebant.Inter huiuſmōi uiros ac mulieres adulta ætate filius uerſabat̃:ut eum ēt ſi natura a parētis ſi
militudie abriperet cōſuetudo:tamē ac diſciplina patris ſimilē eē cogeret.Huc tertia illa perducta per dolū
atq; iſidias ab Rhodio tibicine maximas in iſtius caſtris effeciſſe turbas dicit̃:cum idigne pateretur.Vxor
Cleomenis ſyracuſani nobilis mulier:itēq; Eſchriōis honeſto loco nata in cōuētum ſuum mimi Iſidori fi
liam ueniſſe.Iſte aūt Hānibal q in ſuis caſtris uirtute putare oportere nō genere certari:ſic hāc Tertiam dile
xit.Vt eā ſecum ex p̄uincia exportaret:ac p eos dies cum iſte cum pallio purpureo pariq; tūica uerſaret̃ i
cōuiuiis muliebribus nō offendebant̃ homines in eo:neq; moleſte ferebāt abeſſe a foro Magr̃atū nō ius
dici nō iudicia fieri locum illum litoris p̄crepare totum mulierū uocibus cātuq; ſymphoniæ in foro ſilen
tium eſſe ſummum cauſarū atq; iuris.nō ferebant homines moleſte.Nō.n.ius abeſſe uidebat̃ foro neq; iu
dicia:ſed uis & crudelitas & bonorū accerba atq; indigna direptio.Hūc igit̃ tu imperatorem eſſe defendis
Hortenſi:huius furta rapinas cupiditatem crudelitatē ſupbiam ſcelus audaciā rerū geſtarū magnitudine
atq; imperatoris laudibus tegere conaris:Hic ſcilicet eſt metuendum ne.ad exitum defenſiōis tuæ uet' il
la Antoniana dicendi ratio atq; auctoritas p̄ferat̃:ne citet̃.Verres ne.denudet̃ a pectore:ne cicatrices.P.R.
aſpiciat:ex mulierum morſu ueſtigia libidinis atq; neq̄tiæ.Dii faciant ut rei militaris ut belli mētionem fa
cere audeas.Cognoſcent̃.n.omnia iſtius æra illa uetera ut nō ſolū in imperio uerumetiam in ſtipendiis
qualis fuerit intelligatis.Renouabit̃ prima illa militia cum iſte e foro abduci nō ut ipſe p̄dicat:p̄duci ſole
bat.A leatoris placētini caſtra cōmemorabant̃:in qbus cū frequens fuiſſet.Tamen ære dirutus eſt.Multa
eius in ſtipendiis dāna p̄ferent̃:q̄ ab iſto ætatis fructu diſſoluta & cōpenſata ſunt.Iam uero cum i eiuſmo
di patientia turpitudinis aliena nō ſua ſocietate obdurauiſſet:q uir fuerit:quot p̄ſidia q̄ muñita pudoris & pu
dicitiæ cœperit ui & audacia:quid me attinet dicere:aut cōiungere cum iſti' flagitio cuiuſq̄.p̄terea dedec'?
Nō faciā iud.oīa uetera p̄termitta duo ſola recentia ſine cuiuſq̄ infamia ponam:ex qbus cōiecturam facet̃
de oibus poſſitis.Vnū illđ qđ ita fuit illuſtre notūq; oibus:ut nemo tā ruſticanus hō.L.Lucul.M.Cotta.Cō
ſu.Romā ex illo municipio uadimōii cā uenerit:q̄n ſciret iura oia.P.R.nutu atq; arbitrio Chelidōis mere
triculæ gubernari.Alteꝝ q̄ cū paludatus exiſſet uotaq; p iperio ſuo cōiq;.p.R.nuncupaſſet noctu ſtupri cā
lectica i urbē:introferri ſolitus ē ad mulierē nuptā uni p̄poſitā oibus cōtra fas cōtra auſpicia cōtra oēs diui
nas atq; humanas religiōes.O dii īmortales qđītereſt iter mētes hoium & cogitatiōes.Ita mihi meā uolū
tatē ſpēq; reliq̄ uitæ uřa.p̄.q.R.exiſtimatio cōprobet.ut ego quos adhuc mihi magr̃atus.p.R.mādauit ſic
eos accepi:ut me oium officioꝝ obſtringi religione arbitrarer.Ita Quæſtor ſum factus.Vt mihi honorē il
lū tū nō ſolū datū:ſed ēt creditū ac cōmiſſum putarē.Sic obiui Quæſturā i p̄uincia ſicilia ut omniū ocu
los i me unū coniectos arbitrarer:ut me Quæſturāq̄ meā q̄ſi i aliquo orbis terre Theatro uerſari exiſtima
rē:ut oia ſemp quæ iucūda uident̃ eē nō mō his extra ordinariis cupiditatibus.ſed ēt ipſi naturæ ac neceſſi
tati denegarē.Nūc ſum deſignatus ædilis:hēo rōnem qđ a p.R.acceperim:mihi ludos ſanctiſſimos maxia
cū cerimonia.Ceteri Libero Liberæq; faciendos mihi Florā matrē.P.Pl.q.R.ludorū celebritate placādā
mihi ludos antiq̄ſſimos q primi Romani ſunt nominati maxima cū dignitate ac religiōe Ioui Iunōi Mi
neruæq; eē faciēdos.mihi ſacrarū ædiū p̄curationē:mihi totā urbē tuēdā eē cōmiſſam:ob earū rerū laborē
& ſollicitudinē fructus illos datos ātiqoꝝ' i ſenatu ſnīæ dicēdæ locū togā p̄textā ſellā curulē ius imagines
ad memoriā poſteritatēq; p̄dēdā.Ex his ego rebus oibus iud.ita mihi deos oēs p̄picios eē uelī:ut tamet
ſi mihi iucūdiſſ mus ē honos populi tamē neq̄q̄ tātū capio uoluptatis:quātum ſollicitudinis & laboris.Vt
hæc ipa ædilitas nō q̄a neceſſe fuerit alicui cādidato data:ſed q̄a ſic oportuerit:recte collocata & iudicio po
puli i loco poſita eē uideat̃.Tū cū eſſes.pr.renūciatus quoquomō:mitto.n.& p̄tereo quid tum ſit actū:ſed
cū eſſes renūciatus ut dixi:nō ipſa præconis uoce excitatus es:q̄ te totiās ſeniorū iuniorūq; cēturiis illo ho

no te affici pnunciauit:ut hoc putares aliquã.p.R.partẽ creditã. An nõ tibi illũ unũ domo carẽdũ eẽ mere-
tricis:cũ tibi forte obugiſſet ut ius'diceres q̄tũ negocii qd oneris hr̄es nũq̄ cogitaſti:neq; illud rõnis habuiſti
ſi forte expgefacere te poſſes:eã pũiciã quã tueri ſingulari ſapiẽtia atq; ītegritate difficile eẽt:ad ſũmã ſtulti
ciã neq̄q̃ ueniſſe.itaq; nõ mõ domo tua Chelidonẽ ĩ ptura extrudeẽ noluiſti:ſed ĩ Chelidõis domũ ꝓu
ĩciã tuã totã detuliſti.Secura pũicia ẽ ĩ qua tibi nũquã uenit ĩ mẽtẽ nõ tibi iccirco faſces & ſecures & tãti īperii
uim tãtiq; ornamẽtorũ oĩum dignitatẽ datã:ut eaꝝ rerũ ui & auctoritate oĩa re pagula iuris pudoris & offi
cii perfringeres nõ ut oĩum bona p̄dã tuã duceres:nullius res:tuta:nulli' domus clauſa: nullius uita ſepta:
nullius pudicitia munita cõtra tuã cupiditatẽ & audaciã poſſet eſſe.in q̃ ĩta te ita geſſiſti:ut cũ oĩbus teneare
rebus ad bellũ fugitiuorũ cõfugias ex quo iã ītelliges nõ mõ tibi nullã defenſionẽ:ſed maximã ui criminũ
exortã.Niſi forte italici belli fugitiuorũ reliq̄as atq; illud tẽpſanũ ĩcõmodũ ꝓferes:ad qd recẽs cũ te p oppor
tune fortuna abtuliſſe:ũ qd ĩ te uirtutis atq; ĩduſtriæ fuiſſet idẽ q ſemp fueras:inuentus es . Cũ ad te ualẽtu
ni ueniſſent & p his hõ deſertus & nobilis.M.Marius loq̄ret:ut negociũ ſuſcipes ut cũ pœnes te ꝓtoriũ im
periũ ac nomẽ eẽt ad illã paruã manũ extinguẽdã ducẽ te pricipẽq; p̄beres:nõ mõ id refugiſti:ſed eo ip̄o tẽ
pore cũ eſſes in littore Tertia illa tua quã tecũ deportabas:erat in oĩum cõſpectu.Ipſis ãt Valẽtinis ex tã il-
luſtri nobiliq; municipio tãtis de reb' reſpõſum nullũ dediſti cũ eſſes cũ tunica pulla & pallio qd hũc profi
ciſcẽtẽ qd ĩ ip̄a pũicia feciſſe:extimatis:q cũ iã ex pũiciã nõ ad triumphũ ſed ẽt ad iudiciũ decedeẽ:ne illam
qdẽ infamiã fugerẽt:quã ſine ulla uolupiate capiebat.O diuina Senat' frequentis in æde Bellonæ admur
murano.Memoria tenetis iud.cũ ad ueſperaſſeret & pauloante eẽt de hoc Tẽpſano incõmodo nũciatũ cũ
iuẽiret nemo q in illa loca cũ impo miueret:dixiſſe quẽdã Verrẽ eẽ ñ lõge a Tẽpſa quã ualde uniuerſi ad
murmurarint quã palã pricipes cõtradixerũt.Ex his tot criminibus teſtimoniiſq; cõuict' in eorũ tabellis ſpẽ
ſibi aliquã ponit:quorũ oĩum palã cã icogita uoce dãnatus ẽ.Eſto nihil ex fugitiuorũ bello aut ſuſpitione
belli laudis adept' ẽ quot neq; bellũ eiuſmõi neq; belli ĩ fuit piculũ ĩ Sicilia neq; ab iſto ꝓuiſum ẽ:ne qd eſ
ſet At uero cõtra bellũ p̄donũ claſſem habuit ornatã diligẽtiãq; ĩ eo ſingularẽ:itaq; iſto pr.p̄clare defenſa ꝓ
uincia ẽſt de bello p̄donũ ſic de claſſe Siciliẽſi iud.dicã:ut hoc iã ante cõfirmẽ:in hoc uno genere oẽs ĩeſſe
culpas iſti' maxias auaritiæ maieſtatis demẽtiæ libidinis crudelitatis.Hæc dũ breuiter expono:q̄ſo ut feci-
ſtis adhuc diligẽter attẽdite.Rẽ naualẽ primũ dico ita eẽ adminiſtratã:nõ uti pũincia defenderetur:ſed ut
claſſis nõie pecũia q̄reret.Supiorũ p̄torũ cõſuetudo cũ hæc fuiſſet ut naues ciues ciuitatib':certuſq; numer'
nautarũ militũq; imparet.maxie & locupletiſſime ciuitati Mamertinæ nihil horũ impauiſti.ob quã rẽ qd
tibi Mamertini pecũiæ clã dederit:poſt uidebit:ex ipſorũ lr̄is & teſtib' q̄rem'.Nouẽ uero Cibeã maximam
triremis iſtar pulcherrimã atq; ornatiſſimã palã ædificatã ſumptu publico ſciente ſicilia p Magiſtatũ ſenatũq;
Mamertinũ tibi datã donatãq; eẽ dico.Hæc nauis honuſta p̄da ſiciliẽſi cũ ipſa quoq; eẽt ex p̄da ſimul cum
iſte dcederet appulſa.Velliã ẽ rũ plurimis rebus & iis q̄s ante Romã mittere cũ cæteris furtis uoluit:q; erãt
cariſſimæ maximæq; eũ delectabãt.Eã nauẽ nup egomet uidi Velliæ:multiq; alii uiderũt pulcherrimã atq;
ornatiſſimã iud.q̄ qdẽ oib' q eã aſpexerãt:pſpectare iã exiliũ atq; explorare fugam dñi uidebat.Quid mihi
hoc loco rñdebis:niſi forte id qd iã & ſi p̄bari nullo mõ põt:ñ dici qdẽ iudicio d̄ pecũiis repetũdis neceſſe
ẽ:de tua pecũia cõſtare ædificatã eẽ eã nauẽ.A ude hoc ſaltẽ diceẽ qd neceſſe eſt.Noli metuei Hortẽſi ne q̄rã
q licuerit ædificaẽ nauẽ ſcatori Antiq ſũt iſtæ leges & mortuæ quẽadmodũ tu ſoles diceẽ q uetãt Fuit iſta
reſpõſio:quõdã fuit iſta ſeueritas ĩ iudiciis:ut iſta rẽ accuſator ĩ magnis iudiciis obiiciẽdã putaret.Quid.n.ti
bi naue opus fuit:q ſi quo publice ꝓficiſcereris & p̄ſidii & uecturæ cã ſumptu publico nauigia p̄beret.Pri-
uati aũt nec ꝓficiſci quoquã potes:nec accercere res trãſmarinas ex ſis locis ĩ q̄bus tibi hr̄e nihil licet deide
cur q̄cquã cõtra leges paraſti:ualeret hoc crimẽ ĩ illa ueteri ſeueritate ac dignitate Reip.Nũc ñ mõ te hoc cri
mine nõ arguo:ſed ne illa q̄dẽ communi uituperatiõe rep̄hendo.Tu tibi hoc unq̄ ipe nũq̄ criminoſum
nũq̄ ſuſpicioſum fore putaſti celeberimo loco palã tibi ædificari onerariã nauẽ i ea pũincia quã tua cũ impe
rio obtinebas.Quid eos loqui qui uidebãt:qd exiſtimare eos qui audiebant arbitrabare:ĩnanẽ te nauẽ eẽ
illã in italiã deducturũ:nauiculariã te cũ Romã ueniſſes eſſe facturũ:Ne illud qdem quiſq̄ poterat ſuſpicari
te habere ĩ Italiã maritimũ fundum & ab fructus deportãdos onerariã nauẽ compare. Eiuſmodi de te uo
luiſti ſermonẽ eẽ omniũ palã ut loquerent te illã nauem parare quæ prædam ex Sicilia deportaret:& que
ad ea furta quæ reliq̄ſſes commearet.Verum hæc oĩa ſi doces nauẽ de tua pecunia ædificatã:remitto atq;
cõcedo.Sed homo amẽtiſſime nõ ĩtelligis priore actione ab iſtis ipſis tuis Mamertinis laudatorib' eẽ ſub
latũ.Nam dixit heius princeps ciuitatis princeps iſtius legationis quæ ad tuam laudationem miſſa ẽ:nauẽ
tibi opis publicis Mamertinoꝝ eẽ ædificatam eiq; faciendæ Senatorem Mamertinum publice præfuiſſe
Reliqua ẽ materies hanc Reginis ut ipſi dicunt ĩ aetſi ut negare non potes publice q mamertini materies
nõ habent:imperauiſti.Si & quo fit nauis & qui faciunt imperio tibi tuo non p̄cio præſto fuerunt.Vbi tã
dem iſtuc latet quod tu de tu pecunia dicis impẽſum:At mamertini in tabulis nihil habent:primũ uideo
potuiſſe fieri ut ex ærario nihil darẽt Eienſ uel Capitoliũ ſicut apd̄ maiores nr̄os factũ ẽ publice gratis coa
ctis fabris opiiq; ĩperatis ædificari atq; effici potuit.Deide id quod pſpicio & quod oſtẽdã cũ iſtos ꝓduxe
ro ipſorũ ex litteris multas pecunias iſti erogatas in opeũ locatiões falſas atq; inães eſſe perſcriptas Nã il-
lud minime mirũ ẽ Mamertinos a quo ſummum beneficiũ acceperãt:quẽ ſibi amicioreẽ q̄.P.R.eẽ cogno
uerant:eius capiti litteris ſuis pepciſſe.Si argumento ẽ mamertinos pecũias tibi nõ dediſſe q̄a ſcriptũ ñ ha
bẽt ſi argumẽto tibi gratis conſtare nauẽ:q̄a qd emeris aut qd locaueris:ſcriptũ ꝓferre non potes.At n. ic-
circo nauẽ Mamerinis nõ impaſti:qd̄ ſunt fœderati:dii approbent.Habemus hoiem In Fecialiũ mãibus
educatũ unũ præter cæteros ĩ publicis religionibus fœderũ ſanctũ diligẽtẽ.Oẽs q antea te prætores fueris

dedant̃ Mamertinis ꝙ iis nauē cōtra pactionē fœderis imparit. Sed tñ tu ſancte hō ac religioſe cur Tauro
minitãis itē fœderatis nauē iperaſti? An hoc ꝓbabis i æqua cā populoꝝ ſine ꝓcio uariū ius & diſparē cōdi
tionē fuiſſe? qd ſi eiuſmōi eē hæc duo fœdera duoꝝ populoꝝ iu. doceo ut Tauromitanis nolatī cautū & i
exceptū ſit fœdere ne nauē dare debeāt: Mamertinis i ipo fœdere ſanctū atq; pſcriptū ēut nauē dare neceſ
ſe ſit: iſtū aūt cōtra fœdus & Taurominitanis ipaſſe: & Mamertinis remiſiſſet. Nū cui dubiū poterit eſſe i gn
Verres Pr. plus Mamertinis cimbea ꝗ Taurominitanis fœdus opitulatū ſit? Recitēt fœdera. Iſto igitur tuo
quēadmodū pdicas: bñficio ut res indicat ꝓcio atq; mercede minuiſti maieſtatē. R. P. minuiſti auxilia. P. R.
minuiſti copias maioꝝ uirtute ac ſapia comparatas: ſuſtuliſti ius ipii cōditionē ſenioꝝ mēoriā fœderis q
ex fœdere ipo nauē uel uſq; ad oceanū ſi ipaſſemus ſumpiu piculoq; ſuo armatā atq; ornatā mitter̃ debue
rūt. Hi ne ifreto āte ſua tecta & domos nauigarēt: ne ſua mœnia portuſq; dfēderēt: ꝓcio abs te ius fœderis
ipii cōditionē emerūt. Quid cēſetis i hoc fœdere faciūdo uoluiſſe Mamertinos ipēdere laboris opē pecūiæ
ne hæc biremis aſcriberet̃: ſi id ullo mō poſſet a nr̃is maioribus ipetrare? Nā cū hoc munus ipareturtā gra
ue ciuitati inerat neſcio q̃ſo i illo fœdere ſocietatis: q̃ſi q̃dā nota ſeruitutis ꝙ tū recētib' ſuis officiis itegrare
nullis. p. R. difficultatibus a maiorib' nr̃is fœderē aūtq nō potuerāt: id nūc nullo nouo officio ſuo tot ānis
poſt iura ſpli nr̃i quot ānis uſurpato ac ſp retēdo ſūma idifficultate nauiū a. C. Verre ꝓcio aſſecuti ſūt. At nō
hoc ſolū aſſecuti ne nauē darēt: & quē nautā & quē militē q aut i claſſe aut i pſidio eēt: te pr. p trienniū Ma
mertini dederūt? Deniq; cū ex. S. C. itēq; ex lege Terētia & Caſſia frūentū æqbilr̃ emi ab oib' Siciliæ ciuitati
bus oporteret id quoq; munus leue atq; cōe Mamertinis remiſiſti. Dices frumētū. Mamertinos nō debeſ:
q̃ſo nō dbeſſe? an ut ne uēderēt? Nō. n. erat hoc gēus frumēti ex eo genel qd exigeret̃ ſed eo qd emeret̃. Te
igi auctore & iterpte ne foro qdē & cōmeatu Mamertini. p. R. iuuare dbuerūt: q̃ tādē ciuitas fuit q̃ dberet eſſe
q̃ publicos agros arāt: certū ēqd ex lege Cēſoria dare dbeāt. Cur iis qcq̃ ꝓterea ex alio genere ipauiſti? qd ꝗ
cumāt: nūqd ꝓter ſingulas pcumas ex lege Hierōica debēt? Cur iis quoq; ſtatuiſti: q̃rū ex hoc genel frumē
ti empti darēt: q ſūt imuneres ui certe nihil debēt. At iis nō mō ipaſti uerūet quo plus darēt q̃ poterāt: hæc ſe
xagena milia modiū q̃ Mamertinis remiſeras addidiſti. Neq; hoc dico: cæteris nō recte i patū eē. Mamerti
nis q erāt i eadē cā & q̃bus ſupiores oēs pr. itā ut cæteris iparāt: pecuniāq; ex. S. C. & ex lege diſſoluerāt: his
dico ñ recte remiſſū & ut hoc bñficiū quēadmodū dr̃ trabali clauo figeret: cū cōſilio cām Mamertinorū co
gnoſcit: & d cōſilii ſnia Mamertinis ſe frumētū nō ipare pnunciat. Audite dcretū mercenarii pr. ex ipi' cō
mētario: & cognoſcite q̃ta ſ cōſtituēdo iure ſit auctoritas. RECITA Cōmētariū R. C. libēter ait ſe facere. Ita
q; pſcribit qd ſi hoc uerbo ñ eēs uſ' libēter nos uidelicet fuitū te q̃ſtū facere putarēus. At d conſilii ſnia pcla
rū recitari conſilium iu. audiſtis. Vtrum uobis cōſiliū recitari tādē Pr. uidebat̃ cū audiebatis noia: an pdōis
iprōiſſimi ſocietas atq; cōitat': en fœderū iterptes ſocietatis pactores religiōis auctores. Nūq̃i Sicilia frumē
tū publice ē emptū q̃n Mamertinis pportiōe iparetur anteq̃ hoc delectū pclarūq; cōſiliū iſte dedit: ut ab his
nūmos acciperet: ac ſui ſimilis eēt. Itaq; tātū ualuit iſtius decreti auctoritas: q̃tū dbuit eius hois q a q̃o' frumē
tū emere dbuiſſet iis decretū uēdidiſſet. Nā ſtatī. L. Metell' ut iſti ſucceſſit ex. C. Sacerdotis & Sex Peducei
īſtituto ac lr̃is frumētū. Mamertinis ipauit. Tū illi itellexerūt ſed id qd a malo auctore emiſſet diuti' obti
nere ñ poſſe. Age porro ut q̃ te tā religioſū exſtiari uoluiſti iterptē fœderū cur Taurominitanis frumētum
cur Netinis ipaſti? quaꝝ ciuitatū utraq; fœdrata ē. At Netini qdē ſibi non defuerūt: nā ſimulac pronūciaſti
libēter te Mamertinis qdē rēmittere te adierūt & eadē ſuā cām fœdus eē docuerūt. Tu aliter dcernere i eadē
cā nō potuiſti: pnūcias Netinos frumētū dare nō oportere & ab his tñ exigis. Cedo mihi eiuſdē Pr. lr̃as: &
rerū decretarū: & frumēti ipati: & rerū decretarū tritici empti. Quid potius i hac tāta ac tam turpi inconſtan
tia ſuſpicari poſſumus iu. q̃ id quod neceſſe eſt: aut iſtā a Netinis pecuniā cum poſceret nō datā: aut id eſſe
actū ut itelligerēt. Mamertini ſe bene apud iſtū tam multa præcia ac munera collocaſſe: cum idem alii iudi
ex eadē cā nō obtinerēt. Hic mihi ēt audebit mētionē facere Mamertiæ laudatiōis i qua q̃ multa ſint uulne
ra: qs ē tam lud. q̃n itelligat? primū ut i iudiciis q decē laudatores dare nō pōt. Hōeſtius ē ei nullū dare q̃
illū quaſi legitimū numerū cōſuetudinis nō explere. Tot i Sicilia ciuitates ſunt quibus tu p trienniū pfui
ſti: argūunt cæteræ paucæ & paruæ metu repræſſe ſilentium una laudat: hoc qd eſt niſi intelligere qd habeat
utilitatis uera laudatio? Sed tñ ita uerres ꝓuinciæ pfuiſti ut hac utilitate neceſſario ſit carēdum: Deide id ꝙ
alio loco āte dixi: q̃ iſta tādē laudatio? cui' laudatiōis legati pricipes & publice tibi nauē ædificatā & priuatī
ſeipſos abs te ſpoliatos expilatoſq; eē dixerūt? Poſtrēo qd aliud iſti faciūt cū te ſoli ex Sicilia laudāt: niſi te
ſtimonio nobis ſunt oia ſibi eē largitū: q̃ tu de. R. P. nr̃a detraxeris? q̃ colonia ē i Italia tā bono iure qd tā i
mune municipiū qd p hos annos tā cōmoda uocatiōe ſitu ſum olum rerū: q̃ Mamertia ciuitas p trienniū? So
li ex fœdere qd debuerūt: nō debuerūt: ſoli iſto Pr. oium rerū imunes fuerūt: ſoli i iſti' ipio ea cōditiōe uitæ
fuerūt: ut. P. R. nihil darēt Verri nihil denegarēt. Verū ad ut claſſem quo ex loco ſū digreſſus reuertar: acce
piſti a Mamertinis nauē cōtra legē. Remiſiſti cōtra fœdera. Ita i una ciuitate bis iprobus fuiſti cū & remiſi
ſti: qd nō oportebat: & accepiſti: qd nō licebat. Exigere te oportuit nauē q̃ cōtra pdones: non q̃ cum pda na
uigaret: q̃ defenderet ne ꝓuincia ſpoliaret̃ non quæ noua ꝓuinciæ ſpolia portaret. Mamertini tibi & urbē
quo furta undiq; portares & nauē q̃ exportares: pbuerūt. Illud tibi oppidū receptaculū pdæ fuit: illi homi
nes teſtes cuſtodeſq; furtorū: illi tibi & locū furtis & furtorū uehiculū cōparauerūt. Itaq; ne tum qdē cū claſſe
auaricia ac neqcia tua pdidiſti: nauē mamertinis iperare auſus es: quo tpe i tāta iopia nauiū tātaq; calāitate
ꝓuinciæ ēt ſi pcario eēnt rogādi: tamē ab his ipetraret̃. Reprimebat. n. tibi & ipandi uim & rogandi conatū
pclara illa nō. P. R. reddita birēis: ſed Pr. dōata cibea Ea tui merces impii auxiliū iuris cōſuetudinis fœde
ris. Habetis unius ciuitatis firmū auxiliū amiſſum ac uēditū ꝓcio. Cognoſcite nūc noui pdādi rōnē ab hoc

primū excogitatā:ſumptū oēm claſſem frumēto ſtipendio cæteriſq; rebus Nauarcho ſuo quæq; ciuitas ſp
dare ſolebat.Is neq; ut accuſaret̃ a nautis cōmittere audebat:& ciuib⁹ ſuis rōnē referre debebat:i illo oī ne
gocio nō mō labore ſed ēt piculo ſuo uerſabat̃.Erat hoc ut dico factitatū ſp nec ſolū in ſicilia ſed i oibus ꝑ
uīcīis etiā i ſociorū & latinorū ſtipēdio ac ſumptu tū cū illorū auxiliis uti ſolebam⁹.Verres poſt ipiū cōſtitu
tū primus ipau t ut ea pecūia ois ciuitatibus ſibi adnumeraret̃ ut is eā pecuniā tractaret:quē ipſe ꝓfeciſſet.
cui pōt eē dubiū ꝗobrē & oium cōſuetudinē ueterē prius imutaris:& tātā utilitatē p alios tractādæ pecuniæ
neglexeris:& tātā difficultatē cū cie moleſtiæ cū ſuſpitiōe ſuſcepis?Deide alii q̃ſt⁹ iſtituunt̃ ex uno genere
nauali lu.q̃ multi:accipe a ciuitatib⁹ pecūias ne nautas darēt:ꝓcio certo miſſo facere nautas:miſſurū q̄ oē ſti
pēdiū lucrari:reliq̃s qd̄ dberet:nō dare.Hæc oia ex ciuitatū teſtimoniis cognoſcite.RECITA TESTIMO
NIA CIVITATVM.Hæccine hoiem?hæccine ipudētiā lu.hæccine audaciā?ciuitatibus ꝓ nūero militū pe
cuniarū ſūmas deſcribere certo ꝓcio ſexcētos nūmos nautarū miſſiōe cōſtituere:quos q̃ dederat:cōmeatu
potius ætatis abſtulerat.Iſte qd̄ & nautæ noie ꝓ ſtipēdio frumētoq; acceperat lucrabat̃.Itaq; q̃ſtus duplex
unius miſſiōe ſiebat.Atq; hic homo amentiſſimus i tāto prædonum impetu tantoq; piculo ꝓuinciæ ſic
palā faciebat:ut & ipſi ꝓdones ſcirēt:& tota ꝓuīcia teſtis eēt.Cum ꝓpter iſtius hāc tātā auaritiā nomine claſ
ſis eēnt i Sicilia re q̄dem uera naues inanes q̄ prædā Pr.nō q̄ ꝓdonibus metū afferrēt:tamē cū.P.Ceſeci⁹ &
.p.T adius decē nauibus his ſemiplenis nauigarēt nauē quādā piratarū ꝓda refertā nō cœperūt:ſed abdu
xerūt onere ſuo plane captam atq; depſſam Erat ea nauis ꝑlena iuuētutis formoſiſſimæ:argēti facti atq; ſi
gnati multa non ſtragula ueſte.Hæc una nauis ex claſſe noſtra nō capta eſt ſed ſuēta ad Megandē qui lo
cus ē nō lōge a Syracuſis.Quod ubi iſti nūciatum eſt:tā et ſi noctu cum mulierculis iacebat ebrius:erexit ſe
tātum & ſtatim Quæſtori Legatoq; ſuo cuſtodes miſit complures:ut oia ſibi itegra q̄ primum exhiberent̃
Appellitur nauis Syracuſas:expectat̃ ab oibus:ſuppliciū ſummi de captiuis putat̃.Iſte q̃ſi ꝓda ſibi aduecta
non ꝓdōibus captis ſi qui ſenes aut deformes erāt:eos in hoſtium numero ducit.Qui aliq̄d formæ ætatis
artificiiq; habebat abducit hoies nōnullos ſcribis ſuis filio cohortiq; diſtribuit:ſymphōiacos hoies ſex cui
dā amico ſuo Romā muneri miſit.Nox illa tota exinaniēda naui cōſumit̃.Archipiratā ipm uidet nemo:de
quo ſuppliciū ſūmi oportuit:hodieq; oēs ſic habēt pſuaſum:qd eius ſit:uos cōiectura quoq; aſſeq̄ debetis
iſtū clā a piratis ob hūc Archipiratā pecuniā accepiſſe Cōiectura bōa ē.Iudex eſſe bonus nemo poteſt qui
ſuſpitiōe certa nō mouet̃:hoiem noſtis conſuetudinēq; oīum tenetis:q̄ ducē ꝓdonum aut hoſtiū cœperit:q̄
libēter eum palā ante oculos oium eē patiat̃.Hominē i tanto cōuētu Syracuſis uidi neminē Iud.q̄ Archi
piratā captū uidiſſe ſe diceret:cū oēs ut mos ē ut ſolet fieri:cōcurrerent quærerent:uidere cuperēt.Quid ac
cidit:cur tāto pe iſte hō occultaret̃:ut eū ne caſu q̄dem quiſq̄ aſpicere poſſet?Hoies Mamertini Syracuſis q̄
ſæpe iſtius ducis nomē cū audiſſēt cū eū ſæpe timuiſſet cū eius cruciatu atq; ſupplicio paſcere oculos alum
q; exaturare uellēt poteſtas aſpiciēdi nemini facta ē.Vnus plures prædōum duces uiuos cœpit.P.Seruili
us q̄ oēs antea:& quādo igit̃ iſto fructu quiſq̄ caruit:ut uidere piratā captū non liceret?At cōtra quacūq; iter
fecit hoc iucūdiſſimum ſpectaculū oibus uinctorū captorūq; hoſtiū ꝓbebat.Itaq; ei cōcurſus undiq; fiebāt
ut nō mō ex his oppidis qua ducebant̃:ſed ēt ex finitimis uiſendi cā cōuenirēt.Ipſe āt triūphus quāobrem
oīum triūphorū gratiſſimus.P.R.fuit atq; iucūdiſſimus?quia nihil ē uictoria dulcius.Nullū eſt aūt teſtimo
nium uictoriæ certius q̄ quos ſæpe metueris:eos te uictos ad ſuppliciū duci uidere.Hoc tu quāobrē nō fe
ciſti?quāobrē ita iſte pirata celatus ē?quaſi eum aſpicere nefas eēt?quāobrē ſuppliciū nō ſumpſiſti?quā ob
cauſam hoiem reſeruaſti?Et quē audiſti i Sicilia ātea captū Archipiratā:q̄ non ſecuri ꝑcuſſus ſit?Vnū cedo
auctorem tui facti:unius ꝓfer exēplum:uiuū tu Archipiratā ſeruabas quē per triūphū credo quē ante cur
rū tuū duceres?Neq;.n.qcq̄ erat iam reliquū niſi ut claſſe.p.R.pulcherrima amiſſa ꝓuiciaq; lacerata trium
phus naualis tibi decerneret̃.Age porro cuſtodiri ducē ꝓdonum nouo more q̄ ſecuri feriri oīum exēplo
magis placuit.Quæ ſunt iſtæ cuſtodiæ?apud quos hoies?quēadmodū ē aſſeruatus?Lautumias Syracuſa
nas oēs audiſtis plæriq; noſtis:opus eſt ingens:magnificū.Regum ac Tyrānorū notū ē ex ſaxo imirādā altu
tudinē depreſſum:& multorū operis pēitus exciſum:nihil tā clauſum ad exitus nihil tā ſeptum undiq; ni
hil tā tutū ad cuſtodias nec fieri nec cogitari pōt i has Lautumias ſi q̄ publice cuſtodiēdi ſūt:etiam ex cæte
ris oppidis Siciliæ deduci ſperat̃.Eo q; multos captiuos ciues Rōanos cōiecerat & q; eodē:cæteros piratas
cōtrudi ipetrat:itellexit:ſi hūc ſubditiciū Archipiratā i eādē cuſtodiā dediſſet:fore ut a multis ille i lautumiis
uerus ille dux quæreret̃.Itaq; hoiem huic optimæ tutiſſimæq; cuſtodiæ nō audet cōmittere. Deniq; Syra
cuſas totas timet cōmēdat hoiem:quo.Lilybeū fortaſſe:uideo tamē:hoies maritimos nō plāe reformidat:
minime Iu.pānormū igit̃ audio:q̄q̄ Syracuſis quoniā i ſyracuſano captus erat maxie ſi minus ſupplicio af
fici at cuſtodiri oportebat:ne Panormū q̄dē:qd igit̃:quo putatis ad hoies a Piratarū metu & ſuſpitione alie
niſſimos a nauigādo rebuſq; maritimis rēotiſſimos ad Cēturipinos hoies maxie mediterrāeos ſūmos
aratores q nomen unq̄ timuiſſent mari imi ꝓdonis unū te Pr.horruiſſent Aproniū terreſtrē Archipiratā.
Et ut quis facile pſpiceret id ab iſto actū eē.ut ille ſuppoſitus facile & libēter ſe illū q̄ nō erat:eē ſimularet:i
pat Cēturipinis ut is uictu cæteriſq; rbus q̄ liberalliſſime cōmodiſſimeq; habeat̃.Interea Syracuſani hoies
periti & humani q nō mō ea q̄ pſpicua eēnt:uidere:uerūetiā oculta ſuſpicari poſſent habebant rōnem oēs
quotidie piratarū q ſecuri ferirent̃:q̄ multos eē oporteret:ex ipſo nauigio qd̄ erat factum ſex remorū nūe
ro cōiiciebāt.Iſte qd̄ oēs q artifici aliqd̄ habuerāt aut formæ remouerat atq; abduxerat:reliquos ſi ut cōſue
tudo ē uniuerſos ad palum alligaſſet:clamorem populi fore ſuſpicabat̃ cum tāto plures abducti eſſēt q̄ re
licti:pp hāc cām cū iſtituiſſet alios alio tpe ꝓducere:tamē i tanto cōuentu nemo erat q̄n rōnem numeriq;
haberet & reliquos nō deſideraret ſolum:ſed ēt poſceret & flagitaret:cum maximus numerus deeſſet.Tū

iſte homo nefarius i eoꝝ locū quos domū ſuam de piratis abduxerat ſubſtituere & ſupponere cœpit ciues
Ro.quos in carcerē antea cōiecerat·quorū alios Sertorianos milites fuiſſe iſimulabat:& ex hiſpania fugiē
tes ad Siciliam appulſos eē dicebat alios q͂a pdōibus erant capti cū mercaturas facerēt:ut aliquā ob cām
nauigarent ſſua uolūtate cum piratis fuiſſe arguebat.itaq͂ alii ciues Rome cognoſcerēt:captiuis obuolutis
e carcere ad palam atq͂ ad necem rapiebant:alii cū a multis ciuib⁹ Ro.cognoſcerent:ab oibus defenderē
tur ſecuri feriebant:Quorū ego de acerbiſſima morte crudeliſſimoq͂ cruciatu dicā. cū eū locū tractare cœ
pero & ita dicā:ut ſi me i ea q̄rimonia quā ſum habiturus de iſtius crudelitate & de ciuiū Ro.indigniſſima
morte nō mō uires uerūetiā uita deficiat:id mihi pclarū & iucūdū putē·Hæc igit̄ ē geſta res:hæc uictoria p
clara myoparone piratico capto:dux liberatus ſymphōiaci Romā miſſi formoſi hoies & adoſcentes & ar
tifices domū abducti:i eorū locū & ab eorū:numerū ciues Ro.hoſtilē imodū cruciati & necati:ois ueſtis ab
lata oē aurū & argētū & ablatū & aduerſum.Ad quēadmodū ipſe ſeſe iduit prioř actiōeq tot dies tacuiſſet
repēte i.M.Auiōii hois ſplēdidiſſimi teſtimonio cū is.C.Ro.dixiſſet & Archipiratā negaſſet ſecuri eē pcuſ
ſum Exiliuit cōſciētia ſceleris & furore ex maleficiis cōcepto excitatus dixit:ſe qđ ſciret ſibi crimini datū iri
pecūiā accœpiſſe neq͂ đ uero Archipirata ſumpſiſſe ſuppliciū iō ſecuri nō pcuſſiſſe domi eē apđ ſeſe archi
piratas dixit duos.o clemētiā.P.R ſeu potius patiētiā mirā ac ſingularē:ciuē Ro ſecuri eē pcuſſum.Anuius
æques.R. dicit taces.Archipiratā negat faſeris:fit i eo gemitus oium & clamor:cū tñ a pſenti ſupplicio tuo
ſe cōtinuit.p.R.& repreſſent:& ſalutis tuæ rōnē iudiciū ſeueritati reſeruauit . Qui ſciebas tibi crimini datū
iri quāobrem ſciebas quāobrem ēt ſuſpicabare.Inimicū hēbas neminē.ſi hēres tamē nō ita uixeras ut metū
iudicii ppoſitum habere deberes.An te id qđ fieri ſolet:cōſcientia umidum ſuſpicioſumq͂ faciebat. Quid
igit̄ cum eſſes in impio iam tum iudicium & crimen horrebas:hic cum tot teſtibus arguare potes de dā-
natione dubitare.Verum ſi crimen hoc metuebas:ne quis abs te ſuppoſitum eſſe diceret:q pro archipira-
ta ſecuri feriretur.Vtrum tandem tibi ad defenſionem firmius eſſe putaſti iudicium coactum atq͂ efflagi
tatum eo producere ad ignotos:tanto poſt eum quem archipiratā eſſe diceres:an recēti re ſyracuſas apud
notos inſpectante Sicilia pœne tota ſecuri ferire.Vide quid interſit:utrum faciendū fuerit:in illo reprahē
ſio nulla eſſe potuit:hic defenſio nulla eſt.Itaq͂ illud ſemper omnes fecerunt:hoc quis ante te:qs præter te
fecerit.Quæro piratam uiuum tenuiſti:quem ad finem:dum cum imperio fuiſt i quamobrem: quam ho
cauſam:quo exemplo:cur tamdiu:cur inquam ciuibus Ro.quos piratæ cœperant:ſecuri datim percuſſis
ipſis piratis locis uſuram tam diuturnam dediſti Verum eſto ſit tibi illud liberum omne tempus qđ cum
imperio fuiſti etiam ne priuatus:etiam ne reus etiam ne pœne dānatus hoſtium duces priuata in domo
retinuiſti.Vnum alterum menſem prope annum denıq͂ domi tuæ piratæ aliquo tēpore capti ſunt quoad
per me licitum eſt:fuerunt hoc eſt quo per.M.Acilium Glabrionem licitum eſt qui poſtulanti me produci
atq͂ in carcerē condi comperauit.Quod eſt huiuſce rei ius:quæ conſuetudo:quod exemplum:ť hoſtē acer
rimum atq͂ ifeſtiſſimum.p.R ſeu potius communem hoſtem gentium nationumq͂ omnium. Quiſquā
omnium mortalium priuatus intra mœnia domi ſuæ retinere poteniſ:qui ſi pridie quam a me tu coact⁹
es cōfiteri ciuib⁹ Ro.ſecuri percuſſis pdonum ducem uiuere:apud te habitare.Si inquā pridie domo tua
profugiſſet ſi aliquam manū contra.p.R.facere potuiſſet quid diceres:apud me habitauit:mecū fuit. Ego
illum ad iudicium meum quo facili⁹ crimē inimicorū diluere poſſem uiuū:atq͂ icolumē reſeruaui.Ita ne
uero tu tua pericula comuni periculo defendes:tu ſupplicia quæ debētur hoſtibus uictis ad tuum nō ad
p.R.tempus conferes:p.Ro.hoſtis priuatis cuſtodiis aſſeruabit.At etiam qui triūphant: eo quoq͂ diutius
uiuos hoſtium duces ſeruat.ut his per triumphum ductis pulcherrimū ſpectaculum fructum quæ uicto-
riæ.P.R.percipere poſſit.Tamen cum de foro in capitolium currum flectere incipiūt:illos duci i carcerē
iubent idemq͂ dies & uictoribus imperii:& uictis uitæ finem facit. Et non credo eē dubiū:quin tu id com
miſſurus non fueris:præſertim cum ſtatuiſſes.ut ais:tibi cauſam eſſe dicendam. Vt ille archipirata nō po
tius ſecuri feriretur:quam quot erat ante oculos poſitum:tuo periculo uiueret.Si enim eēt mortuus : tu q
crimen ais te metuiſſe:quæro cui probares:cum cōſtaret iſtum Syracuſis ab nullo uiſum eē archipiratam
ab omnibus deſideratū:cum dubitaret nemo:quin abs te pecunia liberatus eſſet:cum uulgo loquerentur
ſuppoſitum in eius locum quem pro illo probare uelles.cum tu te faſſus eſſes:te id crimen tanto āte me-
tuiſſe:ſi eum diceres eē mortuū:quis te audiret:Nunc cum uiuum iſtum neſcio quē produces:tamen te
deridere uides.Quid ſi aufugiſſet:ſi uincla rupiſſet:ita ut i eo ille nobiliſſimus pirata fugit:quem.p.Serui
lius q̄ fœlicitate:cœperat:eadem recuperauit:quid diceres uerū hoc erat:ſi ille ſemel uerus archipirata ſe-
curi percuſſus eēt:pecuniam illius non haberes.Si hic falſus eſſet mortuus aut profugiſſet nō eſſet diffici
le:alium i ſuppoſiti locum ſupponere.Plura dixi:q uolui de illa archipirata:& tamē ea quæ certiſſima ſunt
huius criminis argumenta prætermiſi.Volo.n.mihi totum crimen eſſe hoc itegrum.Eſt certus locus cer
ta lex:certum tribunal:quo hoc reſeruet.Hac tanta præda uictus mancipiis:argento:ueſte locupleta ius:
nihilo diligētior ad claſſem ornādā:milites reuocandos alendoſq͂ eē:cœpit cū ea res nō ſolum puīciæ ſa
luti:uerumetiā ſi prædæ eſſe poſſet.Nam æſtate ſumma quo tempore cæteri Pr.obire puinciā & concurſa
re cōſueuerūt:aut etiā in tanto prædonum mœtu & periculo ipſi nauigare:eo tempore ad luxuriā libidi-
neſq͂ ſuas domo ſua Regia que Regis Hierōis fuit:qua prætores uti ſolent:contentus nō fuit Tabernacu
la quemadmodū cōſueuerat temporibus æſtiuis quod antea iam demonſtraui:carbaſeis intēta uelis col
locari iuſſit in litore quod eſt litus in Sicilia Syracuſis poſt Arethuſe fontem propter ipſū introitum atq͂
oſtiū portus ameno ſane & ab arbitris remoto loco.Hic dies æſtiuos.lx.prætor.P.R.cuſtos defenſorq͂ p
uinciæ ſic uixit:ut muliebria quotidie cōuiuia eēnt:ut accumberet nemo pter ipſum & ptextatū filium

tametſi rõne ſine exceptiõe dixerã:nitrũ cũ iſti eſſent:neminẽ fuiſſe. Nõnunq̃ ẽt libertus Timarchides adhi
bebat̃.Mulieres aũt nuptæ nobiles ꝑter unã Halmiſidori filiã quã iſte pp amorẽ ab Rhodio tibicie abdu
xerat.pippa q̃dã uxor Eſchnonis Syracuſani de q̃ muliere plurimi uerſus q in iſtius cupiditate facti ſunt
tota Sicilia celebrãt̃.Erat Nire facie eximia ut ꝑdicat̃ uxor Cleomẽis Syracuſani.hãc Cleomenes uir ama
bat:uerũetiã.huius libidini aduerſari nõ poterat.nec audebat:& ſimul:ab iſto donis beneficiiſq; plurimis
deuinciebat̃.Illo aũt tpe iſte tãtũ e aeſt hois ĩpudẽtia:quã noſtr s:ipſe tamẽ cũ uir eẽt Syracuſis:uxorẽ eius
parꝫ poterat aĩo ſoluto ac libero tot in acta dies ſecũ hẽre:itaq; excogitat rẽ ſingularẽ.Naues q̃bus legatus ꝑ
fuerat.Cleomeni tradidit.Claſſi.P.R.Cleomenẽ Syracuſanũ ꝑeſſe iubet atq; ĩperat.Hoc eo fecit.ut ille ñ
ſolũ abeſſet a domo tũ cũ nauigaret:ſed ẽt libẽter cum magno honore beneficioq; abeſſet.Ipſe aũt remoto
atq; obligato uiro nõ liberius:q̃ ante:qs.n.unq̃ iſtius libidini obſtitit:ſed paulo ſolutorie:tamẽ aĩo ſecũ illã
hẽret:ſi nõ tanq̃ uirũ at tanq̃ æmulũ remouiſſet.Accipit nauem ſocioꝝ atq; amicorũ Cleomenes Siracuſa
nus.Quid primũ aut accuſem:aut q̃rar Iu.Siculo ne hoi legati.Quæſtoris.P.Ro.deniq; ptãtẽ honorẽ au
ctoritatẽ darit Si te ĩpediebat iſta cõuiuioꝝ mulierũq; occupatio ubi q̃ſtores:ubi legati:ubi ternis denariis
æſtimatũ frumẽtũ:ubi muli:ubi tabernacula.ubi tot tantaq; ornamenta magĩratibus & legatis.S.P.Q.R.
pmiſſa & data:deniq; ubi ꝑfecti & Tribũi tui.Si cuius.Roſto dignus negocio nemo fuit.Quid ciuitates q̃ i
amicitia fideq; p.R.ppetuo mãſerãt Vbi Segeſtana:ubi Cẽturipia ciuitas.q̃ tũ officiis ſed uetuſtate tũ ẽt co
gnatõe.p.R.nomẽ attingũt Odii immortales qd ſi harũ ipatũ ciuitatũ militibus nauibus Nauarchus ſyracu
ſanus Cleomenes iuſſus eſt iperare.Nõ ois honos ab iſto dignitatis ægtatis officiiq; ſublatus ẽ.Et qd in Si
cilia bellũ geſſimus qn Cẽturipinis ſociis Syracuſanis hoſtibus uteremur atq; hæc oia ad memoriã uetu
ſtatis nõ ad contumeliã ciuitatis referri uolo.itaq; ille nr̃ ciuis ſũmus iperator.M.Marcellus cuius uirtute
captæ miſericordia cõſeruatæ ſũt Syracuſæ habitare i ea pte urbis q̃ inſula eſt.Syracuſanũ neminẽ uoluit
hodie inq̃ ſyracuſanũ in ea pte habitare nõ licet:Eſt.n.locus quẽ uel pauci poſſũt defendere:cõmittet̃ igit̃
eum nõ fideliſſimis hoibus noluit:ſimul ꝙ ab illa parte urbis nonib' auditus ex alto eſt. Quaobrẽ q nr̃os
exercitus ſæpe excluſerãt:iis clauſtra loci cõmittenda nõ exſtimauit. Vide qd interſit iter tuã libidibẽ maio
rũq; auctoritatẽ:iter amorẽ furoreq; tuũ & illoꝝ conſilium atq; prudentiã.Illi additum litoris Syracuſanis
ademerunt:tũ maritimũ imperium cõceſſiſti Illi habitari in eo loco Syracuſanũ quo naues accedere poſ
ſent noluerunt tu claſſi & nauibus ſyracuſanum præeſſe uoluiſti.Quibus illi urbis ſuæ partẽ ademerunt
iis tu noſtri imperii partem dediſti:& quorũ ſociorũ opera ſyracuſani nobis dicto audiẽtes ſunt:eos Syra
cuſanis dicto audiẽtes eſſe iuſſiſti.Egredit̃ Cẽturipia quadriremi Cleomenes e portu ſequit̃ ſegeſtana na
uis Thyndaritana Herbitẽſis Heracliẽſis Appollobiẽſis Halũtina.præclara claſſis in ſpecie:ſed inops & ĩfir
ma pp dimiſſionẽ ꝓpugnatorũ atq; remigum.Tamdiu in impio ſuo claſſem iſte pr.diligẽs uidit:q̃diu cõ
uiuiũ eius flagitioſiſſimũ ꝑteruecta eſt.Ipſe aũt q uiſus multis diebus nõ eſſet:tum ſe tamen in conſpectum
nautis paulſper dedit.Stetit ſoleatus ꝑtor.p.R.cũ pallio purpureo:tunicaq; talari muliercula innixus in lit
tore.Iã hoc ipſo iſtũ ueſtitu Siculi ciueſq; romani p multi ſæpe uiderunt.poſtea q̃ paulum prouecta claſſis
eſt ad pachinum quinto die deniq; appulſa eſt:nautæ coacti radices palmarum agreſtiũ q̃rum erat in illis
locis ſicut in magna parte ſiciliæ multitudo:colligebãt & his miſeri ꝑditiq; alebant̃.Cleomene autẽ q alte
rum ſe Verrem tum luxuria atq; nequitia tũ etiã impio putaret:ſimiliter totos dies in littore tabernaculo
poſito ꝑpotabat.Ecce aũt repẽte ebrio Cleomene eſurientibus cæteris nũciat̃ piratorũ naues eẽ in portu
Ediſſe.Nã ita is locus noiatur.Nr̃a autem claſſis erat in portu pachini.Cleomenes aũt qd erat terreſtræ ꝑſi
diũ re:ſed noie ſꝑabat iis militibus quos ex eo loco deduxiſſet explere.ſe numerum nautarũ & regiũ poſ
ſe Repata eſt eadem iſtius hois auaritiæ ratio in.prædiis quæ in claſſibus.Nam erant p pauci reliqui cæ
teriq; dimiſſi.priceps Cleomenes q̃driremi Centuripina malũ egrigi.uela fieri.præcidi anchoras ipauit
& ſimul ut ſe cæteri ſeq̃rent̃:ſignum dari iuſſit.Hæc Centuripina nauis erat incredibili celeritate uelis.Nã
ſcire iſto pr.nemo poterat:qd quæq; nauis remis facere poſſet & ſi in hac q̃driremi propter honorẽ & gra
tiam Cleominis minimi multi remiges & milites deerat.Euolarat iam e conſpectu fere fugiẽs quadrire
mis cũ etiam nunc cæteræ naues ſuo i loco moliebant̃.Erat animus in reliqs q̃ erant pauci:quoquo mõ
ſeſe res habebat:pugnare tamẽ ſe uelle clamabãt:& quod reliquum uitæ uiriũq; fames fecerat:id ferro po
tiſſimũ reddere uolebãt.Quod ſi Cleomenes nõ tãto ante fugiſſet:erat.n.ſola illa nauis roſtrata:& ita ma
gna ut ꝓpugnaculo cæteris poſſet:eẽ quæ ſi in prædonũ pugna uerſaret̃:urbis ĩſtar habere iter illos pira
ticos myoparones uideret̃.Sed nũc inops relicti a duce ꝑfectoq; claſſis eũdẽ neceſſario curſũ tenerẽ cœpe
rũt.pelorũ uerſus ut ipſe Cleomenes ita cæteri nauigabãt:neq; ita tũ ꝑdonũ fugiebãt ipetũ:q̃ iperatorẽ ſeq
bãt̃.Tũ ut q̃ſq; i fuga poſtremus:ita periculo priceps erat.poſtremã.n.quãq̃ nauẽ piratæ primã adorieban
tur.Itaq; prima halũtinoꝝ nauis capit̃ cui ꝑerat Haluntinus hõ nobilis philiarchus quẽ ab illis ꝑdõibus
Locrẽſes poſte i publice redemerũt:ex quo uos priore actiõe iurato rem omnẽ cauſamq; cognoſcitis.De
inde Appolloniẽſis nauis capitur:& eius præfectus Atropinus occidit̃.Dũ hæc agunt̃ interea Cleomenes
iã ad pelori litus puenerat:iã ſeſe i terra e naui eiecerat:q̃driremẽq; ĩ ſalo fluctantẽ reliq̃rat.Reliqui præ
fecti nauiũ cũ i terrã Impator exiſſet:cũ ipi neq; repugnare:neq; mari effugere ullo modo poſſẽt appulſis
ad pelorũ nauibus Cleomenẽ ꝓſecuti ſunt.Tũc ꝑdonũ dux Heracleo repẽter præter ſpẽ non ſua uirtute:
ſed iſtius auaritia nequitiaq; uictor claſſem pulcherrimã.p.R.in littus expulſam & eiectã:cũ primũ adueſ
peraſceret.Inflammari Incendiq; iuſſit.O tempus miſerum atq; acerbum prouincie ſiciliæ.o.cãm illum
multis i nocẽtibus calamitoſum atq; funeſtũ.O iſtius nequitiam atq; turpitudinem ſingularem.Vna atq;
eadem nox erat:qua pr.amoris turpiſſimi flãma ac claſſis.p.R.ꝑdonũ incendio conflagrabat.Affertur no

cte intempeſta grauis huiuſce mali nūcius Syracuſis curriť ad Prætorium:quo iſtū e conuiuio illo pclaro
reduxerāt pauloante mulieres cum cantu atq́ſymphonia.Cleomenes q̄q̄ nox erat:tñ i publico eē nō au
det:ſcluſit ſe domi:neq́ aderat uxor:q̄ cōſolari hoīem in malis poſſet.Hui⁹ aūt pclari impatoris ita erat ſe
uera domi diſciplina:ut in re tāta in tā graui nuncius nemo admitteretť:nemo eſſet:q audereť:aut dormiē
tem excitare:aut interpellere uigilantem.Iā uero re ab oīb⁹ cognita cōcurſabat urbe tota maxima multitu
do.Nō.n.ſicut antea cōſuetudo erat pdonum aduētum ſignificabat ignis e ſpecula ſublat⁹:aut tumulo:ſed
flāma ex ipſo icēdio nauium & calamitatem accepti & piculum reliquū nunciabat.Cū Pr.qrereť:& cōſta
ret ei neminem nunciaſſe:fit ad domū eius cū clamore cōcurſus atq́ ipetus.Tum iſte excitatus exit.audit
rem oēm ex Thymarchide ſagū ſumit.lugebat iā fere pcedit in mediū uini ſummi ſtupri plenus.Excipit
ab oībus huiuſmōi clamorē ut ei Lāpſaceni piculi ſimilitudo uerſareť ante oculos.Hoc ēt mai⁹ hoc uide
bať:qđ in odio ſimili multitudo hoīum hæc erat maxima.Tunc iſtius acta cōmemorabunť:tum flagitio
ſa illa cōuiuia:tum appellabanť a multitudine mulieres noīatim:tū qrebať ex ipſo palā tot dies cōtinuos
p quos nunq̄ uiſus eſſet:qđ ægiſſet:tum impio ab iſto ppoſitus Cleomenes flagitabať:neq́ qcq̄ eſt factū p
prius:q̄ ut illud Vticenſe exēplum de Hadriano tráſfereť Syracuſas ut duo ſepulchra duoꝝ Prætoꝝ impꝛo
boꝝ duab⁹ in pulncis cōſtituerenť.Verū habita eſt a multitudine rō tpis:habita eſt tumultus habita ē di
gnitatis:æſtimatiōiſq́ cōis q̄ is eſt cōuentus Syracuſis ciuiū.R.ut nō mō illa puicia:uerūetiā hac.R.pu.di
gnus exiſtimeť.Cōfirmāt ipſi ſe:cum is etiā tum ſemiſomnis ſtupefactus capiunt:totū forū atq́ inſulā:q
eſt urbis:magna pars:cōplent unā illam ſolā noctē pdones ad pelorū cōmēorati:cū fumantes etiā nr̃as na
ues reliq̄ſſent:accedere incipiunt ad ſyracuſas:cum uidelicet ſæpe audiſſent:nihil eſſe pulchri⁹ quā ſyracu
ſarū mœnia ac portus.Statuerāt ſeſe ſi ea Verre Pr.nō uidiſſent:nunq̄ eſſe uiſuros.Ac primo ab illa æſtiua
prætoris accedunt:ipſam illam ad partē littoris ubi iſte p eos dies tabernaculis poſitis caſtra luxuriæ col
locarat quē poſtea q̄ inanē locum offenderunt:& ptorem cōmouiſſe ex eo loco caſtra ſenſerunt:ſtati ſine
ullo metu in portū ipſum penetrare cœperūt.Cū i portū dico Iu.Explanādū eſt.n.diligētius eorū cā q lo
cum ignorant:in urbē dico:atq́ in urbis intimā partē ueiſſe piratas.Nō.n.portu illud oppidū clauditť:ſed
urbe portus ipſe cīgiť & cōcluditť:ut nō abluanť a mari mœnia extrema:ſed influat in urbis ſinū portus
Hic te pr.Heracleo Archipirata cum q̄ttuor myoparonibus puis ad arbitrium ſuum negauit.proh dii im
mortales piraticus myoparo cum imperium populi Ro.nomē ac faſces eſſent Syracuſis uſq́ ad forum &
ad omnes urbis crepidines acceſſit:Quo neq́ Carthaginenſium glorioſiſſime claſſes cum mari plurimū
poterant:multis bellis ſæpe cōatæ nunq̄ aſpirare potuerunt.Neq́.p.r.inuicta ante præ.te gloria illa naua
lis unq̄ tot punicis ſiciliēſibuſq́ bellis penetrare potuit.Qui locus eiuſmodi ē ut ante Syracuſani i mœni
bus ſuis in urbe in foro hoſtē armatū ac uictorē q̄ in portu ullā hoſtiū nauē uiderēt.Hic te pr.pdonum na
uiculæ puagatæ ſunt:quo.Athenienſiū claſſis ſola poſt hoīum memoriā.ccc.nauibus ui ac multitudīe iua
ſit:q̄ in eo ipſo portu loci ipſius portuſq́ natura uicta atq́ ſupata ē.Hic primū opes ipſius ciuitatis uictæ cō
minutæ depræſſæq́ ſūt in hoc portu Athēienſiū nobilitatis iperii gloriæ naufragiū factū exiſtimať.Eo ne
pirata penetrauit quo ſimul atq́ adeſſet nō mō a latere:ſed ēt a tergo magnā partē urbis relinqueret iſulā
totā ptervectus eſt:q̄ eſt urbis magna pars Syracuſis ſuo noīe ac mœnib⁹:quo I loco maiores:ut ante dixi
Syracuſanū quenq̄ habitare uetuerunt q̄ qui illā partē urbis tenuerint:in eorū poteſtatē portū futurū intel
ligebant.At quēadmodū puagat⁹:radices palmarū agreſtium q̄s I nr̄is nauibus inuenerāt iacebant:ut oēs
iſtius improbitatē & calāitatē Siciliæ.poſſent cognoſcere ſiculos ne milites aratorū ne liberos quorū pr̄es
tātū labore ſuo frumēti exarabāt:ut.p.r.totiq́ italiæ ſuppeditare poſſent eos ne in iſula Cereris natos ubi
primū fruges inuētæ eē dicunť:eo cibo eſſe uſos:a quo maiores eorū cæteros quoq́ frugibus īuētis remo
uerūt.Te.Pr.Siculi milites palmaꝝ ſtirpibus pdōes Siculo frumento alebāť.O ſpectaculū miſeꝝ atq́ acer
bū ludibrio eē urbis gloriā.P.r.nomē hoīum cōuentu atq́ multitudine piratico myoparone i portu ſyra
cuſano de claſſe.p.r.triumphū agere piratā cū prætoris neq̄ſſimi ineruſſimiq́ oculos pdonum remi reſper
gerēt.Poſteaq̄ portu piratæ nō metu aliquo affecti ſed ſacietate exierūt: tū cœperūt q̄rere hoīes cām illius tā
tæ calamitatis:dicere oīs & palā diſputare minime eē mirandum ſi militibus remigibuſq́ dimiſſis i reliqs
egeſtate & fame pditis.prætores tot dies cum mulierculis ppotāte tanta ignominia & calamitas eſſe acce
pta.Hæc autē iſtius uituperatio atq́ infamia cōfirmabatur eorū ſermone:qui a ſuis ciuitatibus illis nauib⁹
præpoſiti fuerant:qui ex illo numero reliqui ſyracuſas claſſe amiſſa refugerant.Dicebāt quos es ſua qſq́
naui miſſos ſciret eē res erat clara neq́ ſolū argumentis ſed ēt certis teſtibus iſtius audacia tenebať hō cer
tior fit agi nihil i foro i cōuētu toto die:niſi hoc q̄ri a Nauarchis quēadmodū claſſis eſſet amiſſa.Illos reſpō
dere & docere unūquēq́ miſiōe remigū fame reliquorū Cleomenis timore & fuga.Quod poſteaq̄ iſte co
gnouit hanc rōnē cœpit habere cām ſibi dicendā eē ſtatuerat.Iam anteq̄ hoc uſu uenerit ita ut ipm priore
actione dicere audiſtis.Videbat illis nauarchis teſtibus tātū hoc crimē ſuſtinere ſe nullo mō poſſe.Cōſiliū
capit primo ſtultū uerumtamē clemēs.Cleomenē & Nauarchos ad ſe uocari iubet ueniūt.Accuſat eos q̄
huiuſmodi de ſe ſermones habuerint:rogat:ut id facere deſiſtāt & i ſua qſq́ naui dicat ſe tātū habuiſſe nau
tarum q̄tū oportuerit neq́ quēq̄ eē dimiſſum.Illi enim uero ſe oſtēdūt:quod uellent eē facturos.Iſte non
pcraſtinat aduocat amicos:ſtatim quærit ex his ſigillatim quot quiſq́ nautas habuerit.reſpōdebit unuſqſq́
ut erat pceptum.Iſte in tabulas refert:obſignat ſignis amicorū puidēs hō ut contra hoc crimē ſi q̄do opus
eēt:hac uidelicet teſtificatione utereť.Denſum credo eē hoīem amentem a ſuis cōſiliariis:& admōitum
haſce ei tabulas nihil pfuturas ēt:plus ex nimia prætoris diligētia ſuſpitionis i eo crimine futuꝝ.Etiā iſte
erat hac ſtulticia multis i rebus uſus ut publice quoq́ q̄ uellet:i ciuitatum litteris & tolli & referri iuberet:q̄

oia nūc itelligit ſibi nihil ꝓdeſſe.poſteaq̄ certis lr̄is teſtib⁹ auctoritatibuſq; cōuincit:ubi hoc uidet illorū cō
feſſioné teſtificatióné ſuā tabellas ſibi nullo adiumento futuras:init cōſilium nō iprobi pr.nā id qdem eēt
ferendū ſed:importuni atq; amentis tyrāni Statuit ſi hoc crimen extēuare uellet:nam oino tolli poſſe nō
arbitrabat.Nauarchos oēs teſtes ſui ſceleris ita eē priuādos.Occurrebat illa rō qd Cleomēi ſnt ipotero ne
aiaduertere in eos:quos dicto audiētes eē iuſſit:mittuni tacere eum cui imperiū poteſtatēq; pmiſſ.ipotero
ne eos afficere ſupplicio q Cleomenē ſecuti ſunt:ignoſcere Cleomeni:q ſecū fuger & cōſeq iuſſit:potero
ne i eos eē uehemens q naues inanes nō mō habuerūt:ſed ēt aptas:in eum diſſolut⁹ q ſolum habuerit cō
ſtratā nauē & minus exinanitā:pereat Cleomenes una ubi fides:ubi execratiōes ubi dexteræ:ubi cōplex⁹
ubi illud cōtuberniū mulieris militiæ in illo delicatiſſimo litore:fieri nullo mō poterat:q̄n Cleomeni par
ceret Cleōenē uocat:dicit ei ſe ſtatuiſſe aiaduertere i oēs Nauarchos:ita ſui piculi rōnes ferre ac poſtulare
tibi uni parcā & totius iſtius culpæ crimē uitupatiónēq; incōſtantiæ potius ſuſcipiā q̄ aut in te ſim crudelis
aut totti graues teſtes uiuos i columeſq; eē patiar.Agit gr̄as Cleomenes:ap̄pbat cōſiliū dicit ita fieri opor
tere:admonet:tamē illud qd̄ iſtū fugerat:i phalargū Cēturipinū Nauarchū nō poſſe aiaduerti ꝓpea q̄ ſecū
una i Cēturipina q̄driremi fuiſſet:q̄d ergo iſte hō ex huiuſmōi ciuitate adoleſcēs nobiliſſim⁹ teſtis relinq̄
tur.In pſentia inq̄t Cleomenes quoniā ita neceſſe eſt:ſed poſt aliqd uidebimus:ne iſte nobiſ obſtat poſſit.
Hæc poſteaq̄ acta & cōſtituta ſūt ꝓcedit iſte repēte ꝓtorio iflammatus ſcelere furore crudelitate i foꝝ uenit
Nauarchos uocari iubet.Qui nihil metuerēt nihil ſuſpicarent:ſtati accurrūt.Iſte oibus miſeris ſ nocētibuſ
q; inici cathenas iperat.Implorare illi fidē.p.R.& q̄re id faceret:rogare. Tūc iſte hoc cauſæ dicit qd̄ claſſem
ꝑdonibus ꝓdidiſſet.Fit clamor & admiratio populi tātā eē in hoīe ipudētiā atq; audaciam ut aut aliis cām
calamitatis attribuere q̄ ois ꝑp auaritiā ipſius accidiſſet:aut cū ipſe ꝑdonū ſocius putaret:aliis ꝓditiōis cri
men iferret.Deīde hoc q̄ntodecimo die crīmē eē natū poſtq̄ claſſis eēt amiſſa.Cū hæc fieret:q̄rebat ubi eēt
Cleomenes nō quo illū ipſum eiuſmōi eſſe quiſq̄ ſupplicio propter illud incōmodū dignū ꝑutarunt. Nā
quid Cleomenes facere potuit:non enim poſſum quenquam inſimulare falſo qd inquā magnopere po
tuit Cleomenes facere iſtius auaritia nauibus exinanitis:atque eum uident ſedet ad latus pr.& ad aurē fa
miliariter ut ſolitus erat:inſuſurrare.Tum uero omnibus indigniſſimū uiſum eſt homines hōeſtiſſimos
electos ex ſuis ciuitatibus iferum atque in uincla coniectos.Cleomenem propter flagitiorum ac turpitu
dinis ſocietatem familiatiſſimum eſſe pr.Apponitur his tamē accuſator Neuius Turpio quidam qui.C.
Sacerdote Pr.iniuriarum damnatus eſt homo bene appoſitus ad iſtius auaritiam quem iſte in decūis In
rebus capitalibus i oi calūnia ꝓcurſorē habere ſolebat.& emiſſariū.Veniūt Syracuſas parētes ꝓpinq̄q; miſe
roꝝ adoleſcētiū hoc repētino calamitatis ſuæ cōmoti nūcio uinctos aſpiciūt cathenis liberos ſuos cū iſtius
auaritiæ pœnā collo & ceruicibus ſuis ſuſtinerēt adſūt defendūt ꝓclamāt:fidē tuam:q̄ nuſq̄ erat nec nnq̄ fuit
iplorāt.pr̄ aderat Dexio Thyndaritanus hō nobiliſſimus hoſpes tuus cui⁹ tu domi fueras quē hoſpitē ap
pellaras.Eū cū illa auctoritate & miſeria uideres ꝑditum nō te eius lachrymæ nō ſenectus nō hoſpitii ius
atque nomē a ſcelere aliquam ad partem humātatis reuocare potuit.Sed quid ego hoſpitii iura i hac tā
immani belua commemoro:Quid Sthenium Thermitanum hoſpitem ſuum cuius domū per hoſpitiū
exhauſit & exinaniuit abſentem in reos rettulerit:cauſa indicta capite damnarit:ab eo nunc hoſpitiorum
iura atq; officia quæramus.Cum homine enim crudeli nobis res eſt an cum fera atq; immani belua.Te
patris lachrymæ de innocentis filii periculo non moueant cum patrem domi reliquiſſes filium tecū ha
beres.Te neq; præſens filius de liberorum charitate neque abſens pater de indulgentia patria cōmoue
bat.Cathenas habebat hoſpes tuus Ariſteus Dexionis filius.Quid ita prodiderat claſſem:quod ob ꝑmi
um deſeruerat exercitum:quid Cleomenes:ignauus fuerat At eum tu ob uirtutem corōa aurea dōaras
dimiſerat nautas:ut ab omnibus tu mercedē miſſiōis acciperes. Alter pater erat Herbitēſis Eubulida ho
mo domi ſuæ clarus & nobilis qui quia Cleomenē in defendēdo filio læſerat nudus pene eſt deſtitutus.
Quid erat autem quod quiſquam diceret:aut defenderet:Cleomenē noiare nō licet:at cauſa cogit mone
re ſi appellatis.Nunq̄.n.iſte eſt cuiq̄ mediocriter minatus.At remiges nō erant Pr.tu accuſas:Frāge ceruī
cē ſi neq; Præ.neq; prætoris æmullum appellare licebit cū i his duobus tota cā ſit:quid futuꝝ eſt?Dicit ēt
cām Heraclius Segeſtanus hō domi ſuæ ſummo loco natus.Audite ut ueſtra hūanitatis poſtulat.Iud.au
dietis.n.de magnis i cōmodis iniuriiſq; ſocioꝝ.Hūc ſcitote fuiſſe Heracliū in ea cauſa q ꝓpter grauē morbū
oculorum tum cum nauigaret:& iuſſu eius q poteſtatem habuit:in commeatu ſyracuſis remanſerit.Iſte
certe neq; prodidit claſſem neq; metu perterritus fugit neq; exercitū deſeruit Et.n.cū eēt hoc animaduer
ſum:cum claſſis ſyracuſis ꝓficiſcebat iſte in eadem cā fuit quaſi eēt i aliquo manifeſto ſcelere depræhēſus:
in quem ne falſo qdē cauſa cōferri criminis potuit.Fuit i illis Nauarchis.Heracliēſis quidā Furius.Nam
habēt illi nonnulla huiuſcemodi latina noia homo q̄diu uixit:domi ſuæ nō ſolum poſt mortem tota Si
cilia clarus & nobilis:in quo homine tantum animi fuit:nō ſolum ut iſtum libere læderet:nam id qdem
quoniā moriēdū uidebat ſine periculo ſe facere itelligebat.Veꝝ morte ꝓpoſita cum lachrymans in carce
re mater noctes dieſq; aſſideret:defenſionem ſuæ cauſæ ſcripſit quam nunc nemo ē i Sicilia q̄n habeat q̄n
legat quin tu ſceleris & crudelitatis ex illa oratione cōmonefiat.In q̄ docet quot a ciuitate ſua nautas acce
perat quot & quāti quemq; dimiſerit.quod ſecum habuerit.Item de Cæteris nauibus dicit. Quæ cū apud
te diceret:uirgis oculi uerberabātur.Ille morte ꝓpoſita facile dolorem corporis patiebatur. Clamabat:id
quod ſcriptū reliq̄t:facinus eē indignum.Plus impudiciſſime mulieris apud te de Cleomenis ſalute quā
de ſua uita lachrymas matris ualere.Deinde etiam illud uideo eē dictum quot ſi recte uos.P.R.cognouit
nō falſo ille iam i ipſe morte de uobis præiudicauit:non poſſe Verrem teſtes interficiendo crimia ſua ex

extinguere:grauiorē apud ſapiētes iudices fore ab iferris teſtē quā ſi uiuus i iudiciū pduceret.Eū anaritiæ
ſolū ſi uiueret,nūc cū ita eēt necatus ſcelens audaciæ crudelitatis teſtē fore.Iā illa pclara nō mō teſtiū caterNas cū tua res agereť:ſed tū a diis manibus Inocentiū pœnas ſceleratorūq; furias in tuū iudiciū eē uēturaſ.
Seſe iō leniorē caſum ſuū fingere q̄ iā ante aciē ſecuriū ma⁊ ſextiq; tui carnificis uultū & manū uidiſſet.Cū
in cōuētu ciuiū Ro.iuſſu tuo ſecuri ciues Ro.ferireň.Ne multa Iud.libertate q̄uos ſocius dediſtis:i hac ille
in acerbiſſimo ſupplicio miſerrimæ ſeruitutis abuſus ē.Cōdēnat oēs d cōſilii ſnia.tū neq; iſte i tanta re tot
hoium cā.P.Vectiū ad ſe accerſit qſtorē ſuū cuius cōſilio uteret:neq;.P.Seruiū talē uirū legatū q ga Legatus
iſto Pr.in Sicilia iuit primus ab iſto iudex reiectus ē:ſed de latronū hoc ē de cōitū ſuorū ſnia cōdēnat oēs
Hic cūcti Siculi fideliſſimi atq; antiqſſimi ſocii plurimis affecti beneficiis a maioribus nřis grauiter cōmo
uenť:& de ſuis periculis fortunifq; oibus ptimeſcūt.Illā clementiā māſuetudinēq; nři iperii in tantā crude
litatē ihumānitatēq; eē cōuerſam cōdēnari tot hoies uno tpe nullo crimine.Defenſionē ſuorū furtorū Pr.
improbū ex indigniſſima morte innocentiū qrere.Nihil addi iā uideť.Iu.ad hāc iprobitatē amētiā crude
litatēq; poſſe:& recte nihil uideť.Nā ſi cū aliorū iprobitate certet lōge oēs multūq; ſupabit:ſed ſecū ipe cer
tat id agit:ut ſemp ſupius ſuū facinus nouo ſcelere uincat.Phalargū Cēturipinū dixerā exceptū eē a Cleo
mene q̄ eius quadriremi Cleomenes uect⁹ eē:tamē qa ptimuerat adoleſcēs q̄ eādē ſuā cām uidebat eē q̄
illorū q innocentes pibāt:ad hoiem accedit Thymarchides a ſecuri negat eē el piculū uirgis ne cedereť mo
net ut caueret.Ne multa ipm dicere adoleſcentē audiſtis ſe ob hūc uirgarū metū pecūiā Thymarchidi nu
meraſſe.Leuia ſunt hæc i hoc reo crimina:metū uirgarū.Nauarchus nobiliſſimæ ciuitatis pmio redemit
humanum:alius ne condemnareť pecuniam dedit:uſitatū eſt.Nō uult.P.R.obſoletis criminib⁹ accuſa
ri Verrē noua poſtulat inaudita deſiderat.Nō de pr.Siciliæ ſed de crudeliſſimo tyrāno fieri iudiciū arbitra
tur.Includunť in carcerē condēnati ſuppliciū conſtituiť in illos ſumiť de miſeris parētib⁹ Nauarchorū ad
ire ad filios ſuos phibenť.liberis ſuis cibū ueſtitūq; introferre.patres hi quos uidetis:iacebāt In limine:ma
treſq; miſeræ pnoctabāt ad hoſtiū carceris ab extremo cōplexu liberorū excluſæ:q nihil aliud orabāt niſi
ut filiorū extremū ſpūm excipe ſibi liceret.Aderat iānitor carceris:carnifex.pr.mors terrorq; ſociorū & ciui
um lector Seſti⁹ cui ex omnium gemitu doloreq; certa merces cōparabať.Ait ad eas tātū dabis ut cibū tibi
ſtroferre liceat:tātū nemo recuſabat:qd ut uno ictu ſecuris afferā mortē filio tuo:qd dabis.ne diu crucieť:
ne ſæpius feriaťne cū ſenſu doloris aliquo aut cruciatu ſpūs auferaťEtiā ob hāc cām pec.lictori dabať.O
magnū atq; itolerādū dolorē o grauē acerbāq; fortunā nō uitā liberorū:ſed mortis celeritatē pcio redimeť
cogebanť parentes.At ipſi etiā adoleſcētes cū Seſtio de eadē plaga & de uno illo ictu loqbanť:adq; poſtre
mū parētes ſuos liberi orabāt ut leuādi cruciatus ſui gratia pecunia lictori daretur.Multi & graueť doloreť
inuenti parētibus & ppinquis multi.uerūtamē mors ſit extrema:nō erit.Eſt ne aliqd ultra quo crudelitas
pgredi poſſit:reperietur.Nā illorum liberi cū erunt ſecuri percuſſi ac necati corpora feris obuiētur.Hoc ſi
luctuoſum eſt parenti redimat præcio ſepeliēdi ptātem.O naſum Segeſtanum hoiem nobilē diceŕ audi
ſtis ſe ob ſepulturam Heraclii Nauarchi pecūiā Thymarchidi numeraſſe:hoc ne poſſis dicere.pŕes.n.uēi
unt amiſſis filii irati:uir primarius hō nobiliſſimus dicit:neq; de filio dicit.Iā hoc qs tū fuit Syracuſis q non
audierit:qn ſciat:has p Thymarchidē pactiones ſepulturæ cū uiuis etiā illis eē factas:ſi palā cū Thymarchi
de loquebantur:nō oēs hoium ppinqui adhibebātur:nō,palā uiuorum funera locabātur.Quibus rebus
oibus actis atq; deciſis perducuntur e carcere & deligantur ad palū.Quis tā fuit illo tēpore durus & fetre⁹
quis tam in humanus præter unum te qui non illorum ætate nobilitate miſeria commoueretur.Et quis
fuit qui n lachrymaretur:quin in calamitatem putaret illorum ut fortunā:tamen nō alienam periculum
autem commune agi arbitraretur.Feriūtur ſecuri.Lætaris tu in omnium gemitu:& Triumphas.Teſtes
auaritiæ tuæ gaudes eſſe ſublatos Errabas Verres:& ueheméter errabas.Cum te maculas furiorum & fla
gitiorum tuorum ſociorū innocentum ſanguine luere arbitrabare præceps amentia ferebare qui te exi
ſtimares auaritiæ uulnera crudelitatis remediis poſſe ſanare.Etenim q̄q̄ illi ſunt mortui ſceleris tui teſtes
tamen propinqui neq; tibi deſunt.Tamen ex illo ipſo numero nauarchorum aliqui uiuūt:& adſūt:quos
ut mihi uidetur ab illorum innocentium pœna fortuna ad hanc cauſam reſeruauit.Adeſt Philarchus Ha
lūtinus qui quia cum Cleomene non nauigauit.Oppreſſus a prædonibus & captus ē.Cui calamitas ſa
luti fuit.Qui niſi captus a piratis eſſet:in hūc prædonem ſociorum incidiſſet.Dicet is p teſtimōio demiſ
ſione nautarū de fame de Cleomenis fuga:adeſt Cēturipinis Philargus in ampliſſima ciuitate ampliſſimo
loco natus:eadem dicit:nulla in re diſcrepat.Per deos immortales Iu.quo tādē aīo feretis aut hæc quēad
modum auditis.Vtrum ego deſipio & pluſq̄ ſatis opus ē:doleo i tāta calamitate miſeriaq; ſociorū:An uos
quoq; hic acerbiſſimus inocentiū cruciatus:& mœror pari ſenſu doloris afficit:Ego.n.cū Herbitenſem cū
Geraclienſem ſecuri eē pcuſſum dico uerſať mihi ante oculos Idignitas calāitatis.eorū ne populorū ciueſ
eo⁊ ne agrorū colonos ex qbus maxia uis frumēti quot annis plebi romanæ illo⁊ opis ac laboribus qriť
Qui a parētibus ſpe noſtri impii noſtræq; æquitatis ſuſcepti educatiq; ſunt:ad.C.Verris nefariā imanitatē &
ad eius ſecurē funeſtā eē ſeruatos:Cū mihi Tyndaritani illius uenit i mentē cū Segeſtani tum iura ſimul
ciuitatū atq; officia cōſidero.Quas urbes.p.Africāus ēt ornādas eē ſpoliis hoſtiū arbitratus ēeas.C.Verres
nō ſolū illis ornamētis ſed ēt uiris nobiliſſimis nefario ſcelere priuauit.En qd Tyndaritani libēter pdicēt
nos i ſeptēdecim populis Siciliæ nō eramus nos ſemp in oib⁹ punicis Sicilienſibuſq; bellis amicitiā fidēq;
p.R.ſecuti ſumus a nobis oīa.p.R.ſemp & belli adiumēta & pacis ornamenta adminiſtrata ſunt.Multū
uero hæc his iura pfuerūt i iſti⁹ impio ac poteſtate.Veſtros quodā nautas cōtra Carthaginē Scipio duxit
At nūc naues cōtra pdōes pene inanes Cleomenes duxit.Vobiſcum Africanus hoſtiū ſpolia & pmia las

iſſe qui optimam nauem plurimos nautas haberet ſummum imperium obtineret aut ſi oēs in culpa fuiſ
ſent nō oportuiſſe Cleomenem conſtitui ſpectatorē illorū mortis atq; cruciatus. Dico ēt i illo ſupplicio mer
cedē lachrymaꝝ mercedē uulneris atq; plagæ mercedē funeris ac ſepulturæ cōſtitui nefas fuiſſe. Quapro
pter ſi mihi rēſpōdere uoles hoc dicito claſſem iſtructā atq; ornatā fuiſſe nullū ꝓpugnatorē abfuiſſe nullū
uacuū tractū eē remū rē frumētariā eē ſuppeditatā mētiri Nauarchos: mētiri & tā graues ciuitates mentiri ēt
& ſiciliā totā proditum eſſe te a Cleomene q ſe dixerit exiſſe in terrā ut pachyno deduceret milites animū
illi anō copias defuiſſe. Cleomenē accerrime pugnatē ab his relictū eē atq; deſertū nūmū ob ſepulturā datū
nemini. Quæ ſi dices tenebre ſin alia dices: quæ a me dicta ſunt nō refutabis: hic tu ēt dicere audebis tē ī iu
dicibus ille familiaris meus & paternus amic⁹ ille nō ut quiſq; maxīe ē q cū tibi aliqd ſiutta te huiuſcemōi
crimine maxie eius pudet: pmus amicus ē ipſe pater ſi indicaret ꝑ deos imortales qd facerē poſſet cum tibi
hoc diceret. Tu i puīcia Po. Ro. Pr. cū tibi Maritimū bellū eēt adminiſtrandū. Mamertinis ex fœderē quā de
berēt nauē ꝑ triēniū remiſiſti tibi apud eoſdē priuatā nauis oneraria maxia publicæ ē ædificata tu a ciuitati-
bus pecūias claſſis nōie coegiſti. Tu ꝓcio remiges dimiſiſti: tu cū nauis eēt a Quæſtore & ab Lagato capta ꝓ
donū archipiratam ab oium oculis remouiſti. Tu ciues Ro. qui eē dicerent q a multis cognoſcerēt: ſecuri
ferire potuiſti. Tu tuā domū piratas abducere i iudiciū archipiratā domo ꝓducere auſus es: tu ni puīcia tā
ſplēdida apd ſocios fideliſſimos. Ci. ro. hōeſtiſſimos i metu piculoq; puīciæ dies cōtinuos cōplures i litto
re conuiuilq; incauiſti. Te ꝑ eos dies nemo domi tuæ conuenire: nemo in foro uidere potuit. Tu ſocioꝝ
atq; amicorū ad ea cōuiuia matreſfamilias adibuiſti. Tu īter eiuſmōi mulieres ꝓtextatū tuū filiū nepotem
meū collocauiſti ut ætati maxie lubricæ atq; icertæ exēpla nequæ parētis uita ꝓberet. Tu prætor i ꝓuīcia cū
tunica pallioq; purpureo uiſus es: tu pp amorē libidinēq; tuā ipiū nauiūq; legato. p. R. ademiſti: ſyracuſano
tradidiſti. Tui milites i puīcia ſiciliæ frugibus frumētoq; caruere. Tua luxuria atq; auaritia claſſis. P. R. a ꝓ
donibus capta atq; icēſa ē. poſt Syracuſas cōditas quē in portū nūq̄ hoſtis acceſſerat i eo te. pr. pmū piratæ
nauigauerit. Neq; hæc tot tātaq; dedecora diſſimulatione tua neq; obliuiōe hoium ac taciturnitate tegere
noluiſti: ſed ēt nauiū ꝓfectos ſine ulla cā de cōplexu parētū ſuorū hoſpitūq; tuorū ad morē cruciatūq; rapui
ſti neq; i parētū luctu atq; lachrymis te mei nominis cōmemoratio mitigauit. Tibi hoium inocētiū ſangui
nis nō mō uoluptati ſed ēt qſtui fuit. Hæc ſi tibi tu⁹ parēs diceret poſſes ab eo ueniā petei ꝑoſſes ut tibi igno
ſceret poſtularet? Satis eſt factum Siculis ſatis officio ac neceſſitudini Iu. ſatis ꝓmiſſo noſtro ac recepto. Reli
qua ē ea cā Iud. q̄ nō iā recepia: ſed i nata: neq; delata ad me. ſed in anima ſenſuq; meo penitus affixa atq; i
ſita eſt: q̄ nō ad ſociorū ſalutē: ſed ad ciuium Ro. hoc ē ad uniuſcuiuſq; uitā & ſanguinē ptinet. i qua nolite
a me q̄ſi dubiū aliqd argumēta Iud. expectare. Oia quæ dicā de ſupplicio ciuiū Ro. ſic erūt clara & illuſtria:
ut ad ea ꝓbāda totā ſiciliā teſtē adhibere poſſim. Furor. n. qdā ſceleris & audaciæ comes iſtius effrenatum
aium ī portunāq; naturā tāta oppſſit amētia: ut nūq̄ dubitaret i cōuentu palā ſupplicia quæ i cōuictos male
ficii ſeruos cōſtituta ſunt ea i ciues. R. expromere uirgis q̄ multos ceciderit: qd ego cōmemorē. Tātū breuiſ
ſime dico. Iu. nullū fuit oio iſto pr. i hoc genere diſcrimē. itaq; iā cōſuetudie ad corpora ciuiū. Ro. ēt ſine iſti
us nutu ferebat̄ manus ipſa lictoris. Nū pōt hoc negare Verres ti foro Lilybei maxio cōuētu. C. Seruiliū ci
uē Ro. i cōuētu panormitano ueterē negociatorē ad tribunal ante pedes tuos ad terrā uirgis & uerberib⁹
abiectū? aude hoc primū negare ſi potes. Nemo lilybei fuit qn uiderit nemo in ſicilia qn audierit. plagis cō
fectum dico a lictoribus tuis ciuē Ro. ante oculos tuos cōcidiſſe. Ob quā cām dii imortales: tametſi iniuriā
facio cōi cauſæ & iuri ciuitatis q̄ſi. n. poſſit eē ulla cā cur hoc cuiq̄ ciui Ro. iure accidat ita qro q cauſa i Serui
lio fuerit. Ignoſcite i hoc uno Iud. i cæteris. n. nō magno pe cauſas regrā. Locutus erat liberius de iſti⁹ ipro
bitate atq; negtia q iſti ſimul ac renunciatū ē hoiem iubet lilybeū uadimoniū Venerio ſeruo ꝓmittere ꝓ-
mittit: Lilybeū uēit cogeī eā cœpit cū ageret nemo poſtularent. HS. duobus ſpōſiōe faceī cū lictore ſuo ne
furtis q̄ſtū faceret. Recuperatores de cohorte ſua dicit datuꝝ Seruilius & recuſat & deprecari ne iniqs iu
dicibus nullo aduerſario iudiciū capitis in ſe cōſtitueret. Hæc cum maxie loqueret̄ ſex lictores circūſiſtunt
ualētiſſimi & ad pulſandos uerberandoſq; hoies exercitat ſſimi cædunt acerrīe uirgis. Deniq; ꝓximus li
ctor de quo ſæpe iā dixi. Seſtius cōuerſo bacillo oculos miſero tūdere uehemētiſſime cœpit. Itaq; illi cū ſā
guis os oculoſq; cōpleſſet cōcidit: cū illi nihilominus iacēti latera tūderēt: ut aliq̄do ſpōdere ſe diceret: ſic ille
affectus illinc tu ꝑ mortuo ſublatus breui poſtea ē mortuus. Iſte āt hō Venerius & affluens oi lepoſ & ue
nuſtate de bōis illius argenteū Cupidinē i æde Veneris poſuit: ſic ēt fortūis hoium abutebat̄ ad nocturna
uota cupiditatū ſuaꝝ. Nā qd ego de cæteris ciuiū Ro. ſuppliciis ſigillatī potiuſq̄ generatī atq; uniuerſe loqr.
Carcer ille q̄ ē a crudeliſſimo tyrāno Dionyſio factus Syracuſis quæ Lautumiæ uocāt̄ i iſtius iperio domi
ciliū Ro. fuit ut qſq; iſtius aium aut oculos offēderat i lautumias ſtatī cōiciebat̄. Indignū hoc uideo ulde
ri oibus Iud. & id iam priore actione cū hæc teſtes dicerēt: itellexi. Ret neri. n. putatis oportere iura liberta
tis nō mō hic ubi tribuni pleb. ſunt ubi cæteri Magiſtratus ubi plenum forum iudiciorum ubi ſenatus au
ctoritas ubi exiſtimatio Po. Ro. & frequentia ſed ubicūq; terraꝝ & gentium uiolatum ius ciuium. R. ſit ſta
tuiſtis id pertinere ad communem cauſam libertatis. In externorum hominum & maleficiorū ſcelerato
rumque in prædonum hoſtiumq; cuſtodias tu tantum numerum ciuium Ro. includere auſus es? Nun
quam ne tibi iudicii nunquam concionis nunquam huius tantæ frequentiæ. Quæ nunc animo te iniquiſ
ſimo infeſtiſſimoque intuetur. Venit in mentem? Nunquam tibi Popu. Roman. dignitas abſentis nun-
quam ſpecies ipſa huiuſcemodi multitudinis ī oculis animoq; uerſata eſt? Nunq̄ te in horum cōſpectu re
diturum nōquam in forum Popu. Roma. uenturum nunquam ſub legum & iudiciorum caſurum eſſe
poteſtatem putaſti? At quæ erat iſta libido crudelitatis exercendæ: Quæ tot ſcelerum ſuſcipiendoꝝ cauſa

nulla ſud.ꝑter ꝑdandi nouã ſingulareq; rõnem.Nam ut illi quos a poetis accepimus qui ſin⁹ quoſdã obſeſſiſſe maritimos aut aliqua ꝓmũtoria aut ꝑrupta ſaxa tenuiſſe dicũt ut q eſſent appulſi nauigiis interficere poſſent:ſic iſte in oia maria infeſtus ex oibus Siciliæ partibus iminebat.Quæcũq; nauis ex Aſia q ex ſyria q tyro q Alexandria uenerat ſtatim certis Indicibus & cuſtobibus tenebat̃ uectores oẽs in lautumias cõiiciebantur onera atq; merces In ꝓtoriã domũ deferebat̃ Verſabat̃ in ſicilia lõgo iteruallo alter nõ Dionyſius: ille nec Phalaris.Tulit.n.illa quondã inſula multos:& crudeles tyrãnos:ſed quoddam nouũ monſtrũ ex uetere illa imanitate q iiſdem locis uerſata eſſe dicit̃.Non.n.Charybdin tam infeſtam neq; Scyllam nautis q̃ iſtum in eodẽ freto fuiſſe arbitror hoc ẽt iſte ifeſtior:q; multo ſe pluribus & maioribus canibus ſuccinxerat.Ciclops alter multo importunior.Hic.n.totam inſulam obtinebat ille Emam ſolã & eã ſiciliæ partem tenuiſſe dicit̃.At q cauſa tum ſubiiciebatur ab Ipſo Iu.huius tam nefariæ crudelitatis?eadẽ quæ nunc in defenſione commemorabitur.Quicũq; acceſſerant ad Siciliã paulo pleniores:eos Sertorianos milites eſſe atque a Dianio fugere dicebat.Illi ad depræcandum periculum proferebant: alii purpuram Tyriam: Thus alii atq; odores ueſtemq; linteam gemmas alii & margaritas uina nonnulli græca uenaleſq; aſiaticos ut intelligeretur ex mercibus quibus locis nauigarent.Non intelligebant eas ipſas ſibi cauſas eẽ periculi quibus argumẽtis ſe ad ſalutem uti arbitrabantur:iſte enim hæc eos ex piratarum ſocietate adeptos eſſe dicebat ipſos in lautumias adduci impabat naues eorum atq; onera diligenter aſſeruãda curabat:his itiſtutis cum completus iam mercatorum carcer eſſet tum illa fiebãt quæ.L.Suetium Eqtem Roma.lectiſſimum uirum dicere audiſtis quæ cæteros audietis ceruices i carcere frangebantur indigniſſime ciuiũ Roma.ut etiam illa uox & illa imploratio ciuis Ro.ſum quæ ſæpe multis in ultimis terris opem inter Barbaros:& ſalutem tulit ea mortẽ illis acerbiorẽ & ſuppliciũ maturius ferret.Quid ẽ Verres:qd ad hæc cogitas? reſpondere num mentiri me num fingere aliquid?num agere crimen num quid horum dicet iſtis defẽſoribus tuis audes?Cædo mihi quæſo ex ipſius ſinu literas ſyracuſanorum quas iſte ad arbitrium ſuũ cõfectas eſſe arbitrabatur.Cædo rationem carceris:quæ diligentiſſime cõficitur quo quiſq; die datus ſ cuſtodiam quo mortuus quo necatus ſit.LITTERAE SYRACVSANORVM.Videtis ciues Roma.gregatim coniectos in lautumias?uidetis idigniſſimo in loco coaceruatam multitudinem noſtrorum ciuium?quærite nunc ueſtigia prius quibus exitus illorum ex illo loco cõpareant:nulla ſũt omnes ne mortui ſi ita poſſet defendere tamen fides huic defenſioni non haberetur?Sed ſcriptum erat in iiſdẽ literis quod iſte homo barbarus ac diſſolutus neq; attendere unq̃ neq; intelligere potuit.

Inquit hoc eſt ut ſiculi loquũtur:ſupplicio affecti ac necati ſunt.Si quis Rex ſi qua ciuitas exterarum gẽtium ſi qua natio feciſſet aliquid in ciuem Roma.Eiuſmodi non ne publice uindicaremus non bello perſequeremur poſſemus hanc iniuriam Ignominiamq; nominis.R.inultam ipunitamq; dimittere.Quot bella maiores noſtros:& quãta ſuſcepiſſe arbitramini:quod ciues Roma.iniuria affecti ꝙ nauicularii retẽti ꝙ mercatores ſpoliati dicerentur?At ego retentos nõ quæror ſpoliatos ferundum puto nauibus mancipiis: mercib⁹ ademptis in uincla coniectos eẽ mercatores & in uincli ciues Ro.necatos eſſe arguo Si hæc apud Scythas dicerem:nõ hic in tãta multitudine ciuium Roma.non apud Senatores lectiſſimos ciuitatis non In foro Po.Roma.De tot & tam acerbis ſuppliciis ciuium Roma.Tamen animos etiam barbarorum hominum permouerem.Tanta enim huius imperii amplitudo tanta nominis Roma.dignitas eſt apud omnes nationes ut iſta in noſtros homines crudelitas nẽini conceſſa uideatur.Num ego tibi ullam ſalutẽ ullum perfugium putem cum te implicatum ſeueritate iudicium circũuentum frequentia popu.Roma eẽ uideam?ſi me hercules id quod fieri intelligo nõ poſſe ex his laqueis te exueris ac te altq̃ ui ac ratiõe explicaris in illas tibi maiores plagas incendiũ eſt:in quibus te ab eodem me ſuperiore ex loco confici & concidi neceſſe ẽ Cui ſi etiam id quod defendit uelim concedere tamen illa ipſa defenſio nõ minus eſſe ei perniciosa q̃ mea uera accuſatio debeat:qd.n.defẽdit?Ex hiſpãia fugiẽtes ſe excepiſſe & ſupplicio affeciſſe dicit.Quis tibi id ꝑmiſit:quo id iure feciſti:qs idem fecit:qui tibi facere licuit.Eorum plenum:& baſilicas iſtorum hominum uidemus:& animo æquo uidemus.Ciuilis.n.diſſenſiõis & ſiue amentiæ ſiue fati ſeu calamitatis nõ ẽ iſte moleſtus exitus in quo reliquos ſaltem ciues incolumes licet conſeruare.Verre ille uet⁹ ꝓditor Conſulis trãſlator.Quæſture auerſor pecuniæ publicæ,tãtum ſibi auctoritatis in repub.ſuſcepit:ut qbus hominibus p Senatum p Popu.Ro.p omnes:magiſtratus in foro:in ſuffragiis I hac urbe i Repub. uerſari liceret iis omnibus:mortem acerbam crudelemq; ꝓponeret.Si fortuna eos ad aliquã partẽ ſiciliæ detuliſſet ad Gn.Põpeium.C.L.V.& fortiſſimum ꝑmulti occiſo perpenna ex illo Sertoriano nũero militum cõfugerunt:quẽ nõ ille ſummo cum ſtudio ſaluũ incolumẽq; ſeruauit.Cui ciui ſupplici nõ illa dextera inuicta & fidem porrexit & ſpem ſalutis oſtendit:Ita ne uero qbus fuit portus apud eum contra quẽ arma tulerat:iis apud te cuius nullum in Repub.unquã mõumẽtũ fuit mors & cruciatus erat cõſtitutus: Vide quã cõmodã defenſionem excogitatis.Malo me hercules id qd tu defendis hic iudicibus po.q.ro. q̃ id quod ego inſimulo probari malo iq̃ te iſti generi hoium q̃ mercatoribus & nauiculariis inimicũ atq; Iſeſtũ putari.Meum.n.crimẽ auaritie te nimiũ coarguit.Tua defenſio furoris cuiuſdã & imanitatis & inauditæ crudelitatis & pene nouæ ꝓſcriptiõis:ſed ñ licet me iſto tãto bono In.uti nõ licet:adſunt.n.Puteoli toti frequẽtiſſimi uenerũt ad hoc iudiciũ mercatores homines locupletes atq; honeſti q parti ſocios ſuos parti libertos ab iſto ſpoliatos i uincula cõiectos partim in uinculis negatos partim ſecuri ꝑcuſſos eẽ dicent. Hic uide q̃ me ſis uſurus æquo:cũ ego Grauium teſtem ꝑduxero q ſuos libertos a te ſecuri ꝑcuſſos eſſe dicat:q a te nauẽ ſuam merceſq; repetat.Refellito ſi poteris meum teſtem.Deſeram tibi.Fauebo te inquam adiuuabo.Oſtendito illos cũ Sertorio fuiſſe a Dianio fugientes ad Siciliam eſſe delatos.Nihil eſt qd te

malim probare nullum.n.facinus quod maiore ſupplicio dignum ſit:repiri neq; pferri poteſt.Reducã
igitur Eqtem ro.L.Flauium ſi uoles quoniam priore actiõe:ut patroni tui dictitant: noua quadã ſapiẽtia:
ut omnes intelligunt conſcientia tua atq; auctoritate meorum teſtium teſtem nullũ interrogetur Flauius
ſi uoles:q nam fuerit.L.Herẽnius is quẽ ille argentariã Lepti feciſſe dicit q plus amplius cẽtũ ciues Ro.habe
ret ex cõuentu ſyracuſa؛:q eum nõ ſolũ cognoſcerent:ſed ẽt lachrymãtes ac te iplorãtes defenderẽt tamen
a te inſpectãtibus oibus ſyracuſanis ſecuri pcuſſus eſt.Hunc quoq; teſtẽ meũ re felli & illũ herẽniũ ſertoria
num fuiſſe abs te demõſtrari:& pbari nolo qd de illa multitudine dicemus eo؛ q capitib' inuolutis in pi
ratarum captiuorũq; numero producebant ut ſecuri ferirent.Quæ iſta noua diligẽtia:quã ob cãm abs te
cogitata.An te.L.Flauii cæterorũq; de.L.Herẽnio uociferatio commouebat?An.M.Annii grauiſſimi atq;
honeſtiſſimi uiri ſumma auctoritas paulo ante diligẽtiorẽ timidioremq; fecerat?q nuper p teſtimonio nõ
ad uenã neſcio quẽ:nec alienũ ſed eũ ciuẽ Ro.q oibus in illo cõuentu notus:q ſyracuſis natus eẽt a te ſecu
ri pcuſſum eſſe dixit.Poſt hanc illo؛ uociferationẽ poſt hanc cõem famã atq; quærimoniã nõ mitior i ſup
plicio:ſed diligentior eẽ cœpit.Capitibus inuolutis ciues Ro.ad necem pducere inſtituit quos tñ iccirco
negabat palã q hoies i cõuẽtu id q antea diximus nimium diligẽter prædonum numerum requirebãt
hæc i plæbe Ro.te.Pr.ẽ cõſtituta cõditio:hæc negocii gerendi ſpes:hoc capitis uitæq; diſcrimen:paruũ ne
multa mercatoribus neceſſario ſunt pericula ſubeũda fortunæ:niſi ẽt hæ formidines ab noſtris magiſtrati
bus atq; i noſtris puinciis ipendebunt?Ad eam ne rẽ fuit hæc ſuburbana ac fidelis puincia ſicilia plena opti
morum ſociorum & honeſtiſſimo؛ ciuium Ro.quæ Ci.Ro.oẽs ſuis ipſa ſedibus libẽtiſſime ſemp accepit
ut qui ex ultima Syria atq; Aegypto nauigarẽt:qui apud barbaros propter togæ nomen in honorẽ aliquo
fuiſſent:qui ex prædonum inſidiis:q ex tempeſtatum periculis pfugiſſent in ſicilia ſecuri ferirẽtur cum ſe
iam domum ueniſſe arbitrarẽtur.Nam quid ego de.P.Gauio Cõſano municipe dicã Iud.aut qua u s uo
cis qua grauitate uerborum quo dolore animi dicã.Tametſi dolor me nõ deficit:ut cætera mihi in dicẽdo
digna re digna dolore meo ſuppetant magis elaborandum eſt.quod crimẽ eiuſmodi eſt:ut cum primũ
ad me delatum eſt:uſurũ me illo nõ putarẽ.Tametſi.n.ueriſſimũ eſſe intelligebam tamẽ credibile fore nõ
arbitrabãr.Coactus lachrymis oium ciuim.Ro.qui in Sicilia.negociant:adductus Valẽtinorũ hominum
honeſtiſſimorũ teſtimoniis oiumq; Reginorum multorumq; Equitum Ro.qui caſu tũ Meſſanæ fuerũt
Dedi tantũ priore actione teſtimoniũ:res ut nemini dubia eſſe poſſet.Quid nũc agam:cum iam tot horas
De uno genere ac de iſtius nefaria crudelitate dicam?Cum ppe oẽm uim uerborũ eiuſmodi quæ ſcelere
iſtius digna ſunt aliis in rebus conſumpſerim:neq; hoc prouiderim ut uarietate criminum uos attẽtos te
nerẽ?Quẽadmod i de tanta re di. ã?opinor unus modus atq; una ratio ẽ rem in medio ponã quæ tantum
habet ipſa grauitatis ut neq; mea quæ nulla eſt neq; cuiuſquam ad inflãmãdos uĩos animos eloquẽtia re
quiratur.Gauius hic quem dico Cõſſanus cum illo numero ab iſto i uincula cõiectus eſſet:& neſcio q ra
tione clam e lautumiis profugiſſet Meſſanamq; ueniſſet q ppe iam Italiã & mœnia Reginorũ uideret.Et
ex illorũ mœtu mortis ac tenebris quaſi luce libertatis & odore aliquo legũ recreat' reuixiſſet loq Meſſa
næ cœpit & queri ſe i uincla eſſe coniectum ſibi recta iter eſſe Romam.Verri ſe præſto aduenieti futurũ.
Nõ itelligebat miſer nihil intereſſe utrum hæc Meſſanæ an apud ipſum i prætorio loqueretur?nã ut ante
uos docui:hãc ſibi iſte urbem delegerat:quam haberet adiutricem ſcelerum furtorũ receptricem flagitio
rum & omnium ſociam.Itaq; ad magiſtratum Mamertinũ ſtatim deducit Gauius eoq; ipſo die caſu meſ
ſanam Verres uenit.Res ad eum defertur eſſe ciuem Ro.qui ſe ſyracuſis i Lautumiis fuiſſe quereret:quẽ
iam ingredientem nauem & Verri nimis atrociter minitantem a ſe retractum eẽ & aſſeruatũ ut ipſe i eũ
ſtatueret:quod uideretur.Agit hominibus gratias & eorum erga ſe beniuolẽtiam diligentiãq; collaudat.
ipſe inflãmatus ſcelere & furore in forum uenit ardebãt oculi toto ex ore crudelitas eminebat.Expectabãt
oẽs quo tãdẽ progreſſurus aut quidnam acturus eſſet:cum repente hoiem pripi atq; i foro medio nuda
ri ac deligari:& uirgas expediri iubet.Clamabat ille miſer ſe ciuem eſſe Ro.municipem Cõſſanũ meruiſ
ſe ſe cũ.L.Prætio ſplendidiſſimo Eqte Ro.qui Panormi negociaretur ex hoc hæc Verres ſcire poſſet.Tũ
iſte ſe cõperiſſe ait eum ſpeculãdi cauſa in ſiciliam ab ducibus fugitiuorum eſſe miſſum:cuius rei neq; iu
dex neq; ueſtigiũ aliquod neq; ſuſpitio cuiq̃ eſſet ulla.Deĩde iubet undiq; hominem pronpi uehemẽtiſſi
meq; uerberari.Cedebat uirgis i medio foro Meſſanæ ciuis Ro.Iud.cũ interea nullus gemit' nulla uox
alia iſtius miſeri inter dolorem crepitumq; plaga؛ audiebat:niſi hoc ciuis Ro.ſum.Hac ſe cõmemoratio
ne ciuitatis oia uerbera depulſu؛ũ cruciatũq; a corpore deiecturum arbitrabat.Is nõ modo hoc non pro
fecit ut uirga؛ uim deprecaret:ſed cũ iploraret ſæpius uſurparetq; nomẽ ciuitatis crux crux inquã infœli
ci & erũnoſo q nũq̃ iſtã ptãẽ uiderat:cõparabatur.O nomen dulce libertatis o ius eximium nĩæ ciuitatis
o lex Portia legeſq; ſemprõiæ o grauiter deſiderata & aliquãdo reddita plebi Ro.Tribunitia poteſtas:huc
cĩe tãdẽ oia reciderũt:ut ciues Ro.In puincia.P.R.i oppido Fœderato؛ ab eo q beneficio po.Ro.faces & ſe
cures hẽret deligatus i foro uirgis cæderet.Quid cum ignes ardenteſq; laminæ cæteriq; cruciatus admo
uebãtur?Si te illius acerba iploratio & uox miſerabilis non inhibebat:ne ciuium quidem Ro.q tũ aderãt:
fletu & gemitu maximo cõmouebare.In crucẽ tu agere auſus es quẽq̃ q ſe ciuẽ Ro.eẽ diceret.Nolui tã ue
hemẽter agere hoc pria actiõe Iud.Nolui Vidiſtis.n.ut ai multitudinis in iſtũ dolore & odio & cõis piculi
mœtu cõcitarent.Statui ego mihi tum modũ orationi meæ:&.C.Numitorio Equiti ro.primo homi
ni teſti meo & glabrioni d quod ſapiẽtiſſime fecit facere lætatus ſum:ut repente conſilio in medio teſtẽ
dimitteret.Et.n.uerebat ne.p.r.ab iſto eas pœnas ui repetiſſe uideretur:quas ueritus eſſet.Ne iſte legib' :
& ueſtro iudicio nõ eſſet p ſoluturus.nũc quoniã iã exploratũ ẽ oibus quo loco cauſa tua ſit:& qd de te fa

turum ſit ſic tecum agam. Ganiū iſtū quē repētinū ſpeculatorē fuiſſe dicis:oſtēdā in lautumias ſyracuſis a te
eſſe cōiectum:neq; id ſolū ex līis oſtendam ſyracuſanorum:ne poſſis dicere me qa ſit aliquis in līis Gani*
hoc fingere & eligere nomē:ut hūc illū eſſe poſſim dicere ſed ſecundum arbitriū tuū teſtes dabo:qui iſtum
ipſum ſyracuſis abs te in lautumias cōiectū eē dicāt.producā et Cōſſanos municipes illi* atq; neceſſarios q
te nūc ſero doceāt iu.nō ſero illum.P.Ganiū quem tu in crucem egiſti ciuem Ro.& municipē Cōſſanū nō
ſpeculatorem fugitiuorū fuiſſe Cum hæc oia quæ polliceor.cumulate tuis ꝓximis plana fecero cum iſtuc
ipſum tenebo:qd abs te mihi datur eſſe cōtentū me eē dicam.Quid.n.nuper tu ipſe cum po.Ro. clamore
atq; impetu ꝑturbatus exiluiſti.Quid inq̄ locutus es:illum quod moram ſupplicio quæreret:ideo clami-
taſſe ſe eſſe ciuē Ro.ſed ſpeculatorem fuiſſe iam mei teſtes ueri ſunt.Quid enim dicit aliud.C.Numitori*
qd.M.p.Cotii nobiliſſimi hoies ex agro Tauromitano.Quid Qu.Luceius:q argentariā regii maximam
fecit:quid enim cæteri?ad huc.n.teſtes ex eo genere a me ſunt dati nō q nouiſſe Ganiū ſed q ſe uidiſſe dice
rent cum is qui ſe ciuem Ro.eſſe clamaret in crucem ageretur.Hoc tu uerres idem dicis hoc tu cōfiteris il
lum clamitaſſe ſe ciuem eē Ro.apud te nomē ciuitatis ne tātum qdē ualuiſſe ut dubitationē aliquā crude
liſſimi teterrimiq; ſupplicii aliquam paruā moram ſaltem poſſet afferri.Hoc teneo hic hæreo iu.hoc ſum
cōtentus uno omitto ac negligo cætera ſua cōfeſſione induatur:& iuguletur neceſſe ē q eſſet ignorabas ſpecu
latorem eſſe ſuſpicabare:non quæro qua ſuſpiōe tua te accuſo oōne ciuem Ro.ſe eſſe dicebat.Si tu apud
perſas aut i extrema India depræhēſus Verres ad ſuppliciū ducerere:quid aliud clamitares niſi te ciuē eē
Ro.Et ſi tibi ignoto apud ignotos apud barbaros apud homines in extremis atq; ultimis gentib* poſitos
nobile & illuſtre apud oēs nomen tuæ ciuitatis profuiſſet:ille quiſquis erat:quem tu in crucem rapiebas q
tibi eſſet ignotus cum ciuem ſe Ro.eē diceret apud te.pr.ſi nō effugium ne morā qdē mortis mētiōe atq;
uſurpatione ciuitatis aſſequi potuit?Homines tenues obſcuro loco nati nauigāt adeūt ad ea loca quæ nūq̄
antea uiderunt:ubi neq; noti eſſe is quo uenerūt neq; ſemper cū cognitorib* eſſe poſſunt. Hac una tamē
fiducia ciuitatis nō mō apud noſtros magiſtratus:q & legū & exiſtimationis periculo cōtinētur:neq; apud
ciues ſolū Ro.qui & ſermōis & iuris & multarū rerū ſocietate iuncti ſunt fore ſe tutos arbitrantur ſed quo
cūq; uenerint hāc ſibi rem ꝓſidio ſperant eſſe futurum. Tolle hāc ſpem tolle hoc præſidiū.C.Ro.conſtitue
nihil eſſe opis in hac uoce ciuis Ro.ſum poſſe impune.pr.ut aliū quēlibet ſuppliciū quod uelit i eū cō-
ſtituere qui ſe ciuē Ro.eē dicat quod quis ignoret iam omnes prouincias iā oia regna iā oēs liberas ciuita-
tes iam oēm orbem terrarū q ſemper noſtris hoibus maxie patuit ciuibus Ro.iſta defenſione præcluſeris
Quid ſi.L.Retium Equitē Ro. q tū in ſicilia noiabatur ēt re id magnū fuit panormum līas mittere aſſer-
uaſſe hoiem cuſtodiis Mamertinorū tuorū uictū clauſum habuiſſe dum panormo Retius ueniret cogno
ſceret hoiem aliqd de ſummo ſupplicio remitteres ſi ignoraret tum ſi tibi ita uideretur hoc iuris i omnes:
conſtitueres ut q neq; tibi notus eſſet neq; cognitorē locupletē daret:quis ciuis Ro.eēt i crucē tolleretur. Sed
quid ego plura de Ganio?quaſi tu Ganio tum fueris iſeſtus ac nomini generi iuri ciuium hoſtis non illi
inq̄ homini ſed cauſæ cōi libertati inimicus fuiſti. Quid.n.attinuit cum Mamertini noie atq; inſtituto ſuo
crucem fixiſſent poſt urbem in uia pompeia te iubere i ea parte figere quæ ad fretum ſpectaret & hoc adde
re qd negare nullo mō potes quod oibs audiētibus dixiſti palam te iccirco illum locū deligere:ut ille qui
ſe ciuē Ro.eē diceret ex cruce italiam cernere ac domū ſuā proſpicere poſſet.itaq; illa crux ſola iud.poſt cō
ditam Meſſanam illo in loco fixa eſt Italiæ cōſpectus ad eam rem ab iſto delect* eſt:ut ille in dolore crucia
tuq; moriēs per anguſtu freta diuiſa ſeruitutis ac libertatis iura cognoſceret Italia autem alumnū ſuū ſerui
tutis extremo ſummoq; ſupplicio ea fixū uideret. Facinus ē uinciri ciuē Ro.ſcelus uerberari prope parrici
diū necari.Quid dicā in crucē tolli?uerbo ſatis digno tam nefaria res appellari nullo modo poteſt.Nō fuit
his omnibus iſte cōtētus:ſpectet inq̄t patriam i cōſpectu legum libertatiſq; moriatur. Nō tu hoc loco Ga-
nium nō unū hoiem neſcio quē ciuē Ro.ſed cōem libertatis & ciuitatis cām i illum cruciatum & crucem
egiſti.Iam uero uidete hoīs audaciam nōne eum:grauiter tuliſſe arbitramini q illam ciuibus.Ro crucē nō
poſſet i foro nō i comitio nō in roſtris defigere?Quod.n.his locis i prouincia ſua celebritate ſimillimum
regione proximum potuit elegit monumētū ſceleris audaciæq; ſuæ uoluit eſſe i conſpectu Italiæ ueſtibu-
lo ſiciliæ prætervectiōe oīum qui ultro citroq; nauigarent. Si hæc nō ad ciuē Ro.nō ad reliquos amicos no
ſtræ ciuitatis nō ad eos qui romanū nomē audiſſent:deniq; ſi nō ad hoies uerū ad beſtias aut etiā ut lōgi-
us ꝓgrediar ſi i aliqua deſertiſſima ſolitudie ad ſaxa & ad ſcopulos & cōquæri & deplorare uellē tamē oīa
muta atq; inanimata tāta & tā idigna rerum atrocitate cōmouerentur. Nunc uero cum loquar apud Se-
natores.P.R.legū iudiciorūq; & iuris auctores timere nō debeo.ne nō unus iſte ciuis Ro.illa cruce dign*
cæteri omnes ſimili periculo idigniſſimi iudicentur.Pauloante iud.lachrymas in morte miſera atq; idi
gniſſima Nauarcorum non tenebamus:& recte ac merito ſociorum innocentium miſeria commoueba
mur.Quid nūc in noſtro ſanguine tandem facere debemus?Nam ciuium Roma. ſanguis cōiunctus exi
ſtimādus eſt quoniā id & ſalutis omniū ratio & ueritas omniū poſtulat.Omnes hoc loco ciues Roma.&
qui adſunt:& qubiq; ſūt ueſtram ſeueritatē deſiderant ueſtram fidem implorant ueſtrum auxilium requi
rūt omnia ſua iura cōmoda auxilia totam deniq; libertatē i ueſtris ſentētiis uerſari arbitrantur. A me tamet
ſi ſatis habēt tamē ſi res aliter acciderit plus habebunt fortaſſe q̄ poſtulant. Nam & ſi quis iſtū de ueſtra ſe
ueritate eripuerit id quod neq; metuo iud.neq; ullo mō fieri poſſe uideo:ſed ſi in hoc me ratio fefellerit.
Siculi cauſam ſuam periſſe quærentur & mecum pariter moleſte ferrēt.P.quidem.R.breui quoniam mihi
poteſt.rem apud ſe agendi dedit ius ſuum me agente ſuis ſuffragiis ante calendas Februarias recupabit.
Ac ſi de mea gloria & amplitudine quæritis. Iudi. non eſt alienum meis rationibus iſtum mihi ex hoc

iudicio ereptū ād illđ Po.Ro.iudiciū reſeruari.Splēdida ē illa cā ꝓbabilis mihi & facilis popu.grata atq; iu
cunda.Deniq; ſi uideor hic qđ ego nō quæſiui:de uno iſto uoluiſſe creſcere iſto abſoluto qđ ſine multoꝝ
ſcelere fieri nō pōt:de multis mihi creſcere licebit.Sed me hercules uīa Ro.q.Po.cā.Iu.nolo i hoc delecto
conſilio tantum flagitium eſſe cōmiſſum nolo eos Iud.quos ego probarim:atq; delegerim:ſic i hac Vrbe
notatos iſto abſoluto ambulare:ut non cera ſed ceno obliti eſſe uideantur.Quamobrem te quoq; Hortē
ſi quis monēdi locus eſt:ex hoc loco moneo uideas ēt atq; etiam:& conſideres quid agas:quo ꝓgrediare
quem hominem ex qua ratione defendas:neq; de illo qcq̄ tibi ꝑſinio:quominus igenio mecū atq; omni
dicēdi facultate cōtēdas.Cætera ſi qua putas te occultius extra iudicium:quæ iudicium pertinēt facer̄ poſ
ſe:ſi qđ artificio cōſilio potētia gratia copiis iſtius moliri cogitas:magnopere cenſeo deſiſtas:& illa quæ tē
ptata iam & cœpta ab iſto ſunt a me āt puestigata & cognita:moneo ut extinguas:& lōgius progredi nō ſi
nas.Magno tuo periculo pccabit̄ in hoc iudicio:maiore q̄ putas.Quod.n.te deliberatū iam exiſtimatio-
nis metu defunctum honoribus deſignatū conſ.cogites.Mihi crede ornamēta iſta & beneficia Po.Ro.ñ
miore negocio retinent̄:q̄ comperātur.Tulit hæc ciuitas:quoad potuit quoad neceſſe fuit:regiam iſtā ue
ſtram damnationem in iudiciis & in omni Reipu.Tulit:ſed quo die Po.Ro. Tribū:pleb.reſtituti ſūt:oia
iſta uobis:ſi forte nondum intelligitis adempta atq; erepta ſunt.Omnium nunc ōculi cōiecti ſūt hoc ipſo
tempore in unumquēq; noſtrum qua fide ego accuſem:qua religione hi iudicent qua tu ratiōe defēdas.
De omnibus nobis ſi quis tantulum de recta regione deflexerit non illa tacita exiſtimatio quā antea cō-
temnere ſolebatis:ſed uehemens ac liberum Po.Ro.iudicium conſequetur.Nulla tibi Quinte cū iſto co
gnatio eſt nulla neceſſitudo qbus excuſationibus ante nimium in aliquo iudicio ſtudium tuū defender̄
ſolebas.Eaꝝ hr̄ in hoc homine nullam potes:quæ iſte in prouincia palam dictitabat:cum ea quæ faciebat
tua ſe fiducia facere dicebat:ea ne uera putent̄.Tibi maxīe eſt ꝓuidēdum.Ego mei iam rationē officii cō
fido eſſe oibus iniqſſimis meis perſolutā nā iſtum paucis horis primæ actionis omnium mortalium ſen
tētiis cōdēnaui.Reliquū iudiciū nō iā de mea fide quæ perſpecta eſt neq; iſtius uita quæ damnata eſt ſed e
de iudicibus & uere ut dicam:de te futurum eſt.At quo tempore futurum eſt nā id maxīe prouidendum
Etenim cum oibus i rebus tum i.R.P.permagni momenti ē rōatq; iclinatio temporum.Nempe eo tum
Po.Ro.aliud genus hominum atq; alium ordinem ad res uindicādas requirit.Nēpe iudiciis iudicibuſq;
ea lege nobis promulgate q̄ non is promulgauit cuius nomine proſcriptam uidetis:ſed hic re⁹ hic iquā
ſua ſpe atq; opinione q̄ de uobis habet:legem illam ſcribendā ꝓmulgandamq; curauit.Itaq; cum primo
agere cœpimus:lex nō erat promulgata tum iſte ueſtra ſeueritate permotus multa ſigna dederat:q̄obrē
quibus reſponſurus nō uideretur:mentio de lege nulla fiebat.Poſteaq̄ iſte recreari & cōfirmari uiſus eſt:
lex ſtatim promulgata eſt cui legi cū ueſtra dignitas uehementer aduerſaret̄ iſtius ſpes falſa & iſignis ipu
dentia maxīe ſuffragatur.Hic ſi quid erit commiſſum a quoq̄ ueſtrum:quod rephendat̄ aut po.Ro.iudi
cabit de eo homine quem iam antea iudiciis īdignum putauit:aut hi q propter offenſiōem iudiciorū.De
ueteribus iudiciis lege noua noui iu.erunt cōſtituti.Mihi porro ut ego nō dicā:quis omnium mortaliū:
nō intelligit q̄ longe progredi ſit neceſſe.potero ſilere Hortenſi potero diſſimulare:cum tantū Reip.uul
nus acceperit:ut expilatæ prouinciæ uexati ſocii dii inmortales ſpoliati Ci.Ro.cruciati & necati impue me
auctore eē uideant̄:potero hoc ego onus tātū aut i hoc iudio deponere:aut diutius tacitus ſuſtinere:Nō
agitāda res erit:nō in mediū ꝓferenda:nō po.Ro.fides implorandanō oēs:qui tanto ſe ſcelere obſtrixe-
rint:ut aut fidē ſuā corrumpi paterentur aut iudicium corrumperent:in diſcrimen ac iudicium uocandi:
Quæret aliqs fortaſſe titū ne igit̄ laborem tantas inimicitias tot hominum ſuſcepturus es:nō ſtudio qui-
dem hercule ullo:neq; uolūtate.Sed non itē mihi licet quod iis:qui nobili genere nati ſunt:quib⁹ oia po.
Ro.beneficia dormiētibus deferuntur.Longe aliā mihi lege in hac ciuitate:& conditione uiuēdum ē.Ve
nit.n.mihi i mētē.M.Catonis hominis ſapientiſſimi qui cum uirtute nō genere.Po.Ro.cōmendari puta
ret cū ipſe ſui generis initium ac nois ab ſe gigni.& propagari uellet hoium potētiſſimorū ſuſcepit inimi-
citias:& maximis in laboribus uſq; ad ſummā ſenectutē ſummā cum gloria uixit. Poſteaq̄ pōpeius humili
atq; obſcuro loco natus ſine plurimis inimicitiis maximiſq; ſuis piculis ac doloribus ampliſſimos hono
res ē adeptus:Mō.L.Fimbriam.C.Marium.C.Celiū uidimus nō mediocribus inimicitiis ac laboribus cō
tēdētes ut ad iſtos honores puenirēt:ad quos uos p ludū ac negligentiam peruenitis.Hæc eadē ē nr̄æ rō
nis regio & uia:hoꝝ nos hoium ſectam atq; iſtituta pſequimur. Videmus quāta ſit i iuidia quātoq; i odio
apud quoſdā homines nobiles nouoꝝ hominū uirtus & induſtria:ſi tantulū oculos deiecerimus præſto eē i
ſidias ſi ullū locū aperuerimus ſuſpitioni aut crimini accipiēdū eē ſtati uuln⁹ eē nobis ſemp uigilādū ſem-
per laborādū uidemus.Inimicitiæ ſunt ſubeant̄ labores ſuſcipiant̄.Et.n.tacite magis.& occulte inimicitiæ
timēdæ ſunt:q̄ idicte & aperte hominū nobiliū non fere qſq̄ noſtræ induſtriæ fauet.nullius, noſtris officiis
bēniuolētiā illoꝝ allicere poſſumus:qſi natura & genere diiuncti ſunt ita diſſidēt a nobis animo ac uolūta-
te.Quare qđ habēt eorū inimicitiæ piculi quorū aīos iam ante habueris inimicos & iuidos q̄ ullas inimici
tias ſuſcepens .Quāobrē mihi ud.optandū ē illud in hoc reo finē accuſandi facere:cū.P.R. ſatiſſactū & re
ceptū officiū ſyculis neceſſariis meis erit perſolutū.Deliberatū āt ē ſi res opinionē meā quā de uobis hēo fe
fellerit ñ mō eos pſeqi ad quos maxīe culpa corrūpēdi iudicii ſed ēt illos ad quos cōſciētiæ cōtagio ptine-
bit.Proide ſi q ſunt q in hoc reo aut potētes aut audaces aut artifices ad corrūpēdum iudiciū uelint eſſe ita
ſint parati ut diſcepante.Po.Ro.mecum ſibi rem uideāt futuram.Et ſi me in hoc reo quē inimicū ſiculi de
derunt ſatis uehemētē ſatis perſeuerantem ſatis uigilantem eſſe cognorīt exiſtiment in his hoſbus:quo
rū ego inimicitias popu.Roma.ſalutis cauſa ſuſcepero multo⁹ grauiorem atq; acriorem futurum.Nūc te

O Iuppiter.Op.Maxime cuius iſte donum regale dignum tuo pulcherrimo tēplo dignū Capitolio atq; iſta arce omnium nationum dignum regio munere ubi factum ab regibus ubi dicatum atq; promiſſum p nefanū ſcelus de regiis manibus extorſit cuiuſq; ſanctiſſimū & pulcherrimū ſimulachrū ſyracuſis ſuſtuliſt.Teq; Iuno regina cuius duo ſana duabus in iſulis poſita ſociorū Melitæ & Sami ſāctiſſima & antiquiſſima ſimili ſcelere idem iſte omnibus bōis ornamentiſq; nudauit.Teq; Minerua quam iſte duobus in clariſſimis & religioſiſſimis templis expilauit Athenis cum auri grande pōdus ſyracuſis cum omnia pter tectum & parietes ſuſtulit.Teq; Lotana & Apollo & Diana:quorum iſte deli nō fanum ſed ut hominū opinio & religio fert ſedem antiquam diuinumq; domicilium nocturno latrocinio atq; impetu cōpilauit.Et te Apollo quem iſte Chio ſuſtulit.Teq; etiam atq; etiā Diana q̄ pergami ſpoliauit cuius ſimulachrum ſanctiſſimum Segeſtæ bis apud Segeſtanos cōſecratum ſemel ipſorum religiōe item.P.Africāi uictoria tollendum aſportandumq; curauit.Teq; Mercurii quem uerres i uilla & i priuata aliqua Paleſtra poſuit.p. Africanus in urbe ſociorum & gymnaſio Tyndaritanorum iuuētutis illorum cuſtodem & præſidem uoluit eē.Teq; Hercules quem iſte Agrigenti nocte intempeſta ſeruorum inſtructa & comparata manu conuellere ex ſuis ſedibus atq; auferre cōatus eſt.Teq; ſanctiſſima mater.Idea quā apud Eginos auguſtiſſimo & religioſiſſimo in tēplo ſic ſpoliatā reliquit.Vt nunc nomen modo Africani & ueſtigia uiolatæ religiōis maneant.monumenta uictoriæ antiq; ornamenta non extent.Voſq; omnium rerum forēſium cōſiliorū maximorum legum iudiciorūq; arbitri:& teſtes celeberrimo i loco prætorii locati polux & Caſtor quorum e templo quæſtum ſibi iſte & prædam maximam improbiſſime comperauit omneſque dii qui uehiculis thenſarum ſolemnes cet⁹ ludorum initiis quorum iter iſte ad ſuum quæſtum nō ad religiōum dignitatem faciendum exigēdumq; curauit.Teq; ceres & libera quarum ſacra ſicut opiniōes hominum:ac religiones ferunt longe maximis atq; occultiſſimis cerimoniis continent a quibus initia uitæ atq; uictus:legum morum manſuetudinis humanitatis exempla hominibus & ciuitatibus data ac diſperſa eē dicunt. Quarum ſacra Po.Ro.a græcis adſcita & accepta tāta religione & publicæ & priuatim tuetur nō ut ab aliis huc allata ſed ut cæteris hinc tradita eſſe uideatur quæ ab iſto uno ſic polluta & uiolata ſunt ut ſimulachrū Cereris unum quod a uiro non modo tangi ſed ne aſpici quidem fas fuit e ſacrario Catinæ cōuellēdū auertendumq; curauerit.Alterum autem Aetnæ ex ſua ſede ac domo ſuſtulit quod erat tale ut hoies cū uiderent aut ipſam uidere.ſe cererem aut effigiem cereris nō humana manu factā eſſe:ſed cælo delapſā arbitrarentur.Vos etiam atq; etiam imploro atq; appello ſanctiſſimæ deæ quæ illos Aetnēſes lac⁹ lucoſq; colitis cūctæq; Siciliæ quæ mihi defendenda credita eſt præſidetis:quibus inuentis frugibus & i orbē terrarum diſtributis omnes gentes atq; nationes ueſtri religiōe numinis cōtinent.cæteros itē deos deaſq; omnes imploro atq; obteſtor:quorum templis ac religionibus iſte nefario quodam furore & audacia inſtinctus bellum ſacrilegum ſemp impiumq; habuit indictum ut ſi hoc reo atq; in hac cauſa omnia mea conſilia ad ſalutem ſociorum dignitatem.p.R.fidem meam ſpectauerūt:ſi nullam ad rem niſi ad officiū & ueritatem omnes meæ curæ uigiliæ cogitatiōeſq; laborarunt:quæ mea mens in ſuſcipiēda cauſa fuit fides in agenda eadem ueſtra in iudicāda ſit.Deniq; uti.c.Verrē ſi eius omnia ſunt inaudita & ſingularia facinoria:ſceleris audaciæ perfidiæ libidinis auaritiæ crudelitatis dignus exit⁹ eiuſmodi uita atq; factis ueſtro iudicio conſequatur:utque.R.P.meaque fides una:ac accuſatione mea cōtenta ſit:mihiq; poſthac bonos potius defendere liceat:quam improbos accuſare neceſſe ſit.

TABVLA

M.T.Ci.In.C.Verrem Accuſationum.	Liber	I	acar.	i
M.T.Ci.In.C.Verrem Accuſationum.	Liber	II	acar.	iii
M.T.Ci.Inuectiuarum In.C.Verrem.	Liber	III	acar.	v
M.T.Ci.In.C. Verrem Accuſatiōum.	Liber	IIII	acar.	xii
M.T.Ci.In.C.Verrem Accuſationum.	Liber	V	acar.	xxi.
M.T.Ci.In.C.Verrem Accuſationum.	Liber	VI	acar.	xxxiii
M.T.Ci.In.C.Verrem Accuſationum.	Liber	VII	acar.	xli

REGISTRVM.

A	C	E	G
Orationum	meæ fidei	ap tonius	ex parte
commoda	cauſam	magno	fano præter
re:minime	fuerat	nū ueniſſe	Vrbem
B	**D**	**F**	**H**
Dioni	quicquid	iſte pro	dedantur
cherrime	ſtimare	iudices	iſte homo
ditionem	rū.Aut.	apud	de tempeſto
			extinguere

Explicit Opus.M.T.Ci.cōtra Verrem impreſſum Venetiis accuratiſſimis per Chriſtophorum de Penſis Anno noſtri ſaluatoris.M.CCCCC.VI.Die.XV.menſis Zenarii.

Digitized by Google